R. P.

THOMÆ

SANCHEZ

CORDVBENSIS,

E SOCIETATE IESV,

CONSILIA,

SEV

OPVSCVLA MORALIA,

TOMVS POSTERIOR.

LVGDVNI,

Sumpt. Phil. Borde, Laur. Arnaud, & Cl. Rigaud.

M. DC. LV.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

INDEX

Capitum & Dubiorum hoc secundo Tomo Consiliorum moralium contentorum.

LIBER QVARTVS.

Circa vltimas voluntates, vbi de illegitimis.

CAPVT I.

De Testamentis.

DVB. I. QVID, & quotuplex sit testamentum, & qualiter se habeat solemnitas in testamentis requisita, an scilicet sit tantùm solénitas requisita ad probandum veritatem testamenti, vel sit essentialis constitutioni testamenti. pag. 2.

2 Quam solemnitatem requirat testamentum nuncupatiuum, id est, *testamento abierto.* ibid.

3 Quam solemnitatem requirat testamentum in scriptis, id est, clausum? 4

4 Quæ solemnitas requiratur in testamento cæci. ibid.

5 Quam solemnitatem requirat testamentum inter liberos, siue sit nuncupatiuum: siue in scriptis. 5

6 Quam solénitaté requirat testamentú tépore pestis. ib.

7 An ad legata pia requiratur eadem solemnitas. ibid.

8 Quam solemnitatem requirat mandatum ad testandum, id est, potestas, quam alteri aliquis præbet, vt nomine illius testamentum concedat. 6

9 An si quis cœpit facere testamentum nuncupatiuè coram sufficienti numero testium, & solemnitate legitima, & fecit institutionem, & reliqua legata, & capitula, & morte præuentus non perfecit, valeat in iis, quæ disposuerat. ibid.

10 An testamentum in scriptis carens debita solemnitate, habens tantùm solemnitatem nuncupatiui: valeat, vt nuncupatiuum. ibid.

11 An si maritus, & vxor, seu alij duo coniunctim eadem charta testentur in scriptis (quod fieri conceditur Leo quod à multis, C. si certum petatur, & ibi docent omnes) requirantur duæ solemnitates, scilicet quatuordecim testes, &c. ibid.

12 Quæ solemnitas requiratur in codicillis. ibid.

13 Quam solemnitatem requirat donatio causa mortis. 7

14 An quando contractus iure ciuili nullus est ob defectum alicuius solemnitatis eo iure requisitæ, sit etiam in foro conscientiæ nullus ita, vt per illum non transferatur dominium. 9

15 An idem, quod diximus dubio præcedenti de testamento minus solemni circa eius obligationem in foro conscientiæ, dicendum etiam sit de contractu cum Ecclesia gesto, cui deest solemnitas iure requisita. 10

16 Qualiter testamentū sit vsque ad morté reuocabile. 11

17 An si quis iurauit se non reuocaturum testamentum, possit postea reuocare. ibid.

18 An donatio facta in pœnam mutationis testamenti valeat. ibid.

19 An ex Principis facultate testantis consensu interueniente, concessa ad hoc vt testamentum reuocari non valeat, possit testamentum irreuocabile effici. 12

20 An si quis voueat Deo relinquere in testamento mille aureos pauperibus, & testamentum condat, in quo eos relinquat prædictis pauperibus, possit pœnitere, & testamentum reuocare. ibid.

21 An constituto à duobus testamento ex communi consensu, confirmetur illud testamentú morte alterius. ib.

22 An si duo testamenta à duobus hæredibus producantur, ab eodem testatore eodem die facta, nec apparere possit, quod prius confectum sit, quid sit dicendum. 13

23 An quando testator in primo testamento apponit clausulam derogatoriam sequentis testaméti, si postea faciat testamétum aliud, maneat primum derogatú. 14

24 An quando testator relinquit, vt consanguineis pauperibus quotannis centum aurei distribuantur, vel vt in Capellania succedant consanguinei, vsque ad quotum gradum protendatur hæc consanguinitas. 15

25 An testamentum quod fecit pater non habés liberos, validum sit, quoad omnia legata, si diu superuixit, nec reuocauit, nec cófirmauit cú postea liberos habuerit. 17

26 An si possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione maioratus secundùm illius institutionem illum amittat, vel possit adhuc illum retinere. 18

27 An si quis decedat ab intestato, teneantur eius successores quintú bonorum pro eius anima expédere. 19

28 An quarta bonorum quæ debetur alteri coniugi pauperi non habenti vnde decenter sustentetur, minuat legitimam filiorum ita, vt non sit detrahenda de quinto, nec si habeat ascendentes, de tertio bonorum. 20

29 An si quis faciat donationem irreuocabilem medietatis bonorum, quæ tempore mortis habuerit, apposita clausula solita, quòd ex tunc se desistit, & priuat dominio horum bonorum seque constituit tanquam inquilinum, seu vsufructuarium, illorum, possit, dum viuit, pro libito disponere de his bonis, illaque donare, vt sibi placuerit. ibid.

30 An meliorationes in re viri factæ constante matrimonio, sint communicandæ, seu diuidendæ inter virum & vxorem, tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri. 21

31 An successor maioratus teneatur soluere debita à prædecessore contracta. 22

32 An possidens bona fide prædium aliquod vinculo maioratus obstrictum, quia scilicet bona fide emit à possessore maioratus, illúdque bona fide propriis expensis reddidit melius, possit à maioratus possessore pretium, quo emit, ac meliorationis expensas exigere prædiúmque retinere donec sibi soluantur. 25

33 An si Ioannes v. g. constitutus sit vsufructuarius omnium bonorum testatoris cum facultate, vt possit in suo testamento liberè disponere de quantitate centum aureorum ex dictis bonis, & moriatur ab intestato,

succedant in his centum hæredes ab intestato dicti Ioannis, vel succedat is, cui proprietas bonorum relicta est post obitum Ioannis. 28

34 An renunciatione legitimæ, vel ea pacto de futura successione oriatur obligatio naturalis ita, vt teneatur qui hæc pacta iniuit, illis stare in foro conscientiæ, licet non oriatur actio ciuilis, id est, non cogatur in foro externo stare contractui. 29

35 An quando quis decedit non relictis descendentibus, sed tantùm ascendentibus in hoc regno Hispaniæ, expensæ funeris deducendæ sint ex toto corpore hæreditatis, vel de solo tertio, de quo testatus est. 33

36 An pater meliorans filiam causa dotis contra pragmaticam III. Matri, quæ hodie est l. 1. tit. 2. lib. 1. nouæ Recopil. peccet mortaliter. 34

37 An si Petrus, v. g. institutus sit hæres sub fideicommisso, vt quidquid supersit ea hæreditate tempore mortis restituat Paulo, possit Petrus sic institutus hæres testari, vel aliàs alienare talia bona. 35

38 An hæres, vel legatarius interficiens testatorem, amittat hæreditatem, vel legatum ita, vt ante iudicis sententiam teneatur ad illius restitutionem. 36

39 An successor in primogenio occidens possessorem primogenij illud amittat. 39

40 Quis possit esse exequutor testamenti. 40

41 An officium exequutoris testamenti possit impleri per alium, vel transeat ad hæredes. 41

42 An exequutor testamenti nominatus à testatore teneatur acceptare officium, & ad id compelli possit. ibid.

43 Ad quem spectat exequi testamentum, quando nominati exequutores acceptare nolunt, vel testator nul- [illegible] 43

44 An quando plures testamenti exequutores nominati sunt, possit vnus sine alio exequi. ibid.

45 Quid faciendum est, quando plures sunt exequutores, & inter se discordant. 44

46 An exequutor testamenti possit vendere testatoris bona ad implendum contenta in testamento. ibid.

47 An inuito hærede possit exequutor testamenti soluere legata & debita defuncti, vel hæc sint ab hærede præstanda. 46

48 An exequutor possit agere aduersus hæredes, vel alios hæreditatis debitores, vt tradant bona ad exequendum testamentum. ibid.

49 An exequutor testamentarius teneatur reddere rationem, & facere inuentarium. 47

50 An exequutoribus testamentariis debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamenti impensi. ib.

51 Quod tempus habeat exequutor testamenti, vel hæres ad exequendum testamentum. ibid.

52 An sicut transacto anno, aliòve tempore per testatorem designato ad exequendum testamentum, capiat [illegible] Episcopum: ita etiam eodem modo is, cui à testatore electio, vel declaratio commissa est, vt si testator dicat, relinquo decem scuta pauperibus declarandis per Petrum, teneatur eligere, vel declarare intra annum, aliudve tempus ad exequutionem designatum, vt alioquin ius illud eligendi, seu declarandi ad Episcopum spectet. 49

53 An hæres, vel exequutor testamenti sicut per canones & leges habet annum ad exequendum testamentum, ita etiam in foro conscientiæ, vel teneatur, quam primum potest, exequi. ibid.

54 Quid possit Episcopus circa testamentorum exequutionem. 50

55 An possit testator prohibere, ne ad Episcopum deuoluatur exequutio testamenti, negligentibus hæredibus, vel exequutoribus exequi, vel ne teneantur reddere rationem administrationis Episcopo. 52

56 Quæ sit pœna hæredis, vel exequutoris negligentis exequi testamentum, & an incurratur ipso iure, vel opus sit sententia. ibid.

57 An si testator leget tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui in pauperes, vel in opera pia arbitrio suorum exequutorum possint exequutores distribuere, & dare illi monasterio, vel pauperi ex illis mille aureis aliquid, quando ita pauper esset, vt id iudicaretur expediens. 53

58 An exequutor testamenti, vel alius, cui committitur aliquam summam inter pauperes distribuere, possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare. ibid.

59 Quinam comprehendatur nomine pauperum, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes. 54

60 An quando testator legat aliquid pauperibus, absolutè possit distributor dare quibuscunque. ibid.

61 An si is, cui pauperum electio commissa est, malè distribuat, possit ab eo appellari? & similiter quando testator dicit, sentio meam conscientiam grauaram aliquibus debitis, de quibus tamen habeo dubium, volo vt stetur sententiæ P. N. 56

62 An quando testator iussit aliquid distribuere inter consanguineos pauperes ipsius testatoris, teneatur exequutor dare magis consanguinitate coniunctis, quàm pauperibus ibid.

63 Quinam comprehendatur orphanorum nomine, si quid legetur orphanis. 57

64 An exequutor testamentarius, cui electio pauperum est commissa, possit electione facta variare alios eligendo. 58

65 An cum committitur per testatorem alicui, vt disponat de eius bonis, valeat commissio, & quid teneatur ille facere. ibid.

CAPVT II.

De Legatis.

Dvb. 1. An possit Romanus Pontifex, & Princeps pro libito, & absque iusta causa commutare lagata ad opera pia, vel vsum publicum in alia legata, vel ad id requiratur causa iusta. 59

2 An quando legata ad opera pia publica possunt in specifica forma impleri, possit legatus de latere, vel Episcopus ea commutare. ibid.

3 An legatum ad certum vsum pium, quod impleri potest, possit ea facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem. 60

4 An quando legatum non potest impleri de facto vel de iure sit in alium vsum commutandum, vel efficiatur caducum, & sic in illo succedat hæres. ibid.

5 An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem sit facienda talis commutatio. 61

6 An quando l[illegible] in aliud commutandum est, necessarium sit vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficiat in quamcumque. ibid.

7 An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates. 62

8 Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ S. Petri, cùm plures vocentur hoc nomine. ibid.

9 An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno, possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur. ibid.

10 An quando quis legauit mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus, exequutor testamenti possit præuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltimæ voluntatis exequutionem, quando id in nullius præiudicium vergit, & sic statim largiri. 63

11 An quando aliquis fecit legata plura ita vt excederent facultatem hæreditatis, quædam pia, & quædam non pia, debeat fieri detractio pro rata tam de lagatis piis, quàm de non piis, vel tantùm de non piis, & pia debeant integrè solui. ibid.

11 An

12 An si quis legauit annuum censum singulis annis pauperibus distribuendum iuxta beneplacitum suorum testamentariorum, possint ipsi testamentarij totam illam quantitatem simul, & semel alicui operi pio applicare. 64
13 An legatum factum orphanæ possit dari, ei qui patrem habet inutilem tamen, scilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantē. ib.
14 An bona fabricæ, vel legatum fabricæ relictum possit expendi pro ornamentis, vel aliis cultus diuino necessariis. 65
15 An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, scilicet legatum, & debitum. 66
16 Quando debeantur legata, & dum ea non soluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, si fructifera sint. 67
17 An si quidam legaret centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantum quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integre centum, vel tantùm quinquaginta. 68
18 An si testator iubeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere. ibid.
19 An legatum factum naturalibus alicuius oppidi possit dari iis qui ibi habitarunt decennio, licèt aliunde sint oriundi. 69
20 An si Petrus instituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni sub hac conditione, seu fideicommisso, vt si sine liberis decedat, restituat hæreditatem, vel legatum tali monasterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ summam, quam ipsi contulit monasterium, possit hoc facere in præiudicium liberorum, qui postea nati sunt, & illos habens, obiit. ibid.
21 An legatum pium ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus si intra illud tempus non possit impleri, quia nullæ reperiuntur consanguineæ nobiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potius cedat hæredi. 70

CAPVT III.

De illegitimis.

DVB. 1. Quot sint differentiæ filiorum illegitimorum, & qui dicantur filij naturales; & qui spurij, & qui ex concubitu damnato. 71
2 An dicantur filij naturales, vel potius spurii, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonium. 72
3 An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel nouitio in Religione approbata, censeantur naturales, vel spurij. ibid.
4 Quales concubitus sint damnati ita, vt filij ex iis geniti dicantur ex damnato concubitu. ibid.
5 An nati ex adulterio mulieris coniugatæ sint ex damnato concubitu. 73
6 An filius, quem constat esse illigitimum, præsumatur in dubio naturalis, vel spurius. ibid.
7 An omnibus filiis tam naturalibus, quàm spuriis, quàm natis ex damnato concubitu, hoc sit commune, vt parentes teneantur illos alere. 74
8 An filij naturales sint hæredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, siue ea filios legitimos habeat, siue non. ibid.
9 An in dicta l. 9. Tau. & reliquis legibus sermonem facientibus de filiis legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimati rescripto Principis: & sic extantibus dictis legitimatis non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi; & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui. ibid.
10 An filij spurij, qui non sunt ex damnato concubitu possint succedere matri. 75
11 An filij clericorum succedant consanguineis ex parte matris. ibid.
12 An filij ex damnato concubitu succedant matri. 76
13 An mater habens filios illegitimos possit relinquere quintum, natis ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint. ibid.
14 An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex parte matris. ibid.
15 An quod disponit lex 9. & 10. Tau. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu, quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, etsi illa quinta pars maior sit, quàm ea, quæ vni filio, vel descendenti legitimo contigerit. ibid.
16 Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, vel ab intestato. 77
17 An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, possit omnia bona filiis naturalibus relinquere, iique succedant ab intestato in duabus vnciis supra dictis, ac si non extarent filij legitimi. ibid.
18 An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis. 78
19 An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta, nam de alimentis certum est posse ea capere. ibid.
20 An spurius incapax recipiendi aliquid à patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v. g. si pater fidei amici committat, vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere. 79
21 An supposito hærede, qui fidem dedit de restituenda hæreditate spurio (quod probabile esse dixi suprà teneri eam restituere) cui teneatur restituere. 80
22 An lata sententia per iudicem, vt restituantur hæc bona, quæ pater hæredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda Fisco Ecclesiast. vel sæculari. 81
23 An hæres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis spurio, vocatus à iudice, & rogatus an præstiterit fidem teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem. ibid.
24 An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarem, aliquid ex paternis bonis capere. ibid.
25 An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt. 82
26 An si pater præcipiat in testamento bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos, possit exequutor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid ex illis bonis paternis vltra alimenta. ibid.
27 An exequutor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, possit ex eis aliqua conferre filio suo pauperi. ibid.
28 An possit pater filium spurium hæredem instituere sub conditione, si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio. 83
29 An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim pendente conditione bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare. ib.
30 An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filiis spuriis. ibid.
31 An pater possit relinquere quintum spuriis ad alimē-

ea quando spurij aliunde habent alimentum vel artificium norunt, ea quo sine dedecore possunt victum quærere. ibid.
32 An quando spurius pauper est non habens aliunde alimenta, possit ei pater integrum relinquere quintum, si illud excedit alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ,& qualitatis spurij. 84
33 An si quintum non sufficiat ad alimenta possit pater filio spurio plus, quam quintum relinquere. ibid.
34 An alimenta sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel secundùm status decentiam. 85
35 An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum hæredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij:& ipsis mortuis redeant ad patrem,& eorum hæredes. ibid.
36 An possit pater relinquere spurio, vel cuicumque alij filio legitimo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere, vt post spurij obitum redeant ad patrem,& eius hæredes. ibid.
37 An si quintum sit necessarium ad alimenta, attenta qualitate spurij, & pater relinquat aliqua legata pia ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos, sit minuendum dictum quintum ob ea legata. 86
38 An possit pater aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta, propter filij merita. ibid.
39 An si pater excedat metas in assignanda dote filiæ spuriæ, quia scilicet assignauit illi plus quam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti ille excessus à viro constante matrimonio. ibid.
40 An titulo oncroso, aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere. 87
41 An saltim spurij clericorum, seu Religiosorum, vel Monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem, aliquid à patre recipere. 88
42 An clericus, vel quicumque alius habens filiam spuriam possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare: & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare. ibid.
43 Qualiter parentes possint succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis. ibid.
44 An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere. ibid.
45 An filij spurij possint hæredes institui ab auo, & ab eo donationem recipere. 89
46 An nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini possit institui ab auo. 90
47 An spurius possit præscribere relicta, vel donata sibi à patre. ibid.

LIBER V.

Circa ieiunium,& obseruationem festorum.

CAPVT I.

Circa ieiunium.

DVB. 1. An ieiunium sit in præcepto. 91
2 Quos obliget præceptum ieiunij, scilicet an pueros. 92
3 An consuetudo laïcorum, vel populi obliget clericos, & Religiosos circa abstinentias,& ieiunia. ibid.
4 An senectus excuset à præcepto ieiunij. 93
5 An dispensatio excuset à ieiunio: & cuius debet esse dispensatio:& an necessario requiratur causa, vt talis dispensatio excuset. ibid.
6 Quæ sint causæ sufficientes ad dispensandum in ieiuniis,& esu carnium,& lacticiniorum. 96
7 An labor corporalis excuset à ieiunio. ibid.
8 An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto quòd non ieiunent, peccent. 98
9 An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè potest differri in alium diem. ibid.
10 An itinerantes excusentur à ieiunio. ibid.
11 An peregrinatio causa deuotionis facta; item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem excuset à ieiunio. 99
12 An sumentes disciplinam publicam in die Iouis sancti, si videant, quòd ex tali labore non poterunt ieiunare, excusentur à peccato. ibid.
13 An propter maius bonum excusetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit sanctioribus operibus, vt prædicationi, auditioni confessionum, lectioni publicæ, quibus non potest incumbere simul ieiunando. 100
14 An infirmitas excuset à ieiunio. ibid.
15 An paupertas excuset à ieiunio. 101
16 An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij, iis, quos sciunt soluturos ieiunium, peccent: item an inuitantes alios ad cœnandũ in die ieiunij peccent. ib.
17 An peccent patresfamilias ministrantes cœnam famulis,& filiis suis nolẽtibus sine causa ieiunare. 102
18 Qui dies sint ieiunij. ibid.
19 An iure interdicatur in tota Quadragesima, etiam in Dominicis eius, edere oua,& lacticinia. ibid.
20 An in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure interdicatur esus lacticiniorum. 103
21 An saltem ex consuetudine, sit præceptum in Hispania abstinendi à lacticiniis in diebus ieiunij, & sextis feriis extra Quadragesimam. ibid.
22 In quo consistat ieiunium Ecclesiasticum, & an vnica comestio sit de eius essentia: & an si ea excedat metas temperantiæ soluat ieiunium: & an si ex inaduertentia aliquid sumatur, soluatur ieiunium: & an peccet quis toties, quoties comedit in die ieiunij, vel tantùm in secunda comestione. 104
23 An potus soluat ieiunium. ibid.
24 An interruptio comestionis faciat, vt sit secunda comestio,& sic soluat ieiunium. 105
25 An sit licita in diebus ieiunij collatio serotina,& qualiter sit licita. ibid.
26 An in vigilia Natiuit. Dominicæ licitum sit facere maiorem collationem, quam in aliis diebus. ibid.
27 An liceat collationem serotinam manè facere, & differre prandium in noctem. 106
28 Qua hora sit comedendum in die ieiunij,& an licitum sit anticipare horam. ibid.
29 An dispensatus, vt edat carnes, sit excusatus à ieiunio. 107
30 An qui habet facultatem edendi carnes, & non vult illas edere, teneatur ieiunare, & quid si voluerit ieiunare,& sit dispensatus ad edendas carnes. ibid.
31 An qui habet priuilegium, vt edendo carnes, satisfaciat præcepto ieiunij, quale concedebatur in Bullis Cruciatæ antiquis, teneatur ieiunare, licèt comedat carnes. ibid.
32 An si quis in die ieiunij Quadragesimalis, in quo sunt prohibita oua, habeat sufficientem sustentationem secundùm modum suum absque hoc quòd comedat oua, vel lacticinia, si non ieiunet: at verò ieiunare nequit, si non comedat oua, vel lacticinia absque Bulla; eam enim non habet, nec habet vnicam refectionem sufficientem pro toto die, vt sic ieiunet, nisi hæc comedat, an possit, & teneatur comedere, vt sic seruet præceptum ieiunij. 108
33 An sit licitum abbreuiare vitam ieiuniis, & abstinentiis,& vires minuere. ibid.
34 An sit licitum abstinere à carnibus etiam in extrema necessitate, vt faciunt Carthusienses. 109
35 Vter peccet magis, qui in capite Quadragesimæ vult nullum diem Quadragesimæ ieiunare, an is, qui per singulos dies non vult ieiunare. 110

CAPVT

CAPVT II.

Circa obseruationem festorum.

DVB. 1. An præceptum sanctificandi festa sit positiuom, vel negatiuum, & quo iure inductum. 110
2 An hoc præcepto iubeatur aliquis cultus interior Dei, vt peccatorum contritio, dilectio Dei, &c. ibid.
3 An hoc præceptum obliget nos ad non peccandum in die festo: & sic peccare in die festo sit circumstantia necessariò detegenda in confessione. 111
4 An obseruatio omnium festorum sit par, ita vt quæuis causa sufficiens ad laborandum in vno festo, sufficiat vt laboretur in reliquis. ibid.
5 Qui dies festi sint ex præcepto obseruandi, & quis possit eos instituere. ibid.
6 Qualia sint opera seruilia, quæ in festis prohibentur, & in quo consistat esse seruilia, an scilicet aliquid ad hoc conducat gratis vel pretio fieri. 112
7 An iter agere, siue equestrem, siue pedestrem, fas sit in diebus festis, & bestias oneratas deferre. 113
8 An sit licitum scribere in die festo. ibid.
9 An fas sit transcribere in die festo. ibid.
10 An tabellionibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere. 114
11 An sit licitum in festis rationem facere, id est, *dar y tomar cuentas.* 115
12 An pingere sit opus seruile, & illicitum in festis. ibid.
13 An molere sit licitum in festis. ibid.
14 An venatio, & aucupatio liceant in festis. ibid.
15 An sit licitum pacisci in diebus festis. ibid.
16 An sit licitum in Dominicis, & festis torneamenta exercere, & ludum qui Hispanè vocatur *iustas*, & alios similes. ibid.
17 An exercere eiusmodi ludos in Aduentu, & Quadragesima sit peccatum mortale. 116
18 An ratione necessitatis fas sit in diebus festis seruilia exercere. ibid.
19 An sufficiens causa sit exercendi seruilia in festis cessatio magni lucri occurrentis repente, & transitorij. 117
20 An ex Ecclesiæ dispensatione fas sit laborare in festis. 118
21 An ex consuetudine excusentur à mortali barbitonsores, tondentes barbam in festis; sartores perficientes aliquas vestes in festis; & sutores circumscindentes calceos, Hispanè *desuirar.* ibid.
22 An ex cultu diuino, ad quem ordinantur, reddantur licita opera corporalia in festis. ibid.
23 An opera seruilia sint licita in festis propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel Monasterium, vel ad pauperes alendos, vel ob pontium, & viarum refectionem. 119
24 An præter opera seruilia sint etiam alia prohibita in festis. ibid.
25 Quid nomine mercati intelligatur. ibid.
26 An nomine mercati intelligatur etiam prohiberi ab Ecclesia omnes negotiationes, vel locationes, conductiones, & similes contractus. 121
27 Quid intelligatur nomine placiti, & an liceant aliquando lites, & processus iudiciales in die festo. ibid.
28 An licitum sit in die festo informare iudicem cum aduocato, & procuratore. 122
29 Quomodo sit prohibitum in festis iudicium ad mortem, & pœnam. ibid.
30 Qualiter prohibeatur iuramentum in die festo. ibid.
31 An præceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali. ibid.

LIBER VI.

Circa iudices, aliaque iudicialia.

CAPVT I.

De iudicibus, & accusationibus.

DVB. 1. AN iudex sæcularis possit in aliquo casu iu[illegible] 123
2 An clericus in sacris constitutus, & laici hæres ad iudicium fori sæcularis vocari possit, ratione illius hæreditatis, quemadmodum potuisset laicus, cui successit? 125
3 An qui erat clericus tempore commissi delicti, & post est effectus laicus, vt si factus est bigamus, &c. possit puniri pro tali delicto à iudice sæculari, postquam iam factus est laicus? & an vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio fori, gaudeat etiam fori priuilegio. ibid.
4 An iudices Ecclesiastici possint iudicare laicos. ibid.
5 Dato certum esse posse iudicem Ecclesiasticum in dictis causis iudicare laicos an possit eos etiam in carcerem mittere. ibid.
6 An quilibet homo possit se cuilibet iudici subiicere. 126
7 Qualiter peccet iudex extrahens reum ab Ecclesia. ib.
8 Qui delinquentes possint ab Ecclesia, & cæteris locis gaudentibus hac immunitate extrahi, & qui non. 127
9 An consulentes, vel mandantes delicta ob quæ illa committens nun gaudet immunitate, vt homicidium aleuosum, latrocinium, &c. gaudeant immunitate Ecclesiæ, ita vt inde extrahi non possint. 130
10 An sodomita gaudeat immunitate Ecclesiæ. ibid.
11 An vt confugiens ad Ecclesiam inde extrahi possit tanquam ea non gaudens, requiratur integra & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel sat sit semiplena probatio, quæ sufficit ad torturam. ibid.
12 An iudex promittés crimini s impunitaté delinquenti si ab Ecclesia exeat, teneatur ei seruare fidem. 131
13 An vbi delinquens immonitate Ecclesiæ gaudeat, liceat iudici ipsum intra Ecclesiam compedibus ligare, ne quò libuerit, fugere possit, vel Ecclesiam obsidere, ne tali delinquenti alimenta, victus & vestitus deferantur. ibid.
14 Esto iudex laicus non possit fugientes ad Ecclesiam inde abducere, possit ab eis arma legibus vetita etiam intra Ecclesiam auferre. ibid.
15 An ratione delicti fiat peccator subditus iudici illius loci in quo deliquit. ibid.
16 An exempti ratione delicti sortiantur forum, ita vt subiiciantur illius loci iudicibus. 132
17 An iudici liceat iudicare cótra veritatem, quam nouit proper ea, qoæ in contrarium proponuntur. 133
18 An sicut iudex, ita & minister possit exequi sententiam contra veritatem sibi cognitam. 134
19 An cùm iudex certò nouit aliquem innocentem, qui tamen iuxta allegata, & probata nocens est, possit illi occultè ianuas carceris aperire, vt sic ipsum à morte eripiat? ibid.
20 An iudex possit aliquem condemnare, si accusator non sit. 135
21 An iudex possit dispensare in pœna per legem statuta, illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo. ibid.
22 An ij, qui apud iodices intercedunt, vt pœnas legis remittant delinquenti, peccent. 136
23 An iudex post sententiam latam, qua pœna aliqua damnauit reum, possit pœnam illam minuere. ibid.
24 An iudex inferior possit mutare, vel interpretari sententiam, quam semel tulit. 137

25 An iudex possit compellere partes ad concordiam, & compositionem. ibid.
26 An homo teneatur ad accusandum. ibid.
27 An accusationem debeat necessariò præcedere secreta monitio, id est accusans teneatur prius corrigere reum, vt si corrigatur cesset ab accusatione. 138
28 An sit licitum accusare delictum, quod quis sufficienter probare non potest, & an semel accusatum, liceat iterum accusare. ibid.
29 An pactu vel iuramentū de non accusando, valeat. ib.
30 Qui prohibeantur accusare, & qui non. 139

CAPVT II.

De denunciatione.

Dvb. 1. Quibus casibus obliget ex præcepto correctio fraterna. 140
2 Quæ sit materia de qua teneamur corrigere. 141
3 An sit peccatum omittere correctionem timore mortis, vel alio iusto. 142
4 An personæ priuatæ, vel saltem Prælati teneantur inquirere peccata quæ corrigant. ibid.
5 An secreta monitio debeat præcedere denunciationem. 143
6 An quando crimen est occultum, & tantùm in peccantis damnum, & secreta monitio non prodest, teneamur vltra procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum 144
7 An sit necessarium prius adhibere vnum testem, quam duos: & an possint plures, quàm duo adhiberi? & an testes debeant esse ex iis, qui aliàs norunt crimen fratris. 145
8 An quando homo dubitat an sua monitio vel denunciatio sit profutura, excusetur à correctione, & denunciatione. ibid.
9 An omnes teneantur ad denunciationem faciendam, vel aliqui excusentur. 146
10 An Clerici teneantur ad prædictam denunciationem faciendam, etiam in causa sanguinis. 147
11 An Prælatus vel iudex possit punire hominem, de quo denunciatum est aliquod crimen. ibid.
12 An quando iudex procedit ad denunciati punitionem, possit eum punire integra legis pœna. 148
13 An denunciator possit esse testis contra delinquentem, vt sic procedatur ad punitionem. ibid.
14 An quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciare delicta, sit prius facienda secreta monitio. 149
15 An peccata præterita iam emendata, sint denuncianda ad mandatum superioris. 150
16 An crimina non visa, sed tantùm audita sint denuncianda. 151
17 An sit denunciandum Prælato, qui creditur nullum remedium adhibiturus. ibid.
18 An aliquæ personæ propter priuilegium iuris excusentur à denunciando ad mandatum iudicis, vel à testificando, si iudex eas specialiter vocet, vt testimonium ferant: & an qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, teneantur denunciare ad mandatum iudicis. ibid.
19 An filius teneatur patrem hæreticum denunciare inquisitoribus, & comprehendatur sub edictis talem denunciationem iubentibus. 152
20 An teneantur illi denunciare ad edicta vel testificari si iudex interroget, quibus delictum pro consilio vel remedio capiendo, vel sub sigillo secreti detectum est. 153
21 An qui iurauit non denunciare, vel non ferre testimonium teneatur respondere ad edicta, vel iussus à Prælato testificari. 154
22 An propter damnum, quod denonciatori, vel reo denonciato sequitur, excusetur quis à denunciando, vel testificando. ibid.
23 Quæ sint causæ in summa ob quas quis excusetur à mandatis de denunciandis criminibus. 155
24 Quæ causæ excusent à denunciatione facienda de rebus furtiuis. ibid.
25 Quantum temporis duret edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum, & similiter literæ excommunicatoriæ, & quæ promulgantur ad partis petitionem, vt sibi aliquid restituatur. ibid.
26 An errent iudices præcipiendo generaliter in edictis malefactores denunciari. 156
27 Quod sit discrimen inter eum qui respondet ad edicta vt testis, & inter eum, qui vt denunciator. ibid.

CAPVT III.

De inquisitione.

Dvb. 1. Quæ dicantur crimina minora, grauiora, & enormia. 157
2 Quæ crimina dicantur esse contra Rempublicam, & in damnum commune. 158
3 Quid & quotuplex sit publicum, & notorium, & famosum, & manifestum, & occultum. ibid.
4 Quid sit infamia secundùm ius, & quotuplex. 159
5 Quo pacto incurratur infamia facti. Quis sit eius effectus, & quomodo possit tolli. 160
6 Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur. 162
7 Quid sit purgatio canonica, & quādo sit necessaria. 164
8 Quid sit causa iudicialis, & quotuplex. ibid.
9 Quid & quotuplex sit sententia iudicialis. ibid.
10 Quæ dicatur sententia iusta, vel iniusta, quæ valida, & quæ nulla. 165
11 Quid sit procedere in iudicio simpliciter & de plano, sine figura, & strepitu. ibid.
12 Quæ probatio in iudicio sit sufficiens. 166
13 An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione. ibid.
14 Quæ sint indicia sufficientia ad probationem faciendam. ibid.
15 An sufficiat vnum indicium ad procedendum in indicio, vel sint necessaria plura, maximè ad torquendum. 167
16 Quid & quotuplex sit inquisitio. 168
17 An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam, præcedere infamiam, vel sat sint indicia. ibid.
18 An sit de iure naturali, & diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia. 169
19 An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium præcedere infamiam ad inquisitionem. ibid.
20 An vbi delictum est notorium, peccator verò occultus: vt si inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo possit iudex inquirere quis fecerit. 171
21 Vtrùm econtrà quando persona diffamata est, & conuicta de vno crimine, possit interrogari de aliis criminibus occultis de quibus non est illa infamia. ib.
22 An conuictus de vno crimine, possit iure interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia. 172
23 An in peccato contra naturam liceat interrogare pro socio, vt in sodomia, sicut in vitiis, quæ sunt contra bonum commune. 173
24 An iudices interrogantes socios criminum, peccent, socios (inquam) contra quos non habent probatam infamiam. ibid.
25 An inquisitio contra Religiosos possit fieri absque infamia. ibid.
26 An sufficiat infamia orta postquam reus in carcerem detrusus est, ad inquisitionem? & an ex simplici infamiæ informatione, possit iudex procedere ad inquirendum, vel sit necessarium infamiam prius esse

esse iuridicè probatam. 174
27 An in omnibus delictis possit inquisitio fieri: & an herus possit in sua familia inquirere. ibid.
28 An aliquo casu teneatur reus se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis. ibid.
29 An quotiescumque reus interrogatur à iudice iuridicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri. 175
30 An reus rogatus de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis in quibus non requiritur tanta solemnitas ad inquirendum, teneatur suum crimen, scilicet hæresim prodere, maximè si crimen sit notorium, vt si hæreses in publico productæ sunt, nulla tamen infamia vel indiciis laborat. 176
31 An quando reus, vel testis ignorat an iudex iustè, & secundùm ius interroget, teneatur fateri crimen. ib.
32 An ad hoc quòd reus teneatur respondere, satis sit esse de eo infamiam, vel indicia, vel requiratur etiam quod sint probata, & illi notificata. 177
33 An mentiri in iudicio sit peccatum mortale. ibid.
34 An sit licitum in principio litis accipere iuramentum calūniæ super veritate dicenda ab ipso reo. 178
35 An liceat iudici vti simulatione aliqua, vt à reo, actoréve veritatem rei apud ipsum dubiæ quam iuridicè rogat extorqueat, & an possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione, quam ab ipso, promissa criminis impunitate, extorsit. ibid.
36 An vt testes teneantur fateri, sit necessarium, sciant esse infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem. ibid.
37 An quando factum est notorium, at peccator occultus, teneantur testes manifestare delinquentem iudici interroganti. 179
38 An si adu[illegible] testimonium repellendum, possit iudex interrogare testes de veritate obiectorum, & testes teneantur respondere. ibid.
39 An iudex, qui contra ius aliquid nouit à reo vel teste possit ex eo procedere in iudicio. 180
40 An quando proceditur via inquisitionis sit infligenda pœna integra. 181
41 An probatio requiratur ad puniendum per viam inquisitionis? Item quæ forma & solemnitas sit seruanda in via inquisitionis. ibid.
42 An peccata publica, sint necessariò publicè punienda. ibid.

CAPVT IV.

De reo.

DVB. 1. An reus accusatus, possit licitè petere ab accusatore, vt ab accusatione desistat, etiam dato sibi ad hoc pretio. 182
2 An licitum sit appellare ad superiorem, eo quòd habeat contrariam opinionem, vel quia fauore aliquo ductus differet sententiam, vel mitius puniet. ibid.
3 An reus contra quem extant legitimæ probationes possit torqueri, vt si fateatur, negetur ei appellatio. ib.
4 An proprium crimen confessus, possit appellare. 183
5 De tortura rei. ibid.
6 Quid requiratur, vt reus possit in carcerem trudi. ibid.
7 An liceat damnato iustè ad mortem, si possit fugere non illata vi custodibus, nec effringendo carceres, vel rumpendo vincula effugere è carceribus? & similiter an aliis victis iustè, qui nec morte, nec corporali supplicio damnati sunt liceat fugere. 184
8 An vinctus non damnatus, nec damnandus ad pœnam sanguinis, vel mutilationis, sed ad aliam punitionem, aut ad debita soluenda, vel pœnam pecuniariam, possit licitè fugere. ibid.
9 An liceat reo carceres effringere, vel perforare, vinculaque dirumpere, vt sic fugiat. 185
10 An licitum sit consulere vinctis, vt fugiant, vel carceres, vel vincula rumpant, & ad id opem præstare. ibid.
11 An Religiosis liceat fugere à carceribus suorum Prælatorum. 186
12 An damnati ad carcerem perpetuum, vel temporalem fugere possint. ibid.
13 An reus damnatus ad mortem, qui potest è carceribus fugere, teneatur ad id, vel possit in carceribus manere. ibid.
14 An reo damnato ad mortem famis, liceat abstinere à cibo. ibid.
15 An licitum sit reo obedire ministris iustitiæ, ascendendo locum supplicij, & alia similia faciendo. 187
16 An vinctus, qui promisit, vel iurauit se rediturum ad carcerem, teneatur redire. ibid.
17 An condemnatus iustè possit iudici, vel ministris iustitiæ resistere? & quid de innocente, damnato tamen iuxta allegata & probata. ibid.
18 An damnatis ad triremes liceat fugere. 188
19 An damnati ad exilium, qui bona anni parte latent intra locum, à quo exularunt, peccent mortaliter. ib.

CAPVT V.

De testibus.

DVB. 1. In quibus casibus teneatur homo ad testimonium ferendum. 189
2 An omnibus casibus dictis sit peccatum mortale non se offerre ad testificandum. ibid.
3 An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem vel inimicitiam, vt sic excusetur à testimonio ferendo? & an sic se abscondens, vel fingens teneatur restituere. ibid.
4 An quod dicitur de indiciis, quòd debent esse probata ad hoc vt testis teneatur fateri veritatem, idem sit dicendum de infamia, quòd scilicet debeat esse probata ad hoc, vt testis veritatem fateri teneatur, siue per accusationem, siue per inquisitionem procedatur, vel satis sit esse infamiam, licet non probatam. 190
5 An quod dictum est testes non teneri ad reuelandum crimina, nisi sit infamia, vel indicia probata in iudicio, vel testis semiplenè probans deposuerit in iudicio, sit etiam verum in criminibus exceptis, vel in grauissimis vt in morte Principis, & in his, quæ sunt contra bonum commune quando damnum non pendet in futurum. ibid.
6 An religiosi & sacerdotes teneantur ferre testimonium. 191
7 An testis vocatus ab aliquo, vt testimonium reddat, teneatur etiam manifestare, quæ pro aduersario faciunt. ibid.
8 An testis interrogatus de delicto, quod si explicet manifestatur turpitudo ipsius testis occulta v. g. quia fuit complex in eodem delicto, teneatur illud manifestare. ibid.
9 An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimonium. ibid.
10 An aliquando vnus testis sufficiat ad probationē. 192
11 An in aliquibus casibus non sufficiant duo testes. ib.
12 An testes singulares in aliquibus casibus sat sint & faciant probationem. ibid.
13 An si testes discordent secum, vel cum aliis sit validum eorum testimonium. 193
14 Qui sint legitimi testes, & quas conditiones habere debeant. ibid.
15 An esse socium criminis sit circumstantia, ob quam testis sit illegitimus. 194
16 An testes inhabiles valeant aliquid in iudicio. ibid.
17 An quando personæ sunt priuilegiatæ valeat aliquid eorum

eorum testimonium. 195
18 An aliquis in caosa propria, vel sibi, & alteri communi, possit esse testis. ibid.
19 Quæ solemnitas necessariò requiritur in recipiendo testimonio. ibid.
20 An oats aduersa possit ad sui defensam detegere occultos testium defectus. ibid.
21 Ad quid teneatur testis, qui falsom deposuit. 196

CAPVT VI.

De seruando secreto.

Dvb. 1. An seruare secretum sit actus virtutis, & sit in præcepto. ibid.
2 An teneatur quis potius vitam exponere, quam secretom fidei suæ commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat. 197.
3 An alienas literas apetire, & legere, sit peccatum mortale. ibid.

CAPVT VII.

De Aduocatis.

Dvb. 1. Vtrũ Aduocatus teneatur patrocinari pauperi. 198
2 Quibus personis interdictum sit officium aduocationis. ibid.
3 An in aliquo euentu fas sit clericis & Episcopis patrocinari. ibid.
4 An qui iure prohibiti sunt patrocinari, delinquant mortaliter si munere hoc fungantur. 199
5 An clericis interdictum sit tabellionis officium, seu notarij. ibid.
6 An clericis & Episcopis fas sit tutoris functionem obire. 200
7 An causidico fas sit vtramque partem tueri, scilicet sui clientis, & aduersarij collitigatoris. ibid.
8 An Aduocatus habens causam iustam, possit aduersarium decipere, & cauillationibus vti. ibid.
9 An Aduocato liceat cœpta lite pacisci de salario. Item conuenire de quota sibi danda. ibid.

CAPVT VIII.

De ordine seruando à Prælato Regulari, inquirendo de crimine graui alicuius Religiosi.

Dvb. 1. Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere ad cognoscendum iudicialiter de delicto graui Religiosi sibi subditi. 201
2 Qualiter Prælatus Regularis procedere debeat per viam inquisitionis. 202
3 An P[illegible] procedens contra subditum Regularem possit recusari. 204
4 Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere per viam accusationis cõtra subditum Regularem. 208
5 Qualiter Prælatus debeat procedere contra Regularem via denunciationis euangelicæ, seu fraternæ. ib.
6 Qualiter procedere debeat Prælatus contra Regularem via denunciationis canonicæ. 209

CAPVT IX.

De exemptione Regularium.

Dvb. 1. Qualiter religio Societatis Iesu exempta sit à iurisdictione ordinariorum. ibid.
2 In quibus subiecti sint post Tridentinum concilium ab ordinariis exempti. 213
3 An contra exemptos possit procedere iudex Papæ delegatus ad corrigendos clericos, non facta de exemptis mentione. 215
4 An exempti citati ab ordinario teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere. ibid.
5 Qua forma respondendi vtetur Religio exempta, vel Religiosus exemptus, quãdo ante ordinarium conuenitur, & quo pacto suã exemptione defendat. ib.
6 An quando Religio est actor aduersus laicos, possit ipsos conuenire coram iudice conseruatore per ipsam electo. 217
7 An possit construi monasterium Religiosorum absque Episcopi auctoritate. ibid.
8 An quando in priuilegio continetur, vt non intelligatur reuocatum, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, intelligatur reuocatum per clausulam: *non obstante quocumque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hîc haberi.* 219
9 An Regulares possint vti suis priuilegiis contra alios Regulares similia priuilegia habentes, etiamsi illis non vtantur? & similiter familiares Religiosorum an possint vti priuilegiis Religionum contra ipsos Religiosos, etiamsi ipsis priuilegiis Religiosi non vtantur. ibid.

LIBER VII.

Circa ordines.

CAPVT I.

De ordine.

Dvb. 1. AN ordo sit sacramentum, characterémque imprimat, ac de eius materia & forma in generali. 220
2 An sit de essentia huius sacramenti, vt qui initiatur tangat materiam. ibid.
3 An sit de essentia sacramenti ordinis in sacerdotio, & diaconatu manus impositio. 221
4 An sit de essentia ordinis, vt ministretur ab Episcopo faciente sacrum. 222
5 An sit de essentia sacramenti ordinis, vt idem Episcopus, qui profert verba, porrigat materiam tangendam ab ordinando. ibid.
6 An prima Tonsura sit ordo, & sic sacramentum: characterémque imprimat & gratiam conferat. 223
7 An quatuor minores ordines sint verè ordines, & sic sacramenta characterémque imprimant. ibid.
8 An subdiaconatus, & diaconatus sint ordines verè, & propriè, sicq; sacraméta, & characteré imprimát. 224
9 An Episcopatus sit verè & propriè ordo, sicque sacramentum, & characterem imprimat, gratiámque conferat. ibid.
10 An Cardinalatus sit ordo, & in quo ab Episcopatu differat. 226
11 Quid distet inter Episcopos, & simplices sacerdotes inter se, & inter Episcopos, & Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, & Papam. ibid.
12 Quæ sit materia, & quæ forma singulorum ordinũ, & in quo actu imprimatur character illius ordinis. 227
13 An si in celebratione ordinum aliquid omittatur sit supplendum. 228
14 An character vnius ordinis necessariò supponat characterem alterius ordinis. 229
15 Quæ requirat essentialiter consecratio Episcopalis, & quæ tantùm ex præcepto. 230
16 Quid conferat Pallium Patriarchæ, & Archiepiscopo seu Primati; id est, quæ possit ante Pallij receptionem. 232
17 Qui sint actus proprij, & ministeria singolorum ordinum. 233
18 Quis sit huius sacramenti minister. 234
19 Quibusnam iure commissum sit primam tonsurã & ordines minores conferre, cùm Episcopi non sint. 235
20 Quis sit minister sacramenti ordinis necessitate præcepti. 237
21 An Abbates, & alij Prælati, qui non sunt Episcopi, [...]tur

habent tamen iurisdictionem quasi episcopalem in subditos sæculares, possint illis dare literas dimissorias ad ordines, vel hoc solùm possint Episcopi. 242
22 Quis sit proprius Episcopus alicuius ad hunc effectum, vt possit illum licitè ad ordines promouere, [illegible] netur. 243
23 Qualiter ratione beneficij Ecclesiastici contrahatur domicilium. 244
24 Quis sit Episcopus proprius, vt possit ad ordines promouere professum eiectum à Religione, & an talis possit ad ordines promoueri. 245
25 An si dedit Papa alicui facultatem, vt ordinaretur extra tempora à suo ordinario, tantùm possit ordinari ab alio cum literis dimissoriis sui ordinarij. ibid.
26 An capitulum sede vacante ante annum elapsum, possit licentiam concedere alicui Episcopo, vt in ea diœcesi ad ordines promoueat alienos habentes dimissorias proprij Episcopi, aut sui Prælati Regularis, vel personas eiusdem diœcesis habentes dimissorias Episcopi mortui vel Nuncij Apostolici, vt à quocumque Antistite ordinentur. ibid.
27 An cùm proprius Episcopus dat literas dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocumque Episcopo, videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in quacumque irregularitate, & quouis alio impedimento ad ordines, in quo posset proprius Episcopus dispensare. 246
28 An initiatus Primâ Tonsurâ, vel quatuor minoribus ordinibus ab alieno Episcopo absque licentia proprij, gaudeat priuilegiis clericalibus, fitque capax beneficij, vel Tonsura ei in nullo prosit, & an possit proprius Episcopus ratam habere hanc ordinationem. ibid.
29 An possit proprius Episcopus cogere subditos ad recipiendum ordines, vel eis petentibus negare ordines. 247
30 An fœmina sit ita iure diuino incapax ordinis recipiẽdi, vt si de facto ordinaretur nõ teneret ordo. 248
31 An hermaphroditus sit capax ordinis, ita vt si ordinetur teneat factum. ibid.
32 An ætas determinata sit de necessitate sacramenti in sacramento ordinis, vel sat sit quæcumque ætas, etiam ante vsum rationis, vt sacramentum hoc collatum sit validum. 249
33 Qualis ætas requiratur ex necessitate præcepti tam ad ordines sacros, quàm ad minores. ibid.
34 Quale beneficium, vel patrimonium debeat habere promouendus ad ordines. 251
35 Quale beneficium, vel patrimonium requiratur post Tridentinum sess. 21. cap. 7. de reformat. vt quis titulo illius possit ad ordines promoueri. 252
36 An clerici patrimonium ad cuius titulum sacros ordines recipit, habeat priuilegia iure concessa bonis Ecclesiasticis, scilicet vt de illo non soluatur decima. Item non possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum. 254
37 An vt promoueatur quis ad ordines minores requiratur beneficium, vel patrimonium, vel tantùm ad ordines sacros. ibid.
38 An renunciatio beneficij, vel patrimonij, ad cuius titulum aliquis ad ordines sacros promouetur, valida sit. ibid.
39 An si quis habens patrimonium ordinetur non facta patrimonij mentione, censeatur ad illius titulum ordinatus. ibid.
40 An qui habens patrimonium, & ad titulum illius est initiatus subdiaconus, & postea renunciauit, nullum aliud beneficium, vel patrimonium habens, & initiatus est diaconatu, & sacerdotio, ostendens prius testimonium patrimonij, tacénsque renunciationem postea factam, incurrat pœnas statutas contra eos qui absque patrimonio initiantur. 255
41 An qui ficto patrimonio initiatus est subdiaconus, possit absque nouo patrimonio vero ad superiores ordines ascendere. ibid.
42 An qui recipit donatione prædium, vt ad titulum illius ad ordines promoueretur, & postea contraxit debita, vel promisit sorori certam summam, vt nuberet, quæ sunt maiora valore prædij, possit ad illius prædij titulum ad ordines promoueri. ibid.
43 An patrimonium ad cuius titulum quis ordinatus est possit sine licentia Episcopi vendi, antequàm quis sit adeptus beneficium, vel aliundè habeat, vnde commodè viuat. ibid.
44 An si pater melioret filium, vt bona illa sint patrimonium, ad cuius titulum ad ordines sacros promoueatur, possit post promotionem reuocare hoc. ibid.
45 Qualis scientia requiratur in eo, qui ad ordines promouendus est. ibid.
46 An vitæ, & morum honestas requiratur in promouendo ad ordines. 257
47 Quid requiratur, vt clericus peregrinus possit in aliena diœcesi celebrare. 258
48 An si fundans Capellaniam ex propriis bonis, præcipiat, vt Capellanus teneatur dicere tot Missas in hebdomada, talis Capellania requirat actu ordinem sacrum. ibid.
49 An clerici teneantur deferre habitum, scilicet vestes clericales, & tonsuram, quæ clerica dicitur, id est, *corona*. 261
50 Quo in loco sint ministrandi ordines. 262
51 Quo tempore ordines sacri celebrandi sint. 263
52 Quo tempore possint ordines minores conferri. ibid.
53 An omnes ordines possint simul vna die eidem conferri. 264
54 Quis possit dispensare in interstitiis seruandis inter receptionem duorum ordinum, quæ præcipit seruari Trid. sess. 23. c. 11. 13. & 14. de reformat. 265
55 An ad dispensandum in interstitiis requisitis inter ordinum receptionem, exigatur causa. 266
56 An eadem causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, quæ requiritur in Trid. sess. 23. c. 11. de reform. & c. 14. requiratur in dispensatione, & in interstitiis inter ordinem minorem, & alium minorem & inter subdiaconatum, & diaconatum: eadem (inquam) quæ ibi requiratur in dispensatione in interstitiis inter vltimum ordinem minorem, & subdiaconatum, & inter diaconatum, & sacerdotium. 268

CAPVT II.

De obligatione recitandi Horas canonicas ratione ordinis.

DVB. 1. Quot sint Horæ canonicæ, & quinam ad illas teneantur. 268
2 An clerici minorum ordinum teneantur ad Horas canonicas, vel saltem ad aliquam aliam orationem plusquam laici. 269
3 An religiosi professi tam viri, quàm fœminæ in Religione approbata, teneantur ad Horas canonicas: & quo iure ad id teneantur. ibid.
4 An Monachus professus ad chorum, qui extra suum monasterium viuit, vel iustâ dispensatione, vel quia eiectus est teneatur ad Horas. 270
5 An equites, quos vulgò *cõmendadores*, appellamus, teneantur sub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarũ canonicarum præscribit eorũ regula, vt recitent, in illisque recitãdis seruare interdictũ. 271
6 An Nouitij teneantur Horas recitare. ibid.
7 An qui hora nona, id est, *alas nueve*, initiatur subdiaconatus ordine, teneatur ad integras Horas totius diei, & id[illegible]m quæritur de eo, qui hora nona professionem emittit. ibid.

8 An

8 An qui tenentur ad Horas canonicas, ſatisfaciant, ſi ſola mente dicant, vel teneantur voce alta dicere. ib.

9 An qui Eccleſiæ præcepto tenentur ad Horas, peccent, ſi in peccato mortali eas recitent, quando priuatim recitant. 272

10 An ſaltem clerici dicentes Horas publicè in choro, peccent ſi ſint in peccato mortali. ibid.

11 An peccet mortaliter obligatus ad Horas, qui omittit aliquam, vel partem notabilem. ibid.

12 An qui ex negligentia, vel plena deliberatione omittit aliqua die ſeptem Horas canonicas, contrahat ſeptem peccata mortalia. 273

13 An qui alternatim recitat cum alio dicendo partem, & audiendo aliam partem, cenſeatur integrè recitaſſe, ſiue ſit Hora canonica, ſiue ſint preces, ex pœnitentia ſacerdotali, vel ex defuncti inſtitutione. ibid.

14 An quando aliquis dicit officium diuinum in choro, & audit partem, quam canit alter chorus, & partem ſuam non canit, ſed ſubmiſſa voce dicit, ſatisfaciat præcepto. ibid.

15 An cenſeatur integrè recitare, qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione neceſſaria ad ipſum diuinum officium, vt præuidendo lectionem, quam eſt cantaturus, vel mittitur ad thurificandum, vel ad comitandum thurificaturum altare, &c. nec repetit ea, quæ interim ab aliis dicuntur in choro: vel ſi aliquantulum ex cauſa neceſſaria ceſſet, vt quia ſanguis è naribus effluit. ibid.

16 An cenſeatur integrè recitare, qui audit partem, quam cantat chorus, & aliam partem organo pulſat, vel teneatur partem illam, quam organo dicit, ſupplere, & ſimiliter chorus ſatisfaciat, dicendo ſuam partem, & audiendo partem, quam pulſat organum, vel teneatur partem illam ſupplere. 274

17 An qui Horas dicunt ſyncopando, cenſeantur integrè recitare, & ſic ſatisfaciant & famuli, qui cum his recitant. ibid.

18 An qui ex obligatione partem Horæ omittit, vel quia intrat tardè chorum, vel exit ante finem Horæ, cenſeatur integrè recitare, licèt non repetat totam Horam. ibid.

19 An qui Horam interrumpit, cenſeatur integrè recitate, vel potius teneatur totam Horam repetere. ibid.

20 An ſit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ita vt Matutinum dicatur veſpere diei præcedentis, & laudes aurora ſequentis: & tunc ſit dicenda oratio in fine laudum. 275

21 An cùm Sacerdos ſolus recitat debeat dicere ante orationem *Dominus vobiſcum.* ibid.

22 Quam Breuiarij formam teneantur ſequi, qui tenentur ad Horas canonicas. 276

23 An quando Religiones, vel Eccleſiæ cathedrales, ſeu collegiatæ, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium non acceptant hoc nouum, ſed recitant iuxta ſuum, Religioſi priuati, vel priuati clerici, ſubditi talium diœceſum poſſint, vel teneantur recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potius iuxta Breuiarium ſuæ Eccleſiæ, vel Religionis. ibid.

24 An ſit modò peccatum lethale, recitare iuxta aliud Breuiarium, quam Pij Quinti. ibid.

25 An mutans qualitatem officij peccet mortaliter. v.g. qui recitare tenetur Horas canonicas, ſi recitares de ſancto quãdo debet recitare de feria, vel contra. 277

26 An poſſit Epiſcopus diſpenſare cum ſuo ſubdito, vt ſecundùm aliud Breuiarium recitet. ibid.

27 An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, quæ ſunt in Breuiario, ſcilicet ad Pſalmos pœnitentiales, officium defunctorum, letanias, canticum graduum, officium paruum Beatæ Mariæ. ibid.

28 An attentio ſit in præcepto in Horis canonicis, & aliis precibus, quæ ex præcepto dicuntur. 278

29 An ſit præceptum orandi deuotè. 279

30 An qui recitat Horas abſque attentione requiſita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter, teneatur Horas repetere. 280

31 An in orationibus, quas quis non ex præcepto, ſed ex deuotione recitat, ſit peccatum recitare ſine vlla attentione actuali vel virtuali. ibid.

32 An qui tenetur ad Horas, poſſit ſine peccato ſimul exercere aliquas operationes externas. ibid.

33 An dormientes, vel dormitantes inter recitandum, ſatisfaciant præcepto recitandi. 281

34 An qui non recordatur ſe dixiſſe aliquem Pſalmum vel Horam, teneatur repetere. ibid.

35 Quod ſit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, ſiue in communi, ſiue in in particolari. ibid.

36 An peccet qui non recitat Horas canonicas priuatim, debitis, & competentibus horis. 282

37 An Matutinum, & laudes, & reliquæ Horæ diei præſentis poſſint recitari veſpere præcedentis diei, & qua hora. ibid.

38 An teneatur ſacerdos recitare Matutinum antequam faciat ſacrum. 283

39 An facere ſacrum conuentuale, ſeu maius, quod dicitur ſolemne, ante Matutinum recitatum, ſit peccatum. 284

40 An ſit peccatum facere ſacrum antequam recitetur Prima. ibid.

41 An peruertens ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam peccet. ibid.

42 An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, ſit peccatum mortale. ibid.

43 An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, teneatur intra eundem diem recitare illam ſiue præponendo, ſiue poſtponendo. 285

44 Quo in loco ſint dicendæ Horæ canonicæ. ibid.

45 An infirmitas excuſet ab Horis canonicis recitandis, & qualis eſſe debeat. ibid.

46 An cæci, & ita oculis caligantes, vt legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo, ſi memoria retineant, vel memoriæ mandando, vt memoriter recitent. 286

47 An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam poteſt. ibid.

48 An qui æger eſt, ita vt ſolus recitare nequeat teneatur adiuncto ſocio recitare. 287

49 An qui non poteſt dicere Horas canonicas, poteſt tamen ab alio audire, teneatur ad id. ibid.

50 An qui tenentur ad Horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco Horarum. ibid.

51 An ob carentiam Breuiarij excuſetur quis à recitandis Horis canonicis. ibid.

52 An vrgens alicuius rei faciendæ neceſſitas excuſet ab Horis canonicis recitandis. 288

53 An diſpenſatio excuſet ab Horis. ibid.

54 An excommunicatio, ſuſpenſio, degradatio, irregularitas excuſent ab Horis. ibid.

55 An poſſit ſubdiaconus dicere *Dominus vobiſcum.* ibidem.

THOMÆ

THOMÆ SANCHEZ, E SOCIETATE IESV,

Opusculorum moralium, seu Consiliorum, TOMVS POSTERIOR.

LIBER QVARTVS.

De consilijs, seu casibus particularibus circa ultimas voluntates, vbi de illegitimis.

CAPVT I.

De Testamentis.

SVMMARIVM.

DVB. I. *Quid, & quotuplex sit testamentum, & qualiter se habeat solemnitas in testamentis requisita? an scilicet sit tantum solemnitas requisita ad probandũ veritatem testamenti, vel sit essentialis constitutioni testamenti.*

2. *Quam solemnitatem requirat testamentum nuncupatiuum, id est,* testamento abierto.

3. *Quam solemnitatem requirat testamentum in scriptis, id est, clausum.*

4. *Quæ solemnitas requiratur in testamento cæci.*

5. *Quam solemnitatem requirat testamentum inter liberos, siue sit nuncupatiuum, siue in scriptis.*

6. *Quam solemnitatem requirat testamentum tempore pestis.*

7. *An ad legata pia requiratur eadem solemnitas.*

8. *Quam solemnitatem requirat mandatum ad testandum, id est, potestas, quam alteri aliquis præbet, vt nomine illius testamentum condat.*

9. *An si quis cœpit facere testamentum nuncupatiuè coram sufficiẽti numero testiũ, & solemnitate legitima, & fecit institutionem, & aliqua legata, & capitula, & morte præuentus non perfecit, valeat in ijs, quæ disposuerat.*

10. *An testamentum in scriptis carens debita solemnitate, habens tantùm solemnitatem nuncupatiui, valeat vt nuncupatiuum.*

11. *An si maritus, & vxor, seu alij duo coniunctim in eadem charta testentur in scriptis (quod fieri conceditur* l.4o quòd à multis. C. si certum petatur, *& ibi docent omnes) requirantur duæ solemnitates, scilicet quatuordecim testes,* &c.

12. *Quæ solemnitas requiratur in codicillis.*

13. *Quam solemnitatem requirat donatio causa mortis.*

14. *An quando contractus iure ciuili nullus est ob defectum alicuius solemnitatis eo iure requisitæ, sit etiam in foro conscientiæ nullus, ita, vt per illum non transferatur dominium.*

15. *An idem, quod diximus dubio præcedenti de testamento minus solemni circa eius obligationem in foro conscientiæ, dicendum etiam sit de contractu cum Ecclesia gesto, cui deest solemnitas iure requisita.*

16. *Qualiter testamentum sit vsque ad mortem reuocabile.*

17. *An si quis iurauit se non reuocaturum testamentum, possit postea reuocare.*

18. *An donatio facta in pœnã mutationis testamenti valeat.*

19. *An ex Principis facultate, testantis consensu interueniente, concessa ad hoc, vt testamentum reuocari non valeat, possit testamentum irreuocabile effici.*

20. *An si quis voueat Deo relinquere in testamento mille aureos pauperibus, & testamentum condat, in quo eos relinquat prædictis pauperibus, possit pœnitere, & testamentum reuocare.*

21. *An constituto à duobus testamento ex communi consensu, confirmetur illud testamentum morte alterius.*

22. *An si duo testamenta à duobus hæredibus producantur, ab eodem testatore eodem die facta, neque apparere possit, quod priùs confectum sit, quid sit dicendum.*

23. *An quando testator in primo testamento apponit clausulam derogatoriam sequentis testamenti, si postea faciat aliud testamentum, maneat primum derogatum.*

24. *An quando testator relinquit, vt consanguineis pauperibus quotannis centum aurei distribuantur, vel vt in Capellania succedant consanguinei, vsque ad quotum gradum protendatur hæc consanguinitas.*

25. *An testamentum, quod fecit pater non habens liberos, validum sit quoad omnia legata, si diu superuixit, nec reuocauit, nec confirmauit, cùm postea liberos habuerit.*

26. *An si possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione maioratus secundùm illius restitutionem, illum amittat, vel possit adhuc illum retinere.*

27. *An si quis decedat ab intestato, teneantur eius successores quintum bonorum pro eius anima expendere.*

28. *An quarta bonorum, quæ debetur alteri coniugi pauperi non habenti, vnde decenter sustentetur, minuat legitimam filiorum, ita vt non sit detrahenda de quinto, nec si habeat ascendentes de tertio bonorum.*

29. *An si quis faciat donationem irreuocabilem medietatis bonorum, quæ tempore mortis habuerit, apposita clausula solita, quod ex tunc se desistit, & priuat dominio bonorum*

horum bonorum, sèque constituit tāquam inquilinum, & vsufructuarium illorum, possit dum viuit, pro libito disponere de his bonis, illáque donare, vt sibi placuerit.

30. *An meliorationes in re viri facta constante matrimonio sint communicandæ, seu diuidendæ inter virum, & vxorem tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri.*

31. *An successor maioratus teneatur soluere debita à prædecessore contracta.*

32. *An possidens bona fide prædium aliquod vinculo maioratus obiectum, quia scilicet bona fide emit a possessore maioratus, illudque bona fide proprys expensis reddidit melius, possit à maioratus possessore pretium, quo emit, ac meliorationis expensas exigere, prædiúmque retinere, donec sibi soluantur.*

33. *An si Ioannes, v.g. constitutus sit vsufructuarius omnium bonorum testatoris, cum facultate, vt possit in suo testamento liberè disponere de quantitate centum aureorum ex dictis bonis, & moriatur ab intestato, succedant in his centum aureis heredes ab intestato dicti Ioannis, vel succedat is, cui proprietas bonorum relicta est post obitum Ioannis.*

34. *An ex renunciatione legitima, vel ex pacto de futura successione oriatur obligatio naturalis, ita vt teneatur qui hæc pacta iniuit, illis stare in foro conscientiæ, licèt non oriatur actio ciuilis, id est, non cogatur in foro externo stare contractui.*

35. *An quando quis decedit non relictis descendentibus, sed tantùm ascendentibus in hoc regno Hispaniæ, expensæ funeris deducendæ sint ex toto corpore hæreditatis, vel de solo tertio, de quo testatus est.*

36. *An pater melioras filiam causa dotis contra pragmaticam* 101. *Matriti, quæ hodie est* l. 1. nouæ recopil. *peccet mortaliter.*

37. *An si Petrus, v.g. institutus sit hæres sub fideicommisso, vt quidquid supersit ex hæreditate tempore mortis, restituat Paulo, possit Petrus sic institutus hæres testari, vel aliàs alienare talia bona.*

38. *An hæres, vel legatarius interficiens testatorem, amittat hæreditatem, vel legatum, ita vt ante iudicis sententiam teneatur ad illius restitutionem.*

39. *An successor in primogenio occidens possessorem primogeny, illud amittat.*

DVBIVM I.

Quid, & quotuplex sit testamentum, & qualiter se habeat solemnitas in testamentis requisita, an scilicet sit tantùm requisita ad probandum veritatem testamenti, vel sit essentialis constitutioni testamenti.

PRIMO dico, quòd *testamentum est voluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri vult.* Sic habetur *l. 1. ff. de testam.* id est, est vera, & vndequaque declaratio destinationis voluntatis, qua quid disponere vult testator, liceat, & quidquid disposuerit, pro lege habeatur. *Auth. de nuptys, §. disponat*; per quod differt ab aliis vltimis voluntatibus, in quibus non potest testator quidquid velit, disponere: nam in codicilis de iure communi saltem, & in donatione causa mortis non potest hæredem instituere, sicut potest in testamento. Dicitur autem, *iusta sententia*, id est, solemnis declaratio voluntatis: per quod etiam differt à codicillis, & à donatione causa mortis; non enim tantam solemnitatem semper requirunt ac testamentum, vt infrà declarabimus. Sic Matienzo alios referens *lib. 5. ordinam. tit. 4. l. 1. gloss. 1. num. 1. & 2.* & per totam illam glossam, vbi etiam multis aliis modis declarat, *iusta sententia*, non tamen ponit ibi secundam differentiam, quam hic posuimus inter testamentum; & alias vltimas voluntates, sed tantùm primam differentiam ponit: sed constabit ex dicendis dubiis sequentibus.

Secundò dico, quòd testamentum est duplex: quoddam in scriptis, quod Hispanè, *testamento cerrado*, dicitur: aliud verò nuncupatiuum, quod Hispanè, *testamento abierto*, appellatur: sic habetur *l. 3. Taur.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib ordinam.*

Tertiò dico, quòd Menchaca *lib 3 de success. creat. §. 30. num. 7.* asserit testamenti solemnitatem non ad formam, & essentiam testamenti, sed ad probationem tantùm exigi, sicut in aliis contractibus testes, & scriptura non requiruntur ad formam & essentiam, sed tantùm ad probationem: & idem tenentur dicere saltem quoad forum conscientiæ Doctores infrà citandi, qui asserunt testamentum minus solemne esse validum in conscientia. Et probatur hæc sententia ex *dicta lege 3. Taur. & dicta l. 2. noua recopil* vbi dicitur, quòd testamentum minus solemne nec fidem, nec probationem faciat: & ex *ordine veteri l. ... titulo 2. libro 5.* vbi sic dicebatur, *otro si que valga el testamento, que fuere hecho con buenos testimonios.*

Sed dicendum est talem solemnitatem non tantùm esse probatoriam, sed etiam esse formam substantialem, qua deficiente, est inualidum testamentum. Quod latissimè probat Matienzo *lib. 5. nouæ recop. tit. 4. lib. 1 glossa à numero 6. vsque ad* 21. dicens, & probans solemnitates inductas in testamentis, *l. 1. & 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* esse formas substantiales testamentorum; ita vt earum quauis minima parte deficiente, sit nullum testamentum, quia solemnitas est indiuidua, *si vnus*, & ibi latissimè Iasqn *C. de testam.* Probatur primò, quia, vt optimè dicit Matienzo *ibi num.* 19. cùm ad probationem duo tantùm desiderentur testes, *l. vbi numerus, ff de testibus*, & Matth. 18. *In ore duorum, vel trium stat omne verbum.* quoties plures desiderantur testes, hoc non tantùm ad probationem, sed etiam ad substantiam est referendum, vt contingit in testamentis. Secundò probatur ex *l. 39. Taur.* quæ est *l. 13. tit. 4 lib. 5. noua recopil.* vbi dicitur nó valere mandatum ad testandum concessum commissario, nisi habeat solemnitatem requisitam ad testamentum; ergo à fortiori non valet testamentum. Nec contrà faciunt verba illa *l. 3. Tauri, no hagan prueba*, &c. quia ea probant etiam solemnitatem requiri ad probandum, quod omnes etiam fatemur, sed addimus esse etiam formam substantialem: & sic hanc etiam partem cum Matienzo tenent Ioannes Lupus *l. 3. Tauri, numero* 64. Cifuentes *ibi num.* 14 Castillo *ibi verbo, no haga fee.* Anton. Gomez *ibi num.* 123. *vers. Quintò facit.* Gomez Arias *ibi num* 48. & 54. quæ apud ipsum *l. 1. Tauri* Burgos de Paz *l. 3. Tauri, num.* 444. & 1368. Talauera *l. 3. Tauri num.* 54. Couarruu. *cap. cum omnes, de testam. num.* 8. Immo iure etiam communi numerus testium ad testamentum requisitus, est solemnitas substantialis, vt bene Matienzo *ibi num.* 11. Tello *l. 3. Tauri, num.* 21. *& sequentibus*, & ibi Burgos de Paz *num.* 444. Couar *d. cap. cum omnes, de testam. num.* 8. vbi multos Doctores referunt.

DVBIVM II.

Quam solemnitatem requirat testamentum nuncupatiuum, id est, testamento abierto.

1. PRimo dico, quòd omissa ea, quam requirebat iure communi, de qua videndus est Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4 l. 1. glossa 3. à n. 2.* hodie iure Regio, si fiat absque tabellione, vel in scriptura priuata, sunt necessarij quinque testes vicini eius loci, vbi fit testamentum, si tamen locus sit adeò desertus, quòd in eo non adsit copia testium, sufficiet, si tres adhibeantur vicini eius loci. Si verò coram tabellione fiat testamentum nuncupatiuum in publicam formam redactum, tres sufficiunt testes vicini eius loci, vbi fit testamentum; si verò

verò adhibeantur septem testes, sufficient sine tabellione, & licèt non sint vicini eius loci, vbi fit testamentum. Sic habetur *l. 2. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil. iuncta l. 2. ibid.* desumpta ex *l. 3. Tauri*, quæ explicat, illam *l. 1.* intelligi de testamento nuncupatiuo.

2 Sed dubium est circa hoc, an si in loco, vbi testamentum fit, haberi possit copia tabellionis, valeat testamentum nuncupatiuum factū coram paucioribus, quàm septem testibus. Quidam dicunt non valere. Sic Tello *l. 3. Tauri, 2. part. n. 14.* Cifuentes *ibi.* Alij verò dicunt valere etiam coram tribus testibus tantùm, quando locus est tam desertus, vt in eo non adsit copia testium, licèt fiat absque tabellione, licèt in eo loco sit tabellio. Sic Anton. Gomez *l. 3. Taur. n. 47.* Couar. *cap. cùm omnes, de testam. num. 2.*

3 Sed verius est sufficere quinque testes sine tabellione, licèt sit copia tabellionis: tres tamen non sufficere, licèt alij haberi non possint, si adsit tabellio in loco, vbi testamentum fit, & absque tabellione fiat. Probatur ex verbis *d. l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* ibi, *y si no pudieren ser auidos cinco testigos, ni escriuano en el dicho lugar, sean tres testigos.* Ergo à contrario sensu, si adsit in loco tabellio, non sufficient tres testes. Sic tenent Matienzo *eadē l. 1. glossa 3. n. 6.* Menchaca *lib. 3. de success. creat. §. 21. num. 10.* Burgos de Paz *l. 3. Taur. num 826.*

4 Secundo dico requiri etiam pro forma testamenti nuncupatiui facti coram tabellione, vt legatur coram testibus ante mortem testatoris: & non præsumitur esse lectum, nisi probetur: id verò probatur per assertionem tabellionis expressam, vel tacitam, vt si dicat tabellio in fine testamenti, vt fieri solet, actum, & absolutum fuit coram me; vt probat Matienzo *d. l. 1. glossa 3. n. 4.* vbi alios refert. Et quòd debeat legi, habetur *l. 103. fine tit. 18. part. 3.* & in genere de omnibus instrumentis statuitur idem *l. 54. fine tit. 18. part. 3. & lib. 4. nouæ recopil. tit. 25. l. 13.* Sic Matienzo *ea glossa 3. n. 4.* Anton. Gomez *l. 8. Tau. n. 107.* Burgos de Paz *1. part. legis 3. Taur. n. 207.* Couar. *cap. relatum, el 1. de testam. num. 11.* vbi hoc limitat, quando quis probare vult testamentum per scripturam; secus si probare velit per ipsos testes, qui confectioni testamenti præsentes fuerunt. Et idem Matienzo *eodem n. 4.* & Burgos de Paz *n. 215.* Immo requiritur, vt testes sint præsentes explicationi voluntatis testatoris, eúmq; visu percipiant, vt agnoscere possint, & intelligant omnia contenta in testamento. Sic multos referens Matienzo *eodem l. 1. glossa 4. à num. 1. vsque ad 5.* inclusiuè contra Menchacam: & *eo num. 5.* multos referens infert, cæcum non posse esse testem in hoc testamento.

5 Tertiò, quòd in testamento nuncupatiuo coram tabellione facto est necessaria subscriptio testatoris. Hoc est contra Auendaño *lib. 2. de exeq. mand. Regum c. 16. n. 1. vers. septimus casus.* Et Couar. in priori editione *cap. cùm omnes, de testam. num. 2.* quorum fundamenta affert Matienzo *vbi infrà.* Sed probatur nostrum dictum ex *l. 13. tit. 25. lib. 4. nouæ recopil* quæ in omnibus scripturis, & testamentis publicis requirit partis subscriptionem. Sic tenet latiùs probans Matienz. *lib. 5. recop. tit. 4. l. 1. glos. 3. n. 7.* Gregor. Lopez *l. 2. vers. su nome. tit. 1. part. 6.* Couar. *in 2. editione, cap. cùm omnes, de testam. num. 2.* Burgos de Paz *l. 3. Taur. num. 1096. & sequentibus.*

6 Quartò dico requiri, vt testes, quando sunt pauciores, quàm septem, sint vicini eius oppidi, in quo fit testamentum, vt expressè habetur *d. l. 1.* Quis verò dicatur vicinus ad hunc effectum, latissimè Burgos de Paz *lege 3. Taur. à n. 367.* & Matienzo *d. l. 1. glossa 5* & in genere dicit Matienzo *ibi n. 2. & 3.* & Burgos de Paz *ibi n. 367.* requiri vt ciuis sit, seu incola loci, in quo fit testamentum, nec sat esse, quòd sit originarius, nisi ibi cum aliis vicinis, seu ciuibus commoratus fuerit, vel pro vicino receptus fuerit, vel vulgus pro tali habeat, licèt maiori anni parte ibi non habitet.

Quintò dico non oportere, vt testes fiant omni exce-

prione maiores, etiam in casu, quo valet testamentum nūcupatiuum coram tribus testibus absque tabellione, sed sat est, vt non sint testes ex iis, qui prohibentur esse testes in testamento *l. 9. & 10. tit. 1. p. 6.* Hoc est contra aliquos, quos refert, & sequitur Tello *l. 3. Taur. 2. p. n. 13. §. sed quando probetur;* dicentes requiri vt testes sint omni exceptione maiores, quando testamentum fit coram quinque testibus sine tabellione, vel coram tribus, de qua sententia dicit Gregor. Lopez *l. 1. tit. 1. vers. antè siete, part. 6.* semper dubitasse. Et sic nostram sententiam tenet Burgos de Paz *l. 3. Taur. n. 356. & 357.* Matienzo *d. l. glossa 7. n. 10.* nisi (inquit) ex aliis coniecturis iudex suspicaretur eos testes falsum deponere, vel omnes, aut maior eorum pars essent suspecti: quod arbitrio iudicis relinquitur.

8. Sextò dico, quòd hi testes testamenti nuncupatiui debent habere omnes qualitates iure communi, & Partitarum requisitas: vnde debent esse masculi, & non fœminæ, vt *§. testes, Instit. de testam. & l. 9. tit. 1. part. 6. l. 17. tit. 16. part. 3.* sic Ioann. Lupus *l. 3. Tauri, n. 24.* Cifuentes *ibi num. 2.* Castillo *ibi vers. siete testigos.* Anton. Gomez *ibi num. 5.* Paz *ibi n. 547.* Couar. *cap. cum omnes, num. 14. & cap. relatum, el 1. n. 5. de testam.* Tello *l. 3. Taur. n. 15.* Montal. *l. 7. tit. 1. part. 6.* Menchaca *de success. creat. lib. 2. §. 12. n. 33.* Matienzo *d. l. 1. glossa 8. num. 3.* licèt ipse Menchaca *§. 30. n. 26.* contrarium teneat. Et debent etiam testes esse puberes *l. 9. tit. 1. part. 6. §. testes, Instit. de testam.* sic Doctores proximè citati, Matienzo *num. 4.* Menchaca *d. §. 12. n. 70.* Item debent esse liberi, & non serui, *§. testes, Instit. de testam. l. 1. & 9. tit. 1. part. 6.* Matienzo *ibi num. 5.* multos referens, nisi tempore (inquit) confectionis testamenti communiter reputabantur liberi. Infames etiam, & omnes alij prohibiti per leges antiquas, non possunt esse testes in testamento: de quibus abundè Castillo *l. 3. Taur. vers. siete.* & Greg. Lopez *l. 1. & 9. tit. 1. p. 6.* sic Matienzo *num. 6.* & concludit *n. 11.* contra Tello, & alios cum Gregor. Lopez *l. 11. tit. 1. part. 6.* indistinctè, & in omni casu admitti iure Regio legatarium vt testem testamenti siue inscriptis, siue nuncupatiui, siue fiat de eo scriptura publica, siue non, siue quinque interueniant testes, siue tres, nisi in vno tantùm casu, cùm scilicet de eius legato agitur: quia tunc cùm principaliter eius interest, æquum non est admitti.

9 Septimò dico, quòd oportet testes esse rogatos, vel à testatore, vel à tabellione eius nomine *l. 1. tit. 1. part. 6.* & ibi Gregor. Lopez *verbo rogados.* Paz *l. 3. Taur. n. 550.* Menchaca *§. 13. n. 64. 65.* Matienzo *dicta glossa 8. num. 8.* dicit tamen Ioannes Lupus *l. 3. Taur. num. 66.* quòd iure Regio sat est testes esse præsentes, licèt rogati non sint, quia eo ipso intelliguntur rogati. Idem Castillo *l. 3. Taur. vers. no haga fee.* Anton. Gomez *ibi num. 29.* sed hoc dicit verum Matienzo *eodem num. 8.* quoties testator permisit testes describi in testamento, vel subscripserunt testamento.

10 Octauò dico, quòd licèt iure communi, & Partitarum institutio hæredis erat de substantia testamenti, eiusque caput, hodie iure Regio nouiori valet testamentum, licèt non sit in eo hæredis institutio, & omnia in eo confecta sunt adimplenda, succeditque in hæreditate hæres ab intestato. Sic habetur expressè *l. 1. tit. 4. lib. 5. nouæ recopil.* & ibi Matienzo *glossa 10. n. 1.* Gregor. Lopez *tit. 3. part. 6. proœmio.* Paz *l. 3. Taur. n. 833.* & *ibi* Tello *3. part. in principio;* & omnes interpretes *ibi.*

11 Hinc fit, quòd licèt iure communi hæredis institutio, quando erat in solemni testamento facta, non reuocabatur per verbalem reuocationē testatoris coram legitimo numero testium factain, nisi in ea adsit hæredis institutio, quia hoc secundum non erat testamentum: at hodie iure Regio, cùm valeat hoc vltimum, testamentum, reuocatur primum per hoc secundum, reuocationē primi dumtaxat continens, modò solemnitas iuris Regij in eo interueniat. Sic Matienzo *ead. gloss. 10. n. 5. & 6.*

12 Nonò dico, quòd si quis relinquit alterum heredem, vel legatarium, vt hæreditatem, seu legatum alteri restituat, si talis hæres, vel legatarius acceptare, aut renuntiare hæreditati, vel legato noluerit, substitutus, aut substituti illam hæreditatem, seu legatum habere debent. Sic habetur expresse *l.1.tit.4.lib.5.noua recopil.*

13 Vltimò dico, quòd licèt iure communi, & Partitarum requireretur aditio hæreditatis, aliàs testamentum erat omnino nullum: at hodie iure Regio validum est, & omnia in eo contenta sunt implenda, licèt hæreditas non acceptetur ab hærede instituto in testamento, vt habetur expresse *l.1.tit.4 lib.5.noua recopil.* & licèt multi dicant requiri acceptationem venientium ab intestato, aliàs illis etiam non acceptantibus, non debentur legata; hi sunt Couar. *cap. Raynaldus, de testam.§.3.n.8.& 13. ad finem.* Perusius *l.1. tit.2.lib.5.ordin.* Talauera *l.3. Taur. n.83.87. & 94.* At verius est non requiri hoc, sed etiam illis non acceptantibus deberi legata: quod tenet, & latè probat Matienzo *dicta l.1.gloss.14. num. 7.& 8.* vbi alios refert. Greg. Lopez *l.37.tit.9.par. 6.verbo fructus, & tit.3.in proœmio, & tit.12.l.finali, verbo nascu.* Anton. Gomez *1.tomo var.c.12.n.11.* Paz *l.3.Taur.n.876.*& pluribus sequentibus.

DVBIVM III.

Quam solemnitatem requirat testamentum in scriptis id est, clausum.

1 SIt conclusio. Testamentum in scriptis, id est, clausum, requirit septem testes cum tabellione, qui omnes cum tabellione, & testatore debent subscribere supra ipsum testamentum clausum, si scribere sciant, & possint; quòd si nescierint, aut testator non potuerit subscribere, alij pro aliis subscribant, ita vt octo dentur subscriptiones, & insuper tabellionis signum. Sic habetur *l.3.Tauri*, quæ hodie est *l.2.tit.4.lib.5.noua recop.*

2 Nota primò, quòd hi testes debent habere qualitates iure communi, & Partitarum requisitas, scilicet, quòd sint masculi, puberes, liberi, & cæteras qualitates, quas diximus requiri *dub. præced.* in testamento nuncupatiuo, præter qualitatem illam, quòd testes sint vicini, hæc enim non requiritur *dicta lege 2.* in testamento in scriptis. Sic Matienzo *lib 5.recop.tit.4.l.2.gloss.5.num. 1.& 4.* Paz *l.3. Taur.n.531.& pluribus sequentibus.*

3 Secundò nota non constare inter Doctores an testamentum in scriptis possit fieri absque tabellione, vt in scriptura priuata: quidam enim affirmant posse sequuta post mortem testatoris publicatione legitima, & solemni vt legibus iuris communis, & Partitarum fieri poterat, *l.publicati, C.de testam.l.5.tit.2.part.6.* vnde explicant *dictam l.2. recopil.* vt loquatur, quando quis testatur scriptura publica. Sic tenent Ioan. Lupus *l.3.Taur.n.2.14. 52.55.* Castillo *ibi verbo, Testamento cerrado.* Paz *ibi num. 1029.& sequentibus.* Greg. Lopez *l.3.vers.debent. l.4.vers. scripto, tit.2.part.6.& l.1.vers.otrosi, tit.1.p.6.* At verius est non valere absque tabellione; quia *dicta l.2.recopil.* expresse petit octo subscriptiones, & signum tabellionis. Sic Cifuentes *l.3.Taur.n 2.* Anton. Gomez *ibi n. 38.& tribus sequentibus.* Menchaca *lib.2.de success.creat.§.15.num.17.& lib.3.§.21.n.21.* Matienzo *dicta l.2.gloss.4. à n.3.* latissimè probans, & *n.6.* limitat, vt procedat quoties reperitur tabellio in loco, in quo fit testamentum: quòd si non reperiatur, sat est, si fiat in scriptura priuata, iuxta formam legis *1.& 2.tit.1.part.6.* & mortuo testatore publicetur, & in publicam redigatur formam, modò testator non potuerit ob morbi grauitatem commodè nuncupatiuè testari, sed scripturam priuatam, quam habebat, dixit esse suum testamentum.

4 Tertiò nota solemnitatem hanc subscriptionum testamenti in scriptis non in papyro alba esse collocandam, sed à tergo testamenti scripti, ita vt non sit vllus falsitati locus, vt constat ex verbis illis *dict.l.2.recop. En cima de la escritura del dicho testamento. & l.finali tit.2.p.6. & l.3.tit.2.part.3.& l.2.tit.2.p.6.* Paz *l.3.Taur.n.1161.& sequentibus.* Matienzo *dicta l.2.gloss.5.à n.5.* Nec sat est, vt subscriptio testatoris sit intra ipsum testamentum; etiam si coram tabellione, & testibus asserat subscripsisse intra testamentum; quia oportet, vt subscribat coram tabellione, & testibus, vt patet ex *l.13.tit.25.lib.4.noua recop.* Sic Paz *l.3.Taur.n.1145.& 1156.* Matienzo *eadem glossa 5.n.4.* addens contra Paz *num.1158.* sat esse, si subscriptio initio inclusa fiat coram tabellione, & testibus.

5 Quartò nota, quòd licèt iure communi pro testatore ignoranti scribere erat octauus testis adhibendus. *l.hac consultissima.§.quòd si literas.C. de testam.* At iure Regio vnus ex septem testibus testamenti, vel alius qui scribere sciat, sat est pro ipso subscribat, *dicta l.2.recopil.& l.13.tit.25.lib.4.noua recopil.* ipse verò testator, vel tabellio non potest pro testibus, nec hic pro testatore subscribere. Matienzo *ea glossa 6.n.3.* licèt in hoc vltimo contrarium teneat Paz *l.3.Taur.n.1186.* Et potest vnus testis subscribere pro se, & pro aliis testibus, & testatore scribere nescientibus, vel non potentibus: non tamen sat erit, si vnam subscriptionem pro omnibus ponat, sed tot debet facere subscriptiones, quot sunt personæ, pro quibus scribit. Sic Matienzo *dict.l.2.gloss.2.n.3.* Anton. Gomez *l.3.Taur.n.31.* Paz *l.3.Taur.n.1183.* Et vt alius possit pro testatore, vel teste subscribere, sat est, vt testator, vel testis nesciat, vel non possit præ infirmitate, vel tremore manus scribere. Paz *l.3 Taur.n.1170.* Matienzo *l.2.gloss.6.n.4.* Potest tamen ille, qui non potest, vel nescit scribere, facere subscriptionem, alio manum gubernante. Paz *n.1194.1195.1191.* Matienzo *gloss.6.n.4* & addit *num.5.* quòd testis qui pro alio subscribit, non debet in subscriptione nomen alterius pro quo subscribit, ponere, sed suum nomen, & cognomen. Idem Paz *n.1197.*

6 Quintò nota aliquos dicere non requiri subscriptionem tabellionis, in qua suum nomen & cognomen apponat, sed sat esse suum signum; quia *dict.l.2.recopil.* tantùm petit octo subscriptiones, scilicet testium, & testatoris, & signum tabellionis. Sic Paz *l.3.Taur.n.1245.& pluribus sequentibus.* Castillo *l.3.Taur.verba, el escriuano.* Sed verius est requiri etiam subscriptionem tabellionis; quod tenet Couarr. *cap.cum omnes, n.1.de testam.* Matienzo *dict.l.2.gloss.7.n.4.* & addit *n.3.* quòd si testator duos rogauerit tabelliones, non requiritur vtriusque signum, sed sat est alterius; & idem Paz *n.1253.* Dicit etiam Matienzo *eodem n.5.* posse sigillum postea apponere, licèt non apposuerit tempore quo testator & testes subscripsere: idem Paz *n.1278.*

7 Sextò nota, quòd non tenetur tabellio testatorem agnoscere, nec de hoc fidem exhibere in testamento in scriptis, vt latè probat Matienzo *dict l.2 gloss.7.n.6.* Paz *l.3.Taur.n.280.*

8 Tandem in testamento in scriptis, & quolibet alio instrumento publico debet apponi dies, mensis & annus; aliàs non valet. *l.54.& l.111 tit.18.part.3.& ibi* Gregor. Lopez, *& l.1.& 9.tit.19.part.3.& l.2.tit.8.lib.1.fori, & l.penul.tit.2.part.6.& l.13.tit.25.lib.4.noua recop.* Ant. Gomez *l.3.Taur n.42.* Matienzo *dict.l.2.gl.7.n.8.* vbi limitat cum Anton. Gomez procedere in testamento in scriptis coram tabellione facto; secus quando est factum in scriptura priuata sine tabellione, tunc enim non requiritur, vt scribatur dies, mensis & annus, nec locus, in quo fit. Addit etiam Matienzo *illo n.8.* quòd etiam locus, in quo fit, debet exprimi in scriptura publica, vt patet ex *l.13.tit.25.lib.4.noua recopil,* & est communis sententia etiam iure communi, vt docet Couarr. *qq.practicar.c.20.n.1.*

DVBIVM IV.

Quæ solemnitas requiratur in testamento cæci.

1 DIco primò, quòd in testamento cæci debet interuenire quinque testes. Sic habetur *l.3.Taur.* quæ hodie

hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* quæ lex corrigit ius commune, & Partitarum, quibus requirebantur septem testes, vt patet ex *l. hac consultissima. C. qui testam. facere possunt. l. 14 tit. 1. part. 6.* Cætera tamen solemnitates iuris communi, & Partitarum requisitę in hoc testamento manent in suo robore. Sic Matienzo *eadem l. 2. recopil. gloss. 8. n. 1.* Cifuentes *l. 3. Taur. n. 9.* Paz *ibi n. 1299.* Tello *ibi 4. p. n. vlt.* Gregor. Lopez *dicta l. 14. vers. escriuir.*

2 Vnde secundò dico, quòd debent interuenire sequentia. Primò in scriptis testari non potest, sed nuncupatiuè: & semper debet interuenire tabellio simul cũ quinque testibus supradictis, vt *in dicta l. hac consultissima, & dicta l. 14.* & coram eis debet hæredes nominare, ita vt de eis dubitari non possit, vel expressa dignitate, vel officio, vel alio signo, quo facilè cognosci possint, vt *in dicta l. hac consultissima*; quod exprimi necesse non est, si aliàs constat de eorum personis, vt tenet ibi communis. Requiritur etiam, vt tabellio scribat testamentum coram testibus, vel si antea erat scriptum, debet legi coram testibus, & testatore, qui debet dicere esse suum. Requiruntur etiam subscriptiones testium, & pro cæco, & teste, qui scribere nescit, debet alius subscribere, vt patet ex *dicta l. 14. part. iuncta l. 13. tit. 25. lib. 4. noua recop.* Sic Matienzo *dicta gloss. 8. n. 2. & 3.* vbi alios refert, & Paz *l. 3. Taur. n. 1301.* Greg. Lopez *dicta l. 14. part.* & quòd illa *l. 14.* dicit requiri sigilla testium, dicit *ibi* Gregor. Lopez esse vsu derogatum; sed Matienzo *num. 3.* dicit intelligi per sigilla testium subscriptiones, vulgo *las firmas*, in quibus nomen, & cognomen scribitur. Et quòd requirantur subscriptiones testium, dicit Matienzo *ibi num. 4.* & Paz *num. 1302. 1303.* & Cifuentes *l. 3. Taur.* dubium non esse, licèt. Gregor. Lopez *dicta l. 14. vers. escriuir*, teneat, dubitans tamen contrarium.

3 Nota, quòd id, quod diximus requiri tabellionem in testamento cæci, intelligitur, quando coram quinque testibus nuncupatiuè testatur: at potest coram octo testibus octauo adhibito loco tabellionis, quando tabellio inueniri nequit, vt probat Matienzo *n. 5.*

4 Secundò nota non requiri, vt quinque testes testamenti cæci sint vicini; quia lex id non requirit. Sic Matienzo *ibi n. 8.* Paz *n. 1315.*

5 Tertiò nota in testamento cæci inter liberos requiri omnino eandem solemnitatem dictam, vt probat Matienzo *ibi n. 8.* Calataiud. *l. 3. Tauri*, vbi Anton. Gomez, Talauera, Paz 1313. 1314.

6 Tandem est dubium, an in testamento cæci sit necessarium ab hæredis institutione incipere, vt disponitur *dict. l. hac consultissima*, ita vt si aliter fiat, & legata præcedant hæredis institutionem, sit nullum testamentum: multi enim dicunt esse nullum, quos referunt Matienzo *n. 6.* & Paz *num. 1298.* ipsi tamen cum aliis tenent contrarium.

DVBIVM V.

Quam solemnitatem requirat testamentum inter liberos, siue sit nuncupatiuum, siue in scriptis.

1 Hæc in re certum est, quòd licèt iure communi, & Partitarum, vt patet ex *l. hac consultissima, §. ex imperfecto, C. de testam. & l. 7. tit. 1. part. 6.* poterat pater testari nuncupatiuè, & in scriptis inter liberos solis duobus testibus absque alia solemnitate iuris ciuilis, qualescumque essent illi duo testes, sola enim iuris gentium, & diuini solemnitas exigebatur, quo testimonium in ore duorum consistit, vt habetur *Matth. 18. & Deut. 19.* at iure regio nouiori eadem solemnitas requiritur in testamēto nuncupatiuo inter liberos, quàm diximus suprà requiri inter extraneos, vt habetur *l. 3. Taur.* quæ hodie est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recop.* & notat Matienzo alios allegans *eadem l. 2. gloss. 1. n. 1. 2. & 3.*

2 An verò possit fœmina esse testis in testamento inter liberos stante iure Regio nouiori, quidam negant. Sic latè probans Matienzo *dicta l. 2. gloss. 1. num. 15.* Castillo *l. 5. Taur. vers. siete testigos.* Gregor. Lopez *l. 7. tit. 1. part. 6. vers. a los hyos.* Sed verius est contrarium; quia iure communi poterat, & *dicta l. 2. noua recopil.* nil immutat circa hoc, sed in his, quæ attinent ad numerum testium, non verò ad qualitates eorum, vt constat ex eius verbis, *la solemnidad de la ley del ordenamiento, que dispone quantos testigos son menester en el testamento, se entienda tambien en el testamento entre los hyos.* Sic Paz *l. 3. Taur. n. 142.* Tello *ibi 1. p. n. 15.* Anton. Gomez *ibi num. 53.*

3 Sed dubium est, an testamentum in scriptis inter liberos requirat iuxta dictam *l. 2. recopil.* eandem solemnitatem, quam testamentum in scriptis inter extraneos: quidam enim negant, quia tantùm loquitur de testamento nuncupatiuo inter liberos *dicta l. 2.* & in hoc tantùm corrigit ius commune. Sic Calataiud. *l. 3. Tauri*, & Paz *ibi n. 64.* Menchaca *lib. 3. de successcreat. §. 21. n. 13. 14. & 15.* At multo verius est requirere eandem solemnitatem: quod tenet, & latissimè probat Matienzo *dicta gloss. 1. num. 5. & infra.* Cifuentes dicens esse praxi receptam, *l. 3. Taur. n. 7.* Gomez Arias *ibi num. 5.* Castillo *ibi vers. entre los hyos.* Anton. Gomez *ibi n. 59. 60.* Greg. Lopez *l. 7. tit. 1. part. 6. vers. a los hyos.* Couar. *4. decret. 2. p. c. 8. §. 4. n. 13. in fine.* Fatetur tamen Matienzo cum aliis *n. 9.* quòd testamentum inter liberos factum censetur habere clausulam codicillarem, licèt in eo non apponatur, quæ operatur duos effectus. Primus est circa solemnitatem, quòd scilicet si testator tantùm adhibuit quinque testes, qui sat sunt iure communi ad codicillos faciendos, vt valeat testamentum in vim codicillorum. Secundus est respectu voluntatis, vt talis institutio facta in testamento obliget, & valeat in vim fideicommissi, ita vt hæredes legitimi teneantur eam hæreditatem restituere hæredi in eo testamento scripto, detracta quarta Trebellianica. Vnde concludit Matienzo *num. 10.* cum Antonio Gomez *l. 3. Tauri, num. 65.* & Calataiud. *ibi*, Parisio *l. 1. tit. 1. lib. 5. ordin.* quòd si testamentum huiusmodi habeat quinque testes, valebit vt codicillus, & obliquabitur institutio in eo facta modo exposito. Non tamen sat sunt tres testes vicini cum tabellione; quia licèt hi sat sint iure Regio ad codicillum nuncupatiuè, non tamen ad codicillum in scriptis, vt dicemus *infrà.* Sic Gregor. Lopez *l. vltima, tit. 12. part. 6.* Anton. Gomez *l. 3. Tauri, n. 65. & 66.* quod limitat Matienzo *n. 10.* nisi testamentum contineat tres testes cum tabellione, vel sine eo, si alij reperiri nequeunt; cùm hoc enim sat sit ad codicillum nuncupatiuum, vt infrà dicam, sustinetur testamentum virtute clausulæ codicillaris eo modo, quo valere potest, scilicet, vt codicillus nuncupatiuus.

4 Quam verò solemnitatem exigat testamentum cæci, dixi dubio præcedenti.

DVBIVM VI.

Quam solemnitatem requirat testamentum tempore pestis.

1 Dico, quòd licèt multi asserant iure communi requiri minorem: at de iure Regni eadem tunc requiritur in testamento nuncupatiuo; patet: nam *l. 3. Tauri*, quæ est *l. 2. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* indistinctè petit solemnitatem ibi positam. Sic Anton. Gomez *l. 3. Taur. num. 48.*

DVBIVM VII.

An ad legata pia requiratur eadem solemnitas.

1 Prima conclusio. Ad legata pia sat est, si fiat testamentum coram duobus, vel tribus testibus. Patet ex *cap. relatum, el 1. de testam.* vbi etiam id docet glossa, & Couarr. *ibi num. 1.* multos referens.

2 Secunda conclusio. Si testamentum fiat principaliter ad causas pias, valet factum coram duobus testibus, etiam quoad legata non pia in eo relicta: quia princi-

pale trahit ad se accidentia. *Auth.quod sine*, *C.de testam.* Sic contra Iasonem Couarr. *ibi n.* 2.multos referens.

3 Tertia conclusio. Licèt testamentum sit iouialidum quoad hæredis institutionem, & sic principaliter factum ob legata non pia, & quoad ea inualidum, valet quoad legata pia, si adsit solemnitas ad legata pia requisita, vt colligitur ex *l.* 21. *tit.* 1. *part.*6. Couarruuias *suprà num.*2. & 3. multos referens contra alios, quos ibi refert.

4 Quarta conclusio. Duo testes requisiti ad legata pia sat est vt habeant quod poscit ius gentium: vnde fœminæ, infames, &c.qui solo iure ciuili non valent vt testes,valent ad talia legata.Patet ex *dicto.cap.relatum*, vbi sic dicitur,*ad legata pia sat est solemnitas iuris gentium*. Sic Couarr. *ibi num.*5.

5 Quinta conclusio. Testamentum imperfectum respectu solemnitatis vales ad pia legata, non tamen si sit imperfectum respectu voluntatis, v. g. testator disposuit plurima circa proptium testamentum, & cùm esset notarius vocandus, & testes, coram quibus illa rata haberet, iusserat enim,aut animo destinatat, vt vocarentur, vt fieret solemne testamentum, & obiit ante hanc ipsius voluntatis perfectionem, tunc etiam quoad legata pia est nullum. Couarr. *ibi num* 9. multos referens Matienzo *lib.* 5.*recopil.tit.*4.*l.glossa* 14.*n.* 1. Si verò esset perfectum ratione voluntatis, quoad legata pia, licèt quoad cætera imperfectum, tenebit tantùm quoad pia, v. g. cœpit legare coram idoneis testibus, non intendens aliam solemnitatem adhibere, & cùm aliqua pia legasset, vellétque alia legare,obiit, testamentum valet quoad pia. Sic multos referens Couarr.*ibi num.*10.

6 Sexta conclusio. Vltima voluntas propria testatoris manu scripta, ita vt hoc dubium non sit, licèt non sit coram testibus, & notario, est valida quoad legata pia. Sic plures,quos refert Couarr. *ibi num.*10. & dicit, quòd mallet adhærere oppositæ, pro qua etiam alios refert, nisi fauor piæ causæ præcipiti iudicio auertetet: sed verius est, quod diximus in conclusione, de quo iterum infrà.

DVBIVM VIII.

Quam solemnitatem requirat mandatum ad testandum, id est,potestas,quam aliquis alteri prabet,vt nomine illius testamentum condat.

Respondetur, quòd requirit eandem omnino, quam requirit testamentum, aliàs est nullum. Sic habetur expressè *l.* 39.*Taur.*quæ est *l.*1 3 *tit.*4. *lib.*5. *noua recopilat.* & docet Matienzo *ea l.*1 3 *gloss.*1.*num.*1.vbi addit contra Antonium Gomez *lege trigesima nona Tauri*, *numero primo.* quòd licèt mandatum contineat solemnitatem testamenti nuncupatiui, potest commissarius virtute talis mandati testamentum in scriptis facere, & ibi probat.

DVBIVM IX.

An si quis cœpit facere testamentum nuncupatiuè coram sufficienti numero testium, & solemnitate legitima, & fecit institutionem, & aliqua legata & capitula, & morte præuentus non perfecit, valeat in iis, quæ disposuerat.

Respondetur, quòd si constiterit quòd volebat vlteriùs procedere, non valet: aliàs valet etiam in dubio, *lege si is*, *qui. ff.de testament.* & *lege* 23. *titulo* 1. *parte sexta.* sic multos referens Antonius Gomez *lege* 3. *Tauri*, *numero* 18. 19. dicens etiam procedere in testamento inter liberos: & patet etiam ex dictis suprà *dubio septimo.* vbi quid dicendum sit in hoc casu quoad legata pia,diximus.

DVBIVM X.

An testamentum in scriptis carens debita solemnitate, habens tamen solemnitatem nuncupatiui,valeat vt nuncupatiuum.

Respondetur, quòd si testator voluit testari in scriptis,& non nuncupatiuè, non valebit vt nuncupatiuum: at verò si non constat de hac voluntate, in dubio valebit vt ouncupatiuum, quia id voluisse testatorem, in dubio præsumendum est, ne actus subuertatur, quod velle nemo præsumitur. *l.* 3. *ff.de testam.milit.* sic tenent multi,quos refert, & sequitur Matienzo *lib.* 5.*recop.tit.*4. *l.*2 *gloss.*10.*n.*4.Greg. Lopez *l.*2.*tit.* 1.*part.*6. *vers.en pardad.* Cifuentes *lib.* 3.*Taur.ad fin.*Menchaca *lib.*2.*de success. creat.*§.1 *c.n.*11.& 14. Paz *l.*3. *Taur.n.* 71. Quando verò quis dicatur testari in scriptis, & quando non, fusè Paz *ibi à num.*1375.

DVBIVM XI.

An si maritus, & vxor, seu alij duo coniunctim in eadem charta testentur in scriptis (quod fieri conceditur l. eo quod à multis. C. *si certum petatur*, *& ibi docent omnes)requirantur duæ solemnitates, scilicet quatuordecim testes*,&c.

Et videtur requiri, quia sunt duo testamenta. Sed dicendum est vnam tantùm requiri solemnitatem, scilicet septem subscriptiones testium, & sigillum scribæ: nec requiritur, vt singuli binas subscriptiones faciant:ac ambo testatores debent subscribere: & similiter est dicendum de testamento nuncupatiuo à duobus coniunctim facto in eadem charta; immò quando non simul, & coniunctim, eadem tamen in charta testantur, quia etsi duo sint testamenta, est tamen vna charta, & quilibet testis est æquè testis vtriusque testamenti, & qualibet subscriptio æquè deseruit vtrique testamento. Sic multos allegans Burgos de Paz, & latè probans *lege* 3. *Taur.*2 *p.à n.*1213. Et tandem hoc firmat *n.*1236. ibique numeris sequentibus alia disputat circa hoc.

DVBIVM XII.

Quæ solemnitas requiratur in codicillis.

1 Certum est requiri eandem solemnitatem, quæ requiritur in testamento nuncupatiuo:sic enim habetur *l.* 3. *Taur.* quæ hodie est *l.* 2. *tit.*4. *lib.* 5 *recopil.* quod certum est quando codicilli fiunt nuncupatiuè, vt bene Matienzo *dict.l.*2 *gloss.*9. *n.* 3. & addit ibi cum Tello 4.*p.*, *l.* 3.*Taur.n.*12. requiri eandem solemnitatem non tantùm quoad numerum testium, sed etiam quoad qualitatem vicinitatis, id est, quòd testes sint vicini; idem enim requiritur in testamento ouncupatiuo per legem ordinamenti, vt suprà diximus.

2 Sed an fœminæ possint esse testes in codicillis, non constat, quidam enim negant posse, quia eadem solemnitas requiritur in iis, quæ in testamento nuncupatiuo:in hoc verò non possunt esse testes; licet non per legem ordinamenti,per alias tamen leges excluduntur,vt suprà dixi. Sic Matienzo latissimè probans *dict. gloss.* 9. *à num.*9. *vsque ad* 15.Castillo *l.*3.*Taur.vers.siete testigos.* At verius est posse,quia *l.*2.*tit.*4.*lib.* 5. *noua recopil.* dicit in codicillis requiri eandem solemnitatem, quæ requiritur in testamento nuncupatiuo secundùm legem ordinamenti, sed secundùm legem ordinamenti non excluduntur fœminæ, ne sint testes in testamento nuncupatiuo, nec alio iure Regio,nec communi excluduntur,quin sint testes in codicillis; ergo. Sit licèt anceps Burgos de Paz *l.* 3. *Taur. n.*1350.Cifuentes *ibi n.*12.Anton. Gomez *ibi n.*71.Ioann. Lupus *ibi num.*34.

3 Maius autem dubium est, quæ solemnitas requiratur in codicillis in scriptis,id est, *cerrados*; quidam enim dicunt requiri eandem, quæ in testamento nuncupatiuo; quia *dicta l.*2. *recopil.* petens eandem solemnitatem in codicillis,

codicillis, quæ requiritur in testamento nuncupatiuo, generaliter & indistinctè loquitur de codicillis. Sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. n.* 1360. Sed verius est, quòd illa *l. 2.* loquitur de codicillo nuncupatiuo; de codicillo verò in scriptis nihil loquitur, sed manet in dispositione iuris communis & partitarum, iuxta quod semper, & indistinctè requiruntur quinque testes, & subscriptiones eorum: non verò sigilla, siue interueniat tabellio, siue non, nec requiritur testes esse rogandos. Patet ex *l. vlt. C. de codicil. l. vlt. C. de fideicom. Instit. de fideicom. §. vlt. l. 32. tit. 16. part. 3. l. 1. & l. finali, tit. 12. part. 6.* & tenet Matienzo *l. 5. recopil. tit. 4. l. 2. gloss. 9. n. 1. 5. & 6.* Cifuentes *l. 3. Taur. n.* 10. & ibi Ant. Gomez *n. 69.* Greg. Lopez *l. finali, tit. 12. part. 6.*

4. Tandem nota, quòd potest iure Regio in codicillis fieri institutio hæredis, & adimi hæreditas, licèt iure communi non posset, nisi obliquè, scilicet per fideicommissum, dicendo: volo vt hæres restituat hæreditatem Titio. Sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. n.* 1338. dicens sic iudicatum esse in Cācellaria Pinciana; & videtur sentire Greg. Lopez *l. 50. tit. 8. part. 6. vers. como el*; & tenet Matienzo *dict. gloss. 9. à n. 20. vsque ad* 24. vbi limitat, nisi codicilli fiunt in scriptis, & testamentū quoq; in scriptis; quia tunc cùm sint vniuersæ solemnitates non valebit institutio hæredis directè, sed obliquè, vt valebat, iure communi: quod explicat idem Matienzo *ibi n. 16. & 17* v. g. si dicat, *mandado, vel rogo hæredi, vt det hæreditatem Titio*; valebit enim hæc institutio, & primus hæres retinebit quartam Trebellianicam; imò licèt instituat directè hæredē, valet, & trahitur ad fideicōmissum, vt defuncti voluntas conseruetur, & refert alios Matienzo *ibi*.

DVBIVM XIII.

Quam solemnitatem requirat donatio causa mortis.

1. Hic simul agendum est summatim de donatione causa mortis.

2. Primò dico, quòd donatio causa mortis, in hoc potissimū distat à donatione inter viuos, quòd hæc irreuocabilis est, illa verò irreuocabilis, vt mox dicemus: & donatio causa mortis quoad sui initium, & ordinationem potiùs accedit contractui, quàm vltimæ voluntati, licèt quoad alia, vt quoad effectum, potiùs accedit vltimæ voluntati, similisque est legatis. Sic Matienzo multos referens *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gloss. 1. n. 3. & pluribus sequentibus.* Couarr. *rubr. de testam. 3. part. à num. 2. vsque ad* 15. Xuarez *allegat.* 20. Ant. Gomez *tomo 2. var. cap. 4. num.* 16.

3. Hinc fit primò, quòd ex donatione causa mortis detrahitur falcidia, sicut ex legatis *l. si mortis, C. ad l. falcid.* Anton. Gomez *dict. cap. 4. n. 17.* Matienzo multos referens *dict. gloss. 2. num.* 43. Couarr. *suprà n.* 20. vbi hoc limitat, quando donatio causa mortis fit in testamento, vel codicillo: secus quando fit extrà. Sed Matienzo hanc limitationem reprobat; quia textus, & Doctores indistinctè loquuntur.

4. Secundò fit, quòd sicut morte testatoris transfertur statim dominium legati in legatarium absq; traditione. *l. à Titio, fine. ff. de furtis, l. 34. tit. 9. part. 6.* Sic donationis causa mortis dominiū transfertur statim sequuta morte donantis in donatarium absq; alia traditione. *l. 1. fine, cum l. sequenti. ff. de publica.* & ibi glossa Bald. Angel. & cæteri interpretes, quos, & alios refert, ac sequitur Matienzo *dict. gloss. 2. n.* 40. Couarr. *3. p. rubr. de testam. n. 15.* Ant. Gomez *tomo 2. var. c. 4. n. 57.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 77. n. 2.*

5. Secundò dico, quòd donatio causa mortis requirit eandem solemnitatem, quam diximus suprà *dubit. 2.* requirere testamentum nuncupatiuum, positam *l. 1. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* Patet, quia *ea l. 1.* dicitur eam solemnitatem requiri in testamentis, vel quauis alia vltima voluntate; sed nomine vltimæ voluntatis comprehenduntur codicilli, & donatio causa mortis, vt optimè Couar. *rubr. de testam. 3. p. n. 1.* Sic Couar. *ibi n.* 21. Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1 gloss. 1. n. 1. & tit. 10. lib. 7. gloss. 1. num. 8.* Burgos de Paz *l. 1. Taur. n. 814. & 815. & sequentibus.* Vnde si donatio causa mortis fiat coram tabellione, sat sunt tres testes vicini; si verò priuatim absque tabellione, quinque testes requiruntur. Sic Matienzo *duplici loco citato*, Burgos de Paz *ibidem*, qui censet, quòd vbi non adest tabellio, sat sunt quinque testes non vicini, licèt *dicta lib. 1. recopil.* in testamento requirat esse vicinos: sed Matienzo *dict. l. 7. gloss. 1. n.* 8 dicit valde dubitare de hoc; quia quoad solemnitatem testium codicillis comparatur, vnde videtur eadem solemnitas necessaria.

6. Nota quòd sicut suprà *dub. 1.* diximus solemnitatem testamenti non esse tantùm probatoriam, sed de substantia, & essentia, sic dicendum est de solemnitate donationis causa mortis, quòd scilicet est de eius essentia. Sic tenet Matienzo. *lib. 5. recopil. tit. 10. lib. 7. gloss. 2. n. 8.* & probatur ex dictis suprà *dub. 1.* vbi diximus, quòd vbi requiruntur plures, quàm duo testes, solemnitas requisita est substantialis: at in donatione causa mortis plures, quàm duo testes requiruntur. Item, quia (vt dixi *eodem dub 1.*) solemnitas contenta *l. 5. recop. tit. 4. l. 1. & 2.* est substantialis: at *ea l. 1.* etiam comprehēdit donationem causa mortis, quia dicit, *O en otra vltima voluntad*, sub qua codicilli, & donatio causa mortis comprehenduntur, vt dicit Matienzo *ea lib. 1. gloss. 2. num.* 2.

7. Tertiò dico, quòd donatio causa mortis est, quæ fit à constituto in periculo mortis propinquè ab hostibus inferendæ, aut odio, aut causa nauigationis ineundæ, aut transitus per insidiosa loca, vel ratione ætatis; quia iam est valdè senex, hæc enim omnia denotant mortis periculum. *l. 2. cum quinque sequentibus. ff. de mortis caus. don. l. vltima. tit. 4. p. 5.* Nota tamen non sat esse donationem ab infirmo fieri, sed oportet in ea expressam mentionem mortis, vel instantis periculi fieri: aliàs erit donatio inter viuos, *l. Seia. §. vlt. ff. de don. cau. mor. l. vlt. tit. 4. part. 5.* & ibi Gregor. Lopez *verbo de la muerte.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 10. l. 7. gloss. 1. n.* 1. Ant. Gomez *tomo 2. var. c. 4. n. 15.* Dueñas *regula* 218. Couarr. *rubr. de testam. 3. p. n. 25.* vbi alios referunt Gomez Arias *l. 1. Taur. num. 17. 19.* Montalbus *l. 9. gloss. 1. tit. 12. l. 3. fori.* Quod extēde non tantùm quando expressè dicit se donare ratione talis periculi, sed etiamsi facta mentione mortis, vel periculi donet, est donatio causa mortis, licèt non exprimat ea ea causa donare. Sic Matienzo *ibi n.* 2. Cour. *n.* 25. vbi alios referunt; & ibi vterque hoc limitat, vt intelligatur concurrentibus aliis coniecturis, vt si quis iturus ad bellum, vel nauigaturus, vel æger donet post mortem suam, tunc est donatio causa mortis, licèt donans non exprimat se causa mortis donare. Secundò extende, etiamsi donator nulla facta mentione mortis vtatur verbo, *relinquo*, tunc enim erit donatio causa mortis. Sic Couar. *eo num.* 25. Matienzo *n. 3.* Tertiò extende, etiamsi donans tradat in vita rem donatam donatario, adhuc enim censetur donatio causa mortis, Matienzo *n. 3.* alios referens.

8. Sunt tamen aliqui casus, qui ab hac regula excipiuntur. Primus, nisi constet habuisse animum donandi inter viuos, Matienzo cum aliis *eadem l. 7. gloss. 1. num.* 4. Secundus, quoties mortis mentio esset dilationis causa adiecta in verbis executionem importantibus, vt, Dono fundum, reseruato vsufructu in tempus vitæ meæ, est inter viuos; quia tēpus mortis non adiicitur verbis dispositiuis, sed executiuis, & sic tantùm demōstrant tempus executionis. Matienzo *n. 15.* Couar. *n. 25.* Ant. Gomez *dicto c. 4. n. 19.* & idem dicendum est, quando fit mentio mortis vel periculi, non vt sit causa donationis, sed vt sit designatio temporis, à quo donatio incipiat, vt dono fundum post mortem meam, & inter viuos, & sic irreuocabilis. Couar. *num.* 25. Matienzo *num.* 6. Ant.

Gomez n. 19. Gregor. Lopez l. vlt. tit. 4. p. 5. verf. de la muerte. Tertius casus est, si in donatione fiat mentio hæredum, vt, dono Titio, & hæredibus, & inter viuos, licèt in ea donatione fiat mentio mortis; quia hæc adiectio non conuenit donationi causa mortis, cùm donatario præmoriēte cesset, nec transeat ad hæredes, vt mox dicemus. Dueñas regula 217. Couat. n. 15. Matienzo n. 7. vbi alios refert contra Bald. & alios, quos ibi refert, dicentes adhuc non esse donationem inter viuos, sed causa mortis, & habere hunc sensum, vt præmotiente donatore, cōpetat donatario, & eius hæredibus: quod Matiēzo ibi n. 7. dicit esse verum, quando donator expresè dicecet se donare causa mortis Petro, & eius hæredibus; secus si hoc non dicat expresè, licèt in donatione fiat mentio mortis. Quartus casus est, quando solemnitas requisita in donatione causa mortis defecerit, tunc est donatio inter viuos, licèt in ea fiat mortis mentio. Sic multi, quos refert Matienzo n. 8. ipse tamen n. 9. hoc limitat, nisi expresè dicat donans se causa mortis donare, tunc enim non transibit in donationem inter viuos propter solemnitatis defectum, sed omninò erit nulla. Quintus casus est, nisi apponatur clausula de non reuocando, vt dono Titio, &c. & promitto non reuocare, vel ratam habere, & nunquam ei contradicturum, vel non reuocare eueniente tali conditione, & conditio iam euenit, Matienzo n. 10. 13. & 17. Dueñas regula 217. Couar. 2. p. rubr. de testam. n. 11. 12. & 13. Ant. Gomez dict. c. 4. n. 22. vbi alios referunt. Quod tamen intelligendum est cum aliquibus limitationibus. Prima est, quoties ea verba apponūtur in ipsius contractus dispositione, & substantia, vt dono fundum quem non reuocare promitto; secus si apponantur in verbis executionem denotātibus. Matienzo n. 14. Couat. Dueñas, Ant. Gomez. loco proximè citato; imò si in ipsa exequutione contractus adiiciatur clausula non reuocandi donationem, non fiet donatio inter viuos & irreuocabilis: tum, quia quæ in executione cōtractus apponūtur, non augent dispositionem: tum etiam, quia prædicta verba in fine contractus posita, & sic in eius executione, & tabellionum potius vsu, quàm ex contrahentium consensu apponuntur Sic Matienzo n. 15. 16. Couar. 2. p. rubr. n. 13. 14. Secunda limitatio est, nisi tale pactum non reuocādi redderet donationem inter viuos inualidam: vt si quis donet causa mortis omnia bona cum pacto non reuocandi, non redditur donatio inter viuos, quia esset inualida, & ne actus omnino infirmetur, manet donatio causa mortis. Matienzo multos referens n. 18. Dueñas reg. 213. Tertia limitatio est, nisi in testamento, vel codicillo fieret donatio causa mortis cum pacto non reuocādi, adhuc enim manet donatio causa mortis, & reuocabilis quia in testamento tale pactum non valet, vt infrà dicemus. Sic Matienzo n. 20. alios referens. Sextus casus est, quando donans causa mortis apponit iuramentum, etiam in verbis executionem actus induētibus, quo promittit non reuocare: tunc enim est donatio inter viuos, & irreuocabilis; iuramentum enim non potest à notario absque expresso contrahentium consensu adscribi. cap. penult. de iureiur. secus si simpliciter apponatur iuramētum in donatione causa mortis; tunc enim non est donatio inter viuos, nec irreuocabilis; quia iuramentum simpliciter præstitum in aliquo actu est intelligendum iuxta naturam illius actus: vnde per tale iuramentum tantùm censetur iurare illam esse propriam, & liberam, & non coactam eius voluntatem. Sic Couarr. rubr. de testam. 2. parte num. 14. conclus. 4 & 5. Matienzo. n. 21. 22. vbi alios refert. Septimus casus est, quando merita donatarij præcesserint; quia tunc præsumitor potiùs donatio inter viuos vt ita sit efficacior. Sic Bald. & Tiraquell. quos refert, & sequitur Matienzo ibi n. 23.

9. Quartò dico, quòd in dubio potius præsumitur donatio inter viuos, quàm causa mortis; quia hæc impropriè donatio est. Sic Gregor. Lopez l. vlt. gloss. 1. & tit. 4. part. 5. & alij quos refert, & sequitur Matienzo dicta l. 7. gloss. 2. num. 5.

10. Quintò dico, quòd donatio causa mortis iure Regio non requirit præsentiam donatarij, sed potest fieri absenti. Sic Matienzo dict. l. 7. gloss. 2. n. 32. Couar. rubr. de testam. 3. p. n. 14. ad finem.

11. Sextò dico, quòd donatio causa mortis reuocatur quatuor modis. Primus est ex donantis pœnitentia, scilicet, vel sibi retinēdo, vel donando alteri; cùm enim hæc donatio vires non assumat vsque ad donantis mortem, potest interim pœnitentia reuocari: & licèt in reuocatione testamenti requirantur tot testes, quot in eius confectione, quia omnis res per quascunq; causas nascitur, per easdem dissoluitur, l. nihil tam naturale. ff. de regul. iur. & c. 1. de regul. iur. in 6. at in donatione causa mortis licèt ad eius confectionem requirantur quinque testes, ad probationem tamen reuocationis, vel pœnitentiæ sat sunt duo testes. Et ratio differentiæ est, quia ad reuocationem testamenti sola volontas cōtraria non sat est, nisi per solemnem voluntatem id fiat: at donatio causa mortis solùm contraria voluntate reuocatur. Hæc omnia Matienzo, alios referens l. 5. recop. tit. 10. l. 7. gloss. 3. n. 2. & ibi n. 1. dicit cum Couat. rubr. de testam. 3. p. n. 23. & aliis posse donationē causa mortis reuocari sola pœnitētia, licèt fuerit accepta à donatario. Et quòd sola pœnitētia, & contraria voluntate reuocetur donatio causa mortis, patet ex dicēdis dub. 38 huius lib. vbi dicā testamētum non posse reuocari ex nuda voluntate; secus verò de legatis, quæ reuocātur non tantùm ex expressa, sed etiam ex tacita voluntate, vt propter superuenientes inimicitias, vbi etiam dicā, an donatio causa mortis reuocetur ob tacitam volūtatem, vt ob inimicitias superueniētes. Secundus modus, quo reuocatur donatio causa mortis, est, si prius decedat donatarius, quam donator, l. s. & l. si mortuus, ff. de mortis cau. donat. l. vlt. tit. 4. part. 5. Matienzo ibi n. 3. Tertius modus est, si cùm donator esset infirmus, vel in aliquo imminenti periculo constitutus tempore donationis, postea conualuit, vel à periculo euasit; tunc enim reuocata censetur, sed si non erat infirmus, vel in periculo cùm donauit, licèt postea incidat in illud, vel infirmetur, & conualescat, vel eripiatur à periculo, non reuocatur donatio, l. si is seruus, ff. de donat. inter vir. & vx. l. vlt. tit. 4 part. 5. Matienzo n. 4. Couar. rub. de test. 3. p. n. 23. Ant. Gomez tom. 1 var. c. 4. n. 19. qui cum Matienzo n. 5 intelligit priorem partem huius casus, quoties donatio causa mortis facta fuerit præsenti, secus si absenti, quia tunc cùm in omnibus æquiparetur vltimæ volūtati, non reuocatur per conualescētiā, vel euasionē à periculo, sicut nec legatū. Quartò, reuocatur donatio causa mortis, si donans rem donatam alienet; quia ex tunc censetur pœnitere, & reuocare. Sic Matiēzo eadem l. 7. gloss. 2. n. 47. Ant. Gomez dict. c. 4. n. 18. Couar. 3 p. rub. n. 19. vbi hoc limitat cum Matienzo eo n. 47. quando dispositio alienationis est specialis rei donatæ; secus si sit generalis, vel vniuersalis, vt si facta donatione causa mortis alicuius rei, fiat postea generalis hæredis institutio, non censetur ex hoc derogatum donationi causa mortis: & idem dicendum est in qualibet alia generali alienatione. Hæc Matienzo & Couat. ibi.

12. Nota primò quandoque non reuocari donationem tribus prioribus modis, scilicet pœnitentia, præmoriente donatario, conualescentia, scilicet, si conuenerit inter eos de non reuocādo ex his causis. Sic Matienzo dict. l. 7. gloss. 3. n. 8. Cooar. 3. p. rubr. n. 23.

13. Secundò nota aliquos dicere non cessare donationem causa mortis, licèt expresè donantem pœnituerit, quando donator decessit sine aliquo hærede ex testamento, & ab intestato. Sic multi quos refert Couar. dicens esse communem 3. p. rubr. n. 24. Sed meritò Couar. ibi cum aliis quos refert, tenet contrarium.

14. Tertiò nota aliquos dicere reuocari donationē causa mortis per professionem donantis in religione: sed contrarium

trarium est verius, quod tenet Xuarez *allegat.* 10. Matienzo *lib. 5. recopil. tit.* 10. *l.* 7. *glossa* 3. *num.* 7.

15. Tandem nota, quòd quando res donata causa mortis tradita est in vita donantis ipsi donatario, reuocata postea donatione tenetur donatarius restituere rem illā cum fructibus perceptis, patet ex *lib. cum quis, ff. de condict. caus. data,* & ratio est, quia huiusmodi donatio fuit conditionalis, scilicet, nisi reuocetur, & sic deficiente conditione periode est, ac si facta non esset. Sic multi, quos refert, ac sequitur Matienzo *dicta l.* 7. *gloss.* 3. *à n.* 10. *vsque ad finem,* Anton. Gomez *tomo* 2. *var. c.* 4. *n.* 21.

DVBIVM XIV.

An quando contractus iure ciuili nullus est ob defectum alicuius solemnitatis eo iure requisita, sit etiam in foro conscientia nullus, ita vt per illum non transferatur dominium.

Exemplum esse potest, quando testamentum est minus solemne, tunc enim nullum est iure ciuili; dubitatur tamen, an etiam in foro conscientiæ sit nullum, ita vt hæres vel legatarius in illo institutus teneatur restituere hæreditatem, vel legatū hæredibus ab intestato: sicut in foro externo ad id cogeretur. Aliqui etiam ponunt exemplum in contractu gesto ab Ecclesia sine solemnitate, & in cōtractu gesto à minore sine auctoritate curatoris, sed de primo casu, id est de contractu gesto ab Ecclesia sine solemnitate, dicam *dub. sequenti;* quia de secundo latè dixi. *lib.* 1. *de matrim. disp.* 38. *n.* 9.

2. Triplex est sententia. Prima ait, quòd talis cōtractus est validus in foro cōscientiæ, quando cōstat eum fuisse testatoris voluntatem, nullámque interuenisse fraudem; vnde hæres & legatarius relictus in tali testamento potest tuta conscientia capere hæreditatem, vel legatum, & si hæres ab intestato caperet, licèt in foro externo sibi applicaretur, teneretur in foro cōscientiæ restituere hæredi relicto in tali testamento. Probatur ex *c. cùm omnes, de testam.* vbi consultus Pontifex de vsu Episcopatus Hostiensis, scilicet quòd non implebatur minus solemne, respondit eum visum non esse obseruandum, quia est contra legem diuinam, &c. Secundò, quia hæ leges editæ sunt propter falsitatis præsumptionem, quæ cessat in foro conscientiæ; ergo, Sic tenent Panor *dicto c. cùm omnes, n.* 10. *&* 15. *& c. quia plerique, de immun. Eccl.* Plinius, Anchar. Innoc. Immol. Alex. Iason. Alciatus, Albertus Brunus, quos refert Couar. *vbi infrà.* Bart. Anton. Albericus, Florianus, Guido, Mattinus de Lauduno, Corneus quos refert Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *gloss.* 10. *n.* 13. eandem sententiam tenent Tiraquell. post leges connub. *gloss.* 4. *n.* 31. Feliouus *c.* 1. *de constit. n.* 39. Otoscius *l. omnes populi, n.* 65. *ff. de iust. & iure.* Angles *floribus* 2 *p. mater. de dominio fine. fol.* 158. 139. Adrian. *quodl.* 6. *art.* 5. *conclus.* 2. *corol.* 2. Medina *q.* 33. *de restis fine.* Angel. *verbo alienatio n.* 14. *& verbo hæres n.* 5. Armil. *verbo hæredit. n.* 14. Syluest. *verbo alienatio q.* 13. *& testam.* 2. *q.* 5 *hæreditas,* 3. *q.* 7. Nauar *summa Hisp. c.* 28. *addit ad n.* 58. *c.* 25 Caldas de Peteira *l. si curatorem, C. de in integ. restit. verbo læsis, n.* 71. Sarmiento *de redditibus* 1. *part. c.* 1. *n.* 3. Talauera *l.* 3. *Taur. n.* 82. Perez *lib.* 5. *ordin. tit.* 3. *l.* 2. *fol.* 107. 108. Tabiena *verbo hæres, n.* 4. Segura *l.* 1. §. *si vir. ff. de acquir. possess. n.* 155. 126. 127. Gomes Arias *l.* 34. *Taur. n.* 86. & infrà per plures numeros. Ioann. de Molina *in differ. inter forum contentiosū, & animæ, differ.* 11. Et quatuor magistri peritissimi in sacra Theologia consulti de hac re, vt refert Anchat. *reg. possessor, de regul. iuris in* 6. *q.* 1. & hæc est communis sententia Iurisperitorum.

3. Nota quòd multi Iurisperiti, imo communis eorum sententia vt refert Burgos de Paz *5. p. l.* 3. *Tau. n.* 1494. quos sequitur Gutier. *l. nemo potest. ff. de legat.* 1. *n.* 459. 464. cōstituunt discrimen inter legatarium, & hæredem in eo minus solemni testamento relictum, quòd legatarius possit retinere rem in minus solemni testamento relictam, non verò hæres.

4. Secunda sententia dicit talem contractum vel testamentum esse etiam nullum in foro cōscientiæ; vnde qui virtute talis contractus, aut testamenti aliquid recepit, tenetur in cōscientia restituere. Probatur primò quia ob bonum cōmune potest Princeps statuere, vt talis modus seruetur in translatione dominij, aliàs non transferatur, sed id fecit per leges iustas; quia *l. hac consultissima. C. de testam.* dicitur: *vbi numerus testiū non est iustus, id est, completus, & testamentū est minus solemne, nolumus voluntatem testatoris impleri; & l.* 3. *Tau.* quæ est. *l.* 2. *tit.* 4. *l.* 5 *noua recopil.* dicitur, *el tal testamento no haga fee in juicio, ni fuera.* Secundò, quia sententia iudicis non innitens falsæ præsumptioni, obligat in conscieñtia; sed cessante omni fraudis suspicione, & cōstante veritate, iudex iudicabit testamentū minus solemne nullū esse; ergo est etiam in conscientia nullū. Tertiò, quia (vt suprà diximus *dub.* 1) solemnitas testamēti, non tātùm est probatoria, sed de eius substātia, & essentia; ergo ea deficiēte est nullū omnino testamētum. Sic tenent Baldus, Fulgosius, Paulus de Castro, Cynus, Fortunius Garcia, Loriotus, quos refert, & sequitur Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *gloss.* 10. *n.* 23, 26. 31. 35. Padilla *l. cùm quis n.* 10. 11. 15. *vsque ad* 16. *C. de iuris, & facti ignor.* Greg. Lopez. *l.* 31. *tit.* 14. *par.* 5. Menchaca *de success. creat.* §. 1. *n.* 21. Mezia *super pragmatic. panis, conclus.* 6. *n.* 75. 76. 98. 100. Couarr. *c. cùm omnes, de test. n.* 6. 7. 8. 10. *& reg. peccatū* 2. *p.* §. 3. *n.* 9. Ant. Gòmez *l.* 3. *Taur. n.* 123. Ledes. 2. 4. *q.* 18. *art.* 1. *dub.* 12. Idem Victoria citatus à Perez *vbi suprà,* & magistri Salmantini iampridem hanc tenent, vt refert Sotus *vbi infrà.*

5. Tertia sententia est media, dicitque non esse omnino nullum in foro conscientiæ, sed quoad hoc quòd primò occupans hæreditatem, vel legata in testamento minus solemni potest ea possidere, donec cōdemnetur: vnde hæres ab intestato non tenatur restituere hæreditatem, vel legata instituta in minus solemni testamento, & si hæres, vel legatarius in eo testamento institutus capiat, potest hæres ab intestato ipsum conuenire coram iudice, & post condemnationem capere; similiter si hæres, vel legatarius, obtineat hæreditatem, vel legatum in minus solemni testamento relictum in quo constat nullam interuenisse fraudem, non tenetur restituere sed potest retinere, donec per sententiam condemnetur: at post condemnationem tenetur restituere: vnde si hæres ab intestato non petit, quia ignorat testamenti nullitatē, quamuis possessor id sciat, non tenetur ei reuelare. Hanc tenet Sotus. *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 3. Ludou. Lopez 2. *p. instruct.* 14. Palacios *summa verbo hæreditas* Enriquez, & alij: & hanc dicit valde esse probabilem Alcozet *l. de ludo, c.* 23. Hanc etiam tenet Burgos de Paz 5. *part. legis* 3. *Taur. per plures numeros,* nam à n. 1460. *vsque ad n.* 1478. defendit hæredem ab intestato posse retinere legata alij relicta in testamento minus solemni, & si alius ea obtineat posse in conscieñtia petere coram iudice; & *n.* 1452. dicit, quòd si legatarius primò occupauerit bona, potest ea retinere, donec condemnetur, & *n.* 1493. dicit hoc procedere, licèt hæres ab intestato in iudicio ea petat: potest enim retinere, donec condemnetur; & *n.* 1492. dicit hac in te non esse differentiam inter legatarium, & hæredem in minus solemni testamento relictum.

6. Sit conclusio: licèt omnes tres sententiæ probabiles sint; at tertia est probabilior. Et ratio est, quia in dubio melior est conditio possidentis; & sic possidens non tenetur restituere: ergo quando testamentum est minus solemne, cùm valdè dubium sit vter habeat melius ius in foro conscientiæ, scilicet hæres ab intestato & institutus in minus solemni testamento, & pro vtroq; sint opiniones valdè probabiles, qui priùs occupauerit bona, iuuabitur possessione, meliusq; ius habebit in foro cōscientiæ.

7. Nota primò idem dicendum esse, quando hæres institutus in minus solemni testamēto obtinuit bona, dubitatq; probabiliter de testantis animo, & an fuerit fraus, potest enim adhucretinere in cōscientia, quia in dubio melior

melior est conditio possidentis. Sic Burgos de Paz *ibi num.* 1482.
8. Secundò nota idem de testamento, & legatis quoad pias causas esse dicendum; si enim desit solemnitas, quam diximus suprà *dub.* 7. requiri, scilicet si duo testes desint, non tenebitur hæres ab intestato ea implere. Sic Burgos de Paz *ibi num.* 1478.
9. Tertiò nota idem dicendum esse de donatione causa mortis, si enim desit solemnitas iure requisita, quando ob id non transit in donationem inter viuos, iuxta dicta *dub. precedenti*, corruit, éstque inualida eo modo, quo diximus de testamento. Ratio, quia solemnitas in tali donatione requisita, cum sit quædam vltima voluntas, & testamento æquiparetur, non est probatoria tantùm, sed essentialis, vt dixi *dub. praced.* Sic contra Bald. *auth. sed nemo iure, C. si certum petatur.* dicentem valere, si constet verè factam esse, licèt desit solemnitas, tenet Matienzo, *lib.* 5. *recopil. tit.* 10. *l.* 7. *gloss.* 2. *n.* 8.
10. Ex dictis infertur primò, quod si hæres in minus solemni testamento relictus habeat legata aliqua in eo testamento relicta, potest cui malit tradere, scilicet legatario, vel hæredi ab intestato; quia vterque habet ius. Sic Burgos de Paz *ibid. n.* 1514. 1518. 1519. 1520.
11. Nota tamen, quòd talis hæres non potest retinere hæreditatem, & nolle soluere legata, quasi vtens vna opinione, quoad retinendum hæreditatem, scilicet quòd est validum id testamentum in foro conscientiæ, & alia opinione quoad retinendum etiam legata, scilicet, quia debétur relicta in minus solemni testamēto. Ratio, quia sententia, quæ dicit non deberi ea legata, non ea applicat sibi, sed hæredi ab intestato. Item, quia vbi semel vult vti illo testamento tanquam valido, tenetur omnia eius legata implere, saltem vel dando legatariis, vel hæredi ab intestato, vt diximus, Sic nonnulli docti recentiores.
12. Secundò infertur, quod si alter eorum, scilicet hæres institutus in minus solemni testamento, vel hæres ab intestato obtineat iam, & possideat hæreditatē in eo relictam, non potest alter propria authoritate ab eo capere illa bona, nec recōpensationem sibi facere aliorū debitorum, quæ occultè debebat illi: quod ita verū credo, vt non censeam probabile contrariū, quamcumq; ex dictis sequamur sententiam. Ratio, quia secūdùm omnes ad recompēsationem requiritur, quòd luce clariùs constet de debito, in dubio enim an sit debitum, melius ius habet possidens, & in hoc casu, siue possideat hæres ab intestato, siue hæres institutus in tali testamēto, non est luce clarius alteri deberi, cùm vterq; habeat opinionē valde probabilē quod potest retinere. Sic prædicti recētiores.
13. Tertiò infertur, quòd si hærede ab intestato petente coram iudice hæreditatem in minus solemni testamēto relictam, hæres in eo scriptus negaret, vel falsis testibus se defenderet, vel occultaret testamentum, tenetur eam restituere hæredi ab intestato. Ratio, quia hæres ab intestato habebat verum ius ex iustitia ad illam hæreditatem, & non per legem pœnalem, sed per legem, quæ directè concedit illi ius ad illa bona: ergo alius faciit illi manifestam iniuriam impediendo illum, ne consequatur suum ius ac per consequens tenetur illi restituere. Sic ex neotericis nonnulli docti magistri.
14. Quartò infertur, quòd si hæres institutus in minus solemni testamēto possidens hæreditatem in eo relictam, esset tutor hæredis ab intestato, teneretur agere contra seipsum pro bono pupilli, sicut teneretur contra alium. Ratio, quia ex iustitia, & officio tenetur, quantum potest, procurare bonum pupilli. Vnde sanum consilium erit, vel non acceptare tutelam, vel eam renunciare, antequam adueniat hæreditas. Sic neoterici præfati.
15. Quintò infertur, quòd si quis in articulo mortis existens executori sui testamenti, vel suo hæredi dixit: Post obitum meum da Petro centum aureos ex meis bonis; non tenetur dare, nisi adsint testes in numero requisito ad testamentum nuncupatiuum, quando hæres non promisit defuncto se daturum. Ratio, quia ea vltima voluntas solemnis non est, siue sit testamentum, siue codicillus, siue donatio causa mortis. Sic Sotus *lib.* 4. *de iust. q.... art.* 3. *vers. tertiò arguitur,* & quidam doctus Iurisperitus, qui dixit secus esse, si hæres promisit se daturum; quia tunc teneretur dare ex contractu cum ipso defuncto inito: & idem apertè Sotus, cùm limitat, nisi hæres promisit.
16. An verò quando testator secretò reuocat legatum, vel donationem causa mortis, vel testamentum, teneatur hæres, vel legatarius, vel donatarius restituere, vide quę dixi *dub. præcedenti, vers. sextò dico,* & *dub.* 38. dicam.
17. Tandem respondetur ad argumenta primæ sententiæ. Ad primum omissis multis solutionibus, dico, suppositis duobus, alterum est, quòd Papa potest annullare, & mutare leges humanas in terris, quarum est dominus temporalis: alterum, quòd id, quod Papa directè respondet ad quæsitum, decernit vt Papa, quod verò subdit pro ratione, subdit vt Doctor particularis: vnde in hoc potest errare. Nunc respondetur, quòd Papa directè respondit non esse seruandam talem consuetudinem, annullauit enim ipsam, cùm sit Dominus tēporalis Episcopatus Hostiensis; non verò annullauit in terris, quarum non est dominus temporalis: & quod subdit, quod est contra eius diuinum, dixit vt Doctor: vnde errauit.
18. Ad secundum respondetur cum Couarr. *d. cap. cùm omnes num.* 9. quòd lex fundata in præsumptione ob defectum probationum, non obligat in conscientia: secus verò ob defectum solemnitatis essentialis.

DVBIVM XV.

An idem, quod diximus dubio præcedenti de testamento minus solemni circa eius obligationem in foro conscientiæ, dicendum etiam sit de contractu cum Ecclesia gesto, cui deest solemnitas iure requisita.

1. Supponendum est, quod iure Pontificio cautum est, ne res Ecclesiæ sine tribus tractatibus distrahantur, & aliquibus aliis solemnitatibus 10. *q.* 2. *cap. ea enim,* & 12. *q.* 2. *cap. sine exceptione,* & *in Decretalibus tit. de rebus Ecclesiæ non alienandis.*
2. Secundò supponendum est tanquam certum, quòd contractus gestus ab Ecclesia valet, in quantum est in fauorem ipsius, ipsique vtilis, quia minor, & Ecclesia sunt pares in hoc, vt patet ex *tit. de in integ. restit. in* 6. Probatur ex *c. si qua de rebus.* 12. *q.* 2. Sic Nauarr. Summa Lat. noua *c.* 20. *n.* 11. Lat. antiqua, & Hisp. *c.* 19. *n.* 9. Bañes 2. 2. *q.* 32. *art.* 7. *fol.* 1178. Matienzo alios referens *lib.* 5. *recopil. tit.* 3. *l.* 2. *gloss.* 1. *n.* 14. 15. Sarmiento *lib.* 3. *select. c.* 15. *n.* 2. & *de redditib.* 1. *part. c.* 2. *n.* 16. 17. Vnde inquit, quòd est in optione Ecclesiæ cum authoritate suorum administratorum stare contractui, vel non, at restituet pretium, in quantum facta est locupletior.
3. Sed dubitatur, an absolutè teneatur in foro cōscientiæ alienatio facta ab Ecclesia sine debita solemnitate, quando Ecclesia re vera non est defraudata, ita vt Is, in quem res illa Ecclesiæ alienata est, non teneatur in conscientia rem illam restituere, antequam in foro externo compellatur restituere.
4. Multi Doctores dicunt in hoc casu idem quod dixerunt circa dubium præcedens de minus solemni testamento: & sic dicunt quòd talis non tenetur restituere; quia cessat fraudis præsumptio. Sic Silu. *verbo alienatio, q.* 11. 14. Ang. *ibi. n.* 14. Tabien. *ibi q.* 8. Armil. *ibi n.* 15. Ant. de Butrio, & Panorm. *c. quia plerique, de immun. Eccl.* Felin. *c.* 7. *de constit.* & limitat Sylu. quādo in tali alienatione interuenit authoritas, & consensus eius, qui iure gentiū potest cōsentire, vt Rectoris Ecclesiæ, si sit solus, vel capitis cum mēbris; si sit collegiū, licèt desint aliæ solēnitates iure Pontificio requisitæ. Et hanc sententiam dicit probabilissimam esse Petrus de Ledesm. *super quæstion.* 45. *de matri. art.* 5. *f.* 179. *pag.* 1. *vers. secūdò arguitur.*

Similiter

5 Similiter Sotus 4. *de iust. q. 5. art. 3. vers. nunc igitur*, dicit idem, quod circa dubium præcedens de minus solemni testamento: vnde dicit, quòd si quis iusto pretio emit sine fraude bona Ecclesiæ, licèt non interueniat solemnitas requisita, potest Ecclesia tacente, possidere, & Ecclesia etiam potest bona conscientia repetere.

6 Sed dicendum est, vt benè aduertit Sarmiento *vbi infrà*, quòd longè diuersa est ratio in hoc casu, & in casu testamenti minus solemnis; quia testamentum illud habet perfectũ testatoris consensum, & secundum ius naturale perfectum est, desúntque solæ solemnitates iuris ciuilis: at in alienatione Ecclesiæ deest consensus potentis alienare; quia cùm Ecclesia sit persona mystica, nequit præstare consensum, nisi mediante actu, voluntatéque eorum, quibus hoc explicare à iure est permissum, & eo modo, & forma, quibus est eis à iure consensum explicare permissum: & si aliter fiat sine consensu sufficienti, obligaretur Ecclesia. Item probatur ex *c. sine exceptione 12. q. 2.* vbi dicit Leo Papa, quòd si aliter fiat alienatio Ecclesiæ, sit irrita; vnde accipiens rem ab Ecclesia per talem alienationem minus solemnem, tenetur restituere tanquam habens rem sine domini consensu. Sic Ledesma 2. 4. q. 28. *art. 1. dub. 12 fol. 226 pag. 2.* Anton. Gomez *l. 3. Taur. n. 124.* Innoc. *cap. quia plerique, de immunit. Eccles.* Monaldus *tit. de alienat.* Sarmiento *de redditibus* p. 1. *cap. 2. n. 2. 3. 4.* & addit *num. 6.* quòd potest retinere, donec Ecclesia restituat sibi pretium, in quantum facta est locupletior; quia licèt compensatio non soleat de specie ad quantitatem admitti, at in foro conscientiæ potest quis retinere id, quod possidet sui aduersarij, siue id species sit, siue quantitas, si is rem, vel quantitatem, quam debet, similis æstimationis non restituat: si tamen (inquit) non sit effecta locupletior, sed pecuniam perdidit, tenetur emptor in conscientia, & in foro externo rem gratis restituere. Et quòd nequeat repere pretium ab Ecclesia, nisi sit conuersum in eius vtilitatem, docent etiam Angel. & Monaldus *vbi suprà*.

DVBIVM XVI.

Qualiter testamentum sit vsque ad mortem reuocabile.

1 Sit conclusio. Testamentum potest vsque ad mortem mutari, minui, corrigi, & reuocari. *c. vltima voluntas 13. q. 2. c. cùm Martha, de celebr. Miss. l. 4. ff. de adimend. legat.* & plures alij sunt textus.

Nota hoc adeò verum esse, vt nulla ratione possit inueniri via, vt testamenta irreuocabilia fiant, nec pactum non reuocandi aliquid efficit, *l. cùm duobus. §. idem respondit ff. pro socio*, ibi, *nec libertatẽ de supremis iudicijs restringerẽ quis poterit. l. 25 tit. 1. part. 6.* ibi, *Ninguno puede hacer testamento tan firme, que no lo pueda despues mudar quando quisiere.* & tenet *ibi* Gregor. Bart. Decius, Berous, quos refert, & sequitur Molina *lib. 4. de primog. c. 2. num. 2.* Burgos de Paz *2. p. l. 3. Tauri, n. 1223.*

DVBIVM XVII.

An si quis iurauit se non reuocaturum testamentum, possit postea reuocare.

1 Duplex hic inuoluitur difficultas: altera est, an si reuocet, teneat factum, & sic secundum testamentum valeat; altera, an sit periurus reuocando.

2 Circa priorem difficultatem quidam dicunt, posterius testamentum non valere, quia est contra iuramentum non reuocandi prius. Sic tenent Host. Speculator, Oldradus, Iacobus Butrio, & alij quos refert Anton. Gabriel *vbi infrà*.

3 Cæterùm certissima res est posterius testamentum valere. Ratio, quia de testamenti natura est esse vsque ad mortem reuocabile, at iuramentum non aufert hanc testamenti naturam, ergo non obstante iuramento poterit reuocari. Item, quia nullum medium dari potest, vt testamentum non sit vsque ad mortem reuocabile, vt expressè habetur *l. si quis, in princip. ff. de legat. 3. & l. 25. tit. 1. part. 6.* vbi etiam id docet Gregor. Lopez, & Burgos de Paz *2. p. l. 3. Taur. conclus. 6. num. 1223.* Vltra authores citandos hanc conclusionem, vt certissimam docent omnes authores infra citandi pro vtraque sententia, & Syluest. *testamentum, 1. q. 12. dict. 4.* Molina *lib. 4. de primogen. cap. 2. num. 2.* Benedictus *cap. Raynutius, de testam. §. testamentum, 2. num. 25.* Armill. *verbo, testamentum, numer. 14.* Tabien. *ibi, num. 12.* Gutierr. *de iuram. confirmat. 2. part. c. 1. num. 2.*

4 Nota tamen tale iuramentum appositum in priori testamento habere vim clausulæ derogatoriæ, & sic non reuocari per secundum, nisi in ipso secundo testator reuocationem primi testamenti ponat: sicut si testator in primo testamento poneret clausulam derogatoriam ad alia futura testamenta, dicens, nolo aliud testamentum per me faciendum valere, non derogaretur per secundum testamentum, nisi in testamento secundo poneretur clausula derogatoria prioris. Sic tenent Bart. *vbi infrà n. 15.* Couar. *vbi infrà n. 19. vers. tertiò ex principali.* Ioan. Andr. Bertrand Sozinus, & alij, quos refert, & sequitur Iulius Clarus *vbi infrà*, Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. §. 12. n. 23.* Anton. Gomez *l. 3. Taur. n. 96.* Segura *l. filius dum in ciuitate ff. de verb. oblig. vers. ex hoc infertur, & nono.* Perez *super Segurum, & lib. 5. ordinat. 2. l. 1. 5. quaro verum fol. 112.* Gutier. *n. 6.* vbi etiam optimè defendit contra Couarr. non sat esse in hoc casu clausulam generalem derogantem testamentum quibuscunque verbis conceptum, sed oportere fieri expressam mentionem iuramenti. Et quòd quando in priori testamento est clausula derogatoria futurorum testamentorum, sit necessariò de illa mentio facienda, aliàs secundum testamentum nullum erit, tenet etiam Molina *lib. 4. de primog. c. 3. n. 30.* quod benè limitat *n. 33.* quando clausula derogatoria est voluntatis, vt nolo aliud testamentum per me faciendum valere; secus si esset derogatoria potestatis, id est, vulo non posse derogare; tunc enim cùm ea clausula nulla sit, quia nemo potest sibi tollere facultatem reuocandi testamentum, non est opus in secundo testamento de illa mentionem facere.

5 Secundæ difficultatis, an scilicet reuocans testamentum, quod se non reuocaturum iurauerat, sit periurus, & peccet, resolutio constat ex iis, quæ dixi *lib. 3. summæ, c. 12. à n. 19. ad 23. & cap. 9. à n. 29. vsque ad 36.* scilicet esse periurum, quia cùm possit licitè iuramentum seruare, illud violat.

DVBIVM XVIII.

An donatio facta in pœnam mutationis testamenti valeat.

1 Exemplum esse potest: conficit quis testamentum, promittens se non reuocaturum, & addit hæc, si contigerit me reuocare, ex nunc dono hæc bona donatione inter viuos.

2 Sit prima conclusio: Talis donatio non valet. Probatur, quia *l. stipulatio, ff. de verb. oblig.* tale pactum reprobatur; & contra bonos mores reputatur pœnalis stipulatio contra libertatem reuocandi testamentum adiecta. Sic tenet Bart. *l. si quis, in princip. ff. de legat. 3.* Iulius Clarus *lib. 3 recept sentent. §. testamentum, q. 95* Sylu. *testamentum 2. q. 12. dicto 4.* Tabiena *verbo testamentum, n. 12.* Alexand. & plures alij, quos refert, & sequitur Couar. *rubr. de testam. 2. p. n. 16. & 17.* Gutier. *de iuram. confirm. 2. p. c. 1. n. 3.*

3 Nota aliquos Doctores limitare prædictam conclusionem, vt teneat verum, quando adijcitur pœna reuocationi totius testamenti, at posse adiici reuocationi certi legati. Sic Bald. Guttier. Paulus, Alex. Francus: alios item limitare, nisi fauore piæ causæ fiat, quasi apponi possit ea pœna fauore causæ piæ. Sic Iason *dicta l. stipulatio*, quos omnes refert Couar. *vbi suprà*. At verius est non valere talem pœnæ appositionem, etiam fauore causæ piæ, vel

vel reuocationis certi legati, quia ratio *dicta l. stipulatio*, & lex illa etiam in his duobus casibus vim habet. Sic Carolus Molineus, quem refert, & sequitur Couarr. *ibi.*

4 Sed quid si testator talis, qui de non reuocando testamentum fidem dedit, & apposuit sibi dictam pœnam, si reuocaret, faciat, vt hæres promittat legatariis, vel fideicommissariis præsentibus, vel si sint absentes, notario eorum nomine stipulanti, præstare eis legata, vel fideicommissa in testamento relicta; an si testator reuocet testamentum, teneatur hæres ea legata in eo relicta soluere. Quòd enim teneatur, videtur, quia absolutè se ea soluturum promisit, & transierunt ea legata in vim contractus; & ita colligitur ex dictis Bartoli *l. nemo potest, circa princip. vers. contra hoc ff. de legat.* 3. quem Doctores communiter sequuntur.

5 Secunda conclusio: Probabilius est enim hæredem non teneri ea legata, vel fideicommissa in eo testamento relicta soluere, licèt soluturum se promiserit, si testator postea reuocet id testamentum. Ratio, quia hæres videtur promisisse tanquam hæres, & non de suo patrimonio; ergo si desierit esse hæres, non tenebitur ad legata. Item, quia, promissio omnis intelligitur rebus in eodem statu permanentibus, at hîc est notabilis mutatio. Item, quia intelligitur, perseuerantibus legatis, at reuocato testamento legata reuocata sunt. Ita dicit Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent. verb. testamentum. q. 95.* sibi placere, licet postea cogitandum relinquat: & sic dicit colligi ex Bart. doctrina *l. cum quis dedecens, §. qui testamento. ff. de legat.* 3.

DVBIVM XIX.

An ex Principis facultate testantis consensu interueniente concessa ad hoc, vt testamentum reuocari non valeat, possit testamentum irreuocabile effici.

Dvplex est sententia.

1 Prima affirmat posse, quia quòd ex pacto, & consensu testantis non possit fieri irreuocabile, est ius humanum, in quo Princeps potest dispensare. Sic tenet Archid. *c. vltima voluntas*, 13. *q.* 2. Barthol. à Belenzinis *addit. ad Panor. cap. cùm Martha, de celebrat. miss. notab.* 6. Decius *cap. cùm accessissent, de constitut.* Couarr. *rubr. de testam. 2. part. num. 6. fine.*

2 Secunda sententia probabilior negat id posse effici. Probatur tum ex dictis suprà *dub.* 6. vbi ex multis diximus non patere viam, qua testamentum effici possit irreuocabile; tum etiam, quia quòd testamentum irreuocabile sit, & confirmetur, nisi testantis morte, non est ius aliquod ciuile, in quo possit Princeps dispensare, sed est ius gentium, quod à Principe nequit auferri. Et quòd non sit ius aliquod particulare ciuile, probatur ex D. Paulo *ad Hebr.* 9. vbi probans testamentum vetus reuocabile fuisse, quia non intercessit mors testatoris, hæc ait, vbi testamentum est, mors, necesse est, intercedat testatoris, testamentum enim in mortuis confirmatum est, alioquin non valet, dum viuit, qui testatus est. Sic tenet latè probans Padilla *l. clari, C. de fideicomm. num.* 18. Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. num.* 2. Baldus *cap. 1. num. 13. de confirm. vtili, vel inutili.* Vnde meritò Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verbo testamentum 2. n.* 25. dubitat de priori sententia.

DVBIVM XX.

An si quis voueat Deo relinquere in testamento mille aureos pauperibus & testamentum condat, in quo eos relinquat prædictis pauperibus, possit pœnitere, & testamentum reuocare.

1 Videtur non posse reuocare, quia obstat votum, quod cùm sit de re licita, obligat; sed votum fuit de legando in testamento, ita vt sortiretur effectum, ergo.

2 Sed mihi probabilissimum est posse reuocare. Ratio, quia sicut iuramentum contractui simpliciter appositum non mutat, nec alterat eius naturam, sed illam in omnibus sequitur, & sic recipit eius conditiones, subauditiones, & limitationes, quæ veniunt ex natura contractus illius, vt patet ex *lege finali. Cod. de non numer. pecun. cap. quemadmodum, de iureiur.* & ex modernis tenent multos antiquos referentes, Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. n.* 56. Gratian. *regula* 275. Guttier. *auth. Sacramenta puberum. C. si aduersus venditorem, n.* 26. Angel. *iuramentum*, 4. *q.* 1. Matienzo *dialogo 3. p. cap. 32. n.* 5. Couarr. *rubr. de testam. 2. p. n. 10. 11. 12. & cap. quamuis pactum, 1. p. §. 4. n. 1. & sequentibus.* Mieres *de maioratu 1. p. q. 21. n.* 9. Ita idem de voto dicendum est, quia eadem est vtriusque ratio, quando fit Deo; ergo votum hoc legandi in testamento, intelligi debet iuxta naturam testamenti, scilicet reuocabiliter, & debet pati conditionem testamenti, scilicet quòd valeat, sic tamen vsque ad mortem reuocabile. Item quia votum ingrediendi religionem intelligitur iuxta naturam, & conditionem actus, & quia ingresso datur iure canonico annus ad experiendum, tale votum intelligitur, modò in illo anno sibi grata sit religio, & si inuenit illo anno minus gratam, potest retrocedere, & censetur implesse votum: ergo similiter in nostro casu debet votum intelligi iuxta naturam testamenti, cui adiicitur. Item quia aliàs esset via, vt redderetur testamentum irreuocabile, quod negauimus suprà *dubit.* 16. verbi gratia, si quis vouisset instituere xenodochium in hæredem suum, & tale, vel tale legatum pauperibus relinquere, & testamentum nil ampliùs contineret: ecce emittendo votum esset via, qua fieret irreuocabile testamentum. Item quia adeò verum est iuramentum simpliciter adiectum contractui sequi eius naturam, vt dicat Molina alios referens, *dicto num.* 56. quòd cùm maioratus sit reuocabilis, si apponatur iuramentum simpliciter, est etiam reuocabile. Tandem, quia si apponatur iuramentum simpliciter in testamento, est reuocabile secundùm omnes; si verò apponatur iuramentum non reuocandi, est reuocabile secundùm veriorem sententiam, vt dixi suprà *dubit.* 17. ergo à fortiori in nostro casu, vbi votum apponitur simpliciter, & non apponitur votum non reuocandi. Et sic Doctores ibi pro hoc citati fauent huic sententiæ: & eam tenuit à me consultus quidam doctus Iurisperitus.

DVBIVM XXI.

An constituto à duobus testamento ex communi consensu, confirmetur illud testamentum morte alterius.

1 Sit prima conclusio, constituto à duobus testamento, potest alterum pœnitere, nec confirmatur morte alterius, quoad bona superstitis, sed potest superstes quoad sua bona altero mortuo reuocare. Ratio, quia sub vna scriptura hîc duo testamenta continentur. Sic tenent Oldradus, Corneus, Pechius, quos refert, & sequitur Couarr. *rubr. de testam 2. p. num.* 8. Tello *l. 17. Taur. num.* 13. Xuarez *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam.* declarat ad legem Regni *limit. 5. num.* 12. Burgos de Pax *l. 3. Tauri 2. p. num. 1214. 1215. 1217.* Molina *lib. 4. de primog. cap. 2. n.* 84. Padilla *l. clari, C. de fideicomm. num.* 19. Molina *tomo 1. de inst. tract. 2. disp.* 152.

2 Immo constituto à duobus primogenio, vt à viro, & vxore, vel ab aliis ex vtriusque patrimonio factáve melioratione, quando non fit cum conditionibus requisitis per leges Tauri, vt sit irreuocabilis facta inter viuos, potest alter quoad propria bona alio inuito, vel etiam mortuo reuocare. Hoc est contra Bologninum *consil.* 62. & Tiraquellum *quæst. de primog.* dicentes non posse altero mortuo reuocare, quia fieret illusio illi mortuo, qui ratione illius communis consensus illum actum egit, alioquin minimè acturus. Sed tenendum est posse, nec fit cuiquam iniuria, cùm notum sit omnibus eam conditionem illum actum gerere. Sic Oldradus, Corneus, Pechius,

Pechius, Couar. Molina *ibidem*. Tiraquell. sibi contrarius *q.68. de primog.* Xuarez *ibidem num.* 14. Burgos de Paz *ibidem num.* 1216. Pater Molina *ibidem*.

3 Secunda conclusio. Testamentum, quo quis de re aliena ex licentia domini disponit, morte testantis confirmatur, etiam inuito ipsius rei domino: vnde si vir ex legitimo consensu vxoris maioratum instituat bonis vtriusque in illud vinculum deductis, confirmatur morte viri, nec potest vxor pœnitere; qoia tunc est vnicum testamentum, & sic morte testatoris confirmatur. Sic Tello *suprà num.* 14. Auendaño l. 17. *Taur. glossa* 4. *num.* 1. Xuarez *suprà num* 23. Couar. *eodem num.* 8. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 6. *l.* 1. *glossa* 1. *num.* 3. Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verbo condidit, el* 1. *num.* 2. Iason *l. cùm rem alienam, num.* 5. *C. de legatis*, Menchaca *de success. resol.* §. 1. *num.* 11. Peralta *l.* 3. §. *qui fideicommissum, ff. de hered. instit. num.* 57. Pechius, Rolandus, Marzarius, quos refert & sequitur Molina *ibidem*. Immo nec viuente testatore potest, qui consensum præstitit, reuocare, sed solus testator potest reuocare. Ratio, quia hoc non est testamentum præstantis consensum, sed illius qui disposuit. Sic videtur expressè sentire Tello *eo num.* 14. Hæc enim dicit, *solus consensus disponentis sufficit, alterius nihil operatur*; & expressè etiam videtur sentire Couar. *concl.* 8. hæc enim dicit; *solus vir pœnitere potuisset, si viueret.* Idem nonnulli docti Iurisperiti.

4 Sed nota primò, quòd dicta in hac secunda conclusione intelliguntur, quando quis proprio nomine testatur etiam de bonis alterius cum illius licentia; quia tunc illud testamentum est proprium ipsius testantis, secus quando testatur vt commissarius alterius, quia scilicet aliquis committit alteri, vt suo nomine testetur; tunc enim commissarius alieno nomine testatur; éstque testamentum illud committentis, eiúsque morte confirmatur, vt bene Matienzo *lib.* 9. *recopil. tit.* 4. *l.* 9. *glossa* 1. *num.* 2. Vnde ille committens potest reuocare illud testamentum; immo eo ipso quòd facit aliud testamentum post datam commissionem, censetur testamentum illud factum à commissario, reuocatum, *l. sancimus, C. de testam.* & ibi communis, vt refert, & sequitur Anton. Gomez *l.* 32. *Taur. fine.* at ipse commissarius testamentum illud à se factum non potest reuocare, vt expressè habetur *l.* 35. *Taur.* quę est *l.* 9. *tit.* 4. *lib.* 5. *nouæ recopil.* & sic mihi dixerunt nonnulli Iurisperiti valdè docti.

5 Secundò nota, quòd Xuarez *suprà numero* 13. dicit hæc, videtur, quòd quando licentia data fuit ei, qui proprio nomine testatur, ad testandum de omnibus bonis, & successione alterius, nil valet: sicut non valet donatio omnium bonorum præsentium, eo quòd quis aufert sibi potestatem testandi; quod similiter fit per hanc licentiam: & tandem relinquit hoc aliis cogitandum. Hæc Xuarez *ibi*.

6 Tertiò nota, quòd si vir, & vxor simul testentur, & de suis bonis maioratum instituant, vel in alia pia opera iubeant ea expendi, & vtriusque bonorum vsufructu superuenientem potiri iubeant adhuc superuiuens, licèt vsufructu potiatur per alterius mortem, potest quoad sua bona reuocare. Ratio, quia dictus vsusfructus potius ob mutuum amorem relictus adinuicem videtur, quàm ob id, quod testamentum non immutetur, vt patet ex *l.* 1. *ff. de donat. inter vir. & vxor.* & ex traditis ab Immola *cap. officiis, de testam.* Item ex eo præmortuum alteri vsumfructum concessisse censendum est, quod alius sibi ipsi quoque tribuerit, *l.* 1. §. *qua honoranda. ff. quarum rer. act. non detur*, & *l. si veneri*, §. *finali*, & illic glossa, *ff. de priuileg. credit.* cum aliis, quæ Tiraquell. congerit *l. si vnquam, verbo donatione largitus, n.* 101. 102. 103. & *sequentibus. C. de reuoc. donat.* Nec in hoc fit præmortuo iniuria; par enim est vtriusque conditio, poterat namque superuiuens prius mori, & alter potiretur vsufructu, posséque testamentum reuocare. Sic Burgos de Paz 2. *part. legis* 3. *Taur. n.* 1219. & *sequentibus vsque ad* 1230. An verò si alter doloso animo pro sua parte reuocandi hoc fecit, teneatur restituere, vide *infrà dub.* 36.

7 Immo licèt in ipso testamento apponeretur hoc onus, vt nequiret superueniens reuocare; & ob id fructus superuenienti relinqui, posset adhuc superueniens reuocare; quia pactum non reuocandi testamentum nil valet, vt dixi *suprà dub.* 16. Burgos de Paz, *ibi*, latè probans *n.* 1224.

8 An verò testamentum in eo casu, quo exprimitur, vsumfructum superuiuenti relinqui hoc onere, vt testamentum non reuocet, reuocans teneatur vsumfructum perceptum restituere: videtur quòd non, ex *l.* 3. *tit.* 4. *part.* 6. vbi dicitur, quòd hæreditas, & legatum relicta sub conditione de iure impossibili, debentur conditione non impleta, perinde est enim, ac si talis conditio non apponeretur, sed conditio non reuocandi testamentum est iure impossibilis, & reprobata; ergo. Burgos de Paz *ibi num.* 1228. manet dubius, & relinquit cogitandum: sed quidam admodum doctus Iurisperitus à me consultus dixit teneri restituere; quia licèt conditio impossibilis apposita in donatione, vel legato, vel hæredis institutione non annullet hos actus, quando non impletur, at apposita in contractibus annullat, §. *si impossibilis, Instit. de inutil. stipulat.* at hic fuit contractus, vt superuiuens potiretur vsufructu, si testamentum non reuocaret.

DVBIVM XXII.

An si duo testamenta à duobus hæredibus producantur, ab eodem testatore eodem die confecta, nec apparere possit, quod prius confectum sit, quid sit faciendum.

1 Hic casus potest disputari stando in solo iure communi, & quid de iure Regni.

2 Stando ergo in iure communi quidam dicunt valere vtrumque testamentum, & vtrumque hæredem succedere immediatè. Sic Rofredus, & Guillermus de Suza, quos refert Anton. Gomez *l.* 45. *Taur. n.* 147. & ibi affert aliquas leges pro hac sententia.

3 Cæterum communis, & verior sententia tenet vtrumque testamentum propter incertitudinem corruere, & succedere hæredem ab intestato, *l. duo sunt Titij, ff. de testam. tutel.* Sic glossa Bart. Dynus, Azo, Albericus, Corneus, Iason, Curtius, Sebastianus Sapia, Aleiatus, Boetius, quos refert, & sequitur Padilla *l. clari. C. de fideicomm. num.* 15. Tiraquel. *de primog. q.* 17. *opinione* 6. *num.* 5. Peralta *l. si quis in principio testamenti, num.* 86. *ff. de legat.* 3. Iulius Clarus *lib.* 3. *recept.* §. *testamentum*, *q.* 100. Anton. Gomez *l.* 45. *Tauri, num.* 148.

4 Hoc tamen limitandum est primò, nisi alter eorum possideret, in hoc enim dubio potior erit sua conditio. Sic Anton. Gomez *ibi n.* 149. multos referens.

5 Secundò limita, quando in vtroque testamento essent instituti hæredes extranei, secus si in aliquo essent instituti venientes ab intestato, quia illud testamentum præferretur. Item si in vno testamento esset instituta causa pia: immo, quod plus est, si in vno reperiatur legatum ad piam causam, illud præfertur, & valet. Sic Ant. Gomez *eo n.* 149. alios referens.

6 Tertiò limita, nisi ex protocollo notarij, à quo ordinatum est testamentum, appareat de posteritate testamenti, ex eo quòd posterius reperitur ibi scriptum. Sic Anton. Gomez alios referens *eo n.* 149.

7 Maius autem dubium est de iure huius Regni quid sit dicendum; nam Padilla *eo n.* 15. dicit idem esse dicendum, & *ad l.* 3. *tit.* 14. *p.* 3. *fine*, vbi oppositum videtur significari in illis verbis: *Et si ambos monstraren, que an igual derecho en los bienes del finado, ambos deuen ser metidos en possession dellos igualmente.* respondet quòd præmiserat illa lex duos hæredes habentes æquale ius, &c. non loquẽs de duobus testamentis eodem die confectis, de quorum prioritate constare non possit, sed potiùs ea lex referẽda est ad duos hæredes eodem testamento conscriptos, qui cum æquale habeant ius, æquè est eis danda bonorũ possessio.

8 Sed melius Anton. Gomez *eodem num.* 149. dicit per ius huius Regni *dicta l.* 3. *titulo* 14. *parte* 6. corrigi communem opinionem, & approbari primam: vnde vterque hæres ſcriptus in illis duobus teſtamentis habebit pro dimidia parte hæreditatem: nec in hoc habebunt locum (inquit) limitationes poſitæ ad communem ſententiam, ſcilicet; vt ſi in vno teſtamento reperiatur legatum ad pias cauſas, vel in eo inſtituantur venientes ab inteſtato, vel alter ſit in poſſeſſione, illud teſtamentum præferatur; quia illud procedebat, dum non erat deciſum, quod teſtamentum valeret, ſed cùm hodie iam ſit deciſum, quòd vtrumque valeat, & vterque inſtitutus ſit hæres, non recipit prædicta lex Partitæ dictas limitationes: bene tamen recipit dictam limitationem, quando ſcilicet ex protocollo notarij apparet, quod ſit poſterius, illud enim præferendum eſt.

9 Tandem nota, quòd dubium hoc procedit in teſtamentis, in quibus ſemper poſterius derogat priori, quia nemo poteſt cum duobus teſtamentis decedere, niſi miles, *l.* 1. *C. de teſtam. milit. & §. poſteriore, Inſtit. quib. mod. teſtam. infirm.* Sed diuerſum ius in codicillis eſt, in quibus ſi diuerſi à teſtatore ſiut facti, poſteriores non derogant prioribus, *l. Diuus, verſ. codicillos. ff. de iure codicil. dicto §. finali, Inſtit. de codicil.* Si verò ſint contrarij, & diſſonantes, poſteriores prioribus derogabunt, *l.* 3. *C. de codicil.* Sic Padilla *ibi num.* 16.

10 Sed contra id, quòd ſcilicet nemo poteſt cum duobus teſtamentis decedere, videtur *l.* 34. *Taur.* quæ hodie eſt *l.* 8. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopil.* vbi dicitur, *El comiſſario no pueda reuocar el teſtamento del teſtador, ſi no le dio poder eſpecial para ello*, ergo iam teſtator duplici teſtamento decedet, altero, quod ipſe fecerat; altero, quod commiſſarius nomine ipſius facit. Dico cum Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 8. *gloſ.* 1. *num.* 5. & Tello *l.* 34. *Taur. num.* 2. quod hæc non dicuntur duo teſtamenta, ſed vnum, vltimum enim à primo dependet, cùm teſtator dans alteri commiſſionem ad teſtandum, nec exprimens in commiſſione, vt poſſit reuocare ſuum teſtamentum, noluerit illud reuocare, vt expreſsè dicitur *in illa lege*. Vel poteſt dici, vt ait Matienzo *ibi*, quòd primum eſt teſtamentum, & quod fecit commiſſarius, eſt codicillus.

11 Hinc fit, quòd firmitas teſtamenti poteſt valente teſtatore dependere à voluntate tertij poſt mortem teſtatoris explicanda. Probatur ex *eadem l.* 34. *Taur. & l.* 8. *recopil.* vbi habetur, quòd *poſſit commiſſarius reuocare teſtamentum, cùm ad id poteſtatem acceperit à teſtatore.* ergo teſtamentum teſtatoris poteſt pendere à voluntate commiſſarij volente teſtatore. Sic Matienzo *eadem l.* 8. *gloſſa* 2. *num.* 2.

DVBIVM XXIII.

An quando teſtator in primo teſtamento apponit clauſulam derogatoriam ſequentis teſtamenti, ſi poſtea faciat aliud teſtamentum, maneat primum derogatum.

1 SVpponendum eſt, quòd quando in primo teſtamento non eſt clauſula derogatoria ſequentis teſtamenti, derogatur per ſecundum teſtamentum, etiamſi de priori nulla facta ſit mentio, nec ponatur in ſecundo aliqua clauſula derogatoria priorum teſtamentorum. *§. poſteriore, Inſtitut. quib. mod. teſtam. infir.* & docent Couar. alios referens *rubr. de teſtam.* 2. *p. n.* 1. *&* 2. Iulius Clarus *lib.* 3. *recept. §. teſtamentum, q.* 94. *&* 99. *initio.*

2 At dubium eſt, quando in primo teſtamento eſt clauſula appoſita derogatoria poſteriorum. Nota, quòd hæc clauſula derogatoria poteſt dupliciter poni, primo modo derogando poteſtatem teſtandi, ſeu reuocandi illud teſtamentum, vt dicendo, nolo me poſſe condere aliud teſtamentum, vel nolo hoc teſtamentum reuocare. Secundo modo non derogando poteſtatem, ſed tantùm voluntatem: vt dicendo, ſi condidero aliud teſtamentum, nolo illud valere.

3 Sit ergo prima concluſio. Quando in primo teſtamento apponitur clauſula derogatoria poteſtatis teſtandi, ſeu reuocandi teſtamentum, reuocatur per ſecundum ſimpliciter factum, etiam nulla adhibita mentione, nec generali prioris teſtamenti. Ratio, quia cùm nullus poſſit ſibi liberam teſtandi voluntatem auferre, aut reuocandi teſtamentum, vt *ſuprà* diximus, talis clauſula nil operatur; & pro non appoſita habetur. Sic Bart. & multi alij, quos refert, & ſequitur Iulius Clarus *dicta q.* 99. *§. hoc autem*, & fatetur communem Couarr. *ſuprà* 2. *p. n.* 19. *§. ſecunda concluſio*; licèt ipſe teneat cum aliquibus, quos ibi refert, contrarium: & ait idem dicendum eſſe in hoc caſu, quod dicemus, quando eſt clauſula derogatoria ſolius voluntatis.

4 Secunda concluſio. Quando eſt clauſula derogatoria ſolius voluntatis, ſi in ſecundo teſtamento nulla clauſula derogatoria eſt, etiam generalis, tunc primum teſtamentum non reuocatur. Ratio, quia præſumitur in ſecundo teſtamento defectus voluntatis. Hæc eſt certa apud omnes, vt refert, & ſequitur Iulius Clarus *dict. q.* 99. *verſ. primus caſus*, & Couarr. *dict. n.* 19.

5 Tertia concluſio. Si verò in ſecundo teſtamento eſt clauſula generalis reuocatoria, vt dicendo, reuoco omnia teſtamenta à me antea facta, quæ communiter ſolet apponi à notariis in omnibus teſtamentis: tunc ſi duo, vel plura teſtamenta præceſſerunt hoc vltimum teſtamentum, certum eſt, quòd non ſat eſt ad reuocationem teſtamenti habentis clauſulam derogatoriam. Ratio, quia talis reuocatoria generalis, etiamſi expreſſa non ſit, tacitè ineſt ex natura actus, & ſic expreſſa nil operatur. Sic dicens eſſe omnium Clarus *dict. q.* 99 *§. ſecundus eſt, iuncto §. & hæc quidem.* Quando verò vnicum tantùm teſtamentum præceſſerat, quidam dicunt ſat eſſe talem derogatoriam generalem, quos refert *ibi* Clarus. At verius eſt non ſat eſſe, ſed requiri ſpecialem derogationem, tum ob rationem dictam, tum etiam quia clauſula illa derogatoria in primo teſtamento poſita facit præſumi ſecundum teſtamentum, in quo non eſt illi clauſulæ derogatum, eſſe factum potius ad ſuggeſtionem, vel voluntatem alterius, quàm ex voluntate ipſius teſtatoris. Sic alios referentes, & dicentes eſſe communem, Clarus *dict. q.* 99. *§. & hæc quidem*, Couarr. *dict. num.* 19. *§. tertium hanc.*

6 An verò dicatur facta mentio ſpecialis clauſulæ derogatoriæ, vt cenſeatur primum teſtamentum reuocatum, quando ipſius teſtamenti primi nominatim, & in indiuiduo mentio fit, vt ſi dicat, non obſtante tali teſtamento, quod tali die feci, vel quod feci coram tali tabellione, vel in quo talem hæredem inſtitui, non faciendo mentionem, ſaltem in genere clauſulæ derogatoriæ. Multi affirmant ſat eſſe, quos refert Clarus *dict. quæſt.* 99. *§. ſed quæro*; ipſe tamen benè diſtinguit cum aliis, quos ibi refert, & idem Couar. *dict. num.* 19. *tota prima concluſ. & poſt* 3. *concluſ. §. quartum ex his.* aut enim clauſula derogatoria in primo teſtamento inſerta, erat ſimplex, vt, ſi fecero aliud teſtamentum, nolo illud valere, & tunc ſat eſt dicta reuocatio: aut clauſula non erat ſimplex, ſed habebat aliquam ſpecialem formam, vt, nolo aliud teſtamentum per me faciendum valere, niſi in eo ſit poſita oratio Dominica, vel aliquid aliud: & tunc non ſat eſt dicta reuocatio nominatim, & in indiuiduo prioris teſtamenti, niſi etiam ſaltem in genere clauſulæ derogatoriæ mentio fiat.

7 Quarta concluſio. Ad reuocationem talis teſtamenti, in quo eſt clauſula derogatoria etiam cum ſpeciali forma, non oportet facere indiuiduam reuocationem illius formæ, ſed ſat eſt indefinita, & generalis reuocatio clauſulæ, v.g. non opus eſt dicere, non obſtante, quod in tali teſtamento dixi, quòd ponatur in ſequenti, v.g. oratio dominica; ſed ſat eſt dicere, non obſtante quacumque clauſula derogatoria, vel aliqua clauſula derogatoria in alio teſtamento inſerta. Ratio, quia tunc expreſsè,

& ſp-

& ſpecialiter derogatur prima voluntas,quod ſat eſt. Sic Couar. alios referens *dict. n. 19. verſ. tertia concluſio, & verſ. primum,& verſ. ſecundum, & verſ. quartum.* Iulius Clarus *dict. q. 99. verſ. in propoſito,* vbi non ſat eſſe dicere in generali, reuoco omne teſtamentum à me confectum, & omnia in eo contenta ; ſed oportet mentionem facere clauſulæ derogatoriæ, ſaltem in communi : & dicit in hoc ferè omnes conuenire : at ſufficiet ſic dicere, reuoco omne teſtamentum,quæcumque verba derogatoria habens , vel ſub quibuſcumque verbis derogatoriis confectum. Sic Couar. *dicta concluſ. 3. & dicto verſ. primum.*

8. Nota limitandam eſſe concluſionem, niſi conſtet ex coniecturis teſtantem prioris voluntatis pœnituiſſe : tunc enim quæcumque verba derogatoria habeat,tollitur per ſecundum, nulla prioris etia generali mentione facta. Ratio, quia reuocatio prioris teſtamenti vtcumq; facti pendet à voluntate teſtantis; ergo ſi eius voluntas ex coniecturis deprehendi poteſt , non erit dubia actus mutatio. Sic multi quos refert, & ſequitur Couar. *dict. n. 19. verſ. quarta concluſ.* Iulius Clarus dicens eſſe communem *dicta q. 99. §. cæterùm.*

9. Hinc fit, quòd ſi inter primum , & ſecundum teſtamentum effluxit tempus decennij , valebit ſecundum, licèt in eo non ſit facta mentio clauſulæ derogatoriæ, quia per lapſum decẽnij inducitur præſumptio obliuionis, & ſic ex obliuione non feciſſe mentionem clauſulæ. Sic alios referens,& dicens eſſe communem Iul.Clarus *dict.q.99.verſ. ſcias etiam,*contra alios, quos refert, & ſequitur Couarr. *dict. n. 19. verſ. nonò non erit.*

10. Secundò nota, quòd ſi in ſecundo teſtamento eſſet iuramentum, quo teſtator iuraret hoc velle valere, vel eſſe ſuum teſtamentum, maneret etiam derogatum primum : quia habet iuramentum vim clauſulę ſpecialis derogatorię. Sic Iul. Clar. cum aliis *dict. q. 99.verſ. item ſcias.* Couar. *dict. n. 19. verſ. prima teſtamenta.* ſubditque cum aliis contra Iaſonem,hoc eſſe verum, etiamſi in teſtamento ſecundo nec generalis reuocatio primi fiat, dicendo, reuoco quodcumque aliud teſtamentum.

11. Quando verò teſtamentum fit inter liberos, etiamſi non habeat clauſulam generalem reuocatoriam expreſſam ad ſequentia teſtamenta, habet tamen tacitam, *l. 8. tit. 1. part.6.* & ideo quo pacto debeat per ſecundum reuocari, conſule Couar. *dict. n. 19. verſ. 6. deducitur,* & Iulium Clarum *dict. q. 99. fine,* & *tota q. 98.*

DVBIVM XXIV.

An quando teſtator relinquit , vt conſanguineis pauperibus quotannis centum aurei diſtribuantur vel vt in capellania ſuccedant conſanguinei, vſque ad quotum gradum protendatur hæc conſanguinitas.

1. SVpponendum eſt primo, quòd legatum annuum eſt perpetuum, *l. penult. & antepenult.& l. annuam, & l. annua. §. finali. ff. de annuis legatis.*

2. Secundò ſupponendum eſt, ſucceſſio ab inteſtato vſque ad quotum gradum conſanguinitatis protendatur ; quod ſequentibus concluſionibus explicatur.

3. Prima concluſio. In linea aſcendentium, & deſcendentium non coarctatur ſucceſſio ab inteſtato vſque ad aliquem gradum, ſed vſque in infinitum ſuccedent ſibi. Sic Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 5. gloſſ. 1. n. 2.* Ant. Gomez *l. 8. Taur. n. 5.*

4. Secunda concluſio. Licèt de iure antiquo in linea tranſuerſali agnati, id eſt conſanguinei per lineam maſculinam ſuccedebant vſq; ad decimum gradum: cognati verò, id eſt, conſanguinei per lineam fœmininam, vſque ad ſextum, vt *§. finali. Inſtitut. de ſucceſſ. cognat.* hodie verò quoad hoc eſt ſublata differentia cognationis , & agnationis , & ſuccedunt vſque ad decimum gradum, *§. nullam, authent. de hæred. ab inteſt. l. 6. tit. 13. part.6.* & *ibi* Greg. Lopez *verſ. deceno.* Anton. Gomez *eo num. 5.* Matienzo *eo num. 2.* vbi multos referunt, Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 8. l. 12. initio,* Couar. *epitome de ſucceſſ. ab inteſt. n. 11.* & deficientibus his conſanguineis, ſuccedit vxor, *l. 1. & auth. præterea. C. vnde vir. l.6. fine, tit. 13. part. 6* & idem cenſetur diſpoſitum de viro, quãdò vxor deficit ab inteſtato, quia vir, & vxor ſunt correlatiua,& correlatiuorum eſt eadem ratio,& diſpoſitum in vno ex correlatiuis , cenſetur diſpoſitum in reliquo , vt latè per Euerardum *in argumento ex correlatiuis.* Sic Azebedo *dict. l. 12. n. 3.* & *ibi* Matienzo *gloſſ. 2. n. 2.* & habetur expreſsè *l. 6. fine, tit. 13. part. 6.* & deficiente marito, ſine vxore, ſuccedit fiſcus, vt habetur *in legibus citatis.*

5. Nota tamen, quòd hæc ſucceſſio ab inteſtato in linea tranſuerſali eſt hodie correcta in Hiſpania per *l. 9. tit. 10. lib. 1. noua recopil.* vbi ſic dicitur *Mandamos, que dexen à los teſoreros de la Cruzada pedir, y demandar los ab inteſtatos, de los que no dexan herederos dentro del quarto grado.* vnde tantùm ſuccedunt collaterales ab inteſtato in Hiſpania , vſque ad quartum gradum , & ſtatim Rex.

6. Sed dubitatur circa hoc , an deficientibus his conſanguineis vſque ad quartum gradum , ſuccedat ſtatim fiſcus, & ſic cenſeatur excluſa vxor, vel ſuccedat ſtatim vxor , vt de iure communi , & Partitarum ſucedebat. Quidam dicunt ſuccedere vxorem, ne inducatur correctio iurium : vnde dum *l. 10. tit. 8. lib. 5. recopil.* dicitur : *Quando vno muere ab inteſtato, y no huuiere de linea derecha, o de tranſuerſa , todos los bienes ſean para nueſtra Camara :* debet ſuppleri per alias leges , ſcilicet & deficientibus viro, & vxore, vt vitetur legum correctio. Sic Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 8, l. 12. n. 2.* & *ibi* Matienzo *gloſſ. 2. n. 2.* Gutier. *lib. 2. practic. q. 113.* Perez *l. 20. initio, tit. 10. lib. 8. ordin. pag. 371. colum. 2.*

7. At dicendum eſt eſſe excluſam vxorem : nec mirum, quòd Doctores citati contrarium dixerint , quia non meminere *dict. l. 9. tit. 10. lib. 1. recopil.* vbi manifeſtè excluditur ; nam ius commune, Partitarum admittebat vxorem poſt cõſanguineos, vſque ad decimum gradum; vnde vxor non habebat ius ad ſucceſſionem ab inteſtato ante conſanguineos vſq; ad decimum gradum, ſed *dict. l. 9.* ante dictos conſanguineos poſt quartum gradum admittit fiſcum , excludens alios conſanguineos ; ergò à fortiori excluſa cenſetur vxor : nam ſi fiſcus vincit ſex gradus conſanguineorum vincentes vxorem, à fortiori vincet vxorem. Sic tenet Tello *l. 3. Taur. part 3. n. 15. & l. 32. n. 4.* Olanus *in concordia iuris, littera V. n 21. & in correctione legum Part. p.6. n. 118.* & quidam docti Iuriſperiti , qui mihi dixerunt ſæpè ſic deciſum eſſe in Cancellaria Valliſoletana.

8. Secundò nota concluſionẽ ſecundam intelligi, quando tractetur de ſucceſſione ſimplici,& particulari, ſecus ſi tractaretur de ſucceſſione Regni, Ducatus, vel cuiuſlibet maioratus; quia tunc ſuccedent omnes collaterales vſque in infinitum. Sic Mantica *lib. 8. de coniect. vlt. volunt. tit. 12. n. 37.* Couar. *3. var. cap. 5. n. 4. verſ. quinto hinc.* Molina *lib. 1. de primog. c. 4. n. 42.* Azebedo *lib. 5. recop. tit. 8. l. 12. initio,* & *ibi* Matienzo *lib. 5. gloſſ. 1. n. 3.* Ant. Gomez *l. 8. Taur. n. 6.* Greg. Lopez *par. 6. tit. 13. l. 6. verſ. deceno,* & multi; quos hi referunt.

9. Tertiò nota, quòd ſucceſſio in iurepatronatus ſimilis ſit ſucceſſioni maioratus, & ſic poteſt ab vno ad aliud fieri argumentum, vt benè Molina *lib. 1. de primog. cap. 4. à n. 50.* Peralta *rubr. de hæred. inſtit. num. 123.* Anton. Gomez *l. 40. Taur. num. 65. ad finem.* Padilla *rubr. de fideicom. num. 8.*

10. His poſitis, circa dubium propoſitum initio videtur dicendum, quòd ad legatum conſanguineis relictum tantùm habeant ius collaterales , qui ſuccederent ab inteſtato, cæteri verò omnino , vt extranei reputentur, vt expreſsè docent multi Doctores, nempè Tiraquel. *de retract. lignagier §. 1. gloſſ. 9. n. 24.* Mantica *de coniect. vlt. volun. l. 8. tit. 12. n. 37.* Cephalus *conſil. 386. n. 18. vol. 3.*

Paulus de Caſtro *conſil.* 383. *num.* 3. *volum.* 1. Alciatus *verb. ſignif. l. pronunciatio*, quæ eſt. 195. *verſ. neptes*, & *verſ. agnatarum, ad finem*, & *conſil.* 31. *n.* 42. *lib.* 9. & *conſil.* 50. *num.* 9. & *conſil.* 72. *n.* 3. & 4. Pariſius *conſil.* 51. *n.* 78. *volum.* 2. Decius *conſil.* 321. *n.* 2. & 3. & *conſil.* 323. *fine*; vbi omnes hi hęc verba dicunt, Legatum, vel fideicommiſſum propinquis, vel conſanguineis relictum, iis tantùm intelligitur relictum, qui vocantur de iure ciuili ab inteſtato ad ſucceſſionem, ſcilicet vſque ad decimum gradum. Hæc hi Doctores. Et aduerto, quòd licet aliqui, vt Paulus de Caſtro, dicant vſque ad ſeptimum gradum; at id dicunt, quia intelligebant ſucceſſionem tantùm vſque ad ſeptimum gradum protendi: & ſic omnes hi Doctores dicunt, & aſſignant pro regula gradum. ad quem extenditur ſucceſſio iure ciuili, quicumq; ille ſit. Et ſic explicat Mantica. Ad idem ſunt Bald. *conſ.* 334. *n.* 3. *volum.* 3. & Anchar. *conſ.* 95. *num.* 4. vbi hæc verba dicunt, Propinqui ſimpliciter, & abſolutè loquendo illi ſunt tantùm, qui vocantur de iure ciuili ad ſucceſſionem ab inteſtato. Pro eadem ſententia, facit, quia docet Tiraquell. cum multis, *de retractu lignager* §. 1. *gloſſ.* 9. *n.* 23. vbi dicit leges concedentes conſanguineis retractum ratione ſanguinis, intelligi de conſanguineis vſque ad eum gradum in quo de iure ciuili ſuccedunt. Pro eadem ſententia facit, quod *cap. poſtremo de appellat.* dicitur poſſe iudicem conſanguineum alicuius partis ab altera recuſari: quod licèt quidam intelligant de conſanguineo intra quartum gradum, vt refert *ibi* Hoſtienſ. & *ibi* Innocen. ſub diſiunctione ponit hanc ſententiam vel communem, quam mox explicabo. Alij verò, & eſt communis ſententia, dicunt intelligi vſque ad eum gradum, vſque ad quem durat ſucceſſio ab inteſtato, ſcilicet vſque ad decimum gradum. Sic gloſſa *ibi verſ. conſanguineus*, & *ibi* Immola *num.* 3. Hoſt. & Innoc. *ibi*, & *ibi* Henricus *n.* 5. Greg. Lup. *l.* 9. *tit.* 4. *p.* 3. *verſ. compana*, Bart. & communiter Doctores *l. qui iuriſdict. ff. de iuriſdict. omn. iudic.* licèt ab hoc diſcrepent Anchar. *dict. cap. poſtremo, num.* 3. & *ibi* Ioan. Andr. *num.* 8. Panor. *ibi num.* 4. Neuo *ibi n.* 24. dicunt enim attendendam eſſe conſuetudinem loci, vſque ad quem gradum durat affectio, & ceſſante conſuetudine in his, qui ſunt de eadem ſtirpe maſculina admittitur recuſatio indifferenter; quia propter idem cognomen ſemper durat affectio inter eos, in reliquis verò tenet verum ſententia communis poſita.

11. Sit tamen prima concluſio: legatum conſanguineis relictum debetur conſanguineis in quocumque gradu, ſi ſint ex aſcendentibus, vel deſcendentibus teſtatoris. Probatur, quia iuxta omnes Doctores citatos debetur conſanguineis in eo gradu, in quo ſuccedītur ab inteſtato; at in hac linea durat in infinitum ſucceſſio; ergo. Sic tenuerunt nonnulli valdè docti Iuriſperiti, quos ego conſului. At dubium eſt de collateralibus.

12. Secunda concluſio; quando agitur de ſucceſſione in iure patronatus, vt ſi teſtator vocet conſanguineos ad ius patronatus, & iis deficientibus, extraneos, præferentur conſanguinei etiam collaterales in quocunque gradu. Ratio, quia, vt dixi, in maioratibus id eſt certum, &, vt dixi, in patronatu ſucceditur vt in maioratu, adeò vt ab vno ad aliud argumentari liceat. Sic præfati Iuriſperiti.

13. Tertia concluſio. In legatis temporalibus relictis conſanguineis: vt ſi quis leget mille aureos inter conſanguineos diſtribuendos, eſt verum non habere ius ad talia legata, niſi conſanguineos intra eum gradum, intra quem ſuccederent ab inteſtato iure ciuili. Patet ex omnibus Doctoribus citatis, qui ad minimum in legatis temporalibus intelligendi ſunt. Et ſic dixerunt eſſe certum Iuriſperiti prædicti.

14. Maius autem dubium eſt, quando legatum eſſet perpetuum, vt legatum, vt quotannis dentur centum aurei conſanguineis: nam quidam doctus Iuriſperitus dixit in legatis perpetuis non eſſe intelligendam Doctorum, quos ſuprà citaui, ſed neceſſariò præferendos eſſe conſanguineos collaterales, in quocumque gradu ſint, extraneis. Ratio eſt ex præſumpta voluntate teſtatoris, cùm enim velit legatum eſſe perpetuum, & norit cõſanguinitatem intra gradum ſucceſſibilem non durare in perpetuum, cenſendus eſt velle in hoc caſu conſanguinitatem durare in perpetuum.

15. At maximè dubito de hac doctrina. Primò, quia Doctores citati expreſsè loquuntur generaliter de legato, & fideicommiſſo, & in nullo eorum, cùm omnes oculatim viderim, inuenio, quòd innuant reſtringi ad legatum tẽporale. Secundò, quia Mantica *de coniect. vlt. volunt, lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 37. expreſsè loquitur de legato, & fideicommiſſo perpetuo; hæc enim dicit: *Fideicõmiſſum relictum conſanguineis non debet extendi vltra decimum gradum, in quo ſucceſſio iure ciuili reſtringitur, niſi alia ſit voluntas teſtatoris, qui velit fideicõmiſſum eſſe perpetuum, & in infinitum protendi gratia conſeruandæ agnationis.* Ecce quàm clarè tantùm excipiat fideicõmiſſum perpetuum, non qualitercumque, ſed quod fit ad conſeruandam agnationem: quod eſt inſtar maioratus, & ſic aperte vult teſtator ſucceſſionem eſſe perpetuam. Et apertiùs hoc ſentit Mantica *ibi*, nam referens ſententiam Couarr. 3. *var. cap.*.... *n.* 4. *verſ. quinto*, vbi hæc dicit; quidam cenſent fideicommiſſum ita à teſtatore relictum familiæ, vt deferatur proximiori maſculo gradatim, eſſe intelligendum in his proximioribus, qui ad inteſtati ſucceſſionem iure ciuili admittũtur: ſed æquiſſimè defendi poteſt contrarium inſpecta teſtatoris voluntate, ſimul & conſiderata hac communi horum fideicommiſſorum interpretatione. Hæc Couar. Et relata hac ſententia dicit Mantica *ibi num.* 38. niſi hæc voluntas teſtatoris verbis teſtamenti, vel legitimis coniecturis concipi poſſit, non puto recedendum à communi interpretatione. Hæc Mantica *ibi*. Ecce quàm clarè loquitur de legato, vel fideicommiſſo perpetuo. Tertiò, quia multi, quos refert Mantica *eodem lib.* 8. *tit.* 2. *n.* 21. *verſ. rurſus*, dicunt, quòd licèt teſtator velit aliquid perpetuò in ſua familia remanere, at *familiæ* nomen non egreditur quartum gradum. Et licèt Mantica, & alij, quos refert, impugnent hoc, dicentes, familiam extendi in infinitum, ſicut & deſcendentes: at conſanguinitas vel propinquitas in tranſuerſa linea, vt iam habemus ex multis Doctoribus, quod non egreditur gradum, ad quem protenditur ſucceſſio. Ecce quàm clarè loquuntur hi in legato perpetuo.

16. Ideo mihi videtur ſic diſtinguendum: quando taliter legatum eſt perpetuum, vt perpetuitas cadat ſuper conſanguineos, & non ſuper extraneos, credo eſſe veram ſententiam prædicti Iuriſperiti, ſcilicet, quòd debetur conſanguineis etiam collateralibus in perpetuum, vt ſi teſtator leget, vt dentur quot annis centum aurei ſuis conſanguineis, vel inſtituat capellaniam iubens ad eam præſentari ſuos conſanguineos. Et in hoc etiam approbo ſententiam Couar. proximè citati. Ratio eſt ex præſumpta voluntate teſtatoris, cum enim velit legatum eſſe non tantùm in ſe perpetuum, ſed etiam perpetuum inter conſanguineos, cùm nullos alios vocet, manifeſtè vult perpetuam eſſe hanc conſanguinitatem. At verò quando taliter legatum eſt perpetuum, vt perpetuitas non cadat ſuper conſanguineos, ſed in aliis ſaluetur talis perpetuitas, tunc credo non deberi conſanguineis collateralibus in perpetuum, ſed illis tantùm. qui iure ciuili vocantur ad ſucceſſionem ab inteſtato: & in hoc conuenio cum Doctoribus citatis dicentibus legatum relictum conſanguineis, tantùm deberi iis, qui ſuccedunt iure ciuili ab inteſtato, vt ſi teſtator relinquat mille aureos dandos pauperibus quotannis, & quòd præferantur conſanguinei; quia in priori caſu citò euaneſceret legatum, & eſſet caducum, ſi non vocarentur conſanguinei in perpetuum; citò enim deficerent

conſanguinei,

consanguinei, qui succedunt ab intestato, & cum non vocentur alij, redderetur legatum caducum: quod est contra voluntatem testatoris, quia eo ipso quòd legauit aliquid annuum censendus est legasse in perpetuum; at in posteriori casu perpetuitas non cadit super consanguineos, & ipsis deficientibus non redditur caducum legatum, cum vocentur quicumque pauperes: vnde non est clara coniectura, quod testator vocauerit consanguineos collaterales in perpetuum: & sic standum erit communi Doctorum interpretationi sentientium tantùm comprehendi, qui succedunt ab intestato, secundùm ius ciuile.

17. Et nota, quòd cùm hi Doctores dicant nomine consanguineorum tantùm comprehendi eos, qui secundùm ius ciuile admittuntur ad successionem ab intestato, & in Hispania, vt dixi, tantùm admittantur vsque ad quartum gradum, & hoc secũdùm computationem graduum, vt computat ius ciuile, vt docent omnes doctores citati, & specialiter Alciatus, *loco citato*, successio enim est ecs ciuilis, fit vt secundùm doctrinam citatam intelligatur tantùm consanguinei collaterales vsq; ad quartum gradum, vt computat gradus ius ciuile, iuxta quod est quartus gradus, qui est secundus iure canonico. Et sic tenuit quidam doctus Iurisperitus.

18. Tandem notanda est resolutio huius casus, de quo consultus fui. Quidam testator patronatum reliquit, iussitque certum redditum quotannis distribui pauperibus, ita vt consanguineæ famulæ, aliiue fœminæ testatori coniunctæ tribui non posset, ne ob affectionem patronus moueretur. Dubitatur, vtrùm consanguineæ vltra quartum gradum, secundùm computationem ciuilem, v.g. consanguineæ patroni in secundo gradu secundùm ius canonicum tribui hîc redditus possit; videtur enim, quòd sic, ex doctrina tradita: at credo non posse ex præsumpta testatoris volũtate sicut: sicut etiam posset recusari iudex in tali gradu cõiunctus, non obstãte doctrina citata Doctorum; quia cùm hoc in affectionis, & passionis præsumptione fundetur ob consanguinitatẽ, & in hoc gradu permaneat, mihi videtur computãdum esse vsque ad decimum gradum, vt est de iure communi, & Partitarum, quia vsq; ad illum censetur durare affectio. Sic Iurisperitus præfatus.

DVBIVM XXV.

An testamentum, quod fecit pater, non habens liberos, validum sit quoad omnia legata, si diu superuixit, nec reuocauit, nec confirmauit, cùm postea liberos habuerit.

1. NOta iure certissimum esse, quòd quando pater præterit filium, vel ipsum absque causa exhæredat in testamento, testamentum est nullum, quoad hæredis institutionem; at validum est quoad reliqua. Et sic valebunt legata, quæ pater potuit in præiudicium filiorum prælegare, *auth. ex causa, C. de liber. præterit. l. fin. tit. 8. part. 6.* quod hodie per *l. 24. Taur.* quæ est *l. 8. tit. 6. l. 5, nouæ recop.* ampliatum est, vt etiam melioratio in tertio, & quinto valeat. Et ratio huius est, quia pater voluit, vt testamentum illud valeret, in quantum potuit, & in quantum potuit, voluit exhæredare filios: ergo in illa parte, in qua potuit, valebit; non potuit autem in hæredis institutione; sed tãtùm in legatis (in nostra Hispania in quanta parte, in aliis autem regionibus iuxta illatum legea;) ergo.

2. Secundò, nota hoc certissimum esse, quando pater scienter præteriit, vel exhæredauit filium absque causa sufficiẽti. At quando ignoranter, vt si ignorauit se filium habere, v.g. posthumum, quia dum obiit, ignorabat mulierem esse grauidam, vel obiit longè distans ab vxore, & ignorabat habere filios, est grauis difficultas.

3. Duplex est sententia celebrior, inter alias, quas latè refert Tiraquel. *l. si vnquam, C. de reuoc. donat. verbo donatione largitus, à num.* 150.

Prima dicit adhuc valere legata. Ratio, quia cùm donatio statim, ac fit, sit irreuocabilis, si non reuocaretur natiuitate filiorum, nullum aliud superesset medium, vt reuocaretur, ne filiis postea natis præiudicium inferret; at legatũ cùm sit reuocabile vsque ad mortẽ, si non reuocetur natiuitate filiorum, medium superest ad sui reuocationem, scilicet, vt pater reuocet in alio testamento: ergo statutum, vt donatio reuocetur natiuitate filiorum, quos pater tempore donationis non cogitabat, non extendendũ est, vt procedat in legatis. Hanc tenet Perez *l. 5. ordin. tit. 2. l. 1. fol. 82. vers. Quæro vtrum legat.* & videtur sequi Greg. Lopez *l. fin. tit. 8. par. 6. vers. desheredado.* Idem Accurs. sibi contrarius, Paulus de Castro, Immola, Aretinus, Bald. Raphaël Fulgosus, quos refert Tiraquell. *suprà n.* 262.

4. Secunda sententia multo probabilior est, quòd reuocentur, nec valeant talia legata, quando pater ignoranter fecit. Ratio, quia legatum est donatio quædam, *l. legatum, ff. de legat.* 2. sed donatio reuocatur natiuitate filiorum, *l. si vnquam, C. de reuocat. donat.* ergo. Item, quia donatio maiori firmitate nititur, cùm statim fiat irreuocabilis quàm legatum, quod est reuocabile vsque ad mortem, sed illa reuocatur, &c. ergo. Item, quia etiam legatum reuocatur ex præsumpta testatoris voluntate, vt dicemus infrà agendo de legatis; sed hic est præsumpta voluntas: ergo. Item, quia ideo non reuocantur legata, vt dixi *notab.* 1. quia pater voluit valere testamentum, in quantum potuit, cùm sciens, & prudens, filium præterierit; sed quando ignoranter præterit, non est præsumẽdum, magis dilexisse extraneos, quàm filios, & sic hos voluisse legatis priuare, cùm ignorantia tollat voluntarium: ergo in hoc casu non valebunt legata. Sic tenent Castillo *l. 24. Taur. n.* 58. Iulius Clarus *l. 3. recept. sentent. §. testamentum, quæst.* 46. & 52. Matienzo *l. 5. ordin. tit. 6. l. 8. gloss.* 1. *n.* 5. Anton. Gomez *l. 24. Taur. num.* 6. Gratian. *regula* 278. Bernardus Diaz *regula* 56. Bart. & Iason. *dicta auth. ex causa.* Petrus, Iacobus, Ripa, Fortunius Garcia, Orosctus, Paulus de Castro, Alex. Barbatius, Roman. Cardin. Anan. quos refert *ibi* Gratian. Ant. Gabriel 2. *tomo communium, lib.* 10. *fol.* 9. *verbo legatum,* Accurs. Azo. Iacobus de Butrio, Raynet. Oldradus. Cynus, Albericus, & plures alij quos refert Tiraquell. *suprà verbo donatione largitus, n.* 260. Idem Mantica *de coniect. vltim. volunt, lib.* 12. *tit.* 2. *num.* 30. Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius de testam. §. in eodem testamento relinquens, el* 1. *num.* 232. Et hæc est communis sententia.

5. Nota primò hanc sententiam habere verum etiam in legatis piis, ea enim non valent, quando filius ignoranter est præteritus. Sic Bart. *l.* 1. *C. de sacros. Eccles. num.* 59. *dicta. auth. ex causa numero tertio & sexto.* limitans, nisi sint talia, quæ testator verisimiliter relinquisset, etsi de liberis cogitaret, iuxta limitationem, quam statim ponam.

6. Secundò nota, quòd hæc sententia habet duas limitationes.

Prima est, vt intelligatur in legatis tam magnis, quæ testator verisimiliter non reliquisset, si de liberis cogitasset; secus in paruis, quæ etiamsi cogitasset, fecisset. Ratio, quia hæc legata reuocãtur ea præsumpta voluntate; ergo tantùm iuxta præsumptam voluntatem reuocantur. Sic Bart. *l. filio præterito ff. de iniusto testam.* Bald. *dicta auth. ex causa,* Paulus de Castro, & Corneus, *ibi.* Iason *ibi n.* 6. Franciscus Aretinus, Barbatius, Socinus, quos refert, & sequitur Tiraquel. *dicta l. si vnquam, verb. omnia, vel partem, num.* 25. Mantica *vbi suprà num.* 30. Guillelmus Benedictus *n.* 233.

7. Aduerte arbitrio iudicis relinqui, an ea sint legata, vt testator fecisset, licèt de liberis cogitaret: qui considerabit quantitatem rei, & qualitatem personarum, scilicet legantis, & legatarij, & an sint coniuncti, necne, & in quo gradu, & an vnum tantùm, vel plures liberos

suscepit postea legata; minus enim præsumitur quod daret qui plures liberos habet. Sic Iason *dicta auth. ex causa, n.* 6. Angel. Paulus à Castro, Barbatius, & alij plures, quos refert, ac sequitur Tiraquel. *dict. verb. omnia, vel partem, n.* 28. 29. 30. Guill. Benedictus *n.* 233.

8. Secunda limitatio est, quando testator nullum alium filium hæredem instituit, & legata reliquit, sed si aliquem filium hæredem instituerit, & legata reliquerit, licèt alium filium ignoráter prætererit, at legata debebuntur; quia sicut vnum filium, quem instituit, grauauit legatis, sic verisimile est ista facturum, si de alio, quem præteriit, cogitaret, *l. Titius,* §. 1. *ff. de liber. & posthum.* & *ibi* Bald. Guillelmus Benedictus *dict. n.* 233. Alexand. *dict. auth. ex causa.* Sed Iason *ibi n.* 6. dicit hanc coniecturã esse periculosam; quia minus præsumitur legaturũ patrem habentes plures filios, quàm habentem vnicum; vnde credo standum esse arbitrio prudentis iudicis, an si cogitasset de illo filio, tot legasset.

9. Sed adhuc difficultas manet in nostro casu, quia hic pater diu superuixit, postquam liberos habuit, nec reuocauit ea legata, cùm potuerit: vnde dubium est, an hoc censendum sit tacita voluntas confirmandi dicta legata, & sic valeant.

Duplex est sententia.

10. Prima ait, in hoc casu valere legata propter rationem dictam. Sic Bellamera, Paulus à Castro, Roman. Alexand. Corneus, Barbatius, Decius, quos refert Tiraq. *suprà verbo, susceperis liberos, n.* 212. 213. 214. Mantica *supra num.* 31.

Secunda sententia omnino tenenda docet adhuc in hoc casu reuocari legata. Probatur, quia esto testator hoc voluisset in eo medio tempore, hæc voluntas non fuit legitima, nec facta solemni numero testium: & sic est nullius momenti. Item sæpe non reuocant, quia non aduertunt, vel quia differunt condere testamentum vsq; ad mortem, & tunc vel obliuiscuntur, vel sæpè non habent testandi locum. Item probatur ex *l. filio,* §. *Seia, ff. de adim. legat.* vbi habetur, quòd si quis in testamento legauit alicui, & pòst superuenere inimicitiæ inter testatorem, & legatarium, per quas tacitè reuocatur legatum, & postea superuixit testator, & fecit codicillum, in quo non reuocauit legata, adhuc manent reuocata, & non debentur. Et ratio est, quia cùm semel annullata fuerint, oportet, vt expressè firmentur, vt sint valida: ergo similiter in nostro casu, cùm natiuitate filiorum fuerint reuocata, & postea non fuerint expressè confirmata, reuocata manebũt, & fortiori ratione in nostro casu, quia dictus pater non fecit testamentum, vel codicillum post filiorum natiuitatem. Sic tenent Gratian. Iason, Bernar. Diaz *suprà* Bart. *consil.* 210. 235. Ang. *l. idémque erit,* quam legit cum *l. qui iure, ff. de milit. testam.* vbi dicit ita consuluisse Collegium Perusinum, Franciscus Aretinus, & alij, quos refert, & sequitur Tiraquell. *dict. l. si vnquam, verbo susceperis liberos num.* 220. Guillelmus Benedictus *suprà.* §. *in eodem testamento relinquens, el* 1. *num.* 233. Iulius Clarus *suprà quæst.* 46.

DVBIVM XXVI.

An si possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione maioratus secundum illius institutionem, illum amittat, vel possit adhuc illum retinere.

1. IN institutione cuiusdam maioratus Hispaniæ habetur hæc clausula: *Ita sit, & esse intelligatur, non esse, nec fore vocatos ad hunc maioratum, nec ad succedendum in illo eos qui fuerint Religiosi aut Sacerdotes, aut alicuius ordinis impedientis ne possint cõtrahere matrimonium.* Supposita igitur hac clausula, est præsens dubium, an si Petrus, v.g. antequam haberet aliquod impedimentum ad contrahendum matrimonium, successit in hoc maioratu, & illum possidet, postea verò recipiat ordinẽ sacrum, amittat maioratum, vel possit adhuc illum sibi retinere.

2. Ratio dubitãdi est, quia clausula dicit, *fuerint Religiosi, aut Sacerdotes,* & verbum, *fuerint,* cùm sit de futuro, reddit hunc sensum, scilicet, quod ille, qui in quocumque tempore futuro fuerit Sacerdos, &c. Item quia hoc intendit ratio à testatore allata, quæ cùm sit expressa in testamento, est finalis, quatenus asserit se non vocare ad hunc maioratũ Religiosum, aut Sacerdotẽ, quia non possunt cõtrahere matrimonium, quæ ratio æquè militat in eo, qui ordinatur, postquã successit in maioratu, ac tanquam in illo succederet. Et deniq; quoniã ad hunc maioratum omnes videntur esse vocati sub conditione, scilicet, si non habuerint ordinẽ impedientẽ matrimonium.

3. Sit tamen conclusio. Benè potest iste retinere primogenium, licèt ad sacrum ordinem promoueatur, postquam in primogenio successerat.

Probatur primò, quia de iure communi, & Regni Clerici possunt succedere in quouis primogenio, vt tenet alios allegans Molina *l.* 1. *de primog. cap.* 13 *n.* 96. 97. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 66. ergo cùm hæc clausula primogenium instituens sit correctoria iuris communis, & Regij restringenda est: cùm ergo tantùm dicat, *non succedat, qui fuerit ordinis sacri,* non est extendenda, vt qui legitimè successit, si postea Clericus fiat ordinis sacri, amittat primogenium: sed hic casus tanquam omissus dispositioni iuris communis relinquendus est, *l. commodissimè, ff. de liber. & posthum.*

4. Secundò probatur, quia qualitatem sat est adesse tempore per institutionẽ requisito, scilicet initio successionis, & si semel qualitas illa adfuerit tempore requisito; licèt postea deficiat, non vitiatur actus, *l. sciendum,* §. *fin. ff. qui satisd. cog.* vbi si semel quis excusatur à cautione, quia tẽpore incepti iudicij immobilia possidebat, licèt durante iudicio alienauerit, non cogitur denuò satisdare: & tamẽ qualitas, quæ aderat tẽpore incepti iudicij, defuit facto, & volũtate personæ, in qua requirebatur: & ita in simili tenent plures Doctores: licèt enim causæ Ecclesiasticæ cõmitti non possint, nisi personis in dignitate cõstitutis, vel canonicis, per *c. statutum. de rescrip. in* 6. §. *sancimus.* tamen si tẽpore cõmissionis causæ erat canonicus sufficit, licèt, postea desinat esse, vt docet *ibi* glossa, *vers. Canonicus, & ibi* Dominicus, Francus *ibi* §. 1. *num.* 8. Anchar. *ibi q.* 4. & omnes scribentes, Panor *consil.* 9. Paulus de Castro *consil.* 319. Federicus *consil.* 32. Rota *decis. antiq. tit. de rescrip.* Bald. *l. generaliter, C. de Episc. & Cler.* Præterea in alio simili docent nostram conclusionem alij Doctores scilicet Ripa *l. ex facto ff. de vulgari, n.* 40. vbi dicit, quòd stãte statuto, quòd fœminæ extra territorium matrimonium cõtrahenti non possit aliquid legari, si tamen aliquid legetur ante matrimonium existenti in ciuitate; obtinebit legatum, etiamsi postea extra territorium contrahat matrimoniũ: quia post actum perfectum non reuocatur acquisitio, licèt res deueniat ad casum, à quo incipere non potuit, per *l. sic Gaudentius, C. de contrahen. empt.* & notant Bart. & alij, *l. etsi pluribus,* §. *& si placeat, ff. de verb. obligat.* & resoluit optimè Corrasius *l. si pro par. in princ. n.* 9. *de seruis.* Et de iudice habetur casus *in l. cæcus, ff. de iud.* vbi dicitur, quòd licèt cæcus non possit esse iudex, tamẽ si prius fiat iudex, quàm sit cæcus, non amittit officium propter cæcitatem postea interuenientem. Item Paul. de Castro, Baldus, & plures alij quos refert, & sequitur Tiraquel. super *l. si vnquã, C. de reu. donat. vers. susceperit liberos. n.* 189. docent relictum mulieri sub hac conditione. *si vidua erit,* deberi, si semel fuerit vidua, licet in viduitate non perstiterit, per *l. finalem, C. de indict. viduit.* Et ratio est, quia sat est conditionem vno, primóque actu impleri, & si non duret, *l. hæredibus, in princip. ff. ad S. C. Trebell.* Quam doctrinam egregiè, & plura inferens, pluresque Doctores referens docet Tiraq. *loco cit. à n.* 187. per plures numeros: & in regula super *l. boues.* §. *hoc sermo. ff. de verb. sign. num.* 118.

num. 118. Molina *lib. 3. de primog. cap.* 10. *num.* 8. Item quia excommunicatus irregularis, & suspensus incapaces sunt recipiendi beneficium Ecclesiasticum: at si hæ censuræ superueniant post acquisitionem beneficij, non amittitur, vt dicitur in materia de censuris, & beneficiis.

5 Tandem probatur, quia quando alicui ius quæritur ex alicuius causæ existentia, non est eo iure priuandus, licèt causa defecerit, *l. post mortem, §.* 1. *ff. de bonor. possess. contra tabul.* Et hinc est, quòd in maioratibus, in quibus non potest succedere fœmina, quando datur masculus, si postquam defectu masculi successit fœmina conciperetur, & nasceretur masculus, qui si tempore vacationis maioratus esset conceptus, illam excluderet, nullo modo illam excludet, si concipiatur, & nascatur, postquam fœmina in maioratu successit, vt per plura tenet & resoluit Molina *lib. 3. de primog. cap.* 10. insuper conclusionem positam tenuerunt plures Iurisperiti huius Cancellariæ Granatensis.

Ad argumenta in oppositum respondetur.

6 Ad primum quòd illa qualitas, scilicet, quòd *fuerit Sacerdos*, limitatur per verbum illud, *non succedat*, quia qualitas adiuncta verbo debet restringi, & limitari secundùm tempus verbi, à quo regulatur, *l. in delictu, §. si extraneus, cũ vulg. ff. de noxali.* Et ita vult dicere, quòd qui fuerit Sacerdos tempore, in quo successurus est, nõ succedat.

7 Ad secundum nego esse eamdem rationem: nam qui ante successionem erat Sacerdos, seu ordinis sacri, non poterat cõtrahere matrimonium, & iam erat exclusus per clausulam: at qui postquam successit in maioratu, ordinatur, poterat contrahere matrimonium tempore quo successit, & ita non est exclusus per clausulam.

8 Ad tertium nego esse conditionalem clausulam, sed est absoluta, & tantùm petit, vt tempore successionis non sit successurus Clericus ordinis sacri.

DVBIVM XXVII.

An si quis ab intestato decedat, teneantur eius successores quintum bonorum pro eius anima expendere.

HAc in re aliqua sunt certa apud omnes.

1 Primò certum est, quòd si quis non constituat hæredem, nec det potestatem commissario (id est, ei, cui dat potestatem pro se testandi) constituendi hæredem, nec explicuit ad quid daret potestatem, talis commissarius, cui absoluè est data testandi potestas pro defuncto, tantùm potest soluere debita defuncti, & deducto ære alieno, ex bonis, quæ supersunt, potest dare solum quintum in opera pia pro anima defuncti, si defunctus habeat consanguineos, qui succedunt ab intestato, & tales succedent in residuo bonorum: si verò tales consanguineos non habeat, debet commissarius dare vxori, quod secundùm leges Hispaniæ ad ipsam pertinet, & residuum tenetur expendere pro anima defuncti; sic enim habetur expressè *l. 32. Taur.* quæ hodie est *l. 6. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* per quam in hoc regno Hispaniæ corrigitur *cap. cùm tibi, de testam.* iuxta quod is, cui datur commissio ad testandum pro defuncto, tenebatur omnia eius bona in pias causas expendere. Sic notat Couar. *dict. cap. cùm tibi, n.* 10. Ant. Gomez *l. 32. Taur. n.* 1. Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 4. l. 6. gloss. 3. num.* 4.

2 Nota primò, quid sit hoc, quod relinquendum est vxori? Dic quòd dos, arrhæ, & sponsalitia largitas, vt *l. 1. 2. & 4. tit. 2. lib. 5. noua recopil.* & dimidia pars bonorum constante matrimonio acquisitorum, *l. 2. & 3 tit. 9. lib. 5. eiusdem recopil.* Matienzo *dict. l. 6. gloss. 5. num.* 1. Castillo *l. 32. n. 10. vers. le puede.* Item lectus quotidianus; hic enim debetur vxori, iuxta *l. 6. tit. 6. lib. 3. legum fori.* Castillo *ibi.* & nota quòd hic lectus quotidianus si sit sericus, vel pretiosus, qui non conuenire videatur statui vidui, vel viduæ, non debetur vxori, mortuo viro, vel viro, mortua vxore: sed debetur lectus decens statui vidui, vel viduæ, vt ex multis latè probat Gutierr. *lib. 2. quæst. practic. q.* 93. An verò si vxor sit pauper, scilicet non habens vnde alatur, debeat in hoc casu ei relinqui quarta pars bonorum mariti. Matienzo *dict. l. 6. gloss. 6. num.* 2. negat: at posset (inquit) commissarius ei dare, sicut reliquis pauperibus. Ratio, quia hæc quarta pars non debetur vxori, quando vir facit testamentum, sed quando decedit intestatus: at in hoc casu non decedit intestatus, cùm commissarius ipsius nomine testetur. At verius est deberi talem quartam, quia hæc quarta debetur vxori pauperi, iuxta *Auth. præterea. C. vnde vir, & vxor. & l. 6. tit. 13. p. 6.* non tantùm quando vir decedit ab intestato, sed etiam quando decedit testamento facto, vt benè notat Gregor. Lopez *ea l. 6. vers. non dexasse,* qui in tota illa lege optimè tractat quando æqualiter hæc quarta viro, vel vxori debeatur. Sic Castillo *dict. num.* 20.

3 Hinc fit, quòd licèt deficientibus consanguineis succedant sibi inuicem ab intestato vir, & vxor, & si non sint coniugati, succedat fiscus, *l. 1. & 4. C. de bonis vacant. lib.* 10. *& l. 1. §. diuus, ff. de iure fisci, & l. 6. tit. 13. part. 6.* at in præsenti casu excluduntur, quia in hoc casu vir non decedit intestatus. Matienzo *dict. l. 6. gloss. 5. n. 2. & 3.*

4 Secundò nota, quòd aliqui limitant primum dictum certum ex *l. 32. Taur.* quatenus ait posse commissarium disponere in opera pia quintum extantibus consanguineis, vt procedat quando consanguinei sunt transuersales: si enim sint ascendentes, vel descendentes, non poterit expendere quintum pro anima; quod colligunt ex *l. 36. & 37. Taur.* Sic Tello *l. 32. Taur. n. 10. & l. 36. n.* 4. Gutierrez *lib. 2. quæst. pract. q. 44. &* 47. Axebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. n.* 28. 29. notat Azebedo *ea l. 6. n.* 31. 32. quòd totum quintum non potest expendere, licèt tantùm reliquerit transuersales, vel hæredem extraneum; quia verbum, *pueda*: positum in ea lege dicit arbitrium boni viri, & sic tantùm potest expendere, quod bonus vir arbitrabitur, attenta qualitate defuncti, & bona eius vita, & regionis vsu, & ascendentibus, vel descendentibus, quos relinquit, modò non excedat quintum. Cæterùm etiam in hoc casu tenendum est posse expendere quintum pro anima; quia *d. l. 32. Taur.* loquitur vniuersaliter: & diuersus est casus *l. 36.* Sic Angulo *lib. circa leges regias meliorationum, l. 13. gloss. 4. n.* 5. Ant. Gomez *l. 37. Taur. num.* 2. Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 4. l. 11. gloss. 2. n. 2. & gloss. 3. n. 1. & 2.*

5 Secundò est certum, quòd si testator nominauit hæredem, & dedit potestatem commissario perficiendi testamentum, talis commissarius tantùm potest expendere quintum, & reliqua bona sunt talis hæredis, nisi testator expressè dedit potestatem ad expendendum amplius, quàm quintum. Sic habetur *l. 37. Taur.* quæ hodie est *l. 11. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* Quod limitant Tello, & Gutierr. citati *notab. præced.* quando hæres nominatus à testatore non est ascendens, vel descendens: sed benè reprobant Matienzo, Anton. Gomez, & Angulo, vt dixi *notab. præced.* In quantum verò dicit hæc lex, quòd potest commissarius disponere amplius quàm de quinto, si testator dedit ei potestatem, intelligenda est, nisi testator habeat ascendentes, vel descendẽtes; si enim habet ascendentes, tantum potest dare potestatem ad disponendum de tertio: si verò habeat descendentes, tantùm de quinto. Anton. Gomez *l. 37. Taur. n.* 2.

6 Primò nota, quod commissarius non potest quouis tempore facere testamentum nomine defuncti. nam per *l. 33. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* præfigitur tempus quatuor mensium, si tempore commissionis præsens erat in loco, in quo facta fuit, & sex mensium, si erat tunc absens, & vnius anni, si erat eo tempore extra regnum, qui terminus currit à die mortis testatoris, licèt non venerit in notitiam commissarij, vt ibi dicitur; & subditur quòd transacto hoc termino, si commissarius non fecit testamentum, succedant hæredes ab intestato, nisi consignasset testator hæredem, vel aliquid speciale legasset, id enim vim habebit. Hic tamen terminus præfixus à lege intelligitur, nisi testator aliud disponat, &

maius, vel minus tempus præfixerit: illud enim omninò est seruandum tam in exequutore testamenti, quàm in commissario, quia præfixio illa termini est in fauorem testatoris. Sic Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 7. gloss. 1. n. 3.* Castillo *l. 33. Taur. gloss. 1.* Ioan. Lupus *ibi num. 6.* Tello, & Anton. Gomez *ibi n. 2.* Couar. *cap. nos quidem, de testam. num. 1.* Greg. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. versic. hasta vn año.* Gutierrez *lib. 2. pract. quæst. q. 45.* Menchaca *de success. creat. §. 4. num. 3.*

7 Secundò nota, quòd commissarius non tenetur acceptare officium, sicut nec executor testamenti, vt clarè colligitur ex *d. l. 33. Taur.* & docet Matienzo *eadem l. 7. gloss. 6. num. 2.*

8 Tertiò nota, quòd commissarius semel à se factum testamentum non potest reuocare, nec facere codicillum etiam ad pias causas, nec aliquid addere, nec detrahere, nec declarare, licèt reseruarit sibi potestatem ad hoc. Sic habetur *l. 35. Taur.* quæ hodie est *l. 9. tit. 4. lib. 5. noua recopil.* nec potest reuocare testamentum in toto, nec in parte, quod testator fecerat, nisi expressè ad id dedisset potestatem. Sic habetur *l. 34. Tauri,* quæ hodie est *l. 8. tit. 4. lib. 5. recopil.*

9 An verò sit testamentum, quod fecit commissarius, est nullum, vel non seruauit in eo formam traditam, à defuncto possit iterum facere testamentum, vide Tello *l. 35. Taur. num. 2.* & *ibi* Castillo, & Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 9. gloss. 1. num. 4.*

10 Tertiò est certum, quòd quando testamentum non fecit defunctus, sed dedit alicui commissionem ad testandum pro eo, quæ commissio non est sortita effectum, quia commissarius non fecit testamentum, vel non fecit intra terminum, in quo poterat vti commissione, tunc hæredes ab intestato, ad quos talia defuncti bona pertinent, si non sint ascendentes, vel descendentes legitimi, tenentur expendere quintum pro anima defuncti: sic enim habetur *l. 36. Taur.* quæ hodie est *l. 10. tit. 4. lib. 5. noua recop.*

11 Dubium tamen est, quando omnino decessit ab intestato, nullo assignato commissario, ad quid teneantur hæredes ab intestato.

12 Rojas *epitome success. cap. 3. n. 7. 8. & 9.* dicit, quòd si hæredes succedentes ab intestato sint filij, non tenentur expendere quintum pro anima defuncti: secus si sint transuersales; quia *dict. l. 36. Tauri* statuit, vt quando defunctus assignato commissario, qui non est vsus facultate decessit, teneantur successores transuersales expendere quintum pro anima defuncti; quia præsumit lex eam fuisse defuncti mentem, sed quando omnino decedit ab intestato, præsumitur esse eandem mentem; ergo, &c.

13 At dicendum est non teneri expendere quintum pro anima etiam transuersales, vel quosuis alios hæredes ab intestato; quia ex lege omnia bona defuncti ab intestato sunt venientium ab intestato *l. 3. tit. 3. part. 6.* nec aliqua lege cauetur, quòd quintum pro anima expendere teneantur. Nec est simile de casu contento *in dict. l. 36. Tauri,* nam ex quo testator fecit commissarium; lex intelligit animum defuncti fuisse, vt anima sua præferretur venientibus ab intestato, & eam voluntatem, quæ ad omnia bona extendebatur ex doctrina Innoc. *cap. cum tibi, de testam.* lex restringit ad quintum, quando succedunt transuersales: at in nostro casu nil disponit lex. Sic tenent Angulo super leges regias *de meliorationibus, l. 13. gloss. 4. n. 3. & 4.* Anton. Gomez *l. 36. Taur. n. 2.* Castillo *ibi n. 2. §. del testador,* Tello *ibi n. 3.* Gutier. *practic. quæst. lib. 2. q. 46.* Azebedo *l. 6. tit. 4. lib. 5 recopil. n. 32.* & communis.

14 Vnde, vt dicit *ibi* Angulo, tantùm tenentur ad expensas necessarias funeris cum epikeia, & moderamine secundùm consuetudinem patriæ, & Gutierr. dicit, tenebuntur tantum pro anima defuncti expendere, quantum deceat, attenta qualitate personæ defuncti, & quantitate bonorum, iuxta morem consuetum regionis, iuxta *l. si quis sepulchrum, vers. sumptus funeris ff. de religios. & sumptib. funer.* idem Azebedo *ibi.*

15 Hinc fit primò, quòd vxor pro marito, vel maritus pro vxore, vno eorum defuncto ab intestato, non potest alter quidpiam distribuere pro anima defuncti de bonis defuncti, aliàs tenebitur resarcire de proprijs bonis venientibus ab intestato. Sic Castillo *loco proximè citato,* dicens sic iudicatum fuisse in curia Imperiali.

16 Secundò fit, quòd quando defunctus relinquit commissarium, qui pro ipso testetur, si habet ascendentes, vel descendentes, fauorabilius est ipsis, ne commissarius exequatur, quia si non exequitur commissionem, non tenentur hi quintum pro anima expendere, vt dixi ex *l. 36. Taur.* Si verò commissarius testatur, potest integrum quintum expendere, vt dixi ex *l. 32. Taur.* At si talis defunctus solùm habet collaterales, fauorabilius est ipsis, vt commissarius exequatur; quia si non exequitur, tenentur integrum quintum pro anima expendere, iuxta *l. 36. Taur.* si verò exequitur, potest eos minus quinto grauare, cùm *l. 32. Taur.* dicat, quòd possit integrum quintum expendere, quod importat liberam voluntatem, Angulo *ibi num. 6. & 7.*

DVBIVM XXVIII.

An quarta bonorum, quæ debetur alteri coniugi pauperi non habenti, vnde decenter sustentetur, minuat legitimam filiorum, ita vt non sit detrahenda de quinto, nec si habeat ascendentes, de tertio bonorum.

1 Svpponendum est iuxta *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor, & l. 7. tit. 13. part. 6.* coniugi non habenti vnde decenter sustentetur, deberi quartam partem bonorum. Quo supposito dubitatur, an illa detrahenda sic de legitima filiorum, an potiùs de quinto, vel si non habeat ascendentes, de tertio bonorum.

2 Sit conclusio. Talis quarta non deducitur de tertio, nec de quinto bonorum, sed de toto hæreditatis corpore, & sic ea non obstante potest pater liberè testari de quinto, & inter filios de tertio; & si est descendens, poterit liberè disponere de tertio. Ratio, quia sicut debita ex contractu orta præferuntur legitimæ filiorum, ita debita legalia, quale est hoc. Sic Gregor. Lopez *ea l. 7. versic. hyos,* Tello *l. 9. Taur. à n. 31.* Angulo *de meliorat. l. 13. gloss. 3. n. 34. & l. 19. gloss. 3. n. 5.* & quidam doctus Iurisperitus.

3 Vnde quarta hæc priùs extrahenda est, quàm quintum, quia est debitum legale. Angulo *ea l. 13. gloss. 3. n. 33.*

DVBIVM XXIX.

An si quis faciat donationem irreuocabilem medietatis bonorum, quæ tempore mortis habuerit, apposita clausula posita, quod ex nunc se desistit, & priuat dominio horum bonorum, séque constituit tanquam inquilinum, & vsufructuarium illorum, possit dum viuit pro libito disponere de his bonis, illáque donare, vt sibi placuerit.

1 Et videtur, quòd non, primò quia videtur translatum dominium medietatis bonorum in donatarium, vt expressè dicit dicta clausula; & quia per reseruationem vsusfructus statim transfertur dominium in donatarium, *l. quamuis, & l. si quis argentum, §. sed si quidem, C. de donat. & l. 9. tit. 30. part. 3.* Secundò, quia prior donatio est irreuocabilis, ergo per nullam posteriorem potuit reuocari. Tertiò, quia *auth. contra rogatus. C. ad S. C. Trebel.* disponitur, quòd quando testator instituit Ioannem hæredem sub ea conditione, vt quod ex ea hæreditate superfit tempore mortis, relinquat Petro, tenetur reseruare Petro quartam partem hæreditatis, & dare fideiussores; ergo similiter in nostro casu.

2 Sed dicendum est non teneri reseruare aliquid ex illis bonis donatario, sed posse liberè disponere de illis, dum viuit, faciendo alias donationes de illis, vt placuerit; primò quia casus illius Auth. est valdè diuersus ab isto; in illo enim legatum relictum Petro non habuit ortum ab ipso Ioanne instituto hærede, sed à priori testatore

instituente fideicommissum: quæ institutio fideicommissaria ne omnino euanescat, præsumit lex testatoris mentem fuisse, vt fideicommissarius aliquid habetet ex hæreditate; & hoc voluit esse ad minùs quartam partem: at in nostro casu nulla est institutio, sed donans ipse voluit se obligare ad medietatem bonorum, quæ remanserint tempore suæ mortis: ergo non est obligatus ad reseruandum aliquid donatario. Nec obstat clausula addita, *quòd se constituit tanquam inquilinum*, &c. quia cùm non assignet aliqua bona in particulari, quorum se constituat inquilinum, & non sit maior ratio horum, quàm illorum, nullo modo transfertur dominium, *l.3. §.incertum, ff. de acquir. possess.* Nec etiam obstat, quòd prima donatio fuerit irreuocabilis; quia id verum est quantum ad medietatem bonorum, quæ remanserint post eius vitam, & ita etiam visum est doctis Iurisperitis.

DVBIVM XXX.

An meliorationes in re viri factæ constante matrimonio sint communicanda, seu diuidenda inter virum & vxorem tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri.

1 Sit conclusio. Meliorationes in re mariti factæ constante matrimonio ipsi marito cedunt, earum tamen æstimatio diuidenda cum vxore *l.9. tit.4. lib.3. fori.* Sic Couar, *4. decret. 2. part. cap.7. §.1. num.9. fine*, Perez *l. fin. tit.4. lib.5. ordinam.* Nauar. *lib.3. de restitut. c.1. num.150.*

2 Nota excipiendas esse meliorationes, quæ fiunt in aliquibus rebus maioratus; eæ enim, nec earum æstimatio, non diuiduntur cum vxore, nec cum aliis cohæredibus, sed accrescunt maioratui, per *l.46. Taur.* quæ hodie est *l.6. tit.7. lib.5. recopil.* cuius verba sunt; *Todas las fortalezas, que de aqui adelante se hizieren en las ciudades, villas, y lugares, y heredamientos de mayorazgo, y todas las cercas de las dichas ciudades, villas, y lugares de mayorazgo, assi las que de alli adelante se hizieren de nueuo, como lo que se reparare, o mejorare en ellas, y assi mesmo todos los edificios, que de alli adelante se hizieren en las casas de mayorazgo, labrando, o reparando, o reedificanda sean assi de mayorazgo, como lo son, o fueren las ciudades, villas, y lugares y heredamiẽtos, y casas dende se labraren: y mãdamos, que en todo ello succeda el que fuere llamado al mayorazgo con los vinculos, y condiciones en el mayorazgo contenidas, sin que sea obligado a dar parte alguna de la estimacion, o valor de los dichos edificios, a las mugeres del que los hizo, ni a sus herederos, o successores.* Hæc in illa l.46.

3 Hæc lex 46. Taur. extendi debet, vt etiam procedat in vinculis, & maioratibus factis absque Regia facultate, vt ex tertio, & quinto, si quis habeat descendentes, vel ex omnibus bonis, si ascendentibus, & descendentibus careat, licèt Perez videatur contrarium tenere, *l.1. tit.2. lib.5. ordinam. fol.133.* etsi tandem relinquat cogitandum; at dicendum est habere etiam locum in his, sunt enim verè maioratus, vt latè probat Gutier. *ubi infrà*, multos allegans, & lex vniuersaliter loquitur. Sic Gutier. *lib.2. pract. q.85.* Padilla *Cod. de fideicomm. rubr. num.10.* Molina *lib.5.1. de primog. cap.1. n.27.* Couar. *lib.3. var. cap.5. n.7.* Peralta *rub. ff. de hered. instit. num. 123.* Burgos de Paz iunior *q.6. ciuili, n.45.* Ioan. de Garcia *de expensis, & meliorat. cap.13. n.46. de coniug. acquæstu, n.89.* Immo idem est in anniuersariis, & patronatibus, qui iure maioratus relinquuntur, in quibúsque iure maioratus succedendum est. Sic Molina, Gutier. Ioan. Garcia, Padilla *ibi*, Burgos *eadem q. 6. n.46.* Auendaño *l.46. Taur. gloss. 6. n.12.* Mieres *de maioratu, in principio, n.5. & 1. p. q.10. n.21.*

4 Secundò aliqui ampliant dictam *l.46. Taur.* vt habeat locum non tantùm in fortalitiis, muris, aut domibus, quæ tantùm in ea lege expressa sunt, sed etiam protrahunt ad ædificia, & melioramenta in omnibus aliis rebus maioratus facta, quia ratio differentiæ commoda assignari nequit: vide exempla in *l. 46. Taur.* apposita non causa restrictionis, sed potius gratia frequentioris vsus adhibita sunt, ac sic decisionem legis non restringunt. Sic Molina *lib.1. de primog. cap. 26. num. 35.* & sic iuxta hanc sententiam dicit non semel esse decisum sententia supremorum Iudicum, licèt propter varias opiniones quidam iudices vni, quidam alteri opinioni adhærere solent. Idem tenet Ioan. Garcia *de expensis, & meliorat. cap.13. num.45. & de coniug. acquæstu, num.80.81.82.* Azebedo *lib.5. recopil. tit. 7. l. 6. num. 2.* Auendaño *l.46. Tauri gloss.6. à num.4.* & videtur expressè tenere Couar. *4. decr. 2. p. c.7. §.1. n.9. fine*, vbi vniuersaliter dicit in bonis maioratus meliorationes factas non diuidi cum vxore.

5 At contraria sententia probabilior est, scilicet, tantùm intelligi in casibus positis in illa l.46. Taur. Ratio, quia lex illa est odiosa, & iuri communi contraria, adeo vt eam iniquam reputet Palacios Rubios *l.46. Taur. n.3. & rubr. de donat. §.62. n.16.* Gomez Arias *l.44. Taur. n.28.* Cassanæus *consuet. Burgundiæ rubr. 4. §.13. n.6.* Menchaca *de success. creat. lib.1. §.5. n.13.* Burgos de Paz *lib.1. consil.3. num. 106.* Et quòd sit exorbitans à iure communi, & contraria, tenet etiam Perez *lib.5. ordinam. tit.4. l. finali, fol.168. col. 2.* & Couar. *4. decr. 2. p. c.7. §.1. n. 9. fine*, dicit esse contra priora iura: ergo non est extendenda, immo cùm exorbitet à iure communi, strictissimè venit interpretanda, *l. ius singulare, & l. quod verò, ff. de legibus, & c. quæ à iure communi, de regul. iur. in 6.* & quanto minus potest, debet corrigere ius commune, cùm legum correctio sit vitanda, *l. vnica, C. de inoffic. donat. & cap. cùm expediat, in princip. de elect. in 6.* & licèt secundùm aliquos, non sit exorbitans à iure communi, & correctoria, sed declaratoria, tenet Burgos de Paz *procemio legum Taur. num.43. & l.3. Taur. n.37.* Molina *lib.3. de primog. cap.6. n. 24.* Burgos de Paz iunior *q.6. ciuili, n.36.38.* Gutier. *lib.2. practic. q.83.* at, vt ibi benè dicit Gutier. est in præiudicium medietatis lucrorum, quæ aliis Regni legibus debebatur vxori, & in præiudicium legitimæ filiorum, vt benè etiam Molina *lib.1. de primog. cap.26. n.15.* Burgos de Paz iunior *q.7. ciuili, n.49.* ergo non est extendenda. Item quia hîc non militat eadem ratio, quia expensæ factæ in prædictis rebus expressis in *l.46.* spectant magis ad ornatum, & honorem, quàm ad vtilitatem: quæ ratio cessat in expensis factis in aliis rebus. Nam magis spectant ad vtilitatem, quàm ad ornatum. Sic tenent Burgos de Paz *lib.1. consil.3. à num.104.* Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, n.15.* Ant. Gomez *l.40. Taur. n.72. fine*, Gomez Arias *l.44. Taur. n.40. vers. aduerte*, dicitque ita iudicatum esse in supremo Consilio, Celsus *in repertorio, verbo maioratus*, Perez *l. fin. tit.4. lib.5. recop. pag.168. col.2.* Nauar. *lib.3. de restit. c.1. n.150. col.53.* Aluarus Valascus *1. p. de iure emphyt. q. 25. n.29.* Mieres *de maiorat. 4. p. q. 33. in princip. & 1. p. q.10. n.18. & 29.* Gutier. *lib.2. pract. q.82. n.3. & lib.3. q. 70. n. 22.* Barbos. *l. diuortio 8. §. fi. 1. p. n.117. fi. & 118.* Matienz. *lib.5. recop. tit.7. l.6. gloss.1. n.2.3. & gloss.3. n. 11. 12.* & ita dicit Ioann. Garcia *dicto num. 45.* fuisse pronunciatum à duobus peritissimis Aduocatis, cùm essent arbitri in quadam lite. Vnde iuxta hos omnes Doctores meliorationes factæ in aliis rebus maioratus, præterquam in fortalitiis, muris, & domibus maioratus, qui sunt casus expressi in illa l.46. Tauri, diuidendæ sunt quoad earum æstimationem cum vxore, & filiis aliis.

6 Tertiò aliqui ampliant dictam l. 46. Taur. vt quando loquitur de expensis factis in domibus maioratus, intelligatur non tantùm de domo principaliori habitationis ipsius maioratus possessoris, sed etiam de quacunque alia domo vinculo subiecta; quia hæc etiam verè dicitur domus maioratus, & lex generaliter loquitur. Sic tenent multi Aduocati peritissimi, vt refert Burgos de Paz iunior *q.7. ciuili, num. 18.* ipse tamen cogitandum reliquit. Idem tenent Auendaño *l.46. Taur gloss. 6. num. 8.* Gutier. *lib.2. pract. q 83.* Et potest etiam probari, quia lex dicit indefinitè, & indefinita æquipollet vniuersali, quando ponitur in lege, *l. si seruitus, ff. de seruit. vrb. præd.* tradit latè Couar.

Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 13. *per totum* præcipuè *num.* 8.

7 At verius est intelligi tantùm de domo principaliori; primò, quia expensæ in hac factæ magis spectant ad honorem, & ornatum, cùm hæc nullos pariat redditus; at expensæ in aliis factæ magis spectant ad vtilitatem; tum etiam, quia iuxta communem modum loquendi, qui præfertur propriæ verborum significationi, *l. librorum*, *§. quod tamen ff. de verb. signif. l. 4. tit. 33. part.* 7. absolutè tantùm appellatur domus principalis, domus maioratus; solùm enim de illis solet dici, *ha son adessi maioratus*. Nec obstat illa regula, *Indefinita posita in lege, æquipollet vniuersali*; quia respondet Mieres *vbi infrà*, hanc intelligi iuxta Dynum *rubr. de regul. iur. in* 6. communiter approbatum, quando est eadem ratio omnium particularium. Sic tenent multi doctissimi, vt refert Burgos de Paz iunior citatus, idem Matienzo *lib.* 9. *recop. tit.* 7. *l.* 6 *gloss.* 1. *n.* 1. *& a. & gloss.* 3. *n.* 11. Mieres *de maiorat.* 4. *p. q.* 33. *n.* 6. *&* 1. *p. q.* 10. *n.* 20. Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, n.* 85. vbi tenet dictam l. Taur. non intelligi vniuersaliter; idem quidam doctus Iurisperitus à me consultus.

8 Immo tantùm habet locum dicta l. 46. Taur. in expensis factis in reparandis, vel augmentandis antiquis domibus maioratus, & non loquitur de domibus nouè constructis in solo, vel area maioratus, vnde ad illas non est extendenda. Et confirmatur ex illis verbis dictæ l. 46. *Que de à qui adelante se hizieren en las casas de mayorazgo.* Sic contra Auendaño *l.* 46. *Taur. gloss.* 6. *num.* 7. tenent Burgos de Paz *lib.* 1. *consf.* 3. *n.* 109. Mieres *de maiorat.* 4. *p. q.* 33. *n.* 3. Barbosa *l. diuertio* 8. *§ fin.* 1. *p. n.* 122. *ff. soluto matrim.* Burgos de Paz iunior. *q.* 7. *ciuili, num.* 19. vnde infert *n.* 21. & Barbosa *ibidem*, quòd si possessor maioratus reficiat domum penitus destructam, ac solo æquatam, quæ fuit maioratus, non habet locum l. 46. Taur. quia tunc potius dicitur nouum ædificium: & facit *l.* 25. *tit. fin. part.* 3. ibi, *mas de nueuo*, vbi ait Gregor. Lopez *vers. de nueuo*, quòd si domus esset destructa vsque ad aream, non tenetur dominus reficere; quia dicetur noua constructio: quod etiam colligitur ex ipsa l. 46. nam in castellis, vel turri dicit, *qua ab hinc ædificata fuerint*, cùm in aliis casibus dicat *readificationem*. Hoc tamen contra Auendaño *l.* 46. *Taur. gloss.* 2. *num.* 2.

9 Quartò aliqui limitant dictam l. 46. Taur. vt procedat in maioratu antiquo, non autem in maioratu nouiter instituto ab ipso ædificante; quia expresse loquitur in possessore maioratus antiqui. Sic Burgos de Paz *lib.* 1. *consf.* 3. *num.* 106. 108. Barbosa *eodem num.* 122. sed Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, num* 13. cogitandum relinquit.

10 Quintò limita dictam l. 46. Taur. nisi institutor maioratus expressè in eo disponat expensas tales esse soluendas per successorem maioratus. Sic Burgos de Paz iunior *quæst.* 7. *ciuili, num.* 14. Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 26. *n.* 14. Menchaca *lib.* 1. *de success. progressu*, *§.* 5. *tit. de testatoris potestate, num* 13.

11 Sexto limita l. 46. Taur. vt non procedat, quando possessor oppidi, quod est in maioratu, emit in eo aliquam aream, in qua facit fortalitium, seu aliquam domum, quia loquitur de factis in re, quæ erat maioratus. Sic Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, num.* 15. Castillo *l.* 46. *Taur. gloss.* 1. *versic. si tamen possessor*.

12 Septimò limita l. 46. Taur. vt procedat in ædificiis factis in rebus, quæ tunc sunt maioratus: secus si postea incorporentur, vt latè probat Burgos de Paz iunior *quæst.* 7 *ciuili, num* 26.

13 Octauò aliqui limitant l. 46. Taur. vt procedat, quando expensa fuerit modica, vel saltem mediocris, habita consideratione ad qualitatem, & redditus maioratus, & ad filios, quos habuerit ædificans, secus quando est magna, his consideratis. Sic latè probat Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, num.* 17. *& sequentibus*, Palacios Rubios *l.* 46. *Taur. n.* 1. Castillo *ibi gloss.* 1. Pinellus *de bonis maternis l.* 1. *p.* 2. *num.* 71. Gutierrez *lib.* 2. *pract. q.* 83. *fine*, limitans cum Pinello, quando inde resultat notabilis vtilitas successori maioratus. Et videtur tenere Mieres *de maioratu*, 1. *part. q.* 10. *num.* 24. Sed hanc benè reprobat Auendaño *l.* 46. *Taur gloss.* 6. *n.* 6. & Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, n.* 86. Barbosa *eo fin.* 1. *part. num.* 116.

14 Nonò non habet locum *l.* 46. *Taur.* quando vir fecit dictas expensas ex dote vxoris: tunc enim vxor potest repetere dictas expensas à successore maioratus, quia loquitur in bonis acquisitis constanti matrimonio. Sic tenet latissimè probans Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili*, *à n.* 51. Gutier. *lib.* 2. *pract. q.* 84. *fine*, Ioan. Garcia *dict. n.* 86. *& expensis, cap.* 13. *num.* 48. limitat Burgos *num.* 55. nisi vxor consentiret, vt vir dotem consumeret in prædictis ædificiis; & *n.* 56. dicit hoc esse intelligendum, nisi ipsa mulier remaneret pauper, & absque dote alia, quia tunc ei non præiudicauit talis consensus, quia est donatio omnium bonorum, contra *l.* 69. *Taur.* quæ est *lib.* 5 *tit.* 10. *l.* 8. *recopil.* & largissimè *ibi* hæc probat.

15 Decimò non procedit *l.* 46. *Taur.* quando vir fecit prædictas expensas, & meliorammenta in maioratu vxoris: tunc enim hæredes viri possunt petere dictas expensas ab ipsa vxore, vel ab alio successore in dicto maioratu. Sic Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, à n.* 61. latissimè probans. Nec similiter quando vxor fecit in proprio maioratu Barbosa *eo §. finali*, 1. *part. num.* 122. *fine*.

16 Alias limitationes vide duobus dubiis sequentibus.

17 Tandem nota, quòd in omnibus casibus, in quibus diximus vxorem, atque hæredes maioratus possessoris non posse repetere ædificia in rebus maioratus facta, poterunt ex eisdem ædificiis tollere ea, quæ absque ipsarum rerum detrimento tolli possunt, ita vt non remaneant res deteriores, quàm si à principio facta non fuissent ædificia *l. in fundo ff. de rei vendic.* nisi maioratus successor tantum velit præstare, quantum ex iis rebus ex melioramentis ablatis habituri, vel percepturi essent vxor, seu hæredes præcedentis maioratus possessoris, *dict. l. in fundo*, *& l. idémque*, *§. idémque ff. mandati*, & docent Tiraquell. *l. de retractu conuent.* § 7. *gloss.* 1. *numer.* 6. Molina *lib.* 1. *de primog cap.* 26. *num.* 16. Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili, num.* 68. *&* 71. idem Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, num.* 87. Mieres *de maiorat.* 4. *p. q.* 33. *à num.* 9. quod infra *dub.* 32. latiùs confirmabimus.

DVBIVM XXXI.

An successor maioratus teneatur soluere debita à prædecessore contracta.

1 HAc in re certum est, quòd tenetur, quando succedit in aliis bonis præter maioratum, vel quando se obligauit ad debita soluenda, vel quando maioratus præmissa licentia regia obligatus est ad debita, & ita fatentur omnes Doctores citandi. Quare præsens dubium est, quando non succedit in aliis bonis, nec prædicta obligatio intercedit.

2 Hac in re distinguendum est, aut enim debita contracta fuit à primo maioratus institutore, vel ab alio maioratus possessore.

3 Prima conclusio. Successor maioratus tenetur ad debita persoluenda, quæ contrahit maioratus institutor, siue illius immediatus, siue mediatus successor sit. Patet ex *l. filiusfamilias*, *§. diui*, *el* 2 *ff. de legat.* 1. Et ratio est, quia ille maioratus successor repræsentat defunctum institutorem quoad vniuersum patrimonium: at æs alienum vniuersum patrimonium spectat *l. hereditas*, *ff. de regul. iuris*. Sic tenent multi, quos refert, & sequitur Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 10. *n.* 1. *&* 2. Gregor. Lopez *l.* 4. *tit.* 15. *p.* 2. *vers. sus deudas*, Auendaño *l.* 46. *Tauri gloss.* 9. *n.* 3. Palacios Rubios *rubr. de donat. §.* 16. *n.* 14. Padilla *l. vnum ex familia*, *§. si de falcid. n.* 7. *ff. de legat.* 2. Tiraq. *tract. de primog. q.* 35. *n.* 27. Gutier. *lib.* 2. *pract. q.* 53. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 7. *lib.* 6. *gloss.* 3. *n.* 21. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 72. Parel. *l.* 3. *§ qui fideicom. n.* 128 *ff. de hered. instit.* & omnes,

4\. Amplia, etiamsi maioratus instituatur ex tertio, & quinto bonorum, quia prælegatarius tertij & quinti tenetur soluere debita testatoris pro rata prælegati, *l.* 21. *Taur.* quę hodie est *l. 5. tit. 6. l. 6. recop.* Sic Auendaño *n.* 4.

5\. Limitanda tamen est hæc conclusio. Primò nisi bona supersint libera; quia tunc illa alienare oportebit pro solutione debitorum, non verò vinculata. Sic Gutier. *ibi*, Molina *n.* 4. Matienzo Greg. Lopez *ibi*, Padilla *n.* 7. & Auendaño *n.* 5. Molina, *l.* 4. *de primog. c.* 7. *à n.* 1. & omnes: vbi optimè resoluit Molina, quòd etiamsi Rex concedat facultatem alienandi, seu hypothecandi bona maioratus, & non apponat clausulam solitam apponi, scilicet, *deficientibus bonis liberis*, censetur ipso iure apposita, & illis extantibus, non prodest dicta licentia, etiamsi bona vinculata essent illis debitis specialiter hypothecata.

6\. Ex his deducitur resolutio cuiusdam casus, de quo fui cōsultus, videlicet. Quidam canonicus instituit Collegium quoddam Societatis hęredem suorum bonorum, sub ea conditione, vt in eius domo ædificaretur Ecclesia, & ipsum Collegium Societatis, & perpetuò in illa remaneret: quod si illam desereret, eo ipso hæreditatem amitteret; & præterea reliquit alia legata, quæ Collegium iam soluit, quia lite mota per sententiam iudicis compulsum fuit Collegium omnia bona hæreditatis tradere legatariis, præter domum: nunc autem supersunt alia debita defuncti, dubitatum est, an Collegium teneatur soluere prædicta, an potiùs legatarij. Respondeo hoc fuisse veluti quoddam vinculum illius domus, quod prædictus canonicus instituit, siquidem illam domum reliquit, vt in ea Ecclesia, & Collegium perpetuò remanerent, & consequenter eius alienationem prohibuit: vnde quod attinet ad debita soluenda, regulandum est sicut debita cuiuscumq; alterius institutoris maioratus, ad quæ tenetur successor, nisi supersint alia bona libera, & aliis bonis liberis extantibus, non tenetur, *l. pater filium, ff. de legat.* 3. vt benè Molina, & alij citati, vt suprà diximus. Vnde cùm præter dictam domum remanserint alia bona libera prædicti canonici, ex quibus soluta fuerunt legata, ex his bonis tenentur legatarij prædicta debita soluere. Quod si prędicta bona non sufficiūt, quod superest debiti, soluendum est à Collegio, quod est hęres illius vinculi, & pręterea casu quo legatarij non habeāt, vnde soluant, vel bona fide insumpserint, nec facti sint locupletiores, cùm possessor bonæ fidei tantum teneatur restituere, in quantum factus est locupletior, tenebitur hęres, quia alter, scilicet creditor citra culpam suam non tenetur amittere pecuniam sibi debitam. Sic docti Iurisperiti, & Theologi à me consulti.

7\. Quid tamen dicendum erit, quando bona illa, ex quibus institutus est maioratus, erant specialiter hypothecata his debitis, & sunt alij creditores, an tunc possit habens hypothecam specialem bonorum maioratus ex illis recuperare, vt cæteri creditores recuperent ex bonis liberis. Molina *eo c.* 7. *n.* 20. defendit posse compelli ad instantiam aliorum creditorum recuperare ex bonis maioratus; & *n.* 29. hoc extendit etiam quando bona maioratus libera sunt, & subiecta generali hypothecæ. At Auendaño *n.* 7. vtrumq; reprobat, dicens non posse procedere ad recuperandum ex bonis maioratus, nisi priùs excussis bonis liberis; & *n.* 9. hoc extendit, etiamsi super bonis liberis esset controuersia, & latè probat.

8\. Prima tamen limitatio conclusionis posita suprà intelligitur, quando supersunt bona libera habilia, scilicet ex quibus testator liberè disponere poterat; si enim sit legitima filiorum, aut ascendentium, clarum est non esse omnia debita soluenda ex ea legitima, sed pro rata esse persoluenda ex bonis maioratus. Sic aliqui Iurisperiti docti.

9\. Secundò limitanda est conclusio, quando debita contracta sunt ab ipso maioratus institutore antequam maioratus, vel melioratio fieret irreuocabilis vno ex tribus modis contentis. *l.* 17. *Taur.* nam si pòst contracta sint, non ampliùs tenetur successor ad illa, quàm ad debita contracta à quouis maioratus possessore, qui eius institutor non fit. Ratio, quia vbi semel maioratum irreuocabilem cōstituit, non potest ampliùs illum hypothecare, aut vendere, &c. Sic Ant. Gomez Peralta, Gutier. Greg. Lopez *suprà* Molina *l.* 1. *de primog. c.* 10. *n.* 11. Mieres *tract. de maiorat.* 1. *p. q.* 24. *n.* 35. Matienzo *dict. gloss.* 3. *n.* 21. Auendaño *l.* 21. *Taur. gloss.* 1. *n.* 15. 16. licèt Angulo *de meliorat. l.* 5. *gloss.* 4. *n.* 2. credat debita quantumcumq; posteriora, ex prælato irreuocabili esse deducenda; quia melioratio tertij, & quinti regulanda est ex quantitate bonorum, quæ supersunt tempore mortis, quantumuis irreuocabilis facta sit, iuxta *l.* 19. *&* 23. *Taur.* ergo necessariò debent ex ea deduci debita pòst contracta. Sed respondet ibi Auendaño, quòd debet regulari secundùm tempus mortis, deductis debitis ante meliorationem irreuocabilem contractis, & non aliis postea contractis; quia cùm quantitas quotæ, licèt incerta esset, à domino meliorationis à tempore, quo facta est irreuocabilis, exiret, nulla ratione potuit postea minui.

10\. Sed quid dicendum, quando debita non sunt contracta à primo institutore maioratus, sed ab aliis possessoribus, an teneatur successor ea soluere. Quidā dicunt teneri, quia *l.* 4. *tit.* 15. *par.* 2. cauetur teneri successorem in Regno soluere debita, quæ contraxit vltimus possessor: ergo idem dicēdum est in cæteris maioratibus. Sic tenent Oldradus *cons.* 94. *n.* 16. Lecirier *lib.* 2. *de primog. q.* 5. *n.* 3. Castillo *l.* 40. *Taur.* 27. Cifuentes *ibi, c.* 16. Boërius *decis.* 204. *n.* 21. Albericus Lucas de Penna, Anchar. quos refert cum aliis Matienzo *vbi infra*, Panor. *consil.* 12. *l.* 1. *& consil.* 3. *lib.* 2. Tiraquell. *de iure primogenitura, q.* 35. *num.* 3. 25. 26. 27.

11\. Secunda tamen conclusio sit. Non tenetur successor maioratus soluere debita, quæ non ab institutore maioratus, sed ab aliis possessoribus contracta sunt. Ratio, quia hic successor in maioratu tantùm est electus, & nominatus ab ipso primo fundatore, & illi tantùm succedit, *l. vnum ex familia, §. si de falcidia ff. de legat.* 2. Sic tenent latè probantes Bald. Alex. Carolus Molinæus, quos refert, & sequitur Padilla *dict. l. vnū ex familia, §. si de falcidia. n.* 7. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 72. Greg. Lopez *l.* 4. *tit.* 15. *par.* 2. *vers. sus deudas.* Matienzo *l.* 5. *recop. tit.* 7. *l.* 6. *gloss.* 3. *n.* 13. Gomez Arias *l.* 44. *Taur. n.* 39. Menchaca *de succes. creat. §.* 26. *n.* 52. Costa *l. patrui & nepotis, p.* 140. Molina *l.* 1. *de primog. c.* 16. *n.* 14. Auendaño *l.* 46. *Taur. gloss.* 9. *n.* 18. & communis.

12\. Amplia, vt etiam habeat verum in Rege, non enim tenetur soluere debita prædecessoris: & ad l. Partitæ pro parte contraria citatam respondent Doctores citandi communiter, quod intelligitur de bene esse, & debito honestatis quod significat verbum, *debet*, in ea positum, *c.* 1. *cum gloss. de despons. impub.* vel intelligitur, quando Rex successit in aliis bonis liberis. Sic contra Acosta *suprà de successione Regni, num.* 9. & Ioan. Garcia *de expensis c.* 16. *à n.* 15. *vsq; ad* 33. tenet Padilla *eo n.* 7. Molina *n.* 30. Greg. Lopez *ibidem*, Ant. Gomez *dict. n.* 72. Auendaño *dict. gloss.* 9. *n.* 23. Matienzo *n.* 19. Peralta *l.* 3. *§. qui fideicommissam, n.* 138. *ff. de hered. instit.*

13\. Hinc benè infert Greg. Lopez, *ibi*, non teneri successorem in maioratu soluere arrhas, quas prædecessor maioratus possessor permisit vxori, si nulla supersint alia bona libera.

14\. Hæc tamen conclusio limitatur primò, nisi debita essent parua & tangerent exonerationem animæ defuncti. Sic Padilla *ibi n.* 10. Matienzo *n.* 19. *&* 23. Ioan. Garcia *de expensis c.* 16. *n.* 35. sed meritò hoc reprobat Molina *dict. c.* 10. *n.* 34.

15\. Secundò limitatur, nisi sit impensa funeris, quia hanc tenetur successor maioratus persoluere, nisi sint alia bona. Sic Padilla. *num.* 11. Matienzo *n.* 19. *&* 23. Ioan. Garcia *cap.* 16. *num.* 33. Sed hanc meritò reprobat Molina *num.* 53.

16\. Tertiò,

16. Tertiò limitatur, nisi debita sint contracta pro necessaria sustentatione vltimi possessoris maioratus, quia successor in beneficio tenetur ad debita contracta pro sustentanda persona sui prędecessoris, vt docet Pauorm. *cap. ex præsentium n.5. de pignor, & cap. si quorundam, n.2. de resolut.* Sic Padilla *supra num.* 11.

17. Sed hanc reiicit Matienzo *n.* 32. quia vel prędecessor habebat redditus sufficientes ad se sustentandum, & malè consumpsit, & tunc non est ęquum, vt successor soluat pœnas; vel non habebat, & tunc non est ęquum successorem, qui se commodè alere nequit, prout non poterat prædecessor, debitorum aliorum solutione grauari.

18. De eadem limitatione dubitat Peralta *supra numero* 131.132. & concludit eam esse intelligendam eo tantùm casu, quando scilicet primus maioratus institutor tenebatur talem maioratus possessorem alere: ad hoc namq; debitum tenebitur maioratus successor non tanquam debitum à maioratus possessore cōtractum, cui ipse non succedit, sed ab eiusdem institutore, cui succedit. Idem Molina *dict. cap.* 10. *n.* 32. Ioan. Garcia *dict. c.* 16. *n.* 34. & mihi placet.

19. Maius autem dubium est, quando debita contracta sunt propter necessitatem, vel vtilitatem ipsius maioratus; sic enim propter necessitatem tantùm ipsius possessoris maioratus, iam diximus non teneri successorem soluere. Et quidem quando expensę sunt ad tempus, vt quando fiunt propter fructus colligendos, & conseruandos, vel ad recuperandam rem aliquam maioratus, non dubium est, sed certum quòd maioratus possessor successor prioris non tenetur soluere debita propter has expensas contractas, quia hæ expensæ tantum in possessoris commodum sunt, & ex maioratus fructibus fieri debent. Sic Ioan. Garcia *de expensis, c.* 16. *n.* 11. Molina *lib.* 4. *de primog. c.* 10. *n.* 23. vbi hoc limitat *n.* 24. nisi vtilitas illa permaneat in tempus sequentis successoris. Sed bene hoc reprobat Ioan. Garcia *ibi.*

20. Dubium ergo est, quando debita sunt contracta occasione maioratus, scilicet ad ipsius maioratus accedentem & permanentem vtilitatem, an teneatur successor ea soluere.

21. Tres sunt sententiæ, & omnes satis probabiles.

Prima tenet teneri successorem ea soluere; quia, qui sentit commodum, sentire debet & damnum: sed hæc debita cedunt in cōmodum ipsius successoris maioratus; ergo tenetur ea soluere. Ponit exēplum Perez *vbi infrà*, vt si possessor maioratus contraxit debita ad litigandum pro defensione alicuius præsidij maioratus, vel si pecunia consumpta est in sedētione tributi constituti super maioratu. Hanc tenent Ioan. Garcia *dict. c.* 16. *n.* 10. & 14. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 72. Perez *l.* 5. *ordin. tit.* 4. *l. fin. pag.* 168. *colum.* 2. Greg. Lopez *l.* 4. *tit.* 15. *part.* 2. *vers. deudas* Padilla *l. vnum ex familia, §. si de falcidia, n.* 9. *ff. de legat.* 2. Peralta *l.* 3. *§ qui fideicommis. n.* 130. *ff. de hared. instit.* Matienzo *l.* 5. *recop. tit.* 7. *l.* 6. *gloss.* 3. *n.* 19. & 22. Quesada *diuersis quæst. iuris, c.* 32. *n.* 18.

22. Aliqui ex his limitant, nisi meliorationes, & expensæ, propter quas contracta sunt debita, pertineant ad ædificia; quia in iis non tenetur successor, propter *l.* 46. *Taur.* Sic Ioan. Garcia, Ant. Gomez, Perez *ibidem.* Vnde (inquit Ioan. Garcia) *l.* 46. *Taur.* in omnibus etiam creditoribus intelligenda venit: & illa verba, *a su muger, y hijos*, tantum gratia exempli apposita sunt; & hoc dicit esse verum, licèt pecunia illa mutuata sit ad hęc ędificia. Sed Matienzo dicit esse veram hanc sententiā, licèt debita contracta sint pro ædificiis, & melioramentis in maioratus rebus factis, demptis tribus speciebus *in l.* 46. *Taur.* contentis; quia in illis tantùm intelligitur, vt dixi *dub. præcedenti.*

23. Secundò ait Matienzo non teneri successorem maioratus soluere hæc debita pecunia, si ea non abundet, sed redditibus maioribus relictis sibi congruis alimentis.

24. Tertiò addit Quesada *n.* 23. esse veram hanc sententiam, licèt creditor non mutuaret pecunias, vt expenderentur in vtilitatem maioratus, imo crederet malè expendendas, si verè in vtilitatem maioratus expensæ sunt: idem dicit *n.* 31. quando reuera possessor maioratus in vtilitatem ipsius expendit, at verò res maioratus pretiosior facta non est, quia res facta pretiosior, & vtilior est, eo quòd non est facta deterior, *l. in pupillo. ff. de solut.* & *n.* 35. limitat, quando pecunia non est amplior mutuata, quàm necessaria pro maioratu sit; quia si indiguit mille, & insumpsit duo millia, non tenetur, nisi ad mille.

25. Secunda sententia docet non teneri successorem maioratus ad hæc debita, licèt ad vtilitatē perpetuam maioratus contracta sint, nisi essent contracta propter præcisam necessitatem conseruationis maioratus; quia nisi ea ædificia fierēt, res quibus adhæret maioratus necessariò perirent, & in hac re vera pecunia illa cōsumpta fuerit, nec amplior, quàm ad id præcisè necessaria erat, expensa est. Addit Molina *vbi infrà n.* 17. simul cum hoc requiri, vt pecunia expressè mutuata sit in refectionem rerum maioratus; & adhuc cum omnibus his limitationibus cogitādum relinquit: licèt hanc vltimā limitationem reiiciat Auendaño *vbi infrà n.* 15. Ratio, quia possessor maioratus non tenetur ad ædificia perpetua, etiamsi conseruationi maioratus necessaria sint, propriis expensis & fructibus faciēda: ergo à fortiori non tenentur debita cōtracta à prædecessore propter hæc ædificia soluere. Vnde inquit Molina *n.* 17. hoc esse verum etiam non extante *l.* 46. *Taur.* Hanc tenet Molina *lib.* 1. *de primog. c.* 10. *n.* 17. 18. 23. 24. & 27. Auendaño *l.* 46. *Taur. gloss.* 9. *n.* 12. 13. 15. 16. 17. & *n.* 13. dicit *l.* 46. *Taur.* extendi etiam ad creditores & verba illa in ea posita, *a su muger, y hijos*, esse gratia exempli, & non restringendi causa. Et probatur, quia ille maioratus possessor est veluti donatarius rei particularis, at donatarius rei particularis non tenetur ad debita donatoris.

26. Tertia sententia docet teneri successorem maioratus debita hæc soluere, non tantùm, quando in vtilitatem maioratus meliorando illum contracta sunt, sed etiam ex quacumque causa contracta sint, modò prius contracta sint quam facta sint dicta melioramenta. Ratio, quia l. 46. Taur. tantùm loquitur in filio, & vxore, qui propriè creditores non sunt, sed impropriè, & ex iure humano ille legitimè, hæc medietatis lucrorum, cui iuri Princeps lege sua derogare potest; quare non est cur extēdatur ad reliquos creditores, qui verè creditores sunt, & iure naturæ est eis soluendum. Item quia successor maioratus tenetur soluere debita fundatoris contracta ante fundationem irreuocabilem ipsius, vt diximus; sed maioratus, qui fit de talibus expensis, est nouus maioratus ordinatus per *l.* 46. *Taur.* eo ipso quòd tales expensæ fiunt, & sic post alia debita contracta; ergo. Hanc, quæ ceteris probabilior est, tenet Gutier. *l.* 2. *pract. q.* 84. *n.* 1. Burgos de Paz iunior *q.* 7. *ciuili à n.* 42. *vsque ad* 51. & sic dicit *n.* 45. quòd non tantùm primus successor, sed omnes consequenter successores adstricti sunt ad id, donec integrè talia debita persoluantur.

27. Aduerte hic quod notauimus *dub. præcedenti, fine*, nempe quando non possunt recuperari expensæ, posse tolli melioramenta, vt ibi explicui.

28. Tandem nota decisionem cuiusdam casus, nempe an maioratus possessor, qui bona maioratus, semper quibus erat annuus redditus regia facultate impositus, ab eodē annuo redditu illum redimendo liberauit, possit absque noua regia facultate super eisdem bonis maioratus alij creditori eundem censum imponere, & eiusdem maioratus successores perpetuò ad huiusmodi cēsus solutionem obligatos relinquere; quòd enim possit, videtur apertè probare. *l. pater filium in princip. ff. de legat.* 3. & ratio huius legis, quam reddit Bart. *ibi n.* 1. At dicendum est hoc posse fieri, quando tempore, quo debitum à

maioratus

maioratus possessore soluebatur, vel ante solutionem, ea lege, ac pactione solutum fuerit, vt res maioratus ei, à quo pecuniam mutuam accepit, vel alteri pro eadem quantitate obligata remaneant, tunc enim cùm hæc obligatio ea lege facta fuerit, vt obligatio primæua non finiatur, sed in alterum transfundatur, nimirum si ex ea obligatione bona maioratus remaneant obligata secundo creditori, sicut primo obligata, atque hypothecata fuerant: secus verò quando debitum simpliciter, & sine tali pactione solutum est, quia cùm ex hac solutione actio omnino perempta sit, non poterit maioratus possessor, pro illo debito perempto, atque extincto, ampliùs absque noua regia facultate obligare. Sic Molina *lib. 2. de primog. cap. 10. num. 27.*

DVBIVM XXXII.

An possidens bona fide prædium aliquod vinculo maioratus subiectum, quia scilicet bona fide emit à possessore maioratus, illúdque bona fide propriis expensis reddidit melius, possit à maioratus successore pretium, quo emit, ac meliorationis expensas exigere, prædiúmque retinere, donec sibi soluantur.

1 SVpponenda sunt aliquot fundamenta.

Primum est, expensæ sunt in triplici differentia; quædam sunt necessariæ, quæ scilicet si factæ non essent, res periret, vel deterior fieret: aliæ vtiles, scilicet, sine quibus res non periret, nec deterior fieret, at meliorem rem faciunt; & ex qua aptiores redditus acquiruntur: aliæ voluntariæ, quæ scilicet speciem tantùm ornant, non fructum augent, vt picturæ, &c. Sic habetur expressè *l. impensæ, ff. de verb. signif. l. vtiles, ff. de petit. hær. l. 1. & 2. & sequentibus. ff. de impensis in rebus dotal. l. 44. tit. 28. part. 3.* & docent Syluest. *verbo expensæ, q. 1.* Tab. *quæst. 4.* Angel. & Armil. *num. 5.* Ioannes Garcia *de expensis, cap. 1. num. 10.*

2 Nota quòd vtilitas hæc expensarum non ex possessore expendenda est, sed ex domino, & sic si perfecta qualitate domini expensæ sunt inutiles, etiamsi possessori vtiles sint, dicendæ sunt inutiles, *l. Titius, ff. de actio. empt. & vend. l. si seruus, ff. de pignor. act.* Sic Ioan. Garcia *ibi num. 30.* Sarmiento *lib. 1. select. cap. 10. num. 6.* & ponit exemplum, v. g. pauperi quid vtilitatis affert sumptuosum, & magnificum ædificium, cuius impensam diuenditis omnibus bonis vix soluere potest? Et concludit quòd quoties in damno vel dominus rei, vel is, qui bona fide impendit, futurus est, potior est causa domini, *l. in fundo, ff. de rei vendicat.*

3 Secundum fundamentum sit, ne passim eadem repetamus quoties possessori bonæ, vel malæ fidei permittitur abrasio ædificiorum, seu meliorationum, id intelligendum est, quoad ea, quæ absque ipsarum rerum detrimento tolli possunt, ita vt non remaneat res deterior, quàm si à principio facta non fuissent dicta melioramenta: & tunc adhuc non potest abradere, si velit dominus veram æstimationem, quam ex dictis melioramentis ablatis habiturus est, soluere, vt constat ex *l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* & tenent alios Doctores referentes, Molina *lib. 1. de primog. cap. 16. num. 16.* Burgos de Paz *quæst. 7. ciuili, num. 68. & 71.* Anton. Gomez *l. 46. Taur. num. 2.* Menochius *de recuper. possess. remedio 15. num. 531.* Ioannes Garcia *de expensis, cap. 1. num. 33.* vbi refert Bartol. & alios, & *num. 34.* referens Baldum dicit hoc esse verum, licèt initum esset pactum, vt omnino abradere liceat; hoc enim non obstante, vt malitiæ hominum obsistatur, non licebit abradere, si dominus offerat dictam æstimationem. Idem dicit Menochius *num. 531.* referens Marsilium.

4 Tertium fundamentum sit: possessor bonæ fidei recuperat expensas necessarias, quas bona fide fecit in re melioranda. Hoc est certissimum apud omnes, cùm etiam possessori malæ fidei hoc concedatur, vt dicemus *infrà*, & in fundamento sequenti citabimus leges: & ratio est, quia non patitur naturalis æquitas aliquem cum iactura alterius locupletari.

5 Nota primò hoc esse verum, non tantùm in meliotamentis ab ipso possessore factis, sed etiam ab amico possessoris contemplatione factis, nam & illa recuperat, *l. idémque, in fine, & l. sequenti ff. mandati, l. sed si plures, §. in arrogato. ff. de vulg.* ex quibus illa sumitur communis iuris regula, *A me factum dicitur, quod mei contemplatione ab amico est factum.* Sic referens Molinæum, & alios Menochius *dicto remed. 15. n. 109.*

6 Secundò nota, quòd hæ expensæ repetendæ sunt secundùm valorem tempore restitutionis, non verò tempore, quo sunt factæ, id est, cùm fundus melioratus restituitur domino, reddere debet dominus impensam meliorationis secundùm tempus solutionis, id est, quanti æstimatur illa melioratio fundi tempora, quo soluenda est, non autem attendendum est ad id, quod expensum est, *l. domos hæreditarias. ff. de legat. 1.* vbi Bart. Bald. Paulus *num. L.* Alexand. *num. 1.* Iason *num. 4.* & communiter scribentes, & *l. in fundo, ff. de rei vendicat.* Molina *lib. 1. de primogen. cap. 26. num. 13.* Quesada *quæstion. iuris cap. 15. num. 12.* Anton. Gomez *l. 46. Taur. num. 3.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. gloss. 3. num. 4.* Burgos de Paz iunior *quæst. 7. ciuili, num. 72.* Simancas *lib. Institut. tit. 9. num. 110.* Molinæus *in consuetud. Paris. tit. 1. §. 1. glossa 3. num. 97. & 98.* & contra Baldum, & Iasonem, qui contrarium absque fundamento censuerunt, vt benè ait Molina *dicto cap. 26. num. 13.* vbi subdit, quòd siue tempore solutionis plus valeat, siue minus, soluendum est quod tunc valet, & refert multos. Et ratio est, quia illa melioramenta sunt possessoris; ergo sibi accrescunt, vel decrescunt in pretio. Item quia cùm restitutio sit actus iustitiæ commutatiuæ, quæ æqualitatem respicit, ad hoc tendere debet, vt nec plus, nec minus restituatur domino, sed æquale: si autem tempore restitutionis, meliorationis pretium auctum esset supra id quod consumptum in ea est, plus restitueretur domino, si tantum pretium in ea expensum solueret: si autem eo tempore solutionis minus valeret æstimatio, quàm pretium in ea consumptum, & dominus deberet soluere integrum pretium consumptum, iam minus sibi restitueretur; ergo, vt seruetur æqualitas restitutionis, æstimatio meliorationis pensanda est secundùm tempus, quo soluitur.

7 Hinc infertur, malè Ioannem Garcia *de expensis cap. 1. n. 15.* asserere esse integras expensas soluendas bonæ fidei possessori, licèt sint maiores, quàm fructus: nam, vt diximus, in tantum sunt soluendæ expensæ illæ, in quantum sunt vtiles domino, vt benè Angel. *verbo expensa, n. 3.* &, vt diximus in primo fundamento, & notabili ibi posito, vtilitas expensarum ex domino pensanda est, & cùm aliquis est futurus in damno, potior debet esse causa domini, quàm possessoris.

8 Secundò infertur malè Menochium *de recuper. possess. remedio 15. num. 511. 512.* vbi alios refert, dicere posse possessorem bonæ fidei recuperare hæc meliotamenta, licèt perierint, & licèt res ipsa meliorata perierit, absq; culpa tamen sua: sed contrariũ apertè colligitur ex Doctoribus citatis in notabili hîc posita: nam si soluenda est melioratio iuxta æstimationem tempore solutionis, & tunc nullã habet, quia periit, nil soluẽdum est: & sicut, si minus tunc valeret, minus esset soluendum, ita si nil valet, nihil soluendum est. Item quia cessat naturalis æquitas, quæ est ratio soluendi has expensas, cùm in hoc casu non locupletetur dominus. Item, quia resultaret inæqualitas contra rationem iustitiæ commutatiuæ, quæ est radix restitutionis, cùm in hoc casu dominus soluat id, quod in suam vtilitatem non cessit. Item, quia, vt dicebam *corol. præcedenti,* potius debet sentire damnum possessor, quàm dominus; at in hoc casu, vt seruetur indemnis possessor, totum deberet sentire dominus. Tandem, quia res perit domino, at illa meliotamenta sunt possessoris; ergo.

9 Quartum fundamentum, possessor bonæ fidei recuperat etiam expensas vtiles, *l. in fundo, ff. de rei vendicat.* vbi Bald. Bart. Odofred. Albericus *l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* Et ratio est, quia non patitur naturalis æquitas aliquem cum iactura alterius locupletari. Patet etiam, quia idem dicemus postea saltem in foro conscientiæ de possessore malæ fidei: & sic vltra Doctores citatos tenent Antonius Gomez *l. 46. Taur. num.* 2. Marienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. gloss. 3. num.* 3. Ioan. Garcia *de expensis, cap. 2. n. 25. 26. & 27.* Sarmiento *lib. 1. select. cap.* 10. *num.* 5. Menochius *de recup. possess. remed.* 15 *n.* 537. Nau. *lib.* 4. *de restit. cap.* 1. *n.* 34. *fol* 418. Syluest. *verbo expensa, q.* 4. Tabien. *ibi, q.* 2. Angel. & Armill. *n.* 3.

10 Nota quòd Anton. Gomez *ibi* limitat hoc per dictam *l. in fundo*, vt habeat verum in his tribus casibus. Primus est, si eas dominus aliàs erat facturus. Secundus, si illico erat ipsam rem vtiliter melioratam venditurus, ne dominus commodum cum aliena iactura reportet. Tertius est, si sit diues, & habeat vnde dictas expensas soluere possit; aliàs (inquit Antonius Gomez) non potest eas repetere, sed permittitur abrasio sine detrimento prioris status. Et quòd, quando non potest ob paupertatem soluere, tantùm permittatur abrasio, si potest sine detrimento rei fieri, habetur *l. 41. tit.* 28. *part.* 3. & ducent etiam Matienzo, Syluest. Tabien. Angel. Armill. citati hoc 4 fundamento. Menoch. *dicto remedio* 15. *num.* 523. & refert Bart. *l. in fundo. ff. de rei vindic. num.* 8. *fine*, & alios, & Ioannes Garcia, licèt vbi citarus est in hoc fundamento dicat illos tres casus positos esse *dict. l. in fundo*, non ad limitandam regulam, sed causa exempli tantùm: at *cap.* 6. *num.* 11. videtur admittere hunc casum, & sic dicit cum Aluaro Valasco 1. *p. de iure emphyt. q.* 25. *n.* 10 quòd quando dominus est pauper, & sine detrimento abradi nequeunt expensæ, debet saltem ex redditibus annis quotannis soluere, donec soluat totam quantitatem, vel ad rationem vnius pro quatuordecim respectu totius summæ meliorationum, donec integram soluat: licèt dicat Ioan. Garcia esse durum, cùm non teneatur possessor suas expensas minutatim accipere, sed integras: & Syluest. Tabiena, Angel. Annil. *ibidem* dicunt, quòd si sine rei læsione abradi non possunt meliora menta, soluet ea dominus, vel tem vendet melioranti.

11 Sed verius est, quòd licèt in hoc casu denegent leges actionem ad recuperandum expensas, at in foro conscientiæ sunt soluendæ, ne ditetur dominus cum iactura aliena, & seruetur inæqualitas: & sic Sarmiento citatus in 4. fundamento dicit semper recuperare; & Nauarra *ibi* citatus dicit, quòd licèt dominus sit pauper, adhuc possessor, licèt malæ fidei, nedum bonæ, has vtiles expensas recuperat, & quærat alter vnde soluat. Et sic placet modus Syluest. Tabienæ, Angeli, Armil. quòd si non potest soluere has expensas, vendat ei rem: vel modus Aluari, & Ioan. Garcia, quòd soluat quotannis partem ea redditibus: &, vt mox dicam, potest alter retinere rem illam, donec sibi soluatur.

12 Quintum fundamentum. Possessor bonæ fidei non recuperat expensas voluntarias: quia cùm hæ non cedant in domini vtilitatem, cuius indemnitas potius attendenda est, vt diximus, non est æquum, vt cogatur eas soluere, sed vt seruet se indemnem, permittitur in hoc casu abrasio cum conditionibus dictis in 2. fundamento, *l. in fundo ff. de rei vindicat. l. 44. tit. 28. part. 3.* Sic Ant. Gomez *l. 46. Taur n.* 2. Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 7. l. 6. gloss. 3. num.* 3. Menochius *de recup. possess. remed.* 15. *num* 530. vbi multos refert.

13 Hoc tamen habet duas limitationes: altera est, nisi eas dominus aliàs erat facturus; altera, nisi illico rem illam vendat, & propter eas expensas augetur pretium, quòd alias dandum erat. Et ratio vtriusque ea est, quia in vtroque casu iam illæ expensæ sunt vtiles, & locupletaretur dominus cum iactura alterius. Sic Menochius *ibi n.* 532. 533. & Ioan. Garcia *de expensis, cap.* 5. *num.* 26. vbi optimè doces etiam in his duobus casibus malæ fidei possessorem recuperare expensas voluntarias.

14 Sextum fundamentum sit. Hic possessor bonæ fidei in casibus, in quibus diximus, posse expensas recuperare, potest retinere rem melioratam, donec alter soluat expensas. Sic habetur *l. in area. ff. de condict. indeb. & l. 41. & 44. tit. 28. part. 3.* & tenet Gregor. Lopez *dict. l. 41. verf. eatregado.* Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, n.* 35. vbi refert pet hoc Aluarum Valascum *de iure emphyt. p.* 1. *q.* 25 *num.* 25. *fine*, & Fanum *de pignorib.* 4. *memb.* 5. *p. n.* 8.

15 Septimum fundamentum sit; licèt aliqui dicant hunc bonæ fidei possessorem non teneri compensare has expensas necessarias, vel vtiles cum fructibus ex re illa perceptis, vt si percepit aliquos fructus ea prædio, vel aliquos reddidit ea domo, sed debere habere integras expensas cum fructibus durante bona fide perceptis, innituntúrque duplici fundamento: alterum est, quòd fideicommissarius, id est, is, qui instituitur hæres alicuius rei, vt post mortem, vel certum tempus alteri restituat, recuperet expensas necessarias, vel vtiles perpetuò duraturas, nec compenset cum fructibus, sed fructus facit suos, & integras expensas tenetur soluere is, cui post tempus illud res est restituenda, *l. emptor, ff. de rei vindic.* & tenent multos allegantes Menochius *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 507. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 7. *l. 6. gloss.* 3. *num* 4. Gratian. *regula* 183. Mieres *de maioratu*, 3. *p. quæst.* 9. *num.* 27. Molina *lib.* 3. *de primogen. cap.* 26 *num.* 14. Iulius Clarus *lib.* 4. *recept.* § *feudum, quæst.* 88. Azebedo *lib.* 5. *tit.* 7. *lib.* 6 *recopil. num.* 9. Tiraquel. *l. si vnquam, verf. reuertatur, num.* 255. *C. de reuoc. donat.* Anton. Gomez *tom.* 1. *var. c.* 12 *num.* 40. & *l. 46. Taur. num.* 2. vbi subdit, quòd hic fideicommissarius non recuperat expensas voluntarias, sed ei permittitur abrasio, & allegat leges ad hoc. Alterum fundamentum est, quia hos fructus bonæ fidei possessor facit suos, *l. emptor, & l. sumptus, ff. de rei vendic.* Et sic hanc sententiam, quòd scilicet non tenetur bonæ fidei possessor compensare has expensas cum fructibus, tenent glossa *l. in fundo, & ibi* Bart. *ff. de rei vendic.* & glossa *l. sumptus, eodem tit.* Simancas *de instit. Cath. tit.* 9. *num.* 112. Matienzo *dict. l. 6. glossa* 3 *num.* 12. At absque dubio dicendum est teneri compensare cum fructibus perceptis, deductis expensis in iis colligendis factis. Sic habetur expressè *l. 41. & 44. tit. 28. part.* 3. Et ratio est clara, quia saltem in foro conscientiæ tenebatur hos fructus restituere, vt latè in materia *de restitut.* Nec obstat primum fundamentum oppositum; quia, vt dicunt benè Molina, & Azebedo *ibi* citati, ideo procedit, quia fideicommissarius vsque ad diei restitutionis aduentum verus, ac perfectus dominus est; quare fructus omnino suos facit, nec compensat cum dictis expensis: secus in bonæ fidei possessore, qui dominus non est. Hoc fundamentum tenent Greg. Lopez *d. l. 41. verf. que desmientan.* Molina *lib.* 1. *de primogen. cap* 26. *num.* 14. Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 23. *num.* 52. Anton. Gomez multos referens *l. 46. Taur. n.* 2. Afflictis *decis.* 87. *ad finem* Capicius *decis.* 93 *num.* 9. Couar. *lib.* 1. *variar. cap.* 8. *num.* 4. *vers. quid igitur.* Quod intellige de fructibus in quantum ex eis factus est ditior; quia hoa tantùm tenetur restituere bonæ fidei possessor. Quare si pecunia illa, qua bona fide emit fundum alienum, erat empturus alium fundum, ex quo fructus erat percepturus, non in integris fructibus perceptis factus est ditior, sed deducendi sunt percipiendi ex alio fundo, qui non sunt compensandi cum expensis, percipiendi (inquam) dum bona fide possedit. Sic nonnulli docti recentiores.

16 An verò hic bonæ fidei possessor compenset expensas meliorationum etiam cum fructibus habitis ea illa melioratione, Gregor. Lopez *l. 41. fine, tit. 28. part.* 3. videtur tenere compensari etiam cum fructibus habitis ex illa melioratione, & dicit satis probari ex illa lege. Idem tenet Couarr. *l.* 1. *var. cap.* 8. *n.* 4. *vers. quid igitur.*

17 At multo verius est fructus harum meliorationum

non

non esse compensandos cum expensis meliorationum: sed fiet compensatio fructuum rei secundùm antiquum statum, antequam melioraretur. Ratio, quia illa melioratio est meliorantis; ergo iniquum est, vt fructus illius meliorationis, qui sui sunt, tanquam ex re sua percepti, compenset cum expensis meliorationis, quæ sibi debentur. Sic tenet Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 1.3. *num.* 56. dicens esse receptissimum apud supremum Regis Hispani Senatum, & sic lite mota fuisse iudicatum. Idem Molinæus *in consuetud. Paris. titul.* 1. *part.* 1. *gloss.* 5. §. 1. *num.* 86. Afflictis *decis. Neapolit.* 87. & iuxta mensuram, qua ex fructibus recompensat expensas in meliorationibus factas, fructus correspondentes partibus melioratis pertinent ad verum dominum, & in hunc modum debet fieri eiusmodi recompensatio. Sic docti recentiores.

18 Octauum fundamentum. Malæ fidei possessor expensas necessarias potest recuperare. *l. domum, & in l. fundo, C. de rei vendicat. l. si area, ff. de condict. indeb. l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. & ratio est, quia si non fecisset has expensas, teneretur de deterioritate rei, *l. ei qui* §. *fin. ff. de petit. hered.* Sic contra Hostiensem *tit. de pœnis. & remission.* §. *quid de prædam ementibus*, tenent Ioannes Garcia *de expensis cap.* 2. *num.* 1. Anton. Gomez *l.* 46. *Tauri, num* 1. Bartol. & communiter Doctores *dicta l. in fundo*, Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 10. *à num.* 1. *vsque ad* 6. vbi soluit textum fortiter in contrarium vrgentem. Medina *C. de restit. q.* 6. *in* 2. *responsione, & in* 1. *respons.* Rosel. *restitutio.* 7. *num.* 18. Nauar. in omnibus summis *cap.* 17. *n.* 25. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 11. *num.* 514. 537. Richardus 4 *dist.* 15. *art.* 5. *q.* 6. Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 14. D. Ant. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 12. §. 16. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.* 1. *art.* 3. *dub.* 1. Salzed. *addit. ad regulam* 301. Bernardi Diaz *vers. tertiam ampliationem.* Couarr. dicens esse verissimum etiam in foro conscientiæ, *reg. peccatum.* 2. *p.* §. 6. *num.* 3. Syluest. *verbo expensa, q.* 4. Tabien. *q.* 2. Ang. & Armil. *n.* 3.

19 At secundùm quam æstimationem, & quid faciendum, quando alter non est soluendo? idem dic, quod dixi circa possessorem bonæ fidei.

20 Nonum fundamentum. Possessor malæ fidei non recuperat expensas vtiles, sed ei permittitur abrasio, si fieri potest sine prioris status detrimento, *l. domum, & l. in fundo, ff. de rei vendicat.* Bart. & communis *dicta l. in fundo.* Idem disponitur *l.* 44. *tit.* 18. *part.* 3. Idem Antonius Gomez *l.* 46. *Taur. num.* 2. Sarmiento *lib.* 2. *select. cap.* 10. *num* 5. Menochius *dicto remed.* 15. *num.* 540. 541. Syluest. *verbo expensa, quæst.* 4. Tabien. *q.* 1. Angel. & Armil. *num.* 3. Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 1. *num.* 1. *& cap.* 5. *n.* 1. *&* 2. *& n.* 7. concludit, quòd si abradi non possunt sine læsione rei, omnino eas amittit. Couar. *peccatum*, 2. *p.* §. 6. *num.* 3. licèt aliqui, quos *ibi* refert, attento iure communi dicant posse repeti. Expensas etiam voluntarias non recuperat fortiori ratione hic malæ fidei possessor. An verò permittatur abrasio, non constat de iure communi inter Doctores: quidam enim dicunt non posse abradere. Sic Anton. Gomez, Couar. Bart. *proximè citati.* Alij verò dicunt permitti abrasionem. Sic Molinæus *supra num.* 545. Sarmiento *dicto cap.* 10 *num.* 2. Ioannes Garcia *de expensis, cap.* 5. *n.* 9. Syluest. Tabien. & Ang. *proximè citati.*] At in Hispania res ista est absque controuersia: nam *l.* 44. *tit.* 28. *part.* 3. definitur non posse abradere. Et sic aduertit Ioannes Garcia *eod. cap.* 5. *n.* 16.

21 Hoc autem, quòd possessor malæ fidei non recuperet expensas vtiles, & voluntarias, debet limitari, vt limitaui quintum fundamentum, & *ibi* probaui.

22 Aduerte tamen, quòd hæ leges negantes possessori malæ fidei expensarum, & meliorationum detentionem, & repetitionem, non habent locum in foro conscientiæ, sed solùm in foro externo; quia cùm hoc bonæ fidei possessori non negetur, vel est sumenda ratio talis denegationis à præsumpta malæ fidei possessoris donatione: cùm enim ædificet in re non sua scienter, videtur velle donare: vel à legali pœna ob malam fidem, & iniuriosam rei alienæ occupationem statuta. Quare cùm in foro conscientiæ non sit locus præsumptioni; nec legali pœnæ ante iudicis sententiam, sed tantùm agatur de damni illati restitutione, inde est, vt tales leges non habeant locum in foro conscientiæ, & inde est, quòd in foro conscientiæ potest retinere malæ fidei possessor expensas vtiles, quas in re aliena fecerit. Sic Couar. *reg. peccatum.* 2. *p.* §. 6. *num* 3. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art.* 3. *dub.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 11. §. 16. Nauar. *lib.* 4. *de restit. c.* 1. *num.* 31. 32. *fol.* 417. Syluest. *restitutio.* 3. *q.* 7. *dict.* 1. *fine, & verbo expensa, q.* 4. vbi Tabiena *q.* 2. Ang. *n.* 3. Armil. *num* 3. Monaldus *verbo vsura* 5. addit Couarr. posse etiam possessorem malæ fidei in foro conscientiæ expensas voluntarias deducere per subtractionem materiæ ab ædificio absque læsione ipsius rei, & eius pristini status: & eamdem sententiam Couarruuiæ videtur approbare Menochius *de recuper. possess. remed.* 15. *num.* 538. dicit enim doctè ac pulchrè explicuisse Couarruuiam, quid in foro conscientiæ tenendum sit circa has expensas.

23 Hoc limitat Syluest. *restitutio.* 3. *quæst.* 7. *dict.* 1. *fine & verbo furtum, quæst.* 16. dicens malæ fidei possessorem, non recuperare in foro conscientiæ has expensas, si res deuenerit ad proprij domini manus; quia (inquit) dolo facit petens, quod necesse habet restituere: Vnde infert, quòd dominus poterit eas retinere. Sed meritò hoc reprobat Nauarra *illo cap.* 1. *num.* 33. quia omnes, & ipse etiam, fatentur posse furem in conscientia retinere etiam expensas vtiles meliorationis; ergo iniuriam illi facit dominus, qui rem cum illo melioramento sibi retinet, cùm ex restitutione locupletior fiat, & plus, quàm sibi debetur, accipiat.

24 Secundò limitat Gabriel *suprà*, dicens, quòd si fur rem dolosè meliorauit, vt eam sibi seruaret, tenetur eam cum melioramento reddere domino, etiamsi propter inopiam non soluat ibi melioramenta: subdit tamen, quòd, vt videtur, dominus refundit expensas, cùm potuerit. Sed hoc bene reprobat Nauarr. *eo cap.* 1. *num.* 34. quia videtur tantùm ex consilio obligare dominum ad soluendum expensas, cùm tamen ex præcepto teneatur.

25 Hinc fit non placere etiam quod docet Mercado *lib.* 6. *de contract. cap.* 14. vbi docet possessorem malæ fidei posse expensas recuperare, non autem mercedem laboris, quo res melior facta est; quia ob suam malitiam meretur oleum, & operam perdere. Sed hoc minus verum est: & ideo contrarium tenent Nauar. *illo cap.* 1. *n.* 31. 32. Medina *q.* 6 *de restitut. in* 2. *respons. &* 1. *responsione.* Richard. 4. *dist.* 15. *art.* 5. *q.* 6. Couar. *reg. peccatum*, 2. *p.* §. 6. *n.* 4. Gabriel 4. *dist.* 15. *q.* 2. *art* 3. *dubio* 1.

26 Decimum fundamentum. Quando quis à principio est possessor bonæ fidei, & postea malæ fidei, tempore, quo habuit bonam fidem, deducit expensam, vt possessor bonæ fidei: tempore autem, quo habuit malam fidem, deducit expensas, vt possessor malæ fidei deducit. Sic Bart. *l. in fundo, ff. de rei vendic. n.* 12. Menochius *de recup. possess. remed.* 15. *num.* 546. Quando autem à principio fuit malæ fidei, & pòst effectus est bonæ fidei, Bart. *ibi n.* 13. relinquit cogitandum: sed idem dicendum est, quod in casu posito Menochius *ibi n.* 547.

27 Vndecimum fundamentum. Possessor nec bonæ, nec malæ fidei, qualis est qui dubitat, is enim nec bonam, nec malam fidem habet, glossa *l.* 1. *C. de acquir. possess. & l.* 3. § *ex pluribus, ff. de acquir. possess.* vbi Iason *num.* 8. & communem testatur Baldus *tract. præscript.* 2. *particula* 3. *partis princip. quæst.* 2 *in fine, & quæst.* 3. Felin. *cap. vltimo, num.* 9 *de præscript.* & latè Couarr. *reg. possessor.* 2. *p.* §. 7. *num.* 3. Menochius *dicto remed.* 15. *num.* 549. Hic (inquam) possessor deducet tanquam bonæ fidei possessor illas meliorationes, & expensas, quas ante dubitationem, vel post fecit: illas autem, quas fecit tempore dubitationis, deducet, vt malæ fidei possessor. Ratio, quia hic dubitans habetur potius, vt possessor malæ fidei, quàm bonæ;

quod ex eo demonstratur, quia non potest incipere præscribere, vt relati omnes affirmant. Item, quia suæ negligentiæ, & culpæ esset adscribendum, quòd in rem, quam alterius esse ambigit, impendere voluerit. Menochius *ibi num.* 549. Quod ego intelligo, quandiu dubitans reputatur malæ fidei, nempe quando non adhibet debitam diligentiam ad indagandum an res sit sua, si enim adhibuit iam debitam diligentiam, & adhuc manet dubius, an res sit sua, cùm in hoc casu possit iustè retinere, secundùm communem sententiam, eo quòd in dubio melior est conditio possidentis, ex tunc censebitur iam possessor bonę fidei, & tanquam talis deducet expensas. Vide quæ latè dixi *lib. 2. summæ, cap.* 23.

28 His ergo suppositis, circa dubium initio propositum, quidam dicunt nullo modo teneri maioratus possessorem soluere illi bonæ fidei emptori pretium, nec expensas meliorationis, sed esse illi prædium illud restituendum. Ratio, quia *l. 46. Taur.* hodie *l. 6. tit. 7. lib. 5. recopil.* de cuius intellectu latè egimus *supra dub.* 30. disponens melioramenta facta in rebus maioratus cedere ipsi maioratui, nec teneri successorem ea soluere vxori, nec filiis possessoris maioratus, procedit tam in meliotamentis factis à possessore maioratus, quàm in aliis factis ab extraneo emptore bonæ fidei. Ratio, quia lex non principaliter respexit personam expendentis in ædificando, bonam, seu malam fidem habere; sed potiùs successorem in eo maioratu, ne scilicet ei in ea successione præiudicetur; & qualitatem successionis, quæ cùm perpetua, & indiuidua sit, & à lege deferatur, & non ab ipso possessore, in ea successori nequit præiudicari. Et confirmatur, quia ratio, ob quam iustificatur dicta l. 46. Taur. pariter procedit in hoc casu; ea enim ratio est, vt docent Anton. Gomez *eadem l. Tauri, num.* 4. Gutierrez *lib. 2. pract. quæst.* 81. Molina *lib. 1. de primog. cap. 26. n.* 14. Burgos de Paz iunior *quæst. 6. ciuili, num.* 10. quia iniquissimum esset, quòd is, qui succedit in re fideicommisso subiecta, qui tempore mortis tenetur eam alteri restituere, soluere teneretur id, quod alter, qui etiam per tempus vitæ suæ illam possedit, fructúsque eius percepit, expendit; sed hæc ratio similiter procedit in hoc casu. Sic tenet Auendaño *l. 46. Taur. gloss. 2. n.* 1.

29 Negare tamen non poterit hæc sententia, quòd illi possessori bonæ fidei liceret abradere, iuxta dicta *suprà dub. 30 fine.*

30 Sed dico primò, quòd talis possessor bonæ fidei potest recuperare expensas meliorationis rei illius maioratus, quam bona fide emit, & successor tenebitur eas illi soluere, iuxta dicta 3. 4. & 5. fundamentis positis de possessore bonæ fidei. Ratio, quia iure communi hoc concessum est bonæ fidei possessori; quod non tollit l. 46. Taur. vt diximus ex communi sententia *suprà dub.* 30. & si hoc tolleret, esset correctoria totius iuris. Secundò, quia dicta l. 46. Taur. expresse loquitur, quando talia ædificia in re maioratus fiunt per verum eius successorem; secus verò si per alium, qui bona fide credens esse rem suam ea facit, ibi, *a las mugeres del que los hizo, ni a sus hijos, ni herederos.* Qualiter esset secus, si tertius eas fecit, & ratio, ob quam iustificatur dicta l. 46. Taur. tantùm loquitur, & procedit in expensis factis per verum possessorem maioratus, noluit enim lex, vt successorem grauaret debitis, cui non succedit successor, sed habet maioratum à primo fundatore. Item, quia æquitas non patitur, vt sudore possessoris bonæ fidei alter locupletetor. Præterea, quia in hoc casu ipsa maioratus possessio, in qua factæ sunt expensæ, est lege ipsa hypothecata possessori bonæ fidei, qui bona fide eas expensas fecit, donec ipsi solutio fiat, *l. in area, ff. de condict. indeb.* Sic tenent Burgos de Paz *lib. 1. consil. 3. num.* 107. & Burgos de Paz iunior *quæst. 7. ciuili, num.* 10. & 32. Mieres *tract. maioratus 4. part. quæst. 32. per totum.* & potest ampliùs confirmari ex dictis *dub. præced.* quia cùm respectu illarum meliorationum sit nouus maioratus, tenebitur successor ad debita præcedentia, nempe contracta ad illas meliorationes. Idem tenet Ioan. Garcia *de coniug. acquæstu, num. 90. fine*; addit tamen, quòd vxor non potest petere partem dimidiam harum expensarum, quas suus vir possidens maioratum soluit, censentur enim ab eo factæ.

31 Immo Burgos de Paz iunior *illa q. 7. num.* 39. 40. 41. dicit, quòd licèt esset possessor malæ fidei, si talia melioramenta fuerint adeò necessaria, quòd res meliorata sine illis periret, tenetur etiam successor soluere: & constat ex dictis *dub. præced.*

32 Secundò dico, quòd talis bonæ fidei possessor potest prædium illud retinere, donec alter soluat expensas: vt diximus 6. fundamento; quia *l. in area, ff. de condict. indeb. & l. 41. 44. tit. 28. part.* 3. absolutè, & generaliter hoc ius retentionis concedunt: & tenet Burgos de Paz iunior *q. 7. ciuili, num.* 35. vbi ad idem refert Aluarum Valascum *1. part. de iure emphyt. quæst. 25. n. 25. fine*, & Fanum *de pignor. 4. memb. 5. p. n.* 8. & pro hoc expressè est Greg. Lopez *l. 41. tit. 28. part. 3. vers. entregado*, vbi ex illa lege collegit, quòd hæres defuncti, qui tenuit maiotiam, potest retinere bona maioriæ pro expensis in ea factis ad perpetuam rei memoriam.

33 Quòd si obiicias, quomodo admittitur hìc retentio via compensationis, cùm ad hoc requiratur, quòd debitum sit clarum, & liquidum: at in hoc casu non est ita, sed sub iudice. Respondetur, Doctores citatos censere esse ita clarum, vt censeant esse locum compensationi. Sic docti recentiores à me consulti circa hanc difficultatem, & obiectionem, visis Doctoribus, & rationibus, censuerunt.

34 Tertiò dico, quòd hic possessor bonæ fidei tenetur compensare fructus perceptos cum expensis meliorationis, fructus (inquam) rei in statu, in quo erat ante meliorationes à se factas, vt diximus 7. fundamento, cum limitatione ibi posita, & sic sibi recompensare, donec suas expensas recuperaret, vel successor soluat: patet ex dictis *ibi.* Sic docti Iurisperiti.

35 Vltimò dico, quòd de pretio, quo emit prædium, censendum est, sicut de aliis debitis maioratus possessoris, cùm enim illud pretium non sit conuersum in vtilitatem prædij, non est prædium pro eo obligatum: immo res furtiua bona fide empta reddenda est domino, non petito ab eo pretio, secundum omnes: Quare si successor maioratus non fuit hæres aliorum bonorum liberorum venditoris, nec pretium illud conuersum est in vtilitatem perpetuam maioratus, non tenetur successor illud soluere, sicut nec alia debita maioratus possessoris, vt dixi *dub. præcedent.* Si verò conuersum in vtilitatem maioratus, tunc habebunt locum opiniones positæ *dub. præced.* Quare cùm hoc iam sub iudice sit, vt *ibi* vidimus, non potest se in hoc possessor bonæ fidei propria authoritate compensare. Sic Iurisperiti præfati.

DVBIVM XXXIII.

An si Ioannes, v. g. constitutus sit vsufructuarius omnium bonorum testatoris cum facultate, vt possit in suo testamento liberè disponere de quantitate centum aureorum ex dictis bonis, & moriatur ab intestato, succedant in his centum aureis hæredes ab intestato dicti Ioannis, vel succedat is, cui proprietas bonorum relicta est post obitum Ioannis.

1 Sit conclusio. Succedunt hæredes ab intestato Ioannis. Probatur, quia eo ipso quòd Ioannes non disposuit, lex præsumit habere tacitam voluntatem relinquendi suis hæredibus ab intestato, *l. conficiuntur, ff. de iure codicil. in principio*, in illis verbis: *Sed ideo fideicommissa dari possunt ab intestato succedentibus, quoniã creditur paterfamilias sponte sua his relinquere legitimã hæreditatem.* Secundò probatur ex *l. 1. §. 2. quibus, versic. sciendum. ff. de legat. 3.*

legat. 3. vbi Iurisconsultus æquiparat hæc duo, & docet idem esse relinquere alicui rem suam, & illam illi non auferre, vt in illis verbis, *Sciendum est autem eorum fideicommittere quem posse, ad quos aliquid peruenturum est morte eius, vel dum eis datur, vel dum eis non adimitur.* Tertiò probatur ex *l.4.C.de contrah. & commit. stipulat.* vbi dicitur, quòd si quis certam contulit dotem alicui fœminæ, vt nuberet, sub ea tamen conditione, vt post illius obitum medietas ad ipsum dantem rediret, & de alia medietate posset ipsa disponere, docet textus hanc medietatem reputari inter bona ipsius fœminæ tempore suæ mortis: vbi Baldus sic summat: *Qui stipulatur, cùm morietur, ei, cui velit dari, sibi, & heredi suo intelligitur stipulari.* Quartò probatur, quia communiter Doctores dicunt, quòd si quis per contractum emphyteusis accepit aliqua bona pro tempore suæ vitæ cum facultate, vt possit nominare aliam secundam vitam, & mortuus est non facta nominatione, censetur nominare hæredem, atque ita iste succedit in dicta secunda vita. Sic tenet Alexand. *consil* 232.*num.*3.*lib.* 6. & alij plures, quos refert, & sequitur Pinel.*l.*2.*num.*11.*C.de bonis mater.* vbi in propriis hæredis ab intestato terminis loquitur idem Burgos de Paz *l.*1. *Taur. num.*436.& *num.* 428. *cum sequentibus* latè probat, quòd quando quis accepit in emphyteusim pro vita sua, & aliis duabus, quas nominauerit, eo decedente absque nominatione, transit ius nominandi in eius hæredes: quod idem decidit Panorm. *consil.* 80. & Bologninus *consil.*6. Et ratio est, quia hæres succedit in vniuersum ius, quod defunctus habebat, & in vniuersam potestatem, quam ipse habebat, *l.heredem.l.hereditas, ff. de regulis iuris.* & sicut succedit in bonis, ita in iuribus, quæ pro eodem reputantur, *l.bonorum.ff. de verb.signif.* notat Baldus *in rubr.C.de rebus cred.num.*3. Pinel.*rubr.C. de bonis maternis,* 1.*p.à num.*1. Nec obstat dicere hoc ius disponendi esse personale respectu personæ Ioannis; quia tunc demum facta personæ cohærent, cùm eius industria requiritur, & non æquè commodè per alium explicati possunt, *l.inter artifices ff. de solut.* quod hîc non contingit. Sic Marcus Anton. Natta referens Curtium iuniorem *consil.*216.*num.*10. vbi dicit hæc verba. Testator grauauerat vxorem hæredem de restituendo hæreditatem post eius mortem alteri, ita tamen quòd de hæreditate posset disponere vsque ad valorem mille; decessit vxor ab intestato, vxoris hæredes ab intestato possunt dicta mille detrahere: quia satis videbatur in eo disposuisse, per dictam *l. conficiuntur.* Eadem verba dicit Baldus Nouellus *in repetitione l.cùm filio ff.de legat.*1.*n.* 4. quæ habetur *volum.*4.*repetitionum.* Idem omnino Mantica *de coniect.vltim.volunt.tit.*7.*lib.*7. *num.*4. Caldas de Pereira *de nominat.emphyteutica,q.*7.*n.*48.

2 Sed nota, quòd si sint plures hæredes, quando ille, qui accepit emphyteusim pro tempore vitæ suæ, & alterius, quem nominaret, si non nominauit, tenentur hæredes nominare. Sic quidam doctus Iurisperitus.

DVBIVM XXXIV.

An ex renunciatione legitima, vel ex pacto de futura successione oriatur actio naturalis, ita vt teneatur, qui hæc pacta iniuit, illis stare in foro conscientiæ, licèt non oriatur actio ciuilis, id est, non cogatur in foro externo stare contractui.

1 ANtequam respondeamus ad quæstionem propositam, oportet supponere aliqua, & præmittere resolutionem aliquorum dubiorum circa hæc pacta, ad videndum, quando sunt valida: & inde gradum faciemus ad solutionem propositi dubij, ad videndum scilicet, an quando talia pacta non producunt obligationem ciuilem, producant naturalem.

2 Primum fundamentum sit: quando ex contractu aliquo oriatur naturalis obligatio, & quando naturalis, & ciuilis simul, & quando neutra: dicendum enim est, quod vbi lex assistit contractui, oritur vtraque obligatio; quando nec assistit illi, nec resistit, oritur obligatio sola naturalis: quando verò illi resistit, neutra oritur: de quo dixi *lib.*1.*de matrimon.disp.*7.*n.*15.

3 Secundum fundamentum sit. Duplex est pactum, quoddam est non succedendi, seu renunciatio legitimæ facta ei, cui succedendum est: aliud est pactum succedendi, seu pactum de futura successione, seu de hæreditate viuentis, vt cùm quis in quemdam tertium renunciat legitimam, vel partem, vel facit in fauorem tertij pactum circa eam: circa quæ pacta quædam dubia sunt.

4 Primum dubium est, qualiter valeat pactum non succedendi, seu renunciatio legitimæ facta ei, cui succedendum.

5 Sit prima conclusio. Tale pactum iure ciuili non valet: patet ex *l.pactum dotale, C.de collat.* vbi dicitur tale peccatum improbari: & *l pactum, quod dotali, C.de pactis, & cap.quamuis pactum, de pactis in 6.* dicitur legem ciuilem tale pactum improbare: & Gutierrez *dict.cap. quamuis pactum, initio*, vocat hoc pactum nullum, & reprobatum à iure. Ratio huius decisionis est, iuxta communem, vt testatur Cou.*dict.cap.quamuis pactum,* 3.*part. initio, num.* 1. ne facillimè ius futurum modico præsenti accepto remittatur, quæ optima est, licèt ipse eam reprobet. Aliam rationem ponit ipse, quia hæc renunciatio communiter fit à filiis ad parentum exhortationem, quibus facillimè non ex libero consensu, sed non ausi ob paternam reuerentiam refragari, eorum futuræ successioni renunciant.

6 Hinc fit, non tantùm ius non assistere huic contractui, sed etiam illi resistere: patet ex dictis, quia eum reprobat, & reiicit.

7 Secunda conclusio: cùm hoc pactum non sit contra bonos mores iure canonico firmatur iuramento: patet ex *cap.quamuis pactum, de pactis, in* 6. quæ etiam seruanda est à iudicibus sæcularibus, & possunt ad id compelli per censuras: quia agitur de concernentibus peccatum. Sic glossa *dict.cap.quamuis pactum, vers. seruari.* Couar.*ibi* 3.*part.*§.4.*n.*9. Georgius Natta, Parisius, Guillelmus Benedictus, quos refert, & sequitur Gutierrez *ibi*, §. *improbet lex ciuilis.*

8 Nota primò, quòd licèt textus *d. cap. quamuis pactum*, loquatur de filia renunciante, dum nuptui tradebatur: at parum refert, quòd fiat tempore nuptiarum, vel ante nuptias, vel post eas, modò filia renuncians hæreditati paternæ dotem, vel congruam portionem eo tempore ex patrimonio patris accipiat. Sic Archid. Ioan. Andr. Dominicus, Francus, Georgius *dict.cap. quamuis pactum*, & *ibi* Couar. 3.*part.*§.2.*n.*1.

9 Secundò licèt textus loquatur de bonis paternis, idem est de renunciante maternis, quia eadem est ratio. Sic tenet dicens esse sine dubio Gutier. *dict. cap. quamuis pactum* §.*nullum ad bona materna*, *n.*1. An verò renunciatio facta à filio de bonis maternis, præiudicet vsufructui patris, alibi dixi.

10 Sed quid si nullam dotem recipiat; aliqui tenent non valere, quia textus dicit, *dote contenta.* Sic Anchar. Matthæus de Afflictis, Barbatius, quos refert Gutier. & alij, quos refert Couar. At contrarium tenent, & probant Couar. *ibi* 3.*part.*§.2.*n.*6. Gutier.*ibi*, §.*vt dote contenta*, *n.*1. Anton. Gomez *l.*22.*Taur.n.*7. Molina *lib.*2.*de primog.c.*3. *n.*27.& alij, quos hi allegant.

11 Tertiò nota, idem dicendum esse de pacto, seu promissione de renuncianda paterna hæreditate facta patri: quia absque iuramento non valet: at iurata valet, immo eo ipso facta censetur renunciatio. Sic Bald. Roma. Boërius, quos refert latè probans Couar. *ibi* 3.*p. initio, num.* 3.

12 Quartò nota dicta procedere, etiamsi renuncians sit minor, modò sit pubes, quia iuramentum idem supplet defectum minoris ætatis, & reddit firmam renuncia-

tionem. Sic contra Alciatum multos referens tenet Couar. *ibi 3. part.* §.1. *num.3.* Gutier. *ibi* §. *a filia*, *num.1.* An verò hoc procedat in impubere proximo pubertati, alibi dicendum est. Nec est opus, vt minor iurans certioretur, iure ciuili hoc pactum esse nullum. Couar. ibi alios referens §.1.*num.4.*Gutier.§.*à filia*, *num.3.* Item procedit etiam in filia non emancipata, sed sub patris potestate constituta, Couar.*num.5.*multos referens, Gutier.*num.4.* Molina *lib.2.de primog.cap.3.num.5.*

13 Quintò nota, quòd licèt textus loquatur de filia, quæ renunciauit dote contenta, procedit etiam in filio masculo quacunque ratione recipiente aliquid, & renunciante cum iuramento. Sic Gutierrez *dicto* §.*à filia*, *num.4.*dicens esse omnium.

14 Ex his fit licentiam testandi, quam possunt parentes quantumcumque habeant alios filios legitimos, in eorum præiudicium concedere filio; vt possit ad libitum disponere, & ea habita poterit filius relinquere parentibus, vt liberè disponant inter filios, & externos, vt latissimè probat Gutier.*dict.cap.quamuis pactum*, *initio*, *num.19.& 43.*Ceruantes *l.6.Taur.n.* 74. & supponunt Tello, & Molina statim citandi: fit, inquam, hanc licentiam debere esse cum iuramento, aliàs non valet; quia est renunciatio hæreditatis viuentis. Sic docet alios referens Molina *l.de primog.cap.3.num.49.& 50.*Tello *l.6.Taur.num.65.*& quidam docti iurisperiti. Hoc intellige, nisi fieret in ipso actu testandi in vita, vel in morte; quia renunciatio tunc, seu consensus, vt non instituatur, valet sine iuramento. Anton.Gomez multos referens *l.22.Taur. n..* quia non reputatur renunciatio hæreditatis futuræ, sed institutionis præsentis, quæ scilicet illo tempore sibi debebatur: & licèt in consequentiam veniat priuatio hereditatis, non attenditur, cùm fundetur in iure de præsenti: idem Anton.Gomez *tom.1.variar.c.11.num.14.31.*Gutier.*cap.quamuis pactum*, §..*n.27.*Suarez *l.quoniam in prioribus*, *10.ampliat.n.31.32.*licèt alij teneant contrarium.

15 An verò consensus, quem præstant filij, vt soror melioretur à patre in tertio, & quinto bonorum, quæ melioratio aliàs est adeò inualida, & ei resistit *l.1. tit.2. lib.5.noua recopil.*quando fit causa dotis ad matrimonium contrahendum, vt non firmetur iuramento, vt probant Gutier.*de iuram.confir.2.part.c.14. n.14.*Baëza *de melior. fil.causa dotis.cap.29.à num 4.* indigeat iuramento; videtur enim indigere, quia est renunciatio legitimæ, tertium enim legitima est, vt docent, dicentes omnia bona parentum esse legitimam filiorum, deducto quinto, Segura *l.vnum ex familia*, §.*sed si fundum*, *n.49. & sequentib ff. de legat.2.& l.3.§.fin.n.106.& 128.* & in addit. huius Perez, *ff.de liber.& posthum.*Palacios Rubios *l.19.Taur.n.5.& l.23.n.1.& 3.*Ant.Gomez *ead.l.23.*Matienzo *lib.3.recopil.tit.6.l.2.gloss.3.n.2.& l.1.gloss.2.n.1.* Tello *l. 27.Taur.n.3.* Greg.Lopez *part.6.tit.9.l.2.vers.la manda.*At renunciatio legitimæ facta ei, cui succedendum est, iuramento indiget, vt diximus; ergo.

16 Supponendum est, quòd licèt talis renunciatio tertij, & quinti facta filiæ per contractum inter viuos ratione dotis, vel matrimonij, non valeat, per dictam *l.1.tit.2.lib 5. recopil.* at ex consensu aliorum fratrum valet, vt latè probat Baëza *de non meliorat. filia. cap. 10 à n.55.* immo & ratificatio illorum talis meliorationis factæ sat est, vt probat idem *num.96.* An verò sat sit, quòd filij simul se obligent cum patre ad dotem, consule Baëzam *ibi num.129.*

17 Dico ergo non esse necessarium iuramentum, vt talis consensus, vel ratificatio valeat: quod clarè significat Baëza *dict.cap.10.n.60.*ibi, dum dicit, nisi expresse, & legitimo modo iure approbato meliorationem ratificauerint iam minores, vel addito vinculo, quod ætatem suppleat: ergo clarè sentit non esse necessarium iuramentum, nisi quando fratres sunt minores ad supplendum defectum minoris ætatis, sicut in aliis minorum contractibus contingit. Idem quidam docti Iurisperiti à me consulti. Et ratio est, quia hæc renunciatio non est legitimæ, fit enim fauore sororis; at inter fratres tertium non est legitima, sed tantùm respectu extraneorum, & sic intelliguntur Doctores citati, dicentes esse legitimam. Quod inde probatur, quia legitimæ nullum grauamen potest imponi, *l.quoniam in prioribus*, *C.de inoffic.testam.l.11.tit.4.part.6.*at inter filios, & descendentes potest grauamen imponi in tertio bonorum, vt patet ex *l.27.Taur.* quæ est *l.11, tit.6.lib. 5. noua recopil.* Item quia legitima appellatur quæ necessariò debetur, ideòque appellatur debitum bonorum subsidium. *Auth. vnde etsi parens. C.de inoffic.testam.& l.si totas*, *C.de inoff.donat.*at respectu filiorum non est debitum tertium, sed cuicumque illorum potest dari: immo, & cuicumque descendenti, omissis filiis; ergo non est legitima inter filios, sed respectu extraneorum, quibus non potest relinqui. Et sic docent vocantes illud potiùs prælegatum, Palacios Rubios *l.27. Taur.n.5.& sequentib.& n.10.*Castillo *l.18.Taur.in principio*, *& l.21.n.5.*Gomez Arias *l.16. Taur.num. vlt.*Parlad. *de rebus quotid.c.7.n.3.*Spino *speculo testam. gloss.18.n.16.* Angulo *l.11.de las maioras.gloss.10. fine.* Tello *l. 25. Taur, n. 2.* Baëza *de non melior.filia.cap.9. à num.49.*per plures Azebedo *lib.5.recopil.tit.6.l.2.num.9.* Matienzo *eodem tit, 6.l.11.gloss.1.n.2.*Cou.*1.variar.cap.19.n.3.* Xuarez *l. quoniam in prioribus*, *ampliat.7.num.4.& ibidem in declarat. l. Regni, q.7.n.1.fine*, & est communis.

18 Hinc respondi ad quemdam casum, de quo fui consultus. Quidam parens filiam meliorauerat, vt in matrimonium duceretur, scrupulum mortis tempore habenti alter filius illi dixit se remittere, quod ad semetipsum pertinebat; dubitauit dictus filius, vtrùm, mortuo patre, illud posset petere? & respondi non posse; & idem visum est nonnullis Iurisperitis doctis; quia ille ratificauit meliorationem factam, quod (vt dixi) sufficit, nec est necessarium iuramentum.

19 Secundum dubium est, an possit ingrediens religionem, si ex renunciatione lædatur enormissimè, restitui, v.g. si renunciauit opulentissimæ hæreditati modica dote, sufficienti tamen, possit rescindi hujusmodi renunciatio iurata per restitutionem in integrum.

20 Respondetur, quidquid fit in aliis casibus, at in hoc speciali, quando renuncians ingreditur monasterium, non potest rescindi. Sic tenet late fundans Couar. cum Decio, & Aimon. quos *ibi* refert, licèt dicat multos sentire oppositum, *cap.quamuis pactum*, *3.part.§.2.num.5.& ibi* Gutier.§.*dum nuptui tradebatur*, *num. 3.* Molina *lib.2. de primog.c.3.n.27.*Burgos de Paz *consil.5.à n.1.*

21 In aliis verò casibus citra hunc, quando ratione læsionis sit locus restitutioni, consule Molinam *dict.cap.1. n.9.& sequentibus*, & Gutier. *dicto cap. quamuis pactum*, §.*si tamen iuramento*, *n.1.& 2.*

22 Nota tamen, quòd quoties de læsione in renunciationibus agitur, tempus factæ renunciationis considerandum est, & impertinens est, quòd postea parentum facultates excreuerint, sicut enim bonis postea diminutis id, quod ex causa renunciationis acceptum est, non est restituendum, ac diminuendum, ita supercrescentibus, augendum non est. Sic Alex. Decius, Parisius, Boërius, quos refert, ac sequitur Molina *lib. 2. de primogen. cap.5. n.29.*Menchaca *de success.creat.lib.2.part.1. §.18. num.79. cum sequentibus.*Couar.*cap.quamuis pactum*, *3.part. §. 18. n.7.ad finem.*Tello *l.23. Tauri, n.12.* Anton. Gomez *l. 22. Taur.n.4.*

23 Ex hoc infertur, quòd dum diximus renunciationem valere absque iuramento, intelligitur, nisi filius in vita reciperet à patre integram legitimam; quia tunc valeret renunciatio hæreditatis, & licèt non renunciet, non potest rumpere testamentum patris, in quo est exhæredatus, licèt eius facultates nimium augeantur; quia tempus renunciationis considerandum est. Sic multos allegans Anton.Gomez *l.22.Taur.n.4.*Xuarez *l. quoniam in prioribus*, *C.de inoffic.testam.4. limit.ad regiam*, *num.4.*

Tello

Tello *l.* 2. *Taur. n.* 16. Baëza *de non melior. filia. cap.* 5. *n.* 30. & multi alij pet hos, & pet Gutiet. *cap. quamuis pactum* §. *à filia, n.* 7. relati. At hoc eft valdè dubium, nifi renũciatio fiat cum iuramẽto; quia ad legitimam affignandam, tempus mortis patris confideratur. Quare auctis tunc facultatibus poteft filius refiduum petere, nifi cum iuramento renunciarit, & eis diminutis tenetur fuperfluum reddere. Et fic tenet multos referens, & dicens communem Gutiet. *ibi n.* 8. *& fequentibus*, Couar. *cap. quamuis pactum* 3. *p.* §. 1. *n.* 2. *& c.* *Raynutius, de teftam.* §. 1. *n.* 8. Menchaca *de fucceff. creat.* §. 20. *n.* 292.

24. Tertium dubium eft, quando renunciatio iurata hæreditaris paternæ, vel maternæ excludat filium renunciantem, & eius filiis noceat.

25. Sit prima conclufio. Talis renunciatio iurata excludit omnino filium renunciantem à fucceffione, ita quòd in nullo fucceder parenti, cuius hæreditati renunciauit, etiam ab inteftato. Hæc eft contra aliquos, dicentes fuccedere ab inteftato; quia parens cui eft facta renunciatio moriẽdo ab inteftato tacitè videtur filiũ renunciantem cum aliis admittere ad fucceffionẽ. Sed noftra conclufio probatur ex *cap. quamuis pactum, de pactis, in 6. ibi nullum ad bona paterna regreffum habebit.* Et fic tenet *ibi* Couar. multos referens 3. *par.* §... *num.* 5. Gutiet. *ibi* §. *omnino feruari debebit, num.* 1. Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. num.* 8. *& 9.*

26. Nota primò in hoc cafu etiam excludi à legitima. Sic Couar. *ibi n.* 3. Gut. *ibi n.* 6. & multi quos allegant licet dicant cõmunem fententiam tenere contrarium, & ideo (inquit Gutiet.) quòd ad tollẽdum omne dubiũ eft optimum, vt renunciatio fiat etiam exprefsè de legitima.

27. Secundò nota, quòd etiam in hoc cafu poteft filius renũcians petere alimenta, fi egeat, nec aliũde ea habeat, etiamfi renũciarit iuri petendi alimenta cum iuramẽto; quia tale pactum effet contra ius naturale; quo pater tenetur alere filium egentem. Sic, Ant. Gomez multos referens, & latè probans, *l.* 22. *Taur. n.* 12. *fine*, Gutiet. *dict.* §. *omnino feruari debebit, n.* 5. Enriquez *l.* 13. *de excomm. l.* 56. *n.* 1. *commento, littera N*, Molina *l.* 2. *de primog. c.* 15. *fine*, Rojas *epit. fucceff. cap.* 21. *num.* 78.

28. Tertiò nota, quòd virtute talis renunciationis excluditur à fucceffione immediata patris, non autem mediata, v. g. fi frater renunciantis hæreditauit bona parentis, & poftea decedat inteftatus, fuccedet frater, qui renunciauit ab inteftato, ficut alij fratres; quia iam non dicitur hereditas parentis, fed fratris defuncti. Sic multi, quos refert, & fequitur latè probans Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 13. Gutiet. *cap. quamuis pactum*, §. *omnino feruari debebit, num.* 7. & *ibi* Couar. 3. *par.* §. 3. *num* 2. Tiraquel. *de vtroque retract.* 1. *par.* §. 1. *gloff.* 9. *n.* 44. Molina *n.* 20. Quod eft verum, etiamfi frater defunctus non adierit hæreditatem. Sic alios referens Ant. Gomez *ibi n.* 13. Couar. *n.* 2, Gutiet. *n.* 9. qui aduertit *n.* 10. quòd vt vtrumque cafum comprehendat, eft optima cautela renunciare cum iuramento non tantùm hæreditati paternæ, fed etiam fraternæ, & refert Iafonem.

29. Quartò nota, quòd virtute talis renunciationis excluditur tantùm à fucceffione parentis iure fanguinis: vnde petere poteft, & fuccedit in bonis parentum, quæ iure pœnæ, & referuationis legalis fibi debentur v. g. *l. feminæ, C. de fecund. nupt.* ftatutum eft in pœnam parentum contrahentium fecũdas nuptias, quòd bona, quæ ex filiis prioris matrimonij hæreditauerint, ipfis referuentur, nec diuidantur cum filiis fecundi. Dico ergo quòd filia, quæ renunciauit hæreditati paternæ, fuccedet in his bonis, quæ pater, hæreditauit à fratre talis filiæ prioris matrimonij, quia hæc non tam iure fanguinis, quam referuationis, & pœnæ legalis fibi debentur. Sic Conar. multos allegans, *cap. quamuis pactum*, 3. *part.* §. 3. *num.* 1. Molina. *tomo* 3. *de iuft. difp.* 579. *num.* 21.

30. Quintò nota, quod virtute talis renunciationis non excluditur à bonis paternis, quæ feudalia funt, & quæ etiam fœminis ex natura feudi deferuntur, cùm hæc bona non fint omnino paterna. Conar. allegans alios *dict.* §. 3. *num.* 6. Molina *num.* 22.

31. Secunda conclufio. Si tempore renunciationis facta à filio, vel filia, erant alij filij, vel defcendentes, qui omnes, dempto renunciante, tempore mortis parentis obierint, corruit renunciatio, & renuncians eft omnino neceffarius heres, ac fi non renũciaffet. Ratio, quia talis renunciatio cenfetur facta fauore aliorum filiorum, vel defcendentium, & fub quadam tacita conditione, fi hæreditas perueniat ad eos, : vnde eis non exta ntibus deficit conditio, & fic renunciatio. Sic multos referes, & textibus latè probãtes Socinus fenior *confil.* 34 *n.* 5. *vol.* 4. Parifius *confil.* 23. 44. *lib.* 3. Romanus, & Corneus, quos refert, & fequitur Menochius *confil.* 335. *num.* 15. *vol.* 4. Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. num.* 11. Molina *lib.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 48. Couar. *c. quamuis pactũ*, 3 *p.* §. 3. *n.* 3. *& 4.* Gutier. *ibi* §. *omnino feruari, num.* 14. Tello *l.* 6. *Taur. n.* 44. Menchaca *de fucceff. creat. l.* a. §. 18. *n.* 146. Imo hoc eft verum, licèt renũciatio fiat fauore parentis propter dotem ab eo receptam, de fratribus verò, vel fororibus nulla fit facta mentio, quia femper præfumitur facta fauore fratrum, vel fororum tunc viuentium. Sic Tello *ibi n.* 45. Couar. *eo n.* 4. *verf.* 6. *& verf.* 10. nifi (inquit Tello *eo n.* 45.) conftaret apertè renunciationem non effe factam, nifi patris contemplatione.

32. Imo licet tempore renunciationis non effent alij fratres, nec defcẽdẽtes, fi tempore mortis parentis non fint, fed folus, qui renunciauit corruit renunciatio, & fic renuncians eft hæres neceffarius, ac fi non renunciaffet. Ratio, quia ex tacita coniectura præfumitur facta fauore aliorum filiorum nafciturorũ: & fic habet tacitam conditionem, fi alij filij nafcantur, nifi apertè conftaret, quòd non eft facta fauore aliorum filiorum nafcendorum; quia exprefsè dixit renuncians, fi non nafcantur liberi poffit cuicumque relinquere. Sic latè probans, ac multos referens Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 12. Gutier. *d.* §. *omnino feruari debebit, n.* 2. *& 4.* nifi (inquit Gutier. *n.* 3.) filius alius natus fit, & fit præmortuus, ac ex eo fuperfit filius. tunc enim valet renunciatio, ceffat enim ratio, cùm in locum filij præmortui fubintret eius filius.

33. An verò fi tempore pacti, & renunciationis pater non habebat filium mafculum, fed tantùm fœminas, nec poftea nafcatur mafculus, corruat renunciatio, confule Couar. *eodem* §. *n.* 4.

34. Hæc tamen fecunda conclufio patitur duas limitationes.

Prima eft, nifi in Hifpanorum primogeniis ex cõfenfu, feu renunciatione filiorum inftitutis; talia enim non deficiunt etiam omnibus aliis filiis, & defcendentibus deficiẽtibus, & fic renuncians non fuccedet. Ratio, quia fuaptè natura funt perpetua, & in totius familiæ fauorem cenfentur inftituta. Sic Molina *l.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 48. Gutier. *dict.* §. *omnino feruari debebit, fine.*

35. Secunda limitatio eft, nifi filia renunciauit, vt in monachifmũ abiret. Hæc tamen limitatio valdè eft fub iudice: quidam enim eam negant, & dicunt, quòd adhuc in hoc cafu deficientibus aliis fratribus & defcendentibus, fuccedet monafterium, quia adhuc cenfetur facta fauore fratrum: illis enim magis videtur velle profpicere, quàm monafterio: quia magis videtur velle fauere monafterio quàm extraneis, cùm æquitas, & ratio hæc fuadeat. Sic Tello latè probans *l.* 6. *Taur. à n.* 48. & tandem *num.* 63. *fine*, relinquit cogitandum, propter authoritatem in oppofitum fentientium.

36. Alij verò dicunt, quod non fuccedet contra teftamentum parentis, cuius bonis renuntiauit: forfan tamen ab inteftato fuccedet, quia cùm ingrediens monafterium non fit follicita de bonis temporalibus, imò ad paupertatẽ perpetuam fe obligate vult, dum hac de caufa renũciat, non videtur in fratrũ fauorẽ, fed omnino abfolutè enunciare. Sic Conar. *c. quamuis pact.* 3. *p. n.* 4. *verf. nonò*

37. Alij & meliùs dicunt, quòd nec etiam ab intestato succedet; id enim probat ratio facta; non enim censetur tunc facta renunciatio tantùm fauore fratrum, sed absolutè, & sic nullo modo renuncians habet ius ad hæreditandum etiam ab intestato. Sic Menchaca *de success. creat. lib.* 2. §. 18. *num.* 117.

38. An verò talis renunciatio legitimæ iurata noceat filiis, & descendentibus renunciantis, ita vt nec ipsi succedant, nec possint renũciationem reuocare, distinguendus est duplex casus: primus est, quando renũcians moritur post mortem patris, cuius hæreditati renunciauit. Secundus est, quando ante eius obitum moritur.

39. Tertia conclusio sit. In primo casu, quando scilicet renuncians moritur post obitum parentis, cuius hæreditati renunciauit, tunc nocet talis renunciatio filiis, & descendentibus renunciantis, & sic in illa non succedēt. Ratio, quia tunc mortuo parente defertur hæreditas renuncianti, à qua tamen per renunciationem est exclusus. Sic Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 10. referens multos, & latè probans Couar. *c. quamuis pactum,* 3. *p.* §. 3. *n.*7. Gutier. *ibi* §. *vlt. n.*4. Rolandus à Valle *l.*1. *consil.*11.*n.*8. Molina *lib.*2. *de primog. c.* 3. *n.*47. Xuarez *l. quoniam in prioribus,* 4. *limitat. legis regiæ, num.* 9. *&* 10. & omnes citandi pro sequenti conclusione.

40. Aduerte tamen quòd, sicut dixi *praced. conclus.* deficientibus aliis fratribus corruit renunciatio, & succedet in hæreditate renuncians: similiter dico, quòd licèt filius, vel filia, quæ renunciauit, obierit post mortem patris, nepos ex tali filio, vel filia succedet, quando nulli supersunt descendētes. Ratio, quia succedit in eodē iure: ergo sicut renuncians, si viueret, succederet in hoc casu patri, sic eius filius. Sic Ant. Gomez *ibi n.* 10. *paulò antè vers. secundò, & meliùs* Gutier. *eodem* §. *vlt. n* 5. Rolandus à Valle *ibidem n.* 22. Xuarez *ibidem n.*9. *&* 10.

41. Hinc infertur, quòd hæc renunciatio in hoc casu, quo renuncians superuixit ei, cuius hæreditati renunciauit, non reuocatur natiuitate filiorum: patet, quia si nocet filiis iam natis, iuxta omnes Doctores citatos, à fortiori nocebit nascituris; quia facilius quid impeditur à principio, quàm ex post facto tollitur. Sic Tiraquel. & alij quos referunt, & sequntur Couar. *eodem* §. 3. *n.* 8. Gutier. *eodem* §. *vlt. num* 6.

42. Vnde meritò Gutierez *eod. n.*6. reprehendit Couar. sibi contrarium *c. Raynaldus de testam.* §.2.*n.*4. vbi dicit non posse patrem consentire suæ exhæredationi in filiorum præiudicium.

43. In secundo verò casu, quando scilicet renuncians ante mortē patris obiit, est grauis difficultas, an noceat filiis, & descendentibus renunciantis; quidam enim dicunt nocere, & sic non succedere. Ratio, quia semper succedūt repræsentatiuè ex persona parentis, qui renunciauit, & non ex propria: ergo tantùm succedunt in iure quod habebant parentes, si viuerent: at illi nullum habebant propter renunciationem: ergo. Sic latè probans, & multos referens Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 10. & est probabile.

44. Quarta tamen conclusio sit. Probabilius est in hoc secundo casu non nocere renunciationem filiis, & descendentibus renunciantis; quare ea non obstante succedent, ac si non renũciasset. Ratio, quia talis renũciatio habet tacitam conditionem, si renuncianti deferatur hæreditas: at non delata est, cùm prius obierit: ergo. Secundò, quia nepos licet veniat ad aui successionem, eo quod fuit filius renunciantis, at mortuo parente, succedit ex propria persona. Sic multos referentes, & latè probantes Molina, Xuarez *n.*5. Gutier. *n.* 2. *&* 3. Rolandus à Valle *n.* 1. *&* 4. vbi in præcedenti conclus. citati sunt, & omnes hi dicunt esse hanc communissimam sententiam: idem tenet Couar. *cap. quamuis pactum.* 3. *p.* §. 2. *n.* 4. *&* §. 3. *n.*7. Tello *l.* 6. *Taur. n.* 61. Baëza *de non meliorat. filia, c.* 10. *n.* 112.

45. Nota, quod conclusio est vera, licèt parens aliquo recepto renunciarit. Sic Tello *ibi* Gutier. *n.* 3. Xuarez *n.*7. Rolandus à Valle *n.* 7. & Bald. *in addit. contra alios per eos relatos.* Sed vt benè dicit Ant. Gomez *eo num.* 10. & Gutier. *n.* 3. tunc saltem descendens tenetur in sua legitima computare portionem, quam eius parens tempore renunciationis percepit.

46. Secundò nota, quòd alij limitant conclusionem, quando nepos venit ad succedendum auo cum aliis nepotibus: secus si cum patruis, vel auunculis, qui sunt in propinquiori gradu ipsi auo, cui succedendum est. Sed eam reprobat Ant. Gomez *eo num.* 1. dicens esse contra communem Xuarez *n.*6. Bald. *in addit.* Gutier. *n.* 3. dicit limitationes non esse veras.

47. Quinta conclusio. Filius, vel filia, quę renunciauit parentis hæreditati cum iuramento, potest succedere ei ex testamento: itaque potest pater, vel mater, quibus facta est renunciatio, instituere renunciantem in testamento, vel relinquere illi legatum, & remittere talem renunciationem. Ratio, quia pactum hoc cum parente initum est, & eius vtilitatē præcipuè respicit. Sic tenent latè probantes, & multos allegantes Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 10. *vers. secundò, & meliùs.* Mexia *super. l. Tolet. de los terminos,* 2. *p. fundam.*7. *n.*35. Xuarez *l. quoniam in prioribus, limit.*5. *n.*7. *C. de inoffic testam.* Molina *lib.*2. *de primog. c.*3. *n.*6. Menchaca *de success. creat. lib.*2. §.18. *n.* 138. Tello *l.*6. *Taur. n.*40. Azor *tom.*2. *institut. mor. lib.* 2. *c.* 29. *q.* 4 Couar. *c. quamuis pactum,* 3. *p. initio, n.*7. *&* 8. & *ibi* Gutier. §. *omnino seruari, n.* 11. vbi idem dicit, & benè per donationem inter viuos.

48. Amplia primò conclusionem, licèt iuramento promiserit patri, nec ex testamento, nec ab intestato successurum, quia pater in cuius fauorem principaliter iuramentum emissum fuit, potest illud remittere. Sic contra Menchacam *dict.* §. 18. *n.* 145. & Beroum *c. in præsentia, de probat. n.* 194. tenent multi, quos referunt, & sequuntur Molina *dict. c.* 3. *n.* 6. Tello *n.* 41. Xuarez, & Mexia *proximè citati,* Gutier. *num.* 12.

49. Secundò amplia, licèt testamentum sit factum ante renunciationem, quia ex quo non mutauit, creditur in eadem voluntate voluisse permanere. Sic Aretinus, quem refert, & sequitur Anton. Gomez citatus in conclusione.

50. Tertiò amplia, vt talis filius recuperet iura suitatis, quæ amiserat per renunciationem. Sic alios referens Anton. Gomez *ibi.*

51. Quartò amplia, licèt talis renunciatio fiat expressè fauorē fratrum patre consentiente. Gutier *n.* 13. Suarez citati *in conclus.* Couar 3. *part. initio, num.* 8. *vers. tertius casus.*

52. Quintò amplia, vt possit filius renuncians succedere non tantùm quādo institutus est expressè, & nominatim, sed etiam si in genere, & indefinitè, vt si pater dicat: Instituo omnes filios meos, vel filias meas hęredes; imo si instituit hæredes filios, qui non renunciarunt, & in aliqua parte testamenti, vel codicilli fecit aliquod legatum simpliciter, & in genere filiis suis, admittetur ad huius legati partem filius, qui renunciauit. Sic optime probans Anton. Gomez *eo num.* 10. *fine.*

53. Quartum dubium est, an idem omnino, quod dictum est de renunciatione, ac pacto non succedendi, quod facit descendens ascendenti, dicendum sit de renunciatione, ac pacto ab ascendentibus respectu hæreditatis descendentium factis. Respondetur affirmatiuè, quia pari ratione procedunt, *l.* 1. §. *si parens, ff. si quis a parente fuer. manũ.* Sic tenet contra Baldum multos allegans Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 3. Tello *l.* 6. *Taur. num.* 64. glossa *l. pactum, quod dotali, C. de collat. & l. pactum, Cod. de pactis,* & vtrobique omnes, vt refert, & sequitur Molina *lib.* 2. *de primog. cap.*3. *num.* 48.

54. Quintum dubium est, an pactum de succedendo sit validum, id est, quando pactum renunciationis hæreditatis non fit ipsi, cui est succedēdum in ea, sed alij, in

cuius

cuius fauorem fit, vt si quis renunciet in fratres, vel alios hæreditatem viuentis, vel ineat pactum de certo modo diuidenda, vel acquirenda hæreditate viuentis, quæ vocantur pacta de succedendo, an sint valida hæc pacta.

55. Sit prima conclusio. Si tale pactum fiat de consensu eius, cuius hæreditati renunciatur, & in eo consensu perseuerat vsque ad mortem, valet: si verò non interuenit talis consensus, vel reuocat ante mortem, non valet. Sic habetur, *l. fin. C. de pactis, & l. 9. tit.* 10. *par.* 5. *& l.* 12. *eadem part. tit.* 5. & assignatur ibi ratio, ne detur ansa captandæ mortis. Sic Greg. Nata, & Alex. quos refert dicens esse omnium, Gutier. *c. quamuis pactũ, initio, n.* 2. & Couar. *ibi* 3. *par. initio, n.* 1. Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 31. Molina *lib.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 2.

56. Hinc fit posse patrem, vel eum, cuius hæreditati renuntiatur, reuocare, dum viuit, consensum semel præstitutum; quia leges citatæ requirunt, vt tale pactum firmum sit, quòd pater in eodem consensu perseueret vsq; ad mortem, sic omnes citati.

57. Secunda conclusio. Si interueniant dictæ conditiones in tali pacto, scilicet consensus eius, cuius hæreditati renunciatur, & perseuerantia in eo vsque ad mortem non oportet, vt adsit iuramentum, sed absque iuramento valet. Ratio, quia dictæ leges absolutè absque iuramento approbant tale pactum. Sic Molina *ibi. n.* 26. dicens sic tenere omnes, *l. finali, C. de pactis*; idem Gutier. *n.* 5. & Couar. *n.* 8. *vers. quartus casus*, vbi citati sunt in prima conclusione,

58. Tertia conclusio. Tale pactum absque dicto consensu non firmatur iuramento; quia est contra bonos mores. Sic glossa, & Doctores *l. finali, C. de pactis, & l. pactum, quod dotali, C. de collat.* Couar. *c. quamuis pactum,* 3. *p. initio n.* 2. & *ibi* Gutier. *initio n.* 2. *&* 4. *&.* 5. *improbet lex ciuilis, n.* 3. Molina *l.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 3. Ant. Gomez *l.* 25. *Taur. n.* 31. Greg. Lopez *l.* 33. *tit.* 11. *p.* 5. *vers. no deue valer*, & multi relati per Tiraquell. *l. si vnquam, in principio, n.* 157. *C. de reuoc. donat.* Xuarez *l. quoniam in prioribus.* 5. *limit. ad l. Regiam, n.* 3. *C. de inoffic. testam.* Bald. *c. ad nostram, el* 1. *de iureiur. n.* 9.

59. Hinc fit minus benè Iasonem *l. fin. n.* 13. *C. de pactis,* affirmare hoc pactum firmari iuramento, & idem Roman, *l. qui superstitis, ff. de acquir. hered.* Et ratio horum est, quia hoc pactum initum cum fratribus est de non succedendo, quòd (vt diximus) firmatur iuramento. Sed hoc est contra omnes Doctores citatos: vnde optimè Aut. Gomez *dict. l.* 22. *Taur. n.* 31. eos reprobat, dicens quòd licèt pactum, de non succedendo, quod fit patri, firmetur iuramento, non tamen pactum de non succedendo, quod fit fratribus, vel sororibus, quia licèt in verbis sonet de non succedendo, at virtualiter, & effectiuè est pactum de succedẽdo, & de hæreditate, & successione certo modo diuidenda: nam sicut quando agitur inter fratres, quòd post mortem patris, vel eius, cuius successionem sperant, vnus habebit certam partem, & alter aliam, dicitur pactum de futura successione diuidenda, & non valet, nec firmatur iuramento: ita quando vnus filius promisit aliis non succedere videtur diuidere inæqualiter, vt ipse nihil percipiat, alij verò totum, & sic est pactum de futura successione.

60. An verò si pater semel præstitit dictum consensum, & postea reuocet, si pactum hoc de succedendo fiat cum iuramento, valeat. Couar. *c. quamuis pactum.* 3. *part. initio, n.* 2. tenet valere, & sic teneri paciscentes iuratam conuẽtionem omnino seruare: idem, licèt dubius, tenet *n.* 8. & refert pro ea Iasonem. Et ratio eius est, quia tale pactum initum cum consensu patris non iuratum valet, at potest reuocari reuocãte patre consensum; ergo si iuretur, non poterit reuocari, quia iuramentum aliquid vltra debuit operari.

61. Quarta tamen conclusio sit. Proculdubio tale pactum iuratum adhuc non valet, reuocante patre consensum. Ratio, quia quando ex natura contractus ei inest aliqua conditio, eadem etiam inest in iuramento super contractu interposito. Sic tenet communis, vt etiam fatetur Couar. idem Bald. quem refert, & sequitur Gutier. dicens esse sine dubio, *c. quamuis pactum, initio, n.* 5. Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 31. Molina *l.* 2. *de primog. c.* 3. *n.* 4. & Menchaca multos referens. *lib.* 3. *controu. vsufreq, cap.* 44. *n.* 13. *&* 14.

62. An verò quando pactum non succedẽdi iuratum sit patri in absentia ipsius patris, valeat consule Gutier. *cap. quamuis pactum, initio, n.* 52. & Couar. *ibi* 3. *initio n.* 4.

63. Nota primò, quòd sententia dicta, quòd scilicet renunciatio hæreditatis viuentis non valet absque eius consensu, limitanda est, quando agitur de hæreditate certi, ac determinati hominis: secus quando incerti, vt si quis contrahat societatem cum alio de communicandis bonis futuris prouenĩẽtibus ex aliqua successione, nulla expressa determinata persona, tale pactum valet, *l.* 3. *§. de illo ff. pro socio,* & *ibi* glossa, Bart. Bald. Salic. & communis, & alij, quos refert, & sequitur Ant. Gomez *l.* 22. *Taur. n.* 31. & expressè habetur *l.* 12. *tit.* 5. *p.* 5. & *ibi* Greg. Lop. *vers. no los*, notat, quòd si non nominant in fraudem, at in mente eorum est intentio de certa persona, non valet.

64. Secundò limita, vt intelligatur, quando agitur de futura successione diuidenda, & aliqua obligatione super ea contrahenda; secus quando agitur de aliqua liberatione, vel debiti remissione, vt si filius sperans hereditatem patris iniuit pactum cum creditoribus patris viuentis, vt non conueniatur ab eis, postquam hereditauerit bona patris, valet enim tale pactum fauore liberationis. *l. & suum heredem §. idem probat, ff. de pactis.* Sic multos referens Anton. Gomez *eodem n.* 31. & licèt Paulus de Castro *l. fin. C. de pactis* dicat hoc procedere in solis filiis, non vero in aliis hæredibus agnatis, vel cognatis: Ant. Gomez *ibi* dicit intentionem omnium Doctorum esse in contrarium.

65. Similiter dicit *ibi* Anton. Gomez *fine*, cum Bart. Angelo, & Paulo de Castro, & aliis, quòd si filius, vel alter futurus heres viuente eo, cuius successionem sperat, ineat pactum cum creditoribus patris, quòd eos liberabit, vbi hæreditauerit, valet pactum, quando ex causa onerosa liberauit aliquid à creditoribus recipiẽdo, & hoc fauore liberationis; secus verò si ex causa lucratiua.

66. Tandem ad dubium initio propositum, an scilicet ex pacto non succedendi quando deest solẽnitas iuris, scilicet iuramẽtum, & ex pacto de succedẽdo in futura hæreditate viuentis inito absq; cõsensu eius, cuius hæreditati succedẽdũ est, vel si non perseueret vsq; ad mortem in eo cõsensu, quo casu iuxta dicta non oritur obligatio ciuilis, sed ius reputat hæc pacta inualida, an scilicet ex talibus pactis oriatur obligatio naturalis, & in foro conscientiæ.

67. Dico primò ex priori pacto non oriri obligationem naturalem: quia quãdo lex resistit cõtractui, non oritur talis obligatio, vt dixi initio huius dubij 34. at lex huic contractui resistit, vt *ibi* probaui: & sic tenuerunt docti Iurisperiti, & Theologi à me consulti.

68. Secundò dico, quòd ex posteriori pacto nõ oritur etiã naturalis obligatio, quia lex ei resistit, vt patet ex *l. fin. C. de pactis*, vt dicit lex esse cõtra bonos mores, & sic repellendum, & nihil ex eo obseruandum: & tenent *gloss. l. pactum, quod dotali, C. de pactis in principio*, Ant. Gomez *l.* 22. *Tau. n.* 17. & facit communis Doctorũ, vt dixi, asserẽtium hoc pactum non firmari iuramẽto, quia est cõtra bonos mores.

DVBIVM XXXV.

An quando quis decedit non relictis descendentibus, sed tantum ascendentibus in hoc regno Hispaniæ, expensæ funeris deducendæ sint ex toto corpore hæreditatis, vel de solo tertio, de quo testatus est.

1. CErtum est apud omnes, legata gratuita extrahenda esse de tertio bonorum; quia cætera bona deducto

deducto tertio sunt legitima ascendentium, *l. 6. Taur.* quæ hodie est *l. tit. 8. lib. 5. recopil.*

2. At de expensis funeris est dubium: & est duplex sententia.

Prima dicit non esse extrahendas de tertio bonorum, sed ea toto hæreditatis corpore, & sic ascendentes qui hæreditant duas bonorum partes, soluent tertiam partem, & sic ad ambos heredes pro rata bonorum pertinebunt. Ratio, quia iure communi expensæ funeris detrahendæ sunt de toto corpore hæreditatis, sicut & debita, computantur enim inter æs alienum, *l. penult. ff. de relig. & sumpt. fun. l. fin. §. in computatione, C. de iure delib. l. 12. tit. 12. p. 6.* at ius huius Regni nihil in hoc immutat, sed tantùm disponit *l. 30. Taur.* quæ est *l. 13. tit. 6. l. 5. recop.* quòd vbi quis descendentes habet, extrahantur tales expensæ de quinto: ergo est casus omissus circa tertium, quando quis solos ascendentes habet; & sic in hoc casu standum est iuri communi, vt extrahantur de toto hæreditatis corpore: lex enim Hispana, qua ratione vberiùs consuluit filio, concedens illi, vt tertium cuicumque posset relinquere, parciùs verò patribus non nisi quintum, ea ratione quoque ex quinto deduci voluit expensas funeris, non verò ex tertio; fauorabilior est legitima descendentium, cùm ascendentes thesaurizare debeant descendentibus, non verò è contra. Sic tenent Ioan. Garcia *de expensis, c. 8. n. 30.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 235. fol. 1459.* Ioan. Lupus *l. 30. Taur. n. 2. & ib.* Ant. Gomez *n. 5.* Castillo *ibi n. 18.* & est probabilis.

3. Secunda sententia probabilior tenet esse extrahendas de tertio: quia sicut omnia bona parentum deducto quinto sunt legitima filiorum, sic omnia filiorum deducto tertio sunt legitima parentum, at omnia disposita in legitima filiorum regulariter locum habent in parentum legitima. *Auth. cum de appellatione cognoscitur. §. fin. igitur, collat. 8. l. nam etsi parentibus, ff. de inoffic. testam. Auth. de hered. & falcidia §. 1.* & statutum in vno ex correlatiuis, censetur per consequens statutum in alio *l. fin. ff. de accep.* & sic licèt nulla lex sit disponens, vt parentes nequeant spuriis succedere, concludunt omnes nequire, eo quòd eis dispositum, vt filij spurij non succedant parentibus, & sunt correlatiua. Hanc tenent Tello *l. 30. Taur. n. 3.* Couar. *cap. Raynaldus de testam. §. 3. n. 2.* Rojas *epitome c. 9. n. 31.* Gutier. *lib. 2. pract. q. 71. & l. nemo potest, ff. de legat. 1. n. 93. & 509.* Greg. Lopez *l. 2. tit. 11. p. 6. verb. las dispensas.* Castillo *l. 6. Taur.* glossa *por su alma.* Angulo *de meliorat. l. 3. glos. 3. n. 2.* Azebedo *lib. 5. recop. tit. 6. l. 13. n. 18.* & est communis.

4. Nota limitandum esse hoc, quòd expensæ deducuntur de quinto, quando supersunt descendentes, vel de tertio quando ascendentes, quando quis habet ascendentes, vel descendentes, vbi enim omnibus his caret, sunt deducendæ de toto hæreditatis aceruo, & non ex quinto, quod legat alicui. Ratio, quia l. 30. Taur. disponens esse de quinto extrahendas, loquitur quando testator inter liberos disponit, secus quando inter hæredes non necessarios, dicit enim; *a un que el testador mande otra cosa* quod non potest verificari inter hæredes non necessarios. Sic Couar. *n. 2.* Angulo *n. 3.* Azebedo *n. 18.* Rojas à *n. 29. vsq. ad 31.* Gutier. *dict. l. nemo potest n. 91.* Ant. Gom. & Cifuentes *l. 30. Taur. n. 1. & ibi* Castillo *n. 17.* Gutier. *l. 2. pract. q. 70.* Greg. Lopez *l. 2. tit. 11. part. 6.* glossa magna. Auendaño *l. 30. Taur. glossa vnica n. 5.*

5. Secundò nota, quòd alij limitant, quando in testaménto disposuit testator inter ascendétes de tertio, vel inter descédentes de quinto, vbi verò in vita facta est melioratio, vel donatio irreuocabilis talis tertij, vel quinti, iuxta *l. 17. Taur.* quæ est *l. 1. tit. 6. l. 5. noua recop.* non extrahentur expensæ de illo tertio, vel quinto, quia iam eum omnino sit alienatum, non retinet nomen tertij, vel quinti. Sic Auendaño *l. 30. Taur. gloss. vnica n. 5.* Tello *ibi num. 1.* cum hac moderatione, quòd talis donatio irreuocabilis tertij, vel quinti in vita tradita est: & latè probat, licèt tandem cogitandum relinquat.

6. At dicendum est adhuc de illo tertio, vel quinto sic donato extrahendas esse; quia hæc impensa funeris est onus, vel hypotheca cohærens ipsi tertio, vel quinto, & sic soluenda à quocumque possessore. Sic latiùs probantes tenent Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 6. l. 13. gloss. 5. n. 2.* & Azebedo *eadem l. 23. n. 20. 21.* Angulo *de meliorat. l. 13. glossa à n. 8. per plures.*

7. Nota cum Angulo *eo n. 8.* quòd hoc non habebit in Missis locum, in anniuersariis, eleemosynis, & aliis legatis à testatore præceptis; quia quoad hoc eius dispositio est nulla; ex vna enim parte obstat donatio facta, & altera filiorum legitima, quibus præiudicari nequit, cùm illæ impensæ non sint, quas leges vocant æs alienum: sed babebit locum in impensa funeris necessaria, sine qua funus duci nequit.

8. Tertiò limitandum est, quando testator habens descendentes, disposuit de quinto, sic enim disposuit de tertio, & melioratum in eo grauauit, vt ex eo funeris expensæ deducerentur, tunc eius dispositio seruabitur dummodo expensa non excedat quintum; quia in residuo tantùm eum meliorare visus fuit. Sic Tello. *l. 30. Taur. n. 2.* Matienzo *dicta. l. 13. gloss. 4.*

DVBIVM XXXVI.

An pater melioratis filiam causa dotis contra pragmaticam 101. Matriti, quæ hodie est l. 1. tit. 2. lib. 1. noua recopil. peccet mortaliter.

Duplex est sententia.

1. Prima dicit peccare mortaliter, quia hoc iustissimè illa lege prohibetur, & annullatur quidquid contra factum fuerit; & quia res donat alienas, cùm ex illa lege cæteris filiis applicentur: sicut peccaret pater mortaliter, qui alicui ex filiis donaret vltra tertium, & quintum, & legitimam, eò quòd hoc vergit in damnum aliorum filiorum qui iuxta leges Regni non possunt amplius, quàm tertio, & quinto priuari. Sic tenent Tello *l. 26. Taur fine* Rojas *epit. success. cap. 3. num 41.* Baëza *de non melior. filia. cap. 59. n. 1. & 2.* Angul. *de melior l. 10. gloss. 9. n. 3.* & videtur clarè sentire Azebedo *l. 5. recopil. tit. 2. l. 1. n. 8.* nam remittit se in hac quæstione ad tradita per Tell. & Baëzam *locis citatis*, qui, vt vidimus, dicunt peccare mortaliter. Addit Baëza, nec filiam esse tutam in conscientia sed teneri restituere id, in quo causa dotis est meliorata; quia lex illa expresse annullat talem meliorationem.

2. Secunda sententia probabilior dicit hanc legem ita receptam esse, vt non obliget in conscientia, sed tantùm, vt detur actio in foro externo ad repetendum: quare nec transgressor illius peccat, nec filia meliorata ante petitionem & sententiam tenetur restituere. Probatur, quia sic videmus passim fieri dictas meliorationes, nec confessores inicere scrupulum: & sic vsus videtur interpretari legem. Sic tenent Enriquez *l. 11. de matrim. cap. 10. n. 4.* Ludou. Lopez *lib. 1. instruct. nouic. 275. à fol. 406.* & firmiùs idem tenet *lib. 2. de contract. c. 45. initio.* Mexia *circa pane. conclus. 6. n. 42.* Cord. *summa q. 124 fine*, licèt postea aliquantulum trepidet; addit enim hæc: *se pase de los Iuristas como esto se vsa, y conforme a ello se podra hazer en conciencia.* Ad idem est Padilla *Auth. res, qua communia, de legat. n. 13.* vbi hæc dicit: *Mihi renunciatum est apud vtriusque prætorum æquissimos indices hanc legem dissimulatione quadam exolenisse.* Sed Azebedo *dicta l. 1. n. 1* dicit falli, & semper vsu receptã esse. Nostrã etiam sententiam tenet Manuel 1 *tomo summæ in noua c. 97. n. 3.*

3. Sed quid quando fraudulenter fecit pater dictam meliorationem, conueniens cum reliquis filiis, quod sic fieret, & postea reclament contra illam. Respondeo, quòd tunc tenentur restituere, quia deceperunt virum aliàs non contracturum matrimonium: secus quãdo pater bona fide, & non animo

animo doloso reclamandi id fecit, tnne enim potest postea reclamare, quia non dolosè fecit, & alter tenebatur sibi consulere attendendo, an posset reclamare. Et similiter quandò solus pater fecit eam meliorationem, & filij non consenserunt, sed tacuerunt dicentes, qoid ad nos, si iniuria nobis illata fuerit, reclamabimus: possunt enim contra illam postea reclamare; quia in hoc uulla intercessit fraus. Probatur à simili ex iis, quæ docet Molina *tomo* 1. *de iust. tract.* 2. *disput.* 152. vbi docet, quòd si duo communi consensu in eadem scriptura testentur, & se inuicem instituant hæredes: licèt mortuo vno illorum testamentum maneat irreuocabile comparatione illius: at alter superstes potest reuocare; similiter quando communi consensu testati sone iostituentes aliquod opus pium; at, inquit, si fraus, aut dolus interuenisset, quo aliquis alterum induceret ad aliquid communi consensu statuendum, aut ad se mutuò instituendum hæredes animo id ex sua parte reuocandi, si prius obitet, vel altero iam vita defuncto, teneretur restituere hæredibus, quos alter probabiliter erat institutus, aut successuri illi erant ab intestato, si non fuisset ita iniustè deceptus. Similiter ergo in nostro casu, quando bona fide & animo sincero meliorauit, potest reclamare, & ad nil tenetur; secos quando dolosè egit. Fauet Baëza *suprà c.* 10. *n.*88. vbi dicit, quòd si filij sponsum decipiant, diceotes se renunciasse, tenentur de dolo.

4. Sed an stante *dict. lib.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *nona recopil.* vt non possit à parte meliorari filia causa dotis, an, inquam possit filia pacto dotali partem dotantem adstringere, ne quemqoam ex fratribus melioret, vt vel sic ipsa, quæ meliorari non potest, impeditis aliorũ meliorationibus, possit in maiori portione dotari. Aliqui negant, & sic dicunt tale pactum non valere. Ratio, quia iuxta communem per illam l. 1. filia non tantùm prohibetur meliorari in tertio, & quinto casu matrimonij, sed etiam in qualibet eius particula; & sic tantùm legitimam potest habere. At in hoc casu vltra legitimam melioraretur in parte tertij, & quinti. Sic tenent Gurietrez *de iurament. confir.* 1. *parte, capite* 59 *num.* 14. Azebedo *lib.* 5. *recopil. titulo sexto, lege sexta, num.* 24.

5. At verius est valere tale pactum. Ratio, quia hic deficiunt duæ principales considerationes legis prohibentis meliorationem, scilicet ne filia capiat vltra legitimam, & ne alij in legitima damnificentur: nam filia non capit vltra legitimã, nec melioratur, meliorari enim est capere plus, quàm aduersarius, & cõpetitor capit: at hæc non capit plus, imò æqualis est cum fratribus, vnde potius dicitur damnoin fugere, quàm meliorari: nec dicitur filia vtra legitimam recipere, quæ nullo meliorato æqualem in omnibus patris bonis cum ceteris fratribus partem reportar, licèt enim tertium nou sit legitima respectu filiorum, nec qointũ respectu etiam extraneorum; at id est verum, quando vtitur pater facultate meliorandi sibi per leges cõcessas: at quando pater tali facultati renunciat, omnia bona æqualiter sunt legitima filiorum, veluti si ab intestato decederet. Item, quia *l.* 22. *Tauri*, quæ est *l.* 6 *tit.* 10. *l.* 5. *recop.* permittit tale pactum generaliter, nec excipit hunc casum. Sic tenet Angulo *de meliorat. l.* 6 *à n.* 5. Azebedo *l.* 5. *recopil. tit.* 2. *l.* 1. *n.* 6. *&* 7. Matienzo *eodem l.* 5. *tit.* 6. *l.* 6. *gloss* 1. *num.* 7. & in simili tenet idem Baëza *de meliorand. fil. c.* 22. *n.* 9.

6. Nota tamen, quòd si in promissione tali de non meliorando facta filiæ tempore constitutę dotis adderetur, quòd si aliter fieret melioratio alicui fratri, censeretur facta ipsi filiæ, licèt prius pactum de non meliorando esset validum, at hoc posterius esset nullum; quia inde resultaret pactum meliorandi filiam ex causa dotis. Sic Azebedo *eo n.* 7.

7. Ex dictis fit, quòd si in tali pacto de non meliorando quemcumque in fauorem filiæ facto addatur, qoòd si quemquam meliorauerit, talis melioratio non pariat præiudicium, nec intelligatur in damnum filiæ; valebit etiam hoc pactum, qoia est idem cum pacto de non meliorando, & eundem effectũ habet, vnde si pater aliquẽ melioret, valebit melioratio vnius respectu aliorum, non tameo respectu filię. Sic Angulo *ibi n.* 8.

8. Secundò infertur, quòd non tantùm valebit pactum de non meliorando respectu filiæ, sed etiam valet, & eamdem vim habet traditio simplex dotis, quæ computaris omnibus bonis patris contineat æqualem partem cum alio quouis filio, nedum in legitima, sed etiam in tertio, & quinto, quia, vt probaui talis filia in hoc casu non capit vltra legitimam, nec melioratur causa dotis. Vnde dum *l.* 1. *tit.* 2. *lib.* 5. *nona recop.* præcipit non meliorati filias causa dotis, nec in tertio, nec in quinto, nec in parte illius, intelligitur in parte, quę tãgeret aliorum partes æqoales: sed in parte, quæ ex dicto tertio, & quinto æqualitee diuisis sibi tanquam vni ex filiis attineret, non dicitur meliorata, nec est interdicta ea ratione dotis capere, vt paret ex dictis: nec talis dos, quæ tempore, quo datur, non est excessiua, nec inofficiosa, efficietur ex post facto inofficiosa, si decreoerint facultates parentis, vel ex eo quòd pater melioret aliquem ex filiis postea in tertio, & quinto; quia in arbitrio mariti relictum est, vt eligat tempus, secũdùm quod iospicitur, an dos sit inofficiosa, nempe tempus assignatiouis ipsius, vel mortis patris *l.* 3. *tit.* 8. *lib.* 5. *recop.* Nec pater potuit postea facere dictam meliorationem in præiudicium dotis datæ. Sic Angulo *n.* 9. 10. 11. 12. & vtrumque corollarium videtur approbare Azebedo *suprà n.* 6. dicit enim Angulum inferre duo notabilia ex seutentia posita.

DVBIVM XXXVII.

An si Petrus, v. g. institutus sit hæres sub fideicommisso, vt quidquid supersit ex hæreditate tempore mortis, restituat Paulo, possit Petrus sic institutus heręs testari, vel alias alienare talia bona.

1. SVpponendum est quod *Auth. contra rogatus, C. ad S. C. Trebel.* definitur, quòd hic hæres tenetur reseruare quartam fideicõmissario, & dare fideiussororem, quod ipsam reseruabit, nisi in quatuor casibus, in quibus permittitur hius quartæ diminutio, scilicet ex causa dotis, & donationis propter nuptias, & redemptionis captiuorum, etsi non habeat, vnde faciat expẽsas. Intellige ex causa dotis, & donationis propter nuptias, siue constituendæ, siue constitutæ restituendæ. Sic docet *ibi* glossa *vers. dotis*, & *ibi* Bald. *n.* 4. Albert & Bellapertica *ibi*. Et de redemptione captiuorum intelligunt Petrus, Cynus, Dynus, Bellapertica *ibi*, quãdo sunt de cognatione volentis redimere: idem Albericus *ibi*. Sed verius est intelligi de quibuscumque captiuis, modò egeni sint, quia textus generaliter loquitur. Sic Corneus, & Salizetus *eadem Auth.* & Bald. *ibi n.* 4. & similiter de donatione propter nuptias, & dote etiam pro extraneo, tenet Paulus de Castro *dicta Auth.* & dicit probabile *ibi* Corneus.

2. Dubia tamen sunt aliqua circa hanc Auth.

Primum est, an si talis hæres nihil consumpsit de hæreditate, vel consumpsit minus quarta, an totum, quod superest tempore mortis, debeatur fideicommissario, vel sola quarta. Aliqui dicunt solam qoartam deberi; quia diligentia, & custodia hæredis non debet sibi nocere. Sic glossa *eadem Auth. fine*. Odofredus, Nicoleus, Marsilius, qoos refert *ibi* Albericus.

3. At dicendum est, totum, quod superest, deberi: quia sic expresè disposuit testator: & in fauorem fideicommissarij statutũ est, quòd saltem quarta sit ipsi reseruanda. Sic Oldradus, Cynus, Salizetus, Petrus, Fulgosius, vt refert, & sequitur dicens ferè omnes hoc tenere, Corneus *ibi*, Bellaper. *ibi*. Bald. *ibi n.* 9. Alex. *l. Titius, ff. ad S. C. Trebell.* Immola *l. nam quod § finali ff. eodem tit.*

4. Secundum dubium est, ao talis hæres possit testamento disponere de illa hæreditate, reseruata quarta fideicommissario Bald. *ea Auth. n.* 10. tenet posse, quia testator

tor zaotùm disposuit, vt qood super est tempore mortis non alienatum, sit fideicommissario, sed hæres alienauit testamento: ergo.

5. Sed contrarium est dicendum; quia testamentum non incipit valere; nisi post mortem, at tunc noo potest hæres alienare, quia quod superest tempore mortis, tenetur restituere commissario. Sic latè probans Coroeus *eadem Auth.* Alex. *dict. l. Titius, n. 9.* Raphaël, quem *ibi* refert, & quidam doctus Iurisperitus.

6. Imò licèt in vita possit hæres alienare illam hæreditatem reseruata quarta fideiçommissario, vt disponitur *dict. Auth.* boc intelligitur, quoties oon apparet alienare mala fide animo ioteruerteodi fideicommissum; quod io dubio pręsumitur, quando ex alienatione nullum luctum quæsierit. Sic Aotoo. Gomez dicens commuoem *tom. 3. commun. super titulo ad Trebell. fol. 264. pag. 1. n. 3. & 4.* Ruinos *consil. 76. n. 13. vol. 2. & consil. 131. n. 13. vol. 3. & consil. 163. n. 2. vol. 3. & consil. 121. vol. 3.*

7. Hinc iofertur decisio huius casus: quidam instituit filiam coniugatam hæredem, rogando vt restitueret Titio, deducto eo, quod viro relinqueret, reliquit omoia viro, an id possit façere, dubitatur. Respódetur negatiuè, quia tenebatur quartam reseruare Titio, iuxta dictam Auth. *contra rogatus.* Sic Dynus, & Albericus *ibi*.

DVBIVM XXXIII.

An hæres, vel legatarius interficiens testatorem amittat hæreditatem, vel legatum, ita vt ante iudicis sententiam teneatur ad illius restitutionem.

1. SVpponeodum est hoc fundamētum, scilicet, quando aliqua hæreditas per leges aufertur alicui tanquam indigno, si redditur incapax, & inhabilis per legem ad succedendum propter delictum proprium hæreditas illa oon applicatur fisco, sed hæredibus venientibus ab intestato. Ratio, quia aliàs hætes ille propter delictum suum puniretur io hæreditate, quæ non est sua, cum propter incapacitatem non acquisierit in ea dominium. Item, quia talis institutio hæredis habetur, ac si facta non fuisset, *l. 3. ff. de his, quæ pro non scrip. haben.* ibi. *Pro non scripto est,* & *l. 1. C. de hæred. institut.* ibi. *sed hæreditas in ea causa, ac si hæredes scripti non fuissent.* Incapax enim pro mortuo reputatur. *l. 1. §. sed si patronus,* ibi. *Pro mortuo habetur. ff. de coniug. cum emancip.* ergo succedent hæredes alij, qui, si facta non fuisset, successuri erant. Si verò non redditur incapax, & inhabilis applicatur fisco. Ita expressè Bald. *l. hæreditas num. 6. C. de his quibus vt indig.* vbi Iason *n. 10.* Bart. *n. 3.* Paulus de Castro *n. 5.* idem Iason *l. 1. n. 3. vers. tamen contraria opinio, C. de hæred. institutæ.* Socinus senior *consil. 22. n. 13. lib. 1.* Menochius *consil. 101. n. 36. volum. 1.* & melius *consil. 186. n. 1. vol. 2.* Saliz, Raphaël, Fulgosius, & communiter scribentes *ibi,* Hippolytus *cons. 93. n. 15. 17.* Guillelmus Benedictus *c. Raynutius, de testam. vers. mortuo itaque testatore, el. 1. n. 37.* Couar. *4. decret. 2. par. c. 8. §. 5. n. 9. fine,* Micres *de maiorat. 1. p. q. 1. n. 93* Greg. Lopez *l. 2. tit. 2. par. 7. vers. ni puedan,* Ceruantes *l. 4. Taur. n. 38.* Lignier *pract. crimin. tit. de his, quibus vt indig. bona auferuntur, n. 3.* Xuarez *l. 1. fori, tit. de las ganancias, fol. 11.* & refert *l. 17. tit. 7. par. 6.* Molina *l. 1. de primog. c. 9. n. 26. & 27.* Hęc tamen secunda pars, scilicet quando non redditur incapax, applicari fisco, intelligenda est, oisi delictum illud respiceret offensam certæ personæ, quia tunc illi & non fisco applicaretur, Iason, Paulus de Castro, Bartolus *ibi*.

2. Hinc infertur, quando lex priuans aliquem hæreditate, dicit eam competere hæredibus, priuatur statim ipso iure; quia aliàs hæredes non admitterentur, sed veniret fiscus, patet ex dictis, & docet expressè Iason *l. 51. si ab hostibus. n. 4. ff. soluto matrim.*

3. Difficultas ergo consistit in hoc, an si hæres occidat testatorem, hæreditas deferatur aliis hæredibus, quia sic erit priuatio ipso iure, vel fisco, quia sic requiretur seotentia.

Duplex est sententia.

4. Prima distinguit, dicitque hæredem necessarium, seu ab intestato non amittere ipso iure hæreditatem, sed requiri, vt per sententiam priuetur, & applicabitur fisco; at hæredem voluntarium, seu testamentarium ipso iure amittere. Sic tenet Bald. *l. maritus, C. vnde vir. n. 3.* vbi sic inquit, *vir occidens vxorem nil lucratur, nec ei succedit,* & leges, quæ io contrarium videntur, loquuntur de iure succedeodi connexo naturæ inseparabili; idem tenet Roman, *eadem l.* & Palacios Rubios *rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 70. n. 14. 15.* Bart. *l. finali fine, ff. de his, quibus vt indig.* vbi sic ait, *qui testatorē interemit, si capiebat hæreditatem ex legis dispositione ab intestato, est indignus, & applicatur fisco; si verò capiebat, ex dispositione hominis, tunc non capit, sed remanet apud hæredes,* Idem sequitur glossa marginalis, Bart. *ibi.* Idem Guillelmus Benedictus *c. Raynut. de testam. verb. condidit, el. 2. n. 10.* vbi sic inquit, *si testator per hæredem legitimum occiditur, hæreditas ei acquiritur, sed confiscatur: lucrū verò, quod prouenit ex mera liberalitate, ipso iure non capit, & sic penes hæredes testatoris remanet* Imò quod nullus homicida succedat occiso, tenet Mierçs *lib. instit. maior. 2. p. q. 4. illat. 1. à n. 11.* & maximè *20. 21.* Ant. Gomez *tom. 3. var. c. 3. n. 51.* vbi sic inquit, *homicida non potest succedere in bonis occisi ex testamento, nec ab intestato, sed hæreditas auferetur, & applicatur fisco.* Sed hic author potius est pro contraria sententia, quia si sentiret homicidam esse iocapacem, non diceret hæreditatem applicandam esse fisco, sed aliis hæredibus. Probatur ista sententia ex *l. cum ratio, ff. de bonis damnat. §. fin. & l. hæreditas, C. de his, quibus vt indig. l. indignum, ff. eadem, tit. l. Lucius, ff. de iure fisci, l. his consequenter, ff. familiæ ercisc.* Sed maximè probatur ex *l. si ab hostibus, §. si vir, ff. solut. matrim.* vbi textus ait, *si vir vxorem suam occiderit, dotis actionem hæredibus vxoris dandam esse Proculus ait, & rectè.* Cùm ergo applicetur hæredibus talis dos viri occidentis vxorem, sigoum est iuxta fundamentum positum, ipso iure priuari homicidam tali successione dotis: & cùm non sit maior ratio de dote, quàm de alia hæreditate occisi, idem videtur in alia dicendum: & ideo propter hunc textum Iulius Clarus *lib. 5. recept. sent. §. homicidium, vers. priuatur etiam homicida,* inquit, *si maritus occidat vxorem, lucrum dotis transit ad hæredes ipsius vxoris,* & refert pro hoc Ruinum Rolaodum, & Decium. Idem tenet eisdem verbis Hippolytus *cons. 93. n. 3.* Secundò probatur, quia legata reuocantur ipso iure, si legatarius occidat testatorem, vel graues habeat cum eo inimicitias, vt infrà latè probabo, & patet ex *l. 3. §. fin. ff. de adim. legat.* Et huius ratio est quia præsumitur, quòd si testator sciret, reuocasset, & non fuit volútas testatoris legare illi io tali casu, ex qua voluntate dependent legata, vsque ad testatoris mortem: sed eadem prorsus ratio militat io hæreditate, quæ ex sola testatoris voluntate defertur: ergo idem ius: & sic Couar. *c. Raynut. de test. n. 7.* explicans dictam legem 3. inquit, *procedit in adēptione legatorū, quæ tacita volūtate & præsūpta fit, cum ab eodē testatore legata ex volūtate ad mortē vsq; reuocabiliter processerint: secus in hæreditate, quæ a lege defertur.*

5. Secunda sententia tenet, hæredem siue necessarium, siue testamentarium non priuari ipso iure hæreditate, sed per sententiam applicari fisco. Pro hac sententia est Bald *l. hæreditas, n. 7. C. de his, quibus vt indig.* vbi inquit, *occidens testatorē est indignus, tamen licèt hæreditas possit ab eo auferri, antequam fiscus auferat, est ipse hæres cum effectu.* Idem eisdem verbis Greg. Lop. *p. 6. tit. 7. l. 13. vers. del heredero,* & Matienzo *l. 5. ordin. ti. 8. l. 11. gloss. 3. n. 10.* Idem Bald. *l. fideicommissum, C. de fideicomm. n. 1.* vbi inquit, *per ingratitudinem non desinit quis esse hæres, sed efficitur indignus, & succedit fiscus,* glossa *d. l. his consequenter, §. 1. v. non pertinere,* vbi inquit, *Qui interficit testatorem, nonne amittit portionē suam.* Resp. *portio non amittitur ipso*

iure,

iure, quia interim est hæres, sed per sententiam applicatur fisco. Quam sententiam refert Bart. *ead. l.* & dicit valde notandam, & sic videtur approbàre Alex. de Immola *l. maritus, C. vnde vir, n.* 11. vbi inquit Doctores communiter tenent contra Bartoli distinctionem *l. finali fine. ff. de his, quibus vt indig.* per *l. indignum,* & per *l. cum ratio,* vel eodem modo venit applicanda fisco hæreditas, quæ ex dispositione hominis deferebatur occidenti, sicut ea quoque deferebatur ex dispositione legis. Quare magis communis sententia est contra decisionem Baldi, *dicta l. maritus,* quia illud est in hæreditate, quæ simpliciter defertur, quæ occisori acquiritur, licèt fiscus possit auferre, aliud in lucro dotis, quæ ex pacto debet obuenire marito, quia illa defertur sub conditione, si vir culpam non commiserit. Et hæc sententia placet. Hæc Alexander *ibi.* Idem Alexand. de Immola *l. si ab hostibus, citata num.* 4. vbi reprobat eandem Baldi distinctionem, dicens, aliud esse in statuto, vel pacto lucrandæ dotis, & aliud in iure succedendi in vniuersum; & *num.* 16. refert distinctionem Bart. *dicta l. finali,* & reprobat, quia est, inquit, contra dictam legem, *cùm ratio,* quæ loquitur in lucro veniente ex testamento, & sic ex dispositione hominis, & tamen confiscatur. Angelus, Ioan. de Immola, Raphaël *dicta l. si ab hostibus,* vbi idem dicunt eisdem verbis, quod retuli ex Alexand. de Immola *dicta l. maritus, num.* 11, Salizetus *dicta l. maritus, n.* 5. vbi refert sententiam Baldi *ibi,* & reprobat & tenet virum occidentem vxorem non perdere ipso iure dotem, sed fiscum ei auferre. Iason *dict. l. si ab hostibus, num.* 4. vbi inquit: distinctio Bartoli *dicta l. finali* est euidenter falsa contra d. l. *cùm ratio,* vbi hæreditas defertur ex testamento, & sic ex dispositione hominis, & tamen si hæres occidat testatorem, admittitur fiscus: & ad dictum §. *si vir,* dicit diuersum esse in lucris nuptialibus, quia illis inest tacita conditio, nisi diuortium fiat culpa illius, qui vult lucrari. Et idem Iason *l. sororem, C. de his, quibus vt indig. n.* 4. inquit, qui occidit testatorē non potest esse eius hæres: intellige cum effectu, non ipso iure benè succedit, sed fiscus aufert. Paulus de Castro *dict. l. si ab hostibus §. si vir, n.* 2. reprehendit Bart. distinctionem *dict. l. finali,* quia inquit *l. cùm ratio,* docens hæreditatem hæredis interficientis testatorem confiscari, loquitur de hæreditate ex testamento, vel ab intestato: & *dict. l. sororem, n.* 2. inquit hinc patet, quòd interficiens aliquem, non potest illi succedere ex testamento, vel ab intestato, quòd intellige cum effectu: nam ipso iure benè succedit, sed sibi aufertur hæreditas, & applicatur fisco. Lodouicus Roman. *singulari* 467. vbi inquit, occidens testatorem priuatur hæreditate tanquam indignus, & applicatur fisco. Vbi authores additionum inquiunt, intellige, quòd occidens venit ad successionem occisi, sed ei vt indigno fiscus aufert. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept. sententia §. homicidium; vers. priuatur etiam.* Vbi inquit, priuatur homicida successione eius, quem interfecit, vbi ex testamento, vel ab intestato talis successio ad eum pertinet, & hoc non vt ab ea excludatur tanquam incapax, sed vt admittatur ad succedendum, & deinde fiscus illam auferat tanquam ab indigno. Ledes. 2.4.q.18. *art.* 1. post. *dub.* 16. *fol.* 232. vbi inquit. Qui occidit testatorem, vel patrem, aut alium, cui erat successurus aliàs non sit ante iudicis sententiam incapax, sed hæreditatem adire potest, Bart. *dict. l. si ab hostibus. §. si vir. n.* 2. licèt aliquantulum variè loquatur, dicit quòd ibi disponitur, scilicet lucrum dotis viri occidētis vxorem acquiri hæredibus vxoris, esse speciale in lucris nuptialibus, vnde mutauit sententiam, quam habuit *dict. l. finali, fine.* quam retuli in prima sententia, vt benè aduertit glossa marginalis Bartoli *d. l. finali.* Et probatur hæc sententia: primò, quia licèt legata reuocentur tacita voluntate præsumpta testatoris; & sic per ingratitudinem, aut graues inimicitias superuenientes, at institutio hæredis non reuocatur tacita voluntate testatoris: imo nec expressa, nisi certis solemnitatibus, & sic per ingratitudinem, aut graues inimicitias nō reuocatur, vt benè docet glossa *l.* 3. §. *finali ff. de adim. legatis vers. nuda.* Vbi inquit hæredis institutio non reuocatur tacita voluntate, imò nec expressa, sed oportet factum defuncti interuenire, linum concidendo, aut testamentum dirumpendo. Idem eisdem ferè verbis Bart. *eodem* §. idem Iason *dict. leg. hæreditas n.* 2. Bald. *l. fideicommissum, C. de fideicom. numero* 2. & *ibi* Paulus de Castro *num.* 3. Ripa *l. fin. C. de reuocan. donat. quæst.* 46. *n.* 154. Molina *l.* 1. *de primog. cap.* 9. *n.* 22. 23. Ledesm. *vbi suprà.* Et probatur apertè ex *l. ex part. ff. de adim. legat.* vbi est casus, Titius instituit hæredes Seiū, & Caium, quem Caium instituit etiam legatarium, postea ortæ sunt grauissimæ inimicitiæ inter testatorem, & Caium pro parte hæredem, & pro parte legatarium; propter quod testator cœpit facere aliud testamentum ad reuocandum hæreditatem, & legatum: morte præuentus non perfecit. Dubitatur an dictus Caius sit habiturus hæreditatem, & legatum? respondet lex, habebit hæreditatem, sed non legatum: & rationem differentiæ assignat *ibi* glossa *verbo denegabuntur,* quia cùm institutio hæredis sit caput, & substantia testamenti, non potest reuocari, nisi certis modis, sicut & testamentum, non sic autem legatum. Quam differentiam dicit notandam Bart. *dicta l. ex parte,* & constat *ex* §. *ex eo, Instit. quibus mod. testam. infirm.* cuius verba sont, *ex eo autem solo non potest infirmari testamentum, quòd postea testator id noluerit valere, & l. militis codicillis, §. veteranus ff. de milit. testam. & l. hæredis palàm, §. si quid post, ff. de testam.* vbi eadem solemnitas requiritur in actu destruendo, quæ exigitur in eo construendo: ergo cùm eo casu, quo hæres interficit testatorem, non interuenit expressa volūtas reuocans talem hæredis institutionem, nec solemnitates sed tantùm tacita, & præsumpta volūtas, non censebitur reuocata. Secundò probatur, quia *l. cum ratio, ff de bonis damnat.* quæ damnat homicidam, & reddit illum hæreditate indignum, illam applicat fisco. Item in alio simili, scilicet quando hæres non vindicat defuncti necem, quo casu redditur etiam indignus hęreditate, applicatur fisco, *l.* 13. *tit.* 7. *part.* 6. *& lib. noua recopilat. tit.* 8. *l.* 11. Sed, vt in principio huius dubij probaui, quando hæres ob delictum proprium redditur indignus hæreditate, si ea applicatur fisco, non fit inhabilis, & incapax, sed requiritur sententia, vt priuetur: ergo. Tertiò probatur, quia leges reddentes indignum homicidam, non tantò rigore loquuntur ac leges priuantes bonis hæreticorum, quia hæ dicunt *ipso facto, ipso iure:* at his non obstātibus non tenetur hæreticus ante sententiam bona restituere, iuxta communiorem & veriorem sententiam, ergo.

6. Pro resolutione sit prima conclusio, multo probabilior est hæc sententia, scilicet hæredem siue necessarium, siue testamentarium ob nullam ingratitudinem, etiamsi testatorem necet, non perdere hæreditatem, nec teneri eam restituere ante iudicis sentētiam, qua illa priuetur. Probatur ex Doctoribus citatis & rationibus positis: & eam tenet expressè Molina *tomo primo de inst. tract.* 2. *disput.* 178. *fine,* & expressè loquitur de hærede legitimo, & testamentario, vt constat ex principio illius disputationis.

7. Secunda conclusio. Legata ipso iure reuocantur, si legatarius post legatum factum ingratitudinem notabilem, aut graues inimicitias habeat cum testatore, vel ipsum occidat. Probatur ex *l.* §. *non solùm, ff. de adim. legat.* vbi textus sic ait, non solùm legata, sed etiam fideicommissa adimi possunt nuda voluntate (id est, iuxta glossam, & Bart. ibi *tacita, & nuda à verbis.*) *Et siquidem grauissimæ inimicitiæ intercesserint, ademptum videtur, quod relictum est.* Hæc textus, & glossa *ibi verbo, nuda.* inquit, legata tacita voluntate præsumpta, contraria priori voluntati reuocantur. Bart. *eodem* §. *n.* 1. *Legata, & etiam fideicommissa,* inquit, *reuocantur sine solēnitate, & sine facto testatoris,* & *l.* 1. *ff. de his, quibus vt indig. n.* 1. inquit, *quando causa ingratitudinis cōmittitur viuo testatore, reuocatur*

legatum ipso iure, & remanent penes heredem Molina lib. 1. de primog. cap. 9. num. 38. & Ripa l. finali, Cod. de reuoc. donat. quæst. 45. n. 151. vbi vterque sic inquit: Ex causa ingratitudinis seu inimicitiæ superuenientis reuocantur ipso iure absque alia voluntaris declaratione legata, & prælegata, & fideicommissa. Idem Iason dicta l. hereditas, num. 5. & dicta l. fideicommissum, vbi etiam Bald, num. 1. & 5. Paulus de Castro ibi num. 3. & glossa ibi fine, & glossa marginalis dictæ glossæ, Ledesma vbi suprà, Greg. Lopez l. 10. tit. 4. part. 5. verbo, sus herederos Ant. Gomez 1. var. cap. 12. num. 56. Molina tomo 1. instit. tract. 5. disp. 212. §. tacitè verò.

8. Hinc fit teneri talem legatarium, seu fideicommissarium restituere tale legatum ante omnem iudicis sententiam. Sic tenet expresè Ledesma, & colligitur ea illis quæ dicunt Padilla, & Syluest. quos statim referam, & patet ea anthoribus citatis, qui dicunt ipso iure censeri reuocata legata, & fideicōmissa, & maximè Bart. & Ripa vbi suprà, qui dicunt tale legatum remanere apud hæredem: ergo factus est incapax, & inhabilis per legem, iuxta id, quod notaui in principio huius dubij: & probatur, quia tale legatum noo reuocatur in pœnam ingratitudinis legatarij, sed ex tacita testatoris voluntate præsumpta, qui si sciret, renocasset, vt patet ex l. 3. §. fin. ff. de adim. legat. at quando donatio reuocatur ob præsumptam donantis voluntatem contrariam, ipso iure censetur reuocata, & tenetur donatarius statim restituere, vt contingit in reuocatione donationis ob filiorum natiuitatem, vt docet Couar. 4. decret. 5. part. c. 6. §. 8. num. 17. fine, Mexia pragmatica tritici conclus. 6. num. 109. Castro lib. 5. de lege pœnali, cap. 8. vno fol. post initium capitis: ergo. Et expresè colligitur ea Molina tomo 1. de inst. tract. 5. disp. 212. §. tacitè verò, dicit enim locum non habere in foro conscientiæ, si constet de cōtraria voluntate, qoia innititur præsumptæ voluntati, & §. si legatarius, vbi dicit, quando iniuria post mortem testatoris acciderit, non teneri in foro conscientiæ; quia est impar natura, & §. si item legatarius, vbi dicit non ad fiscum, sed ad hæredem pertinere l. filio, §. Seia, ff. de adim. legat. l. si inimicitiæ ff. de his quibus vt indig.

9. Nota conclusionem hanc intelligi, quando viuente testatore post legatum factum legatarius cōmisit talem ingratitudinem: nam si mortuo testatore commisisset, non reuocatur legatum ipso iure, donec per sententiam auferatur, & applicetur fisco. Ratio differentiæ, quia hoc interest inter causam ingratitudinis commissæ contra viuum, & contra defunctum, quòd propter illam reuocatur legatum ex præsumptione contrariæ voluntatis; at propter hanc non, cùm in mortuo non possit præsumi contraria voluntas sed reuocatur in pœnam ingratitudinis: & sic priori casu applicatur legatum hæredi, posteriori verò sic Molina dicto c. 9. n. 46. Ripa vbi suprà num. 151. 152. 153. Paulus de Castro dicta l. fideicommissum, num. 5. glossa marginalis citata, Bartolus l. 1. ff. de his, quibus vt indig. n. 1. & 4. Anton. Gomez tomo 1. var. c. 12. n. 56. Mantica de coniect. vlt. volunt. l. volunt. lib. 12. tit. 5. num 6. Syluest. verbo legatum 2. fine. Padilla l. fideicommissum, Cod. de fideicom. n. 2. fine. Vnde Syluest. Molina, & Padilla dicunt in tali casu non teneri legatarium restituere ante iudicis sententiam: & patet, quia tali casu applicatur fisco: ergo legatarius non est incapax, iuxta suprà dicta, atque notata.

10. Secundò nota idem dicendum esse de donatione reuocabili, qood de legato, scilicet ipso iure reuocari per ingratitudinem eo pacto, quo & legatum. Idem tenent alij, quos refert Matienzo lib 5. recopilat. tit. 10. l. 7. gloss. 3. num. 6. cootra alios, quos ibi refert, ipse tamen dicit, quod iudex æquus arbitrabitur in hoc. Ratio, quia donatio vsque ad mortem reuocabilis est omnino, vt legatum, & sic Syluest. verbo fideicommissum, initio, dicit donationem causa mortis cōtineri appellatione legatorum, l. etsi fideicommissum, ff. de legat. 3. Sic Molina dicto cap. 9. n. 42. Gregor. Lopez l. 10. tit. 4. par. 5. ver. sus herederos dicit inter has donationes reuocabiles computari donationem in tertio bonorùm, iuxta leges nostri regni.

11. Tertiò nota conclusionem tenere verum, etiam quando non culpa legatarij, sed testatoris inimicitiæ causatæ sunt. Ratio quia hoc casu reuocatur legatum ex præsumpta voluntate contraria testatoris, quæ ita præsumitur, siue culpa legatarij, siue testatoris inimicitiæ præcesserint. Ita contra Bart. l. cùm in tabulis, n. 1. ff. de his, quibus vt indig tenet Molina dicto cap. 9. num. 58. Mieres lib. de instit. 1. p. quæst. 43. n. 17. Couar. rubr. de testam. 2. part. num. 2. vers. Quintò ex præmissa. Ripa dicto n. 151. Iason l. si filium num. 2. Cod. de inoffic. testam. Palacios Rubios rubr. de donat. inter vir. & vxor. §. 78. num. 27. Gerar. singulari 5. Ioannes ab Amicis consil. 4. Menchaca de success. creat. lib. 1. §. 10. num. 621.

12. Quartò nota conclusionem tenere verum, etiamsi testator inimicitiæ legatarij conscius habuerit tempus renocandi, feceritque codicillum, nec in eo legatum reuocauerit, adhuc enim reuocatū manet, quia cum iam semel reuocatum sit, non requiritur, vt expresè conualidetur. Ita apertè habetur l. filio §. Seia, ff. de adim. legat. & tenet Bart. ibi n. 1. Franciscus Aretinus consil. 95. n. 5. Alex. l. 1. ff. de vulg. num. 53. Ripa dicto num. 151. Peralta l. cùm quidam, num. 8. ff. de legat. 3. Molina dicto c. 9. n. 41. P. Molina dicta disp. 212. §. tacitè verò. Si tamen testator post ortam inimicitiam cum legatario tacitè, vel expresè se reconciliauerit, illúmque ad domum suam introduxerit, vel aliquid simile fecerit, ex eo causa ingratitudinis, vel inimicitiæ remissa censebitur l. 4. ff. de adim. leg. Bart. Iason, Immola, Cuman. Aretin. Alexand. Acosta, Curtius, & communis. quos refert, & sequitur Molina eodem c. 9. n. 42. Ripa dicta l. fin. q. n. 61. Anton. Gomez 1. var. cap. 12. num. 56.

13. Quintò nota fideicommissum, vt notat Syluest. verbo fideicommissum esse illud legatum, quod fidei hæredis commissum est, vt alicui daret: vt si testator dicat hæredi relinquo tibi fundum, vt illum des Petro. Vnde differt tantùm à legato in hoc, quia hoc est, quando dispositio confertur in legatarium, illud cùm fertur in alium, de cuius manu debet capere: vnde comprehenditur nomine legati.

14. Tertia conclusio. Quando inter virum & vxorem factum est pactum, vt superuiuens dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, si alter alterum occiderit, non lucrabitur, sed ad hæredes peruenit, & in hoc casu intelligitur l. si ab hostibus, §. si vir, ff. soluto matrim. vbi disponitur virum occidentem vxorem non lucrari dotem. Ita explicat glossa ibi vers. si vir, & versic. lucrifacere, ibique Angel. Ioannes de Immola, Raphaël, Alex. de Immola l. maritus, Cod. vnde vir, num. 11. Molina lib. 5. de primog. cap. 2. num 31. Et ratio est, quia in tali pacto est tacita conditio, si alter culpam non commiserit in alterius morte.

15. Nota idem esse dicendum, quando alter alterum in infirmitate constitutum non curauit, vel eidem medicum malum adhibuit, vt ea ea infirmitate decederet. Sic glossa ibi, & Doctores communiter, Molina eodem cap. 2. num. 33. Palacios Rubios rubr. de donat. inter virum, & vxorem, §. 70. num. 29. & notat Molina, quòd quamuis talis negligentia in non curando non possit imputari aliis successoribus, qui curare non tenentur, at malum Medicum adhibere, omnibus imputatur.

16. Quarta conclusio: si vir occidat vxorem in adulterio repertam propria authoritate non lucratur dotem, nec illa bona, quæ ob adulteriū vxoris leges marito adiudicāt. Ratio, quia qui ius propria anthoritate sibi dixerit etiam lege permittente, legale commodum non consequitur. Sic expresè disponitur l. 82. Tauri, quæ hodie est l. 5. tit. 20. lib. 8. noua recopilat. & tenet Anton. Gomez eadem l. 82. Taur. num. 65. Gomez Arias l. 80. Taur. num. 1. Iulius Clarus lib. 5. recept. sentent. §. homicidium, vers.

vers. priuatur etiam. glossa *dicta l. si ab hostibus, verb. lucrifacere*; vbi Bald. Paulus. Immola, Roman. Alex. Couar. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 7. §. 7. *num.* 7. qui addit cum Alex. si dos marito ex alia causa deferatue à lege, non amittere eam, etiamsi vxorem adulteram occidat propria authoritate.

DVBIVM XXXIX.

An successor in primogenio occidens possessorem primogenij, illud amittat.

1. NOta difficultatem huius quæstionis hinc peodere, an maioratus propter indignitatem successoris deuoluatur ad subsequētem successorem, (nam tunc iuxta notabile positum *dub. præced. initio*, erit incapax, & amittet ipso iure) vel pertineat ad fiscum. oam tunc non erit incapax sed requiretur sententia, vt bene ootat Molina *lib.* 1. *de primog. c.* 9. *à num.* 25. *vsque ad* 30.

2. Circa hanc quæstionem aliqui tenent successorem maioratus, qui interficit possessorem, statim ipso iure priuari maioratu, & reddi inhabilem. Sic Ledesm. 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 1. *post dub.* 16. *fol.* 233. Mieres *lib. de instit. maior.* 2. *p. q.* 4. *illat.* 1. *à n.* 11. & maximè *n.* 20. 21. ille mouetur, quia maioratus per delictum successoris oon confiscatur, sed statim peruenit ad sequentē successorem: hic verò, quia tenet omnem occideotem testatorem esse incapacem hęreditatis. Sed vterque fallitur: Ledesm. quia licet maioratus non cōfiscetur in perpetuum, propter delictum possessoris, at dum viuit possessor, confiscabitur, & post mortem ipsius applicabitur aliis successoribus, vt docet Molina *lib.* 4. *de primog. c.* 11. *n.* 11. Aot. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 91. §. 3. *non obstat.* Deceptus est etiam Mieres, quia suum fuodamentum noo est verum, vt probaui *dub. præcedenti.*

3. Pro resolutione nota hoc dubium tractari attento iure communi, & Regni, seclusis cōditionibus appositis per testatorem, qui maioratum instituit; nam si ipse aliquid io hoc casu disposuit, id obseruandum erit.

4. Secundò nota maioratum posse institui in testamento, & in contractu donationis ceuocabilis, vel irreuocabilis. Rursus in testamento, vel constitnendo maioratus successorem, vt hæredem, vel vt legatarium, seu fideicommissarium. Quaodo verò censcatur hæres, & quando legatarius, seu fideicommissarius, consule Molinam, *lib.* 1. *cap.* 14. *à num.* 4. *vsque ad* 9.

5. Tertiò nota hoc distare inter primum maioratus successorem, & reliquos, quòd primus potest esse directus hæres, at reliqui non nisi vt legatarij seu fideicommissarij succedunt. Ratio, quia cùm primus maioratus successor in eo tanquam directus hæres successerit, nullo modo potest vnquam desinere esse hęres, *l. ei, qui soluendo*, vbi Bart. & communiter Doctores, *ff. de hæred. instit.* & *l.* 15. *tit.* 3. *p.* 6. Quare si quis instituat Petrum hæredem ad vitam, & post eius mortem Paulum, vel pauperes, vel hospitale, Paulus, pauperes, & hospitale succedunt, non vt hæredes, sed vt fideicommissarij: ergo cùm primus successor maioratus institutus hæres non possit desinere esse hæres, alij non vt hæredes, sed vt legatarij, seu fideicommissarij succedent. Sic Molina *eodem c.* 14. *num.* 9. 10. & 11.

6. Quartò nota aut maioratum fuisse institutum in persona filiorum, vel desceodentium, quibus legitima debetur, aut in personis, quibus non debetur legitima, vt in consanguineis transuersalibus, vel extraneis.

7. Quintò nota possessorem maioratus interfectum à successore, vel posse esse institutorē maioratus, vel alium successorem.

8. His positis sit prima conclusio. Quando ingratitudo, quæuis sit illa, etiam occisio, non fuit commissa contra maioratus institutorem, sed cōtra alium successorem possessorē maioratus, non amittit successor ipso iure maioratum qui talem occisionem fecit. Ratio, quia talis amissio est in pœnam ingratitudinis; hic verò nulla est ingratitudo, quia ingratitudo aliquam gratiam supponit factam, vt talis possessor, qui non instituit maioratum, oullam gratiam fecit successori circa maioratus successorem, sed talis gratia à primo institutore recepta est. Sic Molioa *l.* 1. *de primog. c.* 9. *n.* 2. plures referens Mieres *dict. q.* 4. *illat.* 1. *n.* 5. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n.* 71.

9. Secunda conclusio. Quando occidit successor maioratus iostitutorem, vel fuit illi iugratus grauiter, & maioratus fuit institutus inter eos, quibus legitima non debetur, quando successor primus fuit; qui talem ingratitudinem commisit, & fuit institutus hæres in tali maioratu, non ipso iure illum amittit, sed requiritur sententia, & applicabitur fisco per tempus vitæ talis successoris. Ratio, quia (vt dixi *dub. præcedenti*) hæres occidens testatorē non amittit ipso iure hæreditatem. Sic Molina *lib.* 1. *de primog. cap.* 9. *num.* 23. 25. Greg. Lopez *l.* 2. *tit.* 15. *part.* 2. *vers. sino el hyo*, vbi ioquit, si primus successor occidat testatorem, & iostitutorem maioratus; in vita illius coofiscabitur: ergo sentit requiri sententiam, iuxta notata *dubio præced. initio.* Et quòd non intelligat, nisi quando institutus est vt hæres, patet, quia ipsemet alibi tenet (vt mox referam) amittere ipso iure, quando vt legatarius institutus est.

10. Tertia conclusio. Si talis maioratus non est institutus in tali primo successore per modum hæredis, sed legatarij, seu fideicommissarij, seu donatarij, ac contractus ceuocabilis ad outum institutoris, reuocatur ipso iure absque alia voluotatis declaratione, ex causa inimicitiæ, grauis, vel ingratitudinis superuenieotis: & sic à fortiori si instituorem occidat. Ratio, quia legatum, & fideicommissum ipso iure amittuntur pee ingratitudinem superuenientem, vt dixi *dub. præced.* & donatio reuocabilis æquiparatur legato. Sic Molina *eodem cap.* 9. *num.* 37. 42. Gregor. Lopez *p.* 5. *tit.* 4. *l.* 10. *vers. sus herederos.* Et nota, (vt dixi *dub. præced.*) intelligi hanc conclusionem, quando ingratitudo viuo testatore commissa fuit. Molina *n.* 46.

11. Quarta cōclusio. Si tamen talis maioratus institutus est per viam donationis irreuocabilis, oon reuocatoe ipso iure per talem ingratitudinem. Ratio, quia donatio irreuocabilis non reuocatur ipso iure per ingratitudinem, nisi donans ipse reuocet, quia id fit in ingratitudiois pœnam, vt docet Ant. Gabriel *tomo* 1. *commun. opin. lib.* 14. *verbo, priuatio, fol.* 170. Mexia *pragmat. tritici, conclus.* 6. *n.* 119. Greg. Lopez *dict. vers. sus herederos*, & expresse docet *in illa l.* Couar. licèt sub dubio 4. *decret.* 2. *p. cap.* 6. §. 8. *n.* 17. *fine.*

12. Quinta conclusio. Alij maioratus successores prętet primum semper amittunt ipso iure maioratum in testamento, vel contractu reuocabili institutum. Ratio, quia (vt dixi *notab.* 5.) omnes illi non habent rationem hæredis, sed legatarij seu fideicommissarij, at legatum, & fideicommissum ipso iure amittuntur per ingratitudinem. Hæc conclusio apertè colligitur ex doctrina Molinæ *lib. de primog. c.* 14. *num.* 9. 10. 11. vbi dicit hos successores esse legatarios, seu fideicommissarios, & *c.* 9, maioratum institutum per modum legati, seu fideicommissi ipso iure reuocari per ingratitudinem: hoc videtur velle Greg. Lopez *part.* 2. *tit.* 15. *l.* 2. *vers. sino el hyo.* vbi ioquit, si quis occidat possessorem maioratus, si est nouus, in vita illius confiscabitur: si verò antiquus, statim transmittitur in sequentem successorem.

13. Hucusque dictum est, quando maioratus institutus est in personis, quibus non debetur legitima, vt io transuersalibus, vel extraneis: si tamen institutus sit in personis, quibus debetur legitima, vt in filiis, aut aliis descendentibus, aut maioratus instituitur ex legitima tantùm, aut ex legitima & aliis bonis extra legitimam, aut tantùm ex aliis bonis extra legitimam.

14. Sexta conclusio. Si maioratus sit institutus ex legitima, non priuatur filius, vel descendens ipso iure tali

maioratu ob quamcumque ingratitudinem, vel inimicitiam: sed oportet à patre, vel ascendente exhæredatus fuerit solemnitatibus iure requisitis interuenientibus. Ratio quia talis est hæres necessarius, & iure sanguinis qui (vt dixi *dub. preced.* secundùm ferè omnes) licèt interficiat testatorem, non amittit ipso iure hæreditatem. Item quia hic non recipit gratum à testatore, cùm iure debeatur sibi legitima. Sic Molina plures referens *lib. 1, cap. 9. num. 15. 16. 17. 18.*

15. Septima conclusio. Si talis maioratus simul de legitima, & aliis bonis extra legitimam institutus sit, idem dicendum est etiam in ea parte, quæ extra legitimam est, scilicet non reuocari. Ratio, quia maioratus indiuiduus esse debet, & eius naturę repugnat diuisio: ergo si quoad vnam partē non reuocatur, non reuocabitur etiam quoad aliam. Item, quia ille cęsetur hæres in tota illa quantitate, licet in legitima necessarius, in aliis verò bonis voluntarius: at hæres siue necessarius, siue voluntarius non amittit ipso iure hæreditatem. Sic Molina eodem *cap. 9. num. 19. 20.*

16. Vltima conclusio. Si tamen maioratus institutus sit ex eo tantùm, quòd legitimam excedit, per viam legati, vel fideicommissi, vel donationis reuocabilis vsque ad mortem, vt est donatio in tertio bonorum, iuxta leges Regni, reuocatur ipso iure per ingratitudinem. Patet ratione sæpe dicta: & sic colligitur ex doctrina Molinæ citatæ; & tenet expresse Gregor. Lopez *l. 10. tit. 4. part. 5. vers. sus herederos*, vbi limitat, nisi prælegatum, vel donatio habeatur loco institutionis scilicet quando est ita magna, vt videatur succedere loco institutionis, vel hæreditatis; quia tunc necessaria esset exhæredatio in filio, vt reuocaretur.

SVMMARIVM.

DVB. 40. *Quis possit esse executor testamenti.*

41. *An officiū executoris testamēti possit impleri per alium, vel transeat ad heredes.*
42. *An executor testamenti nominatus à testatore teneatur acceptare officium, & ad id compelli possit.*
43. *Ad quem spectet exequi testamentum quando nominati executores acceptare nolunt, vel testator nullum nominauit exequutorem.*
44. *An quando plures testamenti executores nominati sunt, possit vnus sine alio exequi.*
45. *Quid faciendum est, quando plures sunt executores, & inter se discordant.*
46. *An executor testamenti possit vendere testatoris bona ad implendum contenta in testamento.*
47. *An inuito herede possit executor testamenti soluere legata, & debita defuncti, vel hæc sint ab herede præstanda.*
48. *An executor possit agere aduersus heredes, vel alios hereditatis debitores, vt tradant bona ad exequendum testamentum.*
49. *An executor testamentarius teneatur reddere rationem, & facere inuentarium.*
50. *An executoribus testamentariis debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamenti impensi.*
51. *Quod tempus habeat executor testamenti, vel heres ad exequendum testamentum.*
52. *An sicut transacto anno, aliòve tempore per testatorem assignato ad exequendum testamentum, expirat officium executoris, & executio transfertur ad Episcopum: ita etiam eodem modo is, cui a testatore electio, vel declaratio commissa est, vt si testator dicat, relinquo decem sinta pauperibus declarandis per Petrum, teneatur eligere, vel declarare intra annum, aliudve tempus ad executionem designatum, ita vt alioquin ius illud eligendi, seu declarandi ad Episcopum spectet.*
53. *An heres, vel executor testamenti sicut per canones, & leges habet annum ad exequendum testamentum, ita etiam in foro conscientia, vel teneatur quamprimum potest exequi.*
54. *Quid possit Episcopus circa testamentorum exequutionem.*
55. *An possit testator prohibere, ne ad Episcopum deuoluatur exequutio testamenti, negligentibus heredibus, vel exequutoribus, exequi, vel ne teneantur reddere rationem administrationis Episcopo.*
56. *Quæ sit pœna heredis, vel exequutoris negligentis exequi testamentum, & an incurratur ipso iure, vel opus sit sententia.*
57. *An si testator leget tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui in pauperes, vel in opera pia arbitrio suorum, exequutorum, possint exequutores distribuere, & dare illi monasterio, vel pauperi ex illis mille aureis aliquid, quando ita pauper esset, vt id indicaretur expediens.*
58. *An exequutor testamenti, vel alius, cui committitur, aliquam summam inter pauperes distribuere, possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare.*
59. *Quinam comprehendantur nomine pauperum, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes.*
60. *An quando testator legat aliquid pauperibus absolutè, possit distributor dare quibuscumque.*
61. *An si is, cui pauperum electio cōmissa est, malè distribuat, possit ab eo appellari: & similiter quando testator dicit, sentio meam conscientiam grauatam aliquibus debitis, de quibus tamen habeo dubium, volo, vt stetur sententiæ P. N.*
62. *An quando testator iussit aliquid distribuere inter consanguineos pauperes ipsius testatoris, teneatur exequutor dare magis consanguinitate coniunctis, quàm pauperioribus.*
63. *Quinam comprehendantur orphanorum nomine, si quid legetur orphanis.*
64. *An executor testamentarius, cui electio pauperum commissa est, possit, electione facta, variare alios eligendo.*
65. *An cùm committitur per testatorem alicui, vt disponat de eius bonis valeat commissio, & quid teneatur ille facere.*

DVBIVM XL.

Quis possit esse executor testamenti.

1. Sit prima conclusio. Omnes clerici sæculares, & laici possunt esse executores testamenti. Patet ex *c. tua de testam.* cum ibi notatis: & ratio est, quia licèt clerici curam sæcularium actuum recipere non debeât, *11. q. 1. cap. te quidem*; nec esse ministri laicorum; hoc tamen est speciale in executione testamentorum, etiam ad non pias causas, vt possint esse, vt notatur *in cap. 2. de testam. in 6.* Sic Couar. *c. tua de testam. num. 1.* Matienzo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n. 2.* Syluest. *testam. 2. q. 1.* Armil. *verbo exequutor, n. 2.* vbi Angel. *n. 2.* Tabien. *q. 1.* D. Thom. *3. part. tit. 10. cap. 3. §. 9.* & sic approbat vsus, & tenent omnes.

2. Secunda conclusio. Possunt deputari exequutores laicus, & clericus simul: quia licèt in eodem officio dispar professio esse non debeat, *cap. in pœna. 16. q. 1.* hoc intelligitur, quando admittuntur, vt vnum corpus, vel vt vnum collegium. Sic Syluester, Tabiena, D. Anton. *ibi*, Angel. *num. 4.*

3. An verò Religiosi possint esse testamentarij, & omnia, quæ ad hoc pertinent, vel committi ipsis possit nominatio executoris, vel vt exequutor omnia de consilio ipsorum faciat, dixi latè *lib. 6. summa, cap. 21.*

4. An possit committi alicui, vt nominet testamenti exequutorem, dixi *ibi à n. 39. vsque ad 42.*

5. Tertia conclusio. Fœmina potest esse executrix testamenti. Patet, quia nullibi prohibetur, & quia potest

esse tuttix. Sic contra glossam *l. tutela, ff. de tut.* tenet glossa *c. a. de testam. in 6. vers. Religiosus,* & *ibi* Francus §. 1. *n.* 6. Ioan. Andr. & communis *ibi,* Spino *speculo testam. gloss.* 18. *n.* 35. Couat. *c. tua de testam. n.* 3. Ioan. Lupus *l.* 31. *Taur. num.* 37. vbi Tello *num.* 8. Antonius Gomez *num.* 6. Cifuentes *num.* 31. Bart. Bald. Oldrad. quos, & Speculatorem refert, & sequitur Marienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 5. *gloss.* 8. *num.* 5. Tabiena *verbo exequutor, quæst.* 5. Angel. *num.* 3. Syluest. *suprà,* Armil. *num.* 2. licèt limitet, si est consuetudo: sed non opus est tali limitatione, quia manifestù est stando in iure posse esse vt docent Doctores citati. Idem tenet Greg. Lopez *l.* 1. *tit.* 10. *p.* 6. *vers. frayles.*

6. Quarta conclusio. Fœmina secundò nubens, licèt amittat filiorum tutelam, at non amittit hoc exequutricis munus relictum sibi à viro in testamento. Hæc est contra Spino *ea gloss.* 18. *n.* 35. sed nostram conclusionem tenent Greg. Lopez, Couar. Matienzo Bart. Bald. Oldr. Decius *ibidem.* Ioan. Lupus *ibidem n.* 38.

7. Nota tamen, quòd relicta, siue commissa à testatore propriis fratribus exequutione testamenti, non censetur sororibus delegata ob imperfectum fœminarum consilium *l. vltima, C. de legit. tut.* Sic Baldus, & Iason, quos refert & sequitur Couar. *eo n.* 3.

8. Quinta conclusio. Pupillus, seu impubes non potest esse executor testamenti. Hanc contra aliquos, vt *ibi* refert, tenet Syluest. *dict. q.* 1. Angel. *verbo exequutor, n.* 2. Spino *suprà n.* 36. & Doctores, quos referà pro sequenti conclusione. Ratio est, quia cùm hoc officium requirat animi iudicium, & maturum consilium, difficilè poterit consilium præstare alij, qui sibi non habet.

9. De minori verò vigintiquinque annis absolutè dicit Syluest. & Angel. *ibi* posse esse, modo adultus sit.

10. Sexta tamen conclusio sit. Minor vigintiquinque annis, modò sit maior decem septem, potest esse exequutor testamenti. Probatur ex *c. qui generaliter §. vltimo de procurat. in 6.* vbi minor vigintiquinque annis, si decimumseptimum impleuerit, potest esse procurator ad negotia; ad quod etiam est *l.* 19. *in fine tit.* 5. *p.* 3. Sic licèt Speculator dubitet, & contrarium teneat Oldrad. quos *ibi* refert, tenet Matienzo *l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 6. *tit.* 4. *lib.* 5. *recop.* Couat. *dict. cap. tua, num.* 4. Greg. Lopez *l.* 1. *tit.* 10. *part.* 6. *vers. frayles,* glossa cõmuniter approbata, teste Matienzo, *cap. de testam. in* 6. *vers. Religiosus,* & *ibi* Francus §. 1. *n.* 6.

11. Septima conclusio. Excommunicatus potest esse exequutor testamenti. Ratio, quia licèt non possit esse in iudicio, at potest extraiudicialia tractare. Item, quia officium hoc non est ad suum commodum, sed aliorum scilicet testatoris, & legatariorum. Sic Spino *ea gloss.* 28. *n.* 38. Anchar. *cap. religiosus, de testam. in* 6. *n.* 3.

12. Octaua conclusio. Nec mutus, nec surdus, nec prodigus, cui datus est tutor, possunt esse exequutores testamenti. Sic Syluest. *testam.* 2. *quæst.* 1. *dict.* 5. Angel. *verbo executor, num.* 2.

13. Nona conclusio. Licèt de seruo teneant Syluest. Anchar. & Angel. *ibi,* & Bald. quem refert Spino non posse esse executòrem testamenti, at verius est posse, quia ea, quæ sunt nudi ministerij, & facti, quale est hoc munus possunt, per seruum adimpleri. Item quia spiritualia, & pietatis opera, quale est hoc, cadunt in seruum. Sic aliqui, vt refert Syluest. & probat latè Spino *dict. gloss.* 28. *num.* 33. 34.

DVBIVM XLI.

An officium executoris testamenti possit impleri per alium, vel transeat ad hæredes

1. PRimò dico, quòd hoc officium non potest delegari, nec impleri per alium; quia censetur electa industria personæ. Sic Dominicus & Oldradus, quos refert, ac sequitur Syluest *testamentum* 2. *q.* 3. *dict.* 6. Rosel. *restitutio* 15. *num.* 4. Spino *speculo testam. gloss.* 18. *n.* 21. vbi multos refert Francus *vbi infrà.*

2. Secundò dico, quòd est limitandum, nisi certæ rei derogatio, & certo loco facienda esset, quia tunc fortè posset alij committi, Syluest. & Rosel. *ibi.* Francus *c. s. de testam. in* 6. §. *sanè.*

3. Tertiò dico, quòd hoc officium non transit ad hæredes; quia censetur electa industria personæ, nisi testator, qui executorem cõstituit hoc expresserit. Sic Fràcus *dicto cap.* 2. *de testam.* §. *sanè, n.* 6. & *ibi* gloss. *vers. mortuo,* Syluest. *testam.* 2 *d.* 4. *dicto* 1. Armil. *verbo executor, n.* 4. Tabien. *ibi q.* 3. Angel. *n.* 8. Rosel. *restitutio* 15. *n.* 6. Azebedo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 6. *n.* 11.

4. Quartò dico, quòd si officium executoris committatur habenti dignitatem, transit in successorem in dignitate, quando committitur ratione dignitatis, secus si cõmittatur ratione personæ. Ratio, quia quando primo casu cõmittitur, non personæ, sed dignitati commissum censetur: dignitas autem eadem est, licèt varietur persona. Sic Card. *Clement.* 1. *de testam.* Syluest. *testam.* 2. *q.* 4. Armil. *ver. executor, n.* 4. Tabien. *ibi q.* 3. Angel. *n.* 8. Rosel. *restitutio* 15. *n.* 6. glossa *suprà vers. expresserit.*

5. Nota, quòd cognoscetur, an commissio sit nomine dignitatis, vel personæ, si adiicitur in commissione nomen proprium, siue solum, siue simul cum nomine dignitatis, vt dicendo, nomino Petrum testamẽtarium meum: aut nomino Petrum Archiepiscopum Granatensem testamentarium meum, tunc commissio est nomine personæ: si verò tantùm apponitur nomen dignitatis, vt, nomino Archiepiscopum Granatensem testamentarium meum, tunc commissio est ratione dignitatis, nisi institutus sit propinquus, quia tunc licèt nomen non fuerit expressum, videtur ratione personæ, cum affectione propinquitatis factum. Sic glossa *dicto cap.* 2. *de testam. in* 6. *vers. expresserit.* quam sequuntur, & commendant Bald. Angel. Fulgos. Iason *l. more maiorum, ff. de iurisd. om. iudic.* Couat. *cap. requisisti, de testam. n....* ibidem Sylu. Angel. Tabien. Rosel. Armil. *dubio preced.* citati. Menoch. *de arbitr. lib.* 1. *cap.* 68. *n.* 25. & hæc distinctio (dicunt Sylu. & Rosel.) facit ad multa: & ex ea infertur cum Rosel *ibi,* quòd quando dicitur in bulla Apostolica, *Præposito sancti Martini,* absque nominis expressione, transit ad successorem: secus si diceret, *Petro Præposito*; de quo vide Doctores *cap. quoniam Abbas, & cap. finali, de officio deleg.* & Iason *dicta l. more,* & Couat. *suprà,* Menochium *suprà à n.* 16. vbi alias limitationes ponunt, præcipuè Iason.

DVBIVM XLII.

An executor testamenti nominatus à testatore teneatur acceptare officium, & ad id compelli possit.

1. PRimò dico, quòd si nondum tacitè, nec expressè acceptauit non tenetur acceptare, nec potest ad id cõpelli; hoc enim officium est voluntarium. Sic colligitur ex *cap. Ioannes, de testam.* Et ratio est, quia officium executorum à partibus electorum non est publicum, & sic nullus inuitus id admittere compellitur. Sic Syluest. *testamentum* 2. *quæst.* 3. *dicto* 1. Armil. *verbo executor, n.* 5. vbi Tabien. *quæst.* 4. Angel. *n.* 9. D. Ant. 3. *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. Padilla *l.* 1. *n.* 50. *ff. de legat.* 2. Couat. *c. Ioann. de testam. num.* 3. vbi Panor. Ioannes Andr. & communis *ibi,* teste Couar. Tello. *l.* 31. *Taur. fine.* Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 18. Sarmiento *lib.* 8. *select. super l.* 1. quæ est *l. in arbitrium ff. de legat.* 2. *n.* 12. Matienzo *lib* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 30. & *l.* 7. *gloss.* 6. *n.* 1. vbi & refert Bart. Bald. & Decium. Idem Cifuentes *l.* 31. *Taur. n.* 4. & *ibi* Ioan. Lupus *num.* 3.

2. Nota idem esse in arbitrio, & arbitratore electo à partibus; non enim tenetur officium acceptare, quia non est officium publicum. Sic Padilla Sarmiento, Bart. *l. r. ff. de legat.* 2. *n.* 6. & *ibi* communis sententia.

3. Secundò nota quòd Spino *ibi* dicit, quòd licèt non

possit cogi acceptare officium exequutoris testamenti, at in foro conscientiæ, si sine causa non acceptet, peccabit mortaliter, & probat ex doctrina glossæ *c. sicut* 11. *q.* 1. *vers. visum*, & *ibi* Archid. vbi dicunt peccare non recipientem arbitrium, quam glossam sequuntur Immola *cap. pastoralis de offic. deleg. in princ.* & *ibi* Felin. *n.* 6. dicentes peccare mortaliter, non acceptando officium arbitri, quando spes est quòd partes ad concordiam reducet.

4. Sed hoc ita vniuersaliter dictum minus verum est; quia sic non esset hoc officium voluntarium contra omnes Doctores citatos. Vnde dicendum est, quòd non tantùm peccabit non acceptando siue officium arbitri, siue exequutoris, quando ad id posset per iudicem compelli, iuxta hic dicenda. Sic Sarmiento *ibi n.* 11. & moderniores, vt refert Felin. *ibidem.*

5. Secundò dico, quòd si expressè, vel tacitè acceptauit officium exequutoris, non potest renunciare, sed cogendus est, & tenetur acceptare. Id patet ex *cap. Ioannes de testam.* vbi id tenet Panor. *n.* 3 & Couar. *ibi n.* 3. Cardin. *Clement. vnica, de testam. q.* 4. Bart. & Decius, quos refert, & sequitur Tello *l.* 31. *Taur. fine* Cifuentes *ibi q.* 4. Sarmiento *vbi supra*, *n.* 8 Spino *n.* 18. Padilla *n.* 22. & 24. Matienzo *vtroque loco citato*. Syluest. Angel. Tabien. Armil. D. Anton. *supra.*

6. Aduerte, quòd idem est dicendum de arbitrio, & arbitratore. Padilla, Sarmiento, & Bartolus, *ibi.*

7. Secundò nota, quòd tunc dicetur tacitè acceptare, quando aliquem actum fecit, ex quo possit præsumi mandatum acceptasse, vt si recepit instrumentum in quo fuit designatus executor, & legit, & tacuit. Sic Felin. Ripa, Paulus de Castro, Bartol. Iason, quos refert, & sequitur Couar. *eo n.* 4. Matienzo *n.* 31. & explicat, quando mortuo testatore Syluest. Angel. Armil. Tabien. vbi in primo dicto citati sunt: licèt hi authores his verbis dicant, quando scienter recepit literas, quibus sibi officium deferebatur. Idem Fuluius Pacianus *lib.* 1. *de probat. c.* 29. *n.* 24. 25. 26. Secundò inducitur tacita acceptatio, quando aliquid fecit pertinens ad hoc, vt si soluit legatum, vel alicui creditori defuncti satisfecit, cùm enim cœperit officium exequutoris exercere, iam censetur tacitè acceptasse. Syluest. Tabien. Armil. D. Ant. *ibid.* Tertiò inducitur tacita acceptatio, quando acceptauit legatum, sciens onus exequutoris, vel arbitri sibi iniunctum; secus si ignorauit, tunc enim compelletur, vel acceptare officium, vel dimittere legatum, vt mox dicemus. Sic alios referens Sarmiento *ibi n.* 11. Peralta *l.* 1. *ff. de legat.* 2. *n.* 61.

8. Tertiò nota, quòd executor, qui præsens est designationi, & tacet non ex hoc videtur acceptare, nam & is in quem præsentem fit compromissum, licèt taceat, non videtur recepisse arbitrium. Sic Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 30. Fuluius Pacianus *n* 18. Immola Alex. Iason. Marc. Ant. Ioannes à Canibus, quos refert, & sequitur Padilla *n.* 23. Panorm. Barbat. & communis *dicto c. Ioannes de test.* quos refert & sequitur *ibi* Couar. *n.* 4. Syluest. Armil. D. Ant. Tabien. *proximè citati.* Hoc tamen limitandum est, nisi fuerit coniunctus, vel amicus testatoris, tunc enim ea sola præsentia, & taciturnitate videtur munus exequutoris acceptare. Sic Bald. Roman. Iason, Marcus Ant. quos cæteri sequuntur, & refert, & sequitur Couar. *ibi*, & Matienzo *ibi.* Fuluius Pacianus *supra n.* 22. dicit taciturnitatem ratione parentelæ præsumi consensum; & *n.* 23. dicit idem ratione strictæ amicitiæ.

9. Imo Padilla. *l.* 1. *ff. de legat.* 2. *num.* 28. absolutè ait posse consanguineum testatoris compelli acceptare officium exequutoris & arbitri, nec posse illud recusare, ac refert multos. Sed bene Sarmiento *supra. n.* 12. dicit esse omnino falsum, nisi quando esset statutum, vt causæ consanguineorum inter consanguineos compromittantur, tunc enim possent cogi admittere arbitrium, quia tunc videtur officium publicum illius familiæ, quæ compromittit. Colligitur etiam ex reliquis Doctoribus citatis, qui tantùm dicunt posse cõpelli consanguineum, quando fuit præsens, & tacuit.

10. Quartò nota, quòd hoc quod diximus, scilicet executorem, vel arbitratorem, vbi semel acceptauit officium, esse cogendum exequi, intelligendum est, quando acceptatũ esset officium iam delatum: secus si deferendum, nisi promisisset testatori se arbitraturum, vel exequuturum, vel nisi in testamento fuerit descriptus exequutor volens, & acceptans absque alia promissione. Sic Bald & Alexand. quos refert, & sequitur textus allegans, Peralta *dicta l.* 1. *n.* 60. & 61.

11. Tertiò dico; quod si aliquid huic exequutori, vel arbitratori relictum est in testamento, tunc causatiuè compellitur acceptare; id est, amittet legatum, vel acceptabit, quia videtur repudiare legatum non acceptando officium. Sic multos Doctores, & textus allegans Padilla *dict. l.* 1. *n.* 25. 26. & *ibi* Peralta *n.* 56. & omnes *ibi.* Sarmiento *supra n.* 10. Spino *dicta gloss.* 28. *num.* 45. Matienzo *lib.* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 30. Couar. *c. enim verensis siue partem.* Sarmiento *ibi*, Peralta *n.* 57. qui dicit, quòd in hoc casu, scilicet quãdo partem officij acceptat, & partẽ recusat, amittit totum legatũ. Imo hoc habet verum, licèt iam ignorans officium sibi commissum acceptasset legatum: illud enim amittet, si officium recuset. Sarmiento *ibi n.* 11. Peralta *ibi n.* 56. quando verò sciens officium acceptauit legatum, iam diximus tacitè acceptare officium, & sic non posse illud renunciare.

12. Nota, quòd aliqui dicunt cum Bart. *l.* 1. *ff. de legat.* 2. quòd licèt iure antiquo tantùm amittebat legatum, quando constabat testatorem motum ex hac causa legasse; at iure nouiori indistinctè amittit. Sed Padilla *ibi n.* 26. dicit, quòd ante iudicis monitionem, vt acceptet, idem est iure nouo, & antiquo: post iudicis verò monitionem priuabitur, quocumq; modo legetur. At Peralta *n.* 57 dicit cum aliis, quòd si cõstitisset per coniecturas, & probationes, quod esset eidem legaturus, licèt non cõmisisset ei officium, tunc respuens officium, non amittet legatum; secus si id non constitisset. Sed optimè Sarmiento *eo n.* 10. & Spino *n.* 45. hoc explicant dicentes attendendum esse, quod potest esse, vt testator licèt non cõmisisset officiũ, esset relicturus illud legatũ, at vbi officium à testatore cõmissum respuit, io ea spe non esset testator relicturus, quasi offensus & contemptus videatur testator esse. Vnde tunc tantùm non perdet legatum, quando possit euidenter constare esse relicturum, etiam si onus respueret; quod rarò accidit.

13. Secundò nota, quòd Couar. *eo. n.* 3. referens Barbarium & Romanum, & Matienzo *eo n.* 30. dicunt, quod si exequutor, vel arbitrator sit coniunctus testatori, in dubio non amittet legatum, Sed Sarmiento *eo n.* 10. hoc tantùm admittit in filio testatoris; quia in eum non ita leuit offensa indignaretur testator, imo Spino *n.* 46. nec in filio hoc admittit.

14. Tertiò nota, quòd si nolit arbitrari, quia habet iuris impedimentum, ne arbitretur, non perdit legatum, vt si sit frater minor, qui impeditur de cuiuscumque testamenti exequutione. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Padilla *num.* 32.

15. Quartò dico, quòd Religiosus potest cogi ab suo Prælato, esse exequutor testamenti Couar. *cap. Ioannes, de testam. n.* 3. & *ibi* Barbatius, *n.* 17. vide quæ dixi *lib.* 6. *sum. cap.* 11. *num.* 13.

16. Quintò dico, quòd quando ad Episcopum deuoluitur exequutio, potest officium hoc delegare subdito; quia ad eum tunc deuoluitur exequutio tanquam ad iudicem ordinarium; & potest eum compellere, vt exequatur, sicut in qualibet alia delegatione. Sic Couar. *c. Ioannes, de testam. num.* 3. Panorm. *ibi num.* 3. Barbatius *ibi num.* 11. Baldus quem refert Couar. Syluest. *testamentum* 2. *quæst.* 3. *dicto* 1. Armil. *verbo exequutor n.* 3. Tabien. *quæst.* 4. Angel. *num.* 9.

17. Imo aliqui dicunt, quòd licèt iudex non possit compellere

compellere exequutorem, vel arbitratorem tanquam talem, potest tamen tanquam vnum de populo eum compellere. Sic Bart. *l. in arbitrium, ff. de legat.* 2. & Cumanus *ibi*, dicens esse communem: & Padilla *ibi n.* 27. dicit, videri tenendum esse, licet lege non probetur. At oppositum tenent Ioann. Andr. & Alex. quos *ibi* refert Padilla, Sarmiento *vbi suprà num.* 12. optimè conciliat has sententias, dicitque quòd regulariter non potest compellere iudex: at in casu aliquo potest facere, si pietas versetur, & non reperiatur alius, qui id exercere possit. Ratio, quia nullum est officium adeò priuatum, quin ex causa non versetur publica vtilitas, vt quis id exercere compellatur in subsidium: nam & vendere quis cogitur. Sed non temerè, inquit, hoc iudex facere debet, sed vbi manifestum sit sine euidenti damno non aliter posse id confici, in quo & pietas, & vtilitas versetur.

18 Nota tamen, quòd iudex sæcularis debet compellere sæcularem, & Episcopus Clericum. Ratio, quia licèt Episcopus ratione officij exequutoris possit laicos compellere, id verum est, quoad eos qui obligati sunt ex testamento, non verò quoad alios. Sic Sarmiento *eodem num.* 12.

DVBIVM XLIII.

Ad quem spectet exequi testamentum, quando nominati exequutores acceptare nolunt, vel testator nullum nominauit exequutorem.

1 Sit prima conclusio. Nullo exequutore à testatore nominato, tunc hæredi competit exequutio testamenti, etiam quoad legata piæ. Patet ex *cap. 3. de testam.* & habetur *l. 7. tit.* 10. *part.* 6. & ratio est, quia ad hæredem spectat principaliter implere voluntatem defuncti, in ipsum enim transeunt omnia iura, actiones, & bona defuncti, & dicitur eadem persona cum defuncto, vt optimè Anchar. *cap. 3. de testam. num.* 3. ergo quando testator nullum designauit exequutorem, non abstulit hoc officium ab hærede. Sic Couar. *cap. 3. de testam. num.* 8. Gregor. Lopez *l. 1. vers. en la verdad. tit.* 10. *part.* 6. Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 14. gloss. 1. num.* 59.

2 Hinc fit, quòd in hoc casu, si hæres non sit negligens, Episcopus non se intromittit. Sic Gregor. Lopez *l. 7. tit. 10. part. 6. vers. el heredero.* Si verò hæres implere noluit; tunc Episcopus erit exequutor. Sic habetur ex *l.* 7.

3 Nota ab hac conclusione excipi, nisi legatum fiat in redemptionem captiuorum, quia tunc nullo exequutore nominato ad Episcopum pertinet exequutio. *Auth. de ecclesiast. titulis §. si quis ædificat. & § pro redemp. & l. 5. tit.* 10. *p.* 6. Sic Greg. Lopez *dicta l. 1. vers. en la verdad.* & *dicta l.* 5. Couar. & Matienzo *proximè citati.*

4 Cui verò Episcopo hoc incumbat, nempè an Episcopo domicilij testatoris, vel loci, vbi obiit, vel vbi habet bona, consule *l. 5. tit.* 10. *part.* 6. & *ibi* Gregor. Lopez *vers. o aquel.*

5 Secundò nota, quòd si testator designauit exequutorē, ille præfertur Episcopo, vt *l. nulli, C. de Episc. & Cleric.* Immo præfertur alteri priuilegiato à Papa, vt possit recipere relicta ad pias causas. Sic Ioan. Andr. quem refert, ac sequitur Greg. Lopez *dicta l. 5. vers. si non señalase.*

6 Secunda conclusio. Rupto testamento ex causa exhæredationis, vel prætetitionis, conseruatur datio exequutorum testamenti, sicut & tutelarum. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Padilla *l. 1. ff. de legat.* 2. *n.* 30.

7 Tertia conclusio. Quando exequutores nominati per testatorem acceptare nolunt officium, prout possunt nolle, vt diximus, tunc Episcopus est exequutor. Hanc videntur expresse tenere Syluest. *testament.* 2. *q.* 2. *dicto* 1. Armil. *verbo exequutor, num.* 25. Tabien. *ibi, quæst.* 15. & Angel. *ibi num.* 21. vbi dicunt, quòd si Religiosus nominetur exequutor testamenti, & reuocet licentiam Prælatus, exequetur alius exequutor deputatus à testatore: quòd si non sit alius, exequetur Episcopus. Idem videntur expressè tenere Syluest. *ibi q. 3. dicto* 5. & D. Anton. 3. *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. vbi dicunt, quòd quando exequutor est absens in remotis, exequetur socius, quòd si non habeat socium exequetur Episcopus, & Anchar. *cap. Religiosus, de testam. in 6. num.* 2. vbi dicit, quòd si testator assignet eum, qui esse nequit, vel is obiit, exequetur Episcopus.

DVBIVM XLIV.

An quando plures testamenti executores nominati sunt, possit vnus sine alio exequi.

1 Sit prima conclusio. Pluribus exequutoribus simpliciter datis, non videntur dati in solidum, nisi testator aliud expressetit; & sic non poterit vnus exequi, vel eligere, vel vendere sine alio. Sic colligitur ex *cap. Religiosus, de testam. in 6. §. sanè*, & tenet *ibi* Francus *num.* 5. & Speculator, quem *ibi* refert. Idem habetur *l. 6. tit.* 10. *part.* 6. ibique Greg. Lopez *vers. todos*, Baldus, & Butricanus *l. nulli, C. de Episcop. & Cleric.* Anton. Gomez *l.* 38. *Taur. num.* 6. Matienzo *lib. 5. recop. tit. 4. 12. gloss. 3. n.* 3.

Duplex tamen est limitatio.

2 Prima est, nisi distributio sit certa, vt si testator certam rem iussit distribui certæ personæ; tunc enim potest quilibet illorum exequi: vel si iussit testator dari decem tali pauperi, quia cùm in hoc nullum requiratur arbitrium, sed sit mera facti exequutio, non refert, per quem fiat. Sic Bald. Butricanus, Greg. Lopez, & Francus *ibi*, qui dicit hoc esse verum, licèt alter exequutor prohiberet.

3 Secunda limitatio est, nisi aliquis illorum exequutorum nollet exequi, vel obiret, vel esset in remotis, tunc enim in fauorem testatoris, ne differretur implementum eius voluntatis, statutum est, vt possint alij exequutores exequi. Sic habetur expressè *dicto cap. Religiosus, §. sanè.* Et limitatur *ibi*, nisi testator aliud expressetit; & tenent *ibi* glossa, Francus, & omnes, Syluest. *testam.* 2. *q.* 5. *dicto* 1. Armil. *verbo exequutor, n.* 5. Tabien. *q.* 3. Angel. *n.* 5. & 6. Rosel. *testam.* 3. *n.* 5. ad idem est *l. 6. tit.* 10. *p.* 6. vbi dicit illa lex, *si todos no pueden, o no quieren ser, deue valer lo que hizieren los dos, o el vno*, quæ lex intelligenda est iuxta disposita *dicto §. sanè*, vnde dum dicit, *no pueden*; debet intelligi de impedimento non modici temporis, vt probatur *in dicto §. sanè*, ibi, *nimium differri.* Sic Gregor. Lopez *ibi, vers. no pueden*, & Couar. *c. 3. de testam. n.* 4.

4 Nota primò, quòd hoc procedit, siue sint duo instituti exequutores, siue plures: licèt enim textus singulariter loqui videatur, dicens, *alio impedito*, &c. at clarè videtur velle, quòd licèt sint plures duobus, tunc vnus solus, cæteris impeditis, vel nolentibus, possit exequi, quia ratio textus ibi, *nec voluntatem testatoris*, concludit generaliter in omnibus. Idem textus expressè dicit *pluribus.* Sic *l. 6. tit.* 10. *part.* 6. Francus referens Calderinum *dicto §. sanè, num.* 5. Rosel. *restitutio* 15. *num.* 5. Idem Dominicus *eo §. sanè.* Vnde inferunt Calder. Francus, & Dominicus *ibi*, quòd si testator signauit quatuor exequutores cum clausula, vt omnes, vel maior pars cum Ioanne, qui est vnus ex ipsis quatuor, distribuant, mortui sunt duo, vel superest Ioannes cum alio, poterunt hi duo distribuere propter rationem huius textus; quia tam in duobus, quàm in pluribus intelligitur.

5 Secundò nota, quòd in casu distantiæ magnæ alicuius ex dictis exequutoribus, non oportet illum citare; si verò non multum distaret, esset vocandus; & si termino statuto non veniret, procedent cæteri. Sic glossa *dicto cap. Religiosus, vers. in remotis*, Francus *ibi §. sanè, num.* 4. Syluest. Tabien. Angel. Armil. *proximè citati.*

6 Tertiò nota, quòd si in hoc casu absentiæ magnæ exequutoris, non est alius exequutor, nec testator aliud prouidit, exequetur Episcopus, nec instabitur compulsioni absentis. Sic Syluest. *testam. 1. quæst. 3. dicto* 5. Francus *dicto §. sanè, num.* 4. D. Anton. 3. *part. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9.

7 Quartò nota, quòd illud, *nolente altero exequutore*, procedit, siue nolit ante acceptatum officium, siue post

acceptatum,vt patet ex *dicto* §.*sanè*. Vnde licèt officium exequutoris non sit voluntarium post acceptationem quoad effectum, vt nec possit cogi; at est voluntarium quoad hunc effectum, quòd alio nolente potest alius exequi. Sic Francus *eo* §.*sanè num*.2. & Archid. *ibi* & *n*.3. dicit Francus cum Dominico *ibi*, quod si in quantum dicit ille textus, vt alter possit liberè, intelligitur, id est, non expectata reuersione absentis, vel voluntate nolentis: nec est necessaria requisitio alterius, vel consensus.

8 Quintò ex dictis infertur, quòd in dubio pluribus exequutoribus nominatis non videntur dari in solidum, sed vt censeantur dari in solidum, oportet à testatore exprimi. Sic colligitur ex adductis textibus, & Doctoribus in prima conclusione,& tenet Francus *dicto* §.*sanè*,*n*.20.

9 Sextò infertur, quòd vno exequutore mortuo, vel absente, vel nolente, Episcopus non potest se, vel alium substituere. Ratio,quia Episcopus negligentiam, vel malitiam exequutorum supplere potest, sed non hæc impedimenta, cùm iam *dicto* §.*sanè* cautum sit,quid tunc fieri debeat. Sic Francus *ibi num*.4. Anchar. *ibi num*. 6. Baldus, quem refert,& sequitur Gregor. Lopez *l*.6. *tit*.10. *part*. 6. *vers*.*no pueden*.

10 Secunda conclusio. Quando plures exequutores non sunt instituti simpliciter, sed cum aliqua limitatione, scilicet vt vnus sine alio non exequatur, tunc etiam in dictis casibus,scilicet quando alter obiit, vel non vult, vel longè distat, non potest alius exequi, sed seruandum est,quod ordinauit testator. Patet ex *dicto cap*.*Religiosus*, §.*sanè*. Sic glossa *ibi vers*. *expresserit*, & *ibi* Francus *num*.7. & omnes, Gregor. Lopez *dicto vers*.*no pueden*, Syluest. *testamentum* 2.*quæst*.5.*dicto* 1. Tabien. *verbo*, *exequutor*,*q*.2. Angel.*num*.6.

11 Vnde tunc si testator non prouidit, ex quo cæteri impediuntur,exequetur Episcopus. Sic glossa *eo vers*.*expresserit*.

12 Huc vsque est actum, quando exequutores non instituti sunt expresè à testatore, vt quilibet in solidum possit exequi,sequens conclusio agit, quando quilibet in solidum.

13 Tertia Conclusio. Quando plures exequutores instituti sunt,ita vt quilibet in solidum institutus sit, tunc quilibet potest exequi sine alio; quod quando distributio est certa, vt si certa summa danda sit certæ personæ, verum est, licèt alter contradicat: quando verò distributio est incerta,intelligitur modò alter exequutor non prohibeat,vel contradicat. Quando verò prohibet, & sic exequutores discordant,dicam *dub*.*sequenti*. Sic Francus *dicto cap*.*Religiosus*,§.*sanè*,*n*.5.& Baldus,per eum citatus.

DVBIVM XLV.

Quid faciendum sit, quando plures sunt exequutores, & inter se discordant.

1 Sit prima conclusio. Quando exequutores sunt discordes,standum est mandato maioris partis; sic enim in commissariis datis ad testandum disponitur *l*.22. *tit*.4.*lib*.5.*recopil*. vbi Matienzo *gloss*.3.*num* 1. dicit ferè in omnibus causis à pluribus expediendis præualere maiorem partem,*l*.*quod maior*,*ff*.*ad municip*. & *cap*. 1. *de his*, *quæ fiunt à mai*.*part*. *capit*. & tenet Spino alios referens *speculo testam*.*gloss*.28.*num*.19. Peralta multos referens *l*. *vnum ex familia*,§.*rogo*,*num*.10.*ff*.*de legat*.2.& omnes.

2 Nota, quòd hoc adeò verum, quòd si sint quinque exequutores ad eligendos pauperes, & duo eligunt vnum ex illis, alij duo extraneum, & electus consensit suæ electioni, præfertur, quia iam est maior pars pro illo. Sic multos referens Peralta *eo num* 10.

3 Secunda conclusio. Quando exequutores discordes sunt æquales pro vtraque parte, vt duo pro vna, & duo pro alia, tunc dicit Spino *eo num*.19. posse præferre Episcopum,quem voluerit. Sed dicendum est, quòd si sit in rebus piis,potest Episcopus præferre, quem voluerit. Si verò in rebus profanis, id potest iudex sæcularis. Sic Bald.& Speculator, quos refert ac sequitur Gregor. Lopez *l*.6.*tit*.10.*part*.6.*vers*.*todos*, Francus *cap*,2.§.*sanè*, *de testam*.*in* 6.*num*. 5.

4 Nota hoc intelligendum esse data paritate personarum;secus si sint dispares, vt quia vnus est masculus, alter fœmina; tunc enim præfertur masculus: vel si vnus est extraneus,alter verò consanguineus testatoris, præfertur consanguineus: vel si vnus est laicus, alter verò clericus, præfertur clericus. Sic Andr. Siculus, & Ludou. Roman. Baldus,Barbatius, quos refert, & sequitur Spino *eo num*. 19. Palacios Rubios *cap*.*per vestras*, *de donat*. *ante notabile primum*,§.43.*num*.5.& 8. Castillo *l*. 38. *Taur*. *num*... & *ibi* Gomez Arias *num*.5.

DVBIVM XLVI.

An exequutor testamenti possit vendere testatoris bona ad implendum contenta in testamento.

1 Nota, quòd exequutor est duplex: quidam est vniuersalis, quidam verò particularis. Vniuersalis ille est, qui nullo hærede instituto nominatim eligitur ad omnia bona distribuenda, & legata soluenda, vt *l*.*si quis ad declinandam*, *Cod*. *de Episcopis*, & *Cleric*. qui reputatur quasi hæres. Particularis verò est,qui particulariter ad exequendum testamentum relictus est. Sic Bart. Innoc. Alex. Parisius, quos refert, & sequitur Matienzo *l*.5.*recopilat*.*tit*.4.*l*.14.*gloss*.1. *num*.7. Azebedo *eodem tit*. 4.*l*.6.*n*.1. Couar.*cap*.*Ioannes de testam*.*num*.6.

2 Sit prima conclusio. Exequutor vniuersalis potest bona testatoris vendere tanquam hæres, reputatur enim quasi hæres,vt patet ex *l*.*si quis ad declinandam*. Sic Bart. *l*.*alio*,*ff*.*de alimen*.& *cibar*.*legat*. Couar. Azebedo *proximè citati*, Matienzo *ibidem num* 9. Armil. *verbo exequutor*,*n*.7. Tabien.*ibi*,*q*.6. Angel. *num*.16. Syluest. *testam*. 2.*q*. 5.*fine*, Anton. Gomez 1.*var*. *cap*.12. *num*.12. Tello *l*. 32. *Taur*. *num*.6. Speculator,quem refert, ac sequitur Anchar. *cap*. *Religiosus*,*de testam*.*in* 6.*num*.10.

2 Secunda conclusio. Exequutor testamentarius particularis non potest bona testatoris vendere,nisi ei specialiter à testatore concedatur vendendi potestas *l*.4.*tit*.10. *part*.6.& ex ea expendit Gregor. Lopez *ibi vers*. *queda libre*. Couar. Anton. Gomez, Tello multos alios referens, Bart. Anchar. Syluest. Tabien. Angel. Armil. Azebedo, Matienzo *num*.14. proximè citati.

4 Hinc fit, quòd si vendat non habens potestatem à testatore vendendi, venditio est nulla, Matienzo *eo n*.14. Tello *eo num*.6.

5 Nota primò, quòd communiter testatores solent dare exequutoribus talem potestatem vendendi vsque ad satisfactionem, seu implementum contentorum in testamento: & verba,quibus solet dari hæc facultas, ponit Bart. *dict*. *l*.*alio*,*num*. 7.& ipse Matienzo *num*.14. quæ sunt hæc: Sint exequutores huius testamenti Petrus, & Ioannes,& quilibet eorum,quibus concedo licentiam, & potestatem vendendi de bonis meis cum bannimento, & sine illo vsque ad satisfactionem integram præmissorum.

6 Secundò nota esse maximè attendenda verba, quibus conceditur exequutori facultas vendendi, an scilicet importent liberam voluntatem, vel arbitrium boni viri; si enim dicatur, concedimus licentiam, vel concedimus potestatem; tantùm conceditur arbitrium boni viri: si verò dicatur, concedimus liberam potestatem, vel plenam potestatem,& licentiam,conceditur libera voluntas.

7 Tertiò nota, quòd si exequutori data est potestas, vendendi per verba importantia prudentiale arbitrium, tunc non potest pro libito vendere bona testatoris, sed tenetur seruare ordinem dispositum, *l*.*à diuo*, §.*in venditione*, *ff*. *de re iudic*. vt scilicet priùs vendantur mobilia, postea iura & actiones,postea immobilia. Si verò data sit facultas per verba importantia liberam voluntatem,tunc etsi ordo peruertatur,valet vẽditio: sed restringitur illa libera

bera

bera voluntas, vt bona fide faciat, id est, vt non vendat rem magni pretij pro minimo, aliàs nulla esset venditio. Sic Tello *l.32. Taur. n. 6.* Azebedo *lib. 5 recop. tit. 4. l. 6. n. 4. & 5.* Bart *dict. l. alio, n. 13. 14.* Anchar. *suprà num.* 10. Matienzo *suprà num.* 21. licèt hi tres vltimi non ita distinctè hoc explicent, vt Tello, & Axebedo. Hæc tamen venditio, nisi aliud à testatore exprimatur, necessariò fieri debet cum bannimentis, id est, in publica subhastatione, licèt testator concesserit ei liberam voluntatem, & potestatem vendendi; quia tutores habent liberam potestatem vendendi *l. mandato, ff. de procurat.* & tamen res pupilli in publica subhastatione vendere tenentur. Sic Bart. *ibi n.* 21. Anchar. *ibi n.* 11. Matienzo *ibi n.* 34. Tello, & Azebedo *ibi.* Vnde (inquiunt Bart. & Matienzo) quando in potestate vendendi data exequutori apponuntur hæc verba, *vendendi cum bannimento, & sine illo*; operantur hoc, vt possit exequutor vendere absque publica subhastatione.

8 Quartò nota, quòd quando exequutor vendit iure exequutoris, non tenetur de euictione, sed ex promissione exequutoris tenetur hæres; quia quoties quis vendit ex officio sibi iniuncto, ipse non tenetur de euictione. *l. qui erat heres, & l. si pignori, ff. famil. ercisc.* Sic Bart. *d. l. alio, n.* 21. Anchar. *n.* 12. Matienzo *n.* 33. Tello *n. 7. proximè citati*, Spino *speculo testam. gloss. 28. n.* 31. Greg. Lopez *l. 4. vers. queda, tit. 10. part. 6.*

9 Quintò nota, quòd hæres potest impedire, ne exequutor vendat, vel offerendo pecuniam necessariam pro soluendis legatis, vel si hæres offerat, separatum vendere, & ex pretio satisfacere legatariis, & aliis, quibus executores satisfacere velint intra terminum competentem, datis ad id idoneis fideiussoribus: & hac in specie hæres in vendendo præfertur exequutoribus; vel si alicuius rei velit venditionem impedire alia ablata, quæ commodiùs vendi possit: vel si rem, quam vult exequutor vendere, maiori pretio vendendam insinuet, ostendens offerentem maius pretium Sic Bart. *d. l. alio, n.* 19. Anchar. *suprà n.* 11. Matienzo *suprà n.* 27.

10 Sextò nota, quòd saltem in relictis ad pias causas dicit *ibi* Bart. *n.* 22. & Anchar. *n.* 12. non posse exequutorem vendere pecunia credita. Sed de hac re videndus est Matienzo in stylo Cancellariæ *tit. 1. praeminentia* 17. *casu 30. declarat. 2. cap. 2. gloss. 3. n. 9.*

11 Septimò nota, quòd per hanc licentiam vendendi datam exequutori potest exequutor permutare, obligare, & in solutum dare; quia licèt permissio vendendi facta à lege, vel à iudice debeat intelligi strictè, secus est, quando fit à priuato; tunc enim appellatio venditionis continet omnem actum alienationis, qua impletur causa, ob quam fuit permissa venditio. Sic allegantes textus Anchar. *ibi n.* 10. Bart. *ibi n.* 11. Matienzo *n.* 17.

12 Duo tamen maximè vertuntur in dubium circa hanc facultatem vendendi datam exequutori testamenti; alterum est, an requiratur aditio hæreditatis, vt possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento: alterum est, an sit requirendus hæres ad hoc, vel eo irrequisito, possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento.

13 Circa primum, an scilicet requiratur aditio hæreditatis, vt possit exequutor vendere, & exequi contenta in testamento, stando in iure communi, erat certum requiri, vt priùs hæres, siue ex testamento, siue ab intestato adiret. *l. si nemo, ff. de testam. tutel. & l. si nemo, ff. de reg. iur. & l. 2. ff. de fideicommiss. libert.* Et ratio est, quia omnia contenta in testamento, nil valent absque aditione hæreditatis. Sic tenent Bart. *l. alio ff. de alimen. & cibar. legat. n.* 7. Anchar. *cap. finali, de testam. in 6. n.* 10. Matienxo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n.* 16.

14 Tota difficultas est stando in iure regio, nempe *l. 1. tit. 4. lib. 5. nona recopilat.* qua cauetur omnia contenta in testamento esse valida absque aditione hæredis: an possit in hoc regno exequutor vendere, & exequi testamentum ante aditionem hæreditatis.

Triplex est sententia.

15 Prima dicit, non posse exequi testamentum, nec vendere ante aditionem hæreditatis, quia lex illa prima tantum vult non requiri aditionem hæredis nominati in testamento: at non statuit non requiri saltem aditionem ipsius, vel succedentium ab intestato: vnde iudex debet concedere terminum ad adeundum, & si intra illum nolunt, dabitur defensor bonis. Sic Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 1. n.* 178. Ad idem est Anton. Gomez *tom. 1. var. c. 12. n.* 12. vbi dicit, quòd exequutores debent priùs requirere, & monere hæredem, qualiter, & in quibus bonis, & quomodo, & qua forma meliùs fiat exequutio voluntatis defuncti, vt minus damnum hæredi, & bonis hæreditariis afferatur.

16 Secunda sententia dicit, quòd si hæres est absens, potest exequutor vendere, & exequi cætera in testamento contenta ante aditionẽ hæreditatis; immo ipso nesciente: si verò hæres est præsens, debet per iudicem ipsi intimari, vt intra certum tempus adeat; & eo tempore elapso potest exequi. Sic Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n. 16. iuncto n.* 50. Ad idem est expressè Greg. Lopez *l. 6. tit. 10. part. 6. vers. facta*, quem sequitur Burgos de Paz *l. 3. Taur. 1. part. n.* 955. vbi vterque hæc dicit, licèt attenta lege Regni legata non pendeant ab aditione hæreditatis, & sic videatur, quòd ante aditam hæreditatem possit exequutor exequi: at placet, quod de iudicis præcepto hæredi notificetur, vt intra certum tempus adeat, vel repudiet (potest enim exequutor de iudicis præcepto compellere hæredem ad hoc,) vt sic sine hæreditatis detrimento exequutio procedat; & si intra tale tempus nolit adire, legata mittentur exequutioni.

17 Tertia sententia probabilior docet posse vendere, & exequi ante aditam hæreditatem. Probatur, quia ideo de iure communi non poterat, quia aditio hæreditatis necessaria erat ad firmitatem contentorum in testamento, sed attento iure regio iam non est necessaria; ergo. Et confirmatur fortissimè, quia etiam iure communi exequutores poterant, & debebant exequi legata pia ante aditionem hæreditatis, eo quòd ad valorem horum legatorum non requirebatur aditio hæreditatis, vt benè Peralta *l. omnia, ff. de legat. 2. num.* 3. Paulus de Castro *l. cùm quidam, fine, ff. de legat.* 2. Anchar. *dict. n.* 10. Couar. *c. Raynaldus. §. 3. de testam. n. 11. versic. regia.* ergo cùm attento iure regio ad firmitatem quorumcumque contentorum in testamento non requiratur aditio hæreditatis, idem erit in quibuscumque legatis, scilicet, vt possint ante aditam hæreditatem exequutioni mandari. Sic Tello *l. 32. Taur. n. 7. & 8.* Axebedo *l. 6. tit. 4. lib. 5. nona recopil. n.* 1.

18 Altera difficultas est, an ante hanc aditionem teneatur exequutor requirere hæredem, vel possit eo irrequisito vendere.

19 Et quidem iure communi attento videbatur dicendum esse requirendum hæredem, vt optimè explicat, & probat Bart. *l. alio, ff. de alimen. & cib. legat. num. 16. 17. & 18.* Anchar. *c. finali, n. 10. de testam. in 6.* Ruinus, & Parisius, quos refert, ac sequitur Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n.* 22.

20 Hoc tamen limitandum est primò, nisi hæres effugiat præsentiam exequutoris. Sic Bald. Alex. Aret. quos refert, ac sequitur Matienzo *ibi n.* 23. Secundò limitandum est, quoties exequutor indiget hæredis informatione, vel suæ voluntatis exploratione, secus si ea non indigeat. Sic Baldus quem refert, ac sequitur Matienzo *n.* 24. & Alex. quem *ibi* refert. Idem Azebedo *lib. 5. recop. tit. 4. l. 6. n.* 3. Greg. Lopez *l. 4. vers. queda, tit. 10. p. 6.* Tertiò est limitandum, nisi pupillus esset hæres, & tutor exequutor; tunc enim non tenetur requirere pupillum ad vendendum. Sic Alex. Greg. Lopez *ibi*, Matienxo *n.* 25.

21 Maius autem dubium est, an hodie stante iure regio, nempe *l. 1. tit. 4. lib. 5. recopilat.* qua cauetur, vt aditio hæreditatis necessaria non sit ad valorem contentorum

in

in testamento, sit necessarium hæredem requirere: nam Anton. Gomez, qui post hoc ius regium scripsit, licèt eius non fecerit mentionem, *tom.1.var.cap.* 12. *n.* 12. dicit debere priùs requirere, & hæredem monere, qualiter, & in quibus bonis, & quo modo, & qua forma meliùs fiat exequutio voluntatis defuncti.

22 Sed meliùs Matienzo *n.*26. dicit non exigi requisitionem hæredis, & hoc præsertim, quando hæres est absens: & probatur ea dictis, nam si exequutor potest vendere, & exequi ante aditionem hæreditatis, qua hæres; ergo non tenetur requirere hæredem.

23 Aduertit tamen optimè Matienzo *ibi n.*28. quòd licèt exequutor hoc possit facere, at emptor, ne vnquam pati possit controuersiam ab hærede, hæredem requirat, & si renuerit, mediante iudice cogat, vt ratificet venditionem sibi ab exequutore factam, quod iure facere potest: & refert *ibi* multos.

DVBIUM XLVII.

An inuito hærede possit exequutor testamenti soluere legata, & debita defuncti, vel hæc sint ab hærede præstanda.

1 Sit prima conclusio. Exequutori testamenti incumbit soluere legata in testamento contenta. Probatur ea *l.2.tit.*10.*part.*6. vbi sic dicitur: *Poderio an los testamentarios de entregar las mandas*. Item, quia verba commissionis ipsis datæ hoc significant, quæ hæc esse solent; & ad implendum omnia contenta in hoc meo testamento, designo in meos testamentarios, &c. sic colligitur ex Matienzo *lib.5.recopilat.tit.4.l.14.gloss.1.initio*, vbi ait, ideo testamentarios dici solere Hispane *cabezaleros*, quia ante omnia debent legata soluere, antequam hæredes bona capiant, & *n.* 32. vbi dicit posse conueniri exequutores à legatariis, vt legata soluant. Et Nauar. in omnibus summis *cap.*25.*num.*65, dicit peccare mortaliter exequutorem, si non soluat legata, præsertim pia: & Nauarra *lib.3.de restitut.cap.4.n.*165.166. dicit teneri exequutorem soluere legata. Ad idem est Anton. Gomez *tomo* 1. *var. cap.*12.*num.* 12. vbi dicit, quòd legatarius potest conuenire hæredem pro legato soluendo, & similiter exequutorem, vt petat, & exigat ab hærede, vel percipiat ex hæreditate, & soluat, siue aliquod commodum relinquatur executori, siue non; quia licèt nihil sibi soluatur, sat est acceptare officium, vt ad hoc teneatur: & *num.* 10. dicit, quòd licèt nequeat legatarius propria auctoritate occupare legatum, *l.non est dubium*, *C. de legat.* At si talis legatarius esset exequutor testamenti, posset rem legatam propria auctoritate occupare, quia sicut tacitè habet licentiam occupandi, vt aliis soluat, ita & sibi: & refert idem dicentes Baldum, & Paulum de Castro, *ea l. non est dubium*; quod etiam ait Greg. Lopez *ea l.2.verf.e dar.*

2 Secunda conclusio, Soluere etiam debita pertinet ad executorem; debita (inquam) defuncti. Matienzo *eo n.*1. Nauarrus, & Nauarra *proximè citati*, quod intelligitur de debitis, quæ iubet testator solui; quia officium testamentarij tantùm est exequi contenta in testamento: alia autem debita hæredis erit soluere. Sic docti Iurisperiti. Si autem alius sit hæres, & alius vsufructuarius, cui incumbat soluere, consule Couar. 2.*var.cap.*2.*n.*4. & alios, quos refert Cenedo *collect.*114.*ad decretales*, *n.*4.

3 Tertia conclusio. Quando testator commisit exequutori, vt exoneret conscientiam suam, vel vt soluat sua debita, tenetur soluere non tantùm ciuiliter debita, id est, quæ possunt exigi in foro externo, sed etiam naturaliter debita, id est, quæ in solo conscientiæ foro debita sunt. Ratio, quia vtraque verè debita sunt, & vtraque ad exonerationem conscientiæ defuncti pertinent. Sic Tello *l.*32.*Taur.n.*5. vbi & Castillo Padilla *l. etsi inutiliter*, *n.*8. *C. de fideicom.* Acebedo *lib.5.recopilat.tit.* 4.*lib.*7.*num.*27. Matienzo *lib.5.recopilat.tit.*4 *l.*6.*gloss.*1. *num.*1. & aduertit *n.*3. quòd hæc dispositio testantis præiudicium inferet hæredibus, non autem creditoribus aliis, nisi verè debitum probetur: vnde priùs (inquit) soluenda sunt debita ciuilia. Vide alios, quos refert Cenedo *collect.*114.*ad decretales*, *n.*7. vbi an sat sit probatio per coniecturas.

4 Nota, quòd si testator iubeat aliquam quantitatem ab exequutoribus erogari pauperibus pro malè ablatis, quorum dominus est ignotus: si ea sint per vsuram acquisita, dicunt aliqui non posse alium exequutorem, quàm Episcopum nominare. Sic Dominicus *consil.* 20. Couar. *cap.3.de testam.n.*8. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.*4. *l.*14.*gloss.*1.*n.*60. Greg. Lopez *l.*1. *verf. en la verdad*, *tit.* 10. *part.*6. nullo textu id probant, sed sola authoritate Dominici *consil.*20. sed potest probari ex *cap. quamquam*, *de vsur.in* 6.

5 At hoc minus verum est; nec id probatur eo textu, non enim est ibi sermo de quibuscumque vsurariis, sed tantùm de manifestis, nec dicitur ibi, quòd restitutio non possit fieri sine ordinario: immò potiùs significatur contrarium, quòd scilicet ipsi vsurarij per se, aut per suos exequutores vsuras omnes restituant, & in defectum eorum, ad quos pertinet restituere, datur actio ordinario. Sic Medina *q.3.de restit.causa* 10.*fine*, & Nauar. *cap.*17.*n.*92. in omnibus summis, cum multis aliis, tantùm dicit per illum textum posse Episcopum per sua statuta reseruare sibi restitutionem incertorum vsurariorum manifestorum.

6 Secundò nota, quòd si debita incerta non sint per vsuras acquisita, sed alia via iniustè acquisita, tunc dicunt *ibidem* Couar. Matienzo, & Greg. Lopez, quòd si tantùm constet de malè ablatis ex testantis confessione; tunc restitutio illa potest per solum exequutorem fieri: si verò aliunde constet in iudicio, vel extra, debet fieri cum consilio Episcopi; & per hoc conciliant opiniones diuersas, aliam (inquam) dicentem restitutionem incertorum esse faciendam cum consilio Episcopi: aliam dicentem non requiri tale consilium. Sed multo verius est in neutro casu requiri tale consilium Episcopi, cùm id nulla ratione, nec iure probetur.

7 Quarta conclusio. Exequutor testamentarius non potest propria auctoritate capere rem legatam, vt tradat legatario, inuito, & contradicente hærede, sed oportet, vt sibi tradatur; quia non potest per vim expellere hæredem à possessione: at hærede non resistente potest. Vtraque pars colligitur ea *l.2.tit.*10.*p.*6. hæc posterior pars colligitur ex initio, vbi sic dicitur: *Poderio an los testamentarios de entregar las mandas*; prior verò pars colligitur ex iis, quæ subdit illa lex; *pueden procurar, y demandar las cosas*. Et sic tenet Greg. Lopez *ibi verf. e dar*; dicitque sic conciliari sententias contrarias, alteram non posse exequutorem propria auctoritate capere rem legatam; alteram verò posse.

8 Hinc infertur non excusari exequutorem à peccato mortali non implentem testamentum ea eo quòd non potest, quia contradicit hæres, quia tenetur intimare hoc Episcopo, vt cogat. Sic Syluest. *testamentum*, 2.*q.*9. D. Anton. 3.*part.tit.*10.*cap.*3.§.*ta.*

DVBIUM XLVIII.

An exequutor possit agere aduersùs hæredes, vel alios hæreditatis debitores, vt tradant bona ad exequendum testamentum.

1 Sit conclusio. Si est mixtus exequutor, cui scilicet, vel pars ipsius legati, vel totum legatum competit, etiam cum onere restitutionis, agere potest aduersùs quemcumque possessorem; si verò non est mixtus, sed simplex exequutor, tunc agere potest, si hæc facultas expresè concedatur: si verò non concedatur expresè, tunc agere potest ad legata pia, vel causa alimentorum, ad cætera verò non potest agere, sed potest implorare officium iudicis, vt hæres cogatur, vel quilibet alius possessor, ea bona tradere ad exequutionem faciendam. Patet ea *l.*4. *tit.*10.*part.*6. & *ibi* Greg. Lopez *verf. no ha*, Innoc. & Specul. quos refert, & sequitur Syluest. *testamentum*, 2.*q.*5. *dict.*

dict. 2. contra Hostiensem, quem *ibi* refert, dicentem, quòd etiam in reliquis casibus agit iure canonico, licèt non ciuili. Sed nostram conclusionem vltra dictos auctores tenent etiam Armil. *verbo exequutor, n.* 6. Tabien. *ibi q.* 6. Angel. *num.* 15. D. Anton. 3. *part. tit.* 10. *c.* 3. §. 9. Couar. *cap. Ioannes, de testam num.* 5. Matienzo multos alios referens *lib.* 5 *recopil. tit.* 4. *l.* 14 *gloss.* 1. *num.* 58. & communis sententia.

2 Nota, quòd expensas, quas fecerit exequutor in exigendo res, & fructus hæreditarios ad peragendam executionem, potest iustissimè ea bonis defuncti petere, siquidem in ipsius vtilitatem eas facit. Sic Archid. Ioan. Andr. Domin. Francus *cap. finali, de testam. in* 6. Parisius *consil.* 26 *n.* 18. *lib.* 4. Cou. *d. cap. Ioannes, fine*, Matienzo *ea gloss.* 1. *num.* 19. Bald. *l. id quod pauperibus, fine*, *C. de Episc. & cleric.*

D V B I V M XLIX.

An executor testamentarius teneatur reddere rationem, & facere inuentarium.

1 Respondetur affirmatiuè: patet ex *l.* 5. *tit.* 10. *part.* 6. & tenet *ibi* Greg. Lopez *vers. dar cuenta*; & *vers. faga*; Paulus, Bald. Rebuf. Iacobus à Canibus, quos refert, & sequitur Azebedo *lib.* 5 *recopil. tit.* 4. *l.* 6. *n.* 21. Matienzo *eodem tit.* 4. *l.* 14 *gloss.* 1. *num.* 66. vbi multos alios refert, & dicit *num.* 67. cum aliis, quos *ibi* refert, teneri hanc rationem reddere, Episcopo; vel iudici sæculari, hæredi, vel legatariis.

2 Nota primò hoc fallere in rebus minimis, vt scilicet non teneatur in his reddere rationem per codicem rationum, sed creditur ei cum iuramento, si commodè de iis instrumentum fieri non poterat: quod æquus iudex ex circunstantiis, & rei qualitate arbitrabitur. Sic Matienzo *ibi n.* 68. multos referens.

3 Secundò nota esse limitandum, nisi in iis, quæ testator iussit secretò testamentario, vt erogaret: de iis enim nullam tenetur reddere rationem, nec declarare personas, in quas testator iussit sibi expendere, nisi distributio esset fraudulenta, scilicet quia res expendendæ reperiuntur penes ipsum testamentarium, tunc enim reddet rationem. Sic Anchar. Iason, Speculator, & alij, quos refert, & sequitur Azebedo *n.* 22. 23. qui subdit cum Salizeto relato, & sequuto per Gregor. Lopez *l.* 5. *tit.* 10. *part.* 6. *vers. dar cuenta.* contra Dominicum, quòd aliter credetur ei dicenti se bene expendisse. Subdit etiam Azebedo *n.* 23. quòd debet testator declarare in testamento, vel testibus probari declarasse, quod secretò id commisit suo testamentario, vel conscientiæ eius, aliter non credetur ei dicenti sibi à testatore sic esse commissum, secundùm Felinum *cap. cùm in iure, n.* 4. *de offic. deleg.*

D V B I V M L.

An executoribus testamentariis debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamenti impensi.

1 Aliqui dicunt deberi decimam bonorum, quæ administrant tempore quo durat officium exequutorum. Sic Baëza *de decima tutoris*, *cap.* 2. 19. & *c.* 19. *n.* 20. 21. quod etiam de iure dicit esse verum Spino *speculo testam. gloss.* 28. *num.* 79. vbi subdit de consuetudine non deberi decimam, sed aliquod salarium arbitrio iudicis taxandum: & *n.* 80. limitat, nisi datus esset exequutor tantùm ad pias causas. Et Auendaño *lib.* 1. *Pratorum, cap.* 2. *n.* 8. dicit de consuetudine deberi salarium.

2 Sed dicendum est, nullum deberi salarium: tum quia nulla lege probatur oppositum; tum etiam, quia consuetudo habet, vt nullum eis detur salarium. Et ratio est, quia cùm officium testamentarij sit voluntarium à principio, potest enim (vt diximus) illud non acceptare, nulla fit iniuria, si non soluatur salarium. Item, quia hoc officium communiter causa pietatis tantùm acceptatur. Sic tenet Francus *cap. finali*, §. *sanè*, *n.* 9. *de testam. in* 6. Gutier. *de tutelis*, 3. *p. toto cap.* 45. Azebedo *lib.* 6 *recopil. tit.* 4. *l.* 14 *n.* 7. & *l.* 6. *n.* 20. addit tamen vtrobique, & bene quòd si testamentarius esset officialis, vel alius, qui in suis agitandis, & conseruandis rebus debet esse intentus, & iacturam faceret propter occupationem in implendo testamentum, tunc aliquod salarium modicum esset per iudicem assignandum.

3 Prædicta tamen conclusio intelligenda est, quando testamentarius est merus exequutor, nam si simul habeat adiunctam aliquam administrationem, debebitur ratione illius competens salarium, vt bene docet Scobar *de ratiociniis, cap.* 27. *n.* 47. quod etiam dicunt à fortiori authores primæ sententiæ, qui absolutè asserunt illi deberi.

D V B I V M LI.

Quod tempus habeat executor testamenti, vel hæres ad exequendum testamentum.

1 Hac in re certum est, quòd si testator præfixit tempus, id seruandum est, siue longius, siue breuius sit, quàm iure statutum est; sicut enim datur testatori libera testandi facultas, sic etiam modum, conditionem, & tempus apponendi. Sic Couar. *cap.* 3. *de testam. n.* 5. & *ibi* Panorm. & communis, Spino *speculo testamenti, gloss.* 28. *n.* 41. Anton. Gomez *l.* 3. 3. *Taur. n.* 2. & *ibi* Castillo *gloss.* 1. Ioannes Lupus *ibi n.* 6. Tello *n.* 2. Greg. Lopez *part.* 6. *tit.* 10. *l.* 6. *vers. fasta.* Azebedo *lib.* 5 *recopil. tit.* 4. *l.* 7. *n.* 4. Matienzo *eodem tit.* 4. *l.* 7. *gloss.* 2. *n.* 3. & *l.* 14. *gloss.* 1. *n.* 48. vbi multos alios refert, & dicit cum Panorm. *dicto cap.* 3. & multis aliis, quòd potest etiam iubere, vt tempus lege præscriptum non currat exequutori, sed liberam ei exequutionem committit, vt cùm voluerit, exequatur, & tunc exequutio non deuoluatur ad Episcopum. Idem Couar. *cap. sua, de testam. n.* 6. vbi refert pro hoc Baldum, Gueldensem, & Barbatium.

2 At tota difficultas est, quando testator nullum præfixit terminum. Variæ sunt sententiæ. Prima dicit omnia iura præfigentia terminum exequutoribus testamenti, correcta esse in hoc regno per *l.* 33. *Taur.* quæ hodie est *l.* 7. *tit.* 4. *lib.* 5. *recopilat.* & sic tantùm habebunt terminum ea lege præscriptum, nempe quatuor menses, si sint præsentes; sex verò, si sint absentes, intra regnum tamen: si verò extra regnum, annum. Sic Anton. Gomez *l.* 33. *Taur. n.* 1. sed omnino decipitur, quia illa lex non agit de exequutore, sed de commissario, cui facultas testandi à defuncto commissa est. Sic Matienzo *ea l.* 7. *gloss.* 2. *n.* 2. & 3. Azebedo *eadem l.* 3. *n.* 4. Castillo *l.* 33. *Taur. ante num.* 1. & *ibi* Tello *num.* 2.

3 Alij verò dicunt, quòd ad legata pia, & non pia datur semestre à die insinuationis testamenti. Probatur, quia ad legata pia hoc tempus datur, vt mox dicemus: ergo per argumentum à maiori etiam ad non pia. Sic Syluest. *testam.* 1. *q.* 6. Tabien. *verbo exequutor*, *q.* 8. Angel. *ibi n.* 10. Nauar. *lib.* 3 *de restit. c.* 4. *n.* 166.

4 Sit tamen prima conclusio. Ad implendum legata pia datur semestre tam hæredi, quàm exequutori à die insinuationis testamenti, id est, declarationis ipsius factæ coram iudice, §. *si autem legatum. Auth. de ecclesiast. tit.* Sic Syluest. Tabien, Angelus, Nauarra *proximè citati*. Panorm. *cap.* 3 *de testam.* & *ibi* Couar. *n.* 6. dicens esse communem *ibi* & Iacobus à Canibus, quem *ibi* Couar. refert. Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. n.* 14 Matienzo dicens esse omniũ *lib* 5. *recop. tit.* 4. *l.* 3. *gloss.* 2. *n.* 2. & *l.* 14 *gloss.* 1 *n.* 58.

5 Vnde nescio, quid intelligat Couar. & quo modo sibi constet *eo cap.* 3. *num.* 2. vbi dicit *l.* 3. *tit.* 10. *part.* 6. statuentem annum à morte testatoris numerandum exequutori testamenti posse intelligi in illis legatis, quæ non exigunt aditionem hæreditatis, quæ sunt legata pia, vt ipse declarat *c. Raynaldus. de testam.* §. 3. *n.* 11. & sic eum reprobant Padilla *ea Auth. hoc amplius num.* 16. Sarmiento *lib.* 8. *select. super l. in arbitrium*, quæ est 2. *de legat.* 2. *n.* 23.

6 Secunda

6 Secunda conclusio. Ad exequenda legata non pia, & ad exequendum in reliquis vltimam defuncti voluntatem, conceditur tam hæredi, quàm exequutori annus, *cap.3.de testam.l.nulli.C.de Episc.& cleric.l.6.tit.10.part.*6.Sic Couar.*cap.3.de testam.n.*2.vbi & Panorm. Anchar. *ibi n.*5.Matienzo *lib.5.recopil.tit.4.l.14.gloss.1.num.*45.& *l.2.gloss.2.n.2.*Azebedo *ea l.7.n.4.*

7 Nota primò hanc conclusionem esse limitandam, nisi opus perficiendum exigat maius tempus, & intra annum fuerit inceptum, vt si sit ædificium quoddam, &c. Sic Matienzo *ea l.14.gloss.1.n.54.* vbi multos alios refert, & Couar.*cap.3.de testam.n.*6.Greg.Lopez *l.6.tit.*10.*part.6.in glossa magna,in fine.* Vnde infert Matienzo *ibi num.*55.quòd si legatarius, vel creditor intra annum exequutorem conuenerit, vel famulus seruitium petierit ab eo intra annum: etsi in plures protrahatur annos, non expirauerit eis officium, quoad hoc; satis enim est exequutorem esse tempore conuentionis, licèt anno transacto exequutor non sit, vt cum eo possit continuari iudicium; & latè probat.

8 Secundò nota, quòd licèt exequutor non exequatur intra annum, potest Episcopus eum compellere post annum ad exequendum, cùm annus sit datus non eius fauore, sed vltimæ voluntatis. Sic Florianus, quem refert, & sequitur D.Anton.3.*part.tit.*10 *cap.3.§.9.*

9 Tertiò nota esse graue dubium inter Doctores, an tempus assignatum à lege, vel testatori exequutori currat ipsi ignoranti, vel legitimè impedito ad agendum; quidam enim aiunt currere, quia tempus datum ad aliquid agendum currit ignoranti, vel impedito, si in eius, qui constituit, fauorem fuerit constitutum, secundum glossam *cap.statutum,de praben in* 6. Tiraq. *lib.1.de retractu,§.35.gloss.4.n.*25. at hoc tempus in fauorem eorum, quibus aliquid relinquitur, & in fauorem defuncti, vt eius voluntas impleatur, est concessum; ergo. Sic tenent Speculator *tit.de instruct.adil.§.nunc verò aliqua, n.*39. Card. *cap.3.de testam.*Bald.*l.captatorias,n.*12.& 13.*C.de testam.milit.*Gomez Arias *l.31.Taur.n.*13. Tello *l.33.n.*1. licèt tandem relinquat cogitandum. Anton. Gomez *ibi num.*4. Castillo *ibi num.*3. Cifuentes *ibi*, Barbat. *cap.3.de testam.num.*33.Syluest.*testamentum,2.q.8.dict.*1. Rosel.*testamentum,3.num.*3.

10 At probabilius est tempus hoc non currere ignoranti, vel impedito, sed à die scientiæ, à quo potest implere. Ratio, quia ignoranti, vel impedito ad aliquid agendum non labitur tempus præfixum ad aliquid agendum, *cap.quia diuersitatem,de concess.præb.l.1.C.de annali except.Auth.nisi trecennale,C.de bonis mater.* vbi Pinellus meliùs cæteris explicat *n.*32. Ludou. Lopez *regula cancel.de public.resignat.q.*7.Roman.*consil.*433.Sarmiento *lib.1.select.cap.12.n.9.*Hoc etiam colligitur ex *l.6.tit.*10.*part.*6.ibi, *deuense trabajar.*ergo sciebant, quia ante scientiam operari non poterant. Item, quia *ibi* dicitur, *o no quieren*; ergo sciebant, quia ignorans non dicitur nolle. Nec obstat ratio contraria, quia illud currit, quoties datur dilatio in merum fauorem alicuius; secus quando constituitur etiam ad conuincendum alicuius negligentiam, qui illud facere debebat, vt contingit *hic*: nam *cap.3.de testam.& l.6.tit.*10.*part.*6. ponderant testamentarij negligentiam. Sic tenent Padilla *Auth.hoc amplius, C.de fideicommiss.n.*16.Couar.*cap.3.de testam.num.*3.& 4. & *ibi* Host. & Immola, Gregor.Lopez *l.6.vers.fasta.tit.*10.*part.*6.Panor.*cap.cùm omnes,de testam.*Feder.*consil.*129. Romanus dicens communem *consil.*228.Bart.Bald.Brunus, Oldend. quos refert Cou.Azebedo *lib.5.recop.tit.4 l.1.n.*133.134. Matienzo *eodem tit.4.l.10 gloss.6.n.2.& l.7.gloss.5.n.*5.6.7.& *l.14.gloss.1.n.*51.52.& est communis sententia. Idem Armil.*verbo exequutor,n.*8. Tabiena *ibi, q.*7. Anchar.*c.3.de testam.num.*5.

11 Hinc infertur, quòd si testator remisit Petro debitori suo centum, si daret intra mensem quinquaginta hospitali à die mortis suæ: alias illa centum reliquit hospitali, non impleuit intra mensem prætendens ignorantiam, potest implere conditionem lapso mense, quia intelligitur à tempore mortis, supple, & scientiæ. Sic Anchar.*cap.3.de testam.n.*6.vbi addit intelligi etiam à tempore aditæ hæreditatis, sed statim dicam de hoc.

12 Secundò infertur, quòd licèt in breuibus de capienda possessione apponatur clausula, vt prouisus teneatur intra sex menses litteras expedire, & iura Cameræ persoluere: id tamen interpretandum est, vt si intra sex menses non possit capere, non currant ei sex menses. Et eandem interpretationem recipiunt obligationes de soluendis annatis, quæ in expeditione litterarum fiunt, licèt iuramentum interueniat, & in forma Cameræ concipiantur, vt *l.finali, C.de non numer.pecun.* cum multis adductis ab Ant.Gabriel. quem refert Sarmiento *vbi infrà*, quia dum quis frui non potest beneficio, annatam soluere non tenetur, ea ipsis tantùm fructibus debetur, vel saltem propter ipsos. Sic Sarmiento *lib.1.select.cap.*12.*n.*9. & dicit primam partem sic decisam esse in Rota.

13 Quartò nota esse etiam graue dubium à quo tempore incipiat currere hic annus datus exequutori ad exequendum testamentum, an scilicet incipiat currere à die mortis testatoris, vel à die monitionis factæ per iudicem, vel à die aditæ hæreditatis.

Variæ sunt sententiæ.

14 Prima tenet incipere à die monitionis factæ per iudicem. Probatur ex *cap.3.de testam.*ibi, *vt eum commoneas.*Sic Anchar *dict.cap.3.n.5.*& *ibi* Couar. *n.*2.Immola, Panor.& communis *ibi*, Ioannes à Canibus, Rochus, Baldus, quos *ibi* refert Couar.Padilla *Auth hoc amplius, C.de fideicom.num.*16.& sic explicat *l.6.tit.10.part.*6.dicentem annum currere à die mortis testatoris, supple, & monitionis: vt intelligatur iuxta ius commune.

15 Et nota quòd monitio est illa generalis, quæ fit ab Episcopis per constitutiones Synodales. Sic Gregor, Lop.alios referens *l.6.tit.10.part.6.vers.lo mas aina.* Syluest.*testamentum,2.q.8.dict.*1. vbi addit, quòd iam Episcopi generaliter monent per suas constitutiones, & sic transacto anno à die mortis, exequutio deuoluitur ad Episcopum. Idem mihi dixit quidam admodum doctus Iurisperitus. Et in Synodo Granatensi coacta sub D. Petro Guerrero *lib.3.tit.9.de testam.num.*1. habetur hæc monitio his verbis, *los albaceas cumplan los testamentos lo mas breue que ser pudiere: y si no los complieren dentro del termino, que por derecho, o por volũtad del testador son obligados.*

16 Secundò nota, quòd hæc monitio potest fieri per Episcopum, vel iudicem sæcularem; quia (vt infrà dicam) est hoc mixti fori. Sic Matiẽzo *dict tit.4.l.14 glos.*1.*n.*50.

17 Secunda sententia tenet incipere à die aditæ hæreditatis; quia iure communi ab eo die sumit effectum testamentum, & antea eius exequutio impeditur, etiamsi quis intestatus decesserit *l.si nemo, ff.de testam.tutel.* vnde cùm exequutor sit antea impeditus propter non aditam hæreditatem, non currit illi tempus. Sic Greg.Lopez *l.6.tit.10.part.6.vers fasta*; vbi explicat illam legem docentem currere à die mortis, supple, & aditæ hæreditatis: & addit quòd licèt attenta lege Regia, legata non pendeant ab aditione hæreditatis, & sic videatur, quòd ante aditam hæreditatem currat hic annus, at placet, quòd de iudicis præcepto hæredi notificetur, vt intra certum tempus adeat, vel repudiet, & si intra id tempus nollit adire, à lapsu talis temporis curret hic annus. Idem omnino Burgos de Paz 1.*part.legis* 3.*Tauri,n.*955. Azebedo *lib.5.recopil.tit.4.l.1.n.*178.Sarmiento *lib.8.select.super l.*1.quę est *l.in arbitrium,ff.de legat.2.num.*23.& sic intelligit dictam l.6.partitæ Matienzo *lib.5.recopil.tit.4.l.14.gloss.1.n.*50. quando hæres est præsens: secus (inquit) quando hæres est absens in remotis; quia tunc currit à die mortis testatoris.

18 Similiter dicunt aliqui, quòd constitutio Synodalis præfigens terminum exequutori eodem modo est

intelligenda,

intelligenda, vt scilicet terminus ille procedat à die hæreditatis aditæ. Sic Greg. Lopez *ibi*, idem Panor. & Roman. quos refert, & sequitur Couar. *cap. 3. de testam. n. 3.* Rosel. *testamentum, 3. n. 2.* Armil. *verbo exequutor, n. 9.* Angel. *ibi num. 11.* Burgos de Paz *ibidem.*

19 Similiter dicunt aliqui ex his Doctoribus, quòd quando fuit præfixus terminus à testatore ad implendum testamentum, intelligitur talis terminus à die aditæ hæreditatis. Sic Anchar. *cap. 3. de testam. n. 5.* & *ibi* Couar. *n. 1.* Panor. *ibi*, Arm. *verbo exequutor, n. 8.* Tabien. *ibi, q. 7.* Greg. Lopez *dict. l. 6. vers. si pudieren* Burgos de Paz *dicto n. 955.* Angel. *verbo exequutor, n. 10.* Syluest. *testamentum, 2. q. 6.* & patet ex *l. statuliberos, §. si quis heredi, ff. de statuliberis.*

20 Tertia sententia, & verior est, quòd currit annus à die mortis testatoris, & quòd iure regio iam non expectetur aditio hæreditatis: probatur, quia *l. 6. tit. 10. part. 6.* expressè dicitur currere à die mortis testatoris. Item, quia iure antiquo ideo expectabatur aditio hæreditatis, quia ante aditionem non poterant exequutioni mandari contenta in testamento: sed iam attento iure regio, nempe *l. 1. tit. 4. lib. 5. recopil.* substantia, & valor testamenti non pendet ex aditione hæreditatis; sed possunt omnia ante aditionem mandari; ergo. Sic tenent Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 10. gloss. 6. n. 2. & l. 7. gloss. 5. n. 7.* Barbatius *cap. 3. de testam. n. 33.* Tello *l. 33. Taur. n. 1.* Peralta *l. cum quidam ff. de legat. 2. n. 9* Spino *speculo testam. gloss. 28. à n. 11.* & intelligo à die mortis, & monitionis, iuxta ius canonicum, vt tenet prima sententia.

21 Hinc fit, quòd terminus datus per testatorem exequutori, currit etiam à die mortis, & non opus est, aditionem hæreditatis expectare, attento eodem iure regio. Sic Peralta *ibi*, Padilla *l. ea quam, C. de fideicommiss. n. 88.* Matienzo *lib. 5. recopil. tit. 4. lib. 4. gloss. 1. num. 36.*

22 Nota tamen hanc sententiam intelligi in iis, quæ hæres facit tanquam exequutor, vt si qui est hæres, idem esset relictus exequutor, vel alius esset exequutor. Secus verò si hæres tanquam hæres tenetur aliquid facere. Tunc enim tempus curret ei à die aditæ hæreditatis, quia antea non est hæres, vt si testator dicat: hæres meus distribuat hoc. Sic Spino *ea gloss. n. 28. n. 14.* Peralta *eo n. 9.*

DVBIVM LII.

An sicut transacto anno, aliòve tēpore per testatorem assignato ad exequendum testamentum, expirat officium exequutoris, & exequutio transfertur ad Episcopum: ita etiam eodem modo is, cui à testatore electio, vel declaratio commissa est, vt si testator dicat: Relinquo decem scuta pauperibus declarandis per Petrum, teneatur eligere, vel declarare intra annum, aliúdve tēpus ad exequutionem designatum, ita vt alioquin ius illud eligēdi, seu declarādi ad Episcopū spectet.

DVplex est sententia.

1 Prima est non finite eam potestatem, sed posse transacto eo tempore eligere, seu declarare. Ratio, quia textus loquuntur de exequutore, at hic non est exequutor, sed elector, declaratórve; quia iudex dicitur ille, qui declarat, seu sententiam profert: exequutor verò, qui nudum habet ministerium facti. Hic ergo non dicitur exequutor; quia non habet soluere de facto: ergo licèt officium exequutoris transferatur ad Episcopū, non verò ius eligendi, maximè, quia de iure communi, qui habet ius eligēdi circa personas, potest eligere, & si fuerit in mora, potest eam purgare. Sic tenent Bart. *lib. cum quidam, num. 9. ff. de legat. 2. & l. finali, § sed si quis, C communia, de legat. & l. exequutorem, ff. de exequut. rei iudic. & consil. 142.* Butrio *cap. litteras, de supplen. neglig. Prælat.* Panorm. *cap. 3. de testam. num. 12.* Ripa *l. si insulam, num 88. ff. de verbor. obligat.* Roman. & Henricus Botæus, quos refert Couar. *vbi infra.* Armil. *verbo exequutor, num. 10.* Tabien. *ibi, quæst. 9.* Angelus *ibi, n. 12.* Rosel *testamentum, 3. num. 2.* Paulus de Castro *dicta l. cum quidam, ff. de legat. 2. num. 9.* & hanc tenet Matienzo cum Baldo per eum citato *l. 14 tit. 4. lib. 5. recopilat. gloss. 1. num. 61.* quoad legata profana; secus verò quoad pia.

2 Secunda sententia probabilior ait non posse, sed transferri ad Episcopum ius eligendi, sicut etiam ius exequendi testamentum. Ratio, quia quod ex electione exequutioni tradendum est, præuiam electionem postulat; sine qua fieri nequit exequutio: ergo intra tempus exequutionis oportet electionem fieri, *l. oratio. ff. de spons.* Item, quia licèt non sit exequutor totalis, est tamen partialis, quia suum consilium est causa, sine qua non, & in eo habet ratio expressa locum, scilicet, ne defunctorum voluntates protrahantur. Sic Padilla *l. cum quidam, ff. de legat. 2. n. 27.* Aret. & Baldus *ibi*; dicitque Baldus sic practicari. Immola *ibi, & cap. 3. de testam. num. 13.* vbi Anchar. *num. 10.* Barbat. *num. 41.* Cardin. *ibi.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 6. num. 37.* Angel. de Perusio *l. finali, § sed & si quis, n. 2. C. comm. de legat.* & *ibi* Iason, & Corneus, dicentes esse communem Greg. Lopez *l. 7. vers. Obispos, tit. 10. part. 6.* Couar. *cap. 3. de testam. n. 7.* Syluest. *testamentum, 2. quæst. 8. dicto 2.*

3 Nota quòd licèt prima sententia sit etiam probabilis, at in quodam casu videtur certa secunda sententia; nempe quando diceret testator, relinquo decem pauperibus eligendis per meos exequutores, id est, *Albaceas*, quia tunc est commissio non personæ, sed officio, vt *supra* dixi, quare sicut officium transit ad Episcopum, ita commissio illa annexa officio, iuxta supradicta.

DVBIVM LIII.

An hæres, vel exequutor testamēti, sicut per canones, & leges habet annum ad exequendum testamentum, ita etiam in foro conscientiæ, vel teneatur quamprimum potest, exequi.

1 HÆc quæstio pendet ex alia, an scilicet noceat animæ defuncti dilatio exequutionis testamenti, & ideo vtraque simul soluenda est, Angel *verbo exequutor, n. 23.* dicit nocere animæ defuncti non solui eius debita per exequutorem: & refert ex Minorum Chronicis quēdam in Purgatorio detentum esse, donec eius debita soluerentur & probatur ex *cap. in literis, de raptor.* vbi sic dicitur, *Hæredes moneas, vt quibus defunctus damna irrogarat, satisfaciant, vt à peccato valeat liberari.* Idem Palacios Rubios *vbi infrà num. 19.*

2 Sit tamen prima conclusio: Omissio restitutionis debitorum defuncti per ipsum fieri mandatæ, nil nocet defuncto. Ratio, quia vel nocet ratione peccati omissionis, & hoc non, quia peccatum alienum non potest nocere defuncto, vel nocet ratione satisfactionis non exhibitæ, & hoc non, quia restitutio non est pars satisfactionis, nec fit ad satisfaciendum pro pœna debita pro peccatis, sed est ad cessandum à peccato. Et *ad cap. in literis,* respondetur, vel cum Nauar. *vbi infrà*, quòd litera est mendosa, & vbi dicit. *valeat*, debet dicere, *valeant*, & sic referatur ad hæredes, quòd satisfaciant, & liberentur à peccato: vel secundò cum ipso Nauarro, quòd loquitur cap. illud de commodo accidentali, quod prouenit animæ defuncti ex orationibus, quas fundent pro eo ij quibus restituitur. Sic tenent Nauar. summa Hisp. *cap. 28. addit. ad n. 68. cap. 17.* Lat *cap. 17. num. 68.* Bellarm. *lib 2. de purgatorio, cap. 16.* Sylu. *testamentum, 2. q. 9.* Nauar. *lib. 4. de restit. c. 4. n. 75. fol. 522. & lib. 3 c. 4. n. 168. fol. 374.* Armil. *verbo exequutor, n. 16.* Tabien. *ibi, q. 16.* D. Ant. *p. 3. tit. 10. cap. 3. §. 12.* Spino *speculo testam. gloss. 18. n. 8.* Cardin *cap. quis oblationes, cl. 213. q. 2.* Soto *4. dist. 45 q. 2. art. 3. paulo post principium.*

3 Secunda conclusio: Omissio eleemosynarum, & sacrificiorum, vel tardatio, quæ præcepit defunctus, non nocent ipsi quoad meritum, nocent tamen quoad satisfactionem. Probatur prima pars, quia meritum pendet ex voluntate, & intentione præcipientis, & non pendet ex aliena voluntate. Probatur secunda pars, quia licèt defunctus nō puniatur ob huiusmodi tarditatem, vtpote

quæ est aliena culpa, at nocet ei, quia non adhibetur remedium satisfactionis, seu expirationis pœnæ, scilicet suffragia illa. Sic D.Thom. *quodlib.6.art.*13. Nauar.*lib.3. de restit.cap.4.n.*169. Sylu. Tabien. Angel.Armil.D. Anton. *proximè citati.*Soto 4.*dist.*45 *q.2.art.4.vers.respondetur bifariam.*Richard.4 *dist.*45.*ar.*5.*q.*4.Gabr.*lectione* 25. *in canonem, litera E*, Palacios Rubios *infrà.*Manuel 1.*to. summa, in antiqua cap.*130.*in noua cap.*133.*n.*8.

4 Nota, quòd Nauarra *eo num.*169. dicit, quòd si defunctus non disposuit, sed reliquit aliquid hæredi, vel exequutori disponendum, tardare in hoc nocet defuncto quoad meritum; sed id non intelligo, & ita teneo absolutè cum D. Thom. & reliquis Doctoribus, quòd nullo modo nocet quoad meritum; quia hoc pendet ex voluntate, quam habuit defunctus tempore quo testatus est; nec scio, quo pacto post mortem possit alicui meritum augeri.

5 Tertia conclusio: Si exequutor, vel hæres, cùm possint, differant notabiliter soluere debita defuncti, peccant mortaliter. Ratio, quia in iis etiam defunctus non potuit dilationem concedere, cùm lege iustitiæ sint statim soluenda; aliàs retineretur alienum inuito domino. Sic Nauar. in omnibus summis *cap.*25. *n.*65. Nauar.*lib.3.de restitut.cap.4.num.*165. Manuel *eo num.*8.

6 Quarta conclusio: idem est de cæteris legatis, scilicet, quòd tenentur hæres, & exequutor soluere, quamprimum possint. Vnde annus concessus ad exequendum intelligitur, ne incidant in pœnam, eo quòd non impleuerint. Probatur, quia legata debita sunt iam, vbi testator obiit. Secundò patet ex *l.6. tit.*10.*part.*6. vbi dicitur, quòd impleant testamentum, quamprimum possint; & *l.nulli,C.de Episc.& Cleric.* dicitur, *sine vlla cunctatione.* Item quia si sunt legata pia, detrimentum notabile patitur defunctus ex mora, vt probaui; quare si notabilis sit mora, est peccatum mortale, vt clarè colligitur ex *cap. qui oblationes, el.* c.2.13.*q.*2. vbi tales notabiliter differentes dicuntur necatores animarum, & tanquam infideles ab Ecclesia abiiciendi, id est, excommunicandi: & refert Beatus Turpinus *in sua historia expeditionis Hispan. cap.*7. & Palacios Rubios *vbi infra*, casus notabiles de hoc. Sic tenent Nauar.*lib.3.de restit.cap.4. num.*169.*&* 166.Nauar.in omnibus summis *cap.*25 *num.* 65.Syluest. *testamentum*, 2. *q.*9.Armil. *verbo exequutor,n.* 56.Ioannes de Neapoli, quem refert, ac sequitur D.Anton.3.*p.tit.*10.*cap.*3.§.12.Azebedo*lib.*5. *recop.tit.*4.*l.*7.*n.* 6. Palacios Rubios *rubr.de donat.*§.65.*n.*19.20.Richar.4. *dist.*45. *art.*5.*q.*3. *&* 4. Spino *speculo testam. gloss.*28.*n.*8. Manuel *ibi,num.*8.*&* 9.

7 Immo si est constitutio Synodalis excommunicans differentes exequi, incurrent eam: & si absoluantur, & iterum, cùm possint, non impleant, reincidunt. Sic Nauar. summa Hispana *cap.*25 *num.*65.

8 Nota quòd non excusantur à mortali, quando differunt causa vendendi res defuncti maiori pretio. Sic Palacios Rubios, Azebedo, Syluest.*ibi* Excipe tamen, nisi differant, vt rebus defuncti meliùs venditis copiosiores elargiantur eleemosynas, & augmentum eleemosynæ est valdè magnum: tempus autem tradationis est valdè breue ita vt arbitrio boni viri melius sit tardare; quod bene explicat Palacios *suprà*, & Ang. *verbo exequutor*, *n.*24. Sic quando tantum est augmentum, quod præualet tarditati, scilicet, quia eleemosyna, quam habuisset defunctus ex illis rebus citò venditis, & tempus tardationis, in quo pœnam sustinuit, non iudicantur tantum satisfactoria, quantum est eleemosyna, quæ colligitur ex tardatione: aliàs (inquit Angelus) non liceret, quia non est vni faciendum malum propter bonum alterius. Sic Syluest.*ibi*, & colligitur ex D. Thom. *quodlib.6. art* 14. quem sequitur D.Anton. *dicto* §.12. & Tabien. *verbo exequutor,q.*16. vbi dicunt, quòd quando differt exequutor modico tempore, vt ampliores det eleemosynas rebus defuncti meliùs venditis, laudabiliter facit: si verò multum differt, vt non multo ampliores, peccat. Vnde, inquit Palacios, nõ excusatur, quando differt, vt meliùs vendãtur, vt heredi prosit.

DVBIVM LIV.

Quid possit Episcopus circa testamentorum exequutionem.

1 Sit prima conclusio. Episcopo incumbit cura, vt exequutioni mandentur testamenta, & potest cogere ad hoc exequutores, vel hæredes, *cap. si heredes, cap. Ioannes, cap. tua, de testam.*& in Trident.*sess.*22.*cap.*8. Atque idem dicendum est de Abbatibus, & aliis Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem; ita vt tam ipse prælatus, quàm eius subditi sint exempti à iurisdictione Episcopali. Et idem dicendum est de Capitulo Sede vacante. Sic multos allegans Couar. *cap. Ioannes de testam.num.*1.*&* 2.

2 Hæc conclusio, quoad legata pia est certissima: quoad legata verò non pia, est difficultas, quia *dict. cap. tua,* & Triden. de legatis piis loquuntur; & hic tenet gloss.*d.c. tua, vers. piis.* Anchar.*dicto cap. si heredes,n.*7 *& cap. finali, de testam. in 6. fine.* Bart. *l.solent, ff.de alimen.& cibar, legat.* & Panorm. *dicto cap. si heredes, n.*7. nititur vtramque sententiam conciliare.

3 At dicendum est posse etiam quoad legata non pia; quia *dicto cap si heredes*, vniuersaliter, & absque distinctione hoc dicitur, & communiter est hoc receptum *ibi*, vt fatentur *eo cap. si heredes,* idque sequuntur Couar.*n.*3. Cardin. & Barbat.*n.*3 glossa *vers. ab Episcopo.* Butrio *cap. Ioannes, de testam.* Alex. dicens communem *consil.*239.*lib.* 6.Matienzo *lib.*5.*recop.tit.*4.*l.*14.*gloss.*1.*n.*45. Sylu.*testament.*2.*q.*8.*dicto* 6.Greg.Lopez *l.6.vers.lo mas aina tit.*10. *part.*6.Padilla *Auth.amplius,C.de fideicommiss.n.*9.Innoc. & Host.*cap.3. de testam.*

4 Secunda conclusio. Iudex etiam sæcularis habet eandem facultatem etiam in legatis piis; hoc enim est mixti fori: vnde datur locus præuentioni, *Auth.de ecclesiast. titulis, §. si quis adificationem, coll.*9.*& l.hereditas, ff. de petit.hered.* Sic Cou.*dicto cap. si heredes,n.*1 & *ibi.*Pan. *n.*3. Barbat.*ibi*, Greg.Lop *l.6.vers. lo mas aina.tit.*10.*part.* 6.*& l.7.vers.que cumplan.* Matienzo *dicta l.*14.*gl.*1.*n.*57. *& eodem tit.*4. *l.*10.*gl.*7.*n.*1. Speculator, & Bald. per eum citati. Castillo *l.*36. *Taur. verbo, nuestras iustitias.* Gomez Arias *ibi num.*1. Tello *num.*5.

5 Hinc fit malè Spino *speculo testam.gloss.*28. *num.*44. appellare hanc sententiam falsam, dicitque ad solum Episcopum pertinere.

6 Tertia conclusio. Potest Episcopus intra quinque menses aliúdve tempus arbitrarium cogere hæredes, & exequutores exequi testamentum etiam quoad legata profana per censuram Ecclesiasticam, vel etiam per interdictum administrationis bonorum defuncti, licèt iure datus sit illi annus ad exequendum. Sic colligitur ex *d. c. si heredes;* & probatur, quia ipsi tenentur, quamprimum possunt exequi *l.nulli, C.de Episc.& Cleric.l.6.tit.*10 *part.* 6. ergo possunt compelli. Sic Immola, Cardin. Barbatius. quos refert, & sequitur Cou. *dicto c. si heredes,n.*4.Greg. Lopez *l.6 vers.lo mas aina. tit.*10. *part.*6.Matienzo *lib.*5. *recopil.tit.*14.*gloss.*1.*num.*56.

7 Nota idem etiam posse iudicem sæcularem, quia (vt dixi) est hoc negotium mixti fori. Sic Greg. Lopez *ibi.*

8 Quarta conclusio; si exequutor fuerit negligens in adimplenda voluntate testatoris, transacto anno transfertur exequutio ad Episcopum; nisi testator in casu negligentiæ aliũ substituisset (quod posse facere, *dub. sequẽti* dicam.) Patet ex *cap 3. de testam.* vbi Episcopo dicit Põtifex; *Commone exequutores, vt intra annũ cuncta impleant: quod si intra dictũ tẽpus non impleuerint, per te impleatur.* Et docent omnes saltem quoad legata pia, nam quoad profana sunt opiniones, quas retuli in prima conclusione: & iuxta dicentes non posse Episcopum cogere, nec se intromittere quoad profana, non transfertur ad ipsum quoad illa: at iuxta cómunem, quam sequuti sumus, posse

Episcopum cogere, & se intromittere, quoad profana, transfertur etiam ad ipsum quoad profana. Et in speciali hoc tenet Matienxo *dicta l.* 14. *gloss.* 1. *num.* 45. Syluest. *testamentum* 2. *q.* 8. *dicto* 6. Host. & Innoc. *cap.* 3. *de testam.* Couar. *cap. tua, eodem tit. num.* 6. & *ibi* Barbat. *num.* 4.

9 Duplex tamen occurrit hic difficultas: altera est, an vt transacto anno cesset officium exequutoris, requiratur aliqua monitio. Quidam dicunt sat esse transcursum anni, licèt nulla præcedat monitio. Sic Greg. Lopez *l.* 8. *tit.* 10. *part.* 6. *vers. amonestados*, Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *lib.* 7. *num.* 5.

10 At probabilius est requiri, quia *cap.* 3. *de testam.* expressè dicitur: *Commone, vt intra annum adimpleant, quod si intra dictum tempus non impleuerint, per te impleantur.* Ergo non deuoluitur ius hoc exequendi ad Episcopum, nisi transacto anno post monitionem. Vnde loquit Panorm. *dicto cap.* 3. *de testam. num.* 11. quòd licèt ad implendum legata pia sex menses assignentur à iure, vt *supra* diximus, at illud est, quoad solutionem faciendam: at verò quoad deuolutionem faciendam ad Episcopum, requiritur transcursus anni post vnam monitionem. Sic tenet Spino *speculo testam. gloss.* 28. *n.* 14. & 39. Panorm. *dicto c.* 3. *n.* 11. & *cap. si hæredes, de testam n.* 6 Syluest. *testam.* 2. *q.* 8. *dicto* 1. Angel. *verbo exequutor. num.* 11. Tabien. *ibi q.* 8. Couar. *cap.* 3 *de testam. n.* 2. & *ibi* Cardin. Anchar. Immola, & Baldus *l. quod pauperibus, num.* 11. *C. de Episc. & Cleric.* Barbatius, & alij, quos refert Couar. *ibi.*

11 Nota tamen quòd iam hodie Episcopi monent per constitutiones synodales, & sic currit annus à die mortis. Sic Panorm. *cap.* 3. *de testam. n.* 11. Syluest. Angel. Tabien. *ibidem*, Armilla *verbo exequuter*, *num.* 9. An verò hæc constitutio currat a die scientiæ, & aditæ hæreditatis, iam *suprà* dixi.

12 Secundò nota, quòd hoc limitant Armil. Angel. cum Richardo 4. *dist.* 45. *art.* 5. *q.* 3. quando intra annum habuit exequutor in promptu bona, quibus posset legata soluere. Quam limitationem reprobat Syluest. *ibidem*, sed vera est limitatio: nam vt *supra* dixi, tempus non currit impedito, & quia Syluest. (vt *ibi* dixi) tenuit in hoc contrarium, ideo reprobat hanc limitationem.

13 Tertiò nota, quòd etiam ante annum transfertur exequutio ad Episcopum, si exequutor bis monitus, vt intra certum tempus exequatur voluntatem defuncti, exequi intra illud tempus noluit, *Auth. de Ecclesiast. tit.* §. *fin autem.* Sic Azebedo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *l.* 7. *n.* 5. Couar. *cap.* 3. *de testam n.* 5. & *ibi* Panorm. *n.* 11. & *ibi* Immola Iacobus à Canibus, quem refert Couar. Solizetus *auth. hoc amplius, C. de fideicommiss.* Greg. Lopez *l.* 8. *vers. amonestados, tit.* 10. *part.* 6. Syluest. *testam.* 2 *q.* 8. *dict.* 1. Angel. *verbo exequutor, n.* 11. Tabien. *ibi q.* 8. Matienzo *lib.* 5. *recopilat. tit.* 4. *lib.* 14 *gloss* 1 *n.* 56.

14 Hoc limitant Couar. Panorm. Immola, Iacobus à Canibus, Saliz, Syluest. Angel. Tabiena, Greg. Lopex *ibi*, vt intelligatur in legatis piis, in aliis verò sit Gregor. Lopez post anni transcursum. At Matienzo *eo num.* 36. ait, quòd etiam in profanis potest Episcopus breuius tempus, vt quinque, vel sex menses, assignare exequutori, vt adimpleat sub interdicto administrationis bonorum, quòd ad ipsum deuoluitur exequutio, vt dixi *conclus.* 3. ex ipsomet Couar. & multis aliis.

15 Altera difficultas est, an requiratur sententia, vt cesset officium executoris, vel eo ipso expiret transacto anno post monitionem. Nam Matienzo *l.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1 *n.* 65. dicit requiri sententiam, vt priuetur officio exequutoris, ad incurrendum verò alias pœnas non, & refert *l.* 8. *tit.* 10 *part.* 6 & *ibid* Greg. Lopez *vers. por iuizio.* At nescio quid sibi velit, quia nec lex illa, nec Gregor. Lopex dicunt requiri sententiam, vt cesset officium exequutoris, & expressè dicunt ad alias pœnas, nempe priuationis hæreditatis, vel emolumenti prouenientis ex testamento sententiam requiri.

16. Et sic dico officium exequutoris eo ipso cessare transacto eo anno post monitionem, & deuolui ad Episcopum. Probatur, quia *cap.* 3. *de testam.* dicit Pontifex Episcopo, *transacto anno per te exequaris*, quasi supponens iam expirasse. Item quia communiter Doctores sic loquuntur, transacto anno ius exequendi deuoluitur ad Episcopum. Sic loquuntur Matienxo *ea l.* 14 *gloss.* 1 *n.* 45. & *l.* 7. *gloss.* 2. *num.* 2. Couar. *cap.* 3. *de testam. num.* 2. Sylu. *testamentum* 2. *q.* 8. *dicto* 1. Tabien. *verbo exequutor, q.* 8. Angel. *ibi num.* 11. ergo supponunt iam expirasse, aliàs non dicerent transferri ad Episcopum, sed posse Episcopum illo priuare.

17 Quinta conclusio. Si exequutor est suspectus, potest remoueri. Sic Greg. Lopez *l.* 1 *tit.* 10. *part.* 6. *vers. en la verdad.* ad idem sont Specul. Bald. Alex. Iason. Curtius. quos refert, ac sequitur Padilla *l.* 1. *n.* 29 *ff. de legat.* 2. vbi dicunt posse Episcopum auferre officium exequutori, si sibi non obtemperet, vel malè administret.

18 Sexta conclusio. Nomine Episcopi in quinque præcedentibus conclusionibus intelliguntur etiam ij, qui iurisdictionem quasi Episcopalem habent secluso Episcopo: vt sunt aliqui Abbates, & aliqui Archidiaconi, quia hi intelliguntur nomine diœcesani, iuxta glossam *Clement. vnica de foro compet. vers. diœcesani*, vbi Immola, & Cardin. & Felin. *cap. cum olim, de præscript.* Et licèt, gloss. *Clement.* 1. *de vita & honest. Cleric.* & Immola *cap. de Monachis, de præb.* velint solum Episcopum comprehendi nomine *diœcesani*, sed Felin. Panorm. & Barbat. quos referunt, & sequuntur Couar. & Matienxo statim citandi dicunt id procedere in iis, quæ potiùs exigunt officium Episcopi, quàm eius iurisdictionem. Sic Panorm. Ioan. Andr. Barbatius, *cap. Ioannes, de testam.* vbi Couar. *num.* 1. Matienxo *lib.* 5. *recopilat tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *n* 46. Syluest. *testamentum* 2. *quæst.* 3. *dicto* 3. D. Anton. 3. *p. tit.* 10. *cap.* 3. §. 9.

19 Nota quòd si huiusmodi Prælati habentes, iurisdictionem quasi Episcopalem nulli Episcopo subiecti sint, sed ab eo sint exempti cum his, qui illorum sunt iurisdictionis, non tantùm possunt cogere exequutores exequi vltimam voluntatem, sed eis negligentibus poterunt illam exequi, vt possunt Episcopi. Si verò hi Prælati non omnino exempti sint ab Episcopo, sed ab his ad Episcopum fit appellatio, licèt possint cogere exequutores ad exequendum, quod tamen omnes fatentur, teste Couar. & potest probari ex *cap. quanquam, de vsuris, in* 6. iuncta glossa *vers. locis*, & Franco, & Dominico *ibi.* At forsan non poterunt exequi ipsam vltimam voluntatem negligentibus exequutoribus, sed id officium Episcopo deferetur: et poterunt exigere rationem ab exequutoribus. Sic Cardin. quem refert, ac sequitur Couar. *ibi num.* 2. Matienxo *num.* 47.

20 Septima conclusio. Capitulum Sede vacante potest compellere exequutores, & eis negligentibus exequi testamentum, sicut potest Episcopus. Ratio, quia ad iurisdictionem Episcopalem spectat, in qua pleuè succedit Capitulum *cap. cum olim, de maiorit. & obedien.* Sic contra Barbatium *cap. Ioannes, de testam. num.* 15. tenent Cald. Cardin. Pouinus, Ioann. Andr. Panor. Anchar. quos refert, ac sequitur Couar. *eo n.* 2. Matienxo *eo n.* 47. Spino *speculo testam gloss.* 28. *n.* 20. Syluest. *testam.* 2. *q.* 3. *dicto* 3. D. Anton. 3. *p tit.* 10. *cap.* 3. §. 9. *notab.* 3.

21 Nota tamen, quòd Episcopo absente, vel infirmo non potest hoc Capitulum, quia iurisdictio non transit in Capitulum in hoc casu. Sic Syluest. D. Anton. *ibi.*

22 Octaua conclusio: Episcopus, ad quem deuoluitur exequutio, est Episcopus originis, vel domicilij testatoris, vterque enim potest: at compellere exequutores debet suos Episcopus, id est, exequutoris, nisi susceperit officium in domicilio testatoris: quia tunc videtur quasi contraxisse ibi: & ideo talis Episcopus potest compellere, si inuenerit eum ibi, aliàs seruabitur *cap. Romana, de foro compet.* Sic Syluest. *testamentum* 2. *quæst.* 3. *dicto* 5. D. Anton. 3. *p. tit.* 10. *cap.* 39.

23 Nona conclusio. Si Episcopus elapso anno dato exequutoribus ad exequendum fuerit negligens in administranda iustitia, & remouendo illos ab exequutione, & priuando emolumentis, potest Metropolitanus talem exequutionem facere; quia eius est negligentiam Episcopi supplere, cùm quilibet de populo reclamare possit, si videat defuncti voluntatem non impleri, *lib.4. tit.10. part.6.* Sic Archid. & Butrio, quos refert, ac sequitur Spino *speculo testam. gloss.28. num.42.*

DVBIVM LV.

An possit testator prohibere, ne ad Episcopum deuoluatur exequutio testamenti, negligentibus haeredibus, vel exequutoribus, exequi, vel ne teneantur reddere rationem administrationis Episcopo.

1 IAm suprà agens de acceptione personarum latè dixi, an in capellis, vel fabricis, vel capellanijs possit testator cauere, ne Episcopus se intromittat: aliàs facit bona illa profana. Et alibi egi de quodam casu Concil. Triden. An administratores in eo casu teneantur reddere rationem prohibente testatore. In praesenti ergo tantùm agimus, in quo possit testator prohibere potestatem, & iurisdictionem Episcopi circa sui testamenti exequutionem.

2 Sit prima conclusio. Licèt testator iubeat, ne possit Episcopus se intromittere, & cogere exequutores ad exequendum testamentum, adhuc potest Episcopus id facere. Ratio, quia ea prohibitio est illicita, & ideo non est seruanda. Sic habetur expresse *cap. tua, de testam.* & *ibi* glossa *vers. interdici*, reddit rationem, quia priuata dispositio testatoris non potest immutare statuta per canones. Idem tenent Panor. Anchar. & omnes *ibi*, Couar. *ibi, n.6.* Spino *speculo testam. gloss.28. num.20.* Syluest. *testamentum, 2. q.8. dict.4.* Armill *verbo exequutor, num.11.* Tabiena *ibi, quaest.11.* Angel. *ibi num.14.* D. Anton. *3. part. tit.10. cap.3. §.9. fine*, Matienzo *lib.5. recopilat. tit.4. l.14. gloss.1. num.48.* Quando autem testator commisit exequutori, vt secundùm suam conscientiam exequatur, potest Episcopus petere rationem, vt discernat, an benè, vel malè expenderit. Sic Dominicus *cap. statutum, §. assessorem, n.5. de rescript. n.6.* Francus *ibi, n.6.* Felin. *cap. significasti el. 1. ad finem, de homicid.* Padilla *l. cùm quidam, ff. de leg 2. n.11.*

3 Secunda conclusio. Si absolutè prohibeat testator, ne exequutio sui testamenti deuoluatur ad Episcopum, & ipse non prouidit alium, ad quem deuoluetetur in casu negligentiae, non valet prohibitio quoad causas pias, sed adhuc negligentibus exequutoribus intra annum implere, deuoluetur exequutio ad Episcopum. Patet ex *dict. cap. tua*, iuncta ratione glossae allata conclusione praecedenti; & sic tenent omnes citandi pro vtraque sententia statim.

4 At dubium est, an talis prohibitio operetur, vt tunc, quoad legata profana non deuoluatur exequutio ad Episcopum.

Duplex est sententia: & vtraque est satis probabilis.

5 Prima ait, tunc non deuolui ad Episcopum exequutionem quoad legata profana. Sic Panorm. Anchar. Syluest. Armil. Tabien. Angel. D. Anton. *prima conclusione citati*; & hanc sententiam dicit esse veriorem Matienzo *eo num.48.*

6 Secunda sententia probabilior dicit etiam tunc deuolui exequutionem ad Episcopum, quoad legata profana; quia ratio *dict. cap tua*, generalis est, & procedit etiam in legatis profanis, cùm stando in iure etiam quoad haec deuoluatur exequutio ad Episcopum, & testator non potest facere, quin canones habeant locum in suo testamento. Sic Couar *eo cap. tua, num.6.* & *ibi* Barbatius, *num.4.* & Baldus quem refert Couar.

7 Tertia conclusio. In tribus casibus posset testator euitare Episcopi iurisdictionem in suo testamento. Primus casus est, quando in casu negligentiae exequutoris testator substituit aliquem exequutorem, tunc enim non deuoluitur exequutio ad Episcopum, donec substitutus constituatur in negligentia. Sic Matienzo *lib.5. recopilat. tit.4. l.7. gloss. num.2. & l.14. gloss.1. num.45.* Couar. *cap.3. de testam. num.2.* vbi Barbat. *num.14* & idem Couar. *cap. tua, de testam. n.6.* Syluest. Armil. Tabien. Angelus, vbi citati sunt *in 1. conclus.* Spino *speculo testam. gloss.28. n.41.* Gregor. Lopez *l.7. vers. albaceas, tit.10 part.6.* Caepola, & Baldus, quos refert Matienzo.

8 Circa hunc casum nota primò, quòd licèt possit testator alium exequutorem substituere in negligentiam prioris: at non poterit iterum substituere in negligentiã illius substituti. Sic Baldus, quem refert, ac sequitur Greg. Lopez *ibi.*

9 Secundò nota, quòd Azebedo *l.6. tit.4. lib.5. noua recopilat. num.14.* dicit quòd non potest exequutori exequutorem substituere, & sic non debet dicere, si primus fuerit negligens, sed si intra tale tempus non exequatur, sit talis exequutor; sed nescio cui innititur fundamento, caeteri enim Doctores absolutè dicunt posse in negligentiam prioris exequutoris alium substituere: & sic est tenendum.

10 Secundus casus est, quoties nullo designato tempore dixerit testator expresse tempus legitimum eis non currere: sed liberam exequutoribus commissionem reliquerit, vt cùm voluerint, exequantur. Sic. Bald. Gnald. Panor. Barbat. quos refert, & sequitur Couar. *ibi num.6.* Matienzo *lib.5. tit.4. lib.14. gloss.1. num.48.*

11 Tertius casus est, si testator designauerit quid sit agendum de legato eo casu, quo prima eius iussio non fuerit ob exequutorum negligentiam ad effectum deducta, non potest Episcopus eam voluntatem immutare. Sic Bart. quem refert, ac sequitur Couar. *eo cap. tua, dicto num.6.*

12 Quarta conclusio. Si testator prohibuit rationem reddi Episcopo ab exequutore, si exequutor deliquit indebitè administrans, non valet remissio; quia non est verisimile voluisse testatorem eludere suam voluntatem, & Pontificale officium: nec etiam posset testator impedire officium ordinarij isto casu. *Clement. 1. de testam. & cap. 3. eodem tit.* aliàs verò si ex distributione, vel detentione delictum non commitit, nec offenditur testatoris voluntas, valet remissio. Sic Paulus, quem ris fert, ac sequitur Syluest. *testamentum, 2. quaest.8. dict. 5.* Rosel. *restitutio 15. num.10.*

13 Immò quando testator remittit exequutori rationem reddendam Episcopo, adhuc tenetur illam reddere; tantùm enim sibi videtur remissa scrupulosa inquisitio, quoad culpam, non quoad dolum, vel reliquorum restitutionem. Sic Salizet. Thom. Ferrari, quos refert, ac sequitur Matienzo *ea leg.14. gloss.1. num.67.*

DVBIVM LVI.

Quae sit poena haeredis, vel exequutoris negligentis exequi testamentum, & an incurratur ipso iure, vel opus sit sententia.

1 SIt prima conclusio. Haeres negligens soluere legata pia intra sex menses à die insinuationis testamenti, cogitur in poenam legatum reddere cum omni emolumento, quod ex eo potuit percipi à die mortis testatoris. Sic multi, quos refert, ac sequitur Couar. *cap. si haeredes, de testam. num.5.*

2 Secunda conclusio. Haeres, aut exequutor semel monitus non tradens exequutioni voluntatem testatoris intra annum, perdit omne lucrum ex testamento sibi prouueniens, adeò, vt haeres non tantùm haereditatem, sed etiã praelegata amittat, *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. l.8. tit. 10. par.6.* sic multi, quos refert, ac sequitur Couar. *ibidem num.6.* Matiena *lib 5. recopil. tit. 4. lib. 14. gloss. 1. num.64.*

3 Tertia conclusio. Licet multi, vt Guillelmus Benedictus

nedictus c. *Raynuttius, de testam. verbo*, absque liberis, el 2. n. 199. Paulos de Castro, Angel. Iason, *d. Auth. hoc amplius* censeant ad pœnam hanc necesse esse, vt admonitio hæc fiat per iudicem, ita vt non fit satis per epistolam, ouncium, aut litteras admonere, at tenendum omnino est satis esse per nuncium, vel epistolam, aut litteras admonere, Sic Greg. Lopea *dict. l. 8.* & Matienzo *dict. n. 64.* & Couar. *ibidem num. 7.* alios referens.

4 Quarta conclusio. Hanc pœnam effugiet hæres, vbi alia mutot à testatore inflicta fuit ob hanc negligentiam; illa enim operatur, vt hæc pœna cesset, & idem est quoties testator prolixius tempus testamenti exequutioni assignauerit. Sic Couar. id probans, & alios referens *n. 7* Matienzo *eodem n. 64.*

5 Quinta conclusio. Filius negligens exequi voluntatem paternam; non priuatur legitima sibi debita; licèt multi, quos refert Couar. *num. 9.* dicant priuari, quando fuit negligens circa legata pia, propter *cap. licèt, de voto*; at verius est non priuari. Quod etiam habetur expressè *l. 8. tit. 10. part. 6.* & ad *cap. licèt, de voto*, respondetur, quòd ibi fuit speciale; quia filius etiam voto se adstrinxerat implendi votum paternum. Sic Couatr. *ibi num. 9. & 10.* Padilla *Auth. hoc amplius, C. de fideicom. num. 17. & 18.* Segura *l. 3. §. fin. num. 106. ff. de liber. & posthum.* Spino *speculo testam. gloss. 28. n. 46.* per plures. Greg. Lopez *dict. l. 8. vers. legitima.*

6 Hinc fit, quòd si talis filius melioretur à patre in tertio bonorum, non priuabitur illo, si non impleat testamentum paternum, quia tertium in hoc Regno est legitima filiorum. Sic Segura, Padilla, Greg. Lopez *ibi*, vbi benè addit, quòd priuabitur melioratione quinti, quia hoc non est legitima.

7 An verò incurrantur pœnæ hæ ipso iure, vel requiratur sententia. Multi dicunt non requiri sententiam. Sic gloss. *Auth. de hered. & falcid. §. si quis autem, vers. auferri*, Bald. Salia. Iason, Angel. Corneus *Auth. hoc amplius, C. de fideicommiss.* per textum, ibi, *amittat*, quod verbum inducit priuationem ipso iure, vt tenent multi, quos refert Couar. *dict. cap. si heredes, n. 8.* & per alia fundamenta, quæ ibi adducit. Idem tenet Matienzo dicens esse communem *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 14. gloss. 1. n. 65.*

8 At verius est non incurri ipso facto, sed requiti sententiam; quia verbum *amittere* sententiam exigit, vt ex multis probat Couat. *eo num. 8.* sic tenet Angel. quem tefert, & sequitur *ibi* Couat. *dict. num. 8.* Paulus de Castro *dict. Auth. hoc amplius*, & *ibi* Padilla *num. 12.* Tello *l. 38. Taur. n. 2.* Spino *dict. gloss. 28. n. 68.* Nauar. *lib. 3. de restit. cap. 4. num. 166.* Matienzo *eodem tit. 4. l. 12. gloss. 1. n. 3.* & de exequutore id definit *lex 8. tit. 10. part. 6.* & *ibi* Greg. Lopea *vers. perjuicio.*

DVBIVM LVII.

An si testator leget tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui iubet in pauperes, vel in opera pia arbitrio suorum exequutorum, possint exequutores distribuere, & dare illi monasterio, vel pauperi ex illis mille aureis aliquid, quando ita pauper esset, vt id indicaretur expediens.

1 Partem affirmantem tenet Anchar. *cons. 84. à num. 3. vsque ad finem* videlicet, quòd potest, quando testator reliquit aliquid monasterio, & reliqua iubet pauperes distribuenda, dari aliquid illi monasterio, quando postea superuenit maxima paupertas, & tempore testamenti habebat necessaria: quem refert, ac sequitur Manrica *lib. 8. de cenicel. vlt. volunt. tit. 5 n. 19.*

2 Sit tamen conclusio. Non potest testamenti exequutor ei dare amplius. Patet ex *l. 3. tit. 10. part. 6.* vbi sic dicitur: *Si el testador mandase dar a personas ciertas alguna cosa, o cierta quantia de marauedis, e todos los otros bienes dexase a su testamentario, que los distribuyese entre pobres segun su alaedrio, el tal no puede dar a ninguna de aquellas personas ciertas, aunque viese que era muy pobre, y cenuta ia dar le mas de aquello, que le auia mandado el testador.* Vbi Greg. Lopea *vers. le mandase*, dicit hoc ideo esse, quia generaliter facultas data exequutori non refertur ad ea aliorum personas, de quibus iam per testatorem erat specialiter prouisum, *l. tallis scriptura, in princip. ff. de legat. 1. l. doli clausula, ff. de verbor. oblig.* & tenet etiam Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 23. in fine commenti.* Manuel *q. re g. tom. 2. quæst. 125. art. 8.*

3 Nota, quòd dispositum in hac lege procedit, quando dispositio specialis præcedit, & sequitur genetalis, vt si diceret priùs testator, lego centum Petto meo consanguineo, & postea legaret mille distribuenda inter suos cōsanguineos: tunc enim nihil posset illi consanguineo, scilicet Petto amplius dari, quando generalis præcedit, & sequitur specialis, secus est, vt est casus specialis, *l. Titia. §. qui Marco, ff. de annais legat.* & tenet Bart. post gloss. *l. quæsitum, §. finali, ff. de vsufruct. legat.* Et ratio est, quia quando genetale præcedit, secundùm sui naturam, iam comprehendit omnia sub se contenta, & ideo speciale subsequens non est sic potens, vt possit derogare in his, quæ iam sunt comprehensa: sed quando speciale præcedit, & sequitur generale, tunc appositio primi specialis impedit omnia comprehendere. Sic Albericus, & Petrus *dict. §. qui Marco*, quos refert, & sequitur Greg. Lupex *ibidem*: vt, lego cappam fratribus, & Priori Bibliam, Prior vtrumque consequitur. Idem Menoch. *de præsumpt. lib. 4. præsumpt. 128. n. 10. 11. 12.*

4 Aduerte tamen, quòd hæc distinctio procedit, quando legatum generale comprehenderet omnes personas: secus quando non, tunc enim idem dicendum est, siue dispositio generalis præcedat, siue non, non enim poterit illi legatario particulari amplius dari, quia cessar ratio adducta. Vnde in eo casu illius *l. 3. tit. 10. part. 6.* non refert quòd dispositio generalis præcedat, siue sequatur, quia legatum generale non debebatur omnibus pauperibus; sed sufficiebat inter certos distribui per exequutorem. Sic Gregor. Lopex *ibi*, per quod reprobat Archid. quem *ibi* refert dicentem, quòd si testator iussit centum distribui inter pauperes ciuitatis Bononiæ, & certis pauperibus ipsius ciuitatis reliquit cuilibet decem, possunt illi ex centum habere aliquid. Sed minùs bene (ait Greg. Lopez) quia eo casu non debebatur legatum omnibus Bononiæ pauperibus, sed sat erat inter certos distribui. Et sic ipsum Archid. reprobat etiam Ioannes Andreas, per Gregorium Lopea citatus.

DVBIVM LVIII.

An exequutor testamenti, vel alius, cui committitur, aliquam summam inter pauperes distribuere, possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare.

Duplex est sententia.

1 Prima negat. Probatur ex *l. si mandauero, §. si tibi centum, ff. mandati*, vbi sic dicitur: si mandauero tibi, vt des centum aureos, cui volueris, & consumpseris, es reus mandati. Secundò, quia si patronus velit se præsentare ad beneficium, non potest, *cap. per nostras, de iure patronat.* & redditur ibi ratio, quia inter dantem, & accipientem debet esse distinctio. Tertiò, quia si alicui iniungeretur pro pœnitentia, vt daret pauperibus sex aureos, non satisfaceret dando sibi, si pauper est. Sic tenent Paulus de Castro *l. si is, cui, C. de furtis, n. 2.* Iacobus Aretinus, quem refert, ac sequitur Anchar. *cap. fin. de testament. in 6. num. 23.* Cardin. Clement. *1. de testam. quæst. 12.* & *ibi* Immola *num. 19.* Paulus *ibi*, Abbas *cap. fin. num. 4. de inst.* Rosel. *restitutio 15. num. 8.* Syluest. *testamentum, 2. q. 2. dicto 5. & verbo eleemosyna, quæst. 1. fine*, vbi Angel. *num. 3.* Bald. Albert. Saliz. Fulgolus, Raphaël *dicto §. si tibi centum*, Peralta *l. vnum ex familia, §. rogo, ff. de legat. 2. à n. 4. vsque ad 8.* vbi multos refert, & alios dicentes, quòd nec potest dari filio suo, quia filius reputatur vna persona cum patre.

Quod idem sequitur ipse Peralta, quando filius est sub patris potestate: & alios etiam refert, dicentes quòd nec consanguineis suis. Immo Ioan. Andr. quem refert, & sequi videtur Greg. Lopez *l.3.tit.10.part.6.vers.tuviere*, ait non posse dare alicui maximè sibi coniuncto. Hanc etiam sententiam, quod nequit sibi, tenent Sarmiento *lib.8.select.§.super l.cum quidam,n.22.ff.de legat.* 2. fatetur tamen *num.*21.posse amicis,& consanguineis;& Mantica *lib.8.de coniect.vlt.volunt.tit.5.num.9.,& 16.* fatetur posse suis consanguineis. Palac. Spino *infrà.*

2 Nota primò, quòd fatentur aliqui ex his Doctoribus, quòd si talis esset in extrema necessitate constitutus, posset sibi accipere, sicut potest furari. Sic Cardin. Immola, Paulus, Rosel, Peralta, Mantica *ibidem* Syluest. *testamentum, 2.q.2. dicto 5.* Palacios Rubios *rubr.de donat.§.65.n.42.* Spino *speculo testam.gloss.28.n.28.* & videtur tenere Padilla *l.cum quidam,num.22.ff. de legat.* 2. vbi dicit posse sibi capere, si maximè egens sit.

3 Secundò nota, quòd fatentur etiam, quòd Prior Religiosus, cui hæc distributio commissa est, potest suo monasterio, si pauper sit, aliquid applicare, quia iam saluatur distinctio personarum. Sic contra aliquos, quos *ibi* refert Peralta, Cardin. Immola, Paulus, Rosel. Anchar. *ibi*, Syluest. *testam. 2.q.2.dicto 5.*

4 Tertiò nota, quòd si plures sint deputati exequutores, fatentur hi Doctores, quòd possunt vni ex ipsismet partem eleemosynæ illius dare, si pauper sit, quia iam saluatur distinctio personarum. Sic Cardin. Immola, Paulus, Rosel. Syluest. *ibid.* Gregor. Lopez *dicta l.3. vers. tuviere*, Panorm. *cap.cùm in iure de elect.* Marienzo *lib.5. recopilat.tit.4.l.14.gloss.1.n.11.* Paris. *consil.26.num.22.volum.4.* Sarm. *eo num.* 22.

5 Secunda tamen sententia probabilior ait posse talem distributorem sibi, si pauper sit, sicut & alijs pauperibus distribuere. Ratio, quia non debet esse peioris conditionis, ex eo quòd sit distributor: sed si non esset distributor, posset sibi aliquid applicari: ergo. Secundò, quia magis est de ratione iustitiæ, quòd sit ad alterum, quàm de misericordiæ ratione: at restitutio incertorum facienda pauperibus, potest per ipsummet, si verè pauper sit, sibi applicari, secundùm communem sententiam; ergo & eleemosyna. Item quia hîc saluatur distinctio personarum: hanc enim eleemosynam non censetur facere ipse distributor, sed is, qui commisit, iuxta *l. vnum ex familia, ff. de legat.2.§. si de falcidia.* Item quia ad beneficiũ simplex, quod non est dignitas, est satis probabile posse patronum se præsentare, vt dixi *lib.6.sum.cap.11.num.54.* & si id prohibetur ad alia beneficia, est ad vitandam ambitionem. Nec obstat lex in contrarium adducta, quia intelligitur formaliter, scilicet si non applicasset sibi, vt vero alteri pauperi, sed absolutè consumpsit, vt benè explicat Caiet. vt *infrà.* Nec obstat argumentum de eleemosyna, data in pœnitentiam, quia cùm detur ad opus pœnale, & tale non sit, sibi applicare id non potest. Hanc tenent Marianus Sozinus dicens communem modernorum, vt refert Peralta *suprà n.8.* Anton. Gomez *in bulla, claus.8.n.7.* D. Thom. *2.2.q.32.art.9. ad 3.* & *ibi* Caiet. & *ibi* Aragon *circa solutionem ad 3.* Arm. *verbo eleemosyna,n.9.* & *ibi* Tabiena *q.13.* Ledesm. *2.4.q.15.art.7.fol.130.pag.4.* Angles *floribus,1.p.mat. de eleemosyna fol.* 476. Segura *directorio indic.2.p.c.11.n.14.* Nau. *propugnaculo apolog. ad lib.de reddit.monito 13.n.11.* & tenet Menoch. *de præsumpt.lib.4.præsumpt.125.n.18.19.* quando paupertas superuenit exequutori, vel si aderat tempore testamenti, erat ignota testatori. Hanc tenent etiam docti recentiores. Et hanc sententiam latiùs probaui *lib.6.sum.c.11.n.54.*

DVBIVM LIX.

Quinam comprehendatur nomine pauperum, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes.

1 PRima conclusio. Non tantùm intelliguntur indigentes ad naturæ sustentationem, sed etiam qui secundùm suum statum indigentes sunt. Ratio, quia hi verè sunt pauperes, & magis pium est his subueniri. Hæc est contra Angel. *verbo ornatus,n.6.* & *ibi* Rosellam *n.* 19. sed nostram conclusionem tenent Caiet. *2.2.q.43. art.8.vers. in eadem parte,* & *ibi* Bañes, Syluest. *verbo, ornatus,q.8.* Nauar. *in omnibus summis cap.17.n.93.* Spino *speculo testam. gloss.28.n.27.* Nauar. *lib.4. de restitut. cap.2.n.50.fol.456.* Ludou. Lopez *1.p.instruct.noui,cap.136.fine.* Mantica *lib.8.de coniect.vlt.volunt.tit.5.n.3.* Tiraquel. *de nobilit.c.20.n.148.* Palacios Rubios *cap.per vestras, de donat. notab.3.§.12.n.7.* Bald. *l.si quis ad declinandam, in principio,n.5.de Episcop.& Cler.* Perez *lib.3.ordinam.tit.1.l.1.fol.463.*

2 Hinc fit quòd si sint aliquæ fœminæ matrimonio collocandæ habentes partem dotis, non tamen sufficientem secundùm suum statum, potest ex tali legato distributor applicare illis, quia verè pauperes sunt. Sic Spino, Palacios Rubios, Baldus, & Perez *ibi.* Et an possit dari pauperibus nobilibus, vel viuentibus ex suo labore, vide *ibi* Manticam *n.3.& 22.*

3 Secunda conclusio. Non potest tale legatum dari ei, qui ad tempus tantùm indigens est. Ratio, quia cùm necessitas illa non sit simpliciter, nequit dici pauper, spes enim illa proximè habendi, diuitem eum simpliciter facit, licèt pro tempore indigeat. Sic Nauarra *ibidem n.54. fol.457.*

4 An verò talia legata possint dari fabricæ Ecclesiæ pauperis. Multi negant; quia videtur animus testatoris, vt personis pauperibus dentur. Sic Perusinus *tract.de canonica portione Episcopi,q.7.* Nauar. *in omnibus summis c.17.n.93.* Ludou. Lopez *1.p.instruct.noui,cap.136.fine*, Syluest. *restitutio 8.q.7.* Angel. *restitutio 2.n.20.* limitant Syluest. & Ang. nisi redundaret hoc in maius bonum pauperum, vt quia ex tali fabrica redundant maiores eleemosynæ pauperum. Addit Syluest. vel habitantes sint pauperes, quos oportebat suum victum expendere in illud ædificium; quia in vtroque casu est dare pauperibus.

5 Cæterùm licèt hoc probabilius, & tutius sit, at satis probabile est posse expendi in tali fabrica, quando est necessaria, & reuera Ecclesia est pauper. Pro hac sententia est Marienzo *lib.5.recop.tit.4.l.6.gloss.7.num.2.* vbi dicit, quòd in legatis nomine pauperum intelligitur Ecclesia: & refert Ioannem Andr. *cap.finali,de testam.n.6.per l.omnes,qui, in princip.C.de Episc. & Cler.* vbi Bald. *n.7.* dicit nomine pauperum contineri Ecclesiam: & idem Baldus *l.si quis ad declinandam,in princip.n.10. C.eodem tit.* dicit, quòd legatum relictum pauperibus potest dari fabricæ Ecclesiæ pauperis, quia comprehenditur sub pauperibus, & *l.id,quod pauperibus,C.eodem tit.n.34.* dicit, quòd quando legatum est ad pium vsum, est certum posse dari pauperibus: quando verò testator dicit, vt detur pauperibus, est verius, quòd potest dari fabricæ Ecclesiæ pauperis, quia nomine pauperum intelligitur pius vsus; & Perez *lib.5.ordin.tit.2.l.1.vers.succedit præterea, fol.81.* referens Ioannem Andr. Dominicum, & Crotum dicit, quòd legatum relictum pauperibus potest dari Ecclesiæ, quæ indiget reparatione. Et Rosel. *restitut.15.num 3.* dicit posse dari, quando Ecclesia est pauper, & reparatio est necessaria. & non urguit magna fames. Item, quia *cap.cùm tu, de vsuris*, dicitur acquisita iniustè, quando non comparet dominus, esse pauperibus danda: & tamen omnes fatentur posse etiam expendi in alios pios vsus.

DVBIVM LX.

An quando testator legat aliquid pauperibus absolutè, possit distributor dare quibuscumque.

1 SIt prima conclusio; legata pauperibus absolutè necessariò debent distribui inter pauperes illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum. Patet ex *l.si quis ad declinandam, C.de Episc.& Cler.& l.20.tit.3.part.6.* & *ibi* Greg. Lopez *vers.de aquel lugar*, Couar. *cap.cùm tibi, de testam,n.14.* Marienzo *lib.5.recopil.tit.4.l.14.gloss.1.n.10.*

2 Hæc

2. Hæc conclusio limitanda est, vt intelligatur, si testamentum sit cooditum in loco domicilij testantis, alioquin pauperibus domicilij testãtis est dandum legatum. Sic Couar. Greg. Lopez *ibi*. Et probatur, nam legatum relictum à testatore, vt inter pauperes distribuatur, intelligitur inter pauperes domicilij ipsius, vt benè Felio. *cap. fin. de foro compet. num.23. vers. notant.* Albericus, & Immola *c. indicante de test.* gloss. *c. si pater, eodem tit. in 6. vers. pauperes*, & *ibi* Francus *n.64.* & *ibi* Acosta *1.p.verb. pauperes, n.11.* Couar. & Greg. Lopez *suprà* Speculator *tit. de instrum. editio. §. nunc verò aliqua vers. sed quid si testator*, & *ibi* Io. Andr. in additione incipienti. *Constat quod tenet institutio* Platea *l.2. C. de annonis ciuilibus l.10.* & *ibi* Bartol. *n.2.* Tiraq. *tract. de priuil. piæ causæ, priuil. 56.* Ant. Gomez *l.32. Taur. n.4. & l.31. Taur. n.4.* Matiẽzo *dict. n.10.* Immola, & Decius, quos refert, & sequitur Padilla *l. cum quidam, n.4. ff. de legat.2.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.8. tit.5. n.2.*

3. Hoc tamen intellige, nisi ex coniecturis aliud appareat, vt si iussit testator distributionem fieri in die sepulturæ, & ipse decedat extra locum domicilij io loco, vbi non potest ita asportari io locum habitationis. Sic Albec. & Gregor. Lopez *ibi*. Item oisi in priori domicilio maiorem partem fortunarum habuerit, ibique diutiùs vixerit, & postea mutauit domicilium, vbi breui decessit. Maotica *ibi*.

4. Secundò limita, nisi testator commisit exequutori testamentario electionem pauperum; tunc eoim oon tenetur eligere pauperes domicilij testantis, sed potest vndecunque sint, eligere. Sic Greg. Lopez *ibidem*, Francus *dicto c. si pater, n.64.* Ioan. Aodr. Dominicus Laput *ibi*. Anchar. *c. fin de testam. in 6. n.12.* Capella Tolosana 128. Collectarius *cap. Ioannes, de testam. n.10.* Mantica *n.2.* Et probatur, quia licèt Episcopus, cui iure deuoluto competit dignitatis Ecclesię collatio, teneatur eligere clericum eiusdem Ecclesiæ, *cap. ne pro defectu, de elect.* at compromissarius ad eligeodum, liberè potest eligere clericum, etiam externum, *c. si compromissarius de elect. in 6.* & sic tenendum est, licèt Couar. *eo n.14.* & Matienzo *eo n.10.* dicant huic opinioni standum temerè oon esse, cùm in hac pauperum electione ipsius testatoris mens refragari videatur, & iura ciuilia pauperibus domicilij testantis patrocinentur.

5. Secunda conclusio. In hac distributiooe facienda inter pauperes domicilij testatoris, præferendi sunt pauperes, qui consanguinei testatoris sunt; quia hoc videtur magis elegisse testatorem. Sic Parisius, quem refert, ac sequitur Padilla *l. cùm quidam, n.8. ff. de legat. 2.* Mantica *suprà num.17.*

6. Nota quòd idem est legare pro animia, quod legare pauperibus. Sic Bald. Paulus de Castro, Socinus, & plures alij, quos refert, & sequitur Peralta *l.1. ff. de legat.2. n.24.* Si tamen dicit testator; lego talem rem Deo, vel Christo, debetur Ecclesiæ parochiali. Sic Bald. *practica tit. de vlt. volunt. q.12. n.2.* Padilla *l. cùm quidam, n.9. ff. de legat.2.*

7. Tertia conclusio. Is, cui pauperum electio commissa est à testatore, nequit vnum solum pauperem eligere, sed tenetur inter plures diuidere. Sic contra aliquos, quos refert Alex. *vbi infrà*, & contra Paulum à Castro *l. cùm quidam n.4. ff. de legat.2. & l. vnum ex familia, § sed si vno, ff. eod. tit.* & contra Ant. Gomez *l.40. Taur. n.48. fine*, (quod relinquit sub dubio Tiraquel. *l. si vnquam, vers. susceperit, n.186.*) tenet Bart. *l.1. ff. de optione legat.* per illũ textum, Alex. Iasoo, quos refert, ac sequitur Padilla *d. l. cùm quidam, n.10.* Azebedo *l.5. recop. tit.6. l.3. n.19.* Greg. Lopez *l.3. tit.10. p.6. vers. tuuiere.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.8. tit.5. n.18.* Bald *l.1. C. de sacros. Eccles. n.31.* vbi Celsus, Matien. *l.5. recop. tit.4. l.14. gloss.1. n.13.* Quòd possit vni, tenet Sarmiento, vbi citatur *§. seq.* nisi quantitas legati pro maritandis plurium dotibus sufficiat.

8. An verò si testator iussit dari voi pauperi certam summam noo signando pauperem, possit ea in duos pauperes diuidi. Videtur, quòd sic, per *l. vnum ex familia, §. sed etsi fundum, ff. de legat.2.* vbi dicitur, quòd si habeo facultatem à testatore eligendi vnum ex familia, possum eligere duos: per quem textum dicit *ibi*. Bart. quòd iussus restituere vnam rem vni ex certis, potest ex illis eligere plures: & sequuntur *ibi* moderni, teste Segura *ibi n.156.* vbi idem tenet, & Padilla *ibi vers. duos de familia, n.4.* & *ibi* Paul. de Castro *vers. duos.* Cumanus, Bald. Peralta *ibi, §. sed etsi fundum n.5.* Ant. Gomez, *l.40. Taur. n.48.* dicens communem, : & per hoc dicit *ibi*, quod commissarius ad faciendum testamentũ cum potestate meliorandi vnum ex filiis, vel descendentibus testatoris, potest duos. Et in propriis terminis loquẽdo de exequutore, cui iussum est à testatore dare vni pauperi, non signaodo, quòd possit dare duobus, tenet Baldus, quem refert, ac sequitur Paulus de Castro *d. l. cùm quidam n.4. & dict. l. vnum ex familia §. si duos*, dicit cum Bart. *ibidem*, quòd iussus dare hospitali, vel construere vnum hospitale, potest duo construere, si bona sufficiunt: vnde, dum dicit *vni*, meos testatoris est, quòd saltem vni. Quare sic teoendum est, nisi oppositum colligatur ex meote testatoris. Idem Sarmiento *l.8. select. super dictam l. cùm quidam, n.12.* & reddit rationem Sarmiento, quia, qui electiooem commisit, videtur & in oumero personarum etiam concessisse arbitrium: additque quòd si expressè iubeat dari duobus, vel tribus, non potest vni.

9. Quarta conclusio. Quando testator iussit distribui inter viginti virgines maritandas aliquam summam, & ooo reperiuntur tot nisi decem, io eas potest fieri distritio. Sic Bald. & Angel. quos refert, & sequitur Padilla *d. l. vnum ex familia, §. si duos de familia, n.6.* addit tameo debere priùs expectari aliquod temporis spatium, vt pleoum præcepto defuncti obsequium exhibeatur.

10. An verò exequutor, cui commissa est distributio inter pauperes teneatur eligere digniorem, & sic pauperiorem. Aliqui affirmant. Sic Adrian. IV. mat. *de restit. q. de collat. benefic.* quæ iocipit, *quia iam determinatũ est de fructuum, in solut. ad confirmat. 4. vers. de distributione, f. 139. in paruis.* Idem dicunt alij quãdo cõmittitur electio per verba inportãtia arbitrium rationi subiectum; secus quãdo per verba importantia liberam voluntatem; quia priori casu verisimile est, eum, qui electionem illis verbis concessit, sic optasse. Sic Molina *l.2. de primog. c.5. n.69.* Dynus *l. cùm quidam, ff. de legat. 2.* Parisius, quem refert Matienzo, *vbi infrà*.

11. Quinta tamen conclusio. Non tenetur eligere digniorem, siue pauperiorem, sed satis est, si eligat dignum, id est, verè pauperem, quia nulla lex constringit talem executorem, vt quærat meliores, & pauperiores, nec hæc sunt velut præmia meritorum, vt hic contingere possit acceptio personarum. Sic Nauarra *lib.4. de restit. c.2. n.60. fol.459.* Paulus à Castro *l. vnum ex familia, § itaque, n.2. ff. de legat.2 & l. cùm quidam, n.6. ff eod. tit.* & *ibi* Bart. *& d. l. vnum ex familia §. si de falcidia, n.4.* Padilla *dict. l. cùm quidã, n.11.* Matienzo *l.5. recop. tit.4. l.14. gloss.1. n.12.* Greg. Lopez *l.3. vers. tuuiere, tit.10. p.6.* Bald. *l. id, quod pauperibus, n.35. C. de Episc. & Cleric.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib.8. tit.5 n.6.* Anchar. *c. finali de testam. in 6. n.13.* Peralta *dict. l. cùm quidam, n.18. & d. l. vnum ex familia, § si de falcidia, n.12.* Cord. *summa, q.72. fine.* Ludou. Lopez *1. part. instruct. noui. c.136. fol.311. §. at hæsitare.*

12. Aduerte, quòd benè dicit Nauar. *eo n.60.* quòd si aliquis pauper esset in graui, vel extrema necessitate, tũc teneretur distributor de illis bonis ei dare, sicut teneretur de suis. Hæc Nauarra; sed iotellige hoc, vt ipse clarè innuit, oon ex vi testameoti, & sic legis iustitiæ; quia huic satisfacit dando vero pauperi, sed ex charitatis lege, quia tenetur grauiter indigeoti succurrere, si possit: vnde violatio huius non inducit restituendi obligatiooem.

13. Secundò nota, quòd Manuel. *1 tomo summa, cap.98. fine.* Cord. *summa, q.73.* & Ludou. Lopez *1. p. instruct. con-*

scien. noui, cap. 136. §. ut hasitare, fol. 311. allegantes sic respondisse D. Merinam, dicunt, quòd si testator iussit certam quantitatem dari pauperibus fœminis locandis matrimonio, & constituit assignato salario patronos iuratos se daturos pauperioribus, & non admissuros precibus, vel subornationibus aliquam, si tales patroni admittāt pauperes relictis pauperioribus precibus inducti peccant contra iuramentum: at non tenentur restituere, secus si admittant eas, quæ verè pauperes non sunt. Sed nescio cui innitantur fundamento: nam hi patroni non tantùm peccant contra iuramentum, sed etiam contra voluntatem expressam testatoris, quam ita strictè voluit obseruari, vt iure iurando adstrinxerit patronos; ergo tenētur restituere: sicut si peteret testator, vt darēt virginibus, & patroni darent coniugatis; fateor tamen cum Corbuba, quòd si verè pauperiores eligerent etiam precibus inducti, non essent periuri: quia mens testatoris est, ne malè eligerent, scilicet minus pauperes precibus inducti. Benè etiam dicit *ibi* Corduba, quōd si patroni non eligant verè pauperes, tenentur restituere salarium eidem operi pio, id est, illi quantitati à testatore relictæ ad illas pauperes matrimonio collocandas.

14. Tertiò nota, quòd hæc maior paupertas non absolutè pensanda est, sed iuxta numerum personarum, quas tenetur quis alere, & expensarum. Vnde si in vno hospitali non reguntur nisi duo infirmi, & habet in bonis centum: in alio verò reguntur quinquaginta infirmi, & habet in bonis duo millia, hoc est pauperius, quia attentis expensis, quas tenetur facere, est pauperius. Sic Bald. *l. si quis ad declinādas, in principio, n. 5. C. de Epis. & Cler.*

15. Sexta conclusio. Exequutor, cui pauperum electio commissa est, potest pauperem eligere hac lege, vt post decem annos vel aliud tempus, vel post vitam det illam summam sibi distributam alij pauperi, licèt enim non possit ponere grauamen in extraneum, scilicet, vt det non pauperi: at benè potest in inclusum sub ipso exequutoris officio, scilicet in alium pauperem, Ratio, quia sicut exequutores possunt facere particularē distributionem in re, ita etiam in tēpore. Sic Paulus à Castro *l. cùm quidam, n. 4. ff. de legat.* 2. Bart. *vnū ex familia ff. eodem tit. §. sed etsi fundum, n.* 2. & *ibi* Bald. Peralta *ibi n.* 18. Seguta *ibi n.* 158. dicens omnes hoc *ibi* tenere, licèt Sarmiento *lib.* 8. *select. super l. vnum ex familia, §. si de falcidia, n.* 12. oppositum teneat.

16. An verò possint executores legatum pauperibus factum dare pauperibus inimicis testatoris; quidā distinguunt, si sunt odiosi, & indigni, vt quia concubuerunt cum sorore, vxore, vel matre testātis, non possunt: si verò erant odiosi, & non indigni, si testator decessit contritus, & confessus, potest, quia censetur odium remisisse. Sic Iacobus Butricanus, quē refert, ac sequitur Anchar. *cap. finali, de testam. in 6. n. 13. fine.* Baldus *l. id, quod pauperibus, n. 35. C. de Episcop. & Cler.* alij verò dicunt, quòd si data est commissio per verba importantia arbitrium, non potest, si verò per verba importantia liberam voluntatem, potest: & hoc quando inimicitia orta est post testamentum; adhuc non potest: sed quando antè. Sic Paulus à Castro *l. cùm quidam n. 4. ff. de legat.* 2. & idem tenet *l. vnum ex familia, §. si de falcidia n. 1. ff. eodem tit.* dicit quod executor, cui data est potestas eligendi pauperes, nequit eligere inimicum testatoris.

17. At meliùs Molina *lib. 2. de primog. cap. 5. num.* 13. dicit, quod licèt aliàs is, cui commissa est electio, nequeat eligere inimicum cōmittentis, at in legato pauperibus relicto forsan dicendum est, quòd dare potest inimicis testatoris pauperibus, licèt non probaretur decessisse contritum, cùm id præsumatur, vel quoad eleemosynam non sit considerandum, an pauperes testantis inimici fuerint, cùm in eleemosyna sola pietatis ratio considerari possit.

18. Septima conclusio. Quando testator iussit solui omnibus probantibus se debere, adhiberi debet ea probatio, quæ suffecisset cùm defuncto. Sic Baldus *d. l. id, quod pauperibus, num.* 24.

DVBIVM LXI.

An sit, cui pauperum electio commissa est, malè distribuat, possit ab eo appellari: & similiter quando testator dicit, sentio meā conscientiā grauata aliquibus debitis, de quibus tamen habeo dubium, volo, vt stetur sententiæ P. N.

1. PRimò dico, si testator tantùm dicat, dubius sum de aliquibus cōtractibus, quos inii, an iusti sint, vel an aliqua debeā, iudicet hoc Petrus: tunc si malè arbitretur, potest ab eo appellari, quia in hoc casu nihil aliud fecit testator, quàm eum simplicē iudicē constituere, à quo est appellatio. Sic colligitur ex multis Doctoribus dicētibus, quòd quando testor cōmisit distributionem faciendam inter pauperes secundùm conscientiam hæredis, si is malè distribuat, potest per superiorē emendari gloss. *Clement. 1. vers. oneramus, de iure patr.* Dominicus *cap. statutum, §. assessorem, de rescrip. in 6. n.* 5. Corneus, & alij, quos refert, ac sequitur Padilla *l. cum quidam ff. de legat. 2. n.* 11. & Greg. Lopez *l. 3. vers. touiere. tit.* 10. *p.* 6. dicit, quòd si exequutor testamēti malè arbitretur, potest recurri ad iudicem: & Peralta *l. 1. ff de legat. 1. n.* 35. vbi dicit cum gloss. notabili *c. super his, vers. adstringendus, de accusat.* & cum multis aliis, quos *ibi* refert, quòd habens arbitrium, vt bonus vir, si malè arbitretur, potest ab eo appellari. Item quia verbum, *iudicet*, arbitrium boni viri exigit.

2. Nota ex Peralta *ibi n.* 35. cum aliis multis, quos *ibi* refert, quòd licèt in aliis sit differētia inter voluntatem, & arbitrium; at in eo, cui munus iudicādi incumbit, voluntas non differt ab arbitrio. Quod limitat *n.* 39. cum Felino, nisi expressè committeretur voluntati liberę, vel liberæ facultati: & *n.* 34. dicit cum Antonio *c. 1. de constitut.* quòd verba, quæ designant liberam voluntatē, restringuntur, ne tertio damnum inferatur: & *n.* 40. concludit cum Baldo, Cyno, Matthæo de Afflictis, & Decio, quòd vbi tractatur de damno vitando, omne verbum, etiam quod sui natura inducit liberam voluntatem, reduci debet ad arbitrium boni viri.

3. Secundò dico, quòd si testator iubet, vt stetur sententiæ Patris N. tunc hæres testamentarius tenetur stare illius sententiæ: & similiter hæres legitimus, si comprehēdatur in ea parte, quæ non est legitima. v. g. remanent filij, aut descendentes, & illud in quintum cadit; aut si tantùm ascendentes remanent, & cadit in tertium, quia in hac parte sunt hæredes voluntarij, & potuit testator quodcumque grauamen apponere: & hoc intelligitur, nisi manifestè erraret ille tertius, cuius sententiæ iussit stare testator; tunc enim etiam hæres extraneus posset appellare. Si verò sint hæredes legitimi, & illud non cōprehendatur in ea parte, quam potuit testator legare extraneo, poterūt appellare à sententia illius nominati per testatorem, ac si nihil dixisset testator, quia in hac parte nullum potuit grauamen imponere. Hęc mihi respondit quidam Iurisperitus admodum doctus.

4. An verò si quando dixit testator, vt consilio duorum darentur, vel restituerentur talibus pauperibus incerta, si non fiat, satisfiat; dicam *infra*, vbi de legatis *c. 2. dub.* 18.

DVBIVM LXII.

An quando testator iussit exequutori aliquid distribuere inter consanguineos pauperes ipsius testatoris, teneatur exequutor dare magis consanguinitate coniunctis, quam pauperioribus.

1. SIt prima conclusio. Si data est electio hæredi, vel exequutori nō tenetur eligere magis propinquos, vel pauperiores, sed satis est consanguineos pauperes eligere. Patet ex *l. vnū ex familia ff. de legat. 2. §. si de falcidia. vers. Itaque,* vbi hoc expressè dicitur: & tenet *ibi* gloss.

vers.

vers. vni, & *ibi* Bart. *n.* 4. & *ibi* Peralta *n.* 52. Bald. Dinus, Cumanus *ibi*, Paulus à Castro *ibi* 9. *Itaque*, *n.* 2. Ant. Gomez *l.* 40. *Taur. n* 41. & 48. Cordu. *summa*, *q.* 72. dicens idem sensisse D. Peralta, D. Enriquez D. Nuñes, de Auendaño, D. Leon. idem Ludou. Lopez 1. *p. instruct. noui, c.* 136. *fol.* 540. Manrica *conie*ct. *vlt. volunt. lib.* 8. *tit.* 12. *n.* 15. Gutier. 2. *pract. q.* 67. *n.* 3 *fine*, Mieres *de maioratu*, 1. *p. q.* 72. Vnde dicitcum Guttier. posse fieri hanc electionem absque citatione aliorum consanguineorum.

2 Secunda conclusio. Si non esset data electio, sed simpliciter relinqueretur legatum consanguineis, vel familiæ, tunc necessario coniunctiores sanguine testatori essent præferendi, censetur enim velle admitti eo ordine, quo ad successionem ab intestato veniunt consanguinei, in qua magis coniuncti præferuntur. Sic glossa, Bald. Cumanus, Dynus, Paulus de Castro, Peralta, Cordub. Ludou. Lopez, Anton. Gomez *n.* 41. citati, Spino *speculo testam. glossa* 6. *n.* 16. Manrica *ibi* Rojas *epit. success. cap.* 32. *n.* 11. 12. 13.

3 Vnde fit hæc doctrina. Si est data hæredi, vel exequutori, tunc non tenetur pauperiores, vel magis consanguineos eligere, sed sat est pauperes consanguineos: secus si non esset data electio hæredi, vel exequutori, sed simpliciter per testatorem relinqueretur aliquid in illam causam, tunc enim tenetur eligere magis consanguineos, & pauperiores. Sic Bald Dynus, Cumanus, Paulus à Castro, Peralta, Manrica *ibid.* licèt minus benè Cordub. *illa q.* 72 *initio*, dicat inter duas consanguineas pauperes posse eligi minus pauperem in æquali gradu consanguinitatis coniunctam.

4 Hinc infertur primò, quòd si testator iubeat distribuere aliquid exequutori in pauperes clericos, sat est eligere clericos primæ tonsuræ, licet alij sint Sacerdotes, & alij pauperiores; secus si non esset data electio, sed simpliciter per testatorem relinqueretur aliquid Clericis, tunc enim priores in gradu admittendi essent. Sic Bald. Dynus, Cumanus, Paulus à Castro, Peralta *ibidem*,

5 Hinc secundò infertur, quod magna est differentia, an testator relinquat legatum dirigendo relictum in eligendos, vt relinquendo pauperibus clericis de familia, vel eos alicui vulgariter substituendo: an vero per modum medij relinquat illud, scilicet committendo alteri electionem inter illos, vt quod hæres, vel exequutor eligat aliquos ex eis, vel inter eos aliquem, vel aliquos nominet, vel vt eis relinquat, vel inter eos relinquat: nam in primo casu attenditur inter eos proximitas, in secundo vero non. Sic Peralta *eo n.* 12. & colligitur ex reliquis Doctoribus citatis.

6 Nota, quod Cordub. & Ludou. Lopez *ibidem* dicunt, quòd licèt hoc regulariter seuerum, quòd quando non datur electio, sed absolute requiritur aliquid maritandis consanguineis, præferenda est coniunctior; at aliquando potest præferri minus propinqua æquè pauper, nempe si vna sit in quarto gradu, alia in quinto, & hæc cum spe huius legati contraxisset sponsalia, quo si defraudaretur, innupta maneret, cum iam sit nacta tres & triginta annos, quæ pericula in propinquiori absunt; nec enim in foro conscientiæ posset hæc remotior præferri; quia cùm ambæ sint in gradu remoto, parum maior affectio est testatoris erga vnam, quam erga aliam, & loco huius parui excessus suppleret necessitas secundæ: & hoc dicunt intelligi, quando sine fraude pactum matrimonij esset initum: & neque in hoc casu posset præferri multum coniunctiori.

7 Sed hæc sententia magis est pia, quam vera; quia necessitas remotioris in gradu non potest tollere ius propinquiori acquisitum: & sic tenenda est doctrina posita ab alijs Doctoribus citatis.

8 Secundò nota, quòd Corduba *ibidem* addit, quòd si in casu discordiæ exequutorum electio commissa esset à testatore alicui, tunc ille posset inconsultis Iurisperitis eligere, quem maluerit, non habita ratione maioris, vel minoris propinquitatis, vel paupertatis, quia hoc videtur voluisse testatorem ad tollendas lites. Sed hoc minùs verum est, nisi testator dixisset, vt eligeret, quam mallet pro sua libera voluntate: secus si per verba importantia arbitrium, vt eligat hanc, vel illam, quam maluerit, prout sibi videbitur & placuerit. Sic Lud. Lopez *ibi*.

9 Tertia conclusio. Nisi testator aliter se explicuerit, potest dos hæc etiam assignari propinquis ex suo genere descendentibus, si sint ex legitimo matrimonio natæ; licèt procedant ex tali stipite per parentes illegitimos. Sic Corduba, & Lud. Lopez *ibi*.

10 Quarta conclusio. Quando testator reliquit absolutè legatum pauperibus consanguineis, quo casu iuxta dicta necessariò præferenda magis consanguinea, magisque pauper; tunc si tantum vni deberdari, & concurrant duæ fœminæ, quædam magis consanguinea, at minus pauper, alia vero minus consanguinea, & pauperior, præferenda est magis consanguinea, quotiescumque enim concurrunt duæ causæ, scilicet naturalis, & accidentalis effectus in dubio naturali causæ applicatur tanquam causæ inseparabili, & ossibus infixæ: & sic illa prævalet, *l. inter*, §. . *ff. de excusat* & sic inspiciendum est potius quod est naturale, quàm accidentale, vt optimè Bart. *l. fin. ff. de offic. proconsul. n.* 1. Peralta *vbi infrà*, Anchar. *c. he*ficium, de regul. iur. in 6 *fine* Iason *l. si quos posthumos in principio, notab.* 1 *ff. de liber. & posthum.* Bald. *l.* 1 *de cura furios.* Immola *consil.* 35 Et sic in præsenti proximitas sanguinis, vt pote naturalis causa, præferenda est maiori paupertati, quæ causa accidentalis est, vt patet ex *exequisisti*, *de testam. vers. si verò relinquatur*; vbi dicitur quod Episcopo à propinquo censetur ratione sanguinis, & non ratione Ecclesiæ relictum: patet etiam ex *l. qui habet, ff. de tute*. Sic in terminis in nostro casu tenent Cordu. & Ludou Lopez *supra*, Peralta *l. vnum ex familia*, §. *si de falcidia*, *n.* 13. Spino *dicto n.* 16.

DVBIVM LXIII.

Quinam comprehendantur orphanorum nomine, si quid legetur orphanis.

1 QVidam censent solos eos comprehendi, qui vtroque parente orbati sunt Sic Dictionarium Græcum *litera O*, *verbo orphanus*, Rebuffus 1. *tom. constit. Franciæ, tract. de sentent. prouisionali, art.* 3. *glossa finali, vers. secundo orphani*, Perez *lib.* 3. *ordin. tit.* 1. *lib.* 1. *fol.* 463. *vers. Item est notandum.* Idem videtur sentire expressè glossa *c. in qualibet, vers. xenones* 23. *q.* 8. dicit orphanotrophium esse locum, in quo pueri, parentibus orbati pascuntur. Idem videtur sentire vocabularium iuris *litera O*, *verbo orphanus*, vbi dicit, quod orphanotrophus est orphanorum tutor, qui eos facultatibus, & parentibus, quasi destitutos suscipit alendos.

2 Alij dicunt orphanum esse orbatum matre. Sic Paulus à Castro *rubr. C. quando Imperator inter viduas, & pupillos.*

3 Sit tamen prima conclusio. Quoad effectum, vt In prima instantia possint agere litem coram Auditoribus Regiis, quod Hispanè dicitur *por caso de Corte*, orphanus dicitur qui patre caret, & est minor viginti quinque annis, sic enim in Hispania practica receptum est. Sic Couar. *q. practicar. c.* 6. *n* 2. Gregor. Lopez *l* 5. *tit.* 3. *vers. huerfanos, part.* 3. & *tit.* 18. *l.* 41. *vers. a los huerfanos ead. p.* 3. & dicit *ibi*, Greg. Lopez, & Couar. *eo num.* 2. cum multis alijs, quos *ibi* refert, hoc procedere, licet tales orphani diuites sint

4 Secunda conclusio. Quoad legata, & reliquos effectus sat est, vt dicatur orphanus, qui patre orbatus sit; sic enim præsidio destitutus dicitur, qui patre caret. Sic colligitur ex Couar. *eo n.* 2. *in principio*, vbi dicit orphanum eum significare, qui caret patre. Et eandem significationem huius vocis *orphanus*, ponunt Laurentius Valla *lib.* 4. *elegant. cap.* 33. Calepinus, Thesaurus linguæ latinæ, Vocabularium,

Vocabularium Ecclesiasticum, *litera O, verbo orphanus*, & sic mihi dixerunt nonnulli docti Iurisperiti.

5 Tertia conclusio. Requiritur etiam, quod sit intra ætatem pupillarem, vt dicatur orphanus, nempe vir intra decimumquartum, fœmina vero intra duodecimum annum. Sic tenent Paulus à Castro *proximè citatus*, Petrus & Cynus, *l. orphanotrophos, C. de Episcop. & Clericis*, Dictionarium Græcum *proximè citatum*, Alber. *lib. 1. C. quando Imperator inter pupillum, & viduam*, Platea *l. vniuersi, C. de fundo rei priu. lib. 11*. Et in hanc inclinat Gregor. Lopez *l. 41. tit. 18. part. 3. verſ. à los huerfanos*. vbi dicit fortè hoc procedere quoad omnes alios, dempto eo, de quo dix *in prima conclusione*, & idem docti Iurisperiti dixerunt.

6 Limita, nisi legatum relinqueretur orphanis maritandis, cum enim maritari non possint intra pupillarem ætatem, tale legatum dati potest puellis patre orbatis in ea ætate constitutis, vt nubere valeãt. Sic Iurisperiti præfati. Si verò careat sola matre, licet minor sit viginti quinque annis, non dicitur orphanus, quia orphanus est quasi præsidio destitutus, & dum patrem habet, licèt matre careat, non dicitur præsidio destitutus, cum patrem habeat, cuius curæ subest, & sub cuius cura est? cum autem solam matrem habet, dicitur præsidio destitutus; quia non est sub matris potestate, nec fœminæ prudentiam habent ad se gubernandum, nedum alios.

DVBIVM LXIV.

An executor testamentarius, cui electio pauperum commissa est, possit, electione facta, variare, alios eligendo.

RΕspondetur, quòd licèt hæres fidei commissarius, vel is, cui factio testamenti committitur, variare non possit, cum distinctionibus signatis per Doctores *l. 35. Taur.* vbi specialiter est videndus Castillo *n. 1. & 2.* vbi etiam tractat, an si conferatur aliquid Titio, cum placuerit Petro, & Petrus semel consentit, an possit variare, & an hæres possit variare, videndus est etiam Ant. Gomez *l. 40. Taur. n. 50. & l. 25. & 30. tit. 9. part. 6.* At exequutor testamentarius potest variare in electione pauperum. Sic Angel. *l. sed si alio, §. si quis sub conditione, ff. ad Trebell.* Castillo *l. 35. Taur. n. 1.*

DVBIVM LXV.

An cum committitur per testatorem alicui, vt disponat de eius bonis, valeat commissio, & quid teneatur ille facere.

1 SIt conclusio. Talis commissio valet, & commissarius ille censetur hæres institutus nomine tenus, teneturque omnia bona testatoris inter pauperes distribuere. Patet ex *c. cum tibi, de testam.* quem textum ita intelligunt Host. Ioann. Andr. Anton. Panor. Card. Anchar. Immola, & communis *ibi*, vt refert, ac sequitur Couar, *ibi n. 10.* Syluest. *testamentum 2. q. 7. dicto 3.* Armil. *verbo exequutor, n. 13.* Tabien. *ibi, q. 13.* Angel. *ibi n. 18.* Spino *speculo testam. glossa 28. n. 28.* Azebedo *lib. 5. recopilat. tit. 4. l. 6. n. 26.* Matienzo *eadem l. 6. glossa 3. n. 1.* Ant. Gomez *l. 32. Taur. n. 1.* & *ibi* Auendaño *glossa 1. n. 11.* & *ibi* Tello *n. 1.* Bart. *l. 1. n. 64. C. de sacrosſ. Eccleſ.* Alex. *l. captatorias. n. 6.* & *ibi* Corn. *n. 4.* Iason *n. 10. C. de testam. milit.* Immola *l. qui captatorias, n. 4. ff. de hæred. instituen.* Parisius *conſ. 38. n. 21. vol 3.* & est communis.

2 Nota primò hæc conclusio limitatur ab aliquibus, quando talis commissio fit per verba importantia arbitrium boni viri, ac si fiat per verba importantia liberam voluntatem, est nulla, quia est voluntas captatoria. Sic Bart. Alexand. Iason, Corneus, Immola, Parisius *proximè citati*. Et hunc intellectum dicit communem Couar. *eo n. 10.* & Syluest. & Angel. etiam explicant dictum *c. cum tibi*, quando per verba denotantia arbitrium boni viri commissio fit.

3 At verius est nullam esse differentiam, sed etiamsi fiat commissio per verba denotantia liberam voluntatem valet commissio, & tenetur commissarius inter pauperes distribuere, iuxta decisionem *dicti c. cum tibi* & sic tenet *ibi* Immola, & Card, *ibi n. 10.* Ant, Gomez *l. 32. Taur. n. 1.* Marienzo *dicta l. 6. gloſſ. 3. n. 1.*

4 Secundò nota grauem esse difficultatem, an *d. c. cum tibi*, modificetur in hoc Regno per *l. 32. Taur.* quæ hodie est *l. 6. tit. 4. l. 5. recopil.* nam Ant. Gomez *l. 32. Taur. n. 1.* dicit modificari in vno tantũ casu scilicet quãdo sunt hæredes ab intestato testatoris, tunc enim commissarius, cui committit testator dispositionem bonorum suorum, non potest in opera pia, nisi quintum expendere, nisi testator expresſè commiserit, vt omnia sua bona inter pauperes distribuat. At Tello *eadem l. 32. n. 1.* dicit, quod quando sciuit habere hæredes ab intestato, tunc potest commissarius, cui distributio commissa est, omnia in opera pia expendere, quia cum testator sciuerit eos habere, nec eorum mentionem fecerit, visus est velle omnia sua bona inter pauperes distribui.

5 At dicendum est *dictum c. cum tibi*, in nullo modificari per *l. 32. Taur.* quia in diuerso casu loquuntur, nam *l. 32. Taur.* loquitur, quando committitur alicui factio testamenti. at *c. cum tibi* quando non committitur factio testamenti, sed bonorum distributio. Sic, licet dubios & alterius iudicio committens, Couar. *eo n. 10. verſ. regia vero lex*, Auendaño *l. 32. Taur. gloſſ. 1. n. 11.* Villalobos *in erario commun. opin. litera T. n. 80.* Azebedo *lib. 5. recopil. tit. 4. l. 6. n. 26.* & *ibi* Marienzo *gloſſ. 3. n. 5.*

CAPVT II.

De legatis.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An possit Romanus Pontifex, & Princeps pro libito, & absque causa iusta commutare legata ad opera pia, vel vsum publicum in alia legata, vel ad id requiratur causa iusta.*

2 *An quando legata ad opera pia publica possunt in specifica forma impleri, possit Legatus de latere, vel Episcopus ea commutare.*

3 *An legatum ad certum vsum pium, quod impleri potest, possit ex facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem.*

4 *An quando legatum non potest impleri de facto, vel de iure, sit in alium vsum commutandum, vel efficiatur caducum, & sic in illo succedat hæres.*

5 *An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem sit facienda talis commutatio.*

6 *An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud commutandum est, necessarium sit, vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficit in quamcumque.*

7 *An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates.*

8 *Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ sancti Petri, cum plures vocentur hoc nomine.*

9 *An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno, possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur.*

10 *An quando quis legauit mille aureos pòst quatuor mẽses largiendos pauperibus, exequutor testamenti possit præuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltimæ voluntatis exequutionem, quando id in nullius præiudicium vergit, & sic statim largiri.*

11 *An quando aliquis fecit legata plura, ita vt excederent facultatem hæreditatis, quædam pia, & quædam non pia, debeat fieri detractio pro rata, tam de legatis piis, quam de non piis, vel tantum de non piis, & pia debeant integrè solui.*

12 Ar-

12 *An ſi quis legauit annuum cenſum ſingulis annis pauperibus diſtribuendum iuxta beneplacitum ſuorum teſtamentariorum, poſſint ipſi teſtamentarij eotam illam quantitatem ſimul, & ſemel alicui operi pio applicare.*

13 *An legatum ſactum orphano poſſit dari ei, qui patrem habet, inutilem tamen, ſcilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantem.*

14 *An bona fabricæ, vel legatũ fabricæ relictum poſſit expendi pro ornamẽtis, vel alijs cultus diuino neceſſarijs.*

15 *An ſi debitor leget aliquid creditori, tale legatũ cenſeatur factũ animo compenſandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, ſcilicet legatũ, & debitum.*

16 *Quando debeantur legata, & dum ea non ſoluuntur, ad quem pertineant fructus rei legatæ, ſi fructifera ſit.*

17 *An ſi quidam legaret centum aureos, quos dicit ſe habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vaſibus contineri, & poſtea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantum quinquaginta.*

18 *An ſi teſtator iubeat in ſuo teſtamento centum aureos diſtribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel teſtamentarius ex ſolius Petri conſilio illos diſtribuat, teneatur iterum reſtituere.*

19 *An legatum ſactum naturalibus alicuius oppidi, poſſit dari ijs, qui ibi habitarunt decennio, licet aliunde ſint oriundi.*

20 *An ſi Petrus inſtituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni, ſub hac conditione, ſeu fideicommiſſo, vt ſi ſine liberis decedat, reſtituat hæreditatem, vel legatum tali monaſterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ ſummam, quam ipſi contulit monaſterium, poſſit hoc facere in præiudicium liberorum, qui poſtea nati ſunt, & illos habens obiit.*

21 *An legatum pium ad dotandas orphanas conſanguineas intra certum tempus, ſi intra illud tempus non poſſit impleri, quia nulla reperiuntur conſanguinea nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potius cedat hæredi.*

DVBIVM I.

An poſſit Romanus Pontifex, & Princeps pro libito abſque cauſa iuſta commutare legata ad opera pia, vel vſum publicum, in alia legata, vel ad id requiratur iuſta cauſa.

TRIPLEX eſt ſententia.

1 Prima tenet poſſe liberè commutare talia legata. Ratio, ſi quis legaſſet Petro centum aureos hac lege, ſi Martinus vellet; poſſet liberè Martinus, & abſque alia cauſa nolle, & ſic legatum reuocare: ſed omni legato ad vſum publicum, & cauſam piam ineſt hæc tacita cõditio, ſcilicet ſi Princeps, vel Pontifex aliter non diſpoſuerit: ergo poſſunt hi liberè talia reuocare legata. Ita tenẽt Armil. *verb. legat. n.* 55. Tabien. *legat.* 2. *n.* 12. referens Peruſinum, Angel *legat.* 2 *n.* 12. Sylu. *legat.* 4. *q.* 12. & 13. vbi & allegat Guillelmũ: ad idem videtur Driedo *lib.* 1. *de libert. Chriſtiana, c.* 4. vbi ſic inquit, *In omni donatione, quæ fit Eccleſiæ, ſub onere certi officij Eccleſiaſtici, intelligitur excepta voluntas Pontificis.* Ad idem videtur Couar. *l.* 3. *var. c.* 6 *n.* 7. *verſ. non oberunt,* vbi dicit teſtatorem, dum legat aliquid in bonum commune, eius conditionis facere legatum, vt per Principem poſſit proprio arbitrio commutari. Idem tenet multos allegans Mandoſius *de ſignatura gratiæ, verb. commutatio vltimæ voluntatis.*

2 Secunda ſententia diſtinguit, & dicit, ſi loquamur de poteſtate Principis ordinaria, nõ poteſt Princeps abſque iuſta cauſa commutare: at de poteſtate abſoluta poteſt. Sic Angel. *l. ſi teſtamentum, C. de teſtam.* Guido *in deciſionibus, q.* 556. Roſel. *verb. legatus, n.* 7. Qua etiã diſtinctione vtuntur plures alij Iuriſperiti, quos referunt Couar. *vbi ſup. n.* 8. & Pinellus *vbi infrà n.* 24. Alij verò Iuriſperiti dicunt id poſſe Principem, cum in cõmutatione vtitur his clauſulis, *non obſtante, ex certa ſcientia & proprio motu, & de plenitudine poteſtatis,* quos refert Pinellus *vbi ſup. n.* 21. & Couar. *n.* 9.

3 Tertia ſententia docet non poſſe Principem, nec ſummum Pontificem abſque cauſa commutare talia legata. Ratio, quia licet talis diſpoſitio teſtatoris cenſeatur Principi, vel Papæ commiſſa, at non committitur, vt domino, ſed vt boni communis, & cauſarum piarum diſpẽſatori: ſed diſpenſator non poteſt ad libitum diſpenſare, ſed ex cauſa rationabili, & voluntate iuſta præſumpta domini, nempe teſtatoris. Item, quia de iure naturæ eſt, vt voluntas teſtatoris in ſpecifica forma impleatur, ergo nequit Princeps diſpenſare, vt in aliam formam commutet abſque cauſa iuſta. Hanc tenet Pinellus *C. de reſcind. vendit.* 1. *p. rubr. cap.* 2. *num.* 19. Burgos de Poz *num.* 328. & 329. Sarmiento *lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 21 Molina *lib.* 4. *de primog. cap.* 3 *n.* 10. Soncinus iunior *conſil.* 65. *n.* 11. *lib.* 2. Batt. *l. finali, C. ſi contra ius.* Huic ſententiæ fauet Driedo *loco citato,* ibi enim paulò inferiùs hæc dicit: *poteſt Papa diſpenſare, vt à miniſtro Eccleſiæ recipiente temporalia licitè prætermittatur, aut non ſeruetur tenor diſpenſationis teſtamentariæ, dum in diſpenſando vtiliter gerat animæ fundatoris, & Eccleſiæ Dei negotium.* Fauet etiam Couar. *dicto n.* 7. *verſ. ſic Iuriſconſultus,* vbi expreſsè dicit licere ſummo Pontifici in hoc ex iuſta cauſa diſpenſare.

4 Sit prima concluſio. Hæc tertia ſententia eſt multò probabilior, vt patet ex eius rationibus.

5 Secunda concluſio. Diſtinctio illa, qua vtitur ſecunda ſententia poteſtatis Principis ordinariæ, & abſolutæ, meritò improbatur à viris doctiſſimis. Ratio, quia quod Princeps etiam derogando legibus humanis, facere valet iure naturali, diuino, & humano ad poteſtatem ordinariam pertinet, iure ſiquidem conceſſa poteſtas ordinaria dicitur, quod autem facere nequit iure naturali, diuino, vel humano, id non ad poteſtatem Principis, ſed ad Tyrannidem ſpectat: & ideo hanc diſtinctionem improbant alios authores referentes Couar. 3. *var cap* 6. *n.* 8. Pinellus *de reſcind. vendit.* 1. *p. rubr. c.* 2. *n.* 24 & 25 Sarmiento *lib.* 1 *ſelect. c.* 8. *n.* 20.

6 Vltima concluſio. Quoad iuſtitiam, & honeſtatem, & Principis poteſtatem nil confert, quòd Princeps vtatur clauſulis, *non obſtante, & ex certa ſcientia, proprio motu, & de plenitudine poteſtatis;* quod enim ſine illis clauſulis iuſtè facere nequit, iiſdem adiectis iniquum eſſe non deſinet. Ratio, quia verba hæc rei veritatem non mutant, nec poteſtatẽ Principis augent: ſed tamen inducunt maiorem ſignificationem voluntatis Principis, alioſque effectus circa ſolemnia in reſcriptis exprimẽda. Sic Pinell. *ibid.* plures referens *n.* 20. Couar. *vbi ſup. n.* 9.

DVBIVM II.

An quando legata ad opera pia publica poſſunt in ſpecifica forma impleri, poſſit Legatus de latere, vel Epiſcopus ea commutare.

CIrca Legatum de latere duplex eſt ſententia.

1 Prima dicit poſſe; quia *Clement. quia contingit, de religioſ. domibus,* dicit non poſſe commutari abſque Apoſtolicæ Sedis authoritate: at hic Legatus fungitur Apoſtolica authoritate. Sic tenent aliqui, quos referunt authores citandi, & Lapus *dicta Clem. quia contingit,* de hoc dubitat.

2 Secunda ſententia oppoſitum tenet.

Circa Epiſcopum verò triplex eſt ſententia.

3 Prima tenet poſſe Epiſcopum ex cauſa iuſta talem commutationem facere, immò quando eſt dubium, an cauſa ſit iuſta: & ad Clement. *quia contingit,* dicentem tantum id fieri poſſe authoritate Sedis Apoſtolicæ, reſpondet hæc ſententia, intelligi, quando ſine cauſa iuſta fieret talis commutatio Sic Angel. *legatum* 2. *n.* 12. & 14. Roſel. *verbo legatus, n.* 9. Syluest. *legatum* 4. *q* 12. Armil.

verbo

verbo legatum, n. 55. & 56. Tabien. *legatum 2. n. 12. & 14.* & referunt hi Doctores Perusinũ pro hac sententia. Idem Cordub. *summa q. 170* modo non iuste contradicant hæredes, vel testamentarij: & idem dicit Cord. de exemptorum ordinum Prouincialibus, quia habent iurisdictionem Episcopalem, vel quasi: Emmanuel Sa *verbo legatum, n. 1.* Menchaca *lib. 1. controuers. c. 25. n. 26.* Benedictus de Vbaldis *in indice Felini, verbo legatum, n. 6.* Iosephus Ludou. *lib. 10. communium, verba legatum pium, limit. 2.* Spino *speculo testam gloss. 28. n. 26.*

4 Secunda sententia distinguit, quando exequutioni mandata est testatoris voluntas, nullo modo potest Episcopus legata commutare: at quando nondum exequutioni mandata est, potest. Ratio, quia faciliùs tolluntur facienda, quàm facta, & plura licent ante exequutionem actus, quæ post eam non permittentur, *l. patre furioso ff. de his qui sunt sui, vel alien. iur. & c. quemadmodum, de iureiur.* Sic Immola *l. 1. de condit. instit.* Felin. *c. super his, de accusat. n. 1. vers. idem tenet*, Benedictus *c. Raynutius, de testam. § reliquit, n. 20.* Ioan. Lupus *rub. de donat. inter vir. & uxor. §. 47. n. 10. fine* Hippolytus *singulari 194.* Sarmien. *lib. 1. select. c. 8. n. 24.*

5 Tertia sententia docet solum Romanum Pontificem posse legata pia commutare, siue antequam exequutioni mandentur, siue post, quando in specifica forma impleri possunt; quia expressè tam dicta Clementina *quia contingit*, quam Conc. Trid. *sess. 7. c. vltimo, & sess. 25. c. 8.* seruari debet, hoc Sedi Apost. reseruatur. Item quia *c. tua de testam.* & in Trid. *sess 22. c. 8.* iniungitur Episcopis vltimas voluntates exequi, & compellere exequutores testamentarios ad seruandam defuncti voluntatem: ergo ante exequutionem ad Præsulis curam spectat obseruare testantium voluntates non mutare. Et *l. 1. & l. legatum ff. de adim. legat. rerum ad ciuit pertin.* docetur hoc ad Principem spectare; & ratio est, quia voluntas testatoris ad certum vsum disponentis pro lege seruanda est, *c. vltima voluntas 13. q. 2.* at solius Principis est in lege dispensare. Sic tenent Immola *dict. Clement. quia contingit n. 9.* Gutier. *l. nemo potest. ff. de legat. 1. n. 82.* Card. *ibi q. 3.* Qui duo, scilicet Immula, & Card expressè etiam dicunt, non posse etiam in hoc Legatũ à latere dispensare. Couar. *c. tua de testam. n. 7.* Pinellus *de rescind. vendit. 1. part. rubr. c. 2. n. 19.* Capella Tolosana *q. 26.* & *ibi* Stephanus Aufrerius. glossa *dict. Clement. quia contingit, vers. sed si*, Bald. *l. si quis ad declinandum. C. de Episc. & Cler. n. 9.* & refert Iacobum de Butrio, & dicit sic fuisse iudicatum, & consultum per vtriusque iurisperitos. Immola *c. nos. de testam. n. 23.* vbi Ananias *n. 7.* Bart. *l. legatum, ff de vsufruct. legata, n. 4.* Platea *l. cum Præsidem, C. de expens.* Lud. *lib. 11.* Anchar. *dicta Clement. quia contingit, notab. 2* Guido *in decisionib. q. 556.* Angel. *l. si testamentum, C. de testam.* Molina *tom. 1. de iust. tr 2. disp. 149.* Cucus *lib 2. instit. maior. tit. 6. n. 138. vsque ad 349.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. lib. 1. fol. 72.* Mandosius *de signat. gratiæ. verb. commut. vltima voluntatis.*

6 Sit conclusio. Multò probabilior est tertia sententia, nempe nec Episcopum, nec Legatum à latere, sed solum pium Romanum Pontificem posse legata ad certum vsum relicta, in alium vsum pium commutare: probatur ex authoribus, & rationibus citatis.

DVBIVM III.

An legatum ad certum vsum pium, quod impleri potest, possit ex facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem.

EXemplum esse potest: testator mandauit fieri hospitale in pauperum vsum, dubitatur, an possint exequutores de Episcupi licentia, & hæredis, facere domum religiosam. Duplex est sententia.

1 Prima dicit posse, quia hoc magis cedit in fauorem animæ defuncti, qui tale legatum præcipit. Item, quia qui melius facit, non aliud, sed idem facit *c. peruenit 2. de iureiur.* Item, quia sat est formam mandati seruari per æquipollens. *l. finali, ff. mandati.* Sic Ioann. Andr. à Lapo citatus, & Syluest. *legatum 4. q. 4.* Armil. *verb. legatũ, n. 59.* & Lapus *Clem. quia contingit*, dicit fortè esse verum.

2 Secunda sententia tenet id non licere. Ratio, quia nõ seruatur voluntas testatoris, quæ pro lege habenda est, & non licet lege omissa aliquod melius facere. Sic Card. *d. Clement. quia contingit q. 4. & 5.* Immola *ibi q. 9.* Lapus *ibi*, Rochus de Curte *tract. de iurepatron. vers. construxit, n. 22. & 23.* & respondet ad tertium fundamentum regulam intelligi quando sunt omnino æquipollentes, at monasterium non est æquipollens hospitali, nec sunt loca cõformia sed diuersæ qualitatis, & naturæ. Idem tenet Panot. *c. tua de test. n. 4.* & hæc sententia est verior, & eam tenet Mol. *tom. 1. de iust. tr. 2. disp. 249.*

DVBIVM IV.

An quando legatum non potest impleri de facto, vel de iure, sit in alium vsum commutandum, vel efficiatur caducum, & sic in illo succedat hæres.

1 NOta duplicem esse impossibilitatem adimplendi legata, alteram de iure, alteram de facto. Impossibilitas de iure est, quia scilicet iure prohibitũ est, ne id fiat. Impossibilitas de facto est, quia scilicet licet vsus licitus sit, at reuera impleri nequit, v.g. legauit quis pecuniam pro sacello construendo, & pecunia est modica, vel non est locus in Ecclesia, in quo constituatur.

2 Secundò nota impossibilitatem de iure esse duplicem: altera est, quando vsus, ad quem legatur, est prohibitus, quia est malus in se, vt si qui legaret ad faciendum duella: altera est, quando vsus ad quem legatur, non est in se malus, sed tantum est iure prohibitus: vt si quis legasset aliquid, vt sacra fierent in domo priuata, iure impleri non potest, non quia res sit in se mala, sed quia iure prohibitum est.

3 Sit prima conclusio. Quando legatum factum est ad vsum, qui de iure impleri nequit, quia in se malus est, tunc est caducum, & inutile, nec in alium vsum conuertendum, sed in eo succedet hæres. Ratio, quia talis voluntas testatoris, cum omnino impia sit, implenda non est, & est, ac si factum non esset legatum: sed si factum non esset, succederet hæres: ergo. Ita Armill. *verbo legatum, n. 45.* Tabien. *legatum 2. n. 11.* Rosel. *verbo legatum, n. 6.* Syluest. *legatum 4. q. 11.*

4 Secunda conclusio. Si impossibilitas implendi legata sit de facto, vel de iure secundo modo, nempe non quia vsus sit in se malus, sed quia tantum iure prohibetur, legatum non efficitur caducum, nec in eo succedet hæres, sed conuertetur in alium honestum, & licitum vsum. Ratio, quia iam testator voluit illo legato priuare hæredem, & id in vsum honestum cedere: ergo si is, in quem testator intendit non sit possibilis, conuertetur in alium vsum possibilem. Item quia testator principaliter voluit animæ suæ saluti consulere, expendendo legatum in opere pio, & secundariò in illo quod signauit: ergo quando in illo non potest, expendetur in alio. Sic habetur expressè *c. nos de testam. & l. legatum, ff. de vsufructu legato.* Idem habetur in alio simili Conc. Trid. *sess. 25. c. 8. de reformat.* & docet Syluest. Armil Tabien. Angel. Rosel. *vbi supra*, Ananias *dict. c. nos, n. 7. & 8.* Panor. *ibi n. 14.* Immola *ibi num. 22. 23.* Bart. *dict. l. legatum, n. 3.* Rochus de Curte *tr. de iurepatron. vers. construxit, n. 17.* Benedictus *c. Raynutius, de testam. § reliquit, n. 17.* Couar. *c. 3. de testam. n. 10* Decius *consil. 182. n. 1.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religiosis domibus, notab. 2.* Bald. *l. cum rem, n. 6. C. de legat.* Iacobus Aretin. *l. liberta, §. Lucius, ff. de annuis leg.* Molina *tom. 1. de iust. tract 2. dis. 249.* Cucus *lib. 2. instit. maior. tit. 6. n. 346.* limitat *n. 338.* nisi semel potuit exequutioni mandari, & in curia exequutorum modo non potest.

5 Nota

5 Nota primò, conclusionem esse intelligendam, licèt testator apposuerit in testamento hanc clausulam, scilicet quòd legatum non possit conuerti ad alium vsum, quàm deputatum; nam etiam eo casu, quando non potest impleri ad vsum à testatore destinatum, potest in alium conuerti, vt docet secunda conclusio posita; quia voluntas testatoris exponenda est secundum ius commune, vt potius res valeat, quàm pereat. *cap. Abbate, de verb. signific.* Sic Syluest. Armil. Tabien. Angel. *vbi suprà*, Sarmiento *lib. de redd. p.4.cap.3.n.1.*

6 Secundo nota conclusionem intelligendam esse, nisi testator disposuisset, vt vsu non impleto pertineat legatum illud ad hæredem: tunc enim non conuerteretur in alium vsum, sed ad hæredem pertineret. Sic Anchar. & Bart. *ibidem.* Sylu. *vbi supra, q.12* Armil. *n.55.* Tabien. *n.12.* Angel. *n.12.* Rosel. *verbo legatus, n.7.*

7 Ex his infertur resolutio huius casus, nempe si testator aliquid legauit certæ personæ, verbi gratia Mariæ, vt nuberet, vel alij certæ personæ, & non potest legatum adimpleri, vel antequam nuberet, mortua est, vel alia ratione, &c. An tale legatum sit caducum, & pertineat ad hæredem: distinguendum enim est, si testator respexit ad animam, & ad piam causam, potius quam ad puellam illam, vel certam illam personam, conuertendum est in aliud opus pium; si verò fuit contemplatione personæ, & non piæ causæ, legatum fit caducum, & pertinebit ad hæredem. Sic Panorm. *cap. nos, de testam. n.14.* Anan. *ibi n.15* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib.* Bart. *l. pater §. Tusculanus, ff. de legat. 3. n.2.* Mantica *lib.8. de coniect. vlt. volunt, tit.5. fine.*

8 Nota hîc ex variis coniecturis colligendam esse mentem testatoris, vt si diu seruierat puella illa, præsumendum est eam voluisse remunerare, & sic contemplatione personæ legasse: & sic de similibus. In dubio verò præsumitur fauore piæ causæ legasse, Panormitan. Mantica *ibidem.*

9 Secundo infertur, si testator reliquit mille, vt pro male ablatis, & exoneranda eius conscientia distribuantur: si compertum sit solum quingenta esse malè ablata, reliqua quingenta non sunt hæredi tribuenda, sed in piam causam eroganda; quia non censetur satisfactum voluntati testatoris, qui læsam habet conscientiam ad illam vsque quantitatem; & ideo maxima est coniectura ipsum voluisse totam illam quantitatem in piam causam conuerti. Sic Panorm. *cap. sua, de testament. n.7.* Couar. *cap. 3. de testam. num.10.* Bald. *si quis ad declinandam C. de Episcop. & Cler. num.10.* referens Iacobum de Buttio, Syluest. *testamentum 2. quæst.7. fine*, Angel. *verbo exequutor, num.17.* Armil. *ibi num 12* Tabien. *q.12.* Gregor. Lopez *l.3. tit.10. part.6. vers. tuviere.* Cardin. *Clement. 1. de testam.* Alexand. & Vincentius, *l.1. §. fin. ff. ad l. falcid.* Hoc tamen intelligitur, quando simpliciter disposuit: si verò prohibuit non in alium casum conuerti, tunc residuum erit hæredis. Sic Syluest. Angel. Tabien. Armil. Gregor. Lopez, Cardin. *ibi.* Idem est, si quis mandet pro malè ablatis construi oratorium præscripta eius forma, & in id opus consumi aureos mille, nam eo constructo non debetur hæredi, quod superest, sed piæ causæ: secus si testator iussisset construi oratorium certæ formæ, & ad id designasset mille aureos: quod enim superest, constructo oratorio illo, ad hæredem pertinet, cùm ita sit testatoris voluntati satisfactum. Sic Angel Paulus. Alex. Vincentius, & Carolus Ruynus, quos refert, & sequitur Couar. *vbi suprà.*

DVBIVM V.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud est commutandum, per quem sit facienda talis commutatio.

1 Sit prima conclusio: Episcopus potest tale legatum commutare. Sic Syluest. *legatum. 4. quæst. 12.* Stephanus Aufrerius *super quæst. 26. Capellæ Tolosanæ*, Ananias *cap. nos, de testam. num.7.* Molina *tom.1. de iustit. tract. 2. disput. 149.* Armil. *verbo legatum, num.55.* Tabien. *legatum. 1. num.13.* Angel. *legatum. 2. num.13.* Rosel. *verbo legatus, num.8.* Immola *cap. nos, de testam. num.23.* Benedictus *cap. Raynutius, eod. tit. § reliquis, num.18.* Ioan. de Platea *l. cum præsidem, C. de expens.* Ludou. *lib. 1 1.* Rochus de Curte *tract. de iure patron. verb. construxit, num.17.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab. 2.* Perusio per Syluestrum citatus, Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. l. 1. f. 71.* Mandosius *de signat. gratia, verbo commutatio vltima voluntatis.* Et idem videtur dicendum, quando esset difficile impleri legatum, vt tenent Dominicus *cap. Canonicis 19. dist. & cap. ab exordio, fine, dist. 35.* & Felin. *consil. 41. n.37.* Cucus *lib. 2. instit. maior tit. 6. n.346.* quia quod difficile est, reputatur impossibile: licèt contrarium teneat Mandosius *suprà.*

2 Secunda conclusio: Vltra Episcopum requiritur etiam consensus hæredis, & legatarij. Patet ex *l. legatum, ff. de vsufruct. legato.* vbi sic dicitur; *legatum factum ciuitati ad spectaculum illicitum, conuertendum est in vsum licitum, adhibitis hæredibus, & primoribus ciuitatis.* Sic tenet *ibi* gloss. Bart. *ibi num.4.* vbi explicat illud verbum *hæredibus*, id est, hærede, à quo debetur, & eis, quibus relinquitur. Idem Petrus de Perusio, Armil. Tabien. Angel. Rosel. *vbi suprà*, Syluest. *legatum, 4. quæst. 13.* Anchar. *Clement. quia contingit, de religios. domib. notab. 2.* vbi dicit necesse esse, vt requirantur hæredes, & legatarij, aliàs non valeret commutatio, Et quòd requiratur consensus hæredis, docent etiam Benedictus, Rochus de Curte, & Perez *vbi suprà*; & addit Syluest. consensum omnium horum requiri, quoties ex quauis causa iusta commutandum est legatum.

3 Nota, si partes non possunt esse concordes in hac transmutatione, iudex erit medius, cuius authoritate transmutabitur, *l. 1. Cod. de nupt.* Sic Bartol. *vbi supra num. 5.* Armilla *num.56.* Syluest. *quæst.13.* Rosel *num.9.* & Tabien. *num.14.* Idem dicit Benedictus *vbi suprà*, dici enim sat esse, si hæres non habeat iustam contradicendi causam. Idem Fel. in *cap. cùm accessissent, de constitut. n.20.* vbi inquit, quando causa est necessaria, licèt hæres non præstet consensum, sufficit Episcopus: & probat ex quadam decisione Rotæ dicentis hæc: si ex forma statuti debet requiri consensus propinquorum in contractu minoris, & ipsi requisiti negant consensum, vbi attenta necessitate non debebant denegare, potest Superior causa cognita licentiare minorem, vt contrahat, *l. si cum dotem. §. eo autem tempore ff. soluto matrim*, & ibi Bart. Bald Panorm. & Anchar. per Felinum citati.

4 Hinc infertur legatum pro calice, vel reparatione Ecclesiæ, quando ea non habet opus, posse Episcopum commutare. Sic Syluest. *legatum, 4. q. 12.* Benedictus, & Rochus de Curte *vbi supra*, & Bart. *l. fin. de oper. publicis* Patet ratione, quia est impossibilitas facti.

DVBIVM VI.

An quando legatum non potest impleri, & sic in aliud commutandum est, necessarium sit, vt Episcopus commutet in similem causam piam, vel sufficiat in quamcumque.

1. Plures Doctores absolutè dicunt commutandum esse legatum in aliud opus pium. Sic Immola *Clement. quia contingit, de religios. domib. n.9.* Panor. & Immola *cap. nos, de testam.* Syluest. *legatum, 4. q. 12.*

2 Sit conclusio. Necessariò tale legatum commutandum est in aliam similem causam piam. Probatur, de iure naturæ est, vt voluntas testatoris impleatur eo modo, quo potest impleri; ergo quando non potest impleri in specie, necessariò implenda erit in causa similiori, & proximiori testantis menti. Hæc conclusio colligitur ex Concilio Trident. *sess. 25. cap. 8. de reformat.* vbi sic dicitur: Quòd si hospitalia hæc ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus

suscipiendum fuerint instituta, nec in loco, vbi sunt dicta hospitalia, similes personæ, aut paucæ reperiantur, mandat adhuc, vt fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior, conuertatur. Idem colligitur ex *l. legatum. ff. de vsu, & vsufruct. legat.* vbi est casus, fuit quoddam legatum factum ad spectaculum quoddam illicitum in ciuitate exercendum, memoriæ defuncti conseruandæ gratia, & respondet Iurisconsultus, cum id spectaculum fieri non possit conuertendum esse in aliud, vt memoria testatoris alio, & licito genere celebretur: vbi gloss. *in principio*, inquit, debet expendi in alio licito spectaculo; & Pinellus *de rescind. vendit. 1. part. rubr. c. 2 n. 18.* explicat dictam *l. legatum*, vt velit ibi Iurisconsultus, consectuari voluntatem defuncti saltem alio modo simili, quando præscriptus à testatore locum habere nequit. Idem tenet Benedictus *c. Raynutius, de testam. §. reliquit, n. 17.* Iacobus de Aretio *l. liberto, §. Lucius, ff. de annuis legatis.* Molina *tom. 1. de inst. tr. 2. disp. 249.*

DVBIVM VII.

An sint alij casus, in quibus Episcopus potest alterare vltimas voluntates.

Sit conclusio. Plures sunt casus, in quibus potest alterare vltimas voluntates.

2 Primus est, vbi non in totum infringeretur voluntas testatoris, sed solùm pro tempore non seruaretur, & immoreret alia Ecclesiæ necessitas; cui prouideri aliter non posset, vt si testator reliquit viginti aonuatim pro onniuersario faciendo alicuius Ecclesiæ, quæ indiget reparatione, nec sit aliunde, vnde reparari possit; tunc de licentia Episcopi posset illa pecunia ad tempus conuerti in Ecclesiæ reparationem. Sic Guillelmus Benedictus *c. Raynutius, de testam. §. reliquit. num. 29.* & refert. Ioannem Andr. *cap. finali, eodem tit.* & dicit sic practicatum fuisse Tolosæ, & Felin *c. cum accessisset, de constitut. num. 19.* quem sequitur Nauar. *cap. quando*, Lat. *cap. 3. n. 73.* vbi inquit Felinus, ex causa potest Episcopus conferre beneficium aliter, quàm eius natura dictat, dispensando pro illa vice, & ad hoc satis est consensus hæredis patroni: & probat hoc ex Anton. *cap. fin. de testam.* vbi dicit, quòd ex causa vtili relictum pro anniuersario potest pro vna vice ad aliud expendi, & postea redire ad solitum debitum. Immò dici Felin. quando est causa necessaria, potest Episcopus etiam inuito patrono. Idem Panorm. *cap. cùm accessissent, de constit. n. 5.* vbi inquit, Episcopus non potest dispesare contra institutionem beneficij, vel ipsam immutare, vel contra ipsam venite sine consensu patroni; vt si ex institutione beneficij collatio facienda est Presbytero, Episcopus non potest dispensare sine licentia patroni, vt conferatur non Presbytero, nisi dispensatio deberet fieri ex necessitate Ecclesiæ, & patronus nollet consentire, & refert ad hoc decisionem quandam Rotæ, & Decium.

3 Nota etiam cum consensu hæredis patroni posse hoc facere aliquando Episcopum, vt docet Felinus *dicto cap. cùm accessissent, num. 19.* vbi inquit, quando Episcopus vellet ex toto supprimere beneficium patronale, vel in totum tollere conditiones illi annexas, si non esset ex causa necessaria, non potest cum consensu hæredis patroni: si tamen sit ex causa necessaria, vt quia decreuerint facultates, adeo quod opus est illam dignitatem, vel præbendam tollere, vel esset impotens ad illas conditiones nunc, vel non reperitur persona idonea, quæ illam velit cum illis conditionibus, tunc posset Episcopus, immo fortè inuito hærede, & adhuc patrono inuito Hæc Felinus.

4 Secundus casus est, vbi testator reliquisset pecuniam pro nouo opere faciendo in Ecclesia, vt pro construenda capella, vbi sunt aliæ plures ad sufficientiam, tunc si vetus Ecclesiæ ædificium egeret reparatione, cui aliter subueniri, aut prouideri non posset, potest ea pecunia authoritate Episcopi in reparationem antiquorum ædificiorum conuerti; & idem si fieri iussisset monasterium, id est, Ecclesiam de nouo in ciuitate tali, in qua sunt plures Ecclesiæ indigentes reparatione, & non est, vnde subueniri possit, tunc, authoritate Episcopi potest conuerti illa pecunia pro reparatione antiquarum Ecclesiarum, vel monasteriorum, *l. penult. ff. de oper. publ. & ibi* Bart. Idem Benedictus *c. Raynutius, de test. §. reliquit, n. 19.* vbi refert Bart. Immolam, Ioan. Andr. Bald. Angelum, Anchar. Idem Cou. *c. tua, de testam. n. 7.* vbi inquit, potest authoritate Episcopi pecunia à testatore relicta in certum vsum pium, non ita necessarium, expendi in aliom itidem vsum pium magis reipublicæ Christianæ, ac religioni necessarium, cui necessitati aliunde subueniri nequit absq; maxima difficultate. Spino *speculo testam. gloss. 28. n. 26.* Cucus *l. 2. instit. maior. tit. 6. n. 346.*

DVBIVM VIII.

Quid faciendum sit, quando aliquid legatur Ecclesiæ sancti Petri, cum plures vocentur hoc nomine.

Sit prima conclusio. Tale legatum non est nullum, sed dabitur Ecclesiæ parochiali, si hoc nomine vocetur, vel pauperiori, quæ sic nominatur. Panorm. *c. indicante, de testam.* Armil. *verbo legatum, n. 6.* Tabien. *legatum, 1 n. 7.* Sylu. *legatum, 2. q. 7.* Angel. *legatum, 1. n. 7.* Rosel. *verbo, legare, n. 5.*

2 Secunda conclusio. Si Ecclesiæ S. Petri sint æquales, dabitur secundùm communiorem sententiam Episcopo, vt gratificet alteri. Sylu. & Rosel. *ibi.*

3 Tertia conclusio. Si nulla sit Ecclesia, quæ tali vocetur nomine, dabitur Ecclesiæ parochiali legantis. Sic Rosel *vt suprà.* Cou. *c. 3. de testam. n. 9.* referens Iasonem, & Baldum; & patet *Auth. de Ecclesiast. tit. §. si quis in nomine magni Dei, collat. 9.*

4 Nota Syluestrum, Angel Tabien. Armil. *vbi suprà* dicere hoc casu dandum esse legatum Ecclesiæ Cathedrali: cæterùm nomine Ecclesiæ Cathedralis vide ntur intelligere parochialem, vt patet ex eorum ratione.

5 Secundò nota exigi authoritatem Episcopi, & executoris, vt tale legatum detur Ecclesiæ parochiali, Sylu. & Angel. *vt suprà*

6 Vltima conclusio. Si legetur aliquid, vt construatur Ecclesia, & non destinetur locus, Episcopus, & executor destinabunt locum tali Ecclesiæ construendæ; nisi aliud de testatoris mente constet, quæ in omnibus legatis attendenda est. Ita Armil. Tabien. Syluest. Angel. *vbi suprà.*

DVBIVM IX.

An legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno, possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur.

1 Videtur enim non posse, quia non videtur à carcere extractus, qui inclusus in carcere non fuit, vt constat ex *l. 1. ff. de vi, & vi armata, §. eum qui*, vbi habetur eum, qui nondum possidebat, si possidere prohibeatur, non dici à possessione deiectum: deiicitur enim, qui amittit possessionem, non, qui non accipit.

2 Sit conclusio. Probabile est tale legatum expend, posse in liberatione illius, ne in carcerem detrudatur quando certum est proximè detrudendum, nisi ipsi legato illo subueniatur. Probatur primò, quia paria sunt, impedire consequens, & impedire actum, per quem peruenitur ad consequens. Secundò, quia quod parum distat à re, parum, aut nihil distare videtur, & sic qui proximè incarcerandus est, incarceratus reputatur, moraliter loquendo. Quod eruditissime plures allegans proba-

Traquell.

Tiraquel. *post. c 6. legem connub. gloss.* 2. *à n.* 2. per plures. Tertio probatur; illud legatum relictum est pro liberandis incarceratis à carcere, sed verè dicitur liberare à carcere, qui proximè incarcerandum, ne incarceretur, liberat; ergo. Probatur minor, nam hac ratione sustinentes, Virginem Deiparam non contraxisse originale, dicunt vere esse redemptam à peccato; quia scilicet illud contractura erat, & ne contraheret, impedita est. Vnde Caiet. 1.2. *q.* 81. *art.* 3. inquit, non solum indiget redemptione, qui actu captiuus est, sed qui est obnoxius captiuitati. Et 3 *part. q.* 27. *art.* 2 inquit, personam indigere saluari à peccato, & liberari à peccato, quo habet, vel haberet; oportet enim, aut quod habeat peccatum, vel sit in procinctu, & periculo habendi, quisquis eget saluari à peccato. Et D. Thom. 3. *p. q.* 52. *art.* 2. *ad* 2. illud Act. 2. *Christus soluit dolores sanctorum Patrum in inferno*; exponit non dolores pœnarum, quas incurrerunt, sed quas incurrissent, nisi ipse peruenisset, auferens illas, & præseruando ab eis: sicut & Medicus dicitur soluere morbum, à quo præseruat per medicinam. Hæc D. Th. *ibi*, & *q.* 53. *art* 3. dicit veram resurrectionem, & liberationem à morte eam esse, quæ non tantum à morte iam incursa, sed etiam ab incurrenda liberat. Et Medina 1.2. *q.* 81. *art.* 3. inquit non solum redimit, qui datis pecuniis eripit aliquem à vinculis, sed etiã qui eis datis est in causa, ne in carcerem detrudatur. Et Corduba *lib.* 1. *q. q.* 54. *insolut. ad* 2. vbi hæc dicit, obnoxius morti, & captiuitati, indiget viuificante, & redimente, & antequam de facto illam incurrat, ab ea viuificatus dicitur, & redemptus; ergo. Conclusionem positam expressè docet Hieron. Paulus *practica Cancell. in c. declaratoria super proponente, seu venente ingredi fol.* 228. *in libellus paruis.*

DVBIVM X.

An quando quis legauit mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus exequutor testamenti possit praeuenire diem ab ipso testatore designatum ad vltima voluntatis exequutionem, quando id in nullius praeiudiciũ vergit, & sic statim largiri.

Duplex est sententia.

1 Prima dicit non posse. Ratio, quia largitio ante illud tempus facta præiudicium infert pauperibus post illum diem futuris. Sic Bart. *l. cum mater, §. à filia, ff. de legat.* 2. Angel. & Alexand. *l. stipulatio, ff de verb. obligat.* Iason dicens communem *l. post mortem, C. de fideicomm.* Peralta *l. cum pater, §. à filia, ff. de legat.* 2. *n.* 2. Berous *c.* 1. *de constit. n.* 254.

2 Seconda sententia præuenire posse docet: primo quia testator ita disponens potius salutem animæ respexit, quã tempus exequutionis; quod fortè adiecit credens ante illud tempus non posse hanc distributionem fieri absque detrimento rei familiaris. Secundò, quia non magis futuros pauperes, quàm præsentes dilexisse videtur, aut considerasse potius futuros, siquidem animæ suæ saluti consuluisse videtur, & fauore animæ talem distributionem iussisse. Tertio, quia conducibilius est animæ testatoris diem præuenire. Hanc tenent Decius *l. cum tempus, ff de regul. iuris.* Anchar. *consil.* 202. Panor. *consil.* 11. quos refert, & sequitur Couar. *c. tua, de testam. n.* 5. & est verior hæc sententia, & tenenda. Idem Nauarr. *c. quando*, Lat. *c.* 3. *n.* 22 Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat.* 2. *n.* 12. Ant. Gomez *l.* 17. *Taur. n.* 7. Idem Gregorius Lopez *l.* 6. *vers. si pudieren. tit.* 10. *part.* 6. Spino *speculo testament. gloss.* 28. *n.* 71. Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1. *à n.* 37. *vsque ad* 45. Menchaca *lib.* 1. *de success. creat.* §. 7. *n.* 19. Mantica *lib.* 8. *de coniect. vltim. volunt. tit.* 5. *n.* 20.

DVBIVM XI.

An quando aliquis fecit legata plura, ita vt excederent facultatem hæreditatis, quadam pia, & quadam non pia, debeat fieri detractio pro rata, tam de legatis piis, quam de non piis, vel tantum de non piis, & pia debeant integre solui.

1 Vt intelligatur ratio dubitandi oportet supponere hæredem testamentarium gaudere hoc priuilegio, ne institutio vana sit, vt si testator multa fecerit legata, ita vt totam hæreditatem exhauriant, vel tres hæreditatis partes excedant, possit quartam partem totius hæreditatis detrahere, & sibi accipere: quæ quarta pars dicatur *falcidia*; & reliquas tres partes in legata distribuat, nisi testator expressè prohibeat, vt habetur *l.* 1. *C. ad l. falcid. & l. in quantitate, §. finali, & l. Plautius, & l. lineam, ff. ad l. falcid. & l.* 10. *tit.* 11. *part.* 6. Quod priuilegium aliquando cessat: de quo consule latè *lib.* 6. & *ibi* Greg. Lopez *tit.* 11. *part.* 6. & Sylu. *verbo legitima. q.* 9. *& & legatum,* 4 *q.* 6.

2 Primò nota, quod illud dicitur expressum, quod verborum natura comprehenditur; nec oportet quod specificè exprimatur, sed sufficit sub generali verborum significatione comprehendi. Vnde ad prohibendam falcidiæ detractionem, satis sunt verba testatoris dicentis, quod legata, ac fideicommissa integra, ac sine diminutione præstentur: secus si dicat, quod soluantur omnia legata, vel fideicommissa. Sic Molina plures textus, & Doctores allegans *lib.* 1. *primog. c.* 17. *n.* 15. 16. 27. & 28.

3 Secundò nota de legatis ad pias causas non posse hæredem detrahere falcidiam, sed esse integrè soluenda, vt patet *dicta l.* 6. *auth. similiter, C. ad l. falcid.* de qua te latè Sylu. *locis citatis*; & plenius Tiraquel. *de priuileg. pia causa, priuil.* 26.

4 His suppositis: ratio dubitandi est, quia falcidia non detrahitur de legatis piis, sed ea integre soluenda sunt; ergo hoc casu quo legata excedunt patrimonium, soluentur integre legata pia, & de non piis detrahitur pro rata, vt reducantur ad vires patrimonij.

5 Sit tamen prima conclusio. Quando legata excedunt vires patrimonij, illa pars, quæ excedit, detrahenda est pro rata, tam de legatis piis, quam de non piis, & sic in hoc nullo priuilegio gaudent legata pia, v.g. testator habens quadragintos aureos, legauit quadringentos ad certas personas, & centum ad pias causas, non dabuntur integra centum ad pias causas, sed deducetur pro rata tam de piis, quam de non piis, vt sic omnia legata reducantur ad vires patrimonij, quod fiet auferendo quintam partem à non piis, scilicet octoginta, quia quinquies octoginta faciunt quadringenta: & quintam à piis, scilicet viginti, quia quinquies viginti sũt centũ: & sic omnia legata reducentur ad quadringentos aureos. Ratio, quia id, quod detrahitur à legatis piis in hoc casu, non est falcidia, sed est declaratio legati inaniter facti: & ita expressè colligitur ex *l. si. post missionem ff. ad l. falcid.* vbi id tenent Ioannes de Immola *n.* 1. Alex. *n.* 2. vbi etiam Angel. & Paulus de Castro. Albericus referens Iacobum de Aretio *l. si quis ad declinandam, C. de Episcop. & Cler. n.* 3. Oldr. *consil.* 131 Bart. *Auth. similiter, C. ad l. falcid.* Tiraqu. *de priuileg. pia causa, priuil.* 26. *n.* 9. Ioannes And *addit. ad Speculat. tit. de testament.* §. 1. *super vers. Quid si legatum, quod est, n.* 19. Greg. Lopez *l. . tit.* 11. *part.* 6. *vers. de las mandas*, Parlad. *lib.* 1. 1. *de rebus quotid. c.* 18. Gutierrez *l. nemo potest. ff. de leg.* 1. *n.* 97 Cifuentes *l.* 50. *Taur. n.* .. Sylu, *verbo legitima, q.* 10 Angel. *ibi n* 14.

6 Nota, quod ad pias causas præstabuntur illa integra octoginta, & de reliquis legatis non piis deducet hæres suam falcidiam casu, quo potest illam detrahere. Sic Alexand. Paulus de Castro, Ioannes de Immola, Oldradus *vbi supra.*

7 Secundò nota aliquos limitare conclusionem posi-

ſitam, quando ambo legata conſiſtunt in quantitate, ſicut ſi vni legatur quantitas in genere, alteri verò ſignanter legatur ſpecies vna, vt quædam domus; tunc enim de legato in ſpecie nihil detrahetur; & ſi nil aliud extet præter ſpeciem illam, legatarius quantitatis nihil habebit: etſi ſint plures ſpecies, quæ legantur, & tantùm extet vna ſpecies, nec nummi ſint, quibus emi poſſint, alij nihil habebunt. Sic Angel. *l. ſi certarum, §. ſi milis, ff. de teſtament. milit.* Paulus de Caſtro *l. ſi quis teſtamento, §. 1. ff. de legat. 2.*

8 Sed hanc limitationem meritò reprobant, quia nulla lege probatur. Et ſic vniuerſaliter approbant concluſionem etiam caſu, quo vni legatur ſpecies, alteri verò quantitas, Angel *l. querebatur, ff. ad l. falcid.* vbi Alex. *n. 5.* Paulus de Caſtro *l. 1. C. communia, de legat.* Greg. Lopez *vbi ſuprà.*

9 Tertiò nota, quòd ſi legatur ſeruo alicui libertas, licèt tale legatum non præiudicet legitimæ filiis debitæ, & ſic ipſam minuere non poſſit, at tale legatum libertatis non minuitur propter defectum patrimonij ad alia legata implenda, ſed omnibus præfertur legatis fauore libertatis, vt æs alienum. Patet *l. ſi ſeruus, §. ſi incertum, cum l. ſequenti, l. æris, ff. ad l. falcid. & l. 1. §. in quibuſdam. ff. ſi cui plus, quàm per l. falcid.* Gregor. Lopez *ibi* inferens Baldum.

10 Tandem nota legatum dotis factum filiæ per patrem ante omnia alia legata deduci, vt æs alienum, & ſic aliis legatis præiudicare. Sic Gregor. Lopez *ibi* referens Bartolum, & Baldum.

DVBIVM XII.

An ſi quis legauit annuum cenſum ſingulis annis pauperibus diſtribuendum iuxta beneplacitum ſuorum teſtamentariorum, poſſint ipſi teſtamentarij totam illam quantitatem ſimul & ſemel alicui operi pio applicare.

1 QVidam in ſuo teſtamento reliquit hanc clauſulam: Volo, vt ex meis bonis extrahantur viginti millia ducatorum, & ex eis redditus annui mille ducatorum emantur, qui diſtribuantur, & expendantur in opera pia pro ſalute animæ meæ ſingulis annis iuxta meorum teſtamentariorum voluntatem: dubitatur ergo, an teſtamentarij poſſint totam ſummam principalem ſimul cum redditibus omnium annorum applicare ſimul, & ſemel alicui hoſpitali, vt illis perpetuò fruatur, vel teneantur ſingulis annis diſtributionem facere.

2 Ratio dubitandi pro parte negatiua eſt, quia videtur non impleri teſtatoris voluntatem; nam tempus præuenitur, ſi quidem teſtator iuſſit ſingulis annis diſtribui hos mille numos aureos, & quotannis non diſtribuuntur, ſed expenduntur omnes ſimul.

3 Secundo, quia infertur damnum pauperibus futuris, quibus hi mille aurei applicandi erant, niſi iam ſimul eſſent applicati; ad quod videtur reſpectum habuiſſe teſtator.

4 Sit tamen concluſio: Prædicti teſtamentarij poſſunt licitè ſimul, & ſemel totam illam ſummam cum ſuis redditibus diſtribuere, applicando illam, v. g. alicui hoſpitali, vel monaſterio, vt illis fruatur in perpetuum. Probatur primò, quia poteſt præueniri tempus à teſtatore præfixum, quando tertio non paratur præiudicium, ſed ipſimet eligenti; vt ſi inſtitutor maioratus diceret, Inſtituo Petrum, & ipſe poſt mortem ſuam inſtituat Ioannem, poſſet ex nunc inſtituere Ioannem, & dare ei maioratum, quia in hac præuentione nulli nocet, ſed tantùm ſibi; aufert enim ſibi libertatem poſtea eligendi, vt optimè Molina *lib. 2. de primogen. cap. 4. n. 25. 26. & 27.* Et ita euenit in caſu præſenti; nam præuentio temporis ſignati à teſtatore, ſcilicet quòd ſingulis annis diſtribuantur, &c. diſtribuendo ſimul, & applicando pauperibus, vel alteri operi pio, nulli tertio nocet: non enim nocet pauperibus futuris, quia non reſpexit teſtator ad pauperes futuros, ſed ſaluti animæ ſuæ conſulere voluit; vt ſtatim ex pluribus Doctoribus probabo, ſed tantùm nocent teſtamentarij ſibi ipſis, priuantes ſe facultate diſponendi quotannis de illis bonis. Item in alio ſimili caſu idem ſentiunt graues Doctores, videlicet teſtator reliquit Ioanni mille aureos, vt poſt annum eos pauperibus diſtribuat: quærunt graues Doctores, an ſtatim illos poſſit diſtribuere, non expectato anni curſu, reſpondentque poſſe licitè id facere; quia præuenire tempus à teſtatore ſignatum non eſt in præiudicium alicuius, neque pauperum futurorum, quia teſtator non magis habuit reſpectum ad pauperes futuros, quàm ad præſentes, ſed ad ſalutem animæ ſuæ. Sic Couarr. *cap. tua, de teſtament. num. 5.* Decius *l. cum tempus, ff. de regul. iuris.* Anchar. *conſil. 202.* Panorm. *conſil. 11.* Nauarr. *cap. quando, latino, cap. 3. num. 22.* Padilla *l. vnum ex familia, ff. de legat. 2. num. 12.* Anton. Gomez *l. 17. Taur. num. 7.* contra Beroum *cap. 1. de conſtit. num. 254.* & probatur apertè ex *l. poſt mortem. C. de fideicommiſſ.* vbi habentur hæc verba. *Poſt mortem ſuam rogatam reſtituere hereditatem defuncti iudicio, antequam fati munus impleat, poſſe reſtituere hereditatem, ſi voluerit, explorati iuris eſt*; ergo etiam in noſtro caſu potuerunt teſtamentarij præuenire tempus à teſtatore deſignatum, ſiquidem eiuſmodi præuentio non eſt in præiudicium alterius; nec dici poteſt eſſe in præiudicium pauperum futurorum, ſed quòd teſtator plus reſpexit ad ſalutem animæ ſuæ, hanc eleemoſynam faciendo, quàm ad eleemoſynam pauperum futurorum; quia etiam in tali hoſpitali, vel monaſterio quotidie reperiuntur noui pauperes. Item quia ſi teſtator patronatum inſtitueret, vt ſingulis annis centum aurei diſtribuerentur pauperibus, & Ioannem, vt primum patronum nominaret, & deinde nominaret Petrum, vt poſt obitum Ioannis ſuccederet, licèt Ioannes non poſſet hos centum aureos in perpetuum dare alicui hoſpitali, quia id foret in præiudicium alterius patroni, ſcilicet Petri, cùm illum priuaret poteſtate illos diſtribuendi in ſua vita: poſſet tamen Ioannes omnes illos ſimul diſtribuere per tempus vitæ ſuæ, quo durat tempus patronatus, quia in hoc caſu ſibi ſoli nocet, non autem ſuis ſucceſſoribus; ergo cùm in noſtro caſu teſtator nullum alium ſignauerit, cuius arbitrio diſtribuendi ſint illi redditus annui quotannis præter ſuos teſtamentarios, poterunt de communi conſenſu applicare illos ſimul, & ſemel pauperibus.

5 Tandem probatur, quia ſi teſtator intenderet, quòd ſingulis annis fieret noua diſtributio, cùm hoc opus in perpetuum relictum ſit, & vita teſtamentariorum breui tempore duratura, debuiſſet deſignare alios, quibus hæc diſtributio incumberet poſt vitam teſtamentariorum: cùm ergo eos non aſſignauerit, videtur apertè voluiſſe, vt ſimul fieret.

DVBIVM XXVI.

An legatum factum orphanæ, poſſit dari ei, quæ patrem habet inutilem tamen, ſcilicet amentem, vel ad triremes damnatum, vel perpetuo morbo laborantem.

1 ET videtur poſſe dari, quia orphana videtur eſſe, quæ patrem inutilem habet; quod probatur ex *cap. inter cætera, de tranſlat. Epiſcop.* vbi Eccleſia dicitur viduata, quæ habet Epiſcopum inutilem: vbi gloſſa *verſ. inutilem,* dicit inutilem mortuum reputari. Item *l. plagiarij. C. ad l. Fabiam, de plagiar.* pater vocatur filio orbatus, quando filius eſt ſibi inutilis, vbi gloſſa *verſ. orbitates* hæc dicit, *orbatū vocat patrem filio, licet filius viuat; quia ſibi eſt inutilis*; ergo idem eſt in marito. Hæc gloſſa; per quos textus plures Doctores aſſerunt viduam dici, quæ maritum ſibi inutilem habet, ac proinde huic concedi priuilegia viduis conceſſa. Sic Bald. *dicta leg. plagiarij,* Perez *lib. 3. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 46 r.* Tiraquel. *in legibus connub. l. 6. n. 12.* Palacios Rubios *cap. per veſtras, de donat. notab. 2.*

notab.2.initio,num.12.13. Rebuffus *tomo 1.const.regiar tract.de sententia prouisionali, ar.5.glos.vltima,vers.item vidua,& super tit. de verbor. significat.l.242.§.viduam, vers.item licet.* Hippolytus *l.vnicas n.212.& sequentibus, C.de raptu virginum.* Couar.*q.pract.7.n.2.* Corta *in memoralibus,dictione vidua:*& alij per hos relati. Ergo similiter dicendum est orphanam dici,quæ patrem omnino inutilem habet. Secundò probatur,quia motiuum testatoris ad relinquendum hoc legatum orphanis fuit,quia prædictæ orphanæ nullum possunt habere auxilium,aut iuuamen à suis parentibus:quod motiuũ procedit etiam in orphanis habẽtibus patrem inutilem, vel damnatum ad triremes, &c. Immo potiùs adstringuntur onere illum sustentandi: ergo reputabitur orphana, & poterit recipere tale legatum. Tertiò probatur ex celebri illo dicto glossæ *cap. admonere 33.q.2. vers. dici,si te priuerit, nec nomen habere mereris;*cùm ergo ista priuetur te,scilicet paterno præsidio, non dicetur habere patrem,& sic erit orphana.

2 Sit conclusio. Non dicitur orphana, quæ patrem omnino inutilem habet, nec potest consequi legatum orphanis relictum. Probatur, quia non dicitur propriè vidua, sed impropriè, & largè, quæ virum inutilem habet:vt optimè Bertachinus *in Repertorio,verb.vidua,*vbi inquit,vidua propriè dicitur,quæ virum non habet, sed habuit,impropriè tamen,quæ virum habet inutilem sibi Idem Turrect.*c.quod autẽ,37.q.2.n.2.* Sebastianus Sapia *in addit. ad Pan.cap.ne pro defectu.de elect.n.2.vers. ad istud.* At in dispositionibus testamentorũ verba propriè sumenda sunt, & si possibile est in propria, & specifica forma legatum impleri,implendum est *Clement.quia cõtingit,de religios.domib.*& in Trident.*sess.25.cap.8.reformat.* vbi maximè commẽdatur legatum in specifica forma impleri, quando ea possibilis est:& quando non est possibilis specifica forma,iubet impleri in simili,proximiori tamen institutioni testatoris. Quasi iudicarit Cõcilium esse valdè necessarium,in quantum fieri poterit, accedere testatoris menti in legatorum adimpletione;& verba testatoris propriè,& in casu vero, non ficto accipienda sunt:vt ex multis probat Mantica *de coniect. vltim.volunt.lib.3.tit.4.num.15.* Menochius *de præsumpt. lib.6. præsumpt.76.n.8.* & probatur ex alijs, quæ affert Euerar.*loco ab æquipollentibus.num.13.* Præterea,quia sequeretur posse dari virgini,vel mulieri, quæ diuortium fecit,cùm etiam talis vidua dicatur,vt ex multis probat Hippolytus *l. vnica,n.212. C.de raptu virgin.* vbi fatetur propriè viduã dici,cuius maritus mortuus est. Cùm ergo legatum hoc impleri possit in propria,& numerica forma, cùm sint propriè orphanæ parentibus orbatæ, non satis erit implere in simili,& in propria forma. Secundò probatur,quia id,quod dicunt authores citati,scilicet habẽtem virum inutilem gaudere priuilegijs viduarum, intelligitur in ijs rebus, quas ius ciuile concedit in viduarum fauorem, & in nullius tertij præiudicium: quale est priuilegium vocandi quoslibet ad curiam Regis in prima causæ instantia; quia (vt docet Couarruu. *quæst practic.cap.6.num.3.*) priuilegium hoc alteri non infert graue præiudicium; cùm nec alteri res propria auferatur, nec ius sibi ad rem aliquam quæsitum. At in rebus, quæ graue damnum alteri inferunt, scilicet ijs, quæ verè viduæ, aut verè orphanæ sunt, quibus ius ad tale legatum acquisitum est,non videtur nomine viduæ aut orphanæ intelligi,quæ verè talis non est,sed impropriè, & metaphoricè. Quare formè in terminis decidi nunc casum Panor.*cap.ne pro defectu.de elect.num.2.*vbi inquit,ex communi vsu loquẽdi tantùm appellatur, vidua,cuius maritus mortuus est. Vnde si in aliquo statuto fieret mentio de viduis,intelligerem de relictis mortuis maritis. Idem omnino Sebast.Sapia *vbi suprà.* Felinus *in proœmio primi Decret.*.5.*& cap.significãtibus,de offic.deleg.num.8.* vbi inquit:Illa dicitur vidua,cuius vir mortuus est,nec alium habet,sed si vir est bannitus, potest dicere se viduam, & largè potest dici vidua, quæ nunquam nupsit:at in materia stricta, vbi verba capiuntur propriè, intelligitur tantùm de illa, cuius vir mortuus est. Hæc Felinus Gregor. Lopez *p.3.tit.3.l.5.vers. e sou,*nomine viduæ in materia stricta tantùm comprehenditur illa,cuius vir obiit. Item Syluest.Angel.& Tabien.*verbo vidua,initio,*inquiũt, licèt vidua ex significatione,seu etymologia vocis sit mulier sine viro,licèt virum non habuerit, at ex communi vsu loquendi vidua est illa, cuius vir mortuus est; in quauis autem materia vsus loquendi præfertur proprio significato verborum Hæc illi. Item quia in statutis, & dispositionibus communis vsus loquendi præferẽdus est etiam proprio vocis significato,vt docent Angel. Syluest. & Tabien. *vbi infra.* Felinus *proœmio decretal.*quod facit super glossam *n.3.* Panorm.*proœmio,*quod incipit,*Gregorius Episcopus, n.8. & ibi* Anton.*in proœmio, num.39.40.* Bart. *l.non dubium,n.11.C.de legib.* per *l.Labeo, ff.de supellect.legata.* Cùm ergo vidua secundùm communem vsum sit, quæ viro,quem habuit,est orbata,vt docent plures Doctores citandi,& Panor. *c.ex tenore,de foro compet.n.9.* Rebuff. *de verb.signific.l.242.citata*, vbi expressè dicit ex communi vsu loquendi non vocari viduam, cuius vir inutilis est, non debet comprehendi sub tali legato, sed tantùm quæ verè,& propriè est vidua,& per consequẽs non comprehendetur nomine orphanæ, quæ parentes inutiles habet,sed quæ verè parentibus est orbata: aliàs virgo, quæ nunquam nupsit, posset dici vidua ad effectum talis legati obtinendi, cùm ab authoribus pleris-que citatis vidua appelletur.

DVBIVM XIV.

An bona fabricæ,vel legatum fabricæ relictũ possit expendi pro ornamentis, vel alijs cultui diuino necessarijs.

1 NOta,quòd licèt secundùm diuisionem bonorum Ecclesiasticorum,de qua habetur *cap.quatuor.& cap.de redditibus,12.q.2.* quarta pars bonorum Ecclesiasticorum sic fabricæ:at secundùm varias consuetudines, & erectiones Ecclesiarum Cathedralium aliter est prouisum:& sic non in omnibus quarta pars applicatur fabricæ,sed maior,aut minor,secundùm diuersas consuetudines,quæ consuetudo in hoc valet,vt docet Innoc. *c.fin.de his,quæ fiunt à maior.part. Prælat.* Sic docet Panor. *c.1.de Ecclesiast.ædific.n.3.* Greg.Lopez *l.11.tit.10.p.1. vers.que son dadas,e l l.24.tit.32.p.3.vers. o reparar.* Altamiranus *tract.de visitatione.§.sed Episcop.n.11.*

Hoc supposito,duplex est sententia.

2 Prima docet bona fabricæ, vel legatum ipsi relictum non posse expendi in ornamentis, & alijs cultui diuino necessarijs, sed tantùm in ædificio materiali Ecclesiæ. Ratio, quia fabrica est ipsum ædificium templi materiale, *cap.de fabrica, de consecrat.dist.1.* Item quia *c.fin.de testam.* vt diuersa ponuntur relictum pro fabrica Ecclesiæ,& relictum pro ornamentis. Hanc tenet Panorm. *dict.cap.fin.de testam.num.2.* Greg. Lopez *l.11. tit.10.part.1.vers.que son dadas, & l.24.tit.32.p.3.vers. o reparar,* videtur tenere Anchar.*dict.cap.fin.num.2.*vbi relictum pro fabrica explicat, id est, ædificio materiali Ecclesiæ.

3 Secunda sententia docet bona fabricæ deputata,ac legata ipsi relicta non tantùm expendi posse in ædificio materiali templi,sed etiam posse expendi pro ornamentis,& alijs rebus cultui diuino necessarijs. Ratio, quia licèt secundùm strictam iuris significationem fabrica sumatur pro ædificio materiali; at à Canonistis, & ex communi vsu loquendi fabrica dicitur ius illud, quod Ecclesia habet ad percipiendum redditus aliquos pro ædificijs,& ornamentis,& pro alijs rebus necessarijs diuino cultui. Sic Couar. *c.fin.de testam.* .4. Altamiranus *vbi suprà,n.14.* & hæc est probabilior.

DVBIVM XV.

An si debitor leget aliquid creditori, tale legatum censeatur factum animo compensandi debitum, vel debeat creditor habere vtrumque, scilicet legatum, & debitum.

1. NOta, quòd debitum est in duplici differentia quoddam est voluntarium, scilicet, quod initio voluntarium fuit, & ortum est ex voluntate, & conuentione debitoris: aliud est necessariũ, quod scilicet est ex dispositione legali. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Couar. Cifuentes, Castillo *vbi infrà*, Ant. Gomez *tom. 1. var. cap. 12. n. 27.* Mantica *de coniect. vltim. volunt. lib. 10. tit. 2. n. 3.*

2 Sit ergo prima conclusio. Quando constat de voluntate testatoris ex aliquibus coniecturis probabilibus, quòd fiat animo cõpensandi, vel non, illi standũ est, siue debitum sit necessarium, siue voluntarium; quia iura distinguentia de debito voluntario, & necessario fũdantur in præsumpta voluntate testatoris; ergo vbi ea constat, illi standum est. Sic omnes Doctores citandi, & præcipuè Castillo *l. 16. Taur. n.* 28. Cifuentes *ibi n.* 18. Couar. *cap. officij. de testam n. 2. fine.* Matiẽzo *lib. 5. recop. tit. 9. l. 7. gloss. 1. fine*, vbi alios multos referunt. Idem Aymon. *consil.* 149. vbi duodecim enumerat coniecturas, ex quibus voluntas testatoris potest deprehendi. Mantica *n. 2.* & vide illum *toto tit.* vbi tractat de his coniecturis, Molina *tom. 1. de inst. tract. 2. disput.* 200.

3 Secunda conclusio. Quando sumus in dubio de testatoris voluntate, tunc si debitum est voluntarium, non censetur animo compensandi legasse. Probatur ex *l. vnica, §. sciendum, C. de rei vxoria actione*, vbi habetur quòd si vir, qui tenetur ex voluntario matrimonij contractu restituere dotem post mortem, aliquid simpliciter vxori legauerit, potest illa petere vtrumque, *& l. creditorem ff. de legat. 2.* Sic Bart. & multi iuris vtriusque Doctores, quos referunt, & sequuntur Syluest. *legatum, 3. q. 12.* Armil. *verbo legatum, 21.* Nauar. *in omnibus summis c. 17. num.* 160. Couar. *dict. n. 2.* Matienzo *dict. gl. 1. n. 5.* Gratian. *regul.* 285. Bernard. Diaz *regula* 171. Angel. *legatũ, 1. n.* 31. Greg. Lopez. *l. 16. tit. 9. p. 6.* Gutier. *lib. 2. q. pract. q.* 124. Tello *l. 16. Taur. n. 6.* Cifuentes, & Castillo *suprà*, Anton. Gomez *suprà.* Mantica *n. 2.* Molina *suprà.* Cotta *l. si pater, part. 1. verbo legauit, à n.* 17.

4 Nota primò, quòd hoc est adeò verum, vt si hæres grauatus per fidei commissum aliquid restituere Petro, leget ei aliquid, non censetur animo compensandi legare. Ratio, quia hic testator non tenetur ex debito legali, sed ex primi testatoris voluntate. Sic contra Ananiam Aymon. quem refert, & sequitur Cou. *dict. n. 2.* Matienzo *dict. gloss. 1. n. 5.* Molina *suprà*..

5 Secundò nota, quòd hæc conclusio limitanda est, quando testator poterat in iudicio condemnari ad soluendam illam rem: si enim non poterat ad id condẽnari, at tenebatur pro exoneranda conscientia id soluere, & tunc legauerit; in hoc dubio est admittenda compensatio. Sic Aretin. Iason. ac cæteri iuniores, quos refert, & sequitur Couar. *dicto n. 2.* Matienzo *n. 6.* Molina *suprà.*

6 Ex hac conclusione infertur primò, quòd si vir leget aliquid vxori, non censetur factum animo compensandi dimidiam partem, quæ ex lege debetur alteri coniugi ex bonis lucratis cõstante matrimonio, vt expresè definitur *l. 16. Taur.* quæ hodie est *l. 7. tit. 9. nouæ recopilat.* Ratio, quia ea pars ita ipso iure à lege alteri coniungi defertur, vt ei statim acquiratur: nec dicitur debita, v. g. à marito, seu propria ipsius vxoris; quia bona acquisita matrimonio constante communia sunt viro, & vxori. Hanc rationem huius legis reddit Couarr. *supra num.* 5. Aliam rationem reddunt Matienzo *dicta gloss. 1. n. 7.* & Ioann. Lupus *l. 16. Taur. n. 3.* quia hoc debitum est voluntarium, scilicet ex contractu matrimonij voluntariè inito inter illos.

7 Secundò infertur, quòd legatum factum à marito vxori non videtur factum animo compensandi cum arrhis ei promissis: & sic non obstante tali legato habebit vxor integras arrhas, & legatum. Hoc est contra Suarez *l. 1. tit. 2. de las arras, lib. 3. fori, ver. sed pone quæstion.* Sed ratio nostri corollarij est, quia debitum arrharum est voluntarium, scilicet ortum ex voluntaria mariti promissione: non enim poterat maritus cogi dare arrhas vxori, vt docet glossa *Auth. sed qua nihil, C. de pactis*, & omnes Doctores mox citandi. Sic tenent contra Suarez, Matienzo *dicta gloss. 1. n.* 8. Tello *l. 16. Taur. n.* 8. Couar. *n.* 4. Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 27. ad finem.* Gutierrez *suprà*, Montalbus *l. 1. tit. de arrhis, lib. 3. fori.* Aduertunt Gutierr. & Tello *ibi n. 3.* hoc esse omnino indubitatum, nec oppositum sentire Suarez, si vir dum vixerat, tradiderit arrhas vxori; quia debitum ante solutum cùm iam non sit debitum, non censetur compensari; compẽsatio enim dicitur solutio.

8 Tertia conclusio: Si verò sit debitum necessarium, seu legale, id est, ad quod debitor ex legis necessitate tenebatur, si aliquid leget creditori, & est dubium de eius animo, censetur animo compensandi legare. Patet ex *Auth. præterea, C. vnde vir, & vxor. & l. 3. 13. part. 6.* quibus cauetur, quòd legatum à marito vxori factum imputetur in illam portionem, quæ vxori à lege ex bonis mariti defertur; & *l. si cùm dotem. §. si pater. ff. soluto matrim.* vbi legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, cuiúsque causa debitor filiæ erat, compensatur cum ipsa dote à patre exacta. Et ratio huius est, quia lex inducens obligationem aliquo inuito, eidem beneficium hoc largitur, vt legatum ab eo factum, ex lege ipsa imputetur in illam quantitatem debitam: vt bene docet Couar, *dict. n.* 2. Hanc tenent omnes Doctores citati præcedenti conclusione: & dicit Couar. esse hanc distinctionem positam in hac, & præcedenti conclusione omnium Doctorum vtriusque iuris, dempto Corasio *lib. 3. miscel. cap. 1.*

9 Nota primò, quòd hæc imputatio legati in id, quod ex legis obligatione debetur, fieri debet, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali, eadem ratione. Sic Aymon, Anchar. Paulus de Castro, quos refert, & sequitur Couar. *eodem n.* 2. contra Philippum Corneum.

10 Nota secundò limitandam esse hanc conclusionem, nisi testator exprimat in legato aliam causam præter debitum, vt lego hoc Petro, ob talem causam: tunc enim non est compensatio legati pro debito. Ratio, quia compensatio inducitur ex præsumpta testatoris mente; vnde cùm in hoc casu sit expressa causa legati, cessat præsumptio. Sic Tello *l. 16. Taur. n.* 4.

11 Tertiò nota limitandam esse etiam conclusionem, quando debitum, & legatum sunt eiusdem speciei, vt si debitum est pecuniarum, & legatum pecuniarum, &c. Si enim sunt diuersæ naturæ, non habet locum compensatio, quia speciei cum quantitate non fit compensatio, *l. fin.* vbi glossa cómuniter recepta, *C. de compensat.* Hoc est contra Alexand. Iason. Immolam. Sed hoc tenent Iason sibi contrarius, Bart. Socinus, Bald. quos refert, & sequitur Couar. *dict. n.* 2. Matienzo *n.* 9. Suarez *vbi sup.* Cifuentes *dict. n.* 18. Tello *l. 16. Taur. n.* 2. Mantica *n.* 8.

12 Hinc fit, quòd si vir recepit in dotem aliquas possessiones æstimatas æstimatione, quæ facit emptionem, si postea legat easdem res, vel vnam ex illis vxori, etiam si leget sub commemoratione dotis, non censetur legare animo compensandi; quia non erat debitor illarum possessionum, sed æstimationis: & illa verba adiecta à testatore *ego vxori tales possessiones, quas recepi in dotẽ*, adiecta videntur causa demonstrationis, non causa taxationis. Sic glos. communiter approbata *l. Lucius ff. de legat. 2.* Cifuentes *dict. n.* 18. Greg. Lopez *p. 6. tit. 9. l. 16. vers los dineros*, Gratian. *regula 285. n. 7.* dicens communé: secus (inquit Gratian.) si non recepit æstimatas. Itẽ, si debitor

legee

leget creditori rem specialiter hypothecatam pro debito, non censetur animo compensandi, quando debitum est voluntarium, Anton. Gomez *dict. c.* 12. *n.* 27. multos referens.

13 Secundò fit, quòd si pater legat aliquid filio, censetur animo compensandi cum legitima, nisi oppositum exprimat; quia debitum legitimæ, cùm sit à lege, cēsetur necessarium: & patet ex *Auth. ex testamento, C. de collat.* Sic Anton Gomez *l.* 29. *Taur. n.* 3. Gratian. *suprà n.* 3. & 4. Matienzo *n.* 4. Couar. *n.* 2. & similiter dicunt Couar. & Matienzo *ibi*, quòd si legat filiæ, censetur animo compensandi cum dote, cùm lege teneatur filiam dotare: & patet ex *dict. Auth. praterea, & dict. §. si pater*, & hoc idem Nauar. *c.* 17. *n.* 250. *in omnibus summis*, vtrumque dicit Mantica *n.* 5. & 6.

14 Tertiò fit, quòd si vir legat vxori, vel è contra, censetur legare animo compensandi cum ea parte, quæ sibi à legē, vel statuto pertinet, *Auth. praterea, C. vnde vir, & vxor.* Sic Aretin. Bald. Decius, Iason, Socinus Capesius, quos refert, & sequitur Gratian. *suprà n.* 5. Bernard. Diaz *regula* 454. Matienzo *n.* 7.

15 Quartò nota limitandam esse conclusionem, nisi testator dicat, lego de bonis meis; tunc enim non erit compensatio, cùm bona dicantur, deducto ære alieno, *l. subsignatum, §. bona. ff. de verbor. signif.* Hoc est contra Cumanum, Aretinum, Decium, quos refert, & sequitur Couar. *suprà n.* 7. *fine.* Sed hoc tenent Feliu. Bald. Alex. Iason, Corneus, Barbat. Hyppolit. quos refert *ibi* Couar. Tello *l.* 16. *Taur. num.*

16 Quintò nota, quòd debitum voluntarium dicitur quodcumque oritur ex quauis promissione, muruo seruitio, &c. quia oritur ex contractu ab initio voluntario, scilicet receptione mutui, receptione seruitij. Ita mihi affirmauit quidam doctus Iurisconsultus: & patet ex allegatis testibus, & Doctoribus pro secunda conclusione, vt restitutio dotis facta vxori soluto matrimonio, dicitur debitum voluntarium: quia cōtractus matrimonij, & receptio dotis, fuit voluntaria, & expressè hoc tenet Cifuentes *l.* 16. *Taur. n.* 18. vbi dicit debitorem necessarium esse, qui incidit in obligationem ex dispositione absque suo facto: voluntarium verò, qui suo facto incidit in obligationem.

17 Vltima conclusio: licèt legatum censeatur in dubio factum animo compensandi debitum legale, seu necessarium, at non sic donatio inter viuos, *l. etiam §. si debita, ff. de bonis libert. vers. sed si non mortis, l. si verò, vers. caterùm, ff. eodem tit.* Sic Socinus, quem refert, ac sequitur Couar. *suprà n.* 9. Molina *ibi*, Greg. Lopez *l.* 16. *tit.* 9. *p.* 6. *sub finem*, licèt Iason *Auth. praterea, C. vnde vir*, contrarium teneat; cuius opinio, ait Couar. procedit, & est vera, vbi in certam causam legatum est directum, & ad eandem causam donatio facta fuisset.

DVBIVM XVI.

Quando debeantur legata, & dum ea non soluuntur, ad quem pertineant fructus rei legata, si fructifera sit.

1 HÆc quæstio grauissima est, & quidem stando in iure communi, communis ferè omnium sententia est à die mortis testatoris pertinere dominiū fictum rei legatæ ad legatarium, verum autem dominium tantùm pertinere à die aditæ hæreditatis, vel quando est in mora adeundi, vt optimè docet allegans alios Couar. *c. Raynaldus, de testam. §.* 1. *n.* 1. Dueñas *regula* 210. *limit.* 6. Azebedo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *n.* 123. Burgos de Paz *l.* 3. *Taur. à n.* 936. Greg. Lopez *l.* 24. *tit.* 9. *p.* 6. *vers. el fonorra*, & sic explicant legem illam, ne sit contraria iuri cōmuni; & *l.* 37. *eodem tit.* 9. *p.* 6. vbi dicitur fructus nō pertinere ad legatariū à die mortis, sed à die aditæ hæreditatis; si enim verus esset Dominus à die mortis testatoris, & tunc pertineretēt ad ipsum fructus: & sic iure communi frequentior ferè omnium sententia erat fructus rei legatæ pertinere ad legatarium à die aditæ hæreditatis, vel à die moræ adeundi, non verò à die mortis testatoris, vt multos referens docet latè Matienzo *lib.* 5. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *gloss.* 14. *à n.* 24. vbi etiam aliquas limitationes adhibet.

2 At stando in iure Regni nouiori dicendum est acquiri verum dominium legatario à die mortis testatoris, quando testator rem propriam legauit, nam quādo alienam legauit, acquiritur à die aditæ hæreditatis, vel moræ, vt docent Matienzo *infrà num.* 33. & Burgos de Pax *infrà, n.* 947. & non est necesse expectare diem aditionis hæreditatis, vel moræ: id enim erat iure communi verum: quia iure communi legata habebant dependentiā ab aditione hæreditatis, & illa non adita, corruebant: at cùm iure regni hoc cessaret, & iam valeant legata absque aditione hæreditatis, *l.* 1. *tit.* 4. *lib.* 5. *noue recopil.* fit vt iam legata non pendeant ab aditione hæreditatis: & sic dominium illorum acquiratur legatario à die mortis testatoris, vt optimè Matienzo *dicta l.* 1. *gloss.* 14. *n.* 31. Burgos de Pax *l.* 3. *Taur.* 1. *p. n.* 936. & 946.

3 Hinc fit iure nouo huius regni deberi fructus rei legatæ legatario à die mortis testatoris, nam res fructificat suo domino: cùm ergo legatarius acquirat verū dominium à die mortis testatoris, ex tunc etiā fructus ei fructus restituendi. Sic tenent Azebedo *lib.* 6. *recopil. tit.* 4. *l.* 1. *n.* 125. Padilla *l. eam quam, C. de fidei comm. num.* 87. Matienzo *dicta gloss.* 14. *n.* 30. Burgos *l.* 3. *Taur.* 1. *p. n.* 944. 945. Couar. *lib.* 1. *var. c.* 9. *n.* 5. Anton. Gomez *lib.* 1. *var. cap.* 12. *n.* 5. & in hoc magis inclinat, licèt dubius, Greg. Lopez *l.* 37. *vers. los frutos, tit.* 9. *part.* 6. quamuis Anton. Gomez, & Couar. non referant legem regni, at reliqui dicunt per legem citatam regni corrigi in hoc ius commune.

4 Nota primò, quòd quando legatur alicui certum quid in quantitate, sed incertum in indiuiduo, vt quòd dentur alicui tot mensuræ tritici, vini, non comparatur dominium vsque ad traditionem, at bona defuncti sunt pro illa hypothecata ad quemcunque peruenīant. Sic Ant. Gomez *tom.* 1. *var. c.* 19. *n.* 8. Mol. *tom.* 1. *de iust tract.* 2. *disp.* 3. *fol.* 63. vbi etiā cum alijs dicit esse tacitè hypothecata, quando res designata legatur, donec tradatur.

5 Secundò nota hoc, quod supra diximus, scilicet deberi fructus rei legatæ legatario à die mortis testatoris, intelligendum esse, quando legatur res propria testatoris, si enim res aliena, cùm non transeat dominium statim in legatarium, non debentur fructus nisi à tempore moræ, in quo hæres tenebatur, vel rem illam, vel æstimationem dare. Sic Anton. Gomez multos referens *dicto c.* 2. *n.* 20. Matienzo *dicto n.* 33. Burgos de Pax *dicto num.* 947. & *ibi* videndus est Anton. Gomez; vbi dicit quòd si legatum consistit in vniuersitate, vt in grege, fructus veniunt à tempore testamenti facti; quia reputantur vnum & idem corpus, & legatum; & refert multos: similiter quòd si simpliciter legat gregem, & grex totus est testatoris, dempta vna pecude, vel oue, non videtur illum legare: vnde hæres non tenebitur illam dare, vel æstimationem, sed tantùm quod erat testatoris ex illo gregesti verò è contra totus grex sit alienus, excepta vna oue, dicendum est, quòd si ignorauerit gregem esse alienum, tantùm debetur, quæ est propria testatoris; si verò sciuit, debentur omnes, vel æstimatio legatario, & refert ibi textus, & Doctores ad hoc.

6 Tertiò nota aliquos limitare etiam, vt non debeātur fructus à die mortis testatoris, sed à tempore moræ, quando legatum est rei generica, vel partis, vel quotæ bonorum; quia antea non transit in his dominium ad legatarium *l. si quis bonorum, ff. de legat.* 1. & tenent multi, quos refert, & sequitur Matienzo *dicta glossa* 14. *n.* 33. Anton. Gomez *dicto cap.* 12. *num.* 22. sed Azebedo *dicta l.* 1. *num.* 126. dicit etiam in his casibus deberi fructus legati à die mortis testatoris.

7 Quartò nota, quòd Tello *l.3. Taur.p.3.n.10.& 11.* limitat hoc, vt quando legatur vsusfructus alicui, non debeatur, nisi à die aditæ hæreditatis, & latè probat. Sed hoc reiicit, & latè probat deberi à die mortis testatoris, Matienzo *dicta gloss.14.n.35.& 36.*

8 Tandem ex dictis infertur, quòd licèt iure communi placitum fructus legati antè aditam hæreditatem, & moram susceptos, non esse legatario restituendos; & seruum legatum, si ante aditam hæreditatem, & moram aliquid acquirat, acquirere hæreditati: hodie attēta *dicta l.1. noua recopil.* vtrumque sublatum, & fructus à morte testatoris prouenientes, sunt restituendi legatario, vt ex multis Doctoribus probaui: & quęsita à seruo legato ante aditam etiam hæreditatem, à morte testatoris sunt legatario tanquam vero domino reddenda. Sic Burgos *l.3. Taur.1.p.n.950.951.*

9 Aduerte tamen, quòd quando statim à morte testatoris non transit dominium legati, non debebuntur etiam ex tunc fructus, v.g. si legatum sit disiunctiuum relictum electioni legatarij, vel conditionale; vel ad certum diem, non transit dominium, nisi à die electionis, vel aduentus conditionis, vel à die, quo legatū dandum est: & sic ex tunc tantùm pertinent fructus ad legatarium. Sic Matienzo *dicta gloss.14.n.34.*

DVBIVM XVII.

An si quidam legauit centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi olei, debeantur integrè centum, vel tantum quinquaginta.

1 Respondetur, quòd legatarius habebit illa quinquaginta, quę reperta fuerint: & si plures fuerint legatarij diuident pro rata, *l.si quis testam.ff. de legat.1.* Sic Armil. *verbo legatum n.29.* Tabien. *legatum 1. num. 33.* Syluest. *legatum 3.q.5.* Angel. *legatum 1.n.35.*

2 Hoc tamen limitandum est, quando totum legatum continetur in eadem oratione, vt lego centum aureos, quos habeo in arca mea, secus quando fieret demonstratio in diuersa oratione; vt lego centū aureos, & volo, vt dentur de numis, quos habeo in arca mea: tunc enim licèt reperiantur tantùm quinquaginta, debebuntur integra centum. Sic dixit quidā doctus Iurisperitus à me consultus: & probatur ex doctrina Pauli de Castro *cōsil. 338.volum.1.in nouis, col.3.ver. pro intellectu huius dubij,* & Decij *consil.324.n.1.* Bartol. *l.inter stipulantem, §.sacram.ff.de verb.oblig.* quam refert, & sequitur Tello *l.17. Taur. n.127.* nempe quòd quando præcedit aliqua dispositio significans quid solui debeatur, & postea subnectitur locus, vnde debeat præstatio fieri; & sic sūt duę orationes; tunc illa assignatio videtur opposita gratia demonstrationis; quare non limitat dispositionem, & sic quamuis deficiat, debetur. Quando verò vna tantùm est oratio significans quid, & vnde solui debeat: tunc illa assignatio taxat dispositionem, & ea deficiente, deficit dispositio. Probatur etiam ex *l.quidam testam ff.de legat. 1.* ibi enim legati fuerunt Pamphilæ quadringenti aurei, quos solui mandauit testator à Iulio tot, & ab aliis reliquos: testator illos nummos consumpsit in vita dubitabatur, an esset legatum extinctum. Respondet illa lex, quòd non, quia illa designatio non fuit substantia legati sed modus, vnde recuperaretur; ideo etsi modus deficiat, remanet substantia legati.

3 Ex hac doctrina infertur primò decisio huius casus, videlicet quidam testator hæredem instituit monasterium Sancti Dominici omnium suorum bonorum, ea conditione, vt in eius ædibus templū constitueret, & in illis habitaret: postea legatum reliquit his verbis, Lego Petro nepoti meo redditus quindecim mille marauetinorum singulis annis, dum vixerit: omnes autem facultates testatoris præter ædes prædictas consumptæ sunt in soluendis aliis debitis, quibus per sententiā iudicis applicatæ fuerunt: nunc dubitatur an monasterium teneatur soluere hoc legatum Petro nepoti testatoris. Respondetur non teneri: tum quia res vnde præstatio debet fieri, ponitur in eadem oratione, & sic limitat dispositionem; quare ea deficiente, deficit dispositio, iuxta doctrinam traditam: at hìc deficiunt redditus facultatum testatoris, cùm ex ædibus illius, in quibus successit monasterium, nulli possint prouenire redditus, voluit enim testator, & ea conditione instituit hæredē monasterium, vt in eis habitaret, templúmque construeret: tum etiam, quia quamuis res, vnde hæc summa soluenda foret, apponeretur in alia oratione, dicendo sic, Lego Petro nepoti meo quindecim mille marauetinos singulis annis, & volo, vt illi soluātur de redditibus mearum facultatum, in præsenti casu non deberetur legatū; quia expressè visus est velle, vt non solueretur ex redditibus suarum ædium, siquidem declarauit, se velle, vt monasterium perpetuò in illis habitaret, & templum construeret, & cæteræ facultates omnino extinctæ sunt; secus esset, si diceret, Lego nepoti meo quindecim mille marabetinos singulis annis, & volo, vt soluantur ex redditibus talis fundi: tunc enim cùm locus ex quo præstari debet legatum, apponatur in diuersa oratione, & sic non restringat legatum, iuxta dicta, extincto illo fundo, si aliæ facultates defuncti supersint, debebitur legatum. Ita docti Iurisperiti à me consulti.

4 Hinc etiam infertur decisio huius casus, videlicet quidam vendidit centum pondo lanarum ex suo grege (*arroba* Hispani vocant pondus viginti quinque librarū) contingit autem quòd ex suo grege non percipiat, nisi octoginta. Dubitatur, an teneatur tradere emptori omnia centum, vel satisfaciat tradendo octoginta tantùm.

5 Respondetur, quòd si restrictio illa, *ex suo grege*, apponatur in diuersa oratione, tenebitur tradere omnia centum; vt si diceret, Vendo Petro centum pondo lanarum, quas tradam ex lanis perceptis de meo grege; quia cùm demonstratio illa, *de grege meo*, apponatur in diuersa oratione, non restringit dispositionem, iuxta su prædicta: at si apponatur in eadem oratione, vt vēdo tibi centum pondo lanarum de meo grege, tunc si grex non reddidit, nisi octoginta, non tenebitur tradere; nisi octoginta, quia cùm demonstratio illa, *de meo grege*, apponatur in eadem oratione, restringit dispositionem ad hoc, vt venditio non intelligatur fieri ex alia lana, nisi de illa: & ita deficiente parte illius quantitatis, deficiet vēditio pro illa parte. Nec obstat clausula solita apponi in scripturis, scilicet quòd si vēditor non tradiderit centū pōdo lanarum, possit suis expensis emi, quod defuerit pretio tempore traditionis currente, &c. quia hæc verba referuntur ad lanas contentas in venditione, & lanæ contentæ in venditione sunt lanæ perceptæ de suo grege: quæ cùm sit in minori quātitate, quàm centum illa pondo, non est intelligenda illa clausula de hac parte lanarum, quæ defuit: sed si non traderet aliquam partem lanarum, quam ex suo grege percepit illo anno, de illa intelligenda est clausula, quòd teneatur illam quærere suis expensis, & tradere venditori, &c. & ideo vt teneatur omnes centum pondo tradere, in hoc casu necessarium est, quòd apponatur clausula, quæ expressè dicat, quòd in casu, quo grex suus non reddat illo anno centum pondo lanarum, eas aliunde quæret, vt emptori tradat. Ita doctus Iurisperitus affirmat dicens sic obtinuisse sententiam in quadam lite super hoc mota.

DVBIVM XVIII.

An si testator iubeat in suo testamento centum aureos distribui inter pauperes arbitrio Petri, & Pauli eligendos, & hæres, vel testamentarius ex solius Petri consilio illos distribuat, teneatur iterum restituere.

1 Respondeo, quòd si inter veros pauperes illos distribuit, licèt malè fecerit non seruando plenè formam

formam à testatore præscriptam, at non tenetur illos iterum restituere seruando formam; quia hæc restitutio re ipsa facienda erat pauperibus, & cum iam sit facta, licet non seruata fuerit forma testatoris, iam tamen satisfactū est suæ voluntati distribuendi illos centum aureos veris pauperibus. Si tamen testator designauit opera pia in particulari, vel certum genus pauperum, vt si diceret, mea conscientia grauatus obligatione restituendi centum aureos personis incertis, & mihi ignotis, volo vt quinquaginta expendantur in eleemosynis Missarum, & alia quinquaginta distribuantur inter viduas pauperes: tunc si hæres, vel testamentarius aliis pauperibus præter designatos à testatore, vel in aliis operibus piis præterquam in Missis expendat, tenetur iterum restituere, & expendere in operibus à testatore designatis: & idem est, si omnes aurei expenderentur in Missis, vel omnes centum distribuerentur inter viduas pauperes; non enim esset satisfactum voluntati testatoris, sed teneretur hæres restituere eam partem, quæ defuit, Missis, vel viduis. Ratio, quia licet testator teneretur eam quantitatem in operibus piis expendere: at libere poterat eligere, & eo ipso quod elegit in testamento, sub quo obiit, acquisitum est ius in illis operibus piis, in quæ expendi iussit, quare si in alia expendat, tenetur restituere, nisi bona fide in alia opera pia expendisset; tunc enim non teneretur restituere, quia bona fide fecit, nec factus est locupletior. Sic docti iuniores à me consulti.

2 Hinc fit, quod in hoc casu non est locus compensationi per Bullam Cruciatæ; quia iam non est debitum incertum, sed certum, cum acquisitum sit ius per testamentum, & quia vltima voluntas testatoris implenda omnino est. Sic prædicti recentiores.

3 Si tamen nil præscripsit defunctus, sed tantum iussit, vt hæres exoneraret conscientiam suam pro quingentis aureis, quos debet, & nescit quibus personis debeat, tunc potest hæres iuuari bulla compositionis; quia iam hoc debitum est hæredis, & adhuc est incertum, & sufficienter exoneratur conscientia defuncti per bullam compositionis. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 34. n. 3.* & præfati recentiores.

DVBIVM XIX.

An legatum factum naturalibus alicuius oppidi, possit dari iis, qui ibi habitarunt decennio, licet aliunde sint oriundi.

1 PRimo dico, quod si non constet de animo non habitandi ibi perpetuo, potest dari. Ratio, quia habitatio decennalis facit aliquem naturalem, vt expressè habetur *l. 2. tit. 24. part. 4.* & sic Burgos de Paz *l. 3. Taur. n. 372.* dicit hunc gaudere priuilegiis naturalis. Item quia per talem habitationem acquiritur domicilium habitationis, at nomine originarij etiam in materia stricta intelligitur, qui habet domicilium habitationis. Dixi, *si non constet de animo non habitandi ibi perpetuo*, quia si de hoc constaret, non diceretur naturalis, & sic non posset habere illud legatum. Ratio, quia lex illa constituens naturalem per decennalem habitationem, decernit idem quod *lex 2. C. de incolis, lib. 2.* vt testatur Greg. Lopez *l. 3 a. tit. 2. part. 3. vers. dies anns*, ad quem locum se remittit ipse *dicta l. 2. vers. por moranza*: at ea lex intelligitur, quando non constat de animo perpetuo habitandi; nam quando constaret de momento habitationis, acquiritur domicilium: & quando constat de opposito animo, scilicet non habitandi perpetuo, nullo tempore acquiritur domicilium, & facit expressè pro hac parte Gregor. Lopez *dicto vers. dies annos*; ad quem locum, vt dixi, se remittit pro explicatione illius legis *2. tit. 24. p. 4.* vbi dicit, quod dum lex illa exigit decennalem habitationem, vt quis sit naturalis, intelligitur quando non cōstaret alias de animo ibi habitandi perpetuo, & constituendi ibi domicilium; tunc enim non esset necessaria habitatio decennalis: ergo signum est illam habitationē decennalem exigi ad præsumendam constitutionem domicilij, & animum habitandi perpetuò, vbi non constat de opposito animo: si ergo in hoc casu reputatur à lege naturalis, potest ei dari legatum naturalibus relictum, quia verba testatoris in dubio interpretāda sunt, vt velint conformiter iuri disponere. Sic tenuit post factum longum studium quidam Iurisperitus doctus à me consultus.

2 Secundò dico, quòd si ante talem habitationem decennalem constaret de animo perpetuò habitandi, posset ei dari tale legatum, patet ex allatis dicto præcedenti ex Greg. Lopez, vbi dicit talem censeri naturalem secundùm leges. Ita etiam prædictus Iurisconsultus.

DVBIVM XX.

An si Petrus instituit hæredem, vel legauit aliquid Ioanni, sub hac conditione, seu fideicommisso, vt si sine liberis decedat, restituat hæreditatem, vel legatum tali monasterio, & Ioannes renunciauit huic iuri ob certam pecuniæ summam, quam ipsi contulit monasterium, possit hoc facere in præiudicium liberorum, qui postea nati sunt, & illos habens obiit.

1 HÆc quæstio pēdet ex illa, an liberi in conditione positi, videantur vocari à testatore, seu per fidei commissum substitui, vt benè dicit Anton. Gomez *1. tom. var. c. 5. n. 42.* si censentur substituti, seu vocati, bona erunt vinculata, & non poterit hæres, vel legatarius grauatus restituere in vita, vel morte alienare, sed tenebitur ea prædictis filiis, vel descendentibus reseruare. Si verò non sunt vocati, potest de suis bonis disponere.

In hac ergo quæstione duplex est sententia.

2 Prima tenet liberos positos in conditione censeri vocatos, & substitutos. Hanc tenent multi, quos refert Anton. Gomez *ibi*, & multo plures refert Mantica cum multis fundamentis, *lib. 12. de coniecturata voluntate testatoris, tit. 2. n. 1. & 2.* vbi concludit *in fine, n. 2.* vtramuis sententiam posse defendi, & esse quæstionem satis dubiam; & *n. 19.* concludit cum multis Doctoribus, quòd si minimè coniecturæ accedant, quòd eos voluerit vocare, censentur vocati, cùm absque dictis coniecturis res sit in se satis dubia. Sic Couar. *c. Raynutius. §. 3. n. 8. de test.* contrarium huius dicere videtur, ait enim, quòd si quando à sententia secunda statim ponenda recedendum erit, non temere, sed cautè & attentè admodum arbitrabitur iudex ex coniecturis mentem testatoris fuisse tales liberos positos in conditione vocare: vbi videtur clarè sentire non quamcunque leuem coniecturam sufficere.

3 Secunda sententia tenet non censeri vocatos, seu substitutos, & sic posse institutum, si cum liberis decedat disponere de illis bonis eo modo, quo potest de aliis propriis bonis. Fundamenta huius sententiæ latè ponunt Mant. *sup. n. 1.* Couar. Ant. Gomez, P. Mol. *vbi infra*; & ea tanquam probabilior, & communior est tenenda: pro qua refert Mant. *ibi* innumeros authores, *n. 1.* & multos dicentes esse communem, & eam etiam tenent gloss. *l. Lucius la 2. vers. liber. ff. de hered. instit.* Couar. *d. c. Raynutius §. 3. à 2. n.* Iulius Clarus *lib. 3. recept. §. testam. q. 77.* Molina *tom. 1. de iust. tract. 2. disp. 190. fol. 1160.* Ant. Gomez *1. var. c. 5. n. 42.* & multi alij, quos *ibi* referunt.

4 Sequendo ergo hanc secundam sententiam respondendum est ad casum initio propositum, quod talis hæres, vel legatarius grauatus, *si sine liberis decesserit*, &c. potuit transigere cum monasterio, cui erat restituturus deficiente conditione, in præiudicium liberorum; quia liberi non censentur vocati, seu substituti.

5 Maior autem difficultas est, an si testator dicerit *si decesserit sine liberis ex legitimo matrimonio procreatis*, quia tunc censerentur vocari, seu substituti tales liberi, hoc enim voluisse videtur testator, cum specificauerit ex legitimo matrimonio, quod tales filij legitimi sint hæredes. Et sic tenet Mantica *dicto libro 12. tit. 3. num. 7.* Socinus

iunior

iunior *consil.110.n.25.26. & 27. volum.3. & consil.145. num.39.eod.vol.3. & consil.103.num.4. & 19.fine, vol.2. & consil.44.n.28.fine*. Et ita iudicatum est Granatæ à quodam iudice conseruatore contra monasterium, & in fauorem filiorum, quos habuit legatarius, non obstante, quòd monasterium ob certam pecuniæ summam transegerat cum legatario, antequam filios haberet.

6 At contrariam sententiam tenent alij, scilicet etiam in eo casu non censeri vocatos liberos, sed operari illam expressionem, quòd pauciores excludant substitutum: item tollere dubium maximum, quod est in iure, an conditio, *si sine liberis decesserit*, impleatur, si decedat cum liberis illegitimis. Et sic tenet Sanch. *in repetit.§.cum ita,l. heredes mei,ff.ad S.C.Trebel.7.p.n.57.* & dicit, quòd sunt innumeri consulentes pro hac parte: at eos non refert. Pro hac enim parte sunt Anton.Gomez *dict.n.42.* Iulius Clarus *suprà q.76.vers.tertia coniectura*, & alij quos refert Mantica *eo tit.3.num...* dicens esse communem, licèt ipse cum aliis oppositum teneat: vbi dicunt, quòd licèt filius positus in cōditione sit ex descēdentibus testatoris, non ob id censetur vocatus; vt si in Hispania leget suo filio quintum bonorum ea conditione, vt *si sine liberis decesserit*, restituat extraneo: adhuc enim in hoc casu, in quo liberi positi in conditione sunt descendentes testatoris, quos præsumitur valde amare, non censentur vocati, nedum in nostro casu. Sic quidam doctus Iurisperitus modicus defensauit causam dicti monasterij.

7 De aliis coniecturis, ex quibus præsumatur censeri vocatos liberos positos in conditione, consule Manticam *toto illo tit.3.* Anton.Gomez *à n.42. & infrà*, Cou. *illo §.3.* Iulium Clarum *ea q.76.*

8 Plura alia de hac conditione, *si sine liberis decesserit*, an scilicet censeatur cum liberis decedere, si ingrediatur religionem bonorum capacem, ita vt excludat substitutum: & an sat sine filij illegitimi, & quando ea conditio censeatur apposita, scilicet, *si sine liberis decesserit*, licèt non exprimatur, & multa alia circa hoc, vide apud Molinam *dict.disp.190.* vbi alios refert, & Manticam *de coniect.vlt.volunt.l.10.tit.4.n.18.19. & l.11 toto tit.7.*

DVBIVM XXI.

An legatum pium ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus, si intra illud tempus non possit impleri, quia nulla reperiuntur consanguinea nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potiùs cedat hæredi.

1 QVidam in suo testamento reliquit hanc clausulam, *volo, vt ex meis bonis emantur redditus centum aureorum pro singulis annis ad collocandam in matrimonium orphanam consanguineam*, transacti sunt quatuor anni, in quibus nulla inuenta est consanguinea orphana apta matrimonio; dubitatur vtrum redditus horum quatuor annorum conuertendi sint in aliud opus pium, vel cedant potiùs hæredibus testatoris.

2 Supponendum iuxta receptiorem sententiam hoc legatum non censeri pium; quotiescunque enim aliquid legatur consanguineis pauperibus, nisi expressè dicatur legari pro anima, vel causa pietatis, non censetur pium; præualere enim præsumitur sanguinis affectionem, cùm ea sit naturalis, quod ex multis Doctoribus probat Tiraquel. *de priuil pia causa, in præfat.n.16. & 17.* licèt ipse cogitandum relinquat: & tenet cum multis Menochius *de præsumpt.l.4.præsumpt.115.à n.6.ad 10.*

3 Secundò supponendum est, quòd si testator aliquid legauit certæ personæ sub conditione, *vt nuberet*, & non potest impleri, quia illa ante nuptias decessit, attendendum est, an respectu pietatis, vel solo personæ illius intuitu id legauit: si enim causa pietatis, conuertendum est legatum in simile opus pium, scilicet alterius pauperis matrimonium; quia iam testator omnino abdicauit à suis hæredibus legatum illud, pio operi destinans illud. Si verò legauit intuitu personæ, cùm defecerit conditio, legatum sit caducum, & cedit hæredi testatoris, vt latè Mantica *lib.8.de coniect.vlt.volunt.tit.5.fine*, Molina *tom.1.de iust.tr.2.disp.249.*

4 Ex his sequitur decisio quæstionis propositæ, cùm enim non causa pietatis, sed sanguinis intuitu relictum sit hoc legatum, deficiente parentela, non est conuertendum in aliud opus pium, sed cedet hæredibus testatoris: at cùm in hoc casu non omnino deficiat parentela, sed tantùm ad tempus, legatum annuum illius temporis non cedet hæredi, sed seruandum est consanguineis testatoris dotandis in futurum; quia testator omnino voluit legatum illud consanguineis dotandis dari, sicut quando habuit intuitum ad piam causam, voluit omnino in causam piam expendi: & licèt aliquo anno non inueniretur causa pia, esset expendendum sequenti anno in aliqua causa pia: licèt enim huic distributioni terminus per testatorē designatus sit, nempe vt quotannis fiat: at is terminus non fuit ad extinguendam obligationem, vt transacto anno cedere deberet hæredi, sed ad designandos redditus vnicuique consanguineæ impertiendos, & ad sollicitandum hæredem, vel patronum, ne diu legati solutionem protraheret; benè enim testator præuidit non fore possibile, vt singulis annis essent consanguineæ matrimonio collocandæ.

CAPVT III.

De illegitimis.

SVMMARIVM.

DVB.1. *Quot sint differentia filiorum illegitimorum: & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.*

2 *An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum, non tamen dirimens matrimonium.*

3 *An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel nouitio in religione approbata, censeantur naturales, vel spurij.*

4 *Quales concubitus sint damnati; ita vt filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.*

5 *An nati ex adulterio mulieris coniugata sint ex damnato concubitu.*

6 *An filius, quem constat esse illegitimum, præsumatur in dubio naturalis, vel spurius.*

7 *An omnibus filiis tam naturalibus, quàm spuriis, quàm natis ex damnato concubitu hoc sit commune, vt parentes teneantur illos alere.*

8 *An filij naturales sint heredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, siue ea filios legitimos habeat siue non.*

9 *An in d.l.Taur. & reliquis legibus sermonem facientibus de filiis legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimi rescripto Principis. & sic extantibus dictis legitimatis, non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi. & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui.*

10 *An filij spurij, qui non sunt ex damnato concubitu, possint succedere matri.*

11 *An filij Clericorum succedant consanguineis ex parte matris.*

12 *An filij ex damnato concubitu succedant matri.*

13 *An mater habens filios legitimos possit relinquere quintum natis ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint.*

14 *An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex matre natis.*

15 *An quod disponit l.9. & 10. Taur. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, etsi illa quinta pars maior sit, quàm ea, quæ*

vni filio, vel descendenti legitimo contigerit.

16. *Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, & ab intestato.*

17. *An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, possit omnia bona filiis naturalibus relinquere, sique succedant ab intestato in duabus vnciis supradictis, ac si non extarent filij legitimi.*

18. *An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis.*

19. *An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta, nam de alimentis certum est posse ea capere.*

20. *An spurius incapax recipiendi aliquid a patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v.g. si pater fidei amici committat vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere.*

21. *An supposito heredem, qui fidem dedit de restituenda hereditate spurio (quod probabile esse dixi suprà) teneri eam restituere, cui teneatur restituere.*

22. *An lata sententia per iudicem, vt restituantur hæc bona quæ pater heredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari.*

23. *An hæres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis spurio, vocatus à iudice, & rogatus an præstiterit fidem, teneatur respondere, vel possit circa mendacium occultare veritatem.*

24. *An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarem aliquid ex paternis bonis capere.*

25. *An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.*

26. *An si pater præcipiat testamento bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos, possit executor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid ex illis bonis paternis vltra alimenta.*

27. *An executor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, possit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi.*

28. *An possit pater filium spurium heredem instituere sub conditione, si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio.*

29. *An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim pendente conditione bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare.*

30. *An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filiis spuriis.*

31. *An pater possit relinquere quintum spuriis ad alimenta, quando spurij aliunde habent alimenta, vel artificium norunt, ex quo sine dedecore possunt victum quærere.*

32. *An quando spurius pauper est non habens aliunde alimenta, possit ei pater integrum relinquere quintum, si illud excedat alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ, & qualitatis spurij.*

33. *An si quintum non sufficiat ad alimenta, possit pater filio spurio plus, quàm quintum relinquere.*

34. *An alimenta sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel secundùm status decentiam.*

35. *An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum heredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeant ad patrem, & eorum heredes.*

36. *An possit pater relinquere spurio, vel cuicumque alij filio illegitimo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere, vt post spurij obitum redeant ad patrem, & eius heredes.*

37. *An si quintum sit necessarium ad alimenta, attenta qualitate spurij, & pater relinquat aliqua legata pia, ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos, sit minuendum dictum quintum ob ea legata.*

38. *An possit pater aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita.*

39. *An si pater excedat metas in assignanda dote filiæ spuriæ quia scilicet assignauit illi plusquam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti ille excessus à viro constante matrimonio.*

40. *An titulo oneroso, aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere.*

41. *An saltem spurij clericorum, seu Religiosorum, vel monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem aliquid à patre recipere.*

42. *An clericus, vel quicumque alius habens filiam spuriam possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare: & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare.*

43. *Qualiter parentes possint succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis.*

44. *An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere.*

45. *An filij spurij possint heredes institui ab auo, & ab eo donationem recipere.*

46. *An nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini, possit institui ab auo.*

47. *An spurius possit præscribere relicta, vel donata sibi à patre.*

DVBIVM I.

Quot sint differentiæ filiorum illegitimorum, & qui dicantur filij naturales, & qui spurij, & qui ex concubitu damnato.

NOTA, quòd licèt antiquitus plures essent illegitimorum differentiæ, de quibus gloss. *Auth. quibus mod. nat. effic. sui, § fin. verbo participium, iuncta glossa cap. nisi cùm pridem, de renunc. vers. manzeres*, & Doctores *in pluribus locis, & l. 1 tit. 15. part. 4.* secabantur enim filij illegitimi in naturales tantum, & in spurios, nothos *manzeres*, nefarios, adulterinos, &c. At hodie duo sunt, genera filiorum illegitimorum: alij enim sunt naturales, alij spurij, & quicumque naturales sunt, dicuntur spurij. Spurij autem alij sunt ex damnato concubitu, alij verò spurij tantùm, id est, non ex damnato concubitu: de quibus omnibus seorsum agendum est; quia circa eorum successiones varia sunt in iure statuta.

2 Secundò nota, quòd filius naturalis dicitur is, cuius parentes matrimonio coniungi poterant iustè sine dispẽsatione tempore conceptionis, vel natiuitatis, dummodò pater recognoscat eum ac filium, esto non haberet matrẽ domi, nec sit vnica sola concubina. Et licèt pater filium non recognoscat, sat est, si probetur filiatio: omnes enim antiquæ probationis filiationis species admittentur: de quibus videndi sunt Cou 4. *decret 2. p. c. 8. §. 3. per totum.* Duennas *reg. 342.* Rojas *de success. ab intestato, c. 10. à n. 4.* Matienzo *l. 9. tit. 8 l. 5 recop. gloss. 3. per totum.* Sic Auendanno *l. 11 Tau. gloss. 3. n. 1.* Sic habetur expresse *dicta l 11. Tau.* quæ hodie est *l. 9. tit. 8. l 5 nouæ recopil.* licèt iure ciuili antiquo plures aliæ exigerentur conditiones: at secundùm ius canonicum idem requirebatur, & sufficiebat, vt filij essent naturales: quod *l 11. Tau* statutum est, vt docet Tello plures referens *dicta l. 11. Taur. n. 1.* Spurij autem dicuntur, qui naturales non sunt, vt quia pater, & mater contrahere non poterant tempore conceptionis absque dispensatione, vt qui nati sunt ex consanguineis, vel monacho, vel promoto ad ordinem sacrum, &c. Nati ex damnato concubitu dicuntur secundùm ius commune, qui nascuntur ex concubitu, qui foro externo puniebatur: at secundùm ius huius regni dicuntur, qui nascuntur ex concubitu, propter quem matri coëunti est pœna mortis in lege statuta. Sic habetur *l. 9. Taur.* quæ hodie est *l. 8. tit. l 5. noua recop.*

3 Hinc infertur, quòd si quis habuit concubinam extra domum, ad quam publicè, & notoriè dicitur habuisse accessum, ex qua nati sunt filij, quòd si pater non recognoscat

noscat eos in filios, non debent iudicari eius filij, quoad successionem, & alimenta, nec quoad alia, quia tales filij non sunt naturales. Si verò semper recognouit eos in filios, tunc censentur eius filij. Si verò aliquando recognouit, at postea mutato proposito negauit eos esse filios, in omnibus haberi debent pro filiis. Sic Anton. Gomez *l. 11. Taur. n. 1.*

4 Tandem nota, quando concubina esset vnica; & domi retenta, non esset opus ad hoc vt filij dicerentur naturales, vt per patrem recognoscerentur, patet ex *c. per tuas de probat.* & docet plures referens Ant. Gomez *n. 2.* Auendaño *in dictionario, verbo hijos*, cum hac tamen limitatione, quando concubina esset publicè domi retenta. De filiis autem conceptis ex coniugibus mutuo castitatis voto adstrictis, aut iam professis, an sint legitimi, dixi latè *l. 6. de matrim. tota disp. 38.*

DVBIVM II.

An dicantur filij naturales, vel potiùs spurij, qui nascuntur ex parentibus habentibus impedimentum impediens, non tamen dirimens matrimonium.

1 Videtur, quòd sint spurij, quia *l. 11. Taur.* quæ hodie est *l. 9. tit. 8. l. 5. noua recopilat.* dicit filios naturales esse qui nascuntur ex parentibus, qui iustè absque dispensatione poterant contrahere matrimonium, sed habentes impedimentum impediens, scilicet votum simplex castitatis, vel Religionis, vel quoduis aliud impediens, non tamen dirimens matrimonium, non possunt iustè absque dispensatione copulari matrimonio: ergo filij ex his nati non dicuntur naturales, sed spurij.

2 Sit conclusio. Filij nati ex parentibus habentibus impedimentum impediens, & non dirimens matrimonium vt votum simplex castitatis, &c. non sunt spurij, sed naturales. Ratio, quia dum *dicta l. 11. Taur.* dicit, quòd possint iustè absque dispensatione contrahere, intelligit *iustè*, id est, *validè*. Quod colligitur ex *c. porro, de diuor. in fine*, vbi dicitur officij Episcopi esse illa matrimonia dissoluere, quæ illicitè contracta noscuntur: vbi apertè intelligitur, *illicitè*, id est, inualidè, aliàs non esset matrimonium, si validum esset, licèt cum peccato contractum, dissoluendum. Colligitur etiam ex *l. 5. tit. 19. part. 4.* vbi enumerans lex filios naturales, & distinguens eos contra spurios, inquit, *esso mesmo es de los que nacen, &c. no auiendo entre ellos embargo de parentesco, o de orden, o de Religion, e de casamiento.* Ecce quo pacto lex ponat filios naturales, qui nascuntur ex iis, inter quos non est impedimentum dirimens; ea enim omnia, quæ lex numerat, sunt impedimenta dirimentia matrimonium. Hanc conclusionem docet Lara *super legem, si quis à liberis, ff. de liber. agnosc. initio, n. 93.*

DVBIVM III.

An filij nati ex clerico in minoribus ordinibus constituto, habente tamen beneficium Ecclesiasticum, vel ex nouitio in Religione approbata, censeantur naturales, vel spurij.

Circa natos ex Clerico in minoribus ordinibus constituto habente beneficium, est duplex sententia.

1 Prima docet esse spurios, & sic non legitimari per subsequens matrimonium (soli enim filij naturales per subsequens matrimonium legitimantur, *cap. tanta, qui fil. sint legit. l. cùm quis, C. de natur. lib. l. 1. tit. 13. part. 4.*) Probatur, quia habens beneficium Ecclesiasticum solutus non est, licèt solui possit, & antequam dimittat statum, non potest contrahere matrimonium. Hanc tenet Bart. *l. in concubinatu, n. 5. ff. de concubitu.* Panorm. *c. per venerabilem n. 3. qui fil. sint legit.* Anchar. *c. tanta, eodem tit.* Ludouicus de Sardis *tr. de legit. 2 p. §. de legitimatione per subsequens matrimonium, q. 3. n. 17.* Anton. Rosellus *tr. de legit. l. 1. num. 3.* Xuarez *l. 1. tit. 6. lib. 3. legum fori, col. penult.* Palacios Rubios *l. 9. Taur. n. 39. & l. 11. n. 13. & c. per vestras, de donat. notab. 3. §. 21. n. 22.* Cifuentes *l. 9. Tau. n. 6.* Sarmiento *l. 1. select. interpret. c. 5. n. 7.* & alij Doctores per hos citati. Henricus Menchaca *de success. creat. §. 10. n. 498. 509.*

2 Nota idem dicere Bart. & Sarmiento de filiis natis ex nouitio: & probant eadem ratione. Immo idem dicit Sarmiento de filiis illius, qui cum altera sponsalia contraxerat; & probat eadem ratione.

3 Secunda sententia docet natos ex Clericis in minoribus constitutis beneficium Ecclesiasticum habentibus non censeri spurios, sed naturales; ac proinde legitimari per subsequens matrimonium. Probatur, hi nati sunt ex parentibus, qui contrahere poterant matrimonium validum, licèt per hoc amitterent beneficium: ergo sunt filij naturales. Ita docent Mathesilanus, Nicolaus Vvaldensis, Butrio, Præpositus, Cardin. quos refert, ac sequitur Padilla *l. cum acutissimi, n. 36. C. de fideicomm.* Tello *l. 9. Taur. a n. 35. vsque ad finem.* Greg. Lopez *part. 4. tit. 21. l. 3. vers. los de la madre, & l. 1. tit. 13. part. 4.* Perez *l. 1. ordin. tit. 3. l. 22. fol. 168.* Matienzo *l. 8. ordin. tit. 8. l. 7. gloss. 12. n. 2.* Lara *l. si quis à liberis ff. de liber. agnosc. principio, n. 89.* Plaza *Epitome de delictis, l. 1. c. 41. n. 33.* Dueñas *regula 350. n. 7.* Auendaño *de exequend. mand. Regum, l. 2. c. 26. n. 10.* Syl. *verbo legitimus, q. 8.* refertque Ioannem Andream, & alios Couar. *4. decret. 2. p. c. 8. §. 2. n. 4. 5. & §. 5. n. 17.* Rojas *Epitome success. c. 27. n. 21.* Gutierr. *l. 2. pract. q. q. 104.* Menchaca *l. 3. controu. vsufrequ. c. 41. n. 2.* Anton. Cucus *l. 5. instit. tit. 1. de Sacramento matrimonij, n. 132.*

4 Sit prima conclusio: Hæc secunda sententia multo probabilior est; patet ex eius ratione, & authoribus.

5 Secunda conclusio: Multo etiam probabilius est filium genitum ex moniali, vel monacho, intra annum probationis esse naturalem; quia tales possunt contrahere matrimonium. Hæc est contra Sarmiento, & eam tenet Cou. *dicto §. 2. n. 5.* Palacios Rubios *l. 9. Taur. n. 41.* Præpositus *c. tanta, qui fil. sint. legit.* Immo filij Commendatorum, qui vouent solam castitatem coniugalem, & sic ex licentia Regis possunt nubere, sunt naturales: & sic licet *l. 9. Tau.* dicebatur, *Hijos de frayles, e freyles* quia tunc non dispensaret Papa, vt hi possent nubere; at *in noua recopil. l. 7. tit. 8. l. 5.* vbi ponitur *l. 9. Taur.* sublatum est illud verbum *freyles*. Sic Gutierr. *l. 2. pract. q. 111.* Manuel *1. tomo summæ in 2. editione, c. 132. n. 1.*

6 Vltima conclusio: Multo etiam probabilius est esse filium naturalem, qui genitus est ex eo, qui cum altera sponsalia contraxerat: patet ex dictis hoc, & dubio præcedenti: quia hic potest contrahere validum matrimonium cum illa, licèt peccet.

DVBIVM IV.

Quales concubitus sint damnati; ita vt filij ex eis geniti dicantur ex damnato concubitu.

1 Supponendum est concubitum damnatum secundùm ius huius regni Hispaniæ esse eum, propter quem matri coëunti est pœna mortis lege statuta, vt habetur *lib. 9. Taur.* quæ hodie est *lex 7. tit. 8. libro quinto noua recopilat.*

2 Sit conclusio. Aliqui sunt casus, in quibus mater propter concubitum meretur secundùm leges pœnam mortis, & sic filij ex illo nati sunt ex damnato concubitu.

3 Primus casus est, quando mulier proprio seruo se iunxit. Patet *l. 1. C. de mulier. qua propr. seru. se iunx.* Sic Greg. Lopez *l. 11. tit. 13. part. 6. vers. natus ex damnato,* Tello dicens esse certum *l. 9. Taur. num. 4.* Matienzo *l. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. glossa 21. n. 5.* Rojas *Epitome success. cap. 26. numero 38.*

4 Secundus casus est, quando filius nascitur ex adulterio, & incestu simul: tunc mater propter commistionem crimínum incurrit pœnam mortis, *leg. si adulterium cum incestu, ff. de adult.* vbi gloss. & Bart. Tello *vbi suprà n. 5.* Rojas *n. 33.* Gregor. Lopez *vbi suprà, & l. fin. tit. 18. part. 7.*

part.7. Matienzo *dict. num* 5. Anton. Gabr. *tom. commun. lib.9. fol* 511.

5 Tertius casus est, quando filius nascitur ex concubitu incestuoso, quia scilicet mater copulam habuit cum consanguineo, vel affini intra quartum gradum. Probatur ex *l.* 11. *tit.* 15. *part.6.* ibi, *fueras ende* &c. & *l.3. tit.* 18. *part.7.* quæ mulieri posuit eamdem pœnam, quæ viro est propter adulterium imposita, quæ est pœna mortis, *l.* 15. *tit.* 17. *part.7.* Sic tenet Tello *vbi suprà num.* 6 Rojas *num.* 37.

6 Sed hic tertius casus non est certus; immo probabilius est per incertum non incurrere matrem pœnam mortis; quia si aliquæ leges eam pœnam imponant, non sunt praxi receptæ: & sic consuetudine sunt abrogatæ. Sic tenet Matienzo *vbi suprà num.* 1. & 2. Auendaño *responso* 7. *num.* 1. *fine*, & *n.* 3. Antonius Gomez *l.* 80. *Taur. num.* 15. & *l.* 9. *n.* 14. Pro eadem est Anton. Gabr. *tomo* 1. *comm. lib.* 1. *fol.* 512. 513. cum aliis quos refert, vbi dicens pœnam incestus esse pœnam mortis, limitat si incestus committatur cum alia specie fornicationis, scilicet cum adulterio, vel stupro. Vnde (vt dicunt Ant. Gomez *dicta l.* 80. *n.* 15. & Auendaño *vbi suprà*) hodie pœna incestus est arbitraria.

7 Nota tamen in quodam casu tenere veram sententiam Tello, scilicet propter incestum incurrere matrem pœnam mortis, videlicet quando est incestus inter ascendentes, & descendentes; quia hic est incestus nefarius; & hunc casum dicit Greg. Lopez *vbi suprà* esse absque controuersia verum.

8 Quartus casus est, quando filius nascitur ex coïtu habito inter Christianam, & Iudæum, vel Maurum. Patet *l.* 9. *tit.* 24 *part.* 7. & *l. fin. tit.* 25. *part.* 7. Sic Greg. Lopez *super has leges*, Tello *vbi suprà num.* 7. Matienzo *vbi suprà num.* 5.

9 Quintus casus est, quando filius nascitur ex simplici fornicatione, quando fuit facta per famulum cum filia, vel consanguinea, vel virgine, quam herus habebat domi. Probatur ex *l.* 6. *tit.* 20. *lib.* 8. *noua recopil.* vbi præcipitur, vt hæc tradatur hero, vt ipsam, si velit, occidat. Sic Tello *n.* 8. Matienzo *n.* 5.

10 Sed nota idem dubium esse de hoc casu, quod de adulterio est, de quo in sequenti dubio; quia vtrobique non determinatur lege pœna mortis; sed datur facultas hero, vel viro, vt possit occidere: & hunc casum reprobat Rojas *dict. cap.* 16. *n.* 35.

DVBIVM V.

An nati ex adulterio mulieris coniugatæ sint ex damnato concubitu

1 QVòd enim nati ex adulterio solutæ cum coniugato non sint ex damnato concubitu, res est manifestissima; quia eo casu mater non incurrit pœnam mortis. Sic Cifuentes, Ant. Gomez, Matienzo *vbi suprà*, Couar. 4. *decret.* 1. *p. cap.* 8. §. 5. *n.* 18. & alij quos refert Ant. Gomez, Rojas *Epitome successi cap.* 16. *n.* 75.

At verò de natis ex adulterio mulieris coniugatæ, est graue dubium: & sic est duplex sententia.

2 Prima docet hos non esse ex damnato concubitu. Probatur, quia aliud est legem permittere viro, vt occidat adulteram, aliud statuere mortis pœnam adulteræ: at leges non statuunt mortis pœnam adulteræ, sed tradunt marito, & permittunt, vt occidat, si velit, vt patet ex *l.* 1. *tit.* 7. *lib.* 4. *legum fori*, & *l.* 1. *tit.* 20. *lib.* 8. *noua recopilat.* & confirmatur ex doctrina Baldi *l. data opera, num.* 94. *C. qui accus. non poss.* vbi dicit, quòd licèt non puniatur occidens diffidatum, non dicitur diffidatus damnatus morte; quia tantum est data copia ipsum occidendi. Vnde infert Baldus, quòd pœna adulterij non est mors, sed permittitur viro comprehensos in adulterio occidere. Idem glossa, & Paulus de Castro *l. accusationis, Cod. quod metus causa*, vbi dicunt, quòd licèt adulterum possit vir occidere, non tamen iure præcipiente, sed permittente fit. In hanc sententiam latiùs eam probans (nam *à* 193. *vsque ad* 197. eam disputat) magis propendit Perez *lib.* 8. *ordin. tit.* 15. *l.* 5. *fol.* 197. & dicit eam sequutum in quodam consilio, & in scriptis tradidisse Salmanticæ, dum Cathedram moderaretur.

3 Secunda sententia docet hos filios esse ex damnato concubitu. Probatur, adultera potest propter adulterium interfici à viro ex legum dispositione, ergo adultera incurrit pœnam mortis, aliàs non posset pœna mortis plecti. Item quia lex de adultera post iudicis sententiam occidenda, non est tantùm permissiua, sic enim non excusaretur à peccato vir occidens, sed est dispositiua, vt adultera occidatur, si tamen vir voluerit: & sic vir non peccat occidendo vxorem post iudicis sententiam, quia id facit authoritate legis, & iudicis, vt minister iustitiæ, voluntarius tamen, vt benè docet Metina *C. de restitut. quæst.* 3. & plures alij. Item quia iure communi adulterinus concubitus erat damnatus, & sic filij ex eo geniti non succedebant matri: & iure communi dicebatur concubitus damnatus, qui erat per leges punibilis: & in hoc conueniunt omnes, vt docent optimè Suarez, & plures alij, quos refert dicens esse certissimum Tello *l.* 9. *Taur.* & de iure Partitarum docet idem Gregor. Lopez *l.* 11. *vers. natur. tit.* 13. *part.* 6. tunc sic vt diceretur adulterinus concubitus iure communi, sat erat, quòd posset puniri accusante marito (soli enim marito permittit ius commune accusationem delicti adulterij, *l. quamuis, l.* 1. *Cod. de adult. l.* 2. *tit.* 17.) ergo vt dicatur iure regio Hispaniæ damnatus ad mortem, sat est, vt accusante, & volente viro possit pœna mortis plecti. Hanc tenet latiùs probans Tello Fernandez *l.* 9. *Taur. à num.* 9 *vsque ad* 14 Matienzo *lib.* 5 *Ordinam. tit.* 8 *l.* 7. *gloss.* 11. *num.* 7. 8. 9. Villalpandus *l.* 21. §. 44. *n.* 10. *tit.* 1. *part.* 7. *fol.* 114. Cifuentes *l.* 9. *Taur. n.* 5. Rojas *vbi suprà num.* 19 Plaza *de delictis, cap.* 41. *n.* 36. Gutier. *lib.* 2. *q. practi. q.* 105. Menchaca *de success. creat.* §. 10. *num.* 493. & dicit Menchaca *num.* 506. & Gutierr. *ibi*, hoc esse verum, licèt postea adulteri nubant; quia proles adulterina non legitimatur per subsequens matrimonium. Ant. Gomez *l.* 9 *Taur. n.* 14. in hanc, licèt dubius maneat, & cogitandum relinquat, magis propendit Greg Lopez *l.* 11. *vers. natus, tit.* 13. *part.* 6. (vt testatur Perez *vbi suprà fol.* 296.) immò ipse Perez *ibi* fatetur hac videri veriorem, licet postea *fol.* 197 magis in priorem sententiam inclinet

4 Sit conclusio. Prior sententia probabilis est, habet enim authores, & optimas rationes; & Doctores oppositum opinantes non vt certam, sed vt veriorem sequuntur oppositam sententiam; at posterior sententia est probabilior: habet enim plures, authores & probabiliores rationes.

DVBIVM VI.

An filius quem constat esse illegitimum, præsumatur in dubio naturalis vel spurius.

1 ALiqui absolutè docent præsumi naturalem? quia non præsumit ius factum, aut qualitatem necessariam, vt dicatur quis spurius, quæ à natura non inest. Sic Couarr. 4. *decret.* 2. *p. cap.* 8. §. 3. *n.* 1. Baldus *consil.* 448. *vol.* 1. *n.* 4. Aimon *consil.* 166. *n.* 18. & *consil.* 138. *n.* 1. Alij verò oppositum docent, quos refert Tello *l.* 11. *Taur. num.* 3. Sed loquuntur de iure communi, quo attento erat necessarium concubinam domini retineri, vt esset naturalis & cùm sit factum, non præsumitur.

Sed breuiter statuam aliquas conclusiones.

2 Prima conclusio. Quando quis est reus, quia scilicet possidet illud, quod possidere non poterat, si esset spurius, v.g. hæreditatem paternam, præsumitur in dubio naturalis filius, & sic capax hæreditatis: & qui voluerit ab eo auferre, tenetur probare esse spurium. Et in hoc casu habet verum sententia Baldi, Couar. & Aimonis; & potest probari,

probari, qu ia in hoc dubio potius ius habet hic, qui est in possessio oe. Sic prӕter Doctores citatos docet *ibi* Tello *num.6.*

3 Nota hanc conclusionem esse veram non tantùm quando no n sunt alij hӕredes necessarij, vt ascendeotes, ad quos p ertinebat hӕreditas, si hic filius non esset naturalis, se d etiamsi hӕredes sint, si filius sit à patre institutus, & est in possessione bonorum; sufficit ei sola possessio h ӕc, vt prӕsomatur naturalis, donec actor probet esse sputium, Sic cum Baldo, & Aimone docer Tello *num.9.10.*

4 Secun dò nota intelligendam conclusionem, nisi quando ius resistit. illi possessioni; tunc enim non prӕsumitur pro illa qualitate, cùm habeat ius commune contra se; vt siue sit actor, siue reus, qui prӕtendit nobilitatem, ten etur probare qualitatem legitimationis, vel naturalitatis; quia ius resistit possessioni, cùm solùm concedat nobilitatem habentibus titulum à Principe concessom. Sic Tello *num.* 8. alios referens.

5 Secunda conclusio. Quando filius est actor, & alius possidens, in cuius damnum intendit se esse naturalem, non prӕsumitur id, nisi probetur; si verò non est alius possidens, in cuius damnum id intendat, prӕsumitur esse illius qualitatis, quam asserit, nisi de opposita sit diffamatus. Sic alios referens Tello *num.* 5. *&* 7.

DVBIVM VII.

An omnibus filiis tam naturalibus, quàm spuriis, quàm natis ex damnato concubitu hoc sit commune, vt parentes teneantur illos alere.

1 SIt conclusio. Certissima res est parentes teneri his omnibos alimenta prӕstare, si aliunde non habeant, vnde se alant. Ratio, quia ius naturӕ prӕcipit alimenta prӕstari filiis à parentibus: quod ius fortius est quocumque ciuili.

2 Quota verò quantitas ratione alimentorum prӕstanda sit, latè *infra* dicetur.

DVBIVM VIII.

An filii naturales sint hӕredes necessarij ex testamento, & ab intestato matris, siue ea filios legitimos habeat, siue non

1 SIt prima conclusio. Si mater careat filiis, & descendentibus legitimis, filij naturales sunt hӕredes necessarij ex testamento, & ab intestato, licèt habeat parentes, & quoslibet alios ascendentes legitimos. Sic habetur expressè *l.9.Taur.* quӕ hodie est *l.7.tit.8.lib.5. noua recopil.*

2 Hinc infertur, quòd si hoc casu, qoo mater careat filiis, & descendentibus legitimis, non instituat filios, & descendentes naturales in testamento, tanquam hӕredes, possunt rumpere, & subuertere testamentum matris, tanquam si essent legitimi, licèt talis mater habeat ascédentes legitimos. Patet, quia eo casu sunt hӕredes legitimi, ex *dict.l.9. Taur.* Sic Couar. *4.decret. 2. p.cap.8.§.4.n.* 16. Anton. Gomez *l.9.Taur.num.12.*

3 Secunda conclusio. Si mater habeat filios, aut descendentes legitimos, non possunt filij, aut descendentes naturales esse eius hӕredes ex testamento, vel ab intestato; potest tamen illis mater in vita, vel mortis tempore relinquere quintam bonorum partem. Sic habetur *dict.l. 9.Taur. & dict.l.7.noua recopilat.*

4 Hinc infertur correctam esse hodie *l. si qua illustris, C.ad Orfic. & l.11.tit.13.part.6.* quӕ disponebaot filium naturalem succedere matri ab intestato simul cum legitimis. Sed hoc correctum est per *l. 9. Taur.* quӕ oppositum disponit. Sic docet Couar. *dict.§.4.n.15.* Gregor. Lopez *dict.l.11.vers.con los.*

5 Secundò infertur, si mater, quӕ filios, aut descendentes legitimos habet, non relinquat quintum bonorum filiis naturalibus, non posse filios naturales contratabulare, & rumpere testamentorum. Ratio, quia *l.9. Taur.* non imponit necessitatem relinquendi quintum, sed solùm permittit posse eis quintum relinquere. Sic Gomez Arias *l.7.Taur.num.80.*

6 An verò si nulla relinquat alimenta, possit filius naturalis ea petere: certum est posse etiam ab hӕredibus parentum, si talis filius naturalis aliunde alimenta non habet.

7 Tertiò infertur, posse matrem his filiis naturalibus relinquere quintum, etiamsi hi filij aliàs ditissimi siot, & etiamsi mater habeat filios legitimos. Ratio, quia *dict.l.9.Taur.* vniuersaliter permittit posse his filiis legari quintum à matre, sicut posset mater tale quintum legare extraneo. Sic Tello *dict.l.9.num.* 34. Matienzo *lib. 5. ordinam.* tit. 8. *l.7.gloss.* 10. *num.* 2. Gutierrez *lib.2.practic. quӕst.*110.

DVBIVM IX.

An in dict.l.9.Tauri, & reliquis legibus sermonem facientibus de filiis legitimis, nomine legitimorum comprehendantur filij legitimati rescripto Principis: & sic extantibus dictis legitimatis, non succedant matri filij naturales, sicut non succederent, si extarent filij legitimi: & an idem etiam dicendum sit, quando extant filij adoptiui.

1 HOc dubium latè agitat Tello *à n.14. vsque ad 22. l.9.Taur.* & refert plures pro vtraque parte Doctores: sed breuiter cum ipso statuã aliquas conclusiones.

2 Sit prima conclusio. Quoties legitimatio nõ est verè legitimatio, sed potiùs dispensatio, vt si filius spurius rescripto Principis legitimetur, tunc talis legitimatus non cõprehenditur nomine legitimi: & sic extantibus talibus filiis legitimatis, soccedent filij naturales matri. Ratio, quia cùm hic nõ sit verè legitimatus, non est cur nomine legitimi comprehendatur. Sic Tello plures referens, & dicens esse certissimum apud omnes *d.l.9.n.11.*

3 Nota ad intelligentiam conclusionis ex Tello *l.12. Taur.n.14.* vbi alios plures refert: quoties filius naturalis legitimatur respectu personӕ, est vera legitimatio: & sic dicetur verè legitimus, & cõsequetur omnes effectus prӕter in legitimatione modificatos, quos consequitur natus ex vero matrimonio: & hoc est verum, licèt successio, ad quam legitimatur, sit modificata. Quoties verò spurius legitimatur, etsi successio non sit limitata, nec io persona demus diminutionem legitimationis, erit dispensatio, & non vera legitimatio: & hoc dicit esse commune omnium placitum.

4 Secunda conclusio. Quando ex intentione legis, vel dispositione hominis colligitur, quòd intellexerit de verè legitimo, & non legitimato, nomine legitimi non comprehenditur legitimatus. Patet, quia omnes leges respiciunt substantiam ex earum intentione, *l.scire.ff.de legib.* intentio autem dicitur constare iuxta communem loquentium vsum, secundùm quem lex, & dispositio interpretandӕ sunt, *l.librorum, §. quod tamen Cassius, ff.de legat.3.* Sic Tello *ibi num.* 22. *in l. 9. Taur.* denique esse omnium.

5 Tertia conclusio. Extra hos casus, quando lex loquitur de filiis legitimis, comprehendit etiam filios vere legitimatos rescripto Principis: vode si talis mater habeat filios verè legitimatos, non succedent ei filij oaturales, iuxta *l. 9. Taur.* Probatur, nam lex legitimationem facit, & in lege legitimatus verè dicitur legitimus. Sic tenet latiùs probans, & plures referens Tello *l.9.Taur.n.22. fin.* Couar. *4.decret. 1.p cap.8.§. 4.n.9. & §.8.n.* 3. Gregorius Lopez *l.8.tit.13 vers.dos partes, part.6.*

6 Hinc infertur attendenda esse verba legitimationis ad pensandum, an sit dispeusatio, vel legitimatio; nam si dispensatio fuerit, omnes fatentur sic legitimatum non claudi sub nomine legitimi. Sic Tello *dicta l.9. num.* 22. Quando verò dicatur dispensatio, & quando vera legitimatio, latissimè Couar. *dict.§.8.à n.1.* per plures.

7 Vltima concluſio. Nomine filiorum legitimorum includuntur etiam adoptiui: vnde ſi mater habeat filios adoptiuos, non ſuccedent ei filij naturales. Sic alios referens Couar. *4. decret. 2. p. cap. 9. §. 4. num. 24. vbi ſuprà,* Tello *l. 10. Taur. C. num. 24.*

DVBIVM VIII.

An filij ſpurij, qui non ſunt ex damnato concubitu, poſſint ſuccedere matri.

1 NOta certiſſimum eſſe omnes filios ſpurios eſſe legitimos, ac neceſſarios hæredes matris deficientibus filiis, & deſcendentibus legitimis, licèt mater habeat aſcendentes legitimos, demptis iis, qui ex damnato ſunt concubitu, & demptis filiis clericorum ordine ſacro inſignitorum, & monachorum, ac monialium profeſſarum: eſt enim lex expreſſa de hoc *l. 9. Taur.* quæ eſt *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recopil.* vbi autẽ mater haberet filios, aut deſcendentes legitimos, poſſet dictis ſpuriis quintam bonorum partem relinquere, ſicut ſuprà de filiis naturalibus dictum eſt: idem enim omnino de filiis naturalibus, & ſpuriis, demptis dictis, quoad maternã ſucceſſionem diſpoſitum eſt *dicta l. 9. & dicta l. 7.*

2 Secundò nota huic ſpurio, qui non eſt filius Clerici, vel monachi, vel monialis, nec ex damnato concubitu (de his enim *infrà* eſt habendus ſermo) poſſe matrem, licèt habeat filios legitimos, relinquere quintũ, licèt talis ſpurius ditiſſimus ſit, quia leges citatæ abſolutè permittunt matri dare his ſpuriis quintum tempore mortis, vel dum viuit. Sic Tello *dicta l. 9 Taur. num. 34.* & conſtabit ampliùs ex *infrà* dicendis.

3 De ſpuriis tamen Clericorum ordinis ſacri, vel monachorum, vel monialium profeſſarum filiis, eſt graue dubiũ, an poſſint ſuccedere matri carenti filiis legitimis, Duplex eſt ſententia.

4 Prima docet poſſe ſuccedere matri, ac eſſe eius hæredem legitimum ex teſtamento, & ab inteſtato. Probatur, quia *l. 9. Taur.* quæ eſt *l. 7. tit. 8. lib. 5. noua recopil* dicitur omnem ſpurium, demptis filiis ex damnato concubitu, eſſe hæredem legitimum matris carentis legitimis deſcendentibus: ſed filij Clericorum, vel monachorum, &c. non ſunt ex damnato concubitu; ergo ſuccedunt matri. Quòd ſi dicatur *d. l. 9. Taur. ad finem,* excipi filios Clericorum, &c. dum dicitur, *ſaluo ſi fueren hijos de clerigos,* &c. Reſpondetur *ibi* tantùm præcipi, vt ſeruetur lex Domini Regis Ioannis facta in ciuitate Soria, quæ hodie eſt *l. 6. tit. 8. lib. 5. noua recopil.* quæ lex nil diſponit de ſucceſſione materna, ſed reddit hos filios incapaces ſuccedendi in bonis paternis: & licèt *dicta l. de Soria, initio* loquatur de bonis maternis: ſic enim dicit, *Por no dar ocaſion à que las mugeres ſean barraganas de los Clerigos, ſi los hijos heredaſſen ſus bienes, y de ſus padres;* at hoc eſt in procemio legis; cæterum in diſpoſitione legis, vbi dicit *Ordenamos,* &c. tantùm loquitur de bonis paternis. Et confirmatur, quia cùm correctio legum ſit odioſa, inducenda non eſt abſque textu expreſſo: ſed *l. 3. tit. 21. p. 4. fine,* expreſsè dicitur filios Clericorum poſſe ſuccedere in bonis maternis, & non eſt lex recentior, quæ expreſsè oppoſitum diſponat; ergo. Hanc ſententiam præter aliquos, qui ſtando in iure communi eam amplexati ſunt (quos non refero, quia de iure Regni eſt difficultas: ſi enim eſſet ius commune hos reddens ſucceſſionis maternæ incapaces, eſſet derogatum per *d. l. Partita*) tenet Montalbus *lib. 3. fori, tit. 5. l. 10. §. en adulterio, el* 1. Gregor. Lopez *l. 3. tit. 21. part. 4. verſ. los de madre,* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 15. l. 298.* Auendaño *l. 9. Taur. gloſſ. 10. n. 5. 6 & 7.*

5 Hanc ſententiam limitat Gregor. Lopez *ibi* dupliciter. Primò, niſi filius clerici ſit habitus ex matre coniugata, vel conſanguinea clerici, quia tunc non poſſet ſuccedere matri, quia hic concubitus eſt damnatus. Eandem limitationem adhibent Perez, & Mõtalbus, & Auendaño *dicta gloſſ. 10. n. 5. 6. & 7.* Secundò limitant Gregor. Lopez & Auendaño, niſi mater ſit publica concubina clerici tempore, quo habuit filium ex ea. Ratio, quia hic concubitus eſt punibilis, & prohibitus per legem regni in publica concubina clerici, *l. 1. & 2. tit. 19. lib. 8. noua recopil.* & licèt mater non plectatur mortis pœna, ſufficit, vt alia pœna puniatur.

6 Secunda ſententia docet, filios Clericorum ordinis ſacri, & profeſſorum, vel profeſſarum non poſſe ſuccedere matri. Probatur, nam *dicta l. 9. Taur.* loquens de ſucceſſione materna, vbi dixerat ſpurios ſuccedere matri, ſubdit in fine, *ſaluo ſi fueren hijos de Clerigos, o frayles, o monjas profeſſas, que en tal caſo queremos, que ſe guarde la ley del Rey Don Iuan hecha en Soria;* tunc ſic exceptio debet eſſet regula, & de contentis in ea alias eſſet vana, vt docet Dynus *rubr. de regul. iuris in 6. n. 14.* Bart. & Bald. *l. in his, ff. de legib.* Bart. Decius, & communis *l. 1. ff. de regul. iuris,* Euerardus *locis legalibus, loco 3.* Couar. *lib. 2. var. cap. 5. num. 4. 5.* vt eſſet abſurdum dicere, omnes homines currunt præter equum: ergo illa exceptio, *ſaluo ſi fueren hijos de Clerigos;* debet intelligi de contentis in illa l. quæ tantùm loquebatur de ſucceſſione matris, & ſic vult lex, quòd diſpoſitum *in l. Soria,* circa diſpoſitionem paternam, ſcilicet vt filij Clericorum non ſuccedant patri ex teſtamento, nec ab inteſtato, nec ab ipſo poſſint via donationis aliquid recipere, ſeruetur quoad matrem, vt ſcilicet non poſſint admitti ad ſucceſſionem, vel legatum, vel donationem maternam. Hanc ſententiam docent Gegor. Lopez ſibi contrarius *l. 11. tit. 13. part. 6. verſ. aunque sub finem,* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8 §. 5. num. 17.* Mieres *de maior. 3. p. q. 2. num. 16.* Tello *l. 9. Taur num. 34.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 15.* Gomez Arias *l. 7. Taur. n. 65.* Ciſuentes *l. 9. Taur. num. 5.* Plaza *Epitome delictorum, lib. 1 cap. 41. num. 33.* Rojas *Epitome ſucceſſ. cap. 27. a n. 4.* Auendaño *2. p. cap. 26. Prætoram, num. 18.* Menchaca *de ſucceſſ. creat. §. 10. num. 497.* Gutier. *lib. 2. pract. p. 102.* Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ. 16. tit. de ſpuriis, n. 18. 19. 90.* Azebedo *lib. 5. noua recop. ti. 8. l. 6. num. 1. & l. 7. num. 22. 23.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 6. gloſſ 4. num. 7. 8.* Xuarez *l. 1. tit. todo home,* qui eſt *tit. 6. lib. 3. legum fori, n. 29. 30.* & licèt *ibi* non alleget ad hoc legem Regni, at *in fine illius legis* dicit per *l. 9. Taur.* clarè decidi, quòd filij Clericorum non ſuccedunt matri. Idem tenet Palacios Rubios *l. 9. Taur. n. 37. 38. & l. 16. n. 12.* Perez *lib. ord. tit. 3. l. 22. f. 101. pag. 2. & lib. 5. tit. 2. l. 1. f. 69.* idem Cord. *ſumma q. 123.*

7 Sit concluſio Hæc poſterior ſententia eſt multo probabilior: habet enim potiores rationes, & plures authores pro ſe.

8 An verò poſſit mater talibus filiis Clericorum aliàs diuitibus relinquere quintum, diſputabitur *infrà,* vbi diſputatum fuerit, an poſſit pater, iuxta *l. de Soria;* idem enim ſentiendum eſt de matre, & de patre, iuxta dicta *in hoc dubio.*

DVBIVM XI.

An filij Clericorum ſuccedant conſanguineis ex parte matris.

DVplex eſt ſententiã.

1 Prima docet non ſuccedere. Probatur, quia ſunt ex radice infecta, & inhabili ad ipſis aliquid relinquendum: ergo conſanguineis ex hac radice, & linea materna non poſſunt ſuccedere. Et confirmatur, quia maior eſt ratio de ſucceſſione matris, cuius filius eſt certus, quàm de ſucceſſione aui materni, & aliorum conſanguineorum, vbi minor, & incertior eſt coniunctio. Secundò probatur, quia (vt dixi *dubio præced.*) *l. 9. Taur.* ampliat diſpoſitionem legis *de Soria,* vt diſpoſitum in illa reſpectu ſucceſſionis paternæ, ſit etiam diſpoſitum quoad ſucceſſionem maternam: ſed in illa diſponebatur, vt nnn poſſent ſuccedere patri, nec conſanguineis patris; ergo ſimiliter no poterũt ſuccedere cõſanguineis maternis. Hãc tenent

tenent Mathesilanus, Ioãnes Baptista, quos refert, & sequitur Tello l.9.*Taur.num.* 23.24. Ant. Gomez *l.9 Taur. num.* 51. Gomez Arias *l.7. Taur.num.*65. Matienzo *lib.5. ordin.tit.*8.*l.6.gloss.4.num.7.&* 8.

2 Secunda sententia docet filios Clericorum, id est, ordine sacro insignitorum, vel professorum, vel professarum, qui sont incapaces ad soccessionem matris, iuxta dicta *dubiò praecedenti*, posse succedere consanguineis ex parte matris. Probatur primò, iure communi, & Partitarum hi filij succedebant matri, ac eius consanguineis, vt probani *dub.praced.* Sed *l.6.Taur.* tantùm ampliat dispositionem legis *de Soria* respectu matris, à qua filium Clerici excludit, non verò excludit à successione consanguineorum ex parte matris; tantùm enim l. Taur. habetur sermo de successione matris, & ita, vt infra dicam, nati ex damnato concubitu, qui illa l.Taur. excluduntur à successione materna, possunt succedere cõsanguineis ex parte matris; cùm ergo sit correctoria, debet limitari ad casum, in quo loquitur, scilicet ad matrem, & non extendi ad alios cõsanguineos ex parte matris, *l.sancimus, C.de testam.l. pracipimus, C.de appell.* Item quia quando radix successionis est inhabilis ad succedendum, sunt etiam rami, scilicet alij consanguinei materni, vbi non agitur de lege correctoria, quia scilicet non est alia lex permittens talem successionem, vt est *hic.* Hanc tenent Socinus, & plures alij, quos refert, & sequitur Greg. Lopez l.11.*vers.natus,tit.*13.*part.*6. vbi licèt fateatur hos filios non succedere matri, concludit tamen filios Clerici succedere consanguineis ex parte matris, & è contra eis succedere tales consanguineos. Idem Gutier. *lib.2.pract. q.*103. Spino *specul.testam.gloss.16.tit.de filiis spuriis, num.*19.*&* 20. Pro eadem sunt sententia Doctores, quos retuli *dub.praecedenti*, asserentes hos filios succedere matri, nedum consanguineis ex parte matris.

3 Sit conclusio. Licet prior sententia sit satis probabilis. at hæc posterior videtur mihi probabilior, quia fortiorem habet rationem pro se.

DVBIVM XII.

An filij ex damnato concubitu succedant matri.

1 SIt conclusio. Res est certissima filios ex damnato concubitu non succedere ex testamento, nec ab intestato matri, sic enim habetur expresse *l.9.Taur.* quæ est *l.7.tit.8.lib.5.noua recop.*

2 Ex dictis in hoc dubio, & præcedentibus colligitur omnes filios, siue naturales, siue spurios, demptis natis ex damnato concubitu, & natis ex Clerico ordinis sacri, vel professo, vel professa, esse legitimos, ac necessarios hæredes matris ex testamento, & ab intestato, vbi mater caret filiis, & descẽdentibus legitimis, vt expresè definitur *l.9 &* 7.

3 Hinc infertur primò non rectè sensisse Antonium Gomez *d.l.9. Taur. num.* 10. vbi dicit filium illegitimum matris illustris non succedere matri etiã & carenti filiis legitimis. Sed decipitur, nam *l.9.Taur.* solùm excipit natos ex Clericis, vel professis, & ex damnato coitu: & sic cùm iste non sit ex his, succedet matri. Sic Tello *l.9.Taur.num.*2. Matienzo *lib.5.ordinam.tit.8.l.7.gloss.6.n.*2. idem vocans sententiam Antonij Gomez falsissimam tenet Gutier. *lib.1.quast.pract.quast.*208.*num.*1.

4 Secundò infertur minus benè sensisse Sotum *lib.4. de iust,quast.5.art.1.ad* 4. & Ledesma 2.4.*quast.*18.*art.*1. *dub.*16.*ad* 3. vbi dicunt filium natom ex stupro non succedere matri ex testamento, nec ab intestato; quia hic est coitus damnatus: sed iuxta *l.Taur.* hoc non est verum, quia mater non incurrit mortis pœnam propter stuprum, & sic talis filius ei succedet. Sic Anton. Gomez l.9. *Taur. num.* 54. Couar. 4.*decret.* 2.*p.cap.* 8. §.5.*num.*18.

DVBIVM XIII.

An mater habens filios legitimos possit relinquere quintum natu ex damnato concubitu, & hoc licèt ditissimi sint.

1 PAlacios Rubios *l.9.Taur.num.*48.*& infrà*, dicit matrem habentem filium legitimum non posse relinquere filio nato ex damnato concubitu quintum bonorum. Ratio, quia *illa l.9.Taur.* licèt in principio disponat, quando mater habet filium legitimum: at postea, quando agit de damnato concubitu, solùm agit casu, quo mater caret prole legitima.

2 Sit prima conclusio. Mater quantumcunque habeat filium legitimum, potest filio ex damnato concubitu nato relinquere quintum bonorum. Probatur, quia lex absolutè loquitur, & ratio, quam *lex 9.* assignat, æquè procedit in hoc casu scilicet quòd de hoc quinto potest disponere inter extraneos. Item quia huic filio debentur alimenta. Sic docet Tello *l.9.Taur.num.*53. Cou. 4.*decret.* 2.*p.cap.*8.§.6.*n.*6.*in fine*, Matienzo *lib.ordinam.tit.8.l.7. gloss.4.num.6.& l.8.gloss.1.num.*5. Gutierrez *lib.2.pract. quast.*106. Rojas *de success.cap.*16.*num.*36.

3 Secunda conclusio. Licet natus ex damnato coitu habeat aliunde alimenta, & sit ditissimus, adhuc potest ei mater relinquere quintum bonorum. Ratio, quia *l.9. Taur.* quæ est *l.7.tit.8.lib.5.noua recopilat.* vniuersaliter, & absolutè hoc permittit, & eius ratio id probat, scilicet quòd de hoc quinto potest disponere inter extraneos. Sit Tello *ibi num.*34. Matienzo *lib.5.ordinam.tit.8.l.7. glossa* 10.*num.* 2. idem colligitur apertè ex Palacios Rubios. *cap.per vestras,de donat.notab.*3.§.24.*num* 10. vbi dicit posse indistinctè matrem relinquere his filiis natis ex coitu damnato quintum bonorum, licèt excedat modum alimentorum, quia *l.9.Taur.* indistinctè loquitur. Pro eadem sententia faciunt Doctores, qui id concedunt in filio Clerici respectu patris, quos infra dubio speciali de hac re agitando referam.

DVBIVM XIV.

An filij nati ex damnato concubitu possint succedere consanguineis ex parte matris.

1 DVplex est sententia.

Prima negat, & mouetur prima ratione, quam posui *suprà dub.*11. ad probandum filios clericorum non posse succedere consanguineis ex parte matris. Sic Tello *l.9.Taur.num.*23.24. Anton. Gomez *eadem l.9.Taur.n.* 51. & alij antiquiores per hos relati.

2 Secunda sententia docet posse succedere. Ratio, quia iure communi talis successio erat permissa, nec corrigitur hoc ius per *l.9.Taur.* solùm enim *l.9.Taur.* excludit hos filios à successione materna, & cùm sit odiosa, non est ampliamda ad successionem consanguineorum ex parte matris. Sic Matienzo *lib.5.ordinam.tit.8.l.6.gloss.4. num.*9. Socinus, & alij, quos refert & videtur sequi Gregor. Lopea *l.11.tit.13.part.6.vers.natus*, & hæc sententia videtur mihi probabilior.

DVBIVM XV.

An quod disponit lex 9.& 10.Taur. vt parentes possint spuriis, & filiis naturalibus, & etiam natis ex damnato concubitu quintam bonorum partem relinquere, locum habeat, & in illa quinta pars maior sit, quàm ea, qua vni filio, vel descendenti legitimo contigerit.

1 EXemplum esse potest. Petrus habet qui[illegible] filios legitimos, & quendam illegi[illegible]mum, [illegible] legitimo quintum bonorum relinquat, maiorem partem obtinebit, quàm aliqui ex legitimis: dubitatur, an id possit fieri.

Duplex est sententia.

2 Prima docet non posse relinqui integrum quintum filio illegitimo, quando est maior pars, quàm ea, quæ cõtingit

tingit vni filio ex legitimis, vnde patet habẽ vltra quatuor filios legitimos, potest præstare illegitimo non integrum quintum, sed quartũ legitimo, cui minus est relictum. Probatur, quia leges concedentes illegitimo quintum, noluerunt magis fauere illegitimo, illumque melioris conditionis, quam legitimum afficere. Hanc tenet dicens esse indubitatam Tello *l.9. Taur. num.* 27. 28. 29. *& l.10. num.* 3. Molina *l.1. de primogen. cap.* 15. *n.* 51. Pro eadem sententia sunt plures Doctores asserentes, quòd licèt *l.1. C. de naturał. liber.* permittatur patri habenti filios legitimos relinquere illegitimo vnciam, id est duodecimam bonorum partem, intelligitur, modò filij legitimi non sint duodecim: tunc enim non poterit integram vnciam naturali relinquere, quia meliorem partem sortiretur, quàm aliquis ex filiis legitimis. Sic Albert. *Auth. licèt, C. de naturał. liber.* Bald. *cap. per tuas, n.* 2. *de maior. & obed.* Gregor. Lopez *l.8. tit.* 13. *part.* 6. *verſ. In vna*, Suarez *l.1. tit.* 6 qui incipit, *todo home, lib.* 3. *fori, numero* 51. & apertè colligitur ex *l. communium, §. vltimo, Cod. de naturał. liber.* Sic enim dicunt vbi, *Eo modo liceat patribus naturales filios sibi legitimos successores efficere, vt non eis liceat per donationem, vel vltimam voluntatem amplius naturali filios dare, vel relinquere, quàm vni filio legitimo dederint, vel reliquerint, eum minimam portio data, vel relicta sit.* Pro eadem sententia sunt alij dicentes non posse patrem plus relinquere filio legitimato, quàm legitimo, licèt legitimatus sit per Principis rescriptum. Sic Angel. Carolus Molinæus. Socinus, Iason, quos refert Tello *vbi suprà.* Idẽ Acosta *l. Gallus, §. & quid si tantùm, num.* 137. *ff. de liber. & posthum.*

3 Notandum est, Tello *ibidem l.9. num.* 18. idem affirmare de extraneis, scilicet legem permittentem patentibus habentibus filios relinquere quintum extraneis, intelligendam, modò non sit maior pars, quàm ea, quæ alicui ex filiis contingit In idem etiam inclinat *n.* 30. licèt tandem cogitandum id relinquat.

4 Secunda sententia docet posse liberè parentes quintum relinquere filiis illegitimis, vel quibuscunque extraneis, licèt sit maior pars, quàm ea, quæ filiis legitimis contingit. Probatur, quia *l.9. Taur.* quæ est *l.7. tit.8. lib.5. noua recopilat. & l.11. tit.6. eodem lib.5.* quæ permittunt parentibus liberè relinquere quintum extraneis, vel illegitimis, absolutè loquuntur, nec apponunt limitationem, quam apposuit lex, *communium, §. vlt. Cod. de naturał. liber.* Item, quia iure communi minor erat legitima filiorum, at leges regiæ auxerunt eam vsque ad quĩtuor partes, quinta relicta parentibus, vt de ea possint ad libitum disponere: ergo non est æquum propter multitudinem filiorum hanc patris potestatem coarctare; & legitimam filiorum maiorem facere. Item, quia iure naturæ solùm tenetur pater filiis alimenta præstare, & si hæc præstet, potest de bonis, quæ supersunt, disponere: at leges regiæ patris hanc potestatem naturalem coarctarunt, vt non satisfaceret, si filiis alimenta præstaret, sed obligarunt, vt omnia bona sua filiis relinqueret, dempto quinto: ergo si parentes satisfaciant iuri naturali, cùm filiis alimenta supersint, & legibus regiis solùm disponendo de quinto, nulli iniurij sunt licèt maior sit pars de qua disponunt, scilicet quintum bonorum, quàm ea quæ alicui ex filiis legitimis contingit. Vltimò, quia praxi sic receptum est, indifferenter enim parentes de quinto ad libitum disponunt, siue plures, quàm quinque, siue pauciores filios habeant Nec obstant, quòd leges noluerunt præferre extraneos, vel filios illegitimos legitimis; quia id verum est: at per accidens ob filiorum multitudinem euenit, vt extraneos, vel illegitimo melior pars contingat, quàm filio legitimo. Hanc sententiam reprobans priorem tuetur Matienzo *lib.5. ordinam. tit.8. l.7. gloss.4 numero quinto, & lege noua, gloss. num.6.* Gutierr. *lib.2. quæst. practi. q.* 107. Fauet Suarez *l. quoniam in prioribus, C. de inoffic. testam. limit.* 12. *ad l. fori, num.* 4. vbi relatè disputata concludit In rigore iuris esse, quòd eo casu, quò legitimatus per rescriptum Principis potest succedere cum legitimis, possit meliorari, & in potiore parte, quàm verè legitimus, succedere. Quod etiam tuetur Anton. Gomez *l.9. Taur. num.* 68. Fauet etiã Mar. de Fano relatus ab Alberico *vbi supr.* vbi docet illegitimum succedere in vncia, licèt pater habeat duodecim filios legitimos, & sic melior pars ei contingat, quàm filio legitimo.

5 Sit conclusio. Hæc secunda sententia probabilior est, modò filiis legitimis congrua supersint alimenta: quando enim alimenta congrua eis non superessent, reclamaret ius naturæ, quod ante omnia dictat filios legitimos alendos esse.

DVBIVM XVI.

Quo pacto filij naturales succedant patri ex testamento, & ab intestato.

1 Sit prima conclusio. Licèt de iure antiquo communi filij naturales nullo modò succedant patri ab intestato, vt patet ex *l. humanitat, Cod. de natural. liberis*; & de iure communi recentiori succedant ab intestato in duabus vnciis, id est, in duabus partibus ex duodecim omnium bonorum, deficientibus filiis legitimis, & vxore legitima ipsius patris, vt patet *Auth. licèt, verſ. ab intestato, Cod. de natural. liber.* At hodie secundùm ius nostri Regni succedunt filij naturales patri ab intestato in his duabus vnciis, deficientibus filiis legitimis, licèt adsit vxor legitima. Pater, *l.9. tit.13. part.6. & ibi* docet Gregor. Lopez & Anton. Gomez *l.9. Taur. num.4.* Couar. *4. decret. 2. p. cap* 8. §. 4. *num.* 9.

2 Nota conclusionem esse intelligendam, modò non sint aliqui ex ascendentibus legitimis patris. Sic Anton. Gomez *ib.* dicens esse omnium.

3 Secunda conclusio. Pater carnes filiis, & descendentibus legitimis potest legare, & dare õnia bona sua filio naturali, licèt habeat pater ascendentes. Ita habetur expresse *l.10. Taur.* quæ est *l.8. tit.8. lib.5. noua recop.* & docent omnes.

4 Tertia conclusio. Si pater testamentum conficiat, & nullam hæreditatis partem filiis naturalibus relinquat, non possunt contrauenire, aut rumpere testamentum patemum. Ratio, quia non sunt hæredes necessarij, sed voluntarij, vt constat ex verbis illis *d. l.10. Taur. Pueda les el padre dexar*, &c. Sic plures quos referent, & sequuntur Ant. Gomez *l.9. Taur. num.11.* Gomez Arias *l.7. num.81.* Couar. *4. decret. 2. part. cap.8. §.4. n.15.* Gregor. Lopez *part.6. tit.13. l.8. verſ. acordase*, Perez *lib.1. ordinam. tit.3. l.21.* Molina *lib.1. de primog. cap.1. num.8.*

DVBIVM XVII.

An si pater habeat filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, possit omnia bona filius naturalibus relinquere, atque succedant ab intestato in duabus vnciis supradictis, ac si non extarent filij legitimi.

1 Ratio dubitandi est, quia (vt dixi *dub. præcedenti*) succedunt filij naturales ab intestato, & pater potest eis relinquere omnia bona, quando filiis legitimis caret: sed filij legitimi, qui hæreditati paternæ renunciarunt, adhuc sunt legitimi: ergo.

Duplex est sententia.

2 Prima docet, non posse patrem in hoc casu omnia bona relinquere filio naturali, nec eum succedere ab intestato. Ratio, quia deficit conditio requisita, nempe, vt pater filiis legitimis careat: hi enim verè sunt filij legitimi. Hanc tenent Baldus, & Socinus, quos refert, & in eorum sententiam magis inclinat, licèt dubius maneat, Tello *l.10. Taur. num.10.*

3 Secunda sententia docet posse tunc patrem omnia bona filio naturali relinquere; ac si non extarent filij legitimi. Ratio, quia paria sunt filios non extare, & extare, non posse succedere, vt patet ex *l.1. §. qui habebat, ff. de bonis*

bonor. possess. & ex Bart. *ibi*. Hanc tenent Roman. & Iason. quos refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit.* 8. *l. 9. gloss. 1. num.* 8. Couar. 4. *decret. 1. p. cap.* 8. §. 2. *n.* 11. Guillelmus Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verb. & uxorem nomine Adelasiam, decis.* 3. *num.* 117. 118. & hæc sententia est probabilior: & videbis aliquas limitationes, quas ponit Tello.

DVBIVM XVIII.

An filius naturalis succedat auis paternis, & maternis.

SIt prima conclusio. Nepos naturalis, vel ex filio naturali conceptus, succedit auo paterno ab intestato in duabus vnciis, modò non extent descendentes legitimi, & in eo casu, quo *supra* dixi *dub.* 16. succedere ab intestato in iis duabus vnciis filium naturalem patri. Ratio, quia idem ius, quod habet ad succedendum patri, habet ad succedendum auis paternis, cùm in eo, in quo poterat succedere patri, repræsentet personam patris ad succedendum auo. Sic plures quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret. 2. p. cap.* 8. §. 4. *num.* 10. contra Benedictum per eum citatum.

2 Secunda conclusio. Nepos naturalis, vel ex filio naturali conceptus, potest institui hæres ab auo paterno in omnibus bonis, deficientibus descendentibus legitimis, licèt adsint legitimi ascendentes. Ratio, nam (vt *suprà* dixi) ex *l. 10. Taur.* potest pater eo casu relinquere omnia bona filio naturali; ergo à fortiori nepoti. Probatur consequentia ex *l. finali, Cod. de natural. liberis*, & quia in patre magis consideratur vitium, & ratio impeditiua. Sic Ant. Gomez *l. 9. Taur. num.* 7. Matienzo *lib. 5. ordinam. tit.* 8. *l. 9. gloss. 1. num.* 9.

3 Vltima conclusio. Filius naturalis eo modo succedit auis maternis, quo suprà diximus succedere matri. Probatur ex dictis in prima, & secunda conclusione. Sic Perez *l. 5. ordinam. tit. 1. l. 1. fol. 98. p. 2. fine.*

DVBIVM XIX.

An filij spurij capaces sint recipiendi aliquid à patre via testamenti, vel donationis, vel ab intestato vltra alimenta, nam de alimentis certum est posse ea accipere.

1 DVplex est sententia.

Prima distinguit inter spurios filios sæcularium, & filios Clericorum; vel Religiosorum: & dicit filios Clericorum, vel Religiosorum esse omnino incapaces recipiendi aliquid ex bonis paternis vltra alimenta, siue ex testamento, siue ab intestato, si per donationem inter viuos; quia id expressè probibetur *in l. edita in ciuitate Soria*, quæ est *l. 6. tit. 8. lib. 5. noua recopilat.* Quare si pater eis aliquid relinquat, vel donet in testamento, donatio est nulla, & tenentur tales spurij id restituere. At spurios sæcularium filios non posse quidquam recipere à patre ex testamento, benè tamen ex donatione inter viuos: & sic patrem sæcularem carentem descendentibus legitimis posse donare citra culpam omnia bona sua spurio, & spurium ea retinere, donec in foro externo condemnetur. Ratio, quia nulla lege cautum est, ne pater sæcularis donet spurio: nihil enim arctius contra sæcularium spurios decretum inuenitur, quàm quòd definitur *l. 3. tit. 15. part. 4. & l. fori. cit. de las herencias, & l. 9. Taur.* in quibus tantùm decernitur, ne succedant patri ex testamento, & cùm sint leges pœnales, non sunt extendendæ ad donationem. Hanc tenent Soto *lib. 4. de iust. q. 5. art. 1. ad 4. & 4. dist. 41. quæst. vnica, art.* 4. Ledesma *1. 4. q. 18. art. 1. dub. 16. ad* 3. Iosephus Angles *floribus q. theolog. 2. p. q. de dominio, fol.* 140.

2 Hinc inferunt Sotus, & Ledesma, quòd si pater sæcularis aliquid fidei amici concredat, quod det filio suo spurio, tenetur amicus dare, nisi timeat, quòd re postea comperta ab eo fiscus exiget, & spurius potest id recipere, quia [illegible] nulla lege prohibetur.

3 Secunda sententia docet omnem spurium esse incapacem recipiendi bona paterna, siue ex testamento, siue ab intestato, siue ex donatione inter viuos, & sic teneri restituere omnia sibi relicta, vel donata à patre. Probatur, quia licèt leges, quas Sotus allegat, solùm loquantur de successione ex testamento; at sunt aliæ leges, quas ipse non vidit, prohibentes patrem donare aliquid spurio, *l. si quis incestis, C. de incest. nupt.* ibi; *neque superstes donet, neque moriturus relinquat*, & *l. 1. C. de natur. liber.* ibi, *quidquid talibus liberis pater donauerit*, & clarè *l. 10. tit. 13. part.* 6. Hanc sententiam docet Rojas *epitome success. cap. 10. n.* 139. vbi hæc inquit, omnis spurius tenetur in conscientia restituere relicta, & donata à patre, & *n.* 144. 145. reprobat distinctioné Soti propositum, & dicit esse erroneam, & falsissimam. Idem tenet Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. gloss. 3. n.* 3. vbi dicit; non tantùm filij Clericorum, sed quicunque spurij, nec ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere possunt, & *gloss. 5. n. 1. & 2.* hæc dicit, non tantùm filius Clerici, sed quicumque spurius nequit ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere, & si quid ei pater relinquat, veniet hæredi vero scripto: & si nullum talem relinquat, venientibus ab intestato; & *gloss. 6. n.* 1. inquit. Si pater donet spurio, est nulla donatio, & *gloss. 8. n.* 5. inquit. Tenetur spurius in conscientia relicta, vel donata à patre restituere. sic Couar. 4. *decret. 2. p. c. 8. §. 5. n.* 8. & Plaza *epitome delictor. lib. 1. c. 41. n.* 24. vbi hi duo hæc verba dicunt; Spurius tenetur restituere in conscientia relicta, vel donata à patre, quia omnino incapax: & Molina *lib. 2. de primogen. c. 11. n.* 27. vbi hæc dicit: Spiritus est incapax successionis patris, siue ex donatione, siue ex vltima voluntate, siue ex quauis dispositione. Et Gregor. Lopez *l. 10. tit. 13. p. 6. vers. heredar, & vers. la donacion*, hæc dicit, Spurij sunt omnino incapaces respectu patris, & nec ex testamento, nec ab intestato, nec ex contractu inter viuos aliquid à patre capere possunt, nec pater potest eis donare. Et Roynos *cons. 69. vol. 3. n.* 10. vbi hæc dicit; Donatio facta spurio non tenet, quia est penitus incapax, & inhabilis recipiendi aliquid, siue per vltimam voluntatem, siue titulo donationis. Et Benedictus *c. Raynutius, de testam. verbo, & uxorem nomine Adelasiam, decis. 5. num.* 122. & 119. & Cassanus *in consuet. Burgundiæ, tit. de success. ab intestato, rub. 8. §. 3. n.* 10. qui refert Calcaneũ, vbi hi tres hæc dicunt; Spurius nõ potest capere ex bonis patris, nec inter viuos, nec in vltima voluntate, nec ex contractu lucratiuo, vel oneroso. Tello *l. 10. Taur. n.* 7. vbi hæc dicit: Pater non potest dare spurio, nec spurius recipere, nec per testamentum, nec per donationem, nec quouis alio modo, Decius *consil. 576. n. 4 vol.* 2. & Capicius *decis. Neapolitana* 181. *n.* 3. Ant. Gomez *l. 9. Taur. n.* 33. vbi hi tres hæc dicunt; Pater nequit spurio dare vltra alimenta. Gabriel Paleotus *lib. de nothis, & spuriis, c. 43. n.* 6. vbi hæc dicit, adeo spurij à paternis eiiciuntur bonis, vt nullo modo possint ad eos peruenire. Et Dueñas *regula* 366. *n.* 1. vbi hæc dicit; Spurius nec inter viuos, nec in vltima voluntate potest aliquid capere de bonis patris, & *n.* 4. dicit spurios esse ipso iure incapaces. Bart. *l. fin. n. 3. ff. de his, quibus vt indign.* & Pinellus *l. 3. n. 21. C. de bonis mater.* vbi ambo dicunt hæc, spurio nihil potest relinqui à patre; & idem Pinellus *ibi n.* 20. & Bart. *l. 1. Cod. de delatoribus, lib 10. n.* 4. & Perez *lib. 5. ordin. tit. 2. l. 1. fol. 69. pag.* 2. dicunt spurium non esse indignum, sed incapacem. Et eodem modo vocat spurium incapacem Xuarez *l. 1. tit. 6. de las herencias*, qui incipit, *todo home, n.* 11. Tandem pro hac sententia sunt Bald. *l. eam, quam. C. de fideicom.* & Palacios Rubios referens Franciscum, & Cynum *rubr. de donat. §. 30. n.* 14. vbi inquiunt, si habens spurium donet aliquid alicui, qui postea donet spurio, non valet secunda donatio, quia præsumitur renunciatio, quæ nequit fieri in personna spurij. Et Syluest. *verb. filij, q* 6. Ang. *ibi n.* 4. Tabien. *n.* 2. Rosel. *n.* 7. vbi inquiunt; Spurij, recipientes

pientes aliquid à patre de bonis eius, tenentur restituere. Et Olanus *in concordia iuris, littera F, num.* 48. vbi inquit, si spurio fiat donatio, pertinet ad hæredem scriptum, & eo deficiente, ad hæredes ad intestato; vbi supponit donationem non valere.

4 Sit prima conclusio. Prior sententia est omnino improbabilis, & falsa, & decepti sunt authores eius, eo quòd non viderunt leges expressas prohibentes donationem fieri à patre cuicumque spurio. Probatur, quia leges sunt, & Iurisperiti plurimi, & grauissimi ita intelligentes.

5 Secunda conclusio. Posterior sententia, ac certa tenenda est, & sic omnem spurium incapacem esse recipiendi aliquid à patre ex testamento, vel ab intestato vel ex donatione, & quidquid receperit teneri restiteure. Quòd si quis obiecerit esse legem pœnalem, & sic non obligare ante iudicis sententiam. Respondet optimè Couar. *vbi supra*, ex doctrina Caietan. 2. 2. *q.* 62. *art.* 3. quòd pœna non obligat ante iudicis sententiam, & exequutionem, quando pœna eius est naturæ, vt aliquem actum iudicis exigat: secus verò est de pœnis, quæ non exigunt actum iudicis, sed quibus quis capax redditur alicuius actus.

6 Hinc infertur primò, non rectè sensisse Ant. Gomez *l.* 9. *Taur. n.* 14. vbi dicit natum ex soluta, & coniugato posse ex testamento succedere patri. Sed deceptus est; cùm enim sit superius, vtpote natus ex parentibus, qui non poterant contrahere matrimonium, est omnino incapax, iuxta dicta. Sic Auendaño *l.* 9. *Taur. gloss.* 2. *num.* 4. Azebedo *l.* 5. *recopil. tit.* 8. *l.* 7. *n.* 39.

7 Secundò infertur deceptum esse Menchacam *lib.* 3. *controu. illust. cap.* 102. *n.* 22. vbi dicit filium Clerici posse retinere donata sibi per patrem; quia licèt sit incapax, & non acquirat dominium, at pater abdicauit à se dominium per donationem, & sic habentur ea bona pro derelictis, & hæredes non habent ius ad ea, quæ viuens donauit: & sic nullus habet potius ius, quam spurius, atque ideo potest retinere tanquam bona derelicta à vero domino. Sed longè à veritate aberrat, & contra omnes authores citatos sentit, & eius ratio nullius est momenti; quia quod pater non potuerit dare spurio, nec in eum transferre dominium, non amisit dominium per talem donationem.

DVBIVM XX.

An spurius incapax recipiendi aliquid à patre, sit capax recipiendi per fideicommissum, v. g. si pater bona sua fidei amici committat, vt det spurio, an videlicet talis spurius ea bona possit ab amico recipere.

1 HAc in re certum est, quòd si ille amicus recepit bona illa absolutè, & nulla ab eo exacta, nec præstita fide de restituendo spurio, licèt fiduciam certam conceperit, quod datur, vt det filio spurio, efficitur ille amicus verus dominus illorum bonorum, & sic potest ea retinere; quia est verus dominus, & absolutè sunt sibi donata: & potest dare spurio, & spurius ea recipere; qui recipit à vero domino, & non à patre. Sic omnes Doctores citandi.

2 At difficultas est, quando pater dedit amico ea lege, vt daret spurio incapaci, & amicus fidem ei præstitit ita facturum, an talis amicus teneatur, vel saltem possit dare spurio & spurius recipere.

Triplex est sententia.

3 Prima docet talem amicum, seu hæredem teneri in conscientia seruare ius naturale, & dare ea bona spurio, & spurius licitè retinere, donec condemnetur, licèt spurius sit filius Clerici. Ratio, quia lex hoc prohibens est pœnalis, & sic non obligat ante iudicis sententiam. Ita Victoria *in summa*, mat. *de matrim. num.* 229. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 57. *art.* 4. *in fine.*

4 Secunda sententia docet, talem hæredem non posse ea bona retinere, nec dare spurio, nec si det spurios transferre dominium, sed teneri dictum hæredem ea bona restituere. Probatur primò, quia hic titulus hæreditarius ab initio est iniustus, prædonémque constituit hæredem, *l. prædonis, ff. de petit. hæred.* ergo. Secundò probatur, hic hæres non habet alium titulum ad retinendum hæc bona, nisi patris spurij voluntatem; sed ille pater noluit illi dare, nisi daret spurio: ergo non potest hæres sibi retinere, & per consequens nec spurius capere, quia capiet à patre. Hanc sententiam tenent Bart. *l. fin. n.* 9. *ff. de his, quibus vt indig.* Segura *l. cohæredi. §. cum filia, ff. de vulg. & pupil. substitut. n.* 124. Ludou. de Sardis *tract. de natura liberorum, fol. vlt. vers.* 12. *vol.* 1. Cæpola *cautela* 38. *vers. Vndecima cautela*, Greg. Lopez *l.* 13, *tit.* 7. *part.* 6. *vers. complieſſe*, Alcoxer *lib. de ludo, cap.* 31. Tablen. *verb. filius, n.* 2. Rosella *ibi n.* 6. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 15. *l.* 2. *fol.* 307. Menchaca *lib.* 3. *controu. illust. cap.* 102 *n.* 23. 24. Iosephus Angles *floribus, quæst. theol.* 2. *p.* mat. *de dominio, fol.* 140. Rojas *epitome success. cap.* 10. *n.* 151. 152. 153. Socinus *vol.* 4. *consil.* 84. *n.* 1. & 2. Ioannes Molina *in diff. inter forum conscientia, & contentiosum, differ.* 25. Ledesm. 2. 4. *q.* 18. *art.* 1. *dub.* 16. *ad* 3. Sotus *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 1. *ad* 4. & 4. *distinct.* 41. *q. vnica, art.* 4. Ant. Gomez *l.* 9. *Taur. n.* 28. Gomex Arias *l.* 7. *Taur. n.* 77. 78. Bernardus Diax *pract. crim. cap.* 58. Salxedo *in* 2. *editione, super practica* Bernardi Diaz *cap.* 64.

Circa hanc sententiam notant aliqua aliqui Doctores illius.

5 Primò, si post fidem præstitam ab hærede de restituendo spurio, pater liberè remitteret talem fidem hæredi, vt hæres ex bonis illis faceret ad libitum, & de hac remissione ei constaret, posset in conscientia hæres sibi retinere, vel dare spurio, & spurius recipere. Sic Perez *vbi suprà.*

6 Secondò notant, si hæres vniuersaliter institutus tantùm accommodauit fidem de restituenda aliqua re, vel parte hæreditatis, tantum illa est restituenda. *l. hæres qui tacitam. ff. de his, quibus vt indign.* Sic Anton. Gomez *dicta l.* 9. *n.* 21. alios referens.

7 Tertiò notant, si pater instituit aliquem capacem hæredem, & eum rogauit palam restituere spurio, & talis hæres nullam accommodauit fidem: tunc non tenetur ad aliquam restitutionem, non enim deliquit, *l.* 3. *§. si quis. ff. de iure fisci.* Sic Ant Gomez *ibi, n.* 21. Matienzo *lib.* 5. *ord. tit.* 8. *l.* 6. *gloss.* 5. *n.* 4.

8 Tandem notant, si testator fecit duo, vel plura testamenta, & tantùm in primo hæres accommodauit tacitam fidem, illa hæreditas non debet manere apud eum, quia licèt primum testamentum fuerit reuocatum per secundum: at censetur manere primum quoad fideicommissum, & permanere testatorem in ea voluntate. *l. cùm tacitum. ff. de probat.* quem textum ad id commendat *ibi.* & Bald. & communiter Doctores. Sic Ant. Gom. *ibidem n.* 21. *fine.*

9 Tertia sententia docet, quòd talis hæres potest ea bona sibi retinere, nec tenetur ea restituere, & posse dare spurio, & spurium ea recipere, & retinere, data sibi ab illo hærede. Hæc sententia habet tres partes probandas. Prima est, hic hæres, qui à patre grauatus est, vt spurio restitueret, efficitur verus dominus illius hæreditatis. Secunda pars est, non tenetur hæreditatem illam restituere. Tertia est, potest dare spurio, & spurius recipere. Probatur prima pars, quia ille est verus hæres, & verè institutus: nec obstat, quòd grauatus est restituere spurio; quia hæres grauatus restituere alicui efficitur verus, & directus dominus illius hæreditatis, licèt teneatur ad implendum grauamen, vt tradit Iason, quem refert, ac sequitur Ant. Gomez *lib.* 1. *var cap.* 5. *num.* 1. *fine.* Quod ampliùs probatur, quia dictio *dummodo*, vel *vt*, quando adiicitur actui imperfecto, vt dabo, vel instituam te dummodo, facit donationem, vel institutionem conditionalem: at quando adiicitur actui perfecto, vt do tibi, vel instituo te dummodo restituas, vel hoc pacto, vt restituas, facit

donationem, vel institutionem modalem, vt optimè docent Francus, Paulus, & Dominicus *cap. nō potest, §. illud, de preb. in* 6. Bertrandus *consil.* 201. *n.* 5. *lib.* 1. Ruynus *cons.* 43. *lib.* 2. Tiraquel. *de retractu lignagier.* §. 8. *glo.* 8. Molina *de primog. cap.* 15. *num.* 29. Ergo cum hic adiiciatur actui perfecto, qui est, *instituo te heredem, vel do tibi hac bona, vt des filio meo spurio*, facit institutionē hāc seu donationem modalē, & non conditionalē: at hoc distat inter donationem, seu institutionem modalem, & conditionalem, quòd conditionalis suspendit effectum, & sic non transfert dominium vsque ad euentum conditionis: at modalis non suspendit, sed statim transfertur dominium, nec deperditur ipso iure propter non implementum modi, seu grauaminis, sed tenetur institutus, seu donatarius implere modū, seu grauamen, & ad id potest cogi, vt patet *l.* 1. 2. *& fin. C. de donat. sub modo.* & docet optimè Sylu. *verbo, donatio,* 1 *in princ: pio,* Metina *C. de restit. q.* 24. *vers. quod verum,* Nau. *cap. quando,* Lat. *c.* 21. *n.* 28. Bart. *l. quibus d. ebus. §. Termilius, ff. de condit. & demonst* Rebuff. *de verb. signif. l.* 156. *§. cum verò, & §. vtilitas.* Et hinc est, quòd si aliquis fuit receptus in ciuem, dummodo aliquid soluat, si non soluerit, non amittit ciuilitatem, sed cogetur ad id soluendum, vt optimè tradit Baldus *cap. dudum, el* 1. *de elect. n.* 6. & Molina *vbi suprà, n.* 28. Hinc etiam est: quòd si Papa conferat alicui plura beneficia, dummodo in altero ponat substitutum, licèt non ponat, valet collatio: vt optimè glossa plures referens *dict. cap. non potest, vers. retinere.* Quorum omnium ratio est, quia est collatio non conditionalis, seu modalis: ergo cùm in nostro casu Institutio hæc hæredis grauati restituere spurio sit modalis, transferetur dominium bæreditatis iu illum: & sic erit verus hæres, & verus dominus filius hæreditatis: & sic manet probata prima pars. Probatur secunda, scilicet, quòd hic hæres nulli teneatur restituere illam hæreditatem, quia vel tenetur illam restituere spurio, vel hæredibus ab intestato, vel fisco. Quòd non spurio, probatur quia illa promissio fuit facta contra legem, & in fraudem legis prohibentis aliquid dari spurio: at promissio contra leges præstita non obligat, *l. iuris gentium, §. Prator ait, ff. de pactis,* & tradit ibi optimè Fortunius Garcia *n.* 10. & patet etiam ex § *generaliter, ead. l.* Quòd non teneatur restituere hæredibus ab intestato, probatur, quia hæredes ab intestato succedunt, quando institutio fuit nulla; quia reputatur obiisse tunc intestatus, vt quando instituitur incapax; at in hoc casu institutio hæredis fuit valida, cùm hæres fuerit capax: ergo non reputatur obiisse intestatus, nec per consequens succedent hæredes ab intestato. Quòd autem non teneatur restituere fisco, probatur, quia verus hæres est, & in pœnam leges deferent hanc hæreditatem fisco, *l.* 1. *C. de his, quib. vt indig. l. ita fides, & l. non intell gitur, ff. de iure fisci.* at pœna non obligat ante iudicis sententiam: ergo hic hæres nulli tenetur restituere. Probatur tertia pars, scilicet quòd possit dare spurio, & spurius recipere, & retinere; quia cùm hic hæres sit verus dominus illius hæreditatis, & possit eam sibi retinere, si det spurio, non recipiet spurius à parente, nec ex voluntate efficaci ipsius, sed ab hærede, qui est verus dominus, & ex voluntate libera ipsius scientis minimè obligare ad dandum spurio: ergo. Hanc sententiā tenent Cou. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 8. §. 5. *n.* 8. *&* 9. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *glos.* 8. *n.* 6. 7. *&* 9. Salxedus *in addit. ad Bernard. Diaz pract. crim. cap.* 58 Perez *lib.* 1. *ordin. tit.* 3. *l.* 22. *fol.* 103. *& lib.* 5. *tit.* 2. *l.* 1. *fol.* 70. Plaza *epitome delict. cap.* 41. *n.* 25. Eiusdem sententiæ esse videntur Iulius Clarus *lib.* 3. *recept. sentent. §. testamentum, q.* 31. *vers. sed quid si pater;* vbi dicit, quòd si pater spurium hæredem instituat, institutio est nulla, & succedent hæredes ad intestato, quia spurius est incapax: at quando instituit hæredem extraneum, qui promisit restituere spurio, aufert fiscus ab illo tanquam ab indigno, quia talis hæres est capax. Ecce quàm clare sentit non teneri restituere, antequam fiscus ab eo auferat.

10 Sit prima conclusio. Prima sententia ac omninò improbabilis reiicienda est, vt patet ex dictis *hic, & dubio praced.* vbi diximus spurium esse incapacem recipiendi aliquid à patre per se, vel per mediam personam, est, inquam, improbabilis in quantum dicit teneri hæredem dare illa bona spurio.

11 Secunda conclusio. Secunda, & tertia sententia sunt valde probabiles; & tertia videtur mihi probabilior. Probatur ex rationibus positis.

12 Tertia conclusio. Hic hæres, qui talem præstitit fidem de restituendo spurio, & pater, qui sub ea conditione dedit bona, vel instituit hæredem, grauiter peccat, quia fraudem in re graui aduersùs leges iustissimas committunt prohibentes talem fidem præstari. Sic Matienzo, Couar. Ledesm. Perez *in lib.* 8. *loco citato,* Sotus *vbi suprà.* Immò Couar. & Perez dicunt esse peccatum mortale, & Sotus, & Ledesma dicunt, fortè esse mortale.

16 Tandem respondetur ad argumenta secundæ sententiæ. Ad primum respondet benè Couar. *dict. num.* 9. *fine,* quòd *in dict. l. pradonis,* non appellatur prædo hic hæres, qui tacitam fidem dedit, sed dicitur habendam esse loco prædonis, quia scilicet fraudem fecit præstando tacitam fidem. Ad secundum respondetur hunc hæredem non habere ius ad retinendum illam hæreditatem ex sola defuncti voluntate, sed partim ex illa, in quantum constituendo hunc hæredem, transtulit in eum dominium, & partim ex legibus, in quantum, cùm reprobent tale pactum, non permittunt illud impleri, nec parere obligationem.

DVBIVM XXI.

An supposito heredem, qui fidem dedit de restituenda hereditate spurio, teneri eam restituere, cui teneatur restituere.

TRiplex est sententia.

1 Prima dicit teneri restituere fisco. Ratio, quia in fraudem fisci est accommadata fides, & hæc restitutio fit in pœnam delicti paterni, & hæredis. Ita tenent Bart. *l. fin. num.* 9. *ff. de his, quibus vt indig.* Bern. Diaz *pract. crimin. cap.* 58. Segura *l. cohared. §. cùm filia, ff. de vulg. & pupil. n.* 124. Tabien. *verbo filius, n.* 2. Rosel. *ibi num.* 6. Greg. Lopez *l.* 13 *tit.* 7. *part.* 6. *vers. complices.*

2 Secunda sententia sic distinguit; aut pater instituit hæredem sub tacito fideicommisso restituendi spurio, & tunc restituendum est fisco: aut tali spurio palàm reliquit, & tunc restituendum est vero hæredi scripto; si alius est relictus; sin minus, hæredibus ab intestato. Sic Gomez Arias *l.* 7. *Taur. n.* 78. 79. Ant. Gomez *l.* 9. *num.* 21. Perez *lib.* 1. *ordinam. tit.* 3. *l.* 22. Rojas *epitome success. cap.* 20. *num.* 151. 160.

3 Tertia sententia dicit restituendum esse veris hæredibus, nempe si sit alius verus hæres scriptus, illi, sin minus, hæredibus ab intestato. Probatur, quia quòd restituatur fisco, est lex pœnalis, scilicet in pœnam delicti paterni, & fidei præstitæ, & sic non obligat ante iudicis sententiam: cùm autem institutio ista nulla sit, censetur ac si non esset facta, & sic succedent in illis bonis hæredes, qui successuri erant, si non esset facta. Sic Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 15. *l.* 2. *fol.* 305. 307. Ioannes Molina *in different. inter forum consc. & content. differ.* 25. Sotus 4. *dist.* 15 *quast. vnica, art.* 4. Ledesm. 2. 4. *q.* 18 *art.* 2. *dub.* 16. *ad* 3. *§. sed oppositam sententiam, sub fine.* Cæpola *cautela* 38. *vers. vndecima cautela.* Ludouicus de Sardis *tract. de natura liberorum, fol. vlt. vers.* 12. *volum.* 9. Et hæc sententia est multò probabilior, quàm prima, & secunda.

4 Nota, quòd si non sint aliqui hæredes ab intestato, sunt restituenda ea bona pauperibus, vel aliis vsibus publicis. Sic Perez, & Sotus *ibidem.* Et pro hoc intelligendi sunt Sotus *lib.* 4. *de iust. q.* 5. *art.* 1. *fine,* & Ledesm. *vbi suprà §. secundò dicit;* vbi dicunt dicta bona eroganda esse in pauperes, nisi timeretur id ad fisci notitiam peruenturum:

uenturum sunt enim intelligendi (vt ipsi *locis citatis* sic explicant) quando deficiunt hæredes ab intestato.

DVBIVM XXII.

An lata sententia per iudicem, vt restituantur hoc bona, qua pater hæredi reliquit sub fideicommisso, vt daret spurio, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari.

1 Sit conclusio. Lata sententia, si hæres, qui præstitit fidem, sit Clericus, hæreditas applicabitur fisco Ecclesiæ; si verò sit laicus, fisco sæculari; & hoc nulla facta differentia, an testatur pater sit laicus, vel clericus. Ratio, quia cùm hæc pœna imponatur à iure propter delictum hæredis præstantis fidem, meritò applicatur fisco suæ iurisdictionis. Sic Ant. Gomez *l. 9. Taur. num. 29.* Ledesm. *2. p. q. 18. art. 1. dub. 6.* Bernard. Diaz *pract. crimin. c. 58.* Couar. *4. decret. 4. p. cap. 8. §. 5. n. 10.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 3. l. 2 2.* Bald. *l. si quis, C. de Episcop. & Cler.* Paulus de Castro *ibi*, Cassanæus *in consuetud. Burgundia, rub. 8 §. 5. n. 4.* Felin. *cap. quia, de iudic.* Segura *l. 3. §. vltimo, num. 145. ff. de liber. & posthum.*

DVBIVM XXIII.

An hæres, qui tacitam præstitit fidem de restituendis bonis Spurio, vocatus à iudice, & rogatus an præstiterit fidem, teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem.

1 Duplex est sententia.

Prima dicit teneri absolutè fateri veritatem; quia eam occultare cedit in damnum fisci, cui applicanda est hæreditas. Sic Cardin. *consil. 35.* Bart. *l. fin. n. 10. ff. de his, quibus, vt indign.* Felin. *cap. intimauit, de testibus,* Nau. *cap. inter. verbo, corol. 65. n. 802. vers. le septimo, iuncto n. 807. vers. al septimo.*

2 Secunda sententia dicit non teneri respondere, nisi præcedente infamia; quia cùm hic agatur de pœna soluenda, nam restituere fisco illa bona est in pœnam fidei præstitæ, non rogauit iudex iuridicè, nisi præcedat infamia contra eum, qui fidem præstitit. Hanc docet Couar. *4 decret. 2. p. c. 8 §. n. 10.* & est verior, Sed de hoc latè dixi *lib. 3. summa, c. 6.* pluribus Doctoribus *ibi* citatis.

DVBIVM XXIV.

An spurius possit per substitutionem vulgarem, vel fideicommissariam, vel pupillarē aliquid ex paternis bonis capere.

1 Nota ex Syluest. *hæreditas, 4. q. 3.* quòd substitutio vulgaris dicitur, quæ à quolibet testatore de vulgo fieri potest, & cuilibet de populo, *Instit. de vulg. subst.* vt, instituo hæredem Petrum, & si ipse noluerit, vel non potuerit hæres esse, substitui Ioannem. Et est duplex, quædam expressa, quę fit per hanc negationem, *non*, vt in exemplo posito: alia verò tacita, quando scilicet negatio non exprimitur, sed includitur, vt, Petrum, & Ioannem hæredes instituo, & eos inuicem substituo: intelligitur enim quòd altero nolente, vel non potente esse hæredem, alter sit in solidum. Alia est substitutio pupillaris, quæ fit soli pupillo, vt, instituo filium meum hæredem, & si intra ætatem pupillarem decesserit, substituo Petrum. Substitutio fideicommissaria dicitur (vt notat Syluest. *ibi q. 1.*) quando quis instituit hæredem, & petit ab eo, vt restituat alteri.

His positis statuam conclusiones.

2 Sit prima conclusio. Spurius non potest substitui à patre vulgariter. Ratio, quia per substitutionem vulgarem testatori succeditur immediatè: at spurius est incapax succedendi testatori, vt patet ex supradictis. Maior patet *Instit. de vulg. in principio.* Hanc tenent Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. lib. 6. gloss. 3. num. 5.* Rojas *epitome success. cap. 20. num. 48.* Syluest. *verbo filij, quæst. 4* Tabien. *num. 3.* Rosella *num. 5.* Menchaca *lib. 3. controu. illustrium, cap. 102. n. 9.* Molina *lib. 2. de primog. c. 11. n. 28.* Bart. *l. si is, qui ff. de vulg. n. 1. & 2.* Ant. Gomez *l. 9. Tau. n. 20.* Couar. *4. decret. 2. p. art. cap. 8 §. 5. n. 4.* Benedictus *cap. Raynutius, de testam. verbo, & vxorem nomine Adelasiā, decis. 5. n. 128.* Plaza *epitome delict. lib. 1. c. 41. n. 15.* Dueñas *regula 366. n. 12.* Speculator *tit. de success. ab intestato. §. 1. n. 28.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 3. l. 22. fol. 153. vers. ex quo meritò*, gloss. *Auth. quibus modis natur. effic. sui, §. finali, vers. participium, collat. 7.* Vermondus relatus a Dueñas *vbi suprà.*

3 Secunda conclusio. Spurius non potest substitui à patre fideicommissaria substitutione. Probatur, quia per hanc succeditur testatori mediante persona instituti hæredis *l. cohæredi, §. cùm filia, ff. de vulg. & pupil.* Sic Matienzo, Ant. Gomez, Molina, Couar. Dueñas, Perez, Menchaca, Benedictus, Plaza, *vbi supra*,

4 Quòd si obijcis, quòd hæc conclusio videtur contraria iis; quæ *suprà dub. 20. num. 8.* dixi, scilicet hæredem institutum sub fideicommisso de dando spurio bona paterna, posse ei dare, & spurium posse ea recipere; sed hæc est substitutio fideicommissaria: ergo. Respondetur non esse contrariam hanc conclusionem illi doctrinæ; quia ibi non diximus illud fideicommissum valere, sed est inualidum: & sic spurius nnn habet ius ad id petendum, nec hæres grauatus tenetur ei dare; & sic substitutio illa fideicommissaria est irrita: at potest hæres grauatus sua sponte tanquam verus dominus dare spurio, & spurius recipere.

5 Tertia conclusio. Si pater instituat spurium, & eum per fideicommissum grauet, vt restituat hæreditatem alteri, adhuc institutio illa spurij est nulla. Ratio, quia hæres sic grauatus redditur verus dominus illius hæreditatis, vt dixi *ibi suprà eodem dub. 20 n. 8.* & habet quartam Trebellianicam deducendam ex illa hæreditatem: vt videre apud Syluest. *hæreditas 4. q. 2. fine.* Hanc tenent Matienzo plures referens *vbi suprà num. 8* Xuarez *alleg. 27. n. 22.* Rojas *vbi supra n. 50. gloss. l. eam, quam C. fideicomm.* Padilla *dicta l. eam, quam, n. 111.* Peralta *l. hæredem, n. 90. ff. de legat. 2.* Greg. Lopez *l. 19. tit. 5 part. 6. verbo heredar.*

6 Nota tamen, quòd licèt talis institutio spurij sit nulla, at valebit fideicommissum: & similiter si pater instituat spurium hæredem, & ei vulgariter substituat aliquem, licet institutio sit nulla, at substitutus admittetur per vulgarem substitutionem, fisco, & hæredibus ad intestato exclusis. Sic Matienzo *ibi n. 8.* plures referens.

7 Quarta conclusio. Spurius potest à patre pupillariter substitui filio legitimo. Ratio, quia per hanc substitutionem, non patri, sed fratri impuberi succeditur: pater enim facit testamentum nomine filij legitimi impuberis, *l. si is. qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil.* Sic Syluest. Tabien. Rosel. Dueñas, Couar. Anton. Gomez, Vermondus, Bart. Speculator, Plaza, Matienzo, Menchaca, Benedictus *vbi suprà* Bald. *l. eam, quam, C. de fideicom. miss. n. 53.* Pinell. *l. 3. C. de bonis mater. n. 21.* glossa *Auth. quibus mod. natur. effic. sui, §. finali. vers. participium, collat. 7.* Iason, Paulus, &c. Alex. *dicta l. si his, qui ex bonis*, Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia, n. 7.* Salizetus *l. 1. C. de natura. liber. vbi supra n. 50.*

8 Nota primò conclusionem hanc esse certam, si loquamur de bonis, quæ aliunde habuit pupillus, quàm à patre, in his enim potest spurius pupillariter substitui, cùm non succedatur patri, nec in bonis eius; sed pupillo in eius bonis. At si loquamur de bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt, est grauis difficultas, de qua *dubio sequenti* erit sermo.

9 Secundò nota conclusionem esse certam standò in iure communi: at iure regio dicit Ant. Gomez *vbi suprà* esse correctam, & sic non posse spurium iure regio pupillariter substitui; quia iure regio spurius non potest succedere cōsanguineis patris, *l. 6. tit. 8. lib. 5. noua recopilat.* quare cùm pupillus sit patris consanguineus, nempe eius filius, nequit ei spurius succedere. Sed hoc verum est de spurio Clerici filio, is enim nequit iure regio pupillariter

ritet

riter substitui, propter rationem dictam: at in aliis spuriis deceptus est Antonius Gomez, nam illa lex 6. prohibens spurios succedere consanguineis patris, non loquitur de omnibus spuriis, sed de filiis Clericorum: & cùm sit pœnalis, ad alios spurios extendenda non est. Sic Matienzo *vbi suprà num.7.* Acosta *vbi suprà n.13.* & quòd filij Clericorum non possint pupillariter substitui iure regio, docet etiam Perez *vbi suprà.*

10 Tandem nota, quòd in pupillari substitutione, in qua spurius pupillariter substituitur, non continetur tacita vulgaris, & ideò pupillo repudiante paternam hæreditatem spurius non succedet in bonis paternis ex vi vulgaris tacitæ; quia, vt dixi, per vulgarem patri succeditur. Sic plures referens Matienzo *vbi suprà num.6.* Ant. Gomez *vbi supra.* Iason *suprà num.9.*

DVBIVM XXV.

An spurius pupillariter substitutus possit succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.

1 QVòd succedere possit in bonis, quæ aliunde pupillo prouenerunt, certum est, vt dixi *dub. praced.* nunc verò circa bona, quæ à patre prouenerunt, versatur difficultas.

2 Prima docet, non posse succedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt. Ratio, quia spurius est incapax succedendi in bonis paternis, maximè cùm ea bona iudicio patris sit habiturus. Item probatur ex *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg. & pupill. subst.* ibi, vt ex bonis, *qua testatoris fuerant, amplius capere non possit: quòd si pupillo aliquid praterea acquisitum esset, non impediri eum capere, quasi à pupillo capiat.* Hæc *ibi* Hanc sententiam tenent Bart. *dicta l. si is, qui ex bonis, n. 1.* Iason *ibi n. 1. & 8.* Paulus, & Alex. *ibi.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. gloss. 3. num. 5.* Baldus *l. eam, quam, n. 53. C. de fideicom.* Menchaca *lib. 3. cõtrou. illustr. c. 101. n. 9* Ant Gomez *l. 9. Taur. n. 20.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. § 5. n. 4* Benedictus *c. Raynutius, de testam. verb. & vxorem nomine Adelasiam, decis. 5. n. 128.* Plaza *epitome delict. lib. 1. cap. 14. n. 13:* Dueñas *reg. 366. ampliat. 12.* & refert Vermondum Speculator *tit. de success. ab intestato, § 1. n. 28.* Perez *lib. 5. ordinã. tit. 3. l. 22. fol. 153. vers. ex quo meritò.*

3 Secunda sententia docet posse spurium ex pupillari substitutione succedere, non solùm in propriis pupilli facultatibus, quæ aliunde, quàm à patre illi obuenere, sed etiam in legitima, quæ ex patre pupillo obuenit. Probatur, quia bonis propriis pupilli annumerari debet legitima, quã capit à patre, non ex voluntate sua, sed ex legis necessitate; vt colligitur ex textu cum glossa *verbo, necessario, Auth. de hared. & falcid. §. si quis verè, non implens, collat. 1. & ex l. cohæredi, §. quòd si haredem, vers. nec fideicommisso, ff. de vulg.* vbi textus dicit proprias filij facultates fideicommisso non teneri: ex quo textu veteres, & iuniores interpretes colligunt partem, quæ ex lege filio debetur, fideicommisso nõ teneri, quasi ea pars censenda sit inter proprias filij facultates Item ex *l. vnum ex familia. §. si de falcidia, ff. de legat. 1.* vbi sic dicitur: *Quid est, quod de suo videtur reliquisse, qui quod reliquit, omnimodo reddere debuit?* Tãdem probatur, quia hæc substitutio pupillaris in bonis, quæ filio à patre prouenerunt, sortitur effectum post obitum patris: at post obitum patris illa bona sunt omnino filij; ergo spurius succedens in illis nõ succedit in bonis patris, sed in bonis filij pupilli. Nec obstat, quòd succederent in illis ex dispositione patris; quia pater non disponit, nec testatur nomine proprio, sed nomine filij: & ita potiùs succedit spurius ille fratri pupillo. Hanc tenet Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia, à num. 7. vsque ad 13.*

4 Et notat Acosta *n. 11.* quòd si pater meliorasset filium impuberem in tertio bonorum, & substituisset spurium pupillariter, posset spurius succedere in illo tertio, licèt ille impubes habeat alios fratres legitimos; quia licèt pater habeat facultatem meliorandi vnum ex filiis, vel nepotibus in tertio: at omnia bona patris, etiam tertium, deducto quinto, sunt legitima filiorum *l. 9. tit. 5. lib. 3. fori, l. 17. 18. 19. 20. Tauri.*

4 Tandem respondet Acosta *n. 7. ad l. si is, qui ex bonis.* quòd eo tempore verum continebat, eo quòd tunc legitima liberorum non numerabatur inter proprias filiorum facultates, & ideo poterant filij grauari in legitima: at cùm hodie numeretur inter proprias filij facultates, secus sentiendum est.

6 Sit conclusio: Prior sententia est communior, & probabilior: at hæc posterior est satis probabilis, & tutè amplecti potest.

DVBIVM XXVI.

An si pater præcipiat in testamento bona sua distribui inter pauperes, vel conuinctos, possit exequutor testamentarius eligere filium spurium testatoris pauperem, ac illi conferre aliquid ex illis bonis paternis vltra alimenta.

1 SIt conclusio. Talis exequutor nõ potest aliquid de illis bonis vltra alimenta, ad quæ tenebatur pater conferre illi spurio filio testatoris. Ratio, quia cùm exequutor non sit dominus illorum bonorum, sed pater, & exequutori tantùm committatur illorum distributio, non censetur conferre exequutor, sed pater: vt expressè habetur *l. vnum ex familia. §. si de falcidia, ff. de legat. 1.* at spurius est incapax recipiendi aliquid à patre vltra alimẽta. Conclusio est certissima: eam tenet Peralta *d. l. vnum ex familia, n. 28.* Padilla *ibi, § si de falcidia, n. 2.* Cæpola *cautela 58.* Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia, n. 11.* Paulus de Castro, Iason. Alex. *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg. & pupil.* Bart. *l. fin. n. 7. ff. de his, quibus vt indig.* Bald *l. ab eo, C. de fideic* Bartachinus, Ioan. Gueldensis, Corneus, Vermondus, quos refert, & sequitur Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7. gloss 5. n. 2.* Plaza *epitome delict. lib. 1. cap. 41. n. 17.* Rojas *epitome success. cap. 20. n. 77.* Xuarez *l. 1. tit. 6. de las herencias,* qui incipit, *todo home, lib. 3. fori, n. 21.* Gabr. Paleotus *lib. de notis & spuriis, cap. 44. n. 2.* Greg. Lopez *l. 13. vers. en poridad, tit. 7. part. 6.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 5. n. 3.* Benedictus *c. Raynutius, de testam. verbo, & vxorem nomine Adelasiam, decis. 5. n. 122. 127.* Boërius *decis. 127. n. 14. 15.* Dueñas alios refrens *regula 366. ampliat. 6.* Palac Rubios *l. 6. Taur. n. 16. & cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. n. 2.* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. n. 12. 13.* & est communis sententia.

DVBIVM XXII.

An exequutor testamentarius, cui commissum est aliqua bona inter pauperes distribuere, possit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi.

1 SIt conclusio. Talis exequutor potest conferre ex illis bonis filio suo spurio. Probatur, quia licèt pater ex suis bonis nil largiri possit filio suo spurio, at ex bonis testatoris potest; quia non censetur ipse dare, sed ei, qui eum fecit exequutorem, *l. vnum ex familia, §. si de falcidia ff. de legat. 1.* vbi Padilla hanc tenet, *n. 3.* & Peralta *ibi n. 27.* Iason, Alex. Paulus de Castro *l. si is, qui ex bonis ff. de vulg* Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. § bona omnia n. 12.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 7 gloss. 5.* Sylu. *verbo filij, q. 4. dicto 1.* Rosel. *ibi n. 8.* Ioannes Barahona *in addit. ad* Palacios Rubios *cap. per vestras, notab. 3. §. 24 litera B,* Mantica *de coniect. vlt. volunt. lib. 8. tit. 5. n. 12.*

2 Hinc infertur obligatum ad restituendum pauperibus aliqua bona incerta iniustè acquisita, vel etiam inuenta, iuxta probabilem opinionem posse dare filio suo spurio pauperi, quia non dat de bonis suis, nec nomine suo, sed nomine domini incerti.

DVBIVM XXVIII.

An possit pater filium spurium hæredem instituere sub conditione, si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio.

1 ET videtur non posse sic institui, quia in hæredum institutionibus conditionalibus, oportet hæredem capacem esse tempore testamenti, mortis, & aditionis hæreditatis; vt habetur *l. si alienum. §. in extraneis, ff. de hæred. instit.*

2 Sit conclusio. Tutissimum est patri, vt spurium hæredem instituat sub conditione, si à Principe fuerit effectus legitimus: & tunc sequuta legitimatione partis hæreditatem absque animæ periculo obtinebit. Ratio, quia institus iure potest incapax in tempus, quo capere poterit. *l. in tempus. ff. de hæred. instit. l. sicut*, & ibi glossa *in principio. ff quib. mod. vsusfructus amitt.* Nec obstat *dict. l. si alienum*, quia loquitur in conditione extrinseca: secus in conditione intrinseca, & quæ à iure intelligitur, qualis est hæc, cùm erit capax hæres. Hanc tenent Bald. Aretin. & Alexand. *l. Gallus, §. instituens. ff. de liber. & posthum.* Iason, Lancelotus, Decius, Gnaldensis, Cotta, quos refert, & sequitur Couat. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 5. n. 11.* Dueñas plures referens *reg. 366. limit. 1.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. n. 18.* Placios Rubios *rubr. de donat. §. 29. n. 4.* Montalbus *lib. 3. fori, tit. 5. lib. 10. vers. en adulterio*, Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 6. gloss. 8. n. 19.* Perez *l. 2 2. tit. 3. lib 5. ordin. fol. 100.* Acosta *l. Gallus, §. & quid si tantùm, 2. p. n. 175. ff. de liber. & posthum. & lib. 2. select. cap. 8. n. 14.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 7. n. 40. 41.* Gabriel, & Paleotus *lib. de nothis, & spuriis, cap. 45. num. 2. 3.* Ant. Gabriel *2. tomo commun. opin. lib. 17. fol. 313. pag. 2.* Iulius Clarus *lib. 3. recept. senten. § testamentum, q. 31.* Menchaca *lib. 3. controu. illust. c. 102. num. 19* Greg. Lopez *l. 19. tit. 13. part. 6. vers. heredar.* contra Baldum *l. eam, quam, C. de fideicommiss.* contrarium sentientem.

DVBIVM XXIX.

An spurius institutus à patre sub conditione, si à Principe legitimetur, possit interim pendente conditione, bona paterna, in quibus est institutus, petere, & ea non vt dominus, sed vt curator administrare.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit non posse petere, neç administrare. Ratio, quia esset fraudem facere legi, quæ reddit spurium bonorum paternorum incapacem. Sic Ant. Gomez *l. 9. Taur. n. 19.* alios referens. Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. gloss. 8. n. 20.* Greg. Lopez *l. 19. vers. heredar, tit. 3. p. 6.* Immola *l. in tempus, ff. de hæred. instit.*

2 Secunda dicit posse interim petere, & ea administrare, vt curatorem: quòd si postea non obtineat legitimationem, tenebitur reddere ratione vero, & legitimo hæredi. Et probatur ea *l. si quis instituatur hæres in diem, ff. de hæred. instit.* Hanc tenet Baldus, & Angel. *ibi* Couar. *4. decret. 2. part. cap. 8. § 5. n. 12.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 29. n. 4.* Dueñas *regula 366. limit. 1.* Montalbus *lib. 3. fori, tit. 5. l. 10. vers. en adulterio.* Gabr. Paleotus *lib. de nothis, & spuriis, cap. 45. n. 25. n. 2. 3.* Iulius Clarus *lib. 3. recept. sentent. §. testamentum, q. 31.* Ant. Gabr. *2. tom. commun. opin. lib. 17. fol. 313. pag. 2.* & hæc sententia est probabilior.

DVBIVM XXX.

An ex consensu filiorum legitimorum possit pater aliquid vltra alimenta relinquere filiis spuriis.

1 SIt prima conclusio. Pater potest legare quidquid voluerit filiis naturalibus ex cõsensu legitimorum. Probatur, quia in fauorem legitimorum inductum est, quòd pater nequeat vltra quintum relinquere filiis naturalibus: quod inde constat; quia non extantibus filiis legitimis, potest naturalibus omnia bona relinquere. Sic Couar. 4. *decret. 2. p. cap. 8. 4. n. 11.* Aimõ *consil. 100. n. 5. 9.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 9. gloss. 1. n. 7.*

2 Nota hunc consensum filiorum legitimorum non sat esse tacitum, sed necessariò futurum esse expressum, vt notant Aimon, Matienzo, Couar. *ibidem.* Immò hic consensus præstandus est naturalibus liberis præsentibus. Aimon, & Couar. *ibi.*

3 Secunda conclusio Pater non potest filiis spuriis aliquid vltra quintum relinquere, licèt legitimi consensum præbeant in vita patris. Ratio, quia prohibitió relinquendi aliquid spuriis, non est in fauorem legitimorum. Quod inde constat, quia pater carens filiis legitimis, nequit spuriis vltra quintum relinquere: sed hæc prohibitio facta est in odium delicti paterni. Sic Matienzo *ibi*, Tello alios referens *l. 10 Taur. num. 8.*

4 Vltima conclusio. Si consensus fuit præstitus à filiis legitimis post obitum patris, consensus iste operabitur, vt spurius consequatur illud à patre relictum. Ratio, quia post obitum patris effecta sunt ea bona filiorum legitimorum: ergo possunt ea dare fratribus spuriis, quia non capiunt spurij ea à patre, sed à fratribus tanquam veris dominis: & non sunt prohibiti spurij succedere fratribus. Sic Tello, Matienzo *ibi.*

5 Nota conclusionem esse limitandam, nisi hi spurij sint filij Clericorum; quia hi nõn possunt succedere consanguineis paternis, *l. 6. tit. 8. lib. 5. noua recopil.* & sic licèt legitimi consentiant post patris obitum, consensus hic non erit sufficiens, vt filij Clericorum possint aliquid capere vltra alimenta. Sic Matienzo *ibi.*

DVBIVM XXXI.

An pater possit relinquere quintum spuriis ad alimenta, quando spurij aliunde habent alimenta, vel artificium notum, ex quo sine dedecore possunt victum quærere.

1 DVplex est sententia

Prima ait, quòd quamuis spurius sit ditissimus, potest ei pater legare, vel donare quintum bonorum ad alimenta. Probatur, quia *lex. 10. Taur.* quæ hodie est *l. 8. tit. 8. lib. 5. noua recopil.* videtur absolutè permittere patri dare quintum spurio ad alimẽta. Item, quia mater potest dare quintum filio nato ex concubitu damnato, licèt is ditissimus sit, vt fatentur omnes, & *suprà* dixi; sed non minus est incapax ille recipiendi aliquid à matre, iuxta *l. 9. Taur.* quàm hic à patre; ergo. Hanc tenent Couarru. 4. *decret. 2. p. cap. 8. §. 6. n. 10.* Greg. Lopez *l. 10. tit. 13. vers. heredar. part 9* & pro hac sententia refertur à Couat. Aimon *consil. 199.* Sed minus benè (vt pulchrè notat Tello *vbi infra*) quia Aimon, vt est videre *ibi num. 10.* tantùm docet spurio, qui nullas habet facultates, licèt possit ex artificio viuere, posse patrem relinquere alimenta, quia reputatur is filius inops; & in filio spurio, qui est diues, apertè tenet *num. 11.* contrarium.

2 Secunda sententia docet non esse capacem spurium recipiendi à patre, nec per viam donationis, nec testamenti, tale quintum, quando habet aliunde alimenta, vel officium personæ condignum, ex quo sine dedecore possit victum quærere. Probatur, nam *l. 10. Taur.* non voluntariè patri permittit dispositionem quinti respectu superiorum; sed quando tenetur ipsos alere: sed spurium aliunde habentem alimenta, vel officium personæ condignum, ex quo possit victum quærere, non tenetur pater alere, secundum omnes: ergo non potest tali spurio relinquere quintum. Item, quia pater omnino prohibetur spurio aliquid relinquere, at ius canonicum, *cap. cùm haberet, de eo qui duxit in matrim.* considerans esse de iure naturali alimenta præstari à patre, ne filius fame periret, correxit ius ciuile, præcipiens, vt alimenta det pater spurio: sed in hoc casu non est ius obligans patrem ad alimenta, & cessat ratio, quia filius non peribit fame, cùm aliunde habeat alimenta: ergo in hoc casu standum est dispositioni iuris ciuilis, vt nihil possit à patre recipere

tali

talis ſpurius. Hanc tenent Tello *l.10. Taur. num. 6. & 7.* Rojas *epitome ſucceſſ. cap. 22. n. 3.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 15. n. 54.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. gloſſ. 1. n. 13. 14.* Decius *conſil. 576. n. 2. 3.* Baptiſta *l. ſi qua illuſtris, C. ad. S.C Orphic n. 93.* Calcaneus, & Iacobus de Puteo relati per Tello. Pro eadem ſententia ſunt allegandi *dub. ſequenti*, dicẽtes non poſſe dare integrum quintum patrem ſpuriis, quando quintum excedit alimentorum neceſſitatem. Idem Gutiere. *lib. 2. pract. q. 110.* & hæc ſententia eſt multo probabilior.

3 Ad argumentum in contrarium facilè reſpondetur diſparem eſſe rationem, quia matri abſolutè permittitur *l. 9. Taur.* dare quintum filio nato ex coitu damnato, & ita poteſt ei dare, licèt ſit ditiſſimus; at patri non permittitur abſolute dare filio ſpurio, ſed quando tenetur ad alimenta: quare cùm ad hæc non teneatur, quando ſpurius eſt diues, non poteſt tunc dare.

DVBIVM XXXII.

An quando ſpurius pauper eſt non habens aliunde alimenta, poſſit ei pater integrum relinquere quintum, ſi illud excedat alimentorum neceſſitatem, habita conſideratione perſonæ, & qualitatis ſpurij

1 DVplex eſt ſententia.

Prima docet poſſe illi integrum quintùm relinquere. Ratio, quia *l. 10. Taur.* permittit patri, vt ratione alimentorum relinquat ſpurio quintum. Sic Couar. *4. decret. 2. part. cap. 8. § 6. n. 8.* Baeza *de meliorandis filiabus. cap. 8. n. 31.* & pro hac ſententia eſt Palacios Rubios *cap. per veſtras, de donat. inter vir. & uxor. notab. 3. §. 24. fine?* & Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ. 16. tit de ſpuriis, n 103.*

2 Secunda ſententia docet non poſſe tunc integrum quintum relinquere, ſed quod ad alimenta ſufficit. Probatur primò rationibus, quibus probata eſt ſententia ſecunda in dubio præcedẽti. Item, quia ſpurius cuiuſcumque partis bonorum patris eſt incapax, & ſola alimenta miſerationis cauſa indulſit ei lex, & ſic certis finibus circumſcripſit capacitatem recipiendi, & dandi: ergo extra hos limites effectus non producitur. *l. age cum Geminiano, C. de tranſact.* Hanc docent Tello *l. 10. Taur. num. 9.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 8. gloſſ. 1. n. 12. 3. 14.* Palacios Rubios *rubr. de donat. §. 50. n. 27* Baldus *l. eam, quam, C. de fideicommiſſ. n. 41.* Socinus *volum. 4. conſ. 2. n. 5* Baptiſta *l. ſi qua illuſtris, C. ad S.C. Orphic. n. 92.* Gabr Paleotus *lib. de nothis, & ſpuriis, cap. 45. n. 8.* Càpicius *deciſ. Neapol. 191. n. 1.* Caſſanæus *in conſuetud. Burgundia, tit. de ſucceſſ. rubr. 8. §. 3. 11.* Idem Gutierr. *lib. 2. pract. q. 110.* & hæc ſententia eſt multo probabilior.

DVBIVM XXXIII.

An ſi quintum non ſufficiat ad alimenta, poſſit pater filio ſpurio pluſquàm quintum relinquere

1 SVpponendum eſt dupliciter poſſe contingere quintum eſſe ſufficiens ad alimenta, vel ad alimenta ſecundùm neceſſitatam naturæ, vel ad alimenta ſecundùm decentiam ſtatus. Hoc ſuppoſito, variæ ſunt ſententiæ.

2 Prima docet, nullò pacto poſſe patrem relinquere ſpurio ad alimenta plus quàm quintum, licèt illud ſufficiens non ſit. Probatur ex *l. 10. Taur.* vbi ſic dicitur: *Quando el padre eſta obligado a dar alimento al eſpurio, por virtud de la tal obligacion no le pueda dar mas que el quinto.* Sic docent Tello *eadem l. 10. Taur. n. 3. & 4.* Rojas *epitome ſucceſſ. cap. 21. n. 27 cum ſequentibus.*

3 Secunda ſententia docet, quòd quando quintum non eſt ſufficiens ad alimenta, poteſt pater ſpurio plus quàm quintum reliquere. Ratio, quia dare ſufficientia alimenta filiis, eſt de iure naturæ, quod non poteſt lege humana tolli. Sic tenent Couar. *4. decret. 2. part. cap. 8. § 6. n. 8.* Perez *l. 22. tit. 3. lib. 3. ordin. verſ. verſatur etiam,* Greg. Lopez *part. 6. tit. 13. l. 10. verſ. heredar, & l. 8. verſ. nueſtro.* Spino *ſpeculo teſtam. gloſſ. 15. tit. de filiis legit. n. 11.*

4 Nota quòd Gregor. Lopez *dicta l. 10.* loquitur non extantibus deſcendentibus legitimis: & *dicta l. 8.* dicit quòd extantibus legitimis deſcendentibus, non eſt capax ſpurius recipiendi, quoad proprietatem vltra quintum: at poterit petere ab hæredibus patris, vt eum alant in illa parte, in qua quintum non eſt ſufficiens.

5 Tertia ſententia dicit, quòd aut alimenta petuntur ſecundùm qualitatem perſonarum vltra neceſſitatem viuendi: & tunc ſiue pater habeat deſcendentes legitimos, ſiue non, tenetur relinquere naturalibus filiis aliquid vltra quintum, nec ſpuriis, etiamſi velit, poteſt, licèt quintum non ſat an ſtatutum, ſi ſat ſit ad naturam: & ſi habet legitimos, nequit filiis naturalibus vltra dictum quintum relinquere. Ratio; quia l. 10. Taur. ſeruanda eſt: tantùm enim ex lege naturæ tenetur pater ad vitæ neceſſaria, quia dignitas perſonarum à iure naturali inuenta non eſt. Si verò petantur alimenta ad vitam neceſſaria, nec ad id ſat ſit quintum, aut pater habet alios deſcendentes legitimos, & tunc nequit vltra quintum relinquere, licèt illud ſat non ſit, quia licèt illa alimenta ſint de iure naturæ, at ex eodem iure procedit legitima, & potuit ius ciuile ex cauſa, ſcilicet vt maior ſit legitimorum legitima, taxare illa alimenta: ſi verò non habeat deſcendentes legitimos, tenetur ea alimenta etiamſi quintum excedant, quibuſcumque filiis etiam ſpuriis pater relinquere; quia ſunt de iure naturæ, & non prohibentur aliqua lege. Sic tenet Molina *lib. 2. de primog. cap. 15. n. 53.* & Gutierr. *lib. 2. pract. q. 109.*

6 Quarta ſententia docet, quando alimenta ſufficiunt ad naturam, ſunt autem ad ſtatum neceſſaria ampliora, quàm quintum, non poſſe patrem dare ſpuriis vltra quintum: quando verò ſunt neceſſaria ad naturam, poſſe dare vltra quintum, licèt filiorum legitimorum legitima minuatur; quia hæc alimenta petit ſpurius, ac creditor debitum, at debita minuunt legitimam. Sic Baeza *lib. de non melior. filiab. cauſa dotis, cap. 8. n. 28. 29. & 30.*

7 Sit tamen pro reſolutione prima concluſio. Vbi pater non habet deſcendentes legitimos, poteſt vltra quintum relinquere filio ſpurio, quando quintum non ſat eſt ad alimenta. Probatur, quia pater tenetur alere ſpurium (vt dicam. *dub. ſequenti*) non tantùm iuxta indigentiam naturæ, ſed etiam iuxta indigentiam ſtatus, & non extantibus deſcendentibus legitimis, nulla eſt lex, quæ prohibeat patri relinquere vltra quintum, quando ea tota ſumma ad huiuſmodi alimenta eſt neceſſaria: nam *l. 10 Taur.* quæ magis vrget, loquitur, quando extant deſcendentes legitimi, vt clarè conſtat ex illis verbis: *Mas de la quinta, de la qual podia diſponer por ſu anima.* Ecce lex hæc clarè loquitur, vbi ſuperſunt deſcendentes legitimi; quia ipſis non extantibus, poteſt pater non tantùm quintum, ſed etiam totam ſubſtantiam pro anima expendere. Hanc tenet Matienzo *lib. 5, ordinam. tit. 8. l. 8. gloſſ. 1. à n. 7. vſque ad 12* Gregor. Lopez *part. 6. tit. 13. l. 10. verſ. heredar,* vbi hæc verba dicit: Non extãtibus legitimis poteſt pater vltra quintum ſpurio relinquere, ſi quintum non ſat, ſit attenta qualitate, & dignitate ſpurij. Eandem tenet Perez *ſuprà* citatos, qui indiſtinctè tenet poſſe patrem relinquere ſpurio vltra quintum, quando illud non ſat eſt ad alimenta: & loquitur *ibi* de filio Clerici, qui regulariter nec habet, nec habere poteſt filios legitimos: & ſic non eſt contra nos, ſed loquitur, non extantibus filiis legitimis.

8 Secunda concluſio. Licèt extent filij legitimi, ſi quintum non ſat ſit ad alimenta ſecundùm neceſſitatem naturæ, poteſt pater relinquere ſpurio vltra quintum. Probatur, quia hac alimenta ſunt de iure naturæ, & ea petit filius, ac creditor debitum, vt debita minuunt legitimam. Nec l. 10. Taur. eſt contra hoc: intelligenda enim eſt, quando alimenta excedentia quintum ſunt tantùm neceſſaria ad ſtatum, nec ea lex ſit iuri naturali aduerſa.

Sit

Sic contra primam, & tertiam sententiam tenent Matienzo, Baëza *vbi suprà*; & colligitur ex Couar. *vbi suprà*. Immò, vt ait Matienzo, compelli potest pater in hoc casu, & eius hæredes, modò filiis legitimis alimenta non desint.

9 Tertia conclusio. Si pater habeat descendentes legitimos, & quintum sat sit alimenta secundùm naturam, non tamen ad alimenta secundùm statum, non potest pater vltra quintum aliquid spuriis relinquere. Probatur, quia talia alimenta non sunt de iure naturæ, & pater expressè est prohibitus, non defraudet descendentes legitimos, nisi in quinto. Sic tenent Molina, Baëza, Tello, Rojas *vbi suprà*, & colligitur expressè ea Matienzo, & Gregor. Lopez *dict. l. 10. vers. heredar.* Nec Perez, vt dixi, tenet oppositum, quia loquitur de filio Clerici, qui non habet descendentes legitimos. Nec etiam Couar. est contra hanc sententiam, quia apertè loquitur, quando alimenta petuntur secundùm naturæ indigentiam, quod non fassi sumus.

DVBIVM XXXIV.

An alimenta sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel etiam secundùm statum decentiam.

Dvplex est sententia:

1 Prima docet hæc alimenta, quæ miserationis causa præstantur, iuxta necessitatem victus, non attenta personarum dignitate, esse censenda. Sic Bald. *l. si maritus, ff. soluto matrimon.* Cassanæus *cons. 39. num. 55.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. num. 3. & rubr. de donat. §. 65. num. 52.* Baëza *de non melior. filiab. cap. 8. num. 30.*

2 Secunda sententia docet hæc alimenta præstanda esse secundùm status dignitatem; vt colligitur ex *l. sed & si quid. §. sufficienter. ff. de vsufruct.* & iniquum, ac rationi dissonum esset filio Ducis solùm præstari à patre panem, & olera, quæ ad naturæ solius sustentationem sufficiunt. Hanc tenent glossa *l. nepos Proculo, ff. de verb. signific.* Iason *§. fin. Instit. de act. & §. item Seruiana, num. 64. eod. tit.* Alexand. *dicta l. si maritus*, Immola *l. Nesennius. §. finali. ff. de re iudic.* Aretin. *consil. 17.* Couar. *4. decret. 2. p. cap. 8. §. 6. num. 7.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 15. l. 2. fol. 307.* Molina *lib. 2. de primog. cap. 15. num. 55.* Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 8. glossa 1. num. 1. & 10.* Tello *l. 10. Taur. num. 2.* Gomez Arias *l. 7. Taur. num. 16. 17.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. n. 41.* Sit

3 Prima conclusio. Multò probabiliùs est teneri patrem exhibere alimenta spurio secundùm status dignitatem, vt docet secunda sententia. Patet ex rationibus, & Doctoribus illius.

4 Secunda conclusio. In his alimentis præstandis non tantùm habenda est consideratio ad personam spurij, sed ad omnes personas, quas filius alimentandus tenetur alere. Sic Tello *ibi n. 10.* Matienzo *ibidem n. 15. 16.*

5 Hinc infertur esse considerandam personam vxoris, licèt patre reluctante filius eam acceperit, *l. si quis à liberis, §. non tantùm. ff. de liber. agnosc.* Sic Crotus, quem referunt, & sequuntur Tello *ibidem, num. 10.* Matienzo *eod. num. 15. 16.* Philippus Portius *consil. 146. num. 2. & 3.* Couarr *eodem §. 6. num. 4. 5.* qui tamen limitat, modò vxorem honestam duxerit.

6 Secundò infertur, in hac alimentorum assignatione habendum esse etiam considerationem ad liberos spurij. Crotus, Matienzo, Philippus Portius *ibidem*.

7 Vltimò infertur habendam etiam esse considerationem in hac alimentorum assignatione ad ancillas, & seruos spurij, quibus iuxta suum statum indiget; hæc enim omnia pertinent ad statum spurij, *l. habitatio, ff. de vent. in possess. mit.* Sic Gutierr. quem refert, ac sequitur Matienzo *ibidem*. Vide Surdum, *de aliment. tit. 7. q. 6. n. 21. 24.* vbi docet ad videndum, an possit filius se alere ea suis bonis inspiciendos esse redditus, non proprietatem; & *num. 2.* addit, si filius potest viuere ex propriis operibus, non potest petere alimenta: & *num. 11.* limitat, nisi sibi esset indecorum illam artem exercere; & *num. 16.* nisi ars non sat esset ad alimenta.

DVBIVM XXXV.

An hæc alimenta filiis spuriis relicta pertineant ad eorum hæredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeant ad patres, & eorum hæredes.

1 Hoc dubium stando in iure communi non vsquequaque definitum erat. Nam Xuarez *l. 1. tit. 6. de las herencias*, qui incipit, *se do home, lib. 3. fori, à num. 24.* latè probat dicens idem obtinuisse in quadã lite in Prætorio Granatensi, hæc alimenta pertinere ad spurios quoad vsum fructum, & proprietatem, & sic ipsis mortuis pertinere ad eorum hæredes, & non redire ad parentes, nisi pater quando reliquit alimenta, contrarium disposuisset. Sit tamen

Prima conclusio. Communis opinio, & probabilior erat, quòd stando in iure communi alimenta spuriis relicta solùm pertinebant ad ipsos quoad vsumfructum, durante eorum vita; qua finita redibunt ad parentes. Ratio, quia stando in iure cõmuni pater solum debebat filiis spuriis alimenta: at alimenta morte finiuntur, *l. cùm hi, § si vni, ff. de transact. l. Dominus, §. fin. ff. de vsufruct.* Sic Bald. *l. eam, quam, num. 41. C. de fideicomm.* Couar. *4. decret. 2. part. cap. 8. §. 6. num. 15.* Tello *l. 10. Taur. num. 96.* & *ibi* Anton. Gomez *num. 42.* Castillo *l. 9. Taur. verbo comme quisieren; & l. 10. num. 39.* Palacios Rubios, *l. 9. Taur. num. 21. & 56. & cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 24. num. 4.* Baptista *l. si qua illustris, C. ad S.C. Orph.* Bart. & Decius, quos refert, & sequitur Dueñas *regul. 396. 397. ampliat. 3.*

3 Secunda conclusio. De iure huius regni Hispaniarum alimenta spurio relicta pertinent eo mortuo ad eius hæredes: & sic spurij, dum viuit, sunt quoad vsufructum, & proprietatem Sic definitur expressè *l. 10. Taur.* & docent Couart Dueñas, Castillo, Palacios Rubios Tello, Anton. Gomez *vbi suprà*, Baëza *de non melior. filiab. cap. 27. num. 7.*

4 Hinc infertur patrem non posse grauamen imponere in quinto, quod relinquit filio illegitimo ad alimenta; quia ea præcisa necessitate, & iure is dispositione illud debet, & idò cùm non honoret, nequit grauare, *l. ab eo qui, de fideicom.* Sic Molina *lib. 2. de primog. cap. 11. num. 32.* Tello *l. 10. Taur. num. 15.* & *ibi* Anton. Gomez *num. 43.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. gloss. 3. n. 4.*

5 Limitandum tamen est hoc, nisi illud quintum excederet quantitatem alimentorum ad ea necessariam, quia in illo excessu potest grauari illegitimus; cum enim tantùm teneatur pater alimenta exhibere, id, quod superest, voluntariè dat, & sic potest grauare. Sic Tello & Matienzo *ibi*.

DVBIVM XXXVI.

An possit pater relinquere spurio, vel cuicumque alij filio illegit imo alimenta solùm ad tempus vitæ talis spurij, & cauere, vt post spurij obitum redeant ad patrem, & eius hæredes.

1 Aliqui dicunt non posse id patrem, sed quòd non obstante hoc talia alimenta erunt spurij simpliciter, & omnino, & post eius obitum non redibunt ad patrem, sed ad spurij hæredes. Probatur primò ex *10. Taur.* vbi cauetur expressè, vt quantitas relicta spurio ad alimenta transmittatur ad eius hæredes. Item, quia (vt dixi *dubio præcedenti*) pater non potest grauamen imponere in quantitate relicta filio illegitimo pro alimentis. Sic Anton. Gomez *l. 10. Taur. num. 23.*

2 Alij verò absolutè docent posse patrem legare spurio alimenta ad vitam,& cauere, vt post eius obitũ succedat in illis is, quem pater elegerit:& explicant *l.* 10. *Taur.* in quantum præcipit, vt in quantitate relicta pro alimentis succedant hæredes, quos habuerit filius spurius:explicant,inquam,habere hunc intellectum,nisi pater aliud disponat:& sic secus erit quando pater aliud disposuit, quia scilicet præcipit,vt habeatur ratio necessitatis alimentorum in vita,& non vltra. Sic Palacios Rubios *cap per vestra, de donat.notab.* 3.§.24.*num.* 10. Sit tamen

3 Prima conclusio. Si pater leget spurio quid annuum, aut annuos redditus ad alimenta morte finiuntur ea alimenta, nec transmittuntur ad spurij hæredes: & hoc casu filius de talis legato nil potest disponere. Probatur, pater solùm tenetur alere spurium,dum viuit,sed legans annuum quid durante spurij vita ad alimenta sufficienter eum alit, dum viuit:ergo. Sic Tello *l.* 10.*Taur.n.* 17. 18. Matienzo *lib.*5.*ordinam.tit.*8.*l.*8.*gloss.*3.*n.*3.4. & in hoc casu tenet verum sententia à Palacio Rubios citata.

4 Seconda conclusio. Quando pater legat filio suo spurio fructus alicuius prædij, qui sat sunt ad alimenta, finiuntur similiter morte, nec transmittuntur ad hæredes filij spurij. Probatur eademmet ratione, qua probata est conclusio præcedens;& docent Tello, & Matienzo *vbi suprà*, & colligitur expressè ex doctrina Palad. *lib.*1.*de.reb. quotid. cap.*16.*num.*4. Xuarez *l.*1.*tit.*6.*lib.*3. *fori, num.* 22. vbi dicunt, quòd potest pater spuriæ dare dotem,quoad vsumfructum hac lege,vt ipsa mortua reuertatur ad patrem.

5 Tertia conclusio. Quando quintum legatur,& quod in eo continetur,est necessarium ad alimenta,tunc si pater iubeat,vt illud quintum vendatur, & ex eo ematur aliquid, quod reddat fructus competentes ad alimenta, & quod morte finiatur,illud non transmittit spurius ad hæredes,nec de eo potest disponere. Probatur eadem ratione. Sic Tello.

6 Vltima conclusio. Si pater absolutè legauit aliqua bona ad spurij alimenta, & illum grauauit,vt post mortem restituat ea bona alicui,tale grauamen non tenet in parte necessaria ad alimenta,sed de ea potest spurius disponere,& ad hære[illegible] eam transmittit:& in hoc casu est vera sententia Antonij Gomez citata; & probatur ex dictis *dubio precedenti*. Sic Matienzo *vbi suprà*,& dicit hoc visum esse sentire,licèt subobscurè, Tello *l.* 10 *Taur.n.* 15. & 18.*vers.sit tertia conclusio.*

DVBIVM XXXVII.

An si quintum sit necessarium ad alimenta attenta qualitate spurij, & pater relinquat aliqua legata pia ex eo adimplenda, quia scilicet habet filios legitimos, sit minuendum dictum quintum ob ea legata.

1 SIt conclusio. Si quintum sufficit pro omnibus, omnia ex eo extrahuntur:si verò non sufficit, debet de eo extrahi impensa funeris,vt patet ex *l.* 30.*Taur.* alia verò legata etiam non valebunt. quia ius alimentorum censetur debitum necessarium. Sic Antonius Gomez *l.*9.*Taur.num.* 41.

DVBIVM XXXVIII.

An possit pater aliquid dare in vita, vel morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita.

1 SIt conclusio. Iure optimo potest pater filio spurio aliquid dare vltra alimenta propter benemerita filij. Ratio, quia hæc non censetur donatio,sed remuneratio,& inter eos, inter quos prohibita est donatio, vt inter patrem& filium, inter virum & vxorem, non censetur prohibita donatio remuneratoria,modò tamen de meritis constet, & donatio sit æqualis meritis. Hanc docent Perez *lib.*1.*ordin.tit.*3.*l.*22.*fol.*102 *pag.*2. Tiraq. *l.si vnquam, Cod.de reuoc.donat.verb.donatione largitus, num.*12. Bald. Ioann. Andr. Gabr. Paleotus, Ruinus, quos refert,& sequitur Rojas *epitome successionum, cap.*25.*numero.*1.2.3.4.5.

2 Nota tamen, quòd vt dicatur donatio remuneratoria,debent esse talia merita,siue seruitia,ad quæ donatarius aliàs non tenebatur;quæ enim debentur ex necessitate,vel officio iubente lege non debent censeri beneficia,quæ exigant præmium, siue remunerationem, v.g. vxor, & filius debent viro, & patri certas opes, & obsequia,ea si præstita fuerint, non habentur pro meritis. Sic plures textus,& Doctores referens docet Tiraquellus,*ibidem num.*21.& 106.sed de hoc latè dixi *libro 6.de matrim.disput.*6.

DVBIVM XXXIX.

An si pater excedat metas in assignanda dote filia spuria, quia scilicet assignauit illi plusquam quintum, quod sufficiebat ad alimenta, possit peti ille excessus à viro constante matrimonio,

1 DEcisio huius quæstionis pendet ex alia,nempe an si parentes dederunt filiæ legitimæ immensam, & inofficiosam dotem, quæ scilicet tangat legitimam aliorum filiorum,talis excessus possit reuocari constante matrimonio. Qood enim soluto matrimonio possit reuocari,& talis filia, vel eius hæres teneatur excessum illum aliis filiis iniustè grauatis restituere,manifestum est, vt optimè docet Anton. Gomez *vbi infrà*, quia non potuit pater legitimam aliorum filiorum minuere.

At grauis difficultas est, an constante matrimonio possit peti à viro ille excessus. Et si solùm ius commune attendamus, communis est sententia non posse peti à viro excessum illum constante matrimonio. Quod probatur primò, quia maritus constante matrimonio non habet dotem ex titulo lucratiuo, sed ex titulo oneroso, scilicet vt matrimonij onera sustineat, *l.pro omnibus*, & *ibi* Bart. *Cod de iure dotium*, & fatentur omnes Doctores citandi:at ex causa onerosa potest præiudicium inferri in legitima, Secundò probatur ex *l.finali,§.si à socero,ff.quæ in fraud.credit.* vbi dos data filiæ in fraudem creditorum non potest matrimonio constante ab ipsis reuocari, sed creditores habent potius ius, quàm filij, vt *l.Papinianus, § quarta,ff.de inofficioso testamento*: ergo à fortiori non reuocabunt dotem constante matrimonio filij, licèt eis in legitima damnum inferatur. Hanc tenent Bart. Bald. Aretinus, Angel. Cõpetius, Antonius Negusan. quos refert Matienzo *vbi infrà*; idem docent Segura *l.cohæred. §.cum filia.ff.de vulg.& pupill.num.*130. Bernardus Diaz *reg.*215. Mathæus de Afflictis *decis.*86.*ad finem*, dicens sic fuisse iudicatum in Concilio Neapolitano, Olanus *in concordia iuris, litera D, verbo dos num* 79. Castillo *l.* 10.*Taur. num* 32. Palacios Rubios *l.*17.*Tauri*, *num.*44 Gratian.*reg.*310.*num.*6.

3 Sit tamen prima conclusio. Probabilius est stando in iure communi excessum dotis,in quo tangitur legitima aliorum filiorum, posse reuocari, & auferri à viro constante matrimonio. Probatur primò, quia iure communi cautum est dotem inofficiosam esse reuocandam, nec lex aliqua distinguit inter matrimonium constans, & solutum, *l.vni,Codice de inoffic.dot.* ergo cùm lex non distinguat,nec nos distinguere debemus, *l.de pretio, ff.de public.* Item quia non est æquum alios fratres spoliari,& iure suo priuari, ne inquietetur matrimonium. Tandem quia hîc non agitur de reuocanda dote, sed de reuocando excessu dotis: licèt verò dos habeatur ex contractu oneroso,at excessus dotis habetur ex cõtractu lucratiuo. Et per hoc respondetur ad *d.* §. *si à socero*,quia *ibi* agebant creditores ad reuocandam dotem,hic verò agitur ad excessum dotis reuocandum. Hanc tenet Salzedo

in addit. ad Bernad. Diaz *regula.* 215. Anton. Gomez *l. 19. Taur. n. 34.* Palacios Rubios dicens sic fuisse indicatum in Regia Cancellaria Princiana, *cap. per vestra, de donat. notab. 3. §. 22. n. 10.* Gomez Arias 59. *Taur. num. 51.* Paulus de Castro *l. 5. C. de inoffic. dotib num. vltimo*, Baëza *de non melior filiab. cap. 31. num. 3.* Matienza *lib. 5. de ordinam. tit. 1. l. 5. glossa 4. num. 7.* Molinæus *tract. de donat. factis in contractu matrimonij, num. 59.*

4 Secunda conclusio. Stando in iure huius regni Hispaniæ res est indubitata dotem inofficiosam posse reuocari quoad excessum, constante matrimonio. Conclusio hæc expresse est definita, *l. 29. Tauri*, quæ hodie est *lex 3. tit. 8. lib. 5. noua recopil.* & eam docent omnes authores.

5 Tertia conclusio. Pater dum viuit, potest reuocare excessum illum dotis, at cæteri filij viuente patre non possunt reuocare, sed eo mortuo. Probatur prima pars, quia quando actus est nullus, ipso iure licitum est factum proprium improbare, *l. 1.* & *ibi* glossa, *C. de liberali causa*, & plures alij, quos refert Baexa *vbi suprà*. Probatur secunda pars, quia cæteri filij ad hanc reuocationem fundantur, ne eorum legitima minuatur: at legitima non debetur viuo patre, *l. 1. §. si impuberi, ff. de collat. bonor.* ergo viuente patre non potest impugnari dos, vel donatio inofficiosa. Hanc tenent Baëza *de non melior. filiab. cap. 34. num. 2. 8. 9.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 3. gloss. 7. num. 4. 5. 6.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donat. notab. 3. §. 52. & §. 24. num. 3.* & Barahona *in addit. ad Palacios Rubios, illo § 54. littera D, vers. à merito,* Segura *l. cohæredi, §. cùm filia, ff. de vulg. num. 129. 130.* Nec obstat *l. 8. tit. 4. part. 5.* ibi, *Con que sin que en saluo à sus hijos su parte legitima tambien en vida de su padre, como despues de su muerte.* Quæ verba insinuare videntur filios in vita patris posse reuocare donationem inofficiosam, quia lex illa intelligenda est; & vult patrem nec in vita, nec in morte posse præiudicare filiis in legitima, non tamen probat posse filios viuo patre donationem inofficiosam impugnare.

6 Nota hoc non tantùm tenere verùm in hoc casu, sed esse generale in omni donatione inofficiosa, quæ tangit legitimam filiorum, quod viuo patre eam non possunt filij impugnare. Sic Matienzo *eodem num. 4. proximè citato*, Baëza *dict. cap. 34. n. 9.* Cynus, Bart. & Bald. *l. 1. C. de inoffic. donat.* Salicet. *l. si totas, eod. tit.* Tiraquel. *l. si vnquam, in principio legis, num. 91. Cod. de reuoc. donat.* Molinæus *tract. de donat. factis in contractu matrimonij, n. 12*

7 Hinc infertur, quòd licèt dos immensa reuocetur, non tamen restituendi erunt fructus excessus collecti in vita patris donantis, sed tantummodo qui post mortem patris collecti sunt, nisi pater in vita reuocarit. Sic Matienzo *ibi num. 6.* At fructus collecti ex excessu dotis post mortem patris restituendi sunt, quia ille contractus quoad excessum fuit nullus: at possidens rem ex contractu nullo tenetur eam cum fructibus restituere, vt docent Accursius, Anchar. Dominicus, Alex. Paulus Iason, Francus, quos referunt, & sequuntur Matienzo *dict. num 6. & 7.* Baëza *de non melior. filiab. cap. 33. n. 7.* Quod duobus modis limitat Matienzo *num. 7.* & Baeza *num. 11. & 12.* primò nisi gener dotem recipiens ignorabat excedere, errans in facto, nesciens quidquam fieri contra legem, tunc enim fructus percepti ex contractu etiam nullo non sunt restituendi, vt benè docent Felinus *cap. de quarta, n. 25. de præscript.* Couar. *lib. 1. varia. cap. 3. num. 8.* Bald. *l. Celsus ff. de vsucap.* Secundò, nisi dos immodica in pecunia data fuerit, tunc enim non à die, qua dos fuit data, sed à tempore moræ fructus debentur, *l. fructus, & l. videamus, ff. de vsuris, l. cùm res, ff. de legat. 1.*

8 His suppositis veniendum est ad quæstionem initio propositam, an si pater det filiæ spuriæ dotem excedentem, scilicet plus quàm quintum, quod erat sufficiens ad alimenta, possit excessus ille dotis peti à viro constante matrimonio: nam eo soluto manifestum est, vt dixi, esse restituendum excessum.

Triplex est sententia.

9 Prima dicit excessum illum dotis non posse reuocari constante matrimonio. Ratiò, quia maritus habet dotem titulo oneroso. Sic Bart. *l. fin. §. si socero, ff. quæ in fraud. credit.* & *ibi* Angel. Baldus *Auth. ex complexu, C. de incestis nupt.* Segura *l. cohæredi, §. cùm filia, ff. de vulg. num. 131.* Campetius *tract. de dote, 1. part. q. 48.*

10 Secunda sententia sic distinguit, si maritus tempore contractus matrimonij ignorabat vxorem spuriam esse, non potest constante matrimonio exigi excessus ille: secus verò, si sciebat, tunc enim sibi debet imputare. Sic Ripa, Cumanus, Nicolas de Vbaldis, quos refert & sequitur Couar. *4. decret. 1. part. cap. 8. §. 6. num. 15.* Palacios Rubios *cap. per vestras, notab. 5. §. 24. num. 5.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 44.* Baëza *de non melior. filiab. cap. 32. num. 10.* Salzedo *in addit. ad Bernad. Diaz regula 215.*

11 Vltima sententia docet in quouis casu etiam iure communi, & maximè iure regni Hispaniæ per *l. 59. Taur.* posse exigi dotis excessum constante matrimonio. Quod probatur ex dictis *quæstione præcedenti*, posita in hoc eodem dubio. Sic tenet Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 8. l. 8. gloss. 5. num. 36.*

12 Sit quarta conclusio. Si vir sciebat esse vxorem spuriam, tunc in omni casu potest reuocari excessus dotis datæ spuriæ, constante etiam matrimonio, vt benè docuit secunda sententia sic limitans primam sententiam.

13 Quinta conclusio. Etiamsi vir ignoret spuriam esse vxorem, potest exigi excessus ille dotis à viro, quando pater, qui dotauit, habet filios legitimos. Probatur, quia iuxta dictam *l. 59. Taur.* dos inofficiosa, quæ tangit legitimam filiorum, potest reuocari constante matrimonio: at in hoc casu dos tangit legitimam filiorum legitimorum; eorum enim legitima sunt omnia bona patris, dempto quinto, vt benè docet Matienzo *lib. 5. ordin. tit. 6. l. 5. gloss. 1. num. 1.* per illam legem, & sequentes; ergo. Hanc conclusionem tenet Matienzo citatus pro vltima sententia, & videtur tenere Couar. *loco citato*, nam addit aduersùs suam sententiam esse *l. 29. Taur.* & videntur tenere Salzedo, & Baëxa *vbi suprà*, dicunt enim primam sententiã Bart. agere de filia Sacerdotis, qui non habet filios legitimos, & sic per talem dotem excedentem non damnificantur filij.

14 Vltima conclusio. Si tamen pater notans spuriam non habeat filios legitimos & vir ignorabat esse spuriã, non potest excessus dotis exigi constante matrimonio: vt benè docuit secunda sententia. Nec aduersatur *l. 59. Taur.* quæ loquitur, quando pater habet filios legitimos. Et potest confirmari, quià multi dicunt, recipientem bona fide dotem vsurarij, non teneri restituere constante matrimonio, quia habet titulo oneroso.

DVBIVM XL

An titulo oneroso aut lucratiuo possit spurius aliquid à patre recipere.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit ex nullo contractu, nec lucratiuo, vt donationis, nec oneroso, vt emptionis, & venditionis posse spurium aliquid à patre recipere, stando etiam in iure communi. Probatur ex *l. 1. C. de natur. liber.* ibi, *Quidquid talibus liberis pater donauerit*; & ibi, *vel emptione collatum*, & *l. si quis incesti, in principio, Codice de incestis nuptijs, & l. 10. tit. 13. parte sexta.* Sic Bartol. Baldus, Gabriel. Paleotus, Alexand. Decius, & plures alij, quos referunt, & sequuntur Dueñas *regula 366. ampliat. 11.* Rojas *epitome succession. capite vigesimo, numero 59.* Plaza *de delictis libro primo, capite 41. numero decimo quinto.*

2 Secunda sententia dicit spurios secundùm ius commune non posse aliquid recipere à patre, titulo lucratiuo, vt donationis, at bene posse titulo oneroso, vt venditionis: & hoc cùm verè patet pretium à filio recepit, sicut reciperet ab extraneo. Probatur ex *l. qui testam. ff. de probat.* vbi valere asserit Iurisconsultus contractum mutui, vel alium onerosum inter patrem, & spurium, quoties vera pecuniæ numeratio interuenit. Sic tenent Speculator, Guilelmus Benedictus, Ioannes Gualdensis, & plures alij, quos referunt, & sequuntur Matienzo *lib. 5. ordinam tit. 8. glossa 7. num. 2. 3.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 35.* Perez *lib. ordinam tit. 2. l. 3. §. ni vendida.* Et hæc sententia est probabilior, vt ex dicendis constabit *in dubio sequenti.*

3 Hinc infertur, quòd cùm regni iure nil dispositum sit circa spurios sæcularium filios, quòd non possint aliquid recipere à patre titulo oneroso: lea enim regni, quæ hoc prohibet, loquitur de filiis Sacerdotum, & Religiosorum, vt dicam *dubio sequenti,* poterunt spurij sæcularium titulo emptionis, modò verè pretium soluant, ac soluerent extranei, aliquid à patre recipere. Sic colligitur ea authoribus secundæ sententiæ, & tenet Anton. Gomez *ibid. n. 35. & 36. vbi suprà num. 14.*

Et ad *l. 2. C. de natur. liber.* respondent Matienzo & Anton. Gomez, quòd ibi pater non emebat à filio, nec ipsi vendidit; sed nomine spurij ab alio emebat in apertam legis fraudem. Sic explicant Ant. Gomez, & Matienzo *vbi suprà, num. 3. 4. 5.* Cynus *suprà l. t.*

DVBIVM XLI.

An saltem spurij Clericorum, seu Religiosorum, vel monialium filij possint contractu oneroso, vt per emptionem aliquid à patre recipere.

1 Duplex est sententia.

Prima docet hos nil posse recipere à patre, etiam ex contractu oneroso; quare si pater eis aliquid vendat, non valebit venditio. Probatur, quia ita expresse dispositum est *l. 6. tit. 8. lib. 5. nouæ recopilat.* Hanc sententiam præter authores citatos *dub. præced.* qui id tenent de omnibus spuriis, docent Anton. Gomez *l. 9. Taur. num 35.* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 3. l. 2. vers. ni vendida,* Segura *l. 3. §. vlt. ff. de liber. & posth. num. 145.*

2 Secunda sententia docet legem regni intelligendam esse quando venditio fit ex prohibito affectu inter patrem, & filium, & non constat verè interuenisse pretium iustum: quod in dubio præsumendum: quando verò fuit vera conditio, & vere interuenit iustum pretium, tenebit: nec in hoc casu loquitur lex Regni: Ratio, quia mens legis fuit, ne emolumentum aliquod sequeretur spuriis ea hac venditione, & hac via pateret fraus legi prohibenti donari aliquid spuriis: at in hoc casu nullum recipit emolumentum spurius, sed emit, ac si esset extraneus; ergo. Hanc docet Matienzo *lib. 5. ordinat. tit. 8. l. 6. gloss. 7. num. 14.* & eam dicit forè esse veram, Gregor. Lopez *l. 10. vers. la donation, tit. 13. part. 6.* & hæc sententia est probabilior.

DVBIVM XLII.

An Clericus, vel quicunque alius habens filiam spuriam possit maritum spuriæ instituere, vel ei donare; & similiter si habeat filium spurium, possit vxorem spurij instituere, vel ei donare.

1 Duplex est sententia.

Prima dicit non posse. Ratio, quia inde emolumentum magnum sequitur spurio, vel spuriæ. Sic docent Host. Card. Ioan. Andr. *cap. 1. de testam.* Rojas *epitome success. cap. 20. num. 38.*

2 Secunda sententia dicit posse patrem hæredem instituere maritum spuriæ, vel vxorē spurij, vel eis donare: Probatur primò, quia leges prohibentes institutionem spurij sunt pœnales, & sic non extendendæ: sed tantùm prohibent institutionem spurij: ergo non sunt extendendæ ad vxorem, vel virum, &c. Secundò probatur ex *l. finali, ff. de his, quibus vt indignis*, vbi sic dicitur, *Si gener socerum heredem reliquerit, taciti fideicommissi suspicionem sola ratio paterna affectionis non admittit*; ergo idem erit in socero, cùm relatiuorum eadem sit disciplina. Sic D. Sandoual. *in suis lectionibus*, quem refert, & sequitur Parlad. *lib. 1. de rebus quotid. cap. 16. n. 2. & 3.* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. glossa 8. num. 27.* Dueñas *reg. 366. fine,* Plaza *epitome delictorum, lib. 1. cap. 41. num. 11.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. num. 17.* vbi refert etiam, quòd cùm esset assessor iudicis cuiusdam recusati, & tractaretur matrimonium inter spurium filium Clerici, & quandam fœminam, connentum fuit, vt pater Clericus certa bona expresse & simpliciter donaret patri, vel matri vxoris spurij, iudicauit donationem esse validam. Eandem sententiam tenet Perez *lib. 1. ordin. tit. 3. l. 22. & lib. 5. tit. 2. l. 1.* & hæc sententia est probabilior.

DVBIVM XLIII.

Qualiter possint parentes succedere filiis illegitimis, siue naturalibus, siue spuriis.

1 Sit conclusio. In eisdem casibus, & eodem modo, quo filij illegitimi succedunt, vel possunt succedere, vel non succedunt, nec possunt succedere parentibus, dicendum est succedere, vel non posse succedere filiis. Patet ex *l. 8. tit. 3. part. 6. fine,* & docet *ibi* Greg. Lopez *vers. manera,* Sylu. *verbo filij, q. 3 fine, & quæst. 4. dicto 1. & 3.* Angel. *ibi n. 2.* Armil. *n. 3. & num. 5.* Rosel. *n. 4.* Tabien. *n. 1.* Bartol. *l. si gener, ff. de his, quibus vt indig.* Panorm. *c. tanta, qui filij sint legit.* Baptista *l. si qua illustris, C. ad S. C. Orphit. num. 56.* Tello *l. 6. Taur. num. 19.* Anton. Gomez *l. 9. Taur. n. 45.* Palacios Rubios *l. 16. Taur. num. 12.* Couar. *4. decret. 2. cap. 8. §. 5. num. 27. paulo ante §. adiiciam tamen,* Plaza *epitome delictor. lib. 1. cap. 41. num. 21.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l. 22.* Castillo *l. 9. Taur. §. si verà de scendentes,* Matienzo *lib. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. glossa 4. num 11. & l. 8. glossa 1. num. 30.*

Hinc infertur spuriis non posse succedere parentes, nec ab eis posse aliquid via donationis recipere. Sic Matienzo, & Anton. Gom. & colligitur ea reliquis citatis, quia ipsi spurij nequeunt parentibus succedere. Item si spuriis aliquid fidei amici committit, vt det patri, dicendum est idem, quod dictum est de eo, quod pater fidei amici committit, vt det spurio. Anton Gomez *ibi,* & ratio est, quia cùm hæc prohibitio principaliter fiat per parentum vitium, *lege finali, Codice de natural. liber. vers. filius enim;* si filius prohibetur capere, qui non deliquit, à fortiori censetur prohibitus pater, qui deliquit; quia omnis causa impediens est fortior in impedimento primam, & immediatam personam, quàm vlteriores, *lege videamus, dig. si is quod metus causa, Authen. multo magis, C. de sacros. Eccles.*

DVBIVM XLIV.

An spurij possint succedere consanguineis patris ex testamento, vel ab eis donationes recipere.

1 Sit prima conclusio: Omnes spurij possunt ex testamento succedere, vel donationem recipere ex consanguineis patris: si excipias spurios Clericorum, & Religiosorum, de quibus postea. Probatur, quia hi tantùm prohibiti sunt recipere à patre, vel ei succedere; cùm ergo sit lex pœnalis, non extendenda est ad patris consanguineos. Sic Bart. & communis, *l. si is, qui ex bonis, ff. de vulg.* Matienzo *l. 5. ordinam. tit. 8. l. 6. gloss. 4. num. 9.* Molina *lib. 2. de primogen. cap. 11. num. 33.* glossa communiter approbata *Auth. quibus mod. natur. effic. in verb. participium, collat. 7.* Acosta *cap. si pater, de testam. 2. p. §. bona omnia, num. 19.*

Hinc

2 Hinc infertur deceptum fuisse Anton. Gomez *l.9. Taur.num.51.fine*, vbi dicit filios natos ex damnato concubitu non posse succedere ex testamento consanguineis patris: quod probat, quia id inuenitur prohibitum in filius Clerici. Sed meritò eum reprobat Matienzo *vbi suprà*, quia pœnalis loquens de filiis Clericorum, non est extendenda ad natos ex damnato concubitu.

3 Secunda conclusio. Spurij Clericorum filij nullo modo succedre possiunt consanguineis ex parte patris, nec ab eis aliquid vllo modo, etiam via donationis recipere. Probatur, quia sic est expressè dispositum *l.6. tit.8. lib.5.noua recopilat.* & docent omnes autores.

4 De spuriis verò natis ex Monachis, vel Monialibus videtur dubium; quia *dict. l. 6.* non loquitur de eis, sed solùm de filiis Clericorum, & cùm sit lex pœnalis, non est extendenda.

5 Tertia conclusio. Spurij nati ex Monachis, & Monialibus non possunt succedere cnnsangoineis ex parte patris, nec ab eis aliquid recipere vita testamenti, vel donationis, vel quauis alia quia *l.9.Taur.* extendit *l.de Soria*, quæ in noua recopilat. est *l.6.tit.2.lib.5.* disponentem, ne filij Clericorum possint aliquid à consanguineis patris recipere: extendit (inquam) ad filios Monachorum professorum, vel Monialium professarum, & iubet, vt dispositum in illa lege seruetur, etiam quoad hos spurios. Sic Acosta *vbi supra*, & Palacios Rubios *l.10. Taur.n.26.* dicit forte hanc sententiam esse veram: & innuit expressè Anton.Gomez *l.9.Taur.num.15.*

DVBIVM XLV.

An filij spurij possint heredes institui ab auo, vel ab eo donationem recipere.

1 Sit prima conclusio. Filij spurij Clericorum non possunt ab auo hæredes institui- nec ab eo donationem recipere. Patet ex dictis *dub. praced.* vbi probatum est hos esse incapaces recipiendi aliquid à consanguineis patris.

2 Secunda conclusio. Licèt pater non possit hæredem instituere filium spurium, potest tamen hæredé instituere nepotem ex filio spurio. Probatur ex *l.fin.Cod. de natur.liber.* & ex eius ratione; quia quòd spurius non possit institui, non prouenit ex eius delicto, sed ex paterno, ad refrænandam scilicet patris incontinentiam, sed pater non deliquit quoad nepotem, sed tantùm quoad filium; ergo non punitur quoad nepotem; potest ergo relinquere nepoti. Hanc docent Bart. *l. Gallus, § quid si tu.ff.de liber. & posthum.* & ibi Dynus, Alexand. Iason. *num.* 19. Paulus à Castro *num* 6. Plaza *epitome delict. lib.1.cap.41. num.20.* Rojas *epitome success. capite* 20 *numero* 30. Xuarez *l.1.tit.6.lib.3.fori, num.17.* Boërius *decis.* 127. *numero* 16. Cassaneus. quem refert, & sequitur Matienzo *lib. 5.ordinam. tit.8. l.6. glossa 8.num.11.* Pinellus *C.de bonis matern.l.3. num.20* Greg. Lopez *l.10. vers.la manda, tit. 13.part.6.* Iulius Clarus *lib. 3. receptar.sentent.§. testam.q. 92.* Molinæus, Decius, Corneus, Gualdensis, Bermondus, Panorm. Immola, Aretin. quos refert, & sequitur Dueñas *regula 366.limit.2.* Guillelmus *capite Raynutius, de testament. §. & vxorem nomine Adelasiam, decis.5.numero 131.* Cifuentes *l.9.Taur.numero septimo*, Castillo *l.9.Taur.§.ex testamento*, Anton.Gomez *l.9.Taur.num.17.* Parlad. *lib.1. de reb.quotid.capite 16.numero 4.* Couar. *4. decret.2.part. cap.8.§.5.num. 13* Perez *lib. 5. ordinam. tit. 2. l.1.fol.98. spurij adeò*, Syluest. *verbo filij q.4.* Montalb. *lib.3.fori, tit. 5.l.10.vers.en adulterio*, Mantica *de coniect.vltim. volunt. lib.8.tit.5.num.15.*

3 Nota aliquos limitare hanc conclusionem, modò talis nepos sit filius legitimus spurij, quia *dicta l.fin.C.de natur. liber.* loquitur de nepote, qui est filius legitimus. Sed absque dubio dicendum est conclusionem tenere verum, etsi nepos sit etiam filius spurius; quia ratio *dicta l.finalis* æquè procedit in nepote, qui est filius spurius, ac si esset legitimus; solùm enim pater prohibitus est relinquere filio suo spurio. Sic Paulus à Castro *ibidem*, Pinellus *num.12.* Matienzo *num.21.*

4 Secundò nota aliquos limitare hanc conclusionem modò talis nepos non sit in potestate patris spurij, si enim nepos esset legitimus, & in potestate patris spurij constitutus, non posset hæres institui ab auo. Ratio, quia iam aliquid acquireretur filio spurio, scilicet vsusfructus. Sic Speculator *tit.de success.ab.intestato, §.1. numero 2.*

5 Sed dicendum est hanc limitationem non esse veram, & ideo conclusionem esse veram, licèt nepos sit sub potestate patris spurij. Ratio, quia tunc non acquiritur patris vsusfructus, cum enim patri acquiri non possit, acquiritur ei, cui potest, scilicet filio: & hæc censetur esse intentio disponentis, vt actus valeat. Sic Matienzo *numero 25.* Rojas *n.29.* Anton.Gomez *num.17.* Xuarez *n.17.* Iason. *numero* 26. Bart. Aretinus *vbi suprà*, Salicetus, Angel. relati per Matienzo: idem Castro *dicto numero sexto.*

6 Tertiò nota alios limitare hanc conclusionem, nisi nepos sit natus ex filio Clerici: talis enim nepos natus ex filio Clerici non potest ab auo institui, quia est natus ex filio incestuoso.

7 Sed quidquid sit de nato ex filio incestuoso an possit institui ab auo, de qua re dubio sequenti: at natus ex filio Clerici absque dubio potest institui hæres ab auo; quia filius Clerici non est verè, & propriè incestuosus, incestus enim verus solùm est copula non consanguineis, vel affinibus. Item quia solus filius Clerici prohibetur succedere consanguineis patri, vt dixi *dub. praced.* at hic nepos non est filius Clerici. Sic Panorm. Petrus, Cynus, Dynus, Saliz, quos refert & sequitur Dueñas *vbi suprà*, Parlador, Perez, Plaza, Cifuentes, *vbi suprà.* Matienzo *n.24.* Rojas *n.45.* Couar. *num.14.* Bald. *l.si quis incesti, C.de incestis nupt.*

8 Quartò nota, limitandam esse conclusionem, nisi auus habeat sobolem legitimam; tunc enim licèt nepos sit filius legitimus filij spurij, vel naturalis, non potest hæres institui ab auo. Sic habetur expressè *l fin. Cod.de natur. liber.* & docent Bartol. Paulus à Castro, Gregor. Lopez *vbi suprà*, Alexand. Iason, Bertrandus; quos refert &, sequitur Clarus Iulius *vbi supra*, Couar. *n.14.* Matienzo *num.12.* Pinellus *num.10.* Dueñas *vbi suprà* Quare tunc tantùm in hoc regno Hispaniæ potest auus relinquere nepoti quintum, vt benè notat Gregorius Lopez *ibidem.*

9 Quintò nota, limitandam esse similiter conclusionem nisi habeat auus filios legitimatos rescripto Principis. Couar. & Matienzo, & Alexand. *loco proximè citato.*

10 Sextò nota, quòd si nepos ex filio spurio caret patre, absque dubio potest institui ab auo; quia iam non instituitur patris contemplatione. Sic Antonius Gomez, & Paulus à Castro *suprà*. Si verò adhuc viuat pater, distinguendum est sic: si instituitur contemplatione patris, nihil valet institutio, quia qui per se est incapax, est etiam incapax mediante alterius persona, *l.1.Cod.de natur.liber.* si verò non contemplatione patris, valet institutio: in dubio autem præsumitur non contemplatione patris institutus: quia in dubio non præsumitur delictum. Sic Paulus à Castro, Bart. Castillo, Montalbus, Xuarez, Antum.Gomez. Couar Perez *vbi suprà*, Matienzo *numero 21.22.*

11 Aduerte hìc, quòd non dicitur auus relinquere nepoti contemplatione sui filij, qui est pater nepotis, eo quòd diligit propter nepotem, sed quando relinquit nepoti, vt acquiratur aliquid filio. Sic colligitur ex omnibus authoribus præcedenti notabili citatis, qui explicant contemplatione patris, id est, ita vt patri acquiratur: & docent expressè Bart. Paulus à Castro, Castillo.

12 Ex his infertur optimam esse cautelam ad relinquendum aliquid spurio, dare ei ad alimenta, vel spuriæ ad dotem non iure proprietatis, sed vsusfructus, fundum cuius redditus non excedant valorem quinti, hac lege, vt post spurij mortem ad eius liberos pertineant, quoad vsumfructum, & proprietatem: at si spurius sine liberis decesserit, reuertuntur vsusfructus cum proprietate ad patrem; & licèt fundus excedat valorem quinti, potest hoc pater facere: modò careat filiis legitimis; quia non legat spurio, plus quàm quintum, nepotibus autem benè potest legare. Sic Bart. *l. fin. ff. de his, quibus vt indig.* Parlad. *vbi suprà, num.* 4. Xuarez *vbi suprà, num.* 22.

13 Vltimò nota, quòd inter coniunctos mediante coniunctione spuriæ non datur ius succedendi, *l. si. spurius, ff. vnde cognati,* Couar. 1. *var. cap.* 8. §.... *num.* 1. 3. & 19. Menoch *consil.* 345. *num.* 18. *vers. non enim spurius, volum.* 4. Riminal. *cons.* 442. *num.* 5. *volum.* 4. Rojas *epitome success. cap.* 10. *num.* 40. 47. 85. & 135. Dueñas *reg.* 366. *n.* 1. 7. 8. & 10. Anton. Gomez *l.* 9. *Taur. num.* 50. Plaza *de delictis cap.* 41. *num.* 21. Menoch. *cons.* 60. *num.* 31. *volum.* 1. Peregrinus *de iure fisci, lib.* 3. *tit.* 18. *num.* 26. & 29.

DVBIVM XLVI.

An nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini, possit institui ab auo.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit posse. Probatur, quia ratio *l. fin. C. de natur. liber.* scilicet, quòd incapacitas est ob patris delictum quod non est ega nepotem, procedit etiam in hoc casu. Hanc tenent Anton. Gomez *l.* 9. *Taur. num.* 17. Castro *l. Gallus, §. quid si qui, num.* 6. *ff. de liber. & posth.* & Iason *ibi num.* 15. Castillo *l.* 9. *Taur. §. ex testamento.*

2 Secunda sententia dicit non posse. Probatur ex *l. si quis incesto. Cod. de incestis nupt.* vbi expressè statuitur, vt committens incestas nuptias non testetur, nisi inter certas personas, de quibus ibi fit mentio; sed inter has non comprehenditur hic nepos: ergo. Hanc tenent Bald. *dict. l. si quis incesti, & cap. in præsenti, de probat. num.* 55. Gregor. Lopez *l.* 19. *vers. heredar, ad finem, tit.* 5 *part.* 6. Corsetus, Alex. Salic. Vermondus, Guillem. Benedict. quos refert, & sequitur Dueñas *reg.* 366. *limit.* 2. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 7. Couar. 4. *decret.* 2. *part. cap.* 8. §. 5. *n.* 13. Plaza *de delictis, lib.* 1. *cap.* 41. *num.* 2. Laudensis, Hyppolitus, Barbat. Platea, quos refert, & sequitur Rojas *epitome success. cap.* 20. *num.* 31. 33. Rodericus Xuarez *l.* 1. *tit.* 6. *lib.* 3. *fori, num.* 18. 29. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *gloss.* 8. *n.* 23. & est communis.

3 Sit conclusio. Hæc vltima sententia est probabilior. Patet ex dictis.

4 Nota primò hanc sententiam habere verum, quando pater nepotis esset natus ex matrimonio incestuoso, non autem quando ex alio concubitu incestuoso, quia de solis nuptiis incestuosis loquitur *dict. l. si quis incesti.* Sic Gregor. Lopez *vbi suprà*, vbi addit idem esse dicendum, quando natus esset ex matrimonio alia ratione vetito: & idem glossa *d. l. si quis incesti.* Sed contrarium est verius; quia est pœna, & sic est restringenda: & in quantum dicit *dict. l. si quis incesti, vetitique matrimonij*; intellige, id est, vetiti propter incestum, vt explicat ibi glossa *vers. vetiti*, & Rojas *vbi suprà.* Hanc tenent Rojas *num.* 34. Boërius Salic. Decius, & communis, vt refert, & sequitur Iulius clarus *practic. crim. lib.* 5. §. *incestus.*

5 Secundò nota, quòd hæc non habent locum, vbi in ipsis contrahentibus esset ignorantia iuris prohibentis matrimonium, vel facti, scilicet consanguinitatis. Sic Bartolus, quem refert, & sequitur Iulius Clarus *vbi suprà*, Couar. plures referens 4. *decret.* 1. *part. cap.* 6. §. 8. *num.* 21. Siluest. *donatio* 1. *q.* 1. *vers.* 8. Tabian. *donatio* 1. *vers. decimus, & vers. vndecimus*, Angel. *donatio* 1. *num.* 14. 15. Immò Iulius Clarius, & Couar. plures referentes dicunt id esse verùm, licèt ignorantia proueniat ex culpa lata. Item locum non habent, si ab initio bona fide contractis nuptiis, postea detecto impedimento, in eodem matrimonio contrahentes perseuerant. Sic plures, quos referunt, & sequuntur Couar. & Iulius Clarus *ibidem.*

6 Tandem nota, quòd cùm ratio, ob quam contrahentes incestas nuptias non possunt testari, nec donare, sit, quia eorum bona pertinent ad fiscum, & hoc exigat sententiam iudicis declaratoriam; si ante talem sententiam docent, tenebit factum, nec donatarius tenetur restituere ante iudicis sententiam. Sic Syluest. Ang. Tabien. *ibi.* Quare si aliquid relinquant nepoti, tenebit factum.

DVBIVM XLVII.

An spurius possit præscribere relicta, vel donata à patre.

1 SIt prima conclusio. Spurius licèt putet se esse legitimum, nequit præscribere præscriptione decem, vel viginti annorum. Ratio, quia non habet titulum, nisi lege reprobatum. Sic glossa, Bald. Salic. Corneus, Balbus, Alex. Vermondus, quos refert, & sequitur Plaza *lib.* 1. *de delictis, cap.* 41. *num.* 16. Matienzo *lib.* 5. *ordin. tit.* 8. *l.* 6. *glossa.* 3. *num.* 4. Rojas *epitome success. cap.* 20. *num.* 123. Montalbus *l.* 10. *tit.* 5. *lib.* 3. *fori*, Dueñas *reg.* 366. *ampliat.* 5. Cifuentes *l.* 9. *Taur. num.* 16. Perez *lib.* 8. *ordin. tit.* 13. *l.* 2. *fol.* 304. *pag.* 1.

2 Secunda conclusio. Benè tamen potest præscribere, si habeat bonam fidem tempore triginta, vel quadraginta annorum. Sic Cifuentes, Bald. Perez plurez referens.

LIBER

LIBER QVINTVS

Opuſculorum moralium, ſeu conſiliorum, circa ieiunium, & obſeruationem Feſtorum.

CAPVT I.

Circa Ieiunium.

SVNMARIVM.

DVB. 1 *An ieiunium ſit in precepto.*
2 *Quos obliget praceptum ieiunij, ſcilicet an pueros.*
3 *An conſuetudo laicorum, vel populi obliget Clericos, & Religioſos circa abſtinentias, & ieiunia.*
4 *An ſenectus excuſet à precepto ieiunij.*
5 *An diſpenſatio excuſet à ieiunio, & cuius debet eſſe diſpenſatio, & an neceſſario requiratur cauſa, vt talis diſpenſatio excuſet.*
6 *Qua ſint cauſa ſufficientes ad diſpenſandum in ieiuniis, & eſu carnium, & lacticiniorum.*
7 *An labor corporalis excuſet à ieiunio.*
8 *An nolentes conducere operarios in die ieiunij, niſi cum pacto, quod non ieiunent, peccent.*
9 *An peccent patresfamilias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè poteſt differri in alium diem.*
10 *An itinerantes excuſentur à ieiunio.*
11 *An peregrinatio cauſa deuotionis facta. Item an ſentire fortiores carnis tentationes, & ſe ad luxuriam procliuiorem, excuſet à ieiunio.*
12 *An ſumentes diſciplinam publicam in die Iouis ſancti, ſi videant quod ex tali labore non poterunt ieiunare, excuſentur à peccato.*
13 *An propter maius bonum excuſetur quis à ieiunio, vt quando quis incumbit ſanctioribus operibus, vt prædicationi, auditioni confeſſionum, lectioni publica, quibus poteſt incumbere ſimul ieiunando.*
14 *An infirmitas excuſet à ieiunio.*
15 *An paupertas excuſet à ieiunio.*
16 *An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij iis, quos ſciunt ſoluturos ieiunium, peccent. Item an inuitantes alios ad cœnandum in die ieiunij peccent.*
17 *An peccent patresfamilias miniſtrantes cœnam famulis, & filiis ſuis nolentibus ſinè cauſa ieiunare.*
18 *Qui dies ſint ieiunij.*
19 *An iure interdicatur in tota Quadrageſima etiam in Dominicis eius, edere oua & lacticinia.*
20 *An in reliquis ieiuniis extra Quadrageſimam iure interdicatur eſus lacticiniorum.*
21 *An ſaltem ex conſuetudine ſit preceptum in Hiſpania abſtinendi à lacticiniis in diebus ieiunij, & ſextis feriis extra Quadrageſimam.*
22 *In quo conſiſtat ieiunium Eccleſiaſticum, & an vnica comeſtio ſit de eius eſſentia; & an ſi ea excedat metas temperantia ſoluat ieiunium, & an ſi ex inaduertentia aliquid ſumatur, ſoluatur ieiunium; & an peccet quis toties, quoties comedit in die ieiunij, vel tantùm in ſecunda comeſtione.*
23 *An potus ſoluat ieiunium.*
24 *An interruptio comeſtionis faciat, vt ſit ſecunda comeſtio, & ſic ſoluat ieiunium.*
25 *An ſit licita in diebus ieiunij collatio ſerotina, & qualiter ſit licita.*
26 *An vigilia Natiuitatis Dominica licitum ſit facere maiorem collationem, quàm aliis diebus.*
27 *An liceat collationem ſerotinam manè facere, & differre prandium in noctem.*
28 *Qua hora ſit comedendum in die ieiunij, & an licitum ſit anticipare horam.*
29 *An diſpenſatus, vt edat carnes, ſit excuſatus à ieiunio.*
30 *An qui habet facultatem edendi carnes, & non vult illas edere, teneatur ieiunare; & quid ſi voluerit ieiunare, & ſit diſpenſatus ad edendas carnes.*
31 *An ſi qui habet priuilegiũ, vt edendo carnes ſatisfaciat precepto ieiunij, quale concedebatur in Bullis cruciata antiquis, teneatur ieiunare, licet comedat carnes.*
32 *An ſi quis in die ieiunij Quadrageſimalis, in quo ſunt prohibita oua, habeat ſufficientem ſuſtentationem ſecundùm modum ſuum abſque hoc quòd comedat oua, vel lacticinia, ſi non ieiunet, at verò ieiunare nequit, ſi non comedat oua, vel lacticinia abſque Bulla, eam enim non habet, nec habet vnicam refectionem ſufficientem pro toto die, vt ſic ieiunet, niſi hac comedat, an poſſit, & teneatur comedere, vt ſic ſeruet preceptum ieiunij.*
33 *An ſit licitum abbreuiare vitam ieiuniis, & abſtinentiis, & vires minuere.*
34 *An licitum ſit abſtinere à carnibus etiam in extrema neceſſitate, vt faciunt Carthuſienſes.*
35 *Vter peccet magis qui in capite Quadrageſima vult nullum diem Quadrageſime ieiunare, an is, qui per ſingulos dies non vult ieiunare.*

DVBIVM I.

An ieiunium ſit in precepto.

NOTA duplex eſſe ieiunium: aliud Eccleſiæ, quod conſiſtit in certo modo abſtinentiæ ſtatuto; aliud verò ieiunium morale, ſeu virtutis, quod in præſenti materia vocatur à Doctoribus, & à Diuo Thoma 2. 2. *quæſtione* 147. *articulo tertio*, ieiunium naturæ, quod non habet determinatum diem, vel modum, vel horam comedendi, vel cibi qualitatem, ſed ſumitur ſecundũ quod vnicuique neceſſarium eſt ad carnem domandam, deletionẽ, & cohibitionem culpæ, & ad eleuationẽ mentis in ſpiritualia.

2 Sit prima concluſio. Poteſt quis etiam poſtquam ab Eccleſia ſtatutum eſt ieiunandi præceptum, eſſe obligatus ad ieiunium naturæ, quando non tenetur ad ieiunium Eccleſiæ; & hoc ex iure naturali, & diuino, ſcilicet quando tale ieiunium eſſet alicui neceſſarium ad ſedandam carnis contumaciam, nec alio adhibito medio poſſet tentationi alicui reſiſtere: non tamen tenetur tunc ieiunare ſecundùm formam ieiunij Eccleſiaſtici, ſed tenetur parciùs edere, & bibere ſecundùm quod eſt neceſſarium ad talem finem, arbitrio prudentis. Sic Diuus Thomas 2. 2. *quæſt.* 147. *art.* 3. Palacios 4 *diſputatione* 15. *quæſtione* 8. & nonnulli docti iuniores. Quando verò ſit talis neceſſitas, & tempus huius obligationis arbitrio prudentis iudicandum eſt. Ita prædicti iuniores.

3 Hinc infertur, quòd si quis ex eo quòd non abstineret à tali cibo, vel potu, expertus esset pati tentationem ipsum superantem non ieiunando ieiunio naturæ. Ratio, quia obligat tunc præceptum naturale, & materia est grauis. Sic tamen licèt noru insurgere tentationem, at est certus, & moraliter securus se illa non vinci, non peccat mortaliter, Sic præfati iuniores.

4 At verò de ieiunio Ecclesiastico licèt conueniat inter Catholicos esse obligationem in Ecclesia ad ieiunium sub peccato mortali: at non conuenit inter eos, vnde ortum habeat hæc obligatio. Nam Caietan. *in summa, verbo ieiunium, cap. 4. & 2. 2. q. 147. art. 3. in fine* non esse de hoc præceptum Ecclasiasticum obligans ad mortale, affirmat: sed hanc obligationem haberi ex consuetudine. Ratio, quia non reperitur textus per verba præceptiua hoc iubens.

5 Secunda tamen conclusio sit; de ieiunio Ecclesiæ est præceptum Ecclesiasticum obligãs ad mortale, & non habetur hoc præceptum ex sola consuetudine. Probatur, quia id videtur expressè præcipi, *cap. non liceat, & cap. non oportet, & cap placuit, de consecrat. dist. 3. & cap Quadragesima, de consecr. dist. 5.* licèt enim non videantur omnino verba præceptiua, at vsus totius populi Christiani explicuit esse præceptiua: & *Clement. exiui, de verb signif.* Clemens Papa loquens de iis, quæ sub peccato mortali obligant, dicit Fratres Minores non deobligari propter ieiunia regulæ à ieiuniis Ecclesiasticis, quæ cæteri fideles seruare tenentur. Item, quia (vt benè ait Caietan. *vbi infrà*) multi putantes omnes leges Ecclesiæ à iuris volumine petendas esse; quia multæ sunt, quas vsus insetuit. Adde quòd vulgaria iuris volumina non complectuntur omnia Conciliorum scripta, & Pontificum. Item quidam valdè doctus recentior Magister dicit quòd hoc præceptum est viua voce prolatum a temporibus Apostolorum, & forsan scriptum, licèt non deuenerit ad nos Hanc tenent D. Thom. *d. lo art. 3. corpore, & ad 2. & 3.* Durandus *4. dist. 15. q. 9.* Syluest. *verbo ieiunium, q. 1.* Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiunio, fol. 385.* Armill. *verbo ieiunium, num. 7.* Ledesm. *1. 4. q. 17. art. 2.* Metina *C. de ieiunio, q. de necessitate seruandi ieiunia,* Nau. *summa, cap. 21.* Hisp. *num.* Lat. *num. 11.* Couar. *lib. 4. var. cap. 20 num.* Sotus. *lib. 1. de iust. q. 6. art. 4.* Palacios *vbi supra.* Metina *1. 2. q 88. art. fine* Cano *lib. 2. de locis theolog. cap. 9 ad 2.* Toletus *in summa*, Victoria & docti iuniores.

6 Nota tamen sententiam Caietani non esse erroneam nec temerariam, licèt sit falsa; quia ipse concedit esse præceptum obligans ad mortale ieiunandi, saltem ex consuetudine. Sic nonnulli docti recentiores.

DVBIVM II.

Quos obliget præceptum ieiunij, scilicet an pueros.

1 HAc in re plures censent ante 21. annum pueros ad ieiunandum obligari; & varios annos designant huius obligationis. Sic plures, quorum placita refert Alensis *5. p q. 102. membro 2 art. 3.* & ipse censet decimo octauo ætatis anno obligari ad ieiunij præceptum.

2 Alij verò censent pueros, cùm primùm sunt doli capaces, & possunt peccare mortaliter, teneri ad ieiunia Ecclesiæ; sicut tenentur agere pœnitentiam pro peccatis. Hæc opinio tribuitur à Caietano *vbi infra.* Innocentio *rubr. de obseruat. ieiun.* Supplemento, & Martino; eandem tenet Aucel. *verb. ieiunium, num. 13.* & aliqui (vt refert Metina *vbi infra*) eum Corduba *summa casuum, q. 60.* tenent pueros ante 12. annum teneri ieiunare aliquos Quadragesimæ dies, & vigilias. Idem Manuel *1. tomo summæ, cap. 23. num. 4.*

4 Alij dicunt communiter non teneri ieiunare ante 21. annum completum: at qui ante eam ætatem robusti sunt, teneri. Sic Durandus *4. dist. 15. q. 10. num. 4.*

4 Sit tamen conclusio. Nullus quantumuis robustus, & fortis sit, tenetur ex præcepto Ecclesiæ ieiunare ante vigesimumprimum annum completum. Probatur, quia licèt hoc non habeatur ex iure, habetur tamen ex generali Ecclesiæ consuetudine sic communiter recepta, & intellecta secundùm communem Doctorum sententiã; & huius ratio est, quia regulariter, & in plurimum pueri ante vigesimum primum annum habent naturam debilem, & indigent frequenti cibo non simul, sed pluribus vicibus sumpto, & indigent multo nutrimento propter augmenti necessitatem, quod fit de alimenti residuo; & status augmenti communiter est vsque ad illam ætatem, iuxta sententiam peritorum Philosophorum, & Medicorum, & ideò Ecclesia noluit pueros ante vigesimumseptimum annum obligare ad ieiunium. Sit D. Thom. *2. 2. q. 147. art. 4. ad 3.* & Caiet. *ibi. & in summa, verbo ieiunium,* & D. Thom. *4. dist. 15. q. 3. art. 2. quæstiunc. 3.* Syluest. *verbo ieiunium, q. 6.* Tabien. *ibi. q. 16.* Rosel. *14.* Armil. *num. 3,* Paludan. *4. dist 15. q. 4.* Nauar. *summa cap. 21. num 15.* D. Anton. *2 p. tit. 6. cap. 2. §. 4.* Palacios *4. dist. 15. disput. 7.* Metina *lib. 1. summa, cap. 14. §. 10* Ledesm. *1. 4. q. 17. art. 3.* Metina *C. de ieiun quæst. de his, qui tenentur ad ieiunia.* Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiun. q 6. dub. 4. fol. 399.* & docti iuniores. Vide quę dixi *lib. 1. summæ, cap. 12. num. 6.*

5 Nota quod dixi non teneri *ex præcepto Ecclesiæ*, quia possent ad id teneri ex voto, quod ieiunandi emiserunt, vel ex pœnitentia iniuncta eis ieiunandi à Confessario secundùm omnes; & possunt teneri iure naturali ad aliquam abstinentiam, sic per alia media non possunt tentationibus resistere, iuxta dicta *dub. præcedent.* Sic Angles, & præfati iuniores.

6 Item possunt pueri in aliquo casu speciali obligari ab Ecclesia ad ieiunium: vt pro aliqua necessitate Ecclesiæ vniuersalis. Sic nonnulli docti recentiores. Hinc

7 Infertur primò statuta Synodalia præcipientia aliquod ieiunium, & ieiunia votiua alicuius ciuitatis, non obligare pueros ante vigesimum primum annum completum. Ratio, quia illa vincula non habent maiorem vim, quàm præceptum Ecclesiæ generale. Sic Angles, & præfati recentiores,

8 Secundò infertur malè sensisse quosdam dicentes, quòd quando aliquis adimplet vigesimumprimum annum in dimidio Quadragesimæ, non tenetur in rigore ieiunare reliquam Quadragesimæ medietatem, quia præceptum datur de tota Quadrasima. Sed oppositum est certissimum; immò licèt vnus tantùm superlit Quadragesimæ dies, tenetur illum ieiunare: quia præceptum est de tota Quadragesima, & de singulis diebus: & sic dicemus *infra*, eos, qui non possunt ieiunare totam, & possunt partem, teneri ad id, vt dixi *lib. 1. summæ cap. 19. num. 8. & 9.* Sic Caiet. *verbo ieiunium, cap. 4. fine*, & nonnulli docti iuniores.

9 An pueri minores vigesimoprimo anno professi in Religione, in qua sunt aliqua ieiunia, ad quæ regula obligat sub peccato mortali, vt in Religione diui Francisci, teneantur sub peccato mortali ad illa, latè dixi *lib. 4. summæ, capite 11. num. 56.* Et an consuetudo alicuius loci circa ieiunia, & cibos, prohibitos, obseruationem festorum, & auditionem Missæ, obliget aduenas, & peregrinos. Item an teneantur in eo loco ad consuetudines proprij domicilij, latissimè egi *lib 1. summæ cap. 12. à num. 15. & lib. 3. de matrimon. disp. 18. à num. 1.* vbi multis corollariis multos casus explicui.

DVBIVM III.

An consuetudo laicorum, vel populi obliget clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia.

1 SIt conclusio. Conuentus Religiosorum non tenetur stare præceptis, aut consuetudinibus particu-

particularibus oppidi, vt resident, sed tantùm generalibus præceptis,& consuetudinibus. Sic docti iuniores. Ad idem sunt Metina *C. de ieiunio, quæst. quando necesse est ieiunare, in principio.* Ledesm. 2.4.q.27. art. 3.fol.204. *vers.tertiò dico.* Angles *floribus quæst. theolog.* 1. *p. mat. de ieiunio,q.4.dub.*2. D. Anton. 2.*p.tit.6.cap.*2. §. 2. Sylueft. *verbo ieiunium,q.*2. vbi dicunt, quòd consuetudo sæcularium non ligat Clericos, nec Clericorum consuetudo Religiosos,nec consuetudo loci vniuersitatem,nec ecõtrà; quia sunt diuersi status,& diuersis statutis, & consuetudinibus gubernantur. Immò Compluti non comedunt aliquando carnes ciues, & scholastici comedunt, vt refert quidam doctus neotericus.

a Nota tamen quòd circa dies festos statutum in Trident.*sess.*25. *decreto* 1. *de reformat. cap.* 12. vt teneantur Regulares etiam exempti obseruare dies festos, quos Episcopi in suis diœcesibus obseruari præceperint.

DVBIVM IV.

An senectus excuset à præcepto ieiunij.

1 Sit prima conclusio. Senectus verè excusat à ieiunio Ecclesiæ. Ratio, quia vera senectus est quædam incurabilis infirmitas:vnde Græci dicunt ipsam senectutem morbum, quòd confirmat Cicero *de senectute;* & Aristol.vocat senectutem morbum naturalem: ergo cùm aliæ infirmitates excusent, excusabit etiam hæc. Item, quia senex indiget frequenti cibo ad suam sustentationem: multum enim simul sumptum non potest digerere,propter naturæ debilitatem. Sic omnes Doctores citandi.

2 Secunda conclusio: ab Ecclesia non est determinatum tempus senectutis deobligans à ieiunio, immò nec ex natura rei est determinata ætas senectutis. Ratio, quia senectus verè significat ætatem, in qua datur occasus,& diminutio virtutis,& caloris naturalis: qui quando incipiat, non est certum, & liquidum in omnibus indiuiduis. Verum est tamen, quòd quandocunque est verè senex, ita vt manifestè incipiat decrescere natura,& indiget frequenti cibo, non tenetur ieiunare, quia (vt dixi) talis senectus est infirmitas incurabilis. Sic tenent Ledesm.2.4.q 17.*art.*3.*fol.*102.*pag.*4. Angles *floribus* 1.*p. mat.de ieiunio,q.*6.*dub.*6.*fol.*401.Caiet.2.2 q.147.*art.*4 & *summa,verbo,ieiunium.*Pedraxa 3.*præcepto*, §.13. Nauarr. *summa cap.* 21.Hisp.*num.*15.vtraque latina *num.*16. Armil.*verbo ieiunium,num.*3. Rosella *num.* 15. Syluest. *q.* 6. *dicto* 1. Tabien.*q.*17.D.Anton. 2.*p.tit.*6.*cap.*2.§.6. Metina *C.de ieiunio,quæst.de his,qui ad ieiunia tenentur,* Gabr. 4.*dist.*16 *q.*3.*art.* 1.Palacios 4.*dist.* 15. *disput.* 8. Metina *summa lib.*1.*cap.*14.§.10.& docti iuniores.

3 Hinc infertur, quòd qui ante sexagesimum annum sunt iam senes,& debiles, excusantur. Sic colligitur ex Doctoribus citatis,& tenet expressè Angles *supra.*

4 Nota tamen, quòd cùm fuerit dubium de impotentia ad ieiunandum, tantùm debet attendere Confessor vt necessitati prouideat cum minima legis iactura;vt si satis fuerit, vt horam præueniat, vel nocturnam refectiunculam indulgentiùs faciat, debet hoc concedere, & non ex toto ieiunium relaxare. Sic Angles *ibi.*

5 Sed loquendo de ætate, in qua communiter excusantur senes, aliqui dicunt communiter excusari anno septuagesimo ratione senectutis.Sic Tabien. Syluest. Gabriel. Rosella *suprà*; alij verò mitiùs loquuntur.

6 Sit tertia conclusio, Communiter, & regulariter loquendo sexagenarij excusantur à ieiunio ratione senectutis; quia tunc vt plurimum est occasus, & diminutio virtutis. Sic Nauar. Pedraxa, Metina, Caietan. Armil. Angles *suprà*, & quidam docti iuniores. Vnde hac ætate nisi euidenter constet ex robustiore complexione posse absque læsione ieiunare, non tenentur ieiunare: quia ex quo de ætate constat,& de robore est ambiguum, nõ est vltrà expectandum: quia senectus est irreparabilis morbus de quo latè dixi *lib.*7.*de matrim. disput.*32. *n.*17. vbi etiam dixi,an in fœminis citius contingat senectus,quàm in viris: & ideò fœminæ quinquagenariæ deobligantur à ieiunio.Sic Caietan.Pedraxa,& aliqui iuniores, qui iuniores dicunt sat esse annum inceptum,id est, quòd attigerint sexagesimum annum: & colligitur id ex Caiet. dicente excusari sexagenarium, vel sexaginta annorum: & eodem modo,quo Caietanus,loquitur Nauar.in summa Latina;licèt in Hispania dicat excusari post sexaginta annos.

7 Vltima conclusio Licet aliqui sentiant, quòd si euidenter constaret aliquem sexagenarium esse robustum ad ieiunandum absque aliquo detrimento, teneretur ieiunare: quia tantùm excusatur ratione detrimenti. Sic Caiet.Pedraza,Syluest. Tabiena, Metina *suprà.* At satis probabile est post illam ætatem eos excusari, licèt aliqui in illa ætate inueniantur robusti ad ieiunandum: quia pueri eo quod regulariter ante vigesimumseptimum annum non habeot perfectum robur, & augmentum, non tenentur ieiunare; licèt aliqui robusti sint, & viribus polleant: ergo similiter senes, cùm in anno sexagesimo communiter deficiant, licèt aliqui robusti sint, excusabuntur.Sic Angles *vbi suprà,* & nonnulli docti recentiores.

DVBIVM V.

An dispensatio excuset à ieiunio, & cuius debet esse dispensatio,& an necessariò requiratur causa,vt talis dispensatio excuset.

1 De hac re videbis Manuel 1.*tomo summæ, cap.* 14. & Ludouicum Lopez 2.*part.de ieiunio,cap.*112. *fol.*919.*columna* 2.& 607. Sit

2 Prima conclusio. Dispensatio excusat à ieiunio:conclusio est certissima,& omnium, quia cùm hoc præceptum sit humanum, cadit in illud dispensatio.

3 Secunda conclusio. Papa potest dispensare in lege ieiunij.Patet, quia est supra omne ius positum, & ipse solus potest dispensare absolutè, & simpliciter in lege ieiunij,id est,auferre absolutè legem ieiunij, & eximere aliquem omninò à lege ieiunij,ita vt nunquam teneatur ieiunare.Ratio,quia lex ieiunij est Papæ:ergo solus Papa potest in illa dispensare. Inferior enim non dispensat in lege Superioris Sic Caiet. 2.2.q.147.*art.*4.*dub.*1. Nauar *in omnibus summis,cap.*21.*num.*28 Angles *floribus*, 1.*part materia de ieiunio,fol.*94.

4 Tertia conclusio. Si Papa dispenset in lege ieiunij, & quocunque alio iure humano Ecclesiastico absque iusta causa, tenebit factum: & similiter est dicendum de Principe sæculari respectu suarum legum. Ratio quia tale ius nullam aliam vim habet obligandi, nisi ex voluntate, & iussu legislatoris;ergo si legislator reuocet voluntatem, & iussum,non obligabit:vnde actus sequutus ex tali dispensatione firmus erit,& validus. Hæc est contra Fortunium *l.Gallus,§.& quid si tantum,ff.de liber.& posthum.* vbi dicit talem dispensationem esse nullam, & actum ex ea sequutum esse inualidum. Sed nostra conclusio est certissima,& communis. Sic tenent Ledesma 2. 4. q. 27. *art.*2.*fol.*376.*pag.*4.Angles *floribus* 1.*part.materia de ieiunio q.*5.*dub.*2.*fol.*394. Metina 1.2.q.97. *art.*4. Palacios 4. *dist.*15.*disp.*28 *fol.*118. Turrecr.*cap.*1.*dist.*89.*n.*14. Victoria *de potestate Papæ,n.*15. Cord. *lib.*4. *quæstion.* q. 8 Caiet.1.2.q.96.*art.*5.Nauat.*c.*23.Hisp.*num.*42.Lat.*n.*44 Innoc.*cap.cum ad monasterium, de statu monach.* Syluest. *ver.dispensatio,q.*3.Augel.*num.*3. Armil.*num.*14. Panor. *cap.non est de voto,* Decius,& alij,quos refert,& sequitur Couar.4. *decret.*2.*p.cap.* 6.§.9. *num.* 10. Sotus *lib.* 10. *de iust.q.*7.*art.vltimo,*Veracruz 2 *p.specul.art.* 27. Aragon 2.2.q.89.*art.*9.*propè finem.*

5 Quarta conclusio. Peccabit tamen Papa, & Principes dispensans in sua lege sine iusta causa. Ratio, quia hæc non est dispensatio, sed potius dissipatio, & sic erit

pec

peccatum imprudentiæ:erit etiam peccatum infidelitatis, quia non habet intentionem ad bonum commune; & sic D.Bernad.*lib. de dispensat.& precepto*, vocat dispensatores sine causa iusta dissipatores. Vnde legislator debet habere præ oculis illud Pauli, *Habere potestatem non in destructionem,sed in ædificationem Ecclesiæ.*Hanc tenent Palacios,Angles,Sotus,Varacruz,Metina, Victoria,Corduba *supra*,Syluest.*verb dispensatio*, *in principio, n.*2. Couar.*vbi suprà num.*7.D.Thom.1.2.q.97.*art.*4. & *ibi* Caiet.idem Aragon, & alij;& est certa apud omnes.

6 Quinta conclusio. Huiusmodi peccatum iniquæ dispensationis sine causa in iure humano est mortale ex suo genere,vnde erit peccatum mortale dispensare sine causa in legibus grauibus,& multum conducentibus ad bonum commune,& bonos mores, vt in recitando horas canonicas,in audiendo sacrum in festis,in ieiuniis,& in reliquis huiusmodi, & similiter in legibus ciuilibus grauibus. Probatur,quia dispensare sine causa ex se est iniuriosum reipublicæ,& destructiuum bonis communi, bonæ consuetudinis, & scandalosum: sed omnia hæc sunt mortalia ex genere;ergo hoc est peccatum mortale ex genere.Secundò probatur,quia si ex genere non esset mortale, nunquam per additionem materiæfieret mortale, vt patet in mendaciis officiosis: & sic licet Papa omnes leges Ecclesiasticas absque causa abrogaret, non peccaret mortaliter: quod est absurdissimum.Hanc sententiam videtur expresse tenere Caiet.*in summa*, *verb. dispensatio*, & *ibi* Armil.*n.*13.vbi dicunt esse veniale dispensare in lege absque causa in rebus paruis,& expressius Couar.*suprà.n.*7.vbi dicit fortassis,& frequentissimè peccare mortaliter: & quamuis *lib.*8.*de matrim.disp.*18. *n.*7.dixerim probabilius esse, hoc peccatum esse tantùm veniale ex genere suo; at modò plus placet esse mortale ex suo genere, & tantùm excusari ob materiæ paruitatem; quando scilicet lex, in qua dispensatur, non esset magni momenti: quod *ibi num.*6.*in fine*,etiam dixi esse satis probabile.

7 Hinc sit petentem, & procurantem talem dispensationem sine causa, scientem non adesse causam, peccare mortaliter in rebus grauibus.Ratio, quia (vt dixi *lib.*8.*de matrim.disp.*18.*n.*8. (hic inducit dispensantem ad rem, quam absque peccato mortali non potest præstare: ergo. Sic Couar.*dicto n.*7.vbi dicit fortasse esse mortale: & quòd peccet, tenet etiam Aragon. Dixi *scientem*,qui si bona fide petit credens esse causam legitimam, excusabitur à peccato,& multo magis, quam Prælatus ipse; quia non pertinet ad eum examinare, an causa sit omnino sufficiens, necne,& ideo securè potest in hoc stare iudicio Prælati. Sic nonnulli recentiores Magistri.

8 Nota primò, quòd non est iudicandum, quæ sint grauia, & quæ leuia præcepta humana, vt dispensatio in illis sit mortalis,vel venialis, facta sine causa per hoc quòd illa frangere sine dispensatione esset veniale, vel mortale,sed debet pensari penes hoc, quòd si ponantur in republica, non multum attinet ad bonum illius, nec si tollantur, subueniunt illam multum,nec multum pertinent ad splendorem reipublicæ, quamuis illa omittere absque dispensatione esset mortale. Sic quidam docti iuniores: & ponunt exemplum, vt dispensare in aliquibus gradibus cōsanguinitatis, & affinitatis, & in lacticiniis absque causa,tantùm erit veniale; quia hæc reputantur minima,& maximè cùm in Hispania sit tanta copia bullarum,quibus tam facilè conceduntur lacticinia, facilior sit dispensatio, & causa fat est. Hæc illi.

9 Secundò nota: quòd cùm dispensare in his leuibus sine causa tantùm est veniale ,dispensare ex parua causa nullum erit peccatum,quia ad dispensandum in leuibus leuis causa sufficit; & sicut parum sufficit ad committendum peccatum veniale, ita etiam parum sufficit ad illud excusandum, nisi sit intrinsecè malum. Sic iuniores præfati.

10 Tertio nota, quòd in dubio, dum non constat de iniustitia causæ, censendum, & præsumendum est causam esse iustam, dum Princeps in iure humano dispensat; quia in dubio iudicandum est pro superiore, *cap.si quid culpatur*, 23.q.1.*cap.in præsentia*, *de renunciation.*& tenent Bart.Cynus,Felin.Decius,quos refert,& sequitur cum multis aliis Couar.*suprà,num.*9.& Palacios *suprà*

11 Sexta conclusio. Licet aliqui Doctores absolutè dicant talem dispensatum à Principe sine iusta causa in iure humano esse tutum in conscientia vtendo dispensatione.Sic Palacios,Turrecrem.Innoc.Syluest.Panorm. Angelus,Aragon,Armil.*suprà*;& potest probari, quia si Papa sine causa omnino aboleret aliquod ius positiuum, non peccaret, qui sine causa non seruaret tale ius: ergo similiter dicendum est,si sine causa dispensetur in illo cum aliquo; quia dispensare cum hoc, est abolere ius quantum ad istum. At fortè hi authores sentiunt esse tutum in conscientia, id est, dispensationem esse validam, & non peccare postea in legem frangendo illam: quod vulgo verissimum est. Dicendum tamen est, quòd dispensatus à Principe sine causa in lege humana non erit reus violatæ legis frangendo illam, nec peccabit contra talem legem:quia iam per talem dispensationem est exemptus à lege illa,peccabit tamen contra ius naturale,quo quælibet pars debet consonare suo toti; turpis enim est pars,quæ non consonat toti:& sic propter hanc indecentiam, & singularitatem irrationabilem erit peccatum. Nec obstat ratio adducta in contrarium, respondetur enim concesso antecedenti, negando consequentiam: quia in primo casu nullus omnino manet titulus obligationis:at in secundo manet ius naturale, contra quod est, quòd manente iure in ordine ad alios, aliquis absque causa non viuat æquali iure cum aliis.Sic tenent Ledesm. 2.4.q.17. *art.*2.*fol.* 376.*pag.*4. Sotus, Angles. Corduba, Victoria *suprà*; Couar. *n.m.*7. & 8.vbi & alios refert.gloss.*cap.non est,de voto*, Caietan.2.2.q.19. *art.* 5.*dub.vltimo*;Nauar.*cap.*23 Hispana *n.*42.Lat *n.*44.

12 Nota tamen, quòd hoc peccatum vtentis tali dispensatione tantùm erit veniale, nisi sequatur graue scandalum, vel cedat in notabile detrimentum aliorum, vt dixi *lib* 8.*de matrim.disp.*18.*n.*12. Ratio,quia minus est vti dispensatione iam data sine causa, quam dispensare,vel petere,aut procurare talem dispensationem:quia dispensatio est veluti scissura quædam,& vulnus legi,& toti corpori sub tali lege vnito illarum,per quod vulnus tollitur ab eo vnum membrum: vsus verò est quando ille, qui iam est dispensatus, & non est membrum illius legis, operatur prout lubet secundùm statum non membri: quod quidem non est tam iniuriosum, sicut primum.Sic Sotus,Angles, Corduba Victoria,Nauar. Couar.*suprà*,& quidam docti iuniores; & notant hi iuniores intellegendum esse hoc etiam de dispensatione in rebus grauibus:& sic intelliguntur Doctores citati, indistinctè enim loquuntur: & Sotus ponit exemplum in ieiuniis;& quia si intelligerent in rebus leuibus, nil dicerent, cùm in talibus etiam dispensans ipse sine causa non peccet mortaliter.

13 Secundò nota,quòd notanter dixi,*vtentem dispensatione in iure humano facta absque causa, peccare venialiter*,quia si talis dispensatio esset in iure diuino manifestè esset peccatum mortale,quia talis dispensatio sine causa esset nulla, v.g si esset in voto, & sic virtute illius frangendo votum, perinde esset, ac sine dispensatione frangeretur.Sic Caiet.*in summa*, *verbo.dispensatio*, & *ibi* Armilla *num.*13.& est certum apud omnes.

41 Tertiò nota, quòd vsus dispensationis factæ à Principe in iure humano absque causa esset peccatum mortale, quando talis vsus cederet in graue detrimentum, & iniuriam aliorum. Sic Sotus *suprà*. Couar. *n.*7.& docti iuniores, qui iuniores ponunt exemplum, vt quando taxatur triticum in toto regno, vel in aliqua ciuitate,aliquis sine iusta causa boni communis eximatur

tur à Principe ab illa taxa, & si pluris vendat, peccat mortaliter, & tenetur restituere: licèt enim ille solutus sit à lege taxationis,& à pœnis, & per consequens à pretio intrinseco taxationis: at non est exemptus à pretio extrinseco, quod prouenit illi tritico ex eo quòd aliæ merces similes tanti venduntur, & sic peccat contra iustum pretium naturale, quod est illud, quo commouiter venduntur similes merces. Sotus etiam, & alij ponunt aliud exemplum: vt si quis procuraret ,priuilegium absque causa ,quo subtrahatur;quia pars, quam non soluit hic,diuiditur inter alios ciues. Sed melius alij dicunt Principem hunc alios eximentem absque causa iusta peccare mortaliter, nisi aliàs recompenset illis grauatis: at procurans hanc libertatem, & exemptionem absque causa, vel non peccabit, vel saltem non peccabit mortaliter. Ratio,quia tributa sunt seruitutes quædam:ergo licebit mihi in republica fieri membrum nobilius, & id procurare, in hoc enim viderur quisque vti iure suo: ad quod naturaliter inclinatur:& hoc non est subtrahere se à membris reipublicæ, sed effici membrum nobilius, quòd si Princeps aliunde onerat subditos imponendo grauia tributa, sibi imputet.

15 Quartò nota aliquas esse dispensationes, quæ statim in primo vsu finiuntur, vt sunt dispensationes ad contrahendum matrimonium: vnde si in vsu debet esse peccatum, debet esse in illo primo vsu illius dispensationis:quia non restat alius vsus illius. Aliæ verò sunt,quarum vsus multoties occurrit,vt dispensatio de non ieiunando,&c.& de his potest esse dubium, an quando dispēsatio fuit iusta,quia tunc erat causa iusta,at post successu temporis totaliter cessauit omnis causa,peccet tunc vtens tali dispensatione,v.g.qui iustè dispensatus est,ne per totam vitam ieiunaret propter aliquas infirmitates, quæ iudicatæ sunt perpetuæ, & iam omnino cessarunt, &c. Posset enim alicui videri illum non peccare etiam venialiter vtendo illa dispensatione;qoia obligatio semel extincta non reuiuiscit:at reuiuisceret,si esset veniale vti illa dispensatione.Item,quia si quis in voto ex iusta causa dispensetur,cessante postea causa non tenetur ad votum.At dicendum est,quòd licèt in obligationibus,quæ oriuntur ex voluntate priuata,vt in votis,iuramentis,&c. semel obtenta dispensatione ex iuxta causa,licèt esset postea causa,non cessat dispensatio, nec est peccatum vsus illius:at in dispensatione legum communium , si remanerent aliquæ causæ illarum,quæ fuerunt motiuæ ad dispensandum,licèt non remanerent tantæ,& tales,sed aliquales ad arbitrium boni viri:licitè posset dispensatus vti tali dispensatione, quia in vsu minor causa requiritur, quàm in dispensatione.At si omnino, & totaliter cessassent causæ , esset peccatum veniale vti tali dispensatione. Ratio, quia hoc non est peccatum veniale ex eo, quòd lex antiqua conualescat in aliquo, sed ex indecentia,& singularitate, vt hæc pars non conformetur toti, quod intelligendum est, in legibus alicuius momenti;in voto verò est differens ratio,quia ibi non est indecentia, nec singularitas. Sic Docti recentiores.

16 Septima conclusio. Episcopus potest dispensare cum hoc,vel illo,vt non ieiunet in hoc, vel illo die ex causa iusta.Ratio,quia intolerabile esset,& impossibile in re tam necessaria,& passim occurrenti expectare dispensationem Pontificis, & quando illa veniret,iam esset transacta necessitas, & sic non esset benè consultum Ecclesiæ. Sic tenent Sotus *lib*, 1.*de iust.q.vltima art. vlt.* Caiet. 2.2. *q.* 147. *art.* 4. *dub.*1. *& in summa,verbo ieiunium,cap.*3.*fine*. D. Thomas 4.*dist.*15.*q*.3. *a.*2. *quæstiun.* 4.*ad* 3.Durand. 4.*dist.*15.*q.*1 10.Metina *lib*,1.*summa,cap.* 54.§.10.*fol.*101.Nauarr.*in omnibus summis.cap.* 21. *num.* 21.Paludan.4.*dist.*15.*q.*4.*n.*12. Host. *c.consil.ium,de obser. ieiun.*D. Anton. 2.*p.tit.*6.*cap.*1.§.6. Armil. *verb.ieiunium, n.*6 Angel.*ibi n.*10.Tabien.*q.*14. Angles *floribus*, 1.*p.mat. de ieiunio.dub* 4.*fol.* 396.Syluest.*verbo ieiunium* , *quæst.*7. *dicto* 3.*&* 4. Palacios 4.*dist.*15. *disp.*8. *fol.* 519. Victoria, Gabriel. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. & communis.

17 Ao verò idem possit Parochus , Angelus *eodem num.*20.& Palacios *dicta disp.*8.*fine, fol.* 139. Alij verò fatentur hoc posse, sed cum limitatione, scilicet in absentia Episcopi. Sic Nauar.Paludan.D.Anton. Host. Armilla, Angles, Caietan.*in summa,loco in conclusione septima citato.*

18 Sit tamen octaua conclusio. Parochi etiam possunt dispensare cum suo Parochiano , ne in hoc, vel illo die ieiunet ex iusta causa,vt latè dixi *lib.*8.*de matrim.disp.*9. *n.*27.Ratio, quia in his minimis non est vsus tecurrendi ad Episcopum,etiamsi sit in ciuitate;quod sciunt Episcopi,& permittunt:vnde videntur approbare.Pro hac conclusione sunt D.Thom. Caietan. 2.2. Durandus, & alij *loco citato* adducti,& multi iuniores,qui addunt id posse sine scrupulo practicari. Immò Palacios *dict.disp.*8. *num.* 119.vbi etiam dicit posse id Vicarium Episcopi, asserit, quòd quando non est copia Parochi , vel eius Vicarij. potest dispensare Confessarius,si adest facultas Apostolica eligendi Confessarium ; quia talis Confessarius habet vicem Curati:at *loco citato* dixi Confessarium id non posse ; propter rationem *ibi* illatam.

19 Nona conclusio. Prælati etiam Religiosorum possunt in hoc dispensare cum suis subditis Religiosis. Ratio,quia sunt veri Prælati illorum.Sic Caietan.2. 2. *& in summa*, Syluest. Metina Nauar.citati *in concl.*7.Palacios *dicta disp.*8. *fol.*119. Angles *floribus* , *mat. de ieiunio*, 1.*p. dub.*3.*fol.*595.& nonnulli docti iuniores.

20 Nota primò hanc facultatem habere non tantùm Generales , & Prouinciales Ordinum,sed etiam Prælatos conuentuales ; quia omnes isti sunt veri Prælati , & omnes Doctores citati de Prælatis loquuntur : & secundarius Prælatus, seu Vicarius Prælati io Religionibus, potest idem in superioris absentia , quando locum eius tenet:& hoc competit Prælatis ex potestate ordinaria,& iure communi ex officio suo , exclusis omnibus priuilegiis:quod est valde notandum pro multis casibus,in quibus per priuilegia Religionis contingit esse aliquem scrupulum ad dispensandum. Hæc quidā docti iuniores.

21 Decima conclusio. Idem omnino,quod dictum est circa dispensationem ieiuniorum,dicendum est circa dispensationem præueniendi horam in die ieiunij,& comedēdi cibos vetitos,scilicet carnes,oua,& lacticinia, quòd scilicet iidem idem possunt in hoc dispensare , qui possunt in ieiuniis. Sic Caiet.2.2.*q.*47.*art.*4.*dub.*5. Syluest. *verbo ieiunium,q.*7.*fine*,& alij.

22 Vndecima conclusio. Si Episcopus dispenset ai suis constitutionibus synodalibus, vel aliis promanantibus ab ipso absque causa iusta, idem omoino dicendum est de hac dispensatione quoad validitatem illius,& quoad peccatum Episcopi in dispensando,& vtentis dispensatione , quod dictum est de Papa, quando dispensat in legibus communibus ab ipso editis , quia sicut illæ manant à Papa, & sic Papa est supra illas,ita hæ manant ab Episcopo,& Episcopus est supra illas.Vnde si Episcopus in illis absque causa dispenset, tenebit dispensatio. Sic Nauat. *in omnibus summis,cap.*15.*num.*94. Sotus *lib.* 10 *de iust. q.vltima,art.vltimo*,& alij.

23 Duodecima conclusio. Si Episcopus,& alij Prælati inferiores dispensent sine causa in lege ieiunij,& lacticiniorum , & in aliis legibus Papæ, talis dispensatio erit inualida. Ratio,quia cùm hoc præceptum non sit ab his Prælatis impositum,sed à superiore , non possunt illud ad libitum abrogare.Item,quia licentia interpretatiuè concessa à Papa his Prælatis dispensandi in his casibus propter necessitates passim occurrentes intelligitur iusta causa interueniente.Sic Innoc.Nicolatus,Milis,Curtius,Felin.Bald. Alex.Ripa , quos refert , & sequitur Couar.4. *decret.* 2. *p. cap.*6. §. 9. *num.*11. Syluest.*verb.dispensatio, quæstione tertia*,Angel. *num.*5. Nauar. *in omnibus summis, cap* 25.*num.*74.Palacios 4.*dist.*15.*disp.*8. *fol.*119. Turrecrem.*cap.*1.*disp.*89.*num.*14.& quidam docti recentiores.

24 Hinc

24 Hinc fit peccare mortaliter vtentem tali dispensatione,cùm sciat absque causa iusta factam esse. Ratio,quia cùm sit inualida, perinde est,ac si sine dispensatione frangeret legem. Sic recentiores præfati.

25 Decimatertia conclusio. Non tantùm Prælati dicti possunt dispensare,quando causa est sufficiens ad dispensandum in ieiunio, &c. sed etiam quando dubitant, an causa sit sufficiens,vel cognoscunt causam non esse sufficientem ad puram dispensationem, possunt miscere aliquam commutationem dispensationi,iniungēdo aliquas orationes,vel eleemosynas,&c.iuxta qualitatem causæ ad dispensandum: & quanto illa fuerit sufficienter, tanto minus est iniungendum. Sic Caiet. *2.2.q.147.art.3.fine*, *& art.4.dub.1.& in summa, verb. ieiunium, cap. 3.* Armil. *ibi n.6.* Palacios *4.dist.15.disp.8.fine*.& sic debet intelligi Nauar.*summa,c.21.* Hisp.*n.21.* Lat.*num.25*.dicens debere Prælatos commutare ieiunium in aliud opus.

26 Hinc infertur minus benè,& minus prudenter agere Prælatos, qui subditos recurrentes ad eos in suis dubiis pro dispensatione, nolunt consolari: si quidem tuta conscientia hoc possunt facere, vel dispensando omnino, si causa est omnino sufficiens: vel si non est omnino sufficiens,dispensando partim, & partim commutando. Sic Nauar.*cap.21.* Hisp.*num.21.* Lat.*num.25.* Caiet.*dict.art.4.* Metina *lib.1.summæ, cap.14. §.10.* Angles *floribus, 1. part.materia de ieiunio,fol.396.*& alij.

27 Decimaquarta conclusio. Non tantùm Episcopus potest,quod diximus,sed etiam potest,& debet transferre ieiunium vigiliæ alicuius occurrens in aliquo magno festo in diem antecedentem, & facere, vt in illo magno festo comedantur carnes:quia hoc consonat iuris dispositioni disponentis, vt quādo vigilia occurrerit in Dominica,transferatur in diem antecedentem, vt habetur *c.1. & 2.de obseruat.ieiun.*vt si vigilia S.Ioannis contingat in die Corporis Christi,debet Episcopus transferre in diem antecedentem. Et idem debet fieri, si in festo solemni Patroni ciuitatis vigilia aliqua occurrit. Sic Caietan. *in summa,verb.ieiunium,cap.3.fine*, Armil.*n.6.* Tabien.*q.22.* Palacios *4.dist.15.disp.8.fine,fol.139.* Syluest.referens Panorm.*verb ieiunium,q.7. dict.1.* & sic refert Syluest. fieri in Francia,in qua festum S.Quintini solemniter celebratur,& occurrit in vigilia omnium Sanctorum, & transfertur hoc ieiunium in diem præcedentem. Et Nauarr. *cap.21.* Lat.*n.11.* Hisp.*cap.18.*super *num.11.& cap.11.*refert Leonem X.in quodam Breui misso ad Legatum Hispaniæ,statuisse,vt quando vigilia sancti Ioannis occurrerit in die Corporis Christi,transferatur in diem antecedentem. Et addit Caiet. quòd quando Episcopus transfert ieiunium in diem antecedentem,debent Religiosi se conformare in tali ieiunio. Et aduerte,quòd notanter dixi de ieiunio vigiliæ,quia Ecclesia fugit vigilias fieri in festis,& propterea non assignat vigiliam D. Ioanni Euangelistæ in die S.Stephani:non autem horret ieiunia quatuor temporum in festis, sæpe enim occurrunt in die S.Matthæi:& ideo ieiunia quatuor temporum occurrentia in aliquo magno festo,non sunt transferenda. Caiet. *ibi*, Armil.*num.6.*

28 Vltima conclusio. Medicus etiam potest declarare aliquem posse comedere carnes, vel ratione morbi excusari à ieiunio,quando causa est manifesta,vel dubia secūdùm regulas suæ artis. Et quod sat est causa dubia,probatur,quia quando causa est manifesta,non est opus Medici consilio Sic Syluest.*verbo ieiunium,q.7.fine*, D.Anton. *2.p.lib.6.c.5.§.6.* Angles *floribus,1.p.mat.de ieiunio f.396.*

DVBIVM VI.

Quæ causa sint sufficientes ad dispensandum in ieiunio, & esu carnium, & lacticiniorum.

1 PRimò dico, quòd quoties Prælatus dispensat, vel Confessor, vel Medicus declarat bona fide, credens esse causam legitimam, non teneri ad ieiunium, licèt reuera non sit causa legitima,excusatur Prælatus dispensans, & Medicus, vel Confessor declarans, à culpa: immò quando aliquis propria authoritate soluit ieiunium non sit, credens bona fide causam esse iustam, licèt talis non sit, excusatur à culpa,vt latè dicam *tract.de audiuone Missæ.*

2 Secundò dico,quòd causa sufficiens est ad dispensationem absolutam in ieiunio,& in cibis prohibitis, quādo est talis causa,vt sit dubium, an sine dispensatione teneatur ieiunare, vel possit edere carnes, &c. Probatur quia aliàs nullius momenti esset dispēsatio:quādo enim causa est euidens, potest quis absque dispensatione non ieiunare. Hanc sententiā apertè tenent multi Doctores asserentes,quòd quāndo causa est clara iudicio ipsius,vel viri alicuius probi,& periti, nō est opus dispensatione; quādo verò adhuc causa est dubia, petenda est dispensatio à superiore:sentiūt ergo hanc causam esse sufficientē ad dispensandū.Hi sunt D.Thom.*2.2.q. 147.art. 4.corp.* & *ibi* Caiet.*dub.1.* D.Anton.*2.p.tit.6.cap.1.§.6.* Syluest. dicens esse omnium *verb.ieiuniū, q.7. dicto 3.* Angles *floribus,1.part.mat.de ieiunio,fol.396.* Angel.*verbo ieiunium, num.19.* Armil.*n.6.* Nauar.*summa cap.21.* Hisp.*num.19.* Lat.*n.10.*& confirmatur,quia etiam in voto,quando est dubium,an votum obliget,est sufficiens causa ad dispensandum,vt dixi *lib.4.summæ,cap.45.num.10.*

3 Hinc infertur quomodo se debeat habere Confessarius cum pœnitentibus dicentibus non posse ieiunare, quando non inueoit Confessor causam certò excusantem, debet enim illis dicere, vt experiantur sumendo aliquid manè per modum medicinæ,& bibendo vinum interdiu;& quando nec hoc modo possiunt, & habent aliquam causam rationabilem, vt excusentur à ieiunio totius Quadragesimæ, quia habent officium mediocris laboris,quamuis non sufficientis ad excusandam à ieiunio,debet illis dicere,quòd experiantur,an saltem tribus diebus in hebdomada: & quando etiam hoc modo est illis valdè difficile, & adhuc Confessarius dubitat de sufficientia causæ consulat, vt petant dispensationem à parocho:hoc facto cessant omnes scrupuli. Sic Nauarr. summa Lat.*cap.21.n.20.* Caiet. *in summa, verb.ieiunium, cap.3.*& docti iuniores.

4 Secundò infertur,quomodo se debeat habere Prælatus cum itinerantibus equitando, licèt enim hæc causa nō excuset à ieiunio,*vt infrà* dicemus;at si difficillimum illis foret ieiunium cum conditionibus itineris, & ideò recurrunt ad Prælatum, debet Prælatus dispensare:vel si causa non videtur omnino sufficiens,debet partim commutare, vt dixi *dub.praced.* Idem facere debet Prælatus in quouis illo casu,vbi simile dubium occurrit. Caietan. *eod.cap.3.*& nonnulli recentiores docti. Similiter idem dicendum de toto populo, quando est aliqua causa generalis,vt pestis,vel magna fames, tunc enim ad Prælatum spectat per se,vel per Parochos, aut concionatores populo denunciare,vt hoc mense,v.g. pauperes non ieiunent,vel si causa est dubia, partim commutare.

5 Dico tertiò, quòd in dispensatione lacticiniorum minor scrupulus est habendus, quàm in dispensatione ieiuniorum, quia res est leuior, maximè in Hispania, propter frequentiam bullarum, vnde leuior causa sat est ad dispensandum in hoc, & ad declarandum talem esum lacticiniorum licitum esse, sic viri docti à me consulti.

6 Vltimò dico maiorem causam requiri ad esum carnium, quia est res grauior. Quando autem Medicus possit ad id dare licentiam,dixi *dubio precedenti fine.*

DVBIVM VII.

An labor corporalis excuset à ieiunio.

2 PRima cōclusio. Laborantes corporaliter sine aliquo honesto, qui non est tantùm ad recreationem, si talis

talis labor, vt commodè non compatiatur ieiunium, excusantur à præcepto ieiunij. Ratio, quia necessitas caret lege, & in moralibus, quod est valdè difficile, reputatur impossibile. Hæc est omnium.

2 Hinc fit excusari à ieiunio quoties oportet facere aliquid incompatibile ieiunio ad conseruationem vitæ, vel sui status decori, vel ad vitam, dum damnum aliquod notabile, vel lucrandum aliquid, quod rarò lucrifieri potest, quidquid excusaret à custodia festi, à fortiori excusabit à præcepto ieiunij, si ieiunium simul cum tali labore seruari nequit, quia præceptum ieiunij minus est, & minus arctum. Sic Caiet. *summa, verb. ieiunium, & a.2. q.147. art.3.* Nauar. *in omnibus summis, c.21. & 16.* Angles *floribus mat. de ieiunio, in 1. part. fol.* 408. & omnes.

3 Aduerte tamen aliquos Doctores asserere, quòd quando labor non est necessarius ad vitam, vel statum conseruandum, quia scilicet illum exercens est diues, & potest sine illo labore, vel sine tanto labore decenter viuere, non excusat à ieiunio. Sic D.Thom. *a.2. quæst.147. art.4. ad 3. & 4. dist.15. quæst.4. num.18.* D.Anton. *2.part. tit.6. cap.2. §.6.* Armil. *verbo ieiunium, num.4.* Angel. *num. 15.* Gabr. *4. dist.16. quæst 3. art.1.*

4 Sit tamen contra hos secunda conclusio. Agrum colentes, & quicunque ex officio exercent opus laboriosum incompatibile ieiunio, quantumcunque sint diuites, & possint optimè, & abundanter non laborando, se, & familiam alere, possunt exercere suum officium in die ieiunij. & sic à ieiunio excusari: sic enim declarauit Eugenius IV. anno 1440. viuæ vocis oraculo: quam declarationem afferunt, & tenent hanc conclusionem Metina *C. de ieiunio, quæst. de his, qui ad ieiunia tenentur*, Nauar. *cap.21.* Lat. & Hisp. *num.16.* Ledesm. *2.4 quæst.17. art.3. fol.203.* Syluest. *verb. ieiunium, quæst.9.* Rosel. *num.19.* Tabien. *quæst.18.* Angles *supra fol.404.* Pedraza *3.præcepto.* Toletus *in sua summa*, & alij.

5 Nota, quòd quando Confessor non nouit quantus sit labor alicuius artis, debet interrogare ab ipso pœnitente, & si ipse dixerit: quod habet tantum laborem, sicut faber lignarius, vel aliud officium, de quo scit Confessor, quòd excusat, potest illi dicere non teneri ieiunare. Vnde tunsorem, & cortanum, Hisp. *el tundidor, y curtidor*, credo excusari; idem credo de sutoribus, qui suunt, ponunt enim magnam vim: licèt Angles *sup. fol. 404.* teneat sutores non excusari. Sic tenent aliqui iuniores, & à fortiori idem tenebit Ledesma, qui vt statim dicam, sentit sartores excusari. Sed sutor, qui solùm scindit calceos, seu præparat materiam officialibus, non videtur ex hoc solùm excusari: & in hoc erit vna sententia Angles.

6 De sartoribus, & barbitonsoribus Ledesma *vbi suprà*, dicit excusari, quia sic habet vsus, licèt labor non sit adeò magnus, & Anglea *dicto fol.* 404. dicit excusari à ieiunio, qui ex officio scribere habent, vt Regum Secretarij, & alij, qui ex hoc labore viuunt.

7 Sed verius est hos non excusari ex sola ratione sui officij, quia labor horum officiorum non est tantus, quin sit compatibilis cum ieiunio: nec refert, quòd ipsi dicunt esse magnum laborem spiritus, est enim opus ingenio, quia maiori ingenio opus est ad studium, & tamen studium non excusat. De sartoribus hoc tenent Ang. *d. fol.* 404. & de sartoribus, & barbitonsoribus tenet idē Abul. *cap.6. Matthæi, q.143.* & de scriptoribus id tenet Metina *lib.1. summa, cap.14. § 10. fol.100.* & de sartoribus, & barbitonsoribus D.Enriquez: & de omnibus officialibus dictis, & de sarcinatricibus, buratariis, & broslatoribus, Hispan. *la brandera, burateros, broslatores.* & de pistoribus dicunt non excusari à ieiunio viri docti ex Societate.

8 Nota quòd aduertenter dixi non excusari hos ex sola ratione officij, possunt enim aliæ circunstantiæ concurrere, vt hi excusentur, vt quia de more habent omnis vigilare, & nimij laboris molestia prægrauantur capite, vel stomacho; & conferet ad tollendos scrupulos, quòd Doctores graues, vt retuli, excusant aliquos horum à ieiunio. Sic D. Enriquez, & alij docti iuniores. Et aduertat Confessarius, ne hoc, quod dicit se non posse ieiunare, proueniat ex mala non ieiunandi consuetudine. Et quomodo se debeat Confessarius habere cum his officialibus dicentibus se non posse ieiunare, dixi *dubio præcedenti*.

9 Secundo nota esse aliqua officia, quæ habent aliqua opera laboriosa, & alia non: & dum exercent laboriosa, excusantur; quando vero exercent non laboriosa, vt delineare, non excusantur. Sic nonnulli docti iuniores.

10 Tertia conclusio. Omnes isti operarij, quos diximus excusari à ieiunio propter laborem, si vno, vel altero die non laborent, quia scilicet est festum, vel ex quanis alia causa, licèt sit dies ieiunij, non tenentur ieiunare. Si vero sunt tres, vel quatuor dies simul, & sunt ieiunij, tenentur ieiunare aliquos illorum. Ratio primæ partis, quia licèt illo die non debeant laborare, satis tamen est ad eos excusandos, quod die præcedenti laborauerint, & die sequenti sine laboraturi, manent enim defatigati, & lassi ex præcedenti labore, & sic indigent ampliori cibo, & aliqua recreatione. Ratio vero secundæ partis est, quia tunc in tot diebus est tempus opportunum ad recuperandas vires, & ad recreationem, vt continuet laborem, non ieiunando vnum, vel alterum diem: ergo reliquos ieiunare tenentur. Sic Victoria, & quidam iuniores docti: & pro hac sententia sunt Metina *vbi suprà*, Angles *supra folio* 405. licèt strictiùs, & cum limitatione loquantur: dicunt enim non teneri illo die, quo non laborant, ieiunare, quando sunt ita defatigati ex præcedenti labore, vt si ieiunarent, non possent commodè die sequenti laborare: & addit Metina hoc ita communiter accidere. Sed meliùs absolutè est tenenda conclusio posita, Facit etiam pro ea, quia multi Doctores dicunt pauperes excusari à ieiunio, licèt aliquando habeant sufficientem victum, quando ex præcedenti inedia sunt debilitati, quos referunt *infrà dubio decimoquinto*.

11 Quarta conclusio: si labor assumptus in die ieiunij non sit ex officio, quia non habebat officium laborandi, si assumatur in fraudem ieiunij, vt quis illa die excuset se à ieiunio, licet labor sit honestus, peccat mortaliter illum assumens, quia fraus, & dolus nulli patrocinatur. Sic tenent Metina *suprà*, Angles *suprà fol.* 405. & alij.

12 Quinta conclusio. Si talis labor assumptus in die ieiunij non ex officio, non assumatur in fraudem ieiunij, sed alio fine: tunc ex quacunque causa etiam illicita assumatur, vt ad persequendum inimicum, vel fornicandum, &c. Si labor iam assumptus sit incompatibilis ieiunio, non tenetur ille ieiunare (supposito iam illo labore, & necessitate: Ratio, quia licet peccarit in causa, at modo non potest ieiunare: ergo excusatur; sicut qui culpa sua incidit in morbum, non peccat postea edendo carnes. Sic Palud *4. dist.15. q.4.* Syluest. *verbo ieiunium q.9.* est certa.

13 Sed quid si hac intentione quis assumat laborem inhonestum, vt non ieiunet, vel sumat nocua, vt infirmetur, & post non ieiunet, & comedat carnes, Quidam doctus iunior dixit peccare mortaliter post comedendo carnes die: us vetitis, & non ieiunando, quia fuit intentum in causa. At verius est peccasse mortaliter tunc id intendendo, at post non peccare edendo carnes, &c. quia necessitas post excusat. Nec est simile de eo, qui se inebriat, ne audiat sacrum in festo; hic enim peccat tunc, & etiam mox non audiendo sacrū, quia ebrius habet omnes cōditiones requisitas, vt obligetur tali præcepto, scilicet salutem, vires ad eundum ad Ecclesiam, &c. Itaque voluntariè se inebriat prævidens omissionem præcepti sicut qui dormit eo ius abiret tempore audiendi sacri.

14 Nota tamen, quod quando quis non intendit se facere

facere impotentem, nec ea intentione comedit res nociuas saluti, licèt præuideat se infirmaturum, & sic esurum carnes, non peccabit contra præceptum non edendi carnes, sed contra aliud conseruandi salutem: licèt enim quis teneatur seruare præcepta Ecclesiæ, at non tenetur se conseruare robustum, & fortem ad seruandum ea. Sic videtur expressè tenere Merina 1. 2. *quæstione* 77. *arti.* 7.

15 Sexta conclusio. Si talis labor assumptus non ex officio sit iniustus, scilicet ob finem inhonestum, vt ad perpetrandum furtum, fornicationem, &c. & sumit illum quis præuidens, quòd propter talem laborem non poterit pòst ieiunare, præter peccatum furti, &c. peccat tūc aliud peccatum mortale contra præceptum ieiunij. Ratio, quia iniustè se inhabilitat ad ieiunium, & non est iustum, vt propter similem laborem quis ab illo excusetur, etiamsi nō in fraudem ieiunij assumatur. Sic Manuel *tuo. summa, cap.* 23. *conclus.* 6. contra Metinam *lib.* 1. *summa, cap.* 14. §. 10. *fol.* 101. & 1. 2. *q.* 77. *art.* & Petrum de Ledesma 2. *tom summæ, tract.* 27. *cap.* 2. *ad finem, fol.* 1445.

16 Septima conclusio. Qui non in fraudem ieiunij, sed bona fide assumit aliquem laborem honestum, licèt id non habeat ex officio, nec labor sit necessarius, & licèt præuideat quòd assumpto tali labore non poterit pòst ieiunare, non peccat assumendo talem laborem incompatibilem ieiunio, nec tenebitur postea ieiunare, v. g. habet paterfamilias messores, vel putatores, vult adire hæreditatem pedestris, & eos inuisere in die ieiunij, licèt sciat fore, vt non possit ieiunare, non peccat, licet ipse non sit ibi necessarius, quia v. g. habet œconomum sollicitum; & hoc erit ei licitum, non tantùm semel, aut iterum, vel quoties voluerit, modò bona fide faciat, & non in ieiunij fraudem. Ratio, quia in toto iure non est præceptum, vt abstineat quis à iustis, & honestis laboribus, vt seruet ieiunium: ergo. Hæc est contra Doctores citatos, docentes tantùm laborem necessarium excusare. Sed hanc tenent Victoria, & præfati iuniores. Immò licèt hic habeat equum, si ex aliqua causa rationabili vult ire pedestris, vt quia impeditus equus, &c. excusabitur. Sic docti recentiores.

17 Et idē dicendum est eadem ratione de itinerante ex alia causa honesta, licet non necessaria, vt si scholasticus vult in die recreationis solitæ ieiunij, vel in Hebdomada sancta, vel in vigilia alicuius Sancti ire ad visendum patriam, vel parentes, vel ad sumendam recreationem ibi, ne aliis diebus abiit à scholis, licet videat quòd non poterit ieiunare, si faciat illud iter, non peccabit. Sic prædicti recentiores.

18 Hinc infertur quòd Magnates, vel equites, qui in diebus ieiunij, vt in Quadragesima, vel extra assumunt aliquem laborem incompatibilem cum ieiunio recreationis gratia, v. g. ludunt pila, eunt ad venandum per totum diem recreationis, vel exercitij gratia, vel ob recreationem, vel quia rogantur ab amicis, exercent se in ludo hastarum, id est, *en iustas*, propter quod non possunt ieiunare, dico quòd si id faciant semel, & iterum, & non in fraudem ieiunij, non peccant assumendo talem laborem, licèt præuideant, quòd non possunt ieiunare. Si autem frequenter id facerent, non excusarentur, sed peccarent contra legem ieiunij. Ratio, quia hæc interpretatio, & æquitas videtur deduci ex iure naturali, & ex intentione legislatoris; ipsa enim æquitas naturalis videtur dictare, quòd non fuit intentio legislatoris prohibere hæc exercitia honesta, & licita propter ieiunium & eadem dictat non fuisse intentionem excusare hos, si frequenter faciant. Sic Henriquez, & docti iuniores. Immò amplius dicit Metina *lib. summa, c.* 14. §. 10. *fol.* 102. *pag.* 1. quòd licèt id faciat sine vlla necessitate, sed ex affectu otiosæ recreationis, erit ad summum peccatum veniale.

DVBIVM IV.

An nolentes conducere operarios in die ieiunij, nisi cum pacto, quod non ieiunent, peccent.

1 Aliqui sentiunt peccare, quando operarij volebant minuere laborem, & mercedem, vt sic possent ieiunare, & necessitas operis non exigit festinationem. Ratio, quia sunt causa, vt tales operarij peccent non ieiunando. Sic D. Thomas 4. *dist.* 15. *quæst.* 3. *art.* 2. *quæstiunc.* 4. *ad* 3. Durandus 4. *dist.* 15. *quæst.* 10. P lud. *ibi quæst.* 4. *num.* 18. Angel. *verb. ieiunium, num.* 15. Syluest. *ibi quæst.* 9. *dict.* 2. Caiet. 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 4. *dub. penult.* Angles *floribus,* 1. *part. mat. de ieiunio, fol.* 405. Gabr. 4. *dist.* 16 *quæst.* 3. *art.* 1.

2 Sed dicendum est hos auctores fundari in opinione quam reiecimus *dub. præcedenti,* scilicet labore non excusari à ieiunio diuites habentes aliunde alimenta: at nos, qui tenuimus operarios etiam diuites excusari à ieiunio in die laboris incompatibilis, dicimus tales conducentes operarios ad laborem excusantem à ieiunio nullo modo peccare nolentes eos conducere, nisi ea conditione, vt non ieiunent: quia in hoc non intendunt, nec inducunt ad vllum malum, cum ipsi operarij non peccent non ieiunando. Si verò conducunt ad laborem non excusantem à ieiunio, peccare mortaliter conducens cum conditione, vt non ieiunent, nisi necessitas operis exigat festinationem, & non posset inuenire plures operarios, qui tempore necessario perficerent: & in hoc casu tenet verum prima opinio. Sic Cardinalis Toletus, & alij iuniores.

DVBIVM IX.

An peccent patres familias compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando commodè potest differri in alium diem.

1 Aliqui dicunt peccare mortaliter. Ratio, quia saltem tenentur familiam à ieiunio non impedire. Sic Nauar. summa Lat. & Hispan. *cap.* 21 *n.* 27. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. Angles *floribus,* 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 416. Ledesma 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 20 . sed non tanto rigore loquitur, moderatur enim, & intelligit, quando illud, in quo occupantur, non est necessarium, aut vtile sine fraude ieiunij.

2 At dicendum est, nec ipsos famulos, nec patresfamilias peccare in hoc etiam venialiter. Ratio, quia ipsi famuli potuerunt licitè locare operas ad inseruiendum, prout ipsis iniunctum fuerit: & ipsi domini possunt illos occupare in talibus laboribus, prout se obtulerint: nec tenetur sub peccato obseruare, an sit dies ieiunij, licèt sic illis consulendum, vt id obseruent, quando sine vllo incommodo id potest fieri. Sic docti iuniores.

DVBIVM X.

An itinerantes excusentur à ieiunio.

1 Sit prima conclusio. Qui faciunt iter pedestres, excusantur à ieiunio, quando iter est necessarium ad comparandum victum, vel ad augendum, vel seruandum status decorem, vel ad euitandum damnum aliquod & non potest commodè differri. Ratio, quia est labor incompatibilis. Sic Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Syluest. *verb. ieiunium, q.* 9. Turrecrem. *de consecrat. dist.* 5. *cap. ieiunia, n.* 9. D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *cap.* 2 §. 6. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. Rosel. *verb. ieiunium, numero* 21 Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 4. *num.* 20. Angles *floribus, mat. de ieiunio,* 1. *p. fol.* 407.

2 Nota, quòd licèt hi authores ita strictè loquantur, & expressè Paludan. Syluest. Angles dicant, quòd cursor, qui se ad diem locat, & aliàs habet vnde viuat, non excusatur: at verius est, quòd siue hi habeant id ex officio, vt deportatores epistolarum, siue non habeant id ex officio, sed est homo, qui habet aliud officium, & volt tunc facere illud iter, quia fortè lucrabitur magis ex tali itinere, quàm ex suo officio ordinario, excusatur à ieiunio, vt constat ex dictis *suprà dubio septimo post septimam conclusionem*, vbi posui duo exempla. Sic docti iuniores.

3 Secundò nota conclusionem intelligi, quando ille faceret iter pedestris per magnam partem diei, quando enim iter est breue, non excusat; vt si per vnam, & dimidiam leucam pedestris concionaturus adiret: nisi ex complexione particulari aliquis ex breui itinere contraheret tantam lassitudinem, sicut alius ex magno, ita vt commodè non posset ieiunare. Sic docti iuniores, & colligitur ex Nauar. summa *cap.* 21. & Hisp. *num.* 17. in Latina noua *num.* 16. vbi dicit excusari, quando magnum iter facit.

4 Secunda conclusio. Faciens iter equitando, communiter non videtur excusandus à ieiunio ex hoc capite, nisi aliquis ex complexione particulari contrahat tantam lassitudinem equitando, vt commodè ieiunare nequeat: vel si non inueniat simul vnicam refectionem, quæ sat sit illi ad victum totius diei. Sic multi iuniores, & Nauar. *suprà*, dicens à lege ieiunij excusari iter agentes, limitat, quando pedestres iter agunt.

5 Nota, quòd licèt faciens iter equitando communiter non excusetur à ieiunio, aliquando tamen post multas dietas, & labores excusabitur; quia tunc erit nimis defatigatus.

6 Tertia conclusio. Cursores equorum, Hisp. *los que van à la posta*, excusantur à ieiunio; quia est labor maximus: nec vnica vice possunt integram, & sufficientem refectionem sumere. Palud. *ibi*.

DVBIVM XI.

An peregrinatio causa deuotionis facta: item an sentire fortiores carnis tentationes, & se ad luxuriam procliuiorem, excuset à ieiunio.

1 Circa primam partem dubij, an peregrinatio voluntaria causa deuotionis assumpta, sit legitima causa soluendi ieiunium. Triplex est sententia.

Prima dicit eam excusare à ieiunio, quando commodè differri nequit, & non compatitur cum ieiunio. Ratio, quia ieiunium non impedit opera meliora. Sic tenet Medina *C. de ieiunio, q. de his, qui ad ieiunia tenentur, §. secunda causa*, Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Ledesma 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 103. *verb. secunda causa*, Gabriel. 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. Idem tenet saltem excusare à peccato mortali Fr. Medina *lib.* 1. *instruct. capite* 14. §. 10. & est probabilis.

2 Secunda sententia tenet non excusare peregrinationem voluntariam; quia præceptum, quale est ieiunandi, præferri debet rei voluntariæ. Sic D. Thomas 2. 2. *q.* 147. *art.* 4. *ad* 3. videtur sentire, tantùm enim dicit excusare, quando peregrinatio est necessaria: & idem tenet expressè Syluest. *verb. ieiunium, q.* 9. Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 4. *numero* 19. Abulensis *cap.* 6. *Matthæi, q.* 140. fauent Angel. *verb. ieiunium, num.* 18 & Turrecrem. *cap. ieiunia, num.* 9. *de consecrat. distinct.* 5. vbi dicunt requiri dispensationem ad soluendum ieiunium, propter peregrinationem voluntariam.

3 Tertia sententia est media, quæ quia probabilior est, explicabitur aliquibus conclusionibus.

4 Prima conclusio. Regulariter peregrinatio voluntaria non excusat solutionem ieiunij. Ratio, quia peregrinatio non est præstantius opus ieiunio, cùm hoc sit actus pœnitentiæ, illa verò nullius virtutis, sed imperatur à Religione: vt in simili dixi de voto peregrinationis concurrente cum præcepto ieiunij *lib.* 4. *summæ, capite quinto ad num.* 32. *& cap.* 6. *numero* 2. Sic tenent Doctores secundæ sententiæ, & Caiet. *verb. ieiunium*, vbi Armilla *num.* 5. Pedraza *summa*, 3. *præcepto*, §. 13. Nauar. *cap.* 21. Lat. *num.* 17. 18. Hisp. *num.* 19 Angles *floribus*, 1. *part. mat. de ieiunio, fol.* 406. Tabiena *verbo ieiunium, quæst. decimaoctaua*.

5 Secunda conclusio. Peregrinatio voluntariè assumpta in aliquibus casibus excusat. Primus casus, quando illius personæ peregrinatio esset valde vtilis ad diuinum honorem; vt quia est persona magnæ authoritatis, ex cuius peregrinatione valdè augetur communis deuotio, & non potest simul ieiunare, & peregrinari. Secundus, si feruor deuotionis sic accendat ad peregrinandum, vt vtilius peregrinantis saluti speciali sit peregrinari sine ieiunio, quàm ieiunium sine peregrinatione. Ratio, quia ieiunium non impedit maiora bona: at in primo casu impediret maius bonum commune, in secundo verò maius bonum proprium. Sic Caietan. Armil. Angles, Nauar. Pedraza, Fr. Medina *vbi suprà*; & forsan Doctores primæ sententiæ intelliguntur in his casibus. Tertius casus est, quando peregrinatio est multùm vtilis, vt quia est ad Ecclesiam, in qua plures conceduntur indulgentiæ certo die, & sentit quis futuram sibi multùm vtilem. Item quando peregrinatio est adeò longa, vt quouis tempore intercidere oporteat plures ieiuniorum dies, & valdè pia, & solo diuino intuitu, vt adire sepulcrum. Sic Abulensis *vbi suprà*, & in his casibus conuenimus cum prima sententia. Item quando peregrinatio est ex voto, vel pœnitentia, vel præcepto superioris, & differri commodè non potest; quia tempus implendi accedit. Sic tenet Nauar. & Angles *suprà*. Item quando nisi tum peregrinetur, amitteret socios, & iter est periculosum, vel illud nescit, vel socij faciunt illi expensas, quas ipse non habet. Sic docti iuniores: & in his casibus conuenimus cum prima sententia.

6 Sit tertia conclusio circa aliam partem dubij: licèt aliqui in diebus ieiunij illud obseruantes sentiant se procliuiores ad luxuriam, vel seminis fluxum, siue eorum naturali conditione, siue ex vitio, non est sufficiens causa dissoluendi ieiunium, licèt sufficiens sit, vt cum illis dispensetur. Ratio, quia ieiunium de se ad malum non inducit, immò à malo cohibet. Sic tenent Honcala *opusc. de ieiunio*, Medina *q. citata, fin.* Angles *f.* 397. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 3. *fol.* 103. *pag.* 4. de quo dixi *libro* 4. *summæ, cap.* 5. *num.* 32. *& cap.* 6. *num.* 2.

DVBIVM XII.

An sumentes disciplinam publicam in die Iouis sancti, si videant quod ex tali labore non poterunt ieiunare, excusentur à peccato.

1 Aliqui tenent non excusari à peccato, & sic monendos esse, vt temperent flagella, & sic possint ieiunare, vel vt omittant disciplinam. Sic Palacios 4. *distinct.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. idem tenuit alius doctus recentior.

2 At tenendum est, quòd nullo modo peccant, siue sint confratres, siue alij particulares sumendo disciplinam, licèt videant, quòd non poterunt ieiunare modò non se verberent in fraudem ieiunij, id est, ob hanc causam, vt à lege ieiunij sint immunes: nec est necesse admonere illos, vt temperent flagella propter ieiunium, sed propter salutem corporalem, & vt rationabile sit obsequium. Ratio, quia hæc causa est honestissima, & maximè conueniens Religioni, & deuotioni fidelium, quòd sint in Ecclesia huiusmodi confraternitates, & publicæ flagellationes. Sic tenent viri docti.

3 Nota tamen non omnibus esse hunc laborem causam sufficientem ad excusandum à ieiunio: sed debet hoc iudicari habita ratione qualitatis, & complexionis personæ particularis.

DVBIVM XIII.

An propter maius bonum excusetur quis a ieiunio, vt quando quis incumbit sanctioribus operibus, vt prædicationi, auditioni confessionum, lectioni publicæ, quibus non potest incumbere simul ieiunando.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit excusari, modò ex officio, vel obedientia faciat hæc munia prædicandi, vel confessiones audiendi, vel saltem sequatur ex illis magna vtilitas, & quæ per alium æquè benè procurari nequit, & cum his muniis non potest commodè ferre ieiunium propter magnum laborem, quem in illis habet, & idem dicit hæc sententia de lectione publica cum eisdem limitationibus. Sic tenent Nauar. *summa, c.* 21. Hisp. *num.* 17. Lat. *n.* 16. Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 409. 410. 412. Palacios *in summa, verbo ieiuniũ* Caiet. *summa, verb. ieiunium, &* 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 3. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 2. *fol.* 201. Metina *C. de ieiunio, q. de his, qui ieiunare tenentur.* Syluest. *verb. ieiunium, q.* 9. Margarita *confess. quæst. moralibus, fol.* 111.

2 Secunda sententia probabilior docet excusari exercentem prædicta opera, etiamsi omnino voluntariè exerceat, quando non potest simul cum illis ieiunare. Probatur, quia ieiunium non debet esse impeditiuum maioris boni: at constat prædicta opera esse præstantiora, & præstantioris virtutis actus, scilicet misericordiæ, quàm est abstinentia, cuius actus est ieiunium: ergo. Secundò probatur ex dicto D. Hieronymi, quod adducit D. Thom. 2. 2. *q.* 147. *art. ad* 2. & habetur *cap. mediocriter, de consecrat. dist.* 5. Pro hac sententia sunt expressè D. Thom. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 1. *quæstione.* 2. *ad* 3. & Gabriel 4. *dist.* 16. *q.* 3. *art.* 1. vbi expressè dicunt indiscretum esse ieiunium, quo quis ab operibus vtilioribus impeditur, licèt ad ea opera non teneatur: & pro hac sententia etiam sunt Viguer. *lib. inst. cap.* 7. §. 3. *vers.* 1. Armil. *verb. ieiunium, num.* 5. Tabien. *q.* 18. Palac. 4. *dist.* 15 *disp.* 8. *folio* 119. vbi absolutè dicunt hos excusari.

3 Nota aliquos limitare hanc sententiam, quòd exercentes hæc officia sanctiora excusentur à ieiunio, quando exercent ea principaliter ob pietatem; secus quando principaliter ob lucrum. Sic Caiet. *supra dict. art.* 3. Ledesm. & Armilla *suprà*. At verius est excusare, etiamsi ob lucrum fiant, quia lucrum & stipendium licitum non est mala circunstantia, nec per hoc desinit actus esse æquè bonus, aut melior, quàm ieiunium. Sic Nauarr. *suprà*, Lat *num.* 17. Hisp. *num.* 18. Angles *suprà fol* 410.

4 Secundò nota similiter dicendum esse, quòd qui exercent se in operibus corporalibus misericordiæ, si ea exercendo non possunt simul ieiunare, excusantur à ieiunio. Ratio, quia hæc sunt opera præstantiora, quàm ieiunium Sic Caiet. *vtroque loco citato*, Ledesm. *dicto art.* 2. *fol.* 201. Palac. 4. *dist.* 15. *dist.* 8. *fol.* 120. Syluest. Armil. *supra*, Pedraza *summa*, 3. *precepto*. Nauar. Lat. *n.* 17. Hisp. *n.* 18. Metina *lib.* 1. *summa, cap.* 14. §. 10. *fol.* 101.

5 Tertiò nota, quòd quando ex huiusmodi operibus contrahitur tantus labor, vt non secum compatiatur ieiunium, relinquendum est arbitrio boni viri, qui debet iudicare habita ratione non tantum roboris secundùm se sed etiam qualitatis & complexionis personæ in particulari, & modi concionandi, seu legendi, & frequentiæ concionum, & lectionum Sic tenent viri docti.

6 Hinc concionatores, qui in Quadragesima concionantur ter, vel quater in hebdomada, communiter, & regulariter excusantur, ita vt in nullo die Quadragesimæ teneantur ieiunare: & hoc maximè si cum feruore concionentur; & qui inter annum frequenter concionantur, videtur etiam quòd non teneantur ieiunare in vigilia concionis, & in ipso die. Ratio, quia hoc videtur requisitum ad robur necessarium ad benè, & fructuosè concionandum; quia (vt viri docti dicunt) qui debet officium exercere, non tantùm attendere debet, an possit in hac Quadragesima, vel in hoc die simul ieiunare, & prædicare, sed etiam vt conseruentur vires, & possit plures dies, & Quadragesimas prædicare. Sic docti iuniores.

7 Hinc lectores, qui singulis diebus quatuor lectiones legunt, vt faciunt lectores Grammaticæ in Societate, non sunt obligandi ad ieiunandum totam Quadragesimam, quamuis ipsis videatur, quòd id possunt ferre; quia est magnus labor, & intra paucos annos ita fatigantur, vt non possint vltrà progredi ieiunando, nec paucis diebus: & ita quamuis lectores Grammaticæ in Societate sint valdè fortes, & robusti, sufficit vt ieiunent dimidium Quadragesimæ, scilicet tribus diebus in hebdomada: & si aliquis fuerit debilior, minus, vel nihil ieiunet. Et tandem superiores ad tollendum omnem scrupulum debent facile cum talibus dispensare, cùm causa sit sufficientissima etiam ad non ieiunandum absque dispensatione. Sic præfati iuniores.

8 At lectores Theologiæ, vtriusque iuris, medicinæ, & huiusmodi, qui quotidie legunt vnicam tantùm lectionem, ex vi talis laboris non excusantur, nec studium scholasticorum est sufficiens causa ad excusandum à ieiunio, quia potiùs scholasticus indiget modico cibo: at si aliquis scholasticus sit ita debilis, vt perdat totum Quadragesimæ studium, propter ieiunium, excusabitur: at verò ob hoc quòd sentiat magnam lassitudinem, multum studendo, & simul ieiunando, non excusatur sed potiùs minuat studij horas, vt benè Angles *suprà fol.* 410.

9 Similiter si quis debet pati extraordinarium laborem propter aliquem publicum actum, vel propter aliquam lectionem oppositionis, vel repetitionem, vel examen laboriosum, si commodè non potest simul ieiunare, excusabitur. Sic Angles *supra fol.* 412. & tenent docti recentiores.

10 Similiter si Iurisperitus non potest simul ieiunare, & patrocinari, excusatur: nec tenetur minuere laborem, & studium, vt possit ieiunare: sicut alij artifices non tenentur, licèt diuites sint, minuere laborem sui officij, vt possint ieiunare, iuxta supradicta. Sic viri docti.

11 Tandem de Confessoribus dico communiter non habere tantum laborem, vt excusentur à ieiunio; quia enim labor est similis studentium: at ita debilis posset esse Confessor, tanta frequentia in audiendis confessionibus, & tantus labor, vt excusaretur. Sic docti iuniores. Et in dubio ad tollendum omnem scrupulum dispenset Superior.

DVBIVM XIV.

An infirmitas excuset à ieiunio.

1 SIt conclusio. Infirmi, & valetudinarij excusantur à ieiunio: non tamen quæcunque infirmitas; vt quicunque dolor capitis excusat: sed standum est arbitrio boni viri, vel Medici. Ratio, quia non fuit intentio Ecclesiæ obligare infirmos ad ieiunium: non enim est danda afflictio afflicto. Item, quia ieiunium vt plurimum nocet infirmis; leges autem respiciunt id, quod commune est. Hæc conclusio est omnium

2 Hinc infertur, quòd quando infirmitas est talis, quæ communiter solet excusare à ieiunio, licèt valetudini illius infirmi conduceret ieiunare, & oppositum noceret, non tenetur ieiunare ex præcepto Ecclesiæ; sed tenebitur ex præcepto abstinentiæ, cuius fractio communiter est venialε. Ratio, quia Ecclesia absolutè voluit excusare omnes infirmos, quia ieiunium eis plurimum nocet: quòd autem hunc non noceret, est per accidens, & Ecclesia tantùm respicit id, quod communiter euenit. Sic docti iuniores.

3 Secun

3 Secundo inferunt, quòd tertianarij, vel quartanarij excusantur à ieiunio; hæc enim est infirmitas ad id sufficiens; vnde licèt Medicus præciperet his, vt seruarent dietam, & ipsi cœnarent in die ieiunij, non peccarent contra præceptum ieiunij. Sic prædicti iuniores.

Sed an edentes carnes, vel lacticinia in diebus prohibitis ob necessitatem, possint simul edere pisces, Nauarrus *lib. 3. consil. tit. de obseruat. ieiunij in antiquis consil. 5.* dicit, quòd comedens carnes, vel lacticinia in diebus prohibitis ob necessitatem potest interpositis diebus, vel eodem die, si non tenetur ieiunare, in prandio edere carnes, vel oua, & in cœna pisces, vel è contra, nisi notabiliter ei noceat; quia potest fauori suo renunciare; at in eodem prandio non potest, quia vel non potest vesci piscibus sine damno notabili, vel potest: si non potest, peccat eos comedendo: si potest, caret necessitate edendi oua, vel carnes: at non esset mortale, si simul comederet tam parum piscis, quod parum ei noceret, at esset veniale, quia superflue, & cum aliquo damno, sine necessitate comedit. Hæc Nauar. *ibi.*

5 Alij verò licèt strictè, & scrupulosè loquantur, non tamen ita scrupulose ac Nauar. & sic dicunt primò, quod si illis licentia conceditur edendi carnes, vel oua ad conualescendum, & vires recuperandas, possunt simul pisces edere, præcipuè si est persona solita comedere pisces, & plus illi, quàm carnes placent, nisi pisces eorum saluti noceant. Secundò dicunt, quod si licentia oua, & carnes comedendi conceditur illis, eo quod illis nocent, non poterunt simul carnes, aut oua, & pisces comedere, nisi paruum piscis ad appetitum excitandum, aut quando est piscis salubenimus, sicut est truta. Sic tenet Manuel *in Bulla, §. 6. n. 5. & 1. tom. summa c. 24. n. 10.*

6 Sed dicendum est, quod si aliquis ob necessitatem licet edere carnes, vel lacticinia, non peccat contra præceptum Ecclesiæ abstinendi ab his, si simul edat pisces; quia ratione necessitatis Ecclesiæ hos excusat ab hoc præcepto, sed poterit peccato gulæ peccare, vt si pisces ei noceant, vel si superfluè eos comedat: vel peccato scandali, si alios in hoc scandalizet, vel si fortè sit statutū Synodale in illa diœcesi, ne simul hæc edantur (vt in Synodo Hispalensi prohibetur sub excommunicatione *tit. de ferijs, & obseruat. ieiun. c. 9.*) peccabit contra statutum; sicut habens licentiam ratione morbi edendi carnes, non peccat contra præceptum Ecclesiæ, si carnes nociuas edat, sed peccabit peccato gulæ. Sic Henriquez *lib. 7. de indulg. c. 13. n. 11.* Vega *lib. 6. summa, casu 209* Angles *floribus 1. part. mat. de ieiunio, q. 9. art. 1. difficult. 6. fol. 428. & sequenti,* Corduba *summa, q. 168. puncto 3.* Ludouic. Lopez *2. part. instruct. noui, c. 112. de ieiunio, folio 715.* & alij.

7 Nota quòd nec peccabit contra statutum, vel peccato gulæ, si parum piscis simul comedat, ad excitandum appetitum, vt etiam concedit Synodus Hispalensis *sup.* si tamen non indigeret hoc excitamento, peccaret Sic Angles, Cord. Lud. Lopez, Vega *ibid.*

8 Secundò nota, quòd edens lacticina ex priuilegio Cruciatæ, nullo modo peccat, vescendo simul piscibus; quia potest pro libito vesci lacticinijs. Sic Man. *in Bulla §. 6. n. 5.*

9 Tertiò nota, quod Religiosi exempti non tenerentur seruare illam constitutionem Synodalem, licet esset Concilij Prouincialis approbati à Papa. Ratio, quia ordinarius auctor illius constitutionis non habet iurisdictionem in tales Religiosos, & confirmatio simplex Papæ nihil addit, vt benè Syluest. *verbo irregularitas, quæstione 4.* docti iuniores: ex consuetudine tamen possent teneri.

10 Tertiò infertur excusari à ieiunio eos qui tam infirmæ complexionis sunt, vt vacuo stomacho nequeant capitis dolorem, vel vertiginem patiantur, vel tota nocte calefieri, vel dormire nequeant. Nauar. *capite 21. Lat. numero 16.* Hisp. *num. 15* Gabriel *4. dist. 16. q. 3.* Angles *floribus, 1. part. mat. de ieiunio fol. 403.* & docti iuniores.

11 Similiter excusantur, qui tam debilis stomachi sunt, vt alimentum sufficiens vna vice sumere nequeant; multo enim alimento notabiliter grauantur. Angles *ibi,* Syluest. *verb. ieiunium, q. 9.*

12 Item excusantur prægnantes, & lactantes, qui indigent frequentiori cibo.

DVBIVM XV.

An paupertas excuset à ieiunio.

1 Sit conclusio. Pauperes, qui non possunt habere vnicum prandium sufficiens ad ieiunandum hora prandij excusantur à ieiunio. Ratio est impotentia ad ieiunandum. Hæc est omnium.

2 Hinc item egentes, qui hora prandij non possunt inuenire alimentum sufficiens, & famuli, qui non obtinent à dominis suis vnicum prandium sufficiens ad ieiunium, excusantur à ieiunio. Sic Angles *floribus, mat. de ieiunio, 1. p fol. 404.* & docti iuniores. Et huc etiam reducuntur, qui nec possunt parare, nec habent parantes necessaria ad ieiunium; hi enim excusantur. Sic Arhid. quem refert, & sequitur Syluest. *verb. ieiunium, q. 9. dicto 4.* Tabiena *ibi q. 9.*

3 Nota primò, quod licet inueniant panem, & pomorum fructus, & oleras, non tenentur ieiunare, quia hæc regulariter non sunt sufficiens prandium. Sic Angles *ibi,* & prædicti iuniores.

4 Secundò nota, quòd si aliqua die habeant pauperes prandium sufficiens tenentur illa die ieiunare, nisi ex præcedenti inedia ita debilitati sint, vt ieiunium commode ferre non possint. Sic Tabien. Syluest. *ibi,* Durand. *dist. 15. q. 10.* D. Thom. *4. dist. 15. quæst. 3. art. 1. quæstione 4. ad 2.*

5 An vxor, quæ redditur macilenta, & displicet viro ob ieiunium, vel cui vir contradicit, excusetur à ieiunio, satis à nobis dictum est *lib. 9. de matr disp. 3. n. 5. 11. & 13.* Et an si vir ob ieiunia reddatur impotens ad reddendum de ieiunium vxori, excusetur à ieiunio, latè dixi *eod. lib. 9. de matr. disp. 3. n 10.*

DVBIVM XVI.

An caupones, & vendentes cibaria in die ieiunij ijs, quos sciunt soluturos ieiunium, peccent; item an inuitantes alios ad cœnandum in die ieiunij peccent.

1 De hac re latè dixi *lib. 1. summa, cap. 7. à n. 13. & n. 33. & 34.* & ibi dictis tria solum restant addenda. Primum est, non peccare amicum ministrando alimenta in die ieiunij alteri amico petenti, licèt sciat eum transgressurum præceptum Ecclesiæ. Ratio, quia per se opus amicitiæ, & vrbanitatis exequitur, & ex malitia alterius per accidens consequitur transgressio. Sic Angles *floribus, 1. part. mat. de ieiunio, fol. 416.*

2 Secundum, non peccare publicos hospites offerentes, peregrinis cœnam diebus prohibitis, relinquendo vnicuique usque suæ propriæ conscientiæ, quia id hoc proprium munus exequuntur. Sic Angles *fol. 417.*

3 Tertium quando aliquis amicus, & hospes diuertit in domum meam in die, in quo prohibentur lacticinia, si est inuitare illum ad lacticinia, & apponere ea in mensa: nec oportet illum interrogare, quando est homo alienus qualitatis, an habeat bullam, quia probabiliter possum credere omnes tales habere bullam: at quando est homo classis inferioris, vel puer, de quo probabiliter potest dubitari, quod habeat bullam, & quod ob meã expositionem franget præceptum Ecclesiæ, est mortale illi apponere, & teneor interrogare, an habeat bullam Sic docti iuniores.

4 An peccent famuli parantes cibos, & ministrantes mensæ dominorum soluentium sine iusta causa ieiuniũ, latè dixi *lib.1.summa,c.7.& à n.8.& n 34.& 35.*

DVBIVM XVII.

An peccent patres familias ministrantes cœnam famulis,& filiis suis nolentibus sine causa ieiunare.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit absolutè peccare mortaliter. Ratio, quia tenentur ex officio facere, vt sui custodiant præcepta Ecclesiæ. Sic Nauar. *summa,c.21.* Hisp.*n.24.* Lat.*n.26.* Metina *C. de ieiunio,q.de his,per qua ieiunium soluitur*, & Cardinalis Toletus.

2 Secunda sententia tenet oppositum. Sit

3 Prima conclusio. Paterfamilias tenetur in die ieiunij præbere suis sufficiens alimentum, vt possint ieiunare, si commodè possint. Ratio, quia tenetur suis in ieiunio fauere, si possunt. Sic Ledesma 2.4.q.17.*art.3.fol.205.* Angles *floribus,1.part.mat.de ieiunio,fol.415.* & alij.

4 Nota hoc intelligi, quando domini absolutè tenentur prouidere famulis de alimentis: nam si de portione quotidiana facta fuerit conuentio, non tenentur domini eam augere ratione seruitij, tantum enim tenentur ad portionem conuentam Sic Angles *ibi.*

5 Secunda conclusio. Tenetur paterfamilias admonere famulos, vt ieiunent, & arctiori vinculo tenetur eos fraternè corrigere, quàm extraneos: at si nolint ieiunare, vel audire Missam, &c. non tenetur eos compellere ad ieiunandum, vel ad audiendum Missam, &c. & potest eis dare cœnam. Ratio, quia domini non habent curam spiritualem suorum famulorum, vt Episcopi, ad quos spectat cura hæc coërcitiua, & punitiua ad seruanda præcepta Ecclesiæ. Sic tenent Angles, & Ledesma *supra* & Ledesma etiam *art.6.dub.4 fol.212.& 216.* Soto *de secreto,membro 2.q.3.conclus.4.versic respondetur, quarta conclus.* Aragon. 2.2 *q.32 art.3.* & Ledesma idem dicit de seruis. Immò Soto, & Aragon dicunt non teneri arcere seruum à concubina, expellendo eum domo, nisi fortè propter scandalum.

6 Nota tamen, quòd si sciret paterfamilias probabiliter quòd prodesset famulis suis negare eis cœnam semel, vel iterum in die ieiunij, deberet id facere, licèt non teneatur ad id. Sic tenent viri docti.

7 Quoad filios autem aliqui tenent id, quod dictum est quoad famulos. Sic aliqui iuniores, & satis fauent Sotus, Angles, Aragon. *sup.* vniuersaliter enim loquuntur de familia.

8 Sic tamen tertia conclusio. Probabilius videtur teneri parentes compellere filios sub sua cura constitutos ad ieiunandum, denegando eis cœnam. Ratio, quia parentes tenentur educare filios in disciplina, & correctione Domini, vt ait Apost. *ad Ephes.6.* ergo tenentur quantum est in se cohibere eos à peccato, & facere, vt seruent ieiunium, negando eis cœnam. Sic docti iuniores, & fauet Cordu. *addit.ad Sotum de secreto, membro 2.q.3.conclus.4.* vbi dicit teneri parentes corripere filios punitione domestica, vt seruent præcepta Ecclesiæ.

9 Nota hoc debere intelligi, quandò possint facile, & commode parentes adhibere dictum remedium, & ex eo speratur fructus in filio, quia si filius esset talis, & tam parum subiectus, quòd si ei denegaretur cœna, oriretur magnum scandalum, & rixæ domi vel iret cœnaturus cum alios amico, non tenetur ad hoc pater. Sic docti iuniores, & consonat Caiet. 2.2 *q.32.art 6.* vbi inquit, imprudenter agere patres, vel heros corripientes vitia famulorum; vel familiæ, quando vident nihil prodesse, sed ipsos peius facere & prorumpere in blasphemias.

DVBIVM XVIII.

Qui dies sint ieiunij.

5 BReuiter dico, quod de iure est Quadragesima *cap. Quadragesima, de consecrat.dist.5.& c.non liceat, de consecrat.dist.3.* Item quatuor tempora, scilicet post D. Luciam prima feria, quarta, & sexta, & Sabbatho. & post exaltationem Crucis mensis Septemb. prima feria, quarta. & sexta, & Sabbatho, *c.statuimus,dist.76.* Item vigiliæ omnium Apostolorum, demptis vigilia D. Barnabæ, D. Philippi, & Iacobi, D. Ioannis Euangelistæ, *cap. consilium nostrum,de obseruat.ieiun.& cap.1.eod.tit.* Item vigilia Natiuitatis Domini, & Assumptionis B. Mariæ, vt de vtraque habetur *c.1. de obseruat.ieiunij*, Item de generali vsu Ecclesiæ, non enim habetur tale præceptum in iure, ieiunatur in vigilia S. Ioannis Baptistæ, omnium Sanctorum, & S. Laurentij, vt bene notat Sylu. *verbo ieiuniũ, q.1.* & Caiet. *c.a.* & vterque etiam dicit in vigilia Pentecostes non esse de iure, vt ieiunetur, sed tantum ex generali consuetudine. Et idem dicit vterque de ieiunio quatuor temporum Pentecostes, licèt alij ieiunium horum quatuor temporum censeant esse de iure. In reliquis vero diebus non obligat ieiunium, nisi alicubi sit consuetudo legitimè præscripta iuxta dictos Doctores, & omnes.

2 Nota si aliquod festum dictorum afferens vigiliam, quæ obligat ad ieiunandum, accidat feria secunda, transfert ieiunium Dominicæ in diem præcedentem *c.1.& 2. de obseruat.ieiunij.*

3 An vero in die Dominica liceat aliquando ieiunare, dixi *lib.2.summa,c.12.à n.11.ad 15.*

4 Secundò nota, quod excepta vigilia Assumptionis B. Mariæ nulla alia vigilia eiusdem obligat ad ieiunandũ, vt dicunt Doctores citati; licèt de vigilia Natiuitatis D. Mariæ dubitet D. Anton.2 *part.tit.6. c.2.§.1.* vnde licèt communiter omnis populus ieiunet vigilias omnes B. Mariæ, at id tantum fit ex deuotione: & ita intelligũt viri docti nunquam tales consuetudines, quantumuis longas, obligare ad peccatum; sicut nec consuetudo recitandi, quotidie salutationem Angelicam in principio noctis obligat, quia fit ex deuotione. Vnde nulla est obligatio prædictas vigilias B. Mariæ ieiunandi, nisi viri docti communiter, & absque vllo dubio censerent esse consuetudinem obligantem. Sic docti iuniores.

DVBIVM XIX.

An iure interdicatur in tota Quadragesima, etiam in Dominicis eius, edere oua,& lacticinia.

1 COmmunis sententia est, iure interdici hæc edere in ieiuniis Quadragesimæ, vt patet ex *cap.denique 4.dist.* quod est D. Gregorij Papæ: & refert etiam illud ex D. Gregorio Iuo *in panormia iuris,lib.4.cap.29.* licèt Couar.4.*var.cap.20.num* 15. dicat se non ieiunare, apud D. Gregorium. Probatur etiam ex septima Synodo Constantinopolitana, quæ est generalis *can.56.* vbi expressè hoc habetur. Sed hi canones iuxta veriorem opinionem non sunt ex illo Concilio; vt latè probant Canon.*lib.5.de locis,c.vlt.ad 5.* & P Torrianus *lib.de canonibus sexta Synodi*, vbi plorimos ad hoc allegant. Hoc tamen, teste Couar.*ibi* fatentur omnes.

2 De Dominicis vero Quadragesimæ quidam (vt refert Corduba *vbi infrà*) dicunt posse in illis edi lacticinia absque bulla.

3 Cæterùm dicendum est nullo modo posse, sed iure etiam in illis interdici esum horum. Probatur, quia *cap. denique*, hæc prohibentur in Quadragesima: at dies Dominici illius sunt dies Quadragesimæ, vt constat ex *cap. Quadragesima, de consecr. dist quinta* vbi diebus omnibus Quadragesimæ dicitur ieiunandum præter dies

Domi

Dominicos, ergo dies Dominici sunt Dies Quadragesimæ, aliàs esset inepta exceptio. Item quia *in dicto canone 57. sexta Synodi*, reprobatur vsus comedendi lacticinia in Dominicis Quadragesimæ: & quando hæc nihil præstarent, sat esset generalis consuetudo totius Ecclesiæ, vt bene ait Corduba. Sic tenent Angles *floribus, 1. p. mat. de ieiunio, q. 9. dub. 7. f.* 418. Cordub. *summa, q.* 168 Couar. *d. cap. 20. n.* 11 *initio*, Caiet. 2. 2. q. 147 *art. 6. §. & primi*, & *art. 6. 8. fin.* Metina *C. de ieiunio, q.* 1. Ledesm. 2. 4. *q.* 27 *art.* 1. *§. dico, quod, fol.* 195. Palacios 4. *dist.* 13. *disp.* 8. *fol.* 124. *versi. istis exploratis*, & nonnulli docti iuniores dicentes hoc esse certum, nec oppositum esse probabile. Enriquez *lib. 7. de indulg. cap.* 13. *num.* 10. Candelabrum *in appendice, cap.* 15. *num.* 16.

4 Nota tamen quòd ratione paupertatis poterunt agricolæ, & alij pauperes edere lacticinia diebus, prohibitis si non possunt commodè habere aliud, quod comedant, & oua, vel lacticinia habeant domi, vel possunt hæc facilè inuenire, non autem pisces. Sic Enriquez, & alij docti iuniores. Et licet securius sit hoc facere cum dispensatione; at vbi necessitas est clara, non est necessaria. Sic iidem. Eadem causa, & necessitate existente possunt præbere oua, & lacticinia suis domesticis diebus vetitis, & suis operariis, messoribus, & putatoribus, & illi possunt licitè ea comedere, licèt careant bulla, eadem ratione. Sic latè te agitata resolutum fuit à multis viris doctis ex Societate.

5 Secundò nota hinc excusari pauperes ostiarim mendicantes, qui non habent aliàs vnde sustententur, nisi ex fragmentis ouorum, & lacticinorum, quæ hic, vel ibi illis dantur, possunt enim licitè ea comedere, licèt careant bulla. Patet eadem ratione. Sic Manuel 1. *tomo summa, c.* 23. *fine*, Enriquez *supra n. 9.* & multi viri docti.

6 Tertiò nota idem dicendum esse de iter agentibus, licet diuites sint, possunt enim sine bulla lacticinia edere, quando non inueniunt in itinere pisces, quos emant. Vnde omnes hi admonendi sunt à Confessore, ne peccent ex conscientia erronea. Patet eadem ratione.

7 Tandem nota multo maiorem necessitatem requiri, vt fas sit in diebus prohibitis vesci carnibus. Vndè si nullus alius cibus esset, nisi panis, non liceret carnibus vesci, nisi per plures dies duraret inedia, vt in longa nauigatione, & in atroci bello, vbi deest victus Sic Angles *vbi supra, difficult. 4. fol.* 426. & nonnulli docti iuniores dicunt se nullo modo audere excusare agricolas, qui causa paupertatis in locis, vbi non est oleum, præparant herbas lardo, id est, *con manteca de puerco*, in diebus, in quibus esus carnium, & lardi est prohibitus.

DVBIVM XX.

An in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure interdicatur esus lacticiniorum.

1 Couarr. 4. *var. cap.* 20. *num.* 15. censet etiam in his ieiuniis esse iure interdictum esum lacticinorum. Probat, quia licèt *cap. demque. 4. dist. & canon. 56. sexta Synodi Constantinopolitana*, tantùm hæc prohibeant in Quadragesima; at ratio prohibitionis, quæ *ibi* signatur, est, vt in his diebus quibus ieiunamus, abstineamus à lacticiniis, æquè procedit in omnibus ieiuniis: & sic idem videntur disponere in omnibus ieiuniis. Idem Anton. Gomez bulla, *clausula 7. num.* 3

2 At tenendum est hoc non esse interdictum in reliquis ieiuniis extra Quadragesimam iure communi: & in illis fas esse ea edere: nisi alicubi consuetudo habens vim præcepti oppositum habeat: vt dixi *lib. 4. summa, cap.* 11. *num.* 52. Probatur, quia illi textus tantùm loquuntur de Quadragesima, & cùm sint de re pœnali, non sunt extendendi, maximè cùm multo maior sit ratio huius abstinentiæ in Quadragesima; quia est tempus maioris pœnitentiæ, & in quo celebratur passio Christi. Sic D. Tho. 2. 2. q. 147. *art. 8. fine*, & 4. *dist.* 15. *q.* 5. *art.* 4. *quæstiunc.* 2 *ad* 4. Durand. *dist.* 15. *q.* 9 *n.* 1. Viguer. *instit. c.* 7. §. 3. *versi. primo*, Corduba *summa, q.* 168 Metina *C. de ieiunio, q.* 1. Caiet. *summa, verb. ieiunium*, Armil. *ibi. num.* 1 Rosella *n.* 11. Syluest. *quæst.* 5 *dict.* 1. Angel. *num.* 5. Tabien. *q.* 6. 7. Turrecrem. *cap. non oportet, de consecr. dist.* 3. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3 *art.* 3. Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 13 Latinè in vtraque *num.* 15. Abul. *cap.* 6. Matthæi, *q.* 171. Richard 4. *dist.* 15. *art.* 3. *q.* 5 *fine*, Palud. *dist.* 15. *q.* 4. *num.* 33. D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *c.* 2. §. 3. Palac. 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *pag.* 126. Enriquez *lib* 7. *de indulg. c.* 13. *n.* 9. Manuel 1. *tomo, summ. c.* 23. *fine.*

3 Hinc infertur, quòd in nouo orbe, & in terris nouè repertis possunt semper extra Quadragesimam edi lacticinia; quia ibi nulla est consuetudo inducta. Sic Nauar. *ibi*, & alij viri docti.

DVBIVM XXI.

An saltem ex consuetudine sit præceptum in Hispania abstinendi à lacticiniis in diebus ieiunij, & sextis feriis extra Quadragesimam.

1 Qvidam asserunt hanc esse consuetudinem in Hispania. Sic Angles *floribus*, 1. *part. mater. de ieiunio, quæst. 9. difficultate 2. fol.* 424. & in diebus ieiunij esse hanc consuetudinem in Hispania, fatentur Nauarr. *summa* Lat. *cap.* 21. *num.* 15. & Metina *lib.* 1. *summa, cap.* 14. §. 10. *fol.* 98. & de ieiuniis, & sextis feriis esse consuetudinem, testantur Alcozer *summa, c.* 14. præter sextas ferias inter Pascha, & Pentecosten, Enriquez *in Bulla*, qui dicit eum Alcozer esse peccatum mortale ea comedere in illis absque Bulla; & Synodus Granatensis coacta sub D. Petro Guerrero Archiepiscopo Granatæ *anno* 1572. *lib.* 3. *tit.* 21. *de obseruat. ieiun. num.* 6. dicit in illo Archiepiscopatu esse consuetudinem abstinendi à lacticiniis etiam in sextis feriis, & eam obligare sub peccato mortali. Candelabrum aureum *in appendice, cap.* 15. *num* 16.

2 Sed his non obstantibus credo probabilius esse non obligare hanc consuetudinem. Probatur, quia, vt consuetudo habeat vim legis, debet esse inducta à maiori parte populi; sed hæc nõ est huiusmodi, quia maior pars populi communiter habet Bullas, quibus id licuit: & qui Bulla carent, sunt pauci, & pauperiores: & sic non potuit maior pars populi inducere hanc consuetudinem. Item consuetudo hæc deber esse inducta ea intentione, vt sit præceptum: & adhuc tunc non semper obligat ad mortale; sed quando inducta est ea intentione, vt obliget ad mortale: sed hæc consuetudo non est inducta animo se obligandi, sed ex ignorantia, qua ignorantes credebant hoc sibi prohibitum, ergo. Secundò, quia melior est conditio possidentis: cùm ergo res hæc sit valde dubia, an sit talis consuetudo obligans, & quidam affirment, quidam verò negent, & semper etiam viri docti in hoc sint dubij, & trepident, melior est conditio possidentium libertatem, scilicet non esse talem obligationem. Sic sentiunt multi viri docti, & in hanc magis inclinat Henriquez *lib. 7. de indulg. cap.* 13. *n.* 9. & Manuel 1. *tomo summa, cap.* 19. *fine*; & dicunt multos viros doctos hoc sentire, & referunt Episcopos, qui hoc in suis diœcesibus declararunt: & iam hoc declarauit Concilium Prouinciale Toletanum *anno* 1583. & in Synodo Granatensi facta *anno* 1568. post magnam diligentiam ad id examinandum adhibitam repertum fuit non esse talem consuetudinem in Archiepiscopatu Granatensi: atque ita tanquam certum potest iam hoc haberi in Hispania. Et pro nostra Societate id declarauit Pater noster Generalis Euerardus *anno* 1579. habita consultatione Patrum Hispanorum affirmantium in Hispania non esse talem consuetudinem: atque ita absque dispensatione id licere, quamuis in Societate posset alia via hoc licere, quia licèt in Hispania esset talis consuetudo, tamen cùm illa non sit generalis in tota Ecclesia, Religiosi non tenentur ser-

nate consuetudines particulares sæcularium etiam Clericorum, nec Clerici aliorum sæcularium particulares consuetudines: sicut nec sæcularis laici consuetudines particulares Clericorum, nec Clerici Religiosorum; quia cùm sint diuersi status, sunt diuersæ consuetudines, & abstinentiæ in illis, vt optimè tenent Sylu. *verbo ieiunium*, *q*.2. ex mente Archid. Angles *floribus*, 1. *part. mat. de ieiunio*, 7. *dub*.3 *fol*.387. Ledesm. 2.4.*q*.17.*art*.3 *fol*.204. Metina *C. de ieiunio*, *q. quando est necesse ieiun.* & docti iuniores. Vnde doctrina tradita, quòd extra Quadragesimam possint edi oua, & lacticinia in vigiliis in quatuor temporibus, est certior in Religiosis, ob rationem dictam, quia esto esset de hoc consuetudo, non est generalis totius Ecclesiæ, sed particularis, quæ (vt diximus) non obligat Religiosos. Et quòd possint edi in tota Hispania sextis feriis, & in omnibus ieiuniis extra Quadragesimam, & sic habere vsum tenet Baltanas *in Apologia de esu lacticiniorum*, *fol*.8.

DVBIVM XXII.

In quo consistat ieiunium Ecclesiasticum, & an vnica comestio sit de eius essentia: & an si excedat metas temperantiæ, soluat ieiunium: & an si ex inaduertentia aliquid sumatur, soluatur ieiunium: & an peccet quis toties quoties comedit in die ieiunij, vel tantùm in secunda comestione.

1 Circa ea, quæ continentur sub hoc titulo, vide quæ diximus *l*.4. *summa*, *c*.11. & *ibid*. dictis addenda sunt, quæ sequuntur.

2 Primò addendum est, quòd non tantùm licet sumere in die ieiunij medicinam purè curatiuam, vt pharmacum, &c. sed etiam conseruatiuam, vt electuaria aliqua, confecta ex saccharo bellaria, aut viginti quatuor vuas passas. Et similiter esset licitum sumere vespere post prandium per modum medicinæ existenti simili causa aliquid ex saccharo conditum in parua quantitate. Sic docti iuniores.

3. Secundò addendum est, non soluere ieiunium aliquid sumere, vt confecta ex saccharo bellaria, ne potus noceat, dummodo sit in parua quantitate, & fiat bona fide ex causa vera, vel existimata, quod nocebit potus. Sic Sylu. *verb. ieiunium*, *q*.3. & multi viri docti.

4 Nota tamen Caiet. 2.2. *q*.147. *art*.6. *fine*, quòd cùm crudum super indigestum noceat potiùs, & generet morbum, non licet causa medicinæ sumere aliquid cibo adhuc indigesto, ne potus noceat, benè tamen post digestionem cibi. Sed dicendum est, quod cum potus sit licitus, qui ad bibendũ, aut quia inuitatur, aut quia sitim habet, bona fide sumit aliquid, ne sibi noceat talis potus, non peccabit, siue prandium sit digestum, siue non.

5 Tertiò est addendum, quòd huc quòd dicimus licere in die ieiunij sumere per modum medicinæ, vel ne potus noceat, non refert, siue sit electuarium, siue parum de fructibus, vt vuæ passæ, vel parum panis. Sic Palacios 4. *dist*.15. *disp*.8. *fol*.127. vbi dicit parum panis tosti. Syluest. *verbo ieiunium*, *q* 3.

6 Quartò addendum est, minus benè dixisse Metinam *lib*.1. *summa*, *cap*.14. §.10. *fol* 97. & Vega *lib*.1. *summa*, *casu* 250. vbi dicunt, quòd si ille, qui iam semel sumpsit consuetam collationem, sumit aliquid aliud, si id faciat ex appetitu gulæ, est solum peccatum veniale, & non violat ieiunium: sed si rogatu amici id faciat ad bibendum, non peccat: & sic illum reprobat Angles 1. *p. mat. de ieiunio fol*.437. sed si intelligat Metina, quando accipit tam paruam quantitatem, quòd ratione paruitatis excusatur à mortali, bene dicit.

7 Quintò addendum est, non peccare sumentes aliquid manè in die ieiunij per modum medicinæ, vel quia si sint ieiuni, os malè olet: vel quia est cantor, & nisi aliquid sumat, non habet vocem accommodatam: vel quia lecturus, vel ministraturus est mensæ, vel differetur prandium, vel non erit ita aptus ad faciendum benè hoc ministerium. Sic docti iuniores.

8 Vnde potest Confessor colligere optimum remedium pro iis, quibus ieiunium fit difficilimum, & allegant aliquam debilitatem stomachi, vel capitis, debet enim Confessor dicere illis, quòd per modum medicinæ, & ad subleuandam debilitatem, & ne sint inhabiles ad debita opera peragenda, poterunt sumere parum electuarij, vel fructus, vel panis, & bibere aquam, vel vinum, quoties voluerint, & si sic possunt ieiunare, tenentur ad id: nec per hoc impeditur, quin nocte possint sumere collationem consuetam. Sic docti iuniores.

9 Sextò addendum est, quòd pincernæ Principum, & dominorum non peccant, nec soluunt ieiunium, sed tenentur in cæteris ieiunare per hoc quod faciunt credentiam, id est *la salua*, in cibis, quos ministrant dominis etiam si domini manè comedant, & cibos prohibitos, scilicet carnes. Ratio, quia hoc non fit causa manducandi, sed ex necessitate seruitij, & pro securitate dominorum. Sic Sylu. *verb. ieiunium*, *q*.3. *particula*, 1. Caiet. 2.2. *q*.147. *art*.3. *circa finem*. Nauar. *cap*.21. Hispan. *n*.12. Latin. 13. Fr. Metina *d*.§.10. *fol*.97. Palac. 4. *dist*.15 *disp*.8. *fol*.119. & docti iuniores.

10 Septimò addendum est eos, qui inseruiunt infirmis posse aliquid comedere in die ieiunij etiam ex carnibus, quando vident id esse commodum ad excitandum appetitum infirmorum, quia patiuntur fastidium: & probatur ex casu præcedenti de pincernis; grauior enim, & vrgentior est hæc causa. Item quia hoc postulat charitas, & Ecclesia non intendit impedire opera charitatis. Sic Nauar. *suprà*, & prædicti iuniores.

DVBIVM XXIII.

An potus soluat ieiunium.

1 Nota certum esse, quædam esse liquida, quæ licèt traiiciantur per modum potus, habent tamen propriam, & per se rationem cibi; quare soluunt ieiunium, vt lac ius. Ita Palud. 4. *dist*.13. *q* 4. *n*.34. Abulensis *cap*.6. *Matthæi*, *q*.173. Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio*, *fol*.454. Palacios *vbi infra*, *fol*.137. Henriquez *in suis scriptis*. & alij docti iuniores, qui dicunt idem dicendum esse de aqua saccharo mixta.

2 Secundò nota fere inter omnes conuenire, potum vini, quando non sumitur in fraudem ieiunij, illud non soluere. Ratio, quia Ecclesia solam cibi sumptionem prohibet. Ita omnes Doctores citandi contra Alensem, 4. *p*. *q*.104. *memb*.1. *art*.3. dicentem potum vini manè frangere ieiunium non verò vespere.

At dubium est, an si vinum sumatur in ieiunij fraudem, id est ad sedandam stomachi inediam, & famem, soluat ieiunium. Duplex est sententia.

3 Prima dicit illud soluere. Ratio, quia tunc vinum non sumitur vt potus, sed vt cibus. Item quia contra legem facere videtur, qui in fraudem legis aliquid facit. Ita D. Thom. 4. *dist*.15. *q*.3. *art* 4. *quæstiunc*.1. *ad* 1. Richardus *ibi art*.3. *q*.7 *ad* 2. Rosella *verb. ieiunium*, *num* 5. Tabien. *q*.2. Angel. *num*.4. Syluest. *q*.3. *dicto* 1. D. Anton. 2. *p tit*.6. *cap*.2. §.9. Metina *C. de ieiunio*, *q. per quæ ieiunium soluitur*, Gab. 4. *dist* 19. *q*.3. *art*.3 & refert Innocentium, Ledesm. 2.4. *q*.17. *art*.6. *fol*.216. *pag*.1. Palacios 4. *dist*.15. *disp*. 8 *fol*.127. *quidem bibere*, & *fol*.137. Abulen. *c*.6. *Matthæi*, *q*.264. Honcala *opusc. de ieiun.* Henriquez *vbi suprà*.

4 Secunda sententia verior tenet non soluere ieiunium. Ratio, quia (vt docet D. Th. 4. *dist*.15. *q*.3. *art*.4 *quæstiunc*. 1 *ad* 3.) statutum positiuæ legis non attendit intentioné obseruantis, sed ipsum actum; quia modus virtutis non cadit sub præcepto, sed est præcepti finis: sed hic actus, scilicet vinum bibere, non est contra præceptum ieiunij absolutè, & ex natura sua: ergo intentio bibentis non facit esse contra præceptum. Ita tenent Nauar. *cap*.21.

Lat. *num.* 13. Hispan. *num.* 11. Pedraza *summa*, 3. *precepto*, Toletus *in summa*, Angles *supra*, Palacios *verbo ieiunium*. Fauent alij, qui absolutè docent potum vini non soluere ieiunium: hi sunt D. Thomas 2. 2. q. 147. *art.* 9. *ad* 2. & *ibi* Caiet. Paludan. *vbi supra*, Durandus 4. *dist.* 15. q. 9. Metina *lib.* 1. *instruct. cap.* 14. §. 10. Turrecrem. *cap. non oportet. de consecr. dist.* 3. *num.* 2.

DVBIVM XXIV.

An interruptio comestionis faciat, vt sit secunda comestio, & sic soluat ieiunium.

1 Sit prima conclusio. Qui surgunt à prandio ad aliquid occurrens, reuersi statim ad terminandum prandium, non peccant, nec soluunt ieiunium. Ratio, quia illa tantùm est vnica comestio ex intentione interrumpentis, & per accidens accidit diuisio illa: sicut etiam accidit in interruptione horæ canonicæ, iuxta omnes. Sic Sylu. *verbo ieiunium. quæst* 3. Caietan. *in summa, verb. ieiunium, cap.* 1. Nauar. *summ. cap.* 21. Hispan. *num.* 12. Lat. *n.* 15. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 119. Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 433. & notant aliqui docti iuniores non habendum esse scrupulum, si aliquam moram tempus interruptionem fecit, quia hæc moralia sunt: & etiamsi per dimidiam horam, vel per vnam interruperit, quia descendit ad officinam ad tradendas merces, quas emptor tunc petebat, potest adhuc prosequi prandium. Idem tenet Angles *dicto fol.* 433. vbi dicit non frangere ieiunium: quando ex causa iusta interrumpit, licèt notabile tempus intercedat. Idem videtur tenere expressè Caietan. cuius verba referam corollario statim inferendo, & Palacios *suprà*, vbi vniuersaliter dicit, quòd si non sufficienter se refecit & ex occupatione necessaria surrexit à mensa, potest cessante occupatione perficere.

2 Hinc infertur, quòd seruitores, & lectores ad mensam possunt assumere aliquid ante talem lectionem, vel seruitium, non tantùm per modum medicinæ, vt possint debitè exequi officium, sed etiam per modum cibi, & sustentationis, & ad subleuandam famem, licèt nullam habeant necessitatem, quia possunt tunc velle incipere comestionem, & finito seruitio, vel lectione, perficere, vt patet *ex dictis*. Sic videtur expressè tenere Caietanus *verb. ieiunium, cap.* 1. vbi excusat prædictos propter vnitatem prandij, quod statim debet continuare: & subdit quòd illi, qui assumunt aliquid manè propter longam occupationem retardatam prandium, non excusantur ex hoc capite, quia hora non videtur admittere, quòd spectet ad vnitatem prandij, quod manè sumitur, cùm tantùm distet à prandio; sed possunt, inquit, excusari ex debilitate: vt patet manifestè, quòd Caietanus excusat prædictos lectores ob vnitatem prandij; & idem expressè videtur sentire Syluest. *verb. ieiunium*, q. 3. vbi excusat prædictos, quia tota est, inquit, vna comestio, & vna mensa, propter continuum exercitium circa prandium, & citat pro hoc Rodolph.

3 Secundò infertur, quòd famuli, qui inseruiunt mensis dominorum, non frangunt ieiunium comedendo gulosè ex iis, quæ de mensa tollunt, si statim post dominos suos fint comesturi, quia totum reputatur vnica comestio, & possunt illo modo incipere comestionem. Sic aliqui docti iuniores, & constat ex dictis *corollario precedenti.*

4 Secunda conclusio: Qui surgit à mensa cum voluntate non comedendi iam ampliùs, si postea redit ad eam, & comedit, frangit ieiunium, quia iam illa est alia comestio. Sic Angles *suprà*. Pedraza 3. *precepto*. Nauar. *summa, cap.* 21. Hisp. *num.* 22. Lat. *num.* 15.

5 Nota hoc intelligi, nisi statim, ac surrexit, adducceretur aliquid comedendum, quia tunc posset illud comedere: sicut posset, si antequam surgeret à mensa finito iam prandio, & plicato linteolo, cum proposito non edendi ampliùs, manducate aliquid, quod de nouo adduceretur. Ratio, quia moraliter censetur eadem comestio, & hæc sunt moralia. Sic quidam docti iuniores.

DVBIVM XXV.

An sit licita in diebus ieiunij collatio serotina, & qualiter sit licita.

1 Aliqui sentiunt non esse licitam, quando fit ad sustentationem naturæ, sed tantùm quando fit, ne potus noceat, vel ad dormiendum, &c. Sic D. Anton. 2 *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. 9. Caiet. 2. 2. q. 147. *art.* 6. & *in summa, verbo ieiunium, cap.* 1.

2 At dico primò, quòd licèt antiquitus non erat vsus faciendi collationem, quia prandium erat hora tertia pomeridiana; & ita tale prandium vocabatur cœna, quia nulla illud cibatio sequebatur: at modò iam vsus obtinuit, vt talis collatio sit licita, licèt fiat ad sedandam famem, & ad sustentandum se, & licèt nullo modo sit necessaria, quia iam consuetudo sic obtinuit. Si tenet Panorm. quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. ieiunium, q.* 3 *particula* 3. Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 1. Lat. *num.* 14. Couar. *lib.* 4. *var. cap.* 20. *num.* 1. Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol* 435. Palacios *in summa, verb. ieiunium*, Margarita confess. vbi de gula, *fer.* 1. 1. Metina *lib.* 5. *summa, cap.* 14. § 10. *fol.* 96. & docti iuniores.

3 Secundò dico, quòd hæc collatio debet fieri in moderata quantitate, iuxta vsum proborum, & timoratorum: si enim sit notabilis quantitas, soluetur ieiunium; & licèt D. Anton *suprà*, dicat non posse sumi panem, atque eius buccellam soluere ieiunium: at meliùs Sylu. *suprà* dicit posse sumi: vnde moderata quantitas erit quadrans panis cum paucis vuis passis, vel herbis, &c. in simili quantitate: & sic habetur vsus apud viros timoratos, & religiosos.

4 Primò nota, quòd illa, quæ sumuntur ad collationem simul cum pane, non debent esse cibi, qui ordinantur communiter ad perfectam sustentationem, vt oua, pisces: nam in his licèt similis quantitas non violaret ieiunium, violaret tamen ratione qualitatis; quia multò minor quantitas ex his censetur maius alimentum. Sic Angles *suprà dicto fol.* 435. & docti iuniores. Vnde non potest fieri cum caseo, lacte, cremore amygdalino, & triticio; id est, *almendrada, y almidon*; licèt non sint damnandi, qui his rebus faciunt collationem, quia nihil aliud habent, aut ad dormiendum, &c.

5 Secundò nota, quòd licèt esset aliquantulo maior illo collatio, non statim est peccatum mortale, nisi sit notabilis excessus. Sic nonnulli docti iuniores.

DVBIVM XXVI.

An in vigilia Natiuitatis Dominicæ licitum sit facere maiorem collationem, quam in alijs diebus.

1 Certum est fas esse duplo, & triplo maiorem, excepto in pane, collationem facere, quàm in aliis diebus: sic enim habet vsus timoratorum, etiam Religiosorum. Sic docti iuniores.

2 Nota primò, quòd hæc quantitas collationis debet esse ex fructibus, herbis, vel electuariis cum modico pane, iuxta dicta *dub. præcedenti*.

3 Secundò nota idem esse dicendum, licèt Natiuitas accidat feria secunda, & sic vigilia sit in Sabbatho: imò licèt in illo Sabbatho occurrat simul ieiunium quatuor temporum, quia adhuc est vigilia Natiuitatis, & id quod dignius est, trahit ad se minus dignum. Sic multi viri docti te late disputatu. An verò hæc liceant, quando ieiunium illius vigiliæ est ex voto, dixi *lib.* 4. *summa, capite* 11. *num.* 65.

4 At dubitatur, an ex prædictis fructibus sit licitum sumere

sumere quantamcumque collationē in prædicta vigilia.

Duplex est sententia.

5 Prima negat, quia vsus timoratorum id non habet, sed corruptela. Sic Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 436. Nauar *cap.* 22. Lat. *num.* 14. Hisp. *num.* 22. Manuel. 1. *tomo summa, cap.* 23. *num.* 8.

6 Secunda sententia probabilior docet, quòd potest quis in tali vigilia absque fractione ieiunij facere collationem ea fructibus, & electuariis quantamcunque voluerit, quia sic obtinuit consuetudo recepta, videntibus, & consentientibus Prælatis, ac idē facientibus. Sic Metina *lib. 1. summa, c.* 14. §. 10. *fol.* 96. & docti iuniores. Quòd si ex causa iusta aliquis in hac vigilia vellet collationem in meridie sumere, & prandium differre vsque ad noctem, vt posse fieri dicemus, huic non liceret sumere in meridie maiorem quantitatem, quàm ea, quæ sumi solet in aliis diebus ieiunij: quia vsus id non obtinuit, nisi in collatione illius noctis in qua iam incœpit festum, non autem quando collatio fit in meridie.

7 Denique nota non licere illa nocte Natiuitatis facere pluries collationem, quia hoc non habet vsus.

DVBIVM XXVII.

An liceat collationem serotinam manè facere, & differre prandium in noctem.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit non licere eam facere summo manè, nisi fortè ex causa itineris, vel aliarum iustarum occupationum, quia plurimum labori ieiunij detraheretur, at licebit eam facere hora consueta prandij scilicet vndecima, etiam sine aliqua causa, & differre prandium in noctem, quia hic modus est melior, & congruentior mortificationi ieiunij. Sic Angles *floribus.* 1. *p. mat. de ieiunio, fol.* 437. Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. noui, cap.* 112. *fol.* 710. dicit quòd non esset mortale, & Toletus *in sua summa*, dicit quòd ipse non condemnaret. Et verè est probabilis hæc sententia.

2 Secunda tamen sententia probabilior docet id non licere, nisi ex iusta causa fiat, scilicet ratione debilitatis complexionis, vel aliqua necessitate agendi. Ratio, quia collatio hæc licita ea consuetudine: at consuedo tantum habet, vt nocte sumatur. Probatur autem secunda pars, quia hora refectionis non est de essentia ieiunij. Sic Nauar. *cap.* 21. Hisp. *num.* 12. Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 6. §. *tertij verò. & in summa, verbo ieiunium, in fine*, Ludou. Lopez *supra*, immò Caiet. dicit existente causa insta petendam esse dispensationem. At verius est cum reliquis Doctoribus non requiri talem dispensationem.

3 Nota, quòd Societas Iesu habet priuilegium (vt patet in compendio, *verb. ieiunium.* §. 1.) vt possint nostri iter facturi manè sumere collationem.

4 Tandem nota, quòd qui non potest aliter ieiunare, nisi sumendo manè collationem serotinam, tenetur hoc modo ieiunare, quia moralia præcepta moraliter sunt interpretanda in execqutione, vt mos bonus intentus in execqutione, quantum fieri potest, seruetur. Sic Caiet. *verb. ieiunium, cap.* 3. *circa finem*, & 2. 2. *quæst.* 147. *art.* 6. *dub.* 4. & docti recentiores.

DVBIVM. XXVIII.

Qua hora sit comedendum in die ieiunij, & an licitum sit anticipare horam.

1 NOta iure communi horam die ieiunij ad manducandum fuisse tertiam post meridiem, *cap. solet, de consecrat. dist.* 4. At communi consuetudine hora taxata est vndecima cum dimidiata; immò iam est hora vndecima, vt notat Metina *lib. 1. instruct. cap.* 14. § 10. Angles *floribus, prima parte mat. de ieiunio, folio.* 440. & 441. & alij viri docti.

2 Sit prima conclusio. Hora præscripta ad manducandum non est de essentia ieiunij, sed est circunstantia cadens sub ieiunij præcepto. Ratio, quia ea iusta potest anteuerti, & tamen manebit tunc ieiunium. Ita Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 130. Metina *vbi supra*, Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 7. § *adhuc breuiter*, & colligitur ex Nauar. *cap.* 21. Hisp. *n.* 21. Lat. 22. vbi dicit dispensatum quoad horam non ex hoc immunem esse à ieiunio. Idem D. Henriquez *in suis scriptis.*

3 Hinc fit, si quis in die ieiunij anteuerteret horam, licet peccaret, at adhuc tenetur ieiunare, qui potest essentiam ieiunij seruare. Ita Doctor Henriquez *vbi supra.*

4 Secunda conclusio. Qui absque iusta causa notabiliter horam ieiunij anticiparet, peccat mortaliter, quia soluit ieiunium, de quo vide, quæ dixi lib. 4. *summa, cap.* 11. *num.* 61. Ita Abul. *cap.* 7. *Matthæi, q.* 172. 173. Ledesm. 2. 4. *q.* 17. *art.* 4. *fine*, Syluest. *verb. ieiunium, quæst.* 4. *dicto* 3. Turrecremata *cap. solent, de conser. dist.* 1. *num.* 2. Palacios *vbi suprà, & verb. ieiunium*, D. Anton. 2. *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. *vltimo*, Nauarr. *cap.* 21. Lat. & Hisp. *num.* 27. Angles *supra*, Tabien. *verb. ieiunium, q.* 5. Capua *lib.* 2. *decis. cap.* 36. *num.* 31. Honcala *opusc. de ieiunio*, Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 4. *num.* 31. Richardus 4. *dist.* 15. *art.* 3. *q.* 6. Couar. 4. *var. cap.* 20. *num.* 14 glossa *cap. vnum.* § *alias, dist.* 25 Margarita Confess. vbi de gula *f.* 111. D. Thom. 4. *dist.* 15. *q.* 3. *art.* 4. *quæstiun.* 3. Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art.* 7. licèt contrarium teneat Angel. *verb. ieiunium. num.* 2. Toletus *lib.* 6. *summæ, cap.* 2. *num.* 8. Ludouicus Lopez 2. *p. instruct. cap.* 112. *fol.* 712. Gabr. 4. *dist.* 16. *q.* 3 *art.* 3. & videntur tenere Metina *lib. 1. summa, cap.* 14 §. 10. *f.* 97. & Manuel 1. *tomo, summa, c.* 23. *num.* 3. aiunt enim aliquos dicere non esse mortale, nec reprobant: & Abul. *dict. q.* 172. videtur censere esse probabile: & videtur tenere Innoc. *rubr. de obseruat. ieiunij, num.* 4. dicit enim non frangere ieiunium.

5 Tertia conclusio. Ea causa iusta potest absque culpa notabiliter hora ieiunij anticipari, vt propter alias pias occupationes, vel iter, vel stomachi debilitatē. Ita Abulen. Palacios, Caiet. Gabr. Honcala, Margar. Nauar. *vbi suprà*, Innoc. *rubr. de obseruat. ieiunij*, Viguer. *lib. instit. cap.* 7. §. 3. *vers. primo*, Angles, & alij.

6 Primò nota, quòd in die ieiunij licitum est differre prandium vltra horam vndecimam quantum quisque voluerit, modò id non fiat causa superstitionis, immo quanto tardiori hora comeditur, meliùs ieiunatur, quia difficilius redditur ieiunium, & Ecclesia non præcipit manducari hora vndecima, sed ne ante illam comedatur. Sic Caiet. *verb. ieiunium, cap.* 21. Nauar. *cap.* 21. *num.* 27. Syluest. *verb. ieiunium. q.* 4. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 8. Ludouic. Lopez 2. *p. instruct. noui, cap.* 112. *de ieiunio, fol.* 731. & omnes.

7 Secundo anticipare horam debitam ieiunij parum, vt si quis comedat per dimidiam horam ante vndecimam in die ieiunij etiam absque causa, non est mortale, sed veniale, quia parum pro nihilo reputatur. Sic docti iuniores.

8 Tertio, qui in die ieiunij culpabiliter præueniret notabiliter horam ieiunij, comedendo, v. g. hora octaua sine causa, licèt id faceret animo soluendi ieiunium, adhuc tenetur illo die ieiunare, si talis comestio fuit de se sufficiens ad plenè se reficiendum; vel fuit in ea quantitate, vt potuerit sumi loco serotinæ collationis, tenetur ieiunare, reputando eam pro serotina collatione, & postea prandendo; vt in simili dixi *de voto ieiunij lib. 4. summæ c.* 11. *n.* 42. Ratio, quia ieiunium quoad substantiam, & essentiam, adhuc potest seruari, quia præuenire horam, vt *suprà* dixi, non est contra essentiam ieiunij, sed est peccatum mortale contra præceptum annexum ieiunio: vt si quis in Quadragesimali ieiunio, non habens bullam, ederet oua, peccaret mortaliter, at teneretur adhuc ieiunare. Et confirmatur, quia si hora solita ederet animo

non ieiunandi, adhuc teneretur ieiunare, quia adhuc potest seruare substantiam ieiunij. Vnde quod dicunt Doctores, quòd qui semel fregit ieiunium, vel malè aliquid sumpsit per inaduertentiam mortaliter culpabilem, non peccat deinceps comedendo, intelligitur, quando sumpsit talem refectionem, quæ non esset sufficiens ad integrum prandium, nec ad serotinam collationem propter excessum, vel quia licèt esset sufficiens ad prandium, quia tamen illam sumpsit summo manè, non potest cum sola illa abstinere, vsque ad sequentem diem, in his enim casibus non tenetur ampliùs ieiunare, nec peccat in secunda comestione, non quia fregerit ieiunium quoad substantiam suam, sed quia necesse habet iterum comedere; & sic non potest iam ampliùs ieiunare. Sic Ludou. Lopez *dicto cap.* 112. *fol.* 711. & docti iuniores.

DVBIVM XXIX.

An dispensatus vt edat carnes, sit excusatus à ieiunio.

1 ABstinentiam carnium tenent communiter Doctores esse de essentia ieiunij; quare qui carnes ederet, ieiunium solueret, vt communis vsus, & intellectus populi Christiani attestatur.

Verùm circa dubium propositum duplex est sententia.

2 Prima tenet edentem carnes ex dispensatione, teneri ad ieiunium. Ratio, quia non potens in omnibus seruare ieiunium, tenetur in eo, quod potest. Ita Pedraza *in summa*, 3. *præcepto*, §. 14. Ledesma 2.4.q.17. *art*.3. *fol*. 203 *vers. secunda propositio*, Metina *C. de ieiunio. q. de his, qui ad ieiunia tenentur*, §. *de infirmis*, Corduba *summa*, *q*. 143. & 167. Saltem quando dispensatus, vt edat carnes, non est ob præsentem necessitatem, & idem quod Corduba tenet Angles *floribus*, 1. *p. mat. de ieiunio, fol*. 430. & Anton. Gomez *in bulla clausula* 7. *n*. 5. Manuel. *in bulla*, §. 6 *n*. 4. *tom*. 1 *summa*, *cap* 24. *n*. 9. Vega *tom*. 1. *summa*, *c*. 14. *casu* 3. Valentia 2. 2. *disp*. 9. *q*. 2. *puncto*. 5. Candelabr. 3. *p. cap*. 15 *num*. 49. Ludouic Lopez 1. *p. instruct. de ieiunio, cap*. 111. §. *his tamen non obstantibus*, Grassis 1. *p decis. lib*. 2. *c*. 38. *n*. 59 Emanuel Sa *summa, verb. ieiunium*, dicit vtramque sententiam esse probabilem.

3 Secunda sententia tenet dispensatum, vt edat carnes, non teneri ad ieiunium. Ratio, quia abstinere à carnibus est magis de essentia ieiunij, quàm vnica comestio, vt docet Palacios *vbi infrà*, & Palud. 4. *dist*. 15. *q*. 4. *n*. 31. Nauar. *vbi infrà*: ergo sicut dispensatus in vnica comestione non tenetur ieiunare, quia non compatitur ieiunium binas comestiones, ita dispensatus in esu carnium, &c. quia esus carnium, & ieiuniũ non se compatiuntur. Ita tenet Caiet. 2. 2. *q*. 147. *art*. 8. §. *ad hoc dicitur*, Honcala *opusc. de ieiunio*, Nauarr. Hisp. *cap*. 21. *num*. 25. Metina *lib*. 1. *instr. c*. 14. §. 10. Palacios 4. *dist*. 15. *disp*. 8. *fol*. 125. §. *sexta conclusio*, *fol*. 116. 128. Gabriel 4. *dist*. 16. *q*. 3. *art*. 2. Henriquez *lib*. 7. *de indulg. cap*. 13. *num*. 3. & multi ex iunioribus viri docti; & hæc sententia est multò probabilior, & ei fauent Bullæ Cruciatæ Pij V. & Gregorij XIII. Vide quæ in simili dixi de voto ieiunij *lib*. 4. *summæ, cap*. 11. *num*. 53. *circa medium*.

4 Nota tamen ex Abul *cap*. 6. *Matthæi, q* 17. & Henriquez *lib*. 7. *de indulg. cap*. 13. *num*. 12. quòd si quis in extrema necessitate carnes edat, quia cibum alium non habet, & est dies ieiunij, non ex hoc à ieiunio excusatur, quia non vtitur carnibus, vt carnes sunt, sed vt instrumentum sustentandæ naturæ. Sed verius non teneri ieiunare, quia abstinentia à carnibus est de essentia ieiunij: & ita vtcunque manducentur, non potest seruari ieiunium.

DVBIVM XXX

An qui habet facultatem edendi carnes, & non vult illas edere, teneatur ieiunare, & quid si vouerit ieiunare, & sic sit dispensatus ad edendas carnes.

1 RAtio dubitandi est, quia si iste ederet carnes, vt licitè potest, excusaretur à ieiunio: ergo etiam quando non vult illas edere, excusatur à ieiunio. Confirmatur primò, quia accessorium sequitur naturam principalis; sed iste est absolutè dispensatus ad edendas carnes: ergo est dispensatus à ieiunio, quia dispensatio à ieiunio est accessoria ad dispensationem carnium. Confirmatur secundò, quia absurdum videtur, quòd iste, qui in meridie comedit pisces, possit in nocte cœnare carnem, & non possit cœnare pisces.

2 Dico tamen primò, quòd si ille habet manifestas vires & salutem ad ieiunandum, sed ad præseruandum se ab aliqua infirmitate edit carnes, tunc si aliqua die ieiunij non comedat carnes, tenetur illa die ieiunare. Ratio, quia hos nulla alia ratione excusamus à ieiunio, nisi quia abstinentia à carnibus est conditio essentialis ieiunij, & illa non seruata, non potest seruari ieiunium: ergo si seruant illam conditionem, cùm possint reliquas seruare, tenentur. Sic docti iuniores. Item, quia excusatus à ieiunio, eo quòd debet laborare, si non laboret, tenetur ieiunare: ergo excusatus à ieiunio, eo quòd debet laborare, si non laboret, tenetur ieiunare: ergo excusatus à ieiunio, eo quòd possit edere carnes, si illas non edit, tenetur ieiunare. Item, quia si illa die cessaret infirmitas, seu necessitas edendi carnes, teneretur ieiunare: sed cessat necessitas, quia, vt supponimus, ille potest sine notabili dãno abstinere à carnibus illa die: ergo tenetur ieiunare.

3 Secundò dico, quòd qui habent facultatem ad comedendum carnes ratione debilitatis, & infirmitatis præsentis, licèt aliqua die non comedant, non tenentur ieiunare, licèt illorum saluti conduceret illas non comedere eo die, & ieiunare, vt patet ex iis, quæ dixi *suprà dub*. 14. Sic nonnulli docti iuniores.

4 Idem dicendum est de eo, qui vouit ieiunare, & dispensatus est ad edendas carnes: si enim aliqua die non vult edere carnes, tenetur seruare votum ieiunandi illa die, si vires habeat & sit robustus, quia votum ieiunij obligat ad instar præcepti, vt dixi *lib*. 4. *summa*, vnde quãdo non excusatur à præcepto, non excusatur à voto.

5 Ad argumentum in principio dubij propositum respondetur concesso antecedenti, negando consequentiam; quia ieiunium est incompatibile cum esu carnium: atque adeò eo ipso, quòd de facto illas edit, non potest seruare ieiunium, & consequenter non tenetur ad illud. At verò licèt habeat facultatem edendi carnes, quandiu tamen illas non edit, potest seruare ieiunium, & ideo tenetur ad illud. Ad primam confirmationem respondetur negando minorem, quia solùm est dispensatus dependenter à causa: cùm autem ea die, qua prandit pisces, & illis sufficienter refectus est, cesset causa edendi carnes, cessat etiam dispensatio à ieiunio, quæ erat accessoria. Quòd si dicas non cessare causam dispensationis, eo quòd quis vescatus piscibus volens pati damnum, quod inde illi prouenit: ergo potest adhuc edere carnes, & consequenter non tenetur ieiunare. Respondetur, quòd licèt non cesset causa absolutè, & ideo potuerit edere carnes; immò peccat contra temperantiam edendo alios cibos sibi noxios, tamen eo ipso, quòd iam vult piscibus vesci, cessat illa die causa edendi carnes, cùm illis non indigeat, quia sufficienter prandit, atque adeò tenetur ad ieiuniũ.

6 Ad secundam confirmationem nego, quòd ille possit cœnare carnes, aut pisces, nec potest sumere quidquam aliud præter consuetam collationem, quia licèt sit dispensatus ad carnes, supposito tamen quòd non vult vti dispensatione, & illas de facto edere, tenetur seruare præceptum ieiunij, quia est compatibile cum alijs cibis, & à quo ex solo esu carnium excusabatur, quia erat incompatibilis cum illo, vt suprà diximus.

DVBIVM XXXI.

An qui habet priuilegium, vt edendo carnes satisfaciat præcepto ieiunij, quale concedebatur in Bullis Cruciatæ antiquis, teneatur ieiunare, licèt comedat carnes.

1 QVidam affirmant teneri. Probatur, quia cùm essentia ieiunij sit de iure Ecclesiastico, potest Pa-

pa

pa illam mutare, & statuere, vt sit ieiunium edendo carnes: ergo hic, qui edit carnes, habens simile priuilegium, tenebitur ad tale ieiunium. Secundò, quia habens priuilegium, vt tempore interdicti possit audire sacrum, tenetur illud audire: ergo similiter habens priuilegium, vt possit cum carnibus satisfacere ieiunio, tenetur ieiunare. Sic videtur tenere Nauar. *lib. 3. consil. tit. de obseruat. ieiun. in nouis, consil. 9.*

2 Sed verius est non teneri. Ratio, quia priuilegium, quod datur in fauorem priuilegiati, non debet obligare ipsum priuilegiatum: nec est simile de eo, qui habet priuilegium ad audiendum Missam tempore interdicti, quia ieiunium est opus pœnale, & grauamen corporis. Sic Henriquez, & alij docti iuniores.

DVBIVM XXXII.

An si quis in die ieiunij Quadragesimalis, in quo sunt prohibita oua, habeat sufficientem sustentationem secundum modum suum absque hoc, quod comedat oua, vel lacticinia, si non ieiunet: at verò ieiunare nequit, si non comedat oua, vel lacticinia absque Bulla: eam enim non habet, nec habet vnicam refectionem sufficientem pro toto die, vt sic ieiunet, nisi hac comedat, an possit, & teneatur comedere hac, vt sic seruet praceptum ieiunij.

1 RESpondetur, quòd licèt probabile satis sit non teneri: at probabilius est teneri. Ratio, quia hîc præceptum ieiunij est principale, & ita si non potest aliter seruari nisi comedendo oua, tenetur, vt possit illud seruare, sicut ille, qui non potest ieiunare, nisi anticipando horam prandij consuetam, tenetur ieiunare, illam anticipando, vt *suprà* dixi, licèt aliàs determinatio hæc horæ obliget ad mortale. Sic docti iuniores.

DVBIVM XXXIII.

An sit licitum abbreuiare vitam ieiunius, & abstinentiis, & vires minuere.

1 SVpponendum est aliud esse non prolongare vitam, & aliud abbreuiare vitam.

2 Sit prima conclusio. Nullus tenetur prolongare vitam, immò nec illam conseruare vtendo optimis, & delicatissimis alimentis, immò hoc est reprehensibile. Probatur, quia non tenetur quis viuere in loco salubertimo, sed potest habitare in regione nociua ratione frigoris, vel caloris: nec tenetur exquirere exquisitissima medicamenta, &c. ergo. Item non tenetur abstinere à vino, vt diutiùs viuat: ergo. Sic Victoria *relect. de temperant. dub. vltimo.* Ledesm. 2. 4. *quæst.* 17. *art.* 6. *fol.* 214. Panorm. *cap. si verò, de iureiur.* Maioris 4. *dist.* 38. *quæst.* 24 Adrian. *quodlib.* 1. *art.* 3. *ad* 9. Couar. 1. *var. cap.* 2. *num.* 10. Gerson *tract. de abstin. Carthusiensium à carnibus,* Nauar. *lib. 2. de rest. cap. 3. num.* 88. Sotus *lib. 5. de iust. q.* 1. *art.* 6 *ad* 1. Cordub. *lib.* 1. *quæst. q.* 38. *ad* 4. Metina *C. de ieiunio, q. vltima*, & docti recentiores.

3 Hinc infertur primò, quòd si quis vtitur alimentis quibus homines communiter vtuntur, & in quantitate, quæ solet sat esse ad valetudinem conseruandam, licèt percipiat ex hoc se abbreuiare vitam notabiliter, non peccat. Sic Victoria, & Ledesma *ibi.*

4 Secundò infertur, quòd non tenetur quis vti medicinis ad prolongandum vitam, etiam vbi esset periculum probabile mortis, vt quotannis sumere pharmacum ad vitandas febres, &c. Sic Victoria *ibi*, & alij.

5 Secunda conclusio. Tenetur tamen quis, dum morbo laborat, consulere Medicos, & vti cibis salutaribus. Sic Metina *ibi.*

6 Hinc fit, quòd si quis vteretur singulari inedia, vel cibo ita nociuo, vel scienter, vel ex propria opinione contra bonorum, & sapientium sententiam, vt breui abrumperetur vita, peccaret mortaliter. Sic Victoria *vbi suprà*, Ledesm. *dicto fol.* 214. Nauar. *summa, cap.* 15. & Hisp. *num.* 13.

7 Si tamen infirmus comedat, vel bibat rem nociuam, putans, vel non aduertens, quòd ei nocebit, non peccat mortaliter; immò etiamsi credat, quòd ob id eueniret ei aliquod nocumentum, sed non magnum, vt dolor aliquis capitis, vel maior aliqua febris, non peccaret mortaliter, quia nocumentum non est magnum, immò licet ex intentione illud intenderet, non peccaret mortaliter. Sic docti iuniores.

8 Tertia conclusio. Licitum, & meritorium est viris perfectis respuere medicinam in aliquibus morbis, & doloribus grauibus, non afferentibus periculum mortis, v. g. in dolore passionis iliacæ remedia omittere ad profectum spiritualem, & carnis mortificationem, & ad experiendum dolores Christi in passione. Sic Nauar. *omnibus summis, cap.* 11. *num.* 41. Caiet. 2. 2. *q.* 97. *art.* 1. & alij. Similiter tempore martyrij fas est respuere medicinam corporalem. Nauarr. & Caiet. *ibi*, & clarè sentit Caietan. licèt tempore martyrij esset periculum mortis. quia (inquit Caiet.) vtilitas maxima est necessitas promptitudinis animi ad sustinendum, & promptè testimonium perhibendum fidei, si autem martyr medicinam susciperet, videretur minus sponte hæc pati pro Christo. Hoc est contra Sotum 4. *dist.* 46. *q.* 5. *art.* 2.

9 Quarta conclusio. Si quis ieiunet, vel abstineat ea intentione, vt breuiter moriatur, peccat mortaliter; tenetur enim quisque non intendere breuiare vitam, cùm non sit suæ vitæ dominus. Sic Victoria *supra*, Ledesma *dicto art.* 6. *fol.* 214. & *art.* 1. *fol.* 196. Angles *floribus*, 1. *p. materia de ieiunio fol.* 419. Caiet. 2. 2. *q.* 147. *art* 1. Nauar. *c.* 15. *in omnibus summis, num.* 12. Couar. 1. *var cap* 2. *num.* 10. Toletus, & alij docti iuniores. Et sic venit intelligendus D. Hieronymus (quem affert D Thomas 2. 2. *q.* 147. *art.* 1. *ad* 2.) qui ait, non differt, an paruo, vel magno tempore te interimas.

10 Nota aliquos adhuc tenere peccare abbreuiantem vitam per pœnitentias, & non explicant requiri, vt faciat intentione abbreuiandi vitam. Sic Sotus *de secreto, memb.* 1. *q.* 12. *in conclus.* 3. in confirmatione quinti argumenti, & Cordub. *in addit. ad illam.* explicans quomodo notabiliter abbreuiat. Nauar. *capite* 15. *in omnibus summis, num.* 12. dicens esse mortale, quando aduertit notabiliter abbreuiare vitam, licèt bono fine faciat illas pœnitentias, Couar. *suprà*, dicit tamen tantùm esse veniale, quando bono fine facit, & Metina *C. de ieiunio, q. vltima*, dicit non licere per ieiunia sensibiliter abbreuiare vitam.

11 Sit tamen quinta conclusio. Licitum est ieiunare, & abstinere etiam à communibus cibis, non tantùm quoad pluralitatem, comestionum, sed etiam quantum ad quantitatem, dummodo sumatur cibus necessarius ad alimentum, & conseruationem indiuidui, & dummodo quis non impediatur per hoc ab impletione sui officij, quamuis sic ieiunans, & abstinens clarè, & sensibiliter videat, & aduertat ex tali abstinentia diminui eius vitam. Probatur, quia hoc non est intendere abbreuiare vitam seu occidere se, sed tantùm est vti medijs ordinatis à natura ad sustentationem, & non prolongare vitam, ad quod nullus tenetur, vt dixi. Secundò, quia (vt ait D. Thom. 2. 2. *q.* 25. & 26. & omnes) licitum est exponere vitam corporalem pro salute spirituali alterius, & pro vita corporali amici: ergo licebit homini ieiunare, vel abstinere à cibis cum moderatione posita propter finem spiritualem, licèt aduertat sensibiliter abbreuiari vitam. Tertiò probatur, quia aliàs esset illicitum dare operam literis per multum tempus, & exercere artes valdè laboriosas, vt cursorum, &c. per hæc enim, experientia teste, sensibiliter abbreuiatur vita. Quarto probatur ex vsu multorum Sanctorum, & fundatorum Religionum, qui & exercuerunt, & suis iniunxerunt grauissimas, pœnitentias, quibus vita sensibiliter abbreuiatur

tur. Hæc videntur esse contra Doctores citatos: sed fortè sunt intelligendi iuxta sequentem conclusionem. Sed hanc tenent docti iuniores Magistri, & expresse videntur tenere Victoria, & Ledesma; & patet ex corollario primo, quod iuxta eorum sententiam intuli ex prima conclusione.

12 Sexta conclusio: Prædictum ieiunium, & abstinencia potest aliquando fieri indiscretè, v.g. quando quis ita abstinet à cibis communibus, vt non sumat quantitatem præcisè necessariam ad alimentum, & sustentationem, & valetudinem indiuidui secundùm diuersam vniuscuiusque complexionem: & si faciat homo hanc abstinentiam, vt carnem spiritui domet, & subiiciat, & non aduertat se excedere vtendo tali pœnitentia, nullum peccatum est; si verò aduertat se excedere, putat tamen benè facere, peccat quidem, sed communiter venialiter propter rectam intentionem, & bonam fidem. Sic Couar. & Caietan. *proximè citati*, Nauar. *dicto n.*12. Toletus & alij iuniores. Vnde immeritò Nauar. *suprà n.*91. reprobat hanc distinctionem.

13 Septima conclusio. Qui per nimias abstinentias notabiliter se inhabilitaret ad officium, ad quod sub mortali tenetur, peccaret mortaliter, v.g. coniux, qui per nimias abstinentias se redderet impotentem ad moderatè reddendum debitum alteri coniugi. Dixi *moderatè*, quia non tenetur coniux satisfacere immoderatæ concupiscentiæ alterius coniugis. Sic Ledesma 2.4.q.7. *art.*1. *fol.*197.*pag.*1. & nonnulli docti iuniores, qui iuniores addunt, quòd ille, cui ex officio incumbit docere legendo, vel prædicando, si comedat aliquid, quod notabiliter noceat per magnum tempus impediendo ipsum ab officio, peccat mortaliter, etiam animo constitueret relinquere officium; quia infert iniuriam subditis, vel discipulis in re graui.

DVBIVM XXXIV.

An licitum sit abstinere à carnibus etiam in extrema necessitate, vt faciunt Carthusienses.

1 DE hac re vide Manuelem 2 *tomo, c.*94. *fine*, Sayrum *in claui regia, l.*5. *c.*7. *n.*7.

2 Nota Carthusienses nullum habere votum de tali abstinentia, nec aliquod statutum obligans etiam ad peccatum veniale: vt patet ex Petro Sutore Carthusiano *in historia sui ordinis, l.*1. *tit.*3. *c.*8. vbi refert ordinem Carthusiensem extitisse per 170 annos absque aliquo statuto talis abstinentiæ, sed sola consuetudine ab anno 1084. quando incœpit talis ordo Carthusiæ vsque ad 1254. in quo in quodam Capitulo generali factum est statutum de tali abstinentia sub grauissima pœna in transgressores scilicet vt eiiciantur à Religione, & postea successu temporis vbi facta sunt noua statuta in secunda parte illorum c.4 temperata est pœna, scilicet, quòd si fuerit Prior, Vicarius, vel Procurator, perpetuo priuetur officio: alij verò perpetuò careant officiis, & incarcerentur ad beneplacitum Capituli generalis. Quòd autem tale statutum ad nullam culpam obliget, patet ex tenore constitutionum ipsius ordinis, quæ ad nullam culpam obligant, exceptis votis essentialibus. Sic docti iuniores.

3 Secundò nota, duplicem esse extremam necessitatem quædam est ab intrinseco, quando scilicet infirmus iudicio Medicorum non posset vitam conseruare, nisi edendo carnes: vel quia alij cibi sunt ei inutiles, vel quia nullum alium cibum appetit. Altera est ab extrinseco, quando scilicet quis non habet copiam alterius cibi præter carnes, & sic fame morietur.

4 Quidam ergo dicunt circa præsens dubium teneri Carthusienses edere carnes in quauis extrema necessitate, etiam ab intrinseco, v.g. quando Medici peritii iudicarent, quòd ni comederent carnes, morerentur, etiamsi fecissent votum non comedendi. Ratio, quia si tunc non comederent carnes, censerentur seipsos occidere. Sic Panormit. *c. si verò, n.*2. & *ibi*. Alex. de Neuo *n.*15. *de iureiur.* Sylu. *iuramentum* 4. q. 10. Metina *C. de ieiunio, q. vltima*, & idem tenuit secluso scandalo, id est, nisi inde sequeretur dissolutio ordinis; & obseruantiæ Regularis. Gerson *tr. de abstinentia Carthusiensium à carnibus*, & Maioris 4. *distinct.*38. *q.*24. & dicit esse probabile Ledesma 2.4.q.17 *art.*6. *fol.*203. & Victoria *relect. de temperantia, n.*8. dicit esse valdè probabile. Idem tenet Matt. *quæst. de abstinentia*.

5 Sit tamen prima conclusio. In extrema necessitate ab extrinseco potest, & tenetur Carthusianus edere carnes; & in hac conuenimus cum Doctoribus citatis. Ratio, quia cùm mors illa sit violenta, videtur illi imputari; & sic refert Petrus ille Sutor in sua historia quendam Carthusianum edisse carnes, & iudicatum esse in ordine suo non fecisse contra statutum. Sic tenent Victoria *suprà, num.*10. Manuel 2. *tomo summa, cap.*94. *num.*16. Ledesma *suprà*, & docti iuniores dicentes aliquos viros, & doctos contra hoc tenere.

6 Secunda conclusio. In extrema necessitate ab intrinseco probabilius est non teneri edere carnes, licèt in secreto, & sine scandalo vesci possent. Probatur, quia in tali casu ille naturaliter moritur ex morbo, cuius ipse non est causa, nec ipse censetur se occidere, sed tantùm non prolongare vitam comedendo carnes: non tenetur autem quis prolongare vitam omnibus mediis possibilibus; ergo. Secundò, quia non tantùm pro virtute, sed etiam pro virtutis augmento potest quis exponere periculo vitam corporis: at augetur Carthusiani virtus abstinentiæ abstinendo in tali casu, & crescit bonum totius Religionis: & si in tali necessitate id liceret, sequeretur dissolutio Religionis, & traheretur idem ad minores necessitates. Sic Victoria *num.*10. Ledesma *suprà*, Petrus Sutor *vbi suprà*, & refert insigne miraculum ad id confirmandum: idem tenet Dionys. Carthus. *in laudibus sui Ordinis*, Manuel *suprà*, & communiter Moderni.

7 Tertia conclusio. Carthusienses possunt in tali necessitate edere carnes, quia non habent votum non edendi, nec statum obligans ad culpam: at poterunt, meritò puniri pœna statuti. Vnde si fecissent votum talis abstinentiæ, tenerentur etiam in tali necessitate abstinere. Probatur, quia votum est de re licita, & bona; ergo obligaret. Hæc clare videtur esse contra Victoriam, & Ledesm. *ibi*; dicunt enim posse edere carnes, & videntur supponere habere votum non edendi carnes. Sed nostram conclusionem tenent recentiores Magistri: & quod non possunt, si faciunt votum, tenent Manuel *suprà*.

8 Et notat Victoria *num.*9. quòd non tantùm secretò, sed etiam publicè posset Carthusianus in tali necessitate edere carnes, licèt sequatur aliqua dissolutio huius abstinentiæ, & latè *ibi* probat.

9 Vltima conclusio: Licèt non possit emitti votum de abstinentia à carnibus præcisè in extrema necessitate; quia hoc non est res bona: at potest quiuis particularis emittere votum de abstinentia perpetua, & sic non edere carnes in tali necessitate: quia abstinere à carnibus perpetuò est bonum; immò secluso voto si quis proposuisset nunquam comedere carnes ob bonum abstinentiæ, posset in tali etiam necessitate non comedere, vt patet ex dictis. Sic Victoria *num.*10. Ledesm. *d. fol.* 203. & *sequenti*, & prædicti iuniores: licèt Manuel *suprà* dicat, quòd persona priuata non tenetur seruare tale votum, quia non est in bonum Religionis, & hoc idem Sylu. *votum*, 2. q. 13. Angel. *votum* 3. *n.*21.

10 Tandem nota, quòd quando aliqui absolutè vouent non edere carnes, vel non edere in tali die, si contingat morbo laborare, possunt edere; quia communiter non intelligunt in tali necessitate, vt dicam *in materia de voto*.

DVBIVM XXXV.

Vter peccet magis, qui in capite Quadragesimæ vult nullum diem Quadragesimæ ieiunare, an is, qui per singulos dies non vult ieiunare.

1 Martinus de Magistris tenet illam generalem volitionem esse peiorem, quàm omnes illas particulares.

2 At verius est esse peiores illas 40. volitiones particulares; quia sunt efficaciores, & intensiores. Sic Palac. 4. *dist.* 15. *disp.* 8. *fol.* 138. & quidam docti iuniores. An verò sint necessariò confitendæ singulæ volitiones, *in mat. de Pœnitentia.*

CAPVT II.

Circa obseruationem festorum.

SVMMARIVM.

DVB. *An præceptum sanctificandi festa sit positiuum, vel negatiuum, & quo iure inductum.*

2 *An hoc præcepto iubeatur aliquis cultus interior Dei, vt peccatorum contritio, dilectio Dei, &c.*

3 *An hoc præceptum obliget nos ad non peccandum in die festo, & sic peccare in die festo sit circunstantia necessariò detegenda in confessione.*

4 *An obseruatio omnium festorum sit par, ita vt quæuis causa sufficiens ad laborandum in vno festo sufficiat, vt laboretur in reliquis.*

5 *Qui dies festi sint ex præcepto obseruandi, & quis possit eos instituere.*

6 *Qualia sunt opera seruilia, quæ in festis prohibentur, & in quo consistat esse seruilia, an scilicet aliquid ad hoc conducat gratis, vel pretio fieri.*

7 *An iter agere, siue equestrem, siue pedestrem fas sit in diebus festis, & bestias oneratas deferre.*

8 *An sit licitum scribere in die festo.*

9 *An fas sit transcribere in die festo.*

10 *An tabellionibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere.*

11 *An sit licitum in festis rationem facere, id est,* dar y tomar cuentas.

12 *An pingere sit opus seruile, & illicitum in festis.*

13 *An molere sit licitum in festis.*

14 *An venatio, & aucupatio liceant in festis.*

15 *An sit licitum pacisci in diebus festis.*

16 *An sit licitum in Dominicis, & festis torneamenta exercere, & ludum, qui Hispanè vocatur* iustas, *& alios similes.*

17 *An exercere eiusmodi ludos in Aduentu, & Quadragesima, sit peccatum mortale.*

18 *An ratione necessitatis fas sit in diebus festis seruilia exercere.*

19 *An sufficiens causa sit exercendi seruilia in festis cessatio magni lucri occurrentis repentè, & transitorij.*

20 *An ex Ecclesiæ dispensatione fas sit laborare in festis.*

21 *An ex consuetudine excusentur a mortali barbitonsores tondentes barbam in festis; sartores perficientes aliquas vestes in festis; & sutores circumsuendentes calceos. Hispanè* desuitar.

22 *An ex cultu diuino ad quem ordinantur, reddantur licita opera corporalia in festis.*

23 *An opera seruilia sint licita in festis propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos, vel ob pontium, & viarum refectionem.*

24 *An præter opera seruilia sint etiam alia prohibita in festis.*

25 *Quid nomine mercati intelligatur.*

26 *An nomine mercati, intelligantur etiam prohiberi ab Ecclesia omnes negotiationes, & locationes, conductiones, & similes contractus.*

27 *Quid intelligatur nomine placiti, & an liceant aliquando lites, & processus iudiciales in die festo.*

28 *An licitum sit in die festo informare iudicem cum Aduocato & procuratore.*

29 *Quomodo sit prohibitum in festo iudicium ad mortem, & pœnam.*

30 *Qualiter prohibeatur iuramentum in die festo.*

31 *An præceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali.*

DVBIVM I.

An præceptum sanctificandi festa sit positiuum, vel negatiuum, & quo iure inductum.

SIT prima conclusio Hoc præceptum est affirmatiuum. Probatur, quia *Exod.* 20. ponitur affirmatiuè: *Memento vt diem Sabbathi sanctifices.* Verùm forma, & modus sanctificandi subditur negatiuè, id est, non facies opus seruile in eo. Sic D. Thom. 2. 2. *quæstion.* 122. *articulo* 4. Soto *lib.* 2. *de iust. quæstion.* 4 *articulo quarto.*

2 Secunda conclusio. Hoc præceptum partim est de iure naturali, & diuino, partim verò de iure humano; nam quoad hoc, quod est aliquos dies diuino cultui deputare, est de iure naturali: nam cùm iure naturæ teneatur quilibet homo colere Deum, inde est, quòd iure naturæ teneatur aliquo tempore ab aliis negotiis vacare, & huic muneri se dedicare. Partim verò est de iure humano, scilicet quoad hoc, quod est hos, vel illos dies esse festiuos; & similiter quoad modum sanctificandi ab Ecclesia statutum, scilicet audiendo Missam. Sic D. Thomas 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 1. *& corp.* Caietan. *ibi*, Couar. 4. *var. cap.* 19. *à num.* 1. *vsque ad* 7. inclusiuè. Corduba *lib.* 1. *quæst. q.* 5. *dub* 8. *difficultate* 2. D. Anton. 2. *q. tit.* 9. *c.* 7. *in principio.* Magarita confess. 3. *præcepto*, *fol.* 70. Turrecrem. *de consecrat. dist.* 3. *c.* 1. Archid *c. iciunia, de consecrat. dist.* 3 Maioris 3. *dist.* 27. *q.* 23. Vvaldensis *de sacramentalibus, c.* 14. Nauar. *in omnibus summis, c.* 13. *n.* 1. Sotus *vbi suprà*, Metina C. *de restitut.* 30. Ludouic. Lopez *instructorio consc. l.* *c.* 52.

3 Nota primò, quòd hæc conclusio est contra aliquos dicentes diei Dominicæ festum diuino iure esse institutum: & probant *c. licèt, de feriis*, vbi habetur tam vetus, quàm nouum Testamentum septimum diem quieti deputasse. Sic Butrio, Anchar. & Panorm *c.* 3. *de feriis*, Angel. *verbo feria, n.* 3. Sylu. *verbo Dominica, q.* 1. dicens esse communem sententiam. Sed multò probabilior est nostra sententia; & *dictum cap. licet*, tantùm probat in vtroque Testamento id esse præceptum, non tamen quòd sit iure diuino præceptum.

4 Secundò nota, non tantùm esse præceptum diuinum & naturale de colendo Deo in aliquo tempore indeterminato, sed etiam de aliquibus diebus festis instituendis ad diuinum cultum. Vnde Ecclesia non posset dispensare quòd nullus sit dies festiuus cultui diuino specialiter deputatus. Probatur, quia præceptum diuinum vetus de sanctificandis festis manet, modò quoad morale, sed morale est, quòd sit aliquis dies dedicatus cultui diuino, & id est consonum iuri naturæ; quia malè posset alias hoc præceptum ab omnibus seruari: ergo. Sic Cou. & Cordub. *vbi suprà.*

DVBIVM II.

An hoc præcepto iubeatur aliquis cultus interior Dei, vt peccatorum contritio, dilectio Dei, &c

1 DVplex est sententia.
Prima tenet partem affirmantem. Probatur est

est præceptum affirmatiuum: ergo non tantùm obligat ad abstinendum ab operibus seruilibus, quia sic esset negatiuum. Sic Scotus *3. dist.* 27. *&* 37. Tabien *verbo charitas, n.* 20. Angel. *verbo feria, n.* 41.

2 Secunda sententia, quæ certa est tenenda, est negatiua. Probatur, quia finis præcepti non cadit sub præcepto, vt optimè D.Th. 1.2. *q.* 100. *art.* 9. sed talis cultus internus est finis huius præcepti: ergo. Sic D.Th. 2.2. *q.* 122. *art.* 4. Caietan. *ibi, & in summa, verbo festorum violatio, & verbo contritio,* Sotus *l. 2. de iust. q.* 4. Ludouic. Lopez *in instruct. consc. l.* 1. *c.* 52. Paez *c. Missas, de consc. dist.* 1 *num.* 89. Cordub. *l.* 1 *quæst. q.* 5. *dub.* 8 *difficult.* 3 Cou. *l.* 4. *var. c.* 19. *n.* 11. *& c. alma mater,* 1. *p* §. 5. *n.* 3. Nau. *c.* 13. *n.* 2. *&* 17. Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 6. Armil. *verbo festum, num.* 12. *&* 26. D.Anton. 2 *p. tit.* 9. *c.* 7. §. 4. Alcozer *in summa, c.* 17. Pedraza 3. *præcepto,* Margarita confess. 3. *præcepto, fol.* 68.

3 Ad argumentum respondetur, præceptum hoc esse de festo sanctificando, quod positiuum quid est, at modum esse abstinendo ab operibus seruilibus.

DVBIVM III.

An hoc præceptum obliget nos ad non peccandum in die festo, & sic peccare die festo sit circunstantia necessariò detegenda in confessione.

DVplex est sententia.

1 Prima affirmat. Ratio, quia facit peccans in die festo iniuriam tempori sacro, & sic est sacrilegus. Sic Alensis 3. *p. quæstio* 32. *membro* 5. *artic.* 2. Lyra super illud Exod. 20. *Sex diebus operaberis* & in illud Matthæi 11. *si licet Sabbatho iurare,* Abulensis *quæstio* 11 *Exodi, in fin. & quæstio* 12. Angel. *verbo feria, numero* 36. *& verbo interrogationes, præcepto* 3. *& verbo præceptum, numero quinto,* Turrecr. *capite* 1. *de consecrat. dist.* 3. *numero* 4. *& capite peruenit, numero* 4 Maior. 4. *dist.* 17. *quæstio* 4. Adrianus 4. *mater. de confess. q.* 4. Nider. *in præceptorio, præcepto* 3. Cord. *libro* 1. *quæst. q.* 6. D.Bonau. 3. *distinct.* 37 *in glossa super litteram Magistri,* §. 6. *&* 7. Albertus Magnus 3. *distinct.* 37. D.Anton. 3. *p. tit.* 14. *capite* 19. §. 7. Gerson *alphab.* 31. *littera T.* Scotus 3. *distinct.* 37. Gabr. 4. *distinct.* 17. *quæst.* 1. *conclus.* 4. Metina *C. de confessione, quæst. de circunstantiis loci, & temporis,* Roscl. *verbo feria, num.* 6. Catherinus *libro* 5. *contra Caiet.* & hanc dicit tutiorem Petrus Sotus *mater. de confessione, lect.* 9. fauet D.Thomas 2.2. *quæst.* 122. *articulo quarto, ad tertium,* vbi cum D.Augustino dicit facere contra hoc præceptum, qui die festo peccat.

2 Secunda sententia multo probabilior est negatiua: & ita licet peccare in die festo aliquantulum culpam augeat, non tamen mutat speciem, nec ita notabiliter auget, vt circunstantia hæc sit necessariò detegenda in confessione. Probatur, quia quodcunque præceptum Decalogi datur in sensu proprio, & non in metaphorico, quia mores hominum debent institui in sensu proprio, & claro; sed peccatum non est opus seruile, nisi impropriè & metaphoricè; ergo dum hoc præcepto prohibetur opus seruile, non intelligitur peccatum. Secundò, quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Hanc tenent Almain 4. *dist.* 17. *quæst.* 1. Caiet. 1.2. *q.* 7. *art.* 1. *&* 2.2. *quæst.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo festorum violatio,* Sotus *lib.* 2. *de iust. q.* 4. *art.* 4 *&* 4. *dist.* 17. *q.* 2. *art* 4. Nauar. *in summa, c.* 6. *n.* 9. *& cap. considerat. in principio, de pœnit. dist.* 5. *n.* 12. Syluest. *in rosa aurea, quæstionibus impertinentibus, quæst.* 63. *& in summa, confessio* 1. §. 10. *& verbo circunstantia,* §. 3. *verbo Dominica, quæst.* 6. Couar. *libro quarto var. cap.* 19 *n.* 11. *& cap. alma mater,* 1. *p.* §. 5. *n.* 3. Alcozer *summa, c.* 17. Pedraza 3. *præcepto.* Petrus in Borgono *lib. concordant. dub.* 348. Margarita *confess. f.* 39. Arm. *verbo festum, n.* 12. Tab. *verbo circunstantia, num. vndecimo,* Cano *de pœnit. p.* 5. *fol.* 104. Iosephus Angles *floribus, quæst. Theolog.* 2. *p.* [illegible] *de confess. fol.* 470. Ludouicus Lopez *instruct. conscientiæ lib.* 1 *cap* 35. Manuel 1. *tom. summa,* 2. *editione, cap.* 53. *n.* 12. Henriq. *l.* 5. *de pœnit. cap.* 6. *num.* 6. Metina *lib.* 1. *summa, cap* 9 §. 2. *fol.* 27. Cardinalis Toletus *in sua summa* & facit maximè D.Thomas 3. *dist.* 27. *quæst* 1. *art.* 5. *quæstiunc.* 2. *ad* 2. Nec *in* 2. 2. voluit oppositum; intellexit enim facere contra hoc præceptum, id est, contra finem ipsius, qui sub præcepto non cadit, non tamen contra substantiam præcepti.

3 Nota, quòd Metina, Manuel, & Ludouic. Lopez limitant hanc sententiam, dicentes esse circunstantiam temporis necessariò confitendam, quando peccatum enorme committeretur in die maximè solemni, vt in die Veneris sancti, vel dum impletur pœnitentia. Sed hæc limitatio minus vera est: & sic vniuersaliter est tenendum cum aliis Doctoribus citatis. Ita tenet Henriq. *ibi.*

DVBIVM IV.

An obseruatio omnium festorum sit par, ita vt quæuis causa sufficiens ad laborandum in vno festo, sufficiat, vt laboretur in reliquis.

1 REspondetur negatiuè; sed esse quædam festa, in quibus maior exigitur causa: tum quia propinquiùs accedunt ad ius diuinum, vt dies Dominica: tum quia solemniora longè sunt, & ita strictiori iure præcipiuntur obseruari. Sic Monaldus, quem refert, ac sequitur Nauar. *in omnibus summis, cap.* 13. *num.* 10. Ludouicus Lopez *instruct. conscientiæ lib.* 11. *cap.* 52. Idem docent plures alij asserentes licere causa pietatis laborare in festis, demptis Dominicis, & quatuor Paschatis: atque ita expressè sentiunt hæc festa maiorem exigere causam. Hi sunt Turrecrem. *cap. peruenit, de consecrat. dist. tertia, numero septimo,* Abulensis *capite duodecimo, Exodi, quæstione quadragesima prima,* Palacios *in summa, verbo festum,* Syluest. *verbo Dominica, quæst.* 5. *conclus.* 3. D.Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. *vltimo, in fine,* Margarita confess. *tertio præcepto, fol.* 72.

DVBIVM V.

Qui dies festi sint ex præcepto obseruandi, & quis possit eos instituere.

1 SIt prima conclusio, in vnoquoque loco seruandi sunt ij dies festi, & eo modo, & tantum, quos, & quomodo, & quantum consuetudo ipsius præcipit obseruari. Ratio, quia cùm festa sint iure humano introducta, & consuetudo legitimè præscripta, vim habeat legis, & legi ipsi deroget, inde est, vt hac in re standum sit consuetudini. Hæc est omniũ, & specialiter Nauarri *c.* 13 *n.* 5.

2 Nota plura esse festa iure communi inducta, quæ recensent omnes summistæ ex quibus aliqua consuetudine non seruantur, alia verò sunt introducta ex consuetudine, quæ tamen non sunt in iure.

3 Secundò nota, quòd Nau. *cap.* 3. *num.* 15. refert Eugenium IV. vt habetur *in compendio priuil. fol.* 69. ordinasse, vt laici, qui operarentur in festis Sanctæ Crucis, & sancti Michaëlis mensis Septembris, & sanctorum Innocentium, & S. Syluestri (hæc enim iure communi sunt festa) peccent mortaliter, nisi hi dies incidant in Dominica. Et hoc est notandum, quia deseruire potest multum pro his, qui laborant in vindemia in die S. Michaëlis. Sic docti recentiores.

4 Tertiò nota, quòd Syluest. *verb. Dominica, q.* 1 *&* 2. cùm teneat diem Dominicam esse de iure diuino, tenet non posse in talibus diebus consuetudinem aliquid facere, v.g. vt sint minus quam viginti quatuor horæ. Sed hoc est minus verum, cùm fundamentum eius suprà reprobauerimus.

5 Quartò nota, quòd in his partibus Hispaniæ con-

ſuetudo habet, vt feſta omnia & Dominicæ, qooad ceſſationem ab operibus ſeruilibus celebrentur à media noᴄte vſque ad mediam noᴄtem, Cou. 4. *var. cap.* 19. *n.* 9. *fine*, Nau. *c.* 13. *n.* 5. *&* 8. & nonnulli doᴄti recẽtiores. Vnde minus benè Pedraza *in ſumma, in* 3. *præcepto*; dicit, quòd in Hiſpania ex generali conſuetudine incipiunt in veſpere diei præcedentis feſta: falſum eſt enim, quòd in Hiſpania detur talis conſuetudo.

6 Secunda concluſio. Inſtituere feſta pertinet ad Eccleſiam, & ad ſummum Pontificem. Epiſcopus etiam cum Clero poteſt inſtituere feſta Sanᴄtorum aliàs ab Eccleſia canonizatorum, & hoc pro ſua tantùm diœceſi, idque conſentiente populo. Sic habetur *cap. pronunciandum, de conſecr. diſt.* 3. *& cap. conqueſtus, de feriis*. Ratio, quia licèt in ſpeᴄtantibus ad Epiſcopi iuriſdiᴄtionem poſſet ipſe ſolus cum Capitulo: at ſecus eſt in his, in quibus vertitur intereſſe aliorum. Sic Panorm. *conqueſtus, de feriis, n.* 4. Innoc. *cap. licet eodem tit.* Archid. *c.* 1. *de conſecr. diſt.* 3. Federicus, quem refert, ac ſequitur Sylu. *verb. Dominica, q.* 1. Palacios *l.* 2. *de contraᴄt. cap. vlt.* Angel. *verbo feria, n.* 5. Roſel. *ibi n.* 3. Armil. *verbo feſtum, n.* 5. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *c.* 7. *in principio, &* 3. *p. tit.* 22. *cap.* 5. §. 5 dicit idem requiri, vt Epiſcopus poſſit tali Sanᴄto vigiliam deputare. Tab. *verbo feria, n.* 9. licèt Paës *cap. Miſſas, de conſecr. diſt.* 1. *num.* 28. dicat ſatis eſſe ad feſta inſtituenda Epiſcopum cum Capitulo. Quod procedere poteſt, quando Epiſcopus inſtitueret feſtum, & populus abſque cauſa iuſta contradicet, tunc enim tali contradiᴄtione non obſtante eſt ſeruandum feſtum. Sic Panormitanus, Roſel. Tabiena, Armil.

7 Tertia concluſio. Dominus temporalis, vel ciuitas nequit feſta inſtituere, quia hoc eſt poteſtatis Eccleſiaſticæ. Quare ſi præcipiat aliquos dies feſtos obſeruari ſub aliqua pœna, pœnam à violatoribus poſſet exigere, ſed culpam non incurrent: nec tenebuntur fideles audire ſacrum. Sic D. Anton. §. 1. Armil. *n.* 2. Sylu. *verbo Dominica, paulò pòſt princip.* Tabien. *verb. feria, in principio*, Roſel. *verbo ſtatutum, num.* 6. Paëz *ubi ſuprà*, *num.* 29. & doᴄti iuniores.

8 Quarta concluſio. Scholaſtici non tenentur audire Miſſam, & poſſunt ſeruilia exercere in feſtis inſtitutis in vniuerſitatibus pro ipſis; quia tantùm intelliguntur inſtituta, vt ceſſent leᴄtiones publicæ vniuerſitatum: & ſic habet conſuetudo timoratorum Salmanticæ, & in aliis vniuerſitatibus, & tenet Alcozer *in ſumma, cap.* 27. & doᴄti recentiores.

DVBIVM VI.

Qualia ſint opera ſeruilia, quæ in feſtis prohibentur, & in quo conſiſtat eſſe ſeruilia, an ſcilicet aliquid ad hoc conducat gratis, vel pretio fieri.

1 NOta primò, quòd non omnia opera corporalia ſunt ſeruilia; ſed operum corporalium quædam ſunt ex ſuo genere ſeruilia, quæ ſunt propria ſeruis, vt opera mechanica, quæ per ſe ordinatur ad perfeᴄtionem corporalis operis, ſcilicet ad perficiendam materiam formando lignum, ferrum, lanam, &c. & illa, quæ ordinantur ad culturam agrorum, vt arare, fodere, ſerere, &c. Alia verò ſunt opera corporalia ex ſuo genere libera, quæ ſcilicet ſunt propria liberis. Vnde opus liberum, ſeu ſpirituale diſtinguitur à ſeruili penes terminum: illud enim per ſe terminatur ad ſpirituale, ita, quòd ſi aᴄtio à ſpirituali principio proueniat per corporale miniſterium, oportet, ad hoc quòd ſit ſpiritualis, vt ordinetur ad ſpiritualem paſſionem inferendam, vt docere ordinatur ad inferendam diſciplinam, quæ eſt quid ſpirituale. Hoc verò licèt aliquando à ſpirituali principio procedat: at per ſe ordinatur ad corporalem paſſionem inferendam, vt artes mechanicæ. Alia verò opera corporalia ſunt, quæ ex ſuo genere ſunt communia ſeruis, & liberis. Sic Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. §. *ad primum horum*. Sotus *l.* 2. *de iuſt. q.* 4. *art.* 4. Sit ergo.

2 Prima concluſio. Opera ex ſuo genere ſeruilia ſunt prohibita in diebus feſtis. Concluſio eſt certa.

3 Secunda concluſio. Opera ex ſuo genere libera, ſunt licita in feſtis, exceptis illis, quæ ab Eccleſia prohibentur *capite primo, & capite conqueſtus, de feriis*, de quibus *infra*. Hinc.

4 Infertur licitum eſſe in feſtis legere, & docere in ſcholis verbo, & ſcripto: quia hæc ſunt liberalia, cùm ordinentur ad inferendam diſciplinam, quæ eſt quid ſpirituale. Sic Sotus, Caiet. *vbi ſupra*, Ludouic. Lopez *inſtruᴄt. conſcientia, l.* 1. *c.* 52. & omnes citandi.

5 Secundò infertur, licitum eſſe in feſto ciuibus ad Conſilia conuenire; quia conſiliari eſt opus ſpirituale, quia oritur ex prudentia, & terminus eius eſt eleᴄtio, quæ eſt ſpiritualis. Et non obſtat, quòd ſit eleᴄtio ad temporalia officia, & negotia, quia hæc materialiter ſe habent ad eleᴄtionem, quæ formaliter, & per ſe eſt terminus conſilij. Sic Caiet. *diᴄto art.* 4. *& in ſumma, verbo feſtorum violatio*. Armil. *verbo feſtum*, & doᴄti iuniores.

6 Tertiò infertur Prælatos poſſe poteſtate ſua in feſtis vti, exceptis his, quæ ſunt ab Eccleſia prohibita, de quibus *infra*, Caiet & prædiᴄti iuniores.

7 Quartò infertur non peccare archimagiſtros, id eſt, *los maeſtros, que hazen trazas*, qui in feſtis deſignant in charta, quomodo aliquid ſit fabricandum ad inſtruendum aliquem de futuro opere, quia hoc non eſt opus mechanicum; ſed eſt opus ſpirituale doᴄtrinæ ordinatum ad docendum, & inſtruendum aliquem de futuro opere. Sic Caiet. *in ſumma, vbi ſuprà*. Armil. *verbo feſtum, n.* 21. & doᴄti iuniores.

8 Quintò infertur eadem ratione excuſari, qui diebus feſtis piᴄturas retraᴄtant: non vt pingant, ſed vt diſcant. Ratio, quia hoc non eſt exercitatio operis mechanici, ſed potiùs aᴄtus ſpiritualis diſciplinæ ordinatus ad diſcendum. Sic Sylu. *verbo Dominica, quæſtione quinta*, Angel. *verbo feria, num* 31. Tabiena *numero quadrageſimo*, Roſel. *numero decimotertio*, Armilla, Caiet. *in ſumma, vbi ſuprà*, & alij.

9 Nota hoc habere verum licèt retraᴄtans imagines ad diſcendum conſequenter inde habeat lucrum vendendo opus illud, quia intentio lucri non facit eſſe illicitum. Sic Sylu. Angel. Roſel. & doᴄti iuniores. Vnde poſſunt addiſcentes hanc artem, Hiſpanè *los aprendizes*, ſe exercere pingendo ad addiſcendum, Hiſpanè, *debuxar*, & vendere id, quod ſic faciunt. Item poteſt quis in die feſto tranſſumptum informationis facere, vel aliquid ſimile tranſcribere ad addiſcendum ſtylum Curiæ, quia addiſcit ad obtinendum officium, & eo viuere: & poteſt ſimiliter vendere tranſſumpta, quæ facit. Item poteſt quis librum tranſcribere ad diſcendam elegantiam verborum, & illud tranſſumptum vendere, & ex illo viuere. Si doᴄti iuniores.

10 Tertia concluſio. Fas eſt in feſtis exercere illa opera, quæ ſunt communia liberis, & ſeruis, dummodo ſub aliqua ratione non trahantur ad ſeruilitatem. Probatur, quia in feſtis ſola opera ſeruilia ſunt prohibita; ſed hæc non ſunt ſeruilia, ſed communia liberis, & ſeruis: ergo. Sic Caiet. 2. 2. *vbi ſuprà*, & doᴄti iuniores. Quod ampliùs per aliquot dubia ſequentia declarabitur.

11 Quarta concluſio: Omne opus, quod eſt licitũ in die feſto, vel ex ſe, vel propter neceſſitatem, vel propter conſuetudinem, vel propter aliam quamcunque cauſam, eſt etiam licitum, licèt fiat principaliter propter lucrum. Hanc tenent plures contra alios, vt latè *dub.* 8. *ſequenti* Sic etiam doᴄti iuniores.

12 Tandem nota, quòd obſeruatio feſtorum in noua lege non eſt ita arᴄta, ſicut erat olim lege veteri: ſed quædam opera conceduntur in noua lege diebus feſtis, quæ in lege veteri prohibebãtur die ſabbathi; vt decoᴄtio

cito

ciborum, &c. & faciliùs dispensatur in noua lege in operibus prohibitis, propter necessitatem, quàm in veteri: cuius rationem subdit D. Thom. 2.2. q. 122. art. 4. ad 4. quia obseruatio Sabbathi in veteri lege erat figuralis, & cùm figura pertineat ad protestationem veritatis, non debet, nec in modico deficere, vt ad viuum repræsentet illam cessationem Dei à mundi fabrica.

DVBIVM VII.

An iter agere, siue equestrem, siue pedestrem m. sas sit in diebus festis, & bestias oneratas deferre.

1 Triplex est sententia.

Prima docet esse peccatum mortale iter agere, etiamsi recreandi animi gratia fiat, si iter vnius leucæ saltim sit. Sic Abulensis.

2 Secunda sententia docet non esse prohibitum iter agere, nisi magna cum fatigatione fiat. Sic Sylu. *verbo Dominica, q. 3.* Tabien. *verbo feria, n. 23.* Angel. *ibi, n. 15* Margarita consc. *ff. 3. precepto, fol. 70.*

3 Tertia sententia docet. Licere iter agere: tum quia opus indifferens est commune liberis, & seruis, & sola seruilia prohibentur: tum quia consuetudo ita, & tolerata à Prælatis sic habet. Sic tenet Maiors *3. dist. 37.* Astensis, & Rodulphus, quos refert, & sequitur Rosella *verbo feria, n. 20 & 26.* Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4. vers. tertium* Armil. *verbo festum, n. 13. 14.* Alcozer *summa, c. 17.* Nauar. Lat. & Hisp. *cap. 13 n. 6.* Caiet. 2 2. *quæst. 122. art. 4. vers. in tertio casu; & vers. in eodem art. 4. & in summa, verbo festum, §. de violentia autem, & §. quadam verò,* & docti iuniores.

4 Prima conclusio. Hæc tertia sententia est probabilior. Patet ex rationalibus, & Doctoribus citatis.

5 Hinc fit excusari cursores, siue pedestres, siue equestres, tum ex necessitate publica, quia oportet hos esse, & sæpè necesse est, non differatur iter, nec ad ipsos spectat quærere quanta, & qualis sit eundi necessitas: nec hoc est consuetum rogare. Item, quia consuetudo iter agendi scita, & approbata à Prælatis hos excusat. Sic Caietanos *summa, d. § de violentia,* & prædicti iuniores.

6 Secundò infertur licitam esse operam mulionum deferentium mulis lectum, & cætera ad iter necessaria: cùm enim iter licitum sit, licebit etiam ea, quæ ad iter necessaria suot deferre, cùm hæc per accidens fiaot propter iter Sic Nau. *ibi,* Caiet. *vbi supra 2.2.* & alij.

7 Secunda conclusio. Deferre diebus festis ligna, & mercimonia, vel quæuis alia onera bobus, vel quibusuis bestiis, est illicitum, & seruile, Sylo. *verbo Dominica, q. 3.* Margarita *3. precepto, fol. 70.* Nau. Lat. & Hisp. *c. 13 n. 6. & 13.* D. Antoo. *2. p. tit. 9. cap. 7. §. vlt.* Caiet. *dicto art. 4. vers. his igitur expeditis,* Rosella *verbo feria, n. 12.* & quidam docti iuniores.

8 Nota conclusionem intelligi, si hi die festo incipiant iter; si enim iter inceptum die festo pergant, excusantur à culpa propter expensarum iacturam. Sic Nau Caiet. *ibi* Margarita *ibi fol. 72.* Sylo. *ibi. q. 5. conclus. 4.* & præfati recentiores.

9 Secundò nota, quòd de mulionibus, qui habent hoc ex officio, quia concurrere videtur aliqua necessitas, & vtilitas reipublicæ, vt hi deferant varia onera in varias partes regni, ex ipsa consuetudine cum aliqua necessitate reipublicæ est licita conductio vecturæ: at in vectura particularis hominis non. Sic quidam iuniores docti; & mihi placet, licet contrarium aliqui teneant, scilicet etiam mulionibus licere.

10 Hinc fit non excusari, qui vesperè diei festæ, id est, *la vispera de la fiesta,* mittunt bestias, vt sequenti die oneratæ veniant, nisi necessitas excuset, vt si deuehenda sint necessaria ad eundem diem, scilicet sequentem, quæ non potuerunt antea deuehi. Sic Nauarr. & Rosel. *vbi suprà,* & alij.

11 Vltima conclusio, Deferre bestias non oneratas diebus ferratis, est licitum, quia est idem, quod iter agere, Nau. *vbi sup.* Caiet. *2. 2. vbi sup.* & docti iuniores.

DVBIVM VIII.

An sit licitum scribere in die festo.

1 Aliqui tenent id non licere, si ob pretium fiat.

2 Sit tamen conclusio: licitum est in die festo scribere ad docendum, vel discendum, vel ad manifestandum conceptus absenti, vt fit per epistolas. Probatur, quia scribere non est actus seruilis, sed est communis liberis, & seruis: vnde & Reges non dedecet scribere. Item, quia quando quis scribit ad discendum, vel ad docendum, talis scriptio ordinatur ad finem spirituale, scilicet ad illuminandum mentem, vel ad memoriæ adminiculum. Itē, quia scribere epistolas, est quasi opus quodam locutionis; ita quod locutio quasi diuidatur in locutionem successiuam, quæ scilicet fit labiis, & permanentem, quæ fit scriptura; ergo. Sic Nau. *in omnibus summis, c. 13. n. 14.* Lud. Lopez *in instruct. conscientia, lib. 1. c. 52.* Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. ad 3.* Merina *lib. 1. summa, c. 1. §. 8.* Syluest. *verbo Dominica, quæst. 5. particula 6.* Caiet. *2. 2. quæst. 122. art. 4. & in summa, verbo festorum violatio,* Armil. *verbo festum, num. 13.* Alcozer *summa, cap. 17.* Pedrazs *3. præcepto,* Margarita consc. *3. præcepto, fol. 70.*

3 Hinc infertur primò licere scribere, etiamsi pretio fiat. Ratio, quia scribere est opus liberale, vt bene docat Caietan. & Armil. *vbi suprà:* at spes lucri non reddit seruile, vt dixi *dub. 6.* Sic Nau. Merina, Lud. Lopez, & docti iuniores.

4 Secundo infertur fas esse cuilibet, siue Theologo, siue Medico, siue Iurisperito, in die festo scribere lectiones prælegendas, vel conciones habendas ad populum etiam per alium ministrū, qui ei scribat dato sibi pretio. Ratio quia hoc est adiuuare alterum ad opus spirituale, & liberum, & licitum, scilicet studium. Sic colligitur ex Nauar. Ludou. Lopez, & Merina, & tenent docti recentiores.

5 Tertiò infertur posse causidicos in die festo vti scribentibus, qui eis scribant iuris informationes, quas ipsi ordinant etiamsi pretio eis scribant: sicut possent ipsimet scribere. Ratio, quia hoc est adiuuare ad studium, & ad informandum, & instruendum iudicem de veritate: quod est opus spirituale Sic docti iuniores.

6 Quartò infertur licere Procuratoribus, & Relatoribus die festo processum in compendium redigere, etiam vtendo ministro, quem ad id habent pretio conductum, vt scribat. Ratio, quia hoc est pars studij, & ordinatur ad loquelam, & ad referendum coram auditoribus, & ipsos instruendum; & minister adiuuat ad id. Sic colligitur ex dictis.

7 Quinto infertur fas esse Magistris, qui docent scribere pueros, facere in die festo exemplaria suis discipulis, qui per illos docentur scribere, etiamsi pro illis pretium à discipulis accipiant, quia ordinantur ad opus spirituale, scilicet instruendum pueros. Sic docti recentiores.

DVBIVM IX.

An fas sit transcribere in die festo.

Triplex est sententia.

1 Prima absolutè id damnat, dicens esse opus seruile. Probatur, quia transcribere est opus mechanicum, vt pingere, vel facere statuam, vel imprimere, quia scribere nil aliud est, quàm formare characteres ad extra, secundum tenorem exemplaris, à quo transcribitur. Nec obstat, quod transcribere est medium ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculationis;

 & stu

& studij, quia de se, & immediatè solùm ordinatur ad formandos characteres ad extra: et ordinatur ad finem illum spiritualem studij, quod non facit opus esse liberale, vt patet de impressione, quæ manifestè est opus seruile, & tamen ordinatur etiam mediatè ad adiutorium studij Hanc tenet Caiet. 2.2.q.122.*art.4.vers.ad secundum dubium*, Sylu.*verb. Dominica,q.5.concl.5*. Margar. confess. 3.*præcepto,fol.*70.Pedraza 3 *præcepto.*

2 Secunda sententia docet fas esse transcribere in festis. Probatur, quia spes lucri non mutat naturam operis, sed gratis transcribere communiter approbatur: ergo etiam transcribere ob pretium. Item quia est mediũ ordinatum ad finem spiritualem, scilicet in adiutorium speculationis, & studij. Sic Metina, addens expressè, licèt fiat ob pretium; & sic posse sine scrupulo prædicari, *l.*1.*summa*, c.14.§.8.& idem Ludouic.Lopez *in instruct.consc.l.*1.c.52 & Henriq. consultus de hac re, & quidam recentiores docti.

3 Tertia sententia docet, quòd transcribere potest accipi dupliciter; vno modo pro transcriptione, quæ fit immediatè, vel ad docendum, vel ad discendum, vel ad consulendum, vel ad explicandos conceptos proprios absentibus, vel ad aliquid huiusmodi spirituale, & liberum tanquam ad finem immediatum: & hoc modo est liberale, & licitum, siue per se, siue per alium fiat: vt potest scholasticus in die festo transcribere per se, vel per alium lectionem dictatam à Magistro, & transcribere conciones per se, vel per alium dummodo hoc fiat immediatè ad prædictum finem spiritualem. Probatur, quia transcribere hoc modo est sicut scribere ad eundem finem, quod dixi *dubio præcedenti* licere. Item, quia ordinatur immediatè ad finem spiritualem; ergo est liberum Altero modo potest sumi transcribere, non vt ordinatur immediatè ad finem spiritualem docendi, vel discendi, &c. Sed pro transcriptione, quæ fit immediatè ad acquirendum lucrum: quo pacto solent transcribere tabelliones aliquot instrumenta, & aliqui scholastici pauperes solent transcribere aliis sermones hoc fine: & hoc modo est illicitum, & seruile. Ratio, quia est quidam labor manuum ordinatus immediatè ad lucrum temporale, & ad vtilitatem, & sustentationem corporis, non secus ac alia officia mechanica Hanc tenent Sotus *l.*2. *de iust. q.*4. *art.*4. *vers. testium*, vbi hæc dicit, stata mercede transcribere, vel alio modo calamo mereri est seruile, & Nau.*in omnibus summis,cap.*13.*n.*14. vbi dicit esse seruile transcribere ob lucrum: idem tenuere valdè docti recentiores Magistri.

4 Sit conclusio. Hæc tertia sententia est probabilior: & ad argumentum secundæ sententiæ, quod maximè vrget, respondetur, quod transcribere hoc secundo modo non damnatur à nobis præcisè ex eo quod transcribatur gratia lucri, sed ex eo quod non sit immediatè propter finem liberum, & spiritualem, sed tanquam ex officio ad finem corporalis sustentationis, sicut alia officia mechanica. Et licet hæc solutio metaphoricè non omnino satisfaciat, tamen sat est in re morali, vt arbitrio prudentium transcribere hoc modo iudicetur opus seruile.

5 Nota tamen, quod secunda sententia asserens licere transcribere lucri gratia, est satis probabilis, & totè amplecti potest in hoc casu, scilicet quando transcribere illud proximè ordinatur ad studium: sicut enim possum lectionem, quam audio per me transcribere, ita licet transcribere per alium dato ei pretio; quia hoc est mutaliter me adiuuare ad studium, & sic opus liberum. Item, quia si est mihi fas ad discendum transcribere quaternionem lectionum, vel concionum, & petere ab amico, vt gratis mihi transcribat, cur non licebit id facere ob eundem finem per alium pretio sibi soluto. Et confirmatur, quia ille adiuuat me ad finem spiritualem studij, quem ego intendo, sicut alius: ergo. Et confirmatur amplius, quia licitum est petere ab aliquo, vt soluto pretio mihi transcribat bonis characteribus id, quod ex meis studiis ego malis characteribus scripsi, vt id postea melius legam, quia illud opus de se, & immediatè ordinatur ad studium, & est me iuuare ad studendum, idque faciunt sæpè viri docti, quando volunt imprimere; ergo, & cæt.

6 Tandem ex dictis infertur, quod transcribere ex officio, & propter lucrum libros, in quibus cantus figuratus describitur vel priuilegia, & alias eiusmodi scripturas, est illicitum in die festo, & seruile. Sic tenent Doctores primæ, & tertiæ, opinionis: & credo quod non negabunt autores secundæ: immo Doctor Henriquez hoc tenet expressè, quia hoc transcribere non ordinatur ad studiũ. Similiter est illicitum in die festo illuminare libros, aut literas; quia hoc est opus seruile, sicut pingere. Doctor Henriquez, & alij.

DVBIVM X.

An tabellionibus, & eorum ministris fas sit in diebus festis facere scripturas, & eas transcribere.

1 Duplex est sententia.
Prima dicit esse illicitum, & seruile. Sic Syluest. *verbo Dominica*, q. 3. & videtur tenere D. Ant. 2.*p.tit.*9. c.7.§.*vltimo*, vbi tantum hoc concedit licere vbi est consuetudo: & Card. Tolet. videtur eiusdem sententiæ, quia tantum illis concedit facere testamenta propter necessitatem.

2 Secunda sententia, quæ probabilior est, & tenenda docet Notarios, & tabelliones posse licitè scribere in festo instrumenta de iis rebus, & contractibus, qui licitè fiunt in festis, etiamsi id faciant principaliter propter lucrum. Probatur, quia si illa opera, seu contractus sunt licita in festis; ergo tabellio potest facere scripturam facientem fidem de illis rebus, quia scribere de se non est opus seruile, vt dixi *supra dub.*8. & confirmatur, quia frustrà esset licitum opus illud, seu contractus in die festo: nam cùm sine scriptura nil maneat factum, quod firmum sit, si scriptura non posset fieri, frustrà posset fieri contractus: cùm enim conceditur principale, conceditur subinde accessorium. Hanc tenent Nauar. *in omnibus summis, cap.*13.*num.*14. Ludouic.Lopez *in instruct. consc. lib.*1. *cap.*52. §. *licet etiam conscribere*, & docti iuniores.

3 Hinc infertur licere scribis facere testamenta etiam eorum, qui sunt sani, in die festo: & omnes alijcontractus, qui possunt fieri licitè in die festo, possunt etiam fieri authoritate tabellionis: vt vbi contractus emptionis, & venditionis est licitus, vt in nundinis, &c. iuxta dicenda *infrà*, potest scriba testimonium ferre, & facere scripturas, seu instrumenta necessaria rerum, quæ ibi contingunt, vt communiter fit, idque licitè. Similiter potest tabellio in die festo facere scripturam donationis renunciationis, instrumentum soluti debiti, vel scripturam obligationis illud soluendi, & instrumentum, in quo datur facultas ad exigenda debita, non autem ad lites. Ratio, quia omnia hæc licitè fiunt in festis: & sic iuxta regulam positam à Nauarro licet facere scripturam de illis. Sic docti iuniores.

4 Nota tamen, quod quamuis hoc licitum sit, melius tamen erit, quod in festo solum scribatur consensus facientis scripturam. Hispanè, *que solamente se otorgue*, & alia die impleatur scriptura ex omnibus aliis quæ cõtinere solet, idque quando scripturæ sunt tales, vt absq; inconuenienti hoc fieri possit: nam scriptio consensus est res ita breuis, vt quamuis foret illicita in die festo, esset tantum peccatum veniale ratione paruitatis materiæ. Sic prædicti iuniores.

5 Secundò nota quod non erit licitum tabellioni, vel eius ministro in die festo transcribere huiusmodi scripturas ex exemplaribus vt illas partibus deut, etiamsi id faciat

faciat gratis pro amico, vel consanguineo, quia hoc iam reputatur opus seruile, & non est necessarium ad perfectionem contractus. Sic docti recentiores. Immò nec Religioso fas est transcribere huiusmodi scripturas suæ Religioni; quia censetur opus seruile. Sic idem.

6 Hinc infertur multo minus licere tabellioni, vel eius ministro in die festo transcribere processus, vel priuilegia, vel alia eiusmodi; nec licere illis in festis implere chartas, quas relinquunt albas in scripturis, quas faciunt in diebus profestis. Sic Card. Toletus, & alij.

DVBIVM XI.

An sit in festis rationem facere Hisp. dar, y tomar cuentas.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit esse illicitum, & seruile. Sic Syluest. *verbo Dominica, q.*3. D. Ant. 2. *p.tit.*9. *c.*7. §. *vltimo*, Abul. *c.* 12. *Exodi, q.*26. Tab. *verbo feria, n.*39. Angel. *n.*3 1. Margat. 3. *precepto, fol.*7. Metina *lib.*1. *summa, c.*16. §.9. & Henriquez.

2 Secunda sententia dicit esse licitum facere, & scribere rationes dati, & accepti, siue ordinarias, siue extraordinarias, quamuis totum diem festum in hoc insumat, & licèt sit mercator: immo esse licitum illas ex deletitia charta in principalem codicem transferre. Et idem potest facere Procurator Religionis transferendo rationes dati, & accepti in librum principalem in die festo. Ratio, quia id non faciunt ob pretium, nec hoc est speciale officium suum, & sic non est opus seruile. Sic tenent docti recentiores, qui addunt id practicari sine scrupulo inter Religiosos timoratos. Et hæc sententia est probabilior.

3 Nota tamen, quòd si quis haberet officium in republica faciendi has rationes pretio sibi dato, videtur quod iam vergeret hoc in opus aliquo modo seruile, & sic illicitum in festis: & forsan posset idem dici de his, qui ex officio habent prædicta facere aut bonorum partitiones, Hispanè *Partyas*.

DVBIVM XII.

An pingere sit opus seruile, & illicitum in festis.

1 METina *lib.*1. *summa, c.*14. §.8. *fine* quem sequitur Lud. Lopez *in instruct. consc. lib.*1. *c.cap.*52 dicit pingere esse opus liberum, & recreationis gratia posse quem pingere diebus festis; si tamen causa lucri faciat, esse opus seruile, & illicitum.

2 Sit tamen conclusio. Pingere de se est opus seruile, sicut facere statuam, & decolorare libros, vel literas, Hispanè, *illuminar.* Sic Caiet. 2.2. q. 122. *art.* 4 *column.* 5. *in medio, ad* 2. *dubium.* Pedraza *summa*, 3. *precepto*, & communiter docti recentiores Magistri.

3 Hinc fit non licere pingere in festis recreationis gratia, sicut non licet sculptori facere imaginem Crucifixi ex ligno sculptam recreationis gratia: nec pictori licet in festis pingere imaginem ad donandum, nec pictori Religioso licet in festis pingere, etiam suo conuentui, licet prima opinio non omnino careat probatione videatur, præsertim pro aliqua vice, dummodo non multum extendatur. Sic docti iuniores.

DVBIVM XIII.

An molere sit licitum in festis.

1 ABul. *c.*12. *Exodi, q.*38. videtur omnino id reprobare tanquam illicitum.

2 Sit tamen conclusio. Licitum est in festis molere molis trusatili, id est *de viento*, vel aquatis, id est *de agua*, non tamen in pistrino, id est, *atahona*; quia hoc habet magnā occupationem, & laborem, illud vero minimè. Sic Nauar. *in omnibus summis, c.*13. *n.*6. Palacios *verbo festorum violatio*, Rosella *verbo feria, n.*6. Lud. Lopez *instruct. consc. lib.*1. *c.*52. & innuit D. Ant. 2. *p.tit.*9. *c.*7. §. *vltimo*; & tenent docti recentiores. Vnde ex consequenti licet in festo triticum in molendinum deferre. Sic docti iuniores.

DVBIVM XIV.

An venatio, & aucupatio liceant in festis.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit licere venationem in festis, si recreationis gratia fiat, secus si causa lucri. Sic Syln. *verb. Dom. q.*5. *concl.*6. Rosel. *verbo feria, n.*1 1. Angel. *ibi n.*26. Marg. 3. *precepto, fol.*73. Fauet Caietan. 2.2. q. 122. *art.*4. & Sotus *lib.*2. *de iust. q.*4. *ad* 3. vbi dicit licere venari recreationis gratia. Immò Abul. *c.*12. *Exodi q.*24. dicit esse mortale venari causa recreationis, nisi modico tempore.

2 Secunda sententia docet licere etiam causa lucri, & ex officio. Ratio, quia non est opus seruile, sed commune liberis, & seruis, & spes lucri nil confert, *vt supra dictum.* est. Hanc tenet Metina *lib.*1. *summa, cap.*14. §.8. *fine.* Lud. Lopez *in instruct. consc. lib.*1. *c.*52. Tolet. *in summa, lib.*4. *c.* 24. Nauar. *in omnibus summis, c.*13. *n.*11. Palacios *in summa, verbo festorum violatio* Fauet etiam Sotus *lib.*2. *de iust. q.*4. *art.*4. *sub finem, vers. at vero*; & tenent docti recentiores, & hæc sententia est probabilior.

3 Nota idem, quod dicitur de venatione, dicendum esse de aucupatione, propter eandem rationem: licet hæc sit magis publica, & fiat cum maiori occupatione. Sic docti iuniores: licèt Syln. *vbi sup.* dicat, licere tantum recreationis gratia, secus causa lucri; sicut de venatione diceret.

DVBIVM XV.

An sit licitum piscari in diebus festis.

DVpleá est sententia.

1 Prima dicit causa recreationis esse licitum, non tamen principaliter propter lucrum. Probatur ex *c. licet de ferijs*, vbi Ecclesia dispensat, vt fas sit in festis piscari halecia, eo quod certo tantum anni tempore apparent: sed exceptio firmat regulam in contrarium; ergo alias non esset opus dispensatione. Sic. Syln *verb. Dom. q.* 4. *concl.*6. & *verbo piscari*, & *verbo ludus, q.*2. *part.*7. Armil. *verbo festum, n.*20. & *verbo piscari, n.*1. Tabien. *verbo piscari*, & aliqui docti iuniores.

2 Secunda sententia docet licere etiam causa lucri. Ratio, quia si est opus seruile, non licet etiam gratia recreationis: si est liberale, aut commune, licet etiam gratia lucri, vt diximus *dub. precedenti de venat.* Hanc tenet Palacios *in summa, verbo festorum violatio*; & credo esse veriorem, vbi piscatio habet paruam occupationem, vt arundine piscari. Et ita concludit quidam valde doctus recentior in suis scriptis, vbi hæc dicit: Non videtur condemnandus, qui tota die festi, audita Missa arundine piscaretur, etiamsi id faceret omnino propter lucrum, quia est parua occupatio, & id admisit consuetudo, & addit id visum esse pluribus viris doctis ex Societate de hac re consultis. Si tamē piscatio magnam habet occupationem, vt piscatio thunnorum, & halecium, est seruile, & nullo modo licet etiam gratia recreationis, nisi propter necessitatem: & in hoc casu loquitur *d.c. licet*, sicut *supra dub.*13. diximus non licere in festis molere in pistrino, quia magnam habet occupationem, at licere in alijs molendinis molere, quia non habet tantam occupationem.

DVBIVM XVI.

An sit licitum in Dominicis, & festis torneamenta exercere, & ludum, qui Hispanè iustas vocatur, & alios similes.

1 ALiqui censent esse peccatū mortale. Sic Richard. 3. *dist.*37. *art.*3. q.4. Angles *verbo chorea, intro.*

2 Sit tamen concluſio: omnia hæc ſunt licita in feſtis quia non ſunt opera ſeruilia Sic Armill. *verbo chorea, n.* 1. Sylu. *verbo chorea, q.* 1. *& verbo ludus. q.* 2. Cord. *ſumma, q.* 42. Sotus *lib.* 2. *de iuſt. q.* 4. *art.* 4. Caiet. 2. 2. *q.* 168. *art.* 3. *dub.* 3. immo addit Sylu. quod ſi quis araret ludo, & ioco, non eſſet opus ſeruile: idem enim opus ſeruile poteſt fieri non ſeruile ex fine, vt pingere eſt ſeruile, & ſi fiat ad addiſcendum, eſt liberale.

DVBIVM XVII.

An exercere huiuſmodi ludos in Aduentu, & Quadrageſima, ſit peccatum mortale.

1 ALiqui tenent eſſe mortale exercere hoc publicè tempore deuotionis, & pœnitentiæ, ſcilicet ab Aduentu vſque ad Epiphaniam, & à Septuageſima vſque ad Paſcha; niſi interueniret aliqua cauſa rationabilis, vt victoria aliqua, natiuitas alicuius Principis, aut ingreſſus eius, &c. Sic Sylu. *verbo chorea, q.* 1.

2 Alij dicunt in Aduentu non eſſe peccatum mortale, at in Quadrageſima eſſe graue peccatum, & in dubio cenſendum eſſe mortale. Sic Cord. *ſumma q.* 42.

3 Sit tamen prima concluſio. Hoc iudicandum eſt, an ſit mortale ſecundum magnitudinem irreuerentiæ, vel ſcandali contingens ex torneamentis, quod arbitrio boni viri ſecundum circumſtantias occurrentes iudicandũ eſt, & non parũ refert, an ſit in principio Quadrageſimæ, vel poſt Dominicam in paſſione. Vnde ante Dominicam in paſſione communiter credo non eſſe mortale, licet tantum fiat recreationis gratia. Sic tenent docti iuniores, & idem alij videntur tenere qui dicunt, quod ſi huiuſmodi ludi fierent tempore deputato ab Eccleſia ad triſtitiam, vt in Hebdomada ſancta, eſſet mortale ob ſcandalum.

4 Secunda concluſio. Qui tamen tunc talibus ludis intereſſent, non peccarent mortaliter, quia ad priuatos non ſpectat diſcernere, an ſit cauſa ſufficiens ad eos ludos; & non dicuntur conſentire peccato aliorum. Sic docti recentiores contra Cordubam, *vbi ſupra.*

5 Tandem nota, quod Corduba *vbi ſup.* ait, omnes dicere eſſe mortale ludere publicè pila, vel aliis ludis in die Cœnæ Domini, vel Paraſceue: at Sylu. *verbo ludus. q.* 1. *p.* 7. tantum ait, quod ludere tunc pila poſſet eſſe mortale propter magnitudinem irreuerentiæ, quod relinquit arbitrio boni viri. Sed forſan loquitur Sylu. *de ludo pila ſecreto*, vt loquatur conſequenter iis, quæ dixerat. Sic prædicti recentiores.

DVBIVM XVIII.

An ratione neceſſitatis fas ſit in diebus feſtis ſeruilia exercere.

1 SIt concluſio. Ratione neceſſitatis excuſantur exercentes opera ſeruilia in feſtis. Ratio, quia eſt præceptum humanum, à quo neceſſitas excuſat. Hæc eſt cõmunis omnium, & magis explicabitur deſcendendo ad caſus particulares. Hinc infertur.

2 Primo excuſare neceſſitatem eorum, quæ ad diurnum victum pertinent, hoc eſt, ad condiendos cibos, ignéque parandos, qualis eſt coquorum opera, quod etiam ratione conſuetudinis poſſet excuſari. Sic tenent omnes.

3 Secundò eadem ratione fas eſt in feſtis facere paſtillos, ſeu artocreates. Sic Sotus *lib.* 2. *de iuſt. q.* 4. *art.* 4. *ad* 3. & quamuis piſtores, Hiſp. *Paſteleros*, obtinuerint bullam à Rom. Pont. in qua illis paſtillos in feſtis facere concedit, exceptis quibuſdam diebus, ſine illa poſſunt id facere. Sic docti iuniores.

4 Tertiò piſtores, Hiſp. *los Panaderos*, & furnarij non excuſantur, quia panis poteſt pridie feſti confici, niſi tãtus eſſet feſtorum concurſus, vt id exigeret, aut ſi superueniret multitudo egentium pane. Sic Sotus, Caiet. *in ſumma, verbo feſtorum violatio*, & alij.

5 Quartò hinc à fortiori ſequitur eſſe peccatum mortale, facere in feſto ſaccharo condita, vt Hiſpanè, *mazapanes, alcorçus, confites, conſeruas*, & illa deaurare, &c. licet gratis fiat. Alcozer. *ſumma, c.* 17. & docti recentiores.

6 Quinto hinc ſequitur ex eodem capite neceſſitatis excuſari eos, qui in magnis oppidis in die feſto occidũt & excoriant arietes & boues, & præparant, vt carnes vendantur, quia, vt ſupponimus, in talibus oppidis non potuerunt omnia animalia neceſſaria commodè præparari die præcedenti. Sic Caiet. *vbi ſupra*, Nauarr *in omnibus ſummis, c.* 13. *n.* 6. Angel. *verbo feria, n.* 11. D. Antun. 2. *part. tit* 9 *c.* 7. *§. vltimo*, Syluest. *verbo Dominica, q.* 5. Sotus *vbi ſupra.* Vnde in paruis oppidis regulariter hoc non eſt licitum, quia commodè poſſunt die præcedenti præparari animalia. Sed ſi non poſſunt commodè præparari, vt in tempore æſtiuo, vel continuorum feſtorum, id licet. Sic colligitur ex Doctoribus citatis, & tenent docti iuniores.

7 Sextò ratione neceſſitatis licitum eſt in die feſto verrere domum, in qua prandendũm eſt, & quod quotidie conſueuit verri, & omne id quod ratione munditiæ, & & decentiæ expedit eſſe mundum in die feſto: non tamen licet verrere in die feſto id, quod nec ex neceſſitate, nec ex decentia opus erat & poterat præueniri ante diem feſti; quia verrere de ſe eſt opus ſeruile. Et ita videntur ſentire. Syluest. *verbo Dominica, q.* 5. Tabiena *verbo feria, n.* 18. Angel. *n.* 10. Margarita confeſſ. 3. *præcepto*, vbi excuſant verrentem domum à peccato mortali ratione modicitatis; licet Meneſez *in libro luz de la alma* circa tertium Decalogi præceptum, dicat licere verrere domum in feſtis, ſicut cibos condire. Sic prædicti iuniores.

8 Septimò hac ratione excuſantur chirurgi, barbitonſores, ſcindentes venas in die feſto, &c. ſecundum omnes.

9 Nota tamen, quod pharmacopolæ non excuſantur, niſi iuxta neceſſitatem diei præſentis, quia eſt ars ſeruilis, quam ſola neceſſitas facit in feſto licitam. Sotus *vbi ſup.* & docti iuniores.

10 Octauo hac ratione excuſantur laborantes ad vitãdum damnum imminens tam in rebus propriis, quam proximorum, vt benè D. Thom. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *ad* 3. & omnes. Vnde ex hoc capite fas eſt in die feſto tempore meſſis flante aëre perpurgare grana, Hiſp. *auentar.* Immo verò vbi aëris inclementia timetur ita, vt boni viri arbitrio immineat damnum, poſſunt areæ teri, & ſegetes meti, licèt hoc non ſit tam facilè permittẽdum. Sotus *vbi ſuprà*, Toletus, & docti iuniores, qui adduñt cum Soto, quod quando neceſſitas eſt dubia, conſultius eſt adire Epiſcopum, vel ſaltem curatum, per quem hæc liceant, & tunc non eſt diſpenſare, ſ. d declarare legem.

11 Nota, quod etiam ceſſante neceſſitate ex conſuetudine antiquiſſima ſunt licita aliqua minuta, quæ ſolent facere agricolæ in vere, dum habent ſegetes in area, vel illas extendere, ſcilicet trituram vertere, tendere, aut ſeparare. Et idem eſt de conſuetudine hortulanorum rigantium olera in die feſto, maximè quando in his omnibus ſemper interuenit aliqua neceſſitas. Sic prædicti iuniores.

12 Nonò hac ratione excuſant aliqui laborantes in die feſto ad vitandam otioſitatem, vel aliud peccatum. Vnde hac ratione excuſãtur domicellæ, quæ hoc fine poſt ſuas deuotiones laborant in feſtis; non autem ſi principaliter cauſa lucri laborant. Sic Syluest. *verbo Dominica. q.* 5. *concluſ.* 4. Margarita 3. *præcepto. fol.* 72.

13 Sed verius eſt non excuſari propter otioſitatem vitandam, quia poteſt hæc vitari exercendo aliud opus bonum licitum: qui autem id faceret ad repellendam tentationem aliquam grauem occupatione illa: quia forte tunc non occurrit illi aliud medium opportunius, poteſt excuſari. Sic docti iuniores: & in hoc caſu tenet verum opinio Syluestri.

14 Deci

14 Decimò hac ratione excusantur ferrantes equos agentium iter. Sic Caiet. *locis citatis*, Nau. *c.* 13. *in omnibus summis*, *n.* 6. Syluest. *verbo, Dominica*, *q.* 5 Sotus *vbi sup.* & communiter Magistri. Aliorum tamen existentium in populo, & non agentium iter non possunt ferrare equos: vt bene docent multi viri docti de hac re consulti.

15 Vndecimò hac ratione excusantur, qui sunt adeo indigentes, vt nisi laborent in festis, non possint se, suósque sustentare sine magna incommoditate: debent tamen secreto id facere ob vitandum scandalum. Sic Nauar. *in omnibus summis*, *c.* 13. *n.* 11. Caiet. *in summa verbo festorum violatio*, Pedraza *in summa* 3. *precepto*. Syluest. *verbo Dominica*. *q.* 5. Ludou. Lopez *vbi infra*, Cardin. Toletus, & alij.

16 Duodecimò hac ratione excusantur serui, & famuli, & subditi, qui iusto metu compelluntur à dominis laborare in festis, non in festorum contemptum, quando nisi id faciant, imminet eis graue damnum in persona, vel in rebus. Nau. *in omnibus summis*, *c.* 13. *n.* 7. Caiet. *vbi sup.* Margarita 3. *precepto*, D. Ant. 2. *p. tit.* 9. *c.* 7. §. *vltim.* Lud. Lopez *instruct. consc. lib.* 1. *c.* 52. Card. Tolet. & docti recentiores.

17 Idem similiter dicendum est de vxoribus, & filiis qui sunt sub potestate virorum, & parentum. Sic idem.

18 Nota, quòd si famuli prædicti sunt obligati famulari vsque ad certum tempus, non tenentur propter hoc, quod dominus eos facit laborare in festis, deserere dominos: at finito tẽpore debent ab eis discedere. Nau. *vbi sup.* & alij. Qui verò sunt liberi, debent potius dimittere dominos talia præcipientes, nisi inde graue damnum incurrant: si enim deserendo hunc dominum non inuenirent alium in tota ciuitate, & sic fame premerentur, non tenentur tanto detrimento. Sic videtur, sentire Nau. *ibi*, & tenuerunt multi viri docti, & Toletus *in summa*. Vide quæ in similibus dicemus de his famulis in *tractat. de auditione Missæ, dub.* 17.

19 Hinc infertur, quid dicendum sit de famulis barbitõsorum, qui communiter laborant in festis: si enim sunt addiscentes, qui obligati sunt ad seruiendum per annum vel annos, & compelluntur à dominis laborare in festis excusantur iuxta sententiam dictam Nauarri. Si vero sunt officiales liberi, qui non sunt obligati ad seruiendum, & possunt inuenire in ciuitate aliquem, qui non compellat laborare, tenentur: si vero nullum inueniant, excusantur, nec tenentur transire ad alium locum, vbi hoc non sit in vsu; quia præceptum hoc non obligat cum tanto detrimento. Et idem dicendum est de addiscentibus, & officialibus aliorum officiorum, qui compelluntur in festis laborare. Sic docti iuniores.

20 Nota, quòd si Episcopus fulminaret excommunicationem contra laborantes in festis, qui laborant ob necessitatem, non ligantur; quia debet intelligi iuxta ius commune, id est, nisi in casibus iure concessis: & si Episcopus exprimeret etiam in casu necessitatis, sententia esset nulla; quia continet errorem intolerabilem, & expressè contra ius, *c. fin. de feriis*. Sylu. *verbo Dominica*, *q.* 7. Nauarr. *in omnibus summis*, *c.* 13. *n.* 15. Lodouic. Lopez, *vbi supra*, & alij.

21 Decimotertiò hac ratione excusantur, qui communes artes exercent in festis, quæ artes exigunt continuationem operis absque discretione dierum; ita quod si oporteret discernere inter diem, & diem, non inuenirentur hæ artes vtiles. Huiusmodi sunt ars nauigatiua etiam in fluminibus ex consuetudine. Sic Caiet. 2. 2. *vbi supra*, & *in summa*, *vbi suprà*, & docti recentiores. Et hac ratione excusantur, qui furnos conflandi vitri accendunt in festis. Soto *vbi supra*, Syluest *verbo Dominica*, *quæst.* 5. Nauarr. *in omnibus summis*, *cap.* 13. *n* 6. Caiet. 2. 2. & *in summa*, *vbi suprà*, & docti iuniores; qui addunt hoc licere continuando, non tamen incipiendo: & hoc idem notat Caiet. *in summa*, *vbi suprà*. Sed hoc iudicandum videtur iuxta consuetudinem, & iuxta detrimentum, quod sequeretur, si non possent incipere in festis: de qua re ipsimet officiales informabunt. Sic docti iuniores. Et si fornax læditur, si non nutriatur continuè ignis, certum est licere, vt ait Syluest. *verbo Dominica* *q.* 5. Eadem ratione excusantur coquentes, saponem, quia si oporteret quiescere diebus festis, talis ars esset damnosa, & impossibilis sæpè, vbi in decoctione plusquam sex dies requiruntur, cum septimus sit dies festus. Ita Caiet. & idem sentiunt Doctores citati.

22 Nota quòd idem dicunt aliqui de coquentibus calcem, lateres, ollas, & huiusmodi. Sic Caiet. Nauar: Angel. *verbo feria. num.* 19. Pedraza 3. *precepto* Sed Sotus *vbi suprà*, dicit quòd in his non videt tantam necessitatem; & ita veritas est, quòd decoctio horum maximè laterum, tegularum, & ollarum non requirit continuationem tot dierum, quin regulariter possit fieri diebus profestis: & sic non excusabuntur laborando in die festo, nisi in aliquo casu, propter necessitatem priuatam, vel publicam. Sic videntur tenere Caiet. & Nauar. si attentè legantur, quia tantum eos excusant vbi decoctio exigit plusquam sex dies continuos, & tenent docti recentiores.

23 Nota quod quamuis sufficerent sex dies, vel quinque, non essent obligandi, vt expectarent ad coquendũ in hebdomada, in qua non occurret festum, quia sic esset damnosa ars, & non inueniretur, qui illam exerceret, sed dummodo bona fide incipiant die profesto, quoniam decoctio requirit quatuor, vel quinque dies continuos, excusarem illos, licet occurrat aliquis dies festus. Sic docti iuniores.

24 Decimoquartò excusantur, qui propter reipublicæ ornamentum laborant in festis, vt propter torneamenta ad faciendas vestes, Hisp. *libreas*, & ad faciẽda tabulata: & similiter videtur dicendum, quod in aduentu Regis, vel Reginæ, vel Principis, fas esset pro ornamẽto reipublicæ laborare in festis ad perficienda aliqua publica ædificia & arcus, quos Triumphales vocant. Sic Sotus *vbi sup.* Palacios *summa, verbo festum*, Tolet. *in sua summa*, & alij; licet nonnulli viri docti teneant oppositam sententiam, nisi in casu repentinæ necessitatis, vt repentini aduentus Principis, sed primum est verius.

25 Nota, quòd in his omnibus salubrius est semper dispensationem Episcopi quærere, qua obtenta cessabit omnis scrupulus, & Prælati possunt licitè dispensare. Sic Sotus, & docti recentiores.

26 Hinc fit primò licere in festo, quando fit publicus actus inquisitionis, reficere, vel corroborare aliqua tabulata, quando est necessitas, immo tanta posset occurrere multitudo plebis inopinata, vt esset causa sufficiens ad facienda noua tabulata, & præsertim si obtineretur licentia Prælati, tolleretur omnis scrupulus. Sic præfati recentiores.

27 Secundo sequitur, quod si recitanda est comœdia in die festo, possunt fieri apparatus, qui commodè non potuerunt præueniri. Sic Toletus *in summa*, & alij.

DVBIVM XIX.

An sufficiens causa sit exercendi seruilia in festis cessatio magni lucri occurrentis repentè, & transitorij.

DVplex est sententia.

1 Prima dicit id non licere. Sic Margarita confess. 3. *precepto*, *fol.* 71. Syluest. *verbo Dominica*, *q.* 4 *particula* 3. & limitant, nisi ex Episcopi dispensatione, & si hic non potest haberi, proprij sacerdotis, nisi esset talis vtilitas, quod creditur, quod si Episcopus adesset, dispensaret, tunc enim locum haberet ratihabitio. Idem absque limitatione hac tenet Abul. *c.* 11. *Exodi*, *q.* 23.

2 Secunda sententia, quæ probabilior est, dicit hanc esse causam sufficientem; tum quia huiusmodi lucrum

cessans

cessans reputatur graue damnum: tum etiam, quia *c. licet, de feriis*, dispensatum est in piscatione halecium, vt dicam *dub. sequenti*, quia certo tempore apparent, ne perdatur illud lucrum transitorium: ergo cum in hoc casu militet omnino eadem ratio, idem est ius. Sic Caiet. *summa verbo festorum violatio*, Alcozer *summa, c.* 17. Palacios *in summa, verbo festum*. Ang. *verbo feria, n.* 34. Rosella *ibi*, Armil. *verbo festum, n.* 20.

DVBIVM XX.

An ex Ecclesiæ dispensatione fas sit laborare in festis.

1 Sit prima conclusio. Certissimum est apud omnes id esse licitum ex Ecclesiæ dispensatione, quia hoc est de iure positiuo.

2 Nota Ecclesiam dispensasse *c. licet, de feriis*, vt in Dominicis, & aliis festis, præterquam in maioribus anni solemnitatibus, piscari halecia id est, *los arenques*, liceat: quod est genus quoddam piscis, quod rarò & certis temporibus apparere solet: & glossa *dicto c. licet*, notat maiores solemnitates dici Natale Domini, Epiphaniam, Pascha, Ascensionem, & festum Pentecostes.

3 Secundò nota, quod *in dicto cap. licet*, apponitur hæc moderatio, scilicet, quod post factam capturam Ecclesiis circumpositis, id est, *mas cercanas*, & pauperibus congruam aliquam dent portionem: quod aliqui credunt esse præceptum. Sic Angel. *verbo feria, n.* 35. idem expressè videntur tenere Caiet. 2. 2. *q.* 122. *art.* 4. *& in summa, verbo festorum violatio*, & Nau. *in omnibus summis, c.* 13. *n.* 9. Sed verius est hoc esse tantum consilium. Sic Armil. *verbo festum, n.* 20. Tabien. *verbo feria, n.* 45. Sylu. *verbo Dominica, q.* 4. *p.* 3. Lud. Lopez *in instruct. conscient. lib.* 1. *c.* 52. & docti iuniores, & insinuat Sotus *lib.* 2 *de iust. q.* 4. *art.* 4. vbi referens dispensationem *d. c. licet* non meminit huius eleemosynæ, quasi insinuans non esse sub præcepto.

4 Tertiò nota, quod etiam in maioribus solemnitatibus, secluso scandalo, non esset mortale piscari halecia. Sic prædicti iuniores.

5 Quartò nota, quod dictum est de halecibus, dicendum esse omnino de piscatione thunnorum, & aliorum similium piscium, qui tantum certo anni tempore, eoque breui apparent, & piscari possunt. Sic Sotus *vbi sup.* Caiet. Nau. Lud. Lopez, & alij, cum enim sit eadem ratio, videtur in his etiam in illo *c. licet*, dispensatum.

6 Secunda conclusio: non tantum Papa, sed etiam Episcopus, immò & parochus, vbi sic habet vsus, potest dispensare, vt quis laboret in aliquo festo. Sotus *vbi sup.* & aliqui docti iuniores; licet Syluest. *verb. Dominica q.* 3. doceat solum Episcopum hoc posse.

DVBIVM XXI.

An ex consuetudine excusentur à mortali barbitonsores tondentes barbas in festis, sartores perficientes aliquas vestes in festis, & sutores circunscindentes calceos Hisp. desuirar.

1 Sit prima conclusio. Hi non excusantur à peccato mortali ex consuetudine. Ratio, quia talis consuetudo non est tolerata, & recepta, sed semper fuit, & est reprehensa à Prælatis, & Confessariis, & viris doctis, & sic ipsimet existimant, & merito, in hoc peccare mortaliter, & timorati eorum id non faciunt. Sic Toletus *in summa*, & docti iuniores, & confirmant non esse talem consuetudinem, si quidem à Prælatis, ne prædicta faciãt, compelluntur. Et idem dicendum est de textoribus, qui diebus festis instrumenta texendi præparant in festis, quando in hoc notabile tempus continuant. Sic resolutum est à quibusdam viris doctis de hoc consultis. Et de barbitonsoribus specialiter hoc etiam tenent Ludouic. Lopez *in instruct. conse. lib.* 1. *cap.* 52. Nauar. *in omnibus summis, c.* 13. *n.* 9. & docti iuniores, & videntur tenere Palacios *in summa, verbo festum*, & Caiet. 2. 2. *q* 122. *art.* 4. vbi tantum ratione paruitatis materiæ excusant hoc a mortali.

2 Secunda conclusio: hi possunt excusari à peccato mortali ratione necessitatis, vt si barbitonsor tondeat aliquem causa necessitatis salutis corporalis, qualis esset dolor grauis capitis, vel aliquid huiusmodi. Sic Caiet. *vbi sup.* & docti iuniores. Sed est aduertendum aliquos asserere, quod non est necessitas, nec causa sufficiẽs ad excusandos illos: quod id faciant propter solemnitatem Paschatis, etiam cum suis parochianis. Quod ego intelligo, quando inde non sequitur aliud incommodum, nam si qui nolunt in Paschate, & aliis diebus solemnibus satisfacere suis parochianis, probabiliter timent, quod eos deserent, & aliis adhærebunt, & sic patiuntur detrimentum in sua sustentatione, excusabuntur. Sic docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Excusabuntur etiam hi à peccato mortali ex paruitate materiæ, vt si laborent per minus spatium duabus horis. Sic tenent viri docti.

4 Hinc fit non peccare mortaliter tondentes vnam barbam in die festo, quia breui tempore fit. Sic Nau. Lud. Lopez, Toletus, & alij

5 Secundo fit à fortiori non peccare mortaliter petentem, & consentientem, vt sibi tondeatur barba; quia excusatur ratione paruitatis materiæ, immo existente ad hoc aliqua causa non esset veniale, vt si quis hoc faceret propter nuptias, vel quia Missam nouam celebraturus est illa die, & die præcedenti fuit occupatus: aut quia venit quis ex itinere, & opus habet tondere. Sic Caiet. Nauar. Toletus, & docti iuniores.

6 Vltima conclusio. Idem dicendũ est in oppidis agricolarum, in quibus residet barbitonsor, scilicet eum non excusari nisi in casibus dictis, & statim dicendis: secus quando ibi non residet, sed aliunde venit, & est consuetudo, quod veniat in festis ad tondendas barbas; tunc enim potest prædicta consuetudo tolerari, quia non potest commodè fieri aliis diebus: & ita visum est viris doctis de hac re consultis.

7 Tandem excusabuntur barbitonsores, vel propter infirmitatem eius, qui tondetur, vel quia ipsi sunt pauperes, & non possunt aliter sustentari: vel quia deserentur à parochianis; si in diebus festis non volunt illis suum ministerium præstare, & ita detrimentum paterentur, vt ex dictis colligitur. Item quando pastores, vel operarij, vel alij similes rustici, qui in diebus profestis solent semper esse in agro, & diebus festis veniunt ad oppidum, possunt tunc barbitonderi, etiamsi multo tempore duret barbitonsio; quia illi non possunt alia die commode venire. Sic colligitur ex dictis.

DVBIVM XXII.

An ex cultu diuino, ad quem ordinantur, reddantur licita opera corporalia in festis.

1 Dico primo, quod opera corporalia, quæ per se ordinantur ad cultum diuinum, habent multos gradus. Primum gradum obtinet administratio Sacramentorum, prædicare: & hæc adeo non prohibentur, vt sint finis, ad quem festa sunt instituta.

2 Secundo dico; in secundo gradu sunt opera illa corporalia, in quibus diuinus cultus per se consistit, vt baiulare crucem, imagines Sanctorum in processionibus, organis, & aliis instrumentis canere: & hæc certissimum est esse licita, etiamsi pretio fiant, quia sunt pars diuini cultus, qui est finis obseruationis festorum. Sic Toletus *in summa*, Nauar. *in omnibus summis, c.* 13. *n.* 4. Lud. Lopez *in instruct. conf. lib.* 1. *c.* 52.

3 Tertio dico: talia sunt opera corporalia, in quibus non consistit formaliter cultus diuinus, sed sunt præpa-

ratoria ad diuinum cultum: & hæc sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt simultanea cum ipso diuino cultu, vt pulsare campanas ad Missam, & Vesperas: & hæc certum est esse licita. Alia verò sunt, quæ possunt præcedenti die fieri, vt ornare templum, mundare illud, conficere hostias pro Missis celebrandis, monumentorum apparatus erigere, & hæc sine iusta causa non possunt fieri in die festo, sed sunt antea præparanda. Ratio, quia hæc sunt seruilia, & possunt esse præparata ante diē festum: ergo sine causa iusta est illicitum ea facere in die festo. Sic Caiet. *2. 2. q. 122. art. 4. & in summa, verbo festorum violatio*, Sotus *lib. 2. de iust q. 4. art. 4. ad* 3. Nau. Lud. Lopez *vbi sup.*

4 Quarto dico. Ex causa autem rationabili fas est prædicta opera facere in die festo. Sic iidem Doctores. Esset autem causa iusta, si festum contingeret in Sabbatho sancto; tunc enim cum non deceret prius ornare templum propter luctum passionis, fas est tunc ornare. Caiet. 2. 2. *vbi sup.* & docti iuniores. Similiter si continuatis festis templa immunda reddita sunt, mundanda sunt, ne immunditia inter solemnitates duret. Sic iidem. Et similiter si continuatio festorum exigeret, vt reliqua dicta opera fierent, esset iusta causa. Sotus, & alij. Et generaliter quoties ex causa iusta non potuerunt hæc opera præueniri, possunt fieri in festo. Caiet. *vbi sup. in summa*, & quidam doctus iunior. Immo vterque dicit posse etiam licitè fieri in festo, licet ex negligentia non fuerint facta pridie festi, quia iam sunt necessaria in die festo. Hæc autem negligentia raro, aut nunquam erit peccatum mortale; sed ad summum veniale, quando quis bona fide putans posse fieri in festis relinquit ea tunc facienda. Sic docti recentiores.

5 Tandem sunt alia opera, quæ non per se ordinantur ad cultum diuinum, sed per accidens possunt ad id ordinari, scilicet ex hoc solum quod fiunt ob Dei seruitiū, vt colere agros pauperculæ Ecclesiæ, vel hospitalis, vel ad eius structuram vehere lapides, &c. & de his, an sint licita, dicam *dubio sequenti*.

DVBIVM XXIII.

An opera seruilia sint licita in festis, propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos vel ob pontium, & viarum refectionem.

DVplex est sententia.

1 Prima docet esse licita in festis ob pietatem. Probatur ex *c. conquestus, de feriis*, vbi cum iudicialia prohibeantur in festis, excipitur, nisi causa necessitatis, vel pietatis: ergo cum simili modo prohibeantur seruilia, erunt etiam causa pietatis licita. Sic Palacios *in summa, verbo festorum*, Alcoaer *in summa, cap.* 17. Margarita *3. precepto, fol.* 72. Syluest. *verbo Dominica q. 5. & q. 4.* Ang. *verbo feriæ, n. 9. 28. 32.* Tab. *verbo feria, n. 18. 37. 41.* Perea *lib. 2. ord. tit. 1. l. 5. fol. 41. &* 42. glossa *dicto cap. conquestus, verbo pietas*, Palacios *lib. 2. de contract. c. vltimo.*

2 Limitant Syluest. & Margarita, modo non sit in Dominicis, & festis solemnioribus, nec vsque ad vltimam defatigationem. Palacios vero dicit, modo, non sit in Dominica Resurrectionis, & in die Pentecostes.

3 Secunda sententia dicit id non licere propter solam pietatem, vel ad pauperes alendos, vel ædificandam Ecclesiam, vel ad pontium, vel viarum refectionem, nisi concurrat necessitas, v. g. si sit magna necessitas pauperis alicuius, vel si Ecclesiæ, aut pius locus est tam pauper, quod non habet necessaria ad cultum diuinum, vel ad suorum sustentationem. Probant primo, quia hæc opera sunt ex suo genere seruilia: ergo non licita sunt extra necessitatem, quia non est prætermittendum opus Religionis, quale est festorum obseruatio, propter pietatem, quoad proximos, in seruilibus operibus, extra articulum necessitatis. Secundo, quia *dicto cap. conquestus*, tantum datur licentia exercendi iudicialia, causa pietatis; ergo non debet hoc extendi ad opera seruilia, non enim est eadem ratio, quia iudicialia sunt liberalia, & ex se licita in festis, nisi specialiter ab Ecclesia prohiberentur: at seruilia sunt ex se, & iure diuino prohibita in festis. Et hæc sententia est multo probabilior. Hanc tenent Caiet. *2. 2. q. 122. art. 4. & in summa, verbo festorum violatio*, Armil. *verb. festum, n.* 20. Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4. ad* 3. Lud. Lopez *in instruct. consc. lib. 1. c.* 52. Turrecrem *c. peruenit. de consecr. dist. 3. n. 7.* Abul. *c. 12. Exodi q.* 4. Nauar. *in omnibus summis, c. 13. n. 4* 10. 11. & nonnulli, docti iuniores, ac videtur tenere D. Ant. *2. p. tit. 9. c. 7. §. vltimo.*

4 Nota tamen, quod hæc opera quando sunt publica, non debent fieri absque Episcopi dispensatione, vel (vt ait Sotus) absque parochi, vbi sic habet vsus. Sic Sotus. Armil. Lud. Lopez, Caiet. *summa, vbi sup.* & hoc visum est pluribus viris doctis, qui addunt, quod si necessitas esset magna, & euidens, ita vt scandalum cessaret, non esset mortale facere id absque dispensatione. Et similiter quando est consuetudo non reprehensa ab Ecclesia: quod hoc valet pro dispensatione, Caiet. 2. 2. *vbi sup.* & alij.

DVBIVM XXIV.

An præter opera seruilia sint etiam alia prohibita in festis.

5 SIt conclusio. Alia quatuor opera sunt prohibita in festis, licet non sint seruilia. Primo mercatum: secundo placitum: tertio iudicium ad mortem, vel pœnam: quarto ne iuramentum præstetur, nisi pro pace, vel alia necessitate. Sic habetur *c. 1. de feriis.*

DVBIVM XXV.

Quid nomine mercati intelligatur.

1 SIt prima conclusio. Nomine mercati intelligitur prohibitos ab Ecclesia contractus emptionis, & venditionis in diebus festis. Hæc conclusio est omnium, quos citabimus.

2 Sed nunquid erit peccatū mortale emere, & vendere diebus festis. Sotus *lib. 6. de iust. q. 2. art. 2. conclus.* 5. dicit non esse mortale; nisi adsit scandalum. Valent. tenet. 2. 2. *disp. 5. q. 20. puncto 5. in 5. modo*, quo redditur illicita negotiatio.

3 Sit tamen secunda conclusio. Multo probabilius est esse mortale consumere notabilem partem diei festiuæ emendo aut vendendo. Probatur, quia iuxta omnes exercere seruilia in festis est peccatum mortale: sed emptio, & venditio est prohibita in festis, sicut opera seruilia; ergo. Sylu. *Dominica q. 5. concl.* 2. Idem sentit Caiet. *in summa, verbo festorum violatio*, vbi hoc excusat à mortali, quando modicum tempus consumitur, & est communis sententia.

4 Tertia conclusio, vbi fuerit consuetudo legitima emendi, & vendendi in diebus festis, ea excusat. Ratio, quia hoc est de iure humano, quod potest vsus derogare. Hæc est omnium. Hinc.

5 Infertur primo, vbi est consuetudo, vt nundinæ fiant in diebus festis, licitè fiunt. Ratio, quia iam diu est creberrima de hoc consuetudo, scita, & tolerata à Prælatis. Sic Caiet. *summa, verbo festorum violatio, & verbo venditio, fine*, Sotus *lib. 2. de iust q. 4. art. 4. ad* 3. Sylu. *verbo negotium, q.* 2. & *verbo Dominica, q. 5. conclus.* 5. Angel. *verbo feria, n.* 21. Tabien. *n.* 30. Medina *C. de restit. q.* 30. Pedraza *in summa, 3. præcepto*, Lud. Lopez *in instruct. consc. lib. 1. c.* 52. Palud. *4. dist. 16. q. 2. art* 4. D. Ant *2. tit. 9. c. 7. §. vlt.* Armil. *verb. festum, n.* 15 Palac. *vbi infra*, Tolet. *in summa*, & nonnulli recentiores docti.

6 Nota, quod Syluest. & Angel. limitant, nisi esset

dica

dies Dominica, vel maior. Sed dicendum est idem de his, ac de aliis festis; quia hæc prohibitio est de iure humano, & sic potuit consuetudine abrogari. Sic Tabien. Nau. & Tolet *vbi sup.* ait Pium V. edidisse motum proprium, quo prohibuit omnes mercatus, id est, nundinas fieri diebus Dominicis, & Apostolorum, & B. Virginis: sed aiunt Toletus; & alij viri docti multis in locis non esse receptum, & sic seruandam esse consuetudinem.

8 Secundò infertur mercata, id est, *mercados*, quæ semel, aut bis in hebdomada in aliquibus locis fiunt, licèt Caiet. *vbi suprà*, dicat consuetudine approbari, vt non fiãt in die festo, sed transferantur in diem sequentem, si tamen alicubi est consuetudo, vt non transferantur in diẽ sequentem, sed fiant in ipso die festo, licitum est fieri. Patet eadem ratione, & etiam ex vsu Salmanticæ, vbi tales mercatus habentur feria quinta, & celebrantur sine scrupulo quocumque dia festo in illa contingenti, vt in Ascensione, festo Corporis Christi. Sic Sylu. & Tabien. Pedraxa *vbi sup.* Palacios *lib. 2. de contract. c. vltimo.* Toletus, & alij.

8 Nota similiter licere deferre illa die festi onera, seu merces ad locum, vbi fit mercatus, etiam in bestiis oneratis: nam quando mercatus est licitus, etiam est licitum deferre quæ in illo vendantur, & illa etiam emere. Sic tenent docti iuniores.

9 Tertiò infertur licere & vendere, & emere diebus festis vinum, herbas, fructus, carnes, &c. & reliqua ad minutum necessaria pro vsu illius diei; tum quia in his excusat necessitas, tum etiam propter consuetudinem vsitam diu, & toleratam à Prælatis: nisi Episcopus aliquid horum prohibeat, & reprehendat tali hora, vel ante Missam, &c. Sic Sylu. *verbo Dominica, q. 5. concl. 2.* Angel. *verbo feria, n. 12. 13.* Tabien. *n. 21. 22.* Nauar. *c. 13. in omnibus summis, n. 6.* Caiet *summa, verbo festorum violatio, & 2. 2. q. 122. art. 4.* Tolet. *in summa,* Armil. *vbi sup.* Graffis *lib. 2. decis. c. 34 n. 20.*

10 Nota Angel. Tabien. Nauar. Hispanè hoc limitare, quando hæc venduntur ad necessitatem; secus quando ad gulositatem: sed verius est licere etiam ad gulositatem, quia quod vni est gulositas, alteri est necessitas. Sic Sylu. Nau. summa Lat. *dicto n. 6* & Graffis.

11 Quartò infertur, quod non peccant pinsores, & agricolæ, & alij huiusmodi, qui diebus festis ex suis oppidis deferunt ad alia oppida, vel ciuitatem, iumẽta onerata panibus, vel fructibus, & aliis huiusmodi, quæ tunc licet vendere ad minutum, quia eadem ratione, qua fas est vendere, est etiam licitum deferre ad vendendum. Sic docti iuniores.

12 Quintò infertur licere etiam ex consuetudine vendere, & emere diebus festis in auctionibus publicis, vbi est consuetudo tolerata, & non reprehensa à Prælatis, Nau. *in omnibus summis, c. 13. n. 8.* Sotus, Palacios *vbi sup.* Et habet optimam rationem hæc consuetudo, quia aliis diebus emptores non comparent.

13 Sextò infertur non esse condemnandos eos, qui habent officium mercimoniæ in diebus festis, clausa principali ianua domus, seu officinæ vendunt per illam tamen paruam, vbi, est consuetudo, quòd ita fiat; consuetudo enim eos excusat præterquam quia quod sic vendunt, est in plurimum ad minutum, & necessaria illius diei: vnde hinc etiam possunt excusari, iuxta dicta. Sic tenent viri docti.

14 Septimò infertur, quod vestes veteres vendentes, Hispanè, *Ropa vejeros*, qui in diebus festis habent suas officinas apertas, & sunt parati ad vendendum iis, qui venerint, non sunt damnandi ad mortale, vbi fuerit talis consuetudo sita, & tolerata à Prælato, tum quia hæc consuetudo eos excusat: tum quia habere ianuas apertas non est ex operibus vetitis. Et licèt sint parati ad vendendum iis, qui venerint, at communiter pauci veniunt, & velle modicum occupari non est mortale. Item quia communiter, qui illis diebus veniunt emptum, vel sunt iter facturi, vel agricolæ, quibus aliis diebus venire non licet propter suas occupationes. Immo addo, quod licet Prælatus sub excommunicatione præceperit, vt dieb. festis non venderent, si tamen adhuc isto præcepto non fuit ablata consuetudo, & iam illud præceptum præteriit: nec modo puniuntur, nec exigitur ab illis pœna, eo quod vendant; dico quod licet tunc quando vigebat mandatum Prælati, peccauerint mortaliter non obediendo vt tenet Nau. *in omnibus summis c. 13. n. 8.* at postea non peccabunt, quia est abolitum, vel non receptum, & est iudicandum iuxta dicta. Et idem dicendum est de sutoribus vendentibus calceos in die festo.

15 Nota amplius probari, & certiora esse in Granatæ regno, vbi est executoria facta anno 1518. vbi sic dicitur: *Puedan todos los Zapateros, y los otros officiales vender todas las fiestas, con tal que donde tienen dos puertas, la vna este cerrada y no vendan mientras en Missa mayor, porque en tiempo de los Reyes Don Fernando, y Donna Isabel por su mandado se juntaron Iuez Ecclesiastico, y seglares, y la mayor parte voto, que se podia vender, porque se probo ser costumbre de Castilla, y Andalucia.* Hæc ibi, & in Synodo Granatensi sub Dominico Petro Guerrero coacta, anno 1571. *lib. 2. tit. 3. de feriis*, dicitur sic. *Mandamos a los officiales, que tienen tienda de merceria, y zapateros, sastres, calzeteros, que las tienda no esten abiertas las fiestas alomenos mientras en Missa mayor.* Hæc ibi. Vnde præter tempus, in quo celebratur Missa maior, permissum est illis, & non mulctantur pœna.

16 Quarta conclusio. Quando non est magna occupatio, vt fieri solet in emendis, & vendendis candelis, & aliis similibus, in quibus non est de pretio conueniendum, quia iam æstimata sunt; vel citò fit æstimatio, non est mortale. Sic Nau. dicens esse omnium, in omnibus summis, *c. 13. n. 9.* Angel. *verbo feria, n. 13.* Tabien. 22. Syluest. *verb. Dominica, q. 5. concl. 2.*

17 Vltima conclusio. Emere, aut vendere in diebus festis solum verbis & confabulatione contrahendo, non esset peccatum mortale, licet multum tempus in hoc consumatur: & in hoc casu est vera Soti sententia citata: & possumus dicere, quod *in cap. 1. de feriis*, tantum prohibentur emptiones, & venditiones, præsentibus mercibus cuiusmodi sunt, quæ fiunt ab officialibus in suis officinis: & istæ prohibentur fieri, vt cesset strepitus populi, vel saltem possumus dicere, quod consuetudo sic hoc interpretata est. Probatur, quia satis communiter fit à timoratis, & etiam Religiosis, consumere totum vesper in die festo in ineunda venditione domus, vel hæreditatis, & in conueniendo de pretio. Et tamen numquam vidi, neç audiui ab aliquo damnari. Item quamuis equus, vel bos, qui venditur, sit præsens, & totum vesper consumatur in conueniendo de pretio in die festo; non videtur peccatum mortale; sicut nec refert, quod domus, quæ venditur, sit præsens: quia sola illa publicitas officinarum videtur esse prohibita, & illa est, quæ causaret scandalum; & quod postea referatur, quòd in die festo facta est conuentio de pretio domus nullum scandalum causaret; ergo signum est id non reputari vt peccatum, & per consequens hæc consuetudo sufficit, vt hoc sit licitum hoc modo, licet alias esset prohibitum: & ita non est peccatum mortale ire in die festo ad emendum triticum ad oppida, etiamsi tota dies insumatur, quærendo illud, & in conueniendo de pretio, & negotiando verbis tantum, & confabulatione, licet nulla esset necessitas; secus si mensurandum esset in festo, vel bestiæ onerandæ, quia hoc est opus seruile. Et ita tenent dicti iuniores, & magis constabit ex dicendis dubio sequenti.

DVBIVM XXVI.

An nomine mercati intelligantur etiam prohiberi ab Ecclesia omnes negotiationes, vt locationes, conductiones, & similes contractus.

1 ET in primis supponendum est, quòd negotiatio non est opus seruile, & sic ex hac parte non est prohibita, vt benè Caiet. 2. 2. q. 122. art. 4. *dub. vlt.* Sotus *lib. 2. de iust. q. 4. art. 4.* Vnde si ex aliqua parte debet esse prohibita, esse debet propter *cap. 1. de feriis*, vbi prohibetur fieri mercatum in festis.

2 Aliqui existimant nomine mercati *cap. 1.* prohiberi ab Ecclesia vniuersaliter omnes negotiationes, vt locationes, conductiones, &c. idem Syluest. *verb. Dominica, q. 5. conclus. 2.* Angel. *verbo feria, num. 10.* Tabien. *num. 29.* vbi solum excusant hi tres authores conducẽtes operarios in die festo, quando aliis diebus inuenire nequeũt: & quod amplius est, solum excusant exigentes debita à suis debitoribus, si aliis diebus quàm festiuis non inueniant eos.

3 Sit tamen prima conclusio. Nomine mercati solum intelliguntur prohibiti ab Ecclesia cõtractus emptionis & venditionis: vnde reliqui contractus liciti sunt in diebus festiuis. Probatur, quia nomine mercati solum videtur intelligi emere, & vendere: & licet in rigore intelligeretur quælibet alia negotiatio, & contractus, at ex consuetudine communi, & timoratorum, & sapientium, videntur iam alij contractus liciti; communiter enim in Ecclesiis cathedralibus, & vniuersitatibus in diebus festiuis locantur redditus: item nullus timoratus facit scrupulum, quod conduxerit domum die festo, licèt aliquãdo totum vesper diei festi in hoc consumatur: & Caiet. *vbi suprà*, expresè fatetur ex consuetudine licitum esse in die festo locare, & conducere equos, & operarios pro die sequenti. Item quis dicet esse peccatum mortale conuenire cum architecto in die festo de facienda domo, etiamsi longum tempus in hoc insumatur, cum videamus communiter in festis fieri.

4 Secunda conclusio. A fortiori est licitum in diebus festis exigere debita à debitoribus, & adire oppida ad exigendos numos, gallinas, & alias res minutas, quæ sunt debitæ, idque etiam absque vlla necessitate, quia iter agere non est opus seruile, nec etiam exigere debita. Sed si id quod exigendum est, sit triticum, quod mensurandum est, & ad alium locum transferendum, id non liceret, nisi ex necessitate, scilicet, quia alia die rustici inueniri nequeunt absque incommoditate.

DVBIVM XXVII.

Quid intelligatur nomine Placiti, & an liceant aliquando lites, & processus iudiciales in festo.

1 SIt prima conclusio. Nomine Placiti, quod prohibetur diebus festis intelliguntur iudiciales lites, & omnis processus & strepitus iudiciales, & vsque adeo prohibentur diebus festis, vt etiam consentientibus partibus, nec processus iudicialis, nec sententia teneat, vt habetur *c. conquestus de feriis*, & tenent *ibi* Panorm. & omnes, Sylu. *verb. Dominica, q. 3.* Caiet. 2. 2. *q. 122. art. 4. & in summ. verbo festorum violatio*, Armil. *verb. festum, num. 14.* Perez *lib. 1. ordin. tit. 1. lib. 3.* Angel. *verbo feria, num. 38.* & alij.

2 Nota, quod peccat mortaliter iudex exercens actum iurisdictionis in festis, nisi meræ exequutionis Nau. *in omnibus summis, c. 13. n. 13. & c. 25 n. 25.* Immo iuxta Syluestrum, & Panorm. *vbi sup.* & Angel *verbo feria n. 39.* iudex exercens in die festo actum voluntariæ iurisdictionis, vt emancipare, contractus inire, peccat mortaliter, sed tenet contractus, & actus ille; quod idem dicit Tab. *verb. feria, n. 2.* sed non explicat, quod sit mortale.

3 Secunda conclusio: Visitare Ecclesias, & Clericos more religioso absque strepitu iudiciali est licitum in festis. Sic Caiet. *dicto art. 4. vers. ad primum horum*, & docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Actus appellandi est licitus in festis Sic Caiet. *dicto art.* 1. 4. Bart *l. 1. C. de feriis*, Armil. *verbo festum, n. 3.* Tab. *verbo feria, n. 1.* At prosecutio appellationis non potest fieri in festo; quia prærequirit strepitum iudicialem, Bart. Tab. & Armil. *ibi.*

5 Quarta conclusio. Non sunt prohibitæ sententiæ excommunicationis, quas Prælati faciunt inhibendo, na aliquid fiat, quia hoc est, non procedere, aut iudicare, sed quasi legem edere, Caietanus *dicto art.* & docti recentiores.

6 Quinta conclusio. Iudex potest absoluere, & excommunicare in die festo, vbi causæ cognitio non requiritur, *l. actus, C. de feriis*, Sic Tab. *n. 1.* Armil. *n. 3.* Panorm. per hos citatus. Item, quia omnia extraiudicialia, vbi cesset strepitus iudicij, possunt fieri in festo. Sic idem authores proximè citati.

7 Sexta conclusio. Iudicia, quæ de partium consensu fiunt per iudicem arbitratorem possunt fieri in festis: non autem ea, quæ fiunt per iudicem arbitrum. Ratio, quia (vt benè notat Sylu. *verb. arbiter. q. 3.* & Panorm.) arbiter est, qui eligitur vt iudex, id est, vt procedat seruato, ordine iudicij in substantialibus, *l. 1. & l. qualem. ff. de arbit.* Arbitrator autem est, qui eligitur, vt aliquid existimet, vel dicat de re aliqua, quid sibi videtur, sine ordine iudiciario. Sic Ioannes Andr. quem refert, & sequitur Tab. *verbo feria, n. 2.* & quod iudicia arbitratoris possint fieri, docet etiam Armil. *verbo festum, n. 2.*

8 Septima conclusio. Citatio facta die non feriata pro die feriata, non valet, & sic non tenetur citatus comparere, *l. 1. ff. de feriis*. Sic Angel. alios referens *verbo feria, n. 37.* Sylu. alios referens *verbo citatio, q. 4.* Armil. *verbo citatio, n. 14.* Panorm. *c. fin. de feriis*, Tab. *verbo citatio, n. 7.*

9 Nota conclusionem intelligi, quando citatur, vt compareat in die festo: secus si citaretur, vt compareret vsque ad talem diem festum, tunc enim valeret, quia in secundo caso potest comparere in die non feriata; at in primo necessario comparere debet in die festo. Sic Panorm. Syluest, Tab. Item debet intelligi quando citatur, vt respondeat in die feriata: nam quando citatur, vt tantum in illa die compareat, tenet citatio, Sylu. & Angel. *ibi.*

10 Octaua conclusio. Citatio facta, die feriata pro die non feriata non valet, nec præceptum de citando, nec actus factus virtute talis citationis, nisi consuetudo habeat oppositum, Panorm. *ibi*, Armil. *verbo citatio n. 13.* Tabiena *ibi n. 6.* plures alios referens.

11 Nona conclusio. Quando vero est dubium, an teneat citatio, tenetur citatus comparere, Angel. & Syluest. *ibi.*

12 Decima conclusio. In duplici casu sunt concessæ in festis lites, & processus iudiciales. Primo, si necessitas vrgeat. Secundo, si pietas suadeat. Ita habetur *dicto c. conquestus*, & docent omnes citati.

13 Nota, quod prædicta sunt licita in festo ob pietatem, id est, misericordiam, non autem ob pietatem, vt pietas extenditur ad consanguineos, & ad patriam: certum enim est non licere iudicialia in festo exercere ob patrem, vel consanguineos beneuolos. Sic colligitur ex Nau. *in omnibus summis, c. 13. n. 4.* tenent expresse Caiet *dicto art. 4* & alij.

14 Hinc infertur excusari iudices rurales ius dicentes rusticis in festis iuxta aliquorum locorum consuetudiné, pietatis enim causa hoc fit, ne pauperes perdant diurnum laborem necessarium eis ad victum. Sic Caiet. 2. 2. & *in sum. vbi sup.* Pedraza *3. præcepto*, Nau. *in omnibus summ. c. 13. n. 13.* Armil. *verb. feria, n. 16.* Perez *vbi sup.* Lud. Lopez *instruct. consc. lib. 1. c. 52.*

15 Secundo infertur licere in festis exercere iudicialia pro miserabilibus personis, vt pro pupillis, vt eis tutores dentur, alimenta determinentur. Perez *vbi sup.* Tab. *verbo*

feriæ, *n.*2. Caiet. *sup.* docti recentiores. Ratio, quia est pietas.

16 Tertio infertur excusari à peccato lites, & processus iudiciales in festis ratione necessitatis, vt quia postea non potest haberi testis, aut iudex, & periclitabitur causa. Perez, Caiet. *vbi sup.* Nauar. *in omnibus summis*, *c.*13. *num.* 13.

17 Quarto infertur peccare mortaliter Notarios scribentes, seu transcribentes in festis hæc, quæ pertinent ad iudiciales strepitus. Sic Tolet. *in sua summa*, Henriq. & alij: & videtur sentire Sotus *lib.* 2. *de iust.* *q.*4. *art.*4. *ad* 3. *in* 4. *causa*, *in fine*, vbi ait instante necessitate Scribis etiam licere aliquos actus edere, vbi videtur damnare, quando fit extra necessitatem.

18 Vltimo infertur ex pietate hoc esse licitum tabellioni etiam extra necessitatem, sicut licet iudici, vt ad soluendum incarceratum, vel ad expiandum negotium hominis pauperis foranei. Sic docti iuniores.

DVBIVM XXVIII.

An licitum sit in die festo informare iudicem cum Aduocato & Procuratore.

1 Aliqui dicunt licere Aduocato in festis patrocinium præstare ob pietatem; secus quando faceret principaliter ob lucrum, quia peccaret mortaliter. Sic Sylu. *verbo Dominica*, *q.*5. *concl.*3. Marg. 3. *præcepto*, *fol.*72.

2 Sit tamen conclusio. Hoc est licitum, siue Aduocatus informet iudicem verbo, siue scripto. Et similiter licet Aduocato in festis patrocinari. Ratio, quia hoc non est ex operibus prohibitis, nec est seruile; informatio enim non est actus iudicialis, sed est actus spiritualis, ordinatus ad rem spiritualem, scilicet ad illuminationem iudicis. Sic Caiet. 2. 2. *q.*122. *art.*4 dicēs in Romana Curia fieri semper in Dominicis, & festis diebus, quando sequenti die est proponenda causa in Rota. Nauar. *in omnibus summis*, *c.*53. *n.*12. Lud. Lopez in *instruct. consc. lib.* 1. *c.*52. Tolet. *in sua summa*, Sotus *lib.* 2. *de iustit.* *q.*4. *art.*4. *ad* 3. *causa* 4. *in fine*, & alij.

3 Hinc infertur hoc licere etiamsi pro pretio fiat, quia pretium non mutat genus operis, nec facit de non seruili seruile. Sic Lud. Lopez *ibidem*, & docti iuniores.

DVBIVM XXIX.

Quomodo sit prohibitum in festis iudicium ad mortem, vel pœnam.

1 Sit conclusio. Hoc est prohibitum *cap. de feriis*, hoc tamen intelligitur, nisi necessitas vrgeat, vel pietas suadeat, vt habetur *c. conquestus eod. tit.* Hinc.

2 Infertur primo licitū esse, quando necessitas vrget, vt si reus in fragrāti crimine repertus, sit statim puniēdus ob necessitatem quia si differatur, timetur, ne impediatur iustitia; vel quia latronum copia hoc exigit: vel quia temporis, scilicet belli cōditio, hoc requirit in die festo plectere malefactorē etiā mortis pœna. Sic Caiet. *sum. verbo fest. violat.* Perez *lib.* 1. *ord. tit.* *in l.*5. & docti iuniores.

3 Secundò infertur, quod similiter ingruenti atroci, extraordinarióque crimine, vt si publicus latro, aut maiestatis læsor caperetur in festo, liceret eū subito in supplicium rapere; quod de facto videtur consuetudo seruare, dum publici latrones, & alij notorij criminosi in nemoribus capti subitò suspenduntur. Sic Caiet. 2. 2. *vbi sup.* Sotus *dub. præced.* & prædicti iuniores.

DVBIVM XXX.

Qualiter prohibeatur iuramentum in die festo.

1 Sit conclusio. Iuramentum (intelligitur iudiciale) prohibetur, *cap.* 1. *de feriis*, nisi pro parte, vel alia necessitate præstetur, vt pro fide, obedientiis, pro fama, vt ait Syluest. vel vt Caietan. *in summa*, *verbo festorum violatio*, ait, hæc necessitas relinquitur rectæ rationi iudicanda. Sic Caietan. *ibi*, & 2. 2. *quæst.* 122. *art.*4. Syluest. *verbo Dominica*, *q.* 3. & *iuramentum* 2. *q.*4. D. Thom. 2. 2. *quæst* 89. *art.* 10. Sotus *lib.* 8. *de iust.* *q.*1. *art.*10. Armil. *verbo festum*, *n.*17, & alij viri docti.

2 Nota *dicto cap.* 1. non prohiberi quodcunque iuramentum iudiciale in festis, sed solum quod fit pro rebus temporalibus, non autem quod fit pro spiritualibus. Sic D. Thom. Sotus *vbi suprà*, & docti iuniores.

3 Ex quo sequitur licita esse iuramēta solemnia, & publica, quæ præstantur Inquisitoribus in publico theatro diebus solemnibus, tam ab illis, qui reconciliantur ad fidem, quàm à reliquis circunstantibus, quia tale iuramentum fit pro re valdè spirituali, scilicet pro custodia, & defensione fidei. Sic prædicti iuniores.

4 Immò religionis gratia licitè hæretici in solemni festo solent relaxari brachio sæculari, & comburi. Sic Sotus *lib.* 2. *de iust.* *q.*4. & iuniores præfati.

DVBIVM XXXI.

An præceptum hoc sanctificandi festa obliget sub peccato mortali.

1 Sit prima conclusio. Obligat sub mortali: itaque facere in diebus festis opus seruile, vel aliquod ex quatuor prohibitis ab Ecclesia est mortale. Hoc est commune omnium.

2 Secunda conclusio. Si quis bona fide putans se habere causam sufficienter excusantem, faceret aliquod opus horum in die festo, aliàs non facturus, non peccat mortaliter, licet aliàs causa non sit sufficiens. Ratio, quia non agit per se, & ex intentione contra præceptum nec negligentia est tanta, quod reddat actum in naturam suæ formæ, id est, quasi ex intentione faceret contra præceptum, quod contingit, quando id facit, nil curādo, an violet festum. Sic tenet Caiet. *in summa*, *verbo festorum violatio*, & dicit hoc esse commune omnibus præceptis. Idem generaliter in omnibus præceptis docet Nau. *c.*23. Hisp. *n.* 42. Lat. 43. & in omissione Missæ dicemus idem *mat. de audit. Missæ*, & in ieiunio idem diximus *hoc lib.* 5. *c.*1. *de ieiun. dub.*6. idem tenent viri docti, & ex professo dixi *lib.* 1. *summ. c.*17 *à n.*18 *ad* 21.

3 Vnde hoc est bonum documentum, vt confessores, & concionatores doceant pœnitentes timoratos, quod quando bona fide putant se habere causam, licet non sit in rei veritate sufficiens, excusantur: debent tamen illos admonere, vt in rebus sui officij, & in rebus ordinariis consulant viros doctos, vt ab eis intelligant, quid liceat illis facere. Sic tenent viri docti.

4 Tertia conclusio. Ex paruitate materiæ excusatur quis à mortali, iuxta omnes. Hæc autem modicitas arbitrio boni viri pensanda est, vt ait Syluest. *verbo Dominica*, *quæst* 4. Alcozer *in summa*, *cap.*17. exemplificat, vt si per quadrantem laboranis in die festo. Aliqui verò iuniores dicunt etiam laborare per duas horas non esse peccatum mortale; quia est duodecima pars diei naturalis, scilicet viginti quatuor horarum. Existimo tamen minus quam duas horas non esse peccatum mortale. Et hinc excusari possunt à mortali sutores circūscindentes calceos in die festo, & multi officiales, *vt suprà*. Monendi tamen sunt, ne ex conscientia erronea peccent.

5 Tandem nota, quod Toletus in sua summa ait, quòd officiales habentes consuetudinem laborādi in quolibet festo parum, peccant mortaliter. Sed oppositum tenendum est, licet habeant propositum formale laborandi omnibus festis, in quolibet tamen festo parum; non enim peccarent mortaliter, sicut non peccaret mortaliter, qui haberet propositum comedendi vnam passam in omnibus diebus ieiunij: de quo latè dixi *libro primo summæ*. *cap.*4. *num.*12.

LIBER SEXTVS
Opuſculorum moralium, ſeu Conſiliorum.

CAPVT I.

De iudicibus, & accuſatione.

SVMMARIVM.

Dvb. 1. *An iudex ſæcularis poſſit in aliquo caſu iudicare Clericos.*

2 *An Clericus in ſacris conſtitutus, & laici hæres ad iudicium fori ſæcularis vocari poſſit ratione illius hæreditatis, quemadmodum potuiſſet laicus cui ſucceſſit.*

3 *An qui erat Clericus tempore commiſſi delicti, & poſt eſt effectus laicus, vt ſi factus eſt bigamus, &c. poſſit puniri pro tali delicto à iudice ſæculari, poſtquam iam factus eſt laicus? & an vxor Clerici coniugati gaudentis priuilegio fori, gaudeat etiam fori priuilegio.*

4 *An iudices Eccleſiaſtici poſſint iudicare laicos.*

5 *Dato certum eſſe poſſe iudicem Eccleſiaſticum in dictis cauſis iudicare laicos, an poſſit eos etiam in carcerem mittere.*

6 *An quilibet homo poſſit ſe cuilibet iudici ſubiicere.*

7 *Qualiter peccet iudex extrahens reum ab Eccleſia.*

8 *Qui delinquentes poſſint ab Eccleſia, & cæteris locis gaudentibus hac immunitate extrahi, & qui non.*

9 *An conſulentes, vel mandãtes delicta, ob quæ illa committens non gaudeat immunitate, vt homicidium aloſum, latrocinium, &c. gaudeant immunitate Eccleſiæ, ita vt inde extrahi non poſſint.*

10 *An ſodomita gaudeat immunitate Eccleſiæ.*

11 *An vt confugiens ad Eccleſiam inde extrahi poſſit tanquam ea non gaudens, requiratur integra, & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel ſat ſit ſemiplena probatio, quia ſufficit ad torturam.*

12 *An iudex promittens criminis impunitatem delinquenti, ſi ab Eccleſia exeat, teneatur ei ſeruare fidem.*

13 *An vbi delinquens immunitate Eccleſiæ gaudet, liceat iudici ipſum intra Eccleſiã compedibus ligare, ne quo libuerit fugere poſſit, vel Eccleſiam obſidere, ne tali delinquenti alimenta, victus, & veſtitus deferantur.*

14 *Eſto iudex laicus non poſſit fugientes ad Eccleſiam inde abducere, an poſſit ab eis arma legibus vetita etiam intra Eccleſiam auferre.*

15 *An ratione delicti fiat peccator ſubditus iudici illius loci in quo deliquit.*

16 *An exempti ratione delicti ſortiantur forum, ita vt ſubiiciantur illius loci iudicibus.*

17 *An iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur.*

18 *Vtrum ſicut iudex, ita & miniſter poſſit exequi ſententiam contra veritatem ſibi cognitam.*

19 *An cum iudex certo nouit aliquem innocentem, qui tamen iuxta allegata & probata nocens eſt, poſſit illi occultè ianuas carceris aperire, vt ſic ipſum à morte eripiat.*

20. *An iudex poſſit aliquẽ condemnare, ſi accuſator non ſit.*

21 *An iudex poſſit diſpenſare in pœna per legem ſtatuta, illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo.*

22 *An ij, qui apud iudices intercedunt, vt pœnas legis remittant delinquenti, peccent.*

23 *An iudex poſt ſententiam latam, qua pœna aliqua damnauit reum, poſſit pœnam illam minuere.*

24 *An iudex inferior poſſit mutare, vel interpretari ſententiam, quam ſemel tulit.*

25 *An iudex poſſit compellere partes ad concordiam, & compoſitionem.*

26 *An homo teneatur ad accuſandum.*

27 *An accuſationem debeat neceſſario præcedere ſecreta monitio, id eſt, accuſans teneatur prius corrigere reum, vt ſi corrigatur, ceſſet ab accuſatione.*

28 *An ſit licitum accuſare delictum, quod quis ſufficienter probare non poteſt, & an ſemel accuſatum liceat iterum accuſare.*

29 *An pactum, vel iuramentum de non accuſando valeat.*

30 *Qui prohibeantur accuſare, & qui non.*

DVBIVM I.

An iudex ſæcularis poſſit in aliquo caſu iudicare clericos.

PRIMVS caſus, in quo procedit dubium, eſt in cauſa reconuentionis ciuilis, quando Clericus conuenit laicum coram iudice ſæculari petendo aliquid ab ipſo, & ipſe laicus, vt ſe defendat, reconuenit Clericum in eadem cauſa. In hoc caſu quædam ſunt certa, & quædam ſunt ſub iudice. Primo certum eſt, quod ſi cauſa ſuper qua conuenit Clericus laicum, eſt ſpiritualis, vel ei connexa, non poteſt Clericus reconueniri coram laico iudice: & ita tenent omnes mox citandi. Secundo, etiamſi cauſa ſit temporalis, & criminalis, & conueniatur laicus criminaliter, id eſt, ad corporale ſupplicium, non poteſt Clericus reconueniri criminaliter coram iudice ſæculari. Ita omnes Doctores citandi.

2 At dubium eſt, an in caſibus ciuilibus poſſit reconueniri clericus coram iudice ſæculari, & ita per reconuentionem fiat laicus iudex clerici, & clericus eius ſententiæ parere teneatur. Quidam tenent partem negatiuam, & ita negant primum caſum poſitum. Ita Panor. *c. at ſi clerici, de iudic. n.* 22. citans Iacobum de Buttrio, & Petrum de Bellam. Mart. Syln. Archid. Ioan. de Lig. Ant.

3 At contraria ſententia eſt communis & vera, & eam docet *part.* 1 *tit.* 6. *l.* 56. Gregor. Lopez *ibi, verſ. alij dicunt reſpondet.* Innocent. *c. de foro compet.* Hoſt. *tit. de mutuis petitionibus, n.* 3. Ioan. Andr. Calder. Bart. citati per Panor. Decius *d. c. at ſi clerici,* Turrect. 3. *q. c. accuſatores, n.* 4. gloſſ. *c. conuenior.* 23. *q.* 8. *verſic. Chriſtus, & d. c. at ſi clerici, verſ. non tenet,* Angel. *verb. iudiciũ, n.* 3. Tab. *verb. iudicare, n.* 12. Sylu. *iudex* 1. *q.* 2. *d.* 4. Armil. *n.* 19. D. Ant. 3. *p. tit.* 9. *c.* 2. §. 3. Ant. Gabr. *tom.* 1. *commun. op. in lib.* 3. *fol.* 25. *verſ. clericus,* & tenent docti iuniores.

4 Sed nota hoc eſſe intelligendum, niſi laicus iniuriaretur clerico ſuper aliquid, vt ipſe conuentus à clerico coram iudice ſæculari, poſſet eum coram ipſo reconuenire. Gregor. Lopez *ibi.*

5 Est etiam dubium inter auctores secundæ sententiæ an etiam in criminalibus possit clericus reconueniri coram iudice sæculari non criminaliter, id est, ad pœnam corporalem quia ad hoc certum est non posse, sed ciuiliter, vt ad pœnam pecuniariam. Quidam tenent posse, sic Angel. Tabien Turrecrem. glossa *dicto c. at si clerici, & c. multi x. q 1. vers. sæcularis.*

6 At contrarium est verius, quod docet Gregor. Lopez, & Panorm. *ibi*, & alij per ipsos citati, Armil. *ibi*, idem innuunt Sylu. D. Ant. *ibi*, & patet ex *c. vnico, de clerico coniug. in 6.* idem tenet Ioan. Andr. & communiter canonistæ, teste Gregor. Lopez, idem Ant. Gabr. *ibi*, & tenent doctiuniores.

7 Secundus casus est, quando id fit auctoritate Episcopi, & in causa merè temporali, tunc laicus potest iudicare clericum; quia potest Episcopus has causas laico delegare: non autem criminales, vel spirituales, sed personæ Ecclesiasticæ, ex *cap. significasti, de foro compet.* Ita tenet Glossa *c. x. de iudic. vers. non præsumant.* Panormitanus *ibi n. 5.* dicens esse communem, & citans aliquos, Armil. *verbo index, n. 13.* licet non ponat limitationem positam, Tabien. *verbo iudicare, n. 9.* Sylu. *index 1. q. x. dist. 4* Angel. *verbo iudicare, n. 1x.* Addit Sylu. & Armil. idem esse, si interueniat auctoritas Abbatis quoad monachum in exéptis, quia habet quasi iurisdictionem Episcopalem. Non tamen potest coram iudice laico clericus conueniri, etiã si clericus consentiat cum consensu sui Episcopi, Glossa & Panorm. *c. significasti, de for. compet.* Grat. *reg 9. n. 8.* Maranta *de ord. iud. 4 p. d. 11. n. 2.* Et ratio differentiæ est, vt notat Panor. *c. x. de iudic. n. 5.* quia in prorogatione iurisdictionis laicus iudicaret iure proprio, & si esset appellandum, id debet fieri ad superiorem ipsius laici: at in delegatione secus, quia delegatus vtitur iure, & vice delegantis, & sic illa iurisdictio est Ecclesiastica, cum delegatus nihil habeat iure proprio, *libro. 1. ff. de offic. eius, cui mand. est iurisdict. & capite P. & capite G. & capite sanè, de offic. deleg.* & ab ipso appellatur ad Episcopum delegantem.

8 Ex hoc infert Panorm. Episcopum non posse demandare laico potestatem excommunicandi, quia hæc est spiritualis. De Papa vero concedunt Panorm. & glossa, quod potest laico delegare etiam causas spirituales, & criminales.

9 Tertius casus est. Quando propter delictum deponitur, & traditur sæculari potestati.

Quartus ratione feudi.

Quintus si sit incorrigibilis. Sic Armil. & Sylu *ibi, & glossa 2. q. 1. in principio.*

10 Nota specialem casum, in quo clericus potest conueniri coram iudice sæculari; scilicet quando sæcularis apud suum iudicem queritur de clerico, quod eum infamet, & petit, vt eum liberet ab infamia orta ex alterius iactantia iniusta: tunc causa tractanda est in foro seculari; quia in eo casu sæcularis est reus, licet ipse litem moueat, quæ doctrina colligitur ex *l. diffamari, ff. de ingenuis, & manumissis.* Et circa eam videri possunt Molina *de primogenitis, libro tertio capite 14.* Couar. *libro primo var. capite 18. numero 13.* Caualcanus *decis. 9. de vltimis voluntatibus, parte quarta, decisione Pedemontana 151. decis.*

11 Secunda conclusio. Extra hos casus, & si qui sunt alij in iure expressi, iudex sæcularis non habet potestatem in clericum, nec potest ipsum capere, nisi in flagranti delicto. vt ipsum tradat iudici Ecclesiastico: quod si secus faciat, sacrilegium mortale committit, & incurrit excommunicationem, conclusio hæc est omnium.

12 Tertia conclusio: Clericus à iudice sæculari citatus, non tenetur comparere coram eo ad allegandum fori priuilegium, dummodo ipsum clericum esse appareat. Ita glossa *c. conuenior. x3. q. 8. vers. vel congrueret, & c. nullus Episcopus, 11. q. 1. vers. vel exhibeatur,* Perez *lib. 1 ordin. tit. 3. lib. 1. fol. 100.* citans Felinum, Gratian. *reg. 9. numero decimo*, Iulius Clarus *pract. crimin. libro quinto § fin. quæst. 36.*

13 Quarta conclusio. Si iudex laicus extra casus præmissos iudicet de clerico, priuari debet officio iudicandi. x. q. 1 *c. notum sit*, nec sententia valebit, *c. at si clerici de iudic.* & qui fecit eum vocare, debet amittere causam, per sententiam, & debet excommunicari *d. c. notum sit*, & vterque peccat mortaliter, & similia clericus respondendo, nisi esset in minoribus, & vellet deserere clericatum, patet *c. clericum. 11. q. 1.* vbi iubetur clerico, ne coram iudice sæculari respondeat. Ita Sylu *iudex 1. q. x. dist. 3.* D. Ant. *3. p. tit. 9. c. x. §. 3.*

14 Quinta conclusio: Processus factus à iudice sæculari, etiam ignoranter contra clericum, nihil valet. Ratio, quia remota iurisdictione iudicis, nullius sunt valoris ab eo gesta, *c. ex litteris, §. fin. de offic. deleg.* Ita Speculator, quem refert, & sequitur Perez *ibid.*

15 Sexta conclusio: Si iudex sæcularis capiat clericum propter maleficium, si notorium sit esse clericum gaudentem fori priuilegio, tenetur statim illum remittere ad iudicem Ecclesiasticum absque vlla causæ cognitione. Si verò nec erat notorium esse clericum, nec in habitu clericali est inuentus, non tenetur ipsum remittere donec probet esse clericum, & gaudere fori priuilegio, *c. si iudex, de sent. excommun. in 6.* Ita Nau. *in manuali. c. x5 n. 14.* Sylu. *iudex. 1. q. x. dicto 5.* Tabien. *verb. iudicare, n. 14.* Armil. *verb. iudex, n. 20.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 2. §. 4.* & addunt hi auctores, dempto Nau. debere interim cessare processum iudicialem, & quod si non sit notorium esse clericum, at fama publica de hoc est, vel pro tali communiter habetur, debet statim ad suum iudicem remitti, & postea aduersarius probabit, si sit clericus, nec ne: non enim tenebitur ad id ipse clericus.

16 Vltima conclusio. Vbi in dubio vertitur, an quis sit clericus, & fori priuilegio gaudens, veritatem examinare ad iudicem sæcularem non pertinet, sed ad Ecclesiasticum. Ratio, quia de re spirituali, vel ecclesiastica agitur *dicto c. si index*, ita Couar. *q. pract. c. 33 n. 1.* dicens esse omnium, & citans plures Paz *pract. tom. prælud. 1. n. 9.* Tabien. D. Ant. *suprà.* Sylu. *iudex 1. q. 6. in fine.* Addunt hi doctores, dempto Couar. & Paz, vocandum etiam esse iudicem sæcularem, vel alium cuius interest, vt habetur *dicto c. si index.* Addit Couar. iudices Ecclesiasticos, non sæculares, debere iudicare, an Clerici iuxta Canonicas sanctiones fori priuilegium amiserint, ex eo, quòd tonsuram, & vestes clericales dimiserint, idem tenet Paz *ibi.*

17 Et nota hic Couar. *ibi numer. 4. numero 10.* quod si nondum hic de cuius clericatu dubitatur, captus sit à iudice sæculari, debet interim pendente lite detineri à iudice Ecclesiastico in publicis, & tutissimis carceribus, ita quod non dimittatur à carcere sob fideiussoribus, nec detineatur in Ecclesia, vel monasterio, his locis veluti carcere inclusus, alioquin capi potest à iudice sæculari; & in carcerem mitti, quòd (inquit Couar.) non tantum fieri debet pendente lite soper clericatu, sed etiam pendente lite super criminis punitione, licèt quidam iudices Ecclesiastici conentur regia decreta intelligere lite pendente super clericatu, quasi ea finita nondum punito crimine, liberum sit illis Clericos impunitos à carcere dimittere. Addit Paz *numero decimo*, quod si iam captus est à sæculari, non debet remitti ad Ecclesiasticum pendente lite super clericatu, sed debet supersedere, donec Ecclesiasticus cognoscat soper clericatu.

DVBIVM.

DVBIVM II.

An Clericus in sacris constitutus, & laici heres ad iudicium fori sacularis vocari possit ratione illius hereditatis, quemadmodum potuisset laicus cui successit.

1 De hoc dubio latè Couar. *q.pract.c.*8.vbi plura refert, & breuiter concludit, quod lite cœpta contra laicum apud secularem iudicem, eique pendente si mori contigerit laicum, clerico hærede relicto, iudex sæcularis ad diffinitionem vsque etiam contra clericum causam istam tractabit, & ita habetur expressè *l.*57*.tit.*6. *par.*1. vbi & Gregor. Lopez. Si vero nondum cœpta erat lis conueniendus erit clericus apud iudicem Ecclesiasticum. Idem Gratianus *reg.*9*.n.*11.Burgos *l.*3*.Taur.n.*786. & 787. Olanus *in concordia,littera C.n.*36.

DVBIVM III.

An qui erat Clericus tempore commissi delicti, & post est effectus laicus, vt si factus est bigamus, &c. possit puniri pro tali delicto à iudice saculari, postquam iam factus est laicus; & an vxor clerici coniugati gaudentis priuilegio fori, gaudeat etiam fori priuilegio.

1 Prima conclusio. In priori casu non potest is puniri à iudice sæculari. Ratio: nam consideratur tempus, quo fuit commissum delictum; sed in illo erat exemptus à iudice sæculari:ergo. Ita Perez *lib.*3*.ordinam. tit.*1*.l.*10*.fol.*803.citans plures.

2 Secunda conclusio. Vxor siue clerici coniugati, siue cuiuscumque gaudentis fori priuilegio, vt Doctoris,&c. gaudet etiam fori priuilegio, & hoc non tantum viuo marito: sed etiam eo mortuo durante viduitate. Quare vxor Doctoris, vel clerici, quæ homicidium commisit viuo marito, vel durante viduitate, debet conueniri coram scholastico, vel Episcopo, non autem coram iudice sæculari. Ita tenet Host. *tit. de foro comp. n.*8. Immola, & Panorm.*c.* 2.*eod. tit*, Montalbus *l.*32. *tit.*2. *part.*3.*verf.la tercera*, & plures alij, quos refert, & sequitur dicens esse communem,&se audiuisse ita practicari Salmanticę, Perez *lib.*1.*ordinam.tit.*3.*l.*1.*fol.*96.& 97. quamuis contrarium teneat Ioannes Andreas *c.vnico,de clericis coniug. in* 6. & Gregor. Lopez *d.l.*32.*verf.de casamienta*, dicat se credere quod sententia Ioannis Andreæ in practica seruaretur: cum Perez tenet Angel. *excommunic.* 7.*casu* 5.*n.*8. Sylu. *excommun.*9.*casu* 5. *in fine*, Tabien. *excommun.* 5.*casu* 18. *num.*7.

3 Vltima conclusio. At vxor clerici non gaudet priuilegio canonis: vnde ipsam percutiens non erit excommunicatus. Ratio; quia cum sit materia pœnalis, non est extendenda. Ita Perez *ibi*, citans plures.

DVBIVM IV.

An iudices Ecclesiastici possint iudicare laicos.

1 Prima conclusio. Iudex Ecclesiasticus potest iudicare omnes laicos, quando causa de qua agitur, est spiritualis, scilicet ad Sacramenta, vel ad fidem, vel ad legem diuinam, & supernaturalem, vel ad Ecclesiam, vel Ecclesiastica bona, vel iura, vel ad alia similia, quæ aliquam spiritualitatem participant, pertinet. Ratio, quia præest directè rebus spiritualibus, & de ipsis fert leges. Ita habetur *capite decernimus de iudic.* Conclusio hæc est omnium. De hac potestate, quam in rebus spiritualibus iudicandis habet Ecclesia, latè Albertus Pigius *de ecclesiastica hierarch. libra quarta capite* 2.

2 Secunda conclusio. Iudex Ecclesiasticus potest iudicare omnes laicos ratione delicti,& peccati, quoties id fuerit necessarium ad bonum commune, vel ad bonum ipsius peccatoris; & hoc contingit, quando iudex laicus est negligens, vel non est sufficiens, vel suspectus; tunc potest compellere ipsum ad iudicandum, vel supplere eius defectum iudicando laicos. Ratio, quia Ecclesia habet omnem potestatem à Christo necessariam, & conuenientem ad bonum eius regimen, & ad salutem animarum, *c.ex transmissa,de foro comp. & c.administrator.*23, *q.*5. Ita Sylu.*iudex* 1.*q.*3 *dicto* 2. D.Ant.3 *part.tit.*9.*capite* 2. §. 2.

3 Tertia conclusio. Omnis Christianus, vt sic est fori ecclesiastici: vnde potestas ecclesiastica cognoscere potest de quolibet peccato mortali Christiani cuiuslibet ad cogendum ipsum, vt pœnitentiam faciat, & à statu peccati remoueatur. Et oppositum asserere videtur hæreticum, Ratio, quia *Matth.*18. vniuersaliter de omnibus peccatis præcipit Christus esse denuncianda Ecclesiæ, & contumaces ab ea excommunicatione plectendos. Ita tenet Nauar.*c.nouit,de iudic.notabil.*6.*n.*33.34.& ita colligitur ex illo cap.

4 Vnde infertur cum Nauarro *ibi n.*22. & 23. quod potest laicus super quolibet peccato mortali conueniri coram iudice Ecclesiastico, nisi ipse laicus conuentus excipiat, id est, opponat, quod actor maliciosè, dolo, ac fraude, videtur eum trahere ad forum Ecclesiasticum, cum possit directè ipsum conuenire coram sæculari, & videtur potius suam satisfactionem quærere, quam vt alterum pœniteat peccati,& satisfaciat, vt sic restituatur in Dei gratiam,& hanc exceptionem(inquit)tenetur iudex Ecclesiasticus admittere.

5 Quarta conclusio: licet propter necessitatem de omnibus criminibus possit iudex ecclesiasticus iudicare laicos: sunt tamen aliqua crimina, de quibus ad ipsum solum & non ad iudicem sæcularem pertinet iudicare laicos, vt sunt hæreses, simonia, superstitiones, sacrilegia aliqua, & alia similia, quæ sunt contra fidem,& religionem, & hæc dicuntur merè ecclesiastica. Alij vero sunt merè sæcularia, id est, quæ propriè pertinent ad forum sæculare,& hæc sunt illa quæ sola lege sæculari sunt vetita, vt asportatio tritici extra Regnum. Alij vero sunt mixti fori, quæ scilicet æquè ad vtrumque iudicem spectant:& qui prius ceperit reum, potest ipsum punire, & hæc sunt ea,quæ sunt vetita legibus ciuilibus, & ecclesiasticis,vt vsuræ,concubinatus,&c.De his consule Summistas *verb.crimen*,& Nau.*c.nouit,de iudic.not 6 à n.*41.

6 Sed circa hæc mixti fori crimina nota duo. Primum, quòd in his nõ potest iudex ecclesiasticus à sæculari impediri, quo minus de eis aduersùs laicos cognoscat. Ita Perez *lib.*1. *ordin. tit.*3.*l.*6.*fol.*128. Secundum est, quod si crimen est mixti fori, licèt reus fuerit in foro ecclesiastico absolutus, potest nihilominus apud iudicem sæcularem iterum accusari,crimenque ipsum examinari,& puniri,nisi pœna à iudice ecclesiastico inflicta fuerit satis sufficiens ad criminis punitionem. Ita Cou.*lib.*1. *var. resolut. cap.* 10.*n.*6. dicens esse communem omnium sententiam.

DVBIVM V.

Data certum esse posse iudicem ecclesiasticum in dictis causis iudicare laicos; an possit ipsos etiam in carcerem mittere.

1 Quidam Doctores tenent, quod non potest, nisi in casu hæresis, vel similibus. Ratio, quia ad iudicium ecclesiasticum contra laicos non pertinet procedere nisi per censuras & quando hac via non possit eos sufficienter corrigere vel punire, inuocare auxilium brachij sæcularis; & ad hoc exequendum non est necessarium eos in carcerem mittere. Sic tenent Anchatan.& Ioan. Lopez,& alij, quos refert Cou. *q.pract.c.*10.*n.*2. & fauent huic opinioni aliquæ leges regiæ ordinam *l.*14. & 15.*tit.*1. *lib.*4.*recop.* Iulius Clarus *lib.*5.*recept.§.fin.q.*37.*n.*8.Auiles *c.*3.*Pret n.*12.

 2 Alij

2 Alij tenent contrarium, & secundum hos cum quadam moderatione est dicendum, quòd quando causa est criminalis, & ad punitionem proceditur (secus quando in criminalibus proceditur ciuiliter) tunc benè potest iudex ecclesiasticus laicus incarcerare, non obstante quacunque consuetudine. Item, & in causa ciuili, si consuetudine præscripta obtentum fuerit id posse, quia cum res de se sit licita, firmatur consuetudine. Verùm in causa ciuili, quando scilicet iudex damnat laicum ad aliquam pecuniæ quantitatem soluendam, vbi de hoc non fuerit cõsuetudo præscripta, non poterit capere nec incarcerare laicum, quia hoc nec à iure, nec à consuetudine habet: sed in eo casu inuocabit auxilium brachij secularis. Sic tenent Baldus, Domit. & alij, quos refert & sequitur Couar. *vbi suprà*, & in hoc sensu sunt interpretandæ leges Regni; quamuis enim generaliter loquantur; hoc tamen est conforme iuri canonico. Idem Paz pract. a *tomo præludio* 2. *num*. 54.

DVBIVM VI.

An quilibet homo possit se cuilibet iudici subiicere.

1 PRima conclusio. Laici benè possunt se exhibere subditos cuicunque iudici alterius loci habenti iurisdictionem (si enim non habeat iurisdictionem, nequit ei dare) & hoc in ciuilibus, in criminalibus enim non possunt. Ratio, quia in hoc nulli faciunt iniuriam, & sic possunt cedere iuri suo *l*. 1. *& l. priuatorum, C. de iurisd*. Ita glossa *cap. si diligenti, de foro compet. vers. pacto*, Panorm. *ibi*, Syluest. *iudex* 1. *q*. 2. *dict*. 2. Tabien. *verbo iudicare num*. 11. Angel. *verbo iudicium, num*. 2. *& confessio* 3. *num* 4. D. Anton. 3. *p. tit*. 7. *cap*. 5 §. 3. licèt non ponat illam limitationem, scilicet in ciuilibus.

2 Secunda conclusio. Clericus non potest renunciare priuilegio fori, & sic nec in ciuilibus, nec in criminalibus potest se subiicere iudici sæculari ab eo iudicandus Ratio, quia hoc priuilegium fori respicit totum statum, & ordinem clericalem: vnde aliis fieret iniuria. Item, quia iudex secularis nullam habet iurisdictionem in clericos, & clericus non potest ei eam dare. Ita habetur expressè *cap. si diligenti, de foro compet*. vbi glossa Panor & omnes, Syluest. & D. Anton. *vbi supra*, Tabiena *verbo iudex*, *num*. 25 Armil. *num*. 18. Angel. *verbo iudicium, num*. 3. Couar. *quæst. pract. cap*. 33 *num*. 2. Perez *lib. 5. ordin. tit*. 3 *l*. 1. *fol*. 101. *& lib*. 3. *tit*. 1. *lege* 2. *fol* 777. 778. Turrecrem *cap. non liceat* 3. *q*. 6. *num*. 6.

3 Tertia conclusio: Clericus si renunciat huic priuilegio, respondendo coram iudice sæculari, si causa est ciuilis, cadit à causa, & si est criminalis, amittit dignitatem, & si illam non habet, potest aliàs extraordinariè puniri, ita habetur *cap. si diligenti, de foro compet*. & ita Syluest. *dicto* 3. D. Ant. *vbi sup*. Sed nota cum glossa *d. c. si diligenti, versic. causam*, quod hæ pœnæ non incurruntur ipso iure, sed per sententiam; quæ vero sit pœna iudicis iudicantis, & patris vocantis, dixi *sup. dub*. 1. *n*. 13. & nota cum Syluestro, & D. Anton. quod hæ conclusiones intelliguntur de clerico in sacris constituto, nam clericus in minoribus constitutus, potest si clericatum deserere velit, se subiicere iudici laico.

4 Quarta conclusio. Clerici benè possunt se subiicere iudicibus arbitris, qui ex consensu partium eliguntur & possunt ab ipsis licitè, & validè iudicari, Ratio, quia intentio iuris non est hoc prohibere, sed ne sistant coram iudicibus sæcularibus, qui propriè tales sunt: cuius ratio est, quia iudex arbiter non habet iurisdictionem sed eius sententiæ statur metu pœnæ. Ita tenet Panor. *d. cap. si diligenti, de foro comp. num*. 16. gloss. *ibi, vers. pacto*, Sotus *lib*. 5. *de iust. q*. 4. *art*. 1. *vers possit quis*.

5 Hic posset dubitari, an Papa possit subiicere se alicui laico iudicandum. Consule de hac re Sotum *d. art*. 1. & Nauar, *cap. noui. de iudic. notab*. 3. *n*. 75.

DVBIVM VII

Qualiter peccet iudex extrahens reum ab Ecclesia.

1 IN hac re certum est, quòd si Ecclesia illa gaudeat hac immunitate, & reus ille, iudex extrahens committit sacrilegium mortale, & tenetur illum restituere Ecclesiæ: non tamen possunt clerici armis illum defendere sed tantum, censuris *c*. 1. *de offic. deleg. cap. fin de rebus Eccles. non alien. cap. dilectus de pœnis* & tenet Collector. & Remig. quos refert, & sequitur Paz *pract. tom*. 1. 5 *p. c*. 3. §. 3. *num* 16. Est tamen publica pœnitentia imponenda iudici sic extrahenti, nec absoluendus erit, donec illum restituat. Paz *ibi* alios referens, Greg. Lopez *l*. 4. *tit*. 11. *part*. 1. iure ciuili punitur pœna 30. librarum argenti purissimi, sed hæc iam abiit in desuetudinem. Iulius Clarus *pract. crim*. §. *fin. q*. 30. *n*. 1. Paz *sup*.

2 Sed quænam sunt loca gaudentia hac immunitate, vt ex illis non possit reus ad illa confugiens extrahi. Respondetur, quod hac immunitate gaudet omnis Ecclesia consecrata. Ita tenent omnes Doctores. Item Ecclesia diuino cultui dicata etiamsi non sit consecrata, *cap. Ecclesia, de immunit. Eccles*. vbi id notat glossa *vers. admittitur*, *& vers. celebrantur* Couar. *lib*. 2. *var. resolut. c*. 20. *n*. 4. citans plures. Syluest. *immunitas* 1. *q*. 1. Angel. *ibi num*. 25. Tabien *verb. immunitas, num*. 14. Armil. *ibi, num* 19. Gregor. Lopez *part*. 1. *tit*. 11. *l*. 4. *vers. e la Yglesia*, Iulius Clarus *lib*. 5. *recept. cap. fin*. *q*. 30. *n*. 4. Paz *pract. tom*. 1 *part*. 5 *cap*. 3. §. 3. *num*. 24. Quod limitant aliqui ex dictis Doctoribus, dempta etiam glossa, quando auctoritate Episcopi est fundata; sed quid si in ista Ecclesia nondum consecrata hactenus diuina officia celebrata non sunt. Glossa *ibi* dicit cum Rebuffo *de immunit. Eccles. gloss*. 1. *n*. 10. non gaudere hac immunitate; sed contrarium tenent Couar. Syluest. Paz, Iulius Clarus, & plures alij per Couar. citati. Et hoc videtur verius. Item eadem immunitate gaudent hospitalia, ac priuata oratoria, Episcopi auctoritate fundata. Ita Syluest. Paz *num*. 27. 28. *&* 29. Tabien. & Armil. *ibi*, Angel. *num*. 26. Nauar *in man. cap*. 25. *num*. 17. & idem dicunt de hospitalibus Greg. Lopez, & Couar. *ibi*, & plures alij per ipsos citati Sed Nauar. apponit aliam limitationem, modò (inquit) isthæc loca, & quæcunque basilicæ, heremitoria, & sacella, destrui non possint sine Episcopi auctoritate. Vnde minus benè Henriq *lib*. 7. *de indulg. c*. 13. *n*. 4. *littera R*. dicit priuatum oratorium, quod domi quis habet cum licentia Episcopi ad celebrandum in eo, gaudere hac immunitate. Cuius contrarium dicentes esse omnium, tenent Iulius Clarus *suprà num*. 6. Paz *suprà num*. 30. Panormit. & Remig. quos *ibi* refert Clarus. Item hac immunitate gaudet Ecclesia, licet sit interdicta. Paz *num*. 39. Clarus *suprà num*. 5. Syluest. Tabien. Armil. & Gregor Lopez *ibi*, & plures per ipsos citati, Angel. *num*. 27. Item quadraginta passus circum Ecclesiam matricem, *c. sicut antiquitus* 17 *q*. 4 & triginta passus circum alias Ecclesias, *cap. definiuit, cap. quisquis* 17. *quæst*. 4. & notant omnes Summistæ; sed nota quod hoc moribus receptum iam non est, vt notat Iulius Clarus *num*. 2. Paz *num*. 34. Couar. *ibi num*. 5. Nauar. *ibi num*. 18. Gregor. Lopez *part*. 1. *tit*. 11. *l*. 2 *vers. en sas portales* Item hac immunitate gaudet cœmeterium. Syluest. *ibi*, Armil. *n*. 16. Tabien. *num*. 12. Angelus. *num*. 21 Paz num. 33. Nauar. *num*. 17. addens, siue sit continuum, siue contiguum Ecclesiæ. Itẽ monasteria Religiosorum, Armil & Tabien: *ibi*, Gregor. Lop. *part*. 1. *tit*. 11. *l*. 4. *vers. o la Yglesia*, Paz *supra n*. 32. dicens cum Remigio, omnia intra ambitum eius contenta, D. Ant. 3. *p tit*. 12. *c*. 3. §. 1. Item dormitorium commune clericorum, & Religiosorum, Nauar. *dicto n*. 17. colligitur ex *c. cum pro causa, de sent. excomm*. Item hac immunitate gauderet delinquens, qui cum ad Ecclesiam confugisset, eam clausam inueniens, manu portas, earumve ansam, aut vectes apprehendit. Ita Couar. *ibi numero* 18.

citans

citans Ioannem Ignecum, Paz *num.* 46. Item hac immunitate gaudet palatium Episcopi, *c. id constituimus* 17. q. 4. Cou. *ibi n.* 5 citans Innocent. Panorm. Host. & Henricum Sylu. *immunitas* 3. q. 1. Armil *n.* 19. Tabien. *n.* 14. Angel. *n.* 15. D. Anton. *d.* §. 1. Gregor. Lopez *d. l.* 4 Paz *n.* 35. Iulius Clarus *n.* 3. Nau. *n.* 18. glossa *d. c. id constituimus, vers. vel domo.* Sed nota, quod, vt refert Cou. aliqui non aliter hanc immunitatem palatio Episcopi concedant, quàm si constructum sit intra Ecclesiæ matricis quadraginta passus, quos Oldradus sequitur, & praxis forensis frequenti omnium consensu. Iulius Clarus, Paz *ibi.* At, teste eodem Couart. communis sententia tenet oppositum, quam sequitur Innocent. Panorm. Host. Henricus, Nau. Greg. Lopez, D. Anton. Sylu. glossa *ibid. & cap. verum.* An verò Ecclesia totaliter destructa gaudeat hac immunitate, si est destructa auctoritate superioris, vel sine spe reædificationis non gaudet: si verò est destructa sine auctoritate superioris, vel subest spes reædificationis, gaudet. Itaque vt non gaudeat, requiritur, quòd sit destructa auctoritate superioris, vel si sine illa, ve non subsit spes reparationis. Sic Remig. *de immunit. Eccles. amplius.* 20. Clarus *suprà, num.* 6. Paz *num.* 38. Item hac immunitate gaudent domus Ecclesiæ factæ habitationi clericorum, si sint intra dictos triginta, vel quadraginta passus, vel continuæ alicui sacello *cap. quisquis* 17 *quæst.* 4. Nau. *n.* 18. Item hac immunitate gaudent (fortè ex consuetudine) domus Cardinaliũ, & à fortiori Regum, & Imperatorum. Nau *n.* 18. Item ianua & porticus Ecclesiæ, aut cœmeterio annexa, claustrum etiam, & pauimentum, licet spatium plus quàm triginta passuum contineat. Nau. *ibi*, citans aliquos.

3 Sed nunquid fugiens ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem hac immunitate gaudeat, ve inde non possit inuitus auelli; Multi, quos refert Cou. *ibi n.* 6. tenent partem affirmantem. Idem tenent Archid. & Turrecrem. *cap quæsitum* 13 *q.* 2. *num.* 2. Palacios Rubios *rubr. de donat.* §. 58 *num.* 3. Host. & plures alij, quos refert, & sequitur Sylu. *immunitas* 3. *quæstione prima*, Angelus *n.* 28. Armil. *n.* 19. Tabien. *n.* 14. D. Anton. *d.* §. 1. Greg. Lopez *d. l.* 4. Nau. *d. num* 18. citans aliquos, Perez *lib.* 1. *ordinan. tit.* 1 *l.* 1. *fol.* 25 & *l.* 3. *fol.* 38. & citat plures, dicitque esse communem Anton. Gom. *tom.* 3 *var. resol. cap.* 10. *n.* 1. Segura *l. quemadmodum, ff. de acquir. poss. n.* 70. Ferdinandus Gomez *l.* 2. *Taur. num.* 78. Montalbus 15 *tit.* 20. *lib* 2. *fors*, Paz *suprà, num.* 38. Plaza *lib.* 1. *delict. cap.* 34 *num.* 16. Menchaca. *l.* 3. *de testam.* §. 22. *num.* 55. Remig. *de immunit. amplius.* 18. *n.* 3. Azebedo *lib.* 1. *recop. l.* 2. Horum ratio est, quia licèt hoc non sit in iure expressum, verum quia hæc immunitas templis conceditur ob eorum reuerentiam, cùm maior debeatur corpori Christi, sit ve à fortiori hac gaudeat. Secus tamen esset dicendum, vbi captus in carceribus, ad Eucharistiam, quæ in carcerem adduceitur, fugeret. Ita Host. & cæteri per Cou. citati, & Sylu. & D. Ant. Paz *suprà, n.* 37.

4 Alij verò dicunt fugientem ad Eucharistiam, non gaudere hac immunitate, ita glossa *d. c. quæsitum, vers. in parabulis*, Barb. & Card. vt refert Perez, imò Cou. *ibi*, dicit dubiam sibi esse priorem sententiam. Sed prior sententia tenenda est.

DVBIVM VIII.

Qui derelinquentes possint ab Ecclesia, & cæteris locis gaudentibus hac immunitate extrahi, & qui non.

1 PRimò, excommunicati hac immunitate etiam gaudent, vt ex hisce locis propter delictum extrahi non possint. Ita Cou. 2. *var. cap.* 20. *num.* 11. contra Felinum *cap.* 2. *de except.* & summam confess. *tit. de immunit. Eccles. q.* 5. & Iulius Clarus dicit in puncto iuris esse dubiam contrariam sententiam, Sylvester *n.* 3. *quæst.* 3. Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. quæst.* 30. *vers. quæro etiam*, Angel. *num.* 11. Tabien. *verbo immunitas, num.* 7. Armil. *ibi num.* 7. Paz *pract. t. tom. p.* 5. *cap.* 1. §. 3 *num.* 112. D. Anton. 3. *p. tit.* 12. *cap.* 3. §. 1. Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 4. *vers. los que.* Nau. *in manua. cap.* 25 *num.* 19. citans aliquos, & idem dicit cum Paz de interdicto, & suspenso. Item gaudet blasphemus, qui tantùm blasphemus, & non hæreticus est, Nau. *ibi num.* 20. contra Nicolaum Boëtium, & Remigium per ipsum citatus, & contra Couar. *n.* 11. *fine* & contra Paz *n.* 210.

2 Sed quid de hæreticis? Duplex est sententia.

Prima ait, eos gaudere quoad delicta alia ab hæresi. Ita Sylu. & Gregor. Lopez.

Altera absolute dicit eos non gaudere. Ita Couar. *ibi* citans Villadiego *instr. de heret. q.* 11 *n* 15. Hippolitum & Boëtium. Item tenet Simancas *lib. instit. in nouo tit.* 46. *n.* 65. Paz *sup. n.* 108. Idem tenet Nauarrus *n.* 20 hac limitatione, nisi ad Ecclesiam confugiant, vt ad fidem reducantur.

3 Sed quid de Iudæis, & cæteris infidelibus. Triplex est sententia.

Prima dicit eos gaudere. Ita Syluest. & Gregor. Lopez *ibi*, glossa *cap inter. alia, de immunitate Eccles. vers. extrahendus*, D. Ant. *dict.* § 2. Host. Ioan. And. Card. Tiraquel. Huguitius, Felinus, Hypolyt. per Couar. citati.

4 Secunda sententia tenet eos gaudere. Sic Panorm. Henricus, Boëtius, Ananias, Oldradus, Salicetus, Cynus, quos refert, & sequitur Couar. *dict. num.* 11. dicens esse communem sententiam, & glossa *l.* 1. *C. de his, qui ad Ecclesiam confug.* Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* § *fin q.* 39. *vers. præterea.*

5 Tertia sententia tenenda distinguit: si maneant in infidelitate, non gaudent: si ad Ecclesiam confugiant, ve Baptizentur absoluantur, gaudent. Sic Nauarrus *num.* 20. Tabien. *num.* 6. Armil. *num.* 9. Angel. *n.* 13. Panorm. Boët. Remig. quos refert, & sequitur Paz *n.* 106. & 107.

6 De clericis respectu iudicum Ecclesiasticorum, duplex est sententia

Prima dicit eos gaudere, & sic non posse extrahi à iudicibus Ecclesiasticis. Ita Innocent. Card Roman. citati per Couar.

Secunda sententia, quæ ac probabilior tenenda est, tenet eos non gaudere, & sic posse extrahi. Ita Panorm. *d. c. inter alia*, quando (inquit) iudex Ecclesiasticus illos extrahere vult ad criminis punitionem, Paz *num.* 141. Iulius Clarus §. *fin. quæst.* 30. *vers. vlterius*, Remigius *fallentia* 21. Couar. *num.* 16. Syluest. & Gregor. Lopez *vbi supra*, Tabien. *n.* 6. Armil. *num* 10. Angel. *n.* 14. Bernard. Diaz *practica criminalis, c.* 115. Nau. *n.* 22. Margar. confess. *fol.* 199. & dicunt Bern. Diaz, Paz, Nauar. & Iul. Clar. hanc sententiam esse praxi receptam. Sed Bernard. Diaz limitat hanc sententiam, nisi crimen, quod clericus commisit, sit dignum degradatione, & traditione curiæ sæcularis; tunc enim, vel clericus non est ab Ecclesia abducendus, vel si aductus fuerit, non est curiæ sæculari tradendus. At Couart. *ibi*, dicit hanc limitationem oportere maturius cogitare: nam in criminibus hæ degradatione, & traditione dignis, cum atrocissima sint, non obtinet locum Ecclesiarum immunitas; quare non est cur Ecclesiæ restituendi sint.

7 Nota, quòd idem quod dictum est de clericis, dicunt etiam de religiosis respectu suorum Prælatorum, Paz, Iulius Clarus, Sylu. Tabien. Angelus, Armil. *ibi*, at vero clerici respectu iudicis sæcularis gaudent. Nau. summa Latina, *c.* 15. *n.* 22.

8 De fugiente ad Ecclesiam propter debita, sunt opiniones; quidam enim dicunt posse extrahi, quos refert Couar. *num.* 14. & habetur *l. fin tit* 2 *lib.* 1. *recopil.* videatur Gutier. de hoc optime agens *lib.* 1. *pract.* 1. At verius est non posse extrahi. Ita tenet Couar. *ibi*, & plures quos, ipse citat. Paz *n.* 152. *vsque ad* 155. & dicit esse verum, si licèt sit statutum, vt tradatur ob debita creditori. Idem Couar. & addit ipse Couar. tect propter publica tributa si

sit debitor Principis & idem Paz *n.*155. Nau. *num.*19. Sylu.*vbi suprà*, Tabien.*n.*7. Armil.*n.*11. Angel.*n.*15. Perez *l.* 1 *ordin. tit.* 2 *l.* 4. *fol.* 69. Rodericus Suarez *l.* 2. *fori, tit. de los gabiernos, quæst.* 5. *n.* 1. 2. 3. *&* 4. Segura *l. ab exheredatis, ff legatis* 1.

9 De eo, qui captus extra Ecclesiam à iudicis sæcularis familia per Ecclesiam ad carcerem ducitur, sunt duæ opiniones. Altera dicit istum non posse inuitum inde extrahi. Sic Nau. *n.*19. idem Paz *n.*45. Iulius Clarus *n.*22. Salazar *vbi infrà*, Remig. *de immunitate Eccles. fallentia* 30. Et dicunt hi auctores præter Nauar. idem esse si per Ecclesiam, vel cœmeterium duceretur ad supplicium mortis, & dicunt esse communem.

10 Altera opinio dicit, posse istum inuitum adduci. Ratio, quia verè is non à templo violenter abducitur, sed per id templum captus extra Ecclesiam ad carcerem ducitur, nec liber templum ingressus est. Ita Archidiaconus, Ioannes Igneus Oldradus quos refert, & sequitur Cou.*n.*13. Palacios Rubios *rubrica de donat.* §. 38. *n.* 4. Perez *l.* 1. *ordinam. tit.* 1. *l.* 4. *fol.* 67. Anton. Gomez *to.* 3. *variar. resolut. c.* 10. *n.* 2. citans plures, & idem Mexia pragmatica tritici, *conclus.* 1. *n.* 28. & hæc sententia ac probabilior tenenda est.

11 Nota tamen, quòd si quis dum ad carcerem duceretur à ducente se eximeret, & ad Ecclesiam confugeret, non posset inde abduci; & simili modo dicendum est de capto in carceribus, si ipsum carcerem confregerit, & ad Ecclesiam fugerit, quòd non potest inde abduci. Ita Cou. *ibi* citans plures. Nau. *n.*19. Paz *n.*41. 42. Iulius Clarus *n.*19. & idem dicit Paz *n.*44. licèt in hoc casu esset damnatus ad mortem.

12 Item non potest ab Ecclesia abduci is, qui existens in carceribus præstito iuramento de redeundo, exierit obtenta custodis licentia. Sic Cou. & Nau. *ibi*, & aliqui per ipsos citati, Sylu. *immunitas* 3. *q.* 3. Angel.*n.*19. Tabien.*n.*10. Armil. *num.*14. Greg. Lopez *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 4. *vers. los que*, Paz *n.*23. addunt Cou. & per ipsum citati, Sylu. Angel. Tabien. Armil. nisi præstita cautione quoad corporis pœnam.

13 Item gaudet hac immunitate fugiens ob aliquod crimen ad Ecclesiam, quem fugientem iudex aspectu, & cursu prosequitur. Ita Nauarr. *eodem n.*19. Xuarez *n.*3. Salazar *de vsu, c.* 6. *n.*29. Paz *suprà n.*40. & Cou.*n.*12. contra aliquos, quos *ibi* refert.

14 Nota, quòd tria personarum genera excipiuntur in iure, quæ non gaudent immunitate Ecclesiastica, sed extrahi possunt: duo *in cap. inter alia, de immunit. Eccles.* scilicet latrones publici, id est, qui palam, & publicè furantur: vbi nota, quòd licèt simplices fures priuilegio immunitatis gaudere de iure debeant, si ad sacrum se recipiant, vt tenet Sotus *lib.* 3. *de iust. q.* 3. *art.* 3. *vers. Porro autem*, Anton. Gomez *tom.* 3. *var. resol. cap.* 10. *num.* 2. citans plures, limitat cum Paz *n.*72 nisi tria, vel plura furta committeret: & idem cum hac limitatione Gutierr. *l.* 1. *pract. q.* 1. *num.*22. & dicit *num.*20. hoc seruandum, nisi probetur consuetudo præscripta, quòd non gaudeat, & vidisse bis practicari, & sic pronunciatum fuisse, quòd gaudeat, & *n.*25. cum pluribus dicit hoc esse verum, licèt re furata in Ecclesia vsus sit; consuetudo tamen consensu clericorum, & laicorum instituta obtinuit, fures etiam simplices non gaudere templorum immunitate: atque ita passim ab Ecclesiis abducuntur inuiti à iudicibus sæcularibus. Sic notat Paz *num.*70. Clarus *suprà vers. quæro an fures*, Couar. *vbi suprà num.*13. Secundùm genus excipitur, scilicet nocturni populatores agrorum, id est, qui nocte agros populantur, & vastant, siue qui nocte obsident stratas, & requiritur in hoc & præcedenti casu vt insidiosè perpetrent. Paz *n.*68. & Remigius. Tertium excipitur *in c. immunitatem, eodem tit.* scilicet hi, qui homicidium, vel mutilationem in Ecclesia, vel cœmeterio committunt sub spe, quòd ab Ecclesia defendentur; & expressè istos tres casus ponit *particul. prima, libro quarto, titul. decimo*, & omnes Doctores.

15 Sed circa tertium casum nota, quod licet loquatur de homicidio, vel mutilatione: tamen idem dicendum est de aliis delictis grauibus ibi commissis. Secus si delictum sit leue, etiam intra Ecclesiam commissum, non enim propterea delinquens inde adducendus est. Sic contra Card. Cou. *ibi, n.*15. *vers.* 25. Sylu. *immunitas* 3. *q.* 2. Tabien.*n.*9. Angel. *num.*17 Armil. *n.*12. Greg. Lop. *d. l.* 4. *vers. en la Yglesia*, & alij per ipsos citati, Caiet. *verbo immunitas*, Paz *n.*73. *&* 81. Clarus *suprà, vers. item quæro*, licèt non limitet, quando est crimen graue.

16 Secundò nota, quod non tantùm committens delictum enorme in hac Ecclesia sub dicta spe, non defendetur ab hac Ecclesia, sed etiam à nulla alia. Sic Henricus quem refert, ac sequitur Cou. *eodem num.*15. D. Anton 3. *p. tit* 12. *c.* 3. §. 1. Tabien. Angel. Syluest. *ibidem*, subdens de consuetudine seruari apud aliquos oppositum, & quòd non gaudent, tenet etiam Paz *num.*79. 80. Clarus *suprà, vers. sed quid.*

17 Sed quid de committente in Ecclesia delictum sine spe consequendæ immunitatis ab Ecclesia? Quidam dicunt gaudere immunitate Ecclesiæ. Ita Tabien. Paz, Host. Remig. & communia, vt refert Paz *num.*77. Tabien. Angel. Armil. Greg. Lopez *ibidem vers. enfuciandose*, ponit exemplum, vt quando ex verbis nouiter ortis homicidium subsecutum est.

18 Alij tenent etiam istos non gaudere, & hoc est probabilius. Ita Panorm. & alij, quos refert, & sequitur Cou. *d. n.*15. Syluest. Caietan. *ibi*, Nauar. *cap.*25. *num.*20. & Anton Gomez *tom.* 3. *variar. resolut. cap.* 10 *num.* 2. vbi sine distinctione dicit, eum, qui deliquit in Ecclesia, vel exiit de Ecclesia ad delinquendum, non gaudere. Iulius Clarus *suprà vers. Item quæro*, Paz *suprà n.*70 & dicunt sic praxi receptum esse. Imò plures, quos refert *ibi* Couar. dicunt crimen in Ecclesia commissum, non tantùm eius auctorem priuare immunitate Ecclesiæ quoad illud delictum, sed etiam quoad omnia alia crimina, quæ commiserit extra Ecclesiam. Hanc tamen sententiam meritò impugnat Cou. Sed illam tenet Paz *n.*82. 83. *&* 84. Remigius *suprà, fallentia* 11. *num.* 2. Iulius Clarus *vers. sed quid*, limitat Paz cum Boëtio, & Remigio, quando delictum in Ecclesia factum non esset punitum: vnde malè citatur Boëtius à Couar.

19 Sed quid de committente delictum non in Ecclesia, sed propè, ita deliberatè, vt coniecturare possimus, cum spe Ecclesiasticæ immunitatis deliquisse. Quidam dicunt gaudere immunitate Ecclesiæ. Ita Syluest. Angel. Armil. Tabien. *ibi.* Idem tenet Nauar. *num* 12. & alios refert.

20 Alij verò plures probabilius dicunt non gaudere, quos refert, & sequitur Couarr. *dicto num.*15. & Gregor. Lopez *dict. l.* 4. *vers. en la Yglesia.* Montalbus *ibi in fine*, Paz *num.*94. & dicit intelligi ea spe facere, quando aliàs non deliquisset.

21 Item non gaudet immunitate Ecclesiæ is, qui ex loco profano sagitta, vel alio instrumento existentem in Ecclesia percusserit. Ratio, quia illud crimen executionem, & perfectionem habuit in Ecclesia. Sic Couar. *d. n.* 15. citans plures, Paz *num.*99. Nauar. *num.*21. Item non gaudet hac immunitate existens in Ecclesia, si percutiat existentem extra illam. Ratio, quia delictum fecit in Ecclesia, Nauar. *num.*21. Syluest. *immunitas* 3. *q.* 6. Angel. *n.* 21. Paz *n.*97. Item non gaudet qui existens in Ecclesia mandauit delictum fieri extra illam. Ita Nauar. *num.*21. Paz *num.*98 Remigius *fallentia* 5. Idem videntur dicere tam de illo, quàm de eo, qui existens extra Ecclesiam mandauit delictum fieri intra Ecclesiam, Syluest. *ibi*, Tabien. *n.*13. Angel. *num.*24. tenet etiam Paz *num.* 100. limitant Nauarrus Paz, & Remig. quoad delictum, quod per iussum perpetrauit, hoc enim commisit in Ecclesia, gaudet tamen quoad delictum perpetratum suo iussu extra Ecclesiam. Item non gaudet hac immunitate

is,

is, qui existentem in Ecclesia per vestem eius extra Ecclesiam extensam extrahit. Ratio, quia delictum in Ecclesia commisit: nec qui extrahi iussit quoad delictum talis iussionis; bene tamen gaudet Ecclesiæ immunitate quoad delictum, quod post committeret occidendo eum, quem sic aut extrahi, aut extrahi iussit, Nauar. n. 21. Paz n. 101. & 102. Remig. *fallentia* 10. num. 4. Item non gaudet, qui ex Ecclesia pugnat, se iniustè defendens, Nauar. num. 22. Paz n. 148. Remig. *fallentia* 22. Item non gaudent, qui comburunt, vel destruunt Ecclesiam, Nauar. num. 22. & habetur *part. 1. tit. 11. l. 4.* Paz n. 143. 144. Remig. *fallentia* 33. Idem dicit Paz num. 145. de spoliante per vim Ecclesiam, & 145. de frangente portas Ecclesiæ, & Remigius.

22 Sed nunquid idem facit contra immunitatem Ecclesiæ, qui existentem in Ecclesia per vestem eius extra Ecclesiam extensam apprehendit? Respondetur affirmatiuè. Ita Couar. *lib. 2 var. cap. 20. num. 18.* Paz n. 47. Sylu. *immunitas* 3. *quæstio* 6. & alij per hos citati. Secus esset, si ipse sponte sua velit exire ab Ecclesia, Syluest. *ibi*, Nauar. n. 21. Turrecrem. *cap. frater* 17. *quæst. 4. num. 2.* licèt subdolis aliquorum verbis deceptus, Nau. *num. 2.* Syluester *ibi*.

23 Nota quòd communis sententia tenet, mandantem data pecunia alium necare non gaudere, per *cap. 1. de homicid. in 6.* At hoc non est verum, nisi interueniat proditio, sed is textus loquitur de mandatore interfici per assassinos, id est, de necatore Christianum opera quorundam infidelium, qui ad id solent operas suas locare. Sic Cou. n. 10. Paz *num.* 138.

24 Item gaudet hac immunitate percussor clerici, & alij sacrilegi, modò sacrilegium in Ecclesia non admiserint, Paz n. 105. & 169. Nauar. *num.* 19. contra aliquos; quos *ibi* refert. Item, & missus in exilium, taliter quòd vbicunque possit interfici, & obligatus ad reddēdas rationes, & mercator, qui decoxit, vel fidem fefellit, & qui transfugiet ad hostes, modò non relinquant in Ecclesia, nec alia delicta excepta committant, Nau. contra alios n. 19. com Nau. tenet Paz de exule n. 147. & de transfuga, n. 1. 6. de mercatore, n. 137. & de obligato, n. 158.

25 Sed quid de homicida proditore (quod Hispanè *à traicion* dicimus) licèt quidam (vt refert Couar. *vbi suprà n. 7.*) dicant gaudere immunitate Ecclesiæ: tamen, vt ipse testatur, consuetudine Christiani orbis, admodum accepta, & vera sententia est, hunc non gaudere immunitate Ecclesiæ, & ita tenent plures *ibi*, per Cou. relati, & Abul. *c. 21. Exod. q.* 16. Nau. *c. 25. n. 25.* Anton. Gomez *tom. 3. variar. c. 10 num. 2.* dicit, primam sententiam esse veriorem; at hanc, quia communis est, esse amplectendam in iudicando, & consulendo & eandem tenet Paz *suprà n.* 114. Iulius Clarus *suprà, vers. scias tamen l. vltima, tit. 11. p. 1.* Idem dicunt Couar. Nauarr. & Paz n. 126. & plures alij de eo, qui proditione percussit animo occidendi, licèt mors, sequuta non sit, & idem Ahumada *part. 1. tit. 11. l. 4. gloss. 8. n. 1.*

26 Quis autem sit homicida proditorius explicat Couarru. dicens, eum esse, qui veneno alium occidit. Item qui occidit eum, qui eius inimicus non est, & nil tale præcauebat, cum nulla esset præcauendi causa. Item, qui per insidiosam industriam alium occidit. Item contra Barr. & Ant. Gomez 3. *var. cap.* 3. *num.* 5. is qui proprium inimicum à tergo, & incautum occiderit, quis hic homicida est per insidiosam industriam, quod sufficit, vt proditorius dicatur. Idem omnino vt Couarr. tenet Paz à n. 115. vsque ad n. 127. & patet ex *l. 20. tit. 23. lib. 8 recopil. & l. 10. tit. 26. eodem lib.* vbi sleuosus dicitur, qui securè alium interficit, id est, non in riza, sed à tergo, & non facie ad faciem, ita vt obscurè occidat, vel offendat taliter, quòd offensus non possit se defendere, & præcauere. Vnde infert Paz *num.* 123. cum Parisio esse aleuosum patrem occidentem filium, vel è contra; quia occisus non potuit sibi præcauere. Vide de hoc optimè loquentem Gutierr. *l. 1. pract. tota q. 2.*

27 Sed quid dicendum vbi quis absque vlla proditione, consultò tamen, & præuia deliberatione, post repentinum iræ motum alium occiderit; nunquid gaudet Ecclesiæ immunitate? ferè omnes (vt refert Couar. *dict. num.* 7.) tenent istum non gaudere, & ita d. cit Couar. frequentissimè istos ab Ecclesia extrahi. Idem tenet Nauar. *cap* 27 *num.* 65. & *cap* 25 *n.* 21. dicens esse communi vsu receptum. Idem *l. fin. tiul. 11. part. 1.* Iulius Clarus *suprà*, *vers. punitur est*, at verò Couar. *ibid.* dicit hunc gaudere. Idem Paz *num.* 131. vbi multos refert, sed prior sententia verior est.

28 Sed quid in aliis delictis? Innocent. & Ioannes Andreas (vt refert Greg. Lopez *part. 1. tit. 11. l. 4. vers. las missas*,) dicunt quod delinquens insidiosè, & ex proposito in quouis delicti genere, non gaudet immunitate Ecclesiæ. Sed Panorm. quem refert, & sequitur Greg. Lopez, oppositum tenet, & hoc est verius.

29 Sed quid de raptoribus virginum, adulteris, & homicidis. Ratio dubitandi, quia *auth. de mand. princ. §. quod si delinquentes*, dicitur hos non gaudere immunitate Ecclesiæ. Communis sententia (vt refert Cou. *vbi suprà num.* 8.) tenet istam authenticam esse correctam per ius Canonicum, quare istos gaudere; ita etiam tenet Sylu. *immunitas*, 3. *quæst.* 2. Angel. *num.* 17. Tabiena *verbo immunitas, num.* 9. Armil. *ibi, num.* 12 Aoron. Gomez *suprà, n.* 2. Paz *num.* 59 & 43. Gregor. Lopez *l. vltima, tit.* 11. *part.* 1. Iulius Clarus *suprà, versic. quæro nunquid*, Remig. *fallentia* 28. At verò Hippolytus, quem refert, ac sequitur Cou. *ibi n.* 9. tenet, virginum raptores posse etiam iure Canonico extrahi ab Ecclesia, & hoc expressum est *l. vltima, tit. 11. part. 1.* Id verò, quod statutum est *c. de raptoribus* 36. *q.* 1. pertinet ad iura veteres, quæ hanc immunitatem licentius largiebantur. Hæc Couarr.

30 Sed quid de seruis fugientibus à domino, & se recipientibus in Ecclesiam. Nauarr. *cap.* 25. *n.* 19. dicit quod si ob delicta, quæ grauissimè à iure puniri possunt, confugiant, vel ob sæuitiam dominorum, gaudent immunitate Ecclesiæ, alias non, & ideo suis dominis reddi debent, præstita tamen cautione saltem iuratoria de non sæuiendo in eos, & refert Panormit. dicens esse communem. Idem Abulens. *Exodi* 21. *q.* 16. & *part.* 1. *tit.* 11. *l.* 3. hoc docet, & D. Anton. 3. *p. tit.* 18. *c.* 3 §. 1. Alij hac vtuntur distinctione, aut venit seruus ille sine armis, vt dominio se subtrahat, & tunc reddetur domino, præstito tamen prius iuramento de impunitate, *c. inter alia, de immunit. Eccles.* aut venit cum armis, & sic continuò extrahitur, *l. si seruus, C. de his qui ad Eccles. confug.* intellige promissa immunitate, sic Angel. *verb. immunitas, num.* 12. Tabien. *verbo immunitas, num.* 6. Armil. *ibi, num.* 8. Paz *suprà, n* 161. sic dicit: Si propter magnam domini sæuitiam, non est domino restituendus, sed compelletur eum vendere *l. 3. tit. 5. part. 5.* & si propter modicam sæuitiam, vel modicum delictum in dominum commissum tradetur domino præstita cautione dicta: si verò propter magnum delictum, si à solo domino timeat puniri, tradetur illi cum dicta cautione: si verò timeat ab aliquo, puniri, vt à iudice, gaudet immunitate. Nota tamen quòd si dominus non præstita cautione dicta extrazie seruum, non sat est si det cautionem postea, sed tenetur prius seruum Ecclesiæ restituere, & postea præstita cautione extraher, Syluest. *immunitas* 3. *q.* 7. *in fine*, Angel. *n.* 20. Tabien *n.* 12. Armil. *n.* 15.

31 Tandem nota plures asserere eum, qui semel ad Ecclesiam confugit, licet postea exeat & sic capiatur à iudice non posse corporaliter damnari. Ita Syluest. *immunitas*, 3. *quæst.* 4. Tabien *num.* 8. Armil. *n.* 12. Angel. *n.* 16. glossa, & Archid. *cap. reum* 17. *q.* 4. & patet *cap. inter alia, de immunit. Eccles.* vbi Panormit. & communis, sed Greg. Lopez *part.* 1 *tit.* 11 *l.* 2. dicit hoc tantum tenere verum, quando immunitas tali pœna fuit procurata ab Ecclesia, seu Rectoribus Ecclesiæ, data cautione iuratoria, vel fideiussoria de hac impunitate, & Paz *practica tom.* 1. *part.* 5.

p.5.cap.3.§.3.num.22.cum aliis,quos ibi refert, & Iulius Clarus pract.crimin.§.fin.quæst.30.num.1.dicunt iam vsu abrogatum esse.

Nota pro hoc capite, & sequentibus, quæ in iis habentur, procedere tantùm secundùm decreta clausa in corpore iuris.

DVBIVM IX.

An consulentes,vel mandantes delicta, ob quæ illa committens non gaudet immunitate, vt homicidium aleuosum, latrocinium,&c.Gaudeant immunitate Ecclesiæ, ita, vt inde extrahi non possint.

1 Videtur non gaudere, quia licèt consulens delictum alioquin absque consilio tali facturo, non teneatur eadem pœna,sed mitiori puniendos sit,at consulens alioquin non facturo, tenetur eadem pœna,iuxta omnes Doctores, vt refert multos allegans Couar. *Clement.si furiosus,2.p.§.2.num.1.* Plaza *lib.1.de delictis, cap.17.n.2.& 19.* Duenoas *reg.149.* Iulius Clarus *l.5.recept.§.fin.q.88.* qui omnes fatentur esse certum,quòd teneatur eadem pœna, quando consulit alioquin non facturo, & esse communem non teneri eadem pœna, quando consulit alioquin facturo, licèt aliqui teneant oppositum: imò in vtroque casu teneri eadem pœna docet Gratianus, dicens communem,& referens multos, *regula 224. num.1.*Gregor.Lopez *part.7 tit.14 l.14. verf. cen concejo* vbi excipit furtum, quia in eo lex illa distinxit an is, cui consilium datur alioquin facturus esset: at in aliis delictis, dum leges pariter iubent puniri consulentem, non distinguunt,an alter sine consilio facturus esset; vt patet *l.12.tit.8.& l.10.tit.9.part.7.* Et nota quòd in dubio, an alioquin facturus esset, præsumitur non facturus, quia in dubio nemo præsumitur delictum commissurus; sic Couar. *ee num.1. verf. in eo.* Gregorius Lopez *de verf. O con concejo.* & Plaza *eo cap.17. n.13.* ergo saltem consulens alioquin non facturo delicta, ob quæ non gaudet immunitate Ecclesiæ, cùm puniatur eadem pœna, nec ipse gaudebit.

2 De mandante quòd non gaudeat, probatur; quia mandans delictum tenetur eadem pœna,& licèt in consulente distinguatur, an aliter alioquin esset facturus: at mandans in vtroque casu tenetur eadem pœna,vt tenet communis ferè omnium, vt refert, & sequitur Couarr. *dicto num.1.* Gratian. *regula 224.n.1.*Iulius Clarus *suprà, q.89.initio,* licèt (inquit) quidam teneant, quos *ibi* refert,non teneri eadem pœna quando,alter alioquin erat facturus,imò mandans fortiùs delinquit, acriúsque punitur,quàm ipse delinquens, vt benè Gratianus alios referens,*dicta regula 224.n.12.*

3 At probabilius est gaudere immunitate Ecclesiæ. Probatur, quia excommunicatur facienti aliquid, non censetur excommunicatus consulens,vel mandans, nisi id in excommunicatione exprimatur,vt dicitur in materia *de excommunicat.* Item, quia mandans,vel consulens non dicitur verè facere delictum,sed fictè,& interpretatiuè,vt docet Iulius Clarus *dict. quæst.89. verf.sed quare,* Plaza *l.1.de delictis,c.15,n.22.* Item,quia statutum,quod punit facientem delictum, non semper habet locum in mandante, sed distinguendum est: aut enim statutum loquitur in personam,scilicet,*si quis occiderit,*& non comprehendit mandantem, quia non dicitur verè occidere; vel loquitur in rem scilicet in ipsum maleficium,vt pro homicidio sit pœna mortis, & tunc comprehendit mandantem,vt docens Bartol.& multi alij, quos refert,ac sequitur Iulius Clarus,& eos sequitur Plaza *lib.1.de delictis, cap 15. num.22. at cap. inter alia,de immunit. Eccles.* loquitur in personam;sic enim dicit, *Gaudeant Ecclesia omnes delinquentes,nisi publicus latro fuerit,*&c.Item quia Gama *1.part.decisionum, decis.272.fine,*dicit,quòd Senatus Portugalliæ extrauagantem, quæ in piratis loquitur,non intelligi in his,qui operam,vel consilium præbent.Præterea,quia hæc immunitas,vtpote quæ est fauor Ecclesiæ,debet amplè intelligi, vt docet Montalbus *l.4. tit.11 part.1.* ergo cùm concedatur omnibus delinquentibus præterquam facientibus illa delicta, non debet restringi etiam ad mandantes,vel consulentes

DVBIVM X.

An sodomita gaudeat immunitate Ecclesiæ.

Videtur non gaudere,quia Anton.*cap.inter alia,de immunit. Eccles. fide*, dicit, quòd fugiens ad Ecclesiam propter delictum atrox non gaudet, & Auendaño *lib.1. de exequend. mand. Regum, cap.22. num.9.*& Couar. *2. var.cap.20. num.8.*dicunt,quòd in grauissimis delictis confugiens ad Ecclesiam non debet gaudere eius immunitate, & refert Auendaño aliquos pro hoc, sed malè;& probatur,quia casus exceptus à regula extenditur ad similes ex identitate rationis,*cap.cum dilecta,de confirmat.vtili,* & *ibi* Panorm. *num.4.*& Andreas Siculus *cap.iurauit,de probat.* & *ibi* Barbat. *num 19.* Felinus *cap. quoniam frequenter, in principio, vt lite non contest.* Bald. *cap.post translationem,de renunt.n.3.*Sed in hoc est maior ratio,quàm in exceptis,est enim enormius:ergo,& in terminis discutit hanc quæstionem Humsda *part.1. tit.11. l.4.glossa 8.*& nihil definit;sed *num.3.fine,*concludit tam in sodomis,quàm in aliis criminibus enormibus,& atrocibus esse standum consuetudini.

2 At verius est gaudere. Probatur, quia *cap. inter alia, de immunit.Eccles.* dicitur sic: Quantumcunque grauia delicta perpetrauerit, non est reus ab Ecclesia abducendus, nisi in casibus duobus *ibi* exceptis, & sic Panorm. *ibi n.17.* dicit decisionem illius capitis non esse extendendam ad alios casus. Idem Anton. Gomez *tom.3. variar.cap.10.num.2.*& Bossius *tit.de captura,num.32.* dicit conclusum esse in sensu, quòd nec etiam pro crimine læsæ maiestatis potest extrahi;& sic quantumuis crimen graue sit vltra *ibi* exceptos, non est extrahendus, & Montalbus *part.1 tit.11.l.4.* dicit in nullis aliis casibus vltra *ibi* exceptos debere extrahi,quia immunitas hæc vt fauor Ecclesiæ debet amplè intelligi, & Marianus Sozinus *tract. de citationibus, art 17.num 39.*dicit, quòd secundùm Doctores illi tres casus excepti non extendontur ad similes,& Faber *§.fin.instit. de his,qui sunt sui, vel alieni iuris,num.2.*dicit, quòd iure canonico omnes gaudent immunitate Ecclesiæ,exceptis casibus *dicto cap. inter alia* positis.

DVBIVM XI.

An vt confugiens ad Ecclesiam inde extrahi possit tanquam ea non gaudens, requiratur integra, & plena probatio qualitatis delicti, ob quam non gaudet, vel sat sit semiplena probatio,quæ sufficit ad torturam.

1 Gama *1. part. decis.281.* dicit, quòd cùm ipse bis fuerit iudex in hoc casu cum aliis collegis doctissimis in supremo Portugalliæ senatu, pronuntiauit sententiam sufficere probationem qualitatis delicti, ob quam illa immunitate non gaudet,licèt probatio non esset plena,& talis,quæ sit esset ad pœnam ordinariam delicti infligendam, sed talis, quæ sat esset ad torturam, & dicit idem bis iterum esse iudicatum.

2 At dicendum est,requiri plenam probationem, quia in dubio melior est possidentis conditio; cùm ergo hic delinquens sit in possessione immunitatis Ecclesiæ, ea spoliari non debet in dubio. Secundò, quia Gama *ibi in fine*, dicit, priorem sententiam esse dubiam, quia in alio simili, nempe in fœdere de remissione delinquentium, quoi certa delicta fecerint, inter Reges Castellæ & Portugalliæ sæpe vidit iudicatum, non faciendam esse, nisi constet de delicto per veras probationes,& tenet in terminis

minis Anendañ *l. 1. de exequend. mand. Reg. c. 22. n. 9. & numeris precedentibus* affert multa similia ad hoc comprobandum, & *n. 4.* affert glossam finalem *c. inter, de purgat. canon.* & Aretinum *c. cum non ab homine, de iudic. n. 63.* Sed nihil ad rem faciens dicunt; tantùm enim docent requiri plenam delicti probationem, vt clericus degradetur, & tradatur curiæ sæculari, & Granatæ *anno* 1594. sic per sententiam Vicarij pronunciatum est.

DVBIVM XII.

An iudex promittens criminis impunitatem delinquenti, si ab Ecclesia exeat, teneatur ei seruare fidem.

1 Sit conclusio. Si delinquens ille non poterat iure ab Ecclesia extrahi, quia gaudebat immunitate, non potest iste, nec alius iudex punire illum corporaliter ob illud delictum: potest tamen sueuisse, siue alius puniri alia pœna, quàm corporis afflictiua. Ita Gregor. Lopez *part. 1. tit. 11. l. 2. vers. por auer derecho*, & dicit intelligendum Iacobum de Bellauis, asserentem posse iudicem in isto casu talem delinquentem punire. Conclusionem istam videtur etiam docere Nauar. *cap. 23. num. 22.* vbi hæc dicit. Qui promittit delinquenti restituere ipsum Ecclesiæ, aut dolis vtitur, vt exeat, siue sit iudex, siue alia persona particularis, ad fidem seruandam tenetur. Idem quod Nsusr, docet Antonius Gomez *tom. 3. variar. c. 12. n. 7.* Paz *pract. so. 1. p. 5. c. 3. §. 3. n. 166.*

2 Si verò delinquens iure poterat ab Ecclesia extrahi, Cynus, & Fortunius, quos refert, & sequitur Couarru. *lib. 1. var. resol. cap. 2. in fine*, dicens asse communiter receptos, & Anton. Gomez, & Plaza *epit. delict. lib. 1. cap. 37. num. 10.* asserunt & iudicem peccasse talem præstando fidem, & non teneri seruare. Addit Fortunius, licens esset, si iudex non promisisset criminis impunitatem, sed delinquentem restituturum Ecclesiæ, si ab ea exiretur, secumque pergeret, fortassis vt ab eo seriem rei gestæ inquireret: tunc enim (inquit) teneretur ei fidem seruare, & Ecclesiæ restituere, licèt ab ea iure extrahi posset. Sed hoc dicit Couar. sibi dubium videri, licèt maximis rationibus probari possit. Vide *infra c. 3. de Inquis. & supra dub. preced. in eodem c. 1.*

DVBIVM XIII.

An vbi delinquens immunitate Ecclesiæ gaudet, liceat iudici ipsum intra Ecclesiam compedibus ligare, ne quò liberius fugere, possit, vel Ecclesiam obsidere, ne tali delinquenti alimenta, victus, & vestitus deferantur.

1 Sit prima conclusio. Contra Ecclesiasticam immunitatem facere, si talem delinquentem quomodocunque in Ecclesia ligaret. Ita deduci potest ex *c. definimus 17. q. 4. & ex l. præsenti, C. de his qui ad Eccl. confug.* & tenent aliqui, quos refert, & sequitur Cou. *2. variar. resol. c. 20. n. 17.* addens cum ipsis, contrarium moribus receptum esse, & permitti posse, vbi ambiguum sit, debeatne delinquens gaudere immunitate Ecclesiæ, modò vincula ab vtroque iudice, scilicet Ecclesiastico & sæculari, iniiciantur. Hanc etiam tenet Paz *vbi infrà n. 4.* Idem habetur *l. 2. tit. 11. part.* Iulius Clarus *l. 5. recept. §. fin. q. 30. vers. quæro modò.* Limitat Paz *n. 6.* nisi dubium esset an gaudeat tunc enim poterunt poni custodes, ne delinquens inde exeat, donec causa decidatur dummodo victus, ant requies ei non denegetur. Imò Greg. *d. l. 2. vers. Carcarlo*, etiam quando constat gaudere, dicit posse poni extra Ecclesiam custodes, vt si inde exeat, capiatur.

2 Secunda conclusio. Vbi dubium est an delinquens gaudeat immunitate Ecclesiæ, Ecclesiastici iudicis est de hoc cognoscere: citato tamen ad id iudice sæculari. Ratio, quia de re ad Ecclesiam pertinenti, ac de priuilegio, quo ad ipsam confugientes gaudere debent, agitur. Ita Perez *lib. 1. ordinam. tit. 20. l. 7. fol. 71.* & constat ex dictis *suprà dub. 45.* & tenet Paz *praxi 3. p. cap. 3. §. 3. num. 3* licèt malè *num. 8. & sequentibus*, dicat vtrunique iudicem debere de hoc cognoscere, & si discordes sint, vocandum tertium.

3 Tertia conclusio. In casibus, in quibus delinquens non gaudet immunitate Ecclesiæ, iustè potest eum abducere iudex laicus, etiam non petita licentia Episcopi Ita Couar. *ibi num. 18* citans aliquos, & dicens esse praxi totius Christiani orbis receptum. Id ipsum tenet Paz *suprà num.* 2. Iulius Clarus *suprà num. in vers. quæro nunc*, Auendaño *1. p. cap. 22. num. 9. Præterea*, qui addit hoc intelligendum, quando per veras probationes, quòd illud crimen commisit, & citat Anton. à Gama, quòd sufficiat semiplena probatio delicti ab extrahendum ab Ecclesia, quem dicit omnino videndum. Contrarium tenet Anton. Gomez *tomo 3. variar. c. 1. to. n. 3.*

4 Vltima conclusio. Vbi delinquens gaudet immunitate Ecclesiæ, non potest licitè iudex sæcularis Ecclesiam obsidere, ne ad ipsum victus, vestitus, & alimenta deferantur. Ita habetur *l. præsenti, C. de his qui ad Eccles. confug. & l. 2. tit. 11. part. 1.* vbi Gregor. Lopez, & Host. & Montalbus, & Panorm. Guido, Ioannes Igneus, quos refert, ac sequitur Cou. *dicto n. 17.* dicens esse communem, & sic obsidere esse immunitatem Ecclesiæ omnino violare. Perez *d. l. 7. fol. 72* Armil. *verbo immunitas, n. 16.* Angel. *verbo immunitas, n. 21.* & hi duo Doctores dicunt peccare mortaliter talem iudicem. D. Anton. *3. p. tit. 12. c. 3. §. 1.* dicens talem iudicem esse vltimo supplicio puniendum, Syl. *immunitas 3. q. 8.* dicit idem, & addit esse etiam excommunicandum. An verò possit iudex gaudenti immunitate Ecclesiæ auferre in ea arma, vide Ludouicum Rodulphinum, *de potest. Princip. l. 1. to. q. 36.*

DVBIVM XIV.

Esto iudex laicus non possit fugientes ad Ecclesiam inde abducere, an possit ab eis arma legibus vetita intra Ecclesiam auferre.

1 Respondet Cou. citans aliquos *2. var. resolut. c. 20. num. 18.* & Paz *pract. 1. tomo. p. 5. cap. 3. n. 149.* posse quidem. Ratio quia is, qui fert arma vetita intra Ecclesiam, delictum istud in Ecclesia committit. Vnde à iudice sæculari puniendus, aut saltem armis priuandus erit: dicit etiam apud Hispanos vsum obtinuisse, vt clerici cum armis ipsis deprehensi à ministris iudicis sæcularis armis spolientur, quod iustè fieri potest cùm alioquin si à iudice sæculari id non fieret, liberam haberent clerici facultatem arma vetita deferendi; & maxima ab his scelera liberiùs perpetrarentur; pœna tamen (inquit citans aliquos) quæ ob talium armorum vsum legibus infertur, à clericis exigenda est coram iudice Ecclesiastico.

DVBIVM XV.

An ratione delicti fiat peccator subditus iudici illius loci, in quo deliquit.

1 Prima conclusio. Quantum ad forum contentiosum homo fit subditus iudici loci illius in quo deliquit, commisit. Hæc conclusio est certa, & expressè habetur in iure, & in praxi, *cap. significasti, & cap. fin. de foro compet. & l. 1. C. vbi de crimin. agi oport.* Ratio, quia ibi est necessarium exemplum & timor, quia sumitur ex delicti punitione, vbi fuit scandalum. Item, quia illi reipublicæ facta est iniuria. Item, quia meliùs in eo loco examinabitur delictum.

2 Circa hanc conclusionem nota, ex ipsa sequi reum esse remittendum in criminalibus ad locum vbi delictum admisit, vt ibi iudicetur, & puniatur. Sic *c. 1. de raptor. & Clement. Pastoralis, de re iudic.* quod intelligitur, quando iudex

iudex ille id petit, quòd si non petat, potest liberè iudex domicilij remittere, vel non remittere: & aliqui sunt casus, in quibus etsi petat, non tenetur remittere, quod explicat Cou. *q. pract. c. 11. n. 6.*

3 Secunda conclusio. In foro conscientiæ, & sacramentali non sortitur quis forum ratione delicti. Vnde ob hanc solùm rationem non tenetur, nec potest confiteri parocho illius loci, in quo deliquit, sed proprius illius sacerdos potest illum absoluere à peccatis toto orbe perpetratis. Contra hanc conclusionem tenent aliqui, scilicet Palud. 4. *d.* 15. *q.* 3. Host. *tit. de pœnit. §. quis confitendum vers.* 5. Angles *floribus, q. Theolog.* 1. *part. mat. de confess. fol.* 293. asserentes posse quem confiteri illi sacerdoti, in cuius parochia deliquit. Sed nostra conclusio est certa; quia hoc non habetur ex iure diuino, nec ius humanum loquitur de foro conscientiæ, & illam tenent Panormitan. *c. cùm contingat, de foro compet.* glossa *c. placuit* 16. *q.* 1. Nau. *c. placuit, de pœnit. d.* 6. *n.* 8 a. 83. Sylu. *Confessor.* 1. §. 11. Cou. *q. pract. c.* 11. *n.* 3. Tabien. *excommunic.* 4. *fine* Dueñas plures citans, *regula* 279. *limit.* 1. & communi Doctorum sententia.

DVBIVM XVI.

An exempti ratione delicti sortiantur forum; ita vt subiciantur illius loci iudicibus.

1 NOta primò, quòd exemptus dicitur ille, qui potitur exemptione, id est, libertate, qua eximitur à iurisdictione, & subiectione ordinarij, ita vt maneat vel soli Papæ subiectus, vel etiam suo Prælato, & sic ad solum Papam propriè pertinet facere exemptos, *c. cùm personæ, de priuil. in* 6. Sylu. *verbo exemptio, §.* 1.

Secundò nota duplicem esse exemptionem; vnam localem, alteram personalem. Personalis est, quando personæ ipsæ per se, & non ratione loci eximuntur à iurisdictione: vt si concedatur Canonicis alicuius Ecclesiæ, quòd non possint excommunicari, nec interdici: tunc ipsi solùm manent exempti, & non Ecclesia. Localis est, quando ipsa libertas conceditur alicui loco, vt si hospitali, vel monasterio concedatur, quòd non possit interdici, tunc solus locus manet exemptus, personæ verò, quę in ipso morantur, aliquo modo manent exemptæ, non omnino, & per se, sed ratione loci, id est, quatenus loci libertas exigit, v. g. quia locus non potest interdici, personæ manent liberæ ad celebrandum in eo diuina officia *c. per exemptionem, de priuileg. in* 6. *c. cùm capella, de priuil.* vbi notant Doctores, quòd exempta capella non manent Capellani exempti in vniuersum, sed quatenus exercent officium in Capella. Item in exemptione locali priuilegium exempti non extenditur extra locum, quia est reale, secus in personali. Sylu. *q.* 3.

2 Circa hoc dubium sunt varij dicendi modi. Quidam dicunt, quòd exempti subiiciuntur ratione delicti iudici illius loci, in quo delinquunt. Sic simpliciter affirmat D. Thom. *quæst.* 67. *a.* 2. *art.* 1. *ad* 3. & pro hac sententia facit *c. volentes, de priuil. in* 6. vbi dicitur, quòd exempti ratione delicti alibi admissi, vel ratione contractus alibi initi, aut ratione rei possessæ, possint coram ordinario illius loci conueniri, quando talis locus non est exemptus, sed est extra locum suum exemptum. Sic etiam docent Abbas, & Felinus, intelligendo hoc caput in vniuersum de omni exemptione siue ratione loci, siue ratione personæ.

3 Alij verò dicunt, hoc non esse intelligendum de exempto ratione personæ, sed de exempto ratione loci, & de hoc loqui prædictum caput, cùm exemptionis priuilegium est certo loco circumscriptum. Quòd si tamen aliquis ratione personæ eximitur ab ordinariis, non poterit ratione delicti iudicari à iudice illius loci, in quo deliquit. Sic Anton. *cap. vlt. de foro compet.* quem sequitur Cou. *quæst. pract. cap.* 11. *num.* 5. & Syluest. *verb. exemptio num.* 4. *& quæstione* 9. Angel. *eodem verb. num.* 1 Sic

4 Prima conclusio. Stando in solo iure communi edito d. *c. volentes*, certum est, quòd exemptus ratione solius loci potest iudicari ab ordinario ratione delicti, quod extra locum exemptum admisit, vel quando in loco non exempto contractum iniuit, vel in tali loco rem possidet, vel tes existit. Ita conueniunt Doctores vtriusque sententiæ Item probabile est, stando in eodem iure communi, idem dicendum esse de exemptis per priuilegia personalia, vt tenent Doctores primæ sententiæ.

5 Secunda conclusio. Iam ex speciali gratia & priuilegio cum derogatione dicti *c. volentes*, concessum est mendicantibus & pluribus aliis religionibus, quòd omnino sint exemptæ à iudicibus ordinariis, ita vt nec ratione delicti, nec ratione rei habitæ extra loca exempta, nec ratione contractus possint iudicari ab ordinario. Sic D. Ant. 3 *part.* 16. *c.* 9. §. 1. Caiet. 2. 2. *q.* 67. *art.* 1. Sylu. *verbo exemptio, n.* 10. Nau. *c. non dicatis*, 12. *q.* 1. *n.* 95. *&* 96.

6 Sed circa hanc conclusionem nota duo.

Primò nota, quòd licet iudex ordinarius non possit exemptum à sua iurisdictione iudicare, nec aliqua censura, nec pœna afficere, si tamen illi non sit nota exemptio, potest examinare exemptionis priuilegia, & religiosi aliique exempti tenentur ea ostendere ordinariis, si priuilegia non sint publicata, vel longo tempore præscripta, vel nota ordinariis, quòd si exemptus nolit ea ostendere iudici, dato ad id congruo loco, & tempore, iudex potest procedere contra ipsum, & eius sententia tenet, & ligat exemptum, *c. cùm persona, de priuileg. in* 6. at si sunt iam publicata, & iudici nota, vt priuilegia mendicantiũ, tunc exemptus non tenetur ea ostendere, nec comparere coram ordinario, nec sententia contra eum lata tenebit, ex *clement. pastoralis*, ita Panorm. *c. cùm ordinem, de rescrip. n.* 6. Richard. 4. *dist.* 18. D. Anton. *vbi supra, in principio*, Sylu. §. 8. *&* 9.

7 Secundò nota, quòd dicta conclusio intelligitur, quando priuilegia exemptionis non sunt abrogata, nam contingit per leges, ordinationes, aut bullas denuo editas, multa priuilegia præterita abrogari, vel in vniuersum, vel in partem, & licèt priuilegia ipsa contineant clausulas, quòd non possint abrogari, nisi de ipsis fiat mentio, satis est, quòd lex derogans dicat, quod derogat priuilegia quæcunque, non obstantibus quibuscunque clausulis, &c quamuis non faciat mentionem in speciali nec referat de verbo ad verbum, intelliguntur tamen abrogata. Canones de hoc sunt in iure, in quibus non obstantibus priuilegiis exempti subiiciuntur ordinariis, quoad aliquos casus, vt in *c. ad abolendam, de heret.* & gloss. *c.* 1. *de priuil.* refert alios duos casus, scilicet quando exempti post vota contrahunt matrimoniũ, & quando religiosi de prouentibus Ecclesiarum parochialium, quarum sunt patroni, non dant sufficiens stipendium Rectoribus earum, sed canones, quos citat, id non explicant.

8 Vltima conclusio. Hoc distat inter exemptos degentes intra, vel extra monasterium, nam degentes intrà, super nulla causa possunt conueniri coram ordinariis: degentes verò extra, in ciuilibus causis mercedum, & miserabilium personarum possunt coram ordinariis conueniri, vt dicitur Concil. Trid. *sess.* 7. *c.* 14. Item degentes intrà, non possunt puniri propter delicta ab ordinario, nisi quando extra monasterium cum populi scandalo delinquunt, & non puniuntur à suis Prælatis monitis ab ordinariis, vt id faciant: vt docet Concilium Trid. *sess.* 25. *cap.* 14. degentes verò extrà possunt puniri ab ordinario, propter sua delicta, vt à contrario sensu colligitur ex Concilio Trid. ex *eodem loco*. Ita docet Nau. *loco citato*; ex quo infert, vicarium cuiusdam Episcopi non potuisse cognoscere de quodam censu, qui petebatur à quadam religione habente exemptionem cum derogatione *dicti cap. volentes*.

9 An verò exempti, vt religiosi, & alij possint subiici iudicio ordinariorum, dixi latè *l.* 4. *sum. c.* 39. *per totum.*

DVBIVM

DVBIVM XVII.

An iudici liceat iudicare contra veritatem, quam nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur.

1 Nota dupliciter posse contingere probationes esse contra veritatem notam à iudice, vel quando reus verè fecit delictum notum à iudice, tamen ex legitimis, probationibus apparet innocens, & tunc omnes conueniunt non licere iudici damnare reum propter veritatem à se cognitam. Alio modo quando iudex verè scit aliquem innocentem esse, & tamen legitimè probatur testibus nocentem esse, & hoc vertitur in dubium, an possit, & teneatur illum damnare, variæ sunt sententiæ.

2 Prima sententia tenet in illo casu, nec in vlla causa ciuili, vel criminali, licere iudici talem damnare, sed teneri ipsum absoluere, vel cessare à iudicando. Ita Hugo *l. prætor, ff. de iurisd. omnium iud.* Panorm. & Calder. *cap. pastoralis, de offic. deleg.* Angel. *verb. iudicare, num. 7.* Lyra *Exodi* 23. Arbor. *lib. 9. Theosoph. cap.* 10. & alij, quos Couar. refert.

3 Secunda sententia est, quòd in causis ciuilibus benè potest iudex iuxta probata iudicare, non tamen in causis criminalibus. Ita Adrian. *in quolib. quæst. 6. art.* 3. Immola, & alij Iurisperiti, *l. à Diuo Pio, ff. de re iud.* Host. Innoc. Felin. *d. cap. pastoralis.*

4 Rationes, quibus vtraque fulcitur opinio, sunt: prima, iudicare contra veritatem est contra ius naturale, & diuinum; ergo non licet. Item, vtilius nasci scandalum permittitur, quàm veritas relinquatur, *cap. qui scandalizauerit, de regul. iur. in 6.* Item probationes iuridicæ ordinantur ad hunc finem, scilicet veritatem manifestandum: ergo si ad falsitatem inducunt, non sunt admittendæ. Pro secunda opinione est ratio peculiaris Adriani, qui nullus homo est dominus vitæ, & membrorum; ergo ex consensu, & auctoritate reipublicæ non potest iudex habere auctoritatem ad damnandum innocentem in criminalibus, propter probationes in contrarium inductas, quia non potuit transferre in rempublicam dominium, seu potestatem, quam in se non habebat: at verò in ciuilibus, quia homo est dominus bonorum, potuit talem auctoritatem tribuere. Et in hoc sensu intelligitur, *cap. pastoralis, de offic. deleg.* vbi dicitur, quòd iudex exequatur sententiam delegati contra innocentem, non in criminalibus, quod esset iniustum, sed in ciuilibus; sic exponunt hoc cap. Panorm. Felin. Alciat. Anchar. & alij.

5 Alia opinio est, benè posse, & teneri iudicem iudicium ferre, & damnare contra veritatem à se cognitam innocentem, qui iuxta allegata & probata nocens est, quando non potest medium iuridicum inuenire, quo se possit secundum leges excusare. Probatur ratione Diui. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art.* 2. scilicet, quia cùm iudex sit persona publica, & potestas, qua iudicat, sit publica, debet sequi in iudicando scientiam publicam, & non priuatam, id est, quòd sibi innotescit tanquam iudici per media iure & legibus constituta, & approbata. Item, quia contra leges non admittitur probatio in contrariũ; ergo nec contra probationes legitimas admitti debet notitia particularis contraria. Sunt etiam aliæ rationes, quas asserunt Doctores citandi. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 67. art. 2.* & Caiet. *ibi*, Saldedo *in addit. ad Bernard. Diaz, regul.* 377. Matienzo *dialogo relat. 3. part. cap.* 42. Pinel. *l. 2. C. de rescind. vendit. 3. part. capite tertio, numero* 33. Iulius Clarus *pract. crimin. lib. 5. §. fin. quæst. 66. numero tertio,* Gratian. *in regul. iuris, regula* 254. *in fine,* licèt *num.* 11. hoc limitet, & dicat esse verum ad absoluendum, non tamen ad damnandum innocentem. Turrecrem. *cap. iudicet 3. quæst. 7. num.* 1. Richard. *quodlib. 3. quæst. 25. & 4. dist. 18. art. 3. quæst. 2. ad 1.* Henricus 3. *quodlib. quæst.* 25. Aleosis 3. *part. quæst. 40. membro 6. art. 2. & quæst. 34. memb. 1. ar. 4.* Tabien. *verbo iudicare, num.* 5. Syluest. *iudex 2. quæst.* 5. Armil. *verbo iudex, num.* 6. Abulens. *cap. 23. Exod. quæst. 6. & 2. Paralip. quæst.* 43. D. Anton. 3. *part. tit. 9. cap. 2. §. 6. & cap. 5. §. 2.* Viguer. *lib. instit. cap. 5. §. 2. vers.* 3. Corduba *lib. 1. quæst. q.* 37. Maior 3. *dist. 33. quæst.* 4. Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 4. art.* 2. Couar. *lib. 1. var. resol. cap. 1. à num. 4.* per plures glossa *cap. 1. de offic. ordin. & dicto cap. iudicet,* & plures vtriusque iuris Doctores, quos refert Couar. *num.* 6. Nauar. *cap. si quis autem, de pœnit. dist. 7. n.* 128. *& in summa, cap. 25. num. 9. &* 20. Perez *lib. 5. ordin. tit. 2. fol.* 107.

6 Verum licèt auctores huius tertiæ opinionis, quæ communior est, in hoc conueniant, tamen differunt in remediis, quibus vti debet iudex antequam ad sententiæ prolationem veniat. Quidam dicunt quòd si potest, tenetur renunciare officium, quando non sufficere ad liberandum examinare diligentiùs testes, nec ad superiorem remittere: verùm si renunciare non possit, potest, & tenetur secundùm probata iudicare. Ita Syluester *vbi suprà.*

7 Alij dicunt, quòd in eo casu si iudex habet superiorem, debere coram populo iurare, sibi constare de opposito, & ideo velle illam causam remittere ad superiorem, & similiter coram ipso superiori deberet iurare veritatem, quam nouit, vt sic liberet innocentem. Ita Caiet. 1. 2. *quæst. 67. art.* 2.

8 Alij dicunt debere remittere causam superiori iudici, & si hoc non potest, non peccare damnando. Ita D. Thom. 2. 2. *q. 64. art. 6. ad* 3. Tabien. *verbo iudicare, n.* 5. & intelligitur in hoc D. Thomas (vt explicat Caietan. *vbi supra,*) non quòd remittat, & tradat reum conuictum superiori iudici, id enim esset morti exponere, sed quòd se exoneret negotio, si potest; relinquendo coram aliis, vt si volunt recurrant ad superiorem.

9 Alij dicunt, nec teneri iudicem cedere officio, nec etiam ad superiorem remittere, quia habet iudex potestatem terminandi causam, & sic si non potest aperire falsitatem probationis, potest eum damnare, quamuis non teneatur remittere, debet tamen id facere, quando reus esset persona insignis, & delictum infame. Sic Sotus, Couar. *vbi suprà num.* 9.

10 Sit tamen prima conclusio. Quando negotium innocentis agitur extraiudicialiter, vt contingit in distribuendis officiis, & oneribus, in conferendis beneficiis, dispensationibus, ordinibus, & aliis huiusmodi, quæ arbitrio, & prudentiæ iudicis committuntur, non tenetur probata sequi, sed veritatem, quam ipse certò nouit. Ratio, quia in his rebus non constringitur à legibus sequi probationes. Syluest. *vbi suprà,* dicens id esse apud omnes certum, & quidam iuniores docti.

11 Secunda conclusio. Princeps supremus, qui potestatem habet leges condendi, & conditas derogandi, poterit sententiam dicere iuxta propriam & priuatam scientiam, tametsi contrarium in iudicio probatum sit. Ratio, quia legislator non ligatur suis legibus, & ita potest hac potestate vti. Ita Bart. Albericus, Felinus, Cynus, quos refert, & sequitur Couar. *libro primo variar. capite 1. num. 7. fine,* Corduba *lib. 1. quæst. q. 37. fine.* Aduerte tamen hoc circa scandalum fieri debere; quare Princeps publicè coram populo propriam sententiam manifestare debet, quo populo satisfaciat, vt notant Caiet. 2. 2. *q. 67. art.* 2. Sotus, Couarr. & Corduba *vbi suprà.* Immò Oroscius *l. illicitas §. veritas, ff. de offic. præsid. numero* 12. & *infrà* dicit idem esse in senatoribus Principum; sed ipsum reprobant Matienzo, & Gratian. *vbi suprà,* quia hi non possunt leges derogare. Addunt autem Couarr. & Cordub. Principem hac in specie æquissimè facere, si reum iuxta ipsius Principis scientiam, innocentem tamen, iuxta allegata immunem à pœna iudicauerit, nisi delictum ita atrox, vel reipublicæ perniciosum esset, vt maximè bono communi expediret eius auctorem publicè punire.

12 Tertia conclusio. Iudex inferior antequam secundùm probata iudices eum, quem certò nouit esse innocentem, tenetur media, & cautelas commodas adhibere, vt sic defendat illum, v. g. suo ingenio se iuuare, iterum, & exactiùs examinando testes, & instrumenta interrogando de tempore, loco, & forma, vt vel sic testium falsitam deprehendat. Ita omnes Doctores pro tertia sententia citati, in hoc enim omnes conueniunt, vt notat Corduba *dict. quæst in principio.*

13 Quarta conclusio. Si per remissionem talis innocentis ad iudicem superiorem probabile esset eum à morte liberandum esse, probabilius est teneri iudicem remittere. Ratio, quia licet officium iudicis ad id non obliget, verùm ex communi charitatis lege, tenetur quis quando citra suum magnum detrimentum potest, proximum à morte liberare; sed hoc potest iudex in hoc casu: ergo. Sic Syluest. *vbi suprà.* Corduba *d. quæst. 37. vers. ex hoc opinione sequuntur*, & innuunt valdè D. Th. Alens. & Tabien. Caiet. *vbi suprà*, & tenet etiam Innocent. cum multis aliis, quos refert Panorm. *cap. pastoralis, de offic. deleg.* idem tenet Viguer. *vbi suprà.*

14 Quinta conclusio. Quando prædicta media non sufficerent, non tenentur iudices renunciare officium vt vitent damnationem talis innocentis. Ratio, quia cùm quis patitur damnum ex malitia alterius; non tenemur cum tanta iactura propria illum liberare, sicut si per se esset necessarium. Ita contra Syluestrum tenet Sotus, & Caiet. *vbi suprà*, Cordub. *de quæst. 37. versic. secundo corollariò sequitur.*

15 Vltima conclusio. Quando dicta media nihil prosunt, non tantùm potest, verùm etiam tenetur iudex inferior sententiam ferre iuxta allegata, & probata, quidquid in contrarium priuatus sciat. Hæc conclusio est tertiæ opinionis; patet eius rationibus, quas omnes vnà cum argumentorum solutione inuenies in Caietano, Soto, & Corduba; confule ibi Couar. *vbi suprà, num. 9.* Viguer. *vbi supra.*

16 Nota tamen circa hanc conclusionem Guidonem (vt refert Couar.) asserere supremos senatores, qui regiis prætoriis assistunt, non teneri iudicare secundùm probata, quando priuata scientia oppositum norunt. Sed meliùs Couar. *vbi supra num. 7. vers. tertium*, oppositum docet, quia hi iudices nullam habent à principe potestatem derogandi legibus.

DVBIVM XVIII.

Vtrum sicut iudex, ita & minister possit exequi sententiam contra veritatem sibi cognitam.

1 DVo in hac re certa sunt. Primum est, vbi sententia notoriam iniquitatem, vel intolerabilem errorem habet, non tenetur, imò nec potest exequutor exequi. Notoriam (inquit) non tantùm sibi, sed etiam aliis. Ratio, quia præcipit iudex rem apertè iniustam, & nulla potest excusatio fingi. Patet ex *cap. pastoralis, §. quia verò, de offic. iudic. deleg. & cap. inter cæteras, de re iudic.* Ita D. Thom. *suprà, quæst. 64. art. 6. ad 3.* Caiet. *2. 2. q. 67. art. 1. sub finem.* Syluest. *iudex 2. quæst. 6.* Tabien. *verb. iudicare, num. 6.* Angel. *ibi num. 8.* Armil. *verb. iudex, num. 37.* D. Anton. *3. p tit. 9. cap. 2. §. 7.* Nauar. *cap. 25. num. 14.* Cordub. *lib. 1. quæst. 37. §. tertiò corollariò*, Alensis *3. p. quæst. 34. membr. 1. art. 4.* Richard *quolib. 3. quæst. 25.* Couar. *lib. 1. var. cap. 1. num. 10.* referens plures.

2 Secundò certum est, quòd vbi dubius esset minister de iustitia sententiæ, tenetur eam exequi. Ratio, quia in dubio parendum est superiori, *cap. quid ergo, 21. quæst. 3. & cap. quid culpatur, 23. quæst. 1.* Item, quia ministri non est discutere iustitiam sententiæ, sed merè exequi. Ita ferè omnes citati.

3 At in duobus versatur difficultas. Primum est, an cùm iudex iuxta allegata, & probata sententiam protulit aduersùs eum, quem minister scit innocentem, teneatur minister sententiam exequi. Duplex ex sententia.

Prima dicit, nec teneri, nec posse exequi, fundatur in rationibus, quibus probatur iudicem non posse damnare innocentem, si probatur legitimè esse reum. Ita Angel. *vbi suprà.* & aliqui, quos refert Syluest. & idem D. Anton. innuit, *vbi supra.*

4 Secunda sententia ait, posse, & teneri exequi, quando non potest commodè se excusare ab executione talis sententiæ. Ratio, quia iudex in hoc casu iustè præcipit, nec obest scientia priuata ministri; quia sententia ferenda est iuxta probata, non obstante notitia priuata oppositi. Ita Syluest. Caiet. Corduba, Alens. Richard. Armil. *vbi supra*, & hæc sententia tenenda est, iuxta tertiam sententiam, quàm *dub. præced. defendimus.*

5 Secundum, in quo est dubium, an cùm minister certus est, quòd sententia est iniusta, non tamen hoc est aliis notorium, sed ipse solus scit, teneatur eam exequi. Ratio dubitandi est, quia *d. cap. pastoralis, §. quia verò*, sic habetur. *Si delegatus iubeat ordinario, vt sententiam exequatur, tenetur illam exequi, licet sciat esse iniustam, si ab executione excusare se non possit.* Triplex est sententia.

Prima dicit, quòd si sententiæ iniquitas soli exequutori nota, & certa sit, potest eam exequi quando commodè se excusare non potest, nisi officio cedat: patet ex *d. cap. pastoralis.* Item, quia exequutor tantùm vtitur ministeriali potestate à potestate publica mota. Item, quia sententia iudicis licèt iusta, dum tamen iustitia non est in se manifesta, licèt mihi manifesta sit, nec intolerabilem errorem continet, valida est, vt benè docet Soto *lib. 5. de iust. quæst. 7. art. 4. ad 2.* Caiet. *2. 2. quæst. 70. art. 4. ad 2.* ergo minister, cuius sententiam validam est exequi, ad id tenetur, quando se excusare non potest: non est enim suum iniustitiam discutere. Ita tenent Caiet. Cordoba *vbi supra*, Couar. *lib. 1. variar. cap. 10.* Idem tenent apertè glossa *d. cap. pastoralis, versic. & si sciat.* Nauar. *vbi supra, num. 14. & 15.* dicunt enim, quòd si sententia est iniusta, at valida, tenetur minister exequi, at verò si taliter est iniusta, vt si nulla (explicat Nauar. quia continet notoriam iniquitatem, vel intolerabilem errorem) non tenetur exequi. Eandem sententiam errorem) non tenetur exequi. Eandem sententiam apertè innuunt D Thom. & Tabien. Richard. *vbi supra*, nam solùm dicunt ministrum tunc non teneri exequi sententiam, quando manifestam iniustitiam, vel errorem intolerabilem continet, & hanc sententiam latiùs probat.

6 Secunda sententia tenet ministrum teneri exequi sententiam iniustam, quæ valida est, & in causis ciuilibus, secus in criminalibus. Ita Panorm. *cap. pastoralis, §. quia verò, num. 5.* referens Innocentium.

7 Tertia sententia absolutè dicit, non licere ministro exequi sententiam, quam nouit certò iniustam esse. Ratio, quia superiori iniustum præcipienti obtemperandum non est. Ita Syluest. *vbi supra*, Felin. & Alciat. quos refert Couar. Ex his sententiis, prima vt communior, & capitella *dicto cap. pastoralis*, est amplenda.

DVBIVM XIX.

An cùm iudex certò nouit aliquem esse innocentem, qui tamen iuxta allegata & probata nocens est, possit illi occulte ianuas carceris aperire, vt sic ipsum à morte eripiat.

1 REspondetur vtrique licere, si id absque scandalo fieri possit; quia nulli iniuria irrogatur: si quidem iste vere innocens est. Ita Sotus *libro 5. de iust. quæst. 4. q. art. 2. vers. secunda conclusio*, Alens. *3. p. quæst. 34. membr. 1. art. 4. ad 1.* Corduba *libro 1. quæst. 37. vers. ex hac opinione.*

DVBIVM XX.

An possit iudex aliquem condemnare, si accusator non sit.

1 Respondetur, in criminalibus non posse. Ita D. Thom. 2.2.q.67. *art.*3. Ratio, quia iudex est iustitia animata: iustitia autem est inter duos; ergo vt iudex condemnet, oportet vt interueniant duo, quorum alter sit actor, alter verò reus. Hæc D. Thom. *loco citato.*

2 Nota tamen primò, quòd licet prædicta D. Thom. ratio de causis criminalibus tantùm loquatur: at idem sentit, & probat etiam in causis ciuilibus; sed quia in istis est euidentius, quia petitur bonorum restitutio, quæ ab aliquo peti debet, ideo exemplum posuit in criminalibus, vbi maior erat dubitandi ratio. Ita Caietan. 2.2. q.67. *art.*3. Sotus *lib.*5. *de iust. quæst.*4. *art.*3.

3 Secundò nota, ex hoc, quòd absque accusatore procedi non possit, non esse de iure naturæ, sed de iure humano, est tamen valde consonum iuri naturali, & diuino, ita præcipitur *cap. si legitimus, de accusat. & l. illicitas, ff. de offic. præsid.* ita Sotus *vbi suprà* latiùs probans.

4 Tertiò nota; quòd etsi accusator sit necessarius ad puniendum in iudicio, non tamen ad punitionem, quæ via correctionis, & extra iudicium fit; quare parentes filios, & domini seruos punire possunt communibus suppliciis, absque accusatore, quia ista ordinantur ad delinquentis emendam, & non iustitiam vindicatiuam, & satisfactionem partis, & Reipublicæ. Idem etiam est in Prælatis Religiosorum in delictis minoris momenti, quæ tanquam patres castigant, secus in grauioribus, vbi carceribus opus esset. Ita Sotus *vbi suprà*, & docti iuniores. Idem docet Sotus, posse fieri à iudicibus sæcularibus in leuioribus, vt patet *l. leuia, ff. de accusat* vbi leuia audire, & discutere de plano iubentur; secus tamen esset, vbi carceribus opus esset.

5 Quartò nota, aliqua esse præter hominem, cuius proprium est accusare, vicem accusatoris habentia, quæ refert D. Thom. 2.2.q.67. *art.*3. *ad* 2. vbi & Caiet. Sotus *vbi suprà ad* 3. & docti recentiores, quæ quidem sunt quatuor. Primum notorietas criminis: patet ex *cap. euidentia, de accusat. & cap. manifesta*, 2.q.1 Secundum est infamia delicti, non quidem quòd hæc sit sufficiens ad reum puniendum; sed est ad inquirendum contra ipsum absque alio accusatore (Sotus idem dicit de iudiciis, quod de infamia, sed fallitur, vt *infra in cap. de inquisitione* videbitur.) Tertium est denunciatio canonica, quæ fit ad euitanda damna, qualis est ea, quæ Inquisitoribus fit. Quartum cùm via correctionis fraternæ proceditur, & reus euangelica denunciatione denunciatur Prælato ad emendam, & ab illo correctus fuerit rebellis, tunc rebellio accusatoris vicem gerit, vt possit Prælatus absque alio accusatore talem reum punire. vt *infra cap. de denunciatione*, patebit.

DVBIVM XXI.

An iudex possit dispensare in pœna per legem statuta, illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo.

1 Nota quòd pœna aliquando est taxata in lege, aliquando verò non, sed committitur arbitrio iudicis, & tunc dicitur arbitraria. Secundò nota ex duplici causa posse euenire, vt remittatur pœna legis, scilicet, vel ex sola voluntate, & indulgentia iudicis, vel ex aliqua causa iusta, aut circunstantia, quæ delictum ipsum minuit.

2 Sit prima conclusio. Totaliter pœnam legis remittere nullo modo licet iudicibus inferioribus. Ratio, quia cùm sint legibus subiecti, non possunt in illis dispensare: at illæ cogunt iudices, vt pœnas exequantur. Item, quia iniuriam irrogant parti læsæ, & licet pars læsa non sit, irrogant reipublicæ iniuriam; datur enim ansa delicta perpetrandi. Ita D. Thom. 2.2.q.67. *art.*4. Sotus *lib.*5. *de iust. q.*4. *art.*4. Castro *lib.*2.2. *de lege pœnit. cap.*13. *conclus.*1. Syluest. *iudex* 1. *quæst.*11. Armil. *ibi num.*3. Tabien. *verbo dominus, num.*10. Host. quem refert, ac sequitur D. Anton. 3. *part. tit.*9. *part. tit.*9. *cap.* 2.§.5. Turrecrem. *cap. omnis, dist.*45. *num.*4. & docti recentiores.

3 Secunda conclusio. Iudex supremus, vt Rex, potest totam remittere pœnam, non tamen pro libito suo, sed quando pars læsa remittit, & inde damnum non sequitur Reipublicæ. Ratio, quia cùm sit legislator, potest ex causa iusta in lege dispensare. Ita omnes Doctores citati, Nauarr. *cap.*25. *num.*14. Castr. *d. lib.*2. *cap.*12. §. *contra hanc secundam* Felinus *cap. qualiter* §. *ad corrigendos, de accusat.* & præfati recentiores.

4 Circa hanc conclusionem nota primò ex Syluest. & Castro *ibi*, quòd pœna aliquando posita est pro solo bono communi, & tunc sine consensu alicuius posset Princeps remittere, modò damnum non sequeretur inde bono communi. Aliquando imponitur pro bono communi, & etiam priuato alicuius, & tunc non sat est ad remittendum non sequi damnum bono communi, sed oportet etiam, vt iniuriam passus consentiat tali remissioni. idem docti iuniores.

5 Secundò nota, quòd tunc potest iudex supremus remittere pœnam consentiente læso, quando reus vnum tantùm delictum ex fragilitate commisit, non multum atrox, nec cum graui scandalo: tunc enim, si aliquando fiat, & rarò, non sequitur nocumentum Reipublicæ, si verò esset homo scelerosus, vt insignis latro publicus, &c. non liceret. Ita Sotus *vbi supra*, & Caiet. *in summa, verb. iudicis peccata*, dicit mortale peccatum contrahere Regem, qui hunc à pœna eximeret, & Nauar. *vbi suprà*, dicit grauissimè peccare. Idem præfati iuniores.

6 Tertiò nota, quòd etiamsi pars læsa non remittat, potest iudex supremus in aliquo casu rarò relaxare pœnam reo, quando esset homo nimis necessarius bono publico. Ita Castr. Sotus, Syluest. Armil. Nauar. *ibi*, & prædicti iuniores.

7 Tertia conclusio Iudex inferiorum potest pœnam à lege determinatam absque causa iusta minuere, vel augere. Patet rationibus primæ conclusionis, & in hac conueniunt Doctores omnes citandi.

8 Dubium tamen est, an ex causa possit talem pœnam aliquando minuere. Duplex est sententia.

Prima tenet non posse etiam ex iusta causa, nisi quando crimen, ob quod incurritur, tale est, vt super ipso liceat iudici inferiori dispensare Ita gloss. *cap. de pœnis*. Innoc. Ioan. Andr. Anch. Ant. *ibi*, Henricus *cap. in Archiepiscop. de raptorib.* Felin. *d. cap. qualiter, num.*33. Syluest. *iudex* 1.q.11. Angel *verb. pœna, num.*18. In hanc videtur inclinare Gregor. Lopez *lib.*8 *tit.*31 *part.* 2. *vers. libre.*

9 Secunda sententia oppositum tenet.

10 Quarta conclusio. Probabilius est posse iudicem inferiorem ex causa iusta pœnam per legem taxatam temperare, patet *l. quid ergo*, §. *pœna grauior, ff. de his qui notant infam. l. & si seuerior, & l. si Possidonium, C. ex quibus causis irrog. infam.* Idem innuit *part.*7. *tit.*31. *l.*8. *fine.* Host. quem refert, ac sequitur Turrecrem. *vbi suprà, num.*6. Castro *d. l.*2. *cap.*13. *concl.*2. Tabien. *vbi suprà*, Simanc. *lib. instit. tit.*46. *num.*79. Perez *lib* 8. *ordin. tit.*16. *l.*9. *& lib.*3. *tit.*1. *l.*3. *pag.*786. Auiles *cap.*1. *Prætorum, vers. dederechamente*, Couar. *lib.*2. *var. cap.*9. *num.*8. plures referens. Idem tenent docti recentiores Magistri.

11 Nota, hic plures esse causas, ob quas potest temperari pœna delicto præfixa. Prima est ætas, vt pueritia, vel auxilium, §. *in delictis, ff. de minor.* Item senectus, *l. diuus, ff. de termino moto.* Secunda causa est paupertas, quando pœna est pecuniaria, *l. illicitas*, §. *vlt. ff. de offic. præsid.* Tertia est doli defectus; quia scilicet non ex deliberatione, nec consilio, sed subita animi passione, vel dolore commissum est delictum, *l. absentem*, § *vlt. ff. de pœnis.* Quarta est consuetudo, quæ non sit mala, & legitimè præscripta, *c. cum contingat, de foro compet. & cap.*

inquisitionis, de accusat. Quinta est, si iudex, qui pœnam infligere debet, non habet potestatem infligendi pœnam legis, vt si quis commisisset delictum morte dignum, & iudex sit in sacris constitutus, cui est prohibitum morte damnare, *cap. in Archiepiscopatu, de raptor.* Has causas recenset, & latiùs probat Castrus *d. cap. 13. post secundam conclusionem.* Sexta causa est, quando meritò speratur ex diminutione pœnæ correctio, & emenda delinquentis, præsertim si pœna mortis plecti debet. Ita Castr. *ibi, concl. 2 & §. alias causas* Septima causa est, si post delictum commissum transit aliquod magnum interuallum vel tempus, *l. si diutino, ff. de pœnis.* Ita Perez *lib. 3. ordin. tit. 5. l. 1. pag. 735.* Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 1. num. 8.* citans Bart. Albert. Salicet. Bald. Panorm. & alios; limitat tamen, nisi fuisset accusatus, & propter eius absentiam non potuit pœna imponi. Octaua est, quando accusatus fatetur statim sponte crimen, & non metu probationum: tùnc enim pœna minui debet, nisi animæ, vel Ecclesiæ periculum immineret, Syluest. D. Anton. *vbi suprà*, Armil. *verb. iudex, num. 23.* Turrecrem. *cap. omnis, dist. 43. n. 6.* Tandem pœnam minuendi causa est quæuis circunstantia, ex qua delictum leuius redditur, quia cùm pœna propter delictum incurratur, si hoc decrescit, & illa decrescere debet. Ita Perez *lib. 8. tit. 16. lib. 9.*

12 Secundò nota, has causas tunc tantùm esse iustas ad minuendam pœnam legis, quando lex ipsa non exprimeret nullam aliam debere pœnam imponi, aut manifestè prohibitione non prohiberet pœnam mutari, prout dicitur *cap. super eo, de raptor.* tunc enim non liceret transgredi pœnam mutando, ita Castrus *d. vers. alias causas.*

13 Quinta conclusio. Bene potest etiam iudex inferior pœnam legis augere ex causa iusta, vt si multi essent publici latrones, vel multa homicidia, & opus esset exemplo. Ita habetur *part. 7. tit. 31. l. 8. in fine, & ibi* Gregor. Lopez *vers. guisado.* Syluest. Nauarr. Turrecrem. D. Anton. *vbi supra*, Armil. *verb. iudex, num. 33.* Couarr. plures referens *vbi suprà.*

14 Sexta conclusio. Quando pœna non est per legem præscripta, sed arbitrio iudicis committitur, tunc potest iudex pœnam temperare, prout qualitas, & circunstantia delicti patitur, & in misericordiam potiùs protendere debet, *l. respiciendum, ff. de pœnis.* Ita Syluest. Turrecrem. *num. 5.* D. Thom. 2. 2 *q. 67. art. 4. ad* 1. Castrus *d. lib. 1. cap. 12. concl. 3.* Nota tamen, quòd licèt possit tunc iudex pœnam minuere, non tamen potest omnem pœnam remittere; quia etsi lex iudicis arbitrio committat pœnæ qualitatem, & quantitatem; tamen illi liberum relinquit, vt non puniat. Item tenent docti recentiores Magistri.

15 Hic dubitari potest, an quando pœna est arbitraria, possit iudex pœna mortis damnare. Perez *lib. 8. ordinam. tit. 9. l. 48.* tenet cum aliis, quos refert, partem affirmantem, & dicit se vidisse plus quàm semel hoc ita practicari. Contrarium tamen tenet Simancas *lib. instit. tit. 46. & ibi* latè probat, consule ipsos.

DVBIVM XXII.

An ij, qui apud iudices intercedunt, vt pœnas legis remittant delinquenti, peccent.

1 HÆc quæstio ex præcedenti pendet: nam casu, quo iudex, peccaret remittendo, manifestum est intercedentem pro remissione etiam peccare: nam qui sic rogat, apertè consentit, facto, & consulit; casu verò, quo iudex non peccat, manifestum est licere intercedere. Ratio autem dubitandi est, quia multi viri sancti intercedebant pro reis. Sit

2 Prima conclusio. Nullus potest apud iudicem intercedere, vt tota pœna remittatur reo, nisi forte pars læsa rogaret pro eo, qui illam læsit, non vt impunitus euadat, sed vt hac ratione ostendat charitatem, quam ad illum habet, vt vel sic erubescat esse inimicus. Patet primò, quia iudici non licet totam remittere pœnam, vt dixi *dub. præcedenti.* Ita Castrus *lib. 2. de lege pœn. cap. 13. concl. 1.* & docti iuniores.

3 Secunda conclusio. Quando meritò speratur de hominis emenda, qui crimen commisit, licet eam spem habenti pro illo apud iudicem intercedere, vt pœnam legis temperet, & similiter quando est illa causa iusta ad minuendam pœnam. Ratio, quia tum iudici licet pœnam minuere, vt dixi. Ita Castrus *ibi concl. 1.* & docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Quando nulla est causa iusta ad minuendam pœnam, vel lex specialiter pœnæ mutationem prohibet, non licèt id petere à iudice. Ratio, quia non licet iudici tunc minuere, vt dixit Castrus *ibi, & §. alias causas, concl. 3.*

5 Quarta conclusio. Quando ex remissione, vel mutatione pœnæ sequitur damnum, vel iniuria parti læsæ, vel fit contra ius alicui debitum, tunc non licet intercedere apud iudicem, vt pœna iustè debita remittatur, vel minuatur. Ratio, quia non sunt facienda mala, vt inde eueniant bona: malum autem est violare ius proximi contra eius voluntatem. Ita Castrus *vbi suprà concl. 4.* Hæ conclusiones, & rationes sunt desumptæ ex D. August. *in aliquibus locis*, præsertim *epist. 54.* ad Macedonium, quia illi obiiciebat facere contra ius, dum pro impiis fundebat apud iudices preces.

DVBIVM XXIII.

An iudex post sententiam latam, qua pœna aliqua damnauit reum, possit pœnam illam minuere.

1 REspondetur negatiuè, siue pœna illa esset taxata per legem, siue arbitraria. Ratio, quia iam officio suo functus est *l. quod iussit, ff. de re iudic.* tradit Bart. *l. 1. in princip. num. 14. ff. si quis ius dicenti*, & *ibi.* Iason Cardin. & Panor. *c. 3. de pœnis*, Couar. *lib. 2. var. c. 9. n. 8.* Castrus *lib. 2. de lege pœnal. cap. 12. vers. tertia conclusio*, & docti iuniores. Sed nota tria.

2 Primum est hoc deficere in crimine hæresis, in quo hoc speciale est, vt etiam pœnam per sententiam impositam possit iudex minuere, *cap. vt commissi. §. vltimo, de hæret. in 6.* Notat Castrus *ibi*, glossa *vers. mutandi*, Armil. *verbo iudex, num. 16.* & docti iuniores.

3 Secundum est, quòd de iure huius Regni (licet aliud esset de iure communi) si iudex damnauit aliquem pœna pecuniaria Cameræ Regis applicanda, potest sententiam mutare, & pœnam tollere, si reus damnatus esset adeò pauper, vt soluendo non esset; ita disponit *l. 4. tit. 22. part. 3.* & notant *ibi* Gregor. Lopez *vers. pœna*, in hoc corrigi ius commune. Idem notat Perez *lib. 8. ordinam. tit. 16. l. 9.* Auendaño *de exequend. mand. Regum. cap. 3. n. 11.* vbi dicit hoc procedere, licèt pœna sit lege statuta contra Gregorium Lopez *vers. por errò*, docentem oppositum, & dicit tantùm, quando pœna applicatur Regi: sed Gregor. Lopez *vers. mayormente*, dicit etiam quando applicatur operibus publicis, vel aliis, quia lex dicit, *maximè quando Regi*, Auiles *cap. 1. Prætor. vers. derechamente.*

4 Tertium est, si iudex (vt plerunque fieri solet) aliquem ob crimen pœna pecuniaria damnarit, hoc addito, quod si eam intra id tempus non soluerit, quod præfigit in sententia, publicè flagelletur, nihilominus potest iudex, non soluta pecunia, intra eum diem, pœnam eandem pecuniariam, omissa corporali, executioni mandare, nam is iudex in tali sententia, verè pecuniaria pœna delinquentem punit: vtitur tamen corporalis pœnæ comminatione, vt faciliùs, & diligentiùs pecuniam reus soluat. Ita Corneus *lib. 3. consil. 5.* Couarr. *n. 8.* & docti recentiores Magistri.

DVBIVM

DVBIVM XXIV.

An iudex inferior possit mutare, vel interpretari sententiam, quam semel tulit.

1 SIt prima conclusio. Sententiam interloquutoriam potest quiuis iudex mutare. *cap. qualiter 1. de accus. l. 2. tit. 22. p. 3.* Panorm. quem refert, ac sequitur Armil. *verb. iudex, n. 16.* Tabien. *ibi, n. 23.* Ang. *n. 25.* Bart. & Iason *l. iudex posteaquam, & l. si iudex, C. de sent. & re iudic.* Idem Gregor. Lopez *d. l. 2. vers. lo puede.* vbi dicit, quod licèt variæ extiterint sententiæ de qua interloquutoria hoc intelligatur: at verius est intelligi de quacunque. Contrarium in interloquutoria vicem definitiuæ habenti tenet Lanias *de attent. 2. p. c. 11. limit. 1. num. 53.* Francus *c. cum cessante, de appellat.* non potest tamen reuocare interloquutoriam, quando appellationi detulit, vt dixi *suprà l. 3 dub. 32.* Nec potest etiam quando ab interloquutoria est appellatum, & iudex à quo est inhibitus per iudicem ad quem, vt *ibid.* dixi Nec potest etiam post decem dies sine licentia eius pro quo data est : nec quando appellans fecit expensas, nisi priùs reficiantur. Hæc Innocent. vt refert, & sequitur Syluest. *verbo appellatio, quæst. 6.* Tabien. *ibi quæst. 15. n. 18.* D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 14. §* 2.

2 Secunda conclusio. Sententiam diffinitiuam semel à se datam non potest iudex mutare. Ratio, quia functus est iam officio suo. *l. iudex, ff. de re iudic. cap. in literis, de offic. deleg. l. 3. tit. 12. part. 3.* vbi Gregor. Lopez *vers. toller.* Tabien. Angel. Armil. *vbi suprà*, Sylnest. *iudex 2 q. 8.* Panorm. *cap. 1. de postulat.* Couar. *lib. 1. variar. c. 1. num. 4. fine*, quod adeò verum est, vt procedat, etiamsi postea manifestum esset iudici sententiam esse iniustam ex fide instrumentorum, quæ post sententiam ipsi exhibentur. Ita Couar. *ibi*, plures referens. Id etiam procedit in iudice arbitro, *cap. cùm olim, de arbitr.* ibique Panorm. Syluest. Armil. Tabien. Angel *vbi suprà.*

3 Nota tamen hanc conclusionem pati aliquas exceptiones. Prima est, quam dixi *dub. præced. n. 3.* Ita Gregor. Lopez *versic. toller*, & *ibi* probaui. Secunda est, quando iudex tulit sententiam absente altera parte : tunc enim, si pars altera veniat antequam surgat iudex ex tribunali, in quo sententiam tulit, & petat suas rationes audire ; si quando citata fuit, dixit se nolle comparere, tunc sententia non reuocatur ; si verò tacuit, vel dixit se venturum, tunc sententia reuocatur: at in priori casu potest appellare. Ita disponitur *l. 4. tit. 2. part. 3.* & tenet Gregor. Lopez *vers. toller, & eadem l. 4.* Tertia est, quando iudex sententiam diffinitiuam de re principali protulit, nulla tamen mentione facta de accessoriis, scilicet de fructibus, vel redditibus rei principalis, vel non damnauit expensis aduersarium, tunc enim potest eadem die, qua sententiam tulit, & non alia die corrigere, & supplere hæc accessoria, patet *l. Paulus, la 1. ff. de re iudic. & l. 3. tit. 22. part. 3* & tenent Syluest. & alij, quos refert, *vbi suprà*, Gregor. Lop. *ibi*, & notat *ibi, vers. en aquel dia*, cum Baldo, intelligi de die iudiciali, in quo lata est sententia; non autem de die naturali viginti quatuor horarum: vnde si lata fuit sententia hac nocte, non potest cras corrigi. Nota etiam idem esse dicendum; scilicet posse suppleri, & corrigi eandem sententiam eadem die, quando licèt mentionem fecerit de fructibus, vel expensis, non tamen rectè de his iudicauit, sed vel defecit, vel excessit in aliqua quantitate. Ita disponit *eadem l. 3.* & notat *ibi* Greg. Lopez *vers. mas, o, menos*, licèt aliqui, quos *ibi* refert, stando in iure communi, senserint oppositum, dicentes intelligi hanc tertiam exceptionem, quando iudex nullam prorsus de fructibus, & expensis mentionem fecit. Quarta exceptio est in crimine hæresis, vt dixi *dub. præced. num. 2.* Vltima exceptio est in Rege, vel Præside summo consilij Regij, qui mutare possunt sententiam diffinitiuam à se datam. Ita *d. lib. 3. partita.*

4 Tertia conclusio. Non possunt etiam iudices inferiores suam diffinitiuam sententiam interpretari, quando dubia esset interpretatio, quia si esset clara, & iuri consona, possent. Maiores autem iudices possunt, ita tamen, vt non corrigant, vel mutent, sed tantùm declarent. Ita Sylu. *vbi suprà*, plures Doctores, & textus referens, vbi etiam docet cum aliis, statutarios deputatos à populo ad condendum statuta, non posse ea interpretari, sed recurrendum esse ad populum, quia illi functi sunt iam officio suo.

DVBIVM XXV.

An iudex possit compellere partes ad concordiam & compositionem.

1 SIt prima conclusio, Regulariter id non potest in ciuilibus, etiam Princeps ex potestate ordinaria, *l. 1. ff. de nou. oper. nunc.* Ratio, quia non potest alicui ius, quod habet interdicere. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Syluest. *iudex 1. q. 7. dicto 3.* Angel. *n. 4.* Tabien. *n. 2.* Armil. *num 4.*

2 Secunda conclusio. Si lis esset valde longa, & difficilis, & iura partium omnino ignota sint, potest iudex compellere partes ad compositionem, *c. placuit, 90. dist.* Ita Panorm. *cap. fin. de transact.* Syluest. Armil. Tabiena *vbi suprà.*

3 Tertia conclusio. Si verò iura alicuius partis iam essent aperta, vt quia conclusum est in causa, & sic iudici constat pro qua parte sententiam ferre debeat, non potest ad compositionem partes inducere, nisi ex aliqua speciali circunstantia: vt quando aduersarius qui ius non habet est potens, & ad appellandum paratus, & sic multum læderet alterum, qui pauper est, & tunc creditur consultius esse ad compositionem reduci, tunc posset iudex hortari ad compositionem. Syluest. Tabien. Armil. Item, quando esset contentio inter aliquas personas insignes, etiam in ciuilibus, ex qua timeretur graue scandalum, posset iudex, vt Reipublicæ paci consulat, ipsas ad concordiam reducere, Perez *lib. 4. ordinam. tit. 8. lib. 1. pag. 1483.*

DVBIVM XXVI.

An homo teneatur ad accusandum.

1 DE hac re agit D. Thom. *2. 2. quæst. 68. art. 1.* vbi duo fundamenta præmittit. Primum est. Hoc distat inter denunciationem euangelicam, & accusationem, quòd illa ordinatur ad denunciantis emendam ; & sic illi infligetur pœna aliqua, ordinatúrque ad eandem emendam ; hæc verò ordinatur ad bonum commune Reipublicæ. Secundum est, accusator tenetur probare delictum de quo accusat. Tertiò præmittendum ex *infrà* dicendis, triplicem esse viam cognoscendi crimina, & in his procedendi, scilicet denunciationis, inquisitionis, & accusationis. Ratio distinctionis est, quia aut crimen est ita secretum, vt nullo modo probari possit, & tunc proceditur per denunciationem : aut est probabile, occultum tamen, vt distinguitur contra famosum, & tunc proceditur per accusationem : aut est publicum, id est, famosum, & tunc proceditur per inquisitionem : aut est notorium, & tunc non indiget strepitu iudicij, & de his tribus procedendi modis : seorsum est agendum. Quid autem inter hos distet, dicam infrà in capitibus de denunciatione, & inquisitione.

2 Quartò præmittendum est *accusationem*, secundùm D. Thom. *esse delationem rei de crimine in libello ad vindictam, propter bonum commune*, id est, manifestatio criminis de homine reo facta iudici secundùm ordinem iuris, compellendo eum, vt puniat propter bonum commune, & quia hæc diffinitio propriè pertinet ad causas criminales, ideo vt omnes accusationes comprehendat, oportet addere, *vel ordinata ad instaurandum interesse accusatoris,*

3 His suppositis circa propositum dubium, quidam tenent in nullo euentu accusationem esse in præcepto. Ratio eorum est, quia cuicumque crimini per denuntiationem consuli potest: ergo non oportet accusare. Ita glossa *cap. quapropter 2 q.7. vers. deferre*, Angel. *verb. accusatio, num. 2.*

4 Nihilominus dicendum est, quòd in causa priuata non tenetur quis accusare. Ratio, quia potest iuri suo cedere, & remittere iniuriam sibi illatam. Verùm vbi crimen in commune damnum corporale, vel spirituale redundat, & aliter perfectè remedium adhiberi nō potest, quia necesse est, vt non tantùm damno obuietur, sed etiam, vt reus puniatur ad arcendum alios: tunc tenetur is, qui crimen tale probare potest, accusare. Ratio, quia tenetur quisque ex charitatis lege bono communi consulere: si verò non potest sufficienter probare, non tenetur accusare, quia accusator tenetur probare crimen de quo aliquem accusat. Ita D Thom. & Caiet. *supra.* Turrect. 2. *q.7. cap.1. n.5.* Armil. *verbo accusatio, n.6.* Tabien. *n.2.* Rosel. & Supplementum *ibi*, Sylu. *q.2.* Sotus *lib.5. de iust. q.5 art.1. & lib. de secret. membr. 2. quæst. 5. conclus. 1.* & *ibi* Corduba, Nauarr. *cap. 23. num. 32. & cap. inter verba, corol. 60. n.638.* Simanc. *lib. institut. tit. 4. num. 1.* Alcoxer *in summa, cap. 26. §. el accusador*, & alij.

Oportet tamen hic aliqua notare.

5 Primum, quòd licèt in causis proprijs, & priuatis non teneatur quis accusare: at potest compelli à iudice propter bonum commune, vt saltem declaret coram ipso, quis eum offenderit, vt de sua depositione oriatur informatio, vel inquisitio, nisi persona offensa esset de priuilegiatis ad testificandum: tunc enim cogi non posset. Anton. Gomez *tomo 3. variar. cap. 12. n. 24.*

6 Secundum est, quod Bart. *l. in eum, de accus.* asserit, posse iudicem in casu homicidij compellere offensam partem, vt accuset; quod tamen Nauar. *d. n.638.* dicit communiter reprobari, at verum tenere, vbi homicida esset nimis Reipublicæ perniciosus, & delictum probari posset.

7 Tertium est, non teneri quempiam iuridicè denunciare ad recuperandum damna, quæ accepit, nisi esset adeò pauper, vt non posset familiam suam alere, nisi bona illa ratione iniuriæ sibi debita recuperaret. Ita Sotus *d. membr. 5. q. 5. vers. & confirmatur* post secundam conclusionem. Nauarr. *d. corol. 60. n. 640.* & docti iuniores.

DVBIVM XXVII.

An accusationem debeat necessariò præcedere secreta monitio? id est, an accusans teneatur prius corrigere reum, vt si corrigatur, cesset ab accusatione.

1 Quadruplex est sententia.

Prima tenet non necessariò debere præcedere monitionem. Ratio, quia accusatio non ordinatur præcipuè ad peccatoris emendam, sed ad punitionem, propter bonum commune Ita tenent Angel *verbo accusatio, num. 1.* Armil. *n 3.* Tabien. *num. 1.* Abul. *cap. 18. Matth. q. 67. ad 6* glossa *cap. licet Heli, de simon. vers. inscriptio*, Palud. *4. dist. 19. q 4. vers. ad argumentum*, Turrecr. *cap. si perrexeris 2. q. 1. n. 30. ad 5.* Nauar. *cap. inter verba, corol. 6. n. 640.* Adrian. *4. q. de correct. §. ad argumentum antea positum, in solutione ad 2.* Sotus *lib. de secret. memb. 2. quæst. 1.* post quartam conclusionem, & Cordub. *circa eandem conclusionem*, & D. Thom. *4. dist. 19. q. 2. art. 3. quæstiuncula 1. ad 4.* Nauar. *lib. 2. de restit. cap. 4. à num. 254.* dubitat, & saltem dicit, non peccare contra iustitiam, bene tamen contra charitatem.

2 Secunda sententia tenet, prærequiri monitionem in foro conscientiæ, vbi spes emendæ esset, & non esset periculum in mora. Ratio, quia lex charitatis poscit, vt quàm minimo dispendio fieri possit, damnis occurramus: ergo contra charitatem erit accusare, vbi per viam faciliorem, & ex qua non tantum damnum proximus patitur, damno communi occurri potest. Ita Syluest. *verbo accusatio, q. 3.* Durand. *4. dist. 19. quæst. 4. ad 1.*

3 Tertia sententia tenet, quòd vbi est præceptum de accusatione, non prærequiritur monitio: at vbi non est præceptum, sed tantùm potest quis accusare, vel non, tunc tenetur præmittere secretam monitionem, si spes emendæ sit. Ita Caiet. *supra quæst. 33. 7. ad 3.*

4 Vltima sententia media est, & tenenda, & explicabitur aliquibus conclusionibus.

Prima conclusio. Quando accusatio fit ab homine in causa propria priuata ad recompensationem iniuriæ acceptæ per pœnam reo inferendam, non est necesse præcedere monitionem. Ratio, quia talis accusatio non ordinatur ad deliquentis emendam, sed ad satisfactionem damni, & iniuriæ, propter commune bonum, & in hoc deficit secunda, & tertia opinio, quia hæc est vera accusatio, & non est in præcepto, & tamen non requirit monitionem. Ita tenent Doctores primæ sententiæ, & Sotus *lib. 5. de iustit. quæst. 5. art. 1. dub. 3.* Nauarr *suprà*, & docti recensiores Magistri.

5 Secunda conclusio. Quando crimen esset publicum & iudex, præciperet tale crimen accusare, non est necessaria admonitio. Ratio, quia ibi quæritur per accusationem, vt Reipublicæ fiat satisfactio, cui illata est per scandalum iniuria, & in hoc consentimus cum prima & tertia opinione, nec secunda contradicit, quia ipse Syluest. *ibi quæst. 9.* cum Innocent. & glossa quadam, quam refert, docent huiusmodi crimina, licet emendata sint, licere accusare, & probat ratione dicta, & ita docti iuniores.

6 Tertia conclusio. Vbi crimen esset occultum, id est, non publicum, & non prosequeretur quis causam propriam, sed alienam boni communis, vt quia crimen est Reipublicæ perniciosum, tunc si quis certissimus est per suam monitionem profuturum, omnino tenetur illam præmittere: si verò non omnino certus esset, teneretur statim denunciare, vel accusare. Conclusio patebit ex *infra* dicendis *c. de denunciatione.* Sed probatur prima pars, in qua discrepamus à prima sententia, & illam tenent Doctores secundæ & tertiæ, & Sotus *loco proximè citato*; quia ille reus adhuc habet possessionem honoris, & famæ, & per solam monitionem potest damnis occurri; & addunt multi iuniores docti teneri ad restitutionem, si denunciat, quia peccat contra institutum.

DVBIVM XXVIII.

An sit licitum accusare delictum, quod quis sufficienter probare non potest, & an semel accusatum, liceat iterum accusare.

1 Sit prima conclusio. In causa criminali, qui propriè accusat aliquem ad punitionem, si non est certus de crimine, vel habet testes, quibus legitimè probare possit, peccat mortaliter Ratio, quia iniuriam infert reo, eius famam iniuste lædens, & se exponit periculo talionis pœnæ. D. Ant. *2. p. tit. 1. cap. 19. §. 5.*

2 Secunda conclusio. Regulariter non licet accusatum de aliquo delicto, iterum de eodem delicto accusare, nisi illud iteret; in aliquibus tamen casibus licet, quos vide in Syluest. *verbo accusatio, quæst. 10.* vbi ex aliquibus legibus duos colligit casus, qui excipiuntur. Primus est, vbi secundus accusator doceret primum præuaricasse. Secundus, si suum dolorem prosequens, ignorat, accusationem institutam ab alio.

DVBIVM XXIX.

An pactum, vel iuramentum de non accusando valeat.

1 Quidam dicunt, quòd respectu peccati præteriti iam commissi valet, & sic qui tale pactum, vel

iuramentum fecit, tenetur non accusare: at respectu peccati futuri, & perpetrandi nihil valet, nec obligat. Ratio differentiæ, quia quando est de peccato præterito, non datur ansa delinquendi, sic autem quando est de peccato futuro. Ita gloss. *cap. quemadmodum, de iureiur.* Angelus *verb. accusatio, num. 6.*

2 Alij tenent iuramentum tale valere, siue sit de peccato præterito, siue de futuro, quando est non in causa criminali, sed in ciuili: at pactum sine iuramento, nec in causa criminali, nec in ciuili de delicto perpetrando valet. Ita Panorm. *d. cap. quemadmodum.* Sit tamen.

3 Prima conclusio. Quando accusatio est in præcepto, vel in consilio, quia est promotiua maioris boni, vel seruitij Dei, tunc iuramentum de non accusando nil valet, siue peccatum sit perpetratum, siue perpetrandum; licèt enim hoc frequentiùs inueniatur in peccato futuro: at potest etiam reperiri in præterito, vt si non sit emendatum, vel pendet in futurum alicuius damnum. Ratio, quia iuramentum de non adimplendo præcepto, vel consilio, nullum est. Ita Sylu. *verb. accusatio, q. 6.* & aliqui docti recentiores.

4 Secunda conclusio. Quando non est debita ex præcepto, nec ex consilio, sed est in recompensam propriæ iniuriæ, vel alterius, vel in ordine ad ipsum accusatorem rei pertinentis, vel ordinata ad commodum temporale, vel accusatio talis in ordine ad animam est indifferens, tunc valet pactum, vel iuramentum, quia non est contra bonos mores, nec maioris boni impeditiuum. Sylu. licèt non expressè, sed ex eius doctrina *ibid.* colligitur. Ita nonnulli recentiores Magistri.

DVBIVM XXX

Qui prohibeantur accusare, & qui non.

1 PRima conclusio. Quando crimen est priuatum, & nulla pœna debetur fisco, tunc illi tantùm accusare possunt, ad quos illa iniuria pertinet, quando verò debetur fisco pœna aliqua, quia redditur quodammodo causa publica, potest quilibet de populo accusare. Ita tenent plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo accusatio, quæst. 4.*

2 Secunda conclusio. Si delictum sit contra rempublicam, & bonum commune, tunc potest quilibet accusare, demptis illis, quibus specialiter lege, vel statuto, vel consuetudine prohibetur accusare, vt sunt infames, excommunicati, & aliæ personæ secundùm ius inhabiles ad accusandum, propter ætatem, sexum, & conditionem. Ratio, quia accusator est actor, & ideò debet habere auctoritatem, & qualitates ad accusandum, *l. qui accusat, ff. de accusat.* D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. artic. 1. ad 1.* Sotus *de sigillo, membr. 2. quæst. 5. vers. sed dubium est, & lib. 5. de iust. quæst. 5. art. 1.* Syluest. *ubi suprà.* Nota tamen tales benè posse, & teneri ad denunciandum. Ita Sotus, & Caiet. *ibi*, & latiùs de hoc dicam *infrà cap. de denunciatione.* Item nota istas personas posse in causa propria, vel suorum accusare, *l. fin. ff. de priuat. delict.* Item, quando delictum est contra aliquam legem, vel diuinam, vel humanam, cuius violatio non est in iniuriam tertiæ personæ, tunc quilibet, etiam infamis, & excommunicatus, &c. potest accusare; vt si quis noctu contra legem incedat armatus, vel præter horam, vel peieret, vel blasphemet: sic notant plures, quos refert, & sequitur Syluest. *ibi.*

3 Tertia conclusio. Clerici in causa sanguinis accusare non possunt: benè tamen denunciare, quando delictum est contra ipsos, vel rempublicam, vel in damnum tertij pendens in futurum. Hæc secunda pars probabitur *cap. sequenti, de denunciatione.* Prima verò probatur: id enim non decet clericos propter honestatem, & mansuetudinem, quam tenentur repræsentare, *cap. his, quibus 23. quæst. 8. cap. clericis, & cap. sententiam, ne clerici, vel monachi.* Vnde prohibitio hæc est de iure humano, in quo ex causa posset Papa dispensare. Ita Sotus *membr. 2. quæst. 5. vers. ex hac conclusione, & lib. 5. de iust. quæst. 4. art 1. fine*, vnde dum Syluest. *ubi supra* dicit, licere clericis in his causis accusare, nomine accusationis denunciationem iuridicam intelligit. In aliis tamen causis, quæ non sunt sanguinis, benè possunt clerici propriè accusare in propriis iniuriis, non tamen in aliorum iniuriis, nisi necessitate iuris naturalis vrgente, ne rebus odiosis se immisceant. ex *cap. te sicut sacerdos. 2. quæst. 7.*

4 Quarta conclusio. Laici non possunt accusare clericos, nisi in aliquibus criminibus, vt hæresi, læsæ maiestatis, sacrilegio, simonia Syluest. *verbo crimen, quæst. 3.*

5 Vltima conclusio. Subditi prohibentur accusare Prælatos, & serui dominos, 2. 2. *quæstione 7. per totam*, sed hoc intelligitur ex odio, secus si ex charitate. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art. 1. ad 1.* Sotus *membr. 2. quæst. 5. vers. notandum.*

6 Nota tamen ex D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art. 2.* non oportere denunciationem fieri in scriptis, benè tamen accusationem. Quod intelligitur regulariter: nam in criminibus leuibus & notoriis non oportet, vt fiat accusatio in scriptis, *l. leuia, ff. de accusat* consule D. Thom. 2. 2. *quæst. 68. art. 3. & 4.* vbi alia, & Sotum *lib. de secret. membr. 2. quæst. 5.* & *lib. 5. de iust. quæst. 5. art. 2. 3. & 4.* tantum esset hîc disputandum an accusato liceat offerre aliquid accusatori, vt desistat ab accusatione, & huic liceat desistere, sed de hoc *infra, cap. de reo.*

CAPVT II.

De denunciatione.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quibus casibus obliget ex præcepto correctio fraterna.*

2 *Quæ sit materia de qua teneamur corrigere.*

3 *An sit peccatum omittere correctionem timore mortis, vel alio iusto.*

4 *An persona priuata, vel saltim Prælati teneantur inquirere peccata, quæ corrigant.*

5 *An secreta monitio debeat præcedere denunciationem.*

6 *An quando crimen est occultum, & tantùm in peccantis damnum, & secreta monitio non prodest, teneamur vlterà procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum.*

7 *An sit necessarium prius adhibere vnum testem, quàm duos? & an possint plures quàm duo adhiberi, & an testes debeant esse ex his, qui alias norunt crimen fratris.*

8 *An quando homo dubitat, an sua monitio, vel denunciatio sit profutura, excusetur à correctione, & denunciatione.*

9 *An omnes teneantur ad denunciationem faciendam, vel aliqui excusentur.*

10 *An clerici teneantur ad prædictam denunciationem faciendam, etiam in causa sanguinis.*

11 *An Prælatus, vel iudex possit punire hominem, de quo denunciatum est aliquod crimen.*

12 *An quando iudex procedit ad denunciati punitionem, possit eum punire integra legis pœna.*

13 *An denunciator possit esse testis contra delinquentem, vt sic procedatur ad punitionem.*

14 *An quando iudex vel Prælatus præcipit denunciare delicta, sit prius facienda secreta monitio.*

15 *An peccata præterita iam emendata sint denuncianda ad mandatum superioris.*

16 *An crimina non visa, sed tantùm audita, sint denuncianda.*

17 *An sit denunciandum Prælato, qui creditur nullum*

remedium adhibiturus.

18 *An aliqua persona propter priuilegium iuris excusetur à denunciando ad mandatum iudicis, vel in testificando, si iudex eas specialiter vocet, vt testimonium ferant? & an qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, teneantur denunciare ad mandatum iudicis.*

19 *An filius teneatur patrem hæreticum denunciare Inquisitoribus, & comprehendantur sub edictis talem denunciationem iubentibus.*

20 *An teneantur illi denunciare ad edicta, vel testificari, si iudex interroget, quibus delictum pro consilio, vel remedio capiendo, vel sub sigillo secreti detectum est.*

21 *An qui iurauit non denunciare, vel non ferre testimonium, teneatur respondere ad edicta, vel iussus à Prælato testificari.*

22 *An propter damnum, quod denunciatori, vel reo denunciato sequitur, excusetur quis à denunciando, vel testificando.*

23 *Quæ sint causæ in summa, ob quas quis excusetur à mandatis de denunciandis criminibus.*

24 *Quæ causæ excusent à denunciatione facienda de rebus furtiuis.*

25 *Quantum temporis duret edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum, & similiter literæ excommunicatoriæ, quæ promulgantur ad partis petitionem, vt sibi aliquid restituatur.*

26 *An errent iudices, præcipiendo generaliter in edictis malefactores denunciari.*

27 *Quod sit discrimen inter eum, qui respondet ad edicta, vt testis, & inter eum, qui vt denunciator.*

PROOEMIVM.

ANTEQVAM ad dubia deueniamus, aliqua supponenda sunt fundamenta.

Primum, quid sit denunciatio: est enim manifestatio criminis facta superiori, vt remedium, aut correctionem, aut pœnam ex officio adhibeat, & differt ab accusatione, quia per accusationem petitur punitio, ac vindicta delinquentis, & ad ipsam præstandum compellitur, & obligatur iudex ab ipso accusatore: per denunciationem verò nil à iudice petitur, sed illius arbitrio, & officio relinquitur, vt faciat quòd debet, & viderit expedire.

2 Secundum fundamentum. Denunciatio est triplex: Euangelica, Iudicialis, & Canonica. Euangelica est illa, quæ fit superiori ad correctionem, & emendam ipsius peccatoris ordinata, itaut hoc sit principalis finis, & formale obiectum, quod intendit, qui denunciat, & cui denunciatur, & de hac dicitur quod fit superiori, non tanquam iudici, sed tanquam patri, & priuatæ personæ, id est, non vt exequatur partes iudicis, quæ sunt iudicare, & punire, sed partes, quas exequitur pater, & quilibet proximus, quæ sunt corrigere. Iudicialis est illa manifestatio criminis, quæ fit iudici de aliquo peccatore ordinata ad satisfactionem, & recompensam, id est, vt ipse peccator satisfaciat, & soluat, quod debet, siue id, quod debet, sit damnum, & interesse alicuius personæ particularis, siue sit aliqua pœna, vel multa, quæ fisco debetur, & ideo ista denunciatio aliquando est publica, id est, quæ fit ab officiali publico ad soluendam aliquam pecuniam publicam, quæ ex lege debetur. At quando est priuata, id est, quæ fit à persona priuata, ad satisfactionem priuati damni, & debiti. Hæc denunciatio dicitur iudicialis, quia fit secundùm formam iuris, & cum solemnitate iuris, scilicet in scriptis, & cum probatione facta ab ipso denunciante: quamuis non sit hoc necessarium, quia etiam de plano, & sine iuris forma fieri potest. Et licèt hæc denunciatio sit accusationi similis, & sæpè sub accumulationis nomine intelligatur: at verè differt ab accusatione propriè dicta, quia accusatio ordinatur ad punitionem, & vindictam publicam, & accusator, qui & actor est, tenetur probare sub talionis pœna. In denunciatione verò iudiciali non sic est, quia licèt fiat iudici, vt personæ publicæ, & aliquando ordinetur ad punitionem, id tamen fit à iudice ex officio. Denunciatio canonica est illa, quæ fit superiori ad impediendum mala, & damna, quæ ex peccato procedunt, siue sint in perniciem publicam, siue in damnum tertiæ personæ. Itaque finis, & obiectum, istius denunciationis est impedire, & reprimere mala & incommoda aliorum, vt per iudicem reprimantur. Dicitur canonica, quia iure canonico est inuenta, cuius est omnibus peccatis, & damnis animarum remedium adhibere: differt autem à iudiciali, quia illa ordinatur ad commodum, & interesse ipsius denunciantis, canonica verò ad euitandum damna.

3 Tertium fundamentum. Circa ista, quæ de triplici denunciatione dicta sunt, aduertenda sunt aliqua. Primum, quòd licèt alia sint denunciationum genera apud auctores: at omnia reducuntur ad ista. Item licet dicatur, nullam istarum denunciationem ordinari ad punitionem, & vindictam publicam, sicut accusationem, intelligitur quoad id, quod per se intendit, & ex natura sua denunciatio ordinatur: nam per accidens propter denũciati incorrigibilitatem, aut propter mali grauitatem, quod nequit aliter impediri, & propter alias causas, quæ possunt insurgere, benè potest ex denunciatione sequi, vt denunciatus puniatur, vel procedatur ad vindictam publicam, vel etiam si per se ordinetur ad punitionem propter bonum publicum, vt aliquando fit, adhuc differt ab accusatione, quia denunciator non petit talem vindictam, sed relinquit iudicis arbitrio, vt agat ex officio. Item nota, quòd licèt ista tria denunciationum genera sint distincta, aliquando tamen possunt coincidere, ita vt eadem sit euangelica ad emendam, & canonica ad vitandum damna; quia potest contingere, vt debeat homo duos, vel tres fines intendere, tamen verè differunt, & est diuersa forma in illis seruanda, & diuersa obligatio, ex Innocentio *cap. nouit, de iudic.* & Doctoribus iuris *ibi*, D. Anton. 3. *part. 9. cap. 9.* Syluest. *verb. denunciatio*, § 5. Soto *de sigillo, membr. 2. quæst. 5. & de iust. lib. 5. quæst. 5 art. 1. & quæst. 6. art. 2.*

DVBIVM I.

Quibus casibus obliget ex præcepto correctio fraterna.

1 QVia acturi sumus de denunciatione, ad cuius plenam intelligentiam oportet scire materiam de correctione, ideo puncta huius materiæ difficiliora præmittenda sunt. De correctione, & denunciatione agunt Doctores 4 *dist.* 19 *vbi* D. Thom. & 2. 2. *quæstione* 33. expositores sacræ Scripturæ. *Matth.* 18. Iurisperiti *cap. nouit, de iudic. & cap. si peccauerit 2. quæst.* 1. Summistæ *verbo correctio, & verbo denunciatio*, Sotus *membr.* 2. *de regendo secreto*, Nauarr. *capite* 24. & In aliis locis citandis.

2 Nota, certum esse apud auctores, quòd ad correctionem omnes erga quemlibet peccato mortali affectum tenentur sub mortali aliquibus concurrentibus conditionibus de præcepto naturali, & diuino, quia est opus misericordiæ, & maximè necessarium, & ad succurrendum maximæ necessitati, scilicet spirituali animæ: quæ necessitas corrigendi peccatorem, licet quando peccatum procedit ex malitia, & passione, non sit tam vigens, vt in plurimum, sicut necessitas succurrendi corporibus penuria, & fame periclitantibus: at quando peccatum procedit ex ignorantia, longè maior est correctionis necessitas. Quòd sit de iure diuino patet *Matth.* 18. Quòd sit de iure naturæ, patet; lex naturæ docet omnia, quæcunque fieri nobis volumus, alteri facienda; sed iuxta

natu

naturalem, & rectam rationem debent homines, quando errant, velle doceri, & ab aliis in ſpiritualibus ſibi opem ferri, quòd maximè correctio præſtat: ergo.

3 Secundò nota tres oportere aſſiſtant conditiones, vt præceptum hoc aſtringat.

Prima eſt certa peccati cognitio. Hæc eſt contra Adrianum 4. *mat. de correct. §. ſed hæc opinio*; vbi inquit, etiam cùm eſt probabile dubium, an proximus peccato adhæreat, eſſe præceptum de correctione: nam ad eleemoſynam corporalem non tantum teneor, cùm proximum extremè indigere certò noui, ſed dum probabiliter dubito. Sed verius oppoſitum, quia in corporibus nullum eſt periculum, ſi eleemoſyna non indigenti erogetur; at in ſpiritualibus nocet proximo, qui leuiter, & temerè iudicans eum eſſe in peccato, ipſum arguit. Ita tenent Sotus *membr. 2. quæſt. 2. concl.* 4. Nauar. *cap.* 24. Latinè *num.* 12. Hiſp. *num.* 17. Gabriel *ſuper can. lect.* 74. *litera C.* Viguer. *lib. inſtit. cap.* 12. §. 2. *verſ.* 9. Flores *materia de correct. dub.* 1. Hinc

4 Infertur, ſcientem per auditum, vel per rumorem, vel per ſigna dubia crimen fratris non teneri corrigere, quia non certò ſcit. Ita Viguer. notat tamen Sotus penſandas coniecturas facientes rem probabilem, & conditiones perſonarum; atque ita aliquando licere inſinuare fratri crimina ſua, de quibus rumor ſpargitur, dummodo fiat prudenter.

5 Secunda conditio, opportunitas ex parte perſonæ, & temporis, ex parte perſonæ (inquam) vt non ſit alius qui commodiùs corrigere poſſit, poſſit (inquam) de potentia proxima, nam licet norim alios adeſſe, qui meliùs id præſtare valeant, vt eſt Prælatus, vel Doctor, at ſi video negligentes eſſe, teneor corrigere, ſicut ſi alij potentiores ad ſubueniendum extremè indigenti, id negligant, teneor ſubuenire. Ita Sotus *vbi ſupra, verſ. tertia, & poſtrema*, Palud. 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 3. *art.* 2. Adrianus *vbi ſuprà. §. ſed hæc opinio*, Nauar. *cap. inter verba, corol.* 59. *n.* 626. Tabiena *verb. correctio, num.* 6. Nauar. *in ſumma, c.* 24. Latinè *num.* 12, Hiſpan. *num.* 17. Turrecrem. 2. *quæſt.* 1. *cap. ſi peccauerit, num.* 13. Gabriel *vbi ſupra, litera E*, Richard, 4. *diſt.* 19. *art.* 1. *quæſt.* 1.

6 Opportunitas ex parte temporis; oportet enim correctionem fieri tempore opportuno, ſi enim hominem recenti iniuria affectum ſedare velis, importunum tempus eſt. Item, qui correctionem differt, eo quòd tempus opportunius ad id fore ſpectat, rectè agit, vt docet D. Auguſt. 1. *de ciuit. Dei, cap.* 9. Abul. *cap.* 18. *Matth. q.* 95. *ad* 3. Torrecrem. Tabien. *vbi ſuprà*, Armil. *verbo correctio, num.* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2. Durand. 4. *diſt.* 19. *quæſt.* 3. *art.* 3. Gabr. *vbi ſuprà* Alenſ. *lib.* 2. *tit.* 6. *cap.* 4. Sed nota hoc eſſe intelligendum, quando non timetur nocumentum mortale, vel quando ſperatur plenus fructus totalis emendæ, qualis ex præſenti correctione non ſperabatur. Ita Corduba *ſuper membr.* 2. *quæſt.* 2. *condit.* 4. Soti; nā ſi tunc eſt tempus opportunum, & non ſperatur maior correctio in alio tempore, immò continuabit peccatum illud per nouum peccatum, vel aliud peccatum contrahet, non poteſt licitè eius correctio differri ad tempus opportunius, vel vt alius meliùs corrigat, vt docet *ibi* Corduba, & Adrian, *vbi ſuprà*.

7 Hinc colligitur licere mihi aliquando permittere peccatorem in maiora labi crimina (non quidem in aliorum peccatorum pœnam; quia non pertinent ad iudicium humanum puniri iſta via) ſed vt cautiùs reſurgat: nam cùm correctio ſit propter fratris emendam, eo modo facienda eſt, quo potiùs ad eum finem conducat. Ita Sotus *vbi ſuprà*, paulò ante quintam concluſionem. Nauar. *cap.* 24. Latin. *num.* 15. Hiſp. *num.* 19. & *cap. inter verba, corol.* 59. *num.* 629. Vnde infert licere permittere peccata furta minutiora, vt propter illa pœnas dantes à grauioribus caueant.

Vltima conditio eſt, modò ſit ſpes emendæ; circa hanc eſt diſputanda grauis quæſtio, de qua *infrà*.

DVBIVM II.

Quæ ſit materia, de qua teneamur corrigere.

De hac re duplex eſt ſententia.

1 Prima dicit ſolum eſſe peccatum mortale: at verò corrigere de venialibus, eſſe conſilium. Ratio, quia Chriſtus iubet denunciari Eccleſiæ: at hoc non procedit in venialibus; ergo. Ita Palacios ſuper illud Matth. 18. *ſi peccauerit in te*. Abul. *ibi quæſt.* 82. Palud. *quæſt.* 3. *art.* 2.

2 Secunda ſententia tenet oppoſitum. Sit pro reſolutione.

3 Prima concluſio. Peccatum etiam mortale omnino præteritum non eſt materia neceſſaria correctionis, ſed peccatum mortale quodammodo pendens in futurum, ita ſcilicet, vt maneat aut pertinacia, aut periculum iterum peccandi. Probatur, quia ceſſante fine, ceſſat neceſſitas medij: ergo cùm finis correctionis ſit fratris emenda, vbi emendatus eſt, non eſt neceſſaria. Ita gloſſa *cap. ſi peccauerit*, 2. *quæſt.* 1. Sotus *membr.* 2. *quæſt.* 2. *concl.* 2. Corduba *in annotatione ſuper iſtam quæſtionem, & concluſionem*, Syluest. *verbo denunciatio, quæſt.* 1. Angel. *ibi num.* 1. & *verbo correctio, num.* 1. Tabien. *verb. correctio, num.* 6. Abul. *cap* 18. *Matth. quæſt.* 83. vbi optimè notat, quòd licèt peccatum præteritum maneat reatu, ſcilicet, quia de illo delinquens non doluit, non eſt materia neceſſaria correctionis, ſed tantùm de conſilio, niſi actu maneat peccatum ſiue per frequentationem, ſiue per continuationem eiuſdem actus, vel propter periculum recidiui. Ratio, quia ad hoc vt quis alterum corrigat, oportet eius peccatum norit, ſed quando tantùm manet peccatum, quoad reatum, ſolus delinquens nouit; poteſt enim eſſe, vt in corde doluerit.

4 Secunda concluſio. Non tantùm teneor corrigere, quando peccatum procedit ex ignorantia, vel paſſione; ſed etiam quando procedit ex malitia, teneor ſub mortali corrigere, ſi citra graue damnum poſſum. Patet, nam eleemoſyna corporalis obligat etiam in graui neceſſitate, dum quis habet ſuperfluum, ſed dum proximus peccat ex malitia graui neceſſitate laborat, quia difficilè abſque correctione emendatur, & alter cenſetur habere ſuperfluum, ſiquidem ſine graui detrimento poteſt opem ferre corrigendo, ergo. Ita Sotus *vbi ſupra, concl.* 8. quamuis contrarium teneat Nauar. *cap.* 18. *addit. ad n.* 17. *cap.* 24. ſed in Lat. *eodem cap. num.* 13. vbi illam additionem intexit, id ſuſtulit.

5 Tertia concluſio. Quando peccatum procedit ex ignorantia probabili, quæ peccatum excuſauit, non teneor corrigere, quia nulla interfuit culpa, v.g. ſi videam Petrum omittere ſacrum in die feſto, putantem non eſſe feſtum, vel edere carnes die Veneris ex obliuione. Ita Angel. *verbo correctio, num* 6. Nauar. *add. 1. citata*, vbi addit, me non teneri admonere eſſe feſtum, vel diem Veneris, niſi ſim eius paſtor, quia ignorantia hæc non eſt iuris, ſed facti, cuius liberatione, nec extremè, nec grauiter eget. Vide quæ de hac re latè dixi *lib.* 2. *de matrim. diſp.* 18. *à n.* 2. *ad* 10.

6 Quarta concluſio. Probabilius eſt eſſe peccatum mortale non corrigere veniale, quando illud contrahens periculo probabili exponitur peccandi mortaliter: at cætera venialia non corrigere non eſt peccatum in perſonis priuatis. Patet prima pars, vt ſi videam aliquem colloquentem cum fœmina, vel ingredientem domum ſuſpectam, ita vt venialiter delinquat, ſi ego credam eſſe periculum probabile, vt ille mortaliter delinquat: nam in corporalibus non tantùm teneor ſubuenire ei qui in foueam lapſus eſt, ſed ſi videā ipſum lapſurum in foueam, ni opem feram, teneor ſub mortali ſubuenire: ergo. Ita Sotus *vbi ſuprà, concl.* 3. Gabr. *ſuper can. lect.* 74. *litera E*, Turrecrem. *cap ſi peccauerit* 1. *quæſt.* 1 *num.* 17 Syluest. *verbo correctio, quæſtione* 1. Armil. *ibi num.* 3. Angel. *num.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *cap.* 6. §. 2. Viguer. *lib. inſtit. cap.* 12. §. 3. *verſ.*

vers.6.Nauar. cap.24.Lat. num.12. Hisp. num. 17. & hoc non tantùm est verum, quando veniale de se est periculosus lapsus in mortale, sed etiam, quando tale periculum imminet ex multiplicatione venialium. Ita Turrecrem. Viguer.D.Anton.Gabr.

7 Quinta conclusio. Peccatum veniale est non corrigere consuetudinem contrahendi venialia non periculosa, vt leuia mendacia, &c. Ratio, quia hæc venialia sunt aliqualis fratris tutna, & in his corrigere est quodammodo fratrem lucrari. Ita Sotus *vbi suprà*, contra plures tenentes solùm esse consilium de horum venialium correctione. Hi sunt Abulens. Turrecrem. Viguer. D.Anton.Gabriel.

8 Vltima conclusio. Prælati, qui possent plebem suam à leuibus iuramentis purgare, aut ab aliis consuetudinibus peccandi venialiter, tenentur id facere sub mortali. Ratio, quia cùm Prælato ex officio incumbat cura Reipublicæ, tenetur sub mortali consulere notabili damno ipsius, & venialia, licèt in singulis sint notabile damnum; at quando sunt frequentia in Republica, magnt momenti est illa extirpare. Ita Sotus *ibi*. Vnde infert, quòd licèt regulæ alicuius religionis, vt D. Dominici, non obligent ad vllam culpam: at verò Prælatus, qui videns regulas passim violari, huic damno non consuleret, si posset, peccaret mortaliter, quia grauiter in suo officio deficeret.

DVBIVM III.

An sit peccatum omittere correctionem timore mortis, vel alio iusto.

Triplex est sententia.

1 Prima dicit esse peccatum mortale, quia præponitur bonum temporale saluti spirituali fratris. Ita D. Thom. 2. 2.*quæst*.33. *art*. 2. *ad* 3. & innuit *ibi* Caietan. Idem tenent Syluest *verbo correctio*, *quæst*.1. Tabien.*n*.6. Armil. *num*.3. Angel. *num*.1. Abulens. *cap*. 18. *Matth. quæst*.93 *ad* 3.Turrecr. 2.*quæst*.1.*cap.si peccauerit*, *num* 6. Gabr.*lect*.74. *in can.litera F*, Richard. 4 *dist*. 19 *art*. 2.*q*.3. *ad* 1.D. Anton. 2. *parti tit*.9.*cap*.6 §.2.Adrian. 4. *Matth. de correct*.§.*ad rationes in solutione ad secundam confirmationem tertij*, Margar. *fol*.114,

2 Secunda sententia dicit esse peccatum veniale, nisi frater mea correctione extremè indigeret. Ita Areualo *tract.de correct.concl*.5.& 6 *in* 6. *controuers*. quem refert, ac sequitur Cordub.*annot.super* 6.*conclus.Soti*, *in membr*. 2.*quæst*.2. & *lib*.1.*quæst*.*q*.26.& *in summa*, *quæst*.56.

3 Tertia sententia dicit nullum esse peccatum.

4 Pro resolutione sit prima conclusio. Quando timor leuis, vel aliqualis respectus humanus non omnino amouet à correctione, sed aliquantulum retardat, & negligentiorem facit, est peccatum veniale ratione negligentiæ. Ita D.Thom. *vbi suprà*, quem reliqui sequuntur, vnde in hac omnes conueniunt.

5 Secunda conclusio. Si proximus extremè mea indigeat correctione, v. g. si hæreticus disseminaret hæreses, quibus per ignorantiam aliqui assentirent, & non esset, qui posset, aut vellet instruere, nisi ego, si crederet meam correctionem profuturam, teneor etiam cum mortis periculo corrigere. Ratio, quia præceptum charitatis postulat, vt casu necessitatis extremæ, præferatur vita proximi spiritualis meæ corporali. In hac conclusione omnes conueniunt.

6 Tertia conclusio. Etiam extra casum necessitatis extremæ tenetur Prælatus corrigere subditos, etiam cum dispendio propriæ vitæ, quando speratur correctionem profuturam. Ratio, quia ad id non tantùm tenetur lege charitatis, vt reliqui, sed etiam lege iustitiæ, & ex officio. In hac conclusione videtur aperte conuenire Sotus cum prima sententia *membr. secundo*, *quasi*.2.*concl*.6.*initio*,& *in fine*,& tenet expressè *conclus*.7. Idem Corduba *vbi supra*, & Flores Theologiæ *mat.de correct. difficult. prima*, Patet etiam ex illo Christi Domini, Ioan.10.*Bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis*, *mercenarius autem fugit*; & in hoc casu intelligitur D. Thom. pro prima sententia citatus.

7 Vltima conclusio. Probabilius est personas priuatas nullam contrahere culpam, si timore mortis, aut amissionis notabilis famæ, aut honorum exteriorum, cessent à correctione citra casum extremæ necessitatis, quamuis certum sit correctionem profuturam. Ratio, quia priuatus homo sola charitatis lege tenetur corrigere: atlex charitatis non tanto obligat dispendio citra extremæ necessitatis casum, vt patet à simili in eleemosyna corporali. Ita Sotus, & Flores *vbi suprà*, Nauar *capite inter verba*, *corol*. 59. *num*:63 1. & *in summa*, *capite* 24. Hispan. *num*.18.& 20.Lat. *num*.21.

DVBIVM IV.

An personæ priuatæ, vel saltim Prælati teneantur inquirere peccata, quæ corrigant.

1 Circa personas priuatas communis est omnium sententia, quòd non tenentur inquirere, sed satis esse, cùm sibi occurrent corrigere. Ratio, quia cùm debetur aliquid non certæ personæ, sed communiter omnibus proximis, non oportet quærere, quibus impendamus, sed occurrentibus impendere satis est. Ita D.Augustinus, quem refert, ac sequitur D.Thomas 2.2.*quæst*.33. *art*.2 *ad* 4. Abul. *cap*.18. *Matth. quæst*.95. *ad* 4.Syluest. *verbo correctio*,*q*.2.Tabien.*ibi*,*num*.3 Armil.*num*.3 Angel. *num*.1. Turrecrem. *cap. si peccauerit* 2. *quæst*.1. *num*.14. Gabr.*lect*.74. *in canon. lit.R*,D.Anton.2.*p.tit*.9.*cap*.6.§.2. Viguer.*lib.instit.cap*.12.§.2. *vers. septimo* .Adrian.4. *mat. de correct*.§.*ad rationes*, *vers. ad primam confirmationem*, Durand. 4.*dist*.19. *quæst*.3.*art*.3. *ad* 2.Caiet. & Sotus *vbi suprà*,Flores *mat de correct.diff*.3.

2 At de Prælatis est dubium: quia Caiet.2.2.*quæst*.33. *art*.2.& Flores *vbi suprà*, negant Prælatum teneri præcepto correctionis fraternæ, plus quàm quemdam de plebe, inquirere peccata; sed quæ corrigat; tantùm enim tenetur ex præcepto iustitiæ inquirere tanquam iudex, vt puniat.

3 Nihilominus sit conclusio. Prælatus præter iustitiæ præceptum, quo tenetur tanquam iudex diffamatos de crimine inquirere, & punire, tenetur præcepto correctionis fraternæ oculatiùs vigilare super gregem, quàm priuati, & inquirere crimina, non quidem ordine iudiciali, vbi non præcessit infamia, sed tenetur esse magis attentius, vt nolle possit subditorum crimina, vt fraternaliter corrigat. Ratio, quia quod debetur alicui determinatæ personæ, oportet quòd ei impendamus, non expectantes, quod nobis occurrat, sed debitam solicitudinem habentes, vt eum inquiramus sed Prælatus debet ex officio cuilibet, cui incumbit habere specialem curam erga illam, & eius saluti spirituali consulere: ergo. Secundò probatur, quia Prælatus tenetur ex præcepto correctionis exponere vitam, vt corrigat oues in casu, quo priuatus non teneretur: ergo similiter tenetur aliam maiorem adhibere curam ad corrigendum. Ita tenent D. Thomas Abul.Tabien.Torrecr.Gabriel D.Ant.Viguer.Adrian. *vbi sup*. Sotus *membr*.1. *quæst*.3. *concl*.3. Corduba *in annotatione super eandem conclusionem*.

Sed notanda sunt hic duo.

4 Primum cum Caiet.& Corduba *vbi suprà*, non oportere, vt Prælatus sit plus debito solicitus in inquirendo, sed moderatè id agat, ita vt non sit notabiliter negligens secundùm casus occurrentes & probabiles coniecturas, ne nimia suspicio illum exosum reddat.

5 Secundò nota patremfamilias non posse corrigere vxorem, nec filios, nec familiam correctione iudiciali, & coërcitiua, nec potest pœnas legis infligere. Vnde non tenetur arcere seruum à concubina, expellendo cum

cum domo, nisi fortè propter scandalum, nec tenetur compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ, sed tantùm tenetur fraternaliter corrigere, maiori tamen vinculo, quàm extraneos. Ita Sotus *d.q.3.concl.4.* Aragon. 2. 2. *quæst.33. art.5.* Notat tamen Corduba *in annotatione super illam*, teneri corripere filios, & familiam, non tantùm charitatiuè mouendo, sed puniendo punitione domestica: non verò iudiciali.

DVBIVM V.

An secreta monitio debeat precedere denunciationem.

1 NOta in hoc dubio maximè attendendum esse, an peccatum sit publicum, an secretum, & an sit in damnum aliorum, vel tantùm in damnum ipsius peccantis, & an peccatum, vel damnum pendeat in futurum, vel non pendeat.

2 Prima conclusio. Quando peccatum est publicum, siue sit in damnum aliorum, siue non, potest absque monitione præuia secreta denunciari. Ratio, quia per tale peccatum facta est iniuria Reipublicæ propter scandalum, & malum exemplum, & sic non sat est, vt ipse peccator emendetur ad quod ordinetur correctio, sed requiritur etiam publica satisfactio, *c. sed illud, dist. 45. c. si peccauerit 2. quæst. 1.* vbi id tenet Arch. & Turrecrem. *num. 14.* D. Thom. 2. 2. *q. 33. art. 7. & 4. dist. 49 quæst. 2. art. 3 quæst. 1. ad 2.* Abulens. *cap. 18. Matth. quæst. 97.* Dur. *eadem dist. quæst. 7.* Richard. *art. 3. quæst. 1.* Viguer. *lib. inst. capit. 12. §. 2. vers. septimo*, Adrian. *4. quæst. de correct. §. pro huius decisione.*, Sotus *membr. 2. q. 4. statim in principio.* Corduba *ibi*, Gabr. *lect. 74. in can. litera R*, Lyra super illud Matth. 18. *Vade, & corripe eum*, D. Anton. *2. p. tit. 9. cap. 6. §. 4.* Armil. *verbo correctio, num. 4* Angel. *verbo denunciatio, n. 2.* Margar. *confess. fol. 115.* Syluest. *verbo denunciatio, quæst. 3. & verbo correctio, quæst. 5.* Flores theolog. *mat. de correct. difficult. 4.* Nauar. *cap. 24.* Hisp. *num. 21* Lat. *num. 14.* Palud. *4. dist. 19. q. 4.* Nauar. *lib. 2. de rest. cap. 4. num. 177.*

3 Circa hanc primò nota, intelligi de peccato publico, quod est notorium notorietate facti, quod scilicet nulla tergiuersatione celari potest: nam alia etiamsi probabilia sint, & infamia laborent, nō sunt continuò publicè corripienda. Ita Sotus *vbi supra*, vide *cap. 3. de inquis. dub. vlt.*

4 Secundò nota circa hæc peccata publica, aliud esse dicendum antequam superior iubeat sibi denunciari, & postquam iussit: nam antequam id iubeat, licèt denuncianda sint, etiamsi fratris correctio speretur, vt scandalo consulatur, si tamen quia per solam monitionem remedium adhibere posset, vt peccator emenderur, & Reipublicæ fiat satisfactio, vt corripiendo ipsum publicè, vel suadendo ipsi pœnitentiam publicam, vel publicam & notabilem vitæ mutationem, tunc potest cessari à denunciatione, Syluester. Armilla, Margar. *vbi suprà*, Corduba super Sotum *membr 2. quæst 4. concl. 1.* Nauar. *suprà*, qui addit posse etiam in hoc casu denunciare, imò si esset Prælatus, vel fiscus, vel habens ex officio, tenetur in hoc casu denunciare, & punire postquam iussit superior, etiam in hoc casu tenetur quis denunciare, quia aliàs iuri superioris, quo publicorum est iudex, derogaretur, Syluest. & Margar.

5 Secunda conclusio. Quando crimen est secretum, at contra bonum publicum, vt proditio vrbis, hæresis, crimen læsæ maiestatis, &c. est statim denunciandum sine præuia monitione. Ratio, quia periculum est maximum, commune, & in his communiter non speratur emenda per secretam monitionem, & bonum commune præferendum est famæ proximi, quæ est bonum particulare. Ita D. Thomas, Abulens. Margar. Palud. Sotus, Flores, Viguer. Angel. Syluest. Richard. D. Anton. Durand. *vbi suprà*, Turrecr. *vbi suprà, num. 29.* Lyra super illud Matth. 18. *Amen dico vobis*, Tabien. *verbo correctio, num. 2.* Gabr. *vbi suprà litera S.* Nauar. *cap. 25. num 33. & capite 28. numero 56. & cap. 24.* Hispan. *num. 24* Lat. *num. 14. & cap. inter, verbo corol. 58. num. 621.* Armil. *verbo correctio, n. 4.* Castrusa *lib. 2. de iust. hæret. punit. cap. 25.* Simancas *lib. de institut. cap. 42. num. 10.* Host. *tit. de hæret. colum. 4.* Innocent. *cap. 1. de testib. cogen.* Villadiego *tract. de hæret. q. 6.* Pigius *lib. 1. Eccles. hierarch. cap. 4.* D. Leo *serm. 4. de collectis*, Nauar *suprà, & num. 194.* Perez *lib. 8. ordinam. tit. 9. lib. 1. fol. 224. pag. 2*

6 Circa hanc nota primò, quòd si quis firmiter, & certissimè sciret huiusmodi peccatorem etiam hæreticum per secretam monitionem omnino corrigendum esse, debere secretè admonere, & desistere à denunciatione. Regulariter tamen hoc credendum non est, & ita procedendum statim ad denunciationem, & similiter, vbi dubium aliquod esset, an prodesset monitio secreta. Ita D. Thomas, Abulens. Nauar. Sotus, Corduba, Margar. Syluest. Viguer. Castro, Nauarra, Simancas, Gabr. Flores, Tabien. Armil Angel. Turrecrem. Durand. & est contra Richard. *vbi suprà*, & D. Anton. *dict. §. 4. in fine*, vbi dicunt in hæresi, & criminibus contra bonum commune teneri quempiam priùs corrigere, si probabiliter credatur emenda, & semper id esse credendum nisi per signa probabilia contrarium videatur.

7 Secundò nota, esse conclusionem intelligendam de hæreticis pertinacibus, tales enim statim sine præmonitione sunt denunciandi, tum quia de talium emenda non est præsumendum: tum quia non sunt propriè fratres euangelici; at verò cum hæreticis non pertinacibus, qui nec propriè dicuntur hæretici, qui ex errore, vel simplicitate tenent aliquas hæreses, vel superstitiones, seruandus est ordo euangelicus, sicut cum aliis peccatoribus. Ratio, quia cùm isti non ex malitia peccent, parati sunt corrigi. Item ad Titum 3. *Hæreticum post vnam, & alteram correctionem deuita*, vbi Ambros. Chrysost. & Theoph. dicunt loqui de corrigibilibus. Item quia isti verè non sunt hæretici, cùm ad hæresim pertinacia requiratur. Ita notat Nauar. *num. 169. & 209.* & idem dicit de illis, qui inter concionandum, & disputandum ex incuria errorem dicunt, quos certum est non ex animo esse hæreticos. Idem notat Cordub. *vbi supra*, Perez *vbi suprà, pag. 1.* & Castro *supra concl. 2.* Imò hic dicit teneri priùs admonere secretò, non tantùm in hoc casu, sed etiam quando dubitat, an ex malitia, vel ignorantia dixerit hæresim, nisi suspicio violenta sit, quod ex malitia dixerit, & potest imminere ex mora, vel taciturnitate aliquod periculum Reipublicæ.

8 Tertiò nota, magnum esse discrimen inter hæc crimina, quando sunt omnino occulta, & improbabilia, & quando sunt occulta, probabilia tamen: nam in hoc casu possunt denunciari iudici, vt iudici, vt puniat: at in priori solùm possunt denunciari ei, qui posset prodesse, & non obesse, id est, iudici tanquam patri, vt remedium adhibeat, non autem vt iudici, vt puniat. Ita D. August. & habetur *cap. hoc videtur 2. 2. quæst. 5.* Idem respondit Adrianus antequam esse Papa consultus de hac re, vt refert, & sequitur Sotus *d. memb. 2 quæst. 4 post secundam conclusionem, vers. nihilominus*, & Cordub. *ibi*, & etiam Sotus *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. post quartam conclusionem*, Flores *vbi supra*, Durandus *quæst. 4.* Palud. *quæst. 4.* Syluest. *verbo correctio, quæst. 5.* Angel *verbo denunciatio, in principio*, Tabien. *ibi, num. 2.* Gabr. *d. lect. 4. litera T.* Sed nota hoc esse limitandum, quando hoc sufficit ad remedium; quando verò id non sufficeret, possent denunciari iudici, vt iudici, dicendo, me id probare non posse, sed vt iudex ex suo officio prouideat, & inquirat. Ita notat Sotus *lib. 5. eod art 2.* & Corduba *vbi sup.* Notat etiam Sot. *d. memb. 2. eod. vers. cit.* quòd quando crimen est occultum in damnum priuatæ personæ, ad quod cauendum nec sufficit monitio, nec denunciatio facta iudici, vt patri potest manifestari illi priuatæ personæ, cui damnum imminet, & illa potest dicere iudici, vt iudici, vt se protegat.

9 Tertia conclusio. Quando peccatum occultum est in damnum tertiæ personæ priuatæ, & damnum in futurum pendet, vt si pateretur mors, &c. vel si secretò noui latrocinium, qui furatus est bona proximi, &c. tunc teneor secretò corrigere, vt restituat, vel cesset à voluntate occidendi, si est spes certa, quòd cessabit à damno; sin minus, teneor superiori denunciare, si absque meo detrimento possum. Ratio, quia teneor proximum liberare à periculo, si possum, & licèt sequatur damnum peccantis, melior est conditio patientis iniuriam. Ita Sotus *vbi suprà, vers. si verò.*

10 Circa hoc nota primò, in his criminibus secretis, & perniciosis detegendis cauendum esse vt quàm minimo possit fieri famæ dispendio detegantur, vt si damna publica, aut priuata euitari possunt per reuelationem in genere, non fiat reuelatio in particulari, & si fieri potest non est reuelanda persona, si satis sit reuelare crimen, vt alia via euitare damnum. Ita Sotus *vbi suprà, post. secundam conclusionem, vers. verum est*, Nauar. *cap.* 18. *num.* 57. *& cap. inter verba, corol.* 59. *num.* 123. Nauar. *num.* 190.

11 Secundò nota, in hac denunciatione esse ponderandum damnum, quod peccatori sequitur ex infamia, & quod ipse vult inferre, quia si illud sit magnum, hoc autem leue, non est denunciandus, quia maiori malo obuiandum est, licèt melior sit innocentis conditio. Ita Palud. & Adrianus, *vbi suprà*, Nauarr. *cap.* 25. *n.* 42. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 6. Nauarra Turrecrem. *vbi suprà, num.* 30. D. Thom. *l.* 4. *dist.* 19. *quæst.* 2 *art.* 3. *quæst.* 1. *ad* 2. *argumentum* & Gabriel *vbi suprà, littera S.* D. Anton. *d.* § 4. Cordub. *membr.* 2. *quæst.* 4. *super conclusionem* 3. vbi addit, quòd nec tale peccatum occultum, etiamsi sit probabile, potest vllo modo denunciari, vel iudicialiter ad pœnam accusari, nisi quando inde maius bonum probabiliter speratur, quàm sit fama ipsius peccatoris, quæ ex tali denunciatione periclitatur.

12 Tertiò nota, quòd sicut in hoc casu quilibet potest denunciare, maiori ratione potest ipse læsus, cui imminet periculum, quamuis tam leue possit esse damnum suum, & alterius infamia tam grauis, vt potius deberet tacere, quàm denunciare. Ita Syluest. *vbi suprà.*

13 Vltima conclusio. Quando peccatum est secretum, & in solum peccatoris damnum, tenemur ante denunciationem secretò corrigere, si spes sit emendæ; quando verò talia spes non est, an sit statim denunciandus *in sequentibus.* Hæc conclusio est omnium Doctorum, & patet *Matth.* 18. & ratio est, quia semper est proximi fama seruanda, quando seruari potest absque animæ detrimento.

14 Ex his sequitur discrimen inter peccatum, quod est in aliorum damnum, & illud quod est in damnum solius peccatoris, quòd in illo casu si dubitatur aliquo modo de effectu correctionis fraternæ, potest illa prætermissa statim fieri denunciatio; nam correctio tantùm habet locum, vbi firmiter profutura creditur, vt ex dictis patet: in hoc verò casu si dubitatur de effectu correctionis, non ideo statim est denunciandus, vt *infrà* dicetur.

DVBIVM VI.

An quando crimen est occultum, & tantum in peccantis damnum, & secreta monitio non prodest, teneamur vltrà procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum.

IN hoc dubio tria sunt certa.

1 Primum est, quando crimen non est omnino occultum, sed probabile, & secreta monitio non prodest; adhibendi sunt testes, vnus, vel duo, antequam denuncietur Prælato, si est spes, quod per talium testium inductionem corrigetur. Patet expressè *Matth.* 18. & fatentur omnes Doctores citandi, quod intelligitur,) vt docent Turrecrem. & Richard. *vbi infra*) exceptis illis casibus, quibus dictum est *dub. præced.* statim ante secretam etiam monitionem veniendum esse ad denunciationem.

2 Secundò est certum, quòd si talis per testium inductionem non corrigitur, est denunciandus Prælato, si est spes emendæ: patet *Matth.* 18. *Si te non audierit, dic Ecclesiæ*, & fatentur omnes citandi.

3 Tertiò est certum, quòd crimina publica, etiam quæ non sunt in aliorum perniciem, & etiam occulta in aliorum damnum, si per secretam monitionem non potest ipsis consuli, esse denuncianda Prælato, illa, vt scandalo consulatur; hæc verò vt proximi indemnitas seruetur: patet ex dictis *dub. præced.*

4 Grauis tamen difficultas est, an peccata omnino occulta, quæ in nullius nisi in peccantis damnum vergunt, sint corrigenda coram vno, vel duobus testibus, quando secreta monitio non prodest, & si non hoc sufficiat, sint Prælato denuncianda de præcepto. Quadruplex est sententia.

Prima tenet, quòd dum peccatum est omnino occultum, quòd probari non potest, vtpote quia solus, qui admonuit, illud nouit: si secreta monitio non prodest, illic sistendum, nec adhibendi sunt testes, nec denunciandum quoad vsque sint aliqua indicia, vel testes, per quos conuincatur. Ratio, quia quando peccatum est omnino occultum, frustrà videntur adhiberi testes, nam vel ad probandum præteritum crimen; & hoc non, quia probari nequit; vel ad obseruandum peccatorem, si in futurum ceciderit, & hoc est iniuriosum, quia teste D. Augustino, non debemus esse explotatores vitæ alienæ. Ita Altisiod *lib.* 3. *tractat* 25. *cap.* 2. Durand. 4. *distinct.* 19. *quæst.* 4. qui addit, posse tale peccatum secretum sine testium inductione reuelari Prælato in secreto tanquam patri, qui possit prodesse, & non obesse. Sed de veritate huius addita dicam *infrà dub.* 9.

5 Secunda sententia huic affinis est, quòd licèt peccatum sit soli admonenti cognitum, si tamen aliquo modo probari potest, vel per detectionem rei, v. g. si ego solus scio, Petrum esse concubinarium, & probare possum, quia pro comperto habeo, concubinam domi retinere, vel quia possum inducere testes, qui peccatum iteratum possunt videre, tunc teneor seruare ordinem euangelicum, scilicet, adhibere testes, & tandem denunciare. Si tamen nullo pacto probari crimen istud potest, sistendum in secreta monitione. Ita Adrian. 4. *mat. de correct. §. fin.* Gabr. *lect.* 74. *in can. littera T. & Z.*

6 Tertia opinio est in alio extremo, scilicet tale crimen esse denunciandum Prælato, quando secreta monitio non profuit, etiamsi non sit spes, quòd per correctionem Prælati emendabitur, imò peruertetur. Ratio, quia prodest talis denunciatio ad aliorum terrorem, & vt facilitas peccandi caueatur. Ita Panorm. *cap. nouit, de iudic.*

7 Vltima sententia tenet etiam in occultis esse secundum ordinem euangelicum, modò sit spes emendæ. Pro resolutione sit.

8 Prima conclusio. Quantumcunque peccatum sit occultum, & in solitus peccantis damnum, si spes emendæ sit per adhibitionem testium, vel denunciationem, tenemur, quando nostra correctio non prodest, adhibete vnum, vel duos testes, & coram illis corrigere; & si hoc non profit, denunciare Prælato. Probatur, quia indistinctè, & vniuersaliter loquitur Christus Matth. 18. *si peccauerit in te*, id est, te sciente, vt communiter explicat Sancti. Item, quia lex naturæ hoc docet, vt ad liberandum à maiori malo, scilicet morte animæ fiat iactura in fama. Alias rationes vide in Soto *vbi suprà.* Quòd verò manifestatio coram testibus debeat præcedere denunciationem, quæ fit Ecclesiæ patet primò, quia ita habetur *Matth.* 18. & ratio huius ordinis est, quia consulendum est saluti proximi, quàm minimo id dispendio famæ fieri possit. Et ita si ad eius correctionem sat est,

pecca

peccatum detegere, vni vel duobus, non est Ecclesiæ detegendum; quia hoc esset omnino prodere famam illius. Hæc conclusio est contra primam & secundam sententiam: illam tenent D.Thom. 2.2.*quæst.* 33. *art.* 8. & *ibi* Caiet. Sotus *memb.* 2. *quæst.* 4 *concl.* 5. Corduba *circa eandem conclusionem*. Margar. *fol.* 115. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 5. Armil. *num.* 5. Tabien. *num.* 7. Angelus *verbo denunciatio num.* 2. Flores *mat. de correct. difficult.* 6. Hugo super illud Matth. 18. *si te non audierit* Nauar. *cap.* 24. Hisp. *num.* 21. Lat. 14. & *cap. inter verba, corol.* 59. *n.* 624. Richard. 4. *dist.* 19. *artic.* 3. *quæst.* 2. Turrecrem. *cap si peccauerit* 2. *quæst.* 1. *num.* 31. & Hugo *ibi*, Abulens. *Matth.* 18. *quæst.* 206. *corp.* & *ad* 1. Palud. 4. *dist.* 19. *q.* 4. D.Antoo. 2. *p. tit* 9. *cap.* 6. §. 4. Nauarr. *lib.* 2. *de restit. cap.* 4. *num.* 135. in secunda editione.

9 Secunda conclusio. Quando tale peccatum est omnino occultum, & non est in damnum alterius, si nulla est spes emendæ, non sunt adhibendi testes, nec facienda denunciatio Prælato. Ratio, quia tali casu est facienda denunciatio euangelica, cuius finis est fratris emenda: ergo si hæc non speratur, desistendum est omnino, aliàs frustrà fieret. Ita tenent D. Thomas, Caietan. Sotus *concl.* 6. & super illam Corduba, Margarita, Syluest. Flores, Tabiena, Abulens. Palud. Nauarr. Turrecrem. *vbi suprà*. D. Anton. *suprà*. Nauarr. *suprà*.

10 Tertia conclusio. Licèt tale crimen, quod non vergit in alterius damnum, sit probabile, quia scilicet tribus, aut quatuor est notum, si non speretur emenda, non est denunciandum. Ratio, quia etiam in hoc casu procedendum est ad denunciationem euangelicam: nam adhuc intra latitudinem occultorum computatur tale crimen, cùm alios non scandalizet ratione publicitatis, nec alteri noceat. Et similiter, post denunciationem probabiliter constat, quòd si conuincatur, ibit in perditionem, non est conuinceodus. Ita docet Caietan. *vbi suprà*. Idem apertè colligitur ex Syluestro, & Anton. *vbi suprà*; dicunt enim, quòd si delictum probari possit, & speretur correctio, denunciari debet Prælato, vt est persona publica: ergo quando non speratur correctio: non est denunciandum, licet probari possit.

Sed notanda sunt hic aliqua.

11 Primum est, vt monitio secreta non prodesse dicatur, non satis est, vt semel fiat, & non prosit, sed oportet iterò, atque iterum fieri, quandiu speratur correctio per illam: non tamen est necesse expectare tempus longissimum, sed ad arbitrium boni viri. Ita D. Thomas. *d. art.* 8. *ad* 1. Syluest. Tabien. *vbi suprà*, Abul *d. q.* 106. *ad* 1. Sotus *vbi suprà post quintam conclusionem, paulo ante solutionem ad* 1. D. Antoo. *vbi suprà*, Nauarr. *num.* 136.

12 Secundò nota, quòd licèt frater non emendetur per secretam correctionem, non subinde desperandum est quominus emendari possit per testium inductionem; quia adhibitis testibus, aut confundetur, & emendabitur, aut metuens ne capiatur in crimine, cautiùs viuet. Ita Sotus *ibi*.

13 Tertiò nota, quòd quamuis frater nec secretò, nec coram testibus admonitus emendetur, non subinde desperandum est quominus per denunciationem corrigatur: tunc quia verba Prælati plus ponderis habent, & timor augetur subdito, vt caueat in futurum. Item, quia Prælatus oculatiùs vigilabit super fratrem, & instantiùs fundet Deo preces pro illo. Sic Sotus *vbi suprà concl.* 6.

14 Vnde ad argumentum respondetur ex D. Thoma *d. articulo* 8 *ad* 3. & cæteris tribus de causis adhibendos esse testes. Primò, si frater dubitat id, quod facit, esse peccatum, vt conuincatur, vt euenire potest in contractu vsurario. Secundò, vt peccatorem obseruent, si sit periculum iterationis peccati. Vnde D. Augustinus intelligitur, quando ipse delinquens, non præbet ansam vt eum obseruemus. Tertiò, vt dum correctot denunciat Prælato crimen, si non potuerit probare crimen, saltim probet se

admonuisse. Item, vt coram pluribus monitus erubescat, & sic à peccato retrahatur.

DVBIVM VII.

An sit necessarium prius adhibere vnum testem, quàm duos? & an possint plures, quam duo adhiberi? & an testes debeant esse ex his, qui aliàs norunt crimen fratris.

Circa primum duplex est sententia.

1 Prima tenet, priùs adhibendum esse vnum, deinde si hic non sufficiat, alterum. Probatur, quia Christus dixit, *adhibe vnum, vel duos*, at coniunctio vel ordinem denotat, scilicet, vt priùs vnus adhibeatur, sicut denotat ordinem, *c. mandato, de præb. in* 6. Secundò, quia Christus ordinem correctionis instituit, vt proximi fama minus detrimentum patiatur, at minus patitur, si vni detegatur crimen; ergo. Hanc sententiam tenet Sotus *memb.* 2. *q.* 4. *in fine sexta conclusionis*, & Flores *mat. de correctione, difficult.* 6.

2 Secunda sententia tenet istum ordinem non posse sub præcepto, sed posse simul ambos adhiberi testes, licèt melius sit, priùs adhibere vnum. Ratio, quia non excusatur sic infamia, cùm hæc ex eo proueniat, quòd multi sciant alicuius delictum: ergo, quòd duo sciant delictum, siue simul, siue successiuè, parum refert. Secundò, quia minus prodest correctio priori modo facta, nam magis erubescet, & retrahetur à peccato coram duobus admonitus, quàm coram vno. Hæc sententia probabilior est, & illam tenent Abul. *c.* 18. *Matth. q.* 102. & Nauar. *cap. inter verba, corol.* 46. *num.* 573.

3 Quoad secundum Abul. *ibi quæst.* 103. dicit, non licere plures adhibere, quàm duos testes. Primò, quia Christus designauit certum numerum, scilicet vnum, vel duos. Secundò, quia si admoneatur coram duobus, sufficit ad hoc vt confundatur, & resipiscat: ergo. Et hæc sententia videtur verior.

4 Quoad tertium dico, quòd si peccatum illud scitur ab aliquibus, & coram quibus sufficienter potest corrigi, illi sunt adhibendi, vt docet Altisiodor. *l.* 3. *tract.* 25. *c.* 2. Tabien *verbo correctio, num.* 2. Ratio, quia lex charitatis postulat: vt saluti spirituali proximi quam minimo famæ dispendio fieri possit, consulatur. Quando vel delictum esset omnino occultum possunt adhiberi testes, licet crimeo illud aliàs nescirent, vt dictum est *dub.* 6.

DVBIVM VIII.

An quando homo dubitat, an sua monitio, vel denunciatio sit profutura, excusetur à correctione, & denunciatione.

1 Ratio dubitandi, quia licèt communis Doctorum sententia sit, quòd quando homo speràt profuturam denunciationem, vel monitionem, teneatur ad illam, & quando probabiliter scit non profuturam, non teneatur: at manet dubium, quid faciendum sit, vbi dubitat, an prodesit. Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri, quando dubitat, an prodesit, si certus sit non obfuturam corrigendo, quia cùm nullum sit periculum in corrigendo, & sit dubium, an maximom inde bonum sequatur fratri, tenemur. Ita Adrian. 4. *mat. de correct.* §. *sed hæc opinio*. Sotus *membr* 2. *quæst.* 2. *vers. vnde prudens*, Corduba *super istum locum Soti*, innuit Nauar. Lat. *cap.* 24. *num.* 12. Hisp. *num.* 17.

2 Secunda sententia tenet oppositum, scilicet tantùm esse præceptum de correctione, quando probabiliter speratur emenda: (quod, vt *infrà* dicemus, est intelligendum quando non præcipit superior denunciationem.) Ratio, quia 1. *ad Cor.* 9 dicitur, *debet qui arat in spe arare*, & non dicitur in dubio. Item, quia actus actionum non sunt nisi in patiente disposito; at peccator non est dispositus ad emendam ex correctione intentam, quan-

do est dubium de eius emenda, sed tantùm quando probabiliter speratur. Ita Caiet. *in summa, verbo correctio*, Sylvest. *ibi quæst.* 5. Armil. *num.* 3. Tabien. *num.* 6. Durand. 4. *dist.* 19. *quæst.* 3. *art.* 3. Richard. *ibi art.* 2. *quæst.* 1. Palud. *quæst.* 3. *art.* 2. Lyra supra illud Matth. 18. *Si autem peccauerit.* Abul. *cap.* 18. *Matth quæst.* 95. paulò ante solutionem ad 1. & hæc sententia est longè probabilior.

3 Sed nota hîc semper respectum esse habendum ad finalem fratris emendam, vel deteriorationem; nam licèt ad modicum tempus indignetur, vel deterioretur, non ideò est omittenda correctio, si tandem emenda, vel fructus eius maior speretur, quia sic pro vitando maiori damno postponendum est minus. Ita Adrianus & Corduba.

4 Secundò dubitatur hîc, quid dicendum quando timetur correctionem potius obfuturam, quàm profuturam. Primò dico, quòd si timeo solùm obfuturam in temporalibus, v. g. quia si corripio, maxima inde afficietur tristitia, vel infirmabitur; tunc cauendum est, vt minimo damno possibili fiat; at non est propterea cessandum, nam bonum animæ, cùm maius sit, præferendum est; Sic Sotus *vbi suprà.*

5 Secundò dico: si timet obesse in spiritualibus, correctio iudicialis, quæ pertinet ad Prælatos, non est ob id dimittenda, etiamsi peccator esset omnino incorrigibilis, & contumax, sed puniendus esset ex ordine iustitiæ ob bonum publicum. Ratio, quia hæc correctio non ordinatur tam ad fratris emendam, quàm ad bonum publicum, ne delicta maneant impunita: ac verò correctio fraterna omittenda est, cum ordinetur ad fratris emendam (intellige iuxta Sotum, nisi peccatum in alterius vergeret damnum, tunc enim etiam spe emendæ cessante, esset denunciandum, vt *suprà* dixi) Ita Sotus *vbi suprà*, D. Th. 2. 2. q. 33. *art.* 6. Turrecrem. *cap. si peccauerit*, 2. q. 1. n. 13. Abul. *cap.* 18. *Matth. quæst.* 96. Sylu. *verbo correctio*, q. 10.

6 Hinc infert Caietan. *d. art.* 6 imprudenter agere Patres, vel heros, qui impatienter ferentes blasphemias, & alia vitia filiorum, vel domesticorum; experti monitiones non prodesse, sed obesse, ita vt quoties monentur, peius faciant, non cessant verbis eos arguere: inuoluuntur enim (inquit) peccantium erratis, augendo indicectè eorum excessus.

7 Vltimò dico, quòd quando probabiliter nobis constaret, quod sine nostra correctione finaliter damnabitur frater, vtpote quia statim impœnitens, vel culpabiliter ignorans morietur, vel occidatur, tunc licèt dubium sit, an corrigetur, & licèt timeatur de deterioratione, tenemur corrigere: sicut quando desperatur de salute alicuius, nisi applicetur ei medicina, quæ est dubium, an oberit, applicanda est. Ita Adrian. & Corduba *vbi suprà.*

8 Hic esset disputandum, an quando crimen est occultum, & in solius peccantis damnum, possit aliquo casu denunciari Prælato, ante secretam monitionem, & testium inductionem, quando hæc creduntur profutura. Sed de hoc late egimus *lib.* 6. *summa, cap.* 18. *à n.* 44. *ad* 52. Vtrùm autem sciens impedimenta alicuius ad ordines, vel matrimonium, vel alia similia, teneatur denunciare Prælato, etiam sine præuia monitione dixi *lib.* 3. *de matrimonio, disp.* 13. *à num.* 1. *ad* 8.

DVBIVM IX.

An omnes teneantur ad denunciationem faciendam, vel aliqui excusentur.

1 Ratio dubitandi, quia sunt multæ personæ, quibus ob priuilegium, & fauorem statutum est, vt non teneantur testimonium ferre, imò nec possint, si velint, vt sunt filij contra parentes, & alios ascendentes, & patres, & alij ascendentes contra filios descendentes, & mulier contra virum, & libertus contra dominum, qui eum manumisit, & alij quibus crimen in secreto commissum est, quod alia via nesciebant, & intelligitur de ascendentibus non solùm generatione legitima, sed etiam illegitima. Item sunt alij, quibus concessum est, vt licèt possint testimonium ferre, non tamen teneantur, nec ad id possint compelli: vt sunt vir contra vxorem, soror, & gener, vitricus, vulgo *Padrastro*, priuignus, id est, *antenado*, & omnes cognati intra quartum gradum cognationis, & libertus respectu patroni, qui eum manumisit, & etiam respectu vxoris, & parentum, & filiorum ipsius patroni, & patronus respectu liberti, quem ipse manumisit. Quæ omnia intelliguntur tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus. Hæc notat Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.* 808. 809. 810. & 811. & *in summa cap.* 25. *num.* 47. 48. 49. & 50. aliæ personæ sunt, quibus ob defectum, vel peccatum, est impositum à iure, vt sint inhabiles ad hoc, vt sint testes. Hi sunt minores, serui, infames, periuri, de quibus alibi latiùs.

2 Nota, non loqui nos in hoc dubio de obligatione denunciandi, quando iudex id præcipit per mandatum, vel edictum, quia de hoc inferiùs, sed tantùm de obligatione, quam quis habet ex iure denunciandi crimina.

3 Prima conclusio. Si denunciatio est euangelica, quæ ordinatur ad bonum peccatoris, scilicet emendam, tunc omnes ad illam tenentur, quamuis sint in iure priuilegiati, vel inhabiles, quando per denunciationem speratur emenda, & non alio modo (vt *suprà* diximus.) Ratio, quia ista denunciatio est de iure diuino, vt patet *Matth.* 18. & sic ius positiuum non potest quemquam ab illa eximere. Ita Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *concl.* 2. *sub finem illius* Archid. *c. si peccauerit* 2. q. 1. Syluest. *verbo denunciatio* q. 1. Angel. *n.* 3. Nauarr. *ad n.* 15. *capitis*, & alij.

4 Secunda conclusio. Quando denunciatio est canonica, quæ ordinatur ad impediendum damna publica, vel alicuius priuati in futurum pendentia, si alia via non possint impediri; tunc omnes tenentur denunciare. Ratio, quia vnusquisque tenetur succurrere proximis in extrema, vel graui necessitate, quando commodè potest, ea charitatis lege, à qua cùm diuina sit, ius positiuum eximere non potest. Ita D. Thom. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 63. *n.* 702. Archid. Syluest. & Angel. *vbi suprà.* Innocent. *cap. nouit de iudic. num* 4. Sotus *lib. de tegendo secreto membr.* 2. *quæst.* 4 *conclus.* 2.

5 Circa hanc conclusionem sunt aliqua notanda. Primò nota, quòd licèt Syluester hanc denunciationem vocet iudicialem, ac verè intelligit canonicam (cùm enim canonica sit medium inter euangelicam, & iudicialem, potest vtroque nomine vocari,) & quòd id intelligat Syluest. patet, nam sequitur, & refert Innocentium *vbi suprà*, qui tamen hanc denunciationem appellat canonicam. Item, quia Angel. eundem Innocentium refert, & sequitur, & vocat hanc denunciationem euangelicam. Item, quia denunciatio iudicialis est actus iustitiæ, vt docet *ibi* Syluest. & Sotus *loco citato in prima huius dubij conclusione.* At verò denunciationem, de qua in ista conclusione agimus, dicit Syluest. *ibi* esse actum charitatis.

6 Secundò nota, Syluestrum imponere Angelo, quòd dicat hanc secundam conclusionem, intelligendam esse de Prælatis: sed malè illi imponit, nam Angelus hæc dicit: *hoc verum intellige, quando talis est Prælatus, per quem finis huius denunciationis obtineri potest*; vbi ly *talis*, non refert illum qui denunciare debet; sed sensus est, vbi Prælatus est talis conditionis, vt credatur denunciationem effectum sortituram: Eandémque limitationem ponit Innocentius, cuius doctrinam sequitur Angelus.

7 Tertiò nota conclusionem intelligi, quando sine graui detrimento proprio potest denunciare. Ita Innocentius, Soto, Syluest. Angel. Nauarr. *vbi suprà.* & etiam *in sum. cap.* 25. *n.* 51. Ratio, quia ad hoc obligamur lege charitatis, quæ non obligat tanto dispendio.

8 Vltima conclusio. Quando denunciatio est merè iudi-

tè iudicialis, quæ scilicet ordinatur ad pœnam delinquentis propter vindictam publicam, & bonum, vel interesse aliquod publicum: tunc illi solùm tenentur denunciare, quibus hoc ex officio incumbit: vt sunt fiscales, custodes, Syndici, & alij munere publico ad hoc deputati; cæteri verò non tenentur se offerre ad talem denunciationem. Ratio, quia ad hoc non obligat charitas, quia non est necessitas euitandi peccata, nec damna, & lex iustitiæ non obligat, nisi officiales publicos: & satis bono communi consulitur, si tales denuncient, Innoc. Sylu. Angel. *vbi suprà.*

DVBIVM X.

An clerici teneantur ad prædictam denunciationem faciendam etiam in causa sanguinis.

1 RAtio dubitandi, quia *c. his à quibus* 23. *q.* 8. *& c. clericus, & c. sententiam, ne clerici, vel monachi* prohibetur clericus immiscere se in causa sanguinis. Itē, quia graue detrimentum ea denunciatione clericus incurret, scilicet si denunciatus morte, vel mutilatione plectatur, incurret irregularitatem; nec valet, si accusationi protestationem præmittat, quia protestatio tantum excusat in causa propria, vt patet *c. prælatis, de homicidio in* 6.

2 Sit conclusio. Clericis licet, atque tenentur denunciare crimina, quæ sunt in graue Reipublicæ, vel alicuius priuati damnum, etiamsi probabiliter credatur denūciatum morte damnandum, modo protestationem præmittant, se nolle mortem, vel mutilationem, sed damna vitare. Ratio, quia hæc est obligatio iuris naturalis, à qua nullus per ius positiuum, nec per dignitatem potest excusari. Ita Caiet. 2.2. *q.* 33. *art.* 7. Sotus *membr.* 2. *q.* 4. *ante tertiam conclusionem* Nauar. *c.* 18. *n.* 55. *& c.* 24. *n.* 13. *& c. inter verba, corol.* 58. *n.* 620. Nauarra *lib.* 2. *de rest. c* 4. *n.* 129. Et ad argumentum respondetur non incurrere talem clericum irregularitatem; nam quamuis ius dicat in causa propria, extēditur iure naturali illa facultas ad causas proximorum, in quibus de vitando illorum damno agitur. Ita Doctores citati. Armil. *verbo irregularitas, n.* 39. Couar. *clement. si furiosus,* 2. *p.* § 5 *n.* 4. Sed aduerte, hoc intelligi quando aliter, quam per denunciationem illi malo obuiari non potest: si enim ad cauendum periculum sat sit præparationem detegere tacita persona, non potest clericus personam manifestare, licet iudex eam torquere personam velit: cessat enim tunc ratio detegendi, quæ ipsum obligabat. Ita Caiet. & Couar. *vbi sup.*

DVBIVM XI.

An Prælatus, vel iudex possit punire hominem, de quo denunciatum est aliquod crimen.

DE hoc sunt varij dicendi modi.

1 Vnus est, quod quando denunciatio est Euangelica, scilicet ad fratris emendam, si Prælatus probabiliter intelligat, ad punitionem non profuturam, sed potius obfuturam peccatori, debet cessare à punitione in peccatis, quæ non sunt in damnum alterius, & hoc non tātum, quando crimen est secretum omnino, sed etiam quando est probabile, nam aliud est, si aliis noceret, vel esset publicum, vel scandalizaret alios. Ratio, quia finis huius denunciationis est peccatoris correctio; ergo, quando hæc non speratur, cessandum erit in quocunque statu sit. Ita Caiet. 2.2 *q.* 33. *art.* 8. *in fine,* Nauar. *cap. inter verba corol.* 59. *n.* 628.

2 Alter modus est sine distinctione, quod quando peccator monitus à Prælato, non corrigitur, debet puniri iudicialiter per ipsum, si peccatum probari possit, quia eo ipso quod non corrigitur, cessat via correctionis fraternæ, & sequitur via iudicialis. Ita Viguer. *lib. inst. c.* 12. §. 2. *vers.* 9.

3 Pro resolutione sit prima conclusio. Quando frater denunciatur denunciatione Euangelica, si monitus à Prælato proponit emendam, non licet Prælato ipsum plectere pœna iuris, siue crimen sit omnino secretum, siue sit probabile. Ratio, quia iam finis, scilicet fratris emenda, obtentus est. Ita Caiet. Sylu. Nauar. Viguer. *vbi sup.* Sotus *membr.* 4. *q.* 4. *concl.* 7. Hinc

4 Infertur, non licere Prælato statim, vbi frater denunciatur euangelicè, ipsum punire: licet crimen probabile sit, sed omnia prius tentanda esse, vt frater sine correctione iudiciali corrigatur: vt debet prius leniter admonere, si viderit expedire: deinde minis admonere, quod eius vitam explorabit, & potest admonere coram aliquibus, si viderit expedire. Sotus *vbi sup.*

5 Circa hanc conclusionem nota esse latum discrimen, quando crimen est omnino occultum, & quando est probabile; nam primo casu non potest Prælatus subditum iuridicè interrogare, nec cogere ad fatendum crimen: at vero secundo casu si iam habet iudex indicia probata, vel semiplenam probationem, potest iuridicè interrogare, & tenetur subditus sub mortali fateri crimen Prælato, tanquam patri. Quod intellige, vt dicit Sotus 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *concl.* 3. nisi grauiter timeat quod iudex machinatur eum castigare. Sic Sotus *vbi supra,* Syluest. *verbo correctio quæst.* 7. Secunda differentia est quod licet in neutro casu, quando reus proponit emendam, possit iudex pœnis iuris plectere; quia *Matth.* 18. non iubetur, vt habeatur pro ethnico, nisi quando Ecclesiam non audierit: at quando crimen est probatum & reus ipse confessus est, potest Prælatus cædere flagello fraternaliter, non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum; secus quando est occultum omnino. Ita Sotus, & Nauar. *vbi supra;* qui non addit illud, *& ipse confessus est,* sed tantum dicit, *quando crimen est probatum,* & dicit esse communem Doctorum sententiam.

6 Secundò nota, quod tunc intelligimus certum denunciationem esse Euangelicam de criminibus, quæ non sunt in perniciem alterius, quando nec iudex interrogat, nec peccatum est publicum, vel famosum, & si iudex interrogat, tunc certò est Euangelica, quando sine indiciis probatis, aut sine infamia, & semiplena probatione interrogat; quia in solis istis casibus potest iuridicè interrogare.

7 Secunda conclusio. Si talis peccator per denunciationem Euangelicam denūciatus non corrigitur monitione Prælati; tunc si peccatum est omnino secretum non potest Prælatus punire, sed expectare debet, donec sint indicia ad inquirendum, vel testes ad conuincendum delictum, Ratio, quia quando punit iudex, iam iuridicè procedit: at sine probatione non licet iuridicè procedere. Vnde tantum potest interim preces fundere Deo pro subdito. Ita Sotus *vbi supra, concl.* 8. & in hoc casu, scilicet quando crimen non est probabile, vera est prima opinio *supra* citata, scilicet non esse vltra procedendum.

8 Tertia conclusio. Si in isto casu crimen est probabile, estque spes, quod peccator per punitionem corrigetur, tūc facta probatione, debet iudex illum punire legitimè. Patet Matth 18 *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus;* & ratio est, quia ex quo frater per secretam monitionem Prælati renuit corrigi, cessat via correctionis fraternæ, & transitus fit ad iudicialem, quæ ordinatur ad pœnam. Ita Sotus *vbi supra,* & etiam *quæst. citata, de iust. concl.* 4. Sylu. Caiet. Nauar. *loco citato, in prima opinione.* Palud. 4. *dist.* 19. *q.* 4. D. Ant. 1. *p. tit.* 9 *c.* 9. §. 4. & in hoc casu vera est secunda opinio *sup.* citata nec est contra primam.

9 Quarta conclusio. Si in isto casu nulla sit spes emendæ per punitionem, licet non sit ad alias pœnas iuris progrediendum, at iste pertinax est excommunicandus coram testibus denunciationis, Probatur Matth. 18.

Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & cap. tam sacerdotes 24. quæst. 3. vbi habetur tales incorrigibiles ab Ecclesiis separandos. Hæc conclusio est contra Caiet. Nauar. & Syluestrum *supra* citatos, qui dicunt in hoc casu non esse vltra procedendum: quod idem docuit Sotus *lib. de detegendo secreto, membr. 2. quæst. 4. conclus.* 8. At ipsemet *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. concl.* 4. refert se, & mutat sententiam, & tenet hanc conclusionem. Item in casu, quo licet illa punitio obesset peccatori, prodesset tamen bono communi, quia scilicet ex induratione fratris, omissione punitionis, alij scandalizarentur, & ansam peccandi sumerent, procedendū est ad punitionem, nisi ex ea maius damnum pullularet. Ratio, quia cum delictum illud probatum sit, iudex habet jus ad puniendum; & licet frater peruerti ob id debeat, at bonum commune præferendum est particulari. Ita Sylnest. *verbo correctio q. 11.* & Corduba *membr. 2. q. 4 super conclus. 6.*

10 Huc vsque egimus de denunciatione euangelica, quæ est ad emendam fratris: oportet alias duas statuere conclusiones de denunciatione canonica. Sit

11 Quinta conclusio. Si denunciatio est canonica, scilicet, ad impediendum damna, vt quando denunciantur crimina quæ redundant in damnum commune, vel alicuius priuati; tunc si peccator monitus corrigitur, & omnia mala in futurum cessant per solam iudicis monitionem, & hoc est certissimum, non debet vltra procedi ad punitionem peccatoris. Ratio, quia iam finis denonciationis est omnino comparatus. Item, quia si ante denunciationem per solam monitionem cessaret à damno inferendo, & hoc esset certū, non esset denunciandus, vt patet ex supradictis: ergo si per monitionē omnino cessat, non est vltra puniendus. Item, quia iudex non potest interrogare testes ad puniendum reum, nisi habeat prius indicia probata, vel infamiam, vel semiplenam probationem; sed denunciatiu canonica fit sine hac solemnitate, & etiam in omnino secretis: ergo ex mera denunciatione, quæ vel de omnino secretis, vel sine dicta solemnitate fit, non est procedendum ad punitionem, quando omnia mala cessant, & non est in futurum aliquod periculum. Hanc conclusionem cogit affirmare ratio, & eam tenent nonnulli docti recentiores Magistri.

12 Vltima conclusio. Quando tunc peccator non corrigeretur, licet non esset spes emendæ, imo propter id procedendum est vltra, vsque ad punitionem. Ratio, quia tunc non agitur adeo de emenda istius, quàm de cauendo proximi damno. Ita Sotus *vtroque loco citato*, & Caiet. *vbi sup.* dicens idem esse, quando peccatum esset publicum, licet non in alterius damnum, quia tunc deberet Prælatus attendere ad consulendum scandalo.

DVBIVM XII.

An quando iudex procedit ad denunciati punitionem, possit eum punire integra legis pœna.

1 Sit conclusio, non potest, siue denunciatus sit iuridica, siue euangelica, siue canonica denunciatione, sed tenetur mitiori punire pœna. Ratio, quia in accusatione est actor petens vindictam, & duplex exigitur satisfactio, scilicet actoris & reipublicæ, quæ non sunt in denunciatione: ergo non est integra pœna infligenda. Ita Sotus *lib. 5. de iust. q. 9. art. 2.* immediate ante tertiam conclusionem, *& lib. de secreto membr. 2. q. 5. paulo post principium, vers. quatuor genera.* Nauar. *c. inter verba, corol. 48. num.* 583.

2 Pro maiori conclusionis intelligentia nota, quod in iudicio, quod fit ad pœnam, sit semper necessarium, vt sit accusator, vel aliquis gerens vices accusatoris, in hoc casu, quando fraternè denunciatus Prælato non corrigitur, etiamsi delictum non sit publicum, sed probabile, ipsa rebellio habet vicem accusatoris, sicut infamia in publicis, vt notat Sotus *membr. 2. q. 6. vers at vero*, & Nauarr. *vbi sup. & etiam corol. 59. n. 620.* & sic secundum istos facta rebellione potest Prælatus iuridicè procedere, contra peccatorem, nulla parte accusante, sed ex officio. Vnde quia in hoc modo procedendi, non est tanta solemnitas, sicut in via accusationis, ideo dicimus, iudicem non posse inferre pœnam integram, quam delictum meretur. Vnde (vt docet Nauar. *dicto n. 853.*) si denunciatio fuit euangelica, pœna debet esse ad fratris emendam; si fuit canonica, vel iuridica, pœna debet compelli ad satisfaciendum parti læsæ, & ad cessandum à malis, quæ omnino debent impediri.

DVBIVM XIII.

An denunciator possit esse testis contra delinquentem, vt sic procedatur ad punitionem.

1 Ratio dubitandi, quia contra ius naturale est, vt idem sit accusator, & testis. Duplex est sententia. Prima tenet, non valere pro teste, nisi ad probandum præcise monitionem, & denunciationem: nó verò ad hoc, vt denunciatus puniatur. Patet ex ratione posita. Ita. glossa *capite in omni, de testibus, vers. in omni negotio.*

2 Secunda sententia tenet esse legitimum testem etiam quoad punitionem. Sit

3 Prima conclusio. Quando proceditur, non ad punitionem integram, pro vt qualitas delicti meretur, sed ad aliquam punitionem, quæ sit peccatori pœna, & aliis bonum exemplum (vt fieri debere diximus *dub præcedenti*) bene potest ipse denonciator esse testis; ita vt cum altero sufficiat ad probandum crimen. Ratio, quia ad hunc procedendi modum, & ad hanc pœnam temperatam non requiritur tam exacta probatio, sicut quando proceditur via accusationis ad integram pœnam. Patet etiam ex *d. cap. in omni*, vbi sic dicitur: *Dicens veritatem cum vno, facit duos testes*, id est, denuncians, (vt glossa, & omnes Doctores intelligunt *ibi*,) & adducit 1. apa illud Matth. 18. *Adhibet tecum vnum, aut duos testes*, quasi si ipse cū illis sit legitimus testis. Item, quia post quam peccator non corrigitur, cessat processus fraternalis, & incipit iudicialis, at fuisse denunciatorem ad corrigendum non facit illum inhabilem, vt ferat testimonium. Ita Nauarr. *in summa, capite 25. numero 33. & capite inter verba, corol. 58. numero 628. & corol. 65. numero 779.* dicens esse communem sententiam. Idem tenet Panormitan *dicto cap. in omni, num. 4.* Felin. *ibi, num.* 4. Sotus *membr. 2. quæst. 4. sub finem, vers. sed dubium egregium est*, & meliùs *lib. 5. de iust. quæst. 6. art. 2. vers. quarta conclusio.* Vbi addit denunciantem illum, si est omni exceptione maior, valere pro semiplena probatione, contra Caiet. 2. 2 *q. 69. art. 2. vers. ad secundam*, vbi contrarium tenet. Hanc etiam conclusionem tenent Simancas *lib. instit. in nouis, tit. 19. num. vltim. & tit. 64. num. 55.* Albert. *lib. de secreto numero. 177.*

4 Nota quod Panormitan. & Felinus limitant hanc conclusionem, modo denuncians ipse non sit reportaturus commodum, vel incommodum, damnum, laudem, vel vituperium, nec aliqua affectione moueatur.

5 Secunda conclusio Non tantum denunciator potest esse testis in hoc casu, sed qui sunt alias inhabiles ad testimonium, vt mulieres, infames, minores possunt admitti ad pœnitentiam infligendam ipsi peccatori, licet non ad pœnam aliam grauem, vel com aliquid temporale directè, vel indirectè intenditur: ad hoc enim legitimi testes requiruntur. Limita hoc quoad infames, nisi permaneant in crimine, quia cum tales crimina sua non correxerint, non præsumitur, quod bono zelo denuocient aliena. Hanc conclusionem cum his limitationibus docet Innocentius *c. nouit. de iudic.* Sylu. *verbo denunciatio, q. 2.* Angel. *ibi n. 5.*

6 Ad

6 Ad argumentum respondet Sotus, quòd accusator, & denuncians iudicialiter, quia petit rei pœnam contra ius naturæ, admitteretur in testem; secus esset de denunciante fraternaliter, quia tantùm ex charitate denunciat.

De denuntiatione ad edicta.

DVBIVM XIV.

An quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciare delicta, sit prius facienda secreta monitio.

Nota primò, diuersam esse rationem obligationis 1 quando iudex præcipit denunciare, & quando non præcipit; nam priori casu, præter obligationem charitatis, est etiam obligatio iustitiæ, at posteriori tantùm est obligatio charitatis, & ex hac sequitur alia, scilicet multos esse casus, in quibus est obligatio denunciandi, quando iudex præcipit; in quibus, si non præciperet, nulla esset obligatio, vt ex dicendis constabit: & ideò ad vitandam confusionem seorsum sermonem facimus de denunciatione ad mandatum superioris, de qua re sunt etiam plura dicenda *infrà* vbi de inquisitione, quia tunc etiam concurrit mandatum superioris.

2 Secundò nota, ad cognoscendum, quando secreta monitio debeat præcedere hanc denunciationem, est valde attendendum, an delictum sit secretum, vel non; an iudex habeat iam indicia, vel semiplenam probationem, & an quærat tantùm ad corrigendum, vel puniendum, & an sit in damnum aliorum, vel non.

3 Prima conclusio. Quando peccatum est omnino secretum, & non est in aliorum perniciem, tunc si sit aliqua spes emendæ, priùs est secretò monendus peccator, & si corrigitur, non est denonciandus. Ratio, quia talis denunciatio est in bonum peccatoris, quod nunquam ipsius detrimento procurandum est. Item, quia iste est ordo euangelicus, & de iure naturæ, contra quod si expressè præciperet Prælatus, non esset ei obediendum. Ita D. Thom. 2.2 *quæst.* 33.*art.*7. *ad* 5. Tabien. *verb. accusatio, num.*11. Viguer. *lib. instit.cap.* 15.§. 2. *vers.* to. Syluest.*verbo correctio, quæst.*7.D.Anton.2. *p. tit.*9.*cap.* 6. §.4. Abul *cap.* 18. *Matth.quæst.* 97. *ad* 13. *argumentum*, Turrectem.*cap. si peccauerit* 2. *quæst.* 1. *num.* 35. Armil. *verbo correctio,num.*7.*& verbo accusatio,num.*25.*& verbo denunciatio,num.*5.Angel.*verbo denunciatio,num.*10. Nauar.*cap.inter verba,corol.*47.*num.*577.*&* 578.*& corol.*65. *num.*776 *& in summa,cap.*25.*num.*46.Cordub.*membr.*1. *q.*6.*circa secundam conclusionem,& lib.*1.*quæst.q.* 46. *dub.* 2.Sotus *membr.*3.*quæst.*1.*concl.*3.*&* 4.Caiet.*opusc.*17.*responsor. respons.* 5. Henricus Gand. *quodlib.* 1. *quæst.* 33. Adrian.4. *mat.de correct.solut.ad* 3. *ante quæstionem vltimam, quæ incipit, Vltimò videtur.* Gerson *Alphabeto* 34. *litera Z.*

4 Secunda conclusio. Licèt dictum crimen, quod in aliorum damnum non redundat, probabile sit, non potest statim denunciari absque monitione secreta præuia. Probatur *Matth.* 18. vbi Christus iubet duos adduci testes, antequam Prælato denuncietur, & si his adhibitis se correxerit, non denunciari, sed tunc esset iam probabile: ergo licèt crimen sit probabile, non potest denunciari, si est spes per secretam monitionem corrigendi. Item, quia tantùm publica, id est, notoria sunt statim denuncianda. Item, quia licèt tale crimen probabile sit, non potest iudex punire, si proponat correctionem vt dictum est *suprà, dub.* 11. *concl.*1.ergo si antè denunciationem speratur emenda, frustra frater coram Prælato infamaretur. Ita tenet Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65. *num.*779.contra Tabien.*verb.accusatio,num* 29.vbi dicit esse consilium, præmittere monitionem, quando crimen est probabile, non tamen præceptum.

5 Tertia conclusio. Quando peccatum pendet in futurum, licèt non sit in damnum aliorum, & licèt sit omnino secretum, si non est spes, quòd per monitionem secretam corrigetur, est denunciandum iudici præcipienti, non tanquam iudici, quia probari non potest, sed tanquam patri, quando probabiliter æstimatur de ipso, quòd non statim procedet iuridicè, sed quòd procedet prius vt pater, iuxta ordinem euangelicum, ad correctionem, Ratio, quia *Matth.* 18. absolutè dicitur, *si peccauerit in te*, id est, te sciente, &c. Ita Armil. *verbo accusatio, n.* 59. *& verb.excommunicatio,num.*31. *& verbo inquisitio, num.* 8.Nauar.*lib.* 5.*de restitut.cap.*4.*num.* 521.Tabien.*vers.accusatio,n.*14.Nauar.*cap.inter verba, corol.*65 *n.*777.778.*&* 785. Angel. *verbo denunciatio, num.* 11. Rosella *excommunicatio* 7.§.26. Syluest.*verbo correctio, quæstione* 7. *& verbo denunciatio, quæst.* 4. Patet etiam ex dictis *suprà, dub.* 6. *conclus.* 1. *& dub.* 5. *num.* 8. vbi plures pro hac sententia citauimus.

6 Nota hîc, quòd in his casibus, in quibus denunciator tenetur denunciare ad præceptum iudicis, si iudex præciperet, vt iuridicè denunciaret cum probandi obligatione, tunc si subditus non posset probare delictum, non teneretur denunciare. Hoc tamen communiter non contingit, quia quando delictum est publicum, vel quando iudex habet indicia, vel semiplenam probationem, aut quando denunciatio fit ad correctionem, vel ad euitanda damna, non obligatur denunciator ad probandum, sed tantùm admittitur vt testis: tunc autem intelligitur cum hac obligatione denunciare, quando denunciat vt officialis publicus ad aliquam pœnam, vel vindictam publicam. Ita nonnulli docti recentiores, & quoad illud, quod dum Prælatus habet indicia, vel semiplenam probationem, non iubetur alicui denonciare ad probandum, sed ad testificandum, docent Armil.*verbo correctio,num.*7.*& verb.denunciatio, num.* 5. vbi Angel.*n.*13.Tabien.*verbo accusatio,n.*14.Rosella *correctio* 2. *num.* 4. Syluest.*verbo correctio,quæst.*7.

7 Quarta conclusio. Quando delictum omnino occultum esset in perniciem Reipublicæ ecclesiasticæ, vel ciuilis, tunc statim est denunciandum absque præuia monitione, nisi quis certissimus esset per secretam monitionem posse impedire hæc damna. Conclusionem istam satis probauimus *suprà, dub.*5. vbi etiam ostensum est, an esset denunciandum Prælato, vt iudici, & esse attendendum damnum, quod ex denunciatione sequitur Vide *ibi*.

8 Hinc infertur, non esse denunciandos hæreticos occultos, licèt edicto præcipiatur denunciari hæreticus, quando omnino certus quis esset sua monitione omnino corrigendos: quod rarissimè præsumi potest. Ita Nauarr.*cap.inter verba, corol.*65. *num.* 776. Corduba. *lib.* 1. *quæst.q.*43.*dub.*5.*vers tertiò si verè.*

9 Nota hîc, quòd etiam crimina occulta redundantia in damnum alicuius priuati, sunt statim denuncianda, nisi certum sit per monitionem secretam posse omnino consuli, ne damno eueniant. Ita Caietan. 17. *respons. opusc. respons.* 5. Sotus *lib.*5.*de inst.quæst.*5.*art.*1. *vers & hinc sumenda*, Corduba *vbi suprà*. Nauarr. *in summa, cap.*25.*num.*33.*& vbi suprà* Armil.*verbo denunciatio,n.*2. Angel.*ibi num.*10.Syluest *ibi quæst.*4.contra Viguer.*lib. institut.cap.* 12.§. 2.*vers. decimò*, vbi idem docet faciendum, quando crimina occulta in illius damnum sunt, & quando sunt in damnum alicuius priuati.

10 Secundò nota, quòd in casu tertiæ conclusionis, licet non denuncians peccaret contra charitatem, non tamen contra iustitiam, nec incurreret excommunicationem latam per edicta. Ratio, quia communiter Prælatus iubens per edicta, intendit nosse iuridicè delicta: at quando est omnino crimen occultum, nescit quis iuridicè. Ita Armil. *verb. inquisitio, num.* 8. & facit plurimum pro hac sententia Sotus *membr.*3.*q.*1 *in dub.* quod mouet post quartam conclusionē, & expressè eam

docet Cordub. *memb.2. q.6. circa secundam conclusionem*, vbi sic dicit, Prælati ex officio suo visitantes, & inquirentes, id faciunt communiter, vt iudices ad vtilitatem publicam, vt puniant: nisi quando specialiter exprimunt, vt id sibi tanquam patribus reueletur; sed id tamò nisi in religionibus fit. Vnde aliis iudicibus præcipientibus non tenentur subditi propalare, nisi probare possint, vel nisi sint indicia. Idem docet Angelus *verbo denunciatio, num.*13. Tabiena *verbo accusatio, n.*14 Quare Nauarr. loquens de denunciatione ad edicta *corol.65. n.777.& 778.& in summa, c.25.n.46.* inquit. Non tenetur denunciare ad edicta, qui probare non potest, licet Syluest. *excommunicatio*, 2 §.18. Nauar. *dicto num.*221. citans Rosellam, & Rodulphum, dicat intentionem iudicis esse, vt etiam secreta sibi propalentur, non ad puniendum, sed ad corrigendum, verius tamen est, qood dictum est, scilicet edictum tantùm loqui de iis, quæ probari possunt Vnde virtute eius non tenetur quis propalare delicta omnino secreta, tenetur tamen ex lege charitatis, eo tantùm casu, quo teneretur, si non esset edictũ, iuxta superiùs dicta. Vnde in hoc casu tenet verum quod docet Sotus *memb.2 quæst.6. vers. itaque vt vno*, quòd scilicet subditi non tenentur, dum est edictom, alia crimina denunciare, præter ea, quæ tenerentur, si edictum non esset. Vide *infrà dub.24. in fine*. Vniuersaliter verò sumptum est falsum hoc dictum Soti. Sic oooouIli docti iuniores.

11 Quinta conclusio. Quando peccatum est publicum, id est, notorium, vel famosum, siue sit in damnum aliorum, siue non, est denunciandum, siue præuia monitione Prælato præcipienti, siue in generali præcipiat omnibus, siue in particulari alicui. Ratio, quia iodex habet auctoritatem puoieodi delicta publica, vt satisfaciat iniuriæ illatæ reipublicæ Ita Viguer. *lib.instit.cap* 12.§.2. *vers.decimo*, Armil. *verbo correctio, num.7. & verbo denunciatio, num.2.* Angel. *ibi, num* 13. Tabien. *verbo accusatio, num.*14. Rosella *correct.2. num.4.* Syluest. *verbo correctio, quæst.7. & verbo denunciatio, quæst.4.* Nauarr. *cap. inter verba, corol.65 num.776.* & patet ex dictis *suprà dub.5.* vbi plures citaui.

12 Nota, ferè omnes istos idem dicere, quando de peccato habentur indicia, vel semiplena probatio. Quod quidem certum est, quando proceditur via accusationis, nam via ioquisitionis non sufficiunt indicia, vel semiplena probatio, vt *infrà* videbitur.

13 Secundò nota, quòd in caosis grauibus magni periculi, non debet subditus manifestare peccatum, nisi illi constet de infamia, vel indiciis, vel semiplena probatione, & ea apud iudicem esse probata; nam de infamia, quia est manifesta, & clara, non est necessarium. Hoc tenent plores, & *infrà*, vbi de inqoisitinne clariùs dicetur.

14 Tertiò nota, quòd si peccata publica sunt semel puoita, non sunt iterum denunciaoda, nisi in ea relapsus quis sit. Ita Viguer. *vbi suprà*.

DVBIVM XV.

An peccata præterita iam emendata sint denuncianda ad mandatum superioris.

1 ANtequam ad conclusiones deueniamus, notandum est, peccata emendata, quædam esse publica, quædam secreta. Item quædam, quæ non habent effectom pendentem in futurum, quædam verò, quæ habent, scilicet impedimentum aliquod, vt ex fornicatiooe emendata manet affinitas impediens matrimonium, & ex multis aliis peccatis manet irregularitas.

2 Prima conclusio. Quando peccatum iam emendatum oon fuit publicum, & non habuit effectum pendentem in futurum, noo est denunciandum ad edicta. Ratio, quia talia delicta non quæruntur, nisi ad peccatoris emeodam, vel ad satisfactionem publicam, & ista cessant, quando est emendatum, & oon fuit publicum. Ita Nauar. *lib.2. de rest. cap.4. num.*116. Viguer. *lib. instit. c.12.§.2. vers.decimo*, Nauar. *corol.65. n.776. & in summa cap.25 num.46* Cord. *lib.1. quæst.q.43 vers. tertiò si verò, & vers. primò quando*, Sotus *lib.5. de iust. quæst.5 art.1. vers. & hinc sumenda, & lib.2. de secreto, memb.2. quæst.6. vers. Respondetur quòd*, & aperte colligitur ex Doctoribus citatis *suprà dub.14. concl.1.* si enim quando speratur emenda non potest denunciari, ne dum quando iam emendatus est.

3 Secuoda conclusio. Si Prælatus iobeat, vt delicta secreta manifestentur sibi vt patri, vt coosulat recidioo, tuoc licèt emendata sint, si est probabile periculum recidiui, teneotur, qui ea notuot, manifestare eo casu, quo *suprà* diximus, posse licitè sibi manifestare, noo stante præcepto: at eo casu, scilicet, quando non esset tale periculum, quo, oon stante præcepto, esset peccatum manifestare, esset etiam stante præcepto. Patet primum, quia Prælatus iubet licitum. Patet secuodum, quia iobet illicitum. Ita Syluest. *verbo correctio, quæst.7. & verbo denunciatio, quæst.4.* Armil. *verbo denunciatio, num.2.* & iuxta hoc est iotelligeodus Angelus *verbo denunciatio, n.*10. vbi absolutè dicit esse denuncianda talia delicta: & patet ex adiunctis; addit enim, vt caoeat à recidiuo: intelligit ergo, quando tale est pericolum. Vnde Nauarr. *cap. inter verba, corol.65 num.776.* dum dicit delicta emendata non esse denuocianda etiam ad cauendum à recidiuo, intelligendus est, quando non est probabile pericolum de recidiuo; & patet, quia dicit *bene emendata*: at non videntur bene emendata, vbi periculum est de relapso.

4 Tertia conclusio. Quando peccatum emendatum habet effectum pendentem in futurum, vel damni proximi cui non est satisfactum de iniuria, vel debito, vel alicuius impedimenti, ex qno sequatur iniuria alicui sacramento, vel rei sacræ, tunc licèt peccatum sit secretum, est denunciandum, quatenus est necessarium ad impediendum damnum futurum; & hoc siue reus laboret ignorantia crassa, siue inuincibili impedimenti, nisi per secretam monitionem possit talis effectus impediri. Ita D. Anton. *2.p. tit.9. cap.6.§.4* Syluest. *verbo correctio, quæst.*10. de quo latè egimus *lib.3. de matrim. disp.13 à num.1. ad* 8.

5 Nota tamen, quod quando ignorantia est inculpabilis, aliquando erit consultius tacere, scilicet, quando non sequetur remedium, sed maius scandalum, quia finis huius denunciationis non est punitio, sed remedium, Corduba *membr.2. quæst.6. super conclus.2. in fin.* & de hoc vide *d.lib.13. de matr. disp.13.*

6 Quarta conclusio. Si peccata emendata sint publica, vel est infamia, siue habeant effectum pendentem in futurum, siue non, sunt ad præceptum Prælati statim deouncianda. Ratio, quia facta est iniuria reipublicæ propter infamiam, & malum exemplum. Item, quia iudex habet ios ad interrogandum iuridicè, vbi iofamia est manifesta. Ita Cordob Nauar. & Sotus citati *suprà*, Syluest. *verbo correctio, quæst.5.* Margar. *fol.*115. & addunt Syloest. & Margar. hoc esse verum, licèt quis posset per suam correctionem satisfacere scandalo, quia iudex ius habet ad publica inquirendum: similiter si quis sit accusatus de crimine, & iudex ad instantiam accusatoris iubeat vt scientes testificentur, tenetur sciens, licèt alter emendatus sit, propalare. Ita Sotus, & Corduba. Idem dicunt multi iuniores docti quando iam est semipleoè probatum delictum. Idemque dicit Corduba diceudum, quando esset denunciatus de illo crimine cum iodiciis, vel semiplena probatione.

7 Circa hanc conclosionem nota: quòd licèt eam Doctores simpliciter affirmeot, tamen debet intelligi cum moderatione, scilicet, quòd sint denoncianda talia peccata emendata, quæ fuerunt publica, si adhuc durat infamia, & scandalum in popolo: oam si peccatum per longum tempus est emendatum, ita vt omnis infamia, &

scandalum cessauerit, tunc videtur non esse denunciandum. Ratio, quia iam cessauit necessitas vindicandæ, & recompensandæ iniuriæ publicæ. Ita multi docti iuniores.

Hinc infertur discrimen inter denunciationem, quæ fit ad mandatum superioris, vel sine mandato; nam in hoc casu licèt peccata sint publica, si omnino sunt emendata, vel licèt non sint emendata, spectatur totalis emendatio per correctionem, non est necessarium ea denunciare. Ita fatentur Syluest. Margar. *vbi suprà*, Sotus *membr. 2. quæst.* 4. prope secundam conclusionem, Armil. *verb. correctio, num.* 4. Adrian 4. *mat. de correct. fratern. §. pro huius decisione*; at verò dum est mandatum superioris, etiam publica emendata denuncianda sunt, vt dictum est ex Soto, & aliis. In quo sibi Sotus contrarius videtur; nam *membr. 2. quæst. 6. prope tertiam conclusionem*, dicit non posse aliquem compelli ad denunciandum, nisi ea peccata, & eo ordine, quo teneretur denunciare, si non extaret mandatum.

9 Quinta conclusio. Licèt peccatum non sit publicum, quamuis legitimè probari possit, quia scilicet alij duo, vel tres sciunt, non tenetur quis illud reuelare superiori præcipienti, siue generaliter per edicta, siue specialiter, quia cùm procedat via inquisitionis, & vt iudex, opus est infamia, potest tamen illi reuelare, vt patri. Ita Nauarr. *lib. 2. de restit. cap. 4. à num.* 218 *ad* 222.

DVBIVM XVI.

An crimina non visa, sed tantùm audita, sint denuncianda.

1 PRima conclusio. Si audita sint à personis fide dignis, quæ crimina certificauerunt, tunc denuncianda sunt. Ratio, quia notitia, quæ ex auditu habetur, est vera notitia, quæ fidem facit, modò sit habita ex viris fide dignis. Item, quia infamia ex auditu generatur, quando est orta ex causa iusta, & habetur apud graues, vel probos viros, vt *infra* dicetur. Ita Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65 *num.* 787. Manuel. 1. *tomo summæ, 2. editione, cap.* 217. *num.* 9. & colligitur ex Cordub. *loco statim citando*, & tenent nonnulli docti recentiores.

2 Secunda conclusio. Si illi à quibus audiuit, denunciant, non tenetur, qui audiuit denunciare. Ratio, quia suum testimonium nihil omnino tunc temporis facit. Ita Nauar. *ibi, num.* 791. *& in summa, cap.* 25. *num.* 46. & nonnulli docti iuniores.

3 Tertia conclusio. Quando quis id audiuit tantùm à leuibus personis non fide dignis, maximè si leuis notaretur fidem adhibens, vel si crederet propter suum dictum iudicem plus debito contra reum commouendum, non tenetur denunciare. Ratio, quia hæc notitia nullam generat fidem: imò qui citò credit, leuis est corde, *Eccl.* 19. Ita Corduba *lib. 1. quæst. q.* 43. *dub. 2. vers. sexto, quando*, Nauar. *dict. num.* 46. *& dict. corol num.* 787. *&* 790. & idem dicit esse verum etiam in casibus inquisitionis. Idem Nauar. *lib. secundo de restitut. cap. 4. n.* 218.

4 Quarta conclusio. Qui audiuit, sed nescuit à quo, vel qui audiuit à persona, quæ nihil scit, sed audiuit ab aliis, etiam ignorantibus delictum, non tenetur denunciare, etiam in casibus inquisitionis, imò posset dicere, se non audisse intelligendo, itavt dicere teneatur. Ita Nauar. *dict. corol.* 65 *num.* 788. 789. 790. & multi docti recentiores.

DVBIVM XVII.

An sit denunciandum Prælato, qui creditur nullum remedium adhibiturus.

1 PRima conclusio. Quando de Prælato, qui denunciare præcepit, dubitatur an remedium aliquod sit adhibiturus per pœnam, vel per correctionem; denunciandum est. Ratio, quia in dubio præsumendum est pro Prælato, & est illi obediendum.

2 Secunda conclusio. Quando certo constat, quòd nec iustitiam faciet, nec remedium adhibebit, non est obligatio denunciandi delicta. Ratio, quia ad opus inutile nullus tenetur. Item, quia cessat finis, vnde manat ratio obligandi. Ita Syluest. *verbo correctio, quæstione* 10. D. Anton. 2 *p. tit. 9. c. 6. §. 4.* & alij.

DVBIVM XVIII.

An aliquæ persona propter priuilegium iuris excusentur à denunciando ad mandatum iudicis, vel testificando si iudex eos specialiter vocet, vt testimonium ferant, & an qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, teneantur denunciare ad mandatum iudicis.

1 SVpponendum est personas priuilegiatas in iure, esse in duplici differentia. Quædam sunt, quæ nec ad testificandum cogi possunt, nec si velint, testificari possunt, nec earum testimonium aliquid valet. Hæ sunt parentes, & omnes ascendentes respectu filiorum, & omnium descendentium, & contra omnes descendentes, & filij respectu illorum, *l. parentes, C. de testam. & 4. quæst. 3. §. item parentes*, & docet Nauar. *cap.* 25. *num.* 48. *& cap. inter verba, corol.* 65 *num.* 809. Anton. Gomez *tomo 3. var. cap. 12 num* 24. Syluest. *verbo correctio, quæst.* 7. glossa d §. *item parentes, vers. nec volentes*, Angel. *verbo denunciatio, num.* 13. Armil. *verb. testes, num.* 4. Tabien. *num.* 3. D. Anton. 3. *p. tit. 9. cap. 11. §. 1.* Quod quidem priuilegium intelligitur etiam de filiis spuriis, & extra patriam potestatem constitutis. Ita Nauar. *dicto numero* 89. Non tamen intelligitur de filiis spiritualibus, vt tenet Felinus Alber. & communis, quam refert, & sequitur Nauar. *dicto numer.* 809. contra Franciscum Cutium, & aliquos etiam alios oppositum tenentes. Item libertus non potest cogi, nec si velit, potest ferre testimonium contra dominum, qui manumisit, Glossa *l. lege Iulia, ff. de testibus verb. coguntur*, Nauar. *dict. cap.* 25 *numero* 48. *& dict. corol.* 66. *numero* 813. Anton. Gomez *vbi supra*, Turrecrem. *capite liberti, 2. quæst. tertia*. Item vxor contra virum, etiamsi velit, non potest testificari. Nauar. *dicto capite* 25. *num.* 48. *&* 49. *& dict. cap. inter verba, numero* 811. Collectar. Panorm. Felin. Cynus, & Ioannes Faber, quos refert Nauarr.

2 Aliæ verò personæ sunt, quæ testimonium contra alios ferre possunt, sed cogi non possunt ad ferendum. Hæ sunt, vir contra vxorem. Nauar. *dict. num.* 49. *&* 811. Item socer in generum, vel è contrà, socrus in nurum, & contra priuignus in vitricum, id est, *Alnado contra el padastro*, & è contra: & priuigna, id est, *alnada*, in nouercam. Patet *l. lege Iulia, ff. de testibus* vbi etiam glossa *& l. 11. tit. 16. parte tertia, & lib. fin. tit. 30 parte septima*, Gregor. Lopea, & Montaluus *in his locis*, Nauar. *dict. cap.* 25 *num* 51. *& dicto corol.* 65 *num.* 811. Syluest. D. Anton. Armil. Tabien. *vbi suprà*, patet etiam 4. *quæstione tertia, §. lege Iulia*. Item collaterales, vsque ad quartum gradum, non possunt compelli ferre testimonium contra se, licèt ferre possint. Nauar. *dicto capite* 25. *numero* 51. *& d. corol.* 65. *n.* 811. Anton. Gomez. Patet ex legibus citatis partitæ, vbi etiam Greg. & Montaluus, & ex *l. lege Iulia*. Sed nota, quòd Greg Lopea *d. l. 11. part. 3. tit. 16. vers. el quarto* dicit fortè hunc gradum consanguinitatis computari iuxta ius canonicum. At verò verius esse computari iuxta regulas iuris ciuilis; quia vbi agitur de consanguinitatis gradibus in materia iuris ciuilis, qualia est hæc de testibus gradus computandi sunt iuxta ius ciuile Ita Nauarrus *locis citatis*. Tandem libertus potest esse testis, non tamen cogi contra vxorem patroni, qui eum manumisit, contra patrem, & filios eiusdem patroni, & è contrà patronus non potest cogi, vt sit te-

 stis

stis contra libertum, quem manumisit; patet *dicta lege Iulia*, Nauar. *dicto n.*811.

3 Sed nota, quod licèt isthæc vera sint stando in iure communi, *ut patet d.l. lege Iulia, & d.§. Item parentes*, 4. q. 3. at per leges partitæ citatas videtur iuri communi derogatum: nam *d.l.*11. vbi numerati sunt parentes, &c. concluditur: *at si hi volunt, possunt esse testes*, & *dict. l. fin.* de parentibus, & reliquis dicitur, non posse cogi, & nil amplius dicitur de illis. Vnde videtur quod nulli ex dictis possint cogi: at omnes, si velint, possint esse testes, & quod sit derogatum iuri communi, in hoc notat Greg. Lopez *dict. l.*11. *vers. de su grado*, & Montalbus *lib.*2. *tit.*8. *legum fori, l.*9. *vers. padres, sub finem.*

4 Sed dubitatur, an dictum priuilegium intelligatur in ciuilibus, vel in criminalibus tantum; quidam enim dicunt intelligi solum in criminalibus, & sic bene posse cogi in ciuilibus: sic docet glossa *c. consanguinei* 3. q. 5. *vers. parentes*, Angel. & Sylu. *vbi suprà*. Excipit Syluester præter vxorem in virum, & filium in patrem, non enim cogi possunt etiam in ciuilibus, cùm sint vna caro.

5 Alij verò sentiunt hoc priuilegium intelligi, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, quia ius absque distinctione loquitur. Ita gloss. *d. l. lege Iulia*, *vers. denuncietur*. Ant. Gomez *vbi sup.* Viguet. *lib. instit. c.*12. §. 1. *vers.*11. Nauar. *dict. c.*25. *n.*50. *& dict. corol.*65. *n.*811. & ita explicat hoc priuilegium *leg. vndecima, titulo decimo sexto, parte tertia*, quod intelligatur etiam in ciuilibus, quando agitur de maiori parte bonorum, & cum hoc temperamento tenet ibi Montalbus, & Bart. *dicta leg. lege Iulia.*

6 Nota, quod alij sunt priuilegiati propter honorem ipsis debitum, vt Episcopi, *l. neque honore, C. de Episcop.* Alij ne distrahantur à diuinis, vt sacerdotes, *cap. quanquam* 14. *quæst.* 2. Nauar. *corol.*65. *n.*821. Imo hoc dicit *ibi* de omnibus clericis, sed textus tantùm loquitur de sacerdotibus, quòd de honestate non debent esse testes in instrumentis inter sæculares, & notat Sylu. *verbo testis* q. 1. *part.*15. *fine*, & alij.

7 His suppositis, ad sciendum quæ sunt personæ priuilegiatæ; dubitatur an istæ personæ teneantur respondere ad edicta, vel esse testes in aliquo casu, si à iudice vocentur. Duplex est sententia.

Prima tenet, quòd licèt iudex ferens edictum, malè faciat intendens omnes obligare, at etiam priuilegiati tenentur denunciare, aliàs incurrerent excommunicationem, quia licèt sententia iniusta sit, non tamen est nulla. Ita Syluest. *verbo correctio, quæst.*9. cui fauet Corduba *lib.* 1. *quæst.*43. *dub.*2. *vers.*7. *& in summa*, q. 64. *vers. el sepeimo*, vbi dicit priuilegiatos non teneri ad testificandum, teneri tamen ad alio modo denunciandum, si id sibi præcipiatur.

8 Secunda sententia tenet oppositum. Sit

9 Prima conclusio. Quando alij testes, & denunciatores non sunt, qui sufficienter possint denunciare, vel testificari, tunc omnes priuilegiati tenentur denunciare, vel testificari, sicut non priuilegiati. Ratio, quia hoc priuilegium intelligitur, quando non est necessitas, sed potest alio modo suppleri. Sic tenent Anton. Gomez *d. num.*24. Montalbus *l.*2. *legum fori, tit.*8. *l.*9. *vers. Hermanos*, Alber. de Rosat. *tract. de testibus*, 2 *p. columnæ*.5. glossa *cap. quamquam*, 14. *quæst* 2. *vers. occultetur*, Host. Ioan. Andr. Panorm. *cap.*1. *de testib. cogen.* & communis *ibi*, Hippolytus, Francus, Butrio, teste Anton. Gomez, & *decisio* 4. *Tholosæ*, Archid. Alex. Anton. Felin. quos refert, & sequitur. plures adducens textus Nauar. *cap. inter verba, corol.*95. *num.*813. 817. 821. *& in summa, c.*25. *n.*48. & 50. Sotus *l. de secreto, membr.*2. *quæstione* 7. *vers. verumtamen.* & alij.

10 Nota circa conclusionem primò quod Gregor. Lopez *part.*3. *tit.*16. *l.*11. *vers. muy grandes*, dicit, se valdè dubitare, an hæc conclusio teneat verum in ascendentibus, & descendentibus, & viro, & vxore, & forte (inquit) in criminalibus non deberent compelli, excepto crimine læsæ maiestatis, diuinæ, vel humanæ; sed conclusio posita est tenenda.

11 Secundò nota, quòd adhuc vt debeat priuilegiatus credere non esse alios, si id alias scire non potest, sat est iuramentum partis denunciantis, vel accusantis, modò sit persona honesta, & non sint coniecturæ aliæ in contrarium. Ita Nauar. *dicto capite* 15. *numero* 51. *& corol.*65. *num.*816.

12 Tertiò nota, quòd licèt essent alij, si tamen nollent denunciare, vel testificari, teneretur priuilegiatus saltem deponere apud iudicem esse illos, qui possint. Ita Nauarr. *dict. corol.*65. *num.*817.

13 Quartò nota, quòd licèt priuilegiati teneantur in casu istius conclusionis, vt dictum est; at sæpè excusabuntur propter damnum temporale, vel spirituale, quod inde incurrent: non enim tenetur quis cum magno damno testificari. Ita Nauar. *d. corol.*65. *num.*818. 821. & 822. & quidam doctus recentior, qui cum Nauarro dicit, in criminalibus ferè semper excusari, & dicam latiùs *infrà dub.*22.

14 Secunda conclusio. Quando sunt alij testes, vel denunciatores, de quibus probabile est, quòd denunciabunt, vel testificabuntur, tunc omnes priuilegiati excusantur. Ratio, quia in hoc casu habet locum priuilegium iuris, quod est valde rationabile. Ita omnes Doctores citati in prima conclusione.

15 Tertia conclusio. Casu istius secundæ conclusionis qua priuilegiati excusantur, non comprehenduntur in edictis, nec incurrent illam excommunicationem, si non respondeant. Ratio, quia mandata iudicum, sunt secundùm ius interpretanda. Item, quia isto casu non possunt istæ personæ cogi ad denunciandum, quia ius commune illas excipit, contra quod nequeunt iudices inferiores disponere. Sic Syluest. *verbo correctio, quæst.*7. licet *quæst* 9. oppositum dicat Angel. *verbo denunciatio, num.*13. Viguer. *lib. instit. cap.*12. §. 2. *vers.*11. Nauar. *d. corol.*65. *num.* 808. *& d. cap.*25. *num.*45.

16. Quarta conclusio. Casu primæ conclusionis si priuilegiati non respondeant ad edicta, incurrent excommunicationem in illis latam. Ratio, quia illo casu tenentur respondere. Nauar. *d. corol.*65 *num* 816. & alij.

17 Vltima conclusio. Qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, vel etiam qui respectu ætatis, &c. non excusantur ob suam inhabilitatem, sed ad mandata superiorum tenentur denunciare, vel testificari. Ratio, quia ex culpa nullus debet reportare commodum, nec exemptionem. Item, quia licèt inhabiles non sint in causis omnibus legitimi testes ad integram pœnam infligendam, tamen in aliquibus causis, sunt sufficientes ad aliquam pœnitentiam, vel leniorem pœnam vel ad indicia. Ita Nauar. *cap.*25. *num.*51. *& cap. inter verba, corol.*65. *num.* 818. & colligitur ex Soto apertè *lib.* 5. *de inst. quæst.*5. *art.*1. *ad* 3. & ex Caiet. 2. 2 q. 68. *art.*3. & ex Syluest. *verbo denunciatio, quæst.* 2. Angel. *num.* 3. & nonnulli recentiores hoc tenent, qui notant, quod qui ob culpam sunt inhabiles, poterunt excusari, si timeant obiiciendam sibi illud crimen, nisi res, quam denunciare debent, sit maioris momenti, quàm sua fama, vt hæresis.

DVBIVM XIX.

An filius teneatur patrem hæreticum denunciare Inquisitoribus, & comprehendatur sub edictis talem denunciationem iubentibus.

1 DVplex est sententia. Prima dicit teneri, & per consequens comprehendi sub edictis. Probatur primo, nam *Deut.* 13. iubetur pater denunciare filium adorantem idola, sed in plurimum maior est amor patrum in filios, quàm filiorum in patres: ergo filius ad id teneatur. Secundò patet, quia in confesso est, filium

teneri indicare patrem prodere patriam volentem, vt docet Cicero *lib. 3. offic.* ergo à fortiori patrem hæreticum. Tertiò, quia pro bono communi tenetur quisque propriam exponere vitam, nedum patrem denunciare. Hanc tenet Castro *lib. 2. de iusta hæretic. punit. cap. vlt. statim in principio*, Caiet super illud Deut. 13. *Si tibi voluerit persuadere,&c.* Idem Nauar. *cap. 25. num. 53. & cap. inter verba, corol. 63. n. 824. 825. & 826.* limitat tamen, *vt infrà* dicemus. Pro eadem sententia citatur Palacios, Robio, & Alensis, & Henricus, sed potiùs est pro nobis, vt posteà dicam.

2 Altera sententia est opposita. Sit

3 Prima conclusio. Pater & mater tenentur denunciare filium hæreticum, quando alij denunciatores non essent. Patet Deuter. 13. & refertur *cap. legi 23. q. 8. & cap. si audieris 23. quæst. 5.* & probatur argumentis primæ sententiæ, & in hoc secundæ sententiæ auctores conueniunt cum prima.

5 Secunda conclusio. Filius iure optimo potest denunciare patrem, & matrem hæreticos, & laudandus erit in hoc; omnia tamen media prius tentare debet, quam patrem ad iudices deferat; pater, quia id nulla lege interdicitur, & arguit vehementem religionis amorem. Hanc tenet Simancas *libro instit. in nouo, titul. 19. n. 43.* & in hoc consentit primæ sententiæ, licèt Perez, & Abulens. *vbi infra*, dicant id non posse.

5 Tertia conclusio. Quando sunt alij scientes & probabile est, ipsos denunciaturos, tunc filius non tenetur. Patet ex dictis *dub. 18.* vbi ex omnium sententia diximus filium non posse cogi testificari contra patrem, vbi per alios reprobari potest. Et in hoc conuenit Nau. *vbi suprà* cum secunda sententia, imò limitat etiam suam sententiam, modò Inquisitor secretò accipiat filij testimonium cauens ne graue ob id damnum filius patiatur.

6 Quarta conclusio. Si hæresis perniciosa Reipublicæ valdè esset, quia scilicet plures peruerteret, tenetur filius, si alij non denuncient, denunciare. Hanc probant rationes primæ sententiæ, & consentiunt Doctores secundæ, vt Perez *lib. 8. ordin. tit. 9. l. 1. ante vers. facit notabile.* Vigoer. *lib. instit. cap. 12. §. 2. vers. 21.* Alens. *3. part. quæst. 33. membr. 4. art. 2.* Palacios Rubios *cap. per vestras, de donation. §. 75. numero 8.* Henricus *3. precepto, serm 5. col. penult. vers. sexto consequenter.* Simancas *vbi suprà, n. 44. & 45.*

7 Nota cum Perez, quòd iste casus rarò contingit; quia (vt optimè tradit Simancas *num. 42.*) quandiu hæresis fuerit occulta, parum nocebit reipublicæ: si verò latiùs serpserit, vel alij indicabunt, vel nullo etiam indicante manifesta iudicibus fiet.

8 Quinta conclusio. Si filius ab Inquisitoribus instè interrogetur, tenetur etiam contra patrem veritatem fateri. Patet, nam dum iudex iustè interrogat, tenetur testis veritatem fateri. Imò tunc iustè filius interrogatus, seipsum prodere debet: ergo & patrem. Hanc etiam cum prima sententia, concedit Simancas *num. 44.* Sotus *libro de secreto, membr. 2. quæst. 7. vers. respondetur, primùm.*

9 Sexta conclusio. Regulariter non tenetur filius hæresim occultam patris, vel matris prodere, nisi iuxta dicta *in 4. conclusione.* Probatur, quia nulla lex extat tam graue onus humeris filiorum imponens. Imò *Deut. 13.* vbi iubetur pater denunciare filium, & frater fratrem, &c. nulla fit mentio de filio respectu patris, vel matris. Item, quia filius graue incurreret damnum, si paternam hæresim proderet, scilicet, bonorum priuationem, & infamiam. Item, quia non obstat, quòd pater, qui plus diligit filium, debeat ipsum denunciare, quia dilectio non est causa, vt pater non sit denunciandus, sed maxima illa obligatio, qua filios patri debet. Nec obstat, quòd patrem proditorem patriæ denunciandum communis fatetur, quia momento temporis vniuersa Respublica perire potest, cuius salus præferenda est patris vitæ, quæ necessitas in hæresi non contingit, vt dictum est. Hæc conclusio est contra primam sententiam, illam tenet Viguet. Alens. Palacios Rubios, Henriquez *vbi suprà*, Simanc. *d. tit. 29. num. 35. vsque ad 45* Abulens. *Deuter. 13. quæst. 3.* Alens. & Alexan. Angelic. quos refert, & sequitur Perez *d. l. 1.* late probans *a fol. 220. ferè vsque ad finem legis:* vbi etiam docet filios non denunciantes hæresim patris in hoc casu non incurrere excommunicationem latam in edictis contra non denunciantes, quia ad id non tenentur.

10 Septima conclusio. Filius iudicibus indicans patrem hæreticum, eximendus est ab infamia, & alijs pœnis filiis hæreticorum impositis, tum quia imponitate, ac præmio dignus est, qui ardore fidei accensus, ne parenti quidem suo parcit, tum etiam quia hic de Republica, & Catholica Ecclesia benemeritus est. Ita tenet Simancas *vbi suprà n 46. & 47.* dicens Fredericum Imperatorem ita constituisse. Idem tenet Castrus *vbi suprà.*

11 Nota tamen cum Castro *ibi in fine capitis*, hoc ex quadam æquitate, non tamen ex iuris rigore, & necessitate probari posse. Quare si index non condemnet, nequit, qui hæresim patris prodidit, bona patris sibi capere, & retinere; quia cùm hoc non sit illi à iure concessum, oportet vt iudex sibi per sententiam suam concedat.

12 Vltima conclusio. Filius hæreticus à patre iudicibus denunciatus, vel è contrà pater à filio, minùs puniri debet, quia benigniùs agi solet cum iis, qui seipsos deferunt, & cùm pater, & filius eadem persona reputentur, seipsum denunciare videtur alter alterum deferens. Castr & Simanc. *vbi suprà n. 50.*

DVBIVM XX.

An teneantur illi denunciare ad edicta, vel testificari, si iudex interroget, quibus delictum pro consilio, vel remedio capiendo, vel sub sigillo secreti detectum est.

1 DVo sunt certa.

Primum est, quòd si peccatum vergat in damnum commune, vel alicuius priuati, tenentur reuelare, non obstante secreti seruandi fide, imò nec iuramento. Ratio, quia promissio, vel iuramentum, non est vinculum iniquitatis: at iniquum esset, vt iuramentum obstaret, nec innocentis damnum caueretur. Ita tenent expressè omnes Doctores *infrà* citandi. Hoc tamen limitandum est iuxta Nauar. *cap. 25. num. 44 & cap. inter verba, corol. 65. num. 805.* (quamuis Doctores, pro prima sententia citandi non admittant hanc limitationem, sed tenenda est vt verissima) quando alia via damno illi consuli nequit, imò tunc tantum detegendum est, prout necessarium fuerit ad damno obuiandum. Imò (inquit) si maius sequatur damnum ex peccati talis detectione peccatori, quam sequeretur innocenti, non est detegendum, iuxta ea, quæ dicam *infra dub. 22.*

2 Secundo certum est, quod si peccatum etiam alia via sciatur, quam per viam secreti, tenentur manifestare ad præceptum superioris. Ratio, quia id non est detegere secretum. Item, quia audire peccatum in confessione non obstat, quominus peccatum illud detegi possit, si alia via sciatur: ergo à fortiori de secreto dicendum est. Sic Nauar. *d. n. 441.* & Corduba, *vbi infra* & alij.

3 At vero dubium graue est, quando tantum nouit quis peccatum, quod in alterius damnum non redundabit, nec redundat, sub sigillo secreti, vel ad consilium vel remedium petendum sibi detectum, teneatur ad præceptum superioris manifestare, vel testificari, si interrogetur. Duplex est sententia.

Prima dicit, teneri detegere, etiamsi non detectum illi iurasset, modo iuridice interrogetur. Ratio, quia fides

fides ſecreti, & iuramentum non habet vim obligandi contra ius, nec præiudicium parat iudici, quin poſſit compellere ſubditos, quandò neceſſarium fuerit. Ita Sotus *lib. de ſecreto, membr. 2 p. 7. concl. 4. & lib. 5. de iuſt. q. 7. art. 1. ad 1.* Innoc. *c. omnis, de pœnit. n. 7.* Panorm. *ibi n. 25.* & clariùs *c. dilectus, de exceſſ. Prælat. n. 3.* Tabien. *verbo confeſſionis celatio, n. 3.* Palud. *4. diſt. 2. q. 2. art. 5. verſ. tertia pœna.* D. Bonau. *4. d. 21.*

4 Secunda ſententia dicit, nullo modo teneri tale peccatum manifeſtare, vel de illo teſtificari, etiam ad præceptum ſuperioris. Ratio, quia ſeruare ſecretum eſt de iure naturæ: at iuri naturæ nequit ſuperioris præceptum, quod humanum eſt, derogare. Item, quia ſuperior ius non habet ad rogandum crimina illa, quæ ſola ſecreti via ſciuntur. Ita Nauar. *cap. 25. numero 42. 46. & 49. & c. inter verba, corol. 65. num. 799. 800. 801. & 805.* D. Thom. *2. 2. quæſt. 70. art. 1. ad 2. & ibi* Caiet. & idem dicit D. Thom. de Religioſis, dum iubet Prælatus denunciari peccata, quòd non tenetur quis ſibi ſub ſecreto commiſſa detegere, *quodlib. 15. artic. 1.* Corduba *lib. 1. quæſt. q. 43. dub. 2. verſ. tertiò quando, & in ſumma, quæſt. 64. verſic. el tercero caſo.* Ioannes de Neuila *ſylua nupt. fol. 104* Philippus Probus *cap. 2. de conſtit. in 6. num. 67.* Viguer. *lib. inſtit. cap. 12. §. 2. verſ. 11.* D. Anton. *2. p. tit. 1. cap. 19. §. 7. fine.* Henr. Gand *quodlib. 9. in principio,* Henric. *cap. omnis de pœnit. ſub finem.* Angel. *confeſſio, vltimo, n. 22.* Sylu. *verbo teſtis, quæſt. 8. dicto 2. & verbo ſecretum, dicto 2.* Armil. *verbo inquiſitio, num. 8.* Medina *tract. s. de confeſſ. quæſt. de confeſſ. celanda, §. ſupereſt iam ad alia, verſ. corollariè ſequitur* Pedraza *2. præcepto, verſ. nono.* Nau. *l. 2. de reſtit. cap. 4. num. 222.* Palud. *4. diſt. 27. q. 1. art. 3. caſu 9. n. 27.* & nonnulli docti iuniores. Vide Henriq. *l. 13. de excomm. c. 18. n. 5.*

5 Nota hic, quòd licèt Angel. *vbi ſuprà,* teneat indiſtinctè hanc ſententiam; at *verò teſtis, n. 33.* dicit, quòd ſi Prælatus non requirat delictum, vt puniat, ſed vt pater, vt prouideat, & ex aliquo bono reſpectu, teneatur, ſciens etiam ſub ſigillo ſecreti denunciare; ſed meritò carpit illum Sylu. *vbi ſuprà.*

6 Secundò nota Nau. & Cordub. non tantùm dicere, non teneri detegere tale ſecretum, verùm etiam peccare mortaliter, ſi detegat, quantumuis Prælatus iubeat ſub ſententia excommunicationis, ratione iam dicta. Idem Nauarra, & dicit teneri reſtituere.

7 Ex hac ſecunda ſententia infertur, Medicum, obſtetricem, Iuriſconſultum, Aduocatum, Conſiliarium, quibus huiuſmodi delicta ad remedium animæ, vel corporis, vel famæ, vel rerum, &c. ſecretò manifeſtata ſunt, non teneri teſtificari illa, vel denunciare ad præceptum ſuperioris. Patet ratione dicta. Ita Viguer. Nau. & Corduba *vbi ſuprà.* Imò hi duo dicunt peccare mortaliter manifeſtando. Idem Nauar.

8 Ex his ſententiis, ſecunda, vt benignior, communior & longè verior amplectenda eſt.

DVBIVM XXI.

An qui iurauit non denunciare, vel non ferre teſtimonium, teneatur reſpondere ad edicta, vel iuſſus à Prælato teſtificari.

1 SIt concluſio. In caſibus, quibus quis teſtificari tenetur, vel denunciare, vt aliquando iubetur à ſuperiore, tenetur ad id, non obſtante iuramento. Ratio, quia ſi quoad iſtos caſus voluit iurare, temerè & illicitè iurauit. Vnde iuramentum eſt nullum, & in tali iuramento, quòd vltrò fit, potiùs inuenitur temeritas, quia fit, quaſi in odium teſtimonij, quæ non ſic inuenitur in fide, quæ ſimpliciter præſtatur de ſecreto ſeruando, quæ ad charitatem, & pacem eſt neceſſaria. Ita Syluest. *verb. teſtis, quæſt. 8. dicto 3.* Angel. *ibi num. 29. & verbo denunciatio, num. 12.* Nauar. *cap. 25. num. 41. & cap. inter verba corol. 63. num. 703 & corol. 65. num. 807. ad quintum.* D. Bonauent. *4. diſtinct. 21. quæſt. vltima, fine,* & à fortiori hoc docent Doctores citati pro prima ſententia *dubio præcedenti.*

2 Ex hoc ſequitur, quòd maiori vinculo tenetur ſeruare ſecretum ille, cuius fidei commiſſum eſt delictum, vt ſeruetur ſecretum, quàm ille, qui videns, vel ſciens delictum, iurauit ſeruare ſecretum, quia hic cùm iuridicè interrogatur, tenetur veritatem fateri; ille verò non tenetur, niſi quando eſſet neceſſarium ad proximi damnum vitandum, vt diximus *dub. præced.* Hoc diſcrimen notat Nauar. *d. n. 807. ad quintum.*

DVBIVM XXII.

An propter damnum, quod denunciatori, vel reo denunciato ſequitur, excuſetur quis à denunciando, vel teſtificando.

1 SIt prima concluſio, Talis, ſi damnum graue eſt, excuſatur, vt ſi probabiliter timet infamiam, iacturam bonorum, &c. Ratio, quia non tenetur quis tanto diſpendio hæc præſtare, ſicut iudex non tenetur tanto diſpendio defendere ciues, nec debitor tanto diſpendio ſoluere. Nec obſtat reum teneri fateri periculo vitæ, quia reus ratione ſui delicti tenetur: at teſtis eſt innocens. Vnde iudex iniuſtè faceret, ſi poſſet abſque ſcandalo omittere, interrogando teſtem in hoc caſu, ſcilicet quando ſciret damnum: ſi verò eſſet ſcandalum, niſi interrogaret, poſſet, at teſtis non teneretur reſpondere. Hanc concluſionem tenet Nauar. *cap. 15. num. 50.* citans Bald. Idem *cap. inter verba, corol. 65. num. 799. & corol. 63. num. 710. & 711.* Nauar. *lib. 2. de reſt. cap. 4. num. 228.* Syluest. *verbo correctio, quæſt. 7. & verbo denunciatio, quæſt. 1.* Angel *ibi num. 1.* Corduba *lib. 1. quæſt. q. 43. dub. 2. verſ. quintò quando, & in ſumma, quæſt. 64. verſ. el quinto,* & dicit Nauar. *d. numero 799.* quod ad edicta non tenetur teſtis reſpondere cum hoc damno, ſcilicet quando neceſſarium eſſet ad denunciandum iter facere ſumptibus propriis, vſque ad aliud oppidum vbi iudex reſidet. Idem tenent docti iuniores Magiſtri. Concluſionem iſtam poſitam tenet etiam Sotus *membr. 2. quæſt. 7. verſ. reſpondetur primum, & verſ. reſpondetur quid in tali, & lib. 5. de iuſt. quæſt. 7. art. 1.* & multi docti recentiores. Vnde non tenetur teſtificari, ſi timeat, quòd ponetur ſibi exceptio, ea qua grauis infamia notatur. Nauar. *dicto num. 710.* Sotus & Magiſtri præfati. Hinc fit, quòd ſcholaſticus, qui intendit promoueri ad ordines, ſi vocetur vt teſtificetur de delicto, ob quod timet imponendam mortem, vel mutilationem, poteſt occultare veritatem, nec tenetur reſpondere, quia eſt graue damnum; ſic nonnulli iuniores docti.

2 Nota hîc conferendum eſſe prudentis arbitrio damnum, quod ex denunciatione ſequitur denuncianti, & vtilitatem ex denunciatione ſequuturam: poſſet enim tanta denunciationis eſſe neceſſitas, vt pote ad vitandum damnum commune grauiſſimum, quod aliàs caueri non poſſet, vt quis etiam cum capitis periculo ad id teneretur, ſicut *ſuprà* diximus de correctione fraterna.

3 Secunda concluſio. Qui vocatur, vt teſtimonium ferat, ſi illi tale damnum ſequatur, vt excuſetur à ferendo, poteſt ſe occultare, vel interrogatus, veritatem tacere, modò non mentiatur. Ita Sotus *vbi ſuprà,* Nauarr. *d. n. 711.* & docti iuniores.

4 Tertia concluſio. Quando damnum, quod ſequitur ex denunciatione, nõ ſequitur ipſi denuncianti, vel alteri innocenti, ſed ipſi reo denunciato, nempe aliud diſtinctum à debito, quod ſoluere tenetur, vel à pœna, quam meretur ob delictum, tunc ſi damnum in honore, vel fama, quod ſequitur denunciato, eſt multò grauius, quam bonum, quod ſequitur ex denũciatione, vel quàm debitum reſtituendum, &c. ſi quis interrogetur

per

per edicta tanquam denunciator super delicto, de quo nondum proceditur per infamiam, vel accusationem, non tenetur denunciare: si verò interrogetur iuridicè tanquam testis, quia scilicet de delicto habetur iam infamia, tenetur veritatem fateri. Hanc conclusionem docet Nauar. *d. corol.* 65. *num.* 816 & 817. & primam partem docent plures alij, vt dixi *suprà dub.* 5. licèt illi non explicent, an id procedat, quando præcipit iudex per edicta, & probat Nauar. hanc partem per dictum Soti, quod retulerat *num.* 719. scilicet *membro* 2. *quæst.* 6. dicentis neminem obligari ad denunciandum ad edicta, nisi illa delicta, quæ sine mandato denunciare tenebatur. Quæ sententia licèt generaliter sit falsa, vt *suprà* dixi; verùm in hoc casu eam Nauar. approbat, & potest confirmari hæc pars. Quia licèt sit falsa doctrina, quòd non teneamur ad mandata superioris denunciare, nisi illa delicta, quæ sine mandato tenebamur: at verò doctrina est, quòd ad mandata superiorum non teneamur denunciare, nisi ea delicta, quæ sine mandatis licitè poterant denunciari, vt benè notat Syluest. *verbo denunciatio, quæst* 4. Armil. *ibi num.* 2.

DVBIVM XXIII.

Quæ sint causæ in summa, ob quas quis excusetur a mandatis de denunciandis criminibus.

1 Respondetur, quòd multæ sunt causæ dubiis præcedentibus tactæ, scilicet delictum esse secretum, & posse alia via remedium adhiberi. Item denunciationem esse iudicialem ad pœnam, & iudicem non habere indicia, vel famam de reo. Item tantùm habere notitiam ex auditu à leuibus personis. Item forè inutilem denunciationem, vel quia iudex est remissus, vel quia alij, ex quibus audiui, denunciarunt. Item esse personam iure priuilegiatam; cùm tamen sint alij sufficientes ad denunciandum, qui probabiliter denunciabunt. Item non posse fieri sine tali detrimento ipsius denunciatoris, vel denunciati ob quod lex naturalis excusat obedientiam.

DVBIVM XXIV.

Quæ causæ excusent à denunciatione facienda de rebus furtiuis.

1 Sit prima conclusio. Quando res captæ & furtiuæ, non possidentur contra iustitiam, v. g. quia ad recompensandum aliàs debitum acceptæ sunt, non sunt denunciandæ iudicibus id præcipientibus. Ratio, quia in hoc casu non sunt debita, & præceptum esset iniustum. Hinc

2 Infertur primò, quòd si Petrus deposuit apud me secretò arma, quæ petit, eis occisurus hominem, & quia ego rei, quam perpetrare intentat, conscius, ea ipsi nego, fulminatur sententia excommunicationis ad petitionem Petri, contra detinentes arma, vel scientes, nisi manifestent, tunc sententia non ligat me detinentem, nec scientem, si norit certò causam, propter quam detineo. Ratio, quia in isto casu iustissimè detineo, & nego domino arma. Ita Nauar. *cap. inter verba, corol.* 65. *numero* 797.

3 Secundò infertur, quòd quando debitor rei furtiuæ est adeo pauper, vt iure excusetur ob inopiam à restitutione facienda, tunc non ligatur sententia, etiamsi non restituat, nec testis, licèt non denunciet. Ratio, quia retinet contra iustitiam. Ita Nauar. *ibi, n.* 796. & 797.

4 Nota tamen, quòd in hoc casu aliqui opinantur, quòd iste tenetur facere, vt debitor se obliget creditori, vel alteri personæ, ita vt maneat securus, quod dum venerit ad pinguiorem fortunam, restituet; ita tamen, quòd ex hoc non infametur debitor. Ratio, quia licèt non possit restituere, tenetur tamen facere, quod in se est. Ita Nauar. *vbi suprà*, & probat ex sententia D. Thomæ asserentis 2. 2. *quæst.* 92. *art. vltimo ad* 2. debitorem impotentem ad statim restituendum teneri petere dilationem à creditore, sed licet hoc sit securius, non tamen videtur necessarium petere hanc cautionem. Ita nonnulli docti iuniores. Et potest confirmari ex Ledesma 2. 4. *quæst.* 18. *art.* 8. dicente eum, qui sæpè absolutus est, proponens satisfactionem, & non restituens, probabile esse posse iterum absolui, si denuò id proponat, etiam non præstito pignore, vel obligatione facta de restituendo.

5 Secunda conclusio. Quando debitor non excusatur à restitutione, nec per monitionem secretam, potest ad id sufficienter induci, tunc licet furtum secretum sit est denunciandum Prælato præcipienti. Ratio, quia ista denunciatio non ordinatur ad punitionem, sed ad satisfaciendum læso. Ita Nauar. *d. n.* 797. Sotus *membr.* 2. *q.* 6. paulò ante solutionem *ad* 3. Corduba *in summa, q.* 111. *sub finem*, Armil. *verbo inquisitio, num.* 8. Addunt tamen Sotus, Armil. & Corduba esse denunciandum, vt patri, quando est secretum.

6 Sed nunquid non reuelans furtum istud occultum incurret excommunicationem latam per edicta, Armil. dicit *ibi* non incurrere, propter ea, quæ suprà dixi *dub.* 14. at verius est, quòd incurrat; illa enim doctrina vera est, vbi iudex ex officio procedit ad inquirendum delicta, secus vbi petit furti manifestationem tantùm, vt parti restituatur, tunc enim qualitercunque furtum sciatur, petit manifestari. Ita Corduba *vbi suprà*.

DVBIVM XXV.

Quantum temporis duret edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum, & similiter literæ excommunicatoriæ, quæ promulgantur ad partis petitionem, vt sibi aliquid restituatur.

1 Consului de hac re viros Salmantinos admodum doctos, inter quos etiam Henriquez, qui sequentia responderunt.

2 Primò necessarium est dicere tempus esse præfinitum, quo elapso spirant edicta, & literæ excommunicatoriæ. Ratio, quia talia edicta non habent vim perpetuæ constitutionis, eo quòd nec tali animo fiunt, nec fiunt semper à personis potestatem condendi leges habentibus. Item, quia cùm modus procedendi per edicta sit per viam inquisitionis, & iustitiæ, & quasi armis, id est, excommunicatione, suauis Ecclesiæ gubernatio postulat, ne semper hac via procedatur, sed aliquibus anni temporibus, & ideo singulis annis renouantur.

3 Secundò spatium temporis, quo durant, colligendum est ex prudentis arbitrio, pensata intentione præcipientis, & effectu ad quem eduntur. Vnde fit, vt quæ eduntur in visitatione populorum, durabunt quandiu visitatio populi durat, & finita populi visitatione, cessabit obligatio edicti. Ratio, quia animus visitatoris est per edictum constringere ad denunciandum, vt sic perfectæ visitationis munus obeat, & munus visitationis in vnoquoque populo certo tempore obit: ergo, quandiu durat visitatio alicuius populi, durabit in illo edictum, & quando sigillatim visitantur parochiæ alicuius vrbis, & in vnaquaque dum visitatur, legitur edictum, durabit in vnaquaque parochia delicti obligatio, quandiu illius parochiæ visitatio durat. Ratio, quia hæc se habet instar visitationis singulorum oppidorum: ergo, sicut in vnoquoque oppido durat, dum illius visitatio durat, ita in vnaquaque parochia, &c. sic etiam alij docti iuniores. Excipienda tamen sunt edicta Inquisitorum, quæ durant vsque ad promulgationem aliorum edictorum, quia sic declaratum est ab ipsis Inquisitoribus, quia cùm semper ipsi sint exercentes inquisitionem delictorum

rum contra fidem, & ad eum finem his edictis vtantur, iustè volunt, vt semper suam vim habeant. Ita expressè Auila *de censuris, 2. part. cap 5. dub. 5. conclus. 3.*

4 Tertiò, edicta, quæ publicantur in Quadragesima, durant toto tempore destinato ad confessiones faciendas & quia, hoc tempus communiter solet dari vsque ad Pentecostem, ideò ad summum vsque tunc durant. Ratio, quia edicta illa ordinantur ad delicta purganda, vt sic disponantur homines ad confitendum, prout tunc iubet sancta Ecclesia: ergo durant toto tempore confessionibus destinato. Sic etiam prædicti iuniores.

5 Quartò, edicta, quæ aliis temporibus publicantur, durant ad summum per duos menses. Ratio, quia hoc videtur tempus rationabile. Sic etiam idem.

6 Quintò, literæ excommunicatoriæ ad partis petitionem editæ, vt sibi aliquid restituatur, &c. durant tempore quòd in illis præfigitur ad faciendum contenta in illis, v.g. iubent, vt qui id habuerit, vel sciuerit, restituat, vel denunciet intra octo dies, tales literæ durabunt octo diebus; quare transactis illis octo diebus, non habebunt vim: qui autem intra illos octo dies sciuerint, etiamsi in vltimo die comprehendentur in illis literis; sed habebit octo dies numerandos à die scientiæ ad explendum, quod literis præcipitur: aliàs incurret excommunicationem, quia illi octo dies conceduntur, vt possit doctos consulere, quid teneatur facere. Hæc etiam alij docti iuniores Magistri.

7 Sed nunquid, qui delicta non denunciauit tempore in edicto contento, teneatur ad denunciandum transacto tempore, quo edictum obligat? Nauar. Lat. *cap. 21. num. 46.* Hispan. *additione ad num. 33. capitis 25.* asserit ad denunciandum teneri transacto tempore, quàm citò commodè potest, & probat ex *cap. cùm dilectus, de dolo contum.* Item, quia debitor, qui termino præfixo non soluit, tenetur quàm citissimè potest.

8 At dicendum est, quando intra tempus, quo edictum obligat, conscius edicti non paruit illi, & si incurrit excommunicationem, tenetur transacto tempore edicti parere. Ratio, quia adhuc ille manet in peccato inobedientiæ, & potest obedire præcepto sibi iniustè imposito: ergo tenetur. Patet etiam ex Nauar. ratione, quia iam illud est velut superiori debitum ratione edicti, scilicet parere: ergo si termino præfixo non soluit hoc debitum, tenebitur etiam eo transacto; & sic se explicat Nauar. *in ea additione*, dicens, quando incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum. Similiter quando excómunicatio lata est contra non restituentem intra certum tempus, siquis tunc non sit soluendo, non incurrit, at incurret postea, quando sit soluendo, nisi restituat; quia excommunicatio quoad hunc semper durat. Sic Sotus *4. dist. 22. quæst. 2. art. 2. vers. secundo si feratur*, at verò quando non incidit in peccatum inobedientiæ contra edictum, quia scilicet, vel tunc ignorauit delictum denunciandum, vel non fuit conscius edicti, tunc transacto tempore, quo edicta, vel aliæ literæ excommunicationis obligant, non tenetur denunciare virtute edicti, vel illarum literarum, & sic non denuncians non incidet in excommunicationem, sed iudicandum est, an teneatur denunciare secundùm regulas iuris naturæ, ac si edictum non esset. Probatur, quia quando iste sciuit, iam edictum non obligabat: ergo non constringitur ad aliud virtute edicti, sed ac si non esset, est censendum, & in hoc casu non loquitur Nauar. vt ipse se explicat. Hæc docti iuniores à me consulti.

DVBIVM XXVI.

An errent iudices præcipiendo generaliter in edictis, malefactores denunciari.

1 Circa hoc variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, quòd mandata generalia, quibus sub excommunicatione præcipitur aliquos delinquentes, vt qui tale admisere furtum, denunciari, non sunt approbanda, eo quòd dant ignorantibus occasionem errandi, nisi explicent intentionem esse, quòd denuncient solùm in eo casu, quo aliter noluot restituere, cùm possint. Ita Sotus *membr 2. quæst. 6. sub finem, paulo ante solutionem ad 3.* & potest etiam id probari ex eo quòd visitator peccat, si iuramentum petat de manifestandis sibi delictis, nisi expressè excipiat secreta, vt patet ex *cap. qualiter 1. de accusat.* & fatetur Nauar. *cap. inter verba, corol. 49. num. 584.* de quo latiùs *infrà*.

2 Secunda sententia probabilior ait talia mandata esse licita, nec præbere errandi ansam, quia sunt intelligenda iuxta iuris dispositionem. Item, quia receptum est ita promulgari edicta generali Ecclesiæ consuetudine: nec oppositum iure alieno cauetur. Ita tenet Bañez *2. 2 q. 33. art. 8. dub. 2. ad 7.* Nauar. *cap. 18. num. 40. & cap. inter verba, corol. 52. num. 590. & 591.* Idem sentit Caiet. *opusc. 17. respon. 1. vers. ad 1.* vbi dicit non peccare iudicem generaliter interrogantem de sociis, cùm de aliquibus possit interrogare, & de aliquibus non, modo intra iuris metas intelligat. Et ad argumentum respondet Nauar. disparem esse rationem, quia illud de visitatore cauetur *dict. cap. qualiter*, at de edictis nullo iure cauetur.

DVBIVM XXVII.

Quod sit discrimen inter eum, qui respondet ad edicta vt testis, & inter eum, qui vt denunciator.

1 Primò dico differentiam esse, nam respondens, vt denunciator, tenetur probare, & si in probatione deficiat, subiicitur pœnæ. Vnde si non potest probare, non tenetur denunciare Prælato vt iudici. At respondens vt testis, non tenetur probare, & ideo defectu probationum non excusatur. Sic colligitur ex *cap. plerumque 2 quæst. 3. & cap. si tantum 6. quæst. 2. & cap. si sacerdos, d. offic. ordinar.* & ita tenent plures, vt diximus *suprà dub. 14. concl. 3.*

2 Secundò dico, quòd quando delicta probanda sunt contra bonum commune, vel contra tertiam personam, dicitur denunciator posse probare delictum, si habeat alium testem legitimum, & integrum, quia in his casibus datur accusatio fiscali, vel parti læsæ, & ipse denunciator inducitur vt testis, & cum alio facit probationem, & idem est, quando denunciatio fit ad effectum pœnitentiæ, & emendæ. Nauar. *corol. 65. num. 779.*

3 Tertiò dico, ex multis colligi posse quando quis vocetur per edicta, vt denunciator, vel vt testis. Primò ex verbis edicti, si dicitur, quòd denuncient, intelligitur vt denunciator: si dicitur, quòd testificentur, intelligitur vt testis: si dicitur per verba generalia, scilicet vt manifestent, vtrumque intelligi potest. Vnde intentio colligitur ex materia super qua datur edictum, & ex modo procedendi: si sit enim in causa ciuili, vel criminali incepta, vocantur vt testes, & talis potest esse materia, vt quamuis in edicto dicatur denunciare, intelligatur testificari, & è contra. Ita Nauar. *d. corol. 65. n. 781.*

4 Vltimò dico, quòd ex vsu, & praxi constat modò iudices velle, vt quacunque via manifestentur delicta, & nullo modo velle cogere denunciantes ad probandum. Vnde quamuis verba aliter sonent, rebus magis credendum est, quàm verbis, teste Nauarro *ibi*, sic quidam docti iuniores in suis scriptis.

CAPVT III.

De Inquisitione.

ANtequam ad specialia dubia de inquisitione descendam, oportet pertractare aliqua præambula requisita ad istam materiam de denunciatione, & accusatione, deinde ad specialia de inquisitione veniemus.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quæ dicuntur crimina minora, grauiora, & enormia.*

2 *Quæ crimina dicantur esse contra rempublicam, & in damnum commune.*

3 *Quid, & quotuplex sit publicum, & notorium, & famosum, & manifestum, & occultum.*

4 *Quid sit infamia secundùm ius, & quotuplex.*

5 *Quo pacto incurratur infamia facti? quis sit eius effectus & quomodo possit tolli.*

6 *Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur.*

7 *Quid sit purgatio canonica, & quando sit necessaria.*

8 *Quid sit causa iudicialis, & quotuplex.*

9 *Quid & quotuplex sit sententia iudicialis.*

10 *Quæ dicatur sententia iusta, vel iniusta, quæ valida, & quæ nulla.*

11 *Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano sine figura, & strepitu.*

12 *Quæ probatio in iudicio sit sufficiens.*

13 *An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione.*

14 *Quæ sint indicia sufficientia ad probationem faciendã.*

15 *An sufficiat vnum indicium ad procedendum in iudicio, vel sint necessaria plura, maximè ad torquendum.*

16 *Quid & quotuplex sit inquisitio.*

17 *An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam præcedere infamiam, vel sat sint indicia.*

18 *An sit de iure naturali, & diuino, vt ad inquisitionem procedatur absque infamia.*

19 *An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium præcedere infamiam ad inquisitionem.*

20 *An vbi delictum est notorium, peccator verò occultus, vt si inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo possit iudex inquirere, quis fecerit.*

21 *Vtrum è contra quando persona diffamata est, & conuicta de vno crimine, possit interrogari de aliis criminibus occultis, de quibus non est vlla infamia.*

22 *An conuictus de vno crimine possit iure interrogari de sociis occultis, qui nulla laborant infamia.*

23 *An in peccato contra naturam liceat interrogare de socio occulto, vt in Sodomia, sicut in vitiis, quæ sunt contra bonum commune.*

24 *An iudices interrogantes socios criminum peccent, socios (inquam) contra quos non habent probatam infamiam.*

25 *An inquisitio contra Religiosos possit fieri absque infamia.*

26 *An sufficiat infamia orta, postquam reus in carcerem detrusus est ad inquirendum? & an ex simplici infamia informatione possit iudex procedere ad inquirendum, vel sit necessarium infamiam prius esse iuridicè probatam.*

27 *An in omnibus delictis possit inquisitio fieri? & an heres possit in sua familia inquirere.*

28 *An aliquo casu teneatur reus se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis.*

29 *An quotiescunque reus interrogatur à iudice iuridicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri.*

30 *An reus rogatus de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, in quibus non requiritur tanta solẽnitas ad inquirendum, teneatur suum crimen, scilicet hæresim prodere, maximè si crimen sit notorium, vt si hæreses in publico productæ sunt, nulla tamen infamia, vel indiciis laborat.*

31 *An quãdo reus, vel testis ignorat, an iudex iustè, & secundùm ius interrogat, teneatur fateri crimen.*

32 *An ad hoc, vt reus teneatur respondere, satis sit esse de eo infamiam, vel indicia, vel requiratur etiã quòd sint probata, & illi notificata.*

33 *An mentiri in iudicio sit peccatum mortale.*

34 *An sit licitum in principio litis accipere iuramentum calumniæ super veritate dicenda ab ipso reo.*

35 *An liceat iudici vti simulatione aliqua vt à reo nullo reue veritatem rei apud ipsum dubiam, quam iuridicè rogat, extorqueat? & an possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit.*

36 *An vt testes teneantur fateri, sit necessarium, sciant esse infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem.*

37 *An quando factum est notorium, at peccator occultus, teneantur testes manifestare delinquentem iudici interroganti.*

38 *An si aduersus testes obiiciantur aliqua ad eorum testimonium repellendum, possit iudex interrogare testes de veritate obiectorum, & testes teneantur respondere.*

39 *An iudex, qui contra ius aliquid nouit à reo, vel teste, possit ex eo procedere in iudicio.*

40 *An quando proceditur via inquisitionis, sit infligenda pœna integra.*

41 *An probatio requiratur ad puniendum per viam inquisitionis. Item quæ forma, & solemnitas sit seruanda in via inquisitionis.*

42 *An peccata publica sint necessariò publicè punienda*

DVBIVM I.

Quæ dicantur crimina minora, grauiora & enormia.

NOTA, quòd licèt theologicè omne peccatum mortale dicatur crimen; at iuridicè dicitur crimen, peccatum, pœna iuridica, canonica, vel ciuili dignum, vt habetur ex *capite Apostolus, distinct. 81.*

1 Crimina enormia secundùm ius dicuntur, quæ in se sunt maxima, & grauissima respectu aliorum; & etiam propter effectum pœnæ dicuntur enormia illa, in quibus etiam post peractam pœnitentiam, manet aliqua grauis pœna Ecclesiastica, quæ impedit ordinis executionem, & beneficij retentionem, vt sunt homicidium voluntarium, & casuale ex culpa. Simonia tam in ordine, quàm in beneficio commissa, & alia, quæ licet occulta sint, inducunt irregularitatem ex delicto, & impediunt susceptionẽ, & exequutionem ordinis: talia licèt non sint grauitate omnibus maiori, propter hunc effectum, quem post pœnitentiam relinquunt, licèt occulta sint, dicuntur enormia, & colliguntur illa ex *cap. monora, distinct. 50. cap. si quis enormia 1. quæst. 7. & cap. 1. de consecrat. distinct. 1. cap. quæsitum, de temp. ordin. cap. tanta, de simon.* Ita Syluest. *verbo enorme, quæst. 1. & verbo crimen, quæst. 2.* referens Host. & Raynerium, Tabien. *verbo enormis, num. 1.* Armil. *verbo enormitas, num. 1. & 2.* D. Anton. 3 *p. tit. 28. cap. 6. §. 7.* Turrecrem. *cap. fin. distinct. 25.* Item dicuntur enormia omnia delicta, quæ infamiam ciuilem inducunt, id est, quibus etiam post peractam pœnitẽtiam, manet homo infamis secundùm ius §. *porrò 3. quæst. 7.* Sic Host. Raynerius, Syluest. Tabien. Armil. *ibi.* Nota tamen non semper propter delicta enormia incurri irregularitatem, vt notat Nauarr. *cap. 27. num. 248.*

3 Crimina mediocria, vel grauiora dicuntur illa, quæ quando occulta sunt, id est, non notoria, non inducunt prædictum effectum irregularitatis, & impedimenti ab ordine, & à retentione beneficij, quamuis si notoria sint, tale impedimentum inducant, vt sunt furtum, adulterium, periurium, incestus, fraus cum dolo, sodomia, & alia adulterio maiora, fornicatio notaria cum incorrigibilitate post monitionem. Ita Turrecrem. D. Anton. Syluest. *vbi suprà*.

4 Crimina minora, seu leuia dicuntur quæ siue occulta, siue notoria sint, non inducunt tale impedimentum, vt venatio in clerico, ludus aleæ, ebrietas, &c. Ita Doctores citati.

DVBIVM II.

Quæ crimina dicantur esse contra rempublicam, & in damnum commune.

1 Ratio dubij, quia omnia peccata videntur esse contra bonum commune, quia per omnia præbetur malum exemplum, vnde alij sumunt peccandi ansam. Vnde dicimus in quolibet peccato, quod punitur auctoritate iuris, præter iniuriam priuatam, vindicari iniuriam publicam. Vnde frustrà videtur in hac materia distingui inter crimina priuata, & publica.

2 Sit conclusio. Licèt omnia crimina largè, & quodammodo possint dici cõtra bonum commune propter rationem dictam: propriè tamen dicuntur cõtrà bonum commune, illa, quæ directè & immediatè tendunt in damnum totius reipublicæ, aut populi, vel communitatis, vel congregationis, ita vt habeant pro obiecto proximo, quòd offendunt illud bonum commune. Talia peccata sunt hæresis, schisma, proditio ciuitatis, compilatio ærarij publici, crimẽ læsæ maiestatis, occisio Principis, & hominis toti reipublicæ, vel cõmunitati vtilissimi, latrones etiã publici, qui vias publicas obsident, & quoscunque de populo occurrentes deprædantur. Ista omnia dicuntur peccata in bonum commune. At adulterium, homicidium priuatæ personæ, simplex furtum non dicuntur crimina publica, id est, contra bonum publicum, sed priuata, id est, contra bonum priuatum. Et quando peccata contingunt in aliqua vniuersitate, vel collegio, vel monasterio, tunc dicuntur contra bonum commune, cùm directè, & immediatè bonum omnibus commune offendunt, vt occisio superioris, subornatio suffragiorum, quibus lector, vel superior eligitur. Hæc omnia Sotus *lib. de secreto, membr. 2. quæst. 4. dub. 1. post tertiam conclusionem, & lib. 5. de iust. q. 5. art. 2. vers. at verò.* Nauar. *lib. 2. de rest. cap. 4. n.* 198.

3 Hinc infertur cum Soto peccatum publicum vno modo dici, vt distinguitur contra secretum, alio modo, vt distinguitur contra priuatum, quasi sit in perniciem publicam.

Tandem nota cum Syluest. *verbo crimen q.* 3. quòd crimen publicum, & priuatum accipiuntur etiam in alia acceptatione in iure, vt crimen publicum sit illud, quòd non tantùm persona offensa, sed quilibet de populo, potest accusare, & crimen priuatum, quòd tantùm accusare potest iniuriam passus. Et ratio huius acceptionis hinc sumpta videtur, quia in delictis contra republicã hoc inuenitur ex iure naturali, & ciuili, quod quilibet potest accusare, & ideò extensum est nomen publici delicti ad hoc; de his latè Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 1. num. 1. 2. 4. & 9.*

DVBIVM III.

Quid & quotuplex sit publicum, & notorium, & famosum & manifestum, & occultum.

1 Nota publicum dupliciter accipi. Primò, vt est idem quod notorium, vel vt distinguitur à notorio. Quando est idem quod notorium, est illud quòd vel per actum iuridicum, vel per facti euidentiam notum est, vt testantur omnes Doctores *infrà citandi.* Ex quo deducitur, quod licèt crimẽ aliquod possit per iudicem, vel viginti testes probari, dummodo non sit per facti euidẽtiam, vel per actum iuridicum notum, dicetur non notorium. Ita docet Castros *lib. 2. de lege pœnali, cap. 15. ante primam conclusionem.* Quando publicum distinguitur à notorio, dicitur illud, quod fama publica proclamatum est, & infamia communi notatur, & sic publicum est idem quod famosum; quæ verò & qualis fama sufficiat, *infrà* videbitur. Hanc diuisionem publici docet Sotus *membr. 2. ante quæstionem primam* Panor. *c. tua, n. 2. de cohabit. & cap. vestra, n. 11. eod. tit.* & Nauar. *cap. 18. num. 40.* vbi dicit publicum dici, vel per notorietatem vel per famam.

2 Rursus notorium multipliciter diuiditur apud Iurisperitos: at quæ magis necessaria est, est duplex diuisio. Primò notorium est duplex, primò sumitur largè, & impropriè, scilicet pro notorio præsumptionis, & est illud, quòd in se notum non est, sed in alio; quod tamen de se non facit talis rei euidentiam, sed solùm ex ordinatione iuris, quòd euidenter illud præsumit ex alio noto: sicut quis habetur publicè, & notoriè pro filio alicuius ex coniecturis inductis à iure. Secundò accipitur propriè pro notorio in se. Ita docet Syluest. *verb. notorium q. 1.* Tablen. *eod. verb.* Angel. *ibi in princ.* Armil. *num. 1.* D. Ant. *3. part. tit. 9. c. 8. initio.* Panor. *c. vestra, de cohabit. cleric. n. 14.* glossa *ibi vers. notorium* Cordub. *memb. 2. quæst. 1. statim in principio.*

3 Rursus notoriũ propriè est duplex: aliud iuris, aliud facti. Illud est, de quo quis in iudicio est condemnatus, vel conuictus, vel sponte confessus, id est, illud de quo iuridicè sententia lata est, vel de quo in iudicio facta est probatio clara, & indubitata, vel de quo facta est spontanea confessio. Ratio, quia ius facit, & iudicat per aliquem actum horum trium, crimẽ esse euidens omnibus & sic per actum iuridicum factum est notorium, habetur ex *cap. fin. & c. cùm inter, de re iudic. & cap. cùm olim, de verb. signif. c. vestra, de cohabit. cleric.* Notorium verò facti est, quod se offert, & exhibet oculis omnium, ita clarè, & apertè, vt aliqua probabilitate negari non possit, nullàque tergiuersatione, seu fuga celari, *cap. vestra, de cohabit. & cap. tua, eod. tit.* Ratio istius diuisionis inde sumitur, quia cùm notorium dicatur illud, quod clarè & euidẽter notari, ac demonstrari potest, it aut nullus tergiuersationi, seu negationi locus supersit. Hanc euidentiam, vel manifestationẽ potest facere ipsummet factum, vel aliqua solemnitas, vel actus iudicij, & ideò dicitur notorium facti, vel iuris. Hæc omnia docent Sotus, Corduba, Castrus, Tablen. Syluest. *q. 1. & 3.* Angel. Armil. Glossa Panorm. *n. 14.*

4 Circa hoc nota, quòd ad hoc, vt aliquid dicatur verè notorium facti, non oportet, vt in seipso videatur, sed satis est videri in altero, scilicet in argumentis, vel testimoniis, quæ ex se, & non ex iuris præsumptione euidẽter delictũ ostẽdant. Ratio, quia sunt aliqua delicta, quæ nunquam fiunt in conspectu omniũ, vt adulteria, furta &c. & ideò ad hoc vt notoria dicantur, sat est videri in claris argumentis. Ita docet Syluest. *vbi suprà q. 1.*

5 Secundò nota ex tribus causari notorium facti, ex sciẽtia hominum non paucorum, & ex loci ac temporis qualitate, ita scilicet vt non fiat nocte, vel in loco secreto; sed discretus iudex ex circunstantiis arbitratur factum fuisse notorium, vel non. Syluest. *quæst. 1.* Panorm. *d. n. 14. & 16.*

6 At dubium graue est, quot hominum scientia requiratur ad notorium facti inducendum. Quadruplex est sententia.

Prima tenet, requiri notitiã totius populi, vel maioris partis. Ita tenẽt aliqui, quos refert Syluest. & videtur tenere glossa *cap. vestra, de cohabit. vers. notorium,* vbi inquit non requiri scientiam omnium, sed plurium.

7 Secun

7 Secunda sententia dicit, non requiri maiorem viciniæ partem, sed sat esse, si decem personæ honestæ totius populi, vel viciniæ, licet latissimæ, viderint, vt dicatur notorium. Ratio, quia decem personæ populum constituunt. Ita Raynerius, quem refert, ac sequitur Tabiena *verbo notorium.* Armil. *ibi n.* 12. glossa *cap. de manifesta*, 2. *q.* 1. *verbo plurimus*, Adrian. 4. *quæst. antepenult. de Eucharist. quæ incipit, Oritur quæstio*, Maior 4. *distinct.* 9. *quæst.* 4. Ledesm. 1. 4. *quæst.* 21. *art.* 6. Palacios 4. *dist.* 9. *quæst.* 4.

8 Tertia sententia dicit cum secunda requiri decem personas, vt dicatur notorium: at verò non semper sufficere, si enim familia, vel vicinia lata sit, requiritur vt maior pars sciat, & illa pars sciens non pauciores, quàm decem personas contineat. Ita Angel. *verbo notorium, n.* 1. Turrecr. *d. cap. de manifesta, num.* 1.

9 Quarta sententia, quæ tenenda est, dicit quòd ad notorium facti non est necessarium vt videatur ab omnibus, nec sat est videri à quibuscunque, sed requiritur scientia, & notitia maioris partis populi, vel viciniæ, dummodo in populo ipso, vel vicinia, non sint pauciores personæ, quàm decem. Hanc sententiam dicens esse communem tenet Nauarra summa Latina, & Hisp. *c.* 25. *num.* 73. & summa Lat. *cap.* 27. *n.* 250. *notab.* 10. Ledesm. 24. *q.* 26. *art.* 2. *fol.* 367. *pag.* 1. *vers. est præterea.* Supplem. & Rosel. quos refert, & sequitur Syluester, *verbo notorium, quæstione* 4. Panorm. *cap. vestra, de cohabit. n.* 16. Ea hac sententia.

10 Infertur primò, nunquam scientiam paucorum, quàm sex, notorium facere, scientiam verò sex aliquando facere, quando scilicet, est maior pars populi, vel viciniæ, vel collegij, vt si sint tantùm decem; aliquando verò non facere, quando scilicet sunt plures decem: semper enim requiritur notitia maioris partis: Ita iidem Doctores.

11 Secundò infertur non posse oriri notorium facti in vicinia, vel populo, vbi non sunt personæ saltem decem. Ita Doctores citati pro omnibus sententiis. Et ratio est, quia decem personæ, & non pauciores, constituunt populum, vt docet glossa, colligens ea illo textu *cap. vnic.* 10. *quæst.* 3. *vers. mancipia.* Tabien. Armil. Angel. Adrian. Syluest. *vbi suprà.*

12 Tertiò infertur, non requiri, vt aliquid dicatur notorium, vt sciatur à maiori parte populi, sed sat est à maiori parte parochiæ, vel viciniæ, vel collegij, respectu cuius dicitur notorium, Nauar. & Syluest. *vbi suprà.*

Oportet tamen hic notari duo.

13 Primum est, licèt ad efficiendum notorium hoc requiratur, ad probandum tamen aliquid esse notorium, non requiritur vt omnes ferant testimonium apud iudicem, sed sat est, si duo, vel tres testes esse notorium testentur. Ita Panorm. *ibi, num.* 17. Angel. *n.* 2. Armil. *n.* 2. Syluest. *quæstione* 5.

14 Secundò nota, quòd id, quod fuit aliquando notorium, potest effici occultum, scilicet si omnes illi, coram quibus erat notorium, moriantur. Ita Corduba *membr.* 2. *quæst.* 1. *vers. Item nota.*

15 Rursus occultum dicitur tripliciter. Primò, vt distinguitur contra probabile, & est illud, quod idoneis testibus probari nequit. Secundo modo, vt distinguitur contra publicum famosum, & est illud, quòd licèt probari possit, non tamen laborat infamia, & hoc dicitur penè occultum. Tertio modo largius, vt distinguitur contra notorium, & est illud, quod non est notorium facti, nec iuris. Occultum primo & secundo modo (vt notat Sotus *vbi infrà*,) tolerat Ecclesia, non verò occultum tertio modo; quia sicut notorium debet statim punire, ita id quod infamia laborat, debet inquirere, vt puniat. Hanc diuisionem docet Sotus, Castr. Corduba, *vbi suprà*, Syluest. & Angel. *verbo occultum.* Panormit. *cap. ex literarum, de tempor. ordin.*

16 Rursus manifestum tripliciter capitur. Primò, vt est idem, quod notorium: secundò propriè, vt distinguitur à notorio, & est illud, quod facilè potest probari per multos, licèt non per tot, vt dicatur notorium: tertio modo sumitur, vt est quid commune vtrique. Ita Tabien. *verbo manifestum, in principio.* Angel. & Syluest. *ibi*, Armil. *ibi* Glossa *d. cap. vestra, vers. notorium*, Panor. *ibi, num.* 12. Addunt Syluest. & Tabien. dici notorium, etiamsi probatio procedat ex præsumptionibus, & verisimilibus coniecturis.

17 Tandem nota, quòd dum in aliqua lege, statuto, vel dispositione fit mentio de manifesto ex subiecta materia, & loquendi vsu, accipiendum est, in quo sensu accipiatur, vt docent Syluest. Angel. Armil *verbo manifestum*, Tabien. *ibi num.* 1. Panormit. *cap. cùm olim, de verb. signific.* Quando verò dubium est, maximè in pœnalibus dicunt Angel. Syluest. Tabien. Panor. capi, prout est distinctum à notorio: at verò Armilla dicit capi pro notorio, & colligit ex *cap. fin. de verb. significat.* & quia ea materia pœnali mitiùs est agendum.

De Infamia.

DVBIUM IV.

Quid sit infamia secundùm ius, & quotuplex.

1 Sit prima conclusio. Infamia dicitur læsæ dignitatis qualitas, vita & moribus reprobata, & sic homo infamis dicitur ille, cuius status, vita, & moribus reprobatus est. Ratio, quia infamia est idem, quod bonæ famæ priuatio: at bona fama, est illæsæ dignitatis status vita, & moribus comprobatus; ideò infamia, id est, mala fama bene dicitur, læsæ dignitatis, &c. sumitur verò dignitas in definitione, non pro honore publico, sed pro potentia naturali cunctis attributa, id est, pro vera dignitate, quæ est secundùm rationem viuere. Has definitiones ponit Panormitan. *cap. vestra, de cohabit.* & omnes summistæ *verbo fama, & infamia*; competit verò definitio omni infamiæ, est enim triplex, scilicet, infamia facti, quam quis facto ipso incurrit, & infamia iuris ciuilis, quæ simpliciter solet dici infamia iuris: & est illa, ad quam aliquis ex iuris ciuilis decreto damnatus est. Alia est infamia iuris canonici, quæ canonica dicitur, & est illa ad quam quis ea decreto iuris canonici damnatus est. Huic triplici infamiæ conuenit dicta definitio, nam per quamlibet earum læditur dignitas, & status reprobatur. Summistæ, & Panormitanus *vbi suprà*, & Castrus *de iustit. hæret. puni. lib.* 2. *cap.* 9.

2 Secunda conclusio. Vt infamia facti de aliquo delicto, requiruntur aliquæ conditiones.

Prima, quòd sit opinio communis, quia paucorum opinio non facit infamiam, sed debet esse opinio plurium, maioris scilicet partis. Ita habetur expressè *cap. qualiter & quando, el. 2. de accus.* Eam & doceo...

Secunda conditio est, vt ab istis pluribus voce manifestetur. Ratio: nam cùm fama à fando dicatur, per hoc distat ab opinione, quòd hæc satis est si mente teneatur: illa verò oportet, vt voce manifestetur. Ita Bart. Sotus, Tabien. Angel. Armil. Syluest. Panorm. Vocabularium iuris *vbi suprà.*

Tertia conditio est, vt infamia sit apud bonos, &

graues viros, vnde si apud hos fama maneat integra, etiamsi apud plures leues personas fama maneat non integra, sed læsa, non dicitur infamia. Ita habetur expressè *capite qualiter, & quando, de accusat.* vbi sic dicitur, *Infamia non debet procedere à maleuolis, & maledicis, sed à prouidis & honestis, non semel tantùm, sed sæpè.* & docet *ibi* glossa *vers. ad inquirendum.* Panormitan. *d. cap. inquisitionis, vers. quasiuisti, num.* 6. Idem habetur *cap. in cunctis* 11. *quæst.* 3. docet *ibi* glossa, *versic. maledicorum.* Turrecrem. *§. porrò,* 3. *quæst.* 7. *num.* 4. Idem docet *lex* 2. *tit.* 6. *part.* 7. & docet *ibi* Gregor. Lopez *vers. decreer.* Sotus *vbi suprà,* Nauar. *infrà, num.* 152. Caiet. 2. 2. *q.* 69. *artic.* 1. *in principio.* D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 4. Syluest. *verb. infamia, quæst.* 2. Armil. *ibi num.* 9. Tabien. *num.* 1. Angel. *n.* 2. Addunt Syluest. & Angel. graues homines dici bonæ famæ, & opinionis antiquæ.

Vltima conditio, vt oriatur ex suspicione probabili. Dixi *ex suspicione*; quia si est certum, aut visum à populo, non est fama, sed notorium, vel manifestum. Ita Bart. & Syluest. *verb. fama,* §. 1. & reliqui Summistæ, *verb. fama, numeris citatis.* Dixi *probabili*, quia si oriatur ex leuibus coniecturis non sufficientibus ad causandam opinionem apud probos, & cordatos viros, qui talia indicia vident, non dicetur fama, sed vanæ populi voces. Ita Panorm. *cap. vestra, citato, num.* 11. *& d. c. qualiter, & quando, num.* 29. Syluest. & cæteri Summistæ *verbo fama, numeris citatis,* Gregor. Lopez, & Barth. Sotus *vbi suprà,* Vocabularium iuris *verbo infamia.* Vnde infertur non requiri ad infamiam, vt omnes, apud quos quis sit infamatus sint testes oculati; hoc enim esset manifestum, vel notorium, sed sat est, quòd audierint à fide dignis. Ita Sotus *vbi suprà,* & colligitur ex dictis.

3 Sed dubitatur circa primam, & secundam conditionem, quotus testium numerus requiratur ad infamiam. Ius enim, vt dixi, tantùm dicit requiri plurium testimonium. Triplex est sententia.

Prima dicit numerum denarium, sicut populum constituit, ita etiam ad infamiam sufficere. Ita Archidiacon. *cap. vnico,* 1. *q.* 3.

4 Secunda dicit requiri, vt infamia sit sparsa per maiorem partem viciniæ, vel per maiorem partem collegij, vel vniuersitatis, in qua quis commoratur. Ita glossa *d. c. inquisitionis, §. quasiuisti, vers. vltimo,* Sotus *vbi suprà.* Angel. *verbo fama, n.* 4. Sylu. *ibi,* §. 1. *vers. tertia.* Vocabularium iuris *verbo fama,* Palacios *verbo index,* Nau. *lib.* 2. *de restit. c.* 4. *n.* 151. & quidam docti iuniores Magistri.

5 Tertia sententia verior dicit non requiri ad infamiam locum determinatum, vt viciniam, &c. sed sat esse communem opinionem omnium, vel maioris partis hominum, ad quos hoc scire spectat, & qui illud verisimiliter possent scire. Ita tenent expressè reprobantes primam opinionem, & pluribus textibus confirmantes, Panormitan. *dicto §. quasiuisti, num.* 6. glossa *l. cùm quidam, ff. de acquir. vel amit. hæred. §. quod dicitur, vers. sed si sit.* Bart. *l. de minore, §. tormenta, ff. de quæst. num.* 10. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 48. *n.* 584. ponit exemplum, Panorm. vt Episcopus dum viuit cum Canonicis sit infamatus de fornicatione, sat est opinio maioris partis Canonicorum, quia illi debent verisimiliter scire. Hinc infert Bartol. non esse verum quòd decem homines, vel viginti faciunt famam, sed considerato numero illius loci, in quo est infamia, tot requiruntur, quot faciunt maiorem partem.

Sunt tamen hîc notanda aliqua.

6 Primum, quòd dum dicitur ad infamiam requiri notitiam maioris partis viciniæ, vel loci, &c. non est hoc indistinctè intelligendum, ita, quòd requiratur, vt maior pars viciniæ puerorum, mulierum, vel similium, sed sat est maior pars proborum, & grauium. Vnde *cap. inquisitionis, in fine,* dicitur, cuius fama est apud bonos & graues. Ita Panorm. *ibi.*

7 Secundò nota in maioribus criminibus, maiorem infamiam requiri, quàm in minoribus, & multò maiorem requiri ad procedendum contra personas publicas, quàm contra priuatas, adeò vt contra Prælatum inquiri non debeat, nisi vbi tanta esset infamia, vt sine scandalo tolerari non posset, vt habetur *cap. qualiter, & quando de accus.* & docet Sotus *vbi suprà,* & Syluest. *Inquisitio* 1. §. 10. Armil. *ibi num.* 1. Tabien. *in principio,* Angel. *num.* 2. Host. *tit. de inquis. n.* 4. D. Anton. *vbi suprà,* §. 3. & faciunt pro hac Panormitan. *num. citato,* & Bart. *vbi suprà, num.* 12. vbi dicunt in valdè magnis negotiis, requiri famam totius ciuitatis, in paruis verò viciniæ. Nauarr. *corol.* 6 a *num.* 658. 659.

8 Tertio nota, quòd licèt ad causandum infamiam tot requirantur: at verò ad probandum infamiam, sat sunt duo testes, qui illam esse testentur. Patet ex *dicto §. tormenta,* & *ibi* Bart. *num.* 19. Patet etiam ex *l.* 3. *ff. de test. b.* & *ibi* glossa, *vers. confirmat.* Felinus *cap. inquisitionis, §. quasiuisti, ff. de accusat. vers. tertio nota,* & glossa Felini *ibi.* Panormit. *ibi num.* 6. Innocent. *ibi num.* 5. Syluest. *verbo fama,* §. 2. Armil. *ibi num.* 2. Angel. *num.* 4. limitant Panormit. Innocent. & Felin. hanc sententiam, nisi constaret, quòd communiter apud omnes sit bonæ famæ. Nota tamen cum Syluest. Armilla, Angelo contra priuationem infamiæ admitti contrariam probationem, quæ si clarior sit, offuscatur effectus primæ.

9 Ex dictis constat differentia inter rumorem, & famam, quòd ad rumorem sat sit aliquorum paucorum assertio, & etiam ex suspicione, & leuibus coniecturis orta. At verò fama, est communis assertio ex probabilibus coniecturis orta. Vnde rumor superior est fama. Ita Syluest. *verbo fama,* §. 4. Speculator per ipsum citatus, Armil. *n.* 1. Tabien. *in principio.* Angel. *num.* 4. Panorm. *cap. bonæ memoriæ* 1. *de elect.* Aliqui verò distinguunt, quòd rumor ab incerto auctore, fama verò à certo oritur. Ita Vocabularium iuris *verb. fama.* At verò non est id de ratione famæ, sed aliquando à certo, aliquando verò ab incerto auctore prouenit, vt notat Panormit. *cap. vestra, de cohabit. num.* 12. glossa *ibi vers. notorium.* Syluester *verbo fama,* §. 3. D. Anton. 3. *p. titul.* 9. *cap.* 7. §. 4.

10 Vltimò nota, quod sit discrimen inter famam, & clamorosam insinuationem. Aliqui dicunt, id esse, quia fama plurimorum est: at clamor paucorum. Ita Vocabularium iuris, *verbo fama,* & Felinus *c. qualiter, & quando, de accusat.* Alij verò distinguunt inter famam, & clamorosam insinuationem, quòd illa sit, quando plures iuridicè coram iudice testantur de delicto, hæc verò, quando extraiudicialiter multi clamant apud iudicem. Ita Artemius *dicto cap. inquisitionis, num.* 3. *& dicto cap. qualiter, num.* 79. & Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 627. At verò verius est, esse idem famam, & clamorosam insinuationem. Ita Sotus *membr.* 2. *q.* 6. *dub.* 3. Innocent. *d. cap. qualiter.* Panorm. & Armilla *ibidem.* Idem innuit D. Th. *quodlib.* 11. *art.* 13. & innuit Syluest. *verbo inquisitio, q.* 4. Nauarr. *lib.* 2. *cap.* 4. *num.* 152.

DVBIVM X.

Quo pacto incurratur infamia facti, quis sit eius effectus, & quomodo possit tolli.

1 QVoad primum dico multipliciter incurri infamiam facti.

Primò, cùm quis propter crimen repulsus est à testimonio, *cap. testimonium, de testib.* & docet Syluest. *verbo infamia, q.* 2. Armil. *n.* 9. Tabien. *n.* 11. Angel. *n.* 2.

2 Secundò, cùm pater per verba turpia instituit hæredem, vel legatarium filium, vt dicens: *Instituo filium meum nequam, proditorem,* &c. Ratio, quia tunc non præsumitur id ex odio dicere, sed ex zelo: patet *l. ea quæ pater, C. ex quibus caus. infam. irrogat, & l.* 2. *tit.* 6. *part.* 7. & *ibi* Gregorius Lopez, & Montaluus, Syluest. Tabien. Angel. *vbi suprà.*

3 Tertiò

5 Tertiò cùm Rea, vel iudex non per modum sententiæ, sed castigationis, vituperio afficit postulantem, vt dicens, *calumniaris*, vel *benefaceres si ad meliorem te frugem converteres*, *C. eodem. tit. l. verbum*, *& l. interloquutio, eadem l. part.* & Greg. Lop. Montaluus, Syluest. Angel. *vbi suprà*.

4 Quartò si condemnetur per iudicis sententiam ad restituendum vi, vel furto ablata *ead. l.* & Gregor. & Montaluus *ibi*.

5 Vltimò, quando communiter apud bonos, & graues viros est quis infamatus de aliquo facto, *l. licèt, ff. de obseq. à lib. & eadem l. part.* vbi Gregor. & Montaluus, Sylueſt. Armil. Tabien. Ang. *vbi suprà*, & patet ex dictis *dub. præcedenti*.

6 Quoad secundum de effectibus infamiæ iuris, & facti, sit conclusio. Infamiæ hæ repellunt hominem à multis rebus licitis, quibus infames tanquam indigni priuantur. Primò repellunt infames à dignitatibus Ecclesiasticis, & sæcularibus, vt eas cõsequi iure nequeant. Patet *cap. infamibus, de reg. iur. in 6.* vbi glossa *verſ. infamibus*, *l. vnica*, *C. de infamibus*, *l. 10.* & ibi glossa, & *l. 2. C. de dignitatibus, lib. 12.* vbi & Ioannes de Platea, & *l. 7. tit. 6. part. 7.* vbi & Gregor. Lopez *verſ. dignidad.* & Montaluus *ibi*, D. Anton. 1. *part. tit. 20. cap. vnico, regula infamibus, sub litera I*, Armil. *verbo infamia, num. 3.* & 11. Tabien. *num. 11.* Syluest. *q. 3.* & 18. D. Anton. etiam 3. *part. tit. 28. cap. 6. §. 8.* Couar. *libro 2. var. cap. 8. num. 4.* & alij, quos ipse refert.

7 Sed nota, quòd licèt infamia facti impediat collationem alicuius dignitatis: non tamen priuat dignitate, vel beneficio iam obtento. Patet *cap. super his, de accusat.* Ita Panorm. & plures alij, quos refert, & sequitur Cou. *vbi suprà*, & *pract. q. cap. 19. num. 5. verſ. sexta conclusio*; Gregor. Lopez *d. verſ. dignidad.*

8 Verùm de infamia iuris est grauis difficultas, an priuet ipso facto beneficiis, & dignitatibus habitis. Quidam tenent partem affirmantem, & probant ex *l. 1. §. miles, C. de his, qui not. infam.* vbi dicit textus, infamiam priuare militem militia ipso facto. Hanc sententiam tenet *ibi* glossa, & *l. frustrà, C. de re milit.* Gregor. Lop. *vbi suprà*, Panor. *cap. querelam, de iureiur.* Tabiena *verbo infamia, n. 4.* Angel. *num. 9.* Syluest. *qu. 10.* Limitaut Panorm. Tabien. Angel. Syluest. dempto beneficio: hoc enim non priuat ipso iure. Eandem sententiam, quòd scilicet aliquis infamis infamia iuris, sit ipso actu priuatus dignitatibus, & beneficiis obtentis, nempe hæreticos, tenet Con. 2. *var. c. 8. n. 4.* Bernard. Diaz *pract. crim. c. 106.* Dominicus, Præpositus, Ioannes Andreas, Panorm. Felinus, quos refert Couarr. dicens esse communem. Idem Simancas *lib. instit. in nouo, tit. 46. num. 63.*

9 At verò contrariam sententiam, scilicet quòd infamis infamia iuris, nõ sit ipso iure priuatus dignitatibus, nec beneficiis habitis antequam incurreret sententiam: vnde possunt hæc retinere, donec à iudice condemnentur. Tenet Castr. *lib. 2. de iusta hæret. punit. cap. 9. §. altera est adhuc*; id enim tenet de hæreticis, quos ipso iure credit esse infames. Idem de hæreticis tenet Simancas *lib. inst. in nouo, tit. 46. num. 72.* & probat Castrus ex *cap. ad abolendam, §. præsenti, de hæret.* vbi dicitur, *totius Ecclesiastici ordinis prerogatiua nudetur*; non dicit, sit ipso facto nudatus. Idem *cap. excommunicamus, §. credentes, eodem tit.* Nota tamen, quòd licèt primam amplectamur sententiam, non tamen inde sequitur, quòd teneatur illico hæreticus, vel talis infamis resignare beneficium, vel dignitatem, sed saltim requiritur sententia declaratoria iudicis: nam licèt lex dicat, vt taliter delinquentes ipso facto sit priuatus beneficiis, requiritur sententia declaratoria iudicis, vt docet Sotus 1. *de iust. q. 6. art. 6. in fine*, & quoad id quòd dum lex ponit pœnam ipso facto, requiratur sententia declaratoria, docet latè Simancas *lib. instit. in nouo, tit. 9. n. 211. 212. 213.* & *infrà*. Greg. Lop. *vbi suprà, verſ. debet*, tenet teneri resignare.

10 Nota tamen, quòd collatio beneficij facta infami infamia iuris, est ipso iure nulla. Patet *d. regula infamibus*, & *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect.* Ita Panor. *cap. super eo, de elect. n. 5.* Gregor. Lopez *d. verſ. dignidad.* Armil. *verbo infamia, n. 11.* Tabien. *n. 4.* Angel *num. 9.* Syluest. *quæst. 10.* & idem dicunt de notorio infami infamia facti, Panorm. Gregor. Lopez, Armil. quòd scilicet non valeat collatio beneficij facta illi; tum quia *reg. infamibus*, vniuersaliter loquitur, tum quia *d. §. inferiora*, dicitur, beneficia non sunt conferenda, nisi ei, qui moribus commendabilis demonstratur: at huiusmodi infamis non sic demonstratur. Hoc etiam apertè colligitur ex Couar. 2. *var. c. 8. num. 4.* vbi cum pluribus, quos refert, dicit infamem infamia facti inhabilem esse ad obtinendum beneficium: ergo, cùm sit inhabilis, collatio ipsi facta est nulla.

11 Ex dictis infertur infames infamia iuris, vel facti, non posse esse iudices 3. *quæst. 7. cap. infamis*; quia hoc dignitatem dicit; at potest esse arbiter, hic enim nullam dignitatem habet, vel iurisdictionem, & simplicem cognitionem. Ita tenet glossa *d. reg. infamibus*. Idem habetur *part. 7. tit. 6. l. 7.* & *ibi* Greg. Lopez & Montaluus, Armil. *verbo infamia, num. 11.* Tabien. *num. 11.* Syluest. *quæst. 3.* D. Anton. *d. regula infamibus*, an verò possit esse tabellio, & aliqua alia munera publica exercere, & Iurisconsultos peruoer, & latè Couar. *quæst. pract. cap. 19.*

12 Secundus effectus vtriusque infamiæ est, quòd repellit ab accusatione, & à postulatione, non enim infames iuris, vel facti, accusare, vel postulare possunt, nec testificari in criminalibus, vel in causis grauioribus, nisi quoad præsumptionem: in aliis verò admittuntur ad testificandum plus vel minus, secundùm infamiæ quantitatem, *l. qui accusare, ff. de accusat.* & *l. 1. ff. de postul.* Ita Panorm. & Ioan. Andreas, quos refert, & sequitur Syluest. *verb. infamia, qu. 3.* & 10. Armil. & Tabien. *n. 10.* Angel. *num. 2.* & 3. Couar. *quæst. pract. cap. 19. num. 5.*

13 Tertiò, infames non possunt esse tutores legitimi, vel datiui, benè tamen testamentarij, *l. 7. tit. 6. part. 7.* Gregor. Lopez *ibi verſ. en el testamento*, licèt de iure communi benè possent esse tutores, vt tenent glossa, Bart. & Bald. quos refert *ibi* Greg. Lop. Alios effectus habet infamia, vt inducere querelam inofficiosi testamenti, &c. quos scire ad Iurisperitos attinet.

14 Vltimus effectus est, infames infamia iuris, vel facti, sunt irregulares: atque ita promoueri nequeunt, *cap. omnipotens, de accusat.* & *ibi* glossa, & Panorm. 1. *num.* & 2. & idem Panorm. *cap. super eo, de elect. n. 3.* Patet etiam ex *cap. qui in aliquo, dist. 51.* & 2. *quæst. 3. cap. Euphemium*. Ita tenent D. Anton. 3. *part. tit. 28. cap. 6. §. 8.* Syluest. *verb. irregul. q. 6.* & *verbo infamia, q. 10.* Villad. *tract. de irreg. q. 1. verſ. Item est irregularis*, Richard. 4. *dist. 25. art. 6. q. 1. 2.* & 3. Perez *lib. 8. ordin. tit. 2. fol. 26. pag. 1. verſ. confirmatur*, Armil. *verbo infamia, num. 11.* Tabien. *num. 11.* Angel. *num. 8.* & *verbo irreg. num. 26.* Nauar. summa Lat. & Hisp. *cap. 27. num. 104.* Ledesm. 2. 4. *q. 26. art. 2. folio 164. pag. 2. post medium*.

15 Hinc infert glossa, & Panorm. cùm quis denunciatur, vel accusatur, non debere interim promoueri, & idem dum aliquis inquiritur.

16 Nota hic in hac irregularitate solum Papam dispensare posse; nisi quando Episcopus dispensat super delicto ad quod sua facultas se extendit, accessoriè aufert infamiam. Ita fatetur Villad. Nauar. in Hisp. & Ledesma *vbi suprà*. Sed idem Nauarr. in Lat. dicit hoc esse verum de irregularitate, quæ nascitur ex infamia iuris, at in ea quæ nascitur ex infamia facti, dicit posse Episcopum dispensare, quin etiam per pœnitentiam, & vitæ emendationem tollitur, quia, vt *suprà* dicam, per hanc emendam tollitur infamia facti quoad effectus, quos causat.

17 Circa hoc effectus aliqua sunt notanda.

Primò nota, quòd vbi crimen, propter quod incurri solet

solet infamia, est occultum, nulla prorsus, sine facti, sine iuris infamia incurritur. Vnde nec talis criminosus erit aliquo actu priuatus, ex his, qui infamibus interdicuntur, sed poterit esse testis, &c. Ratio, quia infamia etiam iuris ex delicto nascitur, *l. cognomine, ff. varijs, & extraordin. cognition.* sicut fama ex bonis moribus oritur: neutrum verò sine publica rerum notitia contingere potest. Ita tenet Castro *lib. 2. de lege pœnali, c. vltimo, fol. vltim.* Couar. *lib. 3. variar. c. 3. num. 2. vers. scribit tamen,* Salic. *l. improbum, C. ex quibus caus. inf. irrog. qu. 3. num. 4.* contra Paulum Castren. *d. l. improbum, in fine,* tenentem oppositum quoad iuris infamiam.

18 Secundò nota, teneri infames in conscientia abstinere ab his rebus, à quibus repelluntur: nisi priùs se per aliquod remedium ab infamia liberent. Patet, quia lege iusta id cauetur, lex verò iusta seruanda est in conscientia. Non tamen erit semper mortale non abstinere ab his, sed quando delictis adiuncta est irregularitas, suspensio, vel excommunicatio, & quando sequetur notabile damnum, vel iniuria alicui, vel scandalum, vel maxima irreuerentia, & indecentia, & quando collatio esset nulla, in reliquo verò esset veniale, quia non est tam grauis materia. Et potest confirmari, quia Richar. *4. dist. 25.* quem sequitur Angel. *verbo infamia, num. 3.* dicit infamiam facti non impedire ipso iure ab actibus legitimis, sed requiri sententiam.

19 Vltimò nota infamiam facti posse aliquibus remedijs tolli, ita vt nullum effectum iuridicum habeat, sed qui infamis erat, & repulsus, idoneus, & habilis reddatur. Primò per purgationem canonicam, quæ fit per probationem testium eum iuramento ipsum infamatum purgantium, vt *infrà* dicemus. Ita Tabiena *verbo infamia, numero* 10. Armil. *n.* 10. Secundò tollitur per contrarium factum, & per vitæ emendam, *cap. omnes 6. q. 1.* Ioan. Andr. *ibi,* Panorm. *cap. ex diligenti, de simonia,* Syluest. *verbo infamia, quæst. 4.* Tabien. Armil. *num. 20.* Angel. *numero* 4. Vltimò, per dispensationem Principis sæcularis in sæcularibus: & Ecclesiastici in Ecclesiasticis. Sic Panormit. *cap. cum te, de sentent. & re iud.* Syluest. & Angel. *vbi suprà.*

DVBIVM VI.

Quo pacto iuris infamia incurratur, & quomodo tollatur.

1 NOta quòd infamia iuris differt ab infamia facti, quòd infamiam facti facit ipsum factum, quod de se sinistram opinionem, & communem vocem generat; sed infamia iuris fit ab ipso iure, & ex decreto iuris damnatur homo, ad hoc quòd sit infamis: vnde non tantùm effectus, qui est impedire actus legitimos, est à iure, sed ipsamet infamia, quamuis requiratur delictum ob quod infligitur.

2 Multi ergo casus sunt, in quibus incurritur iuris ciuilis infamia.

Primò si mulier intra primum viduitatis annum nubat, seu luxurietur, contrahit ipsa infamiam, & pater eam nuptui tradens, & vir ipsam scienter in vxorem ducens, nisi de eius mandato sub eius potestate est, vel de Regis licentia ducat *l. 1. & 2. C. de secund. nupt. auth. eisdem, C. de secund. nup. l. 1. §. qui eam, ff. eodem tit. & l. 3. tit. 6. part. 7.* Notat tamen *ibi* Gregor. Lopez *vers. se casasse, & versic. à quel,* hodie nullum istorum incurrere infamiam, quia *lib. 5. ordinam. tit. 1. l. 3.* tollitur hæc pœna quoad viduam contrahentem, & virum, qui eam ducit, & ita ex consequenti est sublata, quoad patrem, cùm mulier non possit de honestate matrimonium contrahere inuitò patre, vel absque eius consensu.

3 Secundò cùm Imperator militi aufert insignia, vel aliquem in exilium mittit, *l. quod ait, §. ignominiosa, ff. de his, qui not. infam.* Ita Sylu. *verbo infamia, q. 5.* Angel. *n. 5.* Tabien. *num. 2.* Armil. *n. 2.* Castr. *de iust. hæret. punit. c. 9. lib. 2.* Idem & generaliùs *l. 4. tit. 6. part. 7.* dicit enim esse infamem iuris infamia militem, qui ignominiosam ob culpam passus est repulsam ab exercitu, & militem causa mercantiæ, possessiones conducentem. Idem Gregorius Lopez, & Montaluus *ibi.*

4 Tertiò exercens fœnus improbum, & exigens vsuras. Ita idem summistæ, & Castrus.

5 Quartò, qui contrahit simul cum duabus, vel simul duas habet sponsas, *quid igitur, ff. de his qui not. infam. & cap. nuper a nobis, de bigam.* Castrus, Syluest. & summistæ *ibi.*

6 Quintò qui locauit operas suas, vt pugnaret cum fera: secus si absque pretio causa exercendarum virium pugnauit, *l. 1. ff. de postul. §. bestias,* Castrus, Syluest. & summistæ citati, *& d. l. 4. part.* vbi idem etiam dicit de pugilibus, qui scilicet pretio cum alio homine pugnant, & notat *ibi* Greg. Lopez *vers. por pretio,* Montalu. *ibi.*

7 Sextò, qui se exhibent ioculatores, & histriones, & faciunt ludos periculosos. Quod intelligitur, si publicè & cum aliqua consuetudine, ad quam duplex sufficit actus, id faciant. Id patet ex *d. l. 1.* & glossa *ibi.* Syluest. Armil. *vbi suprà, d. l. 4. part.* non tamen explicat requiri consuetudinem, & benè tamen explicat requiri publicitatem, & Greg. Lopez *ibi vers. publicamente.*

8 Septimò, qui lenocinium exercent, *l. filias, aut nepotes, l. athletas, §. ait prætor, ff. de his, qui not. infam.* Syluest. & Summistæ *vbi supra & d. l. 4.* vbi latiùs hoc ostendit, damnat enim hac infamia eum, qui domi habet seruas, vel liberas, & eas ob mercedem prostituit.

9 Octauò, qui deprehenditur in adulterio, *l. palam. §. qui in adulterio, ff. de ritu nupt.* Syluest. & Summistæ *vbi suprà, & d. l. 4. & ibi* Gregor. Lopez.

10 Nonò, qui iuramentum non obseruat, *eadem l. 4. partit. ibi,* Gregor. & Montalu.

11 Vltimò, qui peccatum contra naturam commisit, *eadem l. 4.* & notat *ibi* Gregor. Lop. *vers. contra naturam,* hoc non reperiri expressum de iure communi, licèt aliqui id esse de iure communi asseuerent: at in hac lege reperitur expressum.

12 Nota nullam prorsus requiri sententiam in prædictis criminibus ad incurrendam infamiam iuris; sed eo ipso incurritur, (intellige cum limitatione dicta *dubio precedenti,* scilicet quando crimen est publicum.) Ita Gregor. Lopez *d. l. 4. in fine,* & idem docet *ipsa l. 4. & ibi* Montaluus, Syluest. *verbo infamia, quæst. 4.* Angel. *num. 5.* Castrus *lib. 2. de iusta hæres. punit. cap. 9.*

13 Secundò nota, quòd Castrus *ibi* connumerat inter infames infamia iuris ipso iure absque aliqua iudicis sententia, hæreticos, imò & eorum filios. Quod probat, quia propter quod vnumquodque tale, & illud magis: sed credentes, & receptores hæreticorum, sunt ipso iure infames propter hæreticos, vt patet *cap. excommunicamus, §. credentes, de hæret.* ergo à fortiori ipsi hæretici: sed veriùs est, quod requiratur aliqua sententia, vt dixi *lib. 2. summa, cap. 26. num. 1.*

14 Deinde sunt alia crimina, ob quæ non incurritur infamia ante sententiam, sed vbi quis de illis condemnatus fuerit. Hæc sunt omnia crimina publica. Vnde damnatus de quouis crimine publico per sententiam diffinitiuam, secus per interloquutoriam, & à iudice ordinario competenti, secus ab vno petenti, vel ab arbitrio efficitur infamis infamia iuris ciuilis, *l. quid ergo. §. ex compromisso, ff. de his. qui not. infamia, & l. 1. ff. eod. tit. & l. 5. tit. 6. part. 7.* & *ibi* Gregor. Lopez, Syluest. referens Dynum, & Panorm. *verbo infamia, qu. 5.* Angel. *num. 5.* Castrus *lib. 2. de iusta hæres. punit. c. 9. paulò post princip.* Sunt autem crimina publica secundùm ius ciuile, illa, quorum accusatio non tantùm personæ, quæ ex crimine illo passa est iacturam, sed cuilibet ex populo competere potest. Sunt enim quędam crimina iure assignata, quæ ob sui grauitatem, ne impunita maneant, possunt à quolibet accusari, vt sũt homicidia, parricidia, adulteria,

crimen

crimen læsæ maiestatis. Vnde damnati, vt diximus, de his criminibus, sunt infames. At secundùm ius canonicum, omne crimen dicitur publicum, quia ad publicam spectat vtilitatem, vt nullum crimen sit impunitum, *cap. 1. de collus. deteg.* iuncta gloss. Vnde consequens est, vt quisquis ab Ecclesiastico iudice de crimine quouis per sententiam diffinitiuam est damnatus (intellige de crimine propter dolum facto, non propter culpam) sit ipso iure infamis. Ita notat hæc omnia Castr. *vbi suprà.* Aretinus *Inst. de suspect. tutor. §. suspectus*, Angel. *verb. crimen.* §. 6. Sylu. *ibi, q.* 3. Dolus verò est, vt notat Sylu. *verbo culpa*, §. 1. calliditas, fallacia, machinatio ad fallendum alterum adhibita, vel circumueniendum, vel decipiendum, & vt notat ipsemet *ibi quæst.* 10. *&* 11. lata culpa in hac re non æquiparatur dolo, sed requiritur verus dolus; quare iuris ignorantia, quamuis crassa peccans, non est in dolo, bene tamen in lata culpa.

15 Secundò efficitur infamis condemnatus per ordinarium per sententiam directè de falso commisso in officio testificandi: aliud esset si non directè ageretur contra eum, sed vt repelleretur à testimonio, *cap. cùm dilectus, de ordin. cognit. l. Lucius. ff. de his, qui not. infam.* Ita Sylu. *verbo infamia, quæst.* 9. Tabien. Armil. *num.* 5. Angel. *num.* 10.

16 Tertiò est infamis Prælatus tenorus propter dolum, sicut & tutor. Ita glossa, & Panorm. *cap. licèt. de simonia*, Syluest. *verbo infamia, q.* 8. Angel. *num.* 8.

17 Quartò est infamis condemnatus de proditione, falsitate, furto, rapina, iniuria, dolo, quem intulit. Item accusatus de furto, rapina, vel dolo, si pretio conueniret cum accusatore, vt ab accusatione desisteret, quia eo ipso videtur crimen confiteri. Ita *l. 3. tit. 6. p. 7. & ibi* Gregor. Lop. vbi singula confirmat ex iure communi, & limitat lex, si id faceret accusatus propria auctoritate, secus si ex iudicis præcepto.

18 Quintò est infamis damnatus per iudicem ordinarium, vt aliquid solueret ratione doli commissi in societate, tutela, deposito, vel mandato, id est, *hauiendado hecho alguna super sonero.* Ita *eadem l. partita, & ibi* Gregor. Lop. probans singula ex iure communi.

13 Sextò est infamis deprehensus in furto, vel alio crimine, de quo damnatus incurrit infamiam. Ita *eadem l. part.* Sed hoc debet intelligi, vt vniuersaliter sit verum (est enim peculiare in adulterio, vt dixi, & docet *ibi l. part.* 4. vbi & Gregor. Lopez) quando vltra deprehensionem ictu fustium, vel alia pœna publica fuit punitus, licèt non sequatur sententia. Ita latè probans Gregor. Lop. *eadem l. 5. vers. faciendo, el furto, & vers. porende.*

20 Sed rogas, an confessus in iudicio crimen, de quo si damnaretur, incurreret infamiam, sit infamis. Panorm. & Bart. quos refert, & sequitur Syluester, *verbo infamia, quæst.* 7. Tabien. & Armil. *num.* 3. Angel. 6. Aretinus & Castrus *l. ictus fustium, ff. de his, qui not. infam.* tenent partem negantem, cùm enim ius requirat sententiam, non videtur sufficere confessio iudicialis.

21 At verò, quòd talis confessio sat sit ad incurrendam hanc infamiam, tenet glossa *d. l. ictus fustium*, & Azo, quem refert, ac sequitur Gregor. Lopez *d. l. 5. vers. en iucie*, & Montaluus *ibi, in fine*, & expressè determinat lex illa quinta.

22 Deinde dicendum est, quo pacto incurratur infamia canonica? incurritur enim in omnibus casibus, in quibus incurritur infamia ciuilis, *cap. omnes 6. quæst. 1.* Item pro quocunque crimine, & peccato mortali, vnde dum hoc durat, repellitur à testimonio, & ab accusando; sed hæc infamia tollitur cessante peccato, *cap. omnes, cap. infames 6. quæst. 1.* Ita Gloss. *cap. omnes*, Panorm. *cap. ex diligenti, de simon.* Syluest. *verbo infamia, quæst.* 6. Angel. *num.* 16. Tabien. *num.* 1. *&* 9. Armil. *n.* 8. Gregor. Lopez *l. 4. §. vltimo, tit. 6. part. 7.* Sed oportet meminisse, quod notaui *dub. præcedenti*, scilicet infamiam à nullo actu repellere, nisi quando crimen est publicum. Incurritur etiam hæc infamia, quando quis damnatur à iudice Ecclesiastico de crimine facto cum dolo, vt dixi. Vltimò sunt infames iure canonico omnes, qui suis culpis ad ordines promoueri non possunt. Patet *d. cap. omnes. & ibi* glossa, & Sylu. *vbi suprà.*

23 Tandem videndum est, quo pacto infamia iuris tolli possit, ita vt nullum effectum iuridicum habeat deinceps. Tollitur primò per dispensationem Principis, quam potest Papa concedere, quoad sibi subiectos, & Imperator, & Rex non cognoscens superiorem quoad sibi subiectos. Ita Panor. & alij, quos refert, & sequitur Sylu. *quæst.* 11. *&* 13. Angel. *num.* 13. *&* 14. Tabien. *n.* 6. *&* 7. Armil. *num.* 6. & quòd id possit Rex, docet *l. 6. titulo 6. part. 7.*

24 Secundò dico, Papam non posse abolere infamiam à laïco non sibi subiecto in temporalibus, nisi fortè esset sibi in clericatu necessarius 2. *quæst. 3. §. hinc colligitur.* Ita Syluest. *ibi q.* 12. Tabien. *n.* 6. Ang. *num.* 13. Addit tamen Syluest. quòd licèt hoc non possit de iure, de plenitudine tamen potestatis potest.

25 Tertiò dico, posse Papam abolere infamiam ab omnibus laïcis sibi temporaliter subiectis, & ab eis, qui nullius iuri subsunt, & ab omnibus clericis; vt patet, *cap. per venerabilem, qui filij sint legitimi.* Ita Bernard. Innocent. & Host. *cap. cùm te. de sent. & re iudic.* Syluest. Angel. *ibidem*, similiter, teste Syluestro, tenent Doctores Collegium Cardinalium hoc posse. Sed Panorm. *d. cap. cum te*, Angel. & Syluest. *ibi*, tenent oppositum, quòd limitat Syluest. nisi periculum esset in mora expectandi futurum Papam.

26 Quartò dico posse Episcopum aliquando tollere infamiam non directè, sed indirectè, in quantum scilicet potest dispensare in aliquibus criminalibus, ad quæ consequitur infamia, vt criminosus talis promoueatur, & ex consequenti, & indirectè aufert infamiam alia delicta consequentem. Ita Syloest. Angel. *verbo infamia*, ille *quæstion.* 11. hic verò *q.* 12. Tabien. & Armil. *num.* 6. Villadiego *mat. de irregularit. quæst. 1. item irregularis.* Nauar. summa Latin. & Hispan. *cap.* 27. *num.* 204. Ledesm. 2. 4. *q.* 26. *art.* 2. *fol.* 364. *pag.* 1. crimina verò in quibus potest Episcopus dispensare, sunt adulterium, & eo minora.

27 Quintò dico, illos, qnibus per Principes, vt Papam, vel Regem infamia est ablata, non indigere alia dispensatione, vt promoueantur ad ordines, & res Ecclesiasticas, sed posse ablata infamia, modò pœnituerint, promoueri. Ita Panorm. *d. cap. cùm te.* Syluest. *quæst.* 14. Tabien. *n.* 8. Armil. *n.* 7. Angel. *n.* 15.

28 Sextò dico, tolli infamiam si condemnatus appellet, & sic retractatur prior sententia. Ita *l. 6. tit. 6. part. 7.* ex quo infert *ibi* Gregor. Lopez *vers. el enfamamiento*, pendente appellatione non esse infamem.

29 Vltimò, si seuerior, vel mitior sententia, quam lex mandat, fertur contra criminosum, est immunis ab infamia. Ita eadem lex. Vide plura in Greg. Lopez *ibi*, & nota hoc intelligi de infamia, quæ per sententiam incurri debet, secus de ipsa, quæ ipso iure incurritur, quia infamiam iam inflictam non est iudicis commutare. Notat *ibi* Greg. Lopez *vers. es quinto.*

30 Sed roga, an cùm rex remittit crimen, ad quod sequitur infamia, censeatur etiam infamiam auferre? Breuiter dic, quòd si solius criminis mentionem facit Rex, non censetur abolere infamiam; secus si vtriusque mentionem faciat; vt si dicat, *Remitto crimen ob quod es infamis.* Ita Gregorius Lopez *ibi*, latius id disputans *vers. fama.*

De Purgatione.

DVBIVM VII.

Quid sit purgatio canonica, & quando sit necessaria.

1 Respondetur primò: Purgatio canonica dicitur, quando quis iuxta statum iuris canonici se immunem ac mundum ostendit de aliquo crimine sibi obiecto, & de hac loquetur ius *secunda quæst.* 5. Dupliciter verò fit. Primo modo per iuramentum solum ipsius purgantis, quod aliquando sufficit, vel propter causæ leuitatem, vel propter auctoritatem personæ, & debet seruare in iuramento hanc formam: scilicet iurare se tale crimen non admisisse, nec mandasse, nec consuluisse, nec fauisse nec suo nomine factum ratum habuisse. *cap. si quis viduam, dist.* 50. *cap. cùm ad sedem, de restit. spoliat.* Secundo modo fit per iuramentum ipsius infamati, & simul aliorum ipsum compurgantium, quia nec authoritas personæ est tanta, nec crimen tam leue, vt sat sit ipsius iuramentum, ideò necessarium est iuramentum aliquorum vitæ probatæ, & scientium conuersationem illius, iurantium se credere, prædictum infamatum verum iurasse, se purgando. Horum autem compurgantium numerus non est determinatur, sed iudicis prudentiæ committitur, iuxta qualitatem criminis. Colligitur ex *capite presbyter* 2. *quæstione* 4. *& cap. omnibus, & cap. inter sollicitudines, de purgat. & cap. quoties eodem titulo.*

2 Item requiritur vltra hoc, quòd dicta purgatio fiat coram iudice, & dicitur etiam quòd si infamatus est apud populum, vel clerum, coram illo debere fieri, *cap. de crimine*, 2 2. *quæstione* 5. *cap. illud* 2 3. *distinct. cap. omnibus*, 2. *quæstione* 5. *cap. illud* 23. *distinct. cap. omnibus*, 2. *quæstione* 4. Sed videtur quòd idem valeat, si facta coram iudice per actum iudicialem postea innotescat.

3 Secundò nota, in quibusdam casibus prædictam purgationem necessariò faciendam ad hoc, vt quis maneat liber à pœna, & infamia. Primò quando quis laborat infamia publica orta ex probabilibus, & apud probos viros, & maiori probatione conuinci non potest: tunc iudex debet compellere eum ad purgandum, *cap. presbyter* 15. *quæstione* 5. Secundò, quando iudex procedit via accusationis, vel inquisitionis, & non reperit contra aliquem nisi semiplenam probationem, *cap. inter, & cap. omnibus citatis.* Tertiò, quando ex ipso processu, & actibus contra aliquem remanet vehemens suspicio apud honestos viros: nec sat est apud solum iudicem remanere, & tenet probabilior opinio *dicto cap. omnibus*, in his casibus quando probatio sufficiens deficit, est reo indicenda purgatio, & si legitimè se purgat, debet iudex eum liberare à pœna, & infamia, & denonciare ipsum esse hominem boni testimonij, nam hic est effectus purgationis ritè factæ, *cap. ex tuarum, de purgat.*

4 Tertiò nota, quando homo, cui indicta est purgatio, non rectè eam perficit, sed in ipsa deficit, tunc est puniendus, sed non eodem modo in omnibus casibus; nam si proceditur contra ipsum, maior pœna est illi infligenda, *cap. de hoc, & cap. insinuatum, de simon. cap. cùm P. de accusat.* si proceditur (inquam) via accusationis: quando verò proceditur via inquisitionis, vel denunciationis, vel iudex ex officio propter infamiam, mitior est infligenda pœna, scilicet arbitraria, *cap. significasti, de adulter. cap. accedens, de accusat.* & ibi Panormitan. & Host. Syluester, & alij Summistæ, *verbo purgatio*, D. Anton. 3. *part. titulo* 9. *capite decimo* ex quibus desumpta sunt dicta de purgatione.

De causa & sententia iudiciali.

DVBIVM VIII.

Quid sit causa iudicialis, & quotuplex.

1 Respondetur primò. Causa iuridicè dicitur illa materia, & origo alicuius negotij, quæ nondum est patefacta discussione, & examine, & ista, quæ causa dicitur, quando proponitur in iudicio, dum discutitur, dicitur iudicium, & cùm definitur, dicitur iustitia.

2 Secundò causa iudicialis est duplex, scilicet Ecclesiastica, quæ ad iudicem Ecclesiasticum pertinet, vel quia crimen est Ecclesiasticum, vel quia persona est Ecclesiastica: & altera est secularis, quæ scilicet ad iudicem sæcularem pertinet. Vtraque causa est triplex. Prima est ciuilis, quando agitur de re aliqua pecuniaria ad vendicationem eius, aut damni, vel interesse satisfactionem, ex *cap. super prudentiam* 12. *quæst.* 2. Altera est criminalis, quando agitur de aliquo crimine directè ad eius punitionem publicam, & tunc causa est criminalis, & criminaliter proceditur. Et nota, quòd non tantùm criminalis dicitur, quando pœna est corporis, sed quando pœna etiam est pecuniaria, & non applicatur alicui per modum satisfactionis damni, & interesse, sed applicatur fisco per modum pœnæ, & vindictæ publicæ, ita vt per pœnam pecuniariam vindicta publica intendatur, *cap. fratres nostri* 16. *quæst.* 1. Alia causa est, quæ mixta dicitur, quia partim est criminalis, & partim ciuilis, quæ est quando agitur de aliquo crimine non criminaliter, sed ciuiliter; quia non proceditur ad vindictam publicam, sed ad satisfactionem, & recompensationem damni, & iniuriæ in bonis temporalibus, *cap. tua, de procurator.*

3 Tertiò nota, in causis quasdam esse, quæ fauorabiles dicuntur, & sunt illæ, in quibus in dubio quantum fieri possit est iudicandum in fauorem ipsarum, vt sunt causa matrimonij, libertatis, dotis, & testamenti, *cap. duobus, de re iudic.* Istæ quatuor causæ præ aliis, quæ communiter aguntur inter partes, habent hoc speciale priuilegium. Syluest. & alij Summistæ *verbo causa.*

DVBIVM IX.

Quid, & quotuplex sit sententia iudicialis.

1 Respondetur primò, sententia iuridicè est applicatio iuris ad particulare factum, & hæc sententia aliquando dicitur sententia iuris. Quod contingit quando aliquis superior, qui habet auctoritatem condendi leges, facit aliquod statutum super aliqua causa, vel negotio terminando, & facit id in modum perpetuæ constitutionis, & determinando factum simul constituit ius. Dicitur etiam sententia hominis, & hoc est, quod communiter contingit, quando iudex iudicat inter partes determinando, & definiendo causam in odium alicuius mali perpetrati, & hæc solet à multis sic definiri: *Et diffinitio iudicialis controuersiis finem imponens, à competenti iudice pronunciata, continénsque absolutionem, vel condemnationem, l.* 1. *ff. de sentent. & re iudic. & cap.* 2. *eodem tit.*

2 Secundò nota, quòd sententia iudicialis, vna est interloquutoria, altera diffinitiua. Illa quæ datur non super causa principali, sed super aliis quæstionibus, quæ mouentur inter principium, & finem litis, vt de teste aliquo accipiendo, vel de danda aliqua dilatione: at vocatur sic, quia sola loquutione dari potest, sine scripturæ solemnitate, nam quamuis debeat redigi in scriptis, non tamen est necessarium, vt de scripto proferatur, *cap. significauit, de testib. cap. quod ad consultationem, de sentent. & re iud.* Solet etiam vocari sententia

interlo

interloquutoria, omne præceptum ad causam pertinens, factum per iudicem, vel per nuncium eius. Ratio, quia omnis vox iudicis ad causam faciens, potest dici sententia largè, & sic cùm non determinet causam principalem, dicetur interloquutoria sententia, & in hoc sensu & propter hanc rationem excommunicatio dicitur sententia interloquutoria: nam quamuis propriè, & in rigore excommunicatio, nec interdictum, non sit sententia, nec in statutis nomine sententiæ intelligatur excommunicatio; quia non impedit finem causæ, quod est proprium sententiæ, sed potiùs quædam pœna, & censura est: at largè dicitur sententia interloquutoria; colligitur ex glossa *auth. de hæret.* & glossa *2. q. 6. §. diffinitiua.*

3 Tertiò nota, quòd sententia diffinitiua dicitur, quia principalis quæstio, & causa diffinitur, & habet plures conditiones requisitas ad eius integritatem, scilicet vt sit condemnatoria, vel absolutoria, quòd sit pura, quòd sit iusta, quòd detur sedendo, non stando, quòd recitetur in scriptis, præsentibus partibus, vel citatis, quòd proferatur à iudice, qui ipsam dat, nisi sit Prælatus, vel illustris, quòd proferatur loco publico, & honesto, & die. Hæc & alia requiruntur, quæ ad Iurisperitos pertinent.

4 Quartò nota aliquos esse casus, in quibus non est necessarium sententiam dari, vel proferri in scriptis. Primò quando causæ sunt breues, præcipuè vilium personarum. Secundò, quando Episcopus est, qui iudicat, & inter clericos suos. Item quando Papa per se pronunciat. Item, quando Præses deposito officio, conuenitur de administratione. Item, quando procedit de consensu partium, & in omnibus casibus, in quibus secundùm ius procedit de plano, & sine strepitu iudicij. De quibus omnibus consule summistas *verbo sententia*, ex quibus hæc desumpta sunt.

DVBIVM X.

Quæ dicatur sententia iusta, vel iniusta? quæ valida, & quæ nulla?

1 RΕspondetur primò: Sententia iusta dicitur, quæ datur à competenti iudice ob causam sufficientem, seruato ordine iuris ad bonum, & iustum finem; iniusta verò dicitur illa, quæ aliquem defectum patitur: & quia defectus possunt esse plures, & gradus iniustæ diuersi, ideò sententia iniusta, est triplex. Vna, quæ est iniusta iniustitia extrinseca, & accidentali ad ipsam sententiam, & sic licèt iniusta, est valida tam in foro exteriori, quàm conscientiæ, vt quando est iniusta tantùm, ex defectu intentionis iudicij, vel alicuius solemnitatis accidentalis, vt quòd sententia non feratur sub conditione, vt prius agatur, de possessione, quàm de proprietate, vel quando non continet expressè absolutionem, vel condemnationem, sed per verba æquipollentia. *cap. bidnum 2. q. 6. & cap. in his, de verb. signific.* Alia verò est sententia iniusta, cui aliquid substantiale, & intrinsecum deficit; at in foro exteriori valet, & quantum ad plura, etiam in foro conscientiæ obligat, quandiu non cessatur, & reuocatur in iudicio. Et ratio quòd valeat, est, quia eius iniustitia quodammodo latet, & error, & defectus, quia non est manifestus, toleratur: & ob hanc causam præsumitur pro ipsa sententia, & valet, v. g. quando causa, in cuius fauorem iudicauit, erat iniusta, quando probatio non erat sufficiens, quando culpa non tam grauem pœnam merebatur: effectus huius sententiæ, est obligari in foro exteriori, & ob id ius præcipit, illi parere, donec per aliam sententiam reuocetur. Item in foro conscientiæ, licèt non in omnibus, tamen in pluribus, tenetur homo illi parere, ad euitandum scandalum. Et de hac sententia dicitur, quòd licèt sit iniusta: at iudex inferior ordinarius, cui committitur à delegato, & etiam minister, cui committitur à iudice, tenentur illam exequi. Hæc habentur *in cap. cùm inter, de sent. & re iudic. & l. res iudicata, ff. de regul. iur. & c. t. 11. quæst. 3.* & habetur ex D. Thom. *2. 2. q. 64. art. 6.* vbi dicit esse obediendum sententiæ iniustæ, quando non continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & Soto *de sigillo membr. 3. qu. 1.* vbi latè contra multos probat talem sententiam non obligare in conscientia, nisi ob scandalum.

2 Alia sententia iniusta est, cui aliquid substantiale deficit, tamen tam clarè, & apertè, vt meritò nec in foro conscientiæ, nec in exteriori aliquid valeat. Et hæc est, quæ dicitur nulla, & est omnis illa, quæ continet manifestam iniustitiam, vel intolerabilem errorem, & hæc non indiget appellatione, nec vt ordine iudiciario reuocetur sed solùm, vt de nullitate constet, ne concipiant scandalum, qui illam nouerunt *cap. inter cæteras, de sentent. & re iudic. cap. per tuas, de sentent. excom.* v. g. quando lata est contra leges & canones *c. 1. de sentent. & re iudic. cap. ei, qui appellat. 2. q. 6.* Item si sententia condemnat hominem propter factum licitum, vel damnat ad faciendum aliquid inhonestum, & impossibile, tunc si hoc exprimitur in ipsa sententia, est nulla: at si in sententia explicatur factum illicitum, quia per falsos testes & malitiam iudicis fuit illi impositum, tunc non continet errorem ipsa sententia: & si non appellat, transit in rem iudicatam, quia valet, *dicto cap. per tuas*, & *ibi* glossa *cap. ei, qui appellat. 2. qu. 6.* Item, quando sententia lata est post appellationem legitimam, de qua constat, est nulla, *d. cap. per tuas.* Item, si non continet condemnationem, vel absolutionem, cùm sit deffinitiua, *d. cap. ei qui.* Item quando sententia profertur ab eo, quem constat non esse iudicem, vt si ordinarius ferat sententiam contra exemptum. *cap. nullus, de paroch.* Item, quando iudex est suspensus, excommunicatus, vel interdictus, & simul denunciatus, *cap. audiuimus, 24. q. 1.* Item quando datur contra legitima priuilegia *cap. quando, de priuileg.* Item quando sententia datur contra ordinem iuris, qui est de substantia iudicij, & de quo si deficiat statutum, est in iure vt sententia sit nulla. Hos casus referunt glossa *cap. inter cæteras de sentent. & re iud. & cap. per tuas de sent. excommun. & cap. statuimus, eodem tit. in 6.* Syluest. *verbo sententia, §. 5.* vbi reliqui summistæ. Idem Sylu. *verbo Iudicium, §. 5.* & latè *excommunicatio 2. §. 2. & 4. dub. 8.* Nauar. *c. 27. n. 4.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 12. & c. t. §. t.*

DVBIVM XI.

Quid sit procedere in iudicio simpliciter, & de plano, sine figura, & strepitu.

1 RΕspondetur plura esse, quæ de iure naturæ, & positiuo in iudicij processu seruanda sunt, quæ latè refert D. Anton *3. p. tit. 9. cap. 16.* & summistæ *verbo litis, & verb. libellus.* Hoc supposito nota, quòd ista verba, *simpliciter. & de plano, sine figura & strepitu iudicij, absque vlla iuris solemnitate*, aliquando ponuntur simul, aliquando verò seorsum, vt si tantùm dicatur, *agatur simpliciter, & de plano.* Quoad hoc ergo, licèt sint variæ sententiæ, at verius est iuxta mentem D. Ant. probatiores in hoc sequentis auctores, quòd, *procedere sine figura iudicij*, est non seruare formam iudicij inductam à iure ciuili, sed tantùm illam, quæ de iure naturali, & gentium necessaria est, & idem est procedere sine vlla solemnitate iuris. *Simpliciter procedere*, est procedere remouendo dolosas, & malitiosas protelationes, & exceptiones, seruando simplicitatem canonicam. *Sine strepitu iudicij*, est procedere seruatis tantùm substantialibus, & remouendo clamorosam garrulitatem partium, & Procuratorum, & Aduocatorum, & omnes cauillationes, & dilationes, & exceptiones frustratorias, & superfluam testium multitudinem, & remouendo alia, quæ licèt debita sint, sunt tamen accidentalia. *De plano procedere*, dicunt aliqui, esse idē, quod procedere sine strepitu iudicij; ita vt

non

non teneatur iudex sedere pro tribunali, nec in foro, nec in loco publico iudicare, nec seruare alia, quæ sunt de iuri solemnitate; alij dicunt esse procedere cognoscendo, ac iudicando veritatem sine solemnitatibus iuris & non seruato stylo iudiciorum D.Ant. *3.p.tit.9. cap.5.*

De probatione.

DVBIVM XII.

Qua probatio in iudicio sit sufficiens.

1 NOta ex Syluest. & aliis *verb. probatio, in principio,* probationem esse rei dubiæ per aliqua media ostentionem. Est autem duplex (vt notat glossa *l. testium, ff. de testibus, vers. speciem*) quædam plena, id est, perfecta & sufficiens; quædam verò semiplena, id est, semiperfecta. Plura verò sunt, quæ plenam probationem faciunt, vt iudex possit ferre sententiam. Primum testes duo, vel tres omni exceptione maiores (vt *infrà*, vbi de testibus dicitur) *cap. tua, de cohabit.* & per priuilegia, vel instrumenta certa & indubitata, *cap. tua, de excess. in 6.* & per scripturam librorum antiquorum reseruatorum in custodia publica, & fideli, *cap. ad audientiam, de rescriptis*, &c.

2 Secundò nota, probationes esse in triplici gradu certitudinis, & euidentiæ. Quædam est euidentissima, quæ pro materia certissima & indubitata in materia iuris fit, vt est illa, quæ fit per priuilegia, & instrumenta clarissima & indubitata, vel per plurimos, & probatissimos testes. Altera est euidens quæ pro materia certa, & clara moraliter fit, vt illa, quæ fit per testes communes, & in numero sufficienti. Alia est minus euidens, vt est illa, quæ fit per coniecturas, & præsumptiones. Ita notat Syluest. *verbo probatio, quæst.* 1. vbi reliqui summistæ.

3 Prima conclusio. Quando in causa agitur de vtilitate vnius absque damno alterius, tunc minus euidens probatio sufficit, quæ non sat esset, vbi agitur de damno alterius, v.g. scriptura quæ minus antiquorum librorum est, vel quæ sigilla consumpta habet, vel aliquam fracturam patitur, vel quæ reperitur in loco non authentico, sufficit ad probandum Ecclesiam esse consecratam, infantem esse baptizatum, & alia huiusmodi. Quando verò agitur de notabili præiudicio alterius, non sufficiunt ista, sed requiritur scriptura authentica, & in loco authentico, & cui ab antiquis creditum est. Ita tenent aliqui, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo probatio, quæst.* 5. Armil. *num.* 5. Tabien. *num.* 1.

4 Secunda conclusio. In causis ciuilibus, quæ sunt in detrimentum tertiæ personæ, minus euidens probatio sufficit, quàm in causis criminalibus, quæ ad punitionem corporalem alicuius ordinantur, v.g. fama cum vno teste, aut præsumptiones, & coniecturæ multæ verisimiles ad idem tendentes, possunt in causis ciuilibus fidem, & probationem facere: at in criminalibus non sufficit. Ita Bart. quem refert, & sequitur Syluest. *inquisitio* 5.*q.* 11. Anton. Gomez *tom. 3. variar. cap.* 12. *num.* 56. Idem Simancas, dicens, id etiam esse verum in crimine hæresis, *lib. inst. in nouo tit.* 51. *num.* 5. referens glossam, Alex. Decium, Ioann. de Lignano, Mathes. Ioann. Andr. Dominic. Villadiego, Ioannem Lupum, Angelum *verb. indicium, num.* 4. Armil. *num.* 5.

5 Vltima conclusio. In causis criminalibus requiruntur probationes luce clariores. Ratio, quia in dubio sanctius est absoluere nocium, quàm condemnare innocentem, *l. sciant cuncti, C. de probat. & l.* 15. *tit.* 14. *part.* 3. vbi Greg. Lop. & Montalnus *in principio.* Idem *l.* 26. *tit.* 5. *part.* 7. Tabien. *verbo probatio, num.* 5. Palacios Rubios *allegat. in mat. heres. §.* 11. Armil. *num.* 7. Angel. *num.* 1. Syluest. *quæst.* 7. Excipiunt tamen hi duo summistæ crimen hæresis, & simoniæ, & Iulius Clarus *lib. 5. recept. sent. §. fin. qu.* 50. excipit etiam crimen hæresis, assasinij, & simoniæ, sed Simancas *vbi suprà, n.* 2. citans Oldrad. & Anch. dicit fortiori ratione hoc habere locum in crimine hæreseos, & ita Anton. Gomez *vbi suprà*, plurimos referens, dicit testem oculatum cum semiplena probatione diuersi generis, vt cum indiciis, non sat esse ad pœnam corporalem, licèt testis sit omni exceptione maior.

DVBIVM XIII.

An confessio iudicialis facta ab ipso reo valeat pro sufficienti probatione.

1 NOta primò, quòd confessio iudicialis aliquando valet pro sufficienti probatione, & est multo efficacior, quàm aliæ probationes; & tunc dicitur, nullas esse partes iudicis in confitentem, scilicet partes examinatorias, bene tamen condemnatorias. Ad hoc autem, vt confessio talem vim habeat, multa requiruntur, scilicet reus sit maior 25. annis, & quòd spontè confiteatur, & non metu torturæ, & quòd confiteatur parte aduersa præsente, & coram competenti iudice sedente tribunali, & quòd confessus sit rem certam.

2 Secundò nota, in multis casibus confessionem iudicialem non sufficere ad damnandum reum, vt si confessus est própter angustiam tormentorum, vel alicuius carceris: in quo nimis affligebatur; nisi post talem angustiam iam finitam perseueret etiam in confessione eamque finitam, iam liber à doloribus in loco publico, id est, coram Notario, & aliis confirmat. Sic etiam disponit *l.* 5. *tit.* 3. *part.* 3. vbi notet Gregor. Lopez *vers. conoscere.* Intelligi, quando tortura fuit illata præcedentibus iudiciis: alias enim, licèt perseueret, non præiudicat talis confessio, *l. penult.* & *ibi* Bart. *ff. de quæst.* Simancas, dicens esse omnium, & plures referens *lib. instit. tit.* 65. *n.* 64. Anton. Gomez *tom. 3. var. cap.* 13. *num.* 55. *vers. quinto infero*, Syluest. *verbo tortura.* Secundò, si semel confessus dicit se errasse, & probat suum errorem ante sententiam. Item si per procuratorem suum est facta talis confessio, & ante triduum reuocat. Item si facta est propter promissionem falsam, & fraudulentam iudicis. Item si facta est de re, quæ naturaliter videtur impossibilis, vel repugnans: vt si frigidus fatetur adulterium commisisse. Item si facta sit de re, quæ secundùm ius positiuum est impossibilis: vt si quis Christianus fateatur se Iudæi mancipium. Item, quando confessio proprij criminis præiudicat matrimonio; quia tendit ad eius separationem in damnum alterius consortis. Hæc Syluest. *verbo confessio iudicialis*, Tabien. Angel. Armil. *ibi*, Anton. Gomez *tom. 3. var. cap.* 12. *num.* 3.

3 Tertiò nota, quòd licèt ad confessionem sponte factam in iudicio non sit necessaria ratificatio; non tamen statim post confessionem est reus condemnandus, sed debet illi signari terminus sufficiens ad suam defensionem. Ratio, quia potest habere aliquam causam excusantem. Bald. quem refert, & sequitur Anton. Gom. *vbi suprà.* Alia essent notanda de confessione iudiciali, sed quia ad Iurisperitos spectant, omitto. Consule Antonium Gom. & summistas *vbi suprà*, & latè Simancas *lib. de instit. in nouo, tit.* 13. *per totum.* At verò quando probatio delicti non est integra, possit imponi aliqua pœna dixi *suprà lib. 3. c. 1. dub.* 12. per totum.

DVBIVM XIV.

Quæ sint indicia sufficientia ad probationem faciendam.

1 NOta quòd indicium, vt proprium vocabulum iuris canonici, vel ciuilis, & medium quoddam intellectuale veritatis eliciendæ ex aliqua singulari circunstantia insurgens. Vnde idem est indicium, quod coniectura probabilis, *l. induta, C. de rei vendit.* Est autẽ triplex, quoddam dicitur leue, cui scilicet communiter contingit abesse veritatem, & si aliud non reperitur, est abiicien

abiciendum. Aliud indicium est, probabile dicitur, & graue, & est illud, cui communiter contingit adesse veritatem, & vehementer mouet animum ad aliquid credendum, vel dicendum: & hoc etiam indicium dicitur semipleoum, quia semiplenè probat; aliud est, quod violentum, & plenum dicitur, & est illud; quod ita mouet animum ad assentiendom alicui rei, vt in ea tanquam vera quiescat, & plus inuestigare non curet: & hoc facit probationem. Hæc notat Syluest. *verbo indicium, in principio*, Armil. *n.* 2. Tab. *in principio*, Angelus *in principio*.

2 Secundo nota, ad indicium probandum ad minus requiri duos testes iuramento adstricto, vt notat glossa, & Bart. Bald. & Angel. quos refert, & sequitur Syluest. *quæst.* 1. Angel. *num.* 1. Armil. *num.* 1. Tabieo *in principio*, Anton. Gomez *tomo* 3. *var. cap.* 13. *num.* 18.

3 Sed dubium est, an indicia violenta, & indubitata, sufficiant aliquando ad ferendam sententiam, etiam in criminalibus. Panormitan. *cap. vestra, de cohabit. num.* 13. partem affirmantem tenet, & probat ex *l. indicia, C. de rei vindicat. & l. sciant cuncti, C. de probat. & cap. afferte, de præsumpt.*

4 Contrariam sententiam, scilicet, quòd nulla indicia, quantumuis indubita, sufficiant, tenent Gandinus, dicens sic tenuisse omnes sapientes Bononiæ, Hippol. Felin. Bald. quos refert, & sequitur Gregor. Lop. *part.* 7. *tit.* 5. *l.* 26. *vers. dubda.* Idem tenent alij innumeri auctores, quos refert, & sequitur Tiraquel. *de pœnitent. temper. causa,* 27. *num.* 2. 10. & 11. Idem Sarmiento *lib.* 1. *select. cap.* 1. *num.* 8. & probatur, quia ad hoc requiruntur probationes certissimæ, & luce clariores: at indicijs semper subest aliquod dubium, & hæc sententia est multò verior.

De Tortura.

DVBIVM XV.

An sufficiat vnum indicium ad procedendũ in iudicio, vel sint necessaria plura, maximè ad torquendum.

1 HIc nonnulla de tortura tractanda sunt. Sic prima conclusio. Non in quibusuis delictis, sed in grauibus, & atrocibus, quibus imponenda est pœna corporalis grauis, quando contra reum non inuenitur integra probatio, sed semiplena vnius testis integri, vel aliqua indicia, quæ æquiualeant semiplenæ probationi, tunc reus potest licitè torqueri, si alia via veritas extorqueri ab ipso nequeat. Ratio, quia delicta cõmuniter fiunt occultè, & si non possent per tormenta indagari, plurima delicta etiam scandalosa, & cum maximo reipublicæ detrimento, manerent impunita, & ob spem impunitatis plura fierent, & ideo iure communi hoc remedium torturæ statutum est *l. edictum. ff. de q. & l.* 3. *tit.* 30. *part.* 7. Hæc docet opinio Simancas *lib. instit. in nouo, tit.* 65. *n.* 62. & 63. *n.* 13. 14. 15. & 23. 24. 25. & vt docet *ibi*, talia indicia debent esse probata per duos testes, Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. resol. c.* 13. *num.* 1. 2. & 7. cum innumeris Iurisperitis, quos *ibi* refert. Et quòd requiratur semiplena probatio, & sufficiat vnus testis dictus, docent etiam Syluest. *verbo indicium. num.* 3. & *verbo tortura.* vbi Armil. *num.* 1. & *verbo indicium, num.* 2. Tabien. *ibi n.* 1. Angel. *num.* 2. & idem disponit *l.* 3. *tit.* 30. *part.* 7. & *l.* 10. *tit.* 11. *part.* 3.

2 Circa hanc conclusionem nota primò, indices debere qualitates personarum, criminum, & indiciorum pensare, quare senes aliter torqueri oportet, quàm iuuenes; timidos, quàm fortes, & atrociora crimina fortiùs, quàm leuiora, Simancas *ibi num.* 62. & 63. Anton. Gomez *num.* 5.

3 Secundò nota, vnum testem omni exceptione maiorem sufficere ad torturam, quando testatur se vidisse factum; secus si tantùm testaretur indicium, Syluest. Angel. Armilla, Tabiena *verbo indicium, num. citatis*, Ant. Gomez *num.* 18. Item sufficeret dictus vnus testis, nisi reus esset vir bonæ famæ: si enim talis esset, est necesse, vt alia etiam indicia probentur. Ita Simancas *n.* 23. citans plures Iurisperitos.

4 Tertiò nota non statim vbi semiplenè probatum est delictum, veniendum esse ad torturam, sed dandam copiam reo, & ei concedendam dilationem, vt se defendat. Quòd si defecerit reus in defensione, damnandus est tormento, & sententia est reo intimanda, vt appellet, si libuerit, & appellatio concedenda, nisi manifestè friuola sit. Simancas plures citans *à n.* 16. *ad* 20.

5 Secunda conclusio. Regulariter ad torturam plura requiruntur indicia, at potest vnum esse tam vehemens vt sufficiat: vt si iuuenis inuentus est cum fœmina in loco secreto apto ad peccandum, &c. Ita plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Syluest. *verb. indicium, quæstione* 2. Angel. *num.* 2. Tabien. *num.* 1. Armil. *num.* 2. & patet, quia aliquando vnum indicium valet pro semiplena probatione.

6 Nota hic: iudici arbitrio relinqui, an vnum sufficiat indicium, & quæ indicia sint sufficientia ad torturam, Syluest. Angel. Tabien. *ibi*, Armil. *num.* 3. Gregor. Lopez *l.* 26. *tit.* 1. *p.* 7. *vers. præsumptiones*, citans Bartol. & Bald. Simancas *num.* 22.

7 Tertia conclusio. Solum testimonium eius, qui fuit particeps in crimine, non sat est ad torturam, nisi alia quoque verisimilia indicia vrgeant *l.* 4. *C. de quæst. cap. vltimo* 11. *qu.* 3. *vltim. tit.* 7. *lib.* 2. *legum for.* Bald. Iason, Hippol. Boerius, Blancus, quos refert, & sequitur Simãcas *num.* 26. Sylnest. *verbo indicium, qu.* 5. Angel. *num.* 5. Armil. *num.* 6. Tabien. *num.* 4. & addunt hi summistæ id esse verum siue interrogatus, siue sponte sua id testatus fuerit. Ratio quia non est testis omni exceptione maior. Ex quo enim in iudicio crimen sum fassus, est infamis, saltum infamia facti. Contrarium tenet Anton. Gomez *tom.* 3. *cap.* 13 *num.* 18.

8 Quarta conclusio. Confessio criminis extra iudiciũ dicta, sufficit ad torquendum reum, quia semiplenam probationem facit. Ita plures, quos referunt, sequuntur Anton. Gom. *vbi suprà num.* 8. Simancas *n.* 27. Syluest. *verb. indicium, q.* 2. Angel. *n.* 2. Tab. *n.* 1. Iul. Clarus *pract. crimin. libro quinto, §. fin. quæst.* 21. quia ideò venitur ad torturam, quia confessionem reuocat, sed dicit oportere probare errorem; intellige cum Simancas modò plenè probatum sit tale crimen confessum esse. Limita etiam cum Antonio Gomez, & alijs, quos refert, modò in specie confessus sit crimen, vt occidi talem hominem feci tale furtum; secus si in genere, vt occidi hominem, furatus sum. Item modò confessionem non reuocauerit: licèt Iulius Clarus *suprà*, hanc limitationem reprobet, eam tamen ponit Albert. *de assert. cathol. quæst.* 24. *n.* 22. & dicit non teneri probare errorem, & refert Bald. Felin. & Innocentium.

9 Quinta conclusio. Infamia non sat est ad torturam. Ita Simancas plures referens, & probans, *num.* 36. Sylu. *q.* 4. Angel. *num.* 4. Armil. *num.* 5. Tabien. *num.* 3. Gregor. Lopez *l.* 26. *t.* 1. *p.* 7. *vers. præsumptiones*, licèt contrariam sententiam teneant plures, quos refert, & sequitur Ant. Gomez *n.* 10. quam sententiam dicit Simanc. *n.* 37. tunc tantùm veram esse, quando reus vilis & infamatus, & fama orta sit à fide dignis, & legitimè probata.

10 Sexta conclusio. Secundùm plures fuga post admissum crimen ante accusationem est sufficiens ad torturam, secus post accusationem. Ita plures, quos refert, & sequitur Ant. Gomez *num.* 10. Dicit tamen Simancas *num.* 35. non esse hoc omnino verum, sed relinquendum iudicis arbitrio ex varijs personarum, & rerum circunstantijs.

11 Septima conclusio. Duo indicia leuia constituunt vnum sufficiens ad torturam. Ita Bart. quem refert, ac sequitur Syluest. *verbo indicium, quæst.* 2. Tabien. *num.* 1. Alia plura sunt etiam indicia sufficientia, de quibus latissimè

tissimè Anton. Gomez, & Simancas *vbi suprà*, vbi plura de hac re.

12 Octaua conclusio. Aliquæ personæ prohibitæ sunt torqueri, scilicet minor 14. annis, nisi leui aliquo tormento ad terrorem. Item senex, qui propter decrepitam non posset pati torturam, nisi leui aliquo tormento, vt minor. Item Doctor, miles, decurio, & omnes eorum descendentes. Item constituti in magna dignitate. Item nobiles, id est, *Hidalgos*. Item mulier prægnans, quandiu prægnans est. Ita latè Ant. Gom. *n.* 3. referens plures leges & Doctores. Subdit tamen ob crimen læsæ maiestatis diuinæ, vel humanæ posse torqueri eos, qui propter dignitatem, vel priuilegium sunt prohibiti, non tamen eos, qui propter debilitatem personæ, vel ætatem, vel propter periculum partus sunt prohibiti.

13 Nona conclusio. Iudex, qui non seruatis dictis aliquem torserit, vltra culpam mortalem, tenetur reo satisfacere damnum. Simancas *n.* 21.

14 Vltima conclusio. In his casibus potest reus iterum torqueri, scilicet si euidentioribus argumentis opprimitur, si noua indicia superueniant, si crimen obiectum sit atrocissimum, & indicia indubitata; si reus non fuerit sufficienter tortus. Hæc habentur *l.* 4. *tit.* 30. *p.* 7. docéntque aliqui, quos refert, & sequitur Simancas *n.* 73. *&* 76. vbi cum aliquibus addit plus quàm bis nunquam torquendum esse.

15 His præhabitis, & præambulis requisitis veniendum est ad materiam inquisitionis.

De Inquisitione.

DVBIVM XVI.

Quid, & quotuplex sit inquisitio.

1 NOta primò, quòd inquisitio est inuestigatio criminis, vel peccatoris occulti, quæ fit à Prælato, vel iudice. Differt autem ab accusatione, & denunciatione, quia inquisitio pertinet ad Prælatos & iudices, quibus ex officio incumbit peccata inquirere ad puniendum, vel impediendum, & potest fieri per iudices Ecclesiasticos, vel sæculares: in pluribus tamen casibus per illos, quia ius ciuile plura permittit delicta, quàm canonicum, vt latè probat Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 26. *num.* 66.

2 Secundò nota, quòd duplex est inquisitio, scilicet generalis, & specialis: illa est, per quam superiores in locis sibi subiectis inquirunt in genere, an sint delicta, & peccata, & an sint aliqui delinquentes, absque hoc, quòd explicent personam in particulari, vel crimen: inquisitio specialis est, qua inquiritur de aliquo peccato in particulari, quisnam illud perpetrauerit, vel de aliquo peccatore in particulari, an aliqua crimina admiserit. Et licèt Iurisconsulti alias diuisiones de hoc tradant, at sub hac comprehenduntur: nam quam vocant generalissimam, qua de tota prouincia inquiritur, nos generalem dicimus; & quam vocant mixtam ex generali & speciali, ve quia inquiritur de delicto determinato, & persona in genere, nos hanc specialem dicimus. Hanc diuisioné statuunt Panorm. *cap. qualiter, el* 2. *de accusat.* Syluest. *verbo inquisitio*, §. 1. vbi & cæteri summistæ, Sotus *de sigillo, membr.* 2. *quæst.* 6. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 6.

3 Tertiò nota, inquisitionem posse fieri ad triplicem finem. Primò ad puniédum peccatorem propter bonum publicum. Secundò ad impediendum aliqua mala, ne sequantur. Tertio ad impediendum ne indigni ad ordines, vel dignitates promoueantur. Glossa *dict. cap. qualiter*, Syluest. *vbi supra, quæst.* 4. Sotus *vbi suprà*.

4 Quartò nota, dupliciter moueri iudicem ad inquisitionem faciendam, scilicet, vel ex officio suo, & proprio motu, propter generalem obligationem, quam ex officio habet, ex denunciatione alicuius officialis publica, vt promotoris, vel priuatæ personæ, *cap. cum oporteat, de accusat.* Sylu. *verbo inquisitio.* §. 4. & glossa *vbi suprà*, quę bene notat denunciatorem, in via inquisitionis non esse accusatorem; quia non compellit iudicem, sed eius officio relinquit, licèt aliquando probare teneatur, & sic quando dicitur in via inquisitionis esse accusatorem, vel intelligitur de denunciatione, vel iam cessasse inquisitionis viam, & transisse in accusationem.

DVBIVM XVII.

An necessarium sit ad inquisitionem de aliquo delicto faciendam præcedere infamiam, vel sat sint indicia.

1 IN hac re certum est, quòd quando inquisitio est generalis, non de aliquo delicto, nec de aliquo peccatore in particulari, non est necessaria infamia: sed potest iudex ex officio suo sine accusatore, & denunciatore, inquirere an sciant de aliquibus delictis, & delinquentibus, de quibus possint secundùm ius denunciare, vel testificari Patet. *l. congruit, & l. præses, ff. de offic. præs. & cap.* 1. *de off. ord. & cap. placuit, & cap. relata* 2. *quæst.* 1. Ita Siman. *de instit. tit.* 44. *num.* 7. Anton. Gomez *tom.* 3. *var cap.* 1. *num.* 49. *vers. Item principaliter*, Nauar. *c. inter verba, corol.* 62. *num.* 654. summa Lat. & Hisp. *cap.* 18. *n.* 38. Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 4. *dicto* 3. Tabien. *ibi in principio*, Armil. *num.* 1. Angel. *n.* 1. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *conclus.* 5. *& lib. de secreto membr.* 2. *quæst.* 6. *dub. vlt. concl.* 2. Panorm. *cap. qualiter, el* 2. *num.* 11. *de accusat.* Ratio, quia inquisitio generalis non fit ad partis petitionem, sed etiam ex mero officio tenetur Prælatus singulis annis facere, vt habetur *c. cùm venerabilis de censib. & c. Romana. eodem tit. in* 6. & docet Syluest. Panorm. Tabien. ibidem.

2 Verùm de inquisitione particulari est difficultas, & probo non requiri infamiam: nam si Petrus denunciatur superiori, vt patri, & post secretam monitionem rebellis extiterit, potest superior, si duo sint delicti testes, ipsum conuincere, ac demum punire, vt *suprà* dictum est, & tamen iste laborat infamia; ergo. Duplex est sententia.

Prima tenet sat esse infamiam, vel indicia vrgentia, & manifesta ad inquirendum specialiter. Huic sentétiæ videtur adhærere D. Thom. 2. 2. *q.* 69. *art.* 2. *corp.* vbi dicit sufficere infamiam, vel indicia manifesta ad procedendum contra aliquem, & tenet expresè Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 2. *concl.* 5. *& vers. hac de infamia, & lib. de secreto, membr.* 2. *quæst.* 6. *dub.* 1. *vers. at verò, & dub.* 3. *vers. quod si quis arguat*, Alciat. *cap.* 1. *de offic. ordin. n.* 42. Gregor. Lopez *l.* 2. *part.* 3. *tit.* 17. *vers. filtio, & l.* 3, *vers. assi como*, Anton. Gomez *lib* 3. *variar. cap.* 1. *n.* 49. *notat.* Bart. *l. congruit, ff. de offic. præs. n.* 3. Angel. *pract. maleficiorum, in parte, fama publica, colum.* 1. Palacios *verbo iudex.*

3 Secunda sententia tenet non sufficere indicia, sed requiri infamiam. Sit

4 Prima conclusio. Ad procedendum via accusationis, scilicet quando est aliquis, qui tanquam actor accusat, sufficit semiplena probatio, vel indicia manifesta, quæ huic æquiualeant. De hac conclusione latiùs *infra & suprà*, vbi de accusatione. Sic Syluest. *inquisitio* 1. *quæst.* 4. *dicto* 2. *&* 3. Corduba *summa, q.* 64. *paulo post princip.* Sotus *mébr.* 2. *q.* 6. *dub.* 3. *vers. quod si quis arguat.* Nauar. *cap. inter verba, corol.* 48. *num* 581. & pro hoc explicatur D. Thom. allegatus pro prima senté̄tia. Dum enim dicit sufficere ad procedendum indicia, cùm non explicet de quo modo procedendi loquatur, intelligendus est de accusatione, etiam dicit *ibi* sat esse semiplenam probationem, quæ secundùm omnes non sat est ad inquisitionem. Ita explicant D. Thom. Nauar. & Syluest. *vbi suprà* & quoad illam partem, quod sat sit semiplena probatio eodem modo explicat illum Sotus *vbi suprà*.

5 Secunda conclusio. Ad inquisitionem specialem faciendam non sufficiunt indicia, sed requiritur infamia. Hæc est contra Doctores primæ sententiæ. Probatur ex *cap. cùm oporteat, de accusatio.* vbi dicitur *Mandamus,*

quod

quod nisi super prædictis famam ipsius læsam esse noveritis, vos ad inquisitionem non procedatis, vbi glossa *vers. famã*, dicit requiri infamiam ad inquisitionem, & *cap. inquisitionis eodem tit. §. testes*, idẽ asseritur; imò additur, quòd etiamsi duo, vel plures iurati affirment aliquem ipsis videntibus commisisse crimen, si infamia non sit, nulla pœna delinquenti est infligenda. Quod idem fatetur Sotus *lib. 5. de iust. q. 5. de iust. q. 6. a. 2. post quintam conclusianem, vers. sunt autem*, & Nau. *c. inter verba, corol.* 48. *num.* 579. & 580. Caietan. 2. 2. *q. 69. art. in principio*, & Panormitan. *d. §. tertia, num.* 1. At plures quàm duo testes iurati plus valent in iudicio, quàm indicia, vt constat ex dictis *suprà*, vbi de indiciis, & *cap. qualiter, el 2. de accusat.* vbi dicitur manifestè colligi ex illis auctoritatibus Lucæ 16. *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ*, & Genes. 18 *Descendam, & videbo, verũ clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint*, manifestè (inquam) colligi, requiri ad inquisitionem, vt fama ab honestis orta ad aures superioris peruenerit, & ita gloss. *d. cap. qualiter. vers. ad inquirendum*, tenet requiri infamiam. Idem etiam definitur *eodem tit. cap. qualiter, el* 1. & Glossa *ibi, vers. exceptis*, & idem habetur *c. Deus omnipotens* 2. *q.* 1. & *cap. licèt Heli, de simon.* & glossa *ibi vers. inscriptio.* Et probatur ratione; quia iudex procedere nequit sine accusatore, vel aliquo vicẽ accusatoris gerente, vt *suprà*. vbi de accusatione dictum est: at in delictis quæ non sunt in damnum tertij, sola infamia habet vicem accusatoris, vt *supra* dictum est. Insuper hanc conclusionem tenent plures asserentes infamiam requiri ad inquirendum, scilicet D. Thom. *infrà qu.* 70. *art.* 1. *corp.* Caietan. *quæst.* 69. *art.* 2. *initio glossa citata.* Tabiena *verbo inquisitio, in principio.* Armil. *num.* 1. Angel. *n.* 1. & 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. *§.* 1. *fine.* Felinus *d. cap. inquisitionis §. tertia, num.* 10. Panorm. *ibi num.* 2. & *d. cap. qualiter, el* 2. *num.* 1. & 9. Innocent. *d. cap. qualiter, el* 1. *num.* 3. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 4. *fol.* 131. Simancas *lib. instit. tit.* 44. *n.* 8. Hippol. *consil.* 53. Gratus *lib.* 2. *consil.* 59. Vigner. *lib. inst. c.* 12. *§.* 2. *vers.* 10. *secundus modus.* Insuper aliqui docent expressè non sufficere indicia, impugnantes Sotum. Sic Nauar. vtraque summa *c.* 18. *n.* 58. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 48. *num.* 579. & 580. & *corol.* 62. *num.* 670. Corduba *lib.* 1. *quæst. q.* 43. *dub.* 1. *vers. sed virum prædictum.* & *in summa q.* 94. *paulò post, principium*, & etiam expressè Sylu. *inquisit.* 1. *q.* 4. *dict.* 1. & 3. ponit enim differentiam inter processum per accusationem, & per inquisitionem, quòd ad illum probatio semiplena, vel indicia sat sint; ad hunc verò sola infamia sufficiat. Idem Nauar. *lib.* 2. *de restit. cap.* 4. *n.* 159. & multi docti recentiores Magistri.

6 Tertia conclusio. Quando indicia non tantùm particularibus personis nota sunt, sed populo, ita vt de illis sit infamia, potest aliquando fieri inquisitio. Ratio, quia iam illa indicia faciunt aliquam infamiam: & licèt infamia non sit integra; tamen in multis casibus, vbi id necessitas, & periculum exigit, sufficit arbitrium boni iudicis. Et in hoc sensu prima opinio *suprà* posita est vera. Ita Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 62. *n.* 668. referens Iurisperitos. Idem tenet Innocent. *cap. licèt Heli, de simon.* Sylnest. *inquisitio* 1. *quæst.* 8. & sic Sotus per indicia manifesta, quæ dicit sat esse, intelligit, id est, publica; dicit enim æquiualere infamiæ.

7 Quarta conclusio. Ad procedendum contra Prælatum sæcularem oportet, non solùm esse infamiam, sed eam tantam esse, vt sine scandalo, & periculo tolerari non possit: sine scandalo (inquam) vt quia infamatur de incontinentia: vnde magnum suboritur scandalum in subditis sine periculo, vt quia infamatur de dilapidatione, & timetur dilapidaturum bona Ecclesiæ, vel de hæresi. Conclusio est expressa *cap. qualiter el 2. de accusat.* tenet Panorm. *ibi num.* 9. Host. *tit. de inquisit. num.* 4. Perez *lib.* 8. *tit.* 4. *fol.* 130. Sylnest. *inquisitio* 1. *q.* 4. *dicto* 1. Tabien. *in principio.* Armil. *n.* 1. Angel. *num.* 2. D. Anton, 3. *part. tit.* 9. *cap.* 7. *§.* 3. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 669. Sotus *memb.* 2. *q.* 6. *dub.* 3. *vers. ad hoc.*

8 Vnde ad argumentum in principio factum respondetur, quòd illa rebellio habet accusatoris vicem; quare tunc per accusationem proceditur, atque adeò sat sunt duo testes, vt *suprà* dictum fuit.

DVBIVM XVIII.

An sit de iure naturali, vel diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia.

1 QVòd sit de iure diuino, videntur probare auctoritates Scripturæ, quas *cap. qualiter* affert ad hoc probandum, vt dixi *dub. præcedenti.* Quòd verò sit de iure naturali, videtur probare ratio *ibi* allata, scilicet iudicem non posse procedere sine accusatore, cùm sit quasi iustitia animata, quæ ius inter duos constituere debet, & tenet Nauarr. *lib.* 1. *de rest. cap.* 4. *num.* 159.

2 Sit conclusio. Licèt valdè consonum sit iuri naturali, diuino, vt ad inquisitionem non procedatur absque infamia: at propriè solùm est de iure humano. Patet, quia nullum est tale præceptum in sacris literis, & testimonia tantùm explicant factum diuinum conforme rationi naturali. Nec ratio etiam concludit; quia posset lex ex iusta causa statuere, vt testimonium duorum, vel trium vicem gereret accusatoris, sicut id statuit de infamia. Ita Sotus *membr.* 2. *de secreto, quæst.* 6. *dub.* 2. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 50. *num.* 587. & nonnulli recentiores docti. Hinc infertur cum Soto, posse Papam in Ecclesia, & Principem in foro suo pro magna causa statuere, vt vbi sunt duo testes, inquiratur, &c. vt si essent frequentissimi criminosi, vel grauissimum scelus: at Prælatis, & iudicibus inferioribus nullo modo licet, nisi in casibus expressè exceptis à lege, de quibus *dubio sequenti.* Item infertur consuetudine posse induci oppositum; sic prædicti iuniores.

DVBIVM XIX.

An sint aliqui casus excepti in iure, in quibus non sit necessarium præcedere infamiam ad inquisitionem.

1 NOta aliquos casus esse huiusmodi, quos refert Bart. *l.* 2. *§. si publico, à num.* 7. *ff. ad leg. Iul. de adult.* & Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. c.* 1. *à num.* 49. Sed non explicant hi Doctores posse in his procedi absque infamia, sed posse in his inquiri. At Anton. Gom. apertè innuit posse inquiri absque infamia: nam priùs refert istos casus, in quibus potest inquiri, & tandem *num.* 49. *notab.* 9. concludit in omni delicto posse inquiri præcedente infamia. Vnde docere videtur, in casibus *ibi* relatis posse etiam absque infamia: casus verò isti, in quibus absque infamia procedi potest, sunt sequentes.

2 Primus casus est, quando in inquisitione non intenditur condemnatio, vel pœna inquisiti; sed euitatio erroris, vel damni; vt cùm inquiruntur merita personæ, ne indignus assumatur ad ordines, vel beneficium, vel ne confirmetur, vel impedimenta matrimonij, ne inhabiles contrahant, *cap. cum in multis*, & *cap. cum dilectus, de elect. cap. fin. de clandest. despons.* Hic casus certus est, & illum docet Sotus *d. q.* 6. *concl.* 3. *casu* 1. Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 4. *dicto* 3. Tabien. *ibi in principio.* Angel. *num.* 1. Armil. *num.* 1. Nauar. *cap. inter verba, corol.* 62. *num.* 663. Panorm. *cap. qualiter el* 2. *de accus. n.* 11. vbi notat glossa Panormitani *verbo inquisitio*, quòd licèt contra iam promotum non possit procedi absque infamia, vt dixi *dub.* 17. *conclus.* 4. at contra promouendum potest; vt docent etiam Anton. Innocent. Ioan. Andr. & Panorm. *cap.* 10. *de post. prælat.*

3 Secundus casus est quando quis proprium crimen fassus est; tunc enim potest absque infamia procedi. Sic Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 4. citans Archidiaconum,

& Angel. de Perusio. Tabien. *ibi in principio*. D. Anton. *3. p. tit. 9. cap. 7. §. 3.*

4 At hic casus non est certus, atque ita Sotus *vbi suprà casu* 2. dicit esse intelligendum, quando quis in publico coram multis crimen proprium confitetur: nam si coram vno, vel duobus, vel etiam coram Prælato, lapsu linguæ, vel alio modo spontè fateretur, vel si Prælatus aperiret subditi literas, quibus proprium fateretur crimen, non ideo potest inquirere, sed tantùm fraternaliter corrigere.

5 Cæterùm in hoc casu duæ conclusiones tenendæ sunt.

Prima conclusio. Quando confessio coram Prælato, vel coram aliis est extraiudicialis, vera est sententia Soti, scilicet requiri, vt possit inquiri, vt facta fuerit coram multis: nec etiam id sufficit, nisi inde oborta esset infamia; tunc enim posset inquiri, non ratione confessionis, sed ratione infamiæ. Sic Nau. *corol. 62. n. 671. & 672.*

Secunda conclusio. Si confessio illa esset iudicialis, sufficeret, licèt non fieret coram multis. Ratio, quia talis confessio notorium facit, vt *suprà* dictum est: at notorietas cùm plus sit, quàm infamia, sufficit ad inquirendum. Nauar. *ibi, n. 671.* nec est contra Sotum, quia clarè loquitur Sotus de confessione extraiudiciali. Hoc limitat Nauar. *ibi, n. 673.* nisi tormentorum metu, vel ob detentionem carceris iniustam facta esset: non enim talis confessio sat esset, nisi post ratificata esset.

6 Tertius casus, quando iudex procedit non ad instigationem alterius, sed ex mero officio, siue voluntariè, siue ex officij necessitate coactus. Sylu. *d. q. 4. dicto 2.* Tabien. *verb. inquisitio, in principio, & verbo inquisitio, n. 7.* D. Anton. *vbi suprà*. Bart. *vbi suprà*, & communis, vt testatur Nauar. *vbi infrà*.

7 At hic casus falsus est, licèt enim tunc iudex possit inquirere generaliter: at non specialiter, aliàs omnia delicta quantumuis occulta, possent enim per inquisitionem indagari, & puniri: posset enim tunc ex mero officio iudex procedere. Sic Nauarr. *vbi suprà num. 673. & 674.* Anton. Gomez *tom. 3. c. 1. n. 49. notab. 9.*

8 Quartus casus est, quando iudex, vel Prælatus in inquisitione generali comperit aliquos esse delinquentes, potest tunc ad specialem inquisitionem descendere sine infamia. Patet, quia aliàs frustra fieret inquisitio generalis quoad aliqua delicta. Ita tenet Nauarr. citans Aretinum, & dicens esse commune Iurisperitorũ placitum, *corol. 61. num. 648.* Idem dicens esse generalem totius orbis consuetudinem *corol. 62. n. 677. & 678.* Idem Bart. *vbi suprà*. Anton. Gomez *vbi suprà, versic. item principaliter*, referens plures, & D. Anton. *vbi suprà* §. 2. Syluester *inquisitio 1. §. 2.* Sed Bartolus, Syluest. D. Anton. & Anton. Gomez non expressè dicunt, non requiri tunc infamiam ad inquirendum specialiter, sed dicunt non posse Prælatum per ea, quæ inuenit in inquisitione generali, punire delinquentem, sed statim veniendum esse ad specialem, vbi sententiam positam innuunt.

9 At probabilius est, non posse tunc inquiri specialiter, etiamsi delictum probari posset, nisi de illo esset infamia, vel esset in damnum alicuius, vt post dicam. Ratio, quia *cap. qualiter inquisitionis*, & cætera generaliter docent requiri infamiam, & talis exceptio nullo iure probatur. Item, quia sic facilè de omnibus delictis posset specialiter inquiri, incipiendo à generali inquisitione. Sic Perusinus, quem refert Nauarr. Idem Sotus *vbi suprà casu 5.* vbi addit, quòd si flagitiosus repertus in generali inquisitione esset Prælatus, priuari posset officio, propter periculum regiminis.

10 Quintus casus est propter incidentem cognitionem, vt si iudex inquirendo vnum crimen detegit aliud potest de illo inquirere. Hunc casum limitat Sotus *vbi suprà casu 4.* dummodo delictum, quod inuenit, sit circunstantia illius, quod cognoscit iudex: vt si quis iudex inquirat de concubinatu famoso, & incidenter nouit, concubinam esse monialem, vel consanguineam, potest inquirere de ista circunstantia. Item quando peccata ita sunt annexa, vt vnum sit indicium alterius, vel non possit perfectè sine alio, vt si quis sit infamatus de homicidio, & inueniatur cadauer spoliatum, inquiri potest an spoliauerit. Si tamen crimina sint omnino disparata, tunc incidens cognitio occulti criminis non dat ius inquirendi, vt si dum quis inquiritur de concubinatu, inueniatur occultus homicida.

11 At verò Nauarr. *d. corol. 62. num. 675. & 676.* tenet, quòd licèt crimina sint omnino disparata, potest iudex si inquirendo vnum crimen, detegit aliud, de illo inquirere, & dicit esse communem Iurisperitorum sententiam, & probat ex *l. quod euitandi, C. de condict. ob turp. & l. penult. C. si aduersus libert.* vbi iubetur iudex, vt si inquirens de debito pecuniario inueniat aliud delictum, illud puniat.

12 Sed probabilior est prior sententia; quia iura canonica expressè docent, & est nimis conforme iuri diuino, & naturali, vt inquisitio non fiat, nisi de illis criminibus, quæ infamia laborant; ergo ab hoc non est recedendum absque expresso textu: sed huiusmodi non sunt leges, quas refert Nauar. quia debent intelligi iuxta ius canonicum; quando delictum illud incidenter inuentum laborat infamia, vel quando est circunstantia, vel vnum est indicium alterius.

13 Sextus casus, quando iudex procedit ad denunciationem publici officialis, id est, fiscalis, tunc enim potest procedere absque infamia. Ita Syluest. *inquisitio 5. quæst. 4. dicto 2. & 3.* Tabien. *ibi in principio*. Angel. *n. 1.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 7. §. 3.* Panormitan. *c. qualiter, el 2. de accusat. num. 12.* Gregor. Lopez *l. 2. tit. 17. part. 3. vers. fecho, & l. 5. vers. assi como* Bartol. *l. congruit. ff. de offic. præsid. n. 4.* Anton. Gomez *vbi suprà, notab. 2.* plura referens probat ex *l. ea quidem, C. de accusat.* vbi habetur, quòd ea, quæ per officialem publicum denunciantur, circa solemnitatem accusationis cognoscantur.

14 At dicendum est hoc esse verum, quando denunciat crimina notoria, vel famosa: tunc enim ad inquirendum non requiritur alia infamia. Si tamen denunciaret crimina non publica, & in nullius præiudicium vergentia, tunc non posset fieri inquisitio absque infamia, sicut si denunciaret persona priuata. Ita Sotus *vbi suprà casu 3.* Nauar. *corol. 62. num. 666.* & idem expressè Syluest. Panorm. Tabien. Angel. *vbi suprà*, postquam enim dicunt posse ad publici officialis denunciationem inquiri, subdunt, sed non denunciat nisi notoria.

15 Septimus casus, quando crimina sunt in præiudicium tertiæ personæ, etiam priuatæ, & à fortiori, si sunt contra bonum commune; talia enim crimina, si sunt in fieri, & damnum pendet in futurum, quomodocúnque cognoscantur, inquirenda sunt, & coërcenda. Ratio, quia ius naturæ fauet innocenti, & petit, vt quouis modo damnum ipsius cognoscatur, caueatur. Item, quia dum iura dicunt inquisitionem fieri non posse absque infamia, intelligunt de crimine præterito, quo inquiritur punitionis gratia: secus si inquiratur ad euitandum futurum damnum. Ita Sotus *vbi suprà casu vltimo, & infrà paulo ante solutionem ad primum argum.* Innoc. *c. licèt Heli de simon. num. 1.* Nau. *c. 25. n. 26. & corol. 62. num 663.* Addit tamen Sotus *in fine solutionis ad 2.* non licere inquirere hæc delicta solùm punitionis gratia absque infamia.

16 Nota idem etiam docere plures Doctores in crimine hæresis, scilicet, posse in illo inquisitionem specialem fieri absque infamia propter indicia, præsumptiones, & suspiciones verisimiles, *cap. excommunicamus, §. adijcimus, de hæret.* Ita Cardin. Ioann. Andr. Felin. Domin. Philippus, Francus, Baldus, Bart. Alciat. quos refert, & sequitur Simancas *lib. instit. tit. 44. n. 9.* Tabien. *verbo inquisitor. n. 7.* Armil. *ibi num. 9.* Syluest. *inquisit. 1. q. 8.* Vide casum sequentem.

17 Octauus casus propter atrocitatem criminis, vt in crimine læsæ maiestatis, vt si Princeps esset percussus, crimine hæresis, &c. tunc enim absque infamia, & manifestis indiciis posset inquiri quicunque esset suspectus de tali crimine. Sotus *vbi suprà, casu* 6. & patet ex *extrauag. ad reprimendum*. Nauar. citans Innocent. Bald. Aretinum. *corol*. 62. *n*. 686. & addit id esse verum per illam extrauagantem, etiamsi damnum non pendeat in futurum, nec habito respectu ad futurum. Anton. Gomez *vbi suprà notab*. 5. plures referens, & numerat inter ista atrocissima, falsarium monetæ, & sodomitam. Subdit etiam Sotus eadem ratione addi à Iurisconsultis, idem esse dicendum quando facinus esset admissum contra Episcopum, vel aliam personam huius ordinis, vel quomodocunque esset crimen atrocissimum. Quod forsan (inquit) verum est, nam cùm non sint adeò de iure naturæ ad inquisitionem requisita infamia, vel indicia, potest in hoc ad rationabilem causam dispensari.

18 Nonus casus quando crimen commissum esset in iudicio, vel in iudicis conspectu, & afferuntur exempla de calumniatore, de falso teste, de iniquo tutore. Nau. *in nouo c. inter verba, corol*. 63. *num*. 201. ponit exempla, quando testis iniquè deponit, aut pars chartis, instrumentis, aut testibus falsis vtitur, aut calumniatur, aut ob pecunias à recta accusatione discedit. Ita Bart. *l*. 2. *§. si pupillo, n*. 11. *ff. ad leg. Iul. de adult*. & communis *ibi*, vt refert, & sequitur Anton. Gomez *vbi suprà, notab*. 4. & Nauarr. *corol*. 62. *n*. 681. *& infra*, dicens contra Sotum, rationem esse propter magnam offensionem, quæ fit iudici peccando coram ipso. Vnde *n*. 682. *in* 3. *monito* dicit, quòd licèt nulli esset nociuum crimen, idem est dicendum.

19 At Sotus *vbi suprà* casu vltimo dicit non esse rationem huius atrocitatem criminis, sed quia illa peccata sunt in damnum tertij. Vnde iuxta ipsum si non essent in damnum tertij, non sufficeret facta esse in iudicis conspectu, & hæc sententia est probabilior, quia leges, quas oppositi pro se citant, exemplificant & loquuntur in criminibus nociuis tertio.

20 Vltimus casus. Potest fieri inquisitio contra seruos domus, in qua inuenitur dominus occisus absque infamia, *l*. 1. *in principio, & §. occisorum, ff. ad Silan*. & contra nautas nauis, quæ submersa est, *l. quoties, de naufrag. lib*. 11. *Cod*. quia hos omnes in hisce casibus habet lex, vt suspectos. Ita Nauarr. *corol*. 62. *n*. 667.

DVBIVM XX.

An vbi delictum est notorium, peccator verò occultus, vt si inueniatur homo mortuus, & ignoretur à quo, possit iudex inquirere quis fecerit.

1 RAtio dubitandi, quia nulla habetur peccatoris infamia. Duplex est sententia.

Prima asserit non licere, etiam in genere inquirere, quis fecerit. Ratio, quia canones exigunt, vt peccator sit infamatus. Patet *cap. cùm oporteat, de accusat*. nisi super prædictis famam ipsius (scilicet peccatoris) læsam esse noueritis, &c. & *c. inquisitionis, eod. tit*. dicitur nullum esse super crimine, de quo aliquis non laborat infamia, puniendum. Item, quia canones illi intendunt consulere famæ delinquentis occulti; sed licèt crimen sit notorium, dum delinquens manet occultus, est illæsa fama; ergo. Ita tenet Caiet. 2. 2. *q*. 69. *art*. 2. *vers. sed occurrit*. Sotus *lib*. 5. *de iust. q*. 6. *art*. 2. post quintam conclusionem, *& lib. de secreto membr*. 2. *q*. 6. *dub*. 4. Glossa *l. prius, ff. ad senat. consul. Silan. vers. primo*, vbi dicit necesse esse ad talem inquisitionē, vt saltem indicia ipsius peccatoris præcedant. Subdit tamen Sotus duo. Primum est, forsan posse tunc iudicem indicia inquirere, vt qua hora fuerit occisus, & quibus armis, & similia, & si illa indicia aliquam in particulari infamiá denotassent, posset de illo inquisitio fieri. Secundum est, excipi ab hac sententia omnes casus, in quibus non requiritur infamia ad inquirendum, quos ipse notat *eodem membr*. 2. *q*. 6. *conclus*. 3. *post dubium vltimum*, in illis enim (inquit) liceret tunc inquirere.

2 Secunda sententia docet, licere tunc inquirere in genere, quisnam perpetrauit delictum: non tamen in specie, an iste, vel ille, donec sit infamatus. Ratio, quia euidentia patrati criminis locum habet accusatoris, sed dum est accusator, potest absque infamia inquiri; ergo. Item, quia ita receptum est fieri consuetudine generali totius orbis testibus Innocent. & Nauar. *vbi suprà*, quæ consuetudo rationabilis est, ne plura delicta maneant. Ita docent Bart. *l*. 2. *§. si publico, n*. 17. *ff. ad leg. Iul. de adult*. Innocent. *c. bona, de elect. n*. 5. Panorm. & Immola *ibi, n*. 5. Nauar. vtraque summa, *cap*. 18. *n*. 38. *& c. inter verba, corol*. 50. *num*. 586. *&* 587. dicens esse sententiam omnium Iurisperitorum. Cordub. *in summa, quæst*. 64. *paulo post principium, & membr*. 2. *q*. 6. *super conclus*. 1. *dub*. 4. dicens Metinam in suis lectionibus tenuisse etiam contra Sotum Gerson. *Alphab*. 34. *litera Q*. Syluest. *verbo correctio, q*. 8. *& inquisitio* 1. *q*. 3. *§*. 3. Idem videtur apertè approbare *l*. 2, *&* 3. *tit*. 17. *p*. 3. & docet *ibi* Gregor. Lop. *vers. assi como, & l*. 6. *tit*. 1. *lib*. 8. *noua recopil*. Nauar. *lib*. 2. *de rest. c*. 4. *a n*. 159. & optimè eam probat etiam stando in iure communi, & canonico. Et hæc sententia est probabilior, quia licèt attento iure opposita sit verior, at quia hæc sententia consuetudine generali, quæ ius commune potest abrogare, recepta est, tenenda est; illam etiam tenet Tabien. *verbo accusatio, n*. 14. & nonnulli docti iuniores Magistri, qui iuxta eandem Syluest. *verb. correctio, q*. 8. dicunt non teneri testem declarare, nisi reum de quo est infamia, supposito non procedi via accusationis. Idem Corduba *summa, q*. 64. licèt Nauar. *suprà n*. 168. sentiat sat esse indicia, sed hoc est verum tantùm, quando est accusator. Quòd si dicas euidentiam criminis habere locum accusatoris, dicit bene Sotus *de secreto memb*. 2. *q*. 7. *paulò ante dubium* 2. *post* 3. *conclusionem*, id esse verum, quando scelus est notorium, & patrator sceleris. Vide *infra dub*. 39.

DVBIVM XXI.

Vtrùm è contra quando persona diffamata est, & conuicta de vno crimine, possit interrogari de aliis criminibus occultis, de quibus non est vlla infamia.

1 DVplex est sententia.

Prima tenet posse. Ratio, quia non licet inquirere de occultis, non est eo quòd crimen occultum sit, sed eo quòd persona est occulta, & bonæ famæ: ergo, quando iam persona diffamata est de vno crimine, licet de aliis occultis rogare. Ita Palud. 4. *dist*. 19. *q*. 4. Syluest. *inquisitio* 1. *q*. 3. *dict*. 4. Armil. *verb. accusatio, n*. 30. Tab. *ibi, n. vltim. & verb. inquisitio, n*. 3. D. Anton. 3. *p. tit*. 9. *c*. 7. *§*. 7. Aretin. *tract. malefic. verb. inquisitio, n*. 11.

2 Secunda sententia dicit, id non licere. Ratio, quia iura citata expressè docent, non posse fieri inquisitionem, nisi de illis criminibus, de quibus quis infamatus est. Item, quia stat aliquem de adulterio esse infamatum, qui tamen sit bonæ famæ quoad furtum. Hanc tenet Sotus *lib. de secreto membr*. 2. *q*. 6. *dub*. 5. *& lib*. 5. *de iust. q*. 6. *art*. 2. *vers. enascitur*, Caiet. *opusc*. 17. *respon. respon*. 5. *&* 2. 2. *q*. 69. *art*. 2. *in principio, & q*. 70. *art*. 1. & innuit *ibi* D. Th. Nauar. *c. inter verba, corol*. 51. *n*. 587. Margar. confess. *fol*. 171. Nauar. *lib*. 2. *de restit. c*. 4. *a n*. 170. vbi bene notat *n*. 171. idem dicendum, licèt crimina sint eiusdem speciei, nisi ex infamia crederetur frequens in eodem peccato, vt diffamatus, quòd est famosus latro, potest de omnibus furtis rogari. Adrian. *quodlib*. 11. *q*. 1. *vers. istis præmissis occurrunt in prima diffic*. Cord. *membr*. 2. *q*. 6. *circa concl*. 1. *dubit* 5. Arm. *verb. accusatio, n*. 30. Bern. Diaz *pract. crimin. c*. 117. Palacios *verb. iudex*, & nonnulli iuniores docti. Et hæc sententia est tenenda,

3 Notant tamen Nauarr. & Sotus *vbi suprà*, in duplici casu licere interrogare conuictum de vno crimine de alio.

Primò, quando vnum est sufficiens indicium, vel infamia alterius: vt si quis conuincatur de adulterio, & consuetudine cum illa coniugata, & postea inuenitur necatus vir adulteræ in camera eius, potest adulter interrogari de homicidio: & si quis esset conuictus de homicidio, & cadauer inueniretur spoliatum, posset interrogari de spolio. Idem Palacios Nau. & nonnulli docti iuniores, qui iuniores exemplum ponunt, vt infamatus, quod est grassator, potest inquiri de homicidio, quia communiter sunt coniuncta. Item monachus infamatus de concubina, potest inquiri de furto, quia ad concubinam opus est pecunia, & monachus non habet vnde; quare ex consequenti est diffamatus de furto.

Secundò, quando vnum crimen est circonstantia alterius, sine qua alterum perfectè cognosci nequit, vt conuictus de consuetudine cum puella iure potest interrogari, an ipsam deflorarit: & conuictus de furto in Ecclesia iure potest interrogari, an fregerit fores. Hæc Sotus, & Nauarr. Et hunc secundum casum, quòd scilicet possit inquiri de circonstantiis occultis criminum infamia notatorum, docent etiam Panorm. *c. qualiter el* 2. *de accus. n.* 7. Innocent. *ibi, n.* 3. Perez *lib.* 8. *tit.* 4. *fol.* 331. *pag.* 1. Sylu. *q.* 6. Angel. *verb. testis, n.* 31. Idem Palacios, & nonnulli docti Magistri.

DVBIVM XXII.

An conuictus de vno crimine, possit iure interrogari de socijs occultis, qui nulla laborant infamia.

TRiplex est sententia.

1 Prima tenet, quòd si crimina non sint facta in odium particulare alicuius, sed ob commodum, & voluptatem operantis, potest iudex interrogare de socijs occultis; quia tunc non est persona particularis ad quam pertineat accusare. Verum quando delicta sunt in odium alicuius personæ particularis, vt homicidium, &c. non potest quia est persona particularis, quæ accuset: & ex hac ratione colligitur, quòd in latrocinio, & adulteratione monetæ, quia non fiunt in odium alicuius particularis, potest socios occultos iudex interrogare. Ita Bart. *l. repetiti, ff. de q.* Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 3. *dicto* 5. Tabien. *ibi, n.* 3.

2 Secunda sententia tenet, posse interrogari de socijs occultis in illis delictis, quæ non est verisimile committi absque socijs: atque ideo si reus est seruus, posse indistinctè interrogari de socijs, quia verisimile non est præsumendum, ausum fuisse illud delictum committere sine mandato, vel iuuamine alterius, *l. quicunque, vers. sanè C. de seruis fugit.* Ita tenet Anton. Gomez *tom.* 3. *var. resol. c.* 11. *n.* 17.

3 Tertia sententia docet, regulariter non posse iudicem interrogare reum conuictum de crimine de socijs occultis quorum nulla est infamia, vt patet ex *cap. cùm monasterium, de confess. c. veniens, de testib. c. nemini* 15. *q.* 3. *l. fin. C. de accusat. l. repetiti, ff. de quæstor.* At posse de talibus socijs rogare iudicem quando crimen esset in perniciem publicam, vt sunt hæresis, proditio, adulteratio monetæ, latrocinium, vel in damnum alicuius priuati, vt falsum testimonium, &c. Et huiusmodi omnia crimina pendent adhuc in futurum, & tunc reum teneri respondere veritatem, & socios si non essent omnino emendati, manifestare. Verùm si sciret, socios esse omnino emendatos, vel per solam correctionem omnino emendandos, non potest illos, dum occulti, sunt prodere, iuxta superiùs etiam in crimine hæresis dicta. Ratio, quia hæc omnia crimina tenebatur reus manifestare ad consulendum damno futuro. Item, quia in istis criminibus (vt *suprà* diximus) non requiritur infamia ad inquirendũ. Ita Caiet. *opusc.* 17 *respon. respon.* 5. Palac. *verb. index.* Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *vers. atqui ex huius, & lib. de secreto, memb.* 2. *quæst.* 6. *dub. vltimo, conclus.* 4. Corduba *eadem q.* 6. *super concl.* 1. *dubij vltimi.* Nauarr. *cap.* 25. *n.* 27. *& cap.* 18. *num.* 39. *& cap. inter verba, corol.* 49. *n.* 584. *& corol.* 51. *num.* 588. *& corol.* 66. *n.* 628. *&* 629. Driedo *de libert. Christi, fol.* 227. *&* 228. Iosephus Angles *floribus q. theolog.* 2. *p. mat. de correct. frat. art.* 3. *diff.* 4. Medin. *lib.* 1. *summa, c.* 16. §. 3. Cord. *summa, q.* 65. Nauar. *lib.* 2. *de rest. c.* 4. *a n.* 173. Fatetur tamen, quòd in sodomia, & adulterio, cùm ex natura sua exigant socium potest iudex interrogare socium, admonendo illum, ne detegat socium occultum, quia si nihil interrogaret, oriretur scandalum. Addunt etiam Sotus & Corduba in omnibus delictis *suprà* enumeratis, in quibus non requiritur infamia ad interrogandum, posse iudicem iure interrogare de socijs occultis. Ratio, nam, quia non licet occultos malefactores absque infamia inquirere, fit, vt non liceat conuictum de crimine de socijs occultis interrogare: ergo. Iidem sunt casus, in quibus primum deficit, deficiet secundum. Et hæc sententia est longè probabilior cæteris, & magis iuri consona: nam crimina legibus excepta, in quibus licet interrogare socios, vergunt in alterius dispendium. Hæc enim sunt (vt refert Nauar. *d. n.* 827. & Anton. Gom. *vbi suprà n.* 16.) latrocinia famosa, *l. D. Adrianus ff. de cust.* crimen falsæ monetæ, *l.* 2. *C. de fal. mon.* maleficium, id est, *hechizerias. l. fin. C. de malef.* hæresis, *c. in fidei fauorem, de hæret. in* 6. proditio crimen læsæ maiestatis, *c.* 1. *de confess. & l. penult. & finali, C. ad leg. Iul. maiest.* & ista constat esse in alterius perniciem.

Sunt tamen hîc aduertenda quatuor.

4 Primum est, quòd quando circunstantia socij occulti est talis, vt sine ipsa nequeat perfectè intelligi crimen rei, de qua iure interrogatur, potest iudex rogare socium occultum. Patet, nam in confessione sacramentali, quando meum peccatum nequit explicari, nisi detecta persona complicis, teneor detegere. Ita Caiet. *vbi suprà*, & concordat cum iis, quæ diximus *suprà dub. præced. in fine*, ex Soto, Syluest. & alijs, scilicet posse iudicem rogare circunstantiam occultam, sine qua perfectè nequit cognosci peccatum infamia notatum. Subdit tamen Caiet. raró hoc accidere in foro iudiciali, nisi per accidens, scilicet, quia probabiliter iudex aliunde dubitat, quòd reus fateatur, quod non fecit, vt euadat tormenta: quia tunc ex nominatis complicibus nosse potest, an verum dicat. Sed hoc (inquit) ex parte iudicis licitum videtur, sed reus, qui scit se verum dicere, non potest socium detegere.

5 Secundum notabile, licèt in casibus dictis liceat interrogare de socijs occultis, intelligitur in genere: at in particulari, an Petrus & Paulus fuerint socij, non potest rogare, nisi hi essent infamia notati. Ita Nauar. *corol.* 66. *n.* 835. *& in summa, c.* 25. *n.* 27.

6 Tertium notabile, distat hoc inter iudicem rogantem, & reum respondentem, quòd ille sæpè potest rogare iustè, quia dubitat, an damnum sequutum ex crimine pendeat in futurum: hic verò, qui veritatem nouit, & delictum esse omnino emendatum, non potest iustè manifestare socium occultum. Patet ex his, quæ dixi ex Caiet. *n.* 4. *fine.*

7 Vltimum notabile. Quando crimen est in damnum commune, vt latrocinium, scilicet, quia sunt latrones, qui animo conspirauerunt deprædari quoscunque possent, tunc confessarius debet admonere reum, vt prodat socios occultos, & ille tenetur prodere etiam non rogatus à iudice, nisi iam socij essent prorsus emendati, vel per correctionem sufficienter emendarentur. Ita Sotus *d. concl.* 4. Cordub. *vbi suprà.* Nauar. *corol.* 66. *n.* 831. & patet ex omnibus *suprà* dictis, vbi de denunciatione. Idem Nauarr. *c.* 18. *n.* 57.

DVBIVM XXIII.

An in peccato contra naturam liceat interrogare de socio occulto, vt in sodomia, sicut in vitiis quæ sunt contra bonum commune.

1 Ratio dubitandi; quia crimen hoc videtur esse contra bonum commune, ex *l. vnica, tit.* 5 5 *lib.* 8. *ordin.* habetur, vt procedatur contra hoc crimen, sicut contra hæresim, & contra crimen læsæ maiestatis: & facet motus proprius Pij V. in quo statuit, vt contra hoc vitium, & simoniam, & cultum prauum, procedatur per simplicem denunciationem. Anton. Gom. *tom.* 3. *variar. c.* 1 5. *n.* 1 6. *fine*, & *num.* 17. tenet, posse interrogari socios occultos, his rationibus ductus, & Iosephus *floribus q. theolog. x. p. mat. de correct. fra. r. art.* 3 *concl.* 1 *fol.* 7 3. & hæc sententia est satis probabilis. Vnde non sunt damnandi iudices illam sequentes, licèt opposita, quæ explicatur hic, sit verior.

2 Sit tamen prima conclusio. Quando socius in hoc crimine est talis, qui vno, vel altero sponte consentientibus hoc crimen admisit, dum est occultus, non potest denunciari iudici interroganti, nec iudex interrogare: debet tamen, quando correctio fraterna non speratur profutura, denunciari Prælato vt patri, iis tantùm casibus quibus cætera crimina priuata, & occulta denuncianda sunt. Ratio, quia vere non est crimen contra rempublicam. Item, quia lex huius regni potest saluari, quòd intelligatur esse hæresi simile, quoad probationem, scilicet, quòd possint admitti testes inhabiles, & sufficiat probatio, quæ ad hæresim sufficeret, vt ipsa lex se explicat. Item, quia cùm sit lex pœnalis, mitior sensus est amplectendus, & cùm sit ciuilis, est regulanda, & si oportet, corrigenda per ius canonicum, quod ad inquisitionem exigit infamiam. Ita Nauarr. *lib.* 5. *de rest. c.* 4. *à n.* 17 3. dicit enim hoc posse explicare complicem occultum, & *n.* 190. dicit sodomiam non esse contra bonum commune, & nonnulli iuniores docti.

3 Secunda conclusio. Si socius criminis plurimos ad hoc vitium solicitaret, scilicet quoscunque magna industria posset tanquam ex instituto habens hoc vitio alios corrumpere, tunc esset reuelandus, sicut socius delinquens contra bonum commune, vt hæreticus, &c. publicus latro, nisi spes firma esset, per secretam monitionem corrigendum. Ratio, quia tunc hoc crimen est contra bonum commune, sicut *suprà* diximus de latrocinio. Et hoc modo sunt saluandi iudices, qui legi ciuili innitentes interrogant de socio occulto in sodomia, scilicet quando socij crimen pendet in futurum in perniciem aliorum, aliàs iniustè rogant. Ita nonnulli docti recentiores.

DVBIVM XXIV.

An iudices interrogantes socios criminum peccent: socios (inquam) contra quos non habent probatam infamiam.

1 Caietan. *opusc.* 17. *respons.* 5. asserit non peccare, quia talis interrogatio intelligenda est secundùm iura.

2 Nihilominus dicendum est peccare (& Nauar. dicit esse mortale) nisi interrogati sint pendentes qui discernere sciant, quos teneantur secundùm ius reuelare, aut concedant illis tempus, vt viros doctos consulant, à quibus doceantur, quæ respondere debeant. Ratio, quia dant causam errandi grauiter, & miseris ignorantibus sunt maximo scandalo. Ita Nauarr. *cap.* 18. *n.* 57. *& cap. inter verba, corol.* 49. *num.* 584. *& corol.* 66. *numero* 832. Sotus *membr.* 5. *quæst.* 6. *in fine solutionis ad* 2. *& lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 5. *vers. si verò nullum*, inquit, iudex interrogans debet admonere testem, ne occulta detegat, & Nauarra *lib.* 2. *de rest. cap.* 4. *num.* 154. & dicit, aliter iudices tenentur restituere damna; & hinc colligitur quare in edictis docet ipsemet Nauarr. non peccare iudices interrogantes crimina in generali, quia tempus conceduunt, vt denunciatores viros peritos consulant, &c.

DVBIVM XXV.

An inquisitio contra religiosos possit fieri absque infamiâ.

1 Nota, quòd ad Prælatos religiosorum pertinet facere circa subditos inquisitiones generales, & speciales, & deprehensos in delictis potest Prælatus tradere carceribus, & notatos infamia, vel præsumptionibus vehementibus potest torquere, vt veritatem fateantur. Hæc tamen non sunt exercenda circa religiosos, nisi pro criminibus enormibus. Quæ enormia sunt in Religiosis omnia peccata mortalia, & comperta veritate potest Prælatus subditos punire, ex *c. illi*, 6. *q.* 1. & hæc omnia sunt circa religiosos facienda cum iustitia, & moderatione, ne incurratur excommunicatio lata contra inicientes manus in monachos. Ita Syluest. *inquisitio* 5. *dicto* 9. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *cap.* 7. §. 8. Armil. *verb. inquisitio, n.* 1 2. & 1 3.

2 Hoc supposito, quidam dicunt posse inquisitionem specialem fieri circa aliquem religiosum absque infamia. Ita Alciat. *c.* 1. *de off. ordinary, n.* 47. Ioann. Andr. *c. olim, de accusat.* probant per *cap. in singulis, de stat monach.* Sit

3 Prima conclusio. Vbi agitur de modico religiosi præiudicio, & potiùs de correctione, & emenda, potest inquisitio fieri absque infamia. Ratio, quia hoc non est ad damnum, & pœnam rei, sed ad fauorem, & bonum ipsius, & hoc modo intellecta prima sententia est vera. Ita Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 4. *fol.* 1 30. *pag.* 1. Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 3. *dicto* 5. Armil. *n.* 1. Angel. *n.* 5. Cordoba *memb.* 2. *q.* 6. *dub. vltimo, circa primam conclusionem*, Tabien. *verbo inquisitio, in principio.*

4 Secunda conclusio. Vbi agitur ad grauem religiosi pœnam, vt ad depositionem, incarcerationem, & similia, opus est ad specialem inquisitionem fama infamiam. Ratio, quia ius commune petit ad inquisitionem præcessisse infamiam, & nullus est textus, qui religiosos excipiat; nam quem oppositi pro se afferunt, loquitur de generali inquisitione. Ita Perez, Syluest. Angel. citans Innocent. Antonium, Angel. Aretin. Bartol. *vbi suprà.* Idem. Armil. *ibi n.* 1 1. Nauarr. *c. inter verba, corol.* 6 5. *n.* 689. & colligitur ex D. Anton. *dicto* §. 8. vbi dicit, quòd dum in monachorum priuilegiis continetur, vt post positis apicibus, & timulis iuris procedatur, intelligitur non quoad substantialia, sed quoad accidentalia. Idem tenent aliqui docti iuniores.

5 Tertia conclusio. Cæteras solemnitates accidentales (quas *infrà* docebimus) quas ius requirit in inquisitione, non oportet ita ad vnguem seruare in Religionibus. Ita Anton. Nauarr. Armil. Angel. *vbi suprà.* Vnde minus bene Corduba super Sotum *quæst.* 6. *conclus.* 1. *dub. vlt.* dicit posse Prælatum Religionis de complicibus inquirere, nulla præcedente infamia, quando non ad pœnam proceditur. Sed Nauarra *lib.* 2. *de restitut. c.* 4. *n.* 147. ait esse verum hoc tantùm, quando verisimiliter Religionis damnum, & perditio sequeretur ex non denunciando, & non inquirendo.

6 Vltima conclusio. Ad inquirendum contra Prælatum regularem, non requiritur tanta infamia, quanta ad procedendum contra Prælatum sæcularem, quia aduersùs hunc requiritur infamia, quæ sine scandalo, & periculo vitari non possit, vt *suprà* dixi: at verò aduersùs Prælatum regularem sufficit infamia, quæ sat esset aduersùs alium priuatum. Ita Syluest. *Inquisitio*, 1. *q.* 4. *dicto* 1 & 2. Angel. *n.* 4.

DVBIVM XXVI.

An sufficiat infamia orta postquam reus in carcerem detrusus est ad inquirendum? & an ex simplici infamia informatione possit iudex procedere ad inquirendum, vel sit necessarium, infamiam prius esse iuridicè probatam.

1 QVoad primum respondetur talem infamiam non sufficere. Ratio, quia ex ipsamet inclusione in carcerem propter tale delictum, generatur talis delicti infamia. Ita Nau. *cap. inter verba, corol.* 62. *n.* 691.

2 Quoad secundum nota, quòd simplex informatio dicitur assertio alicuius sine iuramento, & sine aliqua forma iudicis, per quam iudex concipit notitiam criminis, vel delinquentis: & hæc informatio, quia non est actus iuridicus, potest fieri etiam à personis inhabilibus ad legitimum testimonium, vt docet glossa *in vsibus feudorum l.* 1. §. *si duo, vers. testimonium, de pace tenen.* Bald. & cæteri Doctores *ibi*. Lud. Rom. *l. si quis in graui,* §. 1. *ff. ad Silan.* Ant. Gomez *tom.* 3. *var. c.* 12. *n.* 1.

3 Hoc supposito circa dubium quidam dicunt non sufficere simplicem infamiæ informationem, sed oportere, vt fama deferatur ad iudicem sedentem pro tribunali, nec valere si deferatur in secreto. Ita Angel. Aretin. *l. si vacantia, C. de bon. vacant.* Angel. *verbo inquisitio, n.* 2. Perez *lib.* 8. *ordinam. tit.* 4. *fol.* 130. *pag.* 2.

4 Alij distingunt, dicentes, quòd dum ordinarius ex mero procedit officio, potest ex simplici infamiæ informatione procedere: at verò dum procedit ad partis instantiam, vel etiam iudex delegatus, oportet vt priùs recipiat testes super infamia. Ita Panorm. *cap. qualiter el* 2. *de accusat. n.* 14. Tabien. *verbo inquisitio, in principio.* Armil. *n.* 1. Nau. *corol.* 62. *n.* 693. dicit in vtroque casu priùs debere recipi testes super infamia. Idem tenent aliqui iuniores docti, éstque verius, sed non est contra secundã sententiam, quia vt iudex moueatur ad inquirendum, sat est hæc simplex informatio facta testibus.

5 Alij verò absolutè dicunt sufficere simplicem infamiæ informationem, per quam verè, & certò sciat esse infamiam. Ratio, quia ipsa fama denunciat, vt accusator, & ita non oportet, vt aliquis eam iuridicè denunciet. Ita Bald. Gloss. Anton. Gomez *vbi suprà*, Innocent. *cap. in tua fine,* & *ibi* Panorm. *de sponsal.* Syluest. reprobans primam sententiam, *inquisitio* 1. *q.* 8. Nauar. *lib.* 2. *de rest. n.* 153. & hæc sententia est tenenda.

6 Nota quòd præter dictam differentiam, quam ponit secunda opinio inter inquisitionẽ factam ex iudicis officio, & quãdo fit ad alicuius instantiam, solent aliæ poni, scilicet quòd in hoc casu, is, contra quem inquiritur, non est cogendus iurare, ne ex dicto ipsius instruatur promotor inquisitionis, ad quẽ pertinet probare. Item, quia publicatis attastationibus nõ recipiuntur alij testes ad vitandum periculum subornationis. At in illo casu reus, contra quem inquiritur, est cogendus iurare, quòd respondebit veritatem, & publicatis attestationibus, possunt alij testes inquiri. Ita Panorm. *vbi suprà, n.* 17. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *c.* 7. §. 4. At Nauar. *corol.* 62. *n.* 693. cum alijs, quos ipse refert, docet nullum esse discrimen inter has inquisitiones: sed in vtraque posse à reo sumi iuramentum de calumnia, & in vtraque posse reum probare bonam famam, & posse alios inquiri testes.

DVBIVM XXVII.

An in omnibus delictis possit inquisitio fieri, & an herus possit in sua familia inquirere.

1 CIrca primum ponam aliquas conclusiones, quæ probabiliores sunt, & in quibus Doctores magis conuenire videntur. Sit

Prima conclusio. Quando agitur de vtilitate, & commodo priuato, nec iure canonico, nec ciuili potest iudex procedere ad inquisitionẽ ex officio, sed ad instantiam partis. Ratio, quia quæ in iudicio agũtur, ad partis postulationem agenda sunt. *l. qui semel, ff. de iudic.* & *vbi quis*, demptis tamen aliquibus casibus, scilicet quando agitur contra tutorem suspectum, quia tunc ad vtilitatem pupilli inquiritur, nullo postulante. Item contra publicos vectigalium exactores, ne vexent tributis. Item an hic, vel ille sit idoneus tutoris in officium, vt proueharur. Ita quædam glossa, quam refert, & sequitur Syluest. *inquisitio* 1. *q.* 2. Nauarr. *c. inter verba. corol.* 62. *n.* 655. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *c.* 7. §. 2. excipit etiam Nauar. *ibi* cum alijs, quos ipse refert, cùm inquiritur in causæ piæ, vel miserabilium personarum fauorem.

2 Secunda conclusio. Si inquisitio fiat ad publicam vtilitatem, tunc de iure ciuili fieri potest in causis ciuilibus, si sint causæ ciuiles nummulariæ vtilitatem reipublicæ concernentes, & in causis criminalibus, quando delicta sunt atrocia, quibus multum expedit purgare rempublicam. Item, quando committitur crimen coram iudice. Item, quando publicus officialis denunciat. Ita D. Ant. Syluest. & quos ipsi referunt.

3 Tertia conclusio. Iure canonico propter vtilitatem publicam, potest in omni delicto inquiri quoties infamia præcedit, quia iure canonico inquisitio est medium ordinatium. *c. cùm dilecti, de sentent. excommun.* Ita Syluest. D. Anton. *ibi*, & hoc modo fortè intelliguntur quidam, scilicet Anton. Gomez *tomo* 3. *variar. cap.* 1. *n.* 49. *notab.* 9. & Nauarr. *c. inter verba, corol. n.* 665. dicentes absolutè posse de omni delicto infamia notato inquiri. Conclusionem positam docet etiam Panormit. *c. inquisitionis, de accusat. n.* 2.

4 Quarta conclusio. Inquisitio generalis nequit fieri à iudicibus sæcularibus in hoc regno absque Regis commissione. Ita disponit *l.* 3. *tit.* 1. *lib.* 8. *ordinam.* & docet Perez *super eandem l.* & Gregor. Lopez *l.* 2. *tit.* 17. *p.* 3. dicens, id esse intelligendum de generali inquisitione super statu alicuius prouinciæ. Si enim generalis esset quoad personas, sed specialis quoad delicta, potest fieri per iudicem absque Regis mandato, quia non est propriè generalis, sed specialis inquisitio.

5 Vltima conclusio. Si paterfamilias iuramento famulos cogat, vt denuncient eum, qui bona aliqua furatus est, si ille sit rigidus, & probabiliter credatur rationis normam excessurus, non tenentur famuli etiam iurati denunciare; si verò mitis sit, & rationi conformiter processurus credatur, tunc si res sublata erat sub famuli custodia, sicut posset asportantem insequi, ita & potest denunciare. Si verò non erat sub eius custodia, tenetur dicere, si potest probare, quòd si non possit, non potest denunciare: nisi vt patri, & ei qui potest prodesse, & non obesse. & si alio modo iureiurando se adstrinxit, iuramentum fuit illicitum, & sic non obligat. Hæc Durand. quem referunt, & sequuntur Syluest. *verbo familia, quæst.* 8. Armil. *ibi, num.* 7. Angel. *num.* 8. Tabien. *n.* 4. Nauarr. *cap. inter verba, corol.* 65. *n.* 783. limitans hæc quando non spes esset de correctione per secretam monitionem; si enim esset talis spes probabilis, non deberet denunciare. Et quòd possit tale iuramentum petere à famulis, vt dicant verum, in casu, in quo tenentur reuelare, docent Nauarr. *cap.* 18. *n.* 21. Ludouicus Lopez 1. *part. instit. cap.* 41. *fine*, & supponunt summistæ citati.

DVBIVM XXVIII.

An aliquo casu teneatur reus se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis.

1 HVcusque actum est, quando iudex potest inquirere, deinceps dicendum est, quando reus vel testes teneantur respondere; & quia diuersa est de his ratio, ideo seorsum de his agendum est.

2 Circa hoc dubium variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, dum factum est publicum, vt si libellus famosus appareat in publico,&c.teneri reum occultum se prodere ad edicta. Ratio, quia iam peccarum est publicum. Item, quia Prælatus tenetur satisfacere iis,qui ex tali facto scandalum sumpserunt, quod præstare nequit,nisi reum norit.Facit etiam pro hac parte *c.quidam maligni* 5.q.1. vbi Papa excommunicat quendam, qui libellum famosum ediderat in publicum,nisi se prodat. Ita tenuit D.Thom.dum esset iunior, in quodam capitulo generali, teste Syluest.

3 Secunda tenet,teneri reum se prodere casu,quo aliter probabiliter crederet non habiturum de delicto dolorem,& se correcturum.Sic Nauarr.*corol.* 54.*n.*604.

4 Sit tamen conclusio. Reus nullo modo tenetur se prodere ad mandata generalia iudicum. Ratio, quia iudex nequit procedere contra peccatum omnino occultum, & illo casu licèt effectus publicus sit,at peccatum,id est,actio,vt est istius peccatoris,est omnino occulta. Item,quia peccator ipse potest se corrigere, & ad satisfaciendum scandalo non est opus, vt cognoscatur delinquens, sed satis est, si iudex ex officio inquirat. Item quia *c. quidam maligni*, procedit vbi manifestatio rei exigitur ad famam,quam læserat,restituendam, quo casu aliquando reus tenetur se prodere. Item probatur ex D.Chrysost. & habetur *cap.quis aliquando. de pœnit. dist.*1. *Non tibi* (inquit)*dico vt te prodas*. Hanc conclusionem docent Sotus *de sigillo,membr.*2.*q.*6.*&* 7.*dub.*1. *versic.respondetur ergo.* Corduba *lib.*1.*q.*43. *dub.*2.*§.sed verum prædictum*. Simancas *lib. institut.tit.*9.*num.*216. *& tit.*42.*n.*13.Syluest.*verbo correctio,q.*8. Nauarr.*c.*25. *in vtraque summa,n.*37. *& cap. inter verba, corol.*64. *n.* 630. Atmil. *verbo inquisitio,n.*10. Caiet. 2.2. *quæst.*62. *art.* 2. *vers. sed occurrit,& vers.ad secundum* , & quidam iuniores docti.

DVBIVM XXIX.

An quotiescunque reus interrogatur à iudice iuridicè de proprio delicto, teneatur reus proprium delictum fateri.

1 HOc dubium mouetur, quia videtur durum cogere reum, vt se prodat, etiam cum mortis periculo. Item quia reus potest à carcere fugere, vt libertatem assequatur,ergo & rogatus de proprio delicto potest veritatem tacere:at verò de teste nullus dubitat teneri, si iuridicè rogetur crimen rei fateri. Quoad reum verò variæ sunt sententiæ.

Prima tenet, quòd siue agatur de crimine per viam inquisitionis,vel accusationis,vel exceptionis, non tenetur reus fateri crimen, nisi notorium, vel famosum. Item, quando crimen impedit exequutionem officij, vel retentionem beneficij, etiam post peractam pœnitentiam. Item si criminis dissimulatio periculum inducat, vt in hæresi,vel dilapidatione. Ita Innocent. *c.*2.*de confess.& c.dudum* 2.*de elect.* Speculator *tit.de position. §.septimo videndum,vers.*29.

2 Secunda sententia sic distinguit: si iudex ex proprio procedat officio,tunc si delictum sit famosum, vel notorium, tenetur reus fateri; si verò ad partis instantiam procedat,non tenetur fateri, nisi vnà cum infamia ordinis exequutionem, seu beneficij retentionem impediret. Ratio,quia aduersarius probationes offerre debet, nec æquitas poscit, vt suum crimen quis prodere debeat, infamia licèt notatum, cùm fama sæpè mendax sit. Ita Panorm. *c.*2. *de confess.n.*19. glossa *cap. ex parte, verbo absque rationabili de confess.in* 6. Maranta *in sua pract.p.*6. *memb.*7.*n.*9. Alexand. addit.ad Bart. *l.*1.*ff.de bon.cor.qui ante sentent.*Idem tenent Syluest.*verbo,confessio non sacramentalis, in q.*1 .Angel. *verbo confessio delicti , in principio*, limitantes primum dictum, si agatur tantùm ad pœnam spiritualem,secus si ad pœnam temporalem.

3 Tertia sententia dicit nunquam teneri reum ad fatendum crimen,licèt ei intimet iudex esse probatam infamiam,quando iudex ad alterius instantiam procedit, pœnam corporalem inflicturus; secus quando procedit ex officio. Ita Nauar. *corol.*64.*n.*732.743. *&* 764.imò quoties in criminalibus pœna capitis, vel membri, vel grauis dedecoris est infligenda, censet Nauarra *lib.*2. *de rest.c.*4.*n.*142.esse probabile non teneri fateri,& latè *ibi* probat Salzedo *addit.ad c.*116. *pract. crim. Bern. Diaz*, tenet etiam Manuel Rodriq. 2.*tom.summa,in tract.quem ponit in fine de ordin.iudiciali,c.*10.*n.*1.

4 Sit tamen conclusio contra has sententias:Quotiescunque iudex iuridicè interrogat reum de proprio delicto, tenetur reus fateri veritatem. Probatur, quia inter partes iustitiæ , potissima est obedientia , qua tenetur quis parere maioribus, dum iusta præcipiunt : ergo implicat iudicem iuridicè interrogare reum , & hunc non teneri parere,& fateri. Secundò patet, quia bellum non potest esse iustum ex vtraque parte, nisi for san ex ignorantia,qua alter putaret alterum non ritè procedere : ergo si subdito constet iudicem legitimè procedere, tenetur fateri.Ita tenent D. Thom.2.2.*q.*69.*art.*1. Aragon. *ibi*.Henriq.Gand.*quodlib.*1.*quæst.* 33. Palacios *verbo index*. Perez *lib.*8. *ordinam. tit.*4.*fol.*130.*pag.*1. Simanc. *lib.instit.tit.* 29.*n.*44.Anton.Gomez *tomo* 3.*var.cap.*12. *num.*5. Gregor. Lopez *l.*4. *vers.iuram. tit.*29.*parte* 7.. Archid.*§. item quod dicitur* 22.*q.*2. *& cap.ex pœnitentibus* 50.*dist.*super glossam concedit Panorm.*cap.*1.*de testibus cogend.n.*2. *&* 3. Bernard. Diaz *pract. crim.c.*118. Corduba *lib.* 1.*quæst.*43.*dub.*3.*& lib. de secret.membr.*2. *quæst.*7. *circa primam conclusionem , & in summa q.*64. *puncto* 2.*& q.*65. Sotus *lib.de secreto, memb.*2. *quæst.*7. *concl.*1. D.Anton.3.*p.tit.*9.*cap.*7.§.5. Palud.4. *dist.*19. *quæst.*4.Tabien. *verbo accusatio,num.*11. Armill.*num.*22. Nauarr. summa Latina, & Hispana *cap.*25.*num*36. addens, licèt morte ob crimen damnandus sit,& specialiter priores sententias citatas reprobant Cordub. Greg. Lopez, & Anton. Gomez *ibi* Couar.*lib.pract.q.cap.*18. *num.*7. Philiarcus *de offic.sacerd.tom.*1.*p.*2.*lib.*4.*& c.*25. *§.rei peccata.* Gutierr.*lib.*1.*quæst.canon. cap.*15.*num.*15. Valent.2.2.*disp.*5.*quæst.*13.*puncto* 1. Toletus *lib.*5.*summa cap.*58. Graffis *p.decis.lib.*3.*cap.*7.*num.*16. Salon. 2.2.*q.*69.*art.*3.*controu.*10. Petrus de Ledesma 2. *tom. summa,tract.*8.*c.*14.*post secundam conclusionem , dub.*1. Lucas de Peña *l.*2. *column.* 2. *vers. an peccet reus , C. de incolis,lib.*10. Quòd peccet mortaliter iuridicè rogatus negans veritatem,tenet Euerardus *loco à vi, energia, seu efficacia iuramenti, n.*62. *fine.* Sayrus *claui regia lib.*12. *c.*16.*n.*1. Bañes 2.2.*q.*69.*art.*1. Gabriel 4.*dist.*15. *q.*6. *art.* 2.*concl.*6.

5 Secunda conclusio. Quando iudex non rogat iuridicè,non tenetur reus respondere:patet, quia tunc iniustè præcipit.Idem Doctores.

Ex his conclusionibus inferuntur aliqua.

6 Primò sequitur, quòd si reus aliquo priuilegio esset exemptus à iudice, non tenetur respondere , vt si clericus à laico. Ita Sotus *memb.*2.*quæst.*7.*vers.at verò.* Nauarr. *cap. inter verba, corol.*64.*n.*732. addens idem esse quoties potestas iudicis legitimè est suspensa per appellationem,vel recusationem,*c.cùm specialis,de accusat. & c.non solum, eodem tit.in* 6. Idem omnino vt Nauarr. Salzedo *pract. crim.c.*116.

7 Secundò infertur,eum,qui per iniuriam ab Ecclesia extractus est, non teneri ad fatendum crimen. Ratio, quia immunitas Ecclesiæ est priuilegium,per quod delinquentes eximuntur à iudicibus laicis,Salzedo,Sotus *eodem , vers.at verè* , & aliqui iuniores docti dicentes idem esse,quando est dubium,an gaudeat immunitate, quia in dubio non tenetur respondere.

8 Tertiò infertur, quòd si procedat Prælatus per viam correctionis fraternæ , tenetur reus veritatem criminis sui fateri statim Prælato, vt patri,nisi grauiter timeat, quòd tanquam iudex machinabitur eum punire;

Ratio, quia scopus talis modi procedendi non est punitio, sed sola peccatoris emenda. Sic Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. vers. descendendo.* Si tamen in tali processu per correctionem fraternam rogaret Prælatus, vt iudex, non tenetur reus fateri, nisi priùs admonitus à Prælato sit rebellis, & sit saltem alius testis præter denunciantem. Sotus *dict. membr. 2. q. 7. vers. at verò,* Nauarr. *c. inter verba, corol. 65. n. 779.* & patent hæc ex dictis *suprà*, vbi de denunciatione.

9 Quartò infertur, quòd si procedatur via accusationis, vt reus teneatur respondere, requiritur vel infamia, vel semiplena probatio, vel indicia manifesta, quæ semiplenæ probationi æquiualeant: si verò procedatur via inquisitionis, vel denunciationis canonicæ (& quòd idem sit via ciuilis denunciationis, vide *suprà dub. 19. n. 53. & 14.*) reus interrogatus non tenetur regulariter respondere, nisi præcedat infamia probata per duos testes. Patet, tantùm reus tenetur fateri crimen quando iudex iuridicè rogat, sed via accusationis rogat iuridicè tantùm, quando est semiplena probatio, &c. & via inquisitionis regulariter tantùm, quando est infamia, vt patet ex dictis *suprà dub. 17.* ergo. Ita Sotus *d. vers. at verò,* & Caiet. *2. 2. q. 69. art. 2. initio, & vers. ad secundam,* & patet ex dictis conclusionibus, iunctis iis, quæ dicta sunt *dubio decimo septimo.*

10 Vltimò infertur, quòd quando de criminibus non sunt indicia, vel semiplena probatio, vel infamia, non tenetur reus veritatem fateri rogatus à iudice, quia non iuridicè procedit, vt patet ex dictis. Ita Sotus *vbi supra,* D. Thom. *2. 2. q. 69. art. 2.* & *ibi* Caiet. Nauarr. summa Lat. & Hisp. *cap. 25. num. 36.* & *cap. inter verba, corol. 64. num. 725.* Tabien. *verbo accusatio, n. 11.* Armil. *ibi, n. 22.* Cordub. *summ q. 65. initio,* Archid. *§. Item, quod dicitur 22. quæst. 1.* Bernard. Diaz *pract. crimin. cap. 118.* Gregor. Lop. *l. 4. vers. Iurar, tit. 29. part. 7.* Syluest. *verbo accusatio, quæst. 13.*

DVBIVM XXX.

An reus rogatus de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, in quibus non requiritur tanta solemnitas ad inquirendum, teneatur suum crimen, scilicet hæresim prodere, maximè si crimen sit notorium, vt si hæreses in publico productæ sunt, nulla tamẽ infamia, vel indiciis laborat.

1 PRobo teneri, nam iudex tunc iustè inquirit etiam inquisitione speciali secundùm omnes, vt patet ex dictis *dub. 20.* ergo reus tenetur fateri. Secundò, quia euidentia facti valet pro accusatore, sed si ille accusaretur, teneretur fateri, ergo.

2 Sit tamen conclusio. Licèt testes scientes reum tenerentur in dicto casu illum manifestare: at ipse reus non teneretur fateri crimen, nisi infamatus sit, vel saltem indiciis notatur. Ratio, quia testis tenetur obuiare malo publico, cui non potest obuiare, nisi reuelando: tamen ipse reus potest citra sui proditionem se corrigere, & sic malo publico obuiare. Patet etiam ex dictis *suprà dub. 28.* Ita tenet Sotus *lib. de secreto, membr. 2. q. vers. sed oriuntur.* Simancas *lib. instit. 42. n. 13.* & quos citaui *d. dub. 28.* Vnde dicit Sotus requiri aliqua indicia, vt teneatur reus respondere, licèt non tam manifesta, ac in criminibus priuatis. Vnde

3 Ad primum respondent Sotus, & Simancas, iudicem in isto casu iuridicè interrogare aliquem tanquam testem, sed non tanquam reum, ratione dicta.

Ad secundum dicit Sotus, verum esse antecedens pro maiori, vbi non tantùm delictum esset notorium, sed etiam delinquens.

4 An verò, quando iudex interrogat de aliquo facto, de quo aliàs iuridicè poterat rogare, sed interrogat de illo reum, tanquam indicium ad procedendum contra crimen, quod reuera non fecit, teneatur veritatem fateri? v.g. innocens transiit per locum, vbi homo iacet occisus, interrogatur an illac transierit, vt vel sic indicium habeat, quod ipse occiderit, an teneatur fateri illac transiisse, dixi *lib. 3. summæ, c. 6. n. 30.*

DVBIVM XXXI.

An quando reus, vel testis ignorat, an iudex iustè, & secundum ius interrogat, teneatur fateri crimen.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit, in dubio teneri fateri, & sic parere iudici. Probatur, quicunque rem possidet, in dubio iure vtitur illa, quia melior est conditio possidentis; sed superior est in possessione respectu subditorum: ergo in dubio ius habet præcipiendi, & subditi parere tenentur. Ita tenet Palud. *4. dist. 19. q. 4. fin.* Syluest. *inquisitio 5. q. 5. dicto 3.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 7. §. 5.*

2 Secunda sententia, & proculdubio tenenda docet, quòd licèt vbi nullum vel mihi, vel alij præiudicium sequitur, teneat in dubio obedire superiori: at verò vbi agitur de proprio, vel alterius damno, in dubio teneor obedire superiori. Vnde si iudex præcipiat reo, vel testi, vt crimen detegat, si nullum inde damnum sequeretur reo, teneretur in dubio obedire: at verò si damnum sequatur, scilicet punitio, nec reus, nec testis tenentur crimen detegere, etiam rogati à iudice, si dubitant, an iudex iustè interrogetur. Vnde ad hoc quòd teneant respondere, oportet prius ipsis constet iuridicè interrogare. Ratio, quia reus in possessione est honoris, famæ, vitæ, &c. ergo in dubio ius habet hæc conseruandi, & non exponendi periculo. Ita tenet Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. vers. ex his autem, & lib. de sigillo, membr. 2. q. 7. post tertiam conclusionem, vers. at verò, & membr. 3. q. 2. conclus. 2.* & Cordub. *eadem q. 2. circa primam conclusionem, & lib. 3. quæst. q. 6. conclus. 1. & membr. 2. quæst. 7. circa tertiam conclus. & lib. 1. q. q. 43. dub. vltim.* glossa *c. cùm delicti, de accusat. vers. responsionem,* Nauarr. *c. inter verba, corol. 52. n. 597. & 599. & corol. 54. n. 730. & 732. 743. 745. 747. 751.* & in summa Lat. & Hispan. *c. 23. n. 35. & 36.* Sarmiento *lib. 1. select. interpret. cap. 8. n. 19.* vbi plures refert, Salxedo *pract. crim. cap. 116. §. illud verò,* Palacios *verbo testis.* Bernard. Diaz *pract. crimin. c. 18.* Caiet. *infrà q. 69. art. 2. vers. tertio.* Imò dicit Sotus teneri testes in tali dubio non detegere crimen, Palacios *verbo iudex.*

3 Sed hæc sententia aliquibus limitationibus intelligenda est.

Prima, vt intelligatur de rebus grauioribus, in quibus magnum periculum sequitur, secus in rebus leuioribus, vbi leue sequitur periculum: tunc enim si constet iudicem esse virum probum, & peritum, tam reus, quàm testis in re dubia tenetur veritatem fateri. Ratio, quia iniuria fieret iudici probo, si in his leuioribus ipsi fides non adhiberetur. Ita Sotus *lib. de iust. loco citato,* & ita explicant Corduba *d. lib. 3. quæst. 6. &* Nauarr. *d. n. 599.* quando graue periculum sequitur.

4 Secunda, vt intelligatur quando crimina, de quibus inquiritur, non sunt in præiudicium reipublicæ, vt crimen læsæ maiestatis, hæresis, proditio, &c. tunc enim in re dubia tenetur testis fateri veritatem. Ratio, quia minus periculum est, si persona priuata iniustè occidatur, quàm si respublica graue damnum patiatur: & confirmatur, quia hac ratione ciues tenentur obedire Regi præcipienti ire ad debellandum hostes, licèt de belli iustitia dubitent, quia licèt sequatur inde periculum graue hostibus: at præfertur propriæ patriæ periculum. Ita Sotus *de membr. 3. q. 2. conclus. 4.* Nauar. *corol. 52. n. 600.* Sed subdit Nauarr. fortè hanc limitationem non procedere, vbi crimen istud contra rempublicam esset præteritum, & omnino emẽdatum. Et nota quòd testis etiam in dubio tenetur crimen detegere, vbi graue damnum sequeretur tertiæ personæ, & damnum pendet in futurum. Ratio, quia melior est conditio innocentis, cui

reus

reus iste nocere vult. Patet etiam ex *suprà* sæpe dictis, nam adhuc non rogatus tenetur testis in isto casu crimen detegere, nedum rogatus, licèt dubitet an iudex iustè roget. Ita etiam quidam doctus recentior in suis scriptis, vbi subdit in neutro casu teneri reum in dubio suum crimen fateri. Ratio, quia necessitas tali damno publico, vel priuato consulendi ipsum respondere non cogit, cùm absque proprij criminis detectione possit hoc cauere damnum, & videtur hoc dictum rationabile, & consonat iis, quæ *suprà dub.* 30. diximus ex Soto, & Simancas.

5 Tertiò limitat Nauar. *d. corol.* 52. *n.* 600. nisi iudex procedat causa cognita: si enim causa cognita procedat, tenentur tam reus, quàm testis veritatem propalare in dubio. Ratio, quia sententia iudicis procedentis ex causæ cognitione, præsumitur in dubio iusta: ergo idem est intelligendum de interrogatione iudicis, quam iudex facit causa cognita. Sed meliùs alij auctores citati non apponunt hanc limitationem, & sine tali limitatione idem affirmat idemmet Nauarr. *aliis locis citatis*; imò, vt dicemus *dub. sequenti*, affirmat priùs debere constare de infamia, vel de indiciis probatis, & sic videtur sibi in hoc contrarius; nam in hoc casu, quo iudex sine causæ cognitione rogaret, clarum erat, non esse in re graui, & periculosa obediendum. Vnde credendum est Doctores hoc disputare, etiam in casu, quo ex cognitione causæ iudex procedebat. Et rationes in hoc casu id probant, & hoc videtur tenendum, tam in teste, quàm in reo, sed præcipuè in reo est certum.

6 Quartò nota, dictam secundam sententiam veram esse, licèt quis multo magis inclinet ad credendum, iudicem rectè procedere, & iuridicè rogare: dum tamen verè dubitet. Ita Sotus *membr.* 3. *q.* 2. *conclus.* 3. Nauarr. *dict. corol.* 52. *n.* 599.

7 Quintò nota, quòd licèt dum dubium est, an iudex iuridicè roget, præcipiat talem detectionem criminis sub pœna excommunicationis latæ, nihil refert, sed adhuc non tenentur testis, nec reus detegere veritatem; quia excommunicatio intelligitur secundum ius, scilicet in iis, quæ iuridicè petuntur. Sotus *eadem q.* 2. immediatè ante quartam conclusionem.

8 Vltimò ex dictis infertur, confessarios non debere esse præcipites ad compellendum reos, vt crimen iudici detegant, in dubio enim proponendum est in rei fauorem, & nisi meridie clariùs lex illos cogat, non sunt rei cogendi in causa capitali, vel honoris, vel famæ, dum ex altera parte non agitur de tanto periculo tertiæ personæ, fateri crimen. Ita Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *vers. ex his autem*, & nonnulli recentiores Magistri.

DVBIVM XXXII.

An ad hoc quòd reus tenetur respondere, satis sit esse de re infamiam, vel indicia, vel requiratur etiam, quòd sint probata, & illi notificata.

1 DVplex est sententia.

Prima tenet, id non requiri, sed sat esse quòd hæc sint. Ita Gregor. Lopez *l.* 4. *vers. iurar. tit.* 29. *part.* 7. Areualo *lib. de correct. frater. conclus.* 6. *propos.* 4. 5. 7. 8. 9. Iulius Clarus *pract. crimin. lib.* 5. *§. fin. q.* 45. *vers. sed quid*, vbi plurimos refert, & dicit sic habere consuetudinem, & hoc est probabile, & tenet Gutierr. *lib.* 1. *quæst. canon. cap.* 11. *n.* 43. limitat tamen, nisi reus petet, vt sibi notificetur probatio, quæ est contra illum, & facit pro hac sententia communis Doctorum sententia, quæ dicit teneri reum respondere, (vt *suprà* diximus) si sit infamia, vel indicia, &c. non tamen petit ista probata esse.

2 Secunda sententia tenet, requiri priùs infamiam, vel indicia esse legitimè probata in processu, & ipsi reo notificata, vt teneatur reus respondere (dicit de reo, quia de teste est specialis difficultas, de qua *infrà*). Ita Sotus *lib. de secreto, memb.* 2. *q.* 7. *vers. at verè quia*. Nau. summa Lat. & Hisp. *c.* 25. *num.* 35. 36. *& cap. inter verba, corol.* 64. *n.* 730. 732. 743. 745. 747. 751. *& corol.* 52. *n.* 599. Caiet. *supra q.* 69. *art.* 2. *vers. tertio*. Et ratio eius est, quia alioquin potest reputare suum delictum esse occultum, & sic excusari. Idem tenet Bernard. Diaz *pract. crim. c.* 126. *a.* 4. Palacios *in summa verb. testis* Philiarchus *de off. sacerdotis, tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 4. *c.* 25. *§. rei peccata, ad medium*, Manuel *de ordin. iudic. c.* 10. *num.* 3. Conrrub. *lib.* 1. *quæst.* 43. *§. sed verum*. Salon 2. 2. *q.* 69. *art.* 2. *controu.* 2. Aragon *ibi*, *§. sed dubitabit aliquis*, & *ibi* Bañes *instio fundam.* 1. Salzedo *pract. crimin. cap.* 126. *vers. octauo, & vers. copia indiciorum*. Alcozer *summa, c.* 26. *§. el reo*, & denique eadem probatio requiritur ad interrogandum reum, quæ requiritur ad torturam, vt bene Nauar. *c. inter verba, corol.* 64. *n.* 744. 746. *&* 797. *in nene est corol.* 65. *n.* 256. 257. & plura allegat, & videtur tenere Sotus *memb.* 2. *de sigillo*, *q.* 7. *concl.* 3. parum ante primum dubium, in illis verbis, *ante publicationem testium*, & Bern. Diaz *suprà*, licèt in hoc contrarium teneat *ibi* Salzedo, dicens ante confessionem receptam non dandam copiam informationis reo, quia posset subornare testes, ne ratificarent pòst sua dicta, & sic nihil valeret eorum testimonium, sed debet iudex præcipere tabellioni, vt testium depositiones coram reo legat, tacitis eorum nominibus, vt inde reo constet quid contra ipsum sit probatum, & fateatur veritatem. Idem tenent aliqui, sed cum aliqua limitatione, scilicet quando iudex procedit ad querelam alicuius, tunc enim inquiunt requiri, vt probationum copia detur reo; secus quando iudex procedit ex officio. Hi sunt aliqui Iurisperiti, quos refert, & sequitur. Sylu. *verb. indicium, q.* 3. Ang. *n.* 3. Arm. *n.* 4. Tab. *n.* 2. Potest insuper hæc secunda sententia probari ratione Soti, quia sicut nemo tenetur legi ante eius promulgationem parere, ita nec iudici antequam notificet iuridicè procedere, & hæc sententia est probabilior.

3 Sed nota cum Soto esse intelligendam, quando crimen non est eorum, quæ vergunt in perniciem publicam, in quibus non requiritur tanta solemnitas ad interrogandum reum, vel testes.

DVBIVM XXXIII.

An mentiri in iudicio sit peccatum mortale.

1 CErtum est esse peccatum mortale in re graui, vt in materia principali, aut in his, quæ possunt facere indicia, aut coniecturas pertinentes ad rem, & hoc quando reus, vel testis interrogatur iuridicè, vel absque iuramentum. Ratio, quia violatur iustitia, qua reus, & testis tenentur parere iudici iustè roganti. Ita D. Thom. *infrà, q.* 69. *art.* 1. *ad* 3. & Caiet. *circa illam solutionem*. Syluest. *confessio delicti, q.* 1. Angel. *verbo testis, n.* 30. D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *c.* 7. *§.* 5. Nauarr. *c. inter verba, corol.* 64. *n.* 737. *&* 736. Medina *lib.* 1. *summa, c.* 14. *§.* 35. Sotus *lib. de secreto, membr.* 2. *q.* 7. *conclus.* 2. *& versic. vade ad argumentum, & lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 2. *vers. ex his autem.* (Idem docet Sotus, si absque mendacio veritatem celet) hoc etiam tenent quidam iuniores docti, qui notant, quòd aliquando etiam in materia leui tenentur subditi sub mortali fateri: vt si visitator accedat reformaturus conuentum, vbi cæremoniæ sunt collapsæ, vt silentij custodia, &c. & roget iuridicè de his, quia in ordine ad bonum commune reputatur materia grauis hæc.

2 Hinc sequitur, cum qui rogatus iuridicè cum iuramento mentitus est in re graui, teneri explicare in confessione vtramque circunstantiam. Ratio, quia vtraque est mortalis, & diuersæ speciei.

3 At dubium est, an tale mendacium in iudicio absque iuramento in quacunque re quantumuis leui sit peccatum mortale. Duplex est sententia.

Prima tenet esse semper mortale. Ita Caiet. *vbi suprà*, probat, quia iudiciũ de re leui facit graue esse; sicut periurium in quacũque materia facit esse peccatũ mortale.

4 Se

4 Secunda sententia tenet, ratione leuitatis materiæ posse esse veniale, vt quando est in re accidentali ad substantiam iudicij; sicut etiam mendacium in confessione sacramentali ratione leuitatis materiæ, potest esse veniale, vt tenet communis. Ita Sotus, Metina, & Nau. *vbi supra*. Ratio, quia in omnibus præceptis, quando datur materiæ leuitas, ex mortali fit veniale, sed in hoc præcepto potest dari materiæ leuitas, quod in periurio assertorio non potest: ergo, & hæc sententia est longè probabilior. Idem Couar. *lib.1.variar.c.1.num.2.* Idem innuunt. Syluest. *verbo mendacium, q.3.* Angel. *num.4.* Tabiena *num.6.*

5 An verò reus, qui contra ius negauit veritatem in iudicio, sit absoluendus, antequam crimen confiteatur iudici, dixi *lib.3.summa, cap.7.à num.6.ad* 11.

DVBIVM XXXIV.

An sit licitum in principio litis accipere iuramentum calumnia super veritate dicenda ab ipso reo.

1 Ratio dubitandi, nam *l.4.tit.29.p.7.* disponitur, statim vbi reus in vincula conijcitur, tale iuramentum accipiendum. Idem disponitur *l.9.tit.6.lib.2. noua recop.* & Greg. Lopez *d.l.4.vers.Iurar, in princip.* & *in fine* illius versiculi dicit sic habere communem practicam, & probat, dicens legem illam procedere in quouis reo. & reprobat Bernardum Diaz, qui *pract. crimen. cap.*118. dicit illam legem intelligendam esse in hominibus malæ famæ.

2 Sit tamen prima conclusio. Accipere iuramentum à reo statim post capturam, inquirendo ab ipso in particulari, quid fecit, aut nouit super facto ipso, est graue peccatum contra iustitiam. Ratio, quia iure interrogare non potest, nisi habeat infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem, & à reo, cui de his constet: ergo, qui in principio hac omissa solemnitate rogat, iniquè facit. Item quia dat reo sine causa ansam vel peierandi, vel reuelandi, quæ non tenetur. Ita tenet Hippolytus *in practica, vers. postquam, l. penult. ff. de quæst.* Nau. *cap. inter verba, corol.52.n.595.696.& corol.64.n.738.740. 741.742. & 743.* Bernard. Diaz *vbi suprà*, Sotus *lib. de secreto, membr.2.q.7. versic. ex his colligitur.* Imò Nau. *d. corol.64. num.764.* dicit positiones criminales non esse proponendas reo ante publicationem testium, & semiplenam probationem.

3 Secunda conclusio. Benè potest iudex in principio litis confessionem etiam in speciali petere à reo, citra iuramentum tamen, & mansuetè, absque vllo prorsus terrore. Ratio, quia per hoc non cogit ipsum fateri delictum, Nauar. *d. corol.64.n.753.& 754.*

4 Tertia conclusio. Accipere à reo in principio litis iuramentum de calumnia verbis generalibus, scilicet, *quòd venot partem iustam, & quòd interrogatus in qualibet parte litis, respondebit veritatem*, sine hoc quòd veniatur ad alias interrogationes particulares, est licitum. Ratio, quia non datur reo peierandi ansa, nec compellitur ad reuelandum secreta, quia virtute talis iuramenti nil cogitur reuelare in particulari; quare si postea rogetur non iuridicè de aliquo, non tenetur respondere; & sic intelligitur lex illa part. & recopil. & Gregor. Lop. ita est intelligendus; non enim explicat posse iuramentum accipi in principio litis super interrogatione in particulari. Ita Sotus *vbi suprà*, Nauarr. *corol.64.num.747.* & quidam recentiores docti.

DVBIVM XXXV.

An liceat iudici vti simulatione aliqua, vt à reo, actoréve veritatem rei apud ipsum dubia, quam iuridicè rogat, extorqueat? an possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione, quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit.

1 Qvoad primum respondetur benè posse tali simulatione vti, & probat ex 3. *Reg.* 3. vbi Salomon simulauit, velle se puerum in frusta concidere, vt vel sic veritatem extorqueret. Probatur etiam ex *cap. vtile, 22. quæst. 2.* Item, quia iudex in hoc nullam irrogat iniuriam. Ita tenet Panorm. *cap. afferte, de præsumpt.* & communis *ibi*, vt refert, & sequitur Couar. 1. *var. c.2. n.16.* & Plaza *vbi infrà, n.1.*

Quoad secundum, duplex est sententia.

2 Prima dicit posse iudicem absq; vllo peccato istum punire. Ratio, quia ista prouisio perniciosa est reipublicæ, & ideo eam iudex seruare non tenetur. Ita Archid. *d. cap. vtile, & cap. nos in quemquam 2.q.1.* vbi & Dominicus, Felin. *d. cap. afferte, & cap. accedens el 2. vt lite non contest.* Paris. à Puteo, & Cynus citati per Couar.

3 Secunda sententia, quæ longè verior est, asserit ratione talis confessionis non posse reum condemnari. Ratio, hæc confessio extorta est à iudice per dolum: ergo non est ex seipsa ad condemnationem sufficiens, *c. sanè, de rennunc.* Item, quia sæpè reus credens iudicem fidem ei seruaturum, vt tandem à carceribus, quibus opprimitur, liberetur, confitebitur crimen, quod fortè non fecit. Hanc sententiam tenet plures referens Ant. Gomez *tom.3. var. cap.12. num.6.* Couar. *vbi suprà.* Immola, Decius, Hippolytus, Thom. Grammat. Fortunius, Franciscus Duar. Iacobus à Bellouiso, Paris. à Puteo, citati per Couar. Iulius Clarus *pract. crim. §. fin. quæst.55. §. circa secundam*, dicit si hæc promissio facta est à Principe, qui potest pœnam condonare, est seruanda, si vero à iudice inferiori, non; at non est (inquit) damnandus pœna ordinaria. Plaza *epitome delict. lib.2.c.37.n.6.& 7.*

Sed sunt notanda quædam.

4 Primò nota hanc sententiam procedere vbi criminis reus confessionem sic extortam reuocauerit; quòd si tamen in ea confessione spe promissionis frustratus perseuerauerit, damnari poterit ex mente omnium. Ita Couarr. *vbi suprà.* Plaza *num.7.*

5 Secundò nota, quòd si tali spe frustratus nec confirmauerit, nec reuocauerit confessionem, non potest pœna ordinaria criminis puniri. Ita Plaza *n.9.* Cou. *ibi*, subiungens iudicem, qui hoc fecerit tot virorũ doctorum, quos retuli prima opinione fretus, non esse acriter increpandum, nec pœna malè iudicantis puniendum: pœna autem arbitraria, & mitiori (inquit) huiusmodi reum punire forsan expedit reipublicæ. Quòd si tamen contigerit præter hanc rei confessionem, aliquot adesse coniecturas, aut præsumptiones commissi ab eo criminis, non erit (inquit) à iure deuium, cum etiam pœna ordinaria punire, cùm his coniecturis maxima illa accesserit, quòd ipse crimen fassus sit, nec eam confessionem comperta iudicis simulatione reuocauerit. Hæc Cou. *ibi*, vide *supra hoc lib.6.cap.1.dub.9.*

DVBIVM XXXVI.

An vt testes teneantur fateri, sit necessarium sciant esse infamiam, vel indicia, vel semiplenam probationem.

1 Ratio dubitandi est Doctorum varietas, nam D. Thom. & quidam alij videntur tenere necesse esse, vt testis à iudice rogatus fateatur veritatem, & hæc præcedant: nam 2.2.*q.70.art.1.* sic dicit: si de occultis, quorum non præcessit infamia, interrogetur testis, non tenetur respondere, etiamsi immineat periculum accusatori, & sibi imponet accusator. Idem Caiet. *ibi*, D. Anton. 2. *part. tit.1. cap.19. §.7.* glossa. Panorm. c.1. *de testib. cogend. vers. an sit peccatum.* Archid. *cap.1.22. qu.2.* Ang. *verbo testis, n.26.* Perez *lib.8.tit.4. fol.131. pag.1.* Idem docent addentes, vel quando sunt indicia, vel quando semiplenè probatum est. Syluest. *verbo correctio, quæst.8. & verbo testis, q.8. dicto 1.* Armil. *verbo testis, n.10.* Cordub. *in summa, qu.69. initio.* Palacios *in summa, verbo testis, & verbo iudex.* Castro *lib.2. de lege pœn. c.12. §. ex his.* Nao. *cap. inter verba, corol.52.n.597.& 599.& corol. 63.n.708.& 709. & in summa, c.12.* Lat. *num.8.* Hisp.

num.

num.9. & cap.25.n.43.& 49. Pro eadem sententia videtur esse Sotus *lib. de secreto, membr.2. quæst.7. post tertiam conclusionem, vers. at vero,* vbi dicit testem non teneri aduersùs alium in re graui respondere, antequam illi iuridicè constiterit iudicem iure præcipere. Insuper pro hac sententia videntur esse omnes illi, qui *suprà, dub.22.* citati sunt, asserentes, reum non posse interrogari de sociis occultis, qui non laborant infamia, vel indiciis, constat enim talem reum interrogari de sociis tanquam testem.

2 Nota etiam aliquos ex his dicere, requiri ipsam infamiam, vel indicia, vel semipleonam probationem esse iam probatam in processu, & hoc constare testi. Ita Palacios *vbi suprà* addens, non aliter teneri, nec licitè posse testem testificari. Nau. *locus citatus*; dicit tamen quòd si via accusationis procedatur, potest, licèt non teneatur ferre testimonium, licèt crimen semiplenè probatum non sit: si verò via inquisitionis, nec tenetur, nec potest, nisi ipsi constet infamiam esse probatam in casibus, quibus infamia requiritur. Hæc Nau. *d.n.708.& 709.*

3 At contrariam sententiam tenet Sotus *lib.5. de iust. q.7. art.2. ad 1.* vbi sic inquit. Si testis interrogetur per viam inquisitionis, non tenetur respondere, nisi vel infamia præcesserit, vel indicia: si autem via accusationis, tenetur adductus in testem respondere, licèt semiplenè probatum non sit, sed ipse solus delictum viderit: reus verò respondere non tenetur, nisi præcesserit vnus idoneus, iuratúsque testis. Ecce quo pacto differentiam constituit inter responsionem rei, & testis, quòd illa prærequirit semiplenam probationem factam esse: hæc autem minimè. Huic sententiæ fauent apertè Syluest. *inquisitio 1. quæst.3. dicto 3.* D. Anton. *3. part. tit.9. c.7. §.5.* Palud. *4. dist.19. quæst.4. sub finem*; dicunt enim disiunctiuè iudicem iustè rogare, cùm præcedit infamia, vel est accusator: ergo apertè innuunt testem teneri respondere semper, dum via accusationis proceditur. Sit pro resolutione.

4 Prima conclusio. Si crimina sint in præiudicium reipublicæ, vel graue damnum tertij pendens in futurum, tunc siue per inquisitionem, siue per accusationem procedatur, tenetur testis, siue vocatus, siue non, ad testimonium ferendum, quando alia via damno huic consuli non potest, licèt nec infamia, nec indicia præcesserint. Conclusio est apud omnes certa, & sæpè repetita, maximè *suprà*, vbi de denunciatione.

5 Secunda conclusio. Quando crimina non sunt in alterius damnum, sed ad punitionem quæruntur, si proceditur via inquisitionis, non tenetur testis respondere, nisi infamia præcesserit (intellige cum Nauar. in casibus, in quibus infamia requiritur ad inquirendum) Probatur, testis non tenetur respondere, nisi iudex iuridicè procedat, sed iudex via inquisitionis nequit iustè rogare crimen in speciali, nisi infamia notatum sit, vt *suprà* latè probaui: ergo. Ita tenet Perez *vbi suprà*, Nauar. *sup.* & sic intelliguntur D. Thom. & cæteri citati asserentes, non teneri testem respondere, nisi de criminibus infamia notatis: nam in processu per accusationem, constat infamiam non requiri. Et in hac conclusione nobiscum conuenit Sotus, licèt dicat, sufficere etiam indicia, cùm hæc secundùm ipsum sat sint ad inquirendum, quod *suprà* probaui. Hanc etiam conclusionem tenet Syluest. *inquisitio 1. q.7. dicto 2.* Angel. *ibi n.11.*

6 Tertia conclusio. Si via accusationis procedatur, certius est, prærequiri, vt teneantur, & licitè possint testes respondere iudici, probabili aliqua via certos esse de tali crimine, vel esse infamiam, vel indicia semiplena, vel esse testem vnum integrum, qui testificari possit delictum illud. Ratio, quia iudices iudicare non possunt, nec interrogare, etiam per viam accusationis, nisi talia indicia vel semipleoa probatio sit, vt *suprà* dictum est. Item, quia colligitur ex multis textibus in quibus, iudicibus strictè prohibetur, ne de occultis iudicent, nec interrogent *c. inquisitionis, de accusat. cetùm ad monasterium, de confess. c. veniens, de testibus, c. si quid, & c. innocens, 22. q.4. cap. super eo, de offic. deleg. cap. quamuis, de rescript. in 6. & l. diuus, ff. de custod. reor.* patet etiam ex auctoribus citatis.

7 Quarta conclusio. In dubio an iudex iuridicè roget, non tenetur testis respondere; de hac conclusione latè *suprà* egi.

8 Vltima conclusio. Licèt probabilis sit sententia, dicens, requiri vt testis teneatur respondere, vt indicia, vel semiplena probatio sit facta in processu: at probabilius est, id non requiri, dummodo constet testi talia esse indicia, vel infamiam, vel esse alium testem omni exceptione maiorem, qui testificari posset, & semiplenè probaret. Ratio, quia nisi hoc esset verum, nulla crimina, quantumuis probabilia, possent puniri, & contra nulla posset iudex procedere, quia nisi ipse iudex examinet testes super infamia, vel super indiciis, vel super facto ipso, non potest constare de infamia, vel de indiciis, aut de semiplena probatione: ergo necesse est, vt iudex ante tales probationes factas, habeat ius ad interrogandum, alioquin cùm nullum testem in principio causæ posset interrogare, similiter nullum delictum posset punire. Item, quia est consuetudo receptissima de hac conclusione, vt fatetur Palacios *verbo, iudex*, & hanc sententiam vltra Sotum, & citatos pro secunda sententia, tenent etiam Gregor. Lop. *p.7. tit.29. l.4. versic. Inuar, in fine*, Areualo *mat. de correct. frat. concl.6. propos.4.5.7.8.9.* & hanc conclusionem, vt iacet, posuit quidam doctus Magister in suis scriptis.

DVBIVM XXXVII.

An quando factum est notorium, at peccator occultus, teneantur testes manifestare delinquentem iudici interroganti.

1 Nauar. *c. inter verba, corol.50. n.585.586. & 587.* innuit teneri ad id testes. Probatur, iudex in hoc casu iuridicè rogat de delinquenti, vt *suprà dub.20.* dictum est: ergo testes tenentur respondere.

2 Secunda sententia docet, ad id non teneri. Ratio, quia licèt iudex inquirere possit tunc in genere, non tamen in particulari, nisi aliquis infamia laboraret: ergo testes non tenentur aliquem particularem delinquentem manifestare, si talis delinquens sit occultus, nec talis inquisitio frustranea est, deseruit enim ad sedandum scandalum. Sic Caiet. *infrà q.69. art.1. vers. sed occurrit.* Sotus *lib.5. de iust. q.6. art.2. post quintam conclusionem, & lib. de secreto membr.2. q.6. dub.4.* Cordub. *ibi* glossa *l. prim. ff. ad senat. cons. Silan. vers. prim.* Syluest. *inquisitio 1. q.3. d.3. & verbo correctio, q.8.* Tabien. *verb. accusatio, n.14.* Addunt tamen Syluest. & Tab. teneri testes manifestare delinquentem, qui infamatus, vel semiconuictus est, & hæc sententia est longè probabilior; vide *suprà dub.20. fine.*

DVBIVM XXXVIII.

An si aduersùs testes obiiciantur aliqua, ad eorum testimonium repellendum, possit iudex interrogare testes de veritate obiectorum, & testes teneantur respondere.

1 Sit prima conclusio. Si obiecta talia sint, vt ex ipsis nulla constet testium turpitudo, vt si obiiciatur quòd sit consanguineus, quòd sit inimicus litigantis, inimicitia enim potest contingere absque turpitudine, & culpa ipsius litigantis, potest iudex interrogare, & testes tenentur respondere. Ita plures, quos refert, & sequitur Couar. *q. pract. c.18. n.7.* dicens ita praxi receptum esse.

2 Secunda conclusio. Si obiecta talia sint, vt per ipsa turpitudo aliqua testium detegatur, nec iudex potest rogare; nec testes tenentur respondere, etiamsi de illis laborent infamia. Ita plures, quos *ibi* refert, & sequitur Couar. dicens ita praxi esse obseruatissimum.

DVBIVM XXXIX.

An iudex, qui contra ius aliquid nouit à reo, vel teste, possit ex eo procedere in iudicio.

1 VArij sunt dicendi modi, vnus simpliciter asserit non posse ex eo iuridicè procedere, si alia via non habeat sufficientem notitiam ad procedendum. Ita Caiet. *opusc. 17. respons. 5. vers. in secundo.* Syluest. *verbo inquisitio, quæst. 7. dicto* 3. alij verò aliquas ponunt limitationes. Sit

2 Prima conclusio. Quando iudex ipse extorsit à reo, vel teste per metum grauem iniustè manifestationem criminis, ex tali cognitione non potest ipse procedere, quamuis reus manifestet testes, per quos possit conuinci. Ratio, quia cùm causa fuerit iniusta, quidquid ex ea sequitur, debet annullari. *l. non dubium, C. de legib. l. fin. ff. de const. pecun.* Ita tenent plures Iurisperiti, quos refert, & sequitur Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 13. n. 25.* Nau. *cap. inter verba, corol. 53. n. 596.* Caiet. Syluest. *vbi suprà.* Ledesma 2. 4. *qu. 10. art. 3. dub. 2.* Sotus *lib. de secreto, memb. 3. q. 1. concl. 5.* & multi iuniores Magistri.

3 Circa hanc conclusionem nota Sotum dicere, quòd si metus esset leuis, vt quia iudex leuiter minaretur tormenta, non est adeò certũ ex tali confessione non posse iudicem procedere; quia licèt iudex aliquam inferret iniuriam, tamen non tam censetur iudex extorsisse, quàm reus liberè propalasse. Sed de hoc dicam 2. *concl.*

Secundò dicit, quòd si ex non punitione criminis sic extorti, graue suboriretur scandalum, vt si crimen esset fœdissimum, & per talem rei confessionem esset iam publicatum, & certissimum in toto populo, posset iudex punire ad sedandum scandalum. Sed subdit, res est dubia, & aliorum iudicio committo. Hoc secundum tenẽt multi recentiores Magistri, sed dicunt teneri restituere reo damna omnia punitionis. Idem tenet Nauar. *infrà.*

4 Ex hac conclusione infert Anton. Gomez *vbi suprà*, plures referens.

Primò contra Baldum, quòd si reus positus est in tortura, non præcedentibus legitimis indicijs, & in tortura confessus est delictum, licèt postea post diem naturalem perseueret, & ratificet confessionem, non potest condemnari, quia tortura fuit iniusta.

Secundò, si reus non potest torqueri priuilegio personæ, vt quia est nobilis, vel in alia dignitate positus, aut si nón possit torqueri ratione minoris ætatis, vel senectutis, confessio etiam ratificata est nulla, quia tortura fuit iniusta. Item si semel est tortus, & postea iterum iniustè torqueatur. Item si à tortura appellauit. Item si ex qualibet alia causa reus iniustè torqueatur, confessio eius est nulla, etiamsi ratificetur. Item si contrarium sit vera legitima probatio, ex qua possit diffinitiuè condemnari, & per iudicem torqueatur, & confiteatur, & postea ratificet, confessio erit nulla: & similiter sicut ante confessionem potest appellare.

5 Secunda conclusio. Quando iudex etiam absque metu graui, sed per iniustas interrogationes extorsit cõfessionem à reo, qui iniustitiam interrogationis ignorabat, tunc probabilius est, non posse procedere ex tali cognitione. Ratio: nam iniuriam faciens, tenetur eam corrigere, & læso satisfacere, & non ipsam iniuriam continuare, quod non potest præstare iudex, nisi cesset à prosecutione talis causæ. Et confirmatur, quia de extracto ab Ecclesia per iniuriam idem fatentur Doctores, vt visum est *suprà c. 1.* Hæc conclusio est contra Nauar. *corol. 62. num. 687.* vbi vniuersaliter tenet, iudicem, qui per iniustas interrogationes aliquid extorsit à reo, posse ex tali cognitione procedere, & contra Nauarram *lib. 7. de restit. cap. 3. num. 243.* id dicentem de iudice inferiori, secus (inquit) de iudice supremo; fatetur tamen Nauarra *num. 244.* teneri restituere damna, quia licèt iudex inferior teneatur iam damnare, at fuit iniustitia in causa. Sed verior est nostra conclusio, quæ est Syluestri, & Caietani *vbi suprà*, & Soti *lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. concl. 6.* & eam videntur tenere Anton. Gomez, & per ipsum citati, quia ratio illorum est; nam ex confessione, quæ nulla est ex defectu iustitiæ, vel partis, vel personæ, non potest procedi. Hanc etiam tenuerunt multi recentiores Magistri.

6 Tertia conclusio. Quando iudex extorquet confessionem à reo, non per metum grauem, sed per iniustas interrogationes, vel metum leuem, si reus sciens confessionem esse iniustam, & non debitam, & se potens ab ea excusare, non excuset, sed confiteatur, probabilius est ex tali confessione posse iudicem procedere, & punire. Ratio quia ipse reus in hoc casu visus est cedere iuri suo. Item quia metus leuis pro nullo reputandus est. Et in hoc casu consentimus cum sententia Nauarri citati *in secunda conclusione.* Ita Nauarr. *n. 246.* & quidam iuniores docti: & facit apertè pro hac conclusione, quòd quando in processu, vel forma inquisitionis fuit aliquis defectus in substantialibus, & reus non apponit iudici talem defectum, sed ipso non obstante fatetur veritatem, potest tunc iudex ex tali confessione procedere, & punire reum, vt colligitur ex *c. 1. de confess. in* 6. & docet Syluest. *inquisit. 1. q. 3. in fine.* D. Anton. 3. *p. tit. 9. c. 7. §. 2.* & Nauarr. *n. 247.*

7 Quarta conclusio. Si iudex per iniustas interrogationes extorqueat crimen rei à testibus, etiam scientibus iniustitiam, & potentibus opponere, non potest ex tali cognitione procedere. Ratio, quia in hoc casu iniuriam intulit ipse iudex reo, nec testes potuerunt cedere iuri alieno, sicut reus proprio. Ita multi docti Magistri, & in hoc casu consentimus cum prima sententia.

8 Quinta conclusio. Si iudex iustè interroget in generali, & testes malè detegant crimen aliquod rei; potest iudex ex tali cognitione procedere. Ratio, quia iudex nullam irrogauit iniuriam. Sic Nauarr. *corol. 62. n. 769.*

9 Sexta conclusio. Si iniustitia non se tenet ex parte iudicis iudicantis, sed ex parte alterius, tunc ex tali cognitione potest iudex procedere: vt si quis nimis extorqueat à Petro, quòd Ioannem occiderit, & testes, quibus conuinci possit, & tandem eum deferat ad iudicium: tunc posset iudex procedere. Ratio, quia in his casibus iudex nullam infert iniuriam; & licèt alij reuelando talia crimina peccauerint, iniustéque egerint, non debet eorum iniquitas nocere iustitiæ, & bono communi, ad quod iam pertinet notum crimen punire. Item, quia si necessarium esset, vt prima manifestatio criminis esset sine iniuria, ad hoc, vt iudices procederent, ferè nulla crimina punirentur. Ita Sotus, Ledesma *vbi suprà*, Henriq. *lib. 6. de pœnit. c. 20. n. 2.* Nauar. *c. inter verba, corol. 62. n. 769.* Sed nota quòd Sotus hanc conclusionem asserit de persona priuata extorquente veritatem. Vnde aliud videtur sentire, quando aliquis iudex extorqueret veritatem: tunc enim videtur sentire, quòd alius iudex ex illa cognitione non posset procedere. Sed Nauarr. & Ledesma absolutè ponunt hanc conclusionem, & sic dicendum est, quòd ille iudex potest procedere ex veritate ab alio iudice iniustè extorta, quia ille, qui procedit, iniustitiam non fecit. Ita nonnulli recentiores Magistri.

10 Vltima conclusio. Si cognitio criminis, qualecũmque sit, ortum habuerit ex confessione sacramentali, vt si sacerdos coram multis detegit confessionem, vel laicus reuelauit peccatum, quod in confessione audiuit, habitum mentitus sacerdotis, ac demum per ora deuenerit ad aures iudicis, si ipsi constiterit via confessionis dimanasse infamiam, non potest vllo modo ex tali cognitione procedere. Ratio, quia fieret sacramento iniuria, & arcerentur homines à confessione. Ita Sotus, & Henriquez *suprà*, addens teneri, facta pro infectis haberi. Idem colligitur ex Nauarr. *c. pen. de pœnitent. dist. 6. num. 43.* Ludouic. Lopez 1. *tomo instruct. noui, cap. 37. paulò post principium. §. hoc secretum*, dicunt enim, eum,

cui

eoi causa detrahendi reuelata est confessio, teneri ad secretum; quia res transit cum suo onere. At Ledesm. *vbi suprà*, videtur tenere oppositum, dicit enim, quòd licèt ex confessionis reuelatione non posset iudex procedere: at si inde oriretur infamia, posset vtique; sed magis placet sententia Soti.

DVBIVM XL.

An quando proceditur via inquisitionis, sit infligenda pœna integra.

1 PRima conclusio. Quando proceditur via inquisitionis secundùm ius canonicum, non est peccator regulariter tota iuris pœna puniendus, sed per iudicis discretionem pœna moderanda est secundùm personæ, & delicti circunstantias. Ratio, quia tunc non est pars, quæ compellat iudicem, & ideo benigniùs debet agere. Item, quia solum est vindicta publica, & non satisfactio priuata. Ita habetur expressè *cap. inquisitionis, de accus.* & docet Sotus *lib. de secrete, membr. 2. quæst. 6. dub. 1. fin.* Syluest. *inquisitio 1. q. vltima*, D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 7. §. 6.* Anton. Gom. *tom. 3. var. resol. c. 1. num. 5 1.* Nauar. *cap. inter verba, corel. 48. n. 5 8 2.*

2 Secunda conclusio. Aliqua tamen sunt delicta, pro quibus eadem, vel ferè eadem pœna est infligenda, ac si procederetur via accusationis, vt in simonia, homicidio, & in alijs, ob quæ incurritur irregularitas, vel priuatio beneficij: priuatur quis beneficio, & incurritur irregularitas, siue per viam accusationis, siue inquisitionis procedatur. Patet ex *d. c. inquisitionis*, Soto, Syluest. D. Anton. *vbi suprà*. Idem dicitur, quando crimina sunt notoria, & etiam quando reus fatetur crimen; tunc enim pœna ordinaria debet puniri. Innocent. *c. qualiter 2. de accusat.* Nauarr. & Anton. Gomez *vbi suprà*.

3 Vltima conclusio. Secundùm ius ciuile, licèt procedatur via inquisitionis, si plenè probetur crimen, infligitur pœna integra, ex *l. 2. C. de abolendis*. Sic plures, quos sequuntur Anton. Gom. & Nauar. *ibi*.

DVBIVM XLI.

Quæ probatio requiratur ad puniendum per viam inquisitionis? Item quæ forma, & solemnitas sit seruanda in via inquisitionis.

1 QVoad primum dico primò, quòd quando proceditur contra laicos, vel clericos sæculares, in causis grauibus, & ad graues pœnas, requiritur legitima probatio necessariò concludens, *l. sciant, C. de probat.* Item etiam quando proceditur contra Religiosos in causis grauibus, & de criminibus notabilibus, requiruntur legitimæ, & exactæ probationes, ex *cap. licet Heli, de simon.*

2 Secundò, quando proceditur contra sæculares in causis leuibus, & modici præiudicij, & quando proceditur contra religiosos ad pœnas, & correctionem, secundùm regulam, quæ similiter leues sunt, non requiritur legitima probatio, sed sufficit infamia orta ex legitimis præsumptionibus, & indicijs. Et potest in similibus casibus procedi de plano sine solemnitate iudicij, *cap. reprehensibilis, de appellat.* Hæc Sylu. *inquisitio 1. q. 10. & inquisitio 2. dict. 7.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 7. §. 7.*

3 Quoad secundùm consule Syluest. *inquisitio 1. q. 9.* & D. Anton. *vbi suprà*, Anton. Gom. *tom. 3. c. 1. n. 50.* vbi optimè docet formam, & solemnitatem obseruandam.

DVBIVM XLII.

An peccata publica sint necessariò publicè punienda.

1 IN hac conclusione certum est, Prælatos teneri peccata publica publicè corripere. Ratio, quia tenentur bono communi consulere, & scandalum populi sedare. Patet 1. ad Tim. 5. *Peccantem coram omnibus argue*, & ex *cap. si peccauerit 2. q. 1. & cap. 1. de pœnit. & remiss.* Ita Sotus *memb. 2. q. 4. concl. 1.* Nauar. *cap. inter verba, corel. 5 6. n. 609. & 610.* Sed nota Sotum asserere intelligi per publica delicta, notoria notorietate facti. Alia autem (inquit) licèt infamia laborent, non sunt continuò publicè corripienda. Sed Nauarr. *corel. 6 2. n. 665.* dicit publica ad hunc effectum esse notoria, vel famosa, & ratio est, quia quando est infamia delicti, generatur scandalum, cui tenentur Prælati occurrere.

At verò dubium est, an personæ priuatæ saltem ex charitate teneantur ad publicam correctionem. Duplex est sententia.

Prima tenet, etiam personas priuatas teneri publicè reprehendere peccantem publicè, & in conspectu populi, vt aliorum scandalo consulant; cum hac tamen moderatione, quòd si peccatum publicè commissum non est immediatè contra diuinum honorem, non tenetur ad id cum notabili damno; si verò sit immediatè contra diuinum honorem, vt blasphemia, quæ grauiter læderet diuinum honorem, vnde adstantes ansam Deum contemnendi sumerent: tunc etiam cum graui damno tenentur publicè reprehendere. Hanc affirmat Sotus *vbi suprà*, & confirmatur ex Conc. Later. sub Leone X. vbi dicitur, quòd audientes blasphemos, tenentur illos grauiter obiurgare, & iudici sæculari, vel Ecclesiastico intra triduum denunciare. Idem docet etiam Sotus *lib. 1. de nat. & grat. cap. 22. vers. dicamus, & lib. 2. de iust. q. 3. art. 10. vers. hoc tamen.*

3 Altera sententia tenet, non esse peccatum mortale in priuatis non corrigere publicè peccatores, vel blasphemos publicos; tum quia aliter scandalo consulere possunt: tum quia correctio, quæ ad commune bonum ordinatur, Prælatorum est, vt docet D. Th. *suprà q. 33. art. 3.* Hanc tenent latiùs probans Nauar. *cerel. 5 6. n. 610.* docet tamen idem Nauar. *sum. Lat. c. 1 2. n. 8 3.* teneri saltem secretè corrigere, licèt non esset spes emendæ, sed de hac re latè dixi *lib. 2. summæ, c. 3 2. n. 46. & 47.*

CAPVT IV.

De Reo.

MVlta, quæ hic dici possent de reo, partim dicta sunt *suprà cap. 3. de inquisitione*, partim *lib. 3. summa, c. 6. & 7.* & alia, quæ ad appellationem pertinent, tractata sunt *hoc eod. lib. 3. c. 1.* vbi latè diximus, quàdo licet reo appellare, & iudici illam admittere; & ad id teneatur; quare solùm hic dicenda restant, quæ sequuntur.

SVMMARIVM.

Dvb. 1. *An reus accusatus possit licitè petere ab accusatore, vt ab accusatione desistat, etiam dato sibi ob hoc pretio.*

2 *An licitum sit appellare ad superiorem, ex quòd habeat contrariam opinionem, vel quia tenere aliquo ductus differet sententiam, vel mitius puniet.*

3 *An reus, contra quem extant legitimæ probationes, possit torqueri, vt si fateatur, negetur ei appellatio.*

4 *An proprium confessus crimen appellare possit.*

5 *De tortura rei.*

6 *Quid requiratur, vt reus possit in carcerem trudi.*

7 *An liceat damnato iustè ad mortem, si possit, fugere, non illata vi custodibus, nec effringendo carceres, vel rumpendo vincula, effugere è carceribus? & similiter an alijs vinctis iuste, qui nec corporali supplicio damnati sunt, liceat fugere.*

8 *An vinctus non damnatus, nec damnandus ad pœnam sanguinis, vel mutilationis, sed aliam punitionem, aut ad debita soluenda, vel pœnam pecuniariam, possit licitè fugere.*

9 *An liceat reo carceres effringere, vel perforare, vincula que disrumpere, vt sic effugiat.*

10 *An licitum sit consulere vinctis, vt fugiant, vel effringant,*

fringant carceres, vel vincula rumpant, & ad id opem praestare.

11 *An Religiosis liceat fugere à carceribus suorum Praelatorum.*

12 *An damnati ad carcerem perpetuum, vel temporalem fugere possint.*

13 *An reus damnatus ad mortem; qui potest è carceribus fugere, teneatur ad id, vel possit in carceribus manere.*

14 *An reo damnato ad mortem famis, liceat abstinere à cibo.*

15 *An licitum sit reo obedire ministris iustitiae, ascendendo locum supplicij, & alia similia faciendo.*

16 *An vinctus, qui promisit, vel iurauit se rediturum ad carcerem, teneatur redire.*

17 *An condemnatus iustè possit iudici, vel ministris iustitiae resistere, & quid de innocente damnato, tamen iuxta allegata & probata.*

18 *An damnatus ad triremes liceat fugere.*

19 *An damnati ad exilium, qui bona anni parte latent intra locum à quo exularunt, peccent mortaliter.*

DVBIVM I.

An reus accusatus possit licitè petere ab accusatore, vt ab accusatione desistat, etiam dato sibi ob hoc pretio.

1 VArij sunt dicendi modi, quidam dicunt accusatorem peccare mortaliter, qui in causa criminali potens legitimas probationes afferre, ab accusatione desistit, quia in rempublicam delinquit, cuius bono expediens est criminum punitio: at in causa ciuili posse liberè desistere; quia ibi tantùm intenditur acquisitio iuris ipsius actoris: at iuri suo quiuis renunciare potest. Ita D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 9. §. 5.

2 Alij absolutè dicunt, peccare accusatorem desistentem ab accusatione, & ex consequenti dantem aliquid ei, vt desistat. Ita D. Thom. *sup. q.* 68. *art.* 3. *corp. & ad* 3. Tabien. *verbo accusatio, n.* 7. *& verbo transactio, num.* 2. Armil. *verbo accusatio, n.* 12.

3 Hoc etiam dubium latè tractant Syluest. *verbo accusatio, q.* 11. & Nauar. *c.* 25. *n.* 31. & 32. vbi latè tractant, in quibus causis possit desistere.

Sed breuiter, quod ad praesens attinet, sit

4 Prima conclusio. Tunc tantùm peccatum est ab accusatione desistere. & ex consequenti hoc petere ab accusatore, quando accusatio erat de crimine reipublicae pernitioso, quod tenebatur accusare. Ratio, quia cùm tale crimen probare possit, & accusare teneatur, non potest liberè ab accusatione desistere, tenetur enim bono communi consulere. Ita Sotus *lib. de sigillo, memb.* 2. *q.* 5. *concl.* 5. *& lib.* 5. *de iust. q.* 5. *art.* 3. *ad* 2. & sic explicat D. Thomam, idem Sotus *memb.* 2. *q.* 7. *fine.*

5 Secunda conclusio. Si accusator accuset in causa propria, tunc absque vlla culpa potest ab accusatione desistere, & reus potest id ab ipso petere, etiam pretio ad id oblato. Ita Sotus *vbi supra*, & patet ex praxi recepta. Ratio, quia vnicuique liberum est iuri suo cedere, ac propriam iniuriam remittere; & hoc est pretio aestimabile.

6 Tertia conclusio. Supremus Princeps potest iusta de causa, & modò citra scandalum fiat, vel à principio abolere accusationem, vel impedire accusatorem, ne illam prosequatur, siue accusatio sit de iniuria publica, siue priuata, dummodo alia via restituantur damna, v.g. si qui petitur damnandus morte, si sit valdè necessarius Reipublicae: patet, quia talis Princeps potest in lege dispensare, & expedit tunc bono communi, vt dispenset. Ita Sotus *d. concl.* 5. Caiet. 2. 2. *q.* 68. *circa art.* 3. & vterque addit, hoc non posse iudicem inferiorem, nisi iuxta Caietanum ex epiikeia, vbi ad Principem non esset recursus.

DVBIVM II.

An licitum sit appellare ad superiorem, eo quod habeat contrariam opinionem, vel quia fauore aliquo ductus differet sententiam, vel mitius puniet.

1 SIt prima conclusio. Quando sententia inferioris iudicis dubitatur an sit iusta, vel an sit lata secundùm probabiliorem sententiam, licèt appellare spe obtinendae aequioris sententiae. Ratio, quia finis tunc licitus est, & sententia non est clara, nec certum, quòd iusta sit. Ita Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 9. *art.* 3. *vers. sed & circa*, & quidam recentiores docti.

2 Secunda conclusio. Quando reus certò cognoscit iustè esse condemnatum, & secundùm probabiliorem sententiam, non licet appellare. Ratio, quia fit iniuria iudici iustè condemnanti, & absque causa eius differtur sententia, & reipublicae, ad quam maximè spectat puniri delicta. Sotus *ibi*, dicens esse peccatum suo genere mortale. Corduba *q.* 69. & multi iuniores Magistri. Imò talis tenetur restituere omnia damna, Nauar. *ibi*, & praefati Magistri. Et quòd sit peccatum mortale appellare non ex confidentia causae iustae, sed ad differendum sententiae exequutionem, docent D. Ant. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. §. 6. *fine*, Nauar. *c.* 25. *n.* 49. Angel. *verb. appellatio, n.* 15. Alcozer. *in summa, c.* 26. *vers. el actor.* Cordub. *supra*, & alij. Dicunt tamen quidam recentiores docti, intelligi in ciuilibus, nam in criminalibus appellare cum spe alicuius remissionis poenae, maximè ad arbitrium sui Aduocati, non statim est damnandum ad mortale. Dicunt etiam alij iuniores Magistri, quòd licèt appellare non liceat vbi sententia est iusta: at supplicare ad eundem iudicem in supremis tribunalibus fas est, vt temperet rigorem, & placet vtraque limitatio.

DVBIVM III.

An reus, contra quem extant legitima probationes, possit torqueri, vt si fateatur, negetur ei appellatio.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit id licere. Ratio, quia aliàs sequeretur graue reipublicae damnum, si hac via non tollerentur occasiones iniustè appellandi. Hanc tenent Bald. Alex. Immula, quos refert Anton. Gom. & Nauar. *vbi inf.* & hanc sententiam tribuit Nauar. Magistro Soto *lib. de secreto, memb.* 2. *q.* 7. sed non dicit eam expressè, sed tantùm *ibi vers. & postremò*, conuictum per legitima testimonia, non posse criminaliter damnari, donec confiteatur. Vnde apertè sequitur posse secundùm ipsum torqueri, vt confiteatur, vt vel sic damnari possit. Greg. Lop. *l.* 10. *vers. ficieren, tit.* 9. *p.* 2. dicit fortè illam legem fauere huic sententiae: sed nil definit ipse.

2 Secunda sententia tenet, id non licere. Ratio, quia tortura inuenta est in defectum probationũ. Item, quia ius illi concedit in eo casu appellationem: ergo iniustè iudex hac via vtitur, vt illi appellationem neget. Item, quia expressè cauetur in iura, ne tortura adhibeatur, nisi quando legitimis probationibus veritas constare non potest, *l. edictum, vers.* 1. *ff. de q. & l.* 1. *in fine, eod. tit. & l. quoties, C. de quaest.* Ita tenent Curtius, Angel. Ioan. Igneus Ariminensis, Andreas Isernia, Hippolytus, Ludou. Carer. quos refert, & sequitur Cou. *lib. pract. c.* 23. *n.* 5. dicens esse falsam, & manifestè iniquàm sententiam oppositam. Item tenent plures, quos referunt, & sequũtur dicentes esse communem sententiam, Anton. Gom. *tom.* 3. *var. c.* 13. *n.* 20. *per totum*, & maximè *in fine illius numeri*, & Nau. *c. inter verba, corol.* 64. *à n.* 771. *vsq; ad* 774. Iulius Clar. *lib.* 5. *recept. sentens.* §. *fin. q.* 64. Sit

3 Prima conclusio. Conuictus testibus potest optimè torqueri ad detegendos socios criminis in casibus, quibus potest quis interrogari de socijs. Conclusio est certissima. Ita Iulius Clarus, & Couar. 59. *vbi supra.*

4 Se

4 Secunda concluſio. Reus conuictus, ſi torqueatur, tenetur ſub culpa mortali reſpondere veritatem. Ratio, nam etſi iniquè torqueatur, at iuſtè interrogatur. Ita dicens eſſe concluſionem certiſſimam, Couar. *vbi ſuprà*, Salzedo *pract. crimin. cap.* 116. & aliqui recentiores Magiſtri.

5 Tertia concluſio. Nullo modo licitum eſt iudici torquere reum conuictum hac ſola de cauſa, vt ſi confiteatur, appellationis auxilium auferat. Ita Doctores ſecundæ ſententiæ, & patet ex fundamento eius.

6 Quarta concluſio. Si reus ſic conuictus confiteatur crimen tormento, talis confeſſio eſt nulla, licèt poſtea eam ratificet; quare ea non obſtante poteſt appellare. Ratio, quia confeſſio talis eſt per iniuriam extorta, & ex his, quæ ipſe iudex per iniuſtitiam extorſit, procedere nequit. Anton. Gom. *vbi ſuprà, & eod. cap. num.* 25. *verſ. quintò infero*, & plures alij, vt habes *ſupra cap.* 3. *de inquiſitione, dub.* 13.

7 Quinta concluſio. Licèt quidam, quos referunt Couar. & Anton. Gom. cenſeant, quòd ſi reus conuictus torqueatur, & neget delictum in tormento, ſit abſoluendus, quia probationes, quæ contra eum extabant, eneruantur, & eliduntur; at probabilius eſt non amittere vim probationis; tum quia vtile non vitiatur per inutile, *l.* 1. *§. ſed mihi, ff. de verb. oblig.* Item, quia aliàs in poteſtate iudicis ignorantis eſſet reum culpabilem à legis pœna liberare, & ſic reſpublica detrimentum pateretur. Ita Cou. *d. n.* 5. *in fine primæ concluſionis*, Ant. Gom. *d. n.* 20. *verſ. ſed aduertẽdum*, Olan. *in concordia iuris, lit. T. verbo tortura, n.* 29. Auendaño *in Dictionario, lit. T. verbo tortura, concl.* 12. Greg. Lop. *l.* 26. *tit.* 1. *p.* 7. *verſ. ni las.*

8 Vltima concluſio. In aliquo caſu poſſet prior ſententia *ſuprà* poſita admitti, ſcilicet quoties iudex ex circonſtantiis viderit reum ita conuictum eſſe, vt reipublicæ expediat ſtatim non admiſſa appellatione publicè puniri, & ipſum iniquè, ac per calumniam nolle confiteri veritatem, vt appellatione propoſita differat iuſtam criminis punitionem: tunc licitè poteſt eum torquere, vt ſic confiteatur ſcelus, & negata ſibi appellatione damnetur. Ita Nauar. *d. num.* 774. & videtur approbare Couar. *vbi ſuprà*, & multi docti Magiſtri intelligendo, quando aliàs ſententia erat iuſtiſſima, & non habebant cauſam appellandi.

DVBIVM IV.

An proprium confeſſus crimen appellare poſſit.

1 CErtum eſt conuictum teſtibus ſimul, & confeſſum non poſſe appellare, tam in ciuilibus, quàm in criminalibus; quare audiendum non eſſe à iudice ſententiam pronunciante, nec ab eo, ad quem appellat, *l.* 2. *C. quorum appell. non recip.* & *ibi* omnes, teſte Couar. *lib. pract. c.* 23. *num.* 5. *initio concl. primæ.* vbi alios refert per hoc, & idem tenet ipſe *ibi*, & *in fine illius concluſionis*, aſſerit Decium hoc limitare, niſi conuictus, & confeſſus aliquam cauſam exponat appellationis, vt confeſſionem fuiſſe factam ex errore, vel teſtes falſum depoſuiſſe, ſed Couar. dicit hanc limitationem non eſſe vero conſonam. Sit

2 Prima concluſio. Confeſſus tantùm, etiam ſi teſtibus conuictus non ſit, nec in ciuilibus, nec in criminalibus regulariter ad appellandum admittitur, *c. cum ſpeciali, §. porro, de appell.* & *c. Romana, §. ſin autem, de appell. in* 6. & tenent plures, quos refert & ſequitur, Couar. *d. n.* 5. *concl.* 2. dicens ſecundùm omnes iſtos eſſe hoc intelligendum, niſi confeſſus exponat cauſam expreſſam, qua appellationem iuſtificet, tunc enim admittẽda eſt.

3 Nota circa hoc vſum forenſem apud Hiſpanos, & ferè toto orbe Chriſtiano hactenus obtinuiſſe, vt in criminalibus, quoties corporalis pœna infligenda, appellatio non admittatur ad executionem pœnæ impediendam, ſiue quis damnetur ex propria confeſſione, ſiue teſtibus tantùm fuerit conuictus. Ita refert Couar. *ibi*, dicens ſe non poſſe probare hunc vſum, nec iure probari poſſe.

4 Secunda concluſio. Aliqua ſunt crimina, in quibus appellatio non eſt admittenda, ſiue quis fuerit tantùm profeſſus, ſiue conuictus tantùm, quæ referuntur *l.* 2. *C. quorum appellatio non recip.* & *l.* 16. *tit.* 23. *p.* 3. ita Cou. *vbi ſuprà*, addens in omni cauſa eum, qui ex confeſſione damnatus fuerit, etiamſi non audiatur appellans à iudice inferiori, audiendum tamen eſſe à iudice ſuperiori, ad quem appellauit. Ita etiam tenent plures, quos refert *ibi* Couar.

DVBIVM V.

De tortura rei.

1 LAtè de hac re *ſuprà cap.* 3. *de inquiſit. dub.* 16. egimus, nunc hic duo diſputanda ſuperſunt.

Alterum eſt, an in eo caſu, quo noua non ſuperuenerunt indicia (tunc enim certum eſt poſſe repeti torturam, vt *ibi* dixi) verùm indicia priora, ex quibus tortus eſt, erant grauiſſima, & vrgentia, an poſſit iterũ torqueri. Communis ſententia docet non poſſe, pro qua plures refert Anton. Gom. *tomo* 3. *variar. c.* 13. *n.* 26. Idem cum communi ſentit Sarmiento *l.* 1. *ſelect. c.* 1. *n.* 2. At Anton. Gom. cum Bart. & Saliz. tenet poſſe iterum torqueri; ſed communis ſententia amplectenda eſt.

2 Alterum eſt, an reus, qui in tormento faſſus eſt delictum, & poſtea ductus ad ratificandum, negat, poſſit iterum torqueri. Reſpondetur affirmatiuè: tum quia indicia non videntur purgata, nec ſublata ratione negationis ſubſequutæ; tum, quia ſi iſto caſu tortura non poſſet repeti, materia torturæ eſſe fruſtrà, quia ſciens non poſſe iterum torqueri, ſemper negaret poſt torturam, & nunquam ratificaret. Ita tenent plures, quos refert, & ſequitur Anton. Gomez *ibi*, & idem diſponit *l.* 4 *fine, tit.* 30. *part.* 7.

3 Sed quid ſi iſte reus iterum tortus confiteatur delictum, & poſtea ductus ad ratificandum neget, an poſſit iterum torqueri. Ant. Gomez *vbi ſuprà n.* 27. dicit non poſſe vltra tertiam vicem torqueri, ne fortè tormentis reus perimatur. Facit pro hac re Simanc. *lib. inſt. tit.* 65. *n.* 75. & 76. vbi cum aliquibus docet plus, quam bis torqueri poſſe neminem. Et hæc ſententia eſt verior.

DVBIVM VI.

Quid requiratur, vt reus poſſit in carcerem trudi.

1 NOta primò, requiri, vt verè, & realiter conſtet delictum, vt homicidium, eſſe commiſſum. Quare dum denunciatur delictum, vel accuſatur, iudex perſonaliter eſt iturus, vel ſaltem miſſurus officialem ſuum cum tabellione publico, vt conſtet delictum eſſe commiſſum. Ita Anton. Gomez *tomo* 3. *var. c.* 9. *n.* 1. referens plures auctores, & textus.

2 Secundò poſtquam conſtiterit delictum eſſe commiſſum, recepturus eſt iudex ſummariam informationẽ, qua per depoſitionem teſtium probetur, quòd iſte commiſerit delictum. Quare ſummaria delicti informatio neceſſe eſt, vt præcedat capturam. Ita Ant. Gom. *ibi*, plures referens textus & Doctores, Bern. Diaz *pract. crim. c.* 120. Simanc. *lib. inſt.* 17. *n.* 1. Greg. Lop. *partit.* 7. *tit.* 29. *l.* 1. *verſ. luego*, & in tali ſummaria informatione non debet reus citari, quia inſtrueretur, vt fugeret. Ita Ant. Gom. Greg. Lop. *ibi*, & docent *p.* 7. *tit.* 29. *per totum.*

3 Tertiò nota, quid ſit iſta ſummaria informatio, vt reus poſſet capi; dicitur enim ſummaria, quia ad illam faciendam ſufficit vnus teſtis, licèt aliàs inhabilis, vt minor, ſeruus, conſanguineus, &c. infamis, non tamen ſufficeret ipſa pars offenſa, quia in cauſa propria nemo eſt idoneus teſtis, *l. vnica, C. ne quis in ſua cauſa.* Ita Anton. Gomez *d. n.* 1. vbi limitat hoc, niſi pars offenſa hoc dixerit in mortis articulo; tunc enim ſufficit eius dictũ ad capturam. Hoc idem aſſerit ipſemet Anton. Gomez

eodem tom. 3.*c.* 13.*num.* 16. vbi addit latissimè probans, & plures referens, talem cōfessiooem defuncti non sufficere ad torturam, licèt defuoctus esset vir booæ opinionis, & famæ, & ille, contra quem fit confessio, sit vilissimus, & infamis, *l. si quis in gram.* §. *si quis moriens, ff. ad Silan.* qoæ lex hoc expresse probat, quamuis Angel. de Perus. & Hippolytus, quos *ibi* refert. dicant sufficere talem defuncti confessiooem ad torturam, quando defunctus erat bonæ conditionis. & famæ, & delictum per alios verisimiliter probari nequit; sed hoc reprobat Aot. Gomez *d. n.* 16.

4 Quartò oota, qoòd licèt regulariter sat sit summaria informatio ad capturam: at in criminibus, propter quæ si quis coniiciatur in carcerem, grauis sequitur ipsius infamia, vt crimine hæresis, ooo id sat est ad capturam, sed oportet sufficiens ad eam rem probatio antecedat. Simancas *vbi suprà, n.* 1. *&* 2. latè probans, ac plures referens. Nota tamen aliquos dicere, quòd si captura à principio fuit illicita, si postea appareat delictum aliud, oeqnit pro illo retineri. Sic Salzedo *pract. crim. c.* 120. *lit. A*, & refert Bart. & alios. Sed contrarium est verius. Sic Greg. Lop. *p.* 7. *tit.* 29. *l.* 1. *vers. luego*, Sozinus *consil.* 113. *fine*. agit in diuerso casu Lopez ab eo, quem tractat Salzedo, & ita vtraque sententia videtur vera. Consule Bartolum. Qua verò maturitate sit facieoda informatio, quando Clerici capiuntur, vide *infra*. vbi de ordine procedendi contra regularem *dub.* 2.

5 Vltimò nota ex Anton. Gomez *tom.* 3. *variar. cap.* 9. *num.* 3. vbi plures & leges, & auctores ad hoc refert, quòd regulariter nemo possit capere delinquētem propria auctoritate, nisi iudex vel alius de mandato eius, at si reperiatur delinqueus in flagranti delicto, potest ipsum capere quiuis officialis, & ducere ipsum ad iudicem: imò & pars offensa, & ille cuios interest, imò qoilibet priuatus de populo. Hoc autem limitat Florianus *de delicto publico*, quòd accusare potest quilibet priuatus, iuxta *suprà* dicta *c.* 1. vbi de accusatione; non autem in delicto priuato, quia cùm personæ priuatæ non liceat accusare de hoc delicto: ergo à fortiori, nec capere propter illod. Sed Ant. Gomez defendit etiam procedere in delictis priuatis. At verior est sententia Floriani. Suot etiam (vt notat *ibi* Ant. Gomez) quædam delicta specialia, in quibus quilibet priuatus potest capere delinquentem, licèt non sit in flagranti delicto, debet tamen iodici illum præseotare infra 20. horas, quæ delicta numerantur *l.* 2. *tit.* 29. *p.* 7.

DVBIVM VII.

An liceat damnato iustè ad mortem, si possit, fugere, non illata vi custodibus, nec effringendo carceres, vel rumpendo vincula, effugere è carceribus; & similiter in alijs vinctis iustè, qui nec morte, nec corporali supplicio damnati sunt, liceat fugere.

1 Circa primum duplex est sententia.

Prima teoet non posse fugere, tum qoia graois iactura sequetur custodibus carceris; tum quia ad mortem damnati, ex consequenti ad carceres damnati sunt; at damnati ad carceres nequeunt fugere: ergo. Ita tenent Panorm. *cap.* 1. *de testibus cogend. num.* 3. Bart. *l. relegati, ff. de interdict. & relegat.*

2 Secunda sententia tenet, talem damnatum posse fugere, si absque vi illata custodibus possit. Ratio, qnia iste non damnatur ad manendum in carcere, nec ad agendum aliqoid ex quo mors ei subsequatur, sed tantùm ad patienter sustinendam mortem sibi illatam *l.* 1. *ff. de bon. eorum, qui sibi mort.* Item, quia licèt inde sequatur damnum custodibos, id non imputatur reo fugienti, cùm operam rei licitæ dederit, & hoc damnum per accidens sequatur, & hæc senteotia tanquam certa tenenda est; & opposita vt omoino improbabilis reiicienda. Ita tenet D. Thomas 1. 2. *q.* 69. *art.* 4. *ad* 2. Caiet. *ibi dubit. prima*, Cou. *lib.* 1. *var. c.* 2. *n.* 10. *&* 11. Anchar. & Immol. *Clement. pastoralis, de re iudic.* Driedo *de lib. Christ. pag.* 226. Archid. *cap. cùm homo* 23. *q.* 5. Maior. 4. *dist.* 15. *quæst.* 22. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. Simancas *lib. instit. tit.* 16. *n.* 26. Almainus *tract. de suprema potest. laica, q.* 3. *c.* 1. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 19. §. 6. Viguer. *lib. instit. cap.* 5. §. 2. *vers.* 6. Alcozer *summa, cap.* 26. *fine*, Syluest. *verb. fugere, num.* 1. Rosella *ibi n.* 1. Tabien. *verbo accusatio, num.* 10. Armil. *verbo carcer, num.* 3. *& verbo accusatio, num.* 15. Nauar. *cap.* 25. *num.* 38. *& c.* 17. *num.* 101. Cordub. *summa q.* 195.

3 Hinc infertur, minus benè sensisse quos asserentes, damnatum ad mortem, vel mutilationem pro peccato occulto, non peccare, si fugiat è carceribus; si verò pro peccato manifesto, peccare, non tameo teneri redire ad carceres. Ita tenet Anton. de Butrio, quem refert, ac sequitur Angel. *verbo fugere, n.* 1. Sed hanc limitationem reprcheodunt Syluest. Rosel. Tabien. *vbi suprà*, Nauar. *cap.* 17. *num.* 102.

4 Secundò infertur, minus benè sensisse Maiorem *vbi suprà*, dicentem, non licere capto iustè fugere, etiam ad mortis periculum euadendum, vbi ex ea fuga costodi sequeretur præiudicium aliquod, vt quòd iudex eum puoiret pro neglecta carceris custodia; sed fallitur, vt patet ex ratione posita, & ita eum reprobant Couar. *vbi suprà, n.* 11. Sotus *vbi supra, vers. at verò*, Caiet. *vbi suprà*, Driedus *supra fol.* 227. Nauar. *vbi suprà*, dicentes talem non teneri restituere damnum inde sequutum custodi carceris, quia iure suo vtitur, & sibi imputet custos, quòd negligenter carcerem custodierit.

5 Tertiò nota, quòd licèt iudex præcipiat reo damnato ad mortem, ne è carceribus fugiat, potest adhuc fugere. Ratio, quia iudex non habet potestatem præcipiendi reis, vt mortem expectent, si effugere queant, sed tantùm, vt mortem sibi illatam patienter sustineant. Ita Syloest. *verb. fugere, n.* 1. Viguer. *vbi suprà*, immò optimè Sot. *vbi suprà, vers. an vero*, defendit ferri ooo posse leges, sed esse iniustas, quæ decernerent, damnatum ad mortem damnari simol, vt in carcere maneat, licet fugiendi copiam habeat; qoia non potest qois beneficio fugiendi priuari, quando ad supplicium destinatur corporale, licèt contrarium teneat Caiet. *vbi suprà ad* 2. *dubit.* vbi sustinet, quòd si iuris ordo haberet, vt damnatus ad mortem, censeretur damnatus ad carcerem, non posset sic damnatus fugere. Cum Soto tenet Castrus *lib.* 2. *de lege pœnal. cap.* 3. *corol.* 3.

6 Vltimò infertur eum, qui quæritur, vt iustè in carcerem trudatur, licitè fugere posse; at non posse vim inferre iustitiæ ministris dum ipsum capere volunt: patet, quia iustè captos fugere potest, at non vim inferre custodibus; quia ex parte ipsorum bellum est iustum: ergo. Ita Syluest. *verb. fugere, n.* 1. Angel. *ibi n.* 2. Nauar. *c.* 25. *n.* 38. Nota tamen cum Soto *vbi suprà*, *vers. quòd si vrgentius*, quòd is, qoi costodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret, vim faceret, non tamen si eum, dum se teneret, post se fugiens traheret.

DVBIVM VIII.

An vinctus non damnatus, nec damnandus ad pœnam sanguinis, vel mutilationis, sed aliam punitionem, aut ad debita soluenda, vel pœnam pecuniariam, possit licitè fugere.

1 Duplex est sententia.

Prima tenet non posse. Ratio, qoia id peculiare ius est damnandi pœna sanguinis, vt vitam vel membrum tueatur. Ita Armil. *verb. accusatio, n.* 1 *& verb. carcer, n.* 3. Tabien. *verb. accusatio, n.* 16. Ant. à Butrio, quem refert, ac sequitur Syluest. *verb. fugere, n.* 1. Ang. & Rosel. *eod. n.* 1.

2 Secunda sententia tenet oppositum. Sit

3 Prima conclusio. Vinctus propter crimen, ob quod damnandos est, vel iam est damnatus ad quoduis supplicium corporale, vt verbera, &c. fugere potest. Patet, quia io his tantùm damnatur quis, vt patiatur. Ita

Caiet

Caiet. 2.2. *quæst.* 69. *art.* 4. *ad* 2. *dubitationem, fine.* Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. an verò.* Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. fol.* 226. Nauar. c. 25. *n.* 38.

4 Secunda conclusio. Etiam quando reus non est damnandus ad pœnam corporalem, sed ad debita soluenda, vel est damnatus ad pœnam pecuniariam, probabilius est, quòd possit fugere cum animo soluendi debita cùm primùm possit, & satisfaciendi fideiussoribus omne damnum subsequutum. Ratio, quia ius habet propriam libertatem consequendi, & damna creditoribus illata, vel fideiussoribus compensare vult, vbi primùm potuerit. Nauarr. *vbi supra.*

DVBIVM IX.

An liceat reo carceres effringere, vel perforare, vinculáque disrumpere, vt sic effugiat.

1 RAtio dubitandi est, quia infert reipublicæ damnum, & etiam aliis, quia vincti ob æs alienum, quod debent, fugient. Item, quia carcerum effractoribus pœna mortis iure taxata est, quam non nisi pro grauissimo crimine licet inferre. Ita tenent Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *n.* 14. Syluest. *verb. fugere, n.* 1. & *verb. accusatio, n.* 16. Henric. Gand. *quodlib.* 9. *art.* 2. Maior. 4. *dist.* 15. *quæst.* 22. Almainus *tractat. de suprema potest. laica, q.* 3. *cap.* 1. Simanc. *lib. inst. tit.* 16. *n.* 27. & 28. Additque Cou. sic effringentem fores teneri restituere damnum, quod dedit, scilicet pretium vinculorum, vel carceris rupti. Item damnum quod intulit reipublicæ, vel priuatis ex ea effractione, cum alij pro criminibus, aut ære alieno capti fuerint.

2 Secunda sententia tenet licere carceres effringere, & vincula rumpere. Ratio, quia cuicunque fugere licet, licet etiam se ab impedimentis citra violentiam expedire: at violentia non dicitur inferri in animatis, imò nec brutis, quæ nec dominium, nec ius propriè dicuntur habere; sicut qui auctoritate iudicis leonibus esset traditus; non dicerent vim iudici inferre, si leones interimeret, vt se tueretur. Ita tenent Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. quòd si vrgentius,* Caiet. 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. *ad* 3. & 4. *dubit.* Cord. *summ. q.* 199. Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. fol.* 226. Viguer. *lib. institu. c.* 5. §. 2. *vers.* 6. Arm. *verbo carcer. n.* 3. Alcozer. *summa c.* 26. *fine,* Nauarr. *c.* 25. *n.* 38. & *cap.* 17. *n.* 102. Idem tenent multi docti iuniores. Et hæc est probabilior sententia. Vnde ad argumentum potissimum oppositæ sententiæ, scilicet istum damnari pœna mortis, respondetur, vel leges præsumere vim illatam iustitiæ ministris, vel sequutam sententiam dicentem, non licere effringere carceres, quæ probabilis est.

3 Nota tamen, quòd ille, qui sic egreditur, tenetur de damno dato directè, scilicet, soluere pretium vinculorũ, quę rupit, vel parietis, quem fodit; sicut ille, qui fugiens inimicũ transit per sata aliena, licèt non peccet, tenetur tamen ratione rei acceptæ de damno satis illato, ita in præsentiarum. Sic Viguer. *vbi sup.* & Sotus *sup. vers. sed arguis.* De damno verò sequuto indirectè, scilicet si puniantur custodes, vel fugiant alij vincti, & ære alieno grauati, nõ tenetur. Ratio, quia causa indirecta, & per accidens nõ est causa culpabilis & obnoxia restitutioni, nisi quando potest, & tenetur vitare damnum; iste verò non tenetur vitare damnum alienum cum tanto damno suo. Ita Sotus, & multi valdè docti recentiores Magistri.

DVBIVM X.

An sit licitum consulere vinctis, vt fugiant, vel effringant carceres, vel vincula rumpant, & ad id opem præstare.

1 IN hac re duo sunt certa.

Alterum est licere consulere vinctis ob aliquod delictum, vel auxilium præstare sine violentia aliqua, & sine ordine ad violentiam, vt fugiant: licere (inquam) illis, qui ministri iustitiæ non sunt, his enim non licet, quia ex officio incumbit ipsis iuuare ad retentionem, & punitionem rei. Ratio, quia quod licet alteri facere, licèt etiam ipsi consulere, nisi officij munus obstet. Ita Syluest. *verbo fugere, n.* 1. Angel. *ibi n.* 1. Tabien. *verbo accusatio, n.* 10. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. sed arguis.* Caiet. 2. 2. *q.* 69. *art.* 4. *ad* 5. *dubitationem.* Driedus *lib.* 1. *de liber. Christ. fol.* 226. Arml. *verbo carcer, n.* 3. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 2. *n.* 14. Nauarr. *cap.* 25. *n.* 38. & *c.* 17. *n.* 103. Corduba *summa, q.* 195.

2 Nota tamen, quòd licèt hoc de se sit licitum: at propter aliquam circunstantiam potest esse illicitum, scilicet, si inde sequatur scandalum aliis, vel quòd vinctus manebit in peccatis, & non corrigetur, vel quia alij audaciam sument ad similia delicta perpetranda. Ita nonnulli docti recentiores, & colligitur ex Nauar. *d. n.* 103. vbi dicens licere auxilium præstare ad fugiendum, limitat, si spes sit reum absque pœna vlla corporali corrigendum. Quare ad hoc quòd tale opus, vel consilium ab omni peccato excusetur, debent cessare similia inconuenientia, & debet fieri aliquo bono fine, scilicet compassionis, vel charitatis, vel alterius virtutis. Ita Syluest. Angel. Tabien.

3 Alterum est non licere aliis carceres perforare, vel vincula rumpere. Patet, quia si domum priuatam non licèt alicui perforare: ergo à fortiori nec domum publicam, scilicet carceres. Item, quia hoc ius, est peculiare ipsius rei. Ita Caietan. Sotus, Driedus, Nauarra *vbi suprà.*

4 At difficultas est, an liceat iis, qui ministri iustitiæ non sunt, ministrare talibus vinctis limam, malleum, & alia instrumenta, quibus ipsi vincti possint rumpere vincula, vel carceres? Duplex est sententia.

Prima tenet, id non licere. Ratio, quia sternere, & parare viam ad fugam est ius peculiare ipsius vincti. Præterea rumpere esset aliis illicitum; ergo ad id cooperari ministrando instrumenta. Ita Sotus *vbi suprà,* & Nauar. *cap.* 35. *n.* 38. putat hanc in rigore veriorem.

5 Secunda sententia tenet id licere. Ratio, quia id non est rumpere, quod est aliis illicitum, sed est dare mediũ ad faciendum rem licitam, & illi, cui est licita. Ita Caiet. & Arml. *vbi suprà,* & apertè innuit Driedus *vbi suprà,* & tenent multi iuniores Magistri, quorum aliqui dicunt, quòd tenerentur restituere damnum, quando reus non restituit. Quare hæc sententia est amplectenda.

6 Sed quid dicendum de vinctis non propter aliquod delictum.

Sit conclusio. Quando victus est obligatus ad debita ciuilia, propter quæ soluenda detinetur in carcere, si ex fuga sequatur, quòd talia debita non solueret, tunc non licet dare illi cõsilium, vel auxilium, vt fugiat: & qui fugæ causa esset, teneretur creditori resarcire damnũ. Ratio, quia creditor habet ius recuperãdi bona sua hac via, & sic, qui eum impedit, violat iustitiam commutatiuam, facitque illi iniuriam. Item, quia si quis propter metũ, & coactionem iustè illatã vellet restituere & alius doceret ipsum modum, quo excusaretur à debita restitutione, teneretur ipse restituere: ergo similiter consulens fugam propter quam vinctus excusatur à debita restitutione, tenetur restituere. Quando verò non excusatur à restitutione propter fugam, quia non habet vnde soluat, nec alium, qui pro ipso soluat, vel quia extra carcerem etiam soluet, non est peccatum iuuare ad fugam. Ita Nau. *c.* 17. *n.* 101. Idem Platea, quem refert, ac sequitur Angel. *restitutio* 1. *verbo fugere.* Perez *lib.* 8. *ordinam. t.* 17. *f.* 345. *versic. fuerant.* Idem quidam recẽtiores Magistri, qui in suis scriptis notarunt, idem esse dicendum de aliis obligationibus, ad quas ex iustitia tenetur vinctus, vt si teneatur ad seruitium alicui domino, vel fideiussoribus, ad seruãdos eos indẽnes, si ex fuga sequatur iniustitia, & læsio cõtra has personas: tũc videtur nõ esse licitũ cõsulere fugam, nisi alia via prouideatur, quomodo illis satisfiat.

DVBIVM XI.

An religiosis liceat fugere à carceribus suorum Prælatorum.

1 SIt conclusio. Religiosi, qui iustè capti sunt, & in carcere, vel custodia suorum Prælatorum detenti, fugere non possunt, nec à talibus locis sibi præfixis exire. Ratio, quia per Religionis vota priuarunt se naturali libertate, quam habebant fugiendi, & se obligarunt in castris ad voluntatem suorum Prælatorum manere. Ita Armilla *verbo accusatio, n.* 19. Caietan. 2. 2. q. 96. *art.* 4. *ad* 2. *dubitat. fine.* Salzedo *pract. crimin. c.* 137. *lit. B.* Nauarr. *cap. statuimus, n.* 63. limitant Nauarr. & Salzedo, cùm licèt pœna carceris iusta sit, at modus exequendi est valdè iniustus, & à charitate Christiana valde alienus, & *ibi* proponunt exempla.

DVBIVM XII.

An damnati ad carcerem perpetuum, vel temporalem, fugere possint.

1 ALiqui dixerunt posse, quia ea pœna iniusta est. Ita Angel. *in eos, de custodia reorum.* Paris à puteo *de syndicatu, c. qualiter autem, fol.* 31. Nihilominus tenendum est talem non posse fugere; quia vnusquisque tenetur sententiæ iustæ parere, & quando illa sententia non requirit alterius executionem, per se, & sine executione, & coactione alterius tenetur obedire. Quare cùm pœna carceris, sicut & pœna exilij, alterius executionem non poscat, tenetur per se obedire, & sic fugere non potest. Ita Couarr. *lib.* 1. *var. cap.* 2. *n.* 14. Driedus *lib. primo de libert. Christ. c.* 15. *fol.* 127. Salzedo *practica crim. cap.* 137. *lit. B.* Nauarr. *cap. statuimus, n.* 63. Armil. *verb. accusatio, num.* 16. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. superest autem, & vers. an vero.* Caiet. 2. 2. *quæst.* 69. *art.* 4. *ad* 2. *dubitat.* Vasquez 1. 2. q. 96. *art.* 5. *disp.* 174. *cap.* 1. *num.* 10. Manuel *de ordin. iudiciorum, cap.* 14. *num.* 3. Saïrus 2. *tom. casuum, lib.* 12. *c.* 18. *num.* 8. & ratio oppositæ sententiæ falsum assumit; quia tam secundùm ius canonicum, quàm ciuile licet ad carceres damnare. Ita Couarr. *vbi supra*, & Syluest. *hæresis* 2. §. 9.

2 Nota esse satis probabile, quòd quando carcer est perpetuus, & strictus, non qualem habent condemnati à sancto Inquisitionis officio ad carcerem perpetuum, ita vt per totam ciuitatem deambulare possint, possunt fugere, quia est dura seruitus, sicut *infra dub.* 18. dicam de damnatis ad triremes, vt seruus potest fugere. Ita multi docti iuniores Magistri, & Nauarr. Salzedo *vbi supra*, dicunt clericum damnatum ad seruiendum perpetuò hospitali, non posse fugere, nisi remittatur sibi hæc pœna ab ordinario.

DVBIVM XIII.

An reus damnatus ad mortem, qui potest è carceribus fugere, teneatur ad id, vel possit in carceribus manere.

1 QVoad iustè damnatum duplex est sententia. Prima dicit peccare ni fugiat data sibi opportunitate, nisi tam graue scandalum, vel alia tam grauis necessitas offeretur, vt pro illa vitanda teneretur, vel saltem licitè posset homo mortem subire. Ratio, quia quisque homo tenetur propriam conseruare vitam, nec illam licitè potest periculo exponere, nisi ex grauissima causa. Ita Castrus *lib.* 2. *de lege pœnali, cap.* 3. *corol.* 3. & quantum ad id, quòd talis peccet, nisi fugiat, tenet Victoria *relect. de homicid. num.* 29. & fauet D. Thom. 2. 2. q. 69. *art.* 4. *ad* 2. vbi æquiparat hæc, damnatum ad mortem non fugere, cùm possit: & damnatum, vt fame pereat, non sumere cibos sibi oblatos, sed hoc reputat illicitum: ergo & illud.

2 Secunda sententia, & vt certa tenenda est, damnatum iustè ad mortem, non teneri fugere, licèt possit, sed posse ea bono fine in carcere manere, scilicet vt pro delicto sui iustas det pœnas, & reipublicæ satisfaciat. Ratio, quia iste actus, scilicet *non fugere*, directè, & ex sua natura non tendit ad mortem, nec ex se est malus, aliàs nunquam liceret, etiam martyribus: ergo si bono fine fiat, bonus est. Ita tenent Syluest. *verbo fugere, n.* 2. Angel. *ibi, n.* 1. Tabien. *verbo accusatio, n.* 10. Simancas *lib. institut. tit.* 18. *n.* 30. Caiet. 2. 2. q. 69. *art.* 4. *ad* 1. *dubit.* Maior. 4. *dist.* 15. *quæst.* 22. Couarr. *lib.* 1. *variar. c.* 2. *n.* 8. & *n.* 10. *corol.* 6. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 6. *art.* 4. *vers. at verò ratio, & vers. in eadem solutione*, vbi etiam addit scelerosum hominem posse expectare Prætorem venientem ad se capiendum. Nec D. Thom. contrarium sentit nam (vt optimè dicit Couarr. *d. n.* 10. *corol.* 8.) non æquiparat D. Thom. illa quoad omnia, sed tantùm quoad hoc, quòd sicut damnatus vt fame pereat, non est damnatus, vt cibum non sumat, sed illum sibi oblatum sumere potest; ita damnatus ad mortem, non est damnatus vt faciat aliquid, ea quo mors sequatur, & ita potest è carcere fugere.

3 De iniustè verò damnato ad mortem Couarr. *lib.* 1. *v ir. c.* 2. *n.* 7. & Maior. 4. *dist.* 25. *q.* 22. dicunt teneri fugere, si possit. Ratio, quia tenetur vitam suam conseruare, qua iniustè priuari vult. At Sotus *ibi supra, vers. igitur vt ad ipsum*, sub dubio dicit se nescire, an possit manere in carcere ex causa iusta, scilicet, vt specimen patientiæ exemplo Christi præberet, quando vita eius non esset reipublicæ valde necessaria.

4 Sit tamen conclusio. Iniustè damnatus ad mortem, si causam aliquam habeat rationi consonam, vt exercendæ alicuius virtutis, scilicet charitatis, vel professionis fidei, aut exempli fortitudinis, vel patientiæ, dummodo finis bonus sit notabilis vtilitatis, & probabiliter æstimetur futurus, tunc licitè potest in carcere manere; & patienter mortem expectare. Ita quidam docti Magistri, & in hanc propendit Sotus *vbi supra*, nec videtur esse contrarius nobis Couar. nam *eodem cap.* 2. *n.* 10. *corol.* 7. docens fortè esse peccatum mortale iniustè damnatum non fugere, limitat quando ea nulla causa iusta manetur in carcere. Et probatur, quia istud opus non est de se illicitum etiam in damnato iniustè: vt patet in Christo, & martyribus; ergo si bono fine fiat, est licitum. Item, quia causa indirecta non imputatur ad culpam, nisi cùm quis potest, & tenetur vitare: sed homo non semper tenetur vitare mortem iniustam, quia licet vitam exponere pro quacunque virtute, & etiam pro amicis, vt docet Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 1. *art.* 6. ergo.

DVBIVM XIV.

An reo damnato ad mortem famis, liceat abstinere à cibo.

IN hac re aliqua sunt certa.

1 Primum est licere omnibus, nisi specialiter prohibiti sunt, vt sunt ministri iustitiæ, porrigere cibos tali damnato, vt fame pereat, non tamen ad id teneri. Ratio, quia ille talis non est simpliciter in extrema necessitate: sed est constitutus in illa secundùm ordinem iuris, quo priuatus est iure, quod habeat, vt sibi subueniretur. Ita D. Thom. 2. 2. q. 31. *art.* 2. *ad* 3. Caietan. 2. 2. q. 69. *art.* 4. *ad* 8. *dubium.* Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 6. *art.* 4. *vers. in ead. solutione.* Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. fol.* 227. Armill. *verb. accusatio, n.* 21. *verbo carcer, n.* 4.

2 Secundò est certum, licere tali damnato cibos sibi oblatos edere. Ratio, quia damnatus non est, vt fame se consumat: ad hoc enim potest quis iustè damnari, sed vt subtracta sint sibi alimenta per iustitiæ ministros. Ita D. Thom. 2. 2. q. 69. *art.* 4. *ad* 2. Caiet. *ibi*, Sotus, Armil. Driedus *vbi supra*, Castrus *lib.* 2. *de lege pœnal. c.* 3. *corol.* 3. Couarr. *lib.* 1. *variar. c.* 2. *n.* 10. *in princ.* Angel. *verb. fugere, n.* 1. Tab. *verbo accusatio n.* 10. D. Ant. 2. *p. tit.* 1. *c.* 19. §. 6. Viguer. *lib. instit. c.* 5. §. 2. *vers.* 6.

3 At dubium est, an sic damnatus teneatur cibos sibi oblatos sumere, vel possit ex iusta causa, scilicet, vt mortem, quam iustè meretur, patiatur, abstinere à cibis & permittere se mori. Duplex est sententia.

4 Prima dicit teneri edere. Ratio, quia abstinere omnino à cibis est actus omnino, & directè ad mortem tendens; ergo nulla ratione potest esse licitus. Ita videtur apertè sentire D. Thom. 2.2.*q.69.a.4.ad* 2. & ita tenent Caiet. Armil. Couar. Driedus, Castro *vbi suprà*, Victor. *relect. de homicid. n.* 28. Nauar. *c. statuimus* 19. *q.* 3. *n.* 36.

5 Secunda sententia dicit, non teneri edere. Ratio, quia hoc non est directè se occidere, sed indirectè, & reducti uè:at causa indirecta non est culpabilis, nisi quando potest, & tenetur vitare, iustè autem damnatus ad mortem non tenetur illam vitare, vt dixi *dub. præced.* ergo. Ita Tabien. Angel. *vbi suprà*, Maior. 4. *dist.* 15. *q.* 22. & hoc, vt probabile, sequitur Sotus *vbi suprà, & in vers. igitur, vt ad ipsam*, & exponit S. Thomam, qui oppositum videtur docere. Item probabile sequuntur quidam iuniores docti Magistri. Et hæc sententia tenenda est.

DVBIVM XV.

An licitum sit reo obedire ministris iustitiæ, ascendendo locum supplicij, & alia similia faciendo.

1 PRima conclusio. Si illa, quæ iudex, vel minister eius præcipit, vel petit a reo, sunt directè cooperari ad mortem eiusdem damnati, vt quòd se iuguler, mergat in fluuium, venenum bibat, se mutilet, non est licitum reo obedire. Ratio, quia præceptum est de re in se illicita, & iniusta. Ita Caiet. 2.2.*q.69.art.4.ad* 2.*dub.* Castrus *lib. 2. de lege pœnal. cap. 3. corol.* 3. Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 4. sub finem.* Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol.* 227. Quòd non liceat se iugulare, quia potest fieri per alium, bene tamen venenum sumere, tenent Vict. *relect. de homicid. n.* 30. Cordub. *lib. 1. quæst. q.* 36. *ad* 3. & est valde probabile.

2 Secunda conclusio. Si aliqua non periculosa iuberent, vt quòd reus se verberaret citra mortis periculum, est licitum, & tenetur exequi, vt contingit in religionibus. Castrus *ibi.* Idem Nauarr. *c. statuimus* 19 *q.* 3. *n.* 63. & ponit exemplum, vt ieiunare, orare, abstinere ab aliquo genere cibi, vel potus. Idem Sotus 1. *de iust. qu.* 6. *art. 6. concl.* 5. quando supplicium esset ex illis, quæ homines ipsi solent sumere religionis, aut pœnitentię gratia. Item tenetur quis damnatus exequi in se pœnas, quas eatum natura dictat, vt ipsemet exequatur, vt peregrinatio, exilium, habitatio in certo loco. Sic Driedus *de libert. Christ. fol.* 226. Couar. 4. *decr.* 2. *q. c.* 9. §. 8. *n.* 10. Capua *lib. 2. decis. c.* 11. *n.* 30.

3 Vltima conclusio. Si illa, quæ reo præcipiuntur, sunt indirectè solùm, & per accidens ordinata ad mortem, vt sunt furcam ascendere, collum parare, linguam extrahere, abscindendam, & similia, licitum est obedire, quia hæc non directè tendunt ad mortem, Sotus *ibi.* Couarr. *lib. 1. var. c. 2. n. 10. corol.* 5. Victoria *d. n.* 30. imò tenetur, vt bene Medina 1. 2. *q. 96. art. 4. fol.* 883.

DVBIVM XVI.

An vinctus, qui promisit, vel iurauit se rediturum ad carcerem, teneatur redire.

1 ALiqua sunt certa.

Primum est, quòd si iustè captus, dimittatur iuramento, vel fide præstita de redeundo, tenetur redire, quamuis verisimiliter sciat mortis periculo se exponere, quia morte damnabitur. Ratio, quia promisit, vel iurauit rem licitam nulli iniuriosam: ergo obligat promissio, vel iuramentum. Ita tenent Driedus *lib. 1. de libert. Christ. fol.* 226. Card. Anchar. Ioann. Andr. Panorm. Batt. Albericus, Hippolytus, Anfretius, Curtius, Præpositus, quos refert & sequitur Couarr. *lib. 1. var. c. 2. n.* 8. *vers. cæterùm.* Maior. 4. *dist.* 15. *q.* 22. Idem Cou. *ibi n.* 10. *corol.* 10. glossa *Clement. Pastoralis, de sentent. & re iudic. vers. per violentiam.* Nauar. summa Hisp. & Lat. *c. n.* 18. Angel. *iuramentum* 5. *n.* 37. *& verbo carcer, n.* 4. Armil. *verbo accusatio, n.* 20. *& verbo iuramentum, n.* 13. Syluest. *verbo accusatio, quæst. vlt. & iuramentum* 4. *quæst.* 26. Tabien. *verbo accusatio, n.* 10. *& verbo carcer, num.* 2. Ludou. Lopez *lib. 1. instruct. cap.* 42.

2 Secundò certum est, quòd si promisit redire absque iuramento tamen, & carcer sit iniustus, non tenetur. Ratio, quia promissio, vt sit obligatoria debet esse libera. Item, quia qui promisit latroni absque iuramento daturum se numos, ne ipsum occidat, non tenetur, & hoc à fortiori docent auctores statim citandi, dicentes non teneri redire, licèt iurauerit se rediturum.

3 At dubium est, an quando carcer est iniustus, & quis iurauit se rediturum, an teneatur redire, si timet morte iniusta damnandum. Duplex est sententia.

Prima dicit non teneri redire. Ratio, quia materia iuramenti non est res licita, sed temeraria. Item, quia iuramentum promissorium non obligat cum mortis periculo, quando deest iusta causa qualis hîc esse non videtur. Ita glossa, Nauar. Tabien. *vbi suprà*, Angel. *verbo carcer, n.* 4. Armil. *verb. accusatio, n.* 20. Sylu. *verbo accusatio, q. vltima.* Bald. Panorm. Ioan. Andr. Hippol. Curtius, Anchard. & omnes *d. Clement. Pastoralis*, vbi refert, & sequitur Couar. *vbi suprà, num.* 7. Maior. 4. *dist.* 15. *q.* 22. imò addit Couar. hunc grauiter peccare, si redierit, Syluа nuptialis, Ripa, quos refert, & sequitur Gutier. *de iuram. 1. p. c. 57. n.* 26. & dicit peccare redeundo, Dueñas *regul.* 393. *limit.* 4.

4 Secunda sententia dicit hunc teneri redire. Ratio, quia licitè iurauit, & non temerariè, & rem licitam iurauit: licitum est enim pati mortem. Item, quia eadem est ratio de eo, qui latroni mille aureos promisit iuramēto, ne occideretur, de quo omnes communiter fatentur teneri. Item, quia redire ad carcerem iniuriosum, est actio non ex se mala, sed indifferens, aliàs nulla ex causa etiam martyribus liceret, & cùm accedat causa iustissima, scilicet religio iuramenti, redditur bona: ergo iuramentum de illa obligat. Ita Ruman. *l. stipulationes non dividuntur, n.* 79. *ff. de verb. obligat.* Caiet. *infrà q* 89. *art. 7. vers. in ead. responsione ad 4. in fine*, Mercado *lib. 6. de contract. cap.* 16. §. *este es*, Sotus *lib. 8. de iust. q. 1. art. 7. ad 3. columna* 10. Armil. mutans sententiam, *verbo iuramentum, num.* 13. & Angel. *iuramentum* 5. *num.* 35. & Syluest. *iuramentum* 4. *q.* 26. multorum etiam sententiam; *ibi* enim dicunt, quòd si talis habuit animum iurandi, & se obligandi, iuramentum obligat. Idem tenent multi docti iuniores Magistri. Quare licèt prior sententia sit probabilis: at hæc est probabilior. Potest tamen, qui sic iurauit, petere relaxationem iuramenti ab Episcopo: vt in eo, qui iurauit latroni se daturum numos, fatentur Doctores, vt dicitur in materia *de iuramento.* Sed de hac re latissimè dixi *lib. 3. sum. c. 11 à n. 27. vsque* 37.

DVBIVM XVII.

An condemnatus iniustè possit iudici, vel ministris iustitiæ resistere? & quid de innocente damnato, tamen iuxta allegata & probata.

1 SIt prima conclusio. Iniustè damnatus potest resistere iudici, & iustitiæ ministris, nisi grauissimum inde orıretur scandalum. Ratio, quia bellum ex parte sua iustissimum est, siquidem ab iniusto inuasore se tuetur. Ita D. Thom. 2.2. *q* 69. *art.* 4. Sotus *lib. 5 de iust q. 6. art. 4. paulò post principium.* Couar. *lib. 1. var. c. 1. n.* 13. Syluest. *verbo accusatio, q.* 16. Tabien *ibi, num* 10 Armil. *ibi, n.* 18. D Anton. 2. *p. tit.* 1 *c* 19. §. 6. Viguer. *lib. instit. c. 5. §. 2. vers.* 6.

2 Nota hîc aliquos asserere talem iniustè damnatum ad mortem, qui aliter euadere non potest iniquam pœnam

nam, licitè posse, vt se tueatur, custodes carceris occidere. Ita Lucas à Peña, Paris à Puteo, & Hippolytus, quos refert Couar. *d. num.* 13. qui dicit hanc sententiam dubiam esse, & forsan esse veram, vbi iudex tyrannicè ex certa scientia innocentem damnaret.

2 Secunda conclusio. Innocens, qui tamen iuxta probata damnaretur, non posset licitè iudicem, vel custodē interficere, vt se tueretur. Ratio, quia iudex licitè potest talem reum punire, & impugnare ipsum, sed bellum nequit esse ex vtraque parte iustum; ergo ipse innocens sic iustè damnatus non potest seipsum defendere. Quod si dicat bellum ex parte iudicis non esse licitū ex natura rei, sed ex falsa præsūptione, & ita ex parte alterius, erit reuera iustum. Contrà iudex licèt possit decipi in præsumptione, quòd fecerit delictum, non tamen decipitur in hoc quòd ipsum iustè dānat. nam licèt ipsi certò constaret innocentia: at iustè damnaret secundum probata. Item, quia ex tali defensione magnum oriretur scandalum: ergo non licet. Ita Cou. & Sotus *vbi suprà*, imò addit Sotus talem non posse se defendere infligendo vulnera ministris iustitiæ: posse tamen citra graue scandalum, & citra percussionem se defendere includendo se in locum munitum, & fortè armatis territando ministris iustitiæ, & dum capitur connitendo se eripere, etiam pellendo ministros. Sic nonnulli docti iuniores qui, dicunt, non posse quando est nocens, sic resistere.

DVBIVM XVIII.

An damnatis ad triremes liceat fugere.

1 Videtur non posse, quia vnusquisque tenetur iustæ sententiæ parere, & hæc est sententia iusta, ergo. Item quia damnatus ad carceres non potest fugere, *vt supra* dixi: ergo, nec damnatus ad triremes, quia hæ sunt velut carcer quidam. His rationibus ductus tenuit hanc sententiam quidam doctus Magister, dixi tamen, quòd licèt oppositum consuli non possit: at eum, qui vel iam fugit, vel animo constituit se fugiturum, credens bona fide, id sibi licere, posse absolui, & quòd nequeat fugere, videtur supponere Nauarr. *lib. 3. de rest. c. 1 in noua editione, in 3. p. dub. 4. n. 185. initio, iuncto, n. 188. in solutione ad* 2. Idem tenent Nauar. *c. 4. de regul. n. 6. corol.* 2. Vasq. 1. 2. *q. 96. art. 5. disp. 174. cap. 1. n. 7.* limitat. *n.* 10. vt non teneatur redire, si iam abierit extra Regnum Principis ferentis sententiam. Quòd nequit fugere, tenet Sayrus *thes. casuum, tom. 2. lib. 12. cap. 18. n. 8.* Valent. 2. 2. *disp. 5. q. 13. punct. 4. col. 4. ad* 4.

2 Contraria tamen sententia, quòd scilicèt possit fugere, videtur ex eo probari, quòd cùm in triremibus manere sit res durissima, & pœna corporalis valde grauis, non videtur quis damnari, vt *ibi* maneat, sed vt patienter ferat pœnam sibi illatam, sicut dum quis damnatus est ad verbera, vel mortem: ergo sicut non obstante sententia potest hic licitè fugere, ita & ille. Pro hac sententia facit Sotus *lib. 5. de iust. q. 6. art. 4. in solutione ad 2. vers. superest.* vbi dicit damnatum ad carcerem peccare si fugiat, nisi immineat periculum mortis, vel corporalis supplicij, sed dānatus ad triremes patitur corporale supplicium: ergo. Hanc sententiam tenent Lud. Lopez 2. *p. instruct. c. 3. fol.* 25. Salon 2. 2. *q. 69. art. 4. controu. 3. conclus.* 4. Petrus de Ledesma 2. *tom. summa, tract. 8. c. 24. fol.* 781. *colum.* 2. Bañes *eod. artic. 4. concl.* 5. Leon. Lessius *de iustit. lib. 2. c. 31. dub. 5. n. 39.* Corduba *summa, qu. 185. dub.* 1. addit etiam adiuuare, & multi iuniores docti, qui iuniores dicunt secus esse in Religiosis: atque hæc sententia verior est, & amplectenda.

DVBIVM XIX.

An damnati ad exilium, qui bona anni parte latent intra locum, à quo exularunt, peccent mortaliter.

3 Ratio dubitandi, quia de damnato ad carceres, & ad exilium ferè omnes tenent (*vt suprà* dixi) teneri parere sententiæ. Respondetur tamen attendendam esse grauitatem delicti, & ob quod exulauit, & pœnæ impositæ, si exilium non adimpleat: si enim hæc grauia sint, peccabit mortaliter, si bona anni parte lateat intra muros, à quibus exulauit; secus si per paruum temporis spatium. Excusabitur etiam à mortali, si sic lateat grauī coactus necessitate, vt quia se, vel suam familiam aliter sustentare nequit: tunc enim ius naturæ concedit illi facultatem. Similiter non peccabit mortaliter, quando delictum esset leue, & pœna imposita, si non impleret, esset leuis. Ratio horum omnium, quia sententia illa tantùm vim præcepti humani rigorosi habet: vt hoc autem obliget ad mortale, hæc omnia attenduntur. Sic nonnulli recentiores Magistri.

CAPVT V.

De Testibus.

SVMMARIVM.

Dub. 1. *In quibus casibus teneatur homo ad testimonium ferendum.*

2 *An omnibus casibus dictis sit peccatum mortale non se offerre ad testificandum.*

3 *An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem, vel inimicitiam, vt sic excusetur à testimonio ferendo? & an sic se abscondens, vel fingens teneatur restituere.*

4 *An quod dicitur de indicijs, quod debent esse probata ad hoc vt testis teneatur fateri veritatem, idem sit dicendum de infamia, quòd scilicet debeat esse probata ad hoc, vt testis veritatem fateri teneatur, siue per accusationem, siue per inquisitionem procedatur, vel satis sit esse infamiam licèt, non probatam.*

5 *An quod dictum est testes non teneri ad reuelanda crimina, nisi sit infamia, vel indicia probata in iudicio, vel testis semiplenè probans deposuerit in iudicio, sit etiam verum in criminibus exceptis, vt in grauissimis, vt in morte Principis, & in his, quæ sunt contra bonum commune, quando damnum non prouidet in futurum.*

6 *An Religiosi, & sacerdotes teneantur ferre testimonium.*

7 *An testis vocatus ab aliquo, vt testimonium reddat, teneatur etiā manifestare, quæ pro aduersario faciunt.*

8 *An testis interrogatus de delicto alterius, quod si explicet, manifestatur turpitudo ipsius testis occulta, v. g. quia fuit complex in eodem delicto, teneatur illud manifestare.*

9 *An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimoniū.*

10 *An aliquando vnus testis sufficiat ad probationem.*

11 *An in aliquibus casibus non sufficiant duo testes.*

12 *An testes singulares in aliquibus casibus sat sint, vt faciant probationem.*

13 *An si testes discordent, secum, vel cum alijs, sit validum eorum testimonium.*

14 *Qui sint legitimi testes, & quas conditiones habere debeant.*

15 *An esse socium criminis sit circunstantia, ob quam testis sit illegitimus.*

16 *An testes inhabiles valeant aliquid in iudicio.*

17 *An quando personæ sunt priuilegiatæ valeat earum testimonium.*

18 *An aliquis in causa propria, vel sibi & alteri communi possit esse testis.*

19 *Quæ solemnitas necessariò requiratur in recipiendo testimonio.*

20 *An pars aduersa possit ad sui defensam detegere occultos testium defectus.*

21 *Ad quid teneatur testis, qui falsum deposuit.*

DVBIVM I.

In quibus casibus teneatur homo ad testimonium ferendum.

Divus Thomas 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. vbi de hac re agit, quinque conclusiones statuit.

Prima est. Vbi testis interrogatur auctoritate iudicis, & secundùm ordinem iuris, scilicet de his, de quibus præcessit infamia, tunc tenetur testimonium ferre. Ratio, quia præceptum est iustum: ergo subditus tenetur obedire.

Secunda conclusio. Quando iudex exigit testimonium, non secundùm iuris ordinem, scilicet, de his, de quibus infamia non præcessit, non tenetur testis ferre testimonium, quia præceptum est iniustum.

Tertia conclusio. Quando iudex non exigit testimonium à subdito, si testimonium sit necessarium ad liberandum proximum ad iniusta læsione, tenetur homo ad testificandum se offerre, etiamsi à nullo requiratur. Ratio, quia ex lege charitatis tenetur quisque proximum ab iniusto damno liberare.

Quarta conclusio. Quando iudex non requirit, nec est necessarium ad liberandum proximum ab iniusto damno, sed ad alicuius condemnationem, tunc non tenetur quis testificari, & licèt ex hoc periculum immineat accusatori, sibi imputet, qui delictum acquisiuit, quod probare non poterat.

Vltima conclusio, *in solut. ad* 2. Si ea, quæ quis scit, nouit sub sigillo secreti, non tenetur etiam ad præceptum superioris testificari de his, nisi in damnum commune, vel alicuius priuati essent.

2. Difficultas tamen est, an vltra casus ex D. Thoma relatos detur alius, in quo quis teneatur ad testificandum. Ratio dubitandi, quia D. Thom. ait quòd quamuis accusator deficiat in probatione, & ob id immineat ipsi periculum pœnæ, vel infamiæ, testis non requisitus à iudice non tenetur se offerre; quod videtur esse falsum, quia potest esse casus, in quo accusator ex obligatione accusauit: ergo tunc similiter testis tenetur testificari.

3 Dico tamen primò. Certum est, quòd solùm tenetur testis se offerre ad testificandum non requisitus in casibus à D. Thom. signatis, scilicet, quando testimonium est necessarium ad liberandum aliquem à damno, quod iniustè patitur, & damnum pendet in futurum, & non potest alia via sufficiens remedium, & opportunum adhiberi. Ita D. Thom. & Caiet. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. Alcozer *in summa, c.* 26. vbi de peccatis testium. Syluest. *verbo testis, q.* 8. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 19. § 7. Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 7. *art.* 1. *in principio, & lib.* 2. *de secreto, membr.* 2. *q.* 7. *dub.* 3. *vers. sed de testibus.* Armil. *verbo testis, n.* 10. Nauar. *c.* 24. *n.* 51. *& cap. inter verba, corol.* 63. *n.* 702. & quidam docti recentiores Magistri.

4 Dico secundò. Quando accusator ex obligatione iuris aliquem accusauit, tunc verum est testem teneri se offerre ad testificandum, si videat illum deficere in probatione. Sed casus iste non est distinctus à supradictis, quia tunc tantùm accusatio est in præcepto, quando fit ad obuiandum malo in futurum pendenti, vt *suprà* dictum est. Vnde litera D. Thomæ intelligitur de accusatore, qui se sponte obtulit ad accusandum, vt faciunt homines in causa propria ad punitionem delinquentis. Et licèt sit periculum pœnæ ipsi accusatori; quia tamen se sponte obtulit, non tenetur testis eum liberare, præsertim cum periculo delinquentis. Ita Nau. *d. corol.* 63. *num.* 712. Alcozer *vbi suprà.* Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. Sotus *de iust. d. art.* 1. *vers. præterea ex quarta. & d. memb.* 2. *quæst.* 7. *immediatè ante quartam conclusionem*, & prædicti Magistri.

DVBIVM II.

An omnibus casibus dictis sit peccatum mortale non se offerre ad testificandum.

1 Ratio dubitandi, quia offerre se ad testificandum est opus charitatis, & ad talia opera non tenetur quis sub peccato mortali in quauis necessitate.

Duplex est sententia.

Prima, quòd tunc tantùm tenetur testis sub peccato mortali se offerre, quando proximus est in extrema testimonij necessitate; quia aliàs vitam est amissurus, vel ea sine quibus sua, vel suorum vita peribit, in alia verò licèt magna sit, non tenetur sub peccato mortali. Vnde infert in casibus ciuilibus raró contingere aliquem sub peccato mortali teneri ad offerendum se, quia communiter excusabitur ob defectum extremæ necessitatis alterius.

2 Secunda sententia est, quòd licèt proximus non sit in extrema necessitate, dummodo sit in periculo patiendi iniustè aliquod graue, & notabile damnum, tunc testis, qui potest illum liberare testificando sine damno suo, vel alterius, tenetur sub peccato mortali id facere. Ratio, quia est magnum discrimen inter hoc quod est dare aliquid de re sua homini indigenti, & liberare illum à damno imminenti; nam dare fit cum iactura ipsius dantis. & necessitas recipientis non dicitur maxima, nisi maximè indigeat; at quando liberatur, potest fieri sine dantis iactura, & quamuis alter sit diues, & non egeat, dicitur verè pati maximam necessitatem, quando est in periculo perdendi rem maximam. Quare hinc sequitur, quòd sicut grauissimè indigenti tenemur dare de superfluo status, ita habentem graue periculum, vel incurrentem graue damnum, tenemur, si possumus, ab eo damno liberare. Et hæc sententia est tenenda. Ita Sotus *lib.* 5. *de iustit. q.* 7. *art.* 1. *vers. igitur ad primum, & lib. de secr. memb.* 2. *q.* 7. *vers. ad primum*, & sic se explicat. Nau. *c. inter verba, n.* 714. *&* 717. *& c. non inferenda* 23. *q.* 39. tenet Cordub. *summa, q.* 137. *punct.* 3. & alij.

DVBIVM III.

An possit quis se abscondere, vel fingere inhabilitatem, vel inimicitiam, vt sic excusetur à testimonio ferendo? & an sic se abscondens, vel fingens teneatur restituere.

1 De hoc dubio aliqui dicunt, quòd se abscondens, vel simulans aliquid, quo excusetur, quando scit suum testimonium esse necessarium ad seruandam alicuius iustitiam, peccat, & tenetur restituere damnum, quod læso sequitur ex defectu sui testimonij. Ita Nau. *c.* 25. *n.* 41. Sit tamen

2 Prima conclusio. Quando testimonium alicuius erat necessarium ad euitandum damnum graue iniustum alicuius proximi, tunc testis, qui se abscondit, vel per fraudem aliquid simulat, peccat mortaliter. Patet, quia (vt dixi *dub.* 1.) tali casu tenetur sub mortali ad testimonium ferendum. Ita Nauar. *vbi suprà*, Alcozer *summa c.* 26. vbi de peccatis testium, Syluest. *verbo testis, q.* 8. Panormitan. quem refert, & sequitur Angel. *verbo testis, num.* 27.

3 Secunda conclusio. Si talis non est requisitus à iudice, vt testimonium diceret, licèt peccet, non tamen tenetur restituere. Ratio, quia charitas obligat in hoc casu ad testificandum, non tamen iustitia. Ita Nauar. *cap.* 25. *n.* 44. *& c. inter verba corol.* 63. *n.* 713. Alcozer *vbi suprà*, Sotus *lib.* 5. *de iust. q.* 7. *art.* 1. *vers. hac argumenta, & lib. de secreto, memb.* 2. *q.* 7. *vers. respondetur primum, & vers. hac*, & multi iuniores Magistri.

4 Vltima conclusio. Si talis esset iam vocatus à iudice ad testificandum, & se absconderet, vel fingeret aliquid quo accusaretur, peccaret mortaliter, & tenetur restituere, si ob defectum sui testimonij aliquod damnum

num sequitur parti læsæ. Ratio, quia ex iustitia tenetur obedire iudici, & sic iustitiam violat. Ita Sotus, Alcozer, Nauar. *locis citatis*, vnde sic est intelligendus *n.* 41. vt ipse se explicat *n.* 44. hoc etiam tenet Castrus *lib.* 2. *de l. pœn. c.* 12. §. *ex hu.*

5 Hinc infertur, eum qui ad edicta generalia non manifestat furtum, quod ille manifestare iubetur, casu quo manifestare tenetur, vltra peccatum, & excommunicationem, quam incurrit, teneri restituere damnum, quod parti læsæ sequitur ex sua taciturnitate; quia tenebatur ex iustitia obedire edictis. Ita Alcozer *vbi suprà*, Nauar. *c.* 25. *n.* 46. Cord. *lib.* 1. *q.* 43. *dub.* 2. *vers.* 2. & aliqui iuniores docti, licèt contrarium, scilicet, quòd se abscondens postquam vocatus est, vel tacens verum coram iudice, tantùm peccat contra charitatem, teneat Molina *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 83. *pag.* 506.

6 Hic essent disputanda plura alia dubia, scilicet, an personæ priuilegiatæ, vel qui accepit sub fide secreti, vel qui iurauit non ferre testimonium, vel ille, cui sequitur aliquod damnum, teneantur testificari sed de his latè *suprà* dixi, vbi de denunciatione ad edicta.

DVBIVM IV.

An quod dicitur de indicijs, quòd debent esse probata ad hoc vt testis teneatur fateri veritatem, idem sit dicendum de infamia, quòd scilicet debeat esse probata, ad hoc vt testis veritatem fateri teneatur, siue per accusationem, siue per inquisitionem procedatur, vel satis sit esse infamiam licet, non probatam.

1 EX altera parte videtur, quòd debeat esse probata, quia iudex debet aliquid habere ex parte sua, vt iuridicè procedat contra reum; sed quando nihil habet probatum in iudicio, nihil habet contra reum: ergo necesse est probatam esse infamiam. Ita Nauarr. *cap.* 25. *n.* 43. & idem videtur sentire *cap. inter verba, corol.* 5 *a. n.* 599. & alij.

2 Ex altera parte videtur hoc non esse necessarium. Ratio, quia peccata infamia notata Ecclesia non tolerat, sed statim inquiri iubet, & puniri; sed si esset necessarium infamiam priùs esse probatam, nunquam possent iudices contra ista procedere, & sic respublica abundaret peccatis publicis, & nullus teneretur respondere iudicibus inquirentibus, quia quando incipiunt procedere, non habent infamiam probatam. Et si dicatur ad hoc quòd bene potest primùm inquirere de sola infamia, & de hac teneatur testis respondere, & probata infamia, interrogare de veritate facti: sequuntur ex hoc magna absurda, scilicet, quòd testis primò interrogatur de crimine publico; qui scit infamiam, & scit etiam veritatem, tenetur respondere de infamia, & non de veritate, & quod potest negare veritatem, & tenetur fateri infamiam: & sequitur, quòd si probata infamia cum vno teste interrogatur secundus, qui scit infamiam, & factum, non tenebitur dicere primùm de facto, sed de infamia primùm, & postea de facto. Item, quia parum refert, vt probetur infamiam esse, nisi probatum sit, aliquem determinatum esse infamia notatum.

Secunda ratio sit, quia textus in *c. qualiter, & cap. inquisitionis*, & alij, *de accus.* solùm exigunt infamiam ad inquirendum in particulari malefactores infames, & nõ requirunt infamiam priùs esse probatam, & auctores communiter sic loquuntur, & consuetudine sic receptum est: nam in edictis publicis præcipitur sub excommunicatione, vt omnes denuncient malefactores, infames, & non expectatur probatio infamiæ, & (vt dixi *suprà c.* 2. *de denunt. ad edicta*) huiusmodi delicta tenetur quis statim denunciare. Et confirmatur, quia hoc distat inter infamiam & indicia, quia nunquam dicimus contra aliquem esse indicia, nec crimen esse indiciis notatum, quandiu talia indicia manent secreta apud duos vel tres, sed quando indicia vel sunt publica, vel sunt in iudicio probata; infamiam verò bene dicimus esse contra aliquem, & delictum ipsius esse famosum, licèt infamia non sit probata. Item, quia *d. cap. inquisitionis*, sub disiunctione dicit sufficere infamiam, vel clamorosam insinuationem, & plures doctores; quos sequitur Nau. *cap. inter verba, corol.* 62. *n.* 997. dicunt infamiam dici, quando testes in iudicio testificati sunt de ea, & clamorosam insinuationem, quando extra iudicium plures id manifestarunt iudici; ergo sufficit infamia non probata in iudicio.

Tertia ratio sit, quando iudex habet ius ad inquirendum de aliquo delicto, potest etiam inquirere de circunstãtiis necessariis ad eius cognitionem, licèt occultæ sint vt dictum est *suprà*, vbi de inquisitione, ergo si iudex ante probationem infamiæ, potest inquirere de infamia potest etiam inquirere de fundamento infamiæ & de ratione, & causa eius, quod est quærere de veritate facti, & sic tenebitur testis respondere. Et hanc partem videtur tenere D. Thom. 2. 2. *q.* 70. *art.* 1. cum pluribus aliis quos retuli *suprà dub.* 3. *de inquisit. dub.* 36. asserit enim testem requisitum à iudice teneri respondere de delictis infamia notatis, & non petit ibi vt infamia sit priùs probata, & idem sequũtur plures *d. dub.* 36. citati.

3 Sit conclusio. Longè certior sententia est non esse opus, vt infamia sit probata ad hoc quod testis teneatur respondere, sed quando infamia præcessit, teneri testem respondere iudici, siue per viam accusationis, siue per viam inquisitionis procedenti, licèt infamia probata non sit, modò constet testi infamia. Patet ex dictis, & ita docuerunt plures docti iuniores Magistri.

DVBIVM V.

An quod dictum est testes non teneri ad reuelandum crimina, nisi sit infamia, vel indicia probata in iudicio, vel testis semiplenè probans depesuerit in iudicio, sit etiam verum in criminibus exceptis, vt in grauissimis, vt in morte Principis, & in aliis, quæ sunt contra bonum commune, & quæ damnum non pendet in futurum.

1 EX vna parte videtur, quòd in his non sit necessarium primò, quia ista delicta sunt in iure excepta, vt ad procedendum contra ipsa non requiratur tanta solemnitas, quanta requiritur ad procedendum contra alia, quæ sunt in damnum tertij, quod omnes Doctores fatẽtur, sicut *suprà dub.* 3. de inquisitione dictum est: sed si dicimus quòd quando proceditur ad punitionem merum, quia non pendent in futurum, sunt necessaria indicia; &c. & tunc tantùm sunt reuelãda, nil plus illi tribueretur, quàm omnibus aliis, quæ sunt in præiudiciũ tertij. Itẽ sequeretur ista crimina non posse à iudice puniri, nisi quando sunt notoria, vel publica, quia si quis solus, vel cum alio vidit hominem occidentem Regem, & fugientem cum ense nudo, sanguine asperso, si non tenetur dicere se vidisse occidentem, quia est secretum factum; ergo nec quòd viderit fugientem, quia est secretum indicium, & eadem est ratio de vno, & de altero; & sic crimẽ læsæ maiestatis puniri nõ posset, nisi publicũ, vel notorium sit: quod videtur absurdum. Hanc partem videntur affirmare plurimi auctores, Sotus *memb.* 2. *q.* 6. *vers. sed excipiuntur*, vbi dicit in his delictis posse reũ inquiri de occultis cõplicibus, & *q.* 7. *vers. hac autem*, postquam dixit requiri infamiam, vel indicia probata, vt testes teneantur respondere, addit aliud esse in criminibus in damnum commune vergentibus, in his enim (inquit) non tanta solemnitas requiritur. & Nau *cap.* 18. *n.* 57. & *cap. inter verba, corol.* 66. *num.* 834. ait, quòd tunc male agit iudex, quando interrogat de delictis emendatis, de quibus non habet infamiam, vel indicia, nec sunt de exceptis in iure, vbi videtur sentire in exceptis non requiri infamiam, nec indicia, & explicat *ibi, n.* 84. hoc esse verum, tam ad hoc, quòd iudex interroget, quàm ad hoc quòd testis teneatur reuelare, & *corol.* 62. *n.* 689. loquens de crimine læsæ maiestatis, de quo ius statuit extrauaganti *ad reprimendam*, vt procedatur contra occul-

cos

tos reos, explicat Nauarr. hoc intelligi, quamuis crimen non pendeat in futurum; & Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap. 12. n. 17.* ait, quòd in criminibus exceptis, si est præsumptio, aliquem habuisse socios, interrogatur de ipsis, & compellitur tortura ad manifestandum eos; & hanc esse communem sententiam asserit Nauarr. *c. inter verb. corol. 50.* & Anton. Gomez *ibi.*

2 Pro altera parte, scilicet idem esse dicendum de istis, & de aliis delictis, quando ista in futurum non pendent, faciunt aliqua.

Primò, quia ius naturale, & euangelicum præcipit, vt in criminibus secretis notis vni, duobus, vel tribus, fiat correctio secreta ante iuridicam denunciationem, quod secundùm omnes (vt *sup.* vidimus) in criminibus etiam contra commune bonum, intelligitur, quando est certa spes emendæ: ergo, quando hæc est spes, & tantùm punitionis gratia inquiruntur, non sunt manifestanda, &c.

Secundò; crimina, quæ non sunt iam aliquo modo manifestata per infamiam, vel indicia probata, &c. non pertinent ad forum exterius, quoad punitionem publicam: ergo non sunt illa reuelanda. Et confirmatur; quia non dicuntur esse contra aliquem indicia, nisi quando iam sunt publica, vel probata, nec semiplena probatio, nisi quando iam testis deposuit in iudicio, nam si duo, vel tres viderunt delictum, & indicia eius, & nil detegerunt, sed apud eos latet, non potest dici esse contra delinquentem indicia, vel semiplenam probationem: ergo etiam in istis delictis exceptis debent esse indicia probata, ad hoc quòd iudex possit compellere ad reuelandum. Hanc doctrinam videntur omnes communiter affirmare D. Th. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. de omnibus delictis, etiã contra bonum commune, asserit quòd si emendata fiot, non sunt iudici præcipienti reuelanda, nisi per indicia sint manifesta, & Palud. 4. *dist.* 19. *q. vltima*, ait, præceptum correctionis habere locum secundùm omnes, etiamsi peccatum sit probabile, quia duo, vel tres id viderunt, & quòd vniuersaliter intelligatur de omnibus delictis, & Caietan. *opusc.* 17. *respons.* 5. affirmat, loquens etiam de delictis exceptis, quòd etiamsi sint complices, si non interueniant indicia, non sunt reuelanda ad punitionem: ergo intelligi de indiciis iam probatis; quia si sint complices, clarum est quòd sunt indicia non probata. Sotus *memb.* 2. *q.* 7. loquens de criminibus exceptis de quibus iudex a fine infamia, & indiciis potest interrogare, ait, quòd licèt iudex benè interrogaret: at reus interrogatus non tenetur se reuelare, quando non sunt contra ipsum indicia, quæ ipsum infamant, tamen quòd testis tenetur ad obuiandum malo publico, de quo præsumitur periculum in futurum: ergo, quando non pendent in futurum, non tenetur testis respódere. Greg. Lop. *l.* 4. *tit.* 29. *p.* 7. loquens vniuersaliter de omnibus delictis, & de vtraque via, scilicet inquisitionis, & accusationis, ait quòd tunc iudex potest procedere, quando de crimine sunt indicia, &c. & tunc reus tenetur fateri. Quando verò non sunt talia indicia, tunc (inquit) reputatur crimen occultum, & improbabile, & iudex nequit licitè interrogare, nec reus tenetur respondere, & confirmat suam sententiam ex Baldo *l.* 2. *C. de exhibendis reis.* vbi loquitur de latronibus; & licèt explicet de reo, idẽ videtur sentire de teste, quia vniuersaliter dicit, tale crimen reputari occultum, & improbabile; & Cord. *in lib.* 1. *q.* 43. *fol.* 347. loquens de criminibus exceptis, & quando vnus, duo vel tres viderunt crimen, affirmat quòd si non pendeat in futurum, non est manifestandũ à testibus quando delinquens non est specialiter infamatus, vt accusatus, vel denunciatus cum indiciis, vel semiplena probatione: & pro hac sententia citat aliquos. Idem videtur affirmare Syl. *verb. testis*, *q.* 8. vbi vniuersaliter affirmat, quòd si crimen non pendet in futurum, non tenetur testis illud reuelare, nisi præcesserit infamia, vel semipleoè probatum sit, & *verb. correctio*, *q.* 8. & *verb. inquisitio*, §. 7. clariùs affirmat, quòd licèt delicta sint contra bonum commune, licèt iudex generaliter interroget, non tamen est reuelandus delinquens emendatus, nisi quando iudex potest de illo in particulari, & nominatim interrogare: at clarum est secundùm omnes, & secundùm eundem Sylu. *verb. testis*, *q.* 8. iudicem non posse iure de aliquo interrogare in particulari, nisi habeat indicia, &c. & Nauar. *c.* 25. *n.* 37. approbat Caiet. sententiam, & ait, quòd quando complices occulti perseuerant in delictis in damnum reipublicæ, vel aliorum, & non sufficit ad impediendum correctio fraterna, tunc sunt reuelandi: ergo, quando sunt emendati, non sunt reuelandi; *c. inter verb. corol.* 52. *n.* 600. & *corol.* 62. *n.* 66. multa dicit in fauorem huius sententiæ.

3 Sit conclusio. Probabile est etiam in istis delictis exceptis, quando omnino sunt emendata, & nullo modo pédent in futurum, non teneri testem à iudice rogatum ea manifestare, nisi vel infamia, vel indicia probata præcesserint, vel testis semipleoè probans in iudicio deposuerit. Patet *ex dictis*. Ita nonnulli recentiores docti Magistri.

DVBIVM VI.

An religiosi, & sacerdotes teneantur ferre testimonium

1 Sit conclusio. Quando testimonium est necessarium ad liberandum aliquem à damno iniustè illato, siue damnum sit commune, siue priuatum, & nec non sequitur pœna sanguinis, tunc tenentur isti ferre testimonium. Ratio, quia hoc est de iure naturali, quod omnes obligat: patétque ex *c. quanquam* 24. *q.* 2. Ita Rainerius, quem refert, ac sequitur Sylu. *verb. testis*, *q.* 8. *dicto* 3. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *c.* 19. §. 7.

DVBIVM VII.

An testis vocatus ab aliquo, vt testimonium reddat, teneatur etiam manifestare, quæ pro aduersario faciunt.

1 Exemplum sit. Petrus citatur à Paulo, vt testetur pro ipso aduersùs Andream, scit etiam aliqua, quæ conferunt Andreæ, dubitatur, an teneatur illa manifestare.

2 Respondetur affirmatiuè, & si illa taceat, teneri ad restitutionem damni ea taciturnitate sequuti Andreæ. Ratio, quia est causa talis damni, illúdque ex iustitia tenebatur vitare: siquidem contra ipsum testatus est. Ita colligitur ex *c.* 1. *de crimine falsi*, & docet Nau. summa Hisp. & Lat. sed clariùs in Hisp. *c.* 25. *n.* 40.

DVBIVM VIII.

An testis interrogatus de delicto alterius, quòd si explicet, manifestatur turpitudo ipsius testis occulta, v. g. quia fuit complex in eodẽ delicto, teneatur illud manifestare.

1 Respondetur negatiuè. Ratio, quia damnum sequutum testis causat ipsum à testificando: at hoc est graue damnum, scilicet vt delictum testis occultum manifestetur: ergo. Ita colligitur ex Cou. *lib. pract. c.* 18. *n.* 7. *principio*, vbi docet, non posse interrogari testem, nec ipsum teneri ad respondendum super his interrogationibus, per quas turpitudo ipsius testis detegitur, & ita tenent multi docti iuniores Magistri.

DVBIVM IX.

An ad iudicium sufficiat duorum, vel trium testimonium.

1 Supponendum est cum D. Thoma *infrà* non in omnibus eandem certitudinem exigendam esse. Quo posito, sit.

Prima conclusio. Testimonium duorum testium cum ipso actore communiter sufficit ad iudicium pronunciandum. Ratio, quia communiter dictum trium non fallitur. Hæc conclusio habetur ex iure diuino. *Deuter.* 17. & 19. & ex iure humano, *cap. quod verò* 2 *quæst.* 5. & *cap.*

c.omni negotio, de testibus, & l.vbi numerus, ff. de testib.

2 Secunda conclusio. Aliquando non sufficit duorum, vel trium testimonium, scilicet quando iudicium condemnationis agitur contra aliquas personas in dignitate constitutas: vt contra Præsulem Ecclesiæ Romanæ requiritur ad condemnationem numerus 72. testium; contra Presbyterum Cardin. 64. ad hoc vt deponatur. Contra Diaconum Cardinalem, vt damnetur requiritur numerus 27. testium. Contra subdiaconum, acolytum, exorcistam, lectorem, & ostiarium, requiruntur ad condemnationem septem testes. Ratio, quia in talibus officiis præsumitur esse hominem tantæ sanctitatis, cui plus sit credendum, quàm multis testibus. Hanc conclusionem ponit D. Th. 2.2. *q.70. art. 2. ad* 3. & habetur 2. *quæstione* 5.

3 Vltima conclusio. Ad hoc quòd dictum testium sit sufficiens, requiritur quòd in principalibus sint contestes, & concordes, & non singulares, vel diuersi. Ratio, quia quando in principalibus circunstantiis, vel personis non sunt concordes, præsumitur, vel quòd falsum dicunt, vel quòd sint singulares, id est, non de eodem facto, sed de diuersis loquantur. Pro huius intelligentia nota ex D. Th. 2.2. *q.70. art. 2. ad* 2. vbi hanc conclusionem tenet, quòd discordia testium est duplex, quædam circa principalia, & substantialia, vt si quidam dicant delictum factum tali tempore, scilicet manè, vel tali loco, vt domi; alter verò in alio tempore, vel loco, vt vesperè, vel in agro, talis discordia arguit testes esse singulares, & vnumquemque de diuerso facto testari, & infirmat testimonium, & à fortiori si discordia sit eiusdem testis cum seipso. Altera est in circunstantiis accidentalibus, quæ ad facti substantiam non pertinent, vt si quidam dicat factum delictum tẽpore nubiloso; alter verò tempore sereno, vel vnus dicat factũ hora 11. alter 12. Item, quando vnus dicit circunstantiam, quam alter non negat, nec affirmat, & discordia circa has circunstantias non infirmat testimonium, quia circa talia minima facilè homines ex inaduertantia, vel ex obliuione labuntur: immò talis discordia solet esse signum maioris firmitatis, & veritatis, quia si in omnibus concordarent, etiam in minimis, viderentur ex condicto eundem sermonem proferre, si autem testes actoris, & rei fuerint discrepantes, si sint numero, & dignitate æquales, iudex debet iudicare in fauorem rei, & non actoris. Ratio, quia melior est conditio possidentis. Item, quia iudex propensior esse debet ad absoluendum, quàm ad condemnandum. Ita D. Th. 2.2. *q.90. art. 2. ad* 3. & Sylu. *verb. testis, q.*7. Sotus *lib.5. q.7. art.* 2.

4 Vtrùm autem testimonium alicuius sit absque eius culpa repellendum. Respondetur aliquos repelli à testimonio ferendo propter culpam, vt sunt infideles, infames. Ratio, quia testimonium debet esse probabile: at culpa tollit probabilitatem, præcipuè aliquæ culpæ, quę hominis magnam incontinentiam, & infirmitatem arguunt. Aliqui etiam sine culpa à testimonio ferendo repelluntur, vt sunt pueri, mulieres, inimici, &c. Ratio, quia præter culpam sunt defectus, & conditiones in hominibus, quæ arguunt eos posse facilius corrumpi metu, & cupiditate: item quia cùm agatur de alterius damno, non facilè cuique credendum est. Ita D. Thom. 2.2. *q.70. articulo* 3.

DVBIVM X.

An aliquando vnus testis sufficiat ad probationem.

1 SIt prima conclusio. Aliquando sufficit, scilicet in negotiis, quæ in alienis damnum non sunt, vt ad iudicandum, an aliqua Ecclesia sit consecrata, aliquis baptizatus, cõfessus, &c. *c. paruuli, de consecr. dist.* 4. *c. testimonium. de testibus*. Item ad impediendum aliquod peccatum sine punitione alterius. Item ad matrimoniũ illegitimum impediendum ne fiat, & alia huiusmodi, *c. præterea 2. de sponsal.* & ibi glossa, & *c. super eo. 2. de test.* & aliqui quos refert, & sequitur Couar. 4. *decret. 2. p. c.6. §.10. n.*21. Nau. *cap. sacerdotes, de pœnit. dist.6. n.*27. Syluest. *verbo testis, q.*5. & ratio est, quia sola fama sine alia probatione ad hoc sufficeret: ergo & vnus testis bonus, sed aduerte hoc intelligi, nisi sit probabilis coniectura in contrarium, & de teste, qui certò scit impedimentum. Ita quidam iuniores docti.

2 Secunda conclusio. Aliquando etiam in causis, quæ sunt in damnum, & punitionem alicuius, sufficit dictum vnius testis, scilicet; si testis sit summus Pontifex, cuius testimonium facit probationem, & etiam si est Cardinalis, in multis casibus sufficit dictum vnius de consuetudine Curiæ Syluest. *vbi suprà*.

3 Tertia conclusio. Præter has personas dictum vnius nunquam facit probationem in causis, quæ sunt in damnum, & punitionem alterius: bene tamen facit præsumptionem, & indicium, & semiplenam probationem, *c. interueniens, & c. via, de testibus, c. quoniam, de probat. c. testis 4. q.3. l. numerus, ff. de testibus*, & iuxta hanc conclusionem intelligitur dictum illud commune, *dictum vnius dictum nullius*.

4 Sed nota hanc conclusionem pati exceptionem in contractibus, qui per interpretem fiunt; quia contrahentes sunt diuersi idiomatis: tunc si interpres fuit sumptus ex voluntate partium, creditur ipsi soli cum iuramento, & facit plenam fidem, & probationem. Idem etiam creditur de aliquibus, quando non fuit assumptus voluntate partium, tamen alter non reperitur in ciuitate. Ant. Gom. *tom. 3. var. c.9. n.*5.

DVBIVM XI.

An in aliquibus casibus non sufficiant duo testes.

1 PRima conclusio. Aliquæ sunt causæ, in quibus non sufficiunt. Ratio, quia propter malitiam humanam in his causis solent multæ fraudes intercedere, v.g. in testamentis apertis requiruntur quinque testes, in occlusis septem, in codicillis, & donationibus causa mortis quinque, licèt in legatis ad pias causas sat sint duo, *c. relatum 2. de testam.*

2 Secunda conclusio. Ad probandum debitum solutum, quod erat in scriptis, & in contractu, qui excedit libram auri, facto in scriptis in ciuitate ab imperio, requiruntur quinque: ad reprobandum autem instrumenta quatuor, vel quinque meliores de scriptis in instrumento: in pecunia deposita requiruntur tres. In his causis iuxta ius commune plusquam duo testes requiruntur, præter id, quod in legibus regni dispositum est Syluest. *verbo testis, quæst.* 5.

DVBIVM XII.

An testes singulares in aliquibus causis sat sint, & faciant probationem.

1 NOta testes dici singulares, quando deponunt super diuersis factis, ita quòd quilibet est singularis pro dicto suo, & tunc intelligitur esse singularis, quando quilibet sigillatim testificatur aliquid, quod non colligitur probabiliter esse illud, quod alius testificatur. Contraria verò ratione dicuntur contestes, quando deponunt de facto eodem, quod sic esse, probabiliter colligitur ex circunstantiis.

2 Secundò nota aliquos esse actus continuitatem non habentes, sed breui tempore transeuntes, v.g. homicidium, contumelia; alios verò diu permanentes, vt concubinatus, possessio rei iniusta.

3 Prima conclusio. Quando actus, de quo testificantur, habet continuitatem, vel quia per longum tempus durat, vel quia consuetudo, vel delictum in genere sufficit probari; tunc licèt in aliquo sint singulares, testimonium eorum est validum, v. g. si de homine otioso tacente

cente per diem in platea, vnus dicat vidisse illum manè, alter vesperi; si de possidente rem iniustè, vnus dicat vidisse hominem habere rem illam mense Ianuarij, alter dicat mense Februarij, &c. Ratio, quia licèt de diuersis actibus testentur, in quo singulares sunt, valet nihilominus eorum testimonium; quia quantum ad rem principalem, de qua testificantur, contestes sunt, vel quia vno actu continuato testantur, vel de vna consuetudine, &c. vel de vno delicto in genere, scilicet hæresis, vel blasphemiæ, Glossa *l. ob carcerem. ff. de testibus.* Ioann. Andr. *cap. qualiter, de accusat.* & *ibi* Innocent. Syluest. *verbo testis, quæst.* 3. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *n.* 12. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 5.

4 Secunda conclusio. Quando non proceditur ad integram pœnam, sed ad aliquam, quæ potiùs pœnitentia sit, & medicina ad delinquentis emendam, tunc sat sunt testes singulares de diuersis factis similibus deponentes contra aliquam determinatam personam, v.g. si quis de reo dicat, vidisse se fecisse tale furtum, alter vidisse eum aliud furtum facientem, & concurrit multus testium numerus, tales probationes sunt in vsu apud Religiosos, & habentur ac sufficientes apud illos. Ratio, quia apud tales viros magnam fidem faciunt tales probationes. Item, quia pœnæ sunt mitiores. Item, vt euitentur tormenta, ad quæ apud sæculares ex his probationibus proceditur; at apud iudices sæculares, cùm acerbiores sint pœnæ, non sufficiunt ad damnandum, sed proceditur ad torturam. Sic Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 2. Sotus *lib.* 5. *de iust. quæst.* 7. *art.* 2. *ad* 2. Couar. *lib.* 3. *var. cap.* 3. *num.* 5. vbi ob testes singulares dicit puniendum ciuiliter vsurarium pœna mitiori.

5 Tertia conclusio. Quàndo cum testibus singularibus, aliæ coniecturæ graues, scilicet multitudo, vel magna integritas ipsorum testium, vel alia magna indicia concurrunt, tunc faciunt sufficiens testimonium. Alex. *cons.* 100. & aliqui iuniores Magistri.

DVBIVM XIII.

An si testes discordent secum, vel cum alijs, sit validum eorum testimonium.

1 PRima conclusio. Si aliquis testis extra iudicium dicat vnum, & in iudicio dicat oppositum, statur posteriori dicto, quia primum non erat authenticum, benè tamen secundum. Ita aliqui, quos refert, & sequitur Syluest. *verbo testis. quæst.* 7.

2 Secunda conclusio. Si vtrumque dictum fuit in iudicio, statur primo dicto. Ratio, quia vtrumque dictum fuit authenticum, & præsumitur precibus ductum, vel donis retractasse. Ita Syluest. & alij, quos ipse refert, & Nauar. *cap.* 25. *num.* 40. vbi limitat id, nisi in continenti retractasset; tunc enim statur vltimo dicto, quia videtur se corrigere, & emendare, quasi ex consideratione fuisset loquutus. Si verò ex interuallo retractet, ante tamen quàm pronuncietur sententia, statur priori dicto, at debilitatur illud, adeo, vt talis non reputetur omni exceptione maior. Ita Innocent. & Cardin. quos refert, & sequitur Nauarrus.

3 Nota hic, quòd interdum posteriori dicto stabitur, scilicet quando consideratis circunstantiis personarum, causæ, & temporis iudici videretur reuocare suum dictum stimulo conscientiæ, Nauar. *ibi.*

4 Tertia conclusio. Quando testis vnus contradicit pluribus, si omnes simul sunt scripti in aliquo instrumento, tunc inualidat dictum eorum; si verò non sit scriptus in eodem instrumento cum pluribus, non inualidat. Patet prima pars, *ff. quemadm. testam. aper. l.* 1. *fine.* Patet secunda pars, *cap. admonere* 33. *q.* 2. Syluest. *vbi supra.*

5 Quarta conclusio. Quando plures testes contradicunt pluribus, si omnes deponunt in eodem tempore iud. x debet stare dicto illorum, qui verisimiliora, & aptiora negotio dicunt, licèt pauciores sint; si verò non appareat notabiliter, qui dicant verisimiliora, tunc debet stare dictu illorum, qui vel numero, vel dignitate excedunt, siue producantur testes ab eadem parte, siue à contrariis, & diuersis partibus, *cap. cùm tu, de testibus*, Syluest. *vbi supra.*

6 Quinta conclusio. Quando plures testes pluribus contradicunt, & non deponunt omnes de eodem tempore, sed diuersis temporibus, ita vt, qui secundò deponunt, inducantur ad destruenda priorum dicta, non statur dicto posteriorum, nisi maximè hi excedant illos numero, vel dignitate, & fama. Ratio, quia post testium publicationem præsumitur in posterioribus subornatio, quæ non sic præsumitur, quando eodem tempore testantur, *l. optimam, C. de contrahend. & commit. stipul.* Syluest. *vbi supra.*

DVBIVM XIV.

Qui sint legitimi testes, & quas conditiones habere debeant.

1 NOta idem esse testes legitimos, & omni exceptione maiores: dicuntur autem legitimi, quia habent qualitates per leges requisitas, dicuntur omni exceptione maiores, quia nulla exceptione legitima, & iuridicè repelli possunt. Ius enim plures statuit exceptiones, ob quas testimonium alicuius inefficax redditur; & quando nulla talium exceptionum, & defectuum reperitur in teste, tunc meritò legitimus, & omni exceptione maior habetur. De his late Anton. Gomez *tom.* 3. *var. cap.* 13. *a n.* 13. Couar. *q. pract. c.* 18. *per totum.*

2 Secundò nota, plures esse conditiones necessarias in testibus, ex quibus colliguntur defectus contrarij, propter quos iudicantur inhabiles.

Prima conditio requisita est, vt testis sit homo liber, quare seruus non potest esse testis, *l. quoniam liber, C. de testibus* 4. *q.* 3. §. *item in criminalibus.* Sed excipiuntur aliqui casus, in quibus valet testimonium serui, scilicet quando de facto serui quæritur non pro domino, nec contra dominum, *d.* §. *item*, & aliquando ex defectu aliorum testium, Syluest. *verbo testis, q.* 1. Ex defectu huius conditionis dicunt aliqui Religiosum non esse validum testem coram iudice sæculari, si absque Prælati licentia testificetur; alij tamen dicunt valere, quia esse Religiosum non est defectus. Ita Syluest. *ibi* referens aliquos contra alios, quos *ibi* refert. Item ex defectu huius incarceratus, qui tempore quo deponit, detinetur in vinculis, non est legitimus testis, *l.* 20. *tit.* 16. *p.* 3. Anton. Gom. *tom.* 3. *c.* 12. *n.* 18. & 19.

3 Secunda conditio est, vt sit vir: quare mulier testis esse non potest. *c. mulierem*, 33. *q.* 5. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus mulier potest esse testis, scilicet in causis ciuilibus, & in criminalibus, quando de illis ciuiliter agitur, & in causis spiritualibus, & in quibusdam criminibus, etiam criminaliter, vt in simonia, & delictis in bonum commune; & licèt in testamentis non admittatur, admittitur tamen in codicillis. Item per viam denunciationis admittitur: Syluest. *vbi suprà*, referens plures textus. Nota tamem quòd licèt hoc sit verum de iure canonico: at de iure ciuili bene admittitur mulier bonæ famæ, ac testis in omni causa criminali. *l.* 17. *tit.* 16. *p.* 3. Sylu. *vbi suprà.*

4 Tertia est ætas, scilicet; vt sit conuenientis ætatis; quare in ciuilibus non admittitur minor 14. annis, *c.* 1. 4. *q.* 3. at in criminalibus minor 20. annis non admittitur, *l. inuiti, ff. de testib.* & hoc de iure communi, & de iure Regio *l.* 9. *tit.* 16. *part.* 3. Nota tamen quòd licèt impubes non sit testis integer; at potest esse indicium sufficiens ad torturam cum aliis, Syluest. *vbi suprà.*

5 Quarta est discretio, id est, vt necessariam prudentiam habeat. Quare non admittitur furiosus, & insanus, Syluest. *vbi suprà*, referens textus.

6 Quinta est fortuna, scilicet ne tam pauper sit, vt considerata suæ virtute fragilitate simul cum indigentia probabiliter credatur facilè posse corrumpi pecunia; si verò non sit talis coniectura, paupertas non erit defectus, *9. testu*, 4. q. 3. Quare debet esse pauper, & vilis persona, vt repellatur, *l. 8. tit. 16. p. 3.* Syluest. *vbi supra*.

7 Sexta est fides, id est, vt sit Christianus, *cap. si hæreticus*, 2. q. 7. Syluest. *ibi*.

8 Septima fama, id est, sit bonæ opinionis, quare infames non admittuntur, etiam post pœnitentiam, nisi iam infamia iuridicè sit abolita, & hoc præcipuè in causis criminalibus, *cap. præterea, de testib. cap. Euphemium*, 2. *q. 3. cap. testimonium, de testibus*, Syluest. *vbi suprà*. Ex defectu huius conditionis homo criminosus, quandiu in crimine perseuerat nòn est talis legitimus: si verò est emendatus, in causa ciuili valet eius testimonium, in causa verò criminali, licèt emendatus sit, aliquando non valet, scilicet quando priùs confessus fuit crimen in iudicio, vel conuictus de illo, vel si fuit grauata eius opinio pro eo quòd fuit repulsus, *c. testimonium, de testib.* Item ob hunc defectum homo in iudicio periurus repellitur; similiter ebrius, qui solitus est inebriari, repellitur. Hæc Syluest. *verbo testis, quæst.* 1.

9 Octaua, vt testis non sit nimis coniunctus partibus, vel contrariis, ita vt probabilitatem testimonij notabiliter minuat. Ex defectu huius parentes non admittuntur pro filiis, nec filij pro parentibus, nec ascendentes intra quartum gradum pro descendentibus, nec è contra descendentes pro ascendentibus, 4. *q.* 3. nec cognati collaterales intra quartum gradum. Excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus valet testimonium istorum, scilicet, cùm quæritur de ætate, vel natiuitate filij, admittitur testimonium parentum. Item quando agitur de impedimento matrimonij ratione consanguinitatis, vel affinitatis: item quando lis, vel causa versatur inter æqualiter cōiunctos ipsi testi, tunc valet eius testimonium. Ex defectu huius cōditionis non admittuntur testes, qui sunt de familia actoris, nec de domo actoris, vel accusatoris: intellige quando actu sunt de familia. Excipiuntur tamen aliqui casus, scilicet quando qui sunt de aliquo collegio, testantur super facto ipsius collegij, quod est tale vt per alios probari non possit; & similiter religiosi de facto sui monasterij, clerici in causa suæ Ecclesiæ. In istis casibus, quando testes non sunt in illis causis actores, vel responsales, admittuntur ad testimonium, *cap. veniens, cap. insuper, de testibus*. Ex defectu huius conditionis non admittuntur inimici illius contra quem fertur testimonium, 3. *qu.* 4. §. *testes*, intelligitur non de leui, sed de graui inimicitia; & hic defectus est cæteris maior: nam in multis casibus, vt in delictis contra rempublicam admittuntur alij inhabiles, nō tamen inimici. Nec admittuntur exequutores negotiorum, qui in ipsa causa fuerint actores, vel responsales. Nec qui fuit Procurator, vel Aduocatus in priori iudicio, in causa appellationis admittitur, *d. cap. insuper, cap. Romana, de testib. in* 7. Hæc omnia desumpta sunt ex Syluest. *vbi suprà*, & Anton. Gom. *tom. 3. variar. cap. 12. à n. 13.* vbi ferè omnia, quæ dicta sunt in toto hoc dubio, docet.

DVBIVM XV.

An esse socium criminis, sit circunstantia, ob quam testis sit illegitimus.

1 QVædam sunt certa apud auctores.

Certum est esse inhabilem ad testificandum de socio in eodem crimine. Ratio, quia generatur suspicio, quòd sperans propter alterum fauorem, vel vt habeat in crimine socium, illum nominat. Item, quia est criminosus, *c. veniens* 1. *de testib. cap.* 1. *de confess. l. fin. C. de accus. l. 21. tit. 16. p. 5.* vbi benè Greg. Lop. *fin.* dicit cum Bald. non valere etiam pro eodem socio, si testificetur.

Secundò est certum esse aliqua crimina, in quibus non est inhabilis ad testificandum: vt sunt hæreses, *c. in fidei fauorem, de hæret. in* 6. crimen læsæ maiest. *cap.* 1. *de confess.* crimen falsæ monetæ. *l.* 1. *C. de fal. mon.* crimen maleficij, *l.* 1. *C. de malef. & Math.* crimen sodomiæ, *prag. regia* 85. furtum famosum, *l. prouinciarum, C. de feriis*. Item iuxta communem opinionem idem intelligitur in omni crimine, quod sine socijs committi non potest; & in crimine commisso à seruo, quia præsumitur semper habere socium, *l. quicunque, C. de seruis fugit.* Hæc omnia docet Anton. Gomez referens plures Doctores, & textus, *tom. 3. variar. cap. 12. num. 16.* & 17.

2 Sed quoad aliqua sunt opiniones, scilicet, an in his casibus, quibus socius potest esse testis, sit testis integer, ita vt semiplenè probet. Quædam opinio tenet non esse integrum, & ita non sufficere ad torturam. Ratio, quia non est testis omnino fide dignus. Ita glossa *l. fin. C. de accus.* & *ibi* Petrus, Iacobus Butrius, Faber, Albericus, Salicetus, & communiter alij Doctores, & Oldr. Angel. Roman. Hippol. & alij, quos omnes refert Anton. Gom. *d. cap. 12. n. 18.* & Greg. Lop. *d. l. 21. vers. compañeros.*

3 Altera opinio verior tenet, in dictis casibus esse integrum testem, & sufficere ad torturam. Ratio, quia defectus testium habentur ex ipso iure: ergo in casibus, quibus ius statuit esse admittendos cum tali defectu, est signum tollere defectus, & reddere eos habiles, & legitimos. Ita tenent Panorm. Cynus, Gand. Ioan. de Immola, quos refert & sequitur Anton. Gom. *d. n.* 18. vbi aduertit cum Hippolyto, quòd talis testis, quando testatur de socio, debet iurare, quia non sufficit iuramentum præstitum super proprio facto: tunc enim iurauit vt pars, modò verò vt testis, & debet etiam priùs citari pars, contra quam testificatur, iuxta formam in testibus obseruandam, de qua *infrà*.

DVBIVM XVI.

An testes inhabiles valeant aliquid in iudicio.

1 PRimò nota in his casibus, in quibus veritas sciri nequit, nisi per testes inhabiles, quia vel ratione temporis, vel loci non possunt in similibus casibus alij nisi inhabiles reperiri, tunc testes inhabiles benè admittuntur, & faciunt plenam fidem, v. g. si delictum domi commissum sit, admittuntur domestici, quia verisimiliter non potuit haberi copia externorum, *cap. fin. de testibus*, & *ibi* glossa Ioann. Andr. Panorm. & communis, & plures alij, quos refert, & sequitur Ant. Gom. *tom. 3. variar. cap. 12. n. 21.* Nauar. 25. *n. 51. & cap. inter verba, n. 735. &* 816. aduertitque, non sat esse ad hoc, vt tali loco, vel tempore alij habiles reperti non fuerint; sed requiri, vt nec sint, nec communiter esse soleant. Nota hîc quòd si defectus sit propter odium, & inimicitiam, tunc inhabilis non admittitur, etiam in dicto casu; quia fert hic defectus maximam falsitatis præsumptionem, *l. 1. ff. de testib.* Anton. Gom. *vbi suprà*.

2 Secundò nota, quòd quando testes inhabiles sunt à parte contraria admissi in alio iudicio, in quo illorum iudicio vsa est, tunc non potest repellere eos propter inhabilitatem, quam semel videtur approbasse, nisi post talem tacitam approbationem aliqua legitima causa denuò emerserit, *l. si quis testibus, C. de testibus, &* 3. *qu.* 5. §. *item in criminali*.

3 Tertiò nota quòd quando repellitur, & est inhabilis ob culpam, & delictum, vt sunt infames, &c. vel ob ipsius incapacitatem, vt mulier, minor, &c. tunc licet pars contra quam producitur, non repellat ipsum, potest tamen iudex ex officio repellere. Ratio, quia cùm tunc fauore publico inhabilitetur, non potest per partis consensum habilitari, *l. quos prohibet, ff. de postul.* Quando verò est inhabilis principaliter fauore partis, vt domesticus, hostis, consanguineus, &c. tunc si pars consentiat, non potest iudex repellere. Ita tenent plures, quos refert, & sequitur Anton. Gom. *tom. 3. variar. c. 12. n. 22.*

Quartò nota, quòd in casibus, quibus inhabiles non sunt, legitimi testes, nec admittendi: si de facto admittantur, sunt aliqui eorum, qui nec fidem plenam, nec etiam indicium faciunt; scilicet, qui propter subiectionem, & reuerentiam, quam debent superioribus, repelluntur, vt seruus, & libertus contra dominum, *l. 1. ff. de quæst.* Item si propter graues inimicitias est inhabilis, non facit indicium, *eadem l. 1. §. præterea.* Item si propter defectum solemnitatis essentialis, vt quia receptus, & examinatus est parte non citata, vel ante litis contestationem: tunc etiam non facit indicium *l. si quis adulterium. ff. de adult. l. si quando. C. de testibus.* Alij verò sunt inhabiles, qui de facto admittuntur in casibus, quibus iure repelluntur, & licèt non faciat plenam fidem, nec plenum indicium faciat vnus, tamen facit aliquale indicium, quod iunctum cum alia sat erit ad torturam. Huiusmodi sunt minor, mulier, infamia, criminosus, periurus, socius criminis, qui solet inebriari, vilis, imò vnus ex his inhabilibus potest iungi cum alio teste tam fide digno, vt possit cum illo facere plenam probationem, quia magna fides vnius supplet defectum alterius. Hæc omnia Anton. Gom. *d. c. 12. n. 20. & 21.* plures referens. Communiter tamen quando testis est inhabilis, nequit adiungi aliis, vt plenè probet, quia cùm faciat fidem, non potest augere alterius fidem, vt benè Surdus *consil. 452. num. 57. & 58. volum. 4.*

DVBIVM XVII.

An quando personæ sunt priuilegiatæ valeat earum testimonium.

5 NOta quosdam esse priuilegiatos ob reuerentiam, quam debent suis superioribus, vt sunt filius, & omnes descendentes contra ascendentes, & libertus contra dominum, & mulier contra virum: alij verò sunt priuilegiati, quibus concessum est, ne possint cogi ad testificandum; ne deponant contra suos coniunctos, vel suos consanguineos intra quartum gradum secundum computationem iuris ciuilis, de quo ro latè *suprà*, vbi de denunciatione ad edicta.

2 Sit conclusio. Si priuilegiati primo modo etiam sponte deponant, non valet eorum testimonium. Ratio, quia non possunt aliorum fauori renunciare. At priuilegiati secundo modo, licèt non possint cogi, at si sponte deponant, valet eorum testimonium. Ratio, quia possunt renunciare suo fauori. Ita disponit *l. 11. tit. 16. p. 3.* & docent plures, quos refert, & sequitur Ant. Gomez *tom. 3. var. cap. 12. n. 24.* notat tamen, quòd si causæ sunt tales, in quibus alij testes inueniri nequeunt, tunc omnium horum testimonium valet. Ratio, quia in hoc casu cessat priuilegium, & omnes dicti cogi valent, vt *loco citato* diximus.

DVBIVM XVIII.

An aliquis in causa propria, vel sibi & alteri communi, possit esse testis.

5 REspondetur, quòd regulariter non potest *l. omnibus, C. de testibus.* Ratio, quia amor proprij commodi generat magnam falsitatis suspicionem; excipiuntur tamen aliqui casus, in quibus admittitur, scilicet quando tales circunstantiæ concurrunt, vt esse causam propriam non minuat notabiliter probabilitatem testimonij, vel propter leuitatem causæ, vel propter grauitatem personæ: vt si homo magnæ virtutis mutuauit alicui numos, potest talis cum alio teste legitimo facere sufficientem probationem de mutuo. Idem etiam pluries potest contingere in causa communi, v.g. in casibus *suprà* positis, quibus diximus Religiosos, & collegiales posse esse testes in causa communi Religionis & Collegij, & legatarij, & fideicommissarij in testamentis, quibus ipsis fit legatum, vel fideicommissum, possunt esse testes, non tamen quoad ipsum legatum, vel fideicommissum, sed quoad hæreditatem, & alia licet causa ad omnes quodammodo pertineat. Ita Syluest. *verbo testis quæst. 2.* vbi hæc omnia docet, referens textus, & Doctores.

DVBIVM XIX.

Quæ solemnitas necessariò requiratur in recipiendo testimonio.

1 REspondetur aliquas esse, quas optimè ponit Syluest. *verbo testis q. 6.*

Prima est, vt testis iuret se totam veritatem dicturum, quam de re illa nouit, vel totam veritatem dictorum, nulla falsitate admixta, & hæc est tam necessaria, vt nullus licèt magnæ auctoritatis, præter Papam, admittatur testis in alterius damnum sine iuramento, potest tamen ex consensu partium remitti iuramentum, id est, vt sine illo testificetur, excepta causa matrimonij, *cap. nuper de testibus.*

Secunda solemnitas, quòd partes præcipuè aduersæ; vel alij ipsarum nomine sint præsentes, vt audiant, vt videant testes quando testificantur, vel saltem requiritur, vt citentur, & admoneantur, vt per ipsas stet non esse præsentes. Intelligitur verò, non quòd partes audiant, quid deponant in particulari, in secreto enim debent deponere, sed quòd videant, & audiant eos iurantes ad deponendum, *cap. in nomine de testibus.* Sed hæc solemnitas in multis casibus deficit, in quibus sat est, vt post testium publicationem pars aduersa videat depositiones contra ipsam prolatas.

Tertia est, vt testis deponat viua voce, & non in scriptis *cap. testes 3. q. 9.*

4 Quarta est, vt recipiantur testes parte citata, & post litis contestationem; sed nota quòd licèt hoc sit communiter verum, at multi casus in quibus deficit excipiuntur. Vide Syluest. *vbi suprà, cap. quoniam, vt litè non contest.* Tempus verò, in quo possunt recipi testes, licet communiter signetur tempus, quo recipiuntur probationes, quod terminus probationis dicitur: tamen in aliquibus casibus durat etiam post publicationem vsque ad sententiam diffinitiuam; vt quando iudex procedit ex officio, & quando probatio fit in defensam alicuius innocentis, & tam euidens potest esse innocentia, vt etiam post sententiam diffinitiuam possit fieri talis probatio. De hoc Anton. Gom. *3. var. c. 13. n. 33. 34.*

5 Quinta est, quòd testis non se offerat, sed sit vel à iudice citatus, vel per partem iudici productus. Item, quòd in particulari non promittat testificari quid certum.

6 Sexta, vt deponat ex certa scientia, scilicet de visis à seipso, quando obiectum est visibile, vel de auditu proprio, quando obiectum pertinet ad auditum, & sit de aliis sensibus, ita vt quæ proprio sensu perceperit, dicat, & non quæ alieno, & similiter vt reddat causam de re, quam testificatur, v.g. quomodo eam sciat, & quare: vt si de scelere noctu perpetrato testetur se vidisse, debet reddere causam quare viderit, scilicet quia erat luna clara, vel lumen aliquod. Si verò testis deponat non de certa scientia, sed de credulitate, aut de visis, vel auditis ab aliis, tunc non est integer testis, sed valet pro indicio, vel ad probandum infamiam Anton. Gom. *tom. 3. var. c. 12. num. 7. & 10.* Syluest. *verbo testis, q. 6.*

DVBIVM XX.

An pars aduersa possit ad sui defensam detegere occultos testium defectus.

1 PRima conclusio. Quando talis detectio non confert ad partis, contra quam fertur testimonium, iustitiam defendendam: item quando testimonium fuit verum, & iudex iuridicè procedit, tunc talis manifestatio, ex qua testi notabilis iniuria, vel notabile damnum

sequitur, est peccatum mortale. Ratio, quia contra iustitiam infamatur; ius enim non concessit hoc medium, nisi quando est necessarium ad confessionem innocentis. Ita nonnulli recentiores Magistri. Et primam partem huius conclusionis docet expressè Sotus *libro 5. de iust. quæst. 7. art. 3.* Vnde infert Sotus, quòd si crimen occultum testis non sit ex illis, ob quæ testimonium repellitur, nefas erit illud detegere quia nihil confert.

2 Secunda conclusio. Quando parti aduersæ sequitur ex tali detectione parua vtilitas, aut leuis defensa, & ipsi testi sequitur damnum maximum; tunc peccatum est crimen ipsius detegere. Ratio, quia licet quisque possit rem suam ab iniusto inuasore defendere, cum inuasoris damno: non tamen quamlibet rem cum quolibet damno; quia non patitur charitas proximi, vt pro minima re conseruanda maximum illi damnum inferas. Sic Sotus *vbi suprà*, & aliqui Magistri.

3 Nota tamen, quòd quanto testis inhabilis minori culpa testificatur, tanto maior habenda est ratio de damno illi sequuto: nam si, cùm sit occultè inhabilis, ipse se sponte offerat, maiori damno dignus est, quia est velut latro; si verò contra suam voluntatem compellitur, tunc maior obligatio est excusandi damnum ipsius. Ita Sotus *vbi suprà*, & alij.

4 Vltima conclusio. Quando crimen occultum testis verum est (nam si falsum est, nulla ratione licet id imponere) & eius detectio est necessaria ad causæ iustæ defensionem, & damnum, quod parti aduersæ sequitur, est notabile, licèt magnū sequatur ipsi testi, & maius quàm partis, licitè potest fieri. Ratio, quia est medium per ius concessum, & sic cùm pars vtatur iure suo, non delinquit contra iustitiam, nec etiam cōtra charitatē, quia non tenetur cum tanto damno suo, vitare alienum. Sic Sotus, *vbi suprà*, & quidam docti iuniores Magistri.

DVBIVM XXI.

Ad quid teneatur testis, qui falsum deposuit.

1 SIt prima conclusio. Si id fecit scienter, vel ex notabili negligentia, tenetur famam, & totum damnum inde sequutum, restituere læso. Ratio, quia per iniustitiam fuit causa damni. Nauar. summ. Hisp & Latin. *cap. 25. num.* 40. Syluest. *verb. testis, quæst.* 10. Angel. *ibi, n.* 30. D. Anton. 2. *p. tit.* 1. *cap.* 19. *§.* 7. Sotus *lib. 5. de iust. q. 7. art.* 4 Alcozer *summa, c.* 26. vbi de peccatis testium, Caiet. 2. 2. *q.* 70. *art.* 4. Idem dicit Nauar. si id quod dubitabat, testatur est tanquam verum.

2 Secunda conclusio. Si falsum deposuit non scienter, nec ex lata culpa, sed ex leui, tunc non tenetur totum damnum resarcire, sed partem pro ratione culpæ. Sotus & multi iuniores docti.

3 Tertia conclusio. Qui præter intentionem adhibita mediocri diligentia falsum dixit, non tenetur restituere damna inde secuta: patet, quia non ratione iniustæ acceptionis, siquidem nihil iniustum commisit, nec ratione rei acceptæ, siquidem in nullo ditior est factus. Ita Caiet. Sotus. Nauar. *vbi suprà*, Corduba *membr. 2. de secr. quæst. 7. sub fin.* D. Anton. *vbi suprà*.

4 Nota tamen, quòd licèr iste non teneatur ex sua substantia restituere, tenetur tamen dictum suum retractare: nam licèt id non prosit, nisi incontinenti fiat ad hoc vt testimonium sit nullum: prodest tamen, vt multo debilius reddatur; imò quandoque vt sit nullum, quando persona est bonæ æstimationis, de qua non est suspicio ob subornationem, retractare se. Ita Nauarr. Caiet. Corduba *vbi suprà*, & aliqui docti iuniores Magistri. Hoc tamē intelligitur (vt optimè Corduba) quando citra notabile suum damnum posset iste testis testimonium suum retractare; quia cùm iste nullam commiserit iniustitiam, sola lege charitatis ad hoc tenetur: at lex charitatis non tanto obligat detrimento.

5 Secundò nota, partem, pro qua latum est testimonium falsum ex inaduertentia teneri fidem adhibere tali testi bonæ æstimationis iuranti se falsum dixisse, & sic desistere à litis prosecutione, vel si aliquid ob tale testimonium consequuta est, restituere. Caiet. 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 4. Nauar. in summa Hisp. *vbi suprà*, at in Latina nihil de hoc meminit.

6 Hîc essent duo dubia tractanda.

Alterum an testis, qui falsum dixit, teneatur pœnam, qua reus damnandus erat, restituere.

Alterum, an testis qui pretium recepit, vt verum testimonium dicat, teneatur illud restituere? Sed hoc *in mat. de restit.* proprium locum habet.

CAPVT VI.

De secreto seruando.

NOn abs re erit hîc aliqua tractare de obligatione seruandi secretum. Sumitur autem hic secretum pro re alicui sub secreto commissa, de qua re tria, vel quatuor agitabo dubia.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An seruare secretum sit actus virtutis, & sit in precepto.*

2 *An teneatur quis potius vitam exponere, quàm secretum fidei sua commissum, vel peccatum alienum occultum quod tamen ipse vidit, detegat.*

3 *An alienas literas aperire, legere sit peccatum mortale.*

DVBIVM I.

An seruare secretum sit actus virtutis, & sit in precepto.

PRima conclusio. Seruare secretum, est actus virtutis fidei, vt fides est idem quod fidelitas. Patet, quia ad fidelitatem pertinet seruare, quod quis fidei nostræ commisit, sed huiusmodi est secretum: ergo. Ita Sotus *lib. de secreto, membr.* 1. *q.* 1.

2 Secunda conclusio. Præceptum seruandi secretum est naturale, diuinum, & humanum. Quod sit naturale, patet, quia lex naturæ docet, vt quòd nobis volumus, alteri velimus, sed quicunque recta ratione cupit, vt quod alteri secretò commisit, secretò seruetur: ergo similiter quicunque iure naturali constringitur, id officium alteri præstare. Quod sit humanum, patet *l. vnica, C. de famos. libell. & cap. si qui* 5. *q.* 1. Quòd sit ius diuinum, latè probat Sotus *membr.* 1. *q.* 2. vbi hanc conclusionem statuit.

3 Nota hîc plures esse secretorum grados.

In primo gradu est secretum confessionis, de quo modò nihil.

In secundo grado est secretum publicum, id est, ad quod quis tenetur ex officio publico, aut legali debito, vt Senator, vel canonicus, vel quæuis publica persona tenetur seruare publicum secretum.

In tertio est secretum, quod quis per iniuriam extorsit, vt si quis literas alienas aperuit.

In quarto, quando quis data fide recepit arcanum amici, & in his omnibus casibus tenetur quis de iustitia seruare secretum.

In quinto est, quando quis visu, vel relatione alterius nouit secretum, & ad hoc secretum tenetur quis de præcepto fidelitatis, non quæ est pars subiectiua iustitiæ, sed pars potentialis. Sotus *dict. quæst.* 2. *ante quintam conclusionem, & quæst.* 1. *conclus.* 2.

4 Tertia conclusio. Secretum alienum temerè & sine causa detegere, est peccatum mortale ex suo genere. Patet, quia violatur iustitia, & grauis iniuria irrogatur, proximo. Ita Sotus *d. q.* 2. *concl.* 3. Sylu. *verbo secretum*.

D. Anton. 3. *part. tit.* 22. *cap.* 17. §. 2. Nau. *cap. inter verba, corol.* 65. *n.* 800. *& in summa, cap.* 18. Lat. *n.* 52. Hisp. *num.* 53. *& num. vltimo,* Caiet. 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 1. *ad* 2. Palud. 4. *dist.* 21. *qu.* 3. *art.* 2. *fine.* Armil. *verbo secretum, num.* 1. Alcozer *summa cap.* 22. *fine.* Metina *lib.* 1. *summa, cap.* 14. §. 36. addens teneri damna restituere.

5 Nota hîc aliqua.

Primò, hoc non tantùm procedere vbi quis expressè fidem de secreto seruando dedit, sed etiam vbi non dedit, verùm ex dicendi modo, & dicentis mente colligitur animum fuisse sub secreto committere. Ratio, quia tunc tacitè censetur alius fidem de secreto seruando dare. Ita Palud. *ibi*, Scotus 4. *dist.* 21. *q.* 2. Nauarr. *dict. num.* 800. *& d. cap.* 18 Hisp. *num.* 51. Lat. *num.* 52. & Nauar. *lib.* 2. *de rest. cap.* 14. *num.* 450.

6 Secundò nota ex leuitate materiæ contingere posse, vt alieni secreti detectio sit peccatum veniale, scilicet, quando modici momenti est secretum. Ita Caietan. Nauar. Alcozer *ibi*; sed oportet, vt ex hac parte excusetur à mortali, vt certò detegens sciat esse parui momenti, nam si de hoc dubitet, est mortale ratione periculi, cui exponitur. Nauar. *vbi suprà.*

DVBIVM II.

An teneatur quis potius vitam exponere, quàm secretum fidei suæ commissum, vel peccatum alienum occultum, quod tamen ipse vidit, detegat.

1 TRiplex est sententia.

Prima tenet neminem constringi secretum seruare cum vitæ dispendio. Ratio, quia fides data non tanto dispendio obligat. Ita tenent aliqui, quos refert Sotus, *vbi infrà.*

2 Secunda sententia tenet, quantumuis quis grauibus tormentis excruciatus fuerit, teneri non prodere crimen fratris occultum. Ratio, quia talis proditio est contra iustitiam: ergo ob nulla tormenta licet. Ita Driedus *lib.* 1. *de libert. Christ. pag.* 228.

3 Tertia sententia est media, & tenenda, & ideò explicabitur aliquibus conclusionibus.

4 Prima conclusio. Qui locum tenent, & officium publicum, id est, illi, quibus publico officio incumbit, tenentur sæpe mori pro celando reipublicæ secreto, quando priuati non tenentur. Appellamus autem hîc reipublicæ secretum, causas etiam priuatorum, quæ tractantur in iudicio publico. Probatur, quia secreta reipublicæ sunt propter totius populi salutem: ergo illi, quibus tota respublica arcana sua commisit, & quibus stipendia pro hoc officio tribuit, & qui peculiari sacramento fidem adstringunt, multo maiori vinculo tenentur seruare secretum, quàm alij priuati; atque ideo si res exposcat, etiam cum vitæ dispendio. Hinc fit, vt iudex causam audiens, in qua res grauissima, vt de vita, Ducatu, maximo honore, &c. ageretur, si inuadatur ab aliquo litigantium sub mortis pœna, vt merita causæ prodat, tenetur potius mortem pati. Et idem est dicendum de scribis, quorum fidei causæ graues committuntur. Ita Sotus *lib. de secreto, membr.* 3. *q.* 4. *concl.* 6. Nauarr. summa Hisp. (nam in Lat. hoc non ponit) *cap.* 8. *num.* 32. limitat tamen, quando ob secreti detectionem, vita, vel membrum alterius partis periculo exponeretur. Secus si tantùm pœna pecuniaria, vel exilij damnanda esset altera pars, cuius facilè posset detector compensationem pecunia facere, tunc enim non teneretur mortis periculo tacere.

5 Secunda conclusio. Si reuelatio secreti vergeret in graue reipublicæ malum, tunc quiuis etiam priuatus tenetur vitam exponere, potius quam id detegat. Ratio, quia pro salute reipublicæ tenetur quiuis vitam exponere. Sotus, & Nau. *vbi suprà*, Cord. *summa q.* 65. *vers. digo regularmente.* Ex quo infert Nau. militem bello captum à Mauris quibusuis tormentis crucietur, non posse sui exercitus secreta pandere, si ad eius conseruationem necessaria essent.

6 Tertia conclusio. Qui per iniuriam secretum alicuius extorqueret vi, vel fraude, vel litteras aperiens, tenetur potius mori, quàm illud, si res magni momenti sit, aperiat. Ratio, quia iste ratione iniustitiæ commissæ fortiori constringitur vinculo. Item, quia potius tenetur quis mori, quam alienam famam deprædetur: at qui per iniuriam secretum extorquet, famam deprædatur; ergo. Ita Sotus *ibi concl.* 7. & Nauarr. *vbi suprà*, limitans sicut primam conclusionem.

7 Quarta conclusio. Nemo tenetur secretum quod sub fide sigilli seruandi recepit, seruare cum vitæ dispendio, aut alia graui iactura honoris, aliorúmve bonorum. Ratio, quia iste non tenetur ex officio ad id, sed ex promissione: at nemo censetur, dum promittit cum tanto dispendio se ad id obligare. Item, quia pecuniam deposito receptam non tenetur quis tanto damno seruare. Sotus *vbi suprà concl.* 8. Cord. *vbi suprà*, §. *Y si se pregunta.*

8 Quinta conclusio. Quando quis casu nouit alienum secretum, licèt teneatur illud contegere sub peccato mortali, si magni momenti sit; at non tenetur graui pacto, vt illud celet. Ratio, quia ad hoc solùm tenetur charitate, sicut tenetur res amicorum seruare, vbi sine graui suo detrimento potest. Sotus *concl.* 9.

DVBIVM III.

An alienas literas aperire, & legere sit peccatum mortale.

1 SIt prima conclusio. Qui legit ex consensu expresso, vel præsumpto mittentis, vel eius, cui mittuntur literas, non peccat. Ratio, quia nulli facit iniuriam. Ita Nau. *c. sacerdos, de pœnit. dist.* 6. *n.* 16. *& in summ. c.* 18. Lat. *n.* 53. Hisp. *n.* 54. D. Ant. 2. *p. tit.* 1. *c.* 22. §. 5. *fine*, Sylu. *verbo falsarius*, *q.* 1. Tabien. *ibi n.* 2. Angel. *n.* 2. Armil. *verb. litera, n.* 1. Caiet. *verb. litera*, Margar. *fol.* 203. Pedraza 2. *præcepto, fine*, Alcozer *summ. c.* 22. *fine*, Metina *lib.* 1. *summ. c.* 14. §. 36. Nau. *lib.* 2. *de restit. c.* 4. *n.* 448.

2 Secunda conclusio. Qui superioritatem habent in alium, non peccant legẽdo literas, quas vel ad ipsum alij mittunt vel ipse ad alios mittit, vt Prælatus legens literas Monachorum, Abbatissa Monialium, vir vxoris, pater filiorum, qui sub sua sunt potestate. Ratio, quia hi vtuntur iure suo, dum cauent ne aliquid mali his subsequatur, quorum regimen habent. Ita Nau. Caiet. Armil. D. Anton. Sylu. Ang. Tab. Margar. Pedraza *locis citatis.*

3 Tertia conclusio. Non peccant, qui auctoritate publica aperiunt literas, vt Duces in bello ad obuiandum malo publico. Ratio, quia hoc est valdè necessarium ad bono communi consulendum. Sic iidem. Item non peccat, qui legens literas sui aduersarij, si probabiliter dubitet in eis aliquid in suum damnum tractari. Ratio, quia vtitur iure suo, suæ indemnitati consulens. Nau. D. Anton. Syluest. *ibi.* Item non peccaret ipsas legens ad obuiandum iniusto damno corporali, vel spirituali alterius, Sylu. & Nauar. *ibi.* Item, quando literæ illæ habentur pro derelictis, Syluest. Tabien. Angel. *ibi.*

4 Quarta conclusio. Qui ob solam curiositatem absque vllo lædendi animo legeret, credens non contineri res magni momenti in his literis, peccaret venialiter. Ratio, quia non infert notabilem, benè tamen aliquam iniuriam. Ita Caiet. Nau. Alcozer, Pedraza, Armil. Margar. & reliqui citati. Sed aduerte oportere ad hoc, vt excusetur à mortali ex hac causa, vt pro certo credat legens non contineri ibi res eiusmodi; nam si dubitaret ratione periculi, cui se exponeret, non excusaretur. Caietanus, Metina, & Nauar. *suprà.* Item, vt paratus sit seruare secretum, si fortè casu in illis hæreses inuenirentur. Caiet. Armil. Marg. Alcozer, Pedraza *ibi.*

Vltima conclusio. Extra prædictos casus peccatum mortale est legere literas clausas, vel in secreto positas. Ratio, quia grauis irrogatur iniuria proximo. Item,

quia sic legens falsarius est,& graues falsariorum pœnas incurrit, vt Nauarr.& cæteri summistæ docent, & probant. Ita omnes Doctores citati, & Nauarr. *ibi n.*448. ait fortè dici posse,quòd si aperiens literas certus est,se non nociturum, nec eius occasione alium, non esset mortale,licèt crimen aliquod ibi esset scriptum secluso ordine ad confessionem; quia infamare coram vno qui nocere non debet,non est mortale,sed de hoc alibi.

CAPVT VII.

De Aduocatis.

SVMMARIVM.

DVB.1.*Vtrùm Aduocatus teneatur patrocinari pauperi.*
2 *Quibus personis interdictum sit officium aduocationis.*
3 *An in aliquo euentu fas sit clericis,& Episcopis patrocinari.*
4 *An qui iure prohibiti sunt patrocinari,delinquant mortaliter, si munere hoc fungantur.*
5 *An clericis interdictum sit tabellionis officium, seu notary.*
6 *An clericis,& Episcopis fas sit tutoris functionem obire.*
7 *An causidico fas sit vtramque partem tueri,scilicet sui clientis,& aduersary collitigatoris.*
8 *An Aduocatus habens causam iustam possit aduersarium decipere, & cauillationibus vti.*
9 *An Aduocato liceat cœpta lite pacisci de salario. Item conuenire de quota sibi danda.*

DVBIVM I.

An Aduocatus teneatur patrocinari pauperi.

PRIMA sententia asserit in extrema tantùm necessitate pauperis teneri Aduocatum sub mortali ei patrocinari, quando scilicet pauper in extremam necessitatem incideret, si in illa causa ius suum amitteret, vel vitam esset ob id amissurus. Ita tenet Caiet. 2. 2. *quæst.*71. *art.* 1. Nauar. *cap.* 25. Hisp. *num.*30. Lat. *num.*29. Armil. *verbo aduocatus, num.* 12.

2 Secunda sententia tenet,teneri etiam in graui pauperis necessitate,vt si citra periculum vitæ periclitaretur honor,aut alia vrgens calamitas inopi ingrueret,& non esset alius,qui patrocinari vellet,tunc teneretur Aduocatus sub mortali patrocinium præstare. Probatur,nam idem ferendum est iudicium de hoc, sicut & de alijs eleemosynis,vt fatetur D.Thom. 2. 2.*quæst.*71.*art.*1.sed præceptum eleemosynæ obligat,etiam in graui necessitate, & est verior opinio, quam etiam docent Caietan. *suprà* 2.2.*q.*32.*art.*5.ergo.Ita tenet Sotus *lib.*5. *de iust. q.*8.*art.*1.Host.*tit.de pænitent.& remiss.* §. *quibus, vers. quid de Aduocatis.* Sylu.*verbo Aduocatus,q.*18.& idem dicunt hi Doctores de Medicis, quòd in graui pauperum necessitate,tenentur ipsis mederi. Et hæc sententia est multò verior. Idem tenet Couarr. *lib.pract. c.*6.*n.*4. *fine.*Salon 2.2.*q.*71.*art.*1.*controu.* 1.& *ibi* Aragon.

3 Sunt tamen aliqua notanda.

Primò nota,quòd sicut in graui necessitate non tenetur diues eleemosynas elargiri,nisi de superfluo status; ita nec Aduocatus tenetur in graui, nisi de superfluo, scilicet,cùm otiũ est à necessarijs occupationibus. Vnde fit, vt ad subueniendũ grauiter indigenti,non teneatur Aduocatus ab illis negotiis se expedire, vel illud tẽpus consumere,quibus ad alendum se & familiam eget;quia illud non censetur superfluum. Ita Sotus & Syluest.*ibi.*

4 Secundò nota,quòd si Aduocatus casu,quo tenetur pauperi patrocinium præstare,illud negaret,tenetur iudex illum cogere,vt præstet,alias delinquet mortaliter. Nauar.*c.*25.*n.*24.Sylu.*vbi suprà*, Angel.*verbo Aduocatus, num.*10.Armil.*num.*10.Tabien.*num.*9.

5 Vltimò nota, quòd dum D.Thom. 2. 2. *q.*71.*art.*1. dicit,non teneri Aduocatum patrocinari pauperi,quando est alius in promptu,qui possit subuenire, intelligitur,quando est alius, qui possit & velit:si enim alij qui possunt,nolint subuenire,tenetur,iste. Ita Sotus,& Syluest.*vbi suprà*, Caiet. 2.2.*q.*71.*art.*1. Salon *ibi initio*, & *ibi* Aragon *in fin.*

DVBIVM II.

Quibus personis interdictum sit officium Aduocationis.

1 NOta aliquas esse personas quibus in iure officium hoc interdicitur,quas refert Syl.*verbo Aduocatus, q.*2. Hæc sunt hæreticus, vel paganus,vel excommunicatus, 1.*q.*1.*c.*1.*c.excommunicatus* 1.*de hæreticis, c.nemo,de pænit.dist.*1. *l.nemo, C. de postul.* & iudex aliquem horum admittens grauiter peccaret, *d.c.nemo.* Item religiosus,nisi pro monasterio de Prælati mandato, de quo egi copiosè *lib.*6.*summ.c.*13.*à n.*1.Item clericus in sacris constitutus,vel in minoribus, si beneficiũ habeat,*c.clerici, & c.cum sacerdotis, de postul.* Item iudex, vel Assessor nequit in eadem causa esse Aduocatus;quia duo officia in eadem causa prohibentur,*c.*1.& 2.4.*q.*4. Item Surdus nihil omnino audiens,mutus,cæcus vtroque orbatus oculo:perpetuò furiosus,minor,qui decem & septem annos nondum nactus est:seruus,fœmina,sodomita,damnatus capitali crimine,vel calumnia publici iudicij.Item qui operas suas locauit, vt pugnaret in arena cum bestia, secus si hoc faceret gratis,causa vires ostentandi.Item omnes infames.Item qui amotus est à Senatu,omnes istos refert Syl.*vbi supra*,& omnes summistæ *verbo Aduocatus*, consule in ipsis textus, in quibus hoc interdicitur, & omnia ista habentur *c.infamis, & cap.infames*,3.*q.*7. & *part.*3. & *tit.*6. *l.*2. & *infrà.* & *illa l.*1.docet Gregor.Lop.debere annum decimum septimum expletum esse ad aduocationis munus.

DVBIVM III.

An in aliquo euentu fas sit clericis, Monachis, & Episcopis patrocinari.

1 PRima conclusio. Sacerdotibus patrocinari non licet coram iudice Ecclesiastico, vel sæculari, nisi in quatuor casibus,scilicet cùm causa propria, vel propriæ Ecclesiæ agitur, vel consanguineorum intra quartum gradum, quando consanguinei alium, vel saltem æquè bonum causidicum habere nequeunt,vel quando agitur causa miserabilium personarum, quæ scilicet per se proprias causas ministrare non possunt, vel Ecclesiastico auxilio indigent,*cap.sacerdotibus,ne cler. vel Monach.*Ita tenet Armil.*verbo Aduocatus, num.*4. Tabien. *num.*3. Angel.*nũm.*5.*quæst.*2.& 3.D.Anton. 3. *part.tit.* 6.*cap.* 1.§.1.

2 Nota quòd etiam in his casibus non licet sacerdotibus patrocinari coram iudice sæculari in causa criminali,bene tamen in ciuili:coram Ecclesiastico verò licet in vtraque tantùm, in quatuor casibus positis. Syluest. Tabien. Armil. Angel. *ibi*, & patet *cap. sententiam, ne cleric.vel monach.*

3 Sed vtrùm in his quatuor casibus liceat Episcopis patrocinari, duplex est sententia.

Prima dicit non licere, nec coram sæculari, nec coram Ecclesiastico. Ita Armil.*num.*4.Tabien.*n.*3. Angel. *n.*4. At contraria sententia est aliorum.

4 Secunda conclusio. Verius est licere etiam Episcopis in dictis quatuor casibus aduocare coram iudice tantùm Ecclesiastico. Ratio, nam non est decens, vt reuerentiam, quam iudici sæculari exhibent causidici, exhibeant Episcopi. Ita Panormitan. & Pisana, vt refert & sequitur Syluest. *quæst.* 3. D.Anton, *vbi suprà*, & alij.

5 Tertia

5 Tertia conclusio. Clericis inferioribus, scilicet Diaconis, hypodiaconis, & in minoribus tantùm ordinibus constitutis, beneficium tamen habentibus, interdictum est coram sæculari iudice aduocatos esse, exceptis quatuor casibus *suprà* numeratis, at coram Ecclesiastico liberum est illis in omni euentu patrocinari, *cap. cùm sacerdotes, & cap. clerici, de postul.* Armil. *num.* 6. Tabien. *num.* 4. *&* 5. Angel. *num.* 6. *&* 7. Syluest. *quæst.* 4. D. Anton. *vbi suprà.*

6 Hîc oportet notare, quòd si negotium, de quo agitur, sæculare sit, non licet huiusmodi clericis patrocinari, coram iudice sæculari, nisi in quatuor casibus positis; at coram Ecclesiastico benè licet in omni euentu. Si verò negotium sit Ecclesiasticum, licèt etiam coram sæculari iudice aduocare in quouis casu. Patet *c.* 1. *de postul.* vbi tantùm prohibentur huiusmodi clerici coram sæculari, in sæcularibus aduocare: ergo secus in sæcularibus coram Ecclesiasticis, & in Ecclesiasticis coram vtroque iudice. Dicitur autem negotium Ecclesiasticum, vel ratione personæ, quia est Ecclesiastica persona, quæ sequens forum rei, litigat coram sæculari iudice, vel ratione delicti, quod est Ecclesiasticum, vt sacrilegium, vel ratione rei, quæ est Ecclesiæ. Ita Syluest. *vbi suprà,* citans, & sequens Innocent. & Panorm.

7 Secundo nota, quòd si dicti clerici nondum ad sacerdotium promoti, licèt in sacris sint constituti, non habent patrimonium, nec beneficium pro sua sustentatione sufficiens: possunt per aduocationis officium victum quærere. Vnde conclusio posita debet intelligi de his, qui sufficientem sustentationem habent. Panorm. quem refert, & sequitur Syluest. *ibi,* Armil. & Angel. *vbi suprà,* Lancelotus *Instit. iuris canon. tit. de procurat. §. postulandi, vers. Ecclesiasticis,* licèt gloss. *cap.* 1. *de postul.* oppositum teneat.

8 Quarta conclusio. Clerici nondum sacris initiati, nec beneficium habentes, possunt patrocinium præstare in causa ciuili, tam coram Ecclesiastico, quàm coram sæculari iudice, nullo modo illis fas est, *c. sententiam, ne cleric. monach. c. aliquantos, dist.* 51. Hoc dicunt esse tutius Syl. *q.* 5. Arm. *n.* 6. Tabien. *n.* 5. Ang. *n.* 7. licèt (vt isti referunt) quidam dicant posse hos clericos fauore reorum, postulare, appellare, & appellationem prosequi. Quòd etiam possint in criminali, est verius, modò non deferant publicè tonsuram. Sic Nau. *c. non dicatis. n.* 99.

9 De Monachis autem, & canonicis regularibus, an & in quibus casibus liceat illis aduocare, dixi *lib.* 6. *summa, cap.* 13. *num.* 1.

DVBIVM IV.

An qui iure prohibiti sunt patrocinari, delinquant mortaliter si munere hoc fungantur.

1 SIt prima conclusio. Si prohibiti sunt ratione alicuius defectus non multum ad rem conferentis, non est mortale, imò citra veniale fieri potest: vt si mutus scripto consulat, & infamis emendatus. Si verò nullam iuris peritiam, vel negotiorum experientiam haberet, esset mortale, quia periculo exponeret causas sibi concreditas. Ita Sotus *lib.* 5. *de iust. quæstione* 8. *art.* 2.

Secunda conclusio. Si clerici in sacris constituti, vel in minoribus, cùm beneficium habeant, functionem patrocinandi præter casus concessos, non semel, aut bis, sed sæpe ex professo obeant, erit peccatum mortale, quia dedecorant munus sacerdotij, suscipiendo officium seuerè interdictum. Ita aliqui iuniores Magistri.

DVBIVM V.

An clericis interdictum sit tabellionis officium, seu Notarij.

1 VArij sunt sentiendi modi, quidam sentiunt clericis fas esse tabellionis functionem obire in Papæ, vel proprij Episcopi curia, & hoc in causis tantùm Ecclesiasticis. Ratio, quia ordo in causa esse non debet, vt officium interdicatur Ecclesiasticum. Ita Host. Anton. & Panorm. quos refert Couar. *vbi infrà.* Idem tenet D. Anton. 3. *p. tit.* 13. *cap.* 1. §. 2. Tabien. *cler.* 5. *num.* 5. Angel. *clericus* 9. *num.* 9.

2 Alij tenent nullo pacto licere clericis in sacris constitutis tabelliones esse, si beneficium, vnde possint alimenta sibi ministrare, habeant; sin minus licere: vtique etiam in causis temporalibus, probant ex *cap. sicut, ne cleric. vel monach.* vbi clerico tabellioni constituitur pœna priuationis beneficij: ergo sermo habetur in tali prohibitione de solis clericis beneficiarijs. Ita glossa, & Ioann. Andrea *d. cap. sicut,* Armil. *verbo tabellio, num.* 4. Syluest. *quæst.* 3.

3 Alij verò oppositum sentiunt.

4 Insuper circa clericum in minoribus constitutum duplex est sententia.

Prima tenet posse esse tabellionem, licèt beneficium habeat. Ratio, quia *d. cap. sicut,* tantùm hoc interdicitur clericis in sacris constitutis. Ita Tabien. & Angel. *ibi.*

5 Alij verò oppositum tenent. Sit

6 Prima conclusio. Clericus etiam sacris initiatus, licèt beneficium habeat, potest apud curiæ Romanæ Ecclesiastica tribunalia, tabellionis officium exercere. Ratio, propter tantæ curiæ dignitatem, & tacitum Papæ consensum. Ita tenent omnes Doctores citati, quòd omnes in hoc conueniunt. Idem Nauar. *pract. quæst. cap.* 19. *num.* 8.

7 Secunda conclusio. Probabilius est non posse clericos in sacris constitutos tabelliones esse, quamuis beneficium non habeant, etiam in tribunalibus Ecclesiasticis alijs. Ratio, quia *d. cap. sicut,* absolutè id interdicitur huiusmodi clericis. Nec obstat, quòd pœna priuationis beneficij opponitur; id enim non fit, quasi tantùm cum beneficiarijs loquatur, sed quia communiter solent beneficium habere, voluit, vt illud habentes, hanc pœnam darent. Ita Couar. *ibi,* & Trotius, & Cardin. per ipsum relati contra Doctores primæ, & secundæ sententiæ. Subdit tamen Couar. posse huiusmodi clericos in curia Romana publicè, & extra curiam in negotijs Ecclesiasticis, quæ priuatim, & non in foro publico expediuntur, hoc munere fungi.

8 Tertia conclusio. Clericis in minoribus constitutis, beneficium Ecclesiasticum habentibus, vnde possint congrua sibi alimenta exhibere, non licet vti tabellionis officio, etiam Ecclesiasticis publicis tribunalibus. Ratio, tum quia est officium sæculare. Item, quia beneficiarijs in minoribus constitutis prohibetur Aduocatorum officium, vt dixi *dub. præced.* ergo à fortiori istud, quia vilius, & sæcularius est: tum, quia est genus quoddam negotiationis, ergo interdicitur beneficiarijs, per *cap.* 1. *ne cler. vel monach.* Ita tenent Host. Panor. Anton. *d. cap. sicut.* quos refert, & sequitur Couar. *suprà,* dicens esse communem sententiam. Idem tenent Syluest. Armil. D. Anton. *vbi suprà,* & est contra Angel. & Tabien.

9 Quarta conclusio. Clericus in minoribus beneficium non habens potest esse tabellio. Ita iidem Doctores, & Angel. & Tabien. additque Couar. hoc verum esse apud sæcularia tribunalia publica; quia hoc nullo canone prohibetur.

10 An verò monachus possit esse tabellio, & qui in sæculo tabellio fuit, possit eo munere fungi postea monachus factus: & possit post professionem complere, & signare instrumentum, quod ante monachatum in eius protocolo conscriptum fuerat ab eodem, vel eius auctoritate, & an valeat instrumentum, quod fecit post monachatum absque superioris licentia, dixi *6. summa, c.* 13. *n.* 47. 48. 49. *&* 50.

11 Quinta conclusio. Si sacerdos tabellionis officio vtatur, & aliquod instrumentum confecerit, erit publicum, & validum, si alioquin verè tabellio erat, licèt pec-

cauerit hoc officio vtens: erit (inquam) validum si ante publicum huius officij interdictum illud confecerit. Ratio, quia tolerabatur in officio. Verùm si posteaquàm fuerit publicè interdictum tabellionis officium, illud confecerit, nullum est. Ita plures, quos refert & sequitur Couar. *d.n.*8. Syluest. *quæst.*3.

DVBIVM VI.

An clericis, & Episcopis fas sit tutoris functionem obire.

1 NOta cum omnibus summistis *verbo tutela, initio,* tutelam esse triplicem, scilicet testamentariam, quando scilicet pater instituit in testamento tutorem; legitimam scilicet, quæ defertur à lege: vt cùm nullus est tutor testamentarius, leges statuunt, vt tutores sint, qui debebant succedere ab intestato: & datiuam, scilicet, quando iudex instituit tutorem.

2 Prima conclusio. Clerici, & Episcopi cogi non possunt, vt tutelam suscipiant aliquam, hoc enim eorum priuilegium est, quòd cùm succedere ab intestato possint, non cogantur suscipere tutelam: quod secus in laïcis contingit. Ita Gregor. Lopez *l.*14.*vers. por razon, tit.* 16.*part.*6. & colligitur ex *illa l.* glossa *authent. de gubernat. de sanctis Episc.* §. *Deo autem amabiles, collat.*9.*vers. permittimus,* & apertè colligitur ex illo auth. glossa *cap. fin. vers. tutelam, dist.*86. Turrecr. *eodem cap. glossa* 21. *q.*3.*cap. Cyprianus, vers. tutorem,* Perez *lib. ordinam. tit.*3. *l.*1.*fol.*101.*vers. aliud etiam,* Syluest. *verbo tutela, quæst.* 3. Armil. *n.*2. Angel. & Tabien. *num.*1.

3 Sed nota conclusionem intelligi duplici limitatione. Prima, modò clerici sint in sacris constituti: nam in minoribus constituti cogi possunt legitimam suscipere. Greg. Lopez *ibi vers. missa cantanos,* glossa *d. auth. vers. hoc fecerint.*

Secunda est, nisi tutela sit miserabilium personarum, vt pauperum, orphanorum, & viduarum; tenentur enim clerici, & Episcopi horum tutelam suscipere, *d. cap. fin. & dist.*88.*cap.*1. *& cap. Episcopus,* Syluest. Angel. Tabien. Arm. *vbi suprà,* & de clericis, & monachis idem dicunt glossa, & Turrecr. *cap. fin.* Quoad Episcopum limita quòd non per seipsum, sed per Archipresbyterum, vel per Archidiaconum *d. cap. Episcopus.* Ita Syluest.

4 Secunda conclusio Tutelam legitimam possunt omnes clerici, & Episcopi suscipere: patet *d. cap. fin.* per quod derogatur *authentico citato,* quod contrarium statuebat in Episcopis. Ita glossa *d. c. fin.* & *ibi* Turrecr. Syluest. Angel. Armil. *vbi suprà,* Tabien. *suprà;* & de clericis quòd possint suscipere legitimam, docent etiam Greg. Lop. Perez & glossæ citatæ.

5 Vltima conclusio. Tutelam testamentariam, & datiuam non licet clericis, & Episcopis recipere. Patet *d. c. fin.* vbi statuitur, vt contrarium faciens subiaceat correctioni, id est, (vt statuit glossa *vers. correctioni*) suspensioni, & *d. c. Cyprianus* grauissimæ statuuntur pœnæ contra signantem tutelas huiusmodi clerico, glossa *dicto capite fin. in principio,* dicit clericum acceptantem has tutelas debere excommunicari. Conclusionem istam docent omnes glossæ citatæ, Greg. Lop. Turrecr. Tabien. Angel. Armil. *vbi suprà.*

6 Nota hanc conclusionem fallere in aliquibus casibus. Primò si tutela sit miserabilium personarum: illam enim possunt, imo tenentur recipere, iuxta *suprà* dicta. Secundò si Episcopus ciuitatis alicui clerico commiserit Ecclesiasticarum rerum gubernationem, aut earum personarum, qui Ecclesiastico indigent adminiculo, propter Dei timorem. Ita habetur *d. cap. fin.*

7 An autem monachi possint tutoris functionem obire, dixi *lib.*6. *summa cap.*14. *à num.*12. *ad* 26.

DVBIVM VII.

An causidico fas sit vtramque partem tueri, scilicet sui clientis, & aduersarij colitigatoris.

1 QVidam dicunt id licere, quando causa dubia est. Ita Speculator *tit. de Aduocatis,* & Angel. *verbo Aduocatus, num.*17. Alij dicunt id non licere. Ita Rosella *verbo aduocatus,* D. Anton. 3. *p. tit.* 6. *cap.* 2. §. *fin.* Sit tamen

2 Prima conclusio. Vbi causidicus nouit iustitiam, vel iniustitiam causæ, non potest vtramque causam tueri; quia ex vna parte tueretur causam iniustam. Ita Syluest. *verbo Aduocatus, quæst.*13. Armil. *num.*10.

3 Secunda conclusio. Vbi causa anceps est, potest vtramque tueri in duplici casu. Primus est, quando vbi vnam partem defendit, & cognoscens se malè allegasse, reuocat suum consilium, vt tenetur; cautè tamen, propter scandalum. Secundus in diuersis articulis, & diuersa distantia; vt si pro vna parte aduocat in causa principali, pro altera in causa appellationis, modò vitetur scandalum. At verò in eadem instantia, etiam in dubiis non licet: tum quia rarissimè sine scandalo fieri potest: tum quia oportebit allegare contraria, & allegans contraria non auditur, *l.*1.*C. de furtis.* Ita Armil. & Syluest. *ibi* plures textus & Doctores referens. Nota tamen hodie esse vetitum etiam in aduersis instantiis, vt patet *lib.*2. *ordinam. tit.*16. *lib.*31. & docet Burgos de Paz *in proœmio l. Tauri, num.*410.

DVBIVM VIII.

An Aduocatus habens causam iustam possit aduersarium decipere, & cauillationibus vti.

1 REspondetur affirmatiuè, modò nulla falsitate vtatur, vt falsa allegando. Ita Syluest. duas referens glossas, *verbo Aduocatus, q.*12. Armil. *n.*19. Tab. *n.*13. D. Thom. 2. 2. *q.*71. *art.*3. Parlad. *lib.*1. *de rebus quotid. c.*2. *n.*7. Couar. *lib.*1. *variar. cap.*2. *num.*1. Ratio, quia iste ius habet ad suum clientem tuendum, & iniustas aduersarij partes cauillationibus repellendum.

DVBIVM IX.

An Aduocato liceat cœpta lite pacisci de salario, item conuenire de quota sibi danda.

1 SIt prima conclusio. Aduocato non licet pacisci de salario cœpta lite, sed tantùm in principio, vel fine, patet *cap. infames,* §. *præterea,* 3. *q.*7. *l. quisquis, C. de Aduocat. & l.*7. *tit.*16. *lib.*2. *ordinam,* vbi sic dicitur, *Hagan pacto al principio de los pleytos oyda la relacion de las partes, y no puedan despues de auer, visto sus escriptos, y començado a hacer peticion, o escriptos, o otra cosa alguna en los pleytos.* Et ratio est, quia cœpta lite omnia daret litigans propter litis timorem. Ita D. Anton. 2. *p. tit.*1. *cap.* 19. §. 8. Nauarr. *c.*25. Lat. & Hisp. *n.*30. Greg. Lop. *p.*3. *tit.*6. *l.*14. *vers. cierta,* Archidiac. *cap. si quis* 3. *qu.*7.

2 Nota, si in medio litis fieret de stipendio pactum absque vi, & scandalo, & esset iustum, non esset peccatum in foro conscientiæ; quia cessaret ratio, & præsumptio legis. Sic Nauar. *ibi.*

3 Secunda conclusio. Non licet Aduocato pacisci de aliquota parte litis sibi danda, vt medietate, tertia, &c. Patet *l. si quis Aduocatorum, C. de postul. & l.*1. §. *si cui, ff. de varijs, & extraordin. l.*14. *tit.*6. *part.*3. Et ratio est, quia datur ansa, vt sibi per fas, siue per nefas intendat causidicus victoriam; quia licèt absoluiè fiat pactum de quota litis: at tacitè intelligitur conditio, si victoriam comparet, qua non obtenta, nihil habebit. Ita tenet Rosel. *verbo Aduocatus, num.*6. Armilla *num.*14. Syluest. *q.*19. Angel. *n.*15. Alcozer *in summa, cap.*26. §. *los abogados,* Nau. *d. n.*30. Sotus *lib.*5. *de iust. q.*8. *art.*4. *vers. vnum autem,* D. Ant. 2. *p. tit.*1. *d. c.*14. §. 8. Perez *lib.*2. *ordin. tit.*19. *l.*5.

19. *l.*5. Greg. Lopex *vbi suprà*, & explicant Nauarra & Alcoxer esse peccatum mortale.

4 Nota idem prorsus esse dicendum de Procuratoribus quoad hanc conclusionem, & sequentes. Patet *l. litem. C. de procur. & l. sumptus, ff. de pactis*, & eadem ratio militat quæ in causidicis. Ita Nau. Armil. Alcoxer, Rosella, Syluest. Angel. Gregor. Lop. *vers. tal postura.*

5 Tertia conclusio. Non licet etiam pacisci de certa re, super quam est lis danda. Ratio, quia datur eadem ansa, intelligitur enim, parta victoria; & sic eadem ratio militat, quæ in causidicis. Ita Greg. Lopez, Axo, & glossa *d. l. si qui aduocatorum.*

6 Vltima conclusio. Non licet pacisci de aliquo dando hac conditione, si victoriam in lite obtinuerit, licet super ea quantitate danda non sit lis, sed tantùm licet pacisci de certa quantitate danda, siue vicerit, siue non. Patet eadem ratione, quia datur ansa, siue per fas, siue per nefas quærendi victoriam, & patet *l.* 8. *tit.* 16. *lib.* 2. *ordinam.* Ita tenet Sotus *vbi suprà*, Gregor. Lopex, Nauar. Armil. Rosel. Syluest. Angel. *vbi suprà*, Paulus de Castro *d. l. si qui aduocatorum.*

7 Nota, si esset quid paruum, quod promitteretur, si vinceret litem, esset iustum pactum, cessat enim prohibitionis ratio, quid minimum non inducit ad quærendum, siue per fas, siue per nefas, victoriam. Ita Syluest. Angel. Rosella, Armil. Nauarr. referens Alexandrum, & Salicetum *vbi suprà*. Idem Ang. *l. sumptus, ff. de pactis.*

CAPVT VIII.

De ordine seruando à Prælato Regulari in inquirendo de crimine graui alicuius Religiosi.

SVMMARIVM.

Dva. 1. *Qualiter Prælatus regularis debeat procedere ad cognoscendum iudicialiter de delicto graui Religiosi sibi subditi.*
2 *Qualiter Prælatus regularis procedere debeat per viam inquisitionis.*
3 *An Prælatus procedens contra subditum Regularem possit recusari.*
4 *Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere per viam accusationis contra subditum Regularem.*
5 *Qualiter Prælatus debeat procedere contra regularem via denunciationis Euangelicæ, seu fraternæ.*
6 *Qualiter procedere debeat Prælatus contra Regularem via denunciationis canonicæ.*

DVBIVM I.

Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere ad cognoscendum iudicialiter de delicto graui Religiosi sibi subditi.

PRivs oportet supponere aliquot fundamenta.

Primum sit, si delicta sunt leuia, in quibus agitur de modico Regularis præiudicio, & potiùs ad correctionem: non oportet, quòd delictum sit publicum. Ratio, quia in his non agitur ad punitionem, sed ad correctionem: nec ex his aliqua infamia Religiosi pullulat. Sic Perez *lib.* 8. *ord. tit.* 4. *fol.* 130. *pag.* 1. Angel. *verbo inquisitio, n.* 11. Corduba super Sotum, *de secreto tegendo, memb.* 2. *qu.* 4. *concl.* 7. Quod etiam inde patet; quia licèt correctio fraterna præmittenda sit iure diuino antequam denuncietur Prælato; fallit in his delictis leuibus: vt docent D. Thom. 2. 2. *quæstione* 33. *articulo* 7. *ad* 4. Abulensis *capite* 18. *Matth. quæstione* 97. *ad* 8. Sotus *de secreto, membr.* 2. *quæstione* 4. & omnes.

2 Nota quod delictum graue dicitur, & enorme inter Regulares omne peccatum mortale, vt patet ex *cap. illis* 6. *quæst.* 1. & pro quolibet tali potest quilibet Religiosus arctari ad custodiam, si expedit correctioni, non autem ad pœnam, sed pro his, quæ exprimuntur in sui ordinis statutis, vel illis æquiparantur arbitrio discretorum. Sic Armilla *verbo inquisitio, num.* 13. Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 9.

3 Secundum fundamentum sit: licet ad inquisitionem de delicto graui contra Religiosum, quando proceditur via inquisitionis specialis, asserunt aliqui Doctores non requiri infamiam, propter *cap. qualiter, el* 2. *de accusat. in fine*; vbi postquam decernitur ad inquirendum requiri infamiam, &c. subditur, *Hunc tamen ordinem circa Regulares personas non credimus vsquequaque seruandum*, & propter *cap. in singulis, de stat. monach.* Sic Ioan. Andr. *cap. olim, de accusat.* Alciat. *c.* 1. *de offic. ordin. n.* 47. Cordub. super Sotum *de tegendo secreto, memb.* 2. *quæst.* 6. *concl.* 1. *dub. vltimo*, vbi hæc dicit: In religionibus non seruatur rigor iuris; ideò si interrogantur criminosi de suis complicibus, etiam nulla infamia & indiciis existentibus tenentur fateri. Cæterum omnino tenendum est, etiam contra Religiosos requiri infamiam, quia textus exigentes infamiam ad procedendum via inquisitionis vniuersaliter loquuntur, *cap. qualiter, el* 2. *cap. inquisitionis, & cap. cùm oporteat, de accusat. & c. licèt Heli, de simon.* vbi textus facit mentionem de infamia contra Regularem. Nec obstat *de cap. in singulis*, quia loquitur de inquisitione generali, ad quam nulla requiritur infamia. Nec etiam obstat *d. cap. qualiter*, quia quod *ibi* dicitur eum ordinem non esse omnino seruandum quoad regulares, explicat Panorm. *ibi, n.* 10. Felin. *ibi, num.* 21. non esse omnino seruandum, non quoad veritatem, id est. quoad substantialia iudicij, sed quoad accidentalia, & subtilitatem: at probatio & notitia delicti est de substantia iudicij; & Sylu. *inquisitio* 1. *q.* 3. *dicto* 2. explicat non esse omnino seruandum, nisi infligendum sit graue præiudicium. Et sic hoc tenent Nauar. *cap. inter, verba, in veteri corol.* 62. *n.* 689. *& in nouo corol.* 63. *n.* 208. Panor. *cap. olim, de accusat. n.* 9. Vmbertus in regula D. August. Perex *vbi suprà*. Innocent. Aret. Bart. quos refert, & sequitur Angel. *verbo inquisitio n.* 2. Syl. *inquisitio* 1. *q.* 3. *dicto* 2. & meliùs *inquisitio* 2. *d.* 4. Armilla *verbo inquisitio, n.* 11. Cord. super Sotum *de secreto, memb.* 2. *q.* 4. *concl.* 7. & expressè videtur D. Thom. huius sententiæ 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *ad* 5. vbi dicit Prælatum Regularem non posse inquirere delicta nisi in casibus, in quibus potest iudex Ecclesiasticus, vel sæcularis. Et expressiùs Caiet. *ibi, circa eandem solutionem ad* 5. vbi tractans de eadem inquisitione contra regulares hæc dicit: Etiamsi duo, vel plures iurent vidisse se illum commisisse, si nulla est infamia, non est inquirendum iudicialiter, vt expressè habetur *cap. inquisitionis, de accusat.* Nec est puniendus iudicialiter ille delinquens, nisi fraterna correctione præmissa processum sit per denunciationis viam. Pro eadem sententia est Nau. *lib.* 2. *de restit. c.* 4. *n.* 474. *fol.* 414. vbi impugnans Cordubam inquit non posse procedi contra regulares absque infamia, nisi quando ex non inquirendo Religionis pernicies, & damnum notabile sequeretur. Idem docuerunt aliqui docti iuniores Magistri.

4 Nota, idem esse dicendum in Societate Iesu. Neque obstat quòd in ea possit delictum occultum denunciari superiori, non præmissa correctione fraterna, eo quòd renunciatur à Religiosis iuri suo in hoc, vt patet ex *regula* 9. *Societatis*, quæ habetur inter generales, & in examine *cap.* 4. §. 8. scienti enim, & volenti nulla fit iniuria, non (inquam) obstat hoc, quia, vt constat ex *eadem regula*, hoc est ad maiorem profectum spiritualem, qui est finis correctionis fraternæ, & denunciationis Euangelicæ, & non punitionem, qui est finis processus iudicialis. Sic tenuit quidam doctissimus recentior, & patet ampliùs ex eo quòd licèt in priuilegiis, vel in regula

Religio

Religionis dicatur, quòd possit procedi iudicialiter, non seruatis apicibus, & rimulis iuris, intelligitur, quoad solemnitates accidentales, secus quoad substantiales, siue quibus in iudicio procedi nequit; vt testantur D. Anton. 3. *part. tit.* 9. *cap.* 7. §. 8. Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 11. Armil. *verbo inquisitio, n.* 11. Cordub. super Sotum *de secreto memb.* 2. *q.* 4. *concl.* 7. Ergo à fortiori hoc erit vetitum, cùm regula non dicat id, sed ad maiorem profectum suum omnes contenti esse debent, vt omnes defectus manifestentur superiori: vbi nullum est verbum de processu iudiciali.

5 Tertium fundamentum sit, non statim ac denuncians, vel testificans dicit esse infamiam de delicto, debet Prælatus procedere per viam inquisitionis, sed debet inquirere apud quos sit infamia, & vnde ortum habuerit, nam si sit apud paucos, & leues, & ea leui fundamento, non potest Prælatus iudicialiter inquirere, præcipuè de persona, quæ priùs fuit claræ, & bonæ famæ: secus si sit apud graues, & bonos, pluresque; quia fama apud tales cum suspicionibus violentis secundùm conditionem personæ de qua agitur, facit probationem. Syluester *inquisit.* 2. *dicto* 5.

6 His suppositis sit conclusio. Quadrupliciter potest Prælatus Regularis procedere contra delictum graue Religiosi: si enim est infamia orta à viris fide dignis, & grauibus, debet procedere iudicialiter per viam inquisitionis, vt dixi; quando verò non inuenit huiusmodi infamiam, si delictum sit in solius peccantis damnum debet procedere via correctionis fraternæ, & denunciationis euangelicæ, vt optimè Caiet. 2. 2. *q.* 33. *art.* 7. *circa solutionem ad* 5. Sed tunc denuncians tenetur præmittere correctionem fraternam, quandò per illam est spes emendæ, secundùm omnes, & patet ex ordine euangelico posito Matth. 18. *Si peccauerit in te frater tuus*, &c. quod fallit in Societate Iesu, in qua delicta possunt immediatè denunciari superiori, nulla præmissa correctione fraterna, quia renunciant Religiosi in ea huic iuri suo, vt patet ex *regula* 9. *Societatis Iesu*, quæ habetur inter generales, & ex examine *c.* 4. §. 8. scienti enim, & volenti non fit iniuria. Quod approbat etiam Banoes 22. *q.* 33. *art.* 8. *ad* 2. *confirm.* 7. *argum. fol.* 1256. Si verò delictum hoc sit in damnum tertij, vel communitatis, pendens in futurum, & non sit publicum, debet procedi per denunciationem canonicam, vt *infrà* videbimus. Si autem sit delictum, per quod illata est iniuria tertio, qui velit, & possit accusare, potest procedi per viam accusationis, si delictum probari possit. De his ergo modis seorsum agendum est.

DVBIVM II.

Qualiter Prælatus Regularis procedere debeat per viam inquisitionis.

1 SVpposito, vt dixi *dub. præced.* hoc faciendum esse quando Prælatus inuenit delictum laborare infamia apud plures fide dignos, notandum est quòd licèt non speretur profectus delinquentis, procedendum est: tum quia hic procedendi modus non ordinatur ad correctionem delinquentis, sed ad punitionem etiam, quia si non proficiet circa delinquentem, proficiet circa alios scandalizatos ea fama audita. Sic D. Anton. 3. *p. tit.* 9. *c.* 7. §. 8. Sylu. *inquisitio* 2. *dicto* 8.

2 Primò ergo debet Prælatus incipere caput processus iudicialis hoc pacto, v. g. *In ciuitate Granatensi die vigesima Maij anno* 1612. *Petrus Abbas affirmauit, quòd ad suam deuenerit notitiam Franciscum Religiosum eius subditum in talire excessisse, & eo quòd suum crimen sit publicum, & scandalosum, volens in illum procedere, præcepit sequentem informationem facere coram me T. Secretario.* Hic inserenda est infamiæ informatio cum testium depositionibus, & quæcumque alia in eum inuenerit, vt indicia, testes oculati, &c.

3 Nota quòd hæ testium depositiones, & rei confessio debent sub iuramento fieri, *cap. cùm dilecti, de accusat.* licèt aliqui Religiosi hoc faciant per præceptum obedientiæ, addentes quandoque excommunicationem. Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 6. Aduerte tamen, quòd si est excommunicatio latæ sententiæ, sub qua iubet, ea feratur in scriptis, & præmissa monitione, ne Prælatus incurrat suspensionem. Qua informatione summaria, id est, non in pleno iudicio, citat à qua parte facta, si est opus captura, debet capere reum, & in carcerem includere, & siue ipsum capiat, siue non, debet eum citare, vt compareat ad confessionem ab eo accipiendam.

4 Nota maturè videndum esse, an oporteat Regulares incarcerare. Quod in clericis docet Syluest. *inquisitio*, 1. *q.* 12. Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 120. *num.* 1. & 2. & Salzedo *ibi, litera A.* & reddit *ibi*, Bernard. Diaz duplicem rationem. Prima est, quia clerici ex captura grauiter infamantur, nec sola relaxatione à carcere, ad suæ pristinæ famæ integritatem restituuntur. Secunda est, quia est minus periculum fugæ in clericis, cùm ob admissa crimina rarissimè pœnam corporalem sustineant, quæ duæ rationes fortius militant in Religiosis.

5 Vocato igitur reo, ab eo confessio accipienda est, factis interrogationibus de his, de quibus infamatus est, & contra ipsum probatio existit, vt bene Syluest. *inquisitio* 2. *dicto* 6. & vt reus teneatur respondere, cùm debeat iudicis iustitia constare ipsi reo in hoc processu, oportet ostendere reo, quod probatum contra eum est, vt dixi contra alios *suprà cap.* 3. *de inquisit. dub.* 32. Cæterùm necesse non est transumptum ei tradere, vt mox dicemus requiri ad torturam; sed sat est quod notarius testium depositiones coram eo legat, tacitis eorum nominibus, vt inde reo constet quid contra ipsum probatum sit, vt dixi *dicto dub.* 32.

6 Si reus fateretur delictum, licèt ex tali confessione possit puniri, vt bene Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. q.* 65. *in principio, & q.* 45. *vers. cæterùm*; at non statim est ferenda sententia, sed est assignandus terminus ad defensionem. Ratio, quia potest habere aliquam causam excusantem, vt bene Baldus, quem refert, & sequitur Anton. Gom. *tom.* 3. *variar. c.* 12. *n.* 3. Hoc facto sententia in eum est ferenda; an verò integra legis pœna, statim dicemus.

7 Nota quòd si reus petat dilationem, vt respondeat super proprio delicto, licèt aliqui dicant debere dari, quos refert Iulius Clarus *lib.* 5. *recept.* §. *fin. q.* 45. *vers. sed hic quæro*; at ipse tenet *ibi* contrarium multos referens, & sic dixi praxi seruari, si verò nolit reus respondere interrogationibus præcisè affirmando, vel negando, sed omnino nihil respondeat, vel per verba dubia, scilicet, *nescio, non recordor*, dicit Iulius Clarus *d. q.* 45. *vers. sed pone*, alios referens, quòd debet torqueri, vt respondeat affirmando, vel negando: & talis (inquit) tortura non datur ad eruendam veritatem, quia ad hoc plura debent præcedere, vt mox dicemus, sed datur ad extorquendam confessionem, & dicit quòd est bona practica, & quòd sæpe vidit obseruari, non tantùm quando non vult respondere super facto principali, sed etiam super circumstantiis substantialibus, modò factum, & circunstantiæ talia sint, de quibus sit verisimile ipsum recordari, vt de facto proprio, & modico tempore, &c. de quibus solent alij communiter recordari.

8 Si verò reus neget delictum, debet proponi ad nefsus eum accusatio, & testes; qui deposuerunt in summaria informatione, sunt iterum vocandi, & ratificandi, & alij denuò recipiendi, si extiterint, & in hac posteriori testium examinatione omne ferè testimoniorum pondus consistit, vt benè Simancas *lib. de institutia catholic. titulo* 64. *numero* 25. quia testes examinati reo non citato, seu ante litis contestationem, nullam contra eum fidem faciunt, nec ad sententiam nec ad torturam *l. fin. ff. de qu.* & tenent Anton. Gomez *tom.* 2. *var. c.* 12.

Post

post n. 18. Iul. Clarus referens *lib. 5. recep. §. fin. q. 45. ver. caeterum si reum, & q. 11. vers. item quare, & q. 50. vers. item quia*, Salxedo *c. 126. lit. C. vers. post confessionem, super pract. crim.* Bern. Diaz. Imo dicit Iul. Clarus *d. q. 43. vers. caeterum si reum*, quòd hæc repetitio fieri debet cũ omnibus illis qualitatibus, quæ requirerẽtur, si illi testes nunquam fuissent examinati, & ideò debent de nouo iurare, aliàs nullam fidem facient, & si sunt tales testes, quibus non debet adhiberi fides, nisi cùm tortura opus esset, vt denuò ponerentur in tormentis, & perseuerarent in illo dicto; quia illa tortura, & omne id, quod fuit actum ante litis contestationem, non habetur in consideratione quoad præiudicium ipsius rei, & addit, quòd licèt receptio testium non possit alteri delegari, at hæc ratificatio testium, qui examinati sunt in summaria informatione, potest delegari, & ita seruatur de consuetudine, vt testatur Carauita *super ritu magnæ curiæ, n.* 11. Imò addit Simácas *illo n.* 25. quòd cùm in hac ratificatione omne ferè pondus testimoniorum consistat, licèt reus dicat, se velle habere testes pro ratificatis, adhuc iudex debet ratificare, quia nec nominatim huic iuri renunciari valet.

9 Post hæc publicatio testium facienda est, & eorum exemplum reo dandum cum certo termino ad defensionem signato. Et licèt in omnibus criminibus, dempta hæresi, nomina testium, vt eorum testimonia reo sint danda: vt testes refutare possit, & non licèt per inquisitionem procedatur, *cap. qualiter, el 2. §. penult. de accusat. l. defensionis, C. de iure fisci, lib. 10. cap. veniens el 2. de accus. l. 11. tit. 17. p. 3. l. 4. tit. 1. lib. 8. noua recopil.* & docent Salazedo *d. c. 126. lit. C. §. post confessionem, & §. sunt, equidem, & §. seq.* Simancas *suprà n. 29.* imò *n. 28.* ex multis probans, & alios referens, dicit citandum esse reum, vt ipso præsente ratificentur testes, & illos agnoscat. At in hoc casu credo non esse necessarium dare copiam nominum testium, tum quia in visitationibus non eduntur nomina testium, vt docet Parisius *consil. 1. n. 4* Simancas *d. tit. 64. n. 30.* & ratio est quia pœna ordinaria non imponitur, vt *infrà* dicam, tum etiam, quia inter Religiosos non est opus seruare omnes iuris solemnitates, *cap. qualiter, el 2. de accusat. fin.* & sic dixit faciendũ quidam Iurisconsultus admodum doctus; vnde debet dari copia dictorum testium, tacitis eorum nominibus, illisque circunstantiis tacitis, ex quibus reus intelligere possit, qui sint illi testes, vt in crimine hæresis docet faciendum Simancas *d. tit. 64. n. 26.* Vnde (inquit) reo non solet dari hora, nec dies quibus testes dicunt crimina fuisse commissa, nisi fortè id reus petat, vt se defendere queat.

10 Nota hoc quod dixi, regulariter esse dandam reis copiam nominum testium, esse intelligendum de testibus, qui in plenario iudicio, id est, parte citata se ratificauere, vel de nouo in eo iudicio testificati sunt: non tamen de his, qui in summario iudicio tantum deposuere. Ratio, quia (vt dixi) hi nullum damnum inferunt, nisi ratificarentur. Item, quia daretur ansa reo, vt donis & precibus, vel minis testes hos corrumperet, & longè repelleret, ne primis positionibus starent. Sic contra Guttier. *allegat. 13. n. 2.* tenet Gregor. Lopez *l. 11. tit. 17. p. 3. vers. testigos*, Salazedo alios referens *de cap. 126. lit. C. §. post confessionem & §. ex quo manifestè.*

11 Si autem rei defensa, & testium depositionibus auditis delictum plenè probatum non remanserit, & grauissimum dignúmque tortura fuerit, danda est præcedente sententia illius; possunt enim, & debent clerici torqueri etiam presbyteri, vt patet ex *cap. 1. de deposito*, & docent Bernardus Diaz *pract. crimin. c. 125. n. 1. & in reg. iuris, reg. 126. limit. 1. sublimit. 3.* & vtrobique Salxedo, & Panormitanus, & Francus *cap. delictu, de appellat.* & multi alij auctores per hos citati; tantùm enim in quæstionem vertunt, an vt clericus possit torqueri, requiratur infamia: de qua quæstione *infrà dub. 5.* & de Clericis, & Religiosis quod possint torqueri, tenent etiam Sylu. *verb. inquisitio 2. d. 9.* D. Anton. *3. p. tit. 9. c. 7. §. 8.* Armil. *verbo inquisitio, n. 11.* & omnes Doctores citandi *infrà dub. 5.* qui supponunt posse torqueri, & in diuersas feruntur sentẽtias, an ad id requiratur infamia.

12 Nota hîc primò, quod Iulius Clarus *lib. 5. receptar. §. final. quæst. 64. vers. sed quid si ille*, dicit quòd si torquendus petat prius sibi dari copiam testium, & terminum defensionis, antequam torqueatur, tenetur iudex dare, sed si non petat, non. Sed contrarium, scilicet nullo modo posse antea torqueri: est verissimum, & sic tenet practica Cassoni *fol. 69. n. 3.* dicens esse omnium, Simancas *alios referens, tit. 67. n. 26. & 17.* dicens contrarium esse iniquum, quia grauiter punitur ante defensionem quæ est de iure naturæ.

13 Secundò nota quòd Alexan. quem refert, & videtur sequi Syluest. *verb. degradatio. q. 4.* & Roma, quem refert, & sequitur & Rosella *verbo degradatio*, dicunt clericum ante torturam, esse degradandum; quod optimè reprobat, alios referens Bernardus Diaz *d. c. 125. n. 4.* quia clericum nondum de crimine conuictum, in quo casu torquendus est, iniquum esset degradare.

14 Tertiò nota clericum, vel Religiosum esse mitiùs torquẽdum, quàm laïcum: tum propter metum excommunicationis, si excedatur in torturæ modo, tum etiam propter dignitatem clericalem. Sic Bernard. Diaz alios referens *d. c. 125. n. 6.* Salzedo *ibi* alios referens *litera D.* Simancas *d. tit. 65. n. 49.* Iolius Clarus *lib. 5. recept. §. fin. q. 64. vers. sed in clerici*, Sylu. *inquisitio 2. dicto 9.* D. Anton. *3. part. tit. 9. c. 7. §. 8.* Armil. *verb. inquisitio, n. 12.*

15 Quartò nota, quòd stando in iure nequit Prælatus punire vel torquere clericum, vel monachum per ministros laïcos, sed per ministrum clericum, aliàs Prælatus, & minister laïcus exequens est excommunicatus, nisi quando non inuenirentur clerici periti in arte torquendi. Patet ex *cap. vniuersitatis, de sentent. excomm.* Sic Syluest. *excommunicatio 6. §. 6. dict. 11.* Nau. *in omnibus summis, c. 12. num. 87.* Bernard. Diaz *d. c. 125. n. 7.* vbi Salxedo *litera L.* Simancas *tit. 65. n. 50.* Iulius Clarus *d. q. 64. vers. sed hic quæro.* At communis consuetudo obtinet, vt torqueantur per laïcos, vt *ibi* dicunt Simanc. Bernardus Diaz Iulius Clarus, Nauarr. & licèt Nauarr. dicat hanc consuetudinem non excusare à peccato, bene tamen ab excommunicatione, at hanc consuetudinem approbat *ibi* Iulios Clarus, & ipsemet Nauar. retractans sententiam, *cap. nullam 18. q. 2. n. 52.* vbi dicit commune vsu esse obtentum, vt clericus puniatur, & torqueatur per laïcum, & hunc excusari etiam à peccato, quia cùm sit de iure positiuo, vt clericus non puniatur per laïcum, potest vsu derogari. Hæc Nauarra *ibi.*

16 Quintò nota, quòd si reus appellat à sententia torturæ, tenet appellatio, & suspendit effectum. Sic Bernard. Diaz *pract. crim. cap. 126. num. 5.* Panormitan. *cap. super eo, el 1. de appellat. n. 3.* & alij, quos refert, & sequitur Gratian. *reg. 36. n. 2.* Iulius Clarus *d. qu. 54. vers. sed quid agendum*; vbi refert ex Maranta, quòd ad impediendum ne reus appellet à sententia torturæ, solent cauti iudices non interponere palàm decretum de torquendo reum, sed ducto reo ad locum torturæ, statim cùm incipit ligari, interponunt decretum de tortura: tunc enim non auditur eius appellatio, & sic dicit iudicatum per Parlamentum Parisiense. Inter Religiosos verò an admittatur appellatio, & quando, dicam *in fine huius dub.*

17 Si reus in tormento fateatur, & confessio noceat, debet post aliquod temporis interuallum rata haberi: aliàs nihil valet, quia est confessio metu extorta. Sic habetur *l. 4. tit. 30. part. 7.* & *ibi* tenet Gregor. Lopez, Simancas *tit. 65. num. 70. & 71.* Anton. Gomez *tom. 3. var. cap. 13* & explicans illa lex 4. quantum tempus debeat intercedere ad ratificationem, dicit quòd ratificetur sequenti die, & ita non exigit, quòd iam transierint viginti quatuor horæ, vt notat *ibi* Gregor. Lopez *vers. otro.* Vnde infert Gregor. Lopez, quòd an debeant intercedere 24.

horæ

horæ, pendet ex iudicis arbitrio secundùm qualitatem rorti, & tormentorum, itaut verisimile sit tormentorum metum cessasse; & sic dicit *ibi* Simanc. *num.*71. quòd Inquisitores, vt benigniùs procedant, hoc faciunt post tertium diem, imò eadem ratificatio est necessaria, quando reus, vel testis contra alium in tormentis testificatur. Sic Simancas *ibi num.*73.

18 Si ergo perseuerat in confessione facta in tormentis, non exigitur, vt detur sibi dilatio ad faciendas defensiones, nisi reus hoc peteret, vel ex ipsa confessione constaret, sibi competere aliquam defensionem, & hoc indigeret probatione. Sic Gregorius Lopez *l.4. tit.30. part.7. vers. estonces.* Vnde (inquit *ibi*) debet statim sententia proferri.

19 Si verò neget in tormento, absoluendus est reus, vt latè *suprà* dixi, *lib.3. cap.1. dub.*12. Quod intellige (vt bene Simancas *dicto tit.*65. *num.*74.) nisi concurrant tales circunstantiæ, vt iterum torquendus sit. Quod quando fieri debeat, dixi *suprà*, vbi de inquisitione, *dub.*15 & *cap.4. de reo, dub.*5. Quando verò indicia fuerunt vrgentissima, licèt neget in tormentis, an possit damnari aliqua pœna arbitraria, diximus *dicto dub.*12. & *ibi* etiam quid faciendum, quando delictum est tale, vel talis persona, vt non possit ad torturam deueniri, & ex alia parte non potest integrè probari delictum.

20 Si verò fateatur delictum, & simul fatetur aliquam circunstantiam excusantem, quid debet facere iudex, dixi *suprà lib.3. cap.1. dub.*13.

21 Quando verò in tormentis fatetur delictum, & ductus ad ratificandum negat, quid faciendum sit habes *suprà* hoc eodem *lib.6. c.4. de reo, dub.*5. & tractat Greg. Lop. *l.4. tit.30. part.7.*

22 Igitur quando iam plenè crimen probatum est, debet iudex sententiam ferre, habita ad delictum & testes consideratione: & in hoc processu non infligitur pœna integra, & ordinaria legis, nisi reus sit confessus crimen, sed moderatur arbitrio iudicis, vt latè *suprà* dixi, vbi *de inquisit. dub.*40.

23 Si autem lata sententia appellet Religiosus, non admittitur appellatio in omnibus casibus, in quibus admittitur contra sæculares: non enim potest appellare, nisi quando superior clarè, & notabiliter excedit modũ in regula præscriptum: & hoc nisi in priuilegiis Religionis, etiam in hoc casu negetur appellatio. Et in priuilegiis Societatis Iesu per communicationem priuilegiorum aliis Religionibus concessum, vt patet ex compendio priuilegiorum Societatis Iesu, *verbo appellatio*, §.2. non potest appellari à mandatis, institutis, ordinationibus, correctionibus cuiuscunque superioris Societatis, etiam ad summum Pontificem, & appellatio est irrita. Item, nec à Præposito generali, aut visitatoribus per ipsum deputatis ab eorum reformationibus, seu correctionibus, sed excommunicatione lata reseruata Papæ, in hoc posteriori casu, scilicet, quando à generali, vel visitatoribus, &c.

24 Et nota, quòd licèt regulariter verum sit quòd quando committitur causa, appellatione remota, intelligitur nisi sit grauis, & iusta appellandi causa, *c. pastoralis, de appellation.* & docet Francus *c. postremo, eod. tit.* & Speculator 1. *p. tit. de recusat.* §.1. *n.*5. at in hoc casu non habet locum hæc limitatio, illa enim admittitur, ne iusta defensio negari videatur: at in Religionibus id iustè statutum est, propter commune Religionis bonum, & quietem; & vbi alicui negaretur iusta defensio, plus ponderat bonum commune Religionis, & Religiosi iuri suo per professionem cedunt in hoc. Sed de hac re latissimè egi *l.6. summæ, cap.8. à n.*101. *ad n.*110.

25 Nota etiam, quòd non negatur in priuilegio Societatis appellatio à sententia condemnatoria iudiciali, sed à correctione, reformatione, mandatis, &c. Vnde in hoc casu videtur standum iuri communi.

26 An verò, quando non est locus appellationi, si iudex ex ignorantia eam admittat, possit retrocedere, dixi *suprà libro tertiò, capite primo dub.* 15.

DVBIVM III.

An Prælatus procedens contra subditum Regularem possit recusari.

1 Antequam respondeam quæstioni, supponenda sunt aliqua, & mox præmittam aliquas quæstiones circa recusationem in genere, & tandem satisfaciam dub. proposito.

2 Primò ergo supponendum est, quid sit recusatio; est enim iudicis, vel audientiæ causa suspicionis proposita declinatio. *l. apertissimi, C. de iudic. cap. quia suspecti, 3. q. 5. cap. suspicionis, de offic. deleg.* sic definit Speculator 1. *p. tit. de recusat. initio.*

3 Secundò supponendum est, quis sit effectus recusationis, is enim est quòd, pendente recusatione, non potest iudex ad aliquem actum procedere in illa causa, & si procedit, processus est nullus: suspenditur enim eius iurisdictio. Sic Bart. & communis, *l. quia poterat. ff. ad Trebell.* Maranta *de ordin. iudic. 3. p. partis 6.* in 2. actu suspensiuo, qui est appellatio, *num.*24. & 4. *p. d.*16. *n.*4. Dominicus *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* & *ibi* Francus *in* 2. Roman. *consil.*220. Castrius *consil.*121. *in* 2. *volum.* Alex. *consil.*89. *in* 1. *volum.* & communis. Notat tamen Francus *eo num.* 2. quòd non priuatur iudex fundamentaliter iurisdictione, quia etiam post recusationem, & approbationem causæ suspicionis, posset iudex de consensu partis recusantis in ea causa procedere, vel alteri delegare, vt dicitur *d. cap. iudex*, & nos dicemus *infrà*, imò eo ipso quòd quis post oppositam recusationem litigat coram iudice recusato, videtur per hoc renunciare recusationi. Sic Panorm. *cap. inter monasterium, de re iudic. notab.*3. Maranta *d.*2. *actu responsiuo, n.*75.

4 Tertiò supponendum est, in quo distet recusatio iure canonico, & sic seruando in recusatione iudicis Ecclesiastici, & iure ciuili, & sic seruando dum recusatur iudex sæcularis. Duplex enim est potissima differentia.

Altera est, quòd iure canonico tam ordinarius iudex, quàm delegatus, potest in totum recusari, & per recusationem desinit omnino esse iudex in ea causa, vt patet ex *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* & *cap. cum speciali, de appellat.* & *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* & *ibi* Panorm. Maranta *de ordin. iud. 4. p. d.5. n.*40. At de iure ciuili delegatus potest in totum recusari, etiamsi sit delegatus Principis (nisi, vt ait *eo num.*40. cum Panorm. per ipsum citato, sit delegatus ad vniuersitatem causarum: tunc enim non potest in totum recusari, sed datur sibi socius,) at ordinarius nequit in totum recusari, sed datur sibi adiunctus, vt docent Bart. & communis *l. apertissimi, C. de iudic.* & Maranta *eo n.*4. & idem disponit *l.*22. *tit.4. part.*3. At iure nouo huius Regni idem est in iudice ordinario, & delegato, quòd scilicet neuter potest in totum recusari, sed datur sibi adiunctus, vt patet ex *l.1. tit.16. lib.4. noua recopil.* vbi disponitur, quòd tunc si causa est ciuilis, eligat iudex recusatus, siue ordinarius, sit, siue delegatus, aliquem in socium sibi, vt vterque iudicet causam. Si verò causa fuerit criminalis, & est alius iudex ordinarius in oppido, Hispanè *otro alcalde*, vterque iudicet, sed si non fuerit consilium populi, Hispanè *el regimiento, o concejo*, designet decuriones duos, qui cum iudice recusato litem iudicent. Quòd si in Concilio fuerit discordia in nominando decuriones illos duos, tunc per sortes eligantur ab ipso Concilio ex ipsis duo. Sed in Præside, & auditoribus Regiis, & aliis iudicibus Cancellariæ, quos vocant *Alcal de Chancilleria*, hoc deficit, recusantur enim in totum, vt patet ex *l.1.* & 2. *tit.10. lib.2. noua recopil.* vbi etiam disponitur quid tunc faciendum, & quis iudex succedet loco recusati.

5 Altera differentia est, quòd iure ciuili nulla requiritur causa ad recusationem iudicis sæcularis, vt habetur

l. aper

l. apertissimi, C. de indic. vbi glossa, & omnes Doctores, *& l. 22. tit. 4. p. 3.* vbi id docet Gregor. Lop. Excipe tamen; quando recusantur auditores Regij, & alij iudices Cancellariæ: tunc enim requiritur causa, vt expresse habetur *l. 1. & 2. tit. 10. lib. 2. noua recopil.* dicit tamen glos. *l. apertissimi, C. de indic.* quòd recusans debet iurare se non ex malitia recusare illos ad litem differendam, sed propter metum, & suspicionem, quam de iudice habet. Quod limitat illa *lex 22.* si petatur iuramentum. Sed practica iam est vt iuret, licèt non petatur, quod videtur probari *l. 1. tit. 16. lib. 4. noua recopil.* & notat Greg. Lop. *illa l. 22. vers. Si le demandaren*; at iure canonico requiritur iusta causa recusationis, & quòd ea probetur, vt patet ex *c. suspicionis, de offic. deleg. c. secundo requiris, 9. 3. postulas, & cap. cum specials, de appellat. c. legitima, de appellat. in 6.* & notant omnes Doctores *in his locis,* & Gregor. Lop. *d. l. 22. vers. porque razon,* & Maranta *vbi infrà.*

6 Quæ autem sint iustæ causæ suspicionis formandæ de iudice, vt possit recusari, latè Francus *c. postremo, de appellat.* & Maranta *de ordin. iudic. 3. p. partis* 6. in 2. actu suspensiuo, qui est appellatio, *à num. 27. ad 73.* Syluest. *verbo recusari.* Et aduerte, quòd etiam vbi causa non est iure expressa, potest iudex recusari. Glossa *c. cum speciali, de appellat. vers. instè,* & ibi Innocent. & Francus, *n. 7.* & hi duo dicunt, hoc esse quando est maior, vel saltem eadem ratio, quæ inuenitur in causa iure expressa.

7 Quartò supponendum est, quòd recusatio Prælati religionis regulanda est secundùm ius canonicum, sicut & recusatio iudicis Ecclesiastici, cùm hæc res canonica & Ecclesiastica sit. His suppositis.

8 Primò quæritur, quis iudex possit recusari, & an per Principem possit tolli iudicia recusatio. Et in primis nota, quòd recusatio generalis iudicum, vel literatorum alicuius loci, tanquam vana non est admittenda. Pax alios referens *pract. 1. p. 1. tom. 10. n. 29. & num. 22.* cum alijs Doctoribus hoc limitat, nisi probaretur iusta causa, quam etiam dicit requiri quando totum consistorium decurionum recusatur. Sit

9 Prima conclusio. Papa, & Princepa recusari non possunt, quia de eis nullo modo præsumitur, quòd faciant iniustitiam; nec Concilium generale, quia errare nequit; nec Cardinales, propter approbationem eorum fidem, & iustitiam, *c. nomi, de appell.* Sic de Papa & Principe tenent Francus *c. cum speciali, de appell. n. 32.* Host. Panorm. Ioann. Andr. *c. querelam, de elect.* & de Concilio generali tenet idem Francus *c. postremo, de appell. n. 16.* & 17. & de Cardinalibus tenet *ibi n. 14.* & Immola *c. nomi, de appellat.*

10 Secunda conclusio. Concilium prouinciale recusari potest, & quæcumque Vniuersitas, Collegium, & Rectores Collegiorum, per *c. licet ex suscepto, de foro compet.* Si multi, quos refert, & sequitur Francus *capite postremo, de appellat. n. 16. & 17.* & Nauarr. *lib. 2. consil. tit. de appellat. consil. 1.*

11 Tertia conclusio. Etiam delegatus Papæ, vel cuiusuis Principis proprio motu datus potest recusari, Franc. *c. postremo, de appellat. n. 15.* & expressè colligitur ex *c. index, de offic. deleg. in 6.* Nauarr. *suprà,* & idem dicit de Cardinali Legato à latere.

12 Quarta conclusio. Iudex electus ab aliquo, non potest ab ipso recusari. *Auth. offeratur. C. de litis contest.* & ratio est, quia cùm eum elegerit, eius personam approbauit. Quod intelligendum est, nisi ex noua causa superueniente, vel ex antiqua de nouo veniente ad notitiam. Sic glossa *c. statutum, de rescrip. in 6.* & ibi Francus *c. cùm autem, n. 1.* glossa *c. in singulis, de stat. monach, vers. & appellatione, & cap. insinuante, de offic. deleg.* & ibi Panorm. *in fin.* Maranta *de ordin. indic. 3. p. partis 6.* secundo actu suspensiuo, qui est appellatio, *n. 76.*

13 Quinta conclusio. Nullus Princeps inferior, etiam Legatus à latere, potest tollere recusationem. Sic Francus *cap. postremo, de appellationibus,* multos allegans.

14 De ipso autem Principe est graue dubium, an possit tollere recusationem. Quidam enim negant: vt enim colligitur ex *cap. quia suspecti, 3. quæst. 5. & cap. secundò requiris, de appellat. in fine,* videtur de iure naturali; quia est defensio, vt patet ex *cap. cùm inter, de exception.* vbi dicitur, nil esse tam graue, & periculosum, quàm litigate sub iudice suspecto. Sic tenent Panorm. *cap. ad hæc, de rescript. & cap. cùm inter. de except.* Domin. *c. iudex, de offic. deleg. in 6,* & alij.

15 Sed verius est ex graui causa posse aliquando. Probatur, quia Princeps potest committere causam omni appellatione remota, secundùm omnes: ergo à fortiori omni recusatione remota, quia minus grauatur pars per sublationem recusationis, quia superest remedium appellandi. Sic Francus *cap. postremo, de appellat.* Innocent. *cap. ex transmissa, de foro compet.* Hostiens. & Ioan. Andr. *cap. cum inter, de except.* glossa *l. apertissimi, C. de indic. vers. recusare* Bart. *l. fin. C. de sentent.* Speculator *tit. de recusat. §. 1. vers. quid si sit causa.* Lapus *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.*

16 Nota tamen, quòd per hoc quòd committatur causa omni appellatione remota, non censetur sublata recusatio, cum sint diuersa. Sic Francus *c. postremo, de appellat. n. 2.* per illum textum contra Speculatorem *2. p. tit. de recusat. §. recusari potest. vers. sed quid si causa.* Imò ad hoc quòd censeatur sublata recusatio, oportet vt apertè tollatur, adeò quòd si Princeps ex certa scientia committeret causam notoriè suspecto, non videtur tollere recusationem. Glossa *c. ad hæc, de rescript.* Innocent. *d. c. ex transmissa* Francus *cap. postremo, de appellat.* imò quando expressè diceret, *omni recusatione semota,* intelligitur de friuola, non autem de graui & iusta suspicione, sicut dicitur de clausula, *appellatione remota, c. pastoralis, de appellat.* Sic Speculator *tit. de recusat. §. 1. n. 5.* Francus *c. postremo, de appellationibus.*

17 Ex dictis fit Religiosum posse recusare suum Prælatum procedentem vt iudicem contra illum, quando est iusta causa suspicionis contra illum, quod latè probant *lib. 6. summa, c. 8. n. 111.* Probatur ex dictis: si enim est adeò naturale hoc remedium, vt vel Princeps secundùm multos id non possit tollere, vel saltem nullo modo censeatur tollere, nisi expressè id dicat, & tunc adhuc intelligitur de recusatione friuola: ergo cùm in priuilegiis Religionis non contineatur, quòd excludatur recusatio, standum est iuri communi, quod eam concedit. Item, quia potest esse iusta causa suspicionis Prælati Regularis, propter quod nimis graue esset ab ipso iudicari. Item quia si Concilium Prouinciale, Legatus à latere potest recusari, & communitas: ergo à fortiori Prælatus Religionis. Pro hoc videntur esse omnes Doctores citati in hac quæstione, qui tractantes quis iudex recusari possit, non excipiunt Religionis Prælatum, & clariùs Glos. *c. in singulis, de statu monach. vers. & app.* vbi decernit Rom. Pontif. quòd quolibet triennio celebrentur Capitula in Religionibus ad reformationem morum Religiosorum, & dicit, quòd eligat Capitulum quatuor, qui præsint, & ab illis diffinita seruentur omni executione, & appellatione semotis: vbi hæc dicit gloss. *nec recusare possunt, quia eos elegerunt, nisi ex noua causa superueniente, quia iusta recusatio nulli est deneganda.* Ecce qualiter textus non negat recusationem, quia sunt Prælati Regulares, sed quia sunt iudices electi à partibus, & glossa etiam in hoc casu concedit ex noua causa recusationem: & dicit hanc nulli denegandam, & tenet expressè Præpositus *c. cùm speciali, §. porro n. 6. de appell.* quando excedit limites regulæ: secus si non excedat.

28 Secundò quæritur, quo in statu litis possit recusari iudex.

19 Sit conclusio. Exceptio recusationis debet opponi non tantum ante litem contestatam, verùm etiam debet esse prima exceptio, quæ opponi debet ante omnes dilatorias,

dilatorias; quia si opponitur alia dilatoria, censetur prouocari iudex, vt super ea pronunciet, & sic inducitur consensus in iudicem. Sic Maranta *de ordine iudicior. 3. p. partis* 6. in 2. actu, qui est appellatio, *n.* 25. vbi multos refert. Idem habetur *l. apertissimi, C. de iudiciis, & l. 22. tit. 4. part. 3. & l. 8. tit. 10. part. 3.* vbi sic dicitur, *Pueden recusar al Iuez ante que el pleyto sea commençado por demanda y respuesta y despues no por so spechoso que le ayan, y, por otra razon.* Quod limitandum est, nisi emergat causa denuò, vt *in cap. insinuante, de offic. delegat. & l. 8. tit. 10. part. 3.* Gregor. Lopez *l. 22. tit. 4. par. 3. vers. ante que.* Maranta *loco proximè citato, num.* 74. vbi addit, quòd quando de nouo superuenit causa, potest in quacumque parte litis opponi, etiam post conclusionem causæ, si pòst superuenerit. Quod idem docent Felinus *c. insinuante, de offic. deleg.* Gregor. Lopez *l. 22. tit. 4. p. 3. sub finem.* Domin. & Francus *cap. iudex, de offic. deleg. in 6.* Panormit. *c. 1. de mutuis petitio.* Potest etiam tunc recusari, si de nouo tunc veniat ad notitiam causa, licèt non emergat causa de nouo, vt *in c. pastoralis, de exceptio.* & tenet Gregor. Lop. *l. 22. tit. 4. part. 3. vers. ante que, & l. 8. tit. 10. part. 3. vers. so spechoso,* dicit Gregor. Lop. posse in hoc regno post litis contestationem recusari sæcularem iudicem solo iuramento patris præmisso, se eum recusare, eo quòd suspectum habeat, iuxta *l. 4. tit. 10. lib. 2. recopil.* Imò *l. 22. tit. 4. part. 3. fine,* dicit Greg. Lop. quòd vbicunque non requiruntur probationes de causa recusationis, vt est regulariter de iure ciuili, vt dixi, habet locum recusatio post conclusionem causæ, etiam ex causa non nouiter orta, quod (ait) credo seruari in practica, nisi circa auditores Regiæ Cancellariæ, in quibus seruatur *l. 4. tit. 10. lib. 2. noua recopil.* Et ratio est, quia ob id Doctores dicunt, non admitti recusationem post conclusionem causæ, quia requiritur causæ probatio ad recusationem, & post conclusionem causæ non admittuntur probationes: ergo vbi non requiritur causæ probatio ad recusationem, hoc non procedet, imò data sententia, & tradita scribæ, vt pronunciet; potest ante pronunciationem recusari. Cauar. *pract. c. 26. n. 3.* Paz *pract. tom. 1. p. 1. tempore 10. n. 19.*

20 Tertiò quæritur, quæ sit practica recusandi iudicem de iure canonico, nam de iure ciuili iam explicui.

21 Primò ergo recusans iudicem debet proponere recusationem, & allegare causam coram iudice recusato, licèt non coram illo sit probanda, vt mox dicemus, vt expressè colligitur ex *c. legitima, de appellat. in 6.* & docent glossa *cap. si contra, de offic. deleg. in 6. initio,* & *ibi* Francus *num. 2. & c. secundò requiris, de appellat.*

22 Secundò; partes debent eligere arbitros; qui de iusta causa suspicionis, ob quam recusatur iudex, cognoscant; vt habetur *cap. legitima, de appellat. in 6. & cap. secundò requiris, & c. cùm speciali, de appellat.* & hoc quando ad instantiam partis proceditur. Quòd si iudex procedat ex officio, debent per iudicem, & partem, contra quam proceditur, eligi, vt expressè habetur *dict. c. cùm speciali,* vbi etiam id notat Francus *n. 1.* & vt videtur in eo *cap. cùm speciali,* debent partes communiter eligere arbitros, aut si communiter conuenire non possunt, altera pars vnum, altera pars eligat alterum. Et hi arbitri, non oportet vt sint ex eodem loco, vt colligitur ex *cap. secundò requiris, de appellation.* Hic tamen alius locus non debet esse valdè remotus, vt docet glossa *cap. legitima, de appellat. in 6.* Francus *cap. secundò requiris, de appellat.* vbi addit, quòd non debet esse locus in quo eligit remotior, quàm vltra vnam dietam, id est, *camino de vndia,* per *cap. statutum, de rescript. in 6. §. cùm autem;* vbi glossa, & Francus explicant, qualiter accipienda sit hæc dieta; & hi arbitri non possunt esse laici secundùm glossam, & Archid. *cap. legitima, de appell. in 6.* Francum *cap. secundò requiris, de appellat.* vbi hoc limitat cum Dominico *d. cap. legitima,* in causis spiritualibus, & Ecclesiasticis: nam in temporalibus etiam inter clericos possunt laici esse arbitri: & non est necesse, quòd sint plures arbitri, sed sat est vnus de consensu partium. Glossa *cap secundò requiris, de appellat. vers. aliquos,* & *ibi* Francus, Speculator *1. p. tit. de recusat. §. effectus.* Tiraquel. *de reuocat. donat. verb. susceperit, num.* 247.

23 Sed quæres, cur quando opponitur, quòd iudex non habet iurisdictionem, vel quòd rescriptum, quod habet, est surrepititium, ipse cognoscit de hoc; at quando recusatur, non cognoscit ipse, an causa recusandi sit iusta; sed eliguntur ad hoc arbitri. Respondetur cum Franco, & Panorm. *cap. secundò requiris, de appellat.* quia ex recusatione iudex communiter prouocatur ad indignationem, & sic timetur, ne sic prouocatus noceat; secus in aliis casibus; & addit Francus *ibi, num.* 13. quòd quando opponitur aliud vitium iudici, quod afficiat eius personam, vt quod est infamis, vel excommunicatus, licèt quidam dicant ipsum posse cognoscere de hoc, alij verò negent, ipse Francus concordat hos, referens alios, quòd si opponens exceptionem consentit, potest iudex de hoc cognoscere: si verò non consentit, imò recusat ipsum iudicem, debent super hoc eligi arbitri.

24 Nota tres esse casus, in quibus non itur ad arbitros, vt iudicét de causa recusationis, qui omnes habentur espressè *cap. si contra, de offic. deleg. in 6.* Primus est, quando Papa delegat causam aliquam determinandam duobus iudicibus, cum hac clausula, quòd si ambo inter se non possint, alter eorum in causa procedat, tunc si alter recusetur, causa recusationis probanda est coram altero non recusato. Secus si non sit dicta clausula, tunc enim ad arbitros recurrendum est, vt notat Francus *cap. cùm speciali, de appellat. n. 2.* Et nota idem esse, quando causa delegatur à quocunque alio cum dicta clausula, vt notat glossa *in d. cap. si contra,* & idem est si causa delegetur pluribus, quàm duobus iudicibus, cum dicta clausula, vt notat glossa *ibi,* & Francus *eod. cap. si contra.*

25 Quid verò dicendum, si pluribus committatur causa in solidum, poteritne recusato altero, alter cognoscere de causa recusationis? Videtur non posse; quia *cap. si contra, de offic. deleg. in 6.* expressè habetur non posse, si non sit clausula, *si ambo non possint interesse, alter eorum in causa procedat,* at in nostro casu nó est dicta clausula. Sed dico debere cognoscere alterum: & ita post lõgum studium iudicauit quidam iuris peritus valdè doctus. Probatur, quia tacitè inest ea clausula *cap. cùm plures, de offic. deleg. in 6.* vbi habetur, pluribus iudicibus in solidum delegatis, & vno inchoante, causam non posse alterum cognoscere, nisi prior impeditus sit; at eo ipso, quòd iudex est recusatus, est impeditus quoad causæ prosequutionem, vt notat Monachus *dicto cap. si contra, num. 2.* Item, quia si vbi est clausula, *si ambo interesse non possint, alter eorum procedat,* quando alter recusatur, cognoscit alter de causa, & reddit rationem, *dicto cap. si contra,* quia ad illum virtute prędictæ clausulę debet negotium pertinere; à fortiori idem dicẽdum est, vbi duobus committitur causa in solidum: siquidem in primo casu non erat plena iurisdictio in quolibet; in nostro verò est, & militat eadem ratio textus, siquidem, altero qui inchoauit impedito, debet alter de causa cognoscere.

26 Secundus casus est, quando delegatus ab Episcopo recusatur, & idem est (vt notat Francus *cap. cum speciali, de appellat. n. 2.*) quando recusatur delegatus à quocunque alio ordinario, tunc enim causa recusationis est coram eo, qui illum delegauit, scilicet Episcopo, vel illo alio ordinario probanda.

27 Tertius est, quandò recusatur Vicarius Episcopi, tunc enim causa est probanda coram Episcopo, licèt à Vicario Episcopi ad ipsum Episcopum nó sit appellatio, & ratio differentiæ est secundùm Francum, & Anchar. *eo c. si contra,* quia appellatio concernit iurisdictionem, quæ in Episcopo, & Vicario est eadem, cùm sit vnum tribunal, & ideo à Vicario ad Episcopum non appellatur: at recusatio respicit suspicionem adhærentem recusato;

cusato; licèt autem Vicarius suspectus sit, non ideo est suspectus Episcopus. Quod intellige nisi Vicarius, vel delegatus recusetur ex causa concernente ipsum Episcopum, vel ordinarium: vt quia est oriundus de patria aduersarij; sicut est Episcopus, vel ille ordinarius: tunc enim non est tractanda causa coram Episcopo, sed coram arbitris. Sic Oldradus *consil. 268.* Dominicus *d. cap. si contra*, & *ibi* Francus *num. 6.* qui addit cum Ioanne Andrea, quòd si suspicio concernat dignitatem, ita censetur suspectus in dignitate successor, sicut prædecessor. Similiter quando Episcopus recusatur, recurrendum est ad arbitros. Sic glossa *cap. si contra, vers. Episcopi.*

28 Sed quid faciendum, quando Episcopus est absens, & recusatur eius Vicarius, vel delegatus. Respondetur, quòd si Episcopus est in diœcesi, vel in loco vicino, proponatur recusatio coram iudice recusato, & petatur ab eo, vt supersedeat, donec Episcopus veniat, vel consulatur. Si verò Episcopus longè distaret, tunc de recusatione Vicarij recurratur ad arbitros, de recusatione verò delegati ab Episcopo cognoscat Vicarius Episcopi, quia quod fit per Vicarium, videtur factum per Episcopum, secundùm glossam *cap. 1. de capel. monach.* & Vicarius potest absente Episcopo facere, quæ nequit ipso præsente, iuxta notata per Doctores *cap. nullus, de tempor. ordin. in 6.* imò si Episcopus habeat plures officiales, seu Vicarios in solidum, & ipse est absens, posset vnus Vicarius de alterius recusatione cognoscere. Hæc Francus, allegans alios Doctores, & textus *cap. si contra, de offic. deleg. in 6. n. 3.* Si verò iudex Ecclesiasticus recusatus, non obstante recusatione procedat, pendet ex futuro euentu, si enim postea declaretur causam esse iustam, non valet processus, si verò declaretur esse iniustam, valet. Sic Philippus Probus addit. ad Monachum *c. si contra, super verb. nequibit, de offic. deleg. in 6.*

29 Tertiò, facta electione arbitrorum, potest iudex recusatus assignare terminum competentem arbitris, intra quem definiant, an causa recusationis sit iusta, vel si sint discordes, vt eligant tertium arbitrum; hæc enim electio tertij arbitri non ad partes, sed ad ipsos arbitros spectat, vt expressè colligitur ex *c. cum speciali, de appell.* & elapso termino hoc, si arbitri non proferant sententiam, causa recusationis est deserta, & tenetur pars coram iudice recusato litigare. Hæc omnia habentur expressè *c. legitima, de appellat. in 6.* vbi glossa, Francus, Domin. & omnes, & idem Franc. *c. secundò requiris, de appell.* Et aduerte, quòd si iudex recusatus minus competentem terminum assignaret arbitris, possunt partes, quæ grauantur appellare; & similiter, si arbitri nolunt pronunciare in illo termino, vel malè pronunciant, ad Papam appellandum est, vt bene glossa *c. legitima, de appellat. in 6. vers. competens, & vers. non omittat.* Arbitri verò debent assignare partibus terminum ad probandum causam recusationis, & per hoc cōcordatur *c. suspicionis, de offic. deleg.* quod dicit terminum esse assignandum per arbitros, & *d. c. legitima,* quod dicit terminum esse assignandum per iudicem recusatum; quia illud loquitur de termino assignando partibus, vt præbent causam recusationis; hoc verò de termino assignando arbitris, vt illam definiant. Sic glossa *d. c. legitima, vers. per iudicem.* Francus *c. cum speciali, de appellat.*

30 Nota primò, quòd quando duobus arbitris discordantibus, eligitur tertius, licèt glossa *l. item si vnus, §. sed & principaliter ff. de arbitr.* dicat standum esse sententiæ illius tertij; at dicendum est, quòd non valeret, nisi concordaret cum illo alius ex duobus primis arbitris. Sic colligitur ex *c. cum speciali, de appellat.* & tenet *ibi* alios referens Francus *n. 4.*

31 Secundò nota, quòd finita sententia arbitrorum super causa recusationis, quòd sit iusta, non possunt arbitri de causa principali cognoscere secundùm ius canonicum, licèt aliud sit secundùm ius ciuile, vt expressè colligitur ex *c. cum speciali, de appellat.* Sic Francus *c. secundò requiris, de appellat. n. 25.* Archidiac. & glossa *c. si quis in quacunque, 2. q. 6.*

32 Quartò, si arbitri pronuncient causam recusationis esse iniustam, iudex recusatus procedit in causa principali: si autem pronuncient esse iustam, suspenditur de iure canonico iurisdictio illius iudicis recusati, & sic non potest ampliùs se intromittere in ea causa, *cap. secundò requiris, & cap. cum speciali, de appell.* Sic Francus *d. cap. secundò requiris.* Quis verò iudex debeat cognoscere, statim dicam.

33 Hinc fit, quòd probata causa suspicionis, & pronūciata per arbitros sententia, quòd est iusta, non potest iudex recusatus cogere partes, vt eligant arbitros, qui iudicēt de causa principali, de iure canonico, licèt aliud sit de iure ciuili. Ratio differentiæ est, quia de iure canonico desinit omnino esse iudex, at de iure ciuili non desinit esse iudex, sed datur ei socius, vt dixi. Sic Francus *cap. secundò requiris, de appellat.* & *ibi* Panorm.

34 Quartò quæritur, quis debeat esse iudex de iure canonico (de iure enim ciuili iam *suprà* dixi) vt iudex recusatus est, & probata est ab arbitris recusatio.

35 Nota quòd *cap. cum speciali, de appellat.* habetur, quòd iudex recusatus probata recusatione, vel trāsmittat ad suum superiorem causam, vel eam de recusatoris assensu alteri committat, & sic iuxta hunc textum vel iudicanda est ea causa à iudice superiori, vel deleganda per iudicem recusatum alteri, vt de ea iudicet.

36 Pro huius explicatione, scilicet ad intelligendum quando possit recusatus iudex alteri causam delegare, statuendæ sunt sequentes conclusiones.

37 Prima cōclusio. Si est iudex delegatus ab inferiori, quàm à Principe, nullo modo potest causam subdelegare, huiusmodi enim delegatus non potest subdelegare. *l. more maiorum, ff. de iurisdict. omn. iudic. l. à iudice, C. de iudic.* Sic Maranta *de ordin. iudic. 4. p. d. 5. n. 25. & 41.*

38 Secunda conclusio. Si iudex recusatus est delegatus à Principe, potest ante propositam recusationem committere alteri causam, dummodo in totum committat, aliàs posset recusari. At proposita recusatione, licèt arbitri non sint electi, non potest alteri causam delegare, nisi consentiente recusatore; hoc verò consentiente, potest, licèt electi sint arbitri, & coram eis sit probata causa recusationis, modò arbitri non pronunciarint causam esse legitimam: hoc verò pronunciato, nequit etiam de consensu recusatoris, quia iam desinit esse iudex. Hæc habentur *cap. index de offic. deleg. in 6.* Maranta *de ordin. iudic. 4. p. d. 5. n. 41.* Francus *c. cum speciali, de appell. n. 13. & 14.* quod limitat *num. 14.* cum Lapo, & Dominico *d. cap. iudex*, nisi à sententia arbitrorum sit legitimè appellatum: tunc enim etiam pronunciata ab eis sententia, potest de consensu recusatoris alteri delegare.

39 Tertia conclusio. Si iudex recusatus est ordinarius, potest etiam inuitis partibus, postquam recusatus est, alteri delegare, antequam arbitri pronuncient sententiam. Sic Francus *cap. cum speciali, de appellat. n. 25.* & *ibi* Panorm. Maranta *de ordine iudic. 4. p. d. 5. num. 41.* per *d. cap. cum speciali*, & per *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* Imò Bald. *d. c. cum speciali*, dicit, etiam post pronunciationem sententiæ posse; sed verius est non posse, nisi de consensu recusatoris, hoc tamen consentiente posse, vt probat *d. cap. cum speciali*, & *ibi* Francus *n. 16.* Panormit. & Immola *ibi*; immò Immola, & glossa *d. cap. cum speciali*, dicunt etiam requiri consensum alterius partis. Sed verius est non requiri, quia *cap. iudex, de offic. deleg. in 6. & dict. cap. cum speciali*, tantùm requirunt consensum recusatoris, & iure communi potest ordinarius delegare etiam inuitis partibus. Sic Francus *dict. c. cum speciali, n. 16.* & *ibi* Panormit. post pronunciationem verò arbitrorum dicunt aliqui, quòd etiam de recusatoris consensu nequit ordinarius committere; & videtur pro hoc facere *dictum cap. iudex*, & videntur tenere Butrio, & Immola *dict. cap. cum speciali*, sed verius est

posse delegare de consensu partium, quia ordinarius non desinit esse iudex. Sic Francus *d. cap. cum speciali, n.* 18. Panorm. *cap. si quis contra clericum, de foro compet.* Sed si partes non consentiunt, tunc debet remitti causa ad superiorem, vt sit iudex in ea causa. Francus *d. cap. cum speciali, num.* 19. & ille superior potest etiam recusari, nisi de partium assensu sit electus, id est, facta remissio de partium voluntate, & si recusetur, est facienda de nouo electio arbitrorum. Francus *d. cap. cum speciali, n.* 19. alios referens.

DVBIVM IV.

Qualiter Prælatus Regularis debeat procedere per viam accusationis contra subditum Regularem.

1 SVpposito (vt dixi *suprà dub. 1. fin.*) tunc esse procedendum hac via, quando Religiosus intulit iniuriam tertio, qui vult, & potest accusare, & delictum illud probare potest duplici teste fide digno.

2 Primò debet Prælatus formare processum hoc pacto, *In ciuitate Cordubensi die 20. May anno 1547. Petrus Antonium Religiosum accusauit de tali crimine, & iussit Ioannes Minister Prouincialis, vel Guardianus informationem sequentem facere coram me T. notario à suis consilijs.* hîc inserenda est omnis probatio, quæ in eum extiterit, & à reo confessio accipienda, & quidquid *suprà* diximus *dub. 2.* in processu via inquisitionis; excipe tamen quòd hîc non est necessaria infamia ad interrogandum reum, sed quòd delictum probari possit, & iam semiplenè probatum sit. Excipe etiam, quòd est grauis difficultas, an clericus torqueri possit, quando non est infamatus de delicto, de qua re *dub. sequenti* dicam, certius esse posse torqueri. Demùm excipe, quòd si plenè probetur delictum, est damnandus integra pœna, secundùm omnes; in cæteris verò idem dicendum est in vtroque procedendi modo.

DVBIVM V.

Qualiter Prælatus debeat procedere contra Regularem via denunciationis Euangelicæ, seu fraternæ.

1 SVpposito (vt dixi *dub. 1. fin.*) hoc procedendi genus locum habere, quando delictum est in solius peccantis damnum, & est occultum, id est, non laborat infamia.

2 Primò ergo debet Prælatus vocare reum, nec potest statim punire, licèt crimē sit probabile, sed priùs omnia tenenda sunt media, vt frater sine correptione iudiciali corrigatur, vnde debet prius leniter admonere, & si hoc non sufficiat, debet minis admonere, quod eius vitam explorabit, & pòst admonere coram aliquibus viris grauibus, si viderit expedire. Ratio, quia finis correctionis fraternæ est sola emendatio fratris: ergo omnia priùs tētāda sunt, vt frater sine correptione iudiciali corrigatur. Hæc Sotus *lib. de secreto, memb. 2. q. 4. concl. 7.* Bañes 2. 2. *q. 33. art. 8. concl. 3. fol.* 1261. Sed Sotus dicit non licere adhibere verbera, si viderit ad correctionem expedire. At meliùs Bañes dicit *ibi* hoc licere, quādo attenta qualitate peccantis viderit Prælatus ad subditi correctionē expedire; quia patri carnali liceret secretò verberare filiū.

3 Nota quòd si crimen non sit probabile, non potest Prælatus cogere subditum ad fatendum crimen; si verò sit probabile, tenetur subditus fateri illud Prælato tanquam patri, si ipsi constat habere Prælatum testes sufficientes, vel indicia sufficientia, quia in hoc casu ius habet Prælatus interrogandi tanquam pater. Sic Bañez *dict. art. 8. dub. 4. conclus. 3. fol.* 1261. Sotus *d. concl. 7. & lib. 5. de iust. q. 6. art. 2. conclus.* 3. limitans *ibi.* nisi non leuiter, sed grauiter timeat, quòd tanquam iudex machinatur eum castigare.

4 Secundò dico: Si facta hac diligentia subditus proponit emendam, & fatetur crimen, non licet Prælato vltrà procedere iudicialiter, quia iam finis intentus est cōparatus. Sic Sotus *de secreto membr. 2. q. 4. concl. 7.* Nau. *cap. inter verba, in nouo corol. 59. n.* 160. & dicit Sotus *ibi*, quòd hic confessus, quando crimen est probabile, potest cædi flagello fraternaliter, non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum; non tamen potest excommunicari. Sed Bañes *ibi* dicit hoc intelligendum de publica ac forēsi excommunicatione, sed potest (inquit) ei præcipi sub excommunicatione latæ sententiæ, vt deinceps vitet talem peccandi occasionem.

5 Tertiò dico: Si verò facta diligentia prædicta, adhuc Religiosus est pertinax, nec vult recognoscere delictum, & corrigi, tunc si delictum est omnino secretum non potest ampliùs Prælatus procedere, sed debet orare pro illo, & expectare donec sint alij testes, quibus delictum probari possit. Sic Sotus *d. memb. 2. q. 4. conclus.* 8. Si verò delictum sit probabile, aut non est spes emendæ per punitionem, & tunc hic pertinax est excōmunicandus coram testibus denunciationis, vt dixi *suprà c. 2. de denunciat. dub.* 11. vbi hoc contra alios probaui, licèt ad alias pœnas iuris procedendum non sit. Si verò sit spes emendæ (vel in casu in quo illa punitio obesset peccatori, prodesset tamen bono communi, vt explicui *dict. dub.* 11.) tunc ex quo subditus per secretam Prælati monitionem renuit corrigi, cessat iam via correctionis fraternæ, & transitus fit ad iudicialem. Sic Sotus *d. concl.* 8. & ratio est, quia ipsa rebellio habet vim accusatoris, sicut in delictis publicis, quando proceditur via inquisitionis, infamia, vt bene Sotus *de secret. membr. 2. qu. 6. vers. at verò*, & Nauarr. *cap. inter verba, in nouo corol. 59. n. 160. & in antiquo corol. 59. n.* 628.

6 Vnde debet Prælatus formare processum hoc modo, v.g. *In ciuitate Hispalensi die 22. anno 1612. Ioannes minister Prouincialis affirmauit ad suam deuenisse notitiā, quòd Petrus suus Religiosus excessisset in tali re, & eo quòd non sit infamia, nec publicum scandalum eum vocasse, semélque ac iterum correxisse, protestande se super illud informationē facturum, nisi vellet suum crimen recognoscere, ac se corrigere, & eo quod à se correctus, pertinax in suo extiterit crimine, sequentem informationem iussit facere circa dictum crimen coram me T. notario à suis consilijs.*

7 Postea vocandus est denunciator, & suum dictum iudicialiter accipiendum, quia denunciator potest esse testis, & est testis integer, vt *suprà* diximus *cap. 2. de denunt. dub.* 13. vbi etiam diximus, an infames, & alij inhabiles admittantur. Recipiendi etiā sunt quotquot fuerint testes, & postea confessio à reo accipienda. & reliqua sunt facienda, sicut *suprà dub.* 2. diximus procedendum esse, quando proceditur via inquisitionis.

8 Specialis tamen difficultas est, an Clericus, vel Religiosus possit in hoc processu torqueri; & supponamus in hoc processu si opus est, posse reum torqueri, quod docet Sotus *de secreto memb. 2. q. 4. concl.* 8. At de clericis est specialis difficultas, quia in hoc processu, licèt crimē iuridicè probetur: at non laborat infamia, & dicunt plures clericum torqueri non posse, nisi sit infamatus. Sic Bernard. Diaz *pract. crim. c. 125. n. 1. & irregul. iuris, reg.* 126. *limit. 1. sublimit.* 3. & multos pro hoc refert idem Gratian. *reg.* 126. *n.* 9. Dueñas *reg.* 190. *limit.* 3. Padilla *l. 1. C. de iuris & facti ignorant. n.* 9. Plaza *de delictis, c. 6. n.* 10. Iulius Clarus *lib. 5. recept. §. fin. q. 64. vers. sed an clerici.* Perez *lib. 1. ordinam. tit. 3. l.* 1. Gregor. Lopez *l. 2. tit. 30. p. 7. vers. Canallero*, vbi dicit hanc doctrinam ferè apud omnes obtinuisse, & aliquibus modis restringit.

9 Sed contrarium, scilicet non requiri infamiam, tenēt Salzedo *pract. crim.* Bernard. Diaz, *c.* 125. *littera A. §. & licèt opinio.* Panorm. quem sequitur Felin. *c. olim, de rescript. vers. tertius casus.* Alciat. *c. 1. n. 4. de offic. ordinar.* Simanc. *de institut. cathol. tit. 65. n.* 48. & hanc dicit Iulius Clarus *supra* praxi seruari, & ratio est, quia nullibi legimus circa hos clericos esse aliquo priuilegio munitos; & alias rationes afferunt Doctores citati.

10 Tandem

10 Tandem plenè probato delicto non est in hoc processu infligenda integra legis pœna, sed mitior, vt explicui, & probaui *suprà c. 2. de denunc. dub. 12.*

DVBIVM VI.

Qualiter procedere debeat Prælatus contra regularem via denunciationis canonicæ.

1 SVpposito (vt dixi *suprà dub. 1. fine.*) quòd hic processus est, quando denunciatur ad vitandum alicuius damnum: vt quando denunciantur crimina, quæ redundant in damnum commune, vel alicuius priuati, & damnum pendet in futurum.

2 Dico ergo, quòd si peccator monitus à Prælato corrigitur, & omnia mala cessant in futurum, & hoc est certissimum, non debet vltrà procedi ad punitionem peccatoris. Si verò hoc non est certum, vel non corrigitur, debet procedi iudicialiter modo dicto *in dubio praced.* licèt spes emendæ non sit, vt latè probaui *dub. 11. de denunciat. duabus vltimis conclusionibus,* & *ibi dub. 12.* probaui non esse infligendam integram legis pœnam.

CAPVT IX.

De exemptione Regularium.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Qualiter Religio Societatis* IESV *exempta sit à iurisdictione ordinariorum.*

2 *In quibus subiecti sint post Tridentinum Concilium ordinarijs exempti.*

3 *An contra exemptos possit procedere iudex Papa delegatus ad corrigendum clericos, non facta de exemptis mentione.*

4 *An exempti citati ab ordinario teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere.*

5 *Qua forma respondendi vtetur Religio exempta, vel Religiosus exemptus, quando ante ordinarium conuenitur, & quo pacto suam exemptionem defendet.*

6 *An quādo Religio est actor aduersùs laicos, possit ipsos conuenire corā iudice conseruatore per ipsam electo.*

7 *An possit construi monasterium Religiosorum absque Episcopi auctoritate.*

8 *An quando in priuilegio continetur, vt non intelligatur reuocatum, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, intelligatur reuocatum per clausulam*, non obstante quocunque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hîc haberi.

9 *An Regulares possint vti suis priuilegijs contra alios Regulares similia priuilegia habentes, etiamsi ipsi illis non vtantur, & similiter familiares Religionum, possint vti priuilegijs Religionum contra ipsos Religiosos, etiamsi ipsis priuilegijs Religiosi non vtantur.*

DVBIVM I.

Qualiter Religio Societatis IESV *exempta sit à iurisdictione ordinariorum.*

SVPPONENDVM est, quòd duplex est Episcopi lex: quædam diœcesana, ad quam spectat conuocare ad Synodum, ad sepulturas mortuorum, cathedraticum, id est, quod soluitur in signum subiectionis, & tertia, vel quarta mortuariorum, decimationum, hospitiorum, & similia, quę consistunt in recipiendo. Alia est iurisdictionis, ad quam pertinet datio curæ, delictorum coërcitio, &c. de quibus Syluester *verb. Episcopus, q. 7.* & *ibi* alij summistæ glossa *capite dilectus filius, de offic. ordin. vers. de lege.*

2 Secundò supponendum est, quòd exemptus dicitur ille, qui potitur exemptione, id est, libertate, qua eximitur à iurisdictione, & potestate ordinarij, ita, vt maneat, vel soli Papæ subiectus, vel etiam suo Prælato. Syluest. *verb. exemptio, initio.*

3 Tertiò supponendum est, quòd exemptio est duplex, quædam est personalis, quædā verò localis: illa est, quando personæ ipsæ per se, & nō ratione loci eximuntur à iurisdictione: vt si concedatur canonicis alicuius Ecclesiæ, quòd non possint excommunicari, nec interdici, tunc personæ manent exemptæ, & non locus. Hæc verò est, quando exemptio conceditur alicui loco, vt si hospitali, vel monasterio concedatur, quòd non possit interdici, solus locus manet exemptus: at personæ, quæ in ipso commorantur, aliquo modo manent exēptæ, nō omnino, & per se, sed ratione loci, id est, quatenus loci libertas exigit, v.g. quia locus non potest interdici, personæ manent liberæ ad celebrandū in eo diuina officia. *cap. per exemptionem, de priuileg. in 6. cap. cum capella, de priuileg.* vbi notant Doctores quòd exempta capella, nō manent capellani omnino exempti, sed quatenus exercent officium in capella, de quo consulendus est Syluest. *verb. exemptio, quæst. 2.* vbi tractat exempta Ecclesia, qui tunc censeantur exempti, & Mandosius *praxis signaturæ, verbo exemptio.* Item in exemptione locali priuilegiū exempti non extenditur vltra locum, quia est reale, secus in personali. Syluest. *verbo exemptio, quæst. 3.*

4 Quartò supponendum est, ex quibus verbis inducatur exemptio personalis; non enim censetur Papa eximere aliquos à iurisdictione ordinarij per hoc, quod dicit; suscipimus eos sub nostra, & Sedis Apostolicæ protectione, *cap. ex parte el 2. vers. recipimus, de priuileg.* & *ibi* Panorm. & Socinus, & Doctores non citandi. Vnde oportet quòd dicat, immediatè nobis subiicimus, vel eximimus à iurisdictione ordinariorū. Sic Henriq. *lib. 7. de indulgent. c. 25. initio, & c. 24. n. 1. in comment. lit. M.* vbi alios etiam refert. Idem Syluest *verbo exemptio, §. 2. & q. 4.* Angel. *verbo exemptus, n. 2.* & *ibi* Tabien. *quæst. 3.* D. Anton. *3. p. tit. 16. c. 9. §. 2.* Similiter eximit, si dicat: Recipimus illos in proprios subiectos; secus si dicat, in proprios filios, vt *d. cap. ex parte, & cap. 5. de verb. signif. in 6.* vbi & glossa, Francus, Anchar. & omnes, Syluest. Tabien. Angel. D. Anton. *vbi suprà.* Similiter censetur eximere locum, si dicat: in priuilegio exemptionis, vel in sententia, super ea Ecclesiam iuris B. Petri existere, siue ad ius, & proprietatem Romanæ Ecclesiæ pertinere, vel ad Romanam Ecclesiam specialiter, vel sine medio, & simpliciter pertinere, vel quòd Ecclesia sit libera, vel Romanæ Ecclesiæ libertate fruatur, vel quòd Episcopus non audeat ibi cathedrām collocare, vel imperium, aut potestatem exercere, vel quòd eam eximit, vel sit libera à potestate Episcopi. Sic Syluest. Angel. Tab. D. Anton. *ibi.* His positis, sit

5 Prima conclusio. Solus Papa potest vniuersaliter eximere ab ordinariorum iurisdictione, *cap. frater, vers. & cùm oportuisset 16. q. 1. & c. 1. 13. q. 1. & c. 1.* iuncta glossa *vers. exemptionis, de priuileg. in 6.* Mandosius *in signaturæ gratia, verb. exemptiones ab Episcopis, vers. eximere.* Anchar. & Francus *c. 1. de priuileg. in 6.* Panorm. & glos. *cap. cùm olim, 2. de priuileg. l. 5. tit. 5. p. 1.* vbi Greg. Lopez *vers. sacar.* Sylu. *verb. exempt. §. 1.* & *ibi* Armil. *n. 1.* Angel. *verbo exemptus, initio.* D. Anton. *3. p. tit. 16. c. 9. §. 1.* Henriq. alios multos referens *d. c. 24. n. 3.*

6 Hinc fit, quòd Legatus à latere non potest generaliter aliquem eximere à iurisdictione proprij Episcopi. Sic Henriq. *eod. n. 3.* referens Socinum, & Cambaram.

7 Nec potest Episcopus oues à proprijs parochis probatis generaliter eximere. Henriquez *eod. n. 3.* dans rationem, quia parochi iure communi habent à Papa iurisdictionem, & alios Doctores refert, qui malè citantur, id enim non dicunt.

8 Secunda conclusio. Regulares sunt iure communi exempti à lege diœcesana Episcopi, non verò à lege

iurisdictionis, nisi muniti sint speciali priuilegio. Vnde omnia monasteria Monachorum, & Monialium, omne denique hominum genus, in diœcesi cuiuslibet Episcopi existentia, sunt de iure canonico sub Episcopi cura, & iurisdictione; laici scilicet quoad spiritualia, clerici verò siue sæculares, siue Regulares, quoad omnia. Patet 1. pars, *cap.1.11.quæst.1.& cap.inter cætera, quæst.3.& 18. quæst.2.cap.quàm sit, & 16.qu.1. cap. placuit.* Patet secunda pars *cap.obitum, dist.61.cap. omnes basilicæ, 16. qu.7.cap. Abbatibus, & cap.sequenti,* 18. *quæst.2.cap.cum Episcopus, de offic.ordin.in 6.cap.cùm olim, de præscript.in principio, cap. cùm venerabilis, de exception.cap.1. de offic.ordin.* & tenent Syluest. *verbo Episcopus, q.7.* vbi alij summistæ, glossa *cap.dilectus filius, de offic.ordin. vers.de lege,* & *ibi* Panorm. *num.4.* Innocent. *cap.1.de stat.Regular.n.4.* Turrect. *d.cap.quàm sit, fine, lex 2.tit.12.p.1.* & *ibi* latissimè Greg. Lopez, Henriquez alios referens *lib.7.de indulg.cap.24.n.2.* & quoad secundam partem eam etiam tenet Mandos. *signatura gratiæ, verbo exemptiones ab Episcopis.*

9 Nota hoc esse verum, etiamsi testator, vel fundator posuisset, quòd institutio non spectaret ad Episcopum. Ad quod faciunt, quæ *suprà* diximus *lib.2.c.2.de benef. dub.32.* & patet ex *cap.sic quidam, cap.nouerint.20.q.2.* Bartol. *l.quoties, §.fin.ff.de administr.tutor.* Panorm. *c.dilectus in 4.notab.de consuetud. & cap.requisisti, n.22. de testam.* Felin. *c.cùm venerabilem.n.33.de except.* Decius *consil.121.n.2.* Mandosius *vbi suprà.*

10 Hinc fit, quòd stando in iure communi Epicopus habet liberam facultatem scelera inquirendi, iudicandi, ac puniendi quoscumque Regulares, *cap. Episcopus in Synodo, 33.q.6.cap.cùm contingat, de foro compet.c.irrefragabili, de offic.ordin.* Sic Mandosius *ibid.*

11 Tertia conclusio. Iam omnes Religiones, demptis quibusdam monasteriis Monialium subiectarum ordinatio, habent priuilegium exemptionis, & in speciali Societas IESV habet priuilegium exemptionis concessum à Paulo III. anno 1549. his verbis. *Eximimus Societatem, & vniuersos illius socios, & personas, illorúmque bona, quæcumque ab omni superioritate, iurisdictione, & ab omni correctione, quorumcumque ordinariorum, secus facta irrita, & inania esse decernentes;* & Greg. XIII. anno de 1584. in extrauag. quæ incipit, *Ascendente Domino in nauiculam,* de his, qui peracto biennio nouitiatus vota emiserunt in Societate, dicit hæc, *sunt immediatè huic Apostolicæ Sedi subiecti, & à quorumuis ordinariorum, & de legatorum, & aliorum iudicum iurisdictione omnino exempti;* & Pius V. anno 1571. Societatem IESV inter ordines mendicantes adscripsit, his verbis. *Societatem, & singulas eius personas, verè, & non fictè esse mendicantes declaramus, & postea latissimè omnia priuilegia, exemptiones, immunitates, facultates, concessiones, indulta, dispositiones, tam iuris, quàm hominum, literas apostolicas, etiam iustitiam, siue mixtim concernẽtes in fauorem mendicantium concessas, siue in posterum concedendas, habere æquè locum in Societate, eiusque personis.* Idem decreuit Pius V. anno 1565. quæ per verba clarissimè conceditur Societati exemptio localis, & personalis, vt constat ex tertio. & quarto fundamento *suprà* positis.

12 Nota primò, quòd per hanc exemptionem non fit iniuria ordinariis, vt bene probat Henriq. *lib.7. de indulg.c.24.à n.4* latissimè, & Mandosius *vbi suprà.*

13 Secundò nota esse graue dubium, an exempti exemptione dicta, eximantur per hoc à iurisdictione Nuncij, cæterorúmque Legatorum Papæ.

14 Pro cuius intelligentia suppono.

Primò, quòd Legati Papæ sunt iudices ordinarij, & sic habent iurisdictionem ordinariam, extraordinariè tamen; & sic Henriq. *lib.7.de indulgent.cap.25.n.3.* dicit Legatum, seu Nuncium Apostolicum esse ordinarium extraordinariè. Idem Panormitan. *cap.1. de offic.legati, num.3.* & dat rationem cur dicitur extraordinariè ordinarius, quia scilicet, non est à iure deputatus certus locus pro Legato. Et quòd hi legati sint ordinarij, patet ex *cap.2.de offic.legati in 6.* & *ibi* glossa, & omnes.

15 Secundò supponendum est quòd Legatus Papæ est triplex; quidam dicuntur à latere, & hi Legati sunt soli Cardinales secundùm vsum, & stylum Romanæ Curiæ, quando mittuntur à Papa cum officio legationis, & dicuntur à latere, quia cùm semper lateri Papæ assistant, sintque ei à consiliis, quando eos mittit, dicitur à latere mittere, & hi Legati habent maiorem potestatẽ, quàm cæteri Legati, vt constat ex *cap. si Abbatem, de elect.in 6.* Alij sunt Legati nati, quia nascuntur cum priuilegio legationis, ex eo quòd datur sibi aliqua dignitas, cui tale legationis officium est annexum: vt est, teste Franco *vbi infrà*, Archiepiscopus Cantuariensis, Eboracensis, Remensis, & Pisanus. Alij sunt Legati missi, & non de latere, vt sunt alij Legati. Sic Francus *cap.1. de offic. legati in 6.num.3.* Idem *lex 23.tit.9.part.1.* & *ibi* Gregor. Lopez *vers. quo viuen.* Host. *summa tit.de offic. legati, n.2.* Speculator *1.part.tit.de legato, §.sequitur videre.* Panormit. *cap.1.de offic.legati,* & reprobat glossam *ibi vers.vniuersas,* quæ videtur velle esse aliquem Legatum à latere, qui non sit Cardinalis; & quòd solus Legatus Cardinalis dicatur à latere vltra prædictos, tenent etiam Panorm. *c.ad eminentiam, de sentent.excomm. n.1.* Ioan. Monach. *c.super eo, de hæret.in 6.* gloss. *cap.excommunicatis, vers.commissam, de offic.legat. & d.c.si Abbatem, vers.de latere.* Mandosius *reg.13.Cancell q.5.n.2.* & dicit, *num.3.& 4.* quòd Nuncius Apostolicus est Legatus Papæ, non tamen à latere, nisi sit Cardinalis. Addit tamen quòd aliquando datur tali Nuncio facultas Legatorum de latere in sua commissione, & tunc potest omnia, quæ Legatus de latere, & refert ad hoc Decium *consil.128.* Paris. *consil.17.volum.4.* Gig. *de pension.quæst. 6.numero 29.*

16 Quidam ergo in hac quæstione dicunt per dictum priuilegium exemptionis eximi dictos Religiosos à potestate, & iurisdictione Nuncij Apostolici, quia expressè eximit à iurisdictione ordinarij cuiuscunque, & Nuncius est ordinarius. Sic Henriq. *lib.7. de indulg.c.25.n.3.* & refert multos, quorum aliquos vidi, scilicet Archidiac. & Dominicum, & id non dicunt.

17 Alij absolutè dicunt non eximi à iurisdictione Legati Papæ. Sic Roman. *singulari 507.incipiente, an exemptus,* quẽ sequitur limitans in Legatis natis, cum Baldo, & Socino, quos refert *ibi* Mandosius *signatura gratiæ, tit. exemptiones ab Episcopis, vers.amplio, & vers.limito.*

18 Alij verò tenent eximi à iurisdictione omnium Legatorum etiam de latere. Probatur, quia priuigium Societatis citatum dicit, *à iurisdictione omnium ordinariũ;* sed omnes Legati sunt ordinarij: ergo. Itẽ, quia priuilegium Sixti IV. concessum fratribus minoribus, quod per communicationem participat Societas IESV tanquam mendicans Religio, dicit, *ne quisquã, & alij quicumque, & prorsus exempta,* vt refert Tabiena *vbi infrà.* Sic tenet dicens esse indubitatum Tabiena *verbo exemptus, initio,* & *ibi* Rosella *num.6.* & Ioan. *cap. quod translationem. de offic.legati,* vt refert *ibi* glossa, & videtur tenere Anchar. *cap.2.de verb.signif. in 6.notab.3.*

19 Quarta tamen conclusio sit. Legatus de latere habet iurisdictionem in exemptos, non verò reliqui Legati. Probatur ex *cap.si Abbatem, de elect.in 6.* vbi dicitur, quòd si Abbas immediatè Papæ subiectus eligatur in Episcopum, nemo potest ei dare licẽtiam deserendi monasterium, nisi Papa, vel Legatus de latere, & subditur, quia hic potest prædictas exemptorum electiones confirmare, non verò alij Legati, vbi clarè constat per exemptionem, qua quis redditur immediatè Papæ subiectus non excludi iurisdictionem Legati de latere *& cap.1.de verb. signif. in 6.* vbi dicitur, quòd quando recipit aliquos in proprios filios, non videtur per hoc concedere exemptionem, sed quòd non possint ab alio, quàm à se,

vel

vel à Legato de latere excommunicari: vbi in priuilegiis exemptionis ab ordinariis videtur Papa purificare sibi Legatum de latere, vt scilicet non excludatur huius iurisdictio, sicut nec sua. Sic docent Syluest. *verbo exemptio, §. 1. & verbo delegatus, q. 13.* Angel. *verbo exemptus, initio, & verbo legatus, n. 3.* Tabien. *verbo legatus, q. 2. n. 3. & q. 3. n. 6.* Rosell. *ibi n. 5.* D. Anton. *3. p. tit. 12. cap. 3. §. 1.* Panorm. *cap. 1. de offic. legat. n. 8.* & *ibi* Immola *fine*, glossa *ibi vers. vniuersas, & c. quòd translationem, eod. tit. vers. reseruata.* Cardin. *eod. c. quòd translationem, quaest. 3.* Host. *summa tit. de offic. leg. n. 3.* Speculator *1. p. tit. de legato, §. superest videre, n. 13.* Ioan. Andreas *c. 1. de verb. signif. in 6.* & *ibi* Francus *n. 1. & d. c. si Abbatem, num. 2.* Et quòd Legatus à latere possit exercere iurisdictionem in exemptos, tenet etiam glossa pragmatica de causis *§. si verò. vers. subiecte, in principio,* quam refert, & sequitur Mandosius *in signatura gratiae. tit. exemptiones ab Episcopis, vers. praefati,* & omnes.

20 An verò credendum sit literis Legati facientis aliquid, quod iure communi nequit facere, sed ex speciali commissione, nec ostendentis literas commissionis. Speculator *tit. de legato, §. superest. videre, n. 13.* relatis aliorum opinionibus, concludit, quòd Legato Cardinali, & alij nato, & non suspecto, indistinctè creditur, & rarò (inquit) videmus de ipsorum potestate peti copiam.

21 Alij verò dicunt non credi etiam Legato à latere, in praeiudicium partium. Sic Panorm. nisi (inquit) sit in contrarium consuetudo, *c. constitutum, de appellat. n. 12.* Gregor Lopez *p. 1. tit. 9. l. 23. vers. Que vinen*, & facit glossa *cap. sicut, de sentent. excom.* vbi dicit, quòd honestas personae non facit, vt ei credatur in praeiudicium tertij, & Host. *tit. de legato, n. 3.* vbi dicit quòd si alij Legati à Legato lateris procedant contra exemptos, cùm procedere nequeant, nisi ex speciali commissione, non est eis credendum, nisi priuilegium ostendant.

22 Ex dictis fit, Societatis IESV, & ordinum mendicantium Regulares eximi ab omni specie iurisdictionis, & causarum, & iurium, tam in rebus, aut personis, quàm in causa mixta ex re & persona; quia fit exemptio vniuersalis. Vnde excluditur omnis iurisdictio ordinarij, scilicet mediata, vel immediata, principalis, vel accessoria in Regulares. Sic latè probans Henriquez, & alios allegans *lib. 7. de indulg. c. 25. n. 4.*

23 Secundò infertur, quod in lite circa solutionem debiti, non potest ordinarius se intromittere contra Regularem exemptum; quia non est suus iudex. Sic expressè glossa *Clem. dudum, de sepult. ad finem, vers. coerceri*, vbi cùm dicat ille textus, debere Religiosos exemptos soluere quartam parochiae, quaerit *ibi* glossa à quo debeant coërceri ad soluendum, & dicit conqueri clericom, eo quòd propter exemptiones eorum non habent iudicem, coram quo possint ab ipsis peti debita. Vnde clarè sentit glossa, non posse coërceri ab ordinario. Item clariùs tenet *ibi* Immola *num. 64. 69. & 70.* & dicit, solùm posse coërceri à Papa, vel Legato Apostolico, iuxta dicta. Idem Cardin. *ibi*, & Anchar. *ibi num. 36.* & Paulus *ibi*, & Bonifacius *ibi*, Nauarr. *cap. non dicatis 12. q. 1. num. 96.* Henriquez *d. c. 25. num. 4.* Quod quidem certissimum est, quando contractus est initus, & delictum est commissum in loco exempto. Vide *dub. sequenti, ad finem*, casum exceptum, & Guttierrez *q. pract. lib. 3. q. 10.*

24 Graue autem dubium videtur, an ratione contractus initi extra locum exemptum, vel circa rem non exemptam, vel ratione delicti contracti extra locum exemptum, possint Regulares exempti conueniri coram locorum ordinariis; nam *c. volentes, de priuil. in 6.* expressè definitur exemptos quantumcumque libertate gaudeant, posse coram locorum ordinariis conueniri, ratione contractus, vel delicti facti extra locum exemptum, vel circa rem sitam extra locum exemptum. Et sic tenet D. Th. *2. 2. q. 67. art. 1. ad. 3.* Quòd si dicas, habere Medicantes priuilegium exemptionis cum derogatione huius capitis, vt affirmat *ibi* Caietan. Nauarr. *dict. cap. non dicatis, n. 96.* D. Anton. *3. p. tit. 16. cap. 9. §. 1.* Armil. *verbo exemptio, num. 1.* Syluest. *ibi, q. 9.* Rosella *verb. exemptus, n. 5.* Tabien. *ibi initio*, & affert priuilegium compendium Minorum *verbo exemptio, n. 8. Id fateor.* Caeterùm obstat Trident. *sess. 7. de reform. c. 14.* vbi dicit, quòd circa exemptos seruetur *d. c. volentes*, quod (inquit) sancta Synodus innouandum censet, & innouat, & concludit *in fine illius capitis, priuilegiis, & exemptionis aduersus praemissa nequaquam valituris*; vbi cùm loquatur in plurali, videtur apertè referri ad omnia contenta in illo capite, maximè cùm illud satis breue sit, & duo tantùm decreta contineat. Quòd si dicas, quòd derogato *dict. c. volentes*, censetur hoc Trident. decretum derogatum, vt dicit Henriquez *d. cap. 25. n. 5. litera O.* & videtur sentire Nauarr. *c. non dicatis, n. 93. & 96.* qui est numerus 63. in hoc eodem capite contento sub grandi tomo nouorum corporum, vbi relato hoc decreto Tridentini, dicit rarò habere locum *d. c. volentes*, in Religiosis, quia habent derogationem ipsius, & non meminit derogationis Tridentini, vnde videtur sentire ex consequenti derogatum esse Tridentinum. Sed ego non intelligo hoc: si enim derogatio *c. volentes*, esset concessa post Tridentinum, fateor quòd eo derogato, Tridentinum censetur derogatum; at derogatio *dict. c. volentes*, est multò antiquior, & post Tridentinum non inuenitur talis derogatio facta. Nec Societas IESV, quae inter Religiones recentior est, talem derogationem habet in priuilegiis suae exemptionis, & Trident. innouat *dict. c. volentes*, non obstantibus priuilegiis, exemptionibus, &c. Quòd si dicas, Mendicantes habere priuilegia exemptionis, & quòd illis non derogetur, nisi de verbo ad verbum fiat eorum mentio, & sic videtur non derogari per hanc clausulam generalem Concilij. Respondeo, quòd si est talis clausula, non enim illam in priuilegiis inueni, licèt in rescripto speciali non derogetur per clausulam generalem, at in lege, vel statuto derogatur per clausulam generalem, vt tenet, dicens esse omnium, Couarr. *rubrica de testam. 2. p. n. 20.* & Nau. *lib. 3. consil. tit. de Regular. consil. 21. n. 3.* Item quia Pius IV. anno 64. quo confirmauit Trident. reuocauit proprio motu omnia priuilegia & gratias, etiam per mare magnum concessas, quae contraueniunt decretis Tridentini, ac si nunquam fuissent concessae, vt refert Felicianus *lib. de censuris tit. de priuileg. c. 15. pag. 677.* & Henriquez *lib. 3. de poenit. c. 6. in commento litera R.*

25 Sic ergo dicendum est, quòd manet in suo robore *d. cap. volentes*; sed nil facit contra Religiosos exemptos, quia licèt Panormit. *c. fin. de foro compet. num. 11.* intelligat illud cap. *volentes*, etiam de exemptione personali, quod fortè dicit verum Felin. *ibi num. 5.* in casu delicti commissi extra locum exemptum, non tamen (inquit) in ciuilibus: at multo verius est illud cap. *volentes*, intelligi de exemptione ratione loci, ita vt exempti ratione loci possint conueniri, quoties contrahunt, vel delinquunt in loco non exempto; vel circa rem sitam in loco non exempto, non verò loquitur de habentibus exemptionem personalem, qualem habent hodie omnes Religiosi. Probatur ex eodem cap. *volentes. §. in eos autem*, vt statuitur, quòd si Religiosi sint priuilegiati, vt ordinarij non possunt illos excommunicare pro vlla causa, vllóve loco ordinarij, quantum ad ista, in quibus sunt priuilegiati, vbicumque illi fuerint, iurisdictionem suam penitus exercere non possunt: ergo si horum, quorum personae sunt exemptae, quoad hoc iubet seruari priuilegium, vbicumque delinquant: prior ergo pars illius capitis, quae eos subiecerat ordinariis ratione delicti, vel cōtractus in loco non exempto facti, intelligitur, quando priuilegium erat locale, & non personale. Item probatur ex *c. cum capella, de priuileg.* vbi dicitur, quòd quaedam capella habebat priuilegiū, vt ipsiús capellani

non possent excommunicari, & ipsi in aliis non concernentibus dictam capellam prætendebant se ab Episcopo esse exemptos, & respondet Papa, quòd in quantum exempti sunt ratione eiusdem capellæ, seruetur priuilegium; in aliis verò non, ergo quando aliquis non est ratione certi loci, sed simpliciter exemptus, eius exemptio non debet arctari loco. Item quia Trident. *sess. 25. c. 14. de regular.* iubet, vt Religiosus publicè delinquens extra monasterium puniatur à suo Abbate ad instantiam ordinarij, & si non castigetur à suo Abbate sic requisito possit ordinarius punire: ergo *sess. 7. c. 14. de reformat.* quando iubet obseruari caput *volentes*, non intelligit Religiosos volentes semper quòd delinquunt extra claustrum, posse puniri ab ordinario; quod vtique fieri posset, si cap. illud *volentes* intelligeretur de exemptione personali. Hanc exemptionem clarè insinuat *lex 9. tit. 9. p. 1. fine*, vbi dicit quòd exempti non possunt coram ordinario conueniri; quando delinquunt, vel contrahunt in loco exempto, & subdit hæc, *Porque ellos han esta franqueza por razon del lugar*, & ibi Greg. Lop. *vers. por razon*, dicit hæc, concordat cum cap. *volentes*, quod est primum illius tituli *de priuileg. in 6.* Ecce quomodo illa lex, & Greg. Lop. *ibi* explicant *dictum c. volentes* loqui de exemptis ratione loci, & tenent expressè Panor. recantans palinodiam *c. tuarum, de priuileg. n. 8.* Anton. *c. fin. de foro compet.* Syluest. *verbo exemptio, q. 3.* Angel. *verbo exemptus, n. 1.* & *ibi* Tabien. *initio* Couarr. *quæst. pract. cap. 11. n. 5.* vbi addit quòd quando exempti simpliciter obtinerent Ecclesias parochiales, aliave officia, quorum administratio, & regimen Episcopo conuenit, & exemptus delinqueret, vel contraheret in his, quæ ad hæc officia pertinent, tunc potest ordinarius procedere per illud cap. *volentes*. Contrarium tenet Henriquex *c. 25. fin.* sed Prælatus debet punire, vt concessit Leo X. in Concil. Later. & habetur in Compendio Minorum, *verbo Ecclesia Fratrum, §. 6.* Sed cùm iam *c. volentes* sit innouatum per Trident. quod dicit Couarr. est tenendum. Vide etiam *dub. sequenti dicto 5.* Item Nauarr. *c. non dicatis, n. 95. & 96.* qui est numerus 63. in hoc eodem capite contento sub grandi tomo nonorum corporum, relato hoc cap. *volentes*, & innouatione illius facta per Trident. dicit quòd rarò habet locum in Regularibus exemptis; & sic non possunt conueniri coram ordinario.

26 Tertiò infertur, quòd si Prælatus regularis sit negligens in exemptorum correctione, non deuoluitur potestas corrigendi ad Episcopum, quia nullam habet in exemptis iurisdictionem, sed ad Prælatum, qui superior est illo Prælato regulari. Sic glossa *c. grauis, de offic. ordinar. vers. corrigere*, & *ibi* Panormit. *n. 6.* & *ibi* Immola, Decius *cap. ad hæc, n. 8. de priuileg.* Henriquex *lib. 7. de indulg. cap. 25. n. 4.* vbi bene in commento *litera H.* excipit casum Concilij Tridentini *sess. 25. de Regular. c. 14.* quando scilicet Regularis extra claustrum publicè cum populi scandalo deliquit, & Prælatus monitus ab Episcopo non iustè punit delictum.

27 Quartò infertur, quòd si ordinarius tentet procedere contra exemptos in iudicio, vel extra, vel contra res monasterij in quauis causa, ciuili, criminali, spirituali, &c. processus, sententia, & inde sequuta, sunt ipso iure irrita, & nullum pariant præiudicium, nullúmque effectum operantur, nec sententia transit in rem iudicatam: nec debet mandari executioni, quòd, si mandata sit, cogetur iudex totum reponere, tanquam attentatum. Ratio, quia omnia ab eo gesta, censentur quasi a persona priuata gesta, cùm nullam prorsus habeat iurisdictionem in ipsos. Sic probat ex multis Henriquez *dicto cap. 25. toto n. 5.*

28 Quintò infertur, quòd si ordinarius procedat per censuras contra Regulares exemptos, quamuis ignoret id exemptionis priuilegium, censura est ipso iure nulla, & neutro foro seruanda. Probatur primò, quòd sit nulla, etiamsi, ignoret, &c. Quia priuilegium exemptionis mendicantium à censuris ordinariorum affert clausulam irritantem, vt affert Compendium Minorum *verbo exemptio, num. 23.* & simile priuilegium habet Societas IESV, vt patet ex Bulla Pauli III. anno 1549. concessa, vbi sic dicitur. *Nec vllis Prælatis contra aliquem de Societate, vel contra alios eorum causa aliquam excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiam ferre liceat, & si tulerint, eo ipso irrita, & nullius roboris sit.* At auocatio causæ cum decreto irritanti hanc vim obtinet, vt acta à iudice prohibito, etiam ignorante, sint ipso iure nulla, vt ex multis textibus, & Doctoribus latè probat Couar. *q. pract. cap. 9. n. 7.* Quòd verò in neutro foro seruanda sit, probatur; quia, quoties excommunicatio est nulla defectu iurisdictionis, excommunicantis in neutro foro seruanda est, & nullum prorsus producit effectum; at hic est nulla defectu huius iurisdictionis; ergo. Item, patet ex aliis priuilegiis, quæ affert Henriquex. Sic tenet Henriquez *d. c. 25. n. 7. & n. 5. litera R.* vbi addit citans Astensem, quòd, quando Episcopus ex ignorantia processit, non damnabit illum in expensis conseruator. Et hinc infert *eo n. 7. lit. L.* quòd non potest excommunicare Episcopus aliquos eo, quòd confluant ad molendina, vel furnos, &c. Societatis, quia iam causâ Societatis excommunicaret contra dictum priuilegium Pauli III. & indirectè Episcopus fraudaret Religionis priuilegia.

29 Nota tamen, quòd, si exemptus notoriè delinquat, etiam in loco exempto, ob quod delictum incurrat excommunicationem ipso facto, tunc ordinarius posset eum denunciare excommunicatum ad hunc effectum, vt teneantur omnes eum vitare; quia hæc denunciatio nil addit, *c. pastoralis, de appell.* cùm pœna sit à iure imposita, & sic, cùm delictum sit notorium, non potest dici, quòd cognoscatur de delicto contracto in loco exempto, cùm in notoriis cognitio iudicialis non requiratur, *c. 1. de offic. deleg. in 6.* Sic Francus *c. Episcoporum, n. 3. de priuil. in 6.* Henriquex *d. c. 25. n. 7.* vbi malè, & falsò allegat Couar. & Nauarrum pro hac parte, cùm nihil dicant de hoc; & quòd, quando res est notoria, possit quis declarari excommunicatus antequam citetur, tenet Nauarr. *lib. 5. consil. tit. de excommunic. consil. 20. num. 4.*

30 Sextò infertur, quòd ordinarius non potest per se, vel per alium, procedere ad capturam Religiosi exempti *Clement. vnica, §. 1. & §. nonnulli, de excessibus Prælat.* & si capiat, incidit excommunicationem, tum quia sunt manus violentæ, cùm ius non habeat ad capiendum: tum etiam, quia si excedat modum, etiam in captura clerici subditi, incurrit, vt benè glossa *c. si clericos, de sent. excom. in 6. vers. excedat*, & hoc, nisi capiat in casibus iure permissis; vt primò, si in graui delicto deprehensus exemptus sit, & timeatur de fuga, potest eum capere ordinarius, vt remittat eum ad suum iudicem; sicut de clerico, quòd in hoc casu possit capi à iudice sæculari, fatentur omnes Doctores; remittere autem tenetur intra viginti horas, per *l. c. ff. ad leg. Iuliam de adult.* vt bene glossa *c. cùm non ab homine, de iudic. vers. deprehensus*, & *ibi* Panorm. *n. 11.* Perex *l. 17. tit. 14. lib. 2. ordinam vers. quæramus.* Item, si Religiosus exemptus est fugitiuus apostata, aut habitans extra monasterium, delinquit, de quo casu *dub. seq.* dicam. Hæc omnia Henriq. *d. c. 25. n. 7. & commento litera Q.*

31 An verò Nouitius Religionis exemptæ gaudeat hac immunitate exemptionis; videtur enim, quod non: quia verè non est Religiosus, *c. Religioso, de sentent. excom. in 6.* & sic, cùm talis exemptio concedatur Religiosis, vt patet ex bulla Pauli III. anno 1549. in Societate, conceditur personis de Societate IESV, & hi non sunt verè de Societate, non videtur Nouitiis concedi. Item, quia cùm non possint à Prælato Religionis pro delictis puniri, cùm non subsint eius obedientiæ, & iurisdictioni si,

nisi si essent etiam exempti à iurisdictione ordinarij, manerent delicta impunita.

32 At dicendum est, talem Nouitium, dum manere vult in Religione, esse exemptum, & subiacere Prælato Regulari, qui habet superioritatem, & iurisdictionem in ipsum, saltem reuocabiliter, & commutabiliter, & sic ad ipsum spectabit cognitio, & punitio talis delicti. Probatur primò; quia magnum inconueniens esset, & perturbatio Religionis, si ordinarius cognosceret de delicto perpetrato à Nouitio perseuerante in religione. Secundò, quia praxis habet, vt nunquam ordinarius de his cognoscat. Tertiò, quia in fauorabilibus gaudet Nouitius omnibus Religionis priuilegiis, & censetur Religiosus, vt probat Cordub. *lib.1.q.q.30.* Sic Nauar. *in summa*, quæ habetur in operibus in duo corpora distributis, *c.12.n.65.* vbi hæc dicit, *Nouitius subiacet superiori Religionis, quoad iurisdictionem, & superioritatem, saltem reuocabiliter, & ita cognitio, & animaduersio Nouitij delicti ad superiorem ecclesiasticum pertinebit, quia est persona ecclesiastica*, vt patet ex *c. Religioso, de sent. excommun. in 6.* & refert pro se Philippum Francum *c. beneficium, de regul. in 6. n.4.* & *ibi* Ioan. Andr. & Dominicum, dicentes, pertinere ad superiorem ecclesiasticum; & clariùs idem tenet Dominicus *c. non solùm, de regul* & *ibi* Francus *n.8.* Tabien. *verbo Nouitius, q.13.* Rosella *ibi, n.12.* Syl. *religio. 5. q.7.* vbi dicunt, quòd licèt Nouitius delinquens quando merebatur perpetuum carcerem, si esset professus, non posset carcere perpetuo damnari, non enim impediri potest eius voluntas quin ad sæculum redire possit, potest tamen ad tempus, si ipse velit manere in Religione, damnari ad carcerem à suo Abbate: &, quòd non possit perpetuo carcere damnari, tenent etiam Armil. *verbo Nouitius, n.18.* Henriquez *lib.3. de pœnit. c.16. n.3.* licèt Lapus *eo c. non solùm*, teneat, posse etiam damnari perpetuo carcere. Et adhuc clariùs hanc sententiam tenet Henriquez *lib.7. de indulg. c.25. n.7.* vbi hæc dicit, *non potest ordinarius procedere ad capturā Religiosi, etiam Nouitij, nisi, ob delictum in sæculo factum, præsumatur, in fraudem intrasse in Religionem, aliàs incidit in excommunic.* & *in commento litera P.* dicit, quòd non valet citatio, vel processus cōtra Nouitium, & *eod. lib.7. c.27. n.7. in commento litera L.* hæc dicit, *si Nouitius delinquat in monasterio, castigetur à Prælato Religionis; quia tunc est Prælatus illius, in cuius territorio exempto delinquit*; & refert pro se Nauarri, Franci, & Dominici loca proximè citata.

33 Hinc non bene dicit Henriq. *lib.3. de pœnit. c.16. n.3. in commento litera T.* vbi dicit, quòd Nouitius non potest excommunicari à Prælato Religionis, sed à proprio Episcopo. Fateor, quòd non potest à Prælato Religionis; quia excommunicatio non est punitio delicti præteriti, nec potest pro delicto præterito imponi, sed pro futuro: & sic, sicut Prælatus nō potest Nouitio præcipere in virtute obedientiæ; sic nec sub excommunicatione; at non potest, etiam quandiu in Religione exempta manet, excommunicari à proprio Episcopo, siquidem, vt probaui, est exemptus ab ipsius iurisdictione.

34 Septimò infertur, quòd in dubio, an iurisdictio cōtra Regulares exemptos pertineat ad Episcopum, non potest Episcopus de causa cognoscere; quia interpretatio priuilegiorum Societatis, quando dubia sunt, reseruatur Papæ, vt concessit Paulus III. in bulla anni 1549. & idem concessum est congregationi Benedictinorum, & Prædicatoribus, ac Minoribus, vt affert Pater Generalis Claudius in compēdio priuilegiorū Societatis, *verb. priuil. §.1. &* 4. Sic Henriq. *lib.7. de indulg. c.25. n.6.*

35 Octauò infertur, quòd exempti renunciare non possunt beneficium, quod habent in manibus Episcopi, sed solùm in manibus Papæ; quia hic solus est illorum superior. Sic Mandosius *in signatura gratia, tit. resignationes, vers. exempti, & tit. exemptiones ab Episcopis. verb. exempti*, & patet ex *c. fin. de renunciat. & c. cum venerabilis, de consuetud.*

36 Nonò infertur quòd, licèt, quādo Episcopus eximit aliquem à sua iurisdictione, teneatur ad ius reuerentiale Episcopo; at exempti per Sedem Apostolicam à iurisdictione Episcopi, non tenentur ad ius reuerētiale ipsi, & ideò in introitu Episcopi non tenentur illi ire obuiā, & honorē, quem alij faciūt, facere, vt optimè colligit Paulus de Castro *l. fin. n.2. C. de bonis libert.* ex *illa l.* & tenēt alij, quos refert, & sequitur Mandosius *in signatura gratia, verb. exemptiones ab Episcopis, §. non autē exemptio.*

37 Decimò infertur, quòd non potest Episcopus, vel alius Prælatus in Ecclesiam exemptam, inuito Prælato, & Regularibus, conuocare processiones, celebrare ordines, aut publicas Missas, & alia officia, nec ibi exercere iudicia; nec potest compellere Regulares exemptos, vt in monasterio retineant reum, etiam Ecclesiasticum, vice carceris. Sic Henriquez *lib.7. de indulg. c.26. fine*, vbi affert priuilegia hoc concedentia.

38 An verò Legatus Apostolicus, seu Nuncius possit visitare exemptos, & ab eis procurationem exigere, consule Henriquez *lib.7. de indulg. c.25. n.10.* & an Episcopus possit visitare parochiam monasterio annexam, consule ipsum *ibi n.11.* vbi tractat cuius expensis id fiet. Aduerte, quòd Commissarius Cruciatæ potest ob quædam delicta Regularem exemptum extrahere de monasterio, ac punire. Sic Henriquez *eo c.25. fine*, dicens, sic declarasse Cardinales, & patet ex praxi.

39 Vndecimò infertur, quòd non potest Episcopus visitare Regulares exemptos; sed secùs Prælatus Regularis debet eos visitare. Sic Henriquez *d. c.25. n.9.* latè probans.

40 Duodecimò infertur, quòd licèt aliàs priuilegium, quando est in præiudicium tertij, sit strictè interpretandum: at quia hæc priuilegia exemptionis sunt in fauorem totius Religionis, sunt amplè interpretanda, vt ex multis probat Henriquez *lib.7. de indulg. c.24. n.4. & c.30. §.1. litera A.*

41 Quomodo verò exempti se defendere debeant, quando ordinarius procedit contra illos, consule Henriquez *lib.7. de indulg. c.25. n.6.*

DVBIVM II.

In quibus subiecti sint post Tridentinum Concilium, ordinariis exempti.

1 PRimò dico, subiectos esse quoad hoc, vt prædicare non possint sine Episcopi licentia, *sess.5. cap.2. & sess.24. c.4. de reformat.* & quoad hoc vt nequeant audire confessiones sine Episcopi licentia, *d. Concil. Trident. sess.23. c.15. de reformat.*

2 Secundò dico, quòd exempti sunt Episcopo subiecti, quoad hoc, vt si extra claustrum degunt, ibique delinquant, possunt ab Episcopo puniri, vt expressè habetur in Trident. *sess.6. c.3. de reformat.* & colligitur etiam à contrario sensu ex *sess.25. c.14. de Regular.* vt bene docet Nauar. *commento 2. de Regular.* scilicet *cap. non dicatis 12. q.1. num.96.* qui est numerus 63. *in eodem c.* contento sub grandibus tomis, & Henriquez *lib.7. de indulgent. c.25. n.7. in commento litera Q.* Item possunt conueniri coram Episcopo in causis mercedum, & miserabilium personarum: & hoc, quando habent in loco iudicem conseruatorem deputatum: si verò illum non habent, possunt super omnibus causis ciuilibus coram Episcopo conueniri, vt expressè habetur in Trident. *sess.7. c.14. de reformat.* & sic intelligit hoc decretum, quod obscurum satis est. Nauar. summa Hisp. c.28. *additi. ad n.13. c.25.* Item, si exemptus intra monasterium degens deliquerit extra monasterium, ita notoriè, vt populo scandalo sit, tenetur suus Abbas, Episcopo instante, intra tempus ab Episcopo præfigendum seuerè punire, ac de punitione admonere Episcopum: sin minus, potest talis exemptus delinquens ab Episcopo puniri, vt habetur in Trident. *sess.25. c.14. de Regular.*

3 Hinc infertur generalis differentia inter Regulares degentes extra monasterium, & degentes intra: nam hi super nullis causis possunt conueniri coram ordinario in causis mercedum, & miserabilium personarum, & possunt ab eo propter sua delicta puniri, vt patet ex dictis, & docet Nauarr. *dict. c. non dicatis, in antiquo, n. 69.* & in contento in duobus corporibus *n. 63.*

4 Sed circa hæc decreta nota primò, quòd dicitur Monachus habitare intra monasterium, quando ex licentia sui Prælati degit extra monasterium. Sic Abbas antiquus *cap. cum illorum, de sentent. excommunic.* Panormitanus *cap. ex rescripto, de iureiur. n. 5.* Angel. *verbo Nouitius, n. 12.* Syluest. *Religio 3. q. 19. dicto 2.* Nauarr. *comment. 4. de Regular.* scilicet *cap. statuimus, 19. q. 3. n. 74. vers. aduertendum tertio.* Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 24. n. 2. in commento littera O, & cap. 25. num. 11.* vbi hinc infert, quod delinquens exemptus, qui est in curato de licentia superioris, non potest ab Episcopo puniri; quia cùm sit *ibi* de licentia superioris, reputatur esse intra monasterium.

5 Nota secundò, quid intelligat *in d. cap. 14. sess. 7.* Tridentinum per causas mercedum, intelligitur enim, id est, soluendi operariis stipendium, scilicet *los salarios.* Sic Henriq. *lib. 7. de indulg. c. 25. n. 5. in commento littera O.* Nauarr. summa Hisp. *c. 28. addit. ad n. 15. c. 25.*

6 Nota tertiò, quòd in illo decreto *c. 14.* intelligantur causæ miserabilium personarum: dicuntur ergo miserabiles personæ, quia natura mouetur ad miserandum earum, vt benè Syluest. Tab. Armill. *verb. miserabiles personæ,* & Palac. Rub. *cap. per vestras, de donation. inter virum & vxorem, notab. 2. n. 6.* Dicuntur ergo *miserabiles personæ* pauperes, vt benè Palacios *ibi n. 6.* Sylu. Tabien. Armil. Angel. *ibi* Couarr. *q. pract. cap. 6. num. 1.* Item de nouo conuerso ad fidem, Palac. *ibi n. 11.* Item viduæ, orphani, pupilli, diuturno morbo laborantes, senes decrepiti, debiles. Palac. *ibi n. 11. & 12.* Et de viduis, pupillis, & diuturno morbo laborantibus, tenent idem summistæ citati. & dicit Palacios *ibi num. 12.* & Couar. *n. 2.* intelligi hoc, licèt hæ personæ sint diuites, & nomine viduæ in hac parte intelligitur, etiam quæ habet virum inutilem, vt si vir sit exul damnatus ad triremes, captus ab hostibus. Palacios *eod. n. 12.* Cou. *q. pract. c. 7. n. 2.* Addit Palacios cum multis aliis, quos refert Couar. *c. 7. n. 2.* intelligi etiam nomine vidoæ, quæ nunquam nupsit; sed *ibi* Couar. hoc non admittit, nisi quando fœmina iam esset ætate grauis, & cœlibem vitam semper duxisset. Et tandem, præter personas expressas in iure, quæ aliæ dicantur *miserabiles,* relinquitur arbitrio iudicis, vt bene Couar. alios referens, *q. pract. c. 6. n. 3.*

7 Tertiò dico, quòd exempti subiiciuntur ordinario, quoad hoc, quòd non possunt celebrare in oratorio, nisi ab Episcopo designato, & debitis horis: & contra facientes oppositum, potest ordinarius procedere per censuras, & alias pœnas: & similiter si in Missa aliquas ceremonias superstitiosas obseruent, vel alia, quæ Episcupo indecentia sacrificio videantur, vt habetur in Trid. *sess. 21. decreto de obseruand. & vitandis in celebratione Missæ.* At Societas Iesu habet postea priuilegium celebrandi in altare portatili extra Ecclesiam, & in oratorio à Prouinciali designando, & celebrandi per horam ante auroram, vel post meridiem.

8 Quartò dico, quòd exempti subiiciuntur Episcopo, quoad hoc, quòd potest eos examinare ad ordines recipiendos. Trident. *sess. 23. cap. 12. de reform.* Item, quoad, hoc, quòd si aliquos matrimonio coniunxerint, vel iam coniunctos benedixerint, id est, *velarint,* sunt suspensi si sine licentia ordinarij, vel parochi id faciant, donec ordinarius eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, aut sponsos benedicere, eos absoluat. Trident. *sess. 24. de reform. matrimonij.* Item, si exempti turbent, & impediant iurisdictionem ordinarij, potest contra illos per censuras procedere; & sic obtentum est contra Moniales exemptas, quæ coniugatam iniustè renitente viro, intra claustrum tenebant. Sic Salsedo, multos allegans *pract. canonica, c. 3.*

9 Quintò dico, quòd exempti subiiciuntur etiam ordinario, quoad hoc, quòd sine mandato sui superioris in scriptis obtento reperti extra monasteria puniri possunt ab ordinario: &, si studiorum causa ad vniuersitates mittuntur, in conuentibus habitare debent, alioquin ab ordinario contra eos procedi debet, vt expressè habetur in Trident. *sess. 25. de regular. c. 4.* Item, Moniales exemptas potest cogere Episcopus ad clausuram. Trident. *ibi c. 5.* Item, si monasterium, siue virorum, siue mulierum, habeat curam annexam personarum sæcularium, præter illas, quæ sunt de illorum monasteriorum, seu locorum familia. Religiosi exercentes hanc curam subsunt immediatè in his, quæ ad dictam curam, & administrationem sacramentorum pertinent, iurisdictioni, visitationi, & correctioni Episcopi, in cuius diœcesi sunt sita, quod nunc renouatum est per nouam constitutionem Gregorij XV. publicatam Romæ die 8. Februarij anni 1623. Nec possunt ibi aliqui, etiam ad nutum amobiles, deputari, nisi de Episcopi consensu, & præuio examine, vt habetur in Trident. *d. sess. de regular. c. 11.* cum quadam exceptione, quæ *ibi* ponitur. Vide Trident. *sess. 7. c. 7.*

10 Sextò dico, quòd Regulares subiiciuntur ordinario, quoad hoc, quod tenentur seruare interdicta, & censuras ab ordinario positas, ac ipso mandante, in suis Ecclesiis publicare. Item tenentur seruare festa ab ordinario polita. Trident. *sess. 25. de regular. c. 12.*

11 Septimò dico, quòd subiiciuntur, quoad hoc, quod Episcopus potest, omni appellatione postposita, componere controuersias omnes de præcedentia, quæ oriuntur inter Regulares, & sæculares tum in processionibus publicis, tum etiam in his, quæ fiunt in tumulandis defunctorum corporibus, & in deferenda vmbella, & aliis similibus. Item potest compellere omnes exemptos, vt ad publicas processiones confluant, his tamen exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò viuunt; sic habetur in Trident. *d. sess. 25. de regular. c. 13.*

12 Nota, quòd Societati IESV concessit Greg. XIII. bullam anno 1576. qua perpetuò exemit illam ab his supplicationibus, & licèt in derogatione non fecerit expressam mentionem Tridentini, cùm tamen Concilio generali non derogetur, nisi facta eius mentione; at satis colligitur ex procœmio illius bullæ voluisse derogare, dicit enim ibi: *Quidam forsitan non auctoritate Tridentini,* &c. & mox ex certa scientia concedit priuilegium. Quod latiùs ex multis probat Henriquez *lib. 7. de indul. c. 26. n. 3.* vbi *n. 4.* addit, quòd per hoc quòd Religiosi Societatis IESV aliquando ad processiones factas ob publicam, & grauissimam causam accedant spontè, & non compulsi ab Episcopo, non censentur renunciare huic priuilegio, licèt expediret, vt coram Notario in forma collegij protestetur, se accedere, saluo priuilegij iure, & addit ad renunciandum priuilegio toti Religioni concesso, requiri, vt ea Religio permittat illos actus per 40. annos, & refert ad omnia hæc multos auctores.

13 Octauò dico, quòd subiiciuntur exempti, quoad hoc, ordinario, quòd Nouitij eorum non possunt bona renunciare, nisi cum licentia Episcopi, vel eius Vicarij, & hoc per duos menses ante professionem: & si Nouitij ante professionem velint abire, potest Episcopus compellere vt omnia, quæ sua erant, eis restituantur, Trid. *sess. 25. de regular. c. 16.* Item, si puella maior 12. annis velit ingredi Religionem, non potest ingredi, nec postea profiteri, nisi Episcopus, vel eius Vicarius, eo absente, vel impedito, exploret eius voluntatem, an coacta, vel seducta sit: & sciat quid agat, Trident. *ibi c. 17.* Item, si exemptus alleget, vi emisisse professionem, vel ante ætatem debitam, debet causas allegare coram suo superiore & ordinario. Trident. *ibi c. 9.*

14 An verò exempti casibus, in quibus subsunt iurisdictioni ordinarij, iuxta dicta *in hoc dubio*, possint si parere nolint, ab ipso excommunicari, dixi *lib. 6. summa, c. 1. n. 14.* & latius *lib. 7. de matrim. disp. 33. n. 22. & 23.*

DVBIVM III.

An contra exemptos possit procedere iudex Papa delegatus ad corrigendum clericos, non facta de exemptis mentione.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit, posse, quia talis non procedit vt ordinarius à cuius iurisdictione est exemptio, sed vice, & nomine Papæ vt eius delegatus: at à iurisdictione Papæ non sunt exempti. Sic Panorm. *cap. graue, de offic. ordin. n. 5.* & id colligit ex glossa *ibi, vers. litterarum*, dicit enim, quòd iudex, de quo *in illo cap.* non potuit procedere contra exemptos, quia procedebat vt ordinarius, non vt delegatus, vbi clarè significat, secus esse, si vt delegatus procederet.

2 Secunda sententia tenenda dicit, non posse. Ratio: quia mandatum super correctione criminum videtur interpretandum strictè, sicut aliæ commissiones factæ delegatis, *cap. P. & G. de offic. deleg.* sed in materia stricta appellatione simplicis, non venit simplex qualificatum *cap. statutum, de electio. in 6.* ergo facta mentione clericorum, non veniunt intelligendi clerici exempti, quia qualitas exemptionis alterat naturam simplicis clericatus. Sic Felin. latissimè probans, & dicens, esse omnium *dicto c. graue, n. 3.* & est communis sententia, vt dicit Nauar. *lib. 3. consil. tit. de Regular. consil. 21. num. 4.* éstque hoc citra dubium in Religiosis Societatis IESV: habent enim expressam exemptionem etiam à iudicibus delegatis, vt patet in Bulla Gregorij XII. anni 1584. quæ incipit *Ascendente*, &c.

DVBIVM IV.

An exempti citati ab ordinario teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere.

1 REspondeo quòd, si exemptio non est notoria, tenentur exhibere; si autem est notoria, non tenentur. Probatur prima pars ex *cap. cùm persona, de priuil. in 6.* vbi dicitur, teneri exemptos exhibere ordinariis intra terminum ab illis præscriptum priuilegia exemptionis, vbi glossa *vers. tradere*, dicit rationem esse, quia iure communi intentio Episcopi est fundata, & sic qui contra hoc ius commune se eximit, debet se probare exemptum exhibendo priuilegium: & *vers. ordinarijs*, dicit glossa, quòd in hoc casu ipse ordinarius est iudex in hac causa, vt expressè dicitur *in illo cap.* quia benè cognoscit iudex, an sua sit iurisdictio, quando alter negat, vt patet ex *cap. ex literis, de rescript. & l. si quis ex aliena, ff. de iudic.* vbi expressè dicitur, quòd exemptus vocatus à iudice, tenetur venire priuilegium allegaturus, & iudicis erit existimare an sua sit iurisdictio. Quòd autem quando exemptio est notoria, non teneatur comparere ad exhibendum priuilegium, facit *Clement. pastoralis, de sentent. & re iudic. notorium, quippe.* Sic tenent Nauarr. *cap. cùm contingat, de rescript. causa 6. n. 6.* Henriquez *lib. 7. de indulg. cap. 25. num. 6.* Innocent. *c. 2. de dilat. num. 3. & ibi* Host. Glossa *cap. si Episcopus, 3. quæstione 2. vers. conuocari, & cap. veniens, de accusat. fine, & d. l. si quis ex aliena*, Syluester *verbo exemptio, quæstione 7. & 8.* Panormitan. *cap. cùm ordinem, de rescript. num. 6. & ibi* Immola *num. 9.* Rosella & Tabiena *verbo exemptus, initio.* Angel. *ibi num. 3.* Richard. *4. distinct. 18. art. 5. q. 5.* Francus *cap. scienti. de regul. iur. in 6. n. 4.* Armil. *verbo exemptio, n. 2.* & multos alios refert Henriquez *suprà num. 8.*

2 Imò idem dicendum est quando iudici est notum priuilegium; tunc enim non tenentur priuilegiati illud exhibere. Patet ex *cap. si duobus, de appellat.* vbi dicitur quòd si quis appellaret ad Papam, & citatus à iudice suo non comparuit, nec responsalem misit tenet excommunicatio contra eum pro cõtumacia lata, nisi iudex sciret eum appellasse. Vbi glossa *vers. nisi*, dicit quòd si notum illi erat, quòd non erat de sua iurisdictione, non tenet sententia, nec alius tenebatur comparere, quia qui scit, certiorari non debet. Item Syluest. *suprà quæst. 8.* Rosella Armil. Tabien. Angel. Richardus *suprà*, & idem dicunt Sylu. Tabien. Armil. Angel. & Richard. *ibi*, quando exempti sunt in longo tempore possessionis suæ exemptionis. In casibus autem quibus tenentur id ostendere, vide ad id optimum medium quod *infrà* ponitur *dubio sequenti*.

3 Hinc infertur. Mendicantes non teneri exhibere priuilegium suæ exemptionis, nec citatos ab ordinario teneri comparere; quia sua exemptio est notoria, & sunt in longo tempore possessionis. Sic Syluest. *q. 7.* Panorm. Immola, Rosella, Tabien. Angel. *suprà*, Armil. *vbi suprà, n. 1.* Henriquez *suprà num. 7 litera F.* Item, quia mendicantes habent priuilegium, vt non teneantur exemptionem suam, vtpote notoriam, allegare. Quod refert Tab. *suprà*, Armil. *n. 1.* Compendium Minorum *verbo exemptio, n. 23.* Corduba *in additionibus ad Compendium Minorum, verbo priuilegia fratrum, vers. quoad §. 10.*

4 Secundò infertur Religiosos Societatis IESV non teneri exhibere priuilegium exemptionis corã ordinario; quia sunt iam Mendicantes; & sic fruuntur eodem priuilegio. Item, quia sunt in longo possessionis tempore huius possessionis. Item, quia iam iudicibus constat omnes Religiones habere priuilegium exemptionis, demptis aliquibus monasterijs Monialium, quę subijciuntur ordinario, & vident eos tanquam exemptos ab ordinarijs tractari, nec ab ordinario visitari, nec alios iurisdictionis actus circa illos exerceri.

5 An verò, quando exemptio non est nota, si exempti nolint comparere ad exhibendum priuilegium, ligentur excommunicatione ordinarij contra ipsos lata, habes *lib. 7. de matrim. disp. 33. num. 22. & 23.* An verò exempti possint renunciare suo exemptionis priuilegio, & subijcere se ordinario, latè dixi *lib. 4. summa cap. 39. à num. 24. vsque ad 40.*

DVBIVM V.

Qua forma respondendi vtetur Religio exempta, vel Religiosus exemptus, quando ante ordinarium conuenietur, & quo pacto suam exemptionem defendet.

1 QVa in re illud in primis maximè cauere debet Religio, ne priuilegia suæ exemptionis corã ordinario præsentet, id enim esset illum constituere iudicem suæ exemptionis, & in dubium vertere an iurisdictio ad ordinarium pertineat; quia hoc est quod ipse intendit cùm enim iure communi habeat fundatã intentionem suam, iuxta quod est iudex ordinarius omnium Ecclesiasticorũ, qui contra hoc ius commune intendit se eximere, debet probare se exemptũ, exhibendo iudicialiter priuilegium corã ipso, & eius erit iudicare tunc an sua sit iurisdictio, vt *suprà* dixi *dub. 4.* Et licèt (vt *ibi* dixi) hoc patiatur exceptionem, nisi exemptio Religionis, de qua agitur, sit notoria, adhuc poterat esse contentio an sit notoria, nec ne, & ita melius erit id excusare.

2 Igitur cùm Religiosi coram ordinario conueniuntur, possunt dupliciter respondere: primò se illum audire, & hoc modò meliùs impeditur occasio, quam ordinarius habere poterat exigendi, vt coram ipso priuilegia exemptionis iudicialiter exhibeantur: quæ occasio absque dubio daretur, si statim conantur illius iurisdictionẽ declinare. Secundò respondere possunt, se ab ordinarij iurisdictione exemptos esse, ac proinde ab illa declinare.

3 Sed licèt primo, vel secundo modo Religiosi respondeant, semper adire debent suum iudicem conseruatorem, vt ordinarium inhibeat: & ordinarius nequit intende

tende

tendere, vt coram illo priuilegia exemptionis exhibeantur; quia iudex conseruator in literis inhibitoriis, exhibet illa; quod perinde est ac si à Religiosis exhiberentur, iudex enim gerit vicem partium, *l. si ob causam C. de euiction.* & expedit potius, quòd conseruator exhibeat, quàm Religio; ipse enim tanquam iudex inhibet, & simul ostendit qua ratione illum inhibeat, nec relinquit ordinario cognitionem priuilegiorum exemptionis, sed ipse tanquam iudex superior aufert illi eiusmodi cognitionem, & causam ad se aduocat. At si Religio ea exhiberet ordinario, cùm non possit illum inhibere, relinqueretur eius arbitrio cognoscere, & pronunciare, an ipse sit iudex, necne.

4 Maximè tamen aduertendum est primò, quòd in literis inhibitoriis à conseruatore expeditis debet esse inserta bulla, qua Religioni conceditur, vt possit cõseruatorẽ eligere, & quòd habeat totam facultatem, quam in literis inhibitoriis dicit se habere, vt inde constet, qua ratione sit iudex, & possit inhibere ordinarium; & hæc bulla debet esse tota inserta, & simul cum illa debet inseri bulla exemptionis ipsius Religionis, vt sic constare possit, qua ratione sit exempta; quia licèt verum sit, quòd eo ipso quòd causæ alicuius Religionis delegentur iudicibus conseruatoribus ab ipsa Religione electis tacitè euocatæ, & ablatæ sint ab ordinarij iurisdictione) est enim receptissima conclusio, quòd eo ipso quòd Papa delegat causam aliquam alicui, eam ab ordinario auocat, vt tradit, & multis confirmat Rips *c. cum M. de constit. n.* 198. & Couar. *quæst. pract. cap. 9. n. 4. ad finem*, & ita videtur, quòd sola bulla conseruatoria exhibita sufficienter ostenditur exemptio Religionis, adhuc tamen non ita clarè, & expressè ostenditur, sicut in ipsis bullis exemptionis, sed solùm per illationes, & testimonia Doctorum. Itaque si bullæ exemptionis non inserantur, fortasse non modicum erit inconueniens, quia non ita apertè constat de exemptione Religionis. Quòd si recurrat Religio ad Regium senatũ vim repellendi causa, vel ad alium iudicẽ ipsi ordinario superiorem, formãdo de illo querelam, quòd nolit se inhibere; sed adhuc inhibitus procedit, non poterit Religio coram tali iudice, vel Regio senatu allegare noua priuilegia, sed solùm ea, quæ præsentata sunt in processu, sic enim disponitur *Clement. appellanti, de appell.* & ratione patet, quia iudex ille superior in hoc articulo non est iudex, nisi ad hoc tantùm, vt examinet, an iudex inferior vim aliquam intulerit, iudex autem inferior de quo formatur querela, non intulit vim parti conquerenti, si ex actis processus non constabat ius partis: atque ita iudex superior, licèt coram illo noua priuilegia præsententur, non poterit rectè iudicare iudicem inferiorem intulisse vim, siquidem non intulit iuxta acta processus ante ipsum præsentata. Poterit tamen allegare Religio, id quod de iure communi illi fauet; quia leges omnes tenentur scire iudices. *l. sacratissima, C. de legibus*, & hinc ortum habet regula illa iuris, Ignorantia facti, non iuris, excusat, *cap. ignorantia, de regul. iur. in 6.*

5 Secundò obseruandum est, quòd quando respondet Religio se audire quòd intimatur ab ordinario, coram quo conuenitur, iuxta supradicta, quamuis meliùs sit statim ad conseruatorem recurrere; potest tamen etiam recurrere post accusatam cõtumaciam; quia licèt verum sit, quòd primum, quod opponendum est, debeat esse exceptio declinatoria fori ante omnes alias exceptiones. *l. fin. C. de exception.* & ratio est, quia si alia priùs opponeretur, censeretur opponẽs interpellare iudicem, vt super alia pronunciet: & sic induceretur consensus in iudicem, seu prorogatio, & non posset vlteriùs declinari, vt tenent Bart. Immola, Alex. & communis. *l. quidam consulebant, ff. de re iud.* Maranta *de ord. iud. 6. p. memb. 9. de exception. n.* 1. & pro hoc est textus *l. sed etsi susceperit, ff. de re iudic. & c. inter monasterium, de sent. & re iudic.* Sed opponi etiam bene potest post accusatã contumaciam, quia per contumaciã non prorogatur iurisdictio: contumax enim non consentit. *l. 1. ff. de fer.* & tenet additio ad Marantam *loco proximè citato.* Bart. *l. quidam cõsulebant, ff. de re iud. & l. si conuenerit, ff. de iurisd. omnium iud.* Alex. *l. 2. ff. si quis in ius vocatus non ierit, n.* 12. Quod maximè verum habet in Religiosis Societatis Iesu, cùm consentire nequeant in non suum iudicem, & renunciare suæ exemptioni, secundùm multos Doctores.

6 Itaque dicta in summam redigendo, quando religio conuenitur coram ordinario, respondere debet, vno ex duplici modo. Primus, & facilior est, respondere se audire, quòd sibi intimatur. Secundus, quòd declinat iurisdictionem, & statim recurrit ad iudicem conseruatorem, vt ordinarium inhibeat, & in literis inhibitoriis inseratur tota bulla conseruatoria, & clausula bullæ exemptionis cum prooemio & fine ipsius bullæ.

7 Quòd si adhuc ordinarius nolit se inhibere, debet à iudice conseruatore ad id per censuras compelli (vt cõstat posse id facere ex bulla conseruatoria) donec ordinarius vel obediat se inhibendo, vel recurrat ad cancellariam, vel Regium senatum causa vim auferendi, quam sibi putat inferri. Tunc autem in hunc modum informandi erunt auditores Regij, qui futuri sunt iudices, vt iustitiam Religionis tueantur.

8 In articulo, qui in hoc Regio senatu pendet inter N. ex vna parte, & conuentum sancti Pauli, v. g. Granatensis ex altera, in quo N. contẽdit quòd N. iudex conseruator nominatus per dictum conuentum vim inferat cẽsuris, inhibendo ordinarium talis diœcesis, ante quem dictus N. conuenit dictũ conuentum; videtur prædictum conuentum iustam causam defendere, intendendo quòd iudex conseruator à se nominatus, vim non inferat inhibendo ordinarium, vt constabit ex allegandis.

9 Primò, quia dictus conuentus fundatam habet suam defensionem exemptionis in bullis præsentatis in processu, in quibus apertis verbis eximunt Religionem talem, & omnes illius personas à iurisdictione, quorumcúnque ordinariorum, vt patet ex illis verbis bullæ, *eximimus*, &c. vbi inserendæ sunt omnes clausulæ exemptionis. Ex quorum priuilegiorum ostensione satis est fundata intentio prædicti conuentus; quia cùm sint priuilegia solemnia, de his non venit dubitandum, sicut de casu legis, & non indigent fori disceptatione, vt notant Bald. *l. 2. ff. de stat. homin.* Tiraq. & alij, quos refert Roland. *cons. 57. à n. 1. vol. 3.* & ita Nauar. *c. non dicatis* 12. *quæst. 1. num. 95. & 96.* & in tomis maioribus habetur *num.* 63. vbi asserit se in Regno Neapolitano respondisse Vicarium cuiusdam Episcopi non potuisse cognoscere de quodam censu, qui à Fratribus Minimis petebatur, quia habent priuilegium exemptionis. Et in quadam causa, in qua monasterium S. Augustini Cordubensis conuenit conuentum S. N. eiusdem ciuitatis coram ordinario Cordubensi, prònonciatum fuit à Prætorio Granatensi, conseruatorem electum à conuentu S. N. non intulisse vim ordinario Cordubensi illum inhibendo. Quod quidem manifestiùs constabit solutis obiectionibus, quæ contra dicta opponi possunt.

10 Prima est ex *cap. 1. de priuileg. in 6.* quod innouatum est per Tridentinum *sess. 7. cap.* 14. in quo disponitur, quòd ratione delicti contracti extra locum exemptum, vel cõtractus initi extra eundem locum, vel si res super qua contenditur, sit extra locum exemptum, possint Regulares coram ordinario conueniri. Sed respondetur primò prædictum textum solùm loqui de exemptis, qui solam habẽt exemptionem localem; cùm enim ipsis tantùm competat exemptio ratione loci, vbi contrahunt vel delinquunt, vel res est sita extra locum exẽptum, priuilegium ad hunc casum non extenditur, vt latè probaui *suprà dub.* 1. At Religio, de qua loquimur, non tantùm habet priuilegium locale, sed etiam exemptionem personalem, vt patet ex verbis citatis in bulla. Secundò respondetur, quòd non tantùm personæ, sed

bona

bona etiam prædictæ Religionis vbicunque locorum sint, sunt exempta, sicut & ipsæ personæ, vt patet ex *bullis citatis*.

11. Secunda obiectio ex Trident. *c.5 sess.14. de reform.* vbi exponitur, quod non obstantibus quibuscunque bullis conseruatoriis, possunt ordinarij cognoscere, & quòd literæ conseruatoriæ non durent vltra quinquennium: at bulla conseruatoria, quam prædicta Religio habet, excedit quinquennium à sua concessione. Item, quòd si oriatur discordia inter conseruatorem, & ordinarium circa iurisdictionem, nominentur iudices arbitri, qui declarent ad quem spectat iurisdictio. Respondetur ad totam obiectionem, verbis eiusdem Concilij *in fine capitis*, vbi decernitur, quod dispositum in illo eodem capite non procedat in literis conseruatoriis concessis locis Regularibus, & eorum personis, quo decreto firmius fundata manet intentio prædictæ Religionis, quia ex *cap. per argumentum à contrario sensu*, probatur, quòd virtute bullarum prædictæ Religionis non potest conueniri, nisi coram conseruatore a se electo, & ita vltima verba capitis sunt hæc, *personæ Regulares omnino exemptæ sint, & esse intelligantur.*

13 Tertiò, non obstat *cap.* 10. Trident. *sess.* 14 *de reformat.* in quo dicitur, quòd causæ omnes quomodolibet ad forum Ecclesiasticum pertinentes in prima instantia coram ordinariis locorum duntaxat cognoscantur. Hoc enim, vt patet ex discursu totius capitis solummodo fuit statutum ad hoc, vt Nuntij, & Legati Papæ non aduocarent causas Ecclesiasticas ante definitiuam sententiam a iudicibus ordinariis, non autem est iurisdictio, quæ in prædicto *cap. 5. de reformat. sess.* 14. eiusdem Concilij concessa fuit conseruatoribus Regularium, & confirmata ea, quam per bullas Apostolicas habebant, correcta, aut limitata, esset enim dare contrarias constitutiones in eodem Concilio, quod non est dicendum Item, quia idem Concilium *sess. 7. cap.* 14. *de reformat.* tantùm subiicit regulares ordinario in causis ciuilibus mercedum, & miserabilium personarum, & hoc quando degunt extra monasterium; *in sess.* 25. *de Regular. cap.* 14. in causa criminali solum subiicit eos, quando publicè delinquunt, & Prælatus monitus negligit punire, & ita si in præsenti decreto eos subiiceret ordinario, in omnibus causis esset manifesta contradictio. Item, quia si intentio Concilij esset exemptionem Regularium limitare, vtique id expressisset, vt fecit *c.* 14. *sess.* 23. *de reg. & c.* 14. *sess.* 7. *de reform. & sess.* 23. *cap.* 12. 13. & 15.

13 Quartò non obstat dicere, quod si ordinarius non cognoscit de causis Religiosorum, non erit iudex coram quo possint Religiosi conueniri, quia ad hoc iam respondi *supra dub.* 1. *n.* 25. & insuper potuerunt conueniri coram suo iudice conseruatore.

DVBIVM VI.

An quando Religio est actor aduersùs laicos, possint ipsos conuenire coram iudice conseruatore per ipsam electo.

1 Videtur enim posse; quia in bullis conseruatoriis absolutè dicitur, quod Regulares possint eligere conseruatores in quibuscunque causis, in quibus actores, vel rei forent.

2 Sed respondetur nullo modo posse, & probatur necessariò priuilegium hoc debet intelligi, quando Religio est actor aduersùs personas Ecclesiasticas; quia Papa non intendit, nec potest tollere ordinem iudiciarium in terris non suis, nisi quoad suum forum, scilicet Ecclesiasticum, vt optimè glossa *Clement. dispendiosam, de iudic. vers. vsuris*, Couarr. *q. pract. cap. 6. num.* 1. & multi alij, quos refert, & sequitur Palacios *cap. per vestras, notab. 2. §. sed est pulcra dubitatio, n.* 16. & ratio, inquit, est, quia Papa non habet exercitium iurisdictionis temporalis, nisi in terris quarum est dominus temporalis, & *notab. 2. num.* 14. dicit, quod licèt Papa vellet facere, vt causa laici spectaret ad iudicem Ecclesiasticum, non posse facere in præiudicium sæcularis potestatis, & sic habetur *l. 1 tit. 8. lib. 1. recopil.* quòd non admittantur hi conseruatores, nisi in manifestis violentiis, quæ intelligitur contra laicos, vt ex ea constat, & docet optimè Salzedo *pract. canon. c.* 3.

3 Aduertè tamen, quòd, si Religio spoliaretur aliquibus bonis, quæ possidet, posset eligere conseruatorem, qui procederet contra laicum spoliantem; quia Ecclesia, & clerici conuenire possunt coram iudice Ecclesiastico laicum spoliantem ipsos, *cap. cùm sit, & cap. conquestus, de foro compet.*, & communis *ibi d. cap. cùm sit, num.* 13. & *ibi* Felin. *num. 1. vers. & dum dicit*, Calder. & Socinus, quos refert, & sequitur Anton. Gabriel *tom. 3. communium, tom. 5. de restit. spoliat. conclus.* 18. *n.* 103. *fol.* 293. & Menochius allegans multos, *de retinen. possess. remedio* 3. *à n.* 324. late Gutierrez *pract. canon. c.* 34. *à n.* 6. & ita pronunciatum est in prætorio Granatensi, non intulisse vim quemdam conseruatorem procedentem cõtra laicos spoliantes quemdam conuentum Religiosorum possessione cuiusdam hæreditatis. Ita tenet Salzedo *suprà*, & dicit hanc vim esse, quando monasterium priuatur possessione, vel priuilegia eius violantur.

4 Secundò nota, quòd potestas horum conseruatorum, qui sunt iudices delegati à Papa, *cap. 2. & cap. finali, de offic. iud. deleg. in* 6. est tanta, vt impediri, non possint ab ordinariis, nec à Legatis de latere in eorum iurisdictione, seu exercitio, sed erunt maiores in causis sibi comissis quolibet ordinario, & Legati à latere, vt colligitur ex *cap. 2. de offic. deleg. in* 6. & tenent Anchar. & Ruinus, quos refert, & sequitur Mandosius *in signatura gratia, verb. conseruatoria*; vbi etiam multos allegans, ait tantùm posse dari à Papa iudices conseruatores. Qualiter verò possint hi delegare, vide dictum *cap. finali*.

5 Tertiò nota, quòd, quando litigant duo monasteria, & ambo eligunt conseruatorem, is conseruator solùm procedere debet, qui præuenit *l. vnic, ff. de offic. consulis*, & tenet. Rom. *consil.* 412. quem refert, ac sequitur Mandosius *dict. verbo conseruatoria*.

6 Quarto nota, expirare potestatem conseruatoris quoad negotia non cœpta, mortuo eligente, vt expresse habetur *de offic. deleg. in 6. fine*.

7. Tandem nota, quo pacto inuocari possit auxilium brachij secularis; de quo vide Couarr. *quæst. pract. cap.* 10. *num. 1. & 2.* Auiles *cap.* 20. *Prætorum, verbo vsurpan. num.* 16. Perez *lib. 4. tit. 1. lib. 3. ordinam.* Sed circa conseruatores à Regularibus eligendos vide quæ de nouo statuta sunt per nouam constitutionem Gregor. XV. Romæ publicatam die vigesima Septembris anni 1621. & declarationem Cardinalium circa hanc constitutionem.

DVBIVM VII.

An possit construi monasterium Religiosorum absque Episcopi auctoritate.

1 PRimò dico non posse, Probatur ex *authentica de monach. in principio, collation. 1. vers. illud igitur*, vbi sic habetur, *dicendum est, si quis monasterium ædificare voluerit, non prius licentiam esse hoc agendi, quam locorum Episcopum aduocet*, & *cap. quidam* 18. *quæstione* 2. quod est ex Concilio Chalcedonensi, vbi sic dicitur, *Placuit neminem, aut ædificare, aut construere monasterium, aut oratory domum sine conscientia ipsius ciuitatis Episcopi.* Et tenent Turrectem. *ibi in principio*, Paz *pract. 1. tom. p. 5. cap. 3. §. 3. num.* 31. & est certum, habeturque expresse in Trident. *sess. 25. de regular. cap.* 3. & id modò innouatum est per bullam

Clementis VIII. quam refert Quaranta *in summa bullarum verbo monasterium*, vbi Pontifex etiã prohibet Episcopis, ne licentiam concedant ad construendũ nonũ monasterium, nisi citatis, & vocatis etiam aliis, quorum interest, an possint tot monasteria in tali loco sustentari. Quòd, si ab aliqua parte appelletur ab ordinario ad Papam, non prius ordinarius licentiam concedat, quàm summus Pontifex respondeat.

2 Secundò dico, quod in constitutione cuiuslibet Ecclesiæ est necessaria licentia Episcopi; alias non est Ecclesia, *authen. de Eccles. tit. §. quia autem, &c. nemo, el 1. de consecrat. dist. 1.* & docent Armil. *verb. Ecclesia, num. 4.* Angel. *n. 5.* Tabien. *quæst. 1.* Rosella *Ecclesia 1. n. 1.* Sylu. *Ecclesia 1. quæst. 1.* Glossa *auth. de monac. in princ pio, collat. 1. vers. ponens.* Nauar. *§. in Leuitico*, explicans bullam Greg. XIII. de Iubilæo, *verbo basilicas.* Turrecrem. *c. quidã 18. q. 5. lex 1. tit. 10. part. 1. & ibi* Greg. Lopez, *vers. de cada* & Humada super illam legem *glos. 5. i ... (?)*, vbi videndus est cum Greg. Lopez an sit destruenda, si fiat sine Episcopi auctoritate.

3 Nota hoc esse verum in locis non exemptis; in exẽptis verò requiritur licentia Papæ *c. auctoritate, de priuil. in 6.* & sic intellige *c. de locorum, cum c. sequenti, de consecrat. dist. 1.* sic Armil. *vbi supr. n. 7.* Tabien. *q. 3.* Rosel. *n. 8.* Ang. Greg. Lop. *ibid.*

4 Secundo nota, quòd Ecclesia Cathedralis non potest erigi sine licentia Papæ, *c. 1. ne sede vacante, c. 1. de translat. Epis.* Greg. Lop. *ibi.*

5 Tertiò dico, quòd hospitale quilibet potest erigere, sicut & alia opera misericordię facere, & hoc sine auctoritate Episcopi; at non erit locus Religiosus, nec gaudebit immunitate Ecclesiæ, nec inter loca Ecclesiastica cõputabitur, nec erit sub Episcopi iurisdictione, & potest ad vsus profanos redire, & emi, ac vendi, ac donari. Vnde iura dicentia, non posse fieri sine auctoritate Episcopi, intelliguntur, vt sit Ecclesiasticum, secus vt sit profanum. Sic Lapus, Host. Petrus Innocent. quos refert, ac sequitur Syluest. *verbo hospitale, q. 5.* Butrius *c. ad hæc de relig. domibus, n. 3. & ibi* Panormit. *n. 13. &* 4 Armil. *verbo hospitale & ibi* Tabien. §. 1. Angel. *limitat*, Greg. Lop. *p. 1. tit. 15. l. 1. vel hospitale.* Bald. *orphanotrophos C. de Episcopis, & Clericis.*

6 Limita, quò potest tale hospitale ad alios vsus conuerti, vt intelligatur, viuente fundatore, cùm enim sit dominus, potest pœnitere, quoties voluerit. At eo mortuo, non potest hæres: tenetur enim defuncti voluntatem implere, *aut. de Eccles. tit. §. si quis ædificatione n.* Sic Panorm. Tabien & Armil *ibi*, intellige (ait Armilla) nisi aliter ante mortem ordinasset constructor.

7 Imò potest quilibet ædificare hospitale, etiam cum oratorio, sine auctoritate Episcopi: at non potest in eo oratorio celebrari sine Episcopi licentia, *cap. vnicuique, de consecrat. dist. 1.* Sic contra quosdam (vt ibi refert) tenet Panormitanus *dicto cap. te, ad hæc, fin.* & Hostiens. Ioannes Andreas Vincent. Tancred. quos refert, & sequitur Syluest. *verb. Hospitale quæst. 5.* Armil. & Aug. *ibid.* Tabien. *ibi* §. 1. Anchar. *dict. cap. ad hæc, n. 2.* Butrius *ibi n. 5.*

8 Quartò dico, quòd, etiam post constructum hospitale, potest interuenire consensus Episcopi, & postquam eius auctoritate est factum religiosum, non potest deputari ad alios vsus, vt expresse habetur *dict. cap. ad hæc*, & tenent *ibi* Butrius *fine.* Sic Syluest. *verbo hospitale, q. 8.*

9 Tandem nota, quòd licet Episcopus exercuerit in hospitali vnum actum iurisdictionis, non per hoc probatur esse locum religiosum, & per hoc potest exercere alia iura Episcopalia. Sic Panorm. & Feder. quos refert, & sequitur Syluest. *verb. hospitale, q. 1.* Tabien. §. 3. Angel. *suprà.*

DVBIVM VIII.

An quando in priuilegio continetur, vt non intelligatur reuocatum, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, intelligatur reuocatum per clausulam. Non obstante quocumque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat de illo mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hic haberi.

1 Constat inter Doctores, derogari prius priuilegium per ista verba, quando ea apponuntur in canone, vel lege, vel constitutione. Ita Couar. *rubr. de testam. 1. p. n. 20.* dicens esse omnium, & plures referens, & Nauar. *lib. 3. cons. tit. de reg. cons. 21.* & idem dicit Cou. si in secundo rescripto, vel priuilegio Principis dicta verba apponantur motu proprio Principis, & refert plures.

2 Nota obiter, tunc dici Papam concedere motu proprio, quando, licèt concedat ad alicuius petitionem, non fuit sola petitione motus, sed suo motu liberali, & spontaneo concessit. Ita Rebuff. *praxi benefic. tit. de claus. mandat. n. 21. fol. 103.* & tunc solùm gratia fieri censetur motu proprio, cùm expresse hoc cautum fuerit in eadem, vt habetur *c. si motu proprio, de præbendis in 6.*

3 At dubium est, quando talia verba apponuntur in priuilegio secondo, aut rescripto ad petitionem alicuius concesso. Duplex est sententia.

Prima ait, tantùm hanc clausulam non sufficere ad derogandum prius priuilegium, petens ad sui derogationem fieri de illo mentionem de verbo ad verbum. Ita tenet Paulus de Castro, Carder. Cardin. Feder. Felin, Iason, Tiraq. Decius, Sylua *benefic.* quus refert, ac sequitur secluso Curiæ stylo. Couarr. *vbi supra.* Alaba 5. *part. consil. c. 2. n. 3. §. imò.* Anton. Gabriel. dicens, cum Felino esse communem, *tom. 3 communium, conclus. 1. concl. 91. fol. 31. & 2. tom. lib. 6. tit. de claus. conclus. 5. fol. 405, n. 11.* Neuiza *consil. 12. num. 172.* Cassiodorus *decis. 10. de regulis cancellaria.*

4 Secunda sententia tenet talem clausulam appositam in secundo priuilegio, vel rescripto, derogare prius priuilegium, petens talem mentionem specialem. Probatur, quia si diceremus contrarium, indirectè minueretur potestas Papæ: nam, cùm priuilegia consistant in facto, Papa non habeat omnium memoriam, impossibile ei esset de omnibus habentibus talia priuilegia, facere mentionem, & sic ea derogare. Item, quia sufficienter Papa suam exprimit voluntatem, dum dicit, *non obstante quouis priuilegio, etiam petente de verbo ad verbum fieri mentionem*; neç præcedens Papa potuit voluntatem successoris restringere. Item, quia Couarr. *vbi suprà* dicit, absque dubio hanc sententiam esse amplectendam, si stylus curiæ eam admiserit, & Doctores grauissimi, quos ipse refert, dicunt, sic habere stylum curiæ. Hi sunt Ludouicus Gomez, Ioannes Staphilæus, Anton. Felin. Probus, Collectarius, Dominicus, quos *ibi* Couar. refert, & Cassiodorus, & Sylua *benefic*, qui attento iure priorem sententiam tuentur, dicunt attento curiæ stylo hanc esse veram. Eandem tenent Bald. Angel. Panorm. Albericus, Socinus, Aimon, Anan. Bart. & alij, quos refert Couar. *vbi supra*, Rebuf. *in forma mandat. Apostolici, verbo pro expressis.* Anton: Gomez *tom. 2. communium lib.* 54. *fol. 170. vers. priuilegium.* Syluest. *verbo exemptio, q. 11. & testamentum 2. quæst. 12.* Armil. *verbo exemptio, num.* 15. Rosella *num. 1* Passarelus *in compendio Minimorum, cap. 8. & 12.* & dicit, sic respondisse Cardinalem Alexandrum à Vicario generali Minimorum rogatum *verbo, absolutio ordinaria, quoad Fratres, num. 13. & verb. priuilegia numero 24.* Corduba *in eadem compendio, verb. priuilegia.* Nauar. *cap. si quando, de rescript. tota except. 5.* Gomezius *in compendio regularium cancellaria, quæst. 6.* & dicit, in prætorio Rotæ semper iuxta hoc sententiam ferri. Idem Manuel Rodriguez *in expositione motus proprij Pij Quinti*, quẽ ponit in fine Bullæ Cruciatæ, *n. 6.* Si

5 Prima conclusio. Vt priuilegium continés derogari non posse, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum derogetur, necessarium est de eo fieri mentionem, saltem in specie, id est, non derogatur per clausulã generalẽ, *non obstantibus quibusuis priuilegijs*, sed oportet de hoc facere mentionem, scilicet dicendo, *quamuis in alio priuilegio petatur expressa mentio de verbo ad verbum*. Ratio, quia dum tale priuilegium petit ad sui derogationem fieri expressam mentionem, aliquid speciale petit, quod non petunt alia priuilegia non habentia talem clausulam; ergo, quando non apponit, signum est nolle derogare. Sic Sylu. *testamentum* 1.q.12. & in hoc casu vera est prima opinio, nec contradicit secundæ.

6 Secunda conclusio. Probabilior est secunda sententia, scilicet, non requiri ad derogandum tale priuilegium, de eo fieri mentionem in indiuiduo, sed sat est in specie dicendo, *non obstante quouis priuilegio*; licèt ad sui derogationem requirat specialem de eo fieri mentionem. Probatur ex adductis pro ea.

7 Nota hanc conclusionem tenere verum, licèt dispositio prior, cui derogandum est, prohiberet, ne illi derogari posset, etiamsi apponeretur talis clausula, quia Papa præcedens non potest contra potestatem successoris aliquid statuere. Vnde dicente Papa, vt tenor obstantium habeatur pro scripto de verbo ad verbum, nulla obstantia huic rescripto nocent. Ita Collectarius, & Bald. quos refert, & sequitur Nauarr. *ibi*.

DVBIVM IX.

An Regulares possint vti suis priuilegijs contra alios Regulares similia priuilegia habentes, etiamsi ipsi illis non vtantur, & similiter familiares Religionum contra ipsos Religiosos, etiamsi ipsis Religiosi non vtantur.

1 NOta dupliciter posse cõmunicari priuilegia Religionis aliquibus. Primo modo independenter à tali Religione, & ac si ipsis specialiter concessa fuissent: & hoc modo communicantur priuilegia omnium ordinum Mendicãtibus. Secundo modo non sic specialiter, & independenter, sed dependenter ab ipsa Religione: & hoc modo communicantur priuilegia Religionum familiaribus, & donatis earundem, & quibusdam aliis. Ratio, quia Papa directè vult concedere priuilegium, & sanctæ Religioni, & his indirectè & dependenter, in quantũ sunt aliquid illius, & in quantum fauor horum resultat in Religionis fauorem, at, quando communicat quędam priuilegia Religionum ordini Mendicanti, non intendit in hoc fauorem, & priuilegium Religionis, cuius priuilegia communicat, sed ordinis Mendicantis, & sic specialiter, & independenter illi concedit priuilegium; sic notat Corduba *super priuilegia Mendicantium, verbo communicatio quoad fratres*, §.39. Sic

2 Prima conclusio. Illi quibus communicantur priuilegia primo modo, vt sunt omnes Mendicantes, possunt ex æquo gaudere omnibus priuilegijs sibi communicatis, etiam contra illos, quibus concessa fuerant, per quorum communicationem ipsi gaudent, & licèt hi, quibus fuit concessum tale priuilegium, eo non vtantur, vel illud perdant, ij, quibus communicantur, non perdunt, & possunt eo vti. Ratio, quia iam talia priuilegia facta sunt sibi propria, & illi specialiter concessa, à tali Religione independenter, ac si illi concessa non fuissent. Sic Cordub. *vbi suprà*.

3 Secunda conclusio. Ij, quibus communicantur priuilegia secundo modo, vt sunt familiares & donati non possunt vti priuilegijs contra ipsos fratres, quorum priuilegia illis communicantur: & si fratres perdiderint, seu non vtuntur, perdunt similiter, & non possunt vti. Probatur prima pars, quia talia priuilegia communicantur iis dependenter à tali Religione, & in eius fauorem; at, quod in ipsorum fratrum fauorem principaliter datum est, non debet contra ipsos retorqueri. *cap. quod ob gratiam, de regul. iur. in 6. & cap. quid per nouale, iuncta glossa, de verb. signif.* & docet Syluest. *verb. priuilegium, quæst.* 10. *dicto* 5. Probatur secunda pars; quia cessante principali, cessat accessorium. Panormit. *cap. ex parte, de foro compet. ad finem.* Bald. *l. omnia, C. de Episcop. & cler.* Bart. *l.* 1. *ff. de legat.* 1. Sed hæc priuilegia principaliter conceduntur Religioni, & accessoriè familiaribus. Sic Corduba *vbi suprà*.

LIBER SEPTIMVS

Opusculorum moralium, seu Consiliorum.

CAPVT I.

De Ordine.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *An Ordo sit Sacramentum, characterémque imprimat? ac de eius materia & forma in generali.*

2 *An sit de essentia huius Sacramenti, vt qui initiatur, tangat materiam.*

3 *An sit de essentia sacramenti Ordinis in sacerdotio & Diaconatu manus impositio.*

4 *An sit de essentia Ordinis, vt ministretur ab Episcopo faciente sacrum.*

5 *An sit de essentia sacramenti Ordinis, vt idem Episcopus, qui profert verba, porrigat materiam tangendam ab ordinando.*

6 *An prima tonsura sit Ordo, & sic Sacramentum, characterémque imprimat, & gratiam conferat.*

7 *An quatuor Ordines minores, sint verè Ordines, & sic Sacramenta, characterémque imprimant.*

8 *An Subdiaconatus, & Diaconatus sint Ordines verè, & propriè, & Sacramenta, characterémque imprimant.*

9 *An Episcopatus sit verè, & propriè Ordo, sicque Sacramentum, & characterem imprimat, gratiámque conferat.*

10 *An Cardinalatus sit Ordo, & in quo ab Episcopatu differat.*

11 *Quid distet inter Episcopos, & simplices Sacerdotes inter se, & inter Episcopos, & Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, & Papam.*

12 *Quid sit materia, & qua forma singulorum Ordinum, & in quo actu imprimatur illius Ordinis.*

13 *An si in celebratione Ordinum aliquid omittatur, sit supplendum.*

14 *An character vnius Ordinis necessariò supponat cha-*

racterem alterius Ordinis.

15 *Quæ requirat essentialiter consecratio Episcopalis, & quæ tantùm ex præcepto.*

16 *Quid conferat pallium Archiepiscopo,& Patriarchæ, seu Primati,id est,quæ possit ante pallij receptionē.*

16 *Qui sint actus proprij, & ministeria singulorum Ordinum.*

DVBIVM I.

An Ordo sit Sacramentum, characterémque imprimat? & de eius materia & forma in generali.

PRIMO loco agam de his in generali: deinde de singulis Ordinibus in speciali differam,an sint Sacramenta, & de materia & forma.

2 Supponenda ergo in primis est definitio huius sacramenti, est enim ordo, *Sacramentum quo potestas spiritualis significatur, & traditur in ordine ad corpus Christi consecrandum.* Vnde idem est,quod ordinatio.Sic Sotus 4.*dist.*24.*q.*1.*art.*1.Sit igitur

3 Prima conclusio. Ordo est verè & propriè Sacramentum. Conclusio est de fide definita in Concil. Trident.& in Florent.*sess.*23.*c.*2.*& can.*3.quod etiam testimoniis Scripturæ,& Sanctorum confutans hæreses oppositas latè comprobat Bellar. *tom.*2.*controu.*5.*lib.*1.*de sacram.ord.à c.*1.*vsque ad* 4.*inclusiuè*,& probatur ratione,quia omnis ceremonia instituta ad dandum gratiam, est Sacramentum propriè dictum,sed huiusmodi est ordo,ergo.Probatur minor,quia Deus cuius perfecta sunt opera *Deut.*32.cùm dat potestatem,dat ea, quæ requiruntur ad legitimum,& congruentem vsum,vt videmus in rebus naturalibus,quibus Deus non tantùm potētias operatiuas dedit,sed etiā qualitates & instrumenta,quibus expeditè, & rectè illis vtantur, sed in ordine datur homini potestas conficiendi & ministrandi Sacramēta, quæ à peccatore rectè exerceri non potest: ergo dabit Deus cum ea potestate gratiam iustificantem, & perficientem animam,vt ritè fungatur tanto ministerio.

4 Secunda conclusio.Ordo imprimit characterē.Conclusio est etiam de fide definita in Flor.&Trid.*d.sess.*23.*c.*4.*& sess.*7.*de sacram.in genere*,idque aduersùs hæreticos comprobat ex multis Sanctis Bellarm.*suprà c.*10.

5 Hinc fit duplicem esse effectum huius Sacramenti apud omnes Catholicos certum:alter est potestas spiritualis perpetua, & indelebilis, quæ est character; alter verò gratia gratum faciens, qua possint ordinati ritè fungi suo munere.

6 Tertia conclusio. Septem sunt ordines in Ecclesia, quatuor minores,scilicet Ostiarij,Lectoris,Exorcistæ,& Acolyti,& tres maiores,scilicet,Subdiaconatus, Diaconatus,& Sacerdotij, vt habetur in Trid. *dict.sess.*23.*c.*2. Primi quatuor vocantur non sacri; tres verò postremi sacri vocantur;licèt enim omnes tres sacræ sint,vt Sacramētum,vt *infrà* dicemus;at per antonomasiam tres postremi sacri vocantur,eò quòd materiam sacram habēt, & proinquiùs ad Eucharistiam accedunt, per illósque, cùm votum solemne castitatis habeant annexum,magis consecratur homo ampliúsque tesilire nequit. Conuenientiam autem huius septenarij numeri ponit,optimè D.Th.4.*dist.*24 *q.*2.*art.*1. Sotus *ibi,q.*1.*art.*3.

7 Quarta conclusio.Licèt omnes septem Ordines sint Sacramenta,vt *infrà* dicemus,non tamen sunt hi Ordines plura sacramenta, sed vnum; quia ad vnum finem omnes referuntur, scilicet ad Eucharistiæ consecrationem.Hæc conclusio est omnium,& est certa,aliàs essent plura,quàm septem sacramenta, contra Conc.Trident. *sess.*7.*de sacram. in gen.canone* 1.

8 Quinta conclusio. Conuenienter forma huius Sacramenti traditur per imperatiuum, scilicet, *Accipe potestatem*, &c. Patet ex vsu totius Ecclesiæ,& ex Concilio Florentino in decreto Eugenij IV. vbi etiam definitur formam esse ea verba,quæ Episcopus profert,cùm porrigit ordinandis materiam. Conuenientia huius est ea; quia institutio huius sacramenti non fuit per se ordinata ad sanctificandum hominem, vt est priuata persona,sicut reliqua sacramenta,sed in ordine ad populum, qua ratione ipse est pars Christianæ reipublicæ, in qua constituitur minister, & persona publica; & ideò sicut creatio Regis, & cuiusque magistratus fit per verbum imperatiuum, *Accipe potestatem*,tradendo illi sceptrum, vel aliud quoduis insigne reipublicæ: sic dum ordinatur Ecclesiæ minister,forma ordinandi debet esse, *Accipe potestatem*,&c.tradita materia, circa quam vsus eiusdem potestatis versatur.

9 Nota, quòd licèt in Florent.in forma Ordinis ponatur inuocatio Trinitatis,dicendo, *Accipe potestatem*, &c.*in nomine Patris,& Filij, & Spiritus sancti*; at inuocatio hæc Trinitatis,nō est de essentia,sed de decentia; solos enim Baptismus, & Confirmatio, quia in illis fit professio fidei,inuocationē Trinitatis tanquā de essentia requirunt. Sic Sotus 4.*dist.*24.*q.*1.*art.*2. Barthol.à Ledesm.*dub.*4.*de sacram.Ordin.*& quidā iuniores Magistri, qui addunt non esse omittendam inuocationem Trinitatis; quia ponitur in Concilio Florent.*suprà*.

10 Sexta conclusio.Materia huius sacramenti est illa, per cuius traditionem confertur Ordo,de qua sigillatim in singulis Ordinibus *infrà*. Hæc definita est in Concilio Florent.*in dicto decreto Eugenij*,& ratio conuenientiæ est, quia materia debet esse formæ coapta; cùm ergo forma sit imperatoria, *Accipe potestatem*,applicatio materiæ debet esse traditio vasorum & instrumentorum, quibus vsus eiusdem potestatis designatur.

11 Hinc fit minus bene dicere Ledes.2.*q.*4.*art.*5. vbi ait,forsan posse defendi non requiri materiam; subdit tamen statim, pro certo habendum esse requiri : minus (inquam) bene dicit,quia est expressa determinatio Florentini nostra sexta conclusio, & Bartholom.à Ledesm. *dub.*36.*de sacram.Ordin.*dicit esse de fide requiri materiam,& esse illam,per cuius traditionem datur Ordo.

DVBIVM II.

An sit de essentia huius sacramenti, vt qui initiantur, tangant materiam.

1 DVplex est sententia.

Prima ait, non esse necessarium vt initiandus tangat materiā, sed satesse vt Episcopus illam præsentē ostendat initiando,dicens, *Accipe potestatē*, &c.Probatur primò, quia in Concil. Florent. *in decreto Eugenij*, vbi ponitur materia & forma huius sacramenti, non fit mētio cōtractus.Secundò,quia materia huius Sacramēti non habet virtutem eo modo,quo materia aliorū ad aliquam actionem erga suscipientem,puta ad abluendum, vngendum,&c. sed tantùm ad determinandā actionem agentis,& intentionem;illa verò determinatio posset significari per id,quòd Episcopus ostendat præsentē materiam,nempe calicem,& hostiā, vt suscipiens vsum illius potestatis intelligat. Tertiò,quia in sermonibus familiaribus,cùm quis donat equū alteri, dicens , *Accipe equum*, alter solo nutu, vel verbo potest accipere , licèt nō tangat.Sic tenent Caiet. *summ.verbo ordinandi*. Tab. *Ordo* 2.§.1. Armil. *verb. Ordo*, *n.*4. & Albert. Magnus, quem refert D.Ant.*vbi infrà*,& hanc dicit probabilem, imò in ordinibus minoribus certam, victoria *de sacram. Ordin.n.*230.hanc etiam dicit probabilem Ledesm.2.4. *q.*36.*art.*5. nec ab hac sententia abhorret D.Th.4. *dist.* 24.*q.*1. *art.*1. *quæstiunc.*5. *ad* 3. quem sequitur Rosella *Ordo* 2.*num.*1.refert enim D.Thomas hanc sententiam, & tantùm dicit videri quòd verba formæ ostendant tactum esse de essentia.Hanc etiam videtur docere probabilem esse Sotus 4. *dist.*24.*qu.*1.*art.*2. & verè probabilis

his est, & dicit esse valdè probabilem. Henriquez *lib.* 10. *de Ordine, c.* 10. *n.* 1.

2 Secunda sententia multò probabilior, ait requiri contactum materiæ de essentia huius sacramenti. Probatur, quia verba, in quibus consistit forma Ordinis, oportet sic verificari, quod actus significati impleantur, aliàs sunt inefficacia, & vana: sed in verbis formæ præcipitur actus susceptionis corporalis; ergo oportet impleri tale imperium per corporalem acceptionem. Probatur minor, tum quia de mera acceptione interna non iudicat Ecclesia, sed iuncta cum externa: tum etiam, quia cùm sacramenta consistant in rebus, verbisque sensibilibus; demonstrationes, iussionésque sacramentales ad sensum impleri oportet. Secundò, quia licèt in aliquibus ordinibus non imperetur explicitè acceptio alicuius rei corporalis, vt cùm dicitur, *Accipe potestatē*, vel manus imponendo, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. at idem imperatur, sicut cùm imperatur acceptio rei corporalis, vt *Accipe claues*, &c. Sicut enim in consecratione sanguinis non demonstratur ex vi verborum id, quod continetur in specie vini, sed demonstratur calix continens illas species, dicendo, *hic est calix*, & per metonimiam ponitur continens pro contento. Ita in Sacraméto Ordinis iubetur aliquando ex vi verborum acceptio rei spiritualis, vt Spiritus sancti, vel potestatis: at iuxta eandem metonimiam ponitur quod fit, id est, acceptio potestatis, pro qua acceptio corporalis fit, oportet enim iussionem, sicut & demonstrationem sacramentorum ad sensum impleri. Tertiò, quia non minus oportet impleri quod fit in sacramento, quàm quod dicitur, sed in Sacramento Ordinis si fit traditio calicis actiuè, & non accipitur, constat non impleri quod fit, nulla enim actio impletur sine passione: & si actiua manuum impositio Episcopi fit non tangendo corporaliter ordinandum, & ipso ordinante obediente, sustinendo corporalem contactum, non impletur quod dicitur, nec quod fit: ergo est de essentia corporalis contactus materiæ. In hanc sententiam magis inclinant D. Thom. Rosel. & Ledesm. *vbi suprà*, & eam tenent Sotus *suprà*. Caiet dicens indubitatam, *tom.* 1. *opusc. tract.* 26. *de sacram. ordin. collatione*. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *fol.* 499. Angles *floribus* 1. *p. mat. de sacram. ordin. fol.* 507. Viguer. *lib. instit. c.* 16. §. 6. *vers. primo*. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. *initio*. Sylu. *ordo* 1. *initio*, & *ordo* 2. *q.* 5. *dict.* 3. dicens esse indubitatum Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *n.* 6. Bartholomæus à Ledesma *de sacram. ordin. dubit.* 3. Angel. *ordo* 1. *n.* 9. Nauar. *summa Latin. c.* 22. *n.* 27. & in hanc magis inclinat Henriquez *suprà*, & eam tenent multi docti iuniores Magistri.

3 Nota primò non esse necessarium tangere ambabus manibus, sed sat est vna manu, etiamsi teneamus esse necessarium contactum. Sic Sylu. *ordo* 1. *init.* Palud. Henriq. D. Ant. Armil. Tabien. *suprà*, & addunt hi duo bene, sat esse tangere vno digito, quia ibi verificatur tactus.

4 Secundò nota non esse necessarium tangere omnia, vt calicem, & patenam, & hostiam, sed sat est tangere quomodocúnque, & modicum quid alicuius rei, quæ nullum intermedium discontinuans habeat ad totum: tum quia ibi iam verificatur corporalis tactus, & acceptio, tum etiam, quia sicut tangens calicem censetur tangere vinum, quod est intus, nec oportet immediatè vinum tangere; ita censetur tangere hostiam, nec est opus immediatè illam tangere, non enim minus, sed æquè est materia vinum, & hostia. Sic Sylu. *ordo* 2. *q.* 5. *dicto* 4. Ang. *ordo* 2. *n.* 10. Tabien. *ordo* 2. §. 1. & quidam recentiores Magistri, & idem dicunt fortè esse verum Sotus, & Bartholom. à Ledesm. *sup.* addúntque adhibendam esse diligentiam ad tangendum totum, vt dicitur in Pontificali. Idem omnino Henriquez *suprà*.

5 Tertiò nota, quòd Petrus, & Albericus, quos refert & sequitur Sylu. *ordo* 2. *q.* 4. *dicto* 3. dicunt esse necessarium contactum in calice consecrato; sed verius est Sacramentum, licèt calix non sit consecratus; quia Missa etiam in calice non consecrato potest celebrari. Sic Palud. 4. *dist.* 23. *q.* 1. *n.* 8. Henriq. *c.* 8. *n.* 3. & nonnulli iuniores docti. Imò subdit Palud. quòd cùm sine omnibus his possit celebrari Missa solo pane, & vino, videtur, quòd traditio horum non consecratorum sat sit ad veritatem Sacramenti.

6 Tandem nota, quòd tenendo (vt *dub. seq.* dicemus) impositionem manus esse de essentia huius Sacramenti in sacerdotio, & diaconatu, dicendum est requiri contactum corporalem, dum Episcopus manus imponit; vt optimè probant rationes secundæ sententiæ, & probatur ex *c. fin. de sacram. non iter.* vbi dicitur quòd tactu corporali recipiunt manuum impositionem Sacerdotes, & sic tenet *ibi* glossa. Host. Gofred. Panor. *n.* 2. Caiet. *d. tract.* 26. Nec mirū quòd alij multi dicant non esse de essentia contactum in manuū impositione: hi sunt Ang. *ordo* 1. *n.* 9. Arm. *verb. ordo n.* 9. D. Ant. 3. *p.* 14. *c.* 16. §. 5. Tab. *ordo* 2. *q.* 1. & 5. Syluest. *ordo* 2. *q.* 5. *dicto* 3. quia omnes hi dicunt impositioné manuū nō esse de essentia, vt dicam *dub. seq.* & sic nec contactum in ipsa impositione.

DVBIVM III.

An sit de essentia Sacramenti Ordinis in sacerdotio; & Diaconatu manus impositio.

1 NOta ex Pontificali Romano quòd in ordinatione Presbyteri, & Diaconi duplicia signa exhibentur, scilicet impositio manuum, & traditio libri Euāgeliorum in Diaconatu, & illa præcedit, imponit enim Episcopus manum dexteram super caput cuiuslibet initiandi Diaconatu, dicens singulis, *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum Diabolo, & tentationibus eius in nomine Domini*; & postea tradit librum Euangeliorum, dicens *Accipe potestatem legendi*, &c. & in sacerdotio præcedit porrectio instrumentorum, scilicet calicis, & patenæ cum vino, & aqua, & hostia, dicente Episcopo, *Accipe potestatem offerre sacrificium*, &c. & in fine Missæ Episcopus imponit ambas manus super caput cuiuslibet ordinandi, dicens, *Accipe potestatem remittendi peccata*, &c. Dubitatur ergo, an non solùm porrectio instrumentorum, sed etiam manuum impositio, sit essentialis materia horum Ordinum.

Duplex est sententia.

2 Prima ait, quòd impositio manus non est de essentia, sed tantùm de præcepto. Primò, quia in Concil. Flor. in decreto Eugenij non alia assignatur materia essentialis, quàm porrectio instrumentorum. Secundò, quia Innoc. III. *c. pastoralis, de sacram. non iteran.* & Greg. IX. *c. presbyter, eod. tit.* definiunt ordinationem factam sine manus impositione, non esse iterandam, sed supplendum esse quod omissum est: si autem esset essentialis, iterandum esset Sacramentum. Ibidem etiam addit Greg. IX. manus impositionem esse ritum ab Apostolis introductum: si autem esset essentialis Sacramento, non posset institui nisi à solo Christo. Tertiò, quia dictis illis verbis, *Accipe potestatem offerre sacrificium*, &c. manet factus sacerdos, aliàs esset fallax ea concessio potestatis; maximè, quia in Trid. *sess.* 22. *c.* 1. habetur in vltima cœna Apostolos factos esse Sacerdotes, vbi tantùm data est eis potestas cōsecrandi secundùm omnes per illa verba, *Hoc facite in meam commemorationem*; sed multo post manus imponuntur ab Episcopo, vt patet ex Pontificali: ergo manus impositio non est de essentia Sacramēti sacerdotij. Hanc tenent Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *a.* 3. *vers. per quam tamen*, & *art.* 4. *vers. hinc fit solam*. Victoria *de sacram. ord. n.* 229. Barthol. à Led. *de sacr. ordinis, dub.* 10. *fol.* 160. D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 5. Rosel. *ordo* 2. *n.* 8. Ang. *ordo* 1. *n.* 7. & 8. Tab. *ordo* 2. *q.* 13. Sylu. *ordo* 2. *q.* 4. *dict.* 3. & *q.* 11. Rich. 4. *dist.* 24. *art.* 4. *q.* 3. *fine*. Nauar. summa Lat. *c.* 22. *n.* 17.

3 Secunda sententia probabilior (licèt prima sit etiam probabilis) tenet quòd non tantùm instrumentorum porrectio, sed etiam manus impositio, est materia essentialis

essentialis in his duobus Ordinibus. Probatur primo, quia scripturæ passim tradunt pro symbolo externo ordinationis manus impositionem, vt patet *Actor. 6. 13. 14. & 1. ad Tim. 4. 5. 2. ad Tim. 1.* Quòd si dicas impositionem manuum requiri, sed non esse de essentia. Contrà: si ita est, non possumus cõuincere hæreticos, ordinationem esse sacramentum, quia non possumus in Scriptura aliud symbolum externum huius sacramenti demonstrare. Deinde si ita licet exponere, poterimus negare materias aliorum sacramentorum; dicam enim aquam non poni in Scriptura tanquam essentialem materiam Baptismi, &c. Præterea, quia Scriptura non solet in aliis sacramentis tradere, nisi essentiales ceremonias, & vix illas integrè. Nec obstat quod *Actor.* 8. dicitur dari confirmationem per manus impositionem, cùm tamen constet non esse de essentia, quia hæc manus impositio est illa, qua Episcopus signat chrismate frontes fidelium, & hæc est essentialis. Secundò, quia Paulus 1. *ad Tim.* 4. & 2. *ad Timoth.* 5. dicit dari gratiam per manus impositionem: ergo est pars essentialis sacramenti. Tertiò, quia Pontifices, vt Clemens *lib. 8. const. c. 2. & sequentibus.* Damasus *epist.* 4. Innoc. I. *epist.* 22. *ad Episcopos Macedoniæ*, Leo I. *epist.* 87. *ad Episcopos Africæ*. Alex. II. *cap. ex multis*, 1. *q.* 3. Vrbanus II. *cap. Daibertum*, 1. *q.* 7. & Concilia, vt Nicenum *can.* 9. Antiochenum *can.* 10. & 17. Carthaginens. IV. *can.* 2. 3. & 4. Trident. *sess.* 14. *c.* 3. *de extrema vnctione*; & Sancti, vt Ambrosius *lib. de dignitate sacerdotali, cap.* 5. D. Hieron. *in cap.* 58. *Isaiæ*. D. August. *lib. de gestis cum emerito*, docent manus impositione conferri Ordines, & præcipue Trident. *loco citato*, vbi hæc dicit, *Minister extremæ vnctionis est Presbyter rite ordinatus per manus impositionem.* Dicere autem omnia Concilia, & Pontifices, & Patres, & Scripturas loqui de accidentaria ceremonia, absurdum videtur, cùm nusquam ponant aliam ceremoniam, & sæpè ex professo tractent de ritu ordinationis, & inconueniens videtur dicere, nec semel attigisse id, quod ad sacramenti essentiam pertinet. Hanc tenent Bellarm. vocans eam longè probabiliorem, *tom.* 2. *contro. lib. vnico, de sacram. Ord. cap.* 9. Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. *fin.* Hosius *in confess. Polonica, cap.* 50. id etiam supponit Caiet. *tom.* 1. *opusc. tract.* 26. *de sacram. Ord. solutione*, & probat esse necessarium contractum in dicta impositione manuum. Id etiam tenentur dicere, qui dicunt characterem Diaconi imprimi in manus impositione, scilicet Durand. 4. *distinct.* 24. *q.* 3. Petrus Sotus, licèt aliquantulum dubius, subdens etiam characterem sacerdotis imprimi in manus impositione *lect.* 5. *de sacram. Ordin.* Id etiam tenentur dicere Doctores asserentes in impositione manuum dari potestatē absoluendi sacerdotibus, qui sunt Scotus, Capreolus, Palud. Panorm. & alij, quos omnes referam *in dub. speciali, de hac re infra*; & videtur apertè tenere D. Th. 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 1. *ad* 1. vbi dicit in impositione manuum dari gratiam sacerdotibus: ergo est pars sacramēti. Nec obstat quod dicit D. Thom. *ibi*, non infundi characterem sacerdotalem, & sic videri asserere non esse partem sacramenti; quia id verum est quoad essentiam; & substantiam characteris; quia iam quoad substantiam impressus est in porrectione instrumentorum; in manus verò impositione extenditur ad secundum actum, vt *infrà* dicam ex D. Thoma.

4 Ad primum in contrarium respondetur, Florentinum non exposuisse totum ritum ordinationis, sed tantùm vnam partem, quia forsan Armeni, qui à Concilio instruebantur, in hac errabant, & non in alia; sicut etiam Concilium Carthaginense, & Tridentinum tantùm meminere impositionis manuum.

5 Ad secundum respondet bene Bellarm. *supra.* ea loca fauere nostræ sententiæ; quòd enim Pontifices nolint repeti ceremonias ritè peractas, & tantùm suppleri, quod est omissum, indicat eas ceremonias posse diuidi, & dari diuerso tempore, & esse efficaces quocunque tempore dentur, & quod subdit Greg. IX. hunc ritum esse ab Apostolis introductum, non sic debet accipi quasi Apostoli hunc ritum instituerint, sed quia ipsi primi publicauerunt, & cœperunt illo vti.

6 Ad tertium respondet idem quòd est sacerdos quoad potestatem consecrandi, non tamen quoad potestatem absoluendi: nam accipit per varias ceremonias varias potestates: & similiter Diaconi per varias ceremonias ordinantur ad varia ministeria.

DVBIVM IV.

An sit de essentia Ordinis, vt ministretur ab Episcopo faciente sacrum.

1 De Ordinibus minoribus, & prima tonsura, constat apud omnes id non esse de essentia, vt vsus ipse testatur; communiter enim conferuntur absque Missa, & tenent omnes Doctores citandi.

2 Sed de Ordinibus sacris est maior difficultas. Duplex est sententia.

Prima dicit esse de essentia; imò ait Syloest. *vbi infrà*, quòd si vnus Episcopus ordinet, & alius Missam celebret, non tenebit Ordo sacer collatus. Ratio est, quia ritus totius Ecclesiæ habet, vt sacri Ordines non nisi ab Episcopo celebrante Missam, conferantur. Sic tenent Anton. *cap. literas, de tempor. ordin.* Rainerius, quem refert, ac sequitur Angel. *Ordo* 4. *num.* 5. & *Ordo* 7. *initio.* Syluest. *Ordo* 2. *q.* 8. *dicto* 2.

3 Secunda sententia certissima, & omnino tenenda docet, id esse de præcepto, non tamen de essentia Ordinis, quia de essentia sacramenti tantùm possunt esse materia, forma, & minister: cætera verò pertinent ad ceremonias iustissimè præceptas ab Ecclesia obseruari. Item, quia nullus est locus Scripturæ, nec Conciliorum, significans hoc esse de essentia. Sic videntur tenere dicentes esse communem sententiam Doctores *cap. quòd sicut, de elect.* Armil. *verb. Ordo, n.* 9. Tabien. *Ordo* 1. *q.* 5. Rosell. *Ordo* 2. *n.* 8. & tenent Hugo, & Ioan. Andr. citati per Angel. *suprà.* Panorm. *d. cap. quòd sicut, n.* 12. & *ibi* glossa *vers. dimidatur.* Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 2. *a.* 1. *concl.* 2. Turrecr. *cap. ordinationes, el* 1. *n.* 10. & *ibi* Hugo.

4 De aliis verò ceremoniis, quas Ecclesia obseruat in ordinatione, optimè Bellarm. eas ab hæreticorum oppugnatione defendēs, *to.* 2. *contr. lib. vnic. de sacr. Ord. c.* 12.

DVBIVM V.

An sit de essentia Sacramenti Ordinis, vt idem Episcopus qui profert verba, porrigat materiam tangendam ab ordinando.

1 Certum est in ordinibus minoribus id non esse de essentia, & patet quia in Concilio Carthagio. IV. *cap.* 7. & *cap. Acolytus, dist.* 22. habetur Acolytum cùm ordinatur, accipere vrceolum, & candelabrum de manu Archidiaconi, Episcopo dicente verba formæ. Nec per hoc (inquit D. Tho. *vbi infrà.*) Archidiaconus ordinat, sed Episcopus, quia Archidiaconus tradit hæc de mandato Episcopi, & character accipitur in traditione Archidiaconi ex verbis Episcopi, & sic tenent omnes Doctores citandi, & Richard. 4. *dist.* 24. *art.* 4. *q.* 3. *ad* 2. D. Thom. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2.

2 De ordinibus verò maioribus & sacris, est dubium Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 5. *vers. tertio loco*, dicit iuxta D. Thom. *loco citato*, viguisse olim in Ecclesia vsum, vt Archidiaconus Subdiacono, & Diacono materiam præberet, & Episcopus proferret formam, & sic iuxta eum non est de essentia in Ordinibus sacris, vt materia præbeatur ordinando ab eodem Episcopo ordinatore.

3 Sed omnino falsum imponit Sotus D. Thomæ, quia expressè dicit *ibi* D. Thom. materiam essentialem Sacramenti conferri ab Episcopo ordinatore in subdiaconatu, & à fortiori in reliquis Ordinibus sacris, imò

in

in Subdiaconatu id dicitur in Concilio Carthagin. IV. *c.5.*& habetur *c. Subdiaconatus, d.23.* quòd scilicet accipit de manu Episcopi calicem cum patena, in quo actu (vt *infrà* dicemus) consistit essentia huius Ordinis.

4 Ideò alij meliùs dicunt esse de essentia in Ordinibus sacris, vt materia essentialis, in qua imprimitur caracter, tradatur ab Episcopo, qui ordinat. Sic Henriquez *lib. 10. de ordine, c.8. num.3.* Syluest. *Ordo 2.q.7. dicto* 1. Armil. *verbo ordo, n.12.* Angel. *ordo, 1.n.5.* & 12. Tabien. *ordo 2.q.12.* & 14. & potest probari; quia in reliquis Sacramentis necessarium est, vt forma, & materia ab eodem ministrentur; ergo similiter in hoc, præterquam in Ordinibus minoribus, vbi traditio, & vsus Ecclesiæ oppositum docet.

5 Nota quòd si exorcistæ tradatur in ordinatione liber, qui habeat tantùm Euangelia, vel Diacono liber qui habeat tantùm exorcismos, nil valet Ordo, sed debet tradi exorcistæ liber habens exorcismos, & Diacono liber habens Euangelia: si autem idem liber habet vtrumque, potest dari exorcistæ, & Diacono. Sic Tab. *ordo. 2. q.15.* Sylu. *ordo, 2.q.5.d.2.* Angel. *ordo 1.n.11.* & quòd possit tunc idem liber tradi, quia differt formaliter, docent etiam Palud. *4.dist.24.q.1.n.6.* D. Anton. *3.p.tit.14. c.16.initio.*

DVBIVM VI.

An prima tonsura sit Ordo, & sic Sacramentum, characterémque imprimat, & gratiam conferat.

1 NOta primò, quòd hæc omnia sunt connexa: si enim est Ordo, hæc omnia habet; & si non est Ordo, nil habet horum.

2 Secundò nota, quòd licèt certa fide constet Ordinem esse verè, & propriè sacramentum: qui tamen sint veri Ordines, ac per consequens verè, & propriè Sacramentum Ordinis, non constat apud Catholicos: inter quos tamen omnes conueniunt Ordinem presbyteratus, esse verè, & propriè Ordinem, & sic Sacramentum: cùm tamen omnes fateantur Ordinem esse sacramentum, characterémque, & gratiam conferre, & sacerdotiū sit omniū caput, & finis, quò omnes ordines referuntur: certum est illū esse propriè, & potissimum Sacramētum, in quo datur character, id est potestas consecrandi, & absoluendi à peccatis; & sic in hoc nullum est dubium.

3 Hinc fit sacerdotium institutum esse à Christo, à quo solo instituta sunt omnia Sacramenta, vt definit Trid. *sess.7. de sacram. in genere, can.1.* fuit autem institutum quoad potestatem consecrandi in vltima cœna, quando Christus tradidit suum corpus, & sanguinem discipulis, dicens: *Hoc facite in meam commemorationem*, vt definit Trident. *sess.22. de sacrif. Missæ, cap.1. & can.2.* Quoad potestatem verò absoluendi *Ioan.20.* quando Christus per resurrectionem insufflauit in Discipulos, dicēs, *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata*, &c. vt definit Trident. *sess.6 de iustific. c. 14. & sess.14. de sacram. pœnit. c.1. & can.3.*

4 De aliis verò Ordinibus non modica est difficultas, an sint Sacramentum, & ideò de singulis est seorsum disputandum. In præsenti ergo disputamus de prima tonsura, an sit verè, & propriè Ordo, & per consequens Sacramentum.

5 Quidam existimant primam tonsuram esse verè & propriè ordinem, & per consequens Sacramentum. Probatur ex *c. cùm contingat, de ætat. & qualit.* vbi appellatur Ordo, & sic tenent *ibi* communiter Canonistæ, & Ant. vt refert Syluest. *infrà.* Idem Barb. *c. quanto, de consuet.* Maior. *4.dist.24.q.1.* & idem docet *p.1. tit.6. proœmio,* & *ibi* Greg. Lop. *verf. corona.*

6 Cæterum ac certissimum tenendum est, quòd corona non est Ordo, nec Sacramentum; sed quædam ad sacros Ordines introductio, & dispositio, sicut Catechumus ad Baptismum, & velut Nouitiatus ad professionem. Vnde est quasi media dispositio inter laicos, & Ecclesiæ ministros: potest tamen dici Ordo largè, sicut dicitur Religionum Ordo, quia est deputatio ad diuinum cultum sub aliqua regula, & ideò numeratur inter Ordines, *d.c. cùm contingat.* Probatur primò, quia *c. feriatum. dist.3. & c. illud, dist.77. & c. à Subdiacono, dist.93.* non numeratur inter Ordines; imò in Trid. *sess.23. c.2.* numerantur septem Ordines, & non numeratur inter eos prima tonsura, & sic si esset Ordo, essent octo. Secundò, quia Ordo propriè est, in quo datur spiritualis potestas ad aliquid: at in prima tonsura nulla datur potestas, & sic dum confertur, nulla fit mentio alicuius potestatis, sed tantum per illam deputatur homo ad chorum, & disponitur ad Ordines recipiendos. Sic tenent D.Th. *4.d.24.q.3.art.1.quæstiunc.2.* Richard. *ibi art.1. q.2.* Sotus *ibi, q.2. art.1.ad* 4. Bellar. *in controu. lib.1. de clerici, c.11.* Tab. *ordo 4.q.9.* Angel. *ordo, 1.* Syln. *ordo, 1. q.1.* Rosel. *ordo 1.n.1.* Armil. *verbo ordo, n.3.* Auendaño *lege 29. Taur. glossa 3.n.10.* Duarenus *de sacru mysteriis lib.1.c.14.* Cou. *q.pract.c.31.n.6. & c. quia nos, de testam. n.3. & 4. & lib.1. var.c.10.n.10.* Durand. *4.dist.24.q.4.* glossa *Auth. de Monachis §. sancimus, verf. tortura.* Turr. *c. cleros, dist.21. art.5.* Petrus de Soto *lect.4. de Ordine.* Victoria *summa*, vbi de Ordine, *n.226.* Barthol. à Ledesma *de sacram. Ordin. dub.5.* Palac. *4.dist.24.q.1.* Ledesm. *2.4.q.42.art.2.* Altisiodor. *4.p.summa tract.8.q.1.* D. Bonau. *4.dist.24.1.p.d.art.1.q.2.* Palud. *4.dist.24.q.3.n.6.* Viguer. *lib. Instit. c.16.§.6. verf.3.* D. Anton. *3.p.tit.14.c. 16.§.6.* imò Barthol. à Ledesm. & Sotus, vocant temerarium oppositum, & meritò id dicunt, hanc etiam tenet Nauarr. *summa Lat. c.22.n.18.* Manuel *3.tomo summa c. 17.num.6.*

7 Vnde, vt dicit bene Syluest. *Ordo 2.q.4. fin.* in prima tonsura tantùm datur passiua dispositio ad Ordines: in abscissione capillorum, cùm dicitur, *Dominus pars* &c. quæ ceremonia sic fit, vt habetur in Pontificali. Episcopus cum forficibus incidit ordinando extremitates capillorum in quatuor locis scilicet in fronte, occipitio, & ad vtramque aurem, deinde in medio capitis tres crines capillorum, siue cincinnos, & in bacile deponit, quolibet cùm tonderur, dicente, *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem meam mihi.* Vnde hæc verba non sunt de essentia, sed satest vt Episcopus faciat ceremoniam dictam, quæ sat est vt segregetur ordinatus à populo laico, & aggregetur clero. Sic Nau. *lib.1.consil.tit.de temp.ord.consil.12.* Manuel *suprà.*

DVBIVM VII.

An quatuor Ordines minores sint verè Ordines, & sic Sacramenta, characterémque imprimant.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit non esse Sacramenta, sed Sacramentalia quædam, & sic neque imprimere characterem, neque conferre gratiam. Probatur quia clerici minorum Ordinum nullam habent potestatem faciendi aliquid supernaturale, vel effectum aliquem, qui sit irritus, si fiat à non ordinaris: ergo non habent proprium characterem; quia character datur ad operandum simpliciter, non ad bene operandum. Sic videtur tenere Magister 4. *dist.24.* censet enim esse institutos ab Ecclesia, & per consequens non esse Sacramenta, hæc enim à solo Christo institui possunt. Sic etiam tenent Durand. *4.dist.24. q.2.* Caiet. *tom.1. opuscul. tract.11.* de modo tradendi Ordines. Sotus *4.dist.24.quæst.1.art.4. & quæst.2.art.1. ad 4.* fatetur tamen vtrobique esse verè, & propriè Ordines. Angles *florib.1.p. mater. de ordin. fol.505.* & hoc dicit probabilissimum Victoria *summa*, vbi de Ordine, *n. 226.* & dicit esse verisimilius *num.233.* & hoc dicunt probabile auctores, quos *dubio sequenti* referam, dicentes esse probabile Subdiaconatum etiam non esse Sacramentum

cramentum. Hanc etiam tenet Nauar. summa Lat. *c.* 22. *num.* 18.

2 Vnde aliqui horum Doctorum asseuerant cum Magistro 4. *dist.* 24. hos Ordines minores non à Christo sed ab Ecclesia institutos esse. Sic Caiet. *ibi* Durand. *ibi q.* 5. Sotus *dict. art.* 4. Angles *ibi, fol.* 506.

3 Secunda sententia probabilior (licèt prima etiam sit valde probabilis) tenet hos quatuor Ordines minores, esse verè Sacramenta, charactérémque imprimere, ac gratiam conferre. Probatur, quia id videtur sensisse Concilium Florentinum in decreto Eugenij, vbi enim dixit Ordinem esse sextum Sacramentum, continuò ponit exempla de Ordine sacerdotis, Diaconi, & Subdiaconi, & addit idem de aliis Ordinibus intelligendum, & Trident. *sess.* 23. *c.* 2. vbi hos numerat inter Ordines, & postea *c.* 3. absolutè dicit Ordinem esse Sacramētum. Secundò, quia quilibet Ordo minor datur ad suum finem particularem, & in quolibet illorum datur aliqua potestas specialis in Ordine ad Eucharistiam, vt patet ex verbis formæ singulorum, & ex dicendis *infrà*, vbi de actibus propriis singulorum disseremus. Neque est verum esse de essentia Sacramenti, vt qui illud habet, aliquid supernaturale efficiat, sed satis est sit ceremonia dans gratiam, nec semper character datur ad operandum simpliciter, vt patet de charactere confirmationis, qui datur ad profitendum fidem, quam tamen interdum optimè profitentur non confirmati. Tertiò, quia clerici in minoribus degradantur *c.* 1. *de pœnis, in* 6. & *ibi* Doctores communiter, Anton. *c. at si clerici, de iud.* Barbatius *c. cùm non ab homine, eod. tit.* Bernard. Diaz *pract. crimin. c.* 68. *n.* 3. *fine, &* 14. *n.* 3. & *ibi* Salxedo *littera B.* Couar. *c. quia nos, de testam. n.* 4. addunt tamen Salxedo, & Couarr. *ibi*, hanc actualem degradationem non esse moribus receptam in his, qui minoribus Ordinibus sunt insigniti. Neque obstat *c. clericus, el* 2. *de vita & honest. cler.* vbi dicitur clericos in minoribus esse sine gradu; quia intelligitur sine gradu sacro, vt *ibi* glossa, & Couarr. *d. n.* 4. Hanc tenent Clitouæus *in quodam compendio veritatem contra Lutherum*, Bellarm. *in controuers. tom.* 2. *lib.* 1. *de Ordine, cap.* 8. Ferrata 4. *contra gentes, cap.* 75. Syluest. *Ordo* 1. *quæst.* 1. *fine* Tabien. *Ordo* 1. *quæst.* 5. Angel. *Ordo* 1. *num.* 2. Rosella *Ordo* 1. *n.* 3. Maior 4. *dist.* 24. *q.* 1. Couarr. *lib.* 1. *variar. cap.* 10. *n.* 10. Petrus de Soto *de sacram. Ordin. lect.* 4. Victoria *d. n.* 226. Richard. 4. *dist.* 24. *art.* 3. *q.* 3. *& art.* 4. *quæst.* 1. *&* 2. Abul. *cap.* 26. *Matth. qu.* 74. Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 2. *quæstiunc.* 2. Bart. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 5. 8. 9. *&* 10. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 1. Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. Palud. *ibi, quæst.* 1. *num.* 23. *& quæst.* 2. *à num.* 7. *vsque ad* 15. Capreolus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *ad* 3. *&* 4. Durand. Deza *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *notab.* 1. *&* 2. Altisiod. 4. *p. summa, tract.* 8. *q.* 1. D. Bonau. 4. *dist.* 24. 2. *p. dict. art.* 1. *q.* 1. Viguer. *lib. instit. c.* 16. § 6. *vers. tertio.* D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. § 2. 3. *&* 4. & communis Canonistarum, siquidem, (vt dixi *dub. præcedenti*) id tenet de prima tonsura. Idem Turrecrem. *c. cleros, dist.* 21. *n.* 12. *&* 13. Nau. summa Hisp. *tit.* 22. *n.* 18.

4 Hinc fit hos quatuor minores Ordines, non ab Ecclesia sed à Christo institutos esse, cùm ab ipso solo Sacramenta instituta sint, vt docet Trident. *sess.* 7. *de Sacram. in genere, can.* 1. Sic Barthol. à Ledesma *sup. dub.* 1. Capreolus *dict. art.* 3. *ad* 2. Durandi Viguer. *suprà vers. quarto.* Palacios *sup.* Ledesma *d. q.* 36. *art.* 1. VValdensis *de Sacram. c.* 116. & de antiquitate horum Ordinum consule Bellarm. *in controuers. lib.* 1. *de clericis, c.* 12. vbi etiam agit de aliorum Ordinum antiquitate.

5 Nota aliquos dicere quòd Psalmistatus est Ordo, & est idem quod prima tonsura. Sic canonistæ (vt refert Syluest. *Ordo* 1. *q.* 2.) & quòd sit idem quod prima tonsura docent etiam Angel. *Ordo* 1. *n.* 1. *& part.* 1. *tit.* 6. *proœmio, & ibi* Greg. Lopez *vers. corona, & lex* 11. *fine, tit.* 6. *part.* 1.

6 Sed dicendum est non esse Ordinem, sed officium Ordini annexum, scilicet lectoratus, nō enim addit rem sed modum, scilicet canere. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. *vers. secundum immundorum.* Tabien. *Ordo* 1. *q.* 10. Rosella *Ordo* 1. *num.* 2. Syluest. *Ordo* 1. *q.* 1. *dub.* 2. D. Th. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *ad* 5. Richar. *dist.* 24. *artic.* 1. *q.* 2. *ad* 2. D. Bonauent. *dist.* 24. 2. *p. d. art.* 2. *q.* 2. Turrecrem. *c. cleros, dist.* 21. *num.* 12.

DVBIVM VIII.

An subdiaconatus, & Diaconatus, sint Ordines verè, & propriè, & sic Sacramenta, charactérémque imprimant.

1 ALiqui censent non esse Ordines verè & propriè & Sacramenta, sed Sacramentalia quædam, vt sunt catechismus, & exorcismus respectu Baptismi. Probatur primò ratione posita *dub. præced.* pro prima sententia, quia actus horum Ordinum absque Ordine possunt exerceri. Secundò, quia multi veterum dicunt Diaconos non à Christo, sed ab Apostolis institutos, vt patet ex D. Cyprian. *lib.* 3. *epist.* 9. Anacleto *epist.* 3. Damaso *epist.* 4. Tertiò, quia subdiaconatus olim non erat Ordo sacer, sed postea factus est à Pontificibus, vt patet ex *c. à multis de ætate, & qualit. & c. miramur, de seruis non ordin. & c. nullus, dist.* 60. Sic videtur tenere Magist. 4. *dist.* 24. vbi dicit Subdiaconatum esse ab Ecclesia introductum, & sic tenent Durand. 4. *dist.* 24. *q.* 2. & *q.* 3. dicit esse institutos hos Ordines ab Ecclesia Caiet. *tom.* 1. *opuscul. tract.* 11. *de modo tradendi Ordines*, & dicit Subdiaconatum esse institutum ab Ecclesia, Diaconatum verò ab Apostolis; & Victoria *summa, ibi, de Ordine n.* 226. dicit esse probabilissimam sententiam Durandi, & *n.* 233. dicit esse verisimiliorem, quàm oppositam, & Ledesm. 2. 4. *q.* 36. *art.* 3. dicit esse probabilem, & Petrus de Soto *lect.* 4. *de Ordine*, dicit esse probabilem de Subdiaconatu, non verò de Diaconatu, & Sotus *vbi suprà*, dicit non esse magna reprehensione dignum, qui hanc sententiam sequitur vnde minùs bene Bartol. à Ledesm. *vbi infrà*, eam vocat temerariam. Bellarm. *vbi infrà*, solùm vocat oppositam probabiliorem.

2 Cæterùm tenendum est esse Ordines, & Sacramenta, charactérémque imprimere. Probatur rationibus factis *dub. præced.* pro secunda sententia, à fortiori enim *hîc* militant. Item probatur aliis rationibus, quas afferunt Bellar. & Sotus *vbi suprà*. Sic tenent omnes Doctores citati *in dub. præced.* pro secunda sententia, & Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 4. Bellarm. *tomo* 1. *controuers. lib.* 1. *de Ordine, c.* 6. *&* 7. Barth. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub.* 8. Angles *floribus* 1. *p. mat. de Ordine, fol.* 504. Nau. *in omnibus summis c.* 22. *n.* 18. Vnde.

3 Ad Primum argumentum iam responsum est *dub. præcedenti.*

Ad secundum verò dico illos tantùm velle Christum non ordinasse vllos Diaconos, sed ordinasse sacerdotes, & Episcopos: non tamen inde sequitur non instituisse hos Ordines.

Ad tertium dico, quòd olim Subdiaconatus non dicebatur Ordo sacer, non quia non erat Sacramentum: nam Ordines minores hodie non sunt sacri, & tamen sunt Sacramenta; sed quia olim non licebat Subdiaconis tangere sacra vasa, vt patet ex Concilio Laodiceno *c.* 21. *& ex c. nullus, dist.* 24. Sic respondet Bellarmin. *d. c.* 7.

DVBIVM IX.

An Episcopatus sit verè & propriè Ordo, sicque Sacramentum, & characterem imprimat, gratiamque conferat.

1 DVplex est sententia.

Prima affirmat esse propriè Ordinem, & Sacramentum, gratiamque, ac characterem producere. Probatur

batur primò, Episcopalis ordinatio est ceremonia imprimeos characterem spiritualem, & conferrens gratiam: ergo est verissimum Sacramentum. Probatur minor in primis, quòd conferat gratiam; nam ideò probant Theologi in ordinatione Presbyteri dari gratiam, quia debet Presbyter quædam Sacramenta ministrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur: sed Episcopus debet etiam quædam Sacramenta ministrare, quæ sine gratia non dignè ministrantur, scilicet ordinem, & confirmationem: ergo. Insuper quia Doctores oppositæ sententiæ fatentur ad officium Diaconi, & Subdiaconi, & quatuor Ordinum minorum dari nouam gratiam, ergo à fortiori ad officium Episcopi, quod multo altius, & difficilius est. Quòd autem imprimat characterem probatur, quia Episcopalis ordinatio non potest reperi, & est indelebilis, & Episcopus ea sua ordinatione potest duo Sacramenta conferre, scilicet Ordinem, & confirmationem, quæ non possunt Sacerdotes inferiores ministrare; & si attentent facere, erit irritum Sacramentum: ergo imprimit characterẽ, nil enim aliud est character, quàm potestas spiritualis indelebilis ad aliquem actum. Quòd si dicas, vt dicit D. Thom. *vbi suprà*, & Sotus, & Thomistæ, non esse opus nouo charactere, sed extendi characterem sacerdotalem ad ministrandum hæc Sacramenta: aut volunt hi re ipsa extendi characterem illum, & tunc eadem efficacia requiritur ad characterem re ipsa extendendum, & ad imprimendum nouum, & sic ceremonia, quæ habet huoc effectum spiritualem, & supernaturalem, scilicet realem extensionem characteris, sine dubio Sacramentum erit: aut volunt extendi characterem solùm significatione, quòd scilicet in Episcopo signum sit plurium potestatem. Contrà, quia character est qualitas realis, & realis potestas, & sic realiter agit, & licèt velint non agere re ipsa, sed esse signum pacti Dei cum homine de concursu diuino in actionibus illis, at hoc signum est reale, & ideo, sicut vbi est spiritualis potestas colligimus realem esse in anima characterem, ita vbi est additio nouæ potestatis, oportet colligere realem extensionem, & additionem characteris, aut nouũ characterem. Hanc tenent glossa *in proœmio Sexti, verbo Episcopus*. Pan. *c. aqua de consecr. Eccles. & c. 1. de ordin. Episc. qui Episc. renunc.* vbi & communis Canonistarum, teste Couar. *vbi infrà*. Idem *p. 1. tit. 6. proœmio, & ibi* Gregor. Lopez, Angel. *ordo 1. n. 1.* Caiet. *tomo 1. opuscul. tract. 11. de modo tradendi Ordin.* Maior, & Almai. 4. *dist.* 24. *q.* 1. Durand. *ibi q.* 6. Palac. *ibi q. 7. a.* 16. Angles *florib. 1. p. mat. de Ordine, fol.* 108. Petrus de Soto *lect. 4. de ordine*. Palac. 4. *dist. 24. q. 2. fol.* 505. Altisiod. 4. *p. summa, tract. 8. q. 1.* Bellarm. dicens esse verissimam *tomo 2. controuer. lib. 1. de Sacram. ordin. c.* 5. Nau. summa Lat. *c.* 22. *n.* 18.

2 Secunda sententia negat esse Ordinem propriè, & Sacramentum, gratiámque ac characterem dare. Primò, quia Sacramentum Ordinis ordinatur ad Eucharistiam, secundùm quod actu per[illegible]tur, aut scilicet ad præparãdum aliquid ad ipsam pertinens, vt inferiores Ordines: vel ad ipsam conficiendum, vt sacerdotium; at Episcopatus, licèt ordinetur ad collationẽ Ordinum ad ipsam ordinatorem, non tamen ad ipsam Eucharistiam, vt actu perficitur. Secundò, quia si Episcopatus esset Ordo, essent octo Ordines, octóque sacramenta, cùm tamen Tridentinum *sess. 23. c. 2.* tantùm septem Ordines ponat. Tertiò, quia si Episcopatus esset Ordo, posset quis ordinari Episcopus, qui non esset Presbyter, ac talis Episcopus, qui non esset Presbyter, posset consecrare Eucharistiam. Probatur primum, quia Ordo superior non exigit ex sacramenti necessitate ordinem inferiorem. Probatur secundum, quia Ordo inferior continetur in superiori, saltem in virtute: posset enim Presbyter fungi officio Diaconi, licèt Diaconus non esset. Quartò, quia si Episcopatus esset Ordo, & sacerdotium perfectum, & consumatum, vt dicunt si oppositi, iam aliquis esset Ordo superior, & excellentior sacerdotio, quod omnes negant: cùm enim Ordines sumantur ab habitudine quam habent ad Eucharistiam, & summa circa Eucharistiam sit potestas ipsam conficiendi, primus Ordo est sacerdotalis, nec supra hunc potest alius fingi maior. Fatetur tamen hæc sententia Episcopatum esse Ordinem impropriè secundùm quòd Ordo est officium, quarumdam respectu actionum sacratum. Sic tenet Syluest. *Ordo 1. q. 1. dub.* 3. Ferrara 4. *contra gentes, c.* 76. Tab. *verbo Episcopus, q.* 8. Couar. *lib. 1. variar. c. 20. n.* 15. Panor. *cap. ex literis, de excess. Prælat.* Sotus *lib. 10. de iust. quæst. 1. art. 2. & 4. dist. 24. quæst. 2. art.* 3. Bartol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub. 5. 8. 9. 10. & in dub.* 5. vocat oppositam sententiam temerariam Ekius *quadam homilia, de Ordinibus*. D. Th. 4. *dist. 24. q. 3. art. 2. quæstiunc.* 2. Ledesm. 2. 4. *quæst. 42. art.* 5. Richard. 4. *dist. 24. art. 3. quæst. 3. ad 1. & art. 5. q.* 2. Abulens. *c. 16. Matth. q. 74. & cap. 29. Exod. q.* 18. Capreol. 4. *dist. 25. q. 1. art.* 1. Deza 4. *dist. 24. quæst.* 2. D. Bonauent. 4. *dist. 24. 2. part. art. 2. q.* 3. Viguer. *lib. Instit. cap. 16. §. 6. vers. tertio.* D. Anton. 3. *p. tit. 14. c. 16. §.* 8. Turrecrem. *cap. cleros, dist. 21. num. 16. & 17.* Rosella *Ordo 1. num.* 4. Supplementum, vt refert Syluest.

3 Sit conclusio: licèt hæc sententia sit probabilis, at prima est probabilior, & tenenda.

4 Vnde ad primum argumentum huius secundæ sententiæ respondetur primò etiam Episcopatum ordinari ad Eucharistiam dum actu perficitur, ordinatur enim ad consecrandum vasa sacra, sine quibus Eucharistia non potest perfici. Secundò sat esse, quòd ordinetur ad ordinandos sacerdotes, & alios ministros necessarios ad Eucharistiæ celebrationem, imò multo magis ordinatur ad Eucharistiam, quàm reliqui ordines, sacerdotio dempto, quia sine illorum Ordinum ministerio posset Eucharistia confici; non verò sine ministerio Episcopi, cùm ipse sacerdotes ordinet.

5 Ad secundum respondet Bellarm. *dict. c.* 5. concedendo esse diuersum Ordinem à sacerdotio, diuersúmque characterem imprimere; esse tamen vnum Ordinem non specie, sed genere cum sacerdotio: & sic comprehenditur sub sacerdotio, quando dicuntur esse septem ordines: sed melius est dicere cum Durando, Angles, & Palud. *sup.* quòd sicut consecratio panis, & vini constituunt vnum sacramẽtum tanquam partes eius integrales heterogeneæ; sic consecratio simplicis, & summi sacerdotis est vnum sacramentum tanquam perfectum, & imperfectum: Episcopus enim nil aliud est quam summus, seu primus sacerdos, & sic non sunt octo Ordines; quia Ordo sacerdotali, & Episcopalis, est vnus specie differens, quia hic est Ordo sacerdotalis cõpletus, & cõsummatus, ille verò imperfectus. Vnde optimè D. Th. *sup.* & Sotus *vbi sup.* & reliqui Thomistæ aiunt, quòd licèt Diaconatus, quia per se potest esse Diaconus, antequã sit Presbyter & similiter potest esse Presbyter, quin sit Diaconus, & vnus Ordo non est idem cum altero, & consummatio alterius characterem per se imprimat, at Episcopatus, quia est vnus Ordo cum sacerdotio, illiúsque cõsummatio, & perfectio, illúdque necessario præsupponit, non imprimit characterem nouum, sed ipse character sacerdotalis, dum sacerdos in Episcopum cõsecratur, extenditur ad aliqua munera exequenda, quæ antea nequiuerat, vt in sacerdote idem character ad cõsecrandum extẽditur, postea ad absoluendũ: hæc autem extensio est realis per additionem nouæ partis numero distinctæ characteris, quæ vtraque pars constituit perfectum & integrum characterem perfecti sacerdotij.

6 Ad tertium respondet Bellar. *suprà*, negando illa sequi, nec est verum vnum Ordinem non pendere ab alio, nisi in his, quorum vnus non est de essentia alterius, vt in Diaconatu & sacerdotio: at Episcopatus includit in sua essentia sacerdotiũ, cùm nil aliud sit quàm sacerdotium consummatum, & perfectum. Similiter non sequitur posse Episcopũ, qui non sit Presbyter, cõsecrare Eucharistiam

charistiam, quia Episcopatus sine presbyteratu, non est Ordo superior, imò nihil est, sed purum figmentum.

7 Ad quartum respondet idem Bellarm. Ordinem Episcopalem, & characterem Episcopi integrum, & perfectum esse maiorem presbyterali, quia illum includit, & addit alium: & hoc modo comparamus Episcopos cum Presbyteris cùm dicimus alios superiores, alios inferiores: si tamen comparemus Ordinem, & characterem, quem addit Episcopus ex vltima sua consecratione cum Ordine, & charactere, quem habet ex ordne presbyterali; tunc Ordo & character sacerdotalis est maior & dignior intensiuè, quia summa potestas est posse consecrare Eucharistiam: at Episcopalis est maior extensiuè, quia ad plura se extendit.

DVBIVM X.

An Cardinalatus sit Ordo, & in quo ab Episcopatu differat.

1 TVrrecrem. *lib.* 1. *de Ecclesia, cap.* 80. *n.* 1. censet Cardinalatum esse immediatè à Christo institutum. Sit tamen

2 Prima conclusio. Cardinalatus non est Ordo, nec sacramentum. Conclusio est certa, quia nullo modo ordinatur ad Eucharistiam, nec confert gratiam, sed est nomen officij. Sic Led. 2. 4. *q.* 42. *ar.* 6. *fol.* 431. Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 4. *vers. at vero.* Palac. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 510.

3 Secunda conclusio. Cardinalatus non est iure diuino institutus, sed iure Pontificio. Patet, quia non habetur locus in sacris literis, vbi sit institutus, nec habetur traditio de hoc. Sic Ledesma, Sotus, Palacios *ibi.*

4 Hinc fit posse Papam extinguere Cardinales; sicut etiam potest extinguere Patriarchas, & Archiepiscopos: quia potest in iure humano dispensare. Sic Palacios *ibi.*

5 Tertia conclusio. Tria sunt Cardinalium officia. Primum est commune cum Episcopis, Presbyteris, & Diaconis. Omnes enim Cardinales aut Episcopale, aut presbyterale, aut diaconale officium habent. Secundum est summum Pontificem eligere, vt patet ex decreto Nicolai II. in VI. Synodo, & habetur *c. in nomine Domini, dist.* 23. Tertium est eidem Pontifici perpetuò assistere, eúmque in regenda vniuersa Ecclesia perpetuò adiuuare cōsilio, & industria. Sic Bellarm. *in contron. lib.* 1. *de clericis, c.* 16. vbi latè de horum nomine, & antiquitate.

6 Quarta conclusio. Si consideremus potestatem Ordinis, maior est Episcopus Cardinali, Presbytero, vel Diacono. Patet, quia hic non potest conferre Ordines, nec confirmare, nec vasa sacra consecrare; quæ omnia potest ille: & ideo Papa se vocat Episcopum, non verò Cardinalem; & Episcopum vocat venerabilem fratrem, Diaconos verò, & Presbyteros Cardinales, dilectos filios, vt laïcos; sic Bellarm. *ibi.*

7 Quinta conclusio. Si consideremus potestatem iurisdictionis in propriam Ecclesiam, id est, Episcopi in suam diœcesim, & Cardinalis in suum titulum, vel diaconiam, maior est iurisdictio Episcopi. Ratio, nam maior est ordinariè diœcesis Episcopi, quàm titulus Cardinalis; ac præterea Episcopus in suam diœcesim habet amplissimam iurisdictionem ferendi leges, dispensandi, indulgendi, puniendi tamquam ordinarius pastor, at Cardinalis non Episcopus cùm in suo titulo sit velut parochus Episcopo subiectus, nil potest nisi quantum Episcopus ei permiserit. Sic Bellarm. *dict. c.* 16.

8 Vltima conclusio. Si consideremus regimen Ecclesiæ vniuersalis, maior est Cardinalis non Episcopus, Episcopo non Cardinali. Ratio, nam Episcopi non Cardinales rarissimè ad Ecclesiæ vniuersalis regimen confluunt, scilicet cùm vocantur ad generale Concilium: at Cardinales ferè quotidie præstò sunt Pontifici, nec vllum negotium maioris momenti sine eorum consilio agitur, & ob id præcedunt Episcopos. Sic Bellar. *d. c.* 16. Turrecrem. *lib. de Ecclesia, cap.* 83. *ad* 7.

DVBIVM XI.

Quid distet inter Episcopos, & simplices Sacerdotes inter se, & inter Episcopos, & Archiepiscopos, Patriarchas, Primates, & Papam.

1 CIrca Episcopus, & simplices Sacerdotes conuenit inter Catholicos esse in Ecclesia discrimen, Episcopósque superiores esse Presbyteris, est enim de fide, definitúrque à Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *& can.* 6. *&* 7.

2 Difficultas tamen est, an hæc differentia sit de iure diuino, vel de solo iure humano.

3 Quidam enim Catholici defendunt, Episcopum non habere ex iure diuino aliquam potestatem Ordinis suprà simplices Sacerdotes, sed ex iure Pontificio esse hanc differentiam. Et probant ex D. Hieron. *ad Titum* 1. & refertur *c. olim, dist.* 95. vbi apertè est huius sententiæ, vt fatetur Sotus *vbi infra*, licèt D. Thom. 2. 2. *q.* 184. *art.* 6. *ad* 1. Bellarm. *vbi infrà*, id conetur explicare. Hanc sententiam vt probabilem defendit Palud. 5. *dist.* 24. *q.* 6. *n.* 20. licèt *n.* 16. vocet oppositam probabiliorem. Hanc etiam dicunt probabilem Sotus 4. *dist.* 7. *q.* 2. & Durand. 4. *dist.* 24. *d.* 5. licèt hoc oppositam veriorem esse dicat, & hanc etiam tenent Armachanus *lib.* 11. *de quæstionibus Armenorum, c.* 5. *&* 7. Viguer. *lib. institut. c.* 16. *§.* 6. *vers.* 5. Sit tamen

4 Prima conclusio. Episcopus iure diuino tum Ordinis potestate, tum etiam iurisdictionis excedit simplices Sacerdotes. Probatur primò de potestate Ordinis, quia Episcopi possunt ministrare confirmationis, & Ordinis Secramentum, quæ non possunt Sacerdotes inferiores, & si attentarent facere, esset irritum Sacramentum, vt definitur in Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *& can.* 7. Ergo hæc differentia descendit ex iure diuino; quia Ecclesia non potest sic Sacramentorum essentias variare, & potestatem: non enim Ecclesia potest facere, vt consecratio Eucharistiæ facta à Sacerdote quantumcunque prohibito consecrare non teneat. Si ergo de iure diuino possent Sacerdotes omnia facere, quæ Episcopi, non posset Ecclesia facere, vt hæc Sacramenta ministrata à simplici Sacerdote non tenerent, nam hæc pertinent ad Ordinis potestatem, sicut consecrare. Quoad potestatem iurisdictionis probatur: si quilibet parochus tam plenam haberet iurisdictionem in sua parochia, quàm Episcopi, iniuria irrogaretur illi ab Ecclesia, eò quòd non potest excommunicare, concedere indulgentias, punire, dispensare, ferre leges, quæ omnia potest Episcopus in sua diœcesi. Sic tenent latius probantes Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 2. Bellarm. *lib.* 1. *de clericis*, c. 14. dicens Ecclesiam Catholicam docere hanc distinctionem. Turrecrem. *c. legitimus, dist.* 93. Castro *lib. de hæresibus, verbo Episcopus.* Ledesm. 24. *q.* 42. *art.* 4. & dicit oppositam sententiam esse hæreticam, Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 509. dicens pariter oppositum esse hæreticum. Et quidem quoad potestatem Ordinis non est dubium, quin sit de fide Episcopos excedere simplices Sacerdotes, vt expresè probatur ex *dict. Concil. Trid. decreto.* Quoad potestatem verò iurisdictionis, quòd Episcopi excedāt, non ideo ita expresè determinatum, vt dicam esse de fide: verùm vt omnino certissimum tenendum est.

5 Secunda conclusio. Papa, Episcopus, Archiepiscopus, Primas, non differunt quoad potestatem Ordinis. Conclusio est certa: omnia enim Sacramenta, quæ potest Papa ministrare, potest quicunque Episcopus, templa etiam, altaria, vestes, vasa, Virgines, potest quilibet Episcopus, sicut & Papa consecrare, atque adeò consecrare, Episcopos, & ipsum Papam. Quare si electus in Papam Episcopus erat, non dennò consecratur in Papam; quia Papa non est nisi summus Episcopus. Sic Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 4. Ledesm. 2. 4. *q.* 42. *art.* 6. *fol.* 431. D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *art.* 2. *quæstiunc.* 3. *ad* 3.

6 Tertia conclusio. Hi differunt inter se potestate iurisdictionis, quia scilicet Papa habet iurisdictionem in

toto

toto orbe, & eam immediatè à Christo; Episcopi verò, & cæteri in suis diœcesibus, & immediatè à Papa, mediatè verò à Christo: Archiepiscopus verò, qui & Metropolitanus dicitur (idem enim sunt) differt ab Episcopo; quia Episcopus vni diœcesi præest; Archiepiscopus verò pluribus præest diœcesibus, habétque sub se Episcopos suffraganeos. Patriarcha verò, seu primus, quod idem est (vt habetur *dist. 99. cap. 1.* & docet glossa *cap. vrbes, dist. 80.* & Sotus *suprà*) præest Archiepiscopis, & ab his appellatur ad Patriarchas; Patriarchæ verò sunt primi dignitate post ipsum Romanum Pontificem. Sic habetur *d. c. vrbes, & c. 1. d. dist. 99.* & tenet Sotus *vbi suprà.*

7 Hinc fit omnino aberrasse Altisiod. 4. *summ. tract. 8. quæst. 1.* vbi dicit Archiepiscopum distingui potestate Ordinis ab Episcopo, quia habet ex officio Episcopos consecrare.

DVBIVM XII.

Quæ sit materia, & quæ forma singulorum Ordinum, & in quo actu imprimatur character illius Ordinis.

1 NOta quòd materia singulorum Ordinum est illa, per cuius traditionem confertur Ordo seu character Ordinis, vt definit Concilium Florentinum in decreto Eugenij *de sacram.* forma autem verba posita in Pontificali exprimentia traditionem potestatis in Ordine illo collatam, vt *ibid.* definitur. Restat ergo vt videamus, quæ sit materia cuiuslibet Ordinis, videlicet in quo actu conferatur character illius Ordinis.

2 Et incipiendo, in hoc conueniunt omnes, quòd aliquorum Ordinum vnus est actus; aliquorum verò plures, & vnus alio principalior. In Ordinibus, quorum est tantùm vnus actus, character imprimitur in ratione instrumenti pertinentis ad illum actum. In Ordinibus verò, quorum sunt plures actus, character imprimitur in traditione instrumenti pertinentis ad principaliorem actum: ille autem actus est principalior, qui immediatiùs ordinatur ad Eucharistiam. Ita tenent omnes Doctores citandi.

3 Hinc fit Ostiario imprimi characterem in traditione clauium Ecclesiæ; lectori in traditione libri prophetiarũ: exorcistæ in traditione libri exorcismorum, cum forma verborum singulis correspondente. Sic omnes Doctores citandi, & ita habetur in Pontificali Rom.

4 Et vt simul ponamus formas singulorum Ordinum, quæ habẽtur in Põtificali Romano, forma gradus Ostiarij est hæc: *Sic agite quasi reddituri Deo rationem pro his rebus, quæ his clauibus recluduntur*; & mox quilibet tangit claues. Post hæc Archidiaconus ducit eos ad portam Ecclesiæ, & facit illos claudere & aperire, tradit etiam funem campanarum, faciens eos campanas pulsare.

5 Forma lectorum est: *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum his, qui verbum Dei bene ministrauerunt ab initio.*

6 Forma exorcistarum est: *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.*

7 De Acolyto verò (cùm habeat duos actus, scilicet portare cereum ante sacerdotem celebraturum, & ministrare postmodum in Missa Subdiacono dando illi vrceolos cum vino & aqua) dubium est in quo horum actuum imprimatur character, quidam enim dicunt imprimi characterem in traditione candelabri cum candela extincta, & sic formam esse quam tunc dicit Episcopus, vt habetur in Pontificali, quæ est hæc: *Accipite ceroferarium cum cereo, & sciatis vos ad accendenda Ecclesiæ luminaria mancipatos in nomine Domini.* Et potest probari; quia Acolytus idẽ est Græcè, quod Latinè ceroferarius: ergo signum est hoc esse eius principale munus, & sic in hoc imprimi characterem. Sic tenet Pontificale Romanũ, vbi ponit formam huius Ordinis. Idem Richard. 4. *dist. 24. art. 4. quæstione 3.* Angel. *Ordo 1. num. 4.*

8 Sed communis, & verior sententia est imprimi in traditione vrceoli vacui. Ratio, quia hic actus immediatiùs ordinatur ad Eucharistiæ celebrationem, & sic est principalior; licèt denominetur ab alio actu, quia est magis patens & frequentior. Sic tenent Durand. 4. *dist. 24. q. 3.* Sotus 4. *dist. 24. quæst. 1. art. 3.* Barthol. à Ledesm. *de sacram. Ordin. dub. 10.* D. Thom. 4. *dist. 24. q. 2. art. 3. ad 6.* Ledesm. 2. 4. *q. 39. art. 5.* Palacios 4. *dist. 24. q. 1. fol. 499.* Palud. 4. *dist. 24. 1. num. 15.* D. Anton. 3. *p. tit. 14. c. 16. §. 4.* Armil. *verbo Ordo, num. 5.* Syluest. *Ordo 2. q. 4* Rosella *Ordo 3. n. 5.* Tabien. *Ordo 1. q. 10.* Henriquez *lib. 10. de Ordine, cap. 9. n. 1.*

9 Vnde (vt benè Sotus *suprà*) forma est, quam dicit Episcopus, cùm dat vrceolum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipe vrceolum ad suggerendum vinum, & aquam in Eucharistiam sanguinis Christi, in nomine Domini.*

10 De Subdiaconatu Petrus de Soto *lect. 5. de Ordine*, licèt dubius, magis inclinat, quòd imprimatur character in impositione manus. At Viguer. *lib. instit. 16. cap. 16. § 6. vers. primo*, videtur tenere, imprimi traditione libri epistolarum, quia dicit librum epistolarum esse materiam; & *vers. secundo*, dicit esse formam: *Accipe potestatem legendi epistolas, &c.*

11 Sed dicendum est, quòd cùm Subdiaconatus habeat duos actus, scilicet legere epistolas, & subministrare Diacono, offert enim ei nomine populi materiam consecrandam, quam Diaconus de manu eius accipiens porrigit sacerdoti, ob idque in ordinatione traditur Subdiacono calix vacuus, cum patena vacua superposita, & hic secundus actus sit principalior, quia propinquior Eucharistiæ, in hoc secundo actu, scilicet, cùm traditur Subdiacono calix vacuus cum patena vacua superposita, imprimitur character huius Ordinis. Sic habetur in Pontificali Romano, & est expressa determinatio Concilij Florent. *vbi suprà*; & docent Durand, Sotus, Palacios, Richardus, Palud. D. Ant. Armil. Sylu. Rosella *suprà*. Ang. *n. 7. & 8.* Tabien. *q. 9.* Victoria. *de sacram. Ordin. n. 229.* Barthol. à Ledesm. *d. dub. 10. & 3.* Angles *floribus 1. p. de Ordine, fol. 506.*

12 Maior autem difficultas est, quæ sit forma Subdiaconatus: nam ea prius hic posita, scilicet, quam dicit Episcopus, cùm tradit Subdiaconis librum epistolarum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali: *Accipite librum epistolarum, habete potestatem legendi eas in Ecclesia sancta tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti*; non potest esse forma, cùm illo actu non consistat sacramentum: imò sacramentum iam est cõsummatum, & impressus character in acceptione calicis vacui cum patena, quæ procedit: quando autem Episcopus tradit calicem vacuum Subdiaconis, non videtur dicere verba, quæ importent formam, sed comminationem quandam: ob idque Caiet. *tom. 1. opusc. tract. 11.* de modo tradendi Ordines, dicit in Subdiaconatu in nullo Põtificali exprimi illius formam, & inde subinfert, non esse Sacramentum, quod *suprà* non reprobauimus.

13 Sed dicendum est esse formam illa verba, quæ ponuntur in Pontificali, quæ dicit Episcopus Subdiaconis post tactum calicis vacui, &c, quæ sunt hæc: *Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admoneo, vt ita vos exhibeatis quod Deo placere possitis.* Perinde enim est ac dicere: Trado vobis potestatem ministrandi in tali ministerio. Sic præcedenti longo studio tenuerunt docti recentiores, & videtur tenere Palacios 4. *dist. 24. quæst. 1. fol. 490.* vbi hæc dicit: Subdiacono confertur Ordo per calicis traditionem, quam exprimit Episcopus sub certa verborum forma.

14 De Diaconatu Durand. *suprà* dicit imprimi characterem in impositione manuum super Diaconum, dicente Episcopo hæc verba, quæ habentur in Pontificali.

Accipe

Accipe Spiritum sanctum ad robur ad resistendum diabolo, & tentationibus eius, in nomine Domini, & probat, quia non est vsus vniuersalis Ecclesiæ tradere librum Diacono: imò ait in Ecclesia Anicienti, cuius ipse fuit Pontifex, non fuisse in more tradere Diacono librum. In eandem sententiam inclinat, licet dubius, Petrus Sotus *suprà*.

15 Sed dicendum est characterem imprimi in traditione libri Euangeliorum, licet hic sit actus secundarius, & minus principalis Diaconi: nam actus principalis Diaconi, qui est porrigere calicem, & patenam cum hostia, & vino Sacerdoti, non potuit traditione alicuius materiæ explicari, quia cùm Presbytero calix cum vino, & patena cum hostia tradatur, Subdiacono verò eadem vasa vacua, modus non restabat medius, quo posset tradi Diacono, quam ob causam propter Euangeliorum dignitatem per eorum libri traditionem suscipitur Diaconatus: sic definitur in Concilio Florent. *supra*, sic etiam tenent Sotus, Angles, Syluest. D. Anton. *supra*, Palud. *suprà num.* 18. Angel. *supra num.* 7 & 8. Tabien. *suprà q.* 8. Ricard. *suprà* Barthol. à Ledesm. & Palacios *vtroque loco citato*. Victoria *suprà*. D. Thom. *suprà in solut. ad* 5.

16 Vnde forma erit, quam profert Episcopus dum tradit librum Euangeliorum, quæ est hæc, vt habetur in Pontificali, *Accipe potestatem legendi Euangelium in Ecclesia Dei, tam pro viuis, quam pro defunctis, in nomine Domini.*

17 De sacerdotio concordant omnes Doctores citati imprimi characterem saltē quoad potestatem consecrandi per traditionem calicis cum vino & aqua, cum patena superposita cum hostia, dicente Episcopo verba formæ, quæ sic habentur in Pontificali: *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo, Missásque celebrare, tam pro viuis, quàm pro defunctis, in nomine Domini*, alias esset falsa, forma, & sic expressè definitur in Cōcilio Florentino *supra*, & habetur in Pontificali: at si tantùm esset altera species, vt vinum, vel hostia valeret, vt bene probat Henriq. *lib.* 10. *de Ordine, cap.* 6. *num.* 1.

18 At magnum dubium est, an tunc etiam conferatur potestas absoluendi à peccatis, vel hæc conferatur quando postea Episcopus imponens manus super Sacerdotē, dicit illi, vt habetur in Pontificali, hæc verba, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, remittuntur eis, & quorum retinueris, retenta sunt.*

19 Duplex est sententia.

Prima ait, vtrumque potestatem dari quando tangit ordinandus materiam, & Episcopus dicit: *Accipe potestatem offerre*. Vnde cùm postea Episcopus dicit, *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata*, &c. nulla traditur noua potestas, sed explicatur illa, quæ priùs collata fuerat; quia simul non poterat vtraque potestas decenter explicari. Quare impositio manuum, & illa verba, *Accipe Spiritum sanctum*, &c. non sunt de essentia, sed tantum de præcepto. & sic si omittantur, sunt repetenda. Sic tenent Sotus 4. *dist.* 14. *q.* 1. *art.* 5. Barth. à Ledesm. *de sacram. ordin. dub.* 4. Angel. *ordo* 1. *n.* 6. & 7. Syluest. *ordo* 2. *q.* 4 *dicto* 4. & probatur, quia aliàs si moreretur Episcopus ante impositionem manuum, & non esset alius, qui suppleret; non posset ille absoluere, quod videtur falsum, quia potestas Ordinis ad absoluendum annexa est characteri sacerdotali: & e contra, si prius Episcopus imponeret manus, & diceret illam formam, *Accipe Spiritum sanctum*. &c. quàm priorem, posset ille absoluere, non tamen consecrare, quod est absurdum.

20 Secunda sententia probabilior est, quòd per priorem formam datur potestas consecrandi, per posteriorem verò potestas absoluendi, & sic sunt duæ formæ partiales, & duæ etiam materiæ partiales, prioris enim formæ materia est traditio calicis, &c. posterioris verò manus impositio. Probatur, quia verba illa, *Accipe Spiritum sanctum*, posterioris formæ, &c. significant tunc dari potestatem: ergo ne sint falsa, tunc debet dari. Secundò, omnium consensu Christus diuisit has duas potestates, vnam dedit in cœna, dicens, *hoc facite in meam commemorationem*; alteram post resurrectionem, dicens, *Accipite Spiritum sanctum*, &c. Cur ergo non possit, imò & non debeat Ecclesia diuidere, & dare vnam post aliam? Nec obstant adducta in cōtrarium, concedo enim illum non posse absoluere, quia non habet characterem sacerdotalem omnino perfectum, sed tantùm quoad potestatem consecrandi: character autem sacerdotalis integer & omnino perfectus, vtramque potestatem includit; secus quando non est integer, & perfectus. Quòd autem secundò infertur, quòd si priùs imponeret Episcopus manus, &c. posset ille absoluere: nego sequi, quia potestas absoluendi essentialiter supponit potestatem cōsecrandi, prius enim est potestas in corpus Christi verum, quàm in mysticum, quod est Ecclesia. Hanc tenet Bellarmin. dicens oppositam non esse probabilem, *in controuers. lib.* 1. *de sacram. ordinis, c.* 9. *§ tertio nota.* Armil. *verbo ordo, n.* 5: Tabien. *ordo* 1. *q.* 7. Panorm. *cap. fin. de sacram. non iteran. n.* 1. Rosel. *ordo* 2. *n.* 5. Palud. 4 *dist.* 24. *quæst.* 6. *n.* 16. Capreol. 4. *dist.* 19. *quæst.* 1. *art.* 3. *ad* 2. & 1. Scoti Deza *dist.* 19. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 1. & 1. Scoti Aragon. 2. 1. *q.* 1. *art.* 10. *fol.* 62. *pag.* 1. & *sequent.* Scotus 4 *dist.* 14. *q.* 1. *art.* 3. Eandem tenet Petrus Sotus *lect.* 1. *de ordin.* Henriq. *suprà n.* 1. & multi recentiores docti.

21 Nota, quòd non datur postea nouus character, sed idem extenditur ad alium effectum, sicut *suprà* diximus. characterem sacerdotalem extendi, quādo Sacerdos consecratur Episcopus. Sic Capreol. & Deza *ibidem*.

22 De Episcopatu aliqui dicunt characterem imprimi in vnctione capitis ex chrismate. Sed hoc non est verum, vt patet ex *cap. vnico, de sacra vnctione*, vbi habetur, quòd si hoc omittatur, non iteretur, sed suppleatur. Vnde dicendum est characterem imprimi, quando consecrator, & assistentes Episcopi manus imponunt super caput cōsecrandi in Episcopum, dicúntque, vt habetur in Pontificali, *Accipe Spiritum sanctum*, & sic colligitur ex *cap. Episcopus, dist.* 23. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 4. *fine*. Angel. *Ordo. num.* 7. *fin.* Tabiena *Ordo* 2. *quæst.* 13. Armil. *verbo Ordo, num.* 11.

23 Nota ex glossa *dict. cap. Episcopus*, quòd licèt iuxta illud *cap. Episcopus*, sit etiam ponendus liber consecrationis super caput Episcopi, at hoc non est de substantia consecrationis; sed de hoc latiùs *infra*, vbi de essentia huius consecrationis.

DVBIVM XIII.

An si in celebratione Ordinum aliquid omittatur, sit supplendum.

1 SIt prima conclusio. Si id, quod omittitur, sit de substantia Ordinis, vel sit dubium an sit de substantia, totum sacramentum est iterandum, vt si omittetur pars formæ, &c. Ratio, quia Sacramentū est nullum, vel quando dubitatur, est dubium, an sit nullum. Et nō dicitur iterari, quod dubitatur, aut scitur non esse factum, *c. solemnitates. de consecrat. dist.* 1. Sic Armil. *verb. Ordo n.* 8. Tabien. *Ordo* 1. *q.* 4. Angel. *Ordo* 1. *n.* 15. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 5. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 10. Rosel. *Ordo* 2. *n.* 7.

2 Hoc tamen est intelligendum, quando sacramentum non habet duas ceremonias distinctas, & essentiales, quarum vna non pendet ab altera, vt in sacerdotio manus impositio à traditione calicis, & patenæ; tunc enim licèt vtraque ceremonia essentialis sit, si omittatur manus impositio, non est altera iteranda, sed hæc supplenda, vt dixi *suprà dub.* 3.

3 Secunda conclusio. Si id, quòd omissum est, sit certum non esse de essentia, tunc non est iterandum sacramentum, sed suppleri debet, quod omissum est. Sic iidem, & Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *a.* 4. *vers. hinc fit.* & patet ex *c. presb. de sacram. non iteran.* & ibi docent Innoc. & Pan.

4 Nota

4 Nota tamen non debere ministrare in ordine illo suscepto antequam suppleatur id, quod omissũ est. Sic Armil. *verb. irregularitas, n. 67.* Syluest. *verb. irregularitas, q. 12.* Angel. *verb. irregularitas, n. 39.* Tab. *irregularit. 4. §. 3.* Sotus *suprà.* Imò Sotus Sylu. Angel. *ibi* dicunt peccare mortaliter ministrando in ordine suscepto antequã solẽnitas omissa suppleatur. Quod benè limitat Sotus, quãdo res omissa est præcipua, vt manus impositio, vnctio: secus si sit quid minimum, vt si canonem cum Episcopo nõ legit sacerdos; tunc enim ait Sotus, peccat, sed non oportet supplere; concordant Panor. *d. c. presbyter, n. 2.* & Tab. *Ordo 2. q. 5.* vbi dicunt non oportere supplere orationes, quæ non sunt de essentia, nec solemnitate.

5 Aduerte tamen, quòd hic ministrans in ordine antequam cæremonia omissa suppleatur, licèt peccet, non tamen est irregularis; quia tantùm est irregularis ministrans in Ordine, quem non habet: hic autem verè habet Ordinem. Sic Sylu. Tabien. Angel. Armil. *verbo irregularitas, locis citatis,* & Sotus *suprà.*

6 Secundo nota debere suppleri ab eodem, qui ordinauit, si est possibile, cùm pertineat ad eiusdem sacramenti, quod ministrauit, perfectionem: si verò id fieri non potest, debet suppleri ab alio. Sic Armil. *verb. Ordo, n. 8. & 10.* Tabien. *Ordo 2. quæst. 5.* Angel. *Ordo 1. n. 14.* D. Anton. *suprà.* Sylu. *Ordo 2. quæst. 10.* Rosella *Ordo 2. n. 8.* Henriquez *lib. 10. de Ordine, cap. 10. n. 2.* Innocent. *d. cap. presbyter, num. 3.*

7 Tertio nota, quod talis suppletio non potest fieri quouis tempore; sed tantùm illo tempore, quo Ordines possunt celebrari, vt expressè definitur *d. c. presbyter,* & docet *ibi* glossa, & Panorm. & Innocent. *n. 1.* Armilla *num. 10.* D. Anton. *suprà.* Tabien. *Ordo 2. quæst. 5.* Angel. *Ordo 1. num. 14.* Henriquez *ibi.*

8 Nota quartò, quòd si suppleretur aliquis actus, debent iterari orationes illi actui annexæ. Syluest. *Ordo 1. quæst. 10.* Innoc. *suprà n. 2.* Vnde si facta est iniunctio, & non dicta oratio, vel è contra, est vtrumque repetendum; quia non sunt actus diuisi, cùm in oratione fiat mentio de vtroque, sed se habent sicut materia, & forma. Sic Innocent. *ibi n. 3.* Panorm. *num. 2.* Tabien. *Ordo 2. quæst. 5.* D. Ant. *suprà.* Sylu. *Ordo 2. quæstione 12.* Rosella *Ordo 2. num. 8.*

9 Tandem nota, quòd si altera manu iniuncta est, & dicta oratio non debet iterari, sed debet iniungi alia manus cum oratione, & vbi in ea dicitur *manus* in plurali, debet dici *manum* in singulari. Sic Panor. *suprà n. 2.* Innocent. *num. 3.* Tab. *Ordo 2. quæst. 5.* Syluest. *Ordo 2. quæst. 10.* Rosella *Ordo 2. num. 8.* D. Anton. *vbi suprà.* Si verò pars orationis est omissa, est tota iteranda, vt benè Syluest. Tabien. Panorm. *ibi.*

DVBIVM XIV.

An character vnius Ordinis necessario supponat characterem alterius Ordinis.

1 AN character Ordinis necessariò supponat characterem Baptismi, & Confirmationis, dicunt in materia *de Baptismo, & Confirmatione.* Nunc verò dubitatur; an necessariò character vnius Ordinis supponat characterem alterius Ordinis præcedentis, ita vt si v. g. conferatur sacerdotium ei, qui non est Diaconus, teneat sacerdotium, &c.

2 Hac in re apud omnes constat characterem vnius Ordinis, nõ necessariò necessitate sacramenti præsupponere characterem alterius; & sic, si quis ordinetur sacerdos, cùm tamen nõ sit Diaconus, valebit Ordo sacerdotij: at præsupponere illum necessitate præcepti, ita vt peccet mortaliter, qui per saltum promouetur, recipiendo scilicet prius Ordinẽ superiorem, quàm inferiorem. Patet vtrunque ex *c. vnico de cleric. per saltũ promoto;* vbi non iubetur iterum ordinari, qui per saltum promotus est, sed grauiter punitur, & sic tenẽt omnes DD. citandi.

3 Hinc fit, quòd sacerdos licèt alios Ordines non susceperit, potest omnium Ordinum functiones exercere validè; quia in eo in virtute continentur. Sic Sotus 4. *dist. 24. q. 1. art. 4. fine.*

4 Sed quo ordine sunt conferendi Ordines. Aliqui dicunt, quod hoc ordine sunt conferendi, scilicet prima tonsura, exorcistatus, Lectoratus, Ostiariatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Diaconatus, Sacerdotium. Sic Sylu. *Ordo 2. q. 7.* Tabien. *Ordo 2. quæst. 2. fine.*

5 Sed dicendum est hoc ordine esse conferendos. Primò debet conferri prima tonsura, deinde Ostiariatus, mox lectoratus, mox exorcistatus, mox Acolytatus, mox Subdiaconatus, mox Diaconatus, mox Sacerdotium. Sic habetur expressè *in Pontificali Romano, & c. 1. distinct. 77.* quod est desumptũ ex *epist. vnica,* Caij Papæ Fœlici Episcopo, & licèt *ibi* non fiat mentio primæ tonsuræ, seu Psalmistatus (Iurisperiti enim primam tonsuram sic vocant, vt dixi *suprà dub. 7.*) imò dicatur *in illo c. 1.* primum Ordinem esse Ostiariatus: at benè explicat *ibi* glossa esse primum inter Ordines minores, & sic conciliantur alij textus, scilicet *cap. cùm contingat, de ætat. & qualit. cap. si officia, dist. 59. c. clero, dist. 21. cap. feriatum, dist. 32.* in quibus psalmistatus, seu lectorum officium, seu prima tonsura ponitur in primo loco. Sic etiam tenent Angel. *Ordo 6. initio,* glossa *d. c. 1.* & vsus Ecclesiæ sic habet.

6 Maior autem difficultas est de charactere Episcopali, an requirat ea necessitate sacramenti characterem sacerdotalem: ita vt si non sacerdos consecretur Episcopus, non teneret consecratio.

7 Quidam enim affirmant non requirere, & sic tenere consecrationem, quia Episcopalis potestas indelebilis est, & ab aliis officiis distincta. Sic Ioan. Andreas, & alij (vt refert Couar. *infrà c. 1. de cler. per saltum promoto.* Iacobat. *de consiliis, lib. 10. a. 7.* & est communis opinio, teste Panorm. *cap. 1. de cler. per saltum promoto,* imò Couar. *lib. 1. var. cap. 10. num. 16.* hanc refert, & non ab ea abhorret, sed videtur eam vt probabilem relinquere, & omnes, qui dicunt Episcopatum esse sacramentum, debere eam affirmare: at tamen, quòd talis Episcopus posset confirmare validè, non tamen validè conferre Ordinem sacerdotij, quia non potest dare potestatem in verum Christi corpus, qui eam non habet.

8 Cæterùm omnino tenendum est contrarium, & sic consecratio illa nil valebit, cùm enim Episcopatus nil aliud sit, quàm sacerdotium perfectum, & consummatum, necessitate sacramenti illud præsupponit. Sic D. Bonauent. 4. *dist. 24. 2. part. art. 2. qu. 3. & distinct. 25. in expositione literæ,* Durandus 4. *distinct. 24. quæst. 6.* Barthol. & Ledesma *de sacram. ordin. dub. 8. fine.* Palacios 4. *distinct. 24. qu. 2. fol. 510.* Sotus 4. *distinct. 24. quæstione 2. art. 3. vers. sunt qui huius.* Richard. 4. *distinct. 24. art. 5. q. 2.* Rainerius *tit. de forma consecrandi, vers. quid si clericus,* Pilasana *verb. ordinatus, 2. in principio,* & *ibi* supplementum, Maiolus *de irregular. lib. 4. cap. 12. n. 3.* Salxedo *super pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap. 24. §. ordines,* Tabien. *Ordo 5. §. 1.* Syluest. *Ordo 2. qu. 1.* D. Ant. *3. part. tit. 14. cap. 16. §. 17.* Petrus Soto *lect. 4. de ordine.* Capreol. 4. *distinct. 25. q. 1. art. 3. ad 1.* Aureoli, Palud. 4. *distinctione 24. q. 7. num. 16.* Viguer. *lib. institut. cap. 16. §. 6. vers. 8.* Bellarm. *in controuers. lib. vnico, de sacram. Ordin. cap. 5.* Glossa *cap. 1. de cler. per saltum promoto, & cap. ex litteris, de excessib. Prælat.* & ibi Panorm. & hoc etiam necessariò dicendum est iuxta sententiam Diui Thomæ *suprà dub. 9.* relatam, quòd scilicet character Episcopalis non est diuersus à sacerdotali, sed est idem magis extensus, & hæc etiam est communis sententia.

9 Nota primò, quòd si sacerdos quocunque alio Ordine deficiente consecretur Episcopus, valebit consecratio, & omnes Ordines conferre posset, dempto eo, quem non habet. *cap. gratia 1. q. 1.* Sic Salzedo, Syluest.

Tabien. D. Anton. *ibi*. Non tamen debet exequi officium suum ante susceptionem Ordinis prætermissi, nec secundùm Hostiens. ante habet executionem, etiam quoad Ordines, quos suscepit. Sic Sylu. Tab. D. Ant. *ibi*.

10 Secundò nota, quòd Papatus etiam includit intrinsecè & essentialiter Episcopatû, quia Papa nil aliud est, quàm summus Episcopus: sic Bellar. *d.c.5*.

11 Tertiò nota, quòd quando antiquitus Subdiaconatus non numerabatur inter sacros Ordines, scilicet ante Beatum Gregorium *in cap. nullum, dist.* 28. nullus Subdiaconus poterat ad Episcopatum promoueri absque Papæ dispensatione, *cap. nullus Episcopus, dist.* 90. at cùm iam numeretur inter sacros Ordines, potest Subdiaconus in Episcopum promoueri: non autem qui Subdiaconus non est, vt patet ex *cap. à multis, de atate, & qualit.* quod innouatum est in Trident. *sess.* 22. *cap.* 2. *de reform.* imò additur, quòd antea saltem sex mensium spatio debet esse in sacro Ordine constitutus. Sic Bellar. *d. lib. vnico, de sacram. Ordinis, c.* 7. *§. olim tamen.* Salzedo *d. cap.* 24. *§. dicitur etiam.* vbi addit, quòd cùm Trident. *d. cap.* 2. generaliter dicat, quòd nullus assumatur ad Ecclesiam Cathedralem, nisi habeat sacrum Ordinem, idem videtur dicendum in Archiepiscopis, Patriarchis, & Primatibus.

DVBIVM XV.

Quæ requirat essentialiter consecratio Episcopalis, & quæ tantùm ex præcepto.

1 NOta, quòd in Episcopi consecratione adhibentur, & sunt consideranda tria, quæ ibi inueniuntur, scilicet, quædam spectantia ad cæremonias, quæ iuxta ritum Pontificalis Romani fiunt in Episcopi consecratione. Quædam spectant ad tempus, in quo fieri debeat consecratio, & locum in quo facienda est. Quædam verò spectantia ad ministrum huius consecrationis. Hæc ergo videnda sunt priùs, & deinde examinabimus, quæ sint de essentia.

2 Prima conclusio. Quod attinet ad cæremonias adhibendas Episcopi consecratione, sunt omnes illæ, quæ habentur in Pontificali Romano: sed quæ præcipuè veniunt consideranda, & de quibus potest esse dubium, an sint de essentia, sunt tres, scilicet Missa, id est, vt fiat cõsecratio ab Episcopo celebrante Missam, adeò vt non possit vnus Episcopus celebrare Missam, & alius facere consecrationem, sed vnus & idem Episcopus debet vtrumque facere; oppositum enim est contra vsum Ecclesiæ, vt bene glossa *cap. quod sicut, de elect. vers. dimidatur.* Secunda cæremonia est vnctio Episcopi consecrandi in capite, & in manibus, vt patet ex Pontificali. Tertia est impositio manuum, & libri Euangeliorum super caput Episcopi consecrandi, vt patet etiam ex Pontificali; nam de reliquis cæremoniis, quæ adhibentur ad tradendum baculum, annulum, mitram, & alia ornamenta Episcopalia, non potest esse dubium, an sint de essentia; in reliquis enim ordinibus constat non esse de essentia, sed tantùm de præcepto, & sic in consecratione Episcopi clarum est non esse de essentia.

3 De his ergo tribus cæremoniis dubium est, an sint de essentia. Et in primis, quòd Missa est de essentia, videntur teneri dicere, qui asserunt esse de essentia Ordinum sacrorum, quos retuli *suprà dub.* 4. De vnctione verò & impositione manum, & libri Euangeliorum super caput Episcopi consecrandi, quòd sint de essentia tenet Hostiens. quem refert, ac sequitur Syluest. *vers. consecratio, num.* 1. Sit tamen.

4 Secunda conclusio. Missa non est de essentia consecrationis, sed tantùm de necessitate præcepti. Probatur rationibus, quibus *d. dub.* 4. probaui non esse de necessitate, & essentia Ordinum sacrorum. Sic tenent Abulens. *c.* 29. *Exod. q.* 18. Glossa *i. quod sicut, de electionibus, vers. dimidatur, & c. ordinationes, el* 1. *dist.* 75. *vers. tertia, & ibi* Hugo, & Torrectem. *num.* 10.

5 Hinc fit, quod si vnus Episcopus consecret & alius celebret Missam, tenebit factum, licèt peccet, quia Missa non est de essentia talis consecrationis. Sic Glossa *d. vers. dimidatur.*

6 Tertia conclusio. Vnctio chrismate capitis, & manuum, non est de essentia consecrationis Episcopi, sed tantùm de præcepto. Probatur, quia (vt *suprà dub.* 12. diximus ex Syluestro, & aliis) character Episcopalis imprimitur in impositione manuum; ergo tunc est perfecta essentialiter consecratio Episcopi: at multo post fit vnctio, vt patet ex Pontificali: ergo. Secundò, quia in reliquis ordinibus vnctio non est de essentia. Sic tenet glossa *cap. ordinationis, el* 1. *distinct.* 75. *vers. tertia.*

7 Quarta conclusio. Impositio manuum super caput Episcopi cum illis verbis, quæ tunc dicunt Episcopi consecrantes, scilicet, *Accipe Spiritum sanctum*, sunt de essentia; & sic illa verba sunt forma, & impositio manuum est materia. Patet, quia, vt *suprà dub.* 11. diximus, in illo actu imprimitur character, &, vt *ibi* diximus, actus ille, in quo imprimitur character, est materia, & verba, quæ tunc proferuntur, est forma, & sic tenentur dicere Doctores *ibi* citati, affirmantes tunc imprimi characterem. Et quod sit de essentia, tenent Hostiens. & Sylu. citati. Non tamen est de essentia, sed de præcepto, vt imponatur liber Euangeliorum super caput Episcopi. Sic glossa *cap. Episcopus, dist.* 23.

8 Quinta conclusio. Quod attinet ad locum in quo debet fieri consecratio, si Episcopus est consecrandus, debet fieri in Ecclesia, quam elegerit Metropolitanus, ad quem pertinet consecratio, *cap. fin. dist.* 55. nisi aliud legitima consuetudo obtinuerit: & si in alia Ecclesia fuerit consecratus, debet intra tres menses se præsentare Metropolitano suo, *cap. cùm longè, dist.* 63. Papa verò in sua Ecclesia consecrandus est, si fieri potest; aliàs in quacunque, etiam extra vrbem, *cap. in nomine Domini, dist.* 23. Primas verò, seu Patriarcha, & Archiepiscopus in sua Ecclesia consecrandi sunt, nisi aliud inducat necessitas, *cap. si Archiepiscopus, de tempor. ordin. & cap. pudenda* 24. *q.* 1. vel nisi aliud habeat consuetudo probata. Sic Syluest. alios referens *consecratio* 1. *q.* 2. Tabien. *Ordo* 5. *num.* 1. Angel. *verbo consecratio Episcoporum*, *n.* 6. Rosel. *verb. confirmatio electorum, n.* 17. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 17.

9 Nota, quòd licèt hoc sit de iure: at iuxta decretum Trident. *sess.* 23. *cap.* 2. *de reform.* potest fieri consecratio in Ecclesia consecrandi, vel saltem in prouincia, vel in curia Romana. Sic explicat hoc decretum Trident. quidam doctus Magister in quibusdam annotationibus, quas habuit Salmanticæ super Concil. Trident.

10 Secundò nota certum esse locum non esse de essentia huius consecrationis, quia non est de essentia aliorum sacramentorum, nec ordinum.

11 Sexta conclusio. Quod attinet ad tempus, in quo debet fieri consecratio Episcopi, Salzedo *suprà pract. crimin.* Bernard. Diaz *c.* 26. *§. Episcoporum*, dicit posse fieri in Dominicis, & festis diebus, sed fallitur. Vnde dicẽdũ est debere fieri in die Dominica, & hora tertia, id est *à las nueue*, existentibus tam consecrantibus, quàm cõsecrato ieiunis, patet ex *c. ordinationes, el* 1. quod est Anacleti Papæ, *dist.* 75. *& cap. quod die eadem dist. & ibi* redditur huius ratio; quia die Dominica, & hora tertia electi sunt Barnabas, & Paulus Apostoli; & eadem die & hora venit Spiritus sanctus super Apost. quibus Episcopi succedũt, & quia eadẽ die Christus surrexit, aliisq; multis mysteriis dies Dominica cõdecorata est, ieiunium verò in reuerẽtiã huius sacramenti celebratur. Sic etiã habetur in Pontificali Romano, vbi de Episcopi consecratione, & additur nõ posse aliis diebus festiuis celebrari citra Papæ dispensationẽ. Sic etiam tenent Syl. *consecratio* 1. *q.* 3. Armil. *verb. consecratio. Pralat. n.* 5. D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 16. Tab. *verb. confirmatio in communi, q.* 12. Glossa *cap. quod à Patribus, vers. Sabbathi, dist.* 75. *& in prallius dist.* Turrectem.

Turrecrem. *cap. ordinationes, el 1. dist. 75. n. 6.* Angelus *verbo consecratio Episcoporum, num. 3.* Rosel. *confirmatio electorum, num. 14.* Gregorius Lopez *l. 28. tit. 5. part. 1. vers. consecratamente.*

12 Non tamen est de essentia tempus, nec hora, vt patet; quia nec in aliis ordinibus est hoc de essentia. Sic Turrecrem. *d. cap. ordinationes, n. 2.*

13 Nota primò, quòd tenetur Episcopus, vel quicunque alius Ecclesiæ Cathedralis, seu superiori quocunque nomine, ac titulo præfectus, etiamsi sit Cardinalis, intra tres menses consecrari, vt patet ex Concilio Chalcedonensi *c. 25.* & habetur *cap. quoniam, dist. 75. c. quoniam dist. 100.* & in Trident. *sess. 23. c. 2. de reformat. & sess. 7. c. 9. de reformat.* quod illa, *sess. 23. c. 2.* decernit, quod si intra tres menses non consecretur, teneatur ad fructuum perceptorum restitutionem, & si intra totidem menses id postea facere neglexerit, Ecclesiis sit ipso iure priuatus, & *sess. 7. d. c. 9.* decernit, vt prorogationes vltra sex menses concessæ, nulli suffragentur, id est, vt explicat quidam Doctor Salmanticinus, quòd ad differendum vltra sex menses non prosit Episcopo vlla Papæ dispensatio, nisi Papa expressum illius capitis mentionem, & dispensationem fecerit, argumento *cap. 1.* cum *ibi* notatis, *de constit.* Hi autem tres menses, intra quos Episcopus consecrandus est, non sunt computandi à die electionis, sed à die confirmationis. Ratio, quia ante confirmationem consecrari non potuit, & ideo tempus illud computari non debet: vt patet ex *c. quia diuersitatem, de concess. præbend.* vbi habetur tempus suspensionis, in quo quis eligere non potest, non esse; computandum in semestri iure præfixo ad eligendum, vel conferendum beneficium, quia eo tempore eligere non potest. Sic tenent Torrecrem. *c. quoniam, dist. 100. n. 2.* & *ibi* Hugo Tabien. *verb. confirmatio in communi, q. 9.* Angel. *verbo consecratio Episcoporum, initio.* Rosella *verbo confirmatio electorum, num. 11.* D. Anton. *3. p. tit. 14. c. 16. §. 16.* Syluest. *consecratio 1. q. 3.* vbi bene addit cum Rainerio, quòd si negligens fuit ad petendam confirmationem, tunc computandi erunt illi tres menses ab electione; quia tempus illud suspensionis computatur negligenti petere absolutionem, vt benè gloss. *d. c. quia diuersitatem* intelliguntur autem illi tres menses, nisi necessitas cogat amplius differre, vt patet ex *c. quoniam, distinct. 705. & cap. quoniam distinct. 100.* & tenent Syluest. Tabien. Rosel. D. Anton. Angel. citati, & Turrecrem. *cap. quoniam, distinct. 100.* & glossa *cap. quoniam distinct. 75.* & ponit exemplum Turrecrem. vt propter morbum Episcopi consecrandi, vel si impediatur ab hoste, multæ aliæ causæ (inquit) possunt accidere, quæ impediant; imò, dicunt *ibi* Turrecrem. & glossa, posse contingere causam iustam, vt confirmatus Episcopus nunquam consecretur; vt si inculpabiliter ita vitietur corpore, vt postea non debeat ordinari, hic enim nunquam consecrabitur; sed dicit Turrecrem. quòd administrabit ea, quæ sunt iurisdictionis, & supplebuntur, quæ sunt Ordinis per alium Episcopum, *c. Pontifices, 7. q. 1.*

14 Secundò nota, quòd licèt si Ordines sacri debeant die Dominica celebrari, requiratur continuatio ieiunij Sabbathi cum die Dominica, vt habetur *c. quod à Patrib. dist. 75.* & dicemus *infrà*; at non requiritur hoc in consecratione Episcopi die Dominica facienda, sed sat est illa die esse ieiunos consecrantem, & consecratũ. Ratio, quia Ordines sacri conferendi sunt de iure in die Sabbathi existentibus ordinante, & ordinandis ieiunis: vnde quando debent in die Dominica celebrari; vt censeatur quasi diei Sabbathi continuatio debet cõtinuari omnino ieiunium diei Sabbathi in die Dominica; at cùm iure statutum sit, vt Episcopi consecratio fiat die Dominica, sat est illa die ieiunium seruari: sic Turrec. *d. c. quod à Patrib. n. 6.* & *ibi* Glos. *vers. Sabbathi*, & *ibi* Hugo, D. Ant. *3. p. tit. 14. c. 16. §. 16.* Tab. *consecr. 1. n. 1.* Syluest. *consecr. 1. q. 4.*

15 Tertiò nota, quòd licèt duo Ordines sacri non possint eadem die conferri, nec duabus immediatis, vt dicemus *infrà*; at potest quis Sabbato ordinari sacerdos, & die sequenti Episcopus, quia id non reperitur prohibitum, sicut prohibetur in aliis Ordinibus. Sic Sylu. in *Ord. 2. q. 6. dicto 2.* Innocent. *c. literas, de tempor. ordinat.* Angel. *Ordo 6. n. 2.* D. Anton. *3. p. tit. 14. c. 16. §. 8. & 16.* Glossa *cap. quod à Patribus, distinct. 75. versic. Sabbathi*, & *ibi* Hugo, & Turrecrem. *ibi n. 2.* & addunt bène glossa, & Turrecrem. non oportere tunc continuari ieiunium Sabbathi cum die Dominica: imò addunt glossa & Hugo *ibi* bene contra D. Anton. *d. §. 8.* & Innoc. *d. cap. literas*, quòd si ex dispensatione, vel aliàs liceret die Dominica consecrari sacerdotem, non est alicubi vetitum eadem die consecrari Episcopum.

16 Septima conclusio. Quod attinet ad ministrum consecrationis Episcopi, ea necessariò facienda est, saltem necessitate præcepti à tribus Episcopis. Patet ex pluribus capitibus iuris, *c. ordinationes, el 1. distinct. 75. & c. comprouinciales, c. Episcopi, c. ordinationes, dist. 64. c. porro, distinct. 66.* quæ omnia capita ex Conciliis, vel Pontificibus desumpta sunt; & tenent omnes Doctores mox citandi, tantum enim vertunt in dubium, an hoc sit de essentia. Nec obstat *c. nec Episcopi, de tempor. ordin.* vbi dicitur, quòd Metropolitanus sine tribus Episcopis non consecret, vbi videntur requiri quatuor Episcopi, quia bene glossa *ibi vers. sine tribus*, dicit intelligi inclusiue, id est, *que con el sean tres*, & ita in iure nouo Gregoriano erat hic textus, sine tribus, vel duobus.

17 Et nota, quòd vnus Episcopus principaliter totam consecrationem perficit, & alij sunt quasi coadiutores, secundùm Hostien. & Goffred. quos refert Sylu. *consecr. 1. n. 1.* & hoc dicit esse melius, vel secundùm Hugon. & Rainer. quos refert etiam Syluest. *ibi*, sunt tres actiones, & vna passio, sicut cùm tres portant lapidem, & notat bene Sylu. quòd essentialia consecrationis necessariò facienda sunt ab eodem ministro: si enim vnus imponat manum, & alius dicat verba, nil agitur, vt patet etiam in aliis sacramentis.

18 Octaua conclusio. Minister, qui habet iurisdictionem consecrandi, est, si sit Papa, electus, ipsum consecrant Cardinales Episcopi *c. in nomine Domini, distinct. 23.* Et consuetudine tamen (vt fertur) ipsum consecrat Episcopus Hostiensis; vel vt dicit Syluester *vbi infrà*, quem ipse Papa vult: cùm enim statim, ac electus est habeat iurisdictionem plenam Papalem, potest hanc iurisdictionem ipsum consecrandi cui maluerit Episcopo concedere. Sic Syluest. *consecratio 1. q. 1.* Primates verò, seu Patriarchas, & Metropolitanos consecrant tres Episcopi eorum suffraganei, omnibus aliis eorum suffraganeis personaliter aduenientibus, nisi essent necessitate impediti; quo casu per literas debent consentire. *c. quia, dist. 64. c. porrò, & c. Archiepiscopus, dist. 66. c. si Archiepiscopus, de temp. ordin.* & si est Archiepiscopus, qui est consecrandus, debet esse cum Primatis, seu patriarchæ, cui subest, consensu. *c. placet, dist. 65.* ita quòd sine eo nõ recipit executionem consecratus. Sic Sylu. *ibi.* Innoc. *c. nec Episcopi, de temp. ordin.* Armil. *verb. consecratio Prælatorum, n. 2.* Angel. *verbo consecratio Episcoporum, n. 1. 2. & 5.* Rosel. *verb. confirmatio electorum, n. 12. 13. & 16.* Tab. *verbo confirmatio in communi, q. 10. 11. & 12.* licèt Ang. Tab. & Rosel. dicant Primates, seu Patriarchas, & Cardinales consecrari à Papa, vel ab alio de eius cõmissione, hoc non est de iure, sed de consuetudine, vt bene Sylu. *ibi*, idem dicens de Archiepiscopis, consuetudo enim habet, vt ferè nulli horum cõsecrentur, nisi à Papa, vel ab alio de eius cõmissione, arg. *c. pudẽda 24. q. 1.* Episcopus autem si est exẽptus, debet consecrari à Papa, vel ab alio de eius cõmissione: si verò nõ sit exẽptus, sed alicui Archiepiscopo suffraganeus consecrandus est ab illo Archiep. cũ duobus Episcop. cõprouincialib. seu suffraganeis, aut tres cõprouinciales, seu suffraganei Episcopi illum

illum conſecrabunt, ex iuſſu Archiepiſcopi: in vtroque tamen caſu omnes Epiſcopi ſuffraganei requirendi ſunt per epiſtolam, vt conſentiant, *c. nec Epiſcopi, de tempor. ordin. c. non debet, diſtinct. 65. c. ordinationes, el 1. diſtinct. 75. c. ordinationes, c. Epiſcopi, c. comprouinciales, diſt. 64.* Quòd ſi quis Epiſcoporum comprouincialium contemnatur in conſecratione Epiſcopi, vel Archiepiſcopi, poteſt agere, vt executione officij priuetur. Sic Innoc. Syluest. Tabien. Roſel. Angel. *ibid.* Turrecrem. *c. ordinationes, el 1. diſt. 75. n. 7.* Quandò autem Archiepiſcopus, vel aliqui ex ſuffraganeis Epiſcopis diſſentirent conſecrationi, quid faciendum ſit, conſule Turrecrem. *diſt 64. initio*, id latè diſputantem.

19 Nota primò, quòd ſi Eccleſia cathedralis Archiepiſcopi vacet, conſecratio Epiſcopi ſuffraganei debet fieri ab aliis ſuffraganeis iuſſu Capituli dictæ Eccleſiæ cathedralis; quia Sede vacante ſuccedit Capitulum in omni iuriſdictione: ſic gloſſa *c. comprouinciales, diſt. 64.*

20 Secundò nota, quòd ſi prouincia non habeat tres Epiſcopos, qui conſecrent electum Epiſcopum, conuocari debet vicinorum Epiſcoporum auxilium. Sic Panorm. *c. nec Epiſcopi, de tempor. ordin. n. 1.* & probat ex *c. Pontifices 7. quaſt.*

21 Tertiò nota, quòd ſi Epiſcopus Archiepiſcopo ſuffraganeus conſecrandus ſit, non oportet Patriarchæ, cui Archiepiſcopus ſubeſt, conſenſum requirere, niſi vſus contrarium obtinuerit. Sic Panorm. *eod. cap.* nec Epiſcopus, contra Innoc. *ibi.*

22 Hucuſque de miniſtro neceſſario neceſſitate ſaltè præcepti conſecrationis Epiſcopi egimus, reſtat vt agamus qualiter miniſter ſit de eſſentia, ſeu neceſſarius neceſſitate ſacramenti, ita vt ab alio facta conſecratio non teneat. Et vt certa ab incertis ſeparemus, duo ſunt certa in hoc.

23 Primò certum eſt eſſe de eſſentia, quòd conſecrans ſit Epiſcopus, quia pertinet ad characterem Epiſcopalem poſſe Epiſcopos conſecrare. Imò quamuis Palud. 4. *diſt. 7. q. 4. n. 34.* dixerit fortè Papam hoc poſſe committere ſimplici ſacerdoti, ipſemet 4. *diſt. 25. q. 1. n. 7.* ſe retractat, & tenet non poſſe; quia eſt conſecratio partialis ſacerdotis: conſecratio verò ſacerdotis non poteſt committi ei, qui non eſt Epiſcopus, vt dicemus *infrà.*

24 Secundò eſt certum non eſſe de eſſentia, vt concurrant dicta in octaua concluſione, nempe vt conſecratio fiat de iuſſu Archiepiſcopi, vel Patriarchæ, & ab Epiſcopis ſuffraganeis: ſed hoc eſt de neceſſitate præcepti, quod verò attinet ad eſſentiā conſecrationis, ſat eſt, vt fiat à quibuſuis Epiſcopis. Probatur, quia hic non eſt actus iuriſdictionis, aliàs eſſet delegabilis, ſed Ordinis. Ordo autem Epiſcopalis æquè eſt in omnibus Epiſcopis: ergo. Secundò, quia quòd fiat de iuſſu Archiepiſcopi, & à ſuffraganeis, &c. pertinet ad iuriſdictionem miniſtri, ſed hæc tantùm in ſacramento pœnitentiæ, & matrimonij eſt de neceſſitate ſacramenti; in reliquis verò ſolùm de neceſſitate præcepti: ergo. Quòd ſi opponatur *c. non debet, diſt. 65.* vbi habetur, quòd fiat de licētia Metropolitani, cōuocatis Epiſcopis ſuffraganeis, aliter ordinatio facta non valeat: & *c. Archiepiſc. diſt. 66.* vbi habetur quòd Archiepiſcopus ab omnibus ſuffraganeis conſecretur, aliàs ſit irrita cōſecratio. Reſpondetur cum Turrecr. *d. c. non debet*, & gloſ. *d. c. Archiepiſc. verſ. irrita*, & *ibi* etiam Turrecr. quod intelligitur non valere, atque eſſe irritam conſecrationem, non quòd non reuera ſit valida, & maneat ille Epiſcopus, ſed eſſe irritam quoad officij executionem, id eſt, quòd manebit verè Epiſcopus conſecratus, ſed non poterit exequi officium.

25 Dubium autem graue eſt circa hoc, an ſit de eſſentia, & neceſſitate ſacramenti, quòd conſecratio fiat à tribus Epiſcopis.

26 Duplex eſt ſententia.

Prima ait eſſe de eſſentia, tum quia omnes textus loquentes de hac conſecratione affirmant debere fieri à tribus Epiſcopis: tum etiam, quia *cap. porrò, diſtinct. 66.* ponitur forma conſecrationis Epiſcopi tradita ab Apoſtolis, & dicitur quòd fiat à tribus Epiſcopis. Sic tenet Hoſtien. quem refert Sylu. *vbi infrà.* Hugo, & Archid. *d. cap. porro.* gloſſa *c. nec Epiſcopi, de tempor. ordin.* & *ibi* Panorm. *n. 1.* & ferè omnes Iuriſperiti ſunt huius ſententiæ, vt refert Turrecrem. *vbi infrà.*

27 Secunda ſententia probabilior, ait non eſſe hoc de eſſentia. Probatur primò, quia primus canon Apoſtolorum ſic habet, *Epiſcopus à duobus, vel tribus Epiſcopis ordinetur*; ergo iam non eſt eſſentia, vt fiat à tribus. Secundò, quia 1. *ad Timoth. 4. & 7. ad Timoth. 2. & ad titum 1.* loquente Apoſtolo de Ordine Epiſcoporū, vnus ordinator, aut conſecrator tantum exprimitur, imò Apoſtoli cùm diſperſi eſſent per Orbem, ſoli videntur conſecraſſe Epiſcopos. Item, quia in nullo alio ſacramento ſunt de neceſſitate ſacramenti plures miniſtri, & vnus Epiſcopus eadem poteſtate Ordinis præditus eſt, ac tres Epiſcopi. Hanc tenet ex pluribus aliis rationibus probans Turrecrem. *c. porro, diſtinct. 66. n. 3.* Palud. *tract. de poteſt. Papa.* Guido *c. fraternitatem, diſt. 80.* & videtur tenere Armilla *verbo conſecratio Prælatorum n. 2.* & Sylu. *conſecratio 1. n. 1.* Hanc enim ſententiam referunt in vltimo loco, & non improbant; eam etiam videtur tenere Greg. Lopez *p. 1. tit. 5. l. 28. verſ. otros*, vbi dicit non eſſe de iure diuino, vt conſecratio fiat à tribus Epiſcopis, & hoc ſic poſſe Papam immutare.

DVBIVM XVI.

Quid conferat pallium Archiepiſcopo, & Patriarchæ, ſeu Primati, id eſt, quæ poſſit ante pallij receptionem.

1 NOta, quòd pallium eſt ordinamentum ad modum ſtolæ ſacerdotalis crucibus nigris intextum, ſuper alia ordinamenta delatum, humeros ad inſtar coronæ, pectúſque circundans, antè dependens, quod ſignificat plenitudinem poteſtatis, quo vtitur Papa ſemper vbique, quia habet plenitudinem poteſtatis, quam pallium ſignificat, Archiepiſcopus verò, & Patriarcha, ſeu Primas, quia non habent plenitudinem hanc poteſtatis, ſed in partem ſolicitudinis vocati ſunt, non ſemper, neque vbique poſſunt eo vti, vt expreſsè habetur *c. honorem, de author. & vſu pallij*; ſic Sylu. *verb. pallium.*

2 Secundò nota idem prorſus, quod dicemus circa vſum pallij, & reliqua in hoc dubio de Archiepiſcopo, dicenda eſſe ſimiliter de Patriarcha ſeu Primate circa eiuſdem pallij vſum. Sic Sylu. *verb. pallium.* Turrecrem. *c. Epiſcopos n. 6. diſt. 100.* Pontificale Romanum *in officio dationis pallij, fine*, & omnes.

3 Prima concluſio. Tenetur Archiepiſcopus, & Patriarcha petere pallium à Papa intra tres menſes, aliàs ſi accuſetur, ceſſante legitimo impedimento, poteſt remoueri. Sic habetur expreſsè *c. quoniam, diſt. 100.* quod eſt Pelagij Papæ & debet peti cum inſtantia, *c. priſca, ead. diſt.* & petens præſtare debet iuramentum fidelitatis, & obedientiæ Eccleſiæ Romanæ *c. ſignificaſti, ead. diſt.* & *cap. ſignificaſti, de elect.* Olim verò ex priuilegio Papæ petebatur à quatuor Patriarchis per ſuffraganeos eorum. *c. antiqua, de priuileg.* Hi autem tres menſes intelliguntur poſt confirmationem, ſi antea erat Epiſcopus conſecratus; ſi verò non erat conſecratus, intelliguntur poſt conſecrationem. Sic gloſſa, *d. c. quoniam, verſ. conſecrat.* Sic explicans textum dicentē incipere à die conſecrationis, quādo ſcil. antea non erat conſecratus, & *ibi* Turrec. *n. 2.* & Hugo *ibi*, Sylu. *verb. pallium*, & *ibi* Tab. & Ang. *n. 2.*

4 Secunda concluſio, Archiepiſcopus, vel Patriarcha non poteſt vbique vti pallio, ſed tantùm intra Eccleſias ſuæ prouinciæ, id eſt, Archiepiſcopus intra ſuam prouinciam, & Patriarcha intra ſuum Patriarchatum. Neq; obſtat quòd in forma traditionis pallij dicitur, quòd eo poſſit vti tantùm intra propriam Eccleſiam; quia intelligitur, id eſt, intra quamlibet Eccleſiam prouinciæ illi commiſſæ. Sic habetur expreſsè *cap. 1. de auctoritate &*

vſu.

vsu pallij, & in Pontificali Romano *vbi suprà*, & tenent omnes. Nec valet consuetudo vtendi pallio extra prouinciam; quia est corruptela. Sic habetur *cap. ex tuarum, eod. tit.* vbi etiam dicitur quòd si quis Archiepiscopus priuilegium habeat vtendi pallio extra prouinciam, debet idesse de licentia diœcesani. Idem etiam notat *ibi* glossa, & Turrecrem. *c. Episcopos, dist.* 100. *n.* 10. Nec obstat *c. cum sis de authorit. & vsu pallij*, vbi dicitur vbicunque posse vti pallio, quia intelligitur, vt benè ibi glossa, id est, vbicunque intra prouinciam.

5 Tertia conclusio. Non potest etiam intra prouinciam semper vti pallio, sed tantùm intra Missarum solemnia. Sic habetur expressè in Pontificali Romano *suprà, & c. contra morem, & c. pallium, el.* 1. *dist.* 100. quæ sunt Gregorij Papæ, & tunc tantùm ipse Archiepiscopus eam Missam cantet, aliàs non, vt benè Hugo & Turrecr. *eo c. pallium.*

6 Hinc fit non posse in processionibus vti pallio; sic habetur in Pontificali *suprà, & c.* 1. *de auctor. & vsu pallij*, Turrecrem. *c. Episcopos, dist.* 100. *n.* 11. Sylu. & Tab. *verbo pallium*, & *ibi* Angel. *n.* 3.

7 Quarta conclusio. Non potest etiam intra suam prouinciam, & intra Missarum solemnia semper vti pallio, sed tantùm in quibusdam festis præcipuis, quæ in priuilegio, quod cum pallio datur, continentur. Sic habetur *c. fin. de auctor. & vsu pallij*. hæc autem festa sunt, Natiuitas Domini, festum sancti Stephani, sancti Ioannis Euangelistæ, Circuncisio, Epiphania, Dominica Palmarum, Feria quinta in cœna Domini, Sabbatum sanctum, dies Resurrectionis, cum duobus sequentibus, Dominica in Albis, Pentecostes, Natiuitas D. Ioannis Baptistæ, festa omnium Apostolorum, in dedicatione Ecclesiarum, ordinatione ministrorum, scilicet clericorum, consecratione Episcoporum, in principalibus festiuitatibus Ecclesiæ suæ, in die anniuersarij consecrationis suæ, & in die anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Hæc festa ponit Pontificale Romanum *suprà*, Turr. *c. Episcopos, dist.* 100. *n.* 19. Glos. *c. ad honorem, de auctor. & vsu pallij, vers. ad honorem*; at non ponit Dominicam in Albis, nec diem anniuersarij consecrationis Ecclesiæ suæ. Addit Pôtificale Romanum, festũ Ascentionis, corporis Christi, festum omniũ Sanctorum, & festiuitates D. Mariæ. Glossa explicat *sup.* tres festiuitates B. Mariæ.

8 Hinc fit, non posse vti pallio in Missis pro defunctis. Sic Pontificale Romanum *suprà*, Turrecrem. *cap. Episcopos, dist.* 100. *n.* 11.

9 Quinta conclusio. Non potest Archiepiscopus, vel Patriarcha ante pallij receptionem portare ante se crucem, quia est insigne dignitatis Archiepiscopalis, vel Patriarchalis, quam non plenè habet, nec nomen, vt mox dicemus. Sic Pontificale Romanum *suprà*, Turrecrem. *c. Episcopos, dist.* 100. *n.* 7. Nec potest se nominare Archiepiscopum, vel Patriarcham; nec habet plenitudinem Pontificalis officij, *c. nisi de auctorit. & vsu pallij*, & in Concilio Lateran. sub Innocent. III. *c.* 5. Vnde non potest exercere Pontificalia, vt ordinare clericos, conficere chrisma, Episcopos consecrare, dedicare basilicas, conuocare ad Concilium, vt expressè habetur *cap. quod sicut, de election.* & in Pontificali *suprà*.

10 Nota, quòd (vt refert Innocent. *c. sicut, de elect. n.* 13.) aliqui dicunt, quòd potest sine pallio in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Ordines conferre: sed oppositum tenet *ibi* Innocentius, & meritò, quia textus generaliter loquuntur.

11 Secundò nota, nil referre quòd in alio Archiepiscopatu pallium receperit, quia debet nouum petere, vt expressè habetur *c. bono, el.* 2. *de postulat. Prælat. fine*, ibi glossa *vers. pallium*, dicens rationem esse, quia pallium sequitur personam ratione loci, pro quo datum est. Idẽ Turrecrem. *c. Episcopos, dist.* 100. *num.* 6. & Pontificale *suprà*, licet Felinus, *c. cum te, de rescript. n.* 8. dubitet, & plus inclinet posse exercere quæ sunt Ordinis.

12 Hinc fit quòd pallium est personale, & sic non potest accomodare, nec in morte alicui relinqui, seu debet Archiepiscopus cum eo sepeliri, vt expressè habetur *cap. ad hoc, de auctorit. & vsu pallij*, & si transferatur in alium Archiepiscopatum, non debet secum illud ferre, nec successori relinquere; sed debet vterque nouum pallium petere, vt habetur *dicto cap. bona, fine*, & *ibi* gloss. *vers. pallium*, & tenent omnes.

13 Maius verò dubium est, an Archiepiscopus nondum recepto pallio possit delegare aliis Episcopis, vt consecrent Episcopum sibi suffraganeum. Quidam enim negant. Primò, quia is videtur facere, cuius nomine fit, *c. mulieres, de sententia excommun. c. qui per alium, de regul. iuris in* 6. Secundò quia *c. quoniam, dist.* 100. dicitur differri consecrationem Episcoporum, & quòd Archiepiscopus non petit pallium: at si posset delegare aliis, non differretur.

14 At dicendum, posse dum non est in mora petendi pallium, sc. modò petat intra tres menses, intra quos tenetur petere, & sic *d. c. quoniam*, intelligitur quando est in mora petendi pallium: regula autem iuris citata, quãdo alter qui facit, per se non potest facere: at Episcopi, quibus delegatur consecratio, habent per se consecrandi potestatem, & tantùm eis delegatur iurisdictio. Probatur, quia tantùm prohibetur exercere ea, quæ sunt ordinis, & cogere Concilium, vt patet ex dictis: at hæc delegatio est actus iurisdictionis; ergo. Secundò, quia *cap. suffraganeus, de elect.* expressè dicitur, quòd Archiepiscopus confirmatus, licet non receperit pallium, potest facere consecrari suum suffraganeum. Nec valet quòd quidam dixerunt, hanc non fuisse decretalem, sed quandam prouisionem fundatam super quadam æquitate, non Papæ, sed cuiusdam Ioannis Galensis. Sed hoc (inquit Pan. *d. c. suffraganeu. n.* 1.) non potest modò dici, postquam hæc decretalis fuit posita in tertia, quarta, & quinta compilatione, quia hæ fuerunt Papæ, & Papa mandat iuxta has decretales prouidendum esse in iudicio, & extrà, & maximè hodie, quod in nouis decretalibus Gregorij XIII. est posita. Sic tenent Panorm. *d. cap. suffraganeu, n.* 1. & *ibi* Innoc. & glossa *ibi, vers. Pallium*, & *ibi* communis, teste Panorm. Idem glossa *c.* 1. *de translat. Prælator. & c. quoniam, dist.* 100. Turrecrem. *c. Episcopo, n.* 6. *dist.* 100. Pontificale Rumanum *vbi suprà*.

15 Tandem ex dictis fit resolutio huius casus, scilicet Concilium Trid. *sess.* 23. *c.* 1. *de reform.* præcipit Episcopis, ne à sua diœcesi absint vltra tres menses sine causa iusta, &c. Quidam est confirmatus, & consecratus Archiepiscopus, petit à Papa pallium, quando ne incipiant hi tres menses absentiæ, quã potest facere? Credo quòd à die receptionis pallij, quando non est in mora petendi instanter ipsum. Probatur, quia (vt dixi *dub. præced.*) tres menses, intra quos Episcopus tenetur cõsecrari, procedunt à die confirmationis quia antes non poterat consecrari. Ergo eadem ratione hi tres menses debent incipere à die receptionis pallij, quia ante receptionem pallij commodè nequit ad Ecclesiam suã venire: tum, quia non potest antea Archiepiscopus nũcupari, nec gestare ante se crucem, nec ordinare, nec confirmare, quod est magna sui officij pars: tum, quia ignorat quem Prælatum Summus Pontifex destinabit, qui det illi pallium, & non sine magnis expensis, & laboribus tot itineræ fierẽt.

DVBIVM XVII.

Qui sint actus proprij, & ministeria singulorum Ordinum.

1 PRimò oportet explicare, quomodo omnes Ordines ad Eucharistiam ordinentur, ad hanc enim est sacramentum Ordinis. Hoc optimè explicat D. Thom. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 2. hoc modo potestas Ordinis, vel ad conficiendam Eucharistiam, vel ad aliquod ministerium ad hoc: & hoc secundum, vel in ordine ad ipsam Eucharistiã, vel in ordine ad suscipiẽtes. Ad con-

ficiendum Eucharistiam est sacerdotium: ad ministrandum in Ordine ad ipsam sunt Diaconatus, quia assistit sacerdoti,& ministrat in omnibus, quæ aguntur in hoc sacrificio, & Subdiaconatus, qui defert calicem,& patenam,& in eis materiam præparat, & tradit Diacono, & Acolytus, qui vrceolos cum aqua, & vino præparat. Si est in Ordine ad suscipientes, ad præparandum scilicet ipsos ad hoc sacramentum, non potest esse, nisi super immundos, quia immundi sunt iam idonei: ad hoc verò sunt tres Ordines, iuxta triplex immundorum genus, quod potest esse, scilicet Ostiariatus, cuius est expellere nolentes credere,& infideles, qui indigni sunt, etiam visione diuinorum,& Ordo lectorum, cuius est instruere volentes credere, sed nondum bene instructos,& catechumenos,& ideò prima rudimenta ad doctrinam fidei, scilicet vetus Testamentum, eis legendũ committitur,& exorcistatus ad tollendum impedimentũ, quod habent fideles instructi ex dæmonis potestate. Hæc D.Thom.

2 Hoc supposito, descendendo in particulari ad singulos Ordines, ponam officia eorum, vt ponuut D. Isidor. *lib.* 7. *etymolog. c.* 12. & habetur *cap. cleros, dist.* 21. Hugo de sancto Victore *lib.* 2. *de sacr. p.* 3. Rabanus *lib.* 1. *de instit. cleric. c.* 4. D.Th. 4. *dist.* 24. *ar.* 1. *quæstiunc.* 2. Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. Barth. è Ledes. *dub.* 5. *de Ordine.* Petrus Soto *lect.* 2. *de Ordine.* Sylu. *Ordo* 2. *q.* 3. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 4. D.Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 4. Bellar. defendens à calumniis hæreticorũ hæc officia *lib.* 1. *de clericis, c.* 13.

3 Officium ergo Ostiarij est cymbalum ad conuocandum populum pulsare, ostium Ecclesiæ aperire, dignos ad Ecclesiam admittere, & indignos respuere vt infideles, ne sacra irrideant. Et Addunt Syluest. & Palud. *suprà*, etiam excommunicatos excludere, ne diuinis intersint.

4 Lectoris munus est, legere prophetias in Ecclesia ad instruendum cathecumenos: sunt enim prima fidei rudimenta, quia sunt veluti inductio ad legem nouam. Vnde dicunt Sotus,& Bartholom. à Ledesma *suprà*, lectori incumbere, cantare prophetias, & lectiones quæ canuntur in Ecclesia, maximè in Sabbatho sancto; nec indigere dalmatica, sed tantùm superpelliceo.

5 Exorcistæ munus est arctare, ac pellere dæmones per adiurationem.

6 Acolyti munus est, præparare lumina in sacrario, portare cereum, pyxidem cum pane,& vrceolos cum vino & aqua præparare,& ad altare deferre.

7 Subdiaconi munus est legere solemniter epistolam, panem in patena,& vinum & aquam in calice parare,& offerre Diacono, vt hic ea sacerdoti ministret: vnde Subdiaconus dicitur quasi subminister, quia est minister Diaconi, qui est immediatus sacerdotis minister. Item lotionem manuum Presbyteri habere paratam, & ideò in ordinatione traduntur ei per Archidiaconum vrceoli cum vino & aqua,& bacile cùm manutergio.

8 Diaconi munus est ministrare, & assistere sacerdoti in omnibus, quæ aguntur in Missæ celebratione, & sacerdoti tradere materiam consecrandam, & cantare solemniter Euangelium.

9 Sacerdotis munus est consecrare Eucharistism, & ligare,& absoluere, per quem actum proximè disponit fideles, qui sunt corpus Christi mysticum, ad dignè recipiendum corpus Christi verum: imò ministrare omnia sacramenta, demptis Ordine, & confirmatione, vt benè Paludan. & Petrus Sotus, quod non est intelligendum, quòd eo ipso, quòd est sacerdos, possit ea ministrare sine commissione; hoc enim esset falsum, vt benè Syluest. *suprà*, est enim hoc officium parochi; sed quod ad ministrandum cætera sacramenta ex officio requiritur Ordo sacerdotij.

10 Tandem munus Sacerdotis est benedicere benedictione simplici in fine Missæ populum absente Episcopo, & ipso præsente de mandato eius interpretatiuo, *c. denique, dist.* 21. *c. ecce ego, dist.* 95. Vnde Presbyter celebrans præsente Episcopo innuere debet ei, an velit benedicere,& si velit, ipse non benedicat; si verò nolit, benedicat; dixi *benedictione simplici*, quia benedictio solemnis, quæ fit cum *adiutorium nostrum in nomine Domini*, spectat ad Episcopos tantùm in sua diœcesi,& Archiepiscopos in tota prouincia, cùm visitant,& Legatos in terminis suæ legationis, & Abbates, quibus hoc ex priuilegio concessum, vt notatur *cap. ministrare*, 26. *q.* 6. *& cap. cùm ad celebrandas, de consecr. dist.* 1. *cap. accidentibus, de excess. Prælat. & cap. Abbates, de priuileg. in* 6. vbi dicitur, quòd Abbates, quibus hoc ex Sedis Apostolicæ priuilegio conceditur, tantùm possunt sic benedicere in Ecclesiis sibi pleno iure subiectis. Sic Sylu. *verbo benedictio n.* 1. vbi alios refert Angel. Tabien. Rosel. *verbo benedictio, initio*, Armil. *verbo benedicere, num* 1.

De ministro Sacramenti Ordinis.

SVMMARIVM.

18 *Quis sit huius sacramenti minister.*
19 *Quibus in iure commissum sit primam tonsuram, & Ordines minores conferre, cùm Episcopi non sint.*
20 *Quis sit minister sacramenti Ordinis necessitate præcepti.*
21 *An Abbates & alij Prælati, qui non sunt Episcopi, habent tamen iurisdictionem, quasi Episcopalem in subditos sæculares, possint illis dare literas dimissorias ad Ordines, vel hoc solùm possint Episcopi.*
22 *Quis sit proprius Episcopus alicuius ad hunc effectum, vt possit illum licitè ad Ordines promouere, & illi conferre literas dimissorias, vt ab alio ordinetur.*
23 *Qualiter ratione beneficij Ecclesiastici contrahatur domicilium.*
24 *Quis sit Episcopus proprius, vt possit ad Ordines promouere professum eiectum à Religione, & an talis possit ad Ordines promoueri.*
25 *An si dedit Papa alicui facultatem, vt ordinaretur extra tempora à suo Ordinario, tantùm possit ordinari ab alio Episcopo cum litteris dimissorijs sui Ordinarij.*
26 *An Capitulum sede vacante ante annum elapsum possit licentiam concedere alicui Episcopo, vt in ea diœcesi Ordines promoueat alienos habentes dimissorias proprij Episcopi, aut sui Prælati regularis, vel personas eiusdem diœcesis habentes dimissorias Episcopi mortui, vel Nuncij Apostolici, vt à quocunque Antistite ordinentur.*
27 *An cùm proprius Episcopus dat literas dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocunque Episcopo, videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in quacunque irregularitate, & quouis alio impedimento ad Ordines, in quo posset proprius Episcopus dispensare.*
28 *An initiatus prima tonsura, vel quatuor minoribus Ordinibus ab alieno Episcopo, absque licentia proprij gaudeat priuilegiis clericalibus, sitque capax beneficij, vel tonsura ei in nullo prosit, & an possit proprius Episcopus ratam habere hanc ordinationem.*
29 *An possit proprius Episcopus cogere subditos ad accipiendum Ordines, vel eis præsentibus negare Ordines.*

DVBIVM XVIII.

Quis sit huius Sacramenti minister.

IN hoc dubio,& sequenti tractabimus, quis sit minister necessarius necessitate Sacramenti, id est, quis minister validè conferat Ordines: deinde in sequentibus dubiis, quis habeat iurisdictionem ad licitè conferendum Ordines. Sit ergo

2 Prima conclusio. Quicunque & solus Episcopus consecratus est ordinarius minister, id est, ex officio Sa-

cramenti Ordinis: sic enim definitur in Concilio Florentino in decreto Eugenij, & in Constantiensi *sess.*8. Tolerãn. VII. *q.*7. *&* Trident. *sess.* 23. *cap. & can.*7. Vnde est de fide, & ratio est optima D. Thom. 4. *distinct.* 25. *q.* 1. *art.* 1. quia Episcopi dignitas est in Ecclesiastica republica, id quod in sæculari republica publica potestas respectu inferiorum: ad publicam autem ciuitatis potestatem spectat commune bonum dispensare, iuxta Philosophum. 1. *Ethic.* atque adeò de magistratibus reipublicæ disponere, hoc est, instituere, quem quisque magistratum exercere debeat: ergo Episcopi munus est vtrumque, neminem in diuinis ministeriis collocare, quod fit per Ordinis Sacramentum.

3 Hinc fit valere hoc Sacramentum, si conferatur ab Episcopo, quantumuis hæretico, vel degradato, vel qui ab Episcopatu depositus sit, vel ipsi renunciarit, quia hic est actus Ordinis, & characteris Episcopalis, qui indelebilis est.

4 Secundò infertur, quod si aliqui non Episcopi conferunt aliquos Ordines, vt de Cardinalibus, & Abbatibus dicemus *dub. sequenti*, id non est ex officio, sed ex Papæ commissione in iure canonico illis concessa. Sic Sylu. *Ordo* 3. *q.* 1. Petrus Sotus *de sacram. ordinis, lect.* 5.

5 Secunda conclusio. Ex commissione Papæ potest quilibet Sacerdos non Episcopus conferre primam tonsuram, & quatuor Ordines minores, id est, Papa potest hoc committere cuilibet Sacerdoti. Probatur, quia id commisit Abbatibus, qui non sunt Episcopi *cap. Abbates, de priuil. in* 7. *& c. quoniam, dist.* 69. quod est ex VII. Synodo generali, *cap.* 14. *& cap. cùm contingat, de atat. & qualit.* vt latiùs dicemus *dub. sequenti.* Hæc est certissima, licèt malè de ea dubitet Durand. 4 *dist.* 7. *q.* 4. & argumenta, quæ contra hoc formari possunt, resoluuntur à Doctoribus in mater. *de confirmat.* vbi docent posse Papam committere Sacerdoti simplici confirmare. Hanc tenent Collectarius, & Panor. *cap. quanto, de consuetud.* Couarr. *lib.* 1. *var. c.* 10. *n.* 10. Sotus 4. *dist.* 25. *q. art.* 1. *ad* 2. *& dist.* 7. *quæst. vnica, art.* 11. *ad* 4. Petrus Sotus *lect.* 5. *de Ordine.* Victoria *de Ordine n.* 234. D. Th. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 3. Capreolus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *ad* 3. *ad confirm. secundi.* Aureoli Deza 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 4. *ad* 2. Aureol. Barthol. à Ledesma *de sacram. ordinis dub.* 11. Pal. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 12. Ledes. 2. 4. *q.* 40. *art.* 1. Syl. *ordo* 3. *q.* 7. Palac. 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 510. Rich. 4. *dist.* 24. *a.* 1. *q.* 1. Palud. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *n.* 7. *& dist.* 7. *q.* 4. *fine.* Scotus 4. *dist.* 24. *q.* 1. *art.* 3. Ang. *floribus* 1. *p. mat. de sacram. Ordines fol.* 509. & omnes *dub. sequenti* citandi, qui dicũt Abbates id posse.

6 Nota primò aliquos limitare hanc solutionem, modò Papa sit Episcopus consecratus: vnde si non sit Episcopus consecratus, licèt sit electus, Papa non poterit hoc delegare, cùm ipse, si velit, non sit minister sacramenti Ordinis. Sic Capreolus *d. art.* 3. *ad vltim. confirm. Aureoli.* Pal. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *n.* 7. *& dist.* 7. *q.* 4. *fin.* Sed hoc reprobauit *in tract. de confirm.* contra hos & alios *ibi* citatos, dicentes Papam non consecratam Episcopum non posse delegare confirmare simplici sacerdoti. Et ratio est, quia huiusmodi delegatio est actus iurisdictionis, & amplissimæ potestatis in vniuersalem Ecclesiam, qua pollet ille Papa electus, & sic tenent Sotus, & alij auctores, quos *ibi* citaui *conclus.* 6. in alio simili, scilicet in delegatione potestatis confirmandi simplici sacerdoti.

7 Secundò nota aliquos sentire posse Papam hoc committere non sacerdoti, sic videntur tenere Innoc. *cap. quanto, de consuetud. n.* 4. Angel. *Ordo* 2. *n.* 2. glossa *c. manus, de consecrat. dist.* 4. vbi aiunt posse ex Papæ commissione, date illos Ordines, quos habet, sed oppositum tenendum est. Sic D. Thom. Capreolus, Ledesma *suprà*, Victoria *d. n.* 234. Sylu. *Ordo* 3. *q.* 9. Barthol. à Ledes. *d. dub.* 11. *fol.* 1165. Tabiena *verbo Abbas*, *quæst.* 5. Palud. 4. *dist.* 7. *quæst.* 4. *num.* 4.

8 Tertiò nota, quòd Petrus Sotus *suprà*, ait posse Episcopum hoc committere simplici sacerdoti. Sed hoc nullo innititur fundamento, & sic omnino tenendum est non posse. Sic Victoria, & Tabien. *ibi* Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Palud. 4. *dist.* 7. *quæst.* 4. *n.* 48.

9 Maius verò dubium est, an Papa possit committere simplici sacerdoti conferre Ordines sacros. Quidam enim id affirmant, & probatur. Nam in Conc. Antiocheno *can.* 10. dicitur licuisse aliquando Chorepiscopis Subdiaconos ordinare: & tamen hi non erant Episcopi; quod inde paret, quia *in fine illius canonis*, sic dicitur, *Chorepiscopus ab Episcopo loci ordinandus est.* Item, quia Concilium Ancyranum *can.* 12. & Antiochenũ *can.* 20. Hispalense II. *can.* 7. & Leo Papa *epist.* 86. & Ioann. III. *epist. ad Episcopos Germaniæ, & Galliæ*, & Damasus Papa *epist.* 3. dicunt Chorepiscopos non potuisse confirmare, templa consecrare, sacerdotes, & Diaconos ordinare. Imò Damasus dicit nec Subdiaconos: ergo non erant Episcopi. Sic Ledes. 2. 4. *q.* 40. *art.* 1. & addit audiuisse à Monacho quodam D. Benedicti suum Abbatẽ conferre ex Papæ priuilegio, Subdiaconatum, & Diaconatum, & Victor. *mater. de ordin. n.* 235. dicit se vidisse bullam, in qua Papa commisit sacerdoti, conferre Subdiaconatum & quosdam asserere commisisse etiam Diaconatum: & si hoc ita est (inquit) factum tenet. Idem Innoc. *c. quanto, de consuet. n.* 4. Glos. *c. manus, de consecrat dist.* 5. Ang. *Ordo* 2. *n.* 2. vbi dicunt posse clericum ex commissione Papæ conferre Ordines sacros, quos habet.

10 Sit tamen vltima conclusio. Papa non potest committere sacerdoti non Episcopo, conferre Ordines sacros. Ratio, quia cùm minores Ordines non habeant necessariam potestatem super corpus Christi verum, quia non ministrant immediatè sacerdoti, sed Diacono, & Subdiacono, sed sunt ministrorum ministri, ideo potest Papa illorum collationem committere simplici sacerdoti, secus de maioribus Ordinibus, eo quòd necessariam habent potestatem super corpus Christi verum, aut consecrandi, aut materiam sacerdoti ministrandi. Sic D. Thom. Deza, Capreol. *suprà*, Petrus de Soto *lect.* 5. *de Ordin.* Couar. *d. n.* 10. Barthol. à Ledes. *d. dub.* 11. *fol.* 1165. Durand. 4. *dist.* 7. *q.* 4. *& dist.* 25. *q.* 1. Angles, & Scotus *suprà*, Pal. 4. *dist.* 25. *q.* 1. *n.* 7. *& dist.* 7. *q.* 4. *n.* 47. Tabien. *verb. Abbas, q.* 5. Sylu. *Ordo* 3. *q.* 7. Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art. ad* 2. *& dist.* 7. *q. vnica, art.* 11. *ad.* 4.

11 Vnde ad argumentum respondetur notando ex Bellar. *lib.* 1. *de clericis, c.* 17. quòd Chorepiscopi dicebantur olim Presbyteri quidam, qui in pagis, vel oppidulis curam gerebant animarum, vt parochi Vice episcopi, & sic dicebantur Chorepiscopi, id est, Vicarij Episcopi; & ex his aliqui non erant Episcopi: & de his intelliguntur decreta Conciliorum & Pontificum citata, quæ dicunt non potuisse ordinare, &c. Alij verò erat veri Episcopi, dicebantur tamen Chorepiscopi, quia non habebãt propriam Ecclesiam, sed in aliena diœcesi ministrabant adiuuantes Episcopũ, vt modò sunt Episcopi titulares, id est, *de anillo*, & de his loquitur d. Conciliũ Antiochenum *can.* 10. dum ait potuisse Subdiaconos ordinare, sic enim incipit canon, *Chorepiscopi, qui manus impositionem ab Episcopis accepere, & vt Episcopi sunt ordinati*; & dum *in fine illius canonis* dicitur, quòd Chorepiscopus ab Episcopo loci ordinandus est, non de eisdem Chorepiscopis agitur, sed de altero genere, voluit enim Conciliũ legẽ statuere, vt deinde Chorepiscopi nõ consecrarẽtur Episcopi; sed tantùm ordinarentur sacerdotes. Hæc Bell. *ibi.*

DVBIVM XIX.

Quibus in iure commissum sit primam tonsuram, & Ordines minores conferre, cum Episcopi non sint.

1 CIrca primam tonsuram aliqui dicunt posse conferri à quouis sacerdote. Sic glossa *c. Abbates. de priuil. in* 6. *vers. Abbati, & c. quoniã, dist* 69. *vers. lectoris*, & hoc cõcedit Sylu. *Ordo* 3. *q.* 2. modò interueniat Episcopi licẽtia; & de parocho, quòd possit suis parochianis tonsuram conferre, tenent etiam Ostien. *c. cùm contin-*

gat, de atat. & qual. & *ibi* Innoc. Panorm. *cap, quanto de consuet.* Archid. *c. nullus Episcopus, de temp. ord. in* 6. Hugo Rainer. Ioan. quos refert Angel. *ordo* 2. *initio*, vbi idem sequitur cum Ioan. Andr. & Antonio *d. c. cùm contingat*, limitans cum illis, quando tales parochi habent quasi Episcopalem iurisdictionem. Sit tamen.

2 Prima conclusio. Nullus sacerdos, qui Episcopus non sit, potest primam tonsuram conferre absque Papæ priuilegio. Probatur ex vsu Ecclesiæ, & quia prior sententia nullo innititur iure, nec ratione; maximè, quia Trid. *sess.* 14. *c.* 2. *de reform.* nec primam tonsuram permittit dare Episcopis titularibus absque licentia proprij Episcopi. Sic Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 12. Goffred. quẽ refert Sylu. *suprà*. Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2.

3 Secunda conclusio. Nulla præscriptione etiam immemorabili acquirere possũt simplices sacerdotes facultatem conferendi Ordines minores. Ratio, quia quæ conueniunt Episcopis ratione Ordinis, & nulli alij cõpetere possunt, nisi ex delegatione Papæ, non possunt præscribi, nec in his priuilegium Principis, & immemorialis præscriptio paria sunt; quia non Episcopi secluso Papæ priuilegio incapaces sunt horum munerum. Sic Ioan. Monac. Panorm. Felin. Baldus, Probus, Hippolyt. & alij, quos refert, & sequitur Couar. 1. *var. c.* 10. *n.* 14. Ioan. Andr. Dominicus, Francus, *c. Abbates, de priuil. in* 6. Tabien. *verb. Abbas, q.* 5. Guillerm. quem refert. *ibi* Franc. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 7.

4 Tertia conclusio. Presbyteri Cardinales ex consuetudine conferunt primã tonsuram, & Ordines minores, licèt enim consuetudo dare non possit iurisdictionẽ ad hoc, est tamen signum eam habere à Papa. Sic Victoria *mater de ordin. n.* 234. Barthol. à Ledesm. *de ord. dub.* 11. Palacios 4. *dist.* 24. *q.* 2. *fol.* 510. D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 6. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 12. Tabiena *verbo Abbas, q.* 5. Syln. *ordo* 3. *q.* 2. & explicat omnes Ordines minores. Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. *argumentum.*

5 Quarta conclusio. Abbates si Presbyteri sint, & ab Episcopis benedicti, possunt primam tonsurã, & minores Ordines conferre, tantùm in suo monasterio conuersis suorum monasteriũ, & iis qui ad illa conuolauerint, & si habẽt iurisdictionem quasi Episcopalem, etiã alijs sibi subditis. Sic conceditur expresè *c. quoniam, dist.* 69. quod est ex VII. Synodo *c.* 14. & *c. cùm contingat, de atat. & qualit. ordin.* & *c. Abbates, de priuil. in* 6.

6 Nota primò, quòd licèt non sit de substantia, & essentia abbatis benedictio, sed per solam electionem, & confirmationem est verè Abbas, quod secus est in Episcopo, qui nõ est talis, donec consecretur: Et ratio differentiæ est, quia consecratio confert Ordinem Episcopo: non sic autem Abbati benedictio, & sic benedictio in Abbate potius est de solemnitate, & bene esse, quam de substantia: vnde antea potest omnia quæ sunt sui officij *c.* 1. *de supplen. neglig. pralat.* & ante benedictionem potest etiam vti baculo, vt omnia hæc optimè notant contra Hostien. Oldrad. Ioan. Andr. Buttrius, Card. Panorm. Ananias, quos refert, & sequitur Felinus *c. eam te, de rescript. n.* 7. Cæterùm vt possit conferre primam tonsurã, & Ordines minores, oportet vt sit benedictus ab Episcop. & solet benedici, vt ex *d. c. quoniam*, & *c. cùm contingat.* constat. Sic glossa *d. c. Abbates vers. tonsuram*. Turrecr. *d. c. quoniam. n.* 1. 2. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 3. *n.* 12. Angel. *ordo* 2. *initio*, Tabien. *verb. Abb. q.* 2. Armill. *ibi, n.* 7. Rosella *verbo Abbas, initio*. Syluest. *ordo* 3. *q.* 2. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 6. *l.* 22. *tit.* 6. *part.* 1. Rebuffus *praxi benef. tit. de clericis à quibus creentur, num.* 14.

7 Quod tamen intelligendum est, nisi culpa sui Episcopi non sit benedictus Abbas, potest enim Abbas electus, & confirmatus, si eum Episcopus tertiò requisitus differat benedicere, conferre Ordines minores, vt habetur expresè *c.* 1. *de supplenda neglig. pralat.* & *ibi* Glossa *vers. alia*, & *d. c. cùm contingat, ver. Abbati.* & *ibi* Panorm. *n.* 1. Turrecr. *d. c. quoniam, n.* 4. Angel. *ordo* 2. *ant.* Tabien. *verb. Abbas, q.* 2. Armil. *ibi n.* 6. Syluest. *ordo* 3. *q.* 2. Rosel. *verb. Abbas, initio.*

8 Hinc infertur quòd per electionem, & cõfirmationem vacant Beneficia Abbatis, licèt in Episcopo nõ vacent ante consecrationem eius, *c. cum in cunctis, de elect.* vt latiùs diximus *lib.* 2. *de beneficiis c.* 2. *dub.* 30. Ratio, quia per electionem, & confirmationem est perfectè Abbas, non verò est Episcopus ante consecrationem. Sic Ioann. Andr. Butrius, Card. quos refert & sequitur Felinus *d. cap. cùm te, v.* 7. Idem Oldrad. *consil.* 14. Sebastianus Sapia super Panorm. *c. cum in cunctis, de elect.* §. *cùm verò, vers. vacant beneficia*, dicitque esse communem Doctorum, *c. d. multa, de prabend.*

9 Secundo nota quòd hæc benedictio requiritur in Abbate, si esset consuetudo vt benedicatur, secus vbi nõ est ea consuetudo, & sic intelliguntur *d. c. quoniam*. Sic tenent quidam, vt refert & sequitur Armil. *verb. Abbas, n.* 1. Tabien. *n.* 3. Angel. *ibi, num.* 4. Sylu. *ibi q.* Landulphus *clement. attendentes, de stat. monach.*

10 Aduerte *hic* obiter, Abbatem benedicendum esse ab Episcopo diœcesano, & licèt Hostien. dicat aliquando ab Abbatibus benedici, id iure non probatur. Sic Butrius, quẽ refert, & sequitur Sylu. *verb. Abbas, q.* 1. Tab. *ibi n.* 3. Arm. *n.* 1. Angel. *n.* 5. limitat Sylu. nisi sit exemptus, & dicit benedici solùm iis diebus, quibus possunt conferri Ordines minores, vt notat cõmunis, & Panor. *c. cùm sis, de consecr. Eccles.* Syl. *verb. Abbas, q.* 1. Tabien. *n.* 4. Angel. *n.* 6. Abbatissa verò vbi est consuetudo, vt benedicatur, potest benedici quolibet die, & in hoc distat benedictio Abbatis à benedictione Abbatissæ, & in multis aliis quæ notantur *clement. attendentes, de statu monach.* & *c.* 1. *de supplen. neglig. pralat.* Sic Gloss. *d. clement. attendentes.* Sylu. *verb. Abbatissa q.* 1. & *ibi* Angel. *n.* 3. imò si non faciat se benedici intra annũ à sua confirmatione cõputandum, cessante causa rationabili, cadit à suo iure, vt habetur expresè *d. clement. attendentes.* Priorissa verò, vel (vt ait Tabien.) quocũque nomine nuncupetur, non benedicitur. Sylu. *Abbatissa, q.* 1. & *ibi* Tabien. *n.* 4.

11 Tertiò nota, quod dixi in conclusione, posse conferre huiusmodi Abbates Ordines minores nõ esse omnino certum, quia *c. quoniam, dist.* 69. & *c. cùm contingat, de atat. & qualit.* & tantùm dicunt posse conferre lectoratũ, & cùm Ostiariatus præcedat de iure, vel saltem de consuetudine lectoratũ, colligunt inde Doctores posse tantùm hos duos gradus conferre, non verò sequentes, scilicet exorcistæ, & Acolyti. Sic Gloss. *d. c. quoniam, vers. lectoris.* Ioan. Andr. Innoc. *d. c. cùm contingat.* Francus, & Dominicus *d. c. Abbates, de priuil. in* 6. *l.* 22. *tit.* 6. *part.* 1. Turrecr. *d. c. quoniam, n.* 3. & 15. Rosell. *verb. Abbas, initio*, & hoc dicit tutius D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 7.

12 At verius est posse omnes Ordines minores conferre, quia eadem est de vno Ordine minori, & de aliis ratio, & priuilegium, quando non est in præiudicium alterius, est latè interpretandum: at hoc est huiusmodi, nõ enim fit alicui præiudicium, cùm tantum ordinet subditos. Item, quia cùm dicitur *d. c. cùm contingat*, & *d. c. quoniam*, posset dari lectoratum solummodo in suo monasterio, illud, *solummodo*, non infertur ad gradum lectoratus, sed ad locum, id est, in solo suo monasterio, & non alibi. Item, quia licèt consuetudo in his non det iurisdictionẽ: at potest interpretari potestatẽ concessam. Laurentius *d. c. Abbates*, Panorm. *d. c. cùm contingat, n.* 1. & *ibi* Hostien. & Ant. Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 1. *ad* 2. Angel. *ordo* 2. *an princ.* Sylu *ordo* 3. *q.* 2. Tabien. *verb. Abbas q.* 2. Armil. *ibi n.* 6. Ioann. & Archidiaconus *c. quoniam, dist.* 69. & dicunt hi Doctores sic habere vsum.

13 Quartò notat quoad locum, in quo possunt conferre hi Abbates prædictos Ordines, quòd non possunt in omni loco, sed solùm in suo monasterio, vt expresè habetur *d. c. quoniam*, & *d. c. cùm contingat*; potest etiam in alio monasterio, si inuitatus sit à Prælato illius, & sit exemptum: si enim exemptum non est, potest Episcopus

prohi

prohibere. Sic Angel. *ordo 2.initio.* Sylu. *ordo 3.q.*2. Tabien. *verb. Abbas,q.*1. & *ibi* Armil. *n.*7.

14 Quintò nota quoad personas, quibus possunt hi Abbates conferre Ordines; non enim possunt omnibus indifferenter sed monachis sibi subditis, & si habeane iurisdictionem, quasi Episcopalem in aliquos laicos possunt illis etiam Ordines conferre, vt habetur expressè *c. Abbate, de priuileg. in* 6. vbi etiam additur posse Abbatem conferre Ordines his, qui ad sua monasteria conuolauerint, id est, qui adieting, vt fiant monachi, vt explicat *ibi* Gloss. *verf. conuolauerint*, Angel. *ordo* 2.*init.* Tabien. *verb. Abbas,q.*2. Armil. *ibi n.*6. Rosella *ibi initio*, Sylueft. *ordo* 3.*q.*2.

15 Aduerte tamen quòd licèt possit dare Nouitio Ordines, vt patet ex dictis; at non expedit, vt det ante professionem. Sic Rebuffus *praxi benef. tit. de clericis à quibus, & quomodo creari debent, n.*17. & 18. at valeret (inquit) prima tonsura ei collata, licèt ante professionem exiret, quia non annullatur, id quod iure factum est, *c. iuris factum, de reg. iur. in* 6. Vnde minus bene Palod. 4. *dist.*24.*q.*3. dicit quòd si Abbas non habens iurisdictionem quasi Episcopalem det Nouitio primam tonsuram, & ille exeat ante professionem, vel si habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, & det Nouitio, qui esset sæcularis; non posset dare, quia non est ex laicis sibi subditis, & ille exeat ante professionem, non est clericus.

16 Maius autem dubium est, an si Abbates conferant hos Ordines aliis, quàm his quibus possunt conferre, scilicet non sibi subditis, teneat factum, sicut tenetet factum, si Episcopus ordinaret non sibi subditos: & videtur non tenere factum; quia tantùm possunt Abbates ex priuilegio conferre, quo cessante nō valeret ordo ab ipsis collatus, vt patet ex *dictis dub. præced.* ergo si ordinēt alios, quàm contentos in suo priuilegio, non tenet factum, ad ordinandum enim illos non habent priuilegium: sic tenet Palud. 4.*dist.* 24.*q.*3.*n.*11.

17 Cæterùm oppositum est probabilius, scilicet valere, & sic iuxta hoc dicendum est, quòd priuilegium quoad posse conferre hos Ordines est absolutum, aliàs dicendum esset, quòd si conferrent hos Ordines extra suum monasterium, subditis tamen, non teneret Ordo, cùm priuilegium etiam contineat, quoad tantum in suo monasterio, vt diximus, quod tamen videtur absurdum: at verò quoad iurisdictionem requisitam ad bene, & licitè conferendum, est limitatum, scilicet in suo monasterio, & subditis. Sic tenent Boatius *d.c. cùm contingat*, & *ibi* Panorm. *n.*1. Archid. *d.c. Abbates*, & *ibi* Glossa *verf. tonsuram*, & *ibi* Ioan. Andr. & Francus *num.*1. Turrecr. alios referens *d.c. quoniam, n.*10. Tabien. *verb. Abbas, quæst.* 2. Rosel. *ibi initio, n.*1. & expressè colligitur ex Doctoribus citandis *corol. sequenti.*

18 Hinc fit quòd Abbas si sit electus, & confirmatus Episcopus, nō tamen consecratus, vel sit datus administrator Ecclesiæ Cathedralis vacātis, posset subditos illius Episcopatus initiare Ordinibus minoribus, sicut posset subditos Abbatiæ. Ratio, quia prius bos non poterat ordinare non ex defectu potestatis, sed ex defectu iurisdictionis, quam modò habet; ergo. Sic colligitur ex Doctoribus *proximè citatis*, & tenet Felinus *c. eam te, de rescript. n.*8. & tenent expressè alij; dicunt enim, posse ordinare monachum non sibi subditum de licentia sui Prælati, si exemptus sit, hi sunt Glossa *d.c. quoniam, verf. monasterio*, & *ibi* Turrecrem. *num.*9. Rosel. *verb. Abbas, n.*1. Ioan. Andr. Hostien. quos refert & sequitur Francus *d. cap. Abbates, fine*, & *ibi* Dominicus.

19 Tandem nota quòd iam Tridēt. *sess.*23.*c.*10 *de refor.* sustulit hoc priuilegiū Abbatibus conferendi Ordines; ibi enim decernit, quòd nullis Abbatibus, quamtumuis exemptis, nec aliis quibuscumque exemptis, liceat, nisi Regularib. sibi subditis, primam tonsuram, & Ordines minores conferre; non obstante quocunque priuilegio, vel cōsuetudine, etiam immemoriali: sed hoc spectet ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existunt. Sic notat Barth. à Led. *de sacr. Ord. dub.*11. *fol.*1164. Henriquez *lib.*14. *de regular. c.*18. *n.*2. & in commento *in P.*

20 Sed hoc non caret difficultate, & probabilius esse credo non reuocare Trident. hoc priuilegium concessum VII. Synodo generali *cap.*14. & habetur *cap. quoniam, dist.*69. at reuocatio decretorū Concilij sufficiens non censetur, nisi in specie fiat eorū derogatio his verbis, *non obstante aliqua lege, vel constitutione, etiam in Concilio generali statuta*, vt colligitur ex *c. ex parte, & c. vltimo, de capellis monach. cap. eam te, de ætat. & qualit. c. nonnullis, de rescript.* & tenet Couar. 4. *var. cap.*16. *num.*6. Archidiaconus *cap.*1. *de constit. in* 6. Felin. *c. nonnullis, de rescript.* Alex. *cons.*187. *lib.*5. Iacobatius *tract. de Concilius, lib.*5. *art.*18. Nauar. summ. in Latina noua *cap.*27. *n.*265. & per hoc dicit Nauar. *ibi*, priuilegium concessum Religiosis *clement. dudum de sepul.* quia est Concilij generalis, quòd scilicet si sine iusta causa repellantur ab Episcopo, censeantur approbati, non derogari per Trident. *sess.*23. *c.*15. decernens non posse Regulares audire confessiones, nisi sint ab Episc. approbati. Quia Trid. *ibi* dicit, *non obstantibus quibuscunque priuilegijs, & consuetudine etiam immemoriali*, & nō dicit expressè, non obstante decreto Concilij generalis: cùm ergo in nostro casu Trident. *sess.*23. *c.*10. tantùm dicat non obstante quocumque priuilegio, & consuetudine etiam immemoriali, nec dicat, non obstante decreto Concilij generalis, non censebitur reuocatum tale priuilegium Abbatibus concessum in VII. Synodo generali. Item, quia priuilegium hoc Abbatibus concessum est insertum in corpore iuris, *c. cùm contingat, de ætat. & qualit. c. Abbatib. de priuileg. in* 6. at in generali priuilegiorum reuocatione, qualis est, quæ fit in Trid. *d.c.*10. non comprehenditur priuilegium insertum in corpore iuris, vt multis probabo *infra dub.*21. ergo non censetur reuocatum hoc priuilegium. Et ita ego hoc tēpore vidi titulum de prima tonsura Abbatis Benedicti, qui ordinauit sæcularem plenè sibi subditum; cum Notarij testimonio, quòd sic solet facere.

21 Hinc fit per Trident. *sess.*23 *d. cap.*10. derogari facultatem, quam habebant Cardinales ex consuetudine conferendi primam tonsuram, quia illam tantùm habebant ex vsu, vt diximus. At Trident. expressè reuocat consuetudinem etiam immemorialem, & in hoc consentimus cum Barthol. à Ledesma *vbi supra.*

22 Secundò fit Concilium solùm loqui de Abbatibus, vel aliis, qui ex consuetudine sola, vel peculiari priuilegio poterant conferre Ordines minores, & non de illis, qui iure communi, vel ex concessione Synodi generalis illos conferebant quos explicuimus *in hoc dubio*; & illam primam facultatem reuocat, non autem hanc secundam, patet hoc ex dictis.

23 Tandem nota, quòd aliqui priores conferunt etiam primam tonsuram, & aliqui etiam Abbates, non ex contentis in iure communi, de quibus diximus; sed cùm omnes hi hoc non possint, nisi ex particulari priuilegio, promotum ab his debent ostendere tale priuilegium, super quo fundant intentionem suam. *l. actor. C. de probat.* aliàs non proderit eis tonsura à talibus suscepta. Sic Patisius *consil.* 125. Rebuff. *praxi benefic. tit. de clericis, à quibus & quomodo creentur, n.*15. & 16. quod maximè verum est post Trid. *d. sess.*23 *c.*10. quod derogat similia priuilegia antea concessa.

DVBIVM XX.

Quis sit minister sacramenti Ordinis necessitate præcepti.

1 POstquam egimus, quis sit minister necessarius necessitate Ordinis, & sacramenti; restat nunc agere quis sit necessitate præcepti, id est, qui habeat iurisdictionem ad licitè conferendū Ordines, & ad dandam licentiam

centiam (quam literas dimissorias, seu reuerendas vocát) proprio subdito, vt ab alieno Episcopo ordinetur.

2 Prima conclusio. Proprius Episcopus est minister necessarius necessitate præcepti, ita vt peccet mortaliter, qui ab alieno Episcopo recipit Ordines absque licentia proprij, quam reuerendas vocant. Patet, quia contrauenit præcepto iustissimè, quo præcipitur, vt quilibet à proprio Episcopo ordinetur, vel ab alio de eius licentia, *c.1. & 2. de tempor. ordinat. in 6. & c.1. dist. 67.* quod est Anacleti Papæ, & *c. Episcopus, dist. 24.* quod est Concilij generalis Carthagin. IV. *cap. 22.* & Trident. *sess. 23. cap. 8. & sess. 14. c. 2.* vbi variæ pœnæ imponuntur contrariū facientibus; & ratio huius prohibitionis est, tum quia proprius Episcopus meliùs cognoscit subditos, tum etiam, quia per hoc pax inter Episcopos seruatur, tollitúrque discordia, quæ orietur ex ordinatione alieni subditi. *cap. illud, & cap. primatus dist. 71.* Sic Nauarrus summa Latina *cap. 25. num. 68. & 70.* D. Anton. 3. *part. tit. 14. c. 16. §. 16.* Et aduerte quòd *d. c. Episcopus;* *& d. c. 1. dist. 67.* dicitur, quòd non ordinet proprius Episcopus sine consensu clericorum, & explicat glossa vtrobique, scilicet clericorum maioris Ecclesiæ, id est, canonicorum, quod intelligendum est, vt præsumantur consentire eo ipso quòd nō contradicunt. Sic Hostiens. quem refert, ac sequitur Syluest. *ordo 3. quæst. 2.*

3 Imò licèt aliquis obtineat generale, vel speciale rescriptum, vel priuilegium, vt à quocunque ordinetur, non debet ordinari, nisi eius probitas, & mores testimonio Ordinarij sui commendetur. Sic habetur in Trid. *sess. 23. de reform. cap. 8.*

4 Nota quòd hæc licentia Episcopi debet constare per literas concludentes, vel per instrumentum publicum, vel per testes, vt *in cap. vt circa, de electionibus, in 6.* Sic Francus *cap. eos, de tempor. ordinat. in 6.* & quòd non requiratur quòd hæc licentia sit in scriptis, patet ex Trident. *sess. 24. cap. de reformat.* vbi dicitur non posse alienum subditum absque sui Prælati expresso consensu, vel literis dimissorijs ordinari. Excipe tamen casum contentum *c. 1. de temper. ord. in 6.* nempe quando Episcopus Italiæ vellet ordinare vltramontanum clericum: tunc enim requiritur scriptura, quia petit illud caput, vt in hoc casu constet licentia proprij Episcopi per patentes literas; & sic dicit esse speciale in hoc casu glossa *ibi vers. literas.* Idem Francus *de cap. eos, num. 1.*

5 Secundò nota oportere quòd dictæ literæ dimissoriæ contineant excusationis causam, ob quam proprius Episcopus non potest Ordines conferre. *cap. 1. de temper. ordinat. in 6.* ibi, *Per suos Episcopi patentes literas causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare.* Sic Salzedo *super pract. crim.* Bernard. Diaz *c. 26. §. sine licentia.* Rebuff. *in praxi benefic. in formula literarum dimissor. n. 27. & 28.* Francus *cap. 1. de temper. ordin. in 6. n. 1.* & *ibi* Palus & Dominicus, & addunt Palus, Francus, & Dominicus tales literas sine rationabili causa non excusare à pœna Episcopum ordinantem, neque ordinatos. Addit tamen Rebuff. quem sequitur Salzedo, in multis prouinciis receptum esse, vt nulla causa assignetur, quæ consuetudo valida est. Hodie tamen extat decretum nouum Trid. *sess. c. 11. de reform.* vbi præcipitur, vt ponatur, causa in literis dimissoriis, & aliàs non suffragentur: sic enim dicitur ibi, *Facultates de promouendo non suffragentur, nisi habentibus legitimam causam cur à proprijs Episcopis nequeant ordinari in literis exprimendam;* & *sess. 23. c. 3. de reform.* sic dicitur. *non liceat per alienos Episcopos ordinari, sed Episcopi per seipsos Ordines conferre debent suis subditis, nisi ægritudine sint impediti,* & cùm ægritudo ponatur gratia exempli, non arctat regulam, vt non etiam intelligatur de alio legitimo impedimento. *l. regula, §. fin. ff. de iuris, & facti ignor.* vt optimè quidam Doctor Salmantinus in aonotationibus super Trid.

6 Tertiò nota quòd attentè inspiciendæ sunt literæ dimissoriæ: si enim sunt speciales, nempe vt possit à tali Episcopo ordinari, tunc si ab alio ordinetur, perinde est in omnibus, ac si ordinaretur absque literis dimissoriis, quia nullam facultatem ad hoc habuit: vnius enim concessio, alterius censetur exclusio. *c. nónne, de præsumpt. l. cùm prætor. ff. de iudic.* Sic Salz. *ibid.* Et quando conceduntur generaliter, vt ordinetur, à quocunque antistite gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habente, vt semper solent concedi, si Episcopus fuerit excommunicatus, suspensus, vel interdictus, vel hæreticus, vel schismaticus, non potest quis ab illo ordinari; quia talis Episcopus dicitur non habere gratiam, & communionem sedis Apostolicæ, vt bene glossa multos textus allegans *c. quod sedem, de offic. ordin. fine.* Vnde si ab illo ordinetur, perinde est, ac si sine literis dimissoriis ordinaretur; quia ad illum non est dimissus hic ordinatus. Sic Rebuff. *praxi benefic. tit. de literis dimissorijs, n. 4. & tit. de forma literarum dimiss. n. 4.*

7 Sed quid dicendum est, si in literis dimissoriis tantùm concedatur licentia promouendi à quocunque antistite in propria diœcesi residente, non tamen additum sit vel ab alio pro eo *ibi* Pontificalia exercente, an tunc possit promoueri ab Episcopo in alterius diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis Pontificalia exercente? & videtur posse, quia Trident. *sess. 7. c. 11. de reform.* sic dicit, *Facultas de promouendo à quocunque non suffragetur,* &c. & tunc non ordinentur, nisi ab Episcopo in sua diœcesi residente, aut pro eo Pontificalia exercente ibi. Item, quia nil videtur interesse quòd ordinetur ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel ab alio de eius licentia ibi Pontificalia exercente: & hæc videtur esse intentio concedentis dictas dimissorias.

8 Cæterùm dicendum est non posse ordinari in hoc casu ab alio exercente Pontificalia in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis. Ratio, quia nemo potest ordinari, nisi à proprio Episcopo vel ab alio de eius licentia: sed in hoc casu proprius Episcopus non concedit licentiam, nisi Episcopo in sua diœcesi residente: ergo. Secundò, quia *d. c. 11. sess. 7. Trid.* loquitur expressè in facultate generali de promouendo à quocunque, cuius virtus extenditur ad Episcopum in aliena diœcesi de licentia proprij ordinantem, at in nostro casu facultas est restricta ad Episcopum in propria diœcesi ordinantem. Tertiò, quia sic videtur expressè decerni in quadam declaratione Cardinalium ad Tridentinum, vbi sic dicitur: *Episcopus in aliena diœcesi de licentia Ordinarij loci non potest ordinare, nisi personas illi subiectas, nisi habeant dimissorias generales à suis Ordinariis,* at in nostro casu non sunt generales, sed restrictæ. Sic tenet Gutierrez *q. canon. c. 26. à n. 27. vsque ad 30.* Manuel 2. *tomo summæ c. 14. n. 8.*

9 Quartò nota oportere in literis dimissoriis exprimi qui Ordines sint conferendi ratione illarum, quia concedendo recipi Ordines minores, vel Ordines absolutè, non comprehenduntur Ordines sacri. Sic Salzedo *ibi* Rebuff. *praxi benefic. de formula literarum dimissor. n. 5.*

10 Quintò nota, quòd hæ literæ dimissoriæ concedi non debent à proprio Episcopo ante legitimum examen, & approbationem, vt decernitur in Trident. *sess. 23. c. 3. de reform.* Creditúrque literis Episcopi asserentis esse legitimum, & examinatum, &c. facit *c. vt circa, de elect. in 6. & c. post cessionem, de probat.* & tenet Francus *c. 1. de temper. ordin. in 2. n. 2.* Cardin. *clement. ne Romani, de election. & d. c. per cessionem.* Rebuff. *praxi benefic. formula liter. tonsura, n. 15. & 18.* & ratio est, quia hoc non est in alicuius præiudicium. Quare quando est in alicuius præiudicium, non creditur illis, sed maior probatio requiritur, vt benè Card. *d. c. post cessionem.* Vnde si Episcopus virtute priuilegij Papæ exerceret Pontificalia in aliena diœcesi, cùm hoc sit in proprij Episcopi præiudicium, oporteret, vt ordinati retineant priuilegij exemplum, aliàs non crederetur illis. Sic Rebuff. *praxi benefic. tit.*

tit. de forma dimissor. num. 20. & si quis veniens de longinquo cum literis sui Episcopi, negetur esse is, de quo in literis fit mentio, assertioni eius creditur, & præsumitur esse idem. Sic Baldus, & Cynus *l. 6. quia per calumniam, C. de Episcop. & clericis*, Francus *ibidem*. Qualiter enim debeat probari tonsura, & an sufficiat probare Ordines superiores tam ad beneficia, quàm ad alia, consule Rebuff. *d. formula literarum tonsura a n. 2. vsque ad* 28.

11 Aduerte tamen quòd si in literis dimissoriis dicatur, dummodo ætatis & literaturæ sufficientis, aliasque idoneus repertus fuerit, tenetur promouens illum examinare, & aliàs de sufficientia inquirere. *c. si Episcopus, de prabend. in* 6. vbi Doctores Rebuff. *d. formula dimiss. n.* 6.

12 Sed an sat sit ratihabitio de futuro, quando scilicet quis spe ratihabitionis proprij Episcopi, id facit ad conferendum Ordines non sibi subdito; quidam enim affirmant. Ratio, quia furtum non facit, qui credit domino placere. Sic tenent glossa *cap. Lugdunensis 9. q. 2. vers. quod sanctus*. Raimundus *in summa tit. de forma consecrat. vers. in summa nota quod ordinari*. D. Thom. 4. *dist.* 25. *in expositione litera*. Maiolus *de irregularit. lib. 4. c. 2. n. 7.* imò multi doctores dicunt, quòd proprius Episcopus potest postea ratam habere talem ordinationem, per *c. Salonitana, dist.* 63. dicitur enim *ibi* quidam Episcopus se relaxare, quòd, suus subditus ab alieno Episcopo sine sua licentia ordinatus sit, ac si ab ipsomet esset ordinatus. Sic glossa *c. illud, dist. 71. fine*, & *ibi* Turrecrem. & Hugo glossa *cap. 1. 9. q. 2. vers. rata*. Turrecrem. *d. cap. Lugdunensis*, vbi refert Laurentium Archidiaconum, Ioannem Andream pro hac sententia.

13 Sed dicendum est primò non sat esse talem ratihabitionem, vt Episcopus possit alienum subditum ordinare. Primò, quia Episcopus non potest talē ordinationem ratam habere, vt mox probabimus. Secundò, quia hinc præstaretur ansa Episcopis, vt hoc quæsito colore, alienos ad Ordines promouerent, ac inde innumerabilia damna orirentur. Tertiò fauet Trid. *sess. 14. c. 3. de refor.* vbi cauet, vt Episcopi titulares nullum ordinent absque expresso sui Episcopi consensu. Sic tenent Salzedo super pratica Bernardi Diaz *c. 26. §. secundus quando*. Parisios *consil. 136. volum. 4.* summa confess. *tit. de ætate ordin. quæst.* 28. Rebuffus *praxi benef. tit. de formula dimissor. n. 11. &* 29. Mandosius *regul. 24 cancel. q. 4. n. 10.*

14 Secundò dico, quòd talis ordinatio sine licentia proprij est irrita (intellige, non quòd non teneat factum sed est irrita quoad executionem, vt benè Turrecrem. *cap. 1. 9. q. 2.*) sic enim habetur *cap. 1.* quod est ex Concilio Sardicensi, & *cap. 3.* quod est ex Concilio Niceno *dist. 71. & cap. 1. 9. quæst. 2.* quod est Calixti Papæ. Sic Salzedo *dict. cap. 26 §. & non solùm*. Rebuff. *de formula, dimiss. n. 10. &* 21. Mandosius *dict. regula 24. q. 4. n. 10.*

15 Hinc fit quòd sic initiatus tonsura non gaudet priuilegio clericali. Sic testatur se vidisse iudicatum Chassanæus *in consuetud. Burg. rubr. des iustices, §. gloss. sunt creus, in fine*. Rebuffus *in tract. nominationum, qu. 14. n.* 42. Salzedo *dict. cap. 26. §. & non solùm*. licèt contrarium tenuerit Guido *decis.* 449.

16 Secundo fit, quod sic promotus non potest Ecclesiastica obtinere beneficia, sicut si tonsura non esset initiatus; quia paria sunt nullam habere tonsuram, & habere inutilem: quod enim vitiosè cautum est, pro non cauto haberi debet. *l. quoties, ff. qui satisdare coguntur*. Item, quia cùm hic quoad se suspensus sit, priuatus est omni actu spirituali tendente ad sui commodum, vt scribit Anton. *cap. finali, de cleric. excomm.* & ob eam rationem redditur inhabilis ad obtinenda beneficia, *c. cùm bona, de ætat. & qualitat.* & ideò si quis impetret à Papa beneficium, si non exprimat se ab alieno Episcopo esse promotum, est subreptitia impetratio; quia si Pontifex sciret, non contulisset, vel non ita facilè. Sic Salzedo *ibi §. ex quo manifestè*. Oldradus *consil.* 215. Cephalus *consil.* 682. *volum.* 5. Rebuffus *de formula dimissor. n.* 22. 23. 24.

17 Tertiò dico, quòd Episcopus non potest ratam habere talem ordinationem, nec eius ratihabitio aliquid prodest, sed tantùm Papa per literas perinde valere hoc approbare potest. Probatur, quia ratum quis habere non potest, quod suo nomine gestum non est *cap. ratum, de regul. iuris in* 6. Sic Parisius *consil. 136. volum.* 4. Salzedo *d. cap. 26. §. secundus, & §. ea ratione*. Mandosius *d. n.* 10. & Rebuffus *de formula dimissor. n. 11. 12. 13. 14. &* 29. vbi *n.* 14. respondet ad *cap. Salonitana*, non probari *ibi*, quòd per ratihabitionem Episcopi confirmetur ordinatio. Sed Episcopus relaxat iniuriam, quam ordinatus sibi fecerat. Eidem Rebuffus *praxi benefic. tit. de literis dimissor. n.* 5. dicit hoc perinde valere impetrandum esse à Papa, & non à pœnitentiariis, qui super hoc dispensare nequeunt. *cap. 1. de temp. ordinat. in 6. fine*. & hoc antequam recipiat alios ordines, & ei conferatur beneficium, quia si initium debile sit, super ædificari validè nequit, *cap. principatus 1. quæstione* 1.

18 Sextò nota, quòd Episcopus, qui concessit literas dimissorias, potest reuocare; potest enim ea, quæ nondum effectum sortita sunt, reuocare, argum. *cap. si qua de rebus, 12. quæst. 2.* Panorm. *cap. cùm olim, vers. septimo, de maiorit.* Rebuff. *dicta formula dimissor. num.* 44.

19 Secunda conclusio. Duplex est casus, in quo potest alienus Episcopus sine licentia proprij aliquem ordinare. Primus est, quando Episcopus proprius est manifestè suspensus, eo quòd ordinauit clericos alienos absque licentia proprij Episcopi: tunc possunt clerici eius subditi ordinari absque eius licentia à vicinis Episcopis; secus quando ob alias causas suspensus est. Sic habetur *c. 2. de tempor. ordinat. in* 6. & *ibi* glossa *vers. taliter*. Dominicus *ibi, §. clericus*. Francus *ibi num.* 6. Rebuffus *dicta formula literarum dimissor. n.* 19. Sylu. *Ordo 3. q.* 8. Rosel. *verb. ordinator. n.* 6. & Syluest. *verb. irregularitas, q.* 9. & *ibi* Angel. *n.* 32. Armil. *verb. Ordo. n.* 16. Salzedo *d. c. 26. §. tribus tamen*. dicunt tamen Salzedo, *ibi*. & Rebuffus *ibi n.* 19. quòd ordinati tenebuntur probare Episcopi suspensionem per declarationem Metropolitani, alioquin non credetur ordinato, per *c. cùm secundum leges, de hæret. in* 6. Doctor *cap. cùm in iure, de offic. deleg.* & nota circa hunc casum, quòd tunc dicitur manifesta suspensio, cùm est notoria facti; quia scilicet manifestè Episcopus ordinauit alienos sine licentia proprij, vel est notoria iuris, quia scilicet est conuictus, vel confessus in iudicio. Sic Syluest. Angel. Rosel. *locis citatis*. Glossa *eod. c. 2. vers. manifesta*. Secundò nota, quòd in hoc casu *d. c.* 2. solis clericis permittit ab alieno Episcopo ordinari, secus laicis, quia non subest tanta necessitas, vt laicus ordinetur, quanta, vt clericus ascendat ad superiores ordines. Sic Anchard. *d. c. 2. notab.* 4. Dominicus *ibi §. clericus*. Francus *ibi n.* 2. Perusinus *ibi notab.* 2. Rebuffus *loco hic citato, num.* 18. Tertiò nota, quòd in hoc casu dicit *d. cap.* 2. vt possit ordinari à vicinis Episcopis, quia per eos de vita, & moribus ordinandorum melius potest sciri, quàm per remotos, & intelligendum est, quòd possunt vicini Episcopi talem ordinare in sua diœcesi, quia non intrabunt diœcesim suspensi absque sua licentia. Gloss. *d. c. 2. vers. vicinis*. Quartò nota, quòd dicunt non posse Archiepiscopum vicinum ordinare in hoc casu; quia textus dicit, ab Episcopis vicinis, & non venit Archiepiscopus nomine Episcopi, nisi in propria diœcesi. Sic Francus *eod. c. 2. n.* 7. Anchard. *ibi notab.* 4. Ioann. Andr. *ibi*. Sed Dominicus *ibi §. clericus*, dicit fortè posse sustineri contrarium quia appellatione Episcopi venit etiam Archiepiscopus, 6. *q. 4. c. 1.* & notat gloss. *c. quia periculosum, de sentent. excomm. in* 6. & hoc magis mihi placet.

20 Secundus casus, in quo potest quis ordinari ab alieno Episcopo sine proprij licentia, est ratione familiaritatis, potest enim Episcopus ordinare familiarem suum non subditum, si per triennium secum fuerit commoratus, & beneficium quacumque fraude cessante illi conferat. Sic definitur in Trident. *sess. 23. c. 9. de reformat.*

21 Nota

21 Nota primò, quòd hoc decretum tantùm obtinet locũ in illis familiaribus, qui cum Episcopo commorãtur, & præsentes suis obsequiis assistunt: si enim absentes fuerint in regione remota, etiamsi Episcopi sumptibus viuant, non possunt ab Episcopo ordinari sine literis dimissoriis proprij. Ratio, quia Episcopus in hoc casu nequit mores illius famuli nosse, ad quod hoc triẽnium præfixum est. Sic Salzedo *d.c.26.§.tertius casus.*

22 Maius autem dubium est, quid intelligatur per familiarem *in d.c.*8. Trid. an scilicet requiratur, quòd talis famulus sit domesticus, & commensalis Episcopi, vt prætextu familiaritatis elapso triennio ordinari possit. Et videtur requiri, primò ex Trident. *sess.14.c.2. de reformat.* vbi dicens Episcopum titularem non posse suum familiarem ordinare, subdit etiam prætextu familiaritatis continuæ commensalitatis suæ: ergo nomine familiaris videtur intelligere commensalem. Secundò, quia familiaris, & domesticus sunt idem, & nomina synonyma, vt docet Gregor. Lop. *l.6.tit.33.p.7.vers.domesticos.* Felin. *c.in literis, de testib.num.*1. Anton. *ibi* Domesticus autem, propriè loquendo, dicitur qui habitat in eadem domo, & aliquomodo est subiectus domino familiæ. Felinus *eo n.* 1. Bald. *l.2.C.de testib.* Speculator *tit.de teste, §.1.vers. Item, quòd est domesticus.* Ioan. Andr. *c.fin. de verb.signific.in* 6. Archid. *c.regula, dist.*91. & latè probat Felinus. Idem Rebuff. *tit.de verb.signif.l.*195. *super §. iure proprio familiam dicimus, vers pater autem familias appellat.* vbi dicit, quòd domesticus dicitur, quamdiu permanet in eadem domo: vnde legans alimenta Titio, & iis, qui de sua domo sunt, intelligitur legare omnibus degentibus cum Titio. Tandem probatur ex *cap. finali, de verb.signif.in* 6. vbi rogatus Papa quid intelligat nomine *tuorum clericorum*, respondit quòd intelligit eos, qui recepti sunt sine fraude, & fictione qualibet, & verè tui clerici familiares existunt, & in tuis expensis continuè domestici commensales, etiamsi aliquando pro tuis negotiis abesse contingat. Vbi glossa *versic.continuè*, dicit intelligi morali modo, vt aqua, & seruitus dicitur continua, & *vers.pro tuis*, dicit, quòd non sumitur ita strictè, quin etiam pro suis aliquando abesse possit. Ecce quomodo, vt aliquis dicatur suus clericus, petit textus, vt sit domesticus commensalis: commensales verò sunt, teste Rebuffo *regula* 32. *Cancellariæ*, qui sumptibus alicuius in eadem domo degũt: ergo à fortiori cùm petat Tridentinum, vt sit suus familiaris, requiritur, vt in eadem domo degat.

23 Sed dicendum est id non requiri, sed in hoc casu familiarem esse, qui in obsequio Episcopi intra, vel extra domum eius Episcopi expensis alitur. Pro hac parte est Panorm. *c.in literis, de testibus, n.*5. vbi dicit, quòd familiaris est latior vox, quàm domesticus; & *c.cùm dilectus, de cleric.non resident.n.*2. vbi hæc dicit: Existentes in seruitio alicuius dicuntur sui familiares; & Mandosius *regula* 32. *Cancellariæ, q.*10. vbi inquit, familiares, sunt qui alicuius seruitio se deputant ab illius alimentis pendentes. Nec obstat *c.finale, de verb. signif.in* 6. quia quoad illum casum intelligit illud, *per tuos clericos*; secus in hoc casu. Item, quia triennium illud datur à Tridentino, vt Episcopus norit mores familiaris: at optimè cognoscet, quando continuè in suo seruitio assistit, licèt in alia domo habitet. Item, pro hac sententia est Salzedo citatus *in notabili primo*, circa hunc casum, vbi tantùm requirit assistentiam, & quòd talis familiaris nõ sit absens. Idem tenuit quidam Doctor Salmantinus *in annotationibus*, quas publicè legit circa Tridentinum: & etiam tenet. Henriquez *lib.14. de irregul. c.17.n.3. & lib.10.de ordine, c.12.n.1. in commento litera D.*

24 Imò familiares, vel famuli familiarium Episcopi, qui expensis Episcopi aluntur, dicuntur familiares Episcopi, & fruentur priuilegio *d.cap.9.* Trident. Pro hac sententia est Mandosius *regula 3. Cancellariæ, q.*16. vbi dicit familiares familiarium Cardinalium frui priuilegio familiariom Cardinalis, & Salicetus *l.2. C. de Episc.& cler.n.*5. vbi dicit, quòd si Papa reseruauit omnia beneficia suorum familiarium, censetur reseruasse beneficia familiarium illius, qui est familiaris Papæ, quia seruiendo familiari Papæ, dicitur etiam familiaris ipsius Papę: Oldradus *consil.*11. vbi dicit, quòd si de prouentibus Hospitalis non debetur decima, non etiam debebitur de prouentibus Hospitaliorum, qui Hospitalibus deseruiunt, & tenuit quidam Doctor Salmantinus *in annotationibus* super Trid. ita tamen vt omnis fraus cesset, nec ordinum accumulatione plures familiares Episcopus admittat. *fin.de verb.signif.in* 6. Gloss. *c.2.vers.figmẽto, de tempor.ordin.in* 6. & videtur clarè tenere Henriq. *d.n.3.in commento litera T.* vbi dicit non posse famulos familiaris Episcopi, quãdo non Episcopi expẽsis aluntur.

25 Secundò nota circa eundem casum, quòd si Episcopus conferat beneficium in ea diœcesi, potest statim ipsum ordinare familiarem, non expectato triennio. Ratio, quia tunc non ordinat prætextu familiaritatis, sed quia ratione beneficij sortitur domicilium in ea diœcesi. Sicut si daret beneficium cuicunque extraneo, posset illum statim ordinare: quia acquirit ibi domicilium iuxta *c.3.de tempor.ordin.in* 6. Sic Doctor Henriquez à me consultus, quamuis contrarium minus benè teneat Petrus de Ledesm. 1. *tom. summa*, vbi *de sacram. Ordin. c.5.post.9.conclusionem.*

26 Tertiò nota, quòd Episcopus titularis, id est, *de Anillo*, non potest suum familiarem etiam post triennium, & quodcunque aliud tempus ordinare. Sic habetur expressè *sess.14. Trid.c.4.de refor.* Vnde cùm postea *sess.23.c.9.* id concedit generaliter Episcopo ordinario, quia analogum per se sumptum stat pro famosiori signigcato. Item ne detur contradictio. Sic Salaedo *d.c.26.§.tertius casus.* Henriq. *d.n.1. in commento litera D.* & quidam iuniores docti, addit Henriquez, quòd licet Episcopus titularis conferat beneficium familiari, non potest ipsum initiare; quia non habet diœcesim. Vnde in quocunque euentu est necessaria licentia sui ordinarij, vt Episcopus titularis possit illum initiare.

27 Quartò nota, quòd si diœcesanus Episcopus habentem beneficium, vel patrimonium sufficiens, & alias qualitates necessarias, noluerit ad ordines promouere, potest Legatus de latere, Nuncius Apostolicus per appellationem aditus committere vicinori Episcopo, vt si reperit eas necessarias qualitates in eo concurrere, dimissorias literas ei concedat, vt à quocunque Episcopo suæ legationis ordinetur: & ab eodem reuerendas concedente, vel ab alio tunc ordinari poterit. Ratio, quia Legatus à latere in prouincia suæ lagationis omnia potest facere quæ illius prouinciæ Præsul ordinarius, siue Episcopus siue Archiepiscopus, aut Patriarcha de potestate à iure concessa, vel per consuetudinem quæsita, potest: vt latè resoluunt Baptista Caccialupus *de unionibus, art.3.n.6.* Marc. Anton. *lib.2.instit.maiorum, tit.5. de Legatis Apostolicis, n.*83. Sic quidam Salmantinus *in annotationibus super Trident.*

28 Tertia conclusio. Ordinati in Diaconos, vel Subdiaconos à Papa, non possunt sine eius licentia ab alio Episcopo ad superio   rdines promoueri. Sic expressè *c.cùm in distribuen.   de temp.ordin.* & docet Sylu. *Ordo, q.2.versic.Nec dei mo sexto*, & omnes.

29 Nota, quòd aliqui Doctores dicunt idem, quando Papa prouidet alicui in Curia de aliquo beneficio, tunc enim non potest alius Episcopus illum ad ordines promouere. Sic Archid. *c.3.de tempor.ordin.in* 6. & *ibi* Anchar. quod Franc. *ibi n.*4. dicit verum, quando respectu illius beneficij ordinaretur; secus si respectu alterius beneficij, vel causæ ordinaretur: posset enim tunc proprius Episcopus illum ordinare, nisi Papa conferret beneficium patienti defectum in ordinibus, tunc enim illorum collationem videtur de se aduocare. Idem Dominicus *ibi*. Sed meliùs Ioan. Andr. *ibi*, & Rebuff. *praxi benef. tit.*

*tit. de literis dimissoriis, n.*8. dicũt quòd in eo, quod Papa confert alicui beneficium, etiam Episcopatum, nõ reseruat sibi ordines; quia oppositum nullo textu probatur.

30 Quarta conclusio. Non potest Archiepiscopus cõferre ordines suis subditis in diœcesi Episcopi suffraganei absque eius licentia; quia non potest solemniter exercere actus pertinentes ad ordinem Episcopalem intra alienam diœcesim, iuxta glossam insignem *Clem. fin. de priuileg. vers. etiam celebrare.* Sic Couar. *q. pract. c.*9. *n.*2. Nec potest subditus suffraganei dare ordines, vel literas dimissorias ad ordines. Probatur ex *c.*3. *de tempor. ordinat. in* 6. vbi dicitur hoc tantùm posse Episcopum, de cuius diœcesi est ordinandus. Sic Franc. *c.*3. *de temp. ordinat. in* 6. *n.*3. & *ibi* Dominicus, Couar. *eod. c.*9. *n.*2. Glossa communiter recepta, *cap.*1. *vers. agant, de offic. ordin. in* 6. Felinus *cap. pastoralis, de officio ordin.* Rebuffus *praxi benef. tit. de literis dimissoriis, num.*7. Perusio. *cap. nullus, de temper. ordinat. in* 6. Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *cap.* 26. §. *non tamen.*

31 Quinta conclusio. Episcopus electus, & confirmatus à Papa, nondum tamen consecratus, licèt nequeat ordines conferre, at potest concedere literas dimissorias suis subditis. Ratio, quia illud ad ordinis potestatem spectat, quam per consecrationem solam acquirit: hoc verò ad iurisdictionis potestatem, quam per confirmationem Papæ solam acquirit. Sic Salzedo *d. c.* 26. §. *sine licentia.* Rebuffus *d. tit. de literis dimissoriis, n.*6.

32 Imò si Episcopus nominatus à Rege antequam à Papa confirmetur, daret literas dimissorias, vel alia, quæ ad Episcopum pertinent, exerceret, vel si fructus reciperet etiam ex nominantis permissione, quæ non potest iuri Canonico derogare, intrusus est, & iure priuatus, & inhabilis, *cap. auaritia, de elect. in* 6. ideò non valebit postea prouisio Papæ illi facta, nisi faciat mentionem, quòd fructus in vim solius nominationis receperit, & alios actus fecerit. Sic Rebuffus *praxi benefic. tit. de forma dimissor. liter. num.* 3.

33 Sexta conclusio. Episcopus qui renonciauit Episcopatui, si tantùm renunciauit loco, potest conferre omnes ordines de licentia ordinarij ordinandi: si verò renunciauit loco, & dignitati, solos ordines minores potest conferre, & hoc de licentia ordinarij ordinandi. Sic habetur *cap.* 2. *de ordinatis ab Episc. qui Episcopatui renunc.* Sic tenent *l.* 22. *tit.*6. *part.*1. Tabien. *Ordo* 3. *q.*3. Armil. *verb. ordo, num.* 18. Syluest. *Ordo* 3. *q.*5. Panorm. Hostiens. & Anton. *d. cap.*1. *de ordinatis ab Episcop. qui Episcop. renunc.*

34 Nota, quòd in dubio non præsumitur renunciasse dignitati, sed loco tantùm. Sic Greg. Lopez *d. l.* 22. Hostiens. Panorm. & Anton. *eod. cap.*1. & dat rationem Panorm. *ibi n.*8. quia qui renunciat dignitati, videtur id facere propter crimen, *cap. post translationem, de renunciat.* & sic ne præsumatur criminosus: videtur renunciare soli loco, & subdit Panorm. *eod. n.*8. quòd id, quod hic dicitur renunciare dignitati, appellatur *d. cap. post translationem,* renunciare ordini: intelligitur autem per hoc renunciare executioni, & potestati ordines conferendi. Hæc Panorm. *ibi.*

35 Septima conclusio. Episcopus in aliena diœcesi potest de licentia Episcopi illius diœcesis ordinare non tantùm subditos illius Episcopi, sed etiam non subditos habentes literas dimissorias generales à suis Episcopis; quia licèt videatur Trident. *sess.*6. *cap. fin. de reformat.* contrauenire, dum definit non posse Episcopum in aliena diœcesi ordinare, nisi de ordinarij loci expressa licentia, & tunc solos subditos eidem ordinario illius loci: at intelligitur hoc decretum, nisi illi non subditi habeant dimissorias generales à suis ordinariis; tunc enim possent ordinari iuxta declarationem Cardinalium, quam affert Gutierrez *q. canon. n.*26. *c.*28. & patet ex eodem Trident. *sess.*7. *c.*11. *de reform.* vbi concedit habentem dimissorias generales à suis Episcopis posse ordinari ab Episcopo in sua diœcesi residente, vel ab alio pro eo ibi Pontificalia exercente. Idem tenet Nauarr. *lib.*1. *consil. de temper. ordinat. cons.* 20.

36 Octaua conclusio. Quamuis Capitulum Sede vacante poterat dare dimissorias literas ad ordines, attento iure communi antiquo, vt patet ex *cap.*3. *de temper. ordinat. in* 6. hodie tamen per Trident. *sess.*7. *c.*10. *de reform.* id correctum est: *ibi* enim statuitur, vt non possit eas dare infra annum, à die vacationis, ei qui occasione beneficij Ecclesiastici recepti, siue recipiendi arctatus non fuerit ad recipiendum Ordines, & *ibi* statuitur, quòd is, qui vltrà hos duos casus obtinet reuerendas à Capitulo, & illis initiatur, si solis minoribus ordinibus initietur, nullo priuilegio clericali gaudeat: si verò sacris, est ipso iure suspensus ab executione ordinis ad beneplacitum futuri Prælati: & in vtroque caso Capitulum subiacet Ecclesiastico interdicto. Et *sess.*23. *cap.*10. extendit easdem pœnas ad eos, qui impetrant dictas reuerendas non à Capitulo, sed ab aliis in iurisdictione Episcopi loco Capituli Sede vacante, succedentibus: concedentes autem reuerendas sunt ipso iure suspensi per annum ab officio, & beneficio.

37 Hinc fit, quòd hodie in duplici casu potest Capitulum concedere reuerendas Sede vacante. Primus casus est, quando elapsus est annus, ex quo Sedes vacat. Probatur, quia *d. sess.*7. *cap.*10. Trid. tantùm prohibetur Capitulo dare reuerendas infra annum à die vacationis Sedis: ergo lapso anno ius antiquum non mutatur, & ideò in viridi obseruantia: ita manet *l. præcipimus, C. de appellat.* Sic Salzedo *dict. cap.* 26. §. *poterit tamen*; & praxis sic habet. Secundus casus est, quando quis ratione beneficij Ecclesiastici recepti, vel recipiendi arctatus est ad ordinem recipiendum; tunc enim potest Capitulum etiam infra annum reuerendas concedere, vt habetur *dict. cap.* 1. Vnde non sat est quoduis beneficium ad hoc, sed illud, quod arctat, & obligat ad talem ordinem: vt qui recepit curatum, tenetur intra annum sacerdotio initiari, *cap. licèt canon. cap. cum in cunctis, de elect. in* 6. & omnes Canonicatus, & portiones requirunt ordinem sacrum. Trident. *sess.*24. *c.*12. *de reformat.* vel si ex fundatoris dispositione ius habeat quis ad capellaniam, quam nequit obtinere, nisi sit Presbyter, vel ex statuto, vel constitutione particularis Ecclesiæ beneficium illud exigat certum ordinem. Sic Henriquez, & quidam Doctor Salmanticus.

38 Hinc fit, quòd ad titulum recipiendi gradum Licentiati in Theologia, licèt talis gradus necessariò exigat Ordinem sacrum, non potest Capitulum intra annum Sedis vacantis dare reuerendas. Ratio, quia non est beneficium. Sic Henriq. & ille Doctor Salmanticus. An verò possit Capitulum intra annum Sede vacante dare licentiam alicui Episcopo, vt in ea diœcesi ordinet habentes licentiam sui ordinarij, dicam *infrà dub.* 25.

39 Nota tamen, quòd Sede Apostolica vacante tunc sacro Collegio Cardinalium non videtur prohibitum dare reuerendas, quia Trid. *d. sess.*7. *c.*10. non videtur illius vacantis Sedis iurisdictionem limitare. Sic Salzedo *ibi* Maiolus *de irregular. lib.*4. *c.*5. *n.*5.

40 Nona conclusio. Officialis Episcopi, seu vicarius eius Generalis in spiritualibus, quem Hispanè vocamus *el Prouisor* (hæc enim duo nomina, *officialis* & *vicarius*, synonyma sunt, vt latè contra alios probat Bernard. Diaz *pract. crimin. c.*3. *n.*1. *&* 2.) non potest regulariter dare reuerendas ad Ordines, nisi quãdo Episcopus in remotis agit. Sic habetur expressè *c.*3. *de temp. ord. in* 6. & tenent *ibi* Francus & Dominic. Angel. *Ordo* 2. *init.* Rosel. *verb. ordinator, n.*6. Tabien. *Ordo* 3. §. 1. Sylu. *Ordo* 3. *q.*2.

41 Hinc fit in generali commissione facta Vicario Episcopi non claudi potestatem dandi literas dimissorias, sed requiri speciale mandatum, & commissionem. Patet ex *d. c.*3. ibi, *Cum ad hoc se ipsum officium non extendat,* & tenet *ibi* Francus *num.*1.

42 Sed quando dicetur Episcopus esse in remotis, glossa *eo c.3. vers. remotis*, refert aliquos dicere tunc esse, quando est extra prouinciam, aut vltra duas diætas, vel saltem vnam: at ipsa tenet hoc esse arbitrarium iudicis; quam approbant Dominicus, & Francus *ibi*, & referunt Hostiensem, & alios Doctores.

43 De religiosis verò, à quo debeant habere literas dimissorias ad Ordines, est dubium. Quidam enim dicũt, quòd si sunt exempti, non possunt ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi morantur, sine licentia Papæ. Ratio, quia Episcopus tantùm potest ordinare suos subditos: at hi non sunt subditi Episcopo. Sic Paris, & Archid. *d.c.3. de temp. ord. in 6.* & videtur tenere *ibi* Ioan. Andreas.

44 Sit tamen decima conclusio. Religiosi exempti possunt ordinari ab Episcopo, in cuius diœcesi sunt, quia licèt exempti sint: at in iis, quæ eorum fauorem concernunt, possunt se Episcopis subiicere. Sic Rebuffus *praxi benef. tit. de clericis, à quibus, & quomodo creentur, n.22.* Anchar. Hostiens. quos refert, & sequitur Francus *c.3. de temp. ordin. in 6. n.5.* Non debent tamen ordinari sine licentia Prælati Regularis, vt expresè habetur *c. ad aures, de temp. ordinat.* Syluest. *Ordo 3. q.9.* Armil. *verb. Ordo, n.15.* Vnde his Regularibus exemptis literas dimissorias, vt à quocunque Episcopo ordinentur, debent dare Prælati Regulares: licèt Henriquez *lib.10. de ord. c.25.* dicat *n.4.* quòd tantùm ad ordines minores: at ad alios Episcopus, in cuius diœcesi habent domicilium proprium cum consensu Prælati Regularis, excepta Societate Iesu, quæ habet priuilegium: & sic declarasse congregationem Cardinalium. Sed contrarium vbique seruatur. Probatur nostra conclusio, quia hi non subsunt Episcopo, sed Prælati Regulares habent in illos iurisdictionem quasi Episcopalem. Patet etiam ex dicendis *dub. sequenti.* Sic docet praxis omnium Religiosorum, qui à quocunque Episcopo quotidie ordinantur habitis literis dimissoriis suorum Prælatorum Regularium. Et sic tenent Angel. *Ordo 2. initio,* Rosella *verb. ordinator, n.6.* Tabiena *Ordo 3. §.1.* Sylu. *Ordo 3. q.2.* Nau. *lib.1. consil. tit. de tempor. ordinat. cons. 21.* Fauet glossa *cap.3. de temp. ordinat. in 6.* vbi cùm dicat textus non posse Religiosos suis subditis dare reuerẽdas, explicat glossa *verb. subditor,* id est, *laico.* Facit pro hac parte *d.c. ad aures,* vbi præcipitur, ne hi ordinentur sine licentia Prælati Regularis, & Trident. *sess.23. c.10. de reform.* vbi tantùm decernitur non posse Abbates exemptos dare reuerendas iis, qui non sunt Religiosi illis subditi.

45 Vndecima conclusio. Religiosi non exempti debent ordinibus initiari ab Episcopo, in cuius diœcesi commorantur: vel cum literis dimissoriis illius à quocũque Episcopo. Nec possunt Prælati Regulares his Religiosis dare reuerendas. Ratio, quia hic actus est iurisdictionis quasi Episcopalis: at in hos non habent Prælati Regulares hanc iurisdictionẽ, cùm subsint Episcopo, in cuius diœcesi commorantur. Sic etiam habetur expresè *cap.5. de tempor. ordin. in 6.* & tenet *ibi* Francus *num.1. & 2.*

46 De nouitiis verò, an possint ad ordines promoueri, & à quo Episcopo initiari debeant, dixi *lib.6. summa, cap.10. num.18.*

DVBIVM XXI.

An Abbates & alij Prælati, qui non sunt Episcopi, habent tamen iurisdictionem quasi Episcopalem in subditos sæculares, possint illis dare literas dimissorias ad Ordines, vel hoc solùm possint Episcopi.

1 HOc dubium agitandum est primò stando in iure communi antiquo: deinde attento iure nouo Concilij Trident. *sess.23. c.10. de reformat.*

2 Et in primis, quòd etiam attento iure communi antiquo hoc non possunt Abbates, & dicti Prælati, probatur, quia *c.3. de temp. ordin. in 6.* dicitur solùm Episcopum, & non inferiores Prælatos posse has literas dimissorias dare. Vbi glossa *vers. Prælati,* dicit, nec Abbates, nec Archidiaconos hoc posse, & *ibi* Francus *num.1.* dicit idem Mandosius *de signatura gratia, tit. licent. ad Ordines se promoueri faciendi, §. nec quis miretur.* Item, quia appellatione diœcesani non venit ordinarius Episcopo inferior, licèt in loco iurisdictionẽ habeat. Glossa *Clem.1. de vita & honest. cler. vers. diœcesani,* & *ibi* Imola *n.12.* Glossa *Clem.1. de iure patr. vers. diœcesanu,* & *ibi* Imola *n.3.* & *ibi* Cardin. *q.5.* Imola *c. de monachis, de præb.* Cùm ergo hoc sit proprium Episcopi diœcesani, non poterunt Abbates, & reliqui Prælati non Episcopi.

3 Cæterùm tenendum est stando in iure communi antiquo hoc posse Abbates, & Prælatos illos, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, ita vt in illa diœcesi non habeat iurisdictionem Episcopus. Et ratio est, quia huiusmodi Abbates, & Prælati possunt omnia, quæ possunt Episcopi spectantia ad potestatem iurisdictionis, ad quam manifestum est spectare potestatem dandi literas dimissorias ad Ordines. Quod ex sequentibus probatur, quia *Clem.1. de foro comp.* habetur petendam esse licẽtiam à diœcesano, vt expulsus Episcopus à sua diœcesi possit exercere iurisdictionem in alia: & tamen dicit *ibi* glossa *versic. diœcesanu,* non intelligi Vicarium Episcopi, sed nomine diœcesani intelligi Episcopum, vel qui habet iurisdictionem quasi Episcopalem in aliquo loco; ita vt Episcopus non possit eam exercere ibi: nam si Episcopus posset, licèt etiam ipsi possent, debet Episcopus. Idem Imola ibi *n.38.* Idem Card. *ibi §. volumus, q.4. & §. fin. q.2.* & Paulus *ibi.* Secundò probatur idem, quia plures textus determinant Episcopi esse compellere executores negligentes exequi testamentum. Sic habetur *c. si heredes, & c. tua nobis, de testam.* & Trid. *sess.22. c.8. de reform. & cap. Ioannes de testam.* dicitur hoc esse munus diœcesani: & tamen communis sententia tenet nomine Episcopi in hoc decreto intelligi illum, qui habet iurisdictionem quasi Episcopalem, secluso Episcopo, siue is appelletur Abbas, siue Archidiacon. Sic Cou. *c. Ioannes, de testam. n.1.* Ioan. Andr. Panor. Barbatius *ibi,* Felin. *c. cùm olim, n.2. de præscript.* Tertiò probatur, quia *Clem.1. de reb. Eccles. non alien.* dicitur non posse alienari rem Ecclesiasticam sine consensu proprij Prælati; & tamen glossa *ibi, vers. proprij,* & Imola *ibi, n.9.* Paulus *ibi.* Panorm. *c.2. de transact. & c.1. de voto.* Decius *cap. auaritia, de præbend.* Innoc. *c.2. de transact. fine,* dicunt hunc Prælatum esse Episcopum, vel Abbatem habentem Ecclesiam pleno iure subiectam, & iurisdictionem quasi Episcopalem. Et dat rationẽ Imola, quia hi Vices-Episcopi gerũt. Quartò probatur, quia *c. sicut, de excess. Prœl.* dicitur, quòd Episcopus est Ecclesiarũ suę diœcesis vnio: & tamen dicit Pan. *ibi n.3.* quòd Prælati inferiores habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc possunt; quia (inquit) vnire est iurisdictionis Episcopalis, & addit, quòd possint omnia pertinentia ad iurisdictionem Episcopalem: & circa Feder. *cons.24.* Nec obstant glossæ adductę in contrarium, dicentes nomine diœcesani tantùm comprehendi Episcopum, & non alios habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, quia id intelligitur in materia concernente officium, & dignitatẽ Episcopi: secus quando potiùs iurisdictionem, vt benè Felin. *d.c. cùm olim, n.2.* Pan. & Barbat. *d.c. Ioannes,* & *ibi* Cou. *n.1.* Quintò probatur idem, quia iure communi semper fuit necessaria licentia Episcopi ad audiendas confessiones, & nunc clariùs per Trid. *sess.23. c.15. de reform.* id requiritur: at hi Abbates in sua diœcesi dant licẽtiam audiendi confessiones, reseruant casus, vt constat ex praxi: imò non sat est esse, licentiam diœcesani, vt quis audiret cũfessiones subditorum huiusmodi Abbatum, vt tenent Card. & Panorm. quos refert, & sequitur Syluest. *confess. 2. quæst.7.* Præterea probatur nostra sententia, quia iure communi Capitulum Sede vacante, concedit reuerendas, *cap.3. de tempor. ordin. in 6.* quia succedit in iurisdictione

ctione Episcopali: sed in nostro casu est eadem ratio, quia si Abbates habent iurisdictionem Episcopalem: ergo idem est de illis dicendum, quia constitutio extenditur ad casum similem, quando est eadem ratio: nec ista est extensio, vt etiam in pœnalibus tenet glossa, *c. 1. de temp. ordin. in 6. vers. Italia.* Tandem probatur, quia Regulares exempti possunt dare suis subditis Regularibus reuerendas, vt tenet communis, & dixi *dub. praeced.* quia habent in ipsos iurisdictionem quasi Episcopalem. cùm ergo hi possunt hac ratione, poterunt etiam alij habentes eandem iurisdictionem, & sicut illi, ita & hi comprehenduntur nomine Episcopi. Et Panorm. *c. quaesitum, de rerum permut. n. 4.* dicit esse reseruatum Episcopis interponere authoritatem permutationi beneficiorum; & tamen id dicit posse huiusmodi Abbates, *c. ad Abbates, ad finem, de priuil. in 6.* dicitur hos habere iurisdictionē quasi Episcopalem. Pro hac sententia est Innoc. *tit. de clericis peregrin. in rubr. n. 3.* vbi hæc dicit, Abbates exēpti possunt dare reuerēdas, quando ita sunt exempti, vt Episcopus non habeat iurisdictionem quoad suos clericos. Idem Mandosius *regula 24. Cancellariæ, n. 8.* Ioan. Andr. *c. 3. de temp. ordin. in 6.* & *ibi* Francus *n. 5.* & Nauar. *lib. 4. cons. tit. 1. de sponsal. consil. 5.* vbi dicit posse Abbates omnia iurisdictionis, quæ potest Episcopus, in nouis est. *lib. 5. consil. tit. de priuileg. consil. 23.*

4 Ex dictis patet solutio adducta in contrarium.

5 Maius autem dubium est, an post Trid. hoc idem liceat Abbatibus, & alijs Prælatis dictis. Videtur enim id non licere iam per Trid. *sess. 23. c. 10. de reform.* vbi sic dicitur, *Abbatibus, & alijs exemptis non liceat intra fines alicuius diœcesis consistentibus, etiamsi nullius diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuique qui Regularis sibi subditus non sit, Tonsuram, vel minores ordines conferre, vel literas dimissorias, vt ab alijs ordinentur, clericis sæcularibus conferre. sed hæc omnia spectent ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existunt, non obstante quouis priuilegio, vel consuetudine immemoriali.* Et sic Salzedo *pract. crim.* Bernard. Diaz *c. 6. vers. sine licentia.* dicit post Trident. non licere iam Abbatibus dare reuerendas: & Bart. à Ledesma summa Sacramentor. *mater. de ordine, dub. 11. fol. 164.* dicit per hoc decretum tolli facultatem, quam habent hi Abbates conferendi tonsuram, & ordines minores: & sic idem debet dicere de facultate conferendi reuerendas, quia eodem tenore verborum dicit vtrumque Trident. & tenet expressè Nauar. *lib. 1. consil. de temper. ordinat. cons. 22.* Viualdus *appendice ad candelabrum sacramentorum, c. 8. n. 13.* Henriq. *lib. 14. de irregul. c. 18. n. 2. in commento, litera P, fine.* Manuel 2. *tomo summa c. 10. §. 6. conclus. 6.* & huius sententiæ sunt multi Episcopi, qui nullo modo admittunt literas dimissorias horum Abbatum.

6 Cæterùm probabilius esse credo posse post Tridentinum. Ratio, quia licet Tridentinum id non concedat Abbatibus, imò dicit, *Non liceat Abbatibus,* &c. & est opus videre clausulam derogatoriam, quam ponit, & iuxta illam regulandum est decretum: si enim non habeat clausulam derogantem, est signum, quòd Conciliū id non concedit, at si aliunde est concessum, id non derogat. Quod probatur ex doctrina Antonij à Corduba super priuilegia mendicātium, *verb. dispensatio. fine,* vbi refert Doctorem Ortiz, dicitque cum illo, quòd omnes exceptiones, & limitationes, quas Pontifices faciunt in suis decretis, & constitutionibus, tantùm limitant ipsas concessiones, in quibus ponuntur tales limitationes, si non sit clausula derogatoria v.g. Martinus V. concessit fratribus S. Benedicti posse dispensare in omni irregularitate; etiam ex homicidio voluntario occulto, cum suis Monachis, qua gratia per communicationem gaudent omnes Mendicantes: postea Sixtus IV. concessit posse dispensare in homicidio casuali, cū exceptione expressa homicidij voluntarij. Quærit ibi Corduba an possint virtute prioris concessionis dispensare cum suis Monachis in irregularitate homicidij voluntarij occulti. Et respondet posse, quia (inquit) exceptiones Sixti IV. tantum intelliguntur limitare illam concessionem, in qua ponuntur, quod perinde est, ac si diceret, per hoc priuilegium non tibi concedo hanc facultatem, non tamen aufero, si alias illam habes: & non intelliguntur limitare alias concessiones à se, vel à suis prædecessoribus concessas. Et sic iuxta hæc attendenda est clausula derogatoria Concilij, & secundùm illam iudicandum: at per illam Concilium non derogat iuri communi, quo poterant hi Prælati dare literas dimissorias, sed tantùm priuilegijs, & consuetudinibus: ergo tātùm intelligitur de Abbatibus, & alijs Prælatis, quibus competebat ex iure communi, sed ex vsu, vel priuilegio dare reuerēdas: illis autem, de quibus probaui, quòd id habent ex iure communi, nil derogat. Probatur minor, quia tantùm derogat consuetudinibus, & priuilegijs: at in generali derogatione priuilegiorum non comprehenditur insertum in corpore iuris communis, vt benè docent Greg. Lop. *l. 2. tit. 18. p. 3. vers. A. partadamente.* Glossa *l. heres absens, ff. de iudic. & Auth. qua in prouincia, C. vbi de crimin. agi oport. vers. illic, in fine,* & *ibi* Bart. & Bald. Felin. *c. 1. de rescrip. n. 11.* Perez *lib. 4. ord. tit. 4. l. 22. fol. 737.* Mooach. *de præsumpt. lib. 6. præsumpt. 40. num. 25.* Et ratio est, quia priuilegium est, quod est in priuato concessum; quare si insertum est in corpore iuris, non dicetur propriè priuilegium, *c. priuilegia, dist. 3.* quod est D. Isidori, *& l. 1. ff. de const. Princip. & l. 2. tit. 18. p. 3.* & *ibi* Greg. Lop. *vers. A partadamente.* Secundò Probatur eadem minor, quia quando idem Trid. voluit derogare iuri communi, id expressit *sess. 7. c. 10. de reform.* Sic enim dicit, *Non posse Capitulum Sede vacante dare reuerendas tam ex iuris cōmunis dispensatione quam cuiusuis priuilegij, vel consuetudinis vigore.* Vbi ergo tantùm derogat priuilegia, vel consuetudines, non videtur abrogare ius commune. Tertiò probatur eadem minor, quia Trid *sess. 23. c. 15. de reform.* statuit, vt nullus Regularis audiat confessiones, nisi approbatus ab ordinario, non obstante quauis consuetudine, vel priuilegio, & Nau. summa Lat. noua *c. 27. n. 264. & sequent.* dicit non abrogare per hoc priuilegium, quod habetur in iure communi, scilicet *Clement. dudum, de sepult.* quòd Episcopo sine iusta causa non admittere censeantur approbati: ergo similiter in nostro casu, cùm tantùm Tridentinum derogat priuilegia, & consuetudines, non censetur ius commune derogare. Nec Salzedo oppositum dicit; tantùm enim dicit post Trid. non licere Abbatibus prætextu priuilegij, vel consuetudinis dare reuerendas, quod nos fatemur. Vnde concludo decretum Concilij Trid. loqui solùm de Abbatibus & Prælatis non habentibus plenam iurisdictionem Episcopalem, quibus competit ex iure communi dare reuerendas: sed de quibusdam, qui absque hac plena iurisdictione, non ex vi iuris communis, sed ratione alicuius peculiaris priuilegij, vel præscriptionis reuerendas concedebant. Et ita hodie post Trident. plures Abbates, & Abbas de Alcala la Real, & alij illas conferunt non obstante dicto decreto, & multi Episcopi illas admittunt. Et sic quod post Tridentinum possint prædicti Abbates reuerendas concedere, tenet Aragon. 2. 2. *q. 88. art. 12. fol. 1042. vers. quarta concl.* vbi id posse supponit, & Henriq. *lib. 10. de sacram. Ordinis, c. 23. n. 3. in commento litera H.* videtur censere esse probabile, dicit enim esse litem sub iudice, an possint.

DVBIVM XXII.

Quis sit proprius Episcopus alicuius ad hunc effectum vt possit illum licitè ad ordines promouere, & illi conferre literas dimissorias, vt ab alio ordinetur.

1 Sit conclusio. Episcopus proprius ad hunc effectum dicitur Episcopus illius diœcesis, de qua

promouendus est oriundus, seu in qua beneficium Ecclesiasticum obtinet, seu in qua habet domicilium, licèt alibi natus fuerit. Hæc habetur expressè *c. 3. de tempor. ordinat. in 6.* his enim tribus modis potest domicilium acquiri. Qualis autem habitatio requiratur ad domicilium acquirendum, & an domicilium originis amittatur per mutationem habitationis, dixi latè *lib. 3. de matrim. disput. 23.* Quare hîc solum superest dicendum de domicilio ratione beneficij.

DVBIVM XXIII.

Qualiter ratione beneficij Ecclesiastici contrahatur domicilium.

1 GLossa *c. quia in tantùm, de præbend. vers. plures,* absolutè dicit habentem alicubi beneficium, habere ibi domicilium. Alia verò glossa *c. dilectus 2. de rescriptis, vers. domicilium,* absolutè dicit ratione beneficij non contrahi domicilium. Sit tamen

2 Prima conclusio. Clericus sæcularis non habet domicilium in loco, vbi habet beneficium, si id residẽtiam non postulet, nisi ibi habitationem habeat. Ratio, quia habitatio, vel habitandi necessitas iure inducta constituit domicilium: at hic nec habitat, nec iure constringitur habitare; ergo. Sic Angel. *verb. ciuis, principio.* Syl. *verb. ciuitas, quæst. 4.* Felinus *cap. dilectus 2. de rescript. num. 1.* vbi Butrius, Imola, & communis. Bernard. Diaz. *pract. cap. 10.* Innoc. & Panorm. *c. ex ore, de priuil.* Rota *tit. de appellat. decisione 19. in nouis.* Francus & Dominicus *c. 3. de tempor. ordin. in 6.* & patet ex *illo c. 3.* quia ibi ponuntur vt diuersa, posse ordinari ratione beneficij, & ratione domicilij: ergo non semper ratione beneficij acquiritur domicilium. Idem tenent Doctores citandi pro *sequenti conclusione.*

3 Secunda conclusio. Si beneficium id requirat residentiam, sortitur clericus ratione illius domicilium. Ratio, quia residentia, seu residendi necessitas est, quæ facit sortiri domicilium, vt notat Innocent. *d. c. ex ore.* Sic Felinus *suprà n. 2.* Innocent. Panorm. & Butrius *d. c. dilectus.* Armil. *verb. domicilium, n. 1.* Angel. *ibi, & verb. ciuis, in principio.* Sylu. *verb. ciuitas, q. 4.* Ioan. Andr. *cap. statutum. §. cùm autem, de rescript. in 6.* Archid. *3. q. 6. in summa, & c. si clericus 11. q. 1.* Baldus *l. omnes in principio, C. de Episc. & cler.* Bernard. Diaz *d. c. 10.* Turrecrem. *c. extra prouincias 3. q. 6. n. 2.* & communis.

4 Primò nota conclusionem esse veram, licèt clericus absit à beneficio; quia vt dixi, residendi necessitas, licèt non resideat, facit sortiri domicilium. Sic Bernard. Diaz *dict. c. 10.* Felin. *suprà n. 4.* Panorm. & Butrius *cap. postulasti, de foro compet. n. 4.*

5 Secundò nota, quòd hoc limitant, nisi vltra decennium alibi habitaret, quàm in loco beneficij requirentis residentiam: tunc enim non dicetur habere domicilium in loco beneficij. Sic Panorm. *ibi.* Alex. de Imola *l. lex Cornelia, §. si quis, ff. de iniur.* Felin. *suprà n. 5.* vbi addit hoc saltem esse verum in iis, quibus esset vtile ipsi non residenti habere ibi domicilium: at verò quatenus esset damnosum, fortè diceretur ibi habere domicilium in odium ipsius, nec ex delicto commodum assequatur: sed hoc (inquit) non assero, quia nullus id dicit, & Panorm. sentit contrarium.

6 Tertiò nota, quòd licèt de iure omne beneficium patet residentiam, at ex generali consuetudine beneficia simplicia eam non exigunt (excipe canonicatus, & portiones (vt tradit Felin. *d. c. dilectus, el 2. n. 1.* Rebuff. *praxi benefic. tit. de dispensat. de non residendo, n. 8.* vnde in præsenti tantùm illa, quæ ex consuetudine requirunt residentiam, dicuntur illam requirere. Sic Felin. cum aliis, *eod. n. 1.* & Doctor Henriquez.

7 Quartò nota, quòd licèt ad sortiendum domicilium ratione beneficij requiratur, vt id residentiam exigat, verùm vt ratione beneficij quis ad Ordines promoueri possit ab Episcopo loci beneficij, licèt oriundus sit ex alia diœcesi, sat est beneficium quoduis Ecclesiasticum, licèt residentiam non exigat. Patet, quia *c. 3. de tempor. ordinat. in 6.* dicitur proprius Episcopus ad effectum promouendi ad Ordines Episcopus, in cuius diœcesi promouendus habet domicilium, vel beneficium: ergo cùm ponantur vt diuersa, non requiritur vt beneficium tale sit, vt ratione illius contrahatur domicilium. Item, quia *d. c. 3.* absolutè loquitur de beneficio. Sic Francus, Ioan. Andr. & Domin. *eod. cap. 3.* & sat est beneficium quantumuis tenue. Henriquez *lib. 6. de pœnit. c. 10. n. 3. in commento litera O.*

8 Quintò nota quòd hoc beneficium, vt ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo beneficij, cùm tamen ipse sit alienæ diœcesis, oportet vt sit perpetuum. Vnde non sat est beneficium in commendam, quia temporale; sed requiritur in titulum. Sic Francus, Domin. & Ioan. Andr. *eod. c. 3.* & *ibi* Anchar. Rebuff. *praxi benefic. tit. de cleric. à quibus, & quomodo creentur, n. 21. & 20.* vbi *n. 21.* exemplificat, quando commenda esset per sex menses: si enim esset perpetua, cùm sit titulus beneficij perpetuus, videtur sat esse. Et quòd sit titulus, probat optimè Nau. *lib. 1. consil. tit. 18. de filiis presbyt. consil. 4.* alios referens.

9 Hinc infertur Collegiales, qui sunt in Collegio ad tempus, non posse promoueri ad Ordines in diœcesi Collegij, si ex alia sint; quia hoc non est perpetuum. Sic Rebuff. *eod. n. 20.*

10 Secundò infertur, quòd si quis habeat fructus præbendæ ad docendum pueros, non potest ratione huius beneficij ordinari in ea diœcesi. Ratio, quia est temporale. Sic contra Francum *eod. c. 3.* tenent Anchar. Ioan. Andr. & Domin. *ibi* & Archidiac. *ibi.* Rebuff. *eod. n. 20.*

11 Excipe tamen Religiosos habentes beneficia manualia. *Clement. vnica, de supplen. neglig. prælat.* possunt enim promoueri; quia hæc pro perpetuis habentur quoad hoc. Rebuff. *eod. n. 21.*

12 Sextò nota, quòd si beneficium est in vna diœcesi, subiectum tamen Episcopo alterius diœcesis, adhuc potest promoueri ad ordines beneficiarius ab Episcopo, in cuius diœcesi est beneficium. Sic Ioan. Andr. *c. 3. de tempor. ordinat. in 6.* sed hoc est intelligendum, vt docent Imola, & Domin. *eod. c. 3.* quando tale beneficium esset subiectum alteri quoad institutionem, vel præsentationem tantùm: secus quoad iura Episcopalia, quia tunc ille solus, cui esset subiectum, posset promouere.

13 Septimò nota, non sat esse beneficium proximè habendum, vt ratione illius possit quis ordinari ab Episcopo, de cuius diœcesi non est, v. g. quidam, qui est de diœcesi Cordubensi, non est prima tonsura initiatus, præsentatur à patrono ad Capellaniam quandam Granatæ existentem, & ad eam obtinendam vult prima tonsura initiari ab Archiepiscopo Granatensi: nullatenus posse assero; quia cùm ratione beneficij fiat incola, non est talis, dum beneficium non habet. Sic quidam iurisperitus admodum doctus à me consultus.

14 Octauò nota aliquos dicere, quòd sicut Episcopus beneficij potest ordinare beneficiarium suæ diœcesis, sic potest ordinare eius socium, dum manet socius: nam priuilegium personale respicit familiam, *c. licet, de priuileg. in 6. Auth. habita, C. ne filius pro patre.* Sic Ioan. Andr. *in mercuriali, c. cui licet, de reg. iuris in 6. vers. secundo inducitur.* Sed meritò hoc reprobat Rebuffus *praxi benefic. tit. de forma dimissoriar. n. 3. & 33.*

15 Nonò nota domicilium comparatum ex beneficio finiri beneficio dimisso. Sic Felin. *c. dilectus, el 2. de rescript. n. 2.* Angel. *consil. 23. fine.* Nauar. alios referens *cap. non dicatis 12. q. 1. n. 34.*

16 Ex dictis infertur, quòd si impetrans narret se clericum talis diœcesis, & in illa habeat solum beneficium requirens residentiam, sat est, licet alibi sit oriundus; quia ratione beneficij dicitur de illa diœcesi. Sic

Felinus

Felinus *dict. c. dilectus, n. 2.* Rota *tit. de rescript. decisione 70. in antiquis*, facit ad hoc Dominicus *c. 3. de tempor. ordin. in 6.* asserens appellatione ciuium comprehendi, qui sunt de ciuitate altero ex tribus modis, scilicet ratione originis, beneficij, vel domicilij.

17 Tertia conclusio. Habens plura beneficia requirentia residentiam, dicitur habere plura domicilia. Sic glossa *c. quia in tantum, de praebendis, vers. plures, & cap. primatus, 71. dist. vers. à Collega.* Hoc tamen intelligendum venit, modò vtrique beneficio deseruiat, nunc vni, nunc alteri, ita vt æquè, vel quasi æquè in vtroque resideat. Ratio, quia sola residentia, seu residendi necessitas facit sortiri domicilium: at habens Vicarium in altero beneficio, videtur super residentia dispensatus. Sic Bernard. Diaz *d. c. 10.* Felin. *d. c. dilectus, n. 3.* Panorm. *d. c. postulasti, n. 4. & ibi* Marianus, & Ioan. Andr. Syluest. *verb. ciuitas, q. 4.*

18 Quarta conclusio. Licèt clericus dicatur habere domicilium in loco beneficij requirentis residentiam; at non ob id desinit etiam illud habere in alijs locis, in quibus de iure debebat. Sic Felinus *dict. c. dilectus, n. 5.* Turrecrem. *suprà.* Panorm. *dict. c. postulasti, n. 4.* Ioannes Andr. *dict. c. ex ore.*

19 Vltima conclusio. Solus diœcesanus loci, in quo situm est beneficium, dicitur iudex competens, quando agitur de materia concernente illud beneficium, licèt non petat residentiam, & licèt clericos alibi habeat domicilium. Ratio, quia illud beneficium cùm sit in Episcopi illius iurisdictione, illi tantùm subiectum est. Sic Felin. *eod. c. dilect. n. 9.* multos referens, & latè probans.

DVBIVM XXIV.

Quis sit Episcopus proprius, vt possit ad Ordines promouere professum eiectum à Religione, & an talis possit ad Ordines promoueri.

1 Dico primò, quòd talis potest ad Ordines promoueri, si delicta, ob quæ eiectus est, non inducebant irregularitatem, vel aliam inhabilitatem; quia non est textus id prohibens. Sic Nau. *lib. 1. consil. tit. 14. de ætate, & qualit. ordin. consil. 9. in 2. editione lib. 3. de irregular. consil. 84.*

2 Secundò dico, quòd ab Episcopo originis est ordinandus, si habet patrimonium sufficiens, & scientiam, & alias qualitates requisitas; quia hoc domicilium semper retinetur. Sic Nauar. *ibi.*

3 Tertiò, dico, quòd si eiectus erat irregularis, nec ab ea est absolutus per priuilegia Religionis antequam eiiceretur, videndum est an illa irregularitas sit ex iis, quæ sont Papæ reseruatæ: & tunc ab eo debet dispensari, vel ex iis, in quibus potest Episcopus, & tunc Episcopus dispensabit. Nauar. *ibi.*

DVBIVM XXV.

An si dedit Papa alicui facultatem, vt ordinaretur extra tempora à suo Ordinario, tantùm an possit ordinari ab alio Episcopo cum literis dimissorijs sui Ordinarij.

1 Videtur enim non posse; quia à propria verborum significatione non est discendum regulariter, *c. ad audientiam, de decim. l. non aliter, ff. de legat. 3.* At hæc concessio est limitata, vt tantùm ab Ordinario; ergo.

2 Cæterùm dicendum est posse. Primò, quia dictio *tantùm*, quæ taxatiua est non excludit similia, in quibus est eadem ratio, vt est casus *in l. finali, C. de reuoc. donat.* vbi est casus tantùm posse reuocari donationem, ex causis ibi positis: & tamen glossa addit alium ex similitudine rationis: & *auth. cum de appellat. cognosc. §. aliud quoque*, habetur ob solas quatuordecim causas posse filium exhæredari à patre; & tamen cómunis sententia ait ob causas æquè graues posse, at perinde est ordinari ab Ordinario, vel ab alio de eius licentia, ergo. Secundò, quia causa, ob quam Papa limitauit suam gratiam, fuit, ne ordinatio præiudicaret suo proprio Episcopo, sed seruaretur decretum Con. Trid. At cùm ex licentia proprij Episc. ab alio ordinatur, non præiudicatur illi, nec Trid. siquidem illud permittit, ergo. Sic Nau. *lib. 1. consil. 11. de temp. ordin. consil. 33. in 1. editione, & in consil. 25.*

DVBIVM XXVI.

An Capitulum sede vacante ante annum elapsum possit licentiam concedere alicui Episcopo, vt in ea diœcesi Ordines promoueat alienos habentes dimissorias proprij Episcopi, aut sui Prælati regularis, vel personas eiusdem diœcesis habentes dimissorias Episcopi mortui, vel Nuncij Apostolici, vt à quocunq; Antistite ordinentur.

1 Ratio dubitandi est, quia Trid. *sess. 7. de reformat. c. 10.* ita ait: *Non licet Capitulis Ecclesiarum Sede vacante infra annum à die vacationis ordinandi licentiã, aut literas dimissorias, seu reuerendas alicui, qui beneficij Ecclesiastici recepti, seu recipiendi occasione, arctatus non fuerit, concedere.* Quibus verbis corrigit facultatem, quã ad hoc habebat Capitulum Sede vacãte, *c. cùm nullus, §. Episcopo, de tempor. ordin. in 6. & sess. 6. de reform. c. 5.* sic ait: *Nulli Episc. liceat cuiusuis priuilegij prætextu in alterius diœcesi Põtificalia exercere, nisi de Ordinarij loci expressa licẽtia, & in personas eidẽ ordinario subiectas tãtum.*

2 His tamen non obstantibus, respondetur posse. Nec obstat prior Tridentini locus: nam illud verb. *ordinandi licentiam*, capitur passiuè, atque idem est, quod *reuerendas*; & Concilium posuit ordinandi licentiam, & literas dimissorias ad maiorem claritatem. Et constat quòd passiuè accipiatur propter dictionem *datiui*, quam statim subiungit, scilicet *alicui, &c.* Dari autem hanc licentiam Episcopo ad Ordines celebrandos, non est licentiam conferre, vt aliquis ordinetur; quia iam supponitur, quòd ordinandus debeat licentiam afferre, aut illam habere ab Episcopo iam mortuo, vel Nuncio Apostolico. Nec obstat posterior locus; quia si intelligatur, vt sonat, damnaremus, vt illicitam praxim, vel consuetudinem vbique seruatam, videlicet quòd Episcopus in aliena diœcesi de licentia Episcopi diœcesani ordinat omnes illius diœcesis, quibus proprius Episcopus dat licentiam & insuper quoscunque alios, quia à propriis Episcopis literas dimissorias habent: & ita necessariò cogimur asserere quòd illa verba, *& in personas eidem ordinario subiectas tantùm*, debeant intelligi virtute illius licentiæ datæ à Capitulo Sede vacante; ad celebrandos Ordines: secùs si ordinandi à suo Ordinario licentiam habeant, vt docet Nau. *lib. 1. consil. de tempor. ordin. in priori editione, consil. 20. in posteriori consil. 41.* vnde ex Trid. non potest colligi specialis prohibitio facta Capitulo Sede vacante potius, quàm ipsi Episcopo. Atque ita procedit regula generalis, quòd Capitulum Sede vacante succedit in omnem iurisdictionem iure ordinario id est, non ex speciali delegatione cõpetentem Episcopo, præter aliquos casus circa beneficiorum collationẽ, ex quibus non est iste, de quo agimus. Et ab hac regula iuris communis non est recedendum: illa est corrigenda sine textu expresso, qui hunc casum excipiat: & hic textus Concilij non est expressus, sed valdè dubius.

3 Quod tamen huic resolutioni obstare videtur, est doctrina Nauarri *lib. 1. cons. tit. de tempor. ordinat. in 1. editione, consil. 18. in 2. consil. 27.* vbi ait, quòd habens reuerendas à Nũcio Apostolico, vt ordinetur à quocunque Antistite, dummodo habeat literas sui Ordinarij testimoniales idoneitatis petitas in Trid. *sess. 24. cap. 8. de reformat.* non potest Capitulum Sede vacante has literas illi conferre intra annum; quia quoad ea, quæ ad ordinum promotionem spectant, non reputatur Ordinarius eo tempore: quod idem sequitur Manuel. 1. *tomo summæ, cap. 14. numero 6.* Hanc tamen doctrinam

veram non reputo. Primò, quia nomine Ordinarij, vbi non est specialis prohibitio, comprehenditur etiam Capitulum Sede vacante, vt de se constat, siquidem habet eandem iurisdictionem ordinariam Episcopi: & in hoc casu non est specialis prohibitio; quia Trident. *sess.7. cap.10. de reformat.* solùm prohibuit reuerendas conferre: quòd cùm sit correctorium iuris communis, non debet extendi ad literas, quæ non sunt verè tales, præsertim quia idem Nauar. & Manuel fatentur *ibi* has literas testimoniales non esse reuerendas, & ideò, qui illas conferunt, non incurrere pœnas illius decreti: nam si in illo prohiberentur, qui illas darent, incurrerent prædictas pœnas. Secundò, quia dato, quòd id esset verum, est valdè diuersus ille casus ab isto, de quo agitur; quia illud testimonium accidit magis, éstque similius reuerẽdis. Vnde Quaranta in summa vulgari, *v. Sede vacante, pag.*140, interrogans an Capitulum Sede vacante possit concedere licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in Ecclesia vacante, respondet posse, præterquam ad ordinandos subditos, id est, eos, qui sunt sub iurisdictione ipsius Capituli, Sede vacante infra annum, per decretum Tridentini *sess.*1. *c.*10. & extat declaratio Cardinalium, quæ sic habet: Capitulum Sede vacante potest concedere licentiam extero Episcopo exercendi Pontificalia in Ecclesia, & Ordines conferendi tam clericis illius diœcesis, quam exteris habẽtibus dimissorias suorum Episcoporum, intacta formà tamẽ huius decreti.

4 An verò si Episcopus promouet ad Ordines irregularem, vel suspensum, &c. cum quo poterat dispensare, sciebatque Episcopus impedimentum, censeatur cum eo dispensare, & ille sit ritè ordinatus, dixi latè *lib.*8. *de matrimon. disp.*4. *à n.* 15.

DVBIVM XXVII.

An cùm proprius Episcopus dat literas dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocunque Episcopo, videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in quacunque irregularitate, quonis alio impedimento ad Ordines, in quo posset proprius Episcopus dispensare.

1 Aliqui affirmant, quia concesso aliquo videntur concessum id, sine quo illud consistere nequit, *l.*2. *de iurisdict. omnium iudic.* Sic Syluest. *verb. irregularitas, q.*9. Angel. *ibi n.*34. *ibi* Armil. *n.*71.

2 Cæterùm oppositum dicendum est, primò, quia priuilegium non extenditur vltra casum expressum *c. porrò, de priuileg. & c. priuilegia, dist.*3. At literæ dimissoriæ sunt priuilegium ordinandi non subditum: ergo non extenduntur ad potestatem efficiendi habilem eundem ad Ordines. Secundò, quia à separatis non fit illatio, *c. ad audientiam, de decimis, l. Papinianus, ff. de minor.* at potestas ordinandi, & potestas dispensandi, seu habilitandi ad Ordines, sunt diuersa & separata; ergo. Tertiò, quia illa regula, *Concesso aliquo.* &c. tunc habet locum, quando concessum habet necessariò annexum alterum, ita vt sine illo non possit consistere: at potestas ordinandi potest consistere sine potestate dispensandi, & habilitandi ad Ordines: ergo. Sic tenet Nauarr. *lib.*1. *consil. tit.*11. *de tempor. ordinat. consil.*27.

3 Hinc infertur primò, quòd licèt Episcopus possit ordinare familiarem suum triennalem, iuxta Trident. *sess.*23. *c.*9. *de reformat.* at non potest cum eo dispensare, si est inhabilis ad Ordines, nec in interstitiis. Patet ex rationibus positis. Item, quia potestas hæc ordinandi est exorbitans à iure communi: ergo non est extenda, *c. qui à iure, de regul. iur. in* 6. At constat potestatem ordinandi, & dandi dimissorias differre à potestate dispensandi in interstitiis, vel alio impedimento; ergo. Item, quia non facit talem familiarem subditum Episcopo simpliciter. Trident. *d. c.*9. sed tantùm quoad Ordines. Sic Nauarr. *eod. tit.*11. *consilio* 26. & 27.

4 Secundò infertur, quòd Episcopus dans dimissorias alicui, vt ordinetur ab alio Episcopo, debet dispensare in interstitiis, vel expressè committere Episcopo ordinaturo, vt dispenset; aliàs non potest ordinaturus dispensare, vt patet ex rationibus dictis. Sic Nau. *eodem tit.* 11. *consil.*47.

DVBIVM XXVIII.

An initiatus prima tonsura, vel quatuor minoribus ordinibus ab alieno Episcopo, absque licentia proprij gaudeat priuilegiis clericalibus, sitque capax beneficij, vel tonsura, & in nullo prosit, & an possit proprius Episcopus ratam habere hanc ordinationem.

1 Nota primò, quòd ea, quæ dicimus *in hoc dubio*, sunt stando in iure communi; nam postea dicemus de motu proprio Sixti V. contra malè promotos, & malè promouentes edito.

2 Secundò nota, quod non agimus de suscipiente Ordines sacros ab alio Episcopo sine licentia proprij, quia hunc esse suspensum constat per Extrauag. Pij II. sed de suscipiente primam tonsuram, vel quatuor Ordines minores: de qua re egi *suprà dub.*20. post notabile quintum *ad* 1. *conclusionem.*

Duplex ergo est sententia.

3 Prima dicit huic nihil prodesse tonsuram, nec gaudere eius priuilegiis, & sic incapacem esse beneficij, nec posse hanc ordinationem habere ratam à proprio Episcopo: non enim potest habere ratum, quòd non proprio, sed alieno nomine factum est. Pro hac sententia, quæ est satis probabilis, retuli *d. dub.*20. multos Doctores.

4 Secunda sententia, quæ est etiam satis probabilis, imò & probabiliorem eam credo, consistit in sequentibus dictis.

5 Primò dico quòd hic propriè non est suspensus, & sic licèt vtatur Ordine ante absolutionem, non est irregularis, sed tantùm est suspensus ad hunc sensum, quòd non licet ei vti eo Ordine, sed peccabit vtendo eo, donec illum ordinem ratificet superior, qui potest ratificare: sicut qui recipit Ordines ante legitimam ætatem, non est iure communi propriè suspensus, ita vt celebrans esset irregularis; sed ad hunc sensum quòd non recipit executionem: non enim potest absque mortali vti eo Ordine, donec habeat ætatem completam: vt benè docet Armil. *verb. Ætas, num.*1. & sic omnes textus *dict. dub.*20. allegati, qui docent hanc ordinationem esse irritam quoad exequutionem, intelligendi sunt, ad hunc sensum, quòd non liceat eo Ordine vti ante dictam ratificationem. Sic Nau. *lib.*1. *consil. tit.*11. *de tempor. ordin. consil.*19. & 31. glossa *c. eos de tempor. ordinat. in* 6. *verf. statuunt.*

6 Secundò dico valere collationem beneficij huic factam etiam ante ratificationem Ordinis sic recepti à potente ratificare. Ratio, quia hic non est propriè suspensus, & sic nullo iure cauetur quod collatio sit nulla, sicut iure communi valebat collatio beneficij facta ordinato ante legitimam ætatem quamuis eo Ordine vti non posset, donec ætatem requisitam adeptus esset. Sic Nauar. *ibid. consil.*18, 23. & 32. Guido Papæ *decis.*449. *incipiente, laicus.*

7 Nota, quòd Nauar. *ibi consil.*18. dicit quòd debet quærere hanc ratificationem, licèt bona fide fuerit ordinatus, quia hoc non est per modum pœnæ, sicut in eo, qui ante legitimam ætatem bona fide ordinatur, est necessarium expectare debitam ætatem ad Ordinis executionem.

8 Tertiò dico, quòd talis ordinatio facta ab alieno Episcopo, est satis probabile, quod potest approbari à proprio Episcopo, vt optimè probat *c. Lugdunensis, 9. q.*2. & *cap. Salonitana, dist.*63. Nec obstat quod nullus potest habere ratum, quod alieno nomine est factum, quia non ranhcat Ordinem malè assumptum ab alieno Episcopo ca ratificatione, quia quis potest habere ratum nomine

ne suo gestum, non autem gestum nomine alieno, sed ea approbatione, qua quis potest approbare factum ab alio in totum suam, & qua auctoritate iuris potest absoluere ab aliqua censura, vel pœna, quam alius incurrit. Et de hac approbatione loquitur d. cap. Lugdunensis, sic tenent Nauar. eod. tit. §. 1. conf. 23. 24. 29. 32 & 42. glossa cap. illud, dist. 71. fine, & ibi Hugo & Turrecr. ibi glossa cap. 1. 3. qu. 2. vers. rata, & dict. cap. Lugdunensis, vers. poterit. & ibi Turrecrem. vbi refert Laurentium, Archid. Ioan. Andr. pro hac sententia. Idem Sotus 4. dist. 25. q. 1. art. 3. vers. tertiò post, Metina C. de confess. q. de multiplici licentia aliene fatendi, vers. & quid de Ordinis sacramento, Gabr. 4. dist. 17. q. 2. art. 3. dub. 2. ad finem. Anton. Cucus lib. 1. instit. maior. tit. 6. n. 146. Manuel 2. tomo summa, c. 84. n. 3. quia est quædam suspensio non reseruata.

9 Hinc infert Nauarr. ibi conf. 24. quòd habita hac ratificatione à proprio Episcopo, manet habilis quoad alios Ordines, & beneficia.

10 Quartò dico, quòd si Episcopus excommunicet eos, qui accedunt sine debita licentia, &c. tunc talis ordinatus minoribus incurrit irregularitatem, sicut quicunque excommunicatus recipit Ordines, eam incurrit per c. 1. de cleric. excomm. minist. & c. si quis Episcopus, 11. q. 3. Sic Nauarr. ibi consil. 31.

11 Nota praxim absoluendi, excommunicandique, cùm ministrantur Ordines iuxta ritum Pontificalis antiqui, & noui Pij V. vt in eo habetur: initio ordinum antequam Episcopus Ordines ministret, absoluit ordinandos his verbis: *Nos &c. absoluimus vos ab omni sententia excommunicationis, suspensionis, & interdicti, & dispensamus vobiscum super irregularitate, vel irregularitatibus quibuscunque in quantum de iure nobis conceditur.*

12 Postea Notarius legit sententiam excommunicationis sub his verbis: *Reuerendus Episcopus, &c. sub excommunicationis lata sententia pœna mandat omnibus pro suscipiendis ordinibus hic præsentibus, ne quis irregularis, vel aliàs à iure, vel ab homine excommunicatus, interdictus, suspensus, spurius, infamis, aut aliàs à iure prohibitus, sine ex aliena diœcesi sine licentia sui Episcopi, aut non descriptus, examinatus, approbatus, & nominatus, audeat ad suscipiendos Ordines accedere, & quòd nullus ex ordinatis discedat nisi Missa finita, & benedictione Pontificis accepta.* Hęc ibi, & mihi affirmauit D. Ioan. Alfons. Episc. de Guadix, & quidam cæremoniarum Magister antiquissimus Granatensis, quòd absolutio semper fiebat etiam quando vnus duntaxat prima tonsura initiabatur: cæterùm quòd excommunicatio non ferebatur, nisi quando plures erant initiandi, quando duo, vel tres initiantur, iam sunt cogniti, & necessaria non erat.

13 Maius autem dubium est, an ordinati minoribus ordinibus absque literis dimissoriis legitimis, sed literis dimissoriis Capituli Sede vacante infra annum vacationis, sint capaces beneficij Ecclesiastici, stando in decreto Trid. sess. 7. c. 10. reform. quia ibi dicitur ordinatos minoribus ex literis dimissoriis Capituli Sede vacante infra annum nullo gaudere priuilegio clericali: at esse capaces beneficij Ecclesiastici; est priuilegium clericale, cap. ex literis, de transact. c. 2. de iustit.

14 Sed dicendum esse capaces ante sententiam iudicis, quia Trid. ibi dicit, vt ij non gaudeant priuilegio clericali: & cùm *no haudeant*, sit verbum futuri, non inducit priuationem ipso iure, sed requiritur sententia ad perdendum, vt docet glossa cap. de pœnis, de regul. iur. 6. Sic Nauarr. lib. 1. consil. tit. 1. de temp. ordin. consil. 19.

15 Hæc dicta sunt stando in iure communi, nam Sixtus V. anno 1588. rigidam constitutionē edidit contra malè promotos, in qua statuit illos esse irregulares, & indispensabiles etiam virtute decreti Tridentini: & eorum peccatum sibi reseruat; ita vt nec virtute alicuius priuilegij, etiam Cruciatæ, possint absolui, nisi à Romano Pontifice. Sed iam hanc constitutionem Clemens VIII. anno 1595. reduxit ad terminos iuris communis & Concilij Trident. & Extrauagantis Pij II. quoad omnia in ea contenta: præterquam quoad simoniacè promotos, & promouentes. Quare quoad hoc tantùm est in suo vigore, quoad reliqua verò stando est iis, quæ extra ius commune diximus *in hoc dub.*

DVBIVM XXIX.

An possit proprius Episcopus cogere subditos ad recipiendum Ordines, vel eis petentibus negare Ordines.

1 Angel. *ordo 3. n. 24.* dicit absolutè quòd si clericus habet beneficium, potest ipsum cogere ad Ordines recipiendos, nisi legitimè excusetur: at si non habet beneficium, non potest cogere. Sit tamen

2 Prima conclusio. Si talis habet beneficium, cui annexus est aliquis ordo sacer ex iure, vel statuto, potest Episcopus cogere ad illum Ordinem recipiendum, per beneficij subtractionem, *c. inhærentes, dist. 60. c. cùm in cunctis, de elect. c. 1. de ætate, & qualit.* & hoc, nisi sit legitimè excusatus, vt si post acceptum beneficium sine culpa sua fiat irregularis, vt si factus est cæcus, &c. Sic Sylu. dicens esse communem, *ordo 3. q. 10.* Tab. *ordo 2. q. 16.* D. Ant. 3. *p. tit. 14. c. 16. §. 18.* Supplementum, & Pisana, quos refert Sylu. Nauar. *miscell. 48. n. 108. 109. 110.*

3 Secunda conclusio. Si verò beneficio illo non sit annexus talis ordo, non potest Episcopus ad illum ordinem cogere, nisi necessitas, vel vtilitas Ecclesiæ hoc exposcat; necessitas (inquam) quando Ecclesia indiget ministris, & non sunt alij idonei præter istum, quem vult Episcopus cogere. Sic Nauar. *ibi.* Et in casu, quo potest Episcopus cogere, si beneficiarius se excusat ratione criminis commissi, debet Episcopus eo remoto à beneficio quod obtinet, alios promouere, nisi aliàs esset necessarius, vel valdè vtilis Ecclesiæ, *cap. quanto, de ætate, & qualit.* Et ita intelligi potest, *c. consuluit, dist. 74.* Si verò se excusat sola voluntate sine alia causa, debet compelli, per subtractionem officij, & beneficij, *dist. 74. c. 3. & 4.* Si verò se excuset ratione impedimenti non prouenientis ex sua culpa, vt ratione infirmitatis, &c. cogi non debet. Sic Host. Goffred. Vldet. quos refert, & sequitur Sylu. *ibi*, Tabien, D. Anton. *ibidem.*

4 Tertia conclusio. Si talis nullum habeat beneficium, non potest cogi, quia cùm de bonis Ecclesiæ non alatur, non potest cogi. Sic Sylnest. Tabien. Angel. D. Anton. *ibidem.* Nauarr. *ibi.*

5 Quarta conclusio. Si petens Ordines non sit subditus Episcopi petentis, non debet Episcopus ei concedere Ordines, si scit eius peccatum, vel impedimentum occultum. Ratio, quia Episcopus nullo iure tenetur ordinare non subditus, sed ex mera voluntate eos ordinat. Sic D. Ant. *3. p. tit. 14. c. 16. §. 1.* Sylu. *ordo 3. q. 9.*

6 Quinta conclusio. Si petens Ordines sit subditus Episcopi, à quo petit, non tenetur Episcopus, nec debet illum ordinare, si sciat habere mortale, vel impedimentum, licèt occultum, si clericus ille non habet beneficiū, cui annexus sit ordo. Ratio, quia non constringitur tunc talem ordinare, nec is habet ius petendi. Sic Sylu. D. Anton. *vbi in præced. conclus.* Glossa *cap. ex tenore, de temp. ord. vers. prohibere.* & sic intelliguntur Angel. *ordo 7. n. 2.* Armil. *verb. ordo, n. 20.* Tabien. *ordo 6. num. 2.* vbi dicunt posse Episcopum denegare Ordines iis, qui beneficium non habent poscens talem ordinem.

7 Sexta conclusio. Si verò petens Ordines à proprio Episcopo habet beneficium, cui talis ordo est annexus, non potest enim Episcopus repellere, propter impedimētum occultum, si aliàs habet cætera requisita. Ratio, quia habet ius petendi; & patet ex *dist. c. ex tenore.* Sic Sylucst. D. Anton. Glossa, Tabien. Angel. Armil. *vbi in præced. concl.* Vtrùm autem teneatur Episcopus secretò illum monere, vt propter impedimentum abstineat, vel à petendis ordinibus desistat, vel possit alio colore illi Ordines denegare, vide quæ dixi *lib. 3. de matrimon. d. 15. vide.*

& 12.& disp.16.num.8.& 12. & disp.12.n.8.6.11.12. & disp.14.

8 Vltima conclusio. Si verò vitium, vel impedimentum sit manifestum, publicè potest eum repellere; quia nullam irrogat iniuriam, cùm impedimentum publicum sit. Sic Syluest.& D.Anton. *vbi suprà.*

De recipiente Ordines.

SVMMARIVM.

30 *An fœmina sit ita iure diuino incapax Ordines recipiendi, vt si de facto ordinaretur non teneret ordo.*

31 *An hermaphroditus sit capax Ordinis, ita vt si ordinetur, teneat factum.*

32 *An ætas determinata sit de necessitate sacramenti in sacramento Ordinis, vel sat sit quæcunque ætas etiam ante vsum rationis, vt sacramentum hoc collatum sit validum.*

33 *Qualis ætas requiratur ex necessitate præcepti, tam ad Ordines sacros, quàm ad minores.*

34 *Quale beneficium, vel patrimonium debeat habere promouendus ad Ordines.*

35 *Quale beneficium, vel patrimonium requiratur post Trident.* sess. 21.c. 2.de reform. *vt quis titulo illius possit ad Ordines promoueri.*

36 *An clericus patrimonium ad cuius titulum sacros Ordines recipit, habeat priuilegia iure concessa bonis Ecclesiasticis, scilicet vt de illo nō soluatur decima: item non possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum.*

37 *An vt promoueatur quis ad Ordines minores, requiratur beneficium, vel patrimonium, vel tantùm ad ordines sacros.*

38 *An renunciatio beneficij, vel patrimonij, ad cuius titulū aliquis ad Ordines sacros promoueatur, valida sit.*

39 *An si quis habēs patrimonium ordinetur non facta patrimonij mētione, cēseatur ad illius titulū ordinatus.*

40 *An qui habens patrimonium, & ad titulum illius est initiatus Subdiaconatus, & postea renunciauit, nullum aliud beneficium, vel patrimonium habens, & initiatus est Diaconatu, & Sacerdotio ostendens prius testimonium patrimonij, tacénsque renunciationem postea factam, incurrat pœnas statutas contra eos, qui absque patrimonio initiantur.*

41 *An qui ficto patrimonio initiatus est Subdiaconatus, possit absque nouo patrimonio vero ad superiores Ordines ascendere.*

42 *An qui recepit donatione prædium, vt ad titulum illius ad Ordines promoueretur, & postea contraxit debita, vel promisit sorori certam summam, vt nuberet, quæ sunt maiora valore prædij, possit ad illius prædij titulum ad Ordines promoueri.*

43 *An patrimonium, ad cuius titulum quis ordinatus est; possit sine licentia Episcopi vendi, antequam quis sit adeptus beneficium, vel aliunde habeat, vnde commodè viuat.*

44 *An si pater meliores filium, vt bona illa sint patrimonium, ad cuius titulum ad Ordines sacros promoueatur, possit post promotionem reuocare hoc.*

45 *Qualis scientia requiratur in eo, qui ad Ordines promouendus est.*

46 *An vita, & morum honestas requiratur in promouendo ad Ordines.*

47 *Quid requiratur, vt clericus peregrinus possit in aliena diœcesi celebrare.*

48 *An si fundans Capellaniam ex proprijs bonis præcipiat, vt Capellanus teneatur dicere tot Missas in hebdomada, talis Capellania requirat actu Ordinem sacrum.*

49 *An clerici teneantur deferre habitum, scilicet vestes clericales; & tonsuram quæ clerica dicitur, id est corona.*

DVBIVM XXX.

An fœmina sit ita iure diuino incapax Ordines recipiendi, vt si de facto ordinaretur, non teneret ordo.

1 QVidam teste D.Bonauent. *vbi infrà*, dixerunt fœminam tantùm de necessitate præcepti non posse ordinari: & sic, si ordinetur, tenere factum. Et D. Bonauent. oppositum tantùm vocat opinionem saniorem, & Palud. 4. *dist.* 25. *qu.*3. *art.* 1. dicit esse capacem primæ tonsuræ ex Papæ dispensatione; quia non est sacramentum, sed sacramentale: & quod tenendo reliquos Ordines præter sacerdotium esse sacramentalia, & non sacramenta, & probabile esse illorum capacem, ex dispensatione Papæ. Probatur, quia antiquitus Ordines suscepère, vt patet ex *cap. Diaconissam*, 27. *q.*1. vbi dicitur Diaconissam ante annos quadraginta non debere ordinari; & *c. fin. dist.* 32. fit mentio de mulieribus, quæ apud Græcos erant presbyteræ.

2 Cæterùm vt certissimum tenendum est iure diuino esse incapacem ordinum. Quod primò constat ex Ecclesiæ traditione, quæ nunquam mulieres ordinauit; nec ipse Christus in cœna, & Ioan. vltimo talem potestatem, nisi viris contulit, & aliis rationibus fortissimis, quæ possunt videri in Soto *vbi infrà*, & apud Vasquez. Vnde *illo c. Diaconissam*, appellantur Diaconissæ sanctimoniales, quæ inter cæteras aliqua benedictione erant lectionibus Euangeliorum, & homiliarum in choro destinatæ; quia Diaconissa nil aliud est, quàm ministra. Et presbyteræ illo *cap. finali, dist.* 31. erant matronæ viduæ seniores, habentes aliquam curam de rebus Ecclesiæ, vt *eod. c. finali.* dicitur. Hanc tenent D.Thomas 4. *dist.* 25. *q.*2. *art.* 1. *quæstiunc.* 1. Sotus *ibi q.*1. *a.*2. Palacios *ibi q.*1. *fol.* 513. D.Bonauent. *ibi art.* 2. *q.*1. Richardus, *ibi art.* 4. *q.*1. Durandus *ibi q.*2. Palud. *ibi q.*3. *art.* 1. Scotus *ibi q.*1. Syluest. *ordo* 4. *q.*1. Petrus de Soto *lect.* 5. *de sacram. ordinis.* Victoria *summa de ordine, n.* 237. Angel. *ordo* 3. *initio.* Tabiena *ordo* 4. *n.* 1. Glossa *d. c. Diaconissam*, & *ibi* Turrecr. Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit. de tempor. ordin. consil.* 7. Angl. *floribus* 1. *p. mater. de ordine*, 510. Vbald. *de sacramentalibus, c.* 59. *n.* 8. Couar. *Clement. si furiosus*, 1. *p.* §. 1. *n.* 1. Decius *l. fœmina, de reg. iuris, n.* 39. Panorm. *c. nouit, de pœnit.* Greg. Lopez *l.* 26. *vers. ordin. tit.* 6. *p.* 1. Arm. *verb. Hermaphroditus, n.* 2. Barthol. à Ledesm. *de sacramento ordinis, dub.* 13. Felin. *cap. delicta, de maiorit. & obed. num.* 5. Ledesm. 2. 4. *q.* 41. *art.* 1.

3 Vnde est etiam incapax primæ tonsuræ, quia licèt non sit ordo, est tamen præambulum ad Ordines: vt optimè Sotus *ibi.*

DVBIVM XXXI.

An Hermaphroditus sit capax ordinis, ita vt si ordinetur, teneat factum.

1 SVpponendum est hunc esse iudicandum virum, vel fœminam ex sexu, qui in eo præeminet, seu prædominatur; si enim virilis præeminet, reputatur, vir; si verò fœmineus, fœmina, *l. quæritur, ff. de statu hominum.* & notant omnes Doctores citandi. Si verò dubitatur, an vtraque potentià sit par, vel altera maior, standum est eius dicto secundùm communem sententiam, vel iudicio Medicorum; quod in idem recidit, cùm oporteat iudicare Medicum secundùm ea, quæ ipse de se asseruerit. Sic Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 14. *de ætate, & qualit. ordin. consil.* 8. Sit ergo.

2 Prima conclusio. Si in eo præeminear sexus fœmineus, est incapax ordinis, & si ordinetur, non tenebit factum: si verò præemineat virilis, est capax, & sic, si ordinetur, tenebit factum. Patet, quia in priori casu est fœmina; in posteriori vir, iuxta dicta. Sic Sotus 4. *distinct.* 25. *qu.* 1. *art.* 2. Syluest. *verb. corpore vitiatus, q.* 9. D.Anton. 3. *part. tit.* 28. *cap.* 6. §. 5. Angel. *verb. Hermaphroditus, num.* 2. Armil. *ibi, num.* 2. Tabiena *ibi num.* 2.

Ledesm.

Ledesm. 2.4. *quæst.* 26. *artic.* 2. Nauar. *in omnibus summis*, *cap.* 27. *n.* 103. Imò si vterque sexus sit par, est incapax ordinis, & sic si ordinetur, non tenebit factum. Sic Syluest. Angel. Armil. Tabien. D. Anton. *ibid.* Nauarr. *lib.* 1. *consil. d. tit.* 14. *consil.* 8.

3 Secunda conclusio. Siue masculinus in eo sexu præualeat, sine fœmineus, est irregularis, quia est monstrum, *cap. illiteratos*, *distinct.* 36. *& cap. vltimo. dist.* 39. Sic Syluest. Angel. Tabieo. Armil. Ledesma *ibi* Nauar. *d. n.* 103. D. Anton. *ibid.* Sarmiento *lib.* 4. *selectarum, summario ad l. sed est quæsitum, ff. de liber. & posthum. n.* 4.

4 Tertia conclusio. Siue in hoc, siue in illo sexu præemineat, non potest ad Religionem admitti, quia esset magnum periculum, si ad Religionem virorum admitteretur, licèt sexus virilis præemineret, & magnum, si ad mulierum, licèt præmineret muliebris. Sarmiento *ibi*, vt dixi *lib.* 5. *sum. c.* 4. *n.* 41.

5 Quarta conclusio. Si de facto profiteatur Hermaphroditus in Religione citato hoc defectu, si Religio est virorum, vel mulierum, attendendum est, quis sexus præemineat: & si præemineat sexus virilis, non valebit in Religione fœminarum; secus si præmineat fœmineus: & à contra in Religione virorum. Si verò vterque potentia est par, in neutra valebit professio; quia professio viri in monasterio mulierum est nulla, & è contra. Licèt tamen valida sit professio in casibus dictis, ex iusta causa, vt dispenset Papa, vt euitatur propter scandalum & occasionem turpium cogitationum, quæ alijs Monachis daretur. Sic Nauarr. *d. consil.* 8. Sed de hoc latiùs dixi *lib.* 5. *sum. cap.* 4. *num.* 41.

DVBIVM XXXII.

An ætas determinata sit de necessitate sacramenti in Sacramento Ordinis, vel sat sit quæcunque ætas, etiam ante vsum rationis, vt Sacramentum hoc collatum sit validum.

1 Hac in re est duplex sententia.

Prima docet esse de necessitate Sacramenti vsum rationis. Ratio, quia de necessitate Sacramenti est intentio in recipiente, quæ ante vsum rationis haberi nequit. Sic tenet Durand. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 1. & censent probabile Palud. *distinct.* 25. *quæst.* 3. *num.* 8. & in ordinibus sacris Petrus Sotus *lib. de instit. sacerd. mater. de ordine, lect.* 5.

2 Secunda sententia omnino tenenda docet non esse de necessitate huius sacramenti vsum rationis: & sic licèt puer in cunis ordinetur sacerdos, tenebit factum. De ordinibus minoribus expressè videtur decisum *cap. vnico de cleric. per saltum promoto.* De ordinibus verò maioribus probatur, quia vsus rationis tantùm est de necessitate Sacramenti in illis Sacramentis, quæ aliquem suscipientis actum requirunt: at Sacramenta imprimentia characterem non requirunt talem actum, & sic confirmatio ante vsum rationis data valet, nec est de necessitate Sacramenti intentio in eo, qui eam habere non potest. Sic tenent D. Thom. 4. *distinct.* 25. *quæst.* 2. *art.* 1. *quæstiunc.* 2. Sotus *ibi quæst.* 1. *artic.* 2. Palud. *ibi quæst.* 3. *n.* 6. 7. 8. Richard. *ibi articulo* 4. *quæst.* 2. Scotus *ibi*, *quæstion.* 2. Palacios *ibi*, *quæst.* 1. *fol.* 517. D. Bonauent. *ibi art.* 2. *qu.* 2. Angles *floribus* 1. *part. mater. de ordine. fol.* 510. Angel. licèt dubius, *Ordo* 3. *initio*, Viguer. *lib. inst. c.* 16. §. 6. *versic.* 7. Victoria *summa mater. de ordine, num.* 137. Nauar. *lib.* 1. *consil. tit.* 12. *de tempor. ordin. consil.* 7. Petrus de Soto *dicta lectione* 5. Gutier. *quæst. canon. c.* 26. *n.* 18. Hostiensis *summa, tit. de tempor. ordin.* §. *sed & preter.* Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis male promotis, gloss.* 2. *num.* 8. Cardin. *Clement. finali, de ætate & qualit.* Bartholom. à Ledesma, *mater de ordine, dub.* 14. Glossa *cap. pueris,* 1. *qu.* 1. *& cap. vnico, de clerico per saltum promoto.* D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. §. 1. Syluest. *Ordo*, 4. *quæstion.* 1. Tabiena *Ordo*, 4. *n.* 1. Hugo, Archid. Turrecrem. *cap. Subdiaconus, distinct.* 77. Menochius *de arbitrarijs, centuria* 5. *casu* 427. *num.* 10. Nauarra *summa* Hispana *cap.* 27. *num.* 12. addit quòd gaudebit hic tantùm priuilegiis canonis, & fori.

3 Maius autem dubium est, an sit de necessitate consecrationis in Episcopum vsus rationis. Quidam enim id affirmant, quia est matrimonium spirituale cum Ecclesia, quod sine consensu contrahi non potest. Sic D. Thom. D. Bonauent. Turrecrem. *ibid.* Syluest. *Ordo* 4. *num.* 1. Menoch. *suprà num.* 14.

4 At dicendum est, quòd non est de necessitate consecrationis Episcopalis, & sic si puer in cunis consecratur Episcopus, tenebit factum. Quod probatur ea ratione, quia de Ordinibus sacris id probatum est cùm hic nō imprimatur nouus character, sed fiat extensio characteris sacerdotalis. Sic Sotus, Hugo, Archid. Barthol. à Ledesma, Gutier. *ibid.* Palacios *suprà.* Paludan. *vbi suprà num.* 8.

5 Secundò dico: de ratione Episcopatus quoad iurisdictionem est vsus rationis. Ratio, quia ad acquirendum beneficium requiritur acceptatio, *c. si tibi absenti, de præbend. in* 6. Sic Palud. Palacios, Barthol. à Ledesma Sotus, *ibi.*

6 An verò hic ordinatus Ordine sacro teneatur seruare castitatem, cùm ordinatus fuerit ante vsum rationis dixi latè *lib.* 7. *de matrim. disp.* 30. *per totam*; vbi etiam quid dicendum sit, cùm ordinatus fuit ante pubertatem, habebat tamen vsum rationis.

DVBIVM XXXIII.

Qualis ætas requiratur ex necessitate præcepti, tam ad Ordines sacros, quam ad minores.

1 Nota, quòd iure antiquo longiora tempora ætatis ad sacros ordines exigebantur, nam *cap. cum singulis dist.* 77. decernitur ætas minoribus ordinibus, de qua postea dicam; & *cap. Subdiaconum. eadem distinct.* exigitur vigesimus annus cōpletus ad Subdiaconatum, & in decreto Concilij Carthaginensis *can. placuit*, Diaconatus exigit vigesimum quintum annum. Ad Presbyteratum verò requirebantur triginta anni, vt tota *distinct.* 78. decernitur, & docent Sotus 4. *distinct.* 25. *q.* 2. *art.* 2. Gutiet. *quæstion. can. cap.* 26. *num.* 1. Rebuff. *praxi benef. tit. de clericis malè ad sacros Ordines promotis, glossa* 2. *a num.* 1. *ad* 4. At iure nouiori minor ætas requiritur, vt patet ex *Clem. fin. de ætat.* vbi ad Subdiaconatum exigitur annus 18 ad Diaconatum verò 20. annus, & ad sacerdotium 25. annus, qui anni sat est, vt sint incœpti, vt tenet *ibi* glossa, & *ibi* Imola, *n.* 12. Greg. Lopez *l.* 27. *tit.* 6. *part.* 1. *vers. de veynte, & vers. de treynta.* Barthol. à Ledesma *mater. de ordine, dub.* 14. *fol.* 1174. Nauarr. *summa, cap.* 27. Hisp. *num.* 20. Lat. verò *c.* 25. *num.* 16. Salzedo *super pract.* Bernad. Diaz *c.* 26. §. *ante legitimam.* Syluest. *verb. Ætas, quæstion.* 2. Angel. *ibi n.* 4. Tabiena *num.* 1. Palud. 4. *distinct.* 15. *qu.* 2. *num.* 13. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 15. Gutier. *d. cap.* 26. *num.* 3. Sotus *suprà.* Rebuffus *suprà num.* 2. Cardin. *de Climent. final. num.* 8. & *ibi* Bonifacius *num.* 19. Felin. *cap. cùm vigesimum, n.* 7. *de offic. deleg.* Albertus Trotius *de vero, & perfecto clerico, cap.* 17. *num* 2.

2 Ad demum iure nouo Concilij Trid. *sess.* 23. *c.* 12. *de reform.* alia præscribitur ætas; *ibi* enim statuitur, vt nullus ad Subdiaconatum admittatur ante vigesimum secundum annum, ad Diaconatum ante vigesimum tertium, ad sacerdotium ante vigesimum quintum annum.

3 Grauis tamen difficultas est, an requiratur, vt hi anni singulis sacris Ordinibus præscripti in Trident. *d. cap.* 12. debeant esse completi, vel sat sit, vt sint incœpti. Videtur enim debere esse completos, ex *l. qui ante, ff. de verbor. obligat*, vbi textus dicit: Qui ante Kalendas stipulatur æquiualis est ei, qui Kalendis stipulatur; ergo cùm Tridentin. vtatur præpositione *ante*, cum prohibitione præcedenti, videtur requirere annum completum. Et clarè

clarè videtur tenere Menoch. *de arbitr.lib.2.centuria 5. casu 427.n. 25.* & si pro hac citatur à Gutierr. & tenet Azebedo *lib.8.recopil.tit.20.l.3.n.17.*

4 Sed dicendum est sat esse dictos annos esse inceptos; & sic quod sufficiat ordinando in Subdiaconum vigesimus primus annus, & vnica dies, & ad Diaconatum vigesimus tertius annus,& dies vna, & ad sacerdotium vigesimus quartus annus,& vnica dies. Quod probat Nau. *vbi infra*, quia licet regulariter tēpus positum in accusatiuo,vt hic ponitur, exigat annum perfectum, secundùm communem; at fallit quando concurrit alia coniectura intelligendi de cœpto. Hic autem concurrit triplex coniectura:prima fauoris,secūda & fortior,quia ius antiquum, *d.Clement.generalem*,tantùm requirebat annum cœptum,vt probatur : at ius nouum in quantùm est possibile conciliandum est antiquo , nec ab antiquo recedendum est sine textu expresso *c. cum expediat, de elect.in 6.* ergo cùm Tridentin. non declaret, quòd annus debeat esse completus, dicendum est sat esse inceptum;vt iure antiquo requi ebatur. Tertia est, quia Tridentin. *sess.24.c.12.de reformat.* dicit posse dare curatum ei,qui attig t vigesimum quintum annum, vbi clarè requiritur hic annus inceptus : at secundùm omnes eadem ætas requiritur ad curam, & ad Sacerdotium. Secundo prol ajus à Gutierrez, quia Corneus *consil.313. volum.1. .7.* notat differentiam,quando annus ponitur in singulari,& quando in plurali,nam quando in singulari,sat est annus incœptus:at in plurali requiritur completus; in hoc verò decreto ponitur annus in singulari: ergo. Et ad textum in oppositum adductum respondet *ibi* Gutierr. Hanc tenet Nauarr. summa Latina *cap. 25. n.116.* Hispana *c.28.addit.ad n.118. cap.25.* Gutier. *d. cap.26.num.8.* Spino *in speculo testam.gloss.5.tit.de cappellan.n.37.* Salaedo *d.c.26.§. ante legitimam ætatem.* Philiarcus *de offic.sacerd.1.tom.2.part.lib.1.cap.13.fine.* Ludouic.Lopez *2.part.instruct. noui mater.de ord.c.33. fol.106.pag.1.* & communis praxis sic obseruat. Henriquez *lib.10.ordine, c.19. num.2.* vbi etiam dicit quòd annus, in quo Greg.XII. sustulit decem dies, censetur annus integer, quoad hoc, & sic asserit tenuisse multos consultos.

5 Sed nunquid in vltimo die, in quo adimplentur 24. anni, potest quis ad sacerdotium promoueri, videtur enim posse,quia quod parum distat à re,parum, vel nihil distare videtur,& parum pro nihilo est habendum: hic autem parum deficit,siquidem initio diei sequentis poterat ordinari, cùm tunc ingrediatur vigesimum quintum annum.

6 Sed dicendum est nullo modo posse, & si ordinetur,incurret omnes pœnas contra ordinatos ante legitimam ætatem. Ratio, quia hic nullo modo attingit vigesimum quintum annum , cùm talis annus nullo modo sit cœptus, at ætas sacerdotij est vigesimus quintus annus cœptus.Nec obstat,quòd parum pro nihilo reputatur,quia id habet verum,quando non inde pendet tota impletio præcepti;v.g. breuissimum spatium est dimidietas salutationis Angelicæ & tamen si noctis louis, postquam immediatè sonuit duodecima noctis hora, aliquis carnes comederet,peccaret mortaliter, & tamen non peccaret, si ante talem horam , etiam si solùm esset per dimidietatem temporis salutationis Angelicæ manducaret. Sic tenet Nauarr.*lib.1.consil.tit.14.de ætate,& qualitat.ordinandi consil.6.* fauet Henriq.*lib.7.de indulgent.cap.10. numero 2.* in *commento litera O.* vbi dicit non debere deesse diem.

7 Nota tamen , quòd si esset in principio sequentis diei;v.g. hodie impletur ætas 24. annorum , post dimidiam noctem potest ordinari sacerdos. Ratio, quia (vt docet Nauarr. *eodem consil.6.*) in fauorabilibus dies cœptus habetur pro completo. *l.qua ætate.ff.de testam.* Faciunt pro hac sententia Mandosius *de ætate minori,c.14. num.11.* Panorm. *cap.attestationes,de desponsat.impub.* vbi dicunt, quòd licèt requiratur septennium completum ad sponsalia, si tamen sint in vltima die septennij, sat est,si ille sit inceptus. Patet hoc etiam, quia ille te vera iam dicitur attigisse 25.annum.

8 Secundo nota , quod glossa *regula 17. Cancellaria,* dicit ætatis annos computandos esse à die conceptionis,si id vtile sit ei de cuius ætate agitur.Sed Cou.*4.decret.2.part.c.8.§.2.n.3.* dicit nihil in hac re falsius dici posse;quia generali vsu receptum est non à die conceptionis,sed à die natiuitatis computari. Idem Mandosius *de ætate minori,c.1.n.25.* Idem que probat *ibi*, quando filius secto matris verò editus est:ex tunc enim dicit annus esse computandos.

9 Qualiter verò probetur ætas, consule Mandosium *regula 28.Cancellaria,a quæstion.4.per plures.*

10 An verò dignitas habens curam iurisdictionalem spiritualem in foro exterioti, scilicet visitandi,excommunicandi, interdicendi, requirat 25. annum incœptum, sicut beneficium curatum. Respondetur affirmatiuè quia censetur habere curam animarum, *c. dudum, el 2.versic.tandem, de elect.* vbi hoc notauit Panormit. *num.7.& 8.& cap.de multa,de prabend.* 14. & Zeuzel, & Guillermus , quos refert Nauarr. *infrà*. Vnde est duplex cura animarum,altera fori conscientiæ,altera contentiosi.Nec obstat *cap. 1.de ætate,& qualit.in 6.* & Tridentinum *sess.24.c.12.de reform.* quæ minorem ætatem ad dignitatem petunt, quia intelliguntur de dignitatibus non curatis. Hæc Nauarr. *lib.1.consil.tit.14.de ætate,& qualit.consil.4.*

11 Maius autem dubium est de ætate requisita de præcepto ad primam Tonsuram,& quatuor minores Ordines;variæ enim sunt sententiæ. Quidam enim dicunt non esse de necessitate præcepti ad hos Ordines sumendos vllam ætatem, sed tantùm de decentia,& honestate:indecens enim est, vt detur gradus non potēti actum eius exercere. Sic D.Thom.*4. dist.25. qu.2.art.1. quæstiunc.2.* Sotus *ibi, qu.1.art.*..*conclus.2.* Richard. *ibi artic.4. qu.2.* D. Bonauent. *ibi artic.2. qu.2.* Scotus *ibi qu.2.* Paludan. *ibi q.3.n.6.* Turrecrem. *cap.Subdiaconus, distinct.77.* Menoch. *lib.2.de arbitrarijs, centuria 5. casu 427.num.14.*

12 Alij verò dicunt tonsuram, & tres minores Ordines priores posse conferri septennio,& non antè, Acolytatum verò 12 anno. Probatur ex *c. nullus, de tempor. ordinat.in 6.* vbi habetur,quòd infanti non potest conferri tonsura,nisi intrarét Religionem,vbi glossa *versic.infanti*, inquit , scilicet, minori septennio : infantia enim durát vsque ad septennium, *l.si infanti,C.de iure deliberandi.* Quod intelligitur de septennio impleto,vt probat ex multis Mandosius *de ætate minori,c.3. n.3.* Item probatur ex *cap.in singulis,dist.77.* quod est Zozim Papæ, vbi habetur, quod ordinandus à septimo anno vsque ad 12. recipiat tres ordines minores, post 12. verò Acolytatum. Sic Imola *Clement. fin.de ætate, & qualit. num.18.* Syluest. *verbo Ætas, quæst.1.* Armil. *ibi n.1.* Angel. *num.4.* Tabien. *n.1.* Nauarr. *c.27.* in summa Hispan. *num.202.* Philiarchus *de offic. sacerd.2. part.lib.1.c.12. fine.* Et explicant Sylu.Armil.Tabien.Angel.& Nauarr. quòd septem anni debent esse completi. Et Nauar. dicit, quòd duodecimus annus debet esse completus,& colligitur ex reliquis citatis; dicunt enim Acolyatum esse dandum post duodecimum annum, & *lex 27.tit.6.p.1.* dicit tonsuram, & tres minores ordines dan debere post septennium vsque ad duodecimum annum , Acolytatum verò post duodecimum annum. Et *ibi* Greg.Lopez *versic. fiere* , dicit septennium debere esse completum. Idem Rebuffus *praxi benef.tit.de clericu malè ad sacros Ordines promotis, glossa 2.num.1.* vbi dicit, quòd ad tonsuram requiritur 7.annus. Ad Acolytatum verò 12. vel 13.& *tit.de clericis à quib.& quemodo creentur,n 6.* dicit hoc septennium debere esse completum , teste Præpositio *c.de his,dist.28.* & Henriquez *lib.10. de ordine,c.19.*

*num.*1. Tonsura,& tres minores ordines septennio; de Acolytatu verò non explicat, quid sentiat.

13 Alij autem dicunt, ad primam tonsuram requiri septem annos, ad tres ordines minores annum duodecimum,ad Acolytatum verò decimumquartum annum. Et sic explicant *c.in singulis,dist.*77. Sic Sotus *dist.*23. *q.*1.*art.*2.*conclus.*4. Gutier. *q.canonicis,c.*16.*n.*1.& quòd Acolytatus non possit dari ante 14. annum,tenet etiam glossa.*c.pueri* 1.*q.*1. *vers.ad sacres.*

14 Alij verò dicunt primam tonsuram non posse dari ante septennium; at minores Ordines dandos esse circa nonum,vel decimum annum. Sic Palud.4.*dist.*25. *q.*1. *num.*8.9.

15 Dico tamen primò, quòd prima Tonsura, & Ordines minores non possunt dari ante vsum rationis de necessitate præcepti. Probatur ex *c.nullus, de temper.ordinat. in* 6. vbi præcipitur, quòd prima Tonsura non detur infanti; quod(vt ex textibus, & Doctoribus probaui) intelligitur ante septennium completum; at septennio regulariter venit vsus rationis, vt latè probat Mandosius *de atate minori cap.*4. *num.*2. Secundò probatur, quia in Trid. *sess.*23.*c.*4.*de reform.* statuitur, vt ordinandi prima Tonsura sciant rudimenta fidei, & legere,& scribere, & *cap.*5. quòd ordinandi ad minores Ordines bonum à parocho, Magistro scholæ testimonium habeant, & *c.*11. quòd sciant Latinam linguam, quæ omnia absque rationis vsu fieri non possunt. Pro hac sententia sunt omnes Doctores citati, qui docent primam Tonsuram non posse dari nisi post septennium completum, quod idem docent vltra citatos Bartholom. à Ledesma *de sacram. Ordinis, dub.*14. *fol.*1174. Salzedo *d.cap.*16.*§.ante legitimam;* & Sotus 4.*dist.*25. *quæst.*1. *artic.*2. *conclus.*4. dicit post septennium posse recipi primam Tonsuram. Et in propriis terminis,quòd sit de necessitate præcepti vsus rationis etiam ad primam tonsuram, tenet Syluest. *Ordo* 4.*quæst.*1. & idem dicit de minoribus ordinibus Viguer. *lib.instit.cap.*16. *§.*6.*vers.*7.

16 Imò esset peccatum mortale, recipere etiam primam Tonsuram, & dare ante vsum rationis. Probatur, quia *cap.nullus,de temper.ordinat.in* 6.suspenditur conferens à collatione primæ Tonsuræ per annum; quæ pœna non infligitur, nisi pro culpa mortali. Sic tenent Toletus, & alij: & videtur colligi ex Soto *d. conclus.*4. postquam enim præscribit ætatem ad Ordines sacros requisitam, & quòd Tonsura, & Ordines minores debent dari post septennium, subdit hæc: Ordines citra prædictas ætates aut conferre, aut suscipere est peccatum mortale; quia in re graui violatur lex Ecclesiastica. At Henriquez *d. cap.*19. *num.*1. *in commento litera B.* dicit non esse mortale, & Ordines minores ante vsum rationis.

17 Secundò dico,quòd Ordines omnes minores possunt etiam conferri septennio completo: nam temporum interstitia, quæ exposcit *c.in singulis, distinct.*77. non sunt iam in vsu,vt docet Gregor.Lopez *l.* 27.*tit.*6. *p.*1. neque ætas illic præscripta vt docet Guillermus, quem refert,& sequitur D. Antnn.3.*p.tit.*14.*c.*16.*§.*15. Sic tenet Sotus 4.*distinct.*25.*q.*1.*artic.*2.*conclus.*4. Gutierrez *q.canon.c.*26.*n.*2. Glossa *Clement.finali,de ætate, & qualit.fine,& c.de ijs,distinct.*28.*versic.lectorum* Barthol.à Ledesma *de ordine, dub.*14.*fol.*1174. Mandosius *de ætate minori,c.*4.*n.*12. vbi etiam refert Cardinalem Alexandrinum, & Cagnolum Firmianum. Idem tenent alij. An verò Religiosi possint hodie ante legitimam ætatem ordinari, vide Manuel. *q. regular. tom.*3. *q.*13. *art.*7.*& tom.*1.*q.*8.

18 Tertiò dico, quòd Episcopi non est dispensare in ætate ad ordines requisita. Sic Nauar. summa Hisp. *cap.*27.*num.*to 2.Syluest.*Ordo* 4.*quæst.* 1. D.Anton.3.*p. tit.*14.*cap.*16.*§.*15. Imola *Clement.generalem,de ætate, & qualit.*Tabien.& Armil.*verb.Ætas,n.*11

19 Tandem nota de perpetuò amentibus idem dicendum esse,quod de infantibus, scilicet, quòd si ordinentur etiam sacerdotio,tenet factum. Patet eadem ratione. Sic tenet Sotus 4. *distinct.*25. *quæstion.*1. *art.*1. *vers.contra hanc.*

DVBIVM XXXIV.

Quale beneficium, vel patrimonium debeat habere promouendus ad Ordines.

1 HAc in re priùs videndum est,quid stando in iure communi antiquo dicendum sit, ac deinde quid stando in decreto Concilij Trid.*sess.*23.*c.*2.*de reform.*

2 Primò dico, quòd stando in iure communi antiquo, nullus poterat ad ordines promoueri, nisi haberet beneficium, vel patrimonium, vnde alimenta perciperet. Vnde non erat necessarium habere beneficium, sed habere illud, vel patrimonium. Patet ex *c. neminem, c. sanctorum,dist.*79.*c.*2.*& c. Episcopus,& c.cum secundum, de prebend.& c.tuis,eod.tit.* & docent omnes Doctores citandi.

3 Nota primò aliquos dicere sat esse iure antiquo quoduis beneficium, etiam exiguum, quia dicta capita non petebant,vt esset sufficiens ad victum. Sic Nauarr. *c.quando,*Latinè *c.*11 *n.*11.*& lib.*1.*consil.tit.*11.*de temper.ordin.consil.*14. vbi etiam dicit iure antiquo non requiri patrimonium sufficiens, sed quoduis patrimonium,idem Manuel *t. tomo summa,c.*15.*n.*6.

4 At verius est, quòd requirebatur sufficiens ad sustentationem,quia id requirebatur,ne clerici in opprobrium Ordinis cogerentur mendicare: at de hoc cogerentur,si sat esset beneficium, vel patrimonium insufficiens ad sustentationem. Item patet ex *c.tuis de prabend.* vbi dicitur *Habentes patrimonium, vnde congruè possint sustentari;*& *c. Episcopus,de prabend.*ibi, *Donec in aliqua Ecclesia ei conuenientia stipendia militia clericalis assignet,* & ibi, *si non habent necessaria vita.* Sic Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *c.*18.*n.*4. Glossa *c.tuis, de prabend.vers.congrue;*& Imola *ibi n.*6. Francus *c.si Episcopus,de prabend.in* 6.*n.*3. Nauarr. *eod.lib.*1.*cons.tit.*11. *de temper.ordin. consil.*17.

5 Secundò nota, quòd licèt iure communi non sat erat titulus beneficij in spe, vt habere literas expectatiuas ad beneficium, licèt tam fuerit approbatus idoneus per executorem,sed requirebatur titulus in re, vt benè docet Ioan.Andr. *d.c.si Episcopus,de prabend.in* 6. & *ibi* Francus *n.*3. An sat erat titulus beneficij verè, & legitimè acquisitus per legitimam collationem,licèt nondum acquisisset possessionem; quia per solam collationem absque possessione ius acquiritur in re in beneficio,& verè dicitur beneficiatus, vt patet ex *cap. vltimo,* & *ibi* Anchar. Domin. & Francus, *de concess. prabend. in* 6. Glossa communiter, approbata *c.penult.vers.collatio,de prabend.in* 6. Decius *reg.*1.*n.*8.*& reg.qui prior,de regul.iuris.* Iason *l.quoties, C.de rei vindicat.* Couar. *lib* 3.*variar.c.*16.*n.*1.Gigas *de pensionib.q.*94.*n.*13. Lasette *de decima vendit.c.*19.*n.*23. Et ratio est, quia actionem habens rem ipsam, pro qua competit, habere videtur. *c.qui actionem,de regul. iuris in* 6.*l.rem in bonis,ff.de acquir.rerum dominio.* Sic tenent Nau. *lib.*1.*consil.tit.*11. *de temper.ordin.consil.*15.

6 Secundò dico,quòd ordinatus sine patrimonio,vel beneficio iure communi antiquo incurrebat suspensionem, vt colligitur ex *cap. neminem,* quando est Concilij Chalcedonensis, *& cap. sanctorum,* quod est Concilij Vrbani IV. *distinct.*70. vbi dicitur talem ordinationem esse irritam; & vacuam, & *ibi* explicant Turrecrem. & glossa irritam,quoad executionem.Quod quidem intelligendum est, quando ordinatus fuit in culpa: vt si decepit ordinantè,dicens habere patrimonium, vel licèt non deceperit, sciebat id requiri:& sic mala fide ordinatus est,vt optimè docet Nau.*d.t.*11.*de temp.ordin.consil,*

*fil.*14. Hæc tamen pœna correcta postea fuit per *c. cùm secundum Apostolum, de prabendis.* vbi statutum fuit, vt Episcopus ordinans aliquem sine beneficio, vel patrimonio, teneatur alimenta præstare necessaria ordinato, donec beneficium sufficiens sustentationi habeat. Sic, glossa *d.c. cùm secundum Apostolum, fine.* & *ibi* Imola *fine,* dicens communem Panorm. *ibi fine.* Turrecrem. *d.c. neminem, fine,* licèt minus benè butrius *d. cùm secundum Apostolum,* dicat illam pœnam non esse sublatam, si ordinatus sit in culpa, dicens se habere beneficium, vel patrimonium. Sed meliùs dicũt cæteri Doctores esse sublatam, vt clarè constat ex *d.c. cùm secundum Apostolum.*

7 Nota primò hanc obligationem alendi habere locum quando Episcopus sciens, & debens scire non habere beneficium, vel patrimonium, ordinauit eum: tunc enim fuit in culpa: secus quando in nulla culpa fuit vt si per mendacia, & fraudes deceptus est. Sic Nauar *d. tit. de tempor. ordinat. consil.* 14. & 46. *in nouis, consil. vltimo, per totum.* Decias *c. Episcopus, de prabend. n.* 13.

8 Hinc fit, quòd si Episcopus ordinet habentem beneficium, vel patrimonium, quod tamen casu postea deperdatur, non tenetur Episcopus alere ordinatum; quia nullam ordinando contraxit culpam. Vnde glossa *d.c. tuis, de prabend. vers. patrimonialibus,* & Henricus *ibi n.* 1. Anchar. *n.* 4. Hostiens. *ibi,* dicentes in hoc casu teneri alere, ne cogatur in ordinis clericalis opprobrium mendicare, debent intelligi; ne eorum opinio omnino falsa sit, de generali obligatione, quia tenetur Episcopus pauperibus subuenire, & non de speciali obligatione consurgente vigore ordinationis, & sic se explicat glossa *d. cap. cùm secundum vers. donec,* & tenet etiam Imola *d. cap. tuis, num.* 6. & Panorm. *ibi, num.* 5. & *ibi* Anton. *n.* 7. Cardin. *ibi num.* 1. *quæst.* 4. Ioan. Andr. *num.* 5. *fine,* & communis.

9 Secundò nota, quòd hæc obligatio alendi ordinatum sine patrimonio, vel beneficio, intelligitur, quando nullo præsentante ordinauit, vt colligitur ex *cap. cùm secundum, de prabend.* Vnde quando proprio Episcopo præsentante alienus Episcopus aliquem sine patrimonio, vel beneficio ordinauit, sic distinguendum est. Si proprius Episcopus dedit alieno facultatem ordinandi in sua diœcesi, nullis expressis personis, tunc ordines dans tenetur prouidere; quia fuit in culpa, eo quòd tunc tenebatur examinare: si verò proprius Episcopus dedit facultatem, vt ordinaret aliquas expressas personas, vel dedit literas dimissorias alicui, vt à quouis Episcopo ordinaretur, tunc non tenetur ordinans alere, sed dans licentiam; quia ille non fuit in culpa, non enim tenebatur examinare; sed dans licentiam ad id tenebatur. Sic definitur expressè, *cap. si Episcopus, de prab. in* 6. si tamen dicat proprius Episcopus in dimissoriis, si ad hoc idoneus & debitè intitulatus repertus fuerit, tenetur ordinans alere; quia tenebatur examinare. Sic Rebuff. *praxi benefic. formula dimissoriar. n.* 5.

10 Tertiò nota, quòd si ordinans ordinet habentem patrimonium, vel beneficium, non tamen sufficiens ad congruam sustentationem, tenetur ei ad supplementum: vt colligitur ex *c. tuis, de prab.* & tenet *ibi* glossa, *versic. congrue.* Imola *ibi n.* 6. Francus *cap. si Episcopus, de prab. in* 6. *n.* 3.

11 Quartò nota, quòd hæc obligatio sustentandi locum habet, licèt ordinatus possit ex artificio viuere; nec potest petere ab ordinato, vt sibi seruiat, vel commoretur secum in domo; quia iura ad id non obligant, & volunt, vt vacet diuinis. Sic Imola *d.c. tuis, n.* 9. vbi latiùs id probat.

12 Quintò nota, quòd non tantùm ordinans tenetur ad hæc alimenta, sed etiam Episcopus successor Episcopi ordinantis, conuenitur enim ex delicto prædecessoris, ne cogatur clericus in opprobrium ordinis clericalis mendicare. Sic habetur *cap. cùm secundum, de prab.* Priùs tamẽ debet compelli hæres in bonis patrimonialibus Episcopi ordinantis; quia ex quasi contractu videtur descendere hæc obligatio. Sic Imola *d. c. secundùm, n.* 8. & *ibi* Innocent. & Hostiens. *ibi,* additque Hostiens. quòd ordinatus priùs debet compelli, etiamsi esset depositus, vel qualitercunque amotus ab Episcopatu, licèt Panorm. *d.c. cùm secundum, n.* 12. dicat id esse verùm: quando Ecclesia cathedralis est pauper: nam si habeat, vnde alat, priùs ipsa, quàm hæredes, debet compelli; quia tunc obligatio est realis Ecclesiæ, & non personalis ordinatoris. Imò si ordinatus ex negligentia non petat hæc alimenta ab ordinatore, & hic postea depauperetur, potest petere à successore. Sic Imola cum Innocent. *d.c. cùm secundùm, n.* 9.

13 Sextò nota, quòd sic ordinato hæc alimenta necessaria præstanda sunt consideratis facultatibus Ecclesiæ, & dignitate ipsius clerici. Sic glossa *c. Episcopus, de prab. versi. necessaria.* Imola *d.c. cùm secundum, n.* 7. Comprehenduntur autem sub his alimentis cibaria, vestes, habitatio, medicus medicinæ. Sic latiùs probant Imola *d.c. Episcopus, n.* 5. Panor. *d.c. cùm secundùm, n.* 9.

14 Tandem nota, maximè cauendum esse ne in consignatione patrimonij loco tituli paciscatur ordinatus cum ordinatore se nullo tempore ab eo alimenta petiturum: nam talis conuentio esset simoniaca, subiectaque pœnis *c. penultimi, de simonia,* & talis conuentio non est valida: quia hoc est ius publicum, cui renunciari non potest, vt optimè gloss. *c. si Episcopis, de prab. in* 6. & *d.c. penult.* vbi etiam Felin. Anani. Panorm. & communis. Salzedo *d.c.* 18. *num.* 11. vbi addit cum Ananta contra Panorm. *ibi,* tale pactum non confirmari iuramento.

DVBIVM XXXV.

Quale beneficium, vel patrimonium requiratur post Trid. sess. 21. cap. 2. de reform. *vt titulo illius possit ad ordines promoueri.*

1 PRimò dico; quòd licet iure communi erat dubium, an esset sufficiens titulus quodnis beneficium etiam exiguum, vt dixi *dub. praced.* at iuxta hoc decretum Trid. est necessarium, vt beneficium illud sit sufficiens ad vitam honestè sustentandam, vt expressè dicitur in illo decreto; & tenent Salzedo *pract. crimin.* Bernard. Diaz *c.* 18 *n.* 4. *c. quando,* Lat. *c.* 1. *n.* 11. & *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 14. Manuel 2. *tomo summa,* c. 15. *n.* 5.

2 Secundò dico, quòd licèt iure communi (vt dixi *dub praced.* (sat erat vt id beneficium collatum esset ordinando ante possessionem: at post dictum decretum Tridentini non sat est id, sed requiritur, vt ordinandus habeat iam possessionem pacificam illius beneficij: vt expressè dicitur *ibi.* Sic Nau. *eod. tit. consil.* 15. Salzedo *d.c.* 18. *num.* 6. Lasette *de decima venditionis, c.* 19. *n.* 23. Manuel *num.* 10.

3 Vnde minus benè Maiolus *lib.* 4. *de irregular. c.* 15. *n.* 3. dicit sat esse titulum de futuro; vt si ad dignitatem aliquam obtinendam sacer ordo necessarius sit, si quis ad eam fuerit nominatus, vel postulatus, promoueri potest ad eum titulum, quem habiturus est; quod idem dixerat glossa *c. Osius, distinct.* 61. Sed hoc est minus verum, etiam ante Trident. vt dixi *dub. praced.* tum, quia hic postulatus non tantùm caret beneficij possessione, sed nec circa tituli proprietatem ius obtinet, & ideo alterius electio teneret. *c. bona, el* 2. & *c. postulatione, de elect,* & vtrobique Doctores, tum etiam, quia Trident. expressè petit pacificam possessionem, & sic meritò Salzedo *illo n.* 6. hos reprehendit.

4 Hinc fit, quòd coadiutor beneficiari, qui est futurus illius successor, potest hoc titulo initiari; & licèt Salzedo *d.c.* 18. *n.* 7. & Manuel. *num.* 13. dicant hoc esse verum, non ratione beneficij possessi; quia is nullum habet, sed alterius iuris, quo sustentari potest; at verius est posse ratione beneficij possessi, quia hic coadiutor non minùs beneficiarius est, & intitulatus, quàm principalis

lis, & mittitur in poſſeſſionem, ſicut & principalis, vt docet Metina *C. de orat. quæſt. de neceſſitate vocaliter orandi orat. publica*, & Ledeſm. 2. 4. *quæſt*. 16. *art*. 4. Sic Nauar. *cap. quando* Lat. *cap*. 20. *num*. 18.

5 Secundò fit, quòd vicaria temporalis, & omnia alia beneficia manualia non ſunt legitimi tituli, vt poſſit quis ad ordines promoueri. Ratio quia titulus neceſſarius ad ordines debet eſſe perpetuus, vt clarè ſignificat Trident. *d. cap*. 2. dum prohibet reſignationem, vel alienationem rei, ad cuius titulum quis promotus eſt, niſi aliunde habeat, vnde viuat. At vicaria perpetua legitimus titulus eſt; quia vicaria perpetua comprehenditur ſub iuribus, & diſpoſitionibus de beneficio loquentibus, text. & *ibi* notat Abbas *cap. conſtitutus, & cap. Michael, de filijs presbyt. cap. poſtulaſti, de reſcript. c. ad hæc, de officio vicarij. Clement. vnic. eod. tit*. Et notant Butrius *conſ*. 3. *n*. 2. Roman. *conſil*. 356. *n*. 5. Bellarmeta *deciſ*. 702. Rebuff. *tract. congrua portionis, n*. 110. & 112. Mandoſ. *reg*. 34. *Cancellariæ, q*. 13. *n*. 3. Sic Salaedo *d. cap*. 18. *num*. 8. Manuel *num*. 13.

6 Tertiò dico, quòd licèt iure communi ſat erat beneficium, vel patrimonium, vt dixi *dub. præced*. at poſt dictum decretum Trid, non ſat eſt titulus patrimonij, vel penſionis, ſed tunc tantùm, quando iudicat Epiſcopus ordinandum eſſe neceſſarium, vel commodum vtilitati Eccleſiarum ſuarum, & debet talis penſio, vel patrimonium eſſe ſufficiens ad honeſtam ordinandi ſuſtentationem, & debet priùs conſtare illud patrimonium, vel penſionem verè ab ordinando obtineri. Sic dicitur expreſsè *eod. c. 2. ſeſſ*. 21. Sic Salzedo *dicto c*. 18. *n*. 11. Manuel *num*. 6. Nauarr. *eod. tit. de tempor. ordin. conſil*. 24. vbi addit vidiſſe in Epiſcopatu Palentino negari cuidam Subdiaconatum defectu tituli, licèt haberet patrimonium ſæculare trium millium ſcutorum, & dicit Nauar. rectè id effectum eſſe.

7 Nota primò, quòd prudens vir arbitrari debet, quòd patrimonium, vel beneficium dicatur ſufficiens ad honeſtam ſuſtentationem; quia determinatio eorum, quæ indeterminatè à iure ſtatuuntur, prudenti viro, nempe iudici, relinquitur *c. de cauſis, de offic. delegat. & l*. 1. *ff. de iure delib*. qui ad taxandum hoc, debet circunſpicere ordinandi conditionem, & qualitatem, quia quod ignobili ſufficeret, ſufficiens non erit nobili, & egregiè literato. Sic Viuald. poſt Candelab. ſacram. *bulla contra malè promotos*, & Manuel *d. cap*. 15. *num*. 9. Salzedo *d. cap*. 18. *n*. 4. Sed Nauar. *miſcell*. 63. *ſub n*. 3. & Flamin. *de reſignat. benef. lib*. 5. *quæſt*. 6. *num*. 155. dicunt non requiri beneficium ſufficiens ad viuendum decenter, ſed tantùm ad viuendum, vt 50. ſcutorum. Et quòd in taxatione alimentorum neceſſaria debeat conſiderari qualitas perſonæ alendæ, tenet gloſſa *cap. Epiſcopus, de præb. verſ. neceſſaria*. Imola *cap. cùm ſecundum, de præb. num*. 7. Quòd ſi in aliquo Epiſcopatu habeantur de hac taxatione aliquæ conſtitutiones ſynodales, illæ ſeruandæ ſunt, vt in Synodo Hiſpalenſi *tit. de ætate, & qualit. ordinat. cap*. 1. ſtatuitur, vt ordinandi ordine ſacro debeant habere viginti millia redditûum marauetinorum.

8 Secundò nota, quòd ſi modicum deficiat ad honeſtam ſuſtentationem, parum facit, quia de modico non eſt curandum *cap. de vera, de conſecr. diſt*. 2. *l. ſerò, ff. de reſtit. in integr*. Secus ſi ſit notabilis defectus, qualis erunt quinque reſpectu viginti quinque. Sic Nauarr. *d. tit. de tempor. ordin. conſil*. 17.

9 Tertiò nota, quòd licet d. decretum Trid. tantùm loquatur de clericis ſæcularibus: at idem met obſeruandum eſſe in Regularibus non profeſſis, ſtatuit Pius V. in proprio motu die 12. Nouemb. anno 1568. & ſic Fratres Societatis Ieſu, qui non habebant patrimonium cuius titulo initiarentur, emittebant trium votorum ſolemnem profeſſionem ante ſumptionem Ordinum. Poſtea tamen Gregor. XIII. vltimo Februar. ann. 1573. conceſſit, vt Religioſi Societatis Ieſu poſt vota biennij emiſſa poſſent abſque patrimonio, & beneficio ad ordines promoueri.

10 Vnde neſcio quo fundamento Cord. *in ſumma, quæſt*. 36. affirmet Collegialem in aliquo Collegio maiori, Salmanticenſi, aut Complutenſi, qui ad aliquem recipiendum gradum doctoratus ſuos actus cum ſatisfactione defendit, poſſe ad titulum illorum ſatis ordinari abſque patrimonio, vel beneficio, quia Concilium intendit, quòd ordinandus habeat congruam ſuſtentationem, & hunc Collegialem, certum eſt (inquit Corduba) recepto gradu citò habiturum congruam ſuſtentationem obtinendo aliquam cathedram, vel beneficium, quod communiter obtinere ſolent ſic graduati. Idem tenet Henriquez *lib*. 13. *de excommun. cap*. 37. *num*. 2. & *lib*. 10. *de ordine, cap*. 17. *fine*, dicens multos conſultos ſic tenuiſſe. Idem Manuel 2. *tom*. 2. *cap*. 15. *n*. 15. vbi etiam dicit poſſe abſque patrimonio, vel beneficio ordinari bonum ſcholaſticum Theologiæ, vel ſacrorum canonum, recepto baccalaureatus gradu, qui eo oportet gradum licentiatus recipere; quia eſt probabilis ſpes (inquit ille) quòd ſe opponens ad aliquod beneficium, illud obtinebit, & de graduato ſic tenet Gonzalez *regula Cancellariæ* 8. *gloſſa* 4. *num*. 36. Sed hoc nullo modo credo, quia Concilium expreſsè petit pacificam beneficij poſſeſſionem, & patrimonium verè ab eis obtineri, & ſic graduatus ſolam ſpem habet, quæ multis modis impediri poteſt. Item, quia certius habet beneficium, qui illius habet canonicam inſtitutionem; & tamen nequit ordinari, donec pacificè poſſideat, vt dixi ex Nauarr. Salaedo, & Laſarte, & eſt expreſſa deciſio Trident. *d. cap*. 2. ergo; & Nauarr. *cap. accepta, de reſt. ſpoliat. oppoſit*. 5. *num*. 22. ait renunciantem metu beneficium non poſſe ad eius titulum initiari, quia valet renunciatio, cùm tamen habeat manifeſtum ius, vt ſibi plenè reſtituatur. Et expreſsè hanc ſententiam tenet Petrus de Ledeſm. 2. *tom. ſumma, tract. de ſacram. Ordin. cap*. 7. *paulo ante finem*.

11 Quartò nota, quòd Trident. *d. ſeſſ*. 21. *cap*. 2. *de reformat*. innouat pœnas canonibus ſtatutas contra non ſeruantes illud decretum, ſcilicet, vt nullus ordinetur abſque beneficio, vel patrimonio ſufficienti.

12 Sed quas pœnas innouat? Reſpondetur, quòd innouat pœnas *cap. ſanctorum, & cap. neminem, diſt*. 70. & etiam *cap. cùm ſecundùm, de præb*. quas retuli *dub. præcedenti*. Et ſic, quando ordinans, & ordinatus ſunt in culpa, vtraſque incurrunt, ſcilicet ordinans obligationem alendi ordinatum, iuxta *d. cap. cùm ſecundùm*, & ordinatus ſuſpenſionem, iuxta *cap. neminem, & cap. ſanctorum, diſt*. 70. Quando verò ſolus ordinans eſt in culpa, quia ſcit ordinatum non habere beneficium, vel patrimonium, & ordinatus ignorauit requiri, ſolus ordinans incurret pœnam, ſcilicet teneri alere. Si verò ſolus ordinatus eſt in culpa, quia ſcilicet decepit ordinatorem, dicens habere beneficium, vel patrimonium, ſolus ipſe incurret pœnam, ſcilicet ſuſpenſionem. Ratio, quia hi canones ſunt antiquiores Concilio Tridentino. Sic Nau. *d. tit. de tempor. ordin. conſil*. 14. & 46. & quòd ſit per Tridentinum innouata pœna *d. cap. ſanctorum, & cap. neminem*, tenet etiam Salaedo *d. cap*. 18. *n*. 1. Non tamen innouat pœnas *cap. per tuas, de ſimon*. quia eſt longè diuerſus caſus ab eo, de quo loquitur Concil. Tridentinum. Sic Nauarr. *ibi conſil*. 41. Similiter cùm iuxta canones antiquos ſufficiebat collatio beneficij abſque poſſeſſione, vt dixi *dub. præced*. licèt hodie requiratur etiam poſſeſſio pacifica beneficij: at ſi modò ordinaretur aliquis poſt collationem ante poſſeſſionem pacificam, licèt peccaret contrauveniens decreto Tridentini: at non incurreret pœnas dictas antiquorum canonum, nec pœnas Trident. quia antiqui canones non imponebant pœnas non habenti poſſeſſionem, nec illam requirebant: at Trident. licèt hoc requirat, at non extendit pœnas, ſed tantùm innouat antiquis canonibus

statutas. Sic Nau. *eod. tit. consil.* 15 & nota quòd Pius V. in motu proprio citato, quo hoc decretum Tridentini extendit ad clericos Regulares non professos, qui ordinantur absque beneficio, vel patrimonio, extendit similiter pœnas contentas in d. decreto Tridentini: imò clarè definiuit sic ordinatos esse suspensos, & si ministrarent in Ordine, irregulares irregularitate Papæ reseruata. Sed (vt dixi *suprà*) iã hic motus Pij V. reuocatus est per Gregor. XIII. quoad Religiosos Societatis Iesu, vt patet ex eius bulla, quæ incipit, *Ex Sedis Apostolicæ benignitate.*

DVBIVM XXXVI.

An clerici patrimonium ad cuius titulum sacros Ordines recipit, habeat priuilegia iure concessa bonis Ecclesiasticis, scilicet vt de illo non soluatur decima: item non possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorum.

1 CErtum est clericum in his bonis, sicut & in aliis, gaudere priuilegio clericali, scilicet non teneri soluere gabellam, &c. At dubium est, an tale patrimonium ex hac assignatione efficiatur Ecclesiasticum, & habeat priuilegia bonorum Ecclesiasticorum.

Duplex est sententia.

2 Prima tenet gaudere tali priuilegio. Sic Baldus *tit. de pace constantiæ, colum.* 5. Decius *cap. Episcopus, de præb.* & vterque eam tribuit Bernardo *d. cap. Episcopus.*

3 Secundò tenet non gaudere tali priuilegio. Ratio, quia non est textus id probans. Sic glossa *c. suus de præb. fine,* & *ibi* Imola, & Panor. Felin. *c. Ecclesia sanctæ Mariæ, n. 10. de constit.* Couar. *lib. 1. var. c. 4. n. 4.* Gutierrez *lib. 2. pract. quæst. q. 65. n. 11.* Idem Couar. *c. Raynaldus, §. 2. n. 7. de testam.* Salzedo *pract. c. 18. n. 14.* Menchaca *de success. creat. §. 22. n. 33.* Sylua *benef. 1. p. quæst. 3. n. 10. & 29.* Vnde dicit Salzedo non requiri tantum tempus ad id præscribendum, sicut ad bona Ecclesiastica. Et hæc sententia ac multo probabilior est amplectenda.

DVBIVM XXXVII.

An vt promoueatur quis ad Ordines minores, requiratur beneficium, vel patrimonium, vel tantùm ad Ordines sacros.

1 DVplex est sententia.

Prima docet requiri etiam ad Ordines minores: & sic consequenter dicit Episcopum promouentem ad Ordines minores eum, qui caret beneficio, vel patrimonio, teneri eum alere, iuxta *c. cùm secundùm, de præb.* Ratio, quia *cap. 2. de præb.* dicitur: *Non liceat ordinare clericos, & eis nullas alimonias præstare*; vbi generaliter de omnibus ordinibus loquitur; & *d. cap. cùm secundùm,* generaliter etiam loquitur, & *cap. Sanctorum dist.* 70. Sic tenet Panorm. *cap. 2. de præb. n. 2.* Hugo *cap. neminem, dist.* 70. & *ibi* glossa *vers. neminem.*

2 Secunda sententia omnino tenenda docet non requiri ad Ordines minores, & sic Episcopum promouentem ad minores absque beneficio, & patrimonio nec peccare, nec teneri alere, quia *cap. Episcopus, de præb.* dicitur, *si in Diaconum, vel Presbyterum,* &c. vbi glossa *vers. Diaconum,* idem inquit de Subdiacono, vt habetur. expressè *cap. cùm secundùm, de præb.* & *cap. si Episcopus, de præbend. in* 6. dicitur, *Si ad sacros Ordines promouerit Episcopus absque beneficio, vel patrimonio,* &c. & Trident. *sess. 21. c. 2. de reform.* dicit, vt Episcopus nullum ad sacros Ordines promoueat absque beneficio, vel patrimonio. Et ratio est, quia existens in minoribus potest retrocedere, ab habitu clericali: non verò existens in sacris. Ita tenet dicens sic vbique obseruari Nauar. *lib. 1. consil. tit. 12. de tempor. ordin. consil.* 14. Salzedo *pract. Bernard. Diaz cap.* 18. *n.* 5. Imola *cap. suus, de præb. n. 1. & c. 2. eod. tit. n. 2. & cap. Episcopus, eod. tit. n. 1. & cap. cùm secundùm, eod. tit. n. 1.* glossa *c. 2. de præb. vers. clericos.* dicens sic vsu seruari. Turrecrem. dicens sic vsu seruari, *cap. neminem, dist. 70. n. 2.* Manuel 2. *tomo summa, c. 25. fine,* Cathechismus ad parochos. *de ordine, fol.* 365. Maiolus *lib. 3. de irregular. c. 21. n. 7.*

DVBIVM XXXVIII.

An renunciatio beneficij, vel patrimonij, vel pensionis, ad cuius titulum aliquis ad sacros Ordines promoueatur, valida sit.

1 DE renunciatione beneficij certum est non valere, nisi fiat facta mentione quòd ad illius titulum promotus sit, & ordinato habente aliunde necessaria ad commodam sustentationem, vt expressè definitur in Tridentino *sess. 21. cap. 2. de reformat.* Henriquez *lib. 13. de excommun. c. 56. n. 1. in commento litera N.* dicit posse renunciare, si ex Collegio habeat alimenta. sed hoc credo, quando essent perpetua. Et nota, quòd si fiat renunciatio beneficij, non facta mentione quòd ad illius titulum est ordinatus, at habet aliunde vnde viuat, est valida in foro conscientiæ; quia saluatur mens Concilij. Sic Nau. *lib. 3. consil. tit. de præb. consil.* 23. Manuel 2. *tomo summa, cap. 15. num.* 12.

2 De patrimonio verò, vel pensione, ad cuius titulum ordinatur quis, est maius dubium, an renunciatio teneat; quia in dicto decreto licèt dicatur non posse fieri, nisi aliunde habeat necessaria: at non dicitur renunciationem aliter factam esse nullam, sicut dicitur de beneficio.

3 Sed dicendum est renunciationem dicti patrimonij, vel pensionis esse nullam, aut alienationem, aut extinctionem, vel remissionem factam sine licentia Episcopi, donec beneficium, Ecclesiasticum sufficiens ordinatus sit adeptus, vel aliunde habet, vnde viuere possit. Probatur, quia dictum decretum Tridentini dicit, quòd aliter nullatenus possit fieri; quæ dictio *nullatenus*, inducit nullitatem actus ipso iure: vt docent Zenzelinus *Clem. vnica. de sequestrat.* glossa *auth. si qua mulier, C. ad senatusconf. Vellean.* Neuus *c. qua fronte, de appell. n.* 32. Cardin. *cap. super literis, de rescript.* & Nauar. *vbi infrà consil. 16. n.* 21. glossa *d. Clement. vnica, vers. nullatenus,* & *ibi* Imola *n.* 20. Dominicus, & Ioan. Andr. *cap. Rom. de appell. §. penul.* Felin. *c. Rodulphus, de rescript. ante n. 27. vers. Nullatenus.* Decius *consil. 310. n.* 2. Corsetus *in singularibus, verb. nullatenus.* Mandosius *regula* 15. *Cancellariæ q. 5. n.* 8. (licèt Syluest. *excommunicatio, vltim. fin.* & Angel. *excommunicatio 7. fine,* dicant, quòd *nullatenus fiat,* non inducit nullitatem actus, quando aliàs poterat fieri ab illo.) Item, quia dicit, *non possit fieri,* & verbum *non possit,* facit inualidationem actus. Item, quia eadem militat ratio, ac in beneficio, scilicet ne cogatur Clericus cum ordinis dedecore mendicare, imò & maior, quia facilius patrimonium alienatur, quàm beneficium, Sic tenet Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordinat. consil. 14. 16. & 41. in nouis, est consilium* 21. Molina *tomo 1. de iust. tract. 2. disp. 238. ad finem.* Henriquez *lib. 13. de excommun. c. 37. n. 2.* Manuel 2. *tomo summa, c. 15. n. 5.* Et quoad patrimonij renunciationem dixi *lib. 6. de matrim. disp. 32. n. 7.* vbi etiam dixi *n. 7. & 8.* An quando quis recipit patrimonium à consanguineo, vel amico cum secreta conditione, & schedula, quòd restituet vbi primùm ad Ordines promotus fuerit, teneatur, vbi primùm ordinatus fuerit, restituere.

DVBIVM XXXIX.

An si quis habens patrimonium ordinetur, non facta patrimonij mentione, censeatur ad illius titulũ ordinatus.

1 GLossa *cap. Episcopus, de præbend. fine,* affirmat.

2 Sed dicendum est censeri ad illius titulum ordinatum ad hunc effectum, vt Episcopus ordinans non teneatur eum alere, non verò quòd patrimonium illud censeatur titulus, nisi expressè hoc agatur: & ideo potest sine Episcopi licentia alienari. Sic Imola *eodem c. Episcopus. n. 5. & c. suus. de præb. in 6. n. 3.* & *ibi* Ioan. And. & addunt Host. & Imola etiam in dubio non censeri assignatum

parte

patrimonium pro titulo, sed oportere, vt expressè, & specificè assignetur pro titulo: quod etiam docet Panorm. *eod. cap. suis, n. 3.*

DVBIVM XL.

An qui habens patrimonium, & ad titulum illius est initiatus Subdiaconatus, & postea renuncians, nullū aliud beneficium, vel patrimoniū habens, & initiatus est Diaconatu, & sacerdotio ostēdens priùs testimoniū patrimonij, tacénsque renunciationē postea factam, incurrat pœnas statutas contra eos, qui absque patrimonio initiātur.

1 RESpondetur non incurrere, quia verè habuit patrimonium, fuit enim nulla renunciatio, per dicta *suprà dub.* 38. peccauit tamen in ea renunciatione, & est puniendus à Prælato. Sic Nau. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordin. consil. 16. n. 14.* & in nouis est *consilium* 21. Manuel 2. *tomo summ. cap. 15. n. 2. & 5.* Imò si post datum patrimonium ad ordines, contrahat debita: potest ratione illius ordinari, quia ea debita non sunt ex illo patrimonio soluenda, cùm datum sit præcisè ad Ordines, & vt ordinatus ex illo viuat. Manuel *eo n. 2.* Nau. *eod. tit. in antiquis, consil. 13.* & dicam *dub.* 42.

DVBIVM XLI.

An qui ficto patrimonio initiatus est Subdiaconatus, possit absque nouo patrimonio vero ad superiores Ordines ascendere.

1 HEnriquez *lib. 13. de excommun. c. 37. num. 2.* dicit videri teneri non ascendere ad ordines superiores, nisi habita occulta Episcopi dispensatione, quam ille dare potest, ne homo matrimonio inhabilis viliter viuat. Hæc *ibi*, & *in commento littera P.* refert, quòd quidam iuniores Magistri damnat peccati mortalis ascendere talem ad ordines superiores absque dispensatione, at alij iuniores negant esse peccatum mortale.

2 At credo, nullo modo posse ascendere ad ordines superiores. Primò, quia iure communi talis est suspensus, deinde quia licèt non esset suspensus à iure, vel iam fuisset absolutus à suspensione per bullam, adhuc non posset ascendere ad Ordines superiores, quia verè non habet patrimonium, nec beneficium, absque quo Tridentinum iubet, vt nullus ad Ordines sacros promoueatur, *sess. 21. cap. 2. de reformat.* Et cùm hoc sit decretum Concilij Generalis, non potest in eo Episcopus dispensare: & sicut non poterat dispensare ante Subdiaconatum, non poterit etiam modò, quia graue eius delictum non debet faciliorem reddere dispensationem.

DVBIVM XLII.

An qui recepit donatione prædium, vt ad titulum illius ad Ordines promoueretur, & postea contraxit debita, vel promisit sorori certam summam, vt nuberet, quæ sunt maiora valore prædij, possit ad illius prædij titulum ad Ordines promoueri.

1 VIdetur non posse, quia paria videntur non habere bona, & debere tantum, quantum valent illa; quia bona dicuntur alicuius, quæ supersunt deducto ære alieno *l. subsignatum, §. bona, ff. de verb. significat. & l. cogi, ff. ad Trebell.*

2 Sed dicendum est posse ad illius titulum promoueri. Ratio, quia illa sunt priora, quando æs alienum potest, & debet solui de illis bonis, ac debita in hoc casu non possunt, nec debent solui de illo patrimonio; quia illud non potest perire ante ordinationem, donatum enim fuit causa ordinationis faciendæ, *per l. 1. & 2. C. de don. quæ sub modo fiunt*; nec post ordinationē, si aliàs non habet beneficium, vel patrimonium sufficiens, quia vsque tunc non potest alienari per Trid. *sess. 21. c. 2. de reform.* sic Nau. *lib. 2. consil. tit. 11. de tempor. ord. consil. 13. in antiquis*, In nouis verò *consil.* 18. Manuel *2. to. summ. c. 13. n. 2.*

DVBIVM XLIII.

An patrimonium, ad cuius titulū quis ordinatus est, possit sine licentia Episcopi vendi, antequam quis sit adeptus beneficium, vel aliunde habeat, vnde commodè viuat.

1 VIdetur posse, quia in hoc casu non cogitur mendicare, cùm participet pretium: qui tamen est finis decreti Tridentini *sess. 21. cap. 2. de reformat.*

2 Dico tamen primò, quòd licèt Syluest. *Clericus 4. n. 9.* dicat non posse attento iure communi sine licentia Episcopi, nisi quando postea obtinuit beneficium, &c. At verius est, posse illud vendere talem Clericum stando in iure communi antiquo. Sic Glossa *cap. vnic. de prabend.* & *ibi* Panorm. Imola, Felin. *cap. Ecclesia sancta Maria, de constit. num. 10.* & *ibi* Decius *num.* 18. Couar. *cap. Raynaldus, §. 2. num. 7. de testam. & lib. 1. variar. cap. 4. num. 4.* Ioannes Garcia *regula* 195. *num. 7.* Menchaca plures referens *de success. creat. §. 22. n. 43. 44.* Gutierrez *lib. 2. pract. quæst. q. 65. num.* 10.

3 Dico secundò, quòd stante dicto Tridentini decreto non potest vendi sine licentia Episcopi, donec beneficium sufficiens, vel aliunde alimenta necessaria habeat ordinandus, quia generaliter Concilium prohibet alienationem, sub qua etiam comprehenditur venditio. Nec obstat ratio in oppositum; quia facilè posset hic postea consumere pretium, & sic mendicare. Sic Gutierrez *ibi.* Manuel 2. *tomo summa, cap. 15. n. 4.*

DVBIVM XLIV.

An si pater melioret filium, vt bona illa sint patrimonium, ad cuius titulum ad Ordines sacros promoueatur, possit post promotionem reuocare hoc.

1 SPino *speculo de testam. glossa 18. num. 75. 76.* dicit posse reuocare, nisi tradiderit illi bonorum illorum possessionem, vel scripturam. Probatur ex *l. 17. Tauri*, quæ hodie est *lex 1. tit. 6. lib. 5. recopil.* vbi sic dicitur, *Pueda el padre reuocar la mejora del tercio agora sea hecha en testamento, agora en contrato entre viuos si no entrega la cosa, o la escritura, o se haze por contrato oneroso con otro tercero, como por casamiento.* Hæc autem melioratio licèt facta sit ob causam onerosam, at non facta est cum quodam tertio.

2 Cæterùm omnino dicendum est effici irreuocabilem post susceptos sacros ordines. Ratio, quia hæc donatio facta est ob causam onerosam, scilicet matrimonium spirituale, & tertiam personam respicit, scilicet Episcopum ordinantem, qui eum non ordinasset, nisi sub spe donationis irreuocabilis, & aliter tenebatur illum alere. Sic Salzedo pract. Bernardi Diaz *cap. 18. n.* 17. Marienzo *lib. 5. recopil. tit. 6. l. 1. glossa 9. num.* 8. Cifuentes *l. 17. Tauri. vers. idem in donatione.* & *ibi* Tello *num.* 81. 82. Couar. *cap. Raynaldus, de testam. §. 2. num.* 7. Auendaño *responso 17. fine.* Gutierr. *lib. 2. pract. quæst. 65. num. 7.* Angulo *super l. 1. tit. 6. de las mejoras, glossa 10. n. 7.* & videbis Caldas *l. si curatorem, verb. lasis, num.* 103. & Mendez *l. cum oportet, p. 4. n.* 165.

DVBIVM XLV.

Qualis scientia requiratur in eo, qui ad Ordines promouendus sit.

1 SIt prima conclusio. In ordinandis etiam ad primam tonsuram scientia aliqua exigitur, non ex necessitate Sacramenti, sed ex necessitate præcepti. Prima pars manifesta est. Secunda etiam patet ex *cap. præcipimus, distinct.* 34. quod est D. Gregorij, & *cap. finali, de tempor. ordin. in 6.* & *cap. illiteratos, distinct.* 36. quod est Gelasij Papæ, & *cap. 1. distinct. 55. & cap. pœnitentes, eadem distinct.* quod est Hilarij Papæ. Et probat latè Sotus *4. dist. 25. quæst. 1. art. 4.* Imo omnino illiteratus est irregularis vt patet ex *capitibus citatis*, & docent Salzedo pract.

Bernardi Diaz *cap.* 21. §.*ordinari*. Pelagius *de planctu Ecclesiæ lib.* 1. *art.* 48. Maiolus *de irregular. lib.* 1. *cap.* 32. Nauar. *cap. si quando, de rescript. exceptione* 12. *principio, & in omnibus summis, cap.* 27. *n.* 205. Ledesma 2.4. *quæst.* 26. *art.* 2. *fol.* 364. *pag.* 1. Rebuffus *praxi, titul. de clericis à quibus, & quomodò creentur, num.* 25.

2 Imò Episcopus nequit dispensare cum omnino illiterato, vt tonsuram suscipiat. Rebuffus *ibi num.* 28. Bernard. Diaz *pract. crimin. c.* 21. Francos, & Dominicus *d. cap. final.* Innoc. *c. cùm dilectus, de tempor. ordinat.* imò Turrecrem. *cap. si in laicus, dist.* 38. dicit non posse Papam dispensare, vt omnino illiteratus promoueatur ad sacerdotium; quia est contra ius diuinum, vt habetur Oseæ 4. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam*, &c.

3 Secunda conclusio. Omnino illiterati, vt sint irregulares ad Ordines minores, dicuntur, qui nesciunt legere, respectu verò maiorum ordinum qui nesciunt linguam, in qua scripta sunt ea, quæ lecturi sunt, vt si nihil sciant de lingua Latina, qui sunt in Ecclesia Latina, & nihil de Græca, qui in Ecclesia Græca. Ratio, quia cùm per tales Ordines deputentur ad sacra ministeria facienda, ij dicentur idiotæ omnino, qui eam linguam, in qua hæc ministeria sunt scripta, non intelligunt. Sic Ledesma *supra*. Nauar. *d. cap.* 27. summa Hispana *num.* 205. & Latina *eodem num.* dicit hodie attentò decreto Tridentini *sess.* 23. *cap.* 4. *&* 11. *de reformat.* idiotam omninò, & sic irregularem esse quoad primam tonsuram, qui nescit legere & scribere: ad minores verò qui Latinam linguam non intelligit. Hanc enim scientiam postulat *ibi* Trident. ad hos Ordines.

4 Tertio conclusio. Vt non peccetur in promotione ad ordines, ea scientia necessaria est, quæ necessaria est ad bonam ministerij Ordinis suscepti exequutionem. Vnde maior sciẽtia requiritur ad vnum ordinem, quàm ad alium. Ratio, quia cùm facultas operandi sit propter vsum, ei rectè facultas traditur, qui ea scit vti. Sic Sotus 4. *dist.* 25. *qu.* 1. *art.* 4. *conclus.* 3. Barth. à Ledesma *summa Sacrament. mater. de Ordine dub.* 16. *pag.* 1189. Bernardus Diaz *pract. cap.* 21. *fine* & *ibi* Salzedo *verb. ordinari.* Cardin. Imola, Bonifacius *Clement.* 1. *de ætate, & qualit.* Ledesm. 2.4. *quæst.* 26. *art.* 2. *fol.* 364. *pag.* 1. Nau. summa Hisp. *cap.* 27. *num.* 205. additque cum Ledesma sufficere sperare quòd citò addiscet.

5 Hinc fit peccare mortaliter Episcopum ordinantem eum, qui nescit officium, & necessaria ad officium, & talem Ordinem, & ideo teneri Episcopum de his inquirere. Sic Tabien. *verb. Episcopus, qu.* 17. Syluest. *ibi q.* 9. Angel. *ibi num.* 15. Armil. *verb. Clericus, num.* 7. & quòd sit mortale ordinare prima tonsura, vel quatuor minoribus ordinibus carentem scientia requisita per Trident. *sess.* 23. *cap.* 4. *&* 11. *de reformat.* (de qua statim dicam) tenet etiam Nauar. summa Latina *cap.* 25. *n.* 68. Gutierrez *quæst. canon. cap.* 26. *num.* 45.

6 Secundò fit non licere ad ordines sacros promouere, nec admittere ad beneficium eum, qui nescit modum recitandi horas canonicas, nisi talis sit ingenij, & taliter sciat legere, & talem Magistri, vel locij opportunitatem habeat, quòd probabiliter credatur posse legitimè recitare statim post acceptum beneficium, vel subdiaconatum, & proponit firmiter hoc facturum postquam illud acceptauerit. Ratio, quia lex naturalis, diuina & humana habet, ne quis suscipiat munus statim exercendum per seipsum, quod nequit exercere. Sic Nauar. *miscellaneo* 97.

7 Nota tamen quòd si quis acceptet beneficium nesciens recitare, & alia necessaria illi beneficio, potest cogi ab Episcopo, vt illud renunciet, vel vt discat necessaria ad bonam illius administrationem, quia ipse beneficiarios ad hoc tenetur in vtroque foro. Sic Panorm. communiter receptus *cap. venerabilis, de præb.* Nauarr. *lib.* 2. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 45.

8 Dubium autem est, specialiter ad singulos ordines, quæ scientia requiratur, vt iustè & absque peccato conferantur.

9 Quarta conclusio sit. Ad primam tonsuram promouendus, requiritur, vt sciat legere, & scribere, & fidei rudimenta. Sic habetur expressè in Trident. *sess.* 23. *c.* 4. *de reform.*

10 Sed dubitatur, an sit necessarium scire legere Latinè, vel sat sit Hispanè. Et videtur requiri quòd sciat Latinè legere; quia, vt diximus, illiterati nõ possunt etiam ad primam tonsuram promoueri: sed illiterati dicuntur, qui tantùm sciunt legere vulgariter: ergo. Probatur minor; *quia c. illiteratos, distinct.* 36. per illiteratos, qui *ibi* prohibeontur ordinari, intelligunt Dominicus & Glossa, qui penitus literas, vel mediocres ignorant: at mediocres literas videtur ignorare, qui tantùm scit vulgariter legere: & Cardin. *cap. sedulò distinct.* 38. dicit illiteratum omnino dici, qui nec Grammaticam dicit. Item Barthol. *Auth. sed nouo iure, C. si cert. petatur, n.* 7. & Rebuff. *tr. de pacif. possess. n.* 214. dicunt illiteratum dici, qui nullas, vel modicas literas scit legere in vulgari, & scribere. Facit *cap. cùm in cunctis, de elect.* ibi; *Cùm in cunctis Ecclesiarum ministerijs literarum scientia sit necessaria.* Vbi non est credendum agere de scientia vulgarium literarum, sed de scientia literatum, quibus in ministerijs sacris vtimur. Item, quia *d. c. illiteratos*, ideo dicit illiteratos non esse ordinandos, quia literis (inquit) carens sacris non potest esse aptus officijs: ergo intelligit de literis, in quibus sunt scripta sacra ministeria. Tandem, quia Nau. *c. si quando, de rescript. except.* 13. *fine*, eandem scientiam dicit sufficere ad primam tonsuram, & ad simplex beneficium: sed ad hoc videtur ad minus requiri, vt sciat beneficiatus legere Latinè, cùm beneficium ipsum obliget ad statim recitandum, & recitare non possit horas canonicas, qui nescit legere Latinè: & Palud. *dist.* 24. *q.* 3. *num.* 8. dicit requiri legere Psalmos, vt sciat.

11 His tamen non obstantibus credo sufficere, si sciat legere Hispanè. Probatur, quia Tridentinum absolutè dixit, *d. c.* 4. *Non initietur prima tonsura qui nescit legere.* Et cùm negatiua illa, *non*, inclusa in verbo, *nescit*, totam affirmatiuam destruat, & contrarium eius ponat, iuxta Glossam singularem *c. cùm dilectus, de consuetud.* si aliquo modo scit legere saltim Hispanè, non potest dici nescire legere, seu nullo modo scire legere, quæ sunt æquipollẽtia. Item quia hac ratione & eam appellat neruosam, vtitur Nau. *c. si quando, de rescriptis, except.* 13. *num.* 8. ad probandum in iure illiteratum dici, qui prorsus literas ignorat, quia (inquit) est idem quod non literatus; quæ negatio omnem prorsus scientiam destruit: & sic inquit, qui aliquo modo scit legere, non potest dici prorsus illiteratus, qui iam scit aliquas literas. Et *ibi* addit vbique gentium Episcopos ordinare prima tonsura scientes aliquantulum legere, & eis conferre beneficia simplicia, & nullum confessarium cogere dimittere talia beneficia, quasi collatio fuerit nulla defectu scientiæ, & sic Nauar. *ibi* apertè videtur huius sententiæ: & clariùs etiam videtur esse huius sententiæ attenta oppositione quæ fiebat illi beneficiario, vt patet ex *illa oppositione* 13. *in principio*, scilicet licèt sciat vtcunque legere, nescit tamen Latinè. Pro hac etiam sententia faciunt Glossa *c. præcipimus, distinct.* 34. Hugo & Turrecr. *c. illiteratos, distinct.* 36. vbi dicunt per illiteratos intelligi *ibi*, qui penitus, & omnino literas nesciunt. Et ita de nescientibus omnino legere tenet Nauar. in nouis operibus, quæ tomis duobus continentur, *in miscellaneis de oratione, miscellaneo*, 43. *n.* 3. Nec obstãt adducta in contrarium; illa enim probãt illum esse omnino illiteratum, & idiotam ad Ordines sacros, per quos ordinati deputantur ad sacra ministeria: & ita ad hoc probandum ea affert Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. centur.* 5. *casu* 425. *a n.* 50. *vsque ad* 56. Aliàs cùm ea probent requiri intelligentiam linguæ Latinæ, hæc requireretur ad primam tonsuram; quod est contra Trident. *d. cap.* 4. Quod maximè ve-

tum

tum est, cùm per primam tonsuram nullo ministerio diuino deputetur ordinatus, sed sit introductio quædam ad clericatum. Ad vltimum ex Nauarro dico aliud esse quod requiritur, vt beneficij collatio valida sit: ad id enim eadem scientia sat est, quæ ad primam tonsuram requiritur, vt probat. Nauar. *d. except.* 13. & aliud, quod requiritur, vt licitè fiat collatio; ad id enim amplius requiritur, vt probat Nauar. *dicto miscellanee* 97. nempe vt sciat recitare, &c.

12 Quinta conclusio. Ad quatuor Ordines minores requiritur, vt ordinandus saltem Latinam linguam intelligat. Sic definitur expressè in Trident. *sess.* 23. *c.* 11. *de reform.* Vnde cessat quod dixit Sotus ante Tridentinum scribens 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *art.* 4. *conclus.* 5. ad minores ordines sat esse scire legere.

13 Sed an possit Episcopus dispensare in hac scientia? videtur enim posse, quia Trident. *eo cap.* 11. sic dicit, *Minores ordines ijs, qui saltem Latinam linguam intelligunt, per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur.* Et sic Menochius *lib.* 2. *de arbitrarijs, centuria* 5. *casu* 425. *n.* 58. dicit iuxta hoc decretum posse Episcopum arbitrari magis expedire Ecclesiæ, si ordines conferat ei, qui etsi adhuc Latinam linguam non intelligit; est tamen bonæ indolis, & pro ætate docilis: quia illiteratus dici nequit puer, qui pro ætate didicit, & ostendit pro tempore proficere posse, vt bene Innocent. *cap. cum in cunctis, de elect.* Dominicus *cap. illiteratos, dist.* 56. & *ibi* Turrecrem. Rebuff. *tract. de pacif. possess. n.* 215. & sic idem Rebuffus *praxi benefic. tit. de clericis à quib. & quomodo creentur, num.* 28. doctrinam communem dicentem non posse Episcopum dispensare in scientiis ad ordines requisita, limitat nisi cum puero, qui modicam scientiam habet, quando est spes futuri profectus. Et hæc sententia est valde probabilis.

14 At verius est non dari *ibi* Episcopis arbitrium quoad linguæ Latinæ intellectum, sed tantùm quoad interstitia. Et sic non poterit Episcopus dispensare in tali scientia. Sic Nauar. *cap. si quando, de rescript. except.* 13. *n.* 7. & sic Salzedo pract. Bernard. Diaz *cap.* 21. *vers. dispensare*, relata sententia Rebuffi *in praxi d. num.* 28. *proximè citata*, dicit hodie seruandam esse ad vnguem decisionem Concilij Tridentini citatam.

15 Sexta conclusio. Ad Subdiaconatum & Diaconatum requiritur, vt initiandus Latinè sciat, & quæ legit, intelligat. Sic Sotus 4. *distinct.* 29. *qu.* 1. *art.* 4. *conclus.* 5. Barth. à Ledesma *summa Sacrament. materia de ordine, dub.* 16. *pag.* 189. Menoch. *lib* 2. *de arbitr. centuria* 5. *casu* 425. *n.* 50. & addit Trident. *sess.* 23. *cap.* 13. *de reform.* vt ijs, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, sint instructi.

16 Vltima conclusio. Ad sacerdotium vltra dicta requiritur, vt sacrificium illud intelligat; & sic requiritur, vt bene legat contenta in Missa, & mediocriter intelligat, & vt habeat mediocrem scientiam, vt possit seruare ritè ea, quæ spectant ad Missam conficiendam: vt quòd sciat defectus occurrentes in Missa, materiam, & formam consecrationis, dispositionem necessariam ex parte animæ, & corporis. Sic Bartholom. à Ledesma *dicto dub.* 16. *fol.* 189. & tenent nonnulli iuniores docti, & colligitur ex Soto *dicta concl.* 5. dicit enim requiri, vt intelligat hoc sacramentum: ad quod intelligendum omnia dicta sunt necessaria. Et addit Trident. *d. sess.* 23. *cap.* 14. *de reformat.* quòd ordinandus Sacerdos comprobetur idoneus diligenti examine ad docendum populum ea, quæ omnibus scire necessarium est ad salutem, ac ad ministrandum Sacramenta: & sic dicit Bartholom. à Ledesma *vbi suprà*, debere scire quæ sit materia, & forma cuiuslibet Sacramenti. Verùm autem omnino idiota, at versatus in officio diuino, vt Sacrista, vel Monachus, qui potest choro inseruire, possit sacris initiari, vide Henriquez *lib.* 1. *cap.* 16. *num.* 2. & *lib.* 14. *c.* 8. *n.* 11. Manuelem Rodriq. *tom.* 1. *quæst. regular. q.* 24. *art* 7. Suarez *tom.* 5. *de censuris*, vbi de irregularitate ex defectu scientiæ, Candelabrum Sacramenti 2. *p. de irregular. lib.* 1. *cap.* 52. *num.* 10.

DVBIVM XLVI.

An vita, & morum honestas requiratur in promouendo ad Ordines.

1 Prima conclusio. In promouendo ad Ordines requiritur bonitas vitæ: quod non est intelligendum de generali bonitate, id est, vt careat peccato mortali, hoc enim ad omnia Sacramenta requiritur, quia enim per hoc Sacramentum homo ad sublimiorem statum conscendit, requiritur in eo morum honestas, scilicet vt sit sobrius, castus, &c. de quo latissimè *tit. de vita & honest. Cleric.* & sic ad alia Sacramenta non prærequiritur examen, sicut prærequiritur ad hoc, sic & bene notat Sotus 4. *dist.* 25. *q.* 1. *art.* 4.

2 Secunda conclusio. Episcopus ordinans scienter indignos, peccat mortaliter, id est, non habentes sufficientiam scientiæ, & bonitatis. Patet, quia infideliter in re grauissima agit officium dispensatoris. Sic tenent D. Thom. 4. *distinct.* 24. *qu.* 1. *art.* 3. *quæstiunc.* 4. Syluest. *Ordo* 5. *q.* 8. Astens. *lib.* 5. *summa titul.* 5. Angel. *ordo* 7. *fine.* Tabien. *Ordo* 1. *q.* 6. Armil. *verb. Clericus, num.* 7. Ledesma 2. 4. *q.* 58. *art.* 4. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 11. Rosella *verb. Ordinator. num.* 4. Bartholom. à Ledesma *dub.* 16. *de ordine, pag.* 190. Sotus 4. *distinct.* 25. *q.* 1. *art.* 4. *ad* 4. & notat Syluest. *verb. Episcopus, quæst.* 9. quòd potest admittere eum, qui non est notorius peccator iure, vel factó, vel ligatus censura.

3 Nota non sat esse quòd nesciat Episcopus ordinandum esse malum: sed quando ordinandus est ignotus, tenetur Episcopus adhibere diligentiam, & examen, vt habeatur certitudo moralis de sufficientia, & vita, ac moribus ordinandi. Patet 1. ad Timoth. 5. *Nemini citò manus*, &c. & sic statuitur in Concilio Carthag. & habetur *cap. nullus, distinct.* 24. & in Concilio Martini Papæ, & habetur *cap. finali, distinct.* 24. & *cap. cùm sit ars, de ætate, & qualit.* & in Trident. *sess.* 23. *cap.* 5. & 7. *de reform.* Sic D. Thom. *ibi ad* 5. Rebuff. *praxi benefic. tit. de Clericis ad sacros ordines malè promotis, glossa* 4. *num.* 10. & 11. Syluest. *Ordo.* 5. *q.* 8. & *Ordo* 4. *q.* 5. §. *nec* 12. Ledesm. *d. art.* 4. Ang. *Ordo* 5. *num.* 26. Tabien. *Ordo* 4. *num.* 1. & *Ordo* 1. *q.* 6. Armil. *verb. Ordo, num.* 19. D. Anton. *suprà.* §. 15. Bernardus Diaz *pract. crimin. cap.* 25. & *ibi* Salzedo.

4 Secundò nota, quòd hoc examen in Clericis sæcularibus faciendum est ab Episcopo, qui dat literas dimissorias, vt patet ex Trident. *sess.* 23. *cap.* 3. *de reformat.* vnde Episcopus ordinans non debet hos examinare: at si clarè sciret esse indignos, peccaret hos ordinando. Sic Innocent. & Imola *cap. cùm secundùm, de prebend.* & *ibi* Panorm. *num.* 7. si tamen Episcopus dans dimissorias dicat in illis, *si idoneus repertus fuerit*, tenetur ordinans examinare. Sic Rebuffus *praxi formula literarum dimissoriarum, num.* 5.

5 Tertiò nota, quòd hoc examen est etiam præmittendum in Regularibus ad Ordines promouendis, quos ab Episcopo examinari iussit Tridentin. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reformat. fine.*

6 Quartò nota, quòd in Clericis sæcularibus, quando sunt absentes ab Episcopo proprio, debet committere examen Episcopus proprius Episcopo ordinaturo. Sic Salzedo *suprà.*

7 Quintò nota, quòd examen circa mores Clerici sæcularis volentis ad ordines promoueri, sic debet fieri: si ad ordines minores est promouendus, bonum à parocho, & Magistro scholæ, in qua educatur, testimonium habeat, vt definitur in Trident. *sess.* 23. *cap.* 5. *de reformat.* si verò ad sacros ordines est promouendos,

per mensem ante ordinationem Episcopum adest, qui parocho, vel alteri, cui magis expedire videbitur, committat, vt nomen, & desiderium promouendi publicè in Ecclesia proponat, & de illius natalibus, ætate, moribus, & vita à fide dignis diligenter inquirat, & testimoniales literas de inquisitione facta ad Episcopum mittat. Sic habetur in Trident. *eod. c.* 5. Aliud verò scrutinium habetur *feria* 4. ante ipsam ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, vocatis peritis, & probis, & in Ecclesiasticis sanctionibus exercitatis, qui diligenter inuestigent, & examinent ordinandorũ genus, personam, ætatem, mores, fidem. Sic habetur *eadem sess.* 23. *c.* 7. *de reform.* & in Concilio Nannetensi *c. quando, dist.* 24. Quid verò in hoc decreto intelligitur per genus, & quando defectu generis repellendus est quis ab ordinibus, dixi *lib.* 2. *summ. c.* 28. *n.* 16. Tertium scrutinium est quod fit ipsa hora, qua ordines conferuntur, quando Episcopus Archidiaconũ interrogat, an assistant promouendi, & an sint idonei, de qua formula habetur *in libro Pontificali.*

8 Sextò nota, quòd possent, quæ dicta sunt, aliquando ab hoc rigore laxari, quando promouendus adeò spectatæ virtutis est, vt notus ab omnibus habeatur, & populi testimonio dignus approbetur. tunc enim potest omitti examen absque peccato, vt habetur in Concilio Carthag. III. 2. *cap.* 2. & habetur *c. nullus, distinct.* 14. & *ibi* Glossa. *& c. Petro, distinct.* 48. *& cap valde, distinct.* 94. sic Salzedo *d. c.* 25. §. *possent equidem.* Rebuffus *praxi, d. glossa* 4. *num.* 11. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *cap.* 16. §. 13. Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 2. Henriquez *lib.* 10. *de sacram. Ordinis, cap.* 18. *num.* 1.

9 An verò si indignitas promouendi sit occulta, possit ei Episcopus negare ordines, dixi *supra dub.* 29. *& lib.* 3. *de matrimon. disp.* 15. *num.* 8. *& n.* 22. *& disp.* 16. *à num.* 8. *& disput.* 14.

10 Septimò nota, quòd si ordinandus interrogetur à suo Episcopo de crimine suo occulto, si est tale, quod impediat etiam post pœnitentiam ordinis exequutionem, & cum ipso non sit dispensatum, tenetur illud fateri, vel desistere ab ordinibus, peccat enim volendo sic recipere ordines: secus non tenetur fateri crimen occultum, de quo dixi *lib.* 3. *de matrim. disp.* 13. *n.* 2. Sic Host. & Goffredus, quos refert, & sequitur Syluest. *Ordo* 2. *q.* 2. Innocent. *cap. Inquisitionis, de accusat.* Angel. *Ordo* 7. *n.* 1. Tabien. *Ordo* 6. *n.* 1. *fine.* D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. §. 13. Turrecrem. *cap. pœnitentibus, dist.* 50.

DVBIVM XLVII.

Quid requiratur, vt Clericus peregrinus possit in aliena diœcesi celebrare.

1 PRimò dico, quòd talis malè faceret celebrando publicè sine licentia Episcopi illius diœcesis, & literis commendatitiis sui Episcopi. Probatur, quia id prohibetur *cap. primatus, & c. extraneo, distinct.* 71. & in Trid. *sess.* 22. *decreto de obseruandis, & vitandis in Missa celebratione,* disponitur, vt Episcopi interdicant in suis diœcesibus, ne cui vago & ignoto Sacerdoti celebrare liceat. Idem *cap. tuæ, de Clericis peregrinis.* Et ratio est, quis potest talis esse excõmunicatus, &c. in aliena diœcesi; & ideo iustè cauetur, vt deferat literas commendatitias sui Episcopi. Requiritur etiam licentia Episcopi diœcesis, vt videat, an sufficiẽtes sint tales literæ, & quia nullus Episcopus potest dare licentiam alicui celebrandi in alieno Episcopatu, argum. *l. finali, ff. de iurisdict. omnium iudic. & cap.* 2. *de constit. in* 6. & sic seruat vsus. Sic Nauar. *lib.* 3. *consil. tit.* 41. *de celebrat. Miss. consil.* 5.

2 Secundò dico, quòd talis celebrando sine dictis literis commendatitiis, & sine dicta licentia non incurrit aliquam censuram; quia nullibi in iure statuta est. Sic Nauar. *ibi.*

3 Tertiò dico, quòd si clericus est notus, non indiget literis commendatitiis sui Episcopi. Sic Panorm. *d. cap. tuæ.* Item non indiget illis, si literæ dimissoriæ ad presbyteratum suscipiendum fuerunt paulò antè datæ; quia Episcopus approbans ad presbyterium, satis videtur approbare mores, &c. secus si magnum interuallum interfuit, quia ex dimissoriæ non approbant mores præsentes, vt si per decem annos antea fuissent datæ. Sic Nauarrus *ibi.*

4 Vltimò dico, talis non eget dictis literis ad hoc, vt secretè possit admitti ad celebrandum, sic definitur *d. cap. tuæ.* & sic Panorm. & Glossa *ibi*, redditque rationem, quia tunc nullum est periculum nisi ipsimet celebranti. Idem Nauar. *suprà.* Syluest. *verb. Peregrinus,* §. 4. Tabien. *ibi num.* 2. Angel. *num.* 3. Host. *d. cap. tuæ.*

5 Qualiter verò peccet recipiens primam tonsuram, vel ordines minores, animo non progrediendi vlteriùs in Ordinibus, dixi latè *lib.* 7. *de matrimon. disput.* 31. *num.* 16. *&* 17. vbi à *num.* 7. *vsque ad* 14. an retrocedens ab ordinibus minoribus, aut prima tonsura, peccet mortaliter.

DVBIVM XLVIII.

An si fundans Capellaniam ex propriis bonis præcipiat, vt Capellanus teneatur dicere tot Missas in hebdomada, talis Capellania requirat actu Ordinem sacerdotalem.

1 SVpponendum sit, quòd testator fundans capellaniam, vel Ecclesiam potest apponere tempore fundationis quæcunque pacta, & conditiones voluerit, & seruanda sunt. *l. traditionibus, ff. de pactis, c. præterea, el* 2. *de iure patronat. cap. quanto, de censibus, c. Eleutherius* 18. *quæst.* 2. *l.* 9. *tit.* 6. *lib.* 1. *noua recopil. fine.* Trident. *sess.* 25. *cap.* 5. *de reformat.* dum tamen si prædicta pacta, & conditiones circa spiritualia sint, consensus Episcopi interuenerit, vt latissimè concludit Rochus de Curte *de iurepatron. verb. pro eo, quod, n.* 25. *& sequentibus.* Lambert. *de iurepatron. lib.* 1. *p.* 1. *quæst.* 9. *principali, num.* 49. Gutierrez *consil.* 1. *num.* 1. & omnes.

2 Quod adeò verum est, quòd per clausulas generales Papæ, *Non obstantibus quibuscunque statutis, & consuetudinibus,* non censetur Papa derogare fundationi laïci, id est, conditioni appositæ à laïco tempore fundationis, sed oportet specificam fieri de hoc mentionem, quia non præsumitur Papam velle huic derogare, ne retrahat laïcos à fundatione beneficiorum. Sic decisio Rotæ, quam refert, & sequitur Francus *c. si pro clericis, de præbend. in* 6. *num.* 5. & *ibi* Dominicus, & alij, quos *ibi* refert idem Lambertinus *de iurepatron.* 1. *part.* 2. *lib. quæst.* 7. *principali, artic.* 29. *num.* 5. Panorm. *cap. cùm in cunctis, de elect.* §. *inferiora, n.* 11. Felin. *cap. nonnulli, de rescripi. num.* 23. Anchar. *consil.* 16. Imò optimè Felinus, & Anchar. *ibi* dicunt idem esse quando clericus fundat beneficium, & apponit in fundatione modos, & conditiones. At verò quando non per modum pacti, & conditionis, sed clerici statuendo determinant aliquid circa collationem beneficiorum, per talem clausulam generalem derogatur his statutis, vt tenent Felin. Panorm. & Francus *ibi*, vbi bene addit Francus, quòd si per literas Papæ non tollantur statuta per clausulam, *non obstante,* &c. non potest etiam conferri beneficium cui Papa mandat prouideri, nisi is habeat qualitates per statutum requisitas.

3 Secundò supponendum est, quòd dupliciter potest annecti Ordo beneficio; aut respectu aptitudinis, aut respectu actus: quando primo modo annectitur Ordo, non est necesse illum habere tempore collationis beneficij; quando verò annectitur secundo modo, est opus illum actu habere tempore collationis: aliàs collatio non valet, quia deest qualitas in recipiente requisita. Sic Spino *speculo testament. glossa* 4. *principali, num.* 66. *&* 67. Panormitanus *d.* §. *inferiora, n.* 10. Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 45. Gutierrez *consil.* 1. *n.* 12. Rochus de Curte *de iurepatron. verb. honorificum, num.* 21. vbi Rotæ decisionem refert. Lambertinos

dicto

dicto art. 29. Barbatius *consil.* 33. *volum.* 2. & concludit Panormitanus *n.* 11. quòd an sit annexus Ordo respectu actus, vel respectu aptitudinis, est recurrendum ad verba:& *num.* 10. ponit exemplum, quando sit annexus respectu actus, vt si dicatur in Capellaniæ fundatione; *Non conferatur, nisi actu existenti in sacerdotio.*

4 Nota tamen primò, quod quoties beneficium requirit ex fundatione, vel aliàs sacerdotium per modum aptitudinis, vt curatum, licèt non sit necesse, quòd sit sacerdos, sed quòd possit intra annum promoueri; at requiritur, quod præsentandus sit in minoribus ordinibus constitutus: nec sat est prima tonsura, ne beneficium requirens Ordinem sacerdotalem vilescat; aliàs est inhabilis ad beneficium. Sic Spino *d. glossa* 4. *num.* 65. Lambertinus *de iure patron.* 1. *part. lib.* 2. *quæst.* 7. *principali, art.* 30. *n.* 33. 34. dicens esse omnium super *cap.* 2. *de institut. in* 6. vbi id tenet Francus; & sic dicit Lambertinus *ibi*, quòd licèt beneficium sit simplex, & requirat ex fundatione, vt detur ei, qui actu est sacerdos, licèt ex causa possit Episcopus cum consensu patroni aliquando dispensare, vt non detur sacerdoti, at debet habere saltem Ordines minores, licèt non sit necesse, vt habeat ætatem requisitam ad recipiendum intra annum sacerdotium; quia non est beneficium curatum.

5 Secundò nota, quòd Episcopatus requirit actu Subdiaconatum, & cæteros Ordines potentia, *cap. a multis, de ætate, & qualit.* Panormitanus *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. num.* 11.

6 Tertiò nota, quòd quoties beneficium habet aptitudine Ordinem sacrum annexum ex priuilegio, consuetudine, vel statuto, licèt non requirat actu Ordinem illum sacrum, at requirit in præsentando eam ætatem, quam ille sacer Ordo, quem habet annexum, requirit. Probatur ex *cap. ex eo, de præbend. in* 6. vbi sic dicitur, *sacerdotalis præbenda conferri nequit ei, qui non est in ætate tali, quòd possit ad sacerdotium promoueri.* & licèt *ibi* Ioannes Andr. dicat hoc tantùm habere locum in beneficio habente Ordinem sacerdotalem annexum, non verò in habente Subdiaconatum, vel Diaconatum annexum, quia textus de sola præbenda sacerdotali loquitur: at dicendum est idem esse de beneficio requirente alios Ordines sacros. Et probatur, quia eadem est ratio, cùm Ecclesia ita indigeat seruitio diaconali, & subdiaconali in ministerio altaris, sicut, & sacerdotis. Et sic tenet Lambertin. 1. *part. lib.* 2. *de iurepatron. quæst.* 7. *principali, art.* 27. dicens esse omnium Doctorum *cap. ex eo, de præbend. in* 6. & *ibi* id tenet Archid. Dominicus, Calderinus, Ioannes de Lignano, Ioannes de Fantua, Imola, Lapus, quos refert, & sequitur Francus *d. cap. ex eo, num.* 14. Glossa *cap. si eo tempore, de rescriptis in* 6. *versic. ætatem, & cap. cum in illis, versic. prouideri, in fine, de præbend. in* 6. Domin. *d. cap. si eo tempore.* Guillelmus *Clement. finali, de ætate, & qualit.* & *ibi* Cardin. *quæstion.* 3. *& cap. super inordinata, de præbend.* Panormit. *cap. cùm in cunctis, §. inferiora, de elect. n.* 10. Rochus de Curte *de iurepatronat. verb. honorificum, quæstion.* 4. *principali.*

7 Hinc infertur qualis ætas requiratur ad Canonicatus, & portiones; quod desumendum est ab Ordine, quem habent annexum, quod definit Trident. *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* vbi statuitur, vt in omnibus Ecclesiis Cathedralibus omnes Canonicatus, & portiones habeant annexum Ordinem sacrum, & Episcopus cum Capituli consilio designet quis Ordo sacer cuilibet annexus in posterum esse debeat, ita vt saltem dimidia pars sint Presbyteri; cæteri verò Diaconi, vel Subdiaconi, vt vbi vsus habet vt plures, vel omnes sint Presbyteri, omnino obseruetur: & vt nullus deinceps Canonicatum, portionem, vel dignitatem recipiat, nisi sit eo Ordine initiatus, quem illa præbenda requirit, vel in tali ætate, vt infra tempus à iure, & hac Synodo statutum valeat initiari; quod est intra annum, vt patet ex *Clement. vt qui de ætate, & qualit.* & ex eodem Trident. *sess.* 22. *c.* 4. *de reformat.* vbi statuitur, vt qui in Ecclesia Cathedrali, vel Collegiata, siue ea sit sæcularis, siue regularis, dignitates, personatus, officia, præbendas, portiones, aut quælibet alia beneficia obtinent, vel in posterum obtinebunt, quibus onera varia sunt annexa, vt alij Missas, alij Euangelium, alij epistolam cantent, teneantur iusto impedimento cessante infra annum Ordines recipere requisitos, aliàs incurrant pœnas *Clement. vt ij, qui de ætate, & qualit.* quæ sunt perdere dimidium distributionum quotidianarum post annum, donec ad Ordines promoueantur: quod intellige, etiamsi intersint diuinis officiis, vt explicat *ibi* glossa *versic. intersint*, & Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordinat. consil.* 45. aliàs dependerent omnes distributiones. Et dicit *ibi* glossa *versic. pars*, & Imola *ibi* contra Guillermum *ibi*, hoc esse verum, licèt reliqua dimidia pars ad sustentationem non sat sit, sed imputent sibi, cùm per Ordinis receptionem hanc pœnam vitare possint. Et notat *ibi* glossa *versic. distributionum*, quòd si esset capellania in Ecclesia collegiali, ex cuius constitutione teneretur capellanus assistere horis, si non promoueretur intra annum; non amitteret capellanus aliquos redditus capellaniæ, sed tantùm dimidium distributionum, quas haberet assistens horis. Alia pœna *ibi* statuta est, quòd nullo modo post dictum annum vocem habeant in capitulo, donec ad ordinem promoti sint. vbi glossa *versic. nullo*, dicit per illam particulam, *nullo modo*, excludi, quòd non possit in hoc Episcopus dispensare, nec Capitulum. Et subdit Trident. *d. sess.* 22. *c.* 4. quòd in posterum non valeat prouisio facta, nisi iis, qui iam ætatem, & cæteras habilitates integrè habere dignoscantur.

8 Hinc fit, quòd licèt ad beneficia simplicia requirantur quatuordecim anni, iuxta Trident. *sess.* 23. *cap.* 6. *de reformat.* at ad Canonicatus, & portiones, & ad reliqua beneficia Cathedralis, vel Collegiatæ Ecclesiæ, quibus varia onera exercendi Ordinem sacrum sunt annexa, non sufficiunt quatuordecim anni, quia hæc omnia habent (vt dixi) annexum Ordinem sacrum intra annum suscipiendum: ad quod non sat sunt quatuordecim anni, nec etiam est necessaria ætas ad illum Ordinem requisita, quia Trident. *d. cap.* 12. *sess.* 24. dicit requiri eam ætatem, vt intra annum possint dicti beneficiarij ad Ordinem requisitum promoueri: & sic sat est, vt intra illum annum tempore, quo debent initiari, habeant ætatem ad Ordinem requisitam. Et sic non est ætas certa præscripta ad hæc beneficia, sed ætas est iuxta Ordinem, quem habent annexum: licèt Henriquez *libr.* 10. *de ordine, cap.* 19. *num.* 2. dicat ad Canonicatum in cathedrali requiri 22. inceptos, in collegiata verò viginti quatuor inceptos. Et Gonzalez *in regula* 8. *Cancellariæ, glossa* 5. *in principio, à num.* 93. ait ad Canonicatus in Ecclesiis collegiatis, & dimidias rationes in Cathedralibus, sat esse quatuordecim annos inceptos; quia Trid. de solis canonicatibus, & portionibus, in Ecclesiis Cathedralibus loquitur *sess.* 24. *cap.* 12. *de reformat.* & refert congregationem Cardinalium.

9 Hinc secundò fit, quòd ad dignitates, Canonicatus, & portiones non requirit Tridentinum Ordinem actu, sed aptitudine, vt benè Nauar. *d. consil.* 45. vbi addit, quòd si aliqua ex his præbendis ex speciali statuto exigeret actu Ordinem, non valeret collatio, nisi actu haberet illum. Et dicit glossa *d. Clement. vt ij, qui, vers. annexi*, quòd si actu requireret Ordinem, & consequeretur quis à Papa, vt ad illam promoueretur non habens Ordinem, adhuc teneretur infra annum recipere Ordinem, nisi ad hoc etiam esset dispensatus.

10 His suppositis veniendo ad dubium principale initio propositum, est duplex sententia. Prima tenet, quòd quoties iubet testator, vt capellanus faciat tot sacra, requiritur actu Ordo sacerdotalis; aliàs collatio capellaniæ, & præsentatio ad illam nihil valebit. Probatur,

batur, quia præsentandus debet esse idoneus, cap. super inordinata, de præbend. cap. cùm in cunctis, de elect. cap. 3. & cap. significasti, de iurepatron. At cùm beneficium detur propter officium, is dicitur idoneus, qui potest & vult deseruire beneficio, d. cap. super inordinata; at non sacerdos nequit deseruire: ergo. Item, quia sat explicat testator velle, vt præsentandus sit actu sacerdos, cùm iniungat celebrandi onus, quod non sacerdoti repugnat. Sic tenent latè probantes; Barbatius consil. 33. volum. 2. Gutierrez consil. 1. à n. 3. per plures. Perez lib. 1. ordinam. tit. 6. l. 1. sub finem, §. notabile etiam est dubium, immediatè ante verb. y vna pension. Manuel qu. regular. tom. 2. qu. 122. art. 2. fine. Lambertin. de iurepatron. 1. part. 2. libri, qu. 7. principali, artic. 27. Rochus de iurepatron. verb. honorificum, num. 21. Ripa l. ex facto, num. 31. ff. de vulgari, & pupil. Decius consil. 129. num. 5. Panormitan. cap. dilecto, n. 3. de testibus. Ioannes Andreas in addit. ad glossam, cap. ei, cui. verb. sacerdotalis, de præbend. in 6. Facit Syluest. Missa, 1. quæst. 7. fine, vbi dicit requiri industriam personæ, quando dicitur, vt capellanus faciat tot sacra: secus quando dicitur, fiant tot sacra.

11 Imò dicunt Lambertinus ibi artic. 28. Gutierrez ibi num. 11. Barbatius d. consil. 33. quòd licèt testator dicat, vt præsentetur idoneus capellanus; seu Presbyter; qui per se, vel per alium faciat tot sacra in hebdomada, adhuc requiritur, quòd sit actu sacerdos præsentandus; imò idem dicunt; licèt dicat testator quòd præsentetur clericus, qui celebret, vel per alium celebrari faciat. Ratio, quia petit, vt celebret; ergo debet esse actu sacerdos, & per illa verba, per se, vel per alium, noluit testator suam dispositionem ampliare, vt præsentandus non sit actu sacerdos; sed voluit tantùm ampliare, vt si esset impeditus, posset per alium celebrare. Et patet, quia vsus est verbo ampliatiuo, per se, vel per alium; ergo supponit præsentandum debere actu esse sacerdotem, quia dictio alius, est ampliatiua similium, l. si fugitiui, C. de seruis fugitiuis, cap. sedes, de rescript. Quod si dicas, dicit testator, Presbyter, seu capellanus, de qua dictione seu, communis Doctorum habet, quod quando ponitur inter res, stat copulatiuè, quando inter personas, disiunctiuè: ergo, cùm hîc ponatur inter personas, stat disiunctiuè, & sic sensus est, quòd Presbyter, vel capellanus, qui non est Presbyter, respondent Barbatius, & Lambertin. quòd quando ponitur inter appellatiua volentia designare vnam personam habentem plura nomina, stat declaratiuè, & non disiunctiuè: vt dum dicimus, Talis capellanus, seu gubernator; & sic contingit in præsentiarum. Quòd si allegetur in contrarium consuetudo generalis conferendi huiusmodi capellanias non sacerdotibus, respondet Gutierrez dict. consil. 1. num. 35. esse erroneam, & contra ius, & sic de illa non esse curandum.

12 Tandem concludit Lambert. ibi art. 29. num. 6. quòd quando beneficium requirit ordinem ex primæua institutione, vel statuto, vel priuilegio, requirit actu ordinem; at quando ex dispositione iuris communis, requirit aptitudinem, & quòd sit ætatis idoneæ, & quòd intra annum promoueatur, & refert multos.

13 An verò teneatur hic capellanus adstrictus ad facienda sacra residere, & ea capellania sit incompatibilis cum beneficio curato, vide Azevedo consil. 20. volum. 1. & quod non teneatur, nec possit compelli ab Episcopo, sed possit sacra facere per alium, tenet afferens decisionem Cardinalium Gonzalez in reg. 8. Cancellariæ, glossa 5. in principio, num. 80. & 84.

14 Secunda sententia, quæ probabilior est, & tenenda, asserit talem capellaniam non esse sacerdotalem, & sic posse conferri non sacerdoti. Probatur, quia quoties ad aliquem actum non eligitur industria personæ, satisfacit persona illa adimplendo onus iniunctum per alium, vt colligitur ex l. inter artifices, ff. de solut. & notant ibi communiter scribentes, & Paulus de Castro, & Bartol. ibi; & idem Bart. l. nemo, ff. de duobus reis, num. 6. At in hoc casu non eligitur industria personæ, nihil enim testatoris interest, siue hic, siue ille celebret sacra: ergo non censetur per onus Missarum adiunctum cogere capellanum, vt per se ipsum celebret; & sic quòd sit actu sacerdos. Et confirmatur, quia huiusmodi capellaniæ de consuetudine vniuersali solent seruiri per substitutum, quæ omnino seruanda est, etiamsi ex dispositione testatoris conferenda sit capellania vni, qui quotidie celebret, vt tenet Lapus, quem refert, & sequitur Felinus cap. cùm omnes, de constit. num. 32. fin. & Calder. cap. super inordinata, de præbend. ergo. Et ampliùs confirmatur, quia vsus vniuersalis videntibus Prælatis, & omnibus passim habet, vt huiusmodi capellaniæ dentur pueris post decimumquartum annum, qui multo pòst tempore fiunt sacerdotes, & interim dant stipendium sacerdoti vt faciat sacra. Nec hæc consuetudo est contra ius, & est scita ab ipso testatore. Et quòd non sit contra ius, patet; quia in faciendis sacris non eligitur industria personæ, & sic potest impleri per substitutum, & testator censetur, quando non constat apertis verbis opposita voluntas disponere secundùm consuetudinem, vt tenent Doctores cap. cùm M. de constitut. & ibi Felinus num. 6. ergo. Item, quia à iure communi recedendum non est sine expressa dispositione contraria. l. præcipimus, C. de appellat. imò in dubio testator iuxta ius commune censetur disponere; sed iure communi hæ capellaniæ non requirunt sacerdotium, & possunt dari pueris post decimumquartum annum; ergo. Item, quia nisi expresse caueatur, quòd capellanus per se ipsum faciat sacra, sed vt faciat tot sacra, satis videtur prouisum voluntati fundatoris, si per alium fieri curet, regula, qui per alium. Cardinal. cap. de multa, in fine, versic. quintò quæro, de præbend. Lapus allegat. Sylua variar. resolut. 4. part. qu. 2. num. 9. versi. postremo. Tabien. beneficium 3. num. 20. Armil. num. 84. Zerola in praxi Episcopali, 1. part. versic. beneficia, §. ad 7. versic. octaua conclusio, & versic. tertia conclusio, quòd si institutor nominauit non sacerdotem, intelligitur noluisse esse sacerdotalem. Parisius consil. 50. num. 19. volum. 4. Semper enim præsumitur testatorem eam qualitatem in successoribus non desiderare, quam non habet nominatus ab ipso. Baldus consil. 473. lib. 1. Socinus l. Gallus, §. nunc de lege, num. 8. ff. de liber. & posthum. Molina lib. 3. de primog. cap. 5. num. 50. Mieres de maioratu 2. part. qu. 6. num. 64. versic. secundò dicta communis. Hanc tenent Spino specul. testam. glossa 4. principali, num. 68. Ferretus consil. 305. & quidam Iurisperiti valdè docti.

15 Imò num. 67. ait Spino, quòd in dubio annexio sacerdotij ad beneficium, vel capellaniam, censetur non per modum actus, sed per modum aptitudinis, & dicit cum Ferreto num. 66. & 67. quòd quando testator, vel fundator beneficij dicit velle, vt talis, qui illud debet obtinere, sit sacerdos, videtur se conformare cum dispositione iuris communis, vt intra annum promoueatur, & idem si in fundatione capellaniæ appositum sit, quòd ad illam præsentandus sit Presbyter; satis enim est, quòd intra annum promoueatur, secus si dicat clausula, quòd non præsentetur nisi Presbyter, tunc enim requiritur actu esse Presbyterum tempore præsentationis. Hæc Spinus ibi.

16 Ad argumentum oppositæ sententiæ respondetur, quòd quando eligitur industria personæ ad beneficium, idoneus dicitur, qui potest per se seruire; quando verò hæc non eligitur, non opus est vt possit.

17 Tandem nota, quòd si quis fundauit capellaniam, & voluit ad eam præferri agnatum in sacerdotio constitutum, & in eius defectu parochum: si collata est parocho, eò quòd tunc non erat agnatus in sacerdotio constitutus, licèt post duos annos agnatus sacerdos fiat, non expelletur à capellania parochus, quia quando

aliquid

aliquid effectum suum produxit ratione causæ, quæ tunc vigebat, licèt postea cesset causa, non cessat effectus. *l. fin. ff. de solut.* quando enim actus perfectè consummatus est, non debet effectus per cessationem causæ retractari. *l. sancimus, C. de administ. tutor.* Sic latiùs probans, & alios allegans Perez *lib. 1. tit. 1. ordin. §. nouo mouetur talis quæstio.* Idem Spino *dicta glossa 4. princip. n. 70 7.* vbi idem dicit, licèt agnatus appellauerit à præsentatione facta de Parocho, & pendente appellatione factus fuerit sacerdos; quia tempore factæ præsentationis hic agnatus erat incapax.

DVBIVM XLIX.

An clerici teneantur deferre habitum, scilicet vestes clericales; & tonsuram quæ Clerica dicitur, id est, corona.

1 SVpponendum est primò, quòd Tonsura est essentiale, & potissimum in habitu clericali, reliqua verò, vt vestes, sunt concomitantia, & velut extrinsecè annexa & coniuncta cum statu. Sic Caiet. *in summa verb. Clericorum peccata.* Banez 2. 2. *quæst.* 12. *artic.* 1. *dub.* 2. *fol.* 676.

2 Secundò supponendum est, quòd licèt quædam vestes sint clericis interdictæ, & quid dedeceant statum clericalem, vt patet ex *cap. penult. de vita & honest. cleric. & Clem. 2. eod. tit.* at non est iure definitum, quæ vestes sint honestæ, & verè clericales, & ideò tales censebuntur, quæ communi vsu fuerint admissæ in ea prouincia. Sic Sylvest. *excommunicatio* 6 §. 6. *dicto* 6. gloss. *d. cap. penult. vers. de auratis, & Clem.* 1. *vers. secularis, de elect. & c. si quis virorum, dicto* 30. Alexand. *consil.* 149. *n.* 12. *lib.* 6. *& consil.* 8. *lib.* 1. Cardin. *d. clement.* 2. *ad fin.* Panor. *c.* 1. *de apost.* Rochus *cap. fin. de consuetud.* Couar. *quæst. pract. cap.* 38. *n.* 7. *versic.* 4. Salzedo *pract.* Bernar. Diaz *cap.* 75. §. *sibi prohibitum,* vbi alios refert Rebuffus, *de priuil. scholast. priuilegio* 94. & communis. Sit ergo

3 Prima conclusio. Clerici minorum Ordinum, qui beneficium non habent, non peccant omnino dimittendo habitum, & tonsuram. Probatur, quia citra culpam possunt à tali statu retrocedere. Item, quia iura prohibentia aliquid clericis, intelliguntur de constitutis in sacris, vel habentibus beneficium, vt colligitur ex Trident. *sess.* 14. *cap.* 6. *de reform.* & tenet Hostiens. *cap.* 1. *ne clerici, vel monachi,* quem sequitur Panormit. communiter receptus *ibi sub finem, & cap.* 1 *de post. n.* 4. & Nauarr. summa Lat. *cap.* 25. *n.* 110. *& super cap. statuimus* 14. *quæst.* 5. *num.* 27. vbi addit secus esse de iuribus, quæ indulgent, vt *cap. si quis suadente* 17. *quæst.* 4. & sic omnia, quæ licent laico tam in ciuilibus, quàm in criminalibus, licent talibus clericis, vt optimè Nauar. summa Lat. *cap.* 25. *n.* 110. *& cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *num.* 66. Hæc etiam conclusio colligitur ex Trident. *sess.* 14. *c.* 6. *de reform.* vbi iubens deferre habitum, expressè dicit clericis in sacris constitutis, & beneficiariis; & illam tenent Imola *c. si quis ex clericis, de vita & honest. cleric.* Salzed. *pract.* Bernard. Diaz *cap.* 76. *verb. id est, fiat.* Armil. *verb. clericus, num.* 11. *& verb. apostasia, num.* 8. Angelus *clericus* 4. *n.* 1. *& verb. apostasia, num.* 1. Tabien. *verb. apostasia, quæst.* 8. *& clericus* 2. *quæst.* 6. Sylvest. *verb. apostasia, quæst.* 2. *& clericus* 2. *num.* 2. Innocent. *cap. tua. de apost.* & *ibi* Panorm. *n.* 3. Nauar. summa Latin. *c.* 25. *num.* 110. & communis.

4 Secunda conclusio. Si initiati minoribus velint clericaliter viuere, & frui priuilegiis clericalibus, licèt beneficium non habeant, tenentur habitum & tonsuram portare. Probatur, quia hic vult frui priuilegiis clericis ergo tenetur more clerici incedere, ius enim naturæ dictat, vt qui collocatus est in aliquo statu signis externis ostendat se esse in statu illo. Et hæc conclusio ita asseritur à Doctoribus, licèt tales clerici sint coniugati. Sic Sotus 4. *distinct.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *vers. rursus huiusmodi.* Richardus 4. *dist.* 24. *artic.* 2. *q.* 1. & 2. Bannez *dict. dub.* 2. *conclus.* 2. *fol.* 676.

5 Nota hoc peccatum esse veniale. Ratio, quia reputatur leuis materia, cùm hi non sint perfectè in statu clericali. Sic Bannez *ibi*, & alij.

5 Tertia conclusio. Si hi clerici velint publicè in statu sæculari clericatui repugnante viuere, vt si velint exercere iudicium criminale, vel alios actus statui clericali repugnantes, non licèt portare tonsuram clericalem: tum, quia est indecens actus contrarios statui deferendo signum status, exercere. Item, quia *Clement.* 2. *de vita & honest. cleric.* suspenditur clericos publicè deferentes tonsuram, & vestem partitam. Sic Nauarr. summa Lat *cap.* 25. *num.* 110. *& cap. non dicatis* 12. *quæst.* 1. *n.* 66. Salzedo *d. c.* 76. *vers. id est, fiat.* Sotus 4. *dist.* 24. *quæst.* 2. *art.* 1. *vers. rursus.* Richard. 4. *dist.* 24. *art.* 2. *qu.* 1. Sylvest. *clericus* 2. §. 1. Angel. *clericus* 4. *num.* 2. & dicunt Sylvest. & Angelus esse mortale deferre publicè tonsuram cum veste partita clericum ordinum minorum, etsi beneficio careat.

7 Quarta conclusio. Si clerici ordinum minorum bigami fiant, vt si bis nubant, vel cum corrupta, tenentur non deferre tonsuram, & habitum. Patet *ex cap. vnico, de bigamis in* 6. vbi hoc prohibetur ipsis sub anathemate, id est, vt explicat *ibi* glossa, excommunicatione ferenda. Sic Sotus *d. art.* 1. *ante solutionem ad* 1. D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. §. 6. Richardus 4. *dist.* 24. *art.* 3. *q.* 3. vbi bene hoc limitat contra alios, vt *ibi* refert, nisi hi bigami sint Religiosi: tunc enim possunt tonsuram, quam antea habebant, portare; quia dum dicitur *d. cap. vnico, ipsis prohibemus tonsuram portare,* relatiuum *ipsis* refert illos, de quibus immediatè ante sermo habitus est *ibi*, scilicet illos, qui adiecti sunt coëtibus fori sæcularis, quales non sunt Religiosi.

8 Nota idem, quod de bigamis dictum est, dicendum esse de omnibus irregularibus, eadem ratione. Sic D. Anton. *d.* §. 6.

9 At dubium est, an sit peccatum mortale conferre, vel dare ordinem sacrum, & recipere illum absque vlla tonsura, id est, *sia llebar hecha la corona.* nam Sotus 4. *dist.* 24. *q.* 2. *art.* 1. *concl.* 2. dicit esse mortale, quia grauius est hoc, quàm post ordinem susceptum non deferre tonsuram. Sit tamen

10 Quinta conclusio. Non est hoc peccatum mortale, sed graue veniale, quia materia non est tam grauis. Sic nonnulli iuniores Magistri.

11 Sexta conclusio. Clericus minorum ordinum habens beneficium, peccat mortaliter non deferendo habitum, & tonsuram. Probatur, quia grauiter prohibetur oppositum, scilicet non deferre, *Clement. quoniam, de vita & honest. cleric.* & Trid. *sess.* 14. *cap.* 6. *de refor.* & bulla Pij IV. & Pij V. & nouissimè in motu proprio Sixti V. de hoc, vbi grauissimas pœnas ponit. Sic tenent Angel. *clericus* 4. *num.* 1. Tabien. *clericus* 2. *quæst.* 6. Nauarr. *in omnibus summis, cap.* 25. *n.* 110. & 118. Sylv. *clericus* 2. *n.* 1. & sic hunc si dimittat habitum, vocant apostatam Panorm. *cap. tua. de apost.* Armil. *verb. apostasia, n.* 8. vbi Angel. *n.* 1. Tabien. *quæst.* 2. & quòd sit mortale saltem, quando beneficium requirit clericale obsequium, tenet etiam Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 6. *conclus.* 1. *ad fin.* Hanc etiam tenet Banez 2. 2. *q.* 12. *art.* 1. *conclus.* 3. *fol.* 677. & idem etiam de præstimoniis dicit Nauarr. *cap. quando,* Latinè *c.* 21. *num.* 51. imò de pensionario, cùm pensio constituta est à Papa titulo clericali, quòd teneatur habitum, & tonsuram portare, docet Nauarr. *cap. quando,* Latinè *cap.* 21. *n.* 53. *& miscell.* 50. quod in operibus nouis sub duobus tomis contentis est 45. *num.* 5. & subdit, quòd in dubio præsumitur dare Papam pensionem animo clericali, nisi oppositum exprimat: & quòd peccat recipiens talem pensionem animo determinato non perseuerandi in statu clericali: secus si animo dubio, vel conditionali, scilicet perseuerandi, nisi

felicius

fœlicius aliquid accidat, & quòd solus Papa potest constituere alicui pensionem tanquam laïco. Quæ omnia hodie magis constant ex dicto motu proprio Sixti V. vbi obligat pensionarios, imò habentes quodcunque ius ad beneficium portare habitum, & tonsuram, vnde cessat sententia Bannez *vbi suprà*, dicentis habentes regressum ad beneficium non teneri sub mortali portare habitum.

12 Maius verò dubium est de clericis in sacris constitutis, quidam enim dicunt non peccare mortaliter omittendo habitum, & tonsuram, si id faciant absque contemptu, & contumacia, erit tamen mortale, quando admoniti non reassumunt. Sic Caiet. *summa, verb. clericorum peccata, & verb. præcepti transgressio*. Bannez *suprà conclus.* 4. dicit non esse mortale quando aliquo signo externo possit dignosci esse clericos.

13 Septima tamen conclusio sit. Multo certius est peccare mortaliter, quia id grauiter prohibetur Trident. *sess.* 14. *c.* 6. *de reformat. & Clement.* 2. *de vita & honest.* Item, quia talis clericus venit excommunicandus, vt patet ex *cap. si quis, dist.* 32. quod est D. Gregor. & *cap. si quis ex clericis, de vita & honest. cleric.* & sic tenet ibi Panorm. *n.* 1. idem tenet *cap. vna. de apost.* Aragon. 2. 2. *quæst.* 12. *art.* 1. Angel. *clericus* 4. *n.* 1. & *verb. apostasia, n.* 1. Tabien. *clericus* 2. *quæst.* 6. & *verb. apostasia, quæst.* 8. Armil. *verb. apostasia, n.* 8. & ibi Syluest. *q.* 2. & *clericus* 2. §. 2. Nauar. *in omnibus summis, cap.* 75. *n.* 110. Bernard. Diaz *pract. cap.* 76. *fine*, & quidam docti iuniores Magistri; & videtur tenere Caiet. *in summa, verb. interrogationes confessionis, paulò post principium, ante versic. tertia est.* vbi dicit clericos comatos prius esse tondendos, quàm audiendos in confessione. Et in hanc magis inclinat, licèt dubius, Armil. *verb. clericus num.* 11.

14 Nota limitandam esse hanc conclusionem, & præcedentem.

Primò, si excessus sit notabilis extra consuetum. Sic Syluest. *clericus* 2 §. 2. Armil. *verb. clericus num.* 11.

15 Secundò limita, nisi habitus dimissio fiat propter necessitatem aliquam, v. g. tuendi vitam, honorem, diuitias proprias, vel proximi. Sic Bannez *ibi post quartam conclusionem*. Syluest. *clericus* 2. §. 2. Palud. 4. *dist.* 24. *quæst.* 3. *num.* 17.

16 Tertio limita, nisi hæc dimissio sit ad breue tempus, vt ad aliquem ludum exercendum, ad agendum aliquam personam. Sic Bannez *ibi*, Syluest. *verb. apostasia, quæst.* 2.

17 Nota tamen, quòd si fiat animo vagandi, & occultandi personam, vt liberè possit per vicos, & plateas ambulare, ad perpetrandum aliquod malum, etiamsi id faciat ad breue tempus, peccat mortaliter. Ratio, quia ex natura rei sequitur graue scandalum, & sacramentorum irrisio ex tali dimissione. Sic Bannez *ibi concl. vltima, fol.* 679.

18 Quartò limita sextam conclusionem præcedentem, nisi beneficium esset tenue; quia licet dicatur in iure beneficium obligare ad horas, patitur exceptionem, nisi beneficium sit tenue; quia pro nihilo reputatur. Et licèt Pius V. obligarit beneficiarios ad non assistendum agitationi taurorum, adhuc excusamus habentes beneficium tenue, vt tenet Bannez *suprà conclus.* 7. *fol.* 677. & motus proprius Pij V. moderatus est per *Clementinam* 8. vt tantùm habeat locum in Religiosis, vt dixi *lib.* 1. *cap.* 8. *dub.* 31. *num.* 13.

19 Tandem ex dictis infertur minus benè Rebuffum *de priuileg. scholast. priuil.* 94. dicere clericis etiam Presbyteris in gymnasiis studiorum causa versantibus licere quouis habitu, & cuiusuis coloris vti, cùm peregrini videantur: & latè probat; sed meritò eum impugnat Menochius *de arbitrarijs, lib.* 2. *centur.* 4. *casu* 392. *num.* 34. quia aduersatur *cap.* 2. *in fine, ne clerici, vel mon. in* 6.

20 An verò clerici, qui vi, vel metu ordinantur, recipiant verum ordinem, teneantúrque ad castitatem, & ad reliqua, ad quæ tenentur ordinati, dixi latè *lib.* 7. *de matrimonio dis.* 29.

De loco & tempore recipiendi ordines.

SVMMARIVM.

50 *Quo in loco sint ministrandi ordines.*
51 *Quo tempore ordines sacri celebrandi sint.*
52 *Quo tempore possint ordines minores conferri.*
53 *An omnes ordines possint simul vna die eidem conferri.*
54 *Quis possit dispensare in interstitijs seruandis inter Ordinis acceptionem duorum ordinum, quæ præcipit seruari Tridentinum* sess. 23. cap. 11. 13. & 14. de reformatione.
55 *An ad dispensandum in interstitijs requisitis inter ordinum receptionem exigatur causa.*
56 *An eadem causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, quæ requiritur in Tridentino*, sess. 23. cap. 11. de reformat. & cap. 14. *requiratur in dispensatione in interstitijs inter ordinem minorem, & aliam minorem, & inter Subdiaconatum, & Diaconatum: eadem (inquam) quæ ibi requiritur in dispensatione in interstitijs inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum, & sacerdotium.*

DVBIVM L.

Quo in loco sint ministrandi ordines.

1 PRimò dico, quòd ordines minores potest Episcopus vbi voluerit, conferre. Sic enim habet consuetudo. Sic Sylu. *Ordo* 1. *quæst.* 8. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *cap.* 16. §. 17. Salzedo pract. Bernard. Diaz *c.* 26. §. *minores verò*. Bartholom. à Ledesm. *dub.* 15. *de ordine*. Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, gloss.* 1. *num.* 5. Tabien. *Ordo* 5. *initio*. Glossa *cap. ordinationes, el* 2. *distinct.* 75.

2 Nota aliquos dicere posse Episcopum tam in diœcesi sua, quàm extra diœcesim conferre primam tonsuram suis subditis, nõ petito cõsensu Episcopi territorij. quia collatio tonsuræ non est contentiosæ, sed voluntariæ iurisdictionis, quæ in aliena diœcesi potest exerceri. Sic Barbatius, & Albericus, quos refert, & sequitur Rebuffus *d. gloss.* 1. *n.* 4. & *tit. de clericis à quibus, & quomodo creentur, n.* 12. & 13. & *tract. nominationum, q.* 14. *n.* 9. & 65. & Ludou. Lopez 1. *part. instruct. noui, c.* 284. *fol.* 797. Couar. 3. *variar. c.* 20. *n.* 9. Henriq. *lib.* 3. *de confirm. cap.* 6. *n.* 6. cùm viderit Trident. At hodie hoc sublatum est per Tridentinum *sess.* 6. *cap.* 5. *de reformat.* vbi prohibetur Episcopis in aliena diœcesi Pontificalia exercere absque Episcopi diœcesani licentia. Sic notauit Salzedo *cap.* 26. §. *extra tempora*; & Nauar. *lib.* 5. *consil. tit. de sentent. excom. consil.* 69. dicit esse suspensum Episcopum, qui in aliena diœcesi benedixit corporalia sine licentia. Vnde malè Henriquez post Tridentinum *suprà* dixit posse dare tonsuram, celebrare de Pontificali, & dare benedictionem solemnem; quia hæc omnia sunt Pontificalia; nec Doctores quos refert, aliquid conferunt, quia ante Tridentinum scripserunt.

3 Secundò dico ordines sacros ministrandos esse in Ecclesia Cathedrali. Sic D. Anton. *d.* §. 17. Glossa *d. cap. ordinationes*, Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 8. Angelus, & Tabien. *Ordo* 5. *initio*, imò de consuetudine possunt Episcopi ministrare ordines sacros, vbi volunt & testantur Hostiens. & Guillel. quos refert & sequitur Syluest. Angel. Tabien. D. Anton. *ibidem*, Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordin. malè promotis, glossa* 1. *num.* 5. At hodie non valet hæc consuetudo, sed standum est nouo decreto Trident. *sess.* 23. *cap.* 8. *de reformat.* vbi decernitur, vt ordines sacri in Cathedrali Ecclesia vocatis, præsentibúsque ad id Ecclesiæ canonicis publicè celebrentur: si verò in alio diœcesis loco d ignior semper

Ecclesia adeatur, quantum fieri poterit, & præsente clero. Sic Bartholomæus à Ledesma *d. dub.* 15. Salzedo *d. cap.* 26. *§. minores vero.*

DVBIVM LI.

Quo tempore Ordines sacri celebrandi sint.

1 Certum est non posse celebrari, nisi in quatuor temporibus anni, quæ sunt post tertiam Dominicam Aduentus, post primam Dominicam Quadragesimæ, post Dominicam Pentecostes, post festum Exaltationis sanctæ Crucis, item in Sabbato sancto ante Dominicam in Passione; sic enim definitur expressè *cap. de eo, de tempor. ordin.* & *c. fin. dist.* 75. quod est Gelasij Papæ, quod præcipitur obseruari in Trid. *sess.* 23. *c.* 8. *de reformat.* & fatentur omnes Doctores citandi solùm Papam posse in hoc dispensare; & esse mortale tam in ordinante, quàm in ordinato extra tempora à iure statuta ordines recipere; quia est materia grauissima, & grauissimæ incurruntur censuræ, vt patet ex Extrauag. Pij II. *cum sacrorum*, & ex motu proprio nouo Sixti V. & tenent D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. *§.* 16. Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, gloss.* 2. *n.* 14. Nauar. summa Latina *cap.* 25. *num.* 70.

2 At dubium est, an hi ordines celebrandi sint in Sabbato ieiuniorum quatuor temporum, vel in die Dominica sequenti: nam Hugo *cap. quod à Patribus, dist.* 75. docet celebrandos esse die Dominica, nec opus esse continuari ieiunium Sabbathi cum Dominica, vt reputentur vna dies. Ratio, quia sacramentum ordinis, & Baptismi efficaciam habent ex Christi resurrectione, quæ fuit in die Dominica.

3 Cæterùm hæc sententia, vt omnino falsa est reiicienda: tum, quia generalis Ecclesiæ vsus habet, quòd fiant in Sabbato; & sic etiam iubetur in Pontificali fieri: tum etiam, quia sic colligitur ex testibus citatis; & sic tenent D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. *§.* 16. Turrecrem. *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. Palud. 4. *distinct.* 25. *q.* 2. *num.* 16. Salzedo *pract.* Bernardi Diaz *cap.* 26. *§. item sacri.* Bartholom. à Ledesma *dub.* 15. *de ordine.* Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 6. Rosella *Ordo* 2. *num.* 4. Armil. *verb. Ordo, num.* 7. Viguer. *lib. inst. c.* 16. *§.* 6. *vers. sexto.* Panorm. *cap. literas, de tempor. ordin. num.* 3. Glossa *cap. de eo, eod. tit. vers. Sabbato.* Angel. *Ordo* 4. *num.* 2.

4 Nota primò, quod in quodam casu fas est die Dominica sequenti post dictum Sabbatum sacros ordines conferre: nempe seruato, & continuato ieiunio Sabbati, cum Dominica sequenti ab ordinature, & ordinato, tunc enim fictione canonica manè Dominicæ sequentis trahitur ad vesperam Sabbati præcedentis, & sic dicuntur conferri in Sabbato: non expedit tamen hoc facere, quia est magnum ieiunium, nisi adsit necessitas: vt quia Episcopus non potuit Sabbato ordinare, vel fuit tanta ordinandorum copia, vt non potuerint ordines die Sabbati perfici. Hoc colligitur ex *cap. quod à Patribus, distinct.* 75. & tenet *ibi* Turrecrem. glossa *cap. literas, de tempor. ordin. versic. vna die, & vers. pertinere*, & *ibi* Panorm. *n.* 3. & *ibi* Hostiens. Innocent. & omnes, Salzedo *d. cap.* 26. *§. ista autem.* Syluest. *Ordo* 2. *q.* 6. D. Anton. *d. §.* 16. Barthol. à Ledesma *d. dub.* 15. Rosella *Ordo* 2. *num.* 5. Tabien. *Ordo* 2. *num.* 3.

5 Secundò nota aliquos ex his Doctoribus dicere ita seruandum esse dictum ieiunium continuatum ab ordinatore, & ordinato, quando die Dominica sunt celebrandi ordines sacri, vt non debeant comedere, nec bibere toto Sabbato, & nocte Dominicæ, adeò vt si Episcopus faciat die Sabbati sacrum, non debeat sumere ablutionem. Sic D. Anton. *d. §.* 16. Panorm. *d. cap. literas, num.* 4. Sed meliùs alij dicunt intelligi de ieiunio Ecclesiæ, quod per hanc ablutionem non tollitur. Sic Syluest. *Ordo* 2. *quæst.* 6. Tabien. *Ordo* 2. *q.* 3.

6 Nota, quòd nocte Resurrectionis, vbi consuetum est quòd celebretur, possunt ordines sacri celebrari, continuato, vt dixi, ieiunio; alijs verò noctibus Dominicæ sequentis dicta Sabbata non licet, quia in illis non licet sacrum celebrare absque quo non possunt ordines sacri conferri. Sic D. Anton. *d. §.* 16. Syluest. *ordo* 2. *quæst.* 6. Innocent. & Panorm. *suprà num.* 3.

7 Tandem nota, quòd non potest Sabbato vnus ordo sacer conferri alicui, & die Dominica sequenti alius ordo eidem, etiam continuato ieiunio, vt expressè definitur *d. c. literas*, & tenent D. Anton. *d. §.* 16. Palud. *d. q.* 2. *n.* 17. Syl. *ordo* 2. *q.* 6. Panor. *d. c. literas*, & omnes. Vtrùm autem Religiosi possint per sua priuilegia ordinari extra tempora, vide Man. *tom.* 3. *q. regul. q.* 23. *art.* 5.

DVBIVM LII.

Quo tempore possint Ordines minores conferri.

1 Sit prima conclusio. Prima tonsura potest omni die cōferri; quia nullibi est vetitum, & sic habet vsus. Sic D. Ant. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. *§.* 16. Sylu. *Ordo* 2. *q.* 6. Palud. 4. *dist.* 24. *q.* 4. *n.* 7. & *dist.* 25. *q.* 2. *n.* 14. Salzed. pract. Bernardi Diaz *c.* 26. *§. extra tempora.* Hostiens. Ioan. Andr. Card. *c. pen. de tempor. ordin.* Barthol. à Ledesma *dub.* 15. *de ordine.* Rebuffus *praxi formula dimissoriarum, num.* 7. Angel. *ordo* 4. *initio.* Armil. *verb. ordo, n.* 7. Rosella *ordo* 2. *num.* 4. Tabien. *ordo* 2. *q.* 3. & sic habetur in Pontificali, & tenet Henriquez *lib.* 10. *de ordine, cap.* 12. *n.* 1.

2 Secunda conclusio. Ordines minores possunt conferri vltra Sabbata quatuor temporum, & alia duo Sabbata, in quibus dixi *dub. præced.* posse celebrari ordines omnibus Dominicis & festis. Sic habetur expressè *cap. de eo, de temper. ordinat.* & tenent omnes Doctores citati, & sunt conferendi ante prandium; & sic habetur in Pontificali, quòd sunt conferendi omnibus Dominicis, & festis manè, & docent Tabien. *ordo* 2. *q.* 3. Sylu. *ordo* 2. *q.* 6. Angel. *ordo* 4. *n.* 5. Barthol. à Ledesm. *d. dub.* 15.

3 Iam tamen vsu generali inductum est, vt die Veneris ante Sabbata dicta vesperi conferātur ordines minores; quia sæpè tot ordinandi confluunt, vt non possint dicto Sabbato conferri. Sic Henriquez *suprà n.* 2. & idem dicit cum aliis posse dari feria quarta quatuor temporum.

4 Dubium tamen est, an in omnibus festis possint conferri ordines minores, quidam enim dicunt posse conferri Dominicis, & festis præcipuis; & non explicant quid intelligant per festa præcipua. Panorm. tamen *cap. literas, de tempor. ordinat.* explicat diebus solemnibus; & *cap. de eo, eod. tit. n.* 2. sequitur tanquam tutiorem sententiam Hostiens. qui, vt ex ipso refert Angel. *ordo* 4. *n.* 5. dicit, solùm posse conferri in illis festis, in quibus virgines secrari possunt. Hæc autem festa sunt, teste Syluest. *verb. consecratio virginum, fine*, dies Epiphaniæ, Pascha Resurrectionis, Natalia Apostolorum, dies Dominicæ, & sic forsan Doctores huius sententiæ; per *festa præcipua*, intelligunt hæc, & quòd tantùm festis præcipuis & Dominicis possint conferri, tenent D. Anton. 3. *p. tit.* 14. *c.* 16. *§.* 16. Barthol. à Ledes. *d. dub.* 15. Palud. 4. *dist.* 25. *q.* 2. *n.* 15. Syluest. *ordo* 2. *q.* 2. Panor. & Hostiens. *proximè citati.* Turrecrem. *cap. quod à Patribus dist.* 75. Viguer. *lib. instit. cap.* 16. *§.* 6. *vers.* 6. Rosel. *Ordo* 2. *n.* 4.

5 At verius est posse conferri omnibus festis: sic enim indistinctè dicitur *d. c. de eo*, & in Pontificali posse conferri omnibus Dominicis, & festis, sic videntur tenere Angel. *ordo* 4. *n.* 1. Tabien. *ordo* 2. *q.* 3. & indistinctè dicunt posse conferri Dominicis, & festis, Armil. *verb. ordo n.* 7. Salzed. pract. Bernardi Diaz *cap.* 26. *§. minores.* Rebuffus *praxi tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, glossa* 1. *n.* 3. & refert *n.* 6. Præpositum.

6 Alterum dubium est circa hoc, an dictis Dominicis, & festis tantùm possit Episcopus conferre vni, vel duobus ordines minores: nam *cap. de eo, de tempor. ordinat.* dicit textus posse vnum, vel duos ad ordines promouere, & sic quòd tantùm possit vni, vel duobus conferre,

tenent

tenent Palud. 4. *dist.* 25. *q.* 2. *n.* 18. Panorm. & Hostiens. *d. cap. de eo.* Angel. *Ordo 4. initio.*

7 Alij verò dicunt posse ex iusta causa pluribus ordines minores conferre; non tamen citra iustam causam, sic Barthol. à Ledesm. *d. dub.* 15. Syluest. *Ordo* 2. *q.* 6.

8 At verius est posse his diebus ordines minores conferre multis, non tamen ita quòd videatur ordines generales celebrare, & hæc fuit intentio *dict. cap. de eo*, cùm dicit textus, quòd vni, vel duobus conferat, id est, non tot quòd videatur ordinationem generalem facere. Sic Rebuffus *d. gloss.* 1. *n.* 6. Præpositus, & Turrecremata, *cap. quod à Patribus, d.* 75. glossa *dict. cap. de eo, vers. aut duos*, & *ibi* Innocent. Goffred. Rainer. Bernardus Pisana Supplementum, quos refert Syluest. *suprà*, Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers.* 6. Rosella *ordo* 2. *num.* 4. Tabiena *ordo* 2. *quæst.* 3. & videtur tenere Armill. *verb. ordo, num.* 7. & tenet Henriquez *d. num.* 2.

9 Tandem nota quòd Abbates, quibus fas est conferre ordines minores, possunt etiam illos conferre Dominicis, & festis. Nec obstat quòd *dict. cap. de eo*, dicitur licere hoc Episcopis, quia nomine Episcoporum intelliguntur quilibet alij, quibus licet hos ordines conferre: facta est tamen Episcoporum mentio, quia iure ordinario Episcopis competit conferre ordines hos. Sic tenent Panor. *d. cap. de eo, n.* 1. *& cap. cùm contingat, de ætat. & qualitat. n.* 2. Hostiens. quem refert, & sequitur Syluest. *ordo* 2. *q.* 6. Armil. *verb. ordo, num.* 7. Tabien. *ordo* 2. *qu.* 3. Angel. *ordo* 4. *num.* 2. Henriquez *d. n.* 2. Anton. *d. cap. de eo.* Imò addunt Hostiens. Syluest. Angel. Tabien. melius esse, si Abbates his diebus conferant, ne videantur si conferant in Sabbathis quatuor temporum ordines generales, vt Episcopi faciunt, celebrare.

DVBIVM LIII.

An omnes ordines possint simul vna die eidem conferri.

1 SIt prima conclusio. Duo ordines sacri non possunt eadem die vni conferri. Sic habetur *cap. literas, de tempor. ordinat.* & in Tridentin. *sess.* 23. *c.* 13. *de reform.* & reuocat priuilegia Religiosorum contraria, & tenent omnes Doctores citandi, & quòd solus Papa in hoc dispensat.

3 Secunda conclusio. Quatuor ordines minores & Subdiaconatus, nequeunt eidem vna die conferri. Probatur ex *cap.* 2. *de eo, qui furtinè ordin. recepit.* & tenent Gutier. *quæst. canon. cap.* 16. *num.* 31. *lex* 27. *tit.* 6. *part.* 1. Bartholom. à Ledesm. *dub.* 15. *de ordin.* Viguer. *lib. instit. cap.* 16. §. 6. *vers.* 6. Sotus 4. *dist.* 25. *quæst.* 1. *ar.* 3. Syluest. *ordo* 2. *quæst.* 7. Angel. *ordo* 6. *n.* 2. Armil. *verb. ordo. n.* 6. Tabien. *ordo* 2. *quæst.* 2. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. §. 16. Palud. 4. *dist.* 25. *qu.* 2. *num.* 17. Rosella *ordo* 2. *num.* 3. Bernard. Diaz *pract. crimin. cap.* 25. & *ibi* Salzedo §. *vna.* glossa *cap.* 2. *de eo, qui furt. ordin. recep.* & *ibi* Panorm. *n.* 1. imò nec vnum ordinem minorem & Subdiaconatum fas est eadem die recipere, vt benè Panorm. Palud. Tabien. *ibi.*

3 Nota primò non concedi Episcopo facultatem in Trident. ad dispensandum in hoc, sed tantùm ad dispensandum in interstitiis inter ordinem, & ordinem requisitis. Sic Salzedo *ibi.*

4 Hinc fit minus bene Rebuffum *praxi benefic. tit. de clericis ad sacros ordines malè promotis, gloss.* 1. *num.* 18. dicere, posse recipi eodem die minores ordines, & Subdiaconatū, dummodò non temerario ausu, id est, absque Episcopi scientia, & examine intrudatur sic ordinandus; & sic explicat *d. c.* 2. *de eo, qui furt. ord. recep.* sed fallitur, & sic omnes Doctores citati tenent contrarium.

5 Secundò nota, quòd limitanda est hæc conclusio, nisi alicubi esset consuetudo conferendi eadem die ordines minores, & Subdiaconatum: ea enim est valida, & seruanda. Sic D. Anton. *d.* §. 16. Rebuff. referens Cardin. *dict. num.* 18. dicitque esse hanc consuetudinem.

6 At dubium est, an post Tridentin. hæc consuetudo sit valida. Quidam enim negant. Ratio, quia Tridentinum *sess.* 23. *cap.* 11. *de reformat.* iubet, ne detur Subdiaconatus, nisi transacto anno post vltimi ordinis minoris susceptionem; sic Salzedo *d.* §. *vna*, & videtur hoc sequi Maiol. *de irreg. lib.* 4. *cap.* 11.

7 Sed verius est valere, quia Trident. *d. cap.* 11. non derogat consuetudini, & quando voluit consuetudini derogare expressè hoc fecit, vt patet ex *eadem sess.* 23. *cap.* 6. 9. 10. *de reformat.* & ex pluribus alijs locis Tridentini. Sic tenent Nauar. summa Latina *cap.* 25. *n.* 71. Gutier. *quæst. canonic. c.* 26. *n.* 31. *&* 32. Manuel Rodriquez in motu Pij V. *de censibus, expositione dub.* 8. *fol.* 32. *pag.* 1. §. *quanto a lo tercero.* Et confirmatur amplius, quia Tridentinum *sess.* 23. *c.* 13. validam esse hanc cõsuetudinem innuit, quandoquidem tantùm *ibi* prohibet duos sacros ordines vna die eidem conferri, priuilegiis, ac indultis quibusuis non obstantibus, quasi velit, ac intendat consuetudinem in hoc casu in suo vigore permanere, respectu quatuor ordinum minorum, & Subdiaconatus.

8 Maius autem dubium est, an per motum proprium Sixti V. contra malè conferentes, vel recipientes ordines abrogetur, & annulletur hæc consuetudo? Et videtur annullari, quia *ibi* decernit, vt seruentur interstitia à Tridentino statuta, non obstantibus quibuscunque contrariis. Et sic videtur tenere Manuel Rodriquez *d. dub.* 8. *fol.* 34. *pag.* 2. *ante* §. *empero veamos.*

9 At verius est adhuc valere dictam consuetudinem. Primò, quia illa clausula, *non obstantibus*, non cadit super omnia dicta, & contenta in illo motu proprio, sed ad clausulam immediatam, vt clarè liquet ex illo. Item, quia hic motus proprius nil aliud intendit, vt ex eo patet, quàm quòd seruetur Tridentinum, & ius commune circa ordines. Quod tamen consuetudini non derogat: ergo restringendus est ad terminos Concilij Tridentini, quia constitutio quæ fit ad interpretandam aliam, & ad eam roborandam, intelligenda est secundùm eam, & concludenda terminis eius, & sic non extenditur ad ea, quæ non sunt per illam prohibita. Auth. constitutio quæ innouat §. *vnde, vers. vt illis, collat.* 3. & sentit glossa, quam reputat singularem Cardin. *ibi clement. statutum, vers. consuetudine, de elect.* Felin. *c.* 1. *de iureiur. n.* 5. Nau. *de datis, & promissis pro iust. vel gratif. notabili* 3. *num.* 7. Sic tenent Manuel Rodriq. *d. dub.* 10. *fol.* 32. *pag.* 1. §. *quanto a lo tercero.* Sed quamuis per prædictum motum Sixti talis consuetudo fuisset abrogata, tamen ille motus reuocatus est per Clement. VIII. præterquam in simoniacè promouentibus & promotis, vt *suprà* dixi.

10 Tertia conclusio. Hæc interstitia debent intercedere inter hos ordines, nempe inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, debet intercedere annus vt decernit Trident. *sess.* 23. *c.* 11. *de reform. fine*, & alius annus intercedere debet, inter Subdiaconatum, & Diaconatum, vt definit Tridentin. *ibi cap.* 13. & alius inter Diaconatum, & Presbyterium, vt definit Tridentinum *ibi c.* 14. & licèt longiora multò interstitia requirebantur iure antiquo, vt patet ex *cap. in singulis, dist.* 77. at vsu non seruabantur, vt benè docet Gregor. Lopez *part.* 1. *tit.* 6. *l.* 27. *vers. sufiete.*

11 Quarta conclusio. De minoribus ordinibus, an possent omnes vna die eidem conferri, non constat inter Doctores. Quidam enim dicunt non posse de iure, nisi consuetudo iuri derogauerit, sicque colligi videtur ex *cap. quicunque, dist.* 77. & tenet *ibi* glossa *vers. Acolytus, & ibi* Ioannes, *l.* 26. *tit.* 6. *part.* 1. At probabilius erat posse de iure dari, nisi contraria consuetudo præualuisset, & sic colligitur ex *cap.* 2. *de eo qui furtiuè ordin. recepit.* & tenet *ibi* glossa *vers. minores.* Panorm. *ibi, num.* 1. idem glossa *cap. de eo, de temper. ordin.* & *ibi* Panorm. & Innoc. D. Anton. 3. *part. tit.* 14. *c.* 16. §. 16. Syluest. *ordo* 2. *quæst.* 7. Rosella *ordo* 2. *num.* 3. Tabiena *ordo* 2. *quæst.* 2. Palud. 4. *dist.* 25. *quæst.* 2. *num.* 15. Barthol. à Ledesm. *de ordine, dub.* 15.

12 Hodie tamen Trident. *sess. 23. cap. 11. de reformat.* statuit ut minores Ordines per temporum interstitia conferantur, nisi Episcopo aliud magis expedire videatur. Vnde cùm Tridentinum horum interstitiorum tempus non designet, non est necesse ut inter ordinem minorem, & alium ordinem minorem, intercedat annus, sed hoc tempus arbitrio Episcopi relinquitur. Sic glossa *cap. quicunque, verf. vel habere, dist. 77.* Menoch. *lib. 2. de arbitr. centuria 5. casu 427. n. 28.* Manuel Rodriquez *d. dub. 8. fol. 32. pag. 1. §. digo lo segundo.*

13 Imò vbi erat consuetudo ante Concilium dandi omnes ordines minores simul, nulla requiritur modò dispensatio; quia, vt latè probaui, non derogat Trident. *in illo c. 11.* consuetudini. Sic Manuel. Rodriq. *d. dub. 8. fol. 32. pag. 1. § quanto a lo tercero.*

14 Quinta conclusio. De prima tonsura, & minoribus ordinibus, quòd non possint eadem die de iure eidem conferri, nisi vbi hoc habeat consuetudo, tenet communis, & videtur colligi ex *c. in singulis, dist. 77.* Sic Bartho l. à Ledesm. *d. dub. 15.* Host. Panorm. *c. de eo, de temp. ordin. n. 2.* Angel. *ordo 6. n. 2.* Armil. *verb. ordo n. 6.* Tab. *ordo 2. q. 2.* Rosella *ordo 2. n. 3.* At vsus obtinuit, vt possit simul tonsura cum ordinibus minoribus dari, vt bene Armil. Tabien. Rosella *ibi.*

15 Vltima conclusio. Licèt aliqui dubitarint, an interstitia inter ordinem, & ordinem præcepta seruare in Tridentino *sess. 23. cap. 11. 13. 14. & de reform.* obligent Religiosos, quia ibi non facit Tridentinum mentionem de Regularibus: cùm tamen in aliis decretis exprimat ea etiam in Regularibus esse seruanda, & *d. cap. 13.* dum iubet duos ordines sacros eodem die non esse conferendos, addit *etiam Regularibus:* at certum est obligare etiam Religiosos, & ita seruatur in praxi. Nec obstat argumentum sumptum ex *dict. cap.* quia mens Tridentini *ibi* fuit, licèt concesserit Episcopis facultatem dispensandi in interstitiis, non tamen intelligenda est hæc facultas, vt possint eodem die duo sacri ordines recipi etiam à Regularibus, cum quibus erat maior dispensandi ratio. Sic Manuel Rodriquez *d. dub. 8 fol. 27. 4 pag. 1.*

DVBIVM LIV.

Quis possit dispensare in interstitiis seruandis inter receptionem duorum ordinum, quæ præcipit seruari Tridentinum sess. 23. c. 11. 13. & 14. de reformat.

1 Certum est apud omnes posse Episcopû, sic enim dicitur illis tribus capitibus expressè. Hic autem Episcopus non debet esse Episcopus, qui ordinat, quando est alienus, sed debet esse proprius Episcopus; quia licèt Tridentinum dicat absolutè posse Episcopum dispensare: at intelligitur de proprio; semper enim cùm aliquis actus iurisdictionis committitur Episcopo, intelligitur de proprio, quia alienus nullam habet iurisdictionem. Sic Manuel Rodr. *in expositione motus Pij V. de censibus dub. 8. fol. 29. pag. 1. §. digolo segundo,* & patet ex dictis *suprà dub. 27.* vbi ex Nauarro diximus quòd etiam quando proprius Episcopus dat dimissorias, vt suus subditus ordinetur ab alieno, non potest ille alienus dispensare in interstitiis, nisi proprius Episcopus hoc sibi committat.

2 An verò Episcopus ordinans suum familiarem post triennium possit cum illo dispensare in interstitiis, vide *suprà dub. 27.*

3 Dubium tamen est de habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem, ita vt Episcopus non habeat iurisdictionem in suos subditos, vt sunt quidam Abbates, & superiores Religionum in suos Regulares, an dispensare possint cum suis subditis in his interstitiis.

4 Quidam dicunt hoc solis Episcopis competere, & sic non posse Generales, & prouinciales cum suis subditis Regularibus dispensare, sed debere petere ab Episcopis ordinantibus eos, vt dispensent, nec esse opus, vt Prælatus Regularis exprimat in specie causam ad dispensandum, sed sat esse in genere, vt quòd necessitas, & vtilitas suæ Religionis, & ordinandi talem eum inclinant ipsum ad petendam dispensationem, vt possit Episcopus absque alia informatione dispensare. Probatur hæc sententia; quia Trid. *d. c. 11. c. 13. & c. 14.* hanc dispensationem remittit Episcopis. Sic Manoel Rodriq. *d. dub. 8. fol. 29. pag. 1. §. quanto à lo segundo, & fol. 31. pag. 2. §. digo lo quarto,* & quòd cum Regularibus dispenset tantùm Episcopus, in cuius diœcesi commoratur, tenet Henriq. *lib. 10. de ordine, c. 23. n. 4. littera L.*

5 Imò Manuel Rodriquez *ibi fol. 31. pag. 1. versic. digo lo quarto,* asserit quòd quando capitulum Sede vacante dat reuerendas, non quit dispensare in interstitiis; sed debet petere ab Episcopo ordinaturo; vt dispenset. Sit tamen

6 Prima conclusio. Capitulum Sede vacante, quando dat reuerendas, ad ordines, potest dispensare in interstitiis. Probatur, quia hoc spectat ad potestatem iurisdictionis, at omnino spectantia ad potestatem iurisdictionis ordinariam Episcopi competunt capitulo Sede vacante, nisi iure expressè caueatur oppositum, vt dixi *lib. 8. de matrimonio, disput. 2. num. 10.* Cùm ergo in hoc casu non caueatur expressè contrarium, poterit capitulum dispensare. Item, quia in Trident. *sess. 23. cap. 15. de reformat.* statuitur, vt nullus audiat confessiones, nisi approbatus ab Episcopo, & tamen capitulum Sede vacante approbat. Item, quia Tridentinum non dat licentiam alieno Episcopo ordinanti vt dispenset cum hoc in interstitiis: ergo si capitulum caret potestate iurisdictionis ad dispensandum, malè dicit Manuel Rodriq. debere petere ab Episcopo ordinaturo, vt dispenset, quia si ipsum capitulum non habet iurisdictionem hanc, non poterit eam alteri delegare.

7 Secunda conclusio. Abbates habentes iurisdictionem quasi Episcopalè, possunt dispensare cum suis subditis in interstitiis. Probatur ex dictis *suprà dub. 21.* vbi de his & aliis Prælatis habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem latè probauimus posse omnia, quæ possunt Episcopi potestate iurisdictionis ad quem spectat hæc potestas; imò & posse dare reuerendas, licèt hoc videatur prohibitum in Trident. *ead. sess. 23. cap. 10.* quantò magis poterunt hanc dispensationem indulgere, quod nullibi videtur prohibitum, & sic practicatur, & ego vidi reuerendas Abbatis de Sahagun, in quibus cum quodam sæculari sibi subdito dispensabat in interstitiis.

8 Tertia conclusio. Prælati Regulares possunt dispensare cum Regularibus exemptis sibi subditis in his interstitiis, & nullo modo id possunt Episcopi. Probatur, quia Episcopi tantùm possunt dispensare cum suis subditis: at Regulares exempti non sunt magis subditi Episcopo, quàm sæcularia extranens, cum quo est certum non posse dispensare. Item, quia hi Prælati habent iurisdictionem quasi Episcopalem in Regulares suos, & nullam habent in eos Episcopi iurisdictionem, eò quod exempti sint, vt patet ex Nauarr. *lib. 1. consil. tit. 11. de tempor. ordin. consil. 21.* vbi hæc dicit: *Abbas suus respectu Regularis exempti est suus ordinarius quoad reuerendas, & habet iurisdictionem quasi Episcopalem;* ergo. Item, quia hi Prælati dant reuerendas suis Regularibus, & nullo modo Episcopi, vt dixi *suprà dub. 21.* ergo similiter dispensant in interstitiis, cùm hæc ambo sint iurisdictionis Episcopalis. Item, quia idem Manuel Rodriquez *ibi fol. 31. §. Digo lo tercero,* fatetur, quòd Abbates, qui possunt initiare minoribus Ordinibus suos subditos Regulares, possunt cum illis dispensare in interstitiis; sed hi non sunt Episcopi; sed tantùm habent iurisdictionem quasi Episcopalem ergo similiter id poterunt alij Prælati Regulares, cùm eandem iurisdictionem quasi Episcopalem habeant. Item, quia si hi debent petere ab Episcopo ordinaturo, vt dispenset, vt fatetur Manoel Rodriq.

Rodriq. tunc vel Episcopus talis dispensat virtute Tridentini, & hoc non, quia, vt dixi *dub. praeced.* tantùm potest dispensare quando ordinat sibi subditum, vel virtute licentiæ concessæ à Prælato per talem petitionem: ergo à fortiori habet talis Prælatus iurisdictionem dispensandi, aliàs non posset illam delegare. Item, quia sic habet praxis, communiter enim in dimissoriis ad Ordines, quas concedunt suis subditis Regularibus, dispensant in interstitiis. Sed de hac re vide, quæ latè & optimè docet Suarez *tom. 4. de Relig. lib. 2. de prælat. Relig. c. 12. à n. 21. vsque ad 23.* vbi vtramque sententiam optimè conciliat, & declarationes Cardinalium explicat.

9 Tandem nota quòd in Societate Iesu hoc caret difficultate; quia Greg. XIII. anno 1581. concessit bullam Societati Iesu, vt omnes præsentati à Generali, vel ab eius delegato, possint ordinari non seruatis interstitiis, & extra tempora, & assignat causam institutam, videlicet esse societatem ad discurrendum per qualcunque mundi plagas, ad fructificandum in vinea Domini, & prohibet communicationem huius priuilegij iis, qui sua priuilegia cum societate participãt, & participare possunt; & Pater Generalis Societatis *in compendio priuilegiorum, verbo Ordinat. n. 3.* dicit, quòd hæc facultas cõmunicatur omnibus Prouincialibus, excepta facultate extra tempora, quæ in Europa reseruatur Generali, & ita Religiosi Societatis non indigent alia causa, vt à suis superioribus possint præsentari ad Ordines, non seruatis interstitiis; quia ipse Pontifex hac sola causa dispẽsat, non enim dispensat, Prælatus Societatis in interstitiis, nec Episcopus à quo ordinantur: sed supposito quòd Religiosi ipsius Societatis à suis superioribus præsententur, ipse Pontifex immediatè dispensat cum illis in interstitiis. Nec hoc priuilegium derogatur per motum propriũ Sixti V. scilicet contra malè recipientes, vel conferentes Ordines qui clausula, *non obstantibus.* quam *ibi*, tantùm fertur ad clausulam immediatam, vt ex eo constat, & ita Societas vtitur hoc priuilegio post dictum motum proprium, præterquàm quòd ille motus proprius iam fuit derogatus per Gregor. XIV. vt sæpè diximus.

DVBIVM LV.

An ad dispensandum in interstitiis requisitis inter Ordinum receptionem exigatur causa.

1 HAc in re certum est requiri causam, vt dispenset Episcopus in interstitiis requisitis inter receptionem postremi Ordinis minoris, & Subdiaconatum, quia expressè dicit Tridentinum *sess. 23. c. 11. de reformat.* quòd intercedat annus inter hos Ordines, nisi Ecclesiæ necessitas, aut vtilitas iudicio Episcopi aliud exposcat. Similiter est certum inter receptionem Diaconatus & sacerdotij, vt non intercedat annus ex Episcopi dispensatione requiri causam, quia dicit Trident. *d. sess. 23. c. 14.* vt intercedat annus, nisi ob Ecclesiæ necessitatem ac vtilitatem aliud Episcopo videretur. Vnde maior causa requiritur ad dispensandum in interstitiis inter Diaconatum & sacerdotium, quàm inter Ordinem vltimum minorem, & Subdiaconatum; quia in hoc casu requirit Tridentinum necessitatem, vel vtilitatem Ecclesiæ disiunctiuè, in illo verò copulatiuè vtilitatem, ac necessitatem, vt patet ex verbis Tridentini citatis. Et ratio est, quia ministeria sacerdotij sunt multò aliis altiora, & sic valdè ponderatur collatio sacerdotij, *c. cùm sit ars artium, de ætat. & qualitate.* Sic Manuel Rodriquez *in expositione motus proprij de censibus, dub. 8. fol. 33. pag. a.*

2 Nota, quòd Syluest. *Ordo 3. quæst. 10.* definit necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ, allegans Host. Goffred. & Vldaricum, quòd necessitas est quando nullus est alius minister præter hunc, qui debet ordinari, vtilitas verò est, quando non sunt alij idonei præter istum. Itaque quando Ecclesia indiget ministris, & nullus alius est, qui ordinetur, est necessitas; quando verò sunt alij, non tamen idonei, est vtilitas. Sed nimis rigidè loquitur, & id tractat in aliu casu, valdè graui, nempe quando possit Episcopus cogere aliquem ad suscipiendum ordinem sacrum, quòd tantùm potest facere propter Ecclesiæ necessitatem, vel vtilitatem, vnde in nostro casu non tam strictè sumenda est Ecclesiæ vtilitas, vel necessitas: immò in casu, in quo Syluest. loquitur, loquens D. Anton. *3. p. tit. 14. c. 16. §. 18.* dicit hæc verba: *Dicitur necessitas cùm non sunt alij, qui ordinentur, & Ecclesia indiget, vtilitas autem, cùm etsi sint alij, & Ecclesia tamen indiget ordinatis.* Et sic in nostro casu dicendũ est, quòd tunc erit Ecclesiæ vtilitas, quando sunt pauci ministri idonei, quos habet: tunc verò dicetur necessitas, quando non solùm desunt idonei, sed etiam desunt ministri idonei, & non idonei, iuxta ea quæ adduximus ex D. Ant. *d. §. 18.* & hæc necessitas, aut vtilitas non consistit in indiuisibili, sed debent Episcopi inspicere, & considerare, quòd multoties absunt, id est *hacen aujencia* ministri idonei, & non idonei alicuius Ecclesiæ, & aliàs in infirmitatem incidunt, & sic in Ecclesiis defectus committuntur, id est, *se hacen faltas.* Quapropter animaduerte, quòd hi defectus communiter accidunt, defectu considerato, qui ministris potest accidere, in his casibus Episcopi dispensare possunt, quamuis in præsentiarum Ecclesia ministris non indigeat, siquidem verisimiliter casus accidere possunt, in quibus illis indigeat. Sic Manuel Rodriquez *supra*; immo aliqui dicunt iustam causam esse studiorum, quibus ille promouendus incumbit. Sic Horatius Lucius *tract. de priuilegiis scholarium, priuileg. 99.* quem refert, ac sequitur Menoch. *lib. 2. de arbitrariis, centuria 5. casu 427. n. 31. & 32.*

3 At dubium est, an requiratur causa ad dispensandum in interstitiis requisitis inter vnum ordinem minorem, & alterum minorem? & inter Subdiaconatum, & Diaconatum, videtur enim Trid. nullam exigere causam, sed meram Episcopi voluntatem, priori enim casu dicit Trident. *sess. 23. c. 11. de reformat.* minores ordines per temporum interstitia conferantur, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur. Posteriori etiam casu dicit Trident. *ibi cap. 13.* ordinati in Subdiaconos non admittantur, nisi post transactum annum ad Diaconatum, nisi aliud Episcopo videatur.

4 Item, quia *c. relatum, dist. 37.* vbi Papa reprehendit quosdam interpretantes scripturas, vt sibi videtur: ergo, *vt videtur tibi*, non importat arbitrium iustum, & causa regulatum. Item, quia Bald. *in tit. de pace constantia, pag. penult. vers. in animam nostram*, inquit, qui potestatem habet faciendi, quòd sibi videtur expedire, habet voluntatis arbitrium.

5 Cæterùm vt respondeam, supponendum est, primò, quòd hoc distat inter arbitrium boni viri, & liberam voluntatem, quòd dum aliquid relinquitur liberæ voluntati alicuius, ille ad nil tenetur, nec indiget causa, & stabitur declarationi suæ, siue iustæ, siue iniustæ, siue dignæ, siue indignæ; quando verò fit commissio per verba importantia arbitrium boni viri, exigitur arbitrium rectè, & regulatione commensuratum, & sic exigitur causa, quia id dicitur arbitrium boni viri, quod bonus vir arbitraretur, *l. vir bonus, ff. indic. solut.* Sic Bart. *super extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur, n. 2.* Iason *Inst. de action. §. in bona fidei, n. 14.* Imola *in repetitione, quam ponit super Clement. sæpe, de verb. signif.* quæ incipit, *Habens expeditam, n. 34.*

6 Secundò supponendum est, quæ verba importent liberam voluntatem, & quæ arbitrium boni viri, de qua re latè Menochius *lib. 1. de arbitr. quæst. .8.9.* In primis hæc verba, *vt volueris, libuerit*, quia idem est ac liberè volueris Item quando verbum *arbitrium*, ponitur cum dictione *plenum*, siue *liberam*, vt committimus hoc tuo arbitrio, vel tuo pleno arbitrio. Exceptis autem his

hia verbia omnia alia important arbitrium boni viri. Sic Bartolus *ibi a num.* 3. Imola *d. n.* 34.

7 Hinc fit, quòd hæc verba, *si tibi videbitur, æstimaueris, arbitratus fueris*, important arbitrium boni viri. Patet ex *l. fideicommissaria. ff. de fideicom. libert. post principium*, ibi *si tibi videtur*, explicat illa lex, id est, si tibi quasi viro bono videtur, *& l. fideicommissa, §. sic fideicommissum, vers. quemquam, ff. de l.* 3. vbi dicit lex, quòd si fideicommissum sic relinquatur, *si volueris*, non debetur, quia plenum voluntatis arbitrium relinquitur: ac verò si dicit sic, *si fueris arbitratus, si putaueris, si existimaueris, si tibi visum fuerit, vel videbitur*, non plenum voluntatis arbitrium relinquitur, sed quasi viro bono, proinde si alter meruerit, debebitur, vbi glossa *vers. arbitrium*, dicit quòd in priori casu, scilicet, *si volueris*, relinquitur liberæ voluntati: ac in posteriori casu tantùm permittitur, vt æquum videat, quod si est, non permittitur aliter interpretari. Idem tenent Bart. *suprà n.* 3. Imola *d. n.* 34. *& c.* 3. *de constit. n.* 18. Panorm. *cap.* 1. *de constit. num.* 13. vbi Felinus *num.* 50. Butrius *cap. cùm ad sedem, de rest. spoliat.* Lapus *allegat.* 69. Domin. *c. Catholica* 11. *dist.* Nauarr. *lib.* 1. *consil. titul.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 26. Roman. Calcaneus, Dominicus, Carolus Molinæus, Castro, Alexand. Socinus senior & iunior, Ruinus, Decius, Andreas ab Exea, Parisius, quos refert, & sequitur Menoch. *lib.* 1. *de arbitr. qu.* 8. *num.* 2. & Glossa *cap.* 2. *de corp. vitiat. vers. visum fuerit*, explicat ita quòd idoneum sit & iustum, quod videbitur Gregor. Lopez *l.* 54. *vers. en las calçadas, sine tit.* 6. *part.* 1. Gutierrez *lib.* 1. *pract. qu.* 3. *num.* 7. Decisio Pedemont. 68. *numero* 18. *&* 19.

8 Similiter important arbitrium boni viri hæc verba, *ad arbitrium tuum*, vel *arbitrio tuo committimus*. Sic Rebuffus *rubrica de collation.* §. 1. Glossa *ad arbitrium capituli, fol. mihi* 306. Felin. *d. num.* 50. Menoch. alios referens *d. qu.* 8. *num.* 29. Panormitanus *cap.* 1. *de sequestr.* Iason *l. si sit, ff. de legat.* 1. voluntas verò refertur ad absolutam voluntatem, non regulatam ratione, vt bene Rebuffus *ibi*. Bald. *l. voluntatis, C. de fideicommiss.* Panormitanus *cap.* 1. *de his quæ fiunt à maiori parte capit.* imò si dicatur, pro tuæ voluntatis arbitrio, importat arbitrium boni viri. Menoch. alios referens *dict. qu.* 8. *&* 33. Bartolus *d. extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur, num.* 8.

9 Nota primò, hoc limitandum esse, nisi committatur arbitrium ei, qui aliàs illud habebat: tunc enim libera, & absoluta facultas tributa esse dicitur, vt verba aliquid operentur. Sic alios referens contra alios Menochius *d. qu.* 8. *n.* 35.

10 Secundò nota, quòd quando apponuntur in contractibus hæc verba, *si visum fuerit, si æstimaueris, si iustum putaueris*, important meram voluntatem. Sic probans, & alios referens, Gregor. Lopez *lib.* 29. *vers. mi heredero, tit.* 9. *part.* 6.

11 Item important arbitrium boni viri hæc verba, *tuæ deliberationi mandamus*. Menoch. cum aliis, *d. q.* 8, *num.* 59. Idem, *dispositioni tuæ, ad nutum tuum*. Menochius cum aliis *ibi num.* 60. Idem, *ingenio tuo committimus*, vel *secundùm mentem tuam, discretioni tuæ, prudentiæ tuæ, potestati tuæ committimus*. Idem *misericordia tua, conscientia tua*. Sic Menochius alios referens *ibi n.* 24. 26. 36. 40. 47. 57. 58.

12 De hoc autem verbo, *secundùm iudicium tuum*, vel *iudicio tuo committimus*, quidam dicunt importare liberam voluntatem. Sic Glossa *l. Thais, §. Lucius, vers. iudicio, ff. de fideicommiss. liber.* Bartol. *l. si sit, in principio, ff. de legat.* 1. Sed verius est importare arbitrium boni viri, quia idem est, ac prius confer tecum met, & postea iudica, quod clarè arbitrium boni viri importat. Sic Bartolus se retractans, *d. extrauag. ad reprimendum, vers. videbitur, num.* 4. Imola *in repetitione quam ponit post Clement. sæpe, suprà citata, num.* 34. Menochius alios referens, *d. quæst.* 8. *num.* 14.

13 Item important arbitrium boni viri hæc verba, *tuo videri facias*. Menochius *d. quæst.* 8. cum aliis *num.* 4. idem, *facias, vt placuerit*, Menochius cum aliis *num.* 7. Bart. *d. extrauag. ad reprimendum, verbo videbitur, num.* 4. Imola *d. repetitione super Clement. sæpe, num.* 34. *& cap. de constitut. num.* 18. & *ibi*. Panormitanus *num.* 13. Limitat tamen Menoch. cum aliis *num.* 12. nisi dicat, facias quidquid tibi placuerit, quia tunc libera voluntas conceditur.

14 Item important arbitrium boni viri hæc verba, *facias ad tuum beneplacitum*, Menochius *num.* 10. Felinus *cap.* 1. *de constit. num.* 50. secus (inquit Felinus) secundùm libitum tuum, quia liberam importat voluntatem.

15 Item important arbitrium boni viri, *facias, vt cupieris, vt desideraueris*. Menochius cum aliis *dict. quæst.* 8. *num.* 51. Bartol. *d. extrauag. ad reprimendum, vers. videbitur, num.* 4. Immola *d. repetit. super Clement. sæpe, n.* 34. & idem dicendum est quando dicitur: promittimus stare dicto tuo; & idem quando dicitur: sit tibi licentia. Sic Menochius *ibi* 45. 49. & Bart. *l. alio, n.* 8. *ff. de alim. & cib. legat.* Ancbar. *cap. fin. de testam. in* 6. *numer.* 10. Matienzo *lib.* 5 *recopil. tit.* 4. *l.* 14. *gloss.* 1 *num.* 14. contra Innocentium. Similiter concedimus potestatem, vt quod possis, dicit arbitrium boni viri, quia id possumus, quod iure possumus. Bart. *ibi num.* 9. Matienzo *num.* 15. Azeuedo *l.* 6. *num.* 30. *titulo* 4. *lib.* 5. *recopil.* secus si diceret, liberam potestatem; quia tunc est libera voluntas: Matienzo *num.* 15. Bart. *num.* 9. vbi idem dicit, si dicat plenam potestatem, & licentiam.

16 Item quando verba sunt dubia, & vnum, & alterum sensum habent, censendum est requiri arbitrium boni viri, & non committi liberæ voluntati. Sic Bart. *l. cùm filius §. pater. ff. de legat.* 2. Alexand. Riminaldus, Decius, Andreas ab Exea, quos refert, ac sequitur Menochius, *lib.* 1. *de arbitr. q.* 9. *num.* 1.

17 Item, si apponantur verba significantia vtrumque, vt facias, vt arbitratus fueris, & volueris, requiritur arbitrium boni viri, quia vnum prædictorum inest alteri, & regula est, quòd quando ponuntur duo copulatiuè, quorum vnum inest alteri, vt contingit in præsenti, non enim est arbitrium sine voluntate, vnum resoluitur in alterum *l.* 1. *ff. de pactis*, ibi *in idem placitum & consensum*, id est, placitum consensum; ita in proposito, id est, volitione arbitratus sit. Sic Bartolus *dict. Extrauag. ad reprimendum, verb. videbitur, numero* 11.

18 His ergo suppositis respondetur ad dubium principale, requiri causam ad dispensandum in dictis interstitiis. Probatur, quia Trident. dicit esse seruanda dicta interstitia, nisi aliud Episcopo videatur, quæ verba (vt latè probaui) requirunt arbitrium boni viri, & ratione regulatum, & sic petunt esse causam. Sic tenent Nauarr. *lib.* 1. *consil. tit.* 11. *de tempor. ordin. consil.* 26. Menoch. *lib.* 2. *de arbitr. centur.* 5. *casu* 427. *num.* 28. 29. 30. & hos supponit Manuel Rodriquez *in expositione motus Pij V. de censibus, dub.* 8. *fol.* 31. *pag.* 2.

19 Nec obstat *cap. relatum, distinct.* 37. in contra allegatum, quia *ibi* non ponitur absolutè, *vt tibi videtur*, sed adiuncta verba præcedentia, & subsequentia faciunt, vt stet *ibi* pro malo arbitrio.

20 Nota tamen quòd quando proprius Episcopus dispensat cum subdito in interstitiis, & remittit ad alium Episcopum, vt ipsum ordinet, non tenetur Episcopus ordinans examinare causam dispensationis, an fuerit legitima, quia ipse non dispensat, & patet etiam ex suprà dictis, quòd scilicet Episcopus, ordinans alienum cum literis dimissoriis propriis, non debet examinare, sed acquiescere testimonio proprij Episcopi. Sic Manuel Rodriquez *eod. dub.* 8. *fol.* 30. *pag.* 1. An verò idem dicatur, quando Abbas mittit suum Religiosum ordinandum,

& dispensauit cum ipso in interstitiis, vel petit ab ipso, vt dispenset, asseritque esse causam, dixi *suprà dub.* 54.

21 Sed quid si Episcopus nolit dispensare in interstitiis, interueniente causa iusta ad dispensandum, potest ne appellare ad suum Archiepiscopum? Respondetur negatiuè, quia quando canon concedit iudici facultatē dispensandi, si nolit dispensare, non est appellatio. Sic Bald. *l. quicunque. C. de seruis fugit.* Felin. *cap. super his, de accusatio. n. 12. qui toto cap.* latè tractat, quando aliquid committitur arbitrio, potestati, vel voluntati iudicis, quando possit appellari ab eius definitione.

DVBIVM LVI.

An eadem causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesia, qua requiritur in Trid. sess. 23. cap. 11. de reformatione, & cap. 14. *requiratur in dispensatione in interstitiis inter ordinem minorem, & alium minorem, & inter Subdiaconatum & Diaconatum, eadem (inquam) qua ibi requiritur in dispensatione, in interstitiis inter vltimum ordinem minorem, & Subdiaconatum, & inter Diaconatum, & sacerdotium.*

1 RAtio dubitandi est, quia in his expressè dicit Trident. *d. cap. 11. fine, & d. c. 14.* exigi necessitatem & vtilitatem Ecclesiæ in illis *d. cap. 12. initio, & cap. 13.* hanc causam non exigit, sed remittit arbitrio Episcopi, dicens, nisi aliud Episcopo videatur.

2 Nauar. *lib. 1. consil. tit. 11. de temp. ord. consil. 16.* dicit requiri eandem causam, quia eadem ratio videtur omnia comprehendere; item quia vna pars dicti declaratur per aliam in rebus dubiis *l. 1. ff. de rebus dubijs*, & in vna parte eiusdem *cap. 13.* exprimitur causa necessitatis, vel vtilitatis, debere concurrere in hac dispensatione, ergo.

3 At verius est minorem causam requiri, & sat esse quamcunque causam, quia Concilium si eandem voluisset causam, facilè id diceret, sicut iterum dixit *d. cap. 14.* Item, quia non est eadem ratio: nam quando transitur ab ordine minori ad Subdiaconatum, recipitur nouus status, nouaque obligatio continentiæ & recitandi, & cùm à Diaconatu ad sacerdotium, recipitur potestas dignissima, & ideò maior exigitur causa ad dispensandum in interstitiis inter hos ordines requisitis. Sic Manuel Rodriq. in expositione motus Pij V. *de censibus, dub. 8. fol. 31. pag. 2. & fol. 32.*

CAPVT II.

De obligatione recitandi horas canonicas, ratione Ordinis.

SVMMARIVM.

DVB. 1. *Quot sint horæ canonicæ, & quinam ad illas teneantur.*

2 *An clerici minorum Ordinum teneantur ad horas canonicas, vel saltem ad aliquam aliam orationem plus quàm laici.*

3 *An Religiosi professi, tam viri, quàm fœminæ, in Religione approbata, teneantur ad horas canonicas, & quo iure ad id teneantur.*

4 *An monachus professus ad chorum, qui extra suum monasterium viuit, vel ex iusta dispensatione, vel quia eiectus est, teneatur ad horas.*

5 *An equites, quos vulgò* Commendatores *appellamus, teneantur sub mortali recitare eas orationes, quas loco horarum canonicarū praescribit eorū regula, vt recitent, in illisque recitandis seruare interdictum.*

6 *An Nouitij teneantur horas recitare.*

7 *An qui hora 9. id est,* alas nuebe, *initiatur Subdiaconat. ordine, teneatur ad integras horas totius diei: & idem quæritur de eo, qui hora nona professionem emittit.*

8 *An qui tenentur ad horas canonicas, satisfaciant, si sola mente dicant, vel teneantur voce alta dicere.*

9 *An qui Ecclesiæ præcepto tenentur ad horas, peccent, si in peccato mortali eas reciteat, quando priuatim recitantur.*

10 *An saltem clerici dicentes Horas publicè in choro peccent, si sint in peccato mortali.*

11 *An peccet mortaliter obligatus ad Horas canonicas, qui omittit aliquam horam, vel partem notabilem.*

12 *An qui ex negligentia, vel plena deliberatione omittit aliqua die septem horas canonicas, contrahat septem peccata mortalia.*

13 *An qui alternatim recitat cum alio dicendo partem, & audiendo aliam partem, censeatur integrè recitare, siue sint Horæ Canonicæ, siue sint preces ex pœnitentia sacerdotali, vel ex defuncti institutione.*

14 *An quando aliquis dicit officium diuinum in choro, & audit partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciat præcepto.*

15 *An censeatur integrè recitare qui dum dicitur diuinum officium in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt præuidendo lectionem, quam est cantaturus, vel mittitur ad thurificandum, vel ad comitandum thurificaturum altare, &c. nec repetit ea, quæ interim ab aliis dicuntur in choro, vel si aliquantulum ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis è naribus effluit.*

16 *An censeatur integrè recitare, qui audit partem quam cantat chorus, & aliam partem organo pulsat, vel teneatur partem illam, quam organo dicit supplere, & similiter chorus satisfaciat, dicendo suam partem, & audiendo partem, quam pulsat organum, vel teneatur partem illam supplere.*

17 *An qui Horas dicunt sincopando, censeantur integrè recitare, & sic satisfaciant & famuli, qui cum his recitant.*

18 *An qui ex obliuione partem horæ omittit, vel quia intrat tardè chorū, vel exit ante finem Horæ censeatur integrè recitare, licèt non repetat totam horā.*

19 *An qui Horam interrumpit, censeatur integrè recitare, vel potius teneatur, totam horam repetere.*

20 *An sit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ita vt Matutinum dicatur vespere diei præcedentis, & laudes auroræ sequentis, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum.*

21 *An cùm sacerdos solus recitat, debeat dicere ante orationem,* Dominus vobiscum.

DVBIVM I.

Quot sint Horæ canonicæ, & quinam ad illas teneantur.

NOTA Horam non dici ab orando, quia Hora scribitur cum aspiratione, non autem verbum *Oro*, sed quia certis horis sunt Horæ canonicæ deputatæ. Dicuntur autem canonicæ; quia secundùm canones, sic Nauarr. *c. quando* Latinè *c. 3. n. 26.*

2 Circa numerum Horarum duplex est sententia. Prima docet Horas canonicas esse octo. Probatur, quia laudes possunt diuidi, & separatim dici à Matutinis: ergo sunt distinctæ horæ; quia vna hora non potest interrumpi. Item, quia habent distinctum initium à Matutinis, sicut reliquæ horæ. Item colligitur ex illo Ps. 118. *septies in die laudem dixi tibi*, & rursus *media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Hāc tenet Rationale diuinorum officiorum *lib. 5. c. 1. lit. B.* Archid. *c. presbyter, dist. 91.* D. Ant. 2. *p. tit. 9. c. 12. §. 1.* Nau. *c. quando*, Hispanè, *c. 3. n. 65.* & Latinè *n. 64. & 27. & c. 21. n. 5.* & dicit Nau. *illo num. 64.* in ferijs, & in aduentu, & quadragesima cum diuiduntur Matutinæ à laudibus dicendū esse, *Miserere mei* in fine Matutinarum, & non in initio laudum, quia succedit loco hymni, *Te Deum laudamus*, qui dicitur in fine Matutinarum. Item dicit in fine Matutinarum, cùm diuiduntur à laudibus, dicendum esse, *Pater noster,*

&

& in principio laudum, *Pater noster*, & *Aue maria*, quia id est regulare in omnibus Horis; & si Breuiarij rubricæ id in laudibus non aduertunt, id fit quia communiter non diuiduntur. Ex his etiam colligit Nauarrus posse laudes diuidi à Matutinis, quia sunt diuersæ Horæ.

3 Secunda sententia docet esse septem Horas canonicas, quod inde colligit, quia Matutinum, & laudes sub vna oratione terminantur: & cùm sit regulare in omnibus Horis initio dicere, *Pater noster*, id non aduertunt rubricæ Breuiarij in laudibus; etiamsi separentur à Matutinis in nocte Natiuitatis secundùm dictas rubricas. Quare euasio Nauarri nullius est momenti. Et quòd possint diuidi a Matutinis, non arguit esse diuersas Horas, sed, ratione consuetudinis id licet; sicut olim nocturni Matutinarum diuidebantur, licèt esset vna Hora. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 1.* paulo ante solutionem ad Turrecrem. *c. presbyter. dist. 91. n. 2.* Palacios *4. dist. 15. disp. 9.* Sit

4 Prima conclusio. Licèt probabile sit esse octo Horas canonicas: at probabilius est esse septem; probatur ratione posita.

5 Secunda conclusio. Initio laudum, siue primam, siue secundam sententiam amplectamur, nec in fine Matutinarum est dicendum, *Pater noster*, quia vt dixi rubricæ Breuiarij id non aduertunt, nec *Miserere mei*, dicendum est in fine matutinarum. Quod patet, tum quia consuetudo oppositum habet, tum quia ponitur post *Deus in adiutorium*, quod est initium laudum: at *Te Deum laudamus*, ponitur in fine Matutinarum ante initium laudum.

6 Tertia conclusio. Tria genera personarum tenentur ad Horas canonicas, scilicet clerici in sacris constituti *c. 1. & c. dolentes, de celebrat. Missar.* & licèt his iuribus tantùm inueniatur expressum de sacerdotibus: at communiter idem intelligunt omnes Doctores de reliquis sacro ordine initiatis, & est certum, & sic habet vsus, & definitur Concilio generali Basiliensi *sess. 21.* Item tenentur ad horas Religiosi, vel Religiosæ ad chorum professi, vel professæ. Item omnes habentes beneficium ecclesiasticum *c. Eleutherius, dist. 91. cap. fin. dist. 92.* de quibus generibus personarum sigillatim agendum est.

DVBIVM II.

An clerici minorum ordinum teneantur ad Horas canonicas, vel saltem ad aliquam aliam orationem, plusquam laici.

1 TRiplex est sententia.

Prima docet tutiùs esse eos teneri ad Horas canonicas, quia cùm sint clerici, assumuntur in partem Domini. Sic Panorm. *c. 1. de celebr. Missar.*

2 Secunda sententia docet eos non teneri ad Horas canonicas, quia nullo iure id probatur, nec ad recitandos Psalmos, nec canticum graduum, quia nullo etiam iure probatur; & licèt consuetudo possit habere vim iuris, non constat quod sit talis consuetudo obligans eos (vt optimè Sotus *vbi infra*) at tenentur hi clerici ad aliquod indeterminatè, ad orandum, scilicet plus quàm meri laici. Probatur; quia per minores ordines diuino cultui ascribuntur. Sic Turrecr. *dist. 91. c. qui autem, n. 4. & 5.* Palud. *4. dist. 15. q. 5.* Sylu. *verb. Hora, q. 2.* Nauarr. *c. quando*, Hisp. *c. 7. n. 12. 13. 14.* Latinè *n. 13. & c. 21. n. 8.* & dicit hanc obligationem esse de iure naturali & diuino ad plus orandum pro populo: at tantùm obligare ad culpam venialem.

3 Tertia sententia docet, ad nil plus teneri quàm meros laicos. Sit

4 Prima conclusio. Initiati solis ordinibus minoribus non tenentur ad Horas canonicas. Probatur ex dictis, nec ad canticum graduum, nec ad aliud terminatum recitandum, vt ex dictis constat. Sic Turrecr. Palud. Sylu. Nauar. *vbi suprà*, Sotus *lib. 10. de inst. q. 5 art. 3.* Viguer. *lib. instit. c. 5. §. 5. vers. 4.* Angel. *verb. Hora, n. 3.* Armil. *n. 6.* Tabien. *n. 9.* Palacios *verb. Hora, & 4. dist. 15. disp. 9.* & est certa, & communis Doctorum conclusio.

5 Secunda conclusio. Ad nil plus orandum tenentur quàm laici, ita vt eius omissio aliqua sit culpa, sed honestum, & decens erit vt plus orent. Ratio, quia licèt sint assumpti ad partes Dei, non tamen sunt omnino determinati, & affixi diuino obsequio Ecclesiastico; quia possunt ducere vxorem. Item, quia officium horum terminatur in preparatione templi, & vasorum eius, & non attingit proximè Eucharistiam, sicut officium Diaconi, & Subdiaconi. Sic Sotus, & Tabien. *vbi suprà*, & quidam iuniores docti Magistri, qui dicunt esse communem Thomistarum.

6 Tertia conclusio. Non tenentur etiam ad recitandum Psalmos, vel alias preces, quas Episcopus in ordinatione ipsis recitandas iniungit, quia nullo iure hoc cautum est; & ideò Episcopus non potest eos ad aliquid recitandum obligare; sic Sotus *vbi suprà*, & Palacios *d. disp. 9.* & licet Nauarr. in summa Hispana *c. 25. n. 108.* videatur oppositum docere: at *c. 28.* addit: *ad eundem n.* & *c. 25.* Latinè *n. 108.* & *cap. quando* Latinè, *c. 7. n. 13. & 14.* se explicat tantùm teneri, quando in ordinatione id promitterent, quare tunc non tenebuntur virtute mandati Episcopi, sed virtute promissionis. Eandem conclusionem tenent nonnulli recentiores docti.

DVBIVM III.

An Religiosi professi, tam viri, quàm fœminæ, in Religione approbata, teneantur ad Horas canonicas & quo iure ad id teneantur.

1 NOta triplicem posse fingi titulum huius obligationis, scilicet professionem ipsam, vel aliquod præceptum Ecclesiæ in iure expressum, vel consuetudinem, & constat inter omnes Doctores nullum esse præceptum in iure ad hoc obligans professos: sed de aliis duobus titulis dubitatur.

2 Duplex est sententia.

Prima docet quòd sicut clericus ratione ordinis sacri tenetur ad Horas canonicas, ita & Religiosus choro mancipatus tenetur ratione professionis ad horas canonicas. Probatur, quia Religiones non tantùm sunt institutæ ad orandum pro se, sed etiam pro tota Ecclesia; sed orationes institutæ ad orandum pro tota Ecclesia, sunt septem Horæ canonicæ: ergo. Item, quia ratione professionis fit portio Ecclesiastici cœtus, & de bonis ciuium viuit. Ita D. Anton. *3. p. tit. 13. c. 4. §. 1.* Viguer. *lib. instit. c. 5. §. 5. vers. 4.* Nauarr. *c. quando*, Latinè & Hispanè *c. 7. n. 4.* Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 3. vers. agitur ergo.* Palud. *4. dist. 15. q. 5.* Turrecrem. *dist. 91. c. qui autem, n. 13.* Sylu. *verb. Hora, q. 2.* Tabien. *n. 4.*

3 Secunda sententia docet nullo modo teneri Religiosus ratione suæ professionis ad Horas canonicas, sed si aliqua ratione tenentur, id esse, vel quia id præcipitur ipsis in sua regula, vel ratione consuetudinis, quæ vim habet legis. Quæ sententia postea probabitur.

4 Nota iuxta hanc sententiam non satis constare, quòd sit culpa mortalis si professus, vel professa ad chorum, omittat Horas. Nam Caiet. Armil. Nieua *locis citandis*, dubitant, an talis sit consuetudo, & dicunt non obligari, nisi sit consuetudo: & Palacios *vbi infrà* dicit, rem hanc non esse adeò exploratam; quia si tenentur ratione regulæ, sæpæ statuta regulæ ad nullam, vel solam venialem culpam obligant: si verò ratione consuetudinis, non constat qualiter hæc consuetudo apud eos intelligatur obligare; vnde ipsi (inquit) Religiosi consulendi sunt, qualis consuetudo sit apud eos, & qualiter obliget: & Ioannes à Metina *vbi inf.* dubitat etiam, an sit talis consuetudo. Ledesm. etiam *vbi inf.* dubitatiuè loquitur de tali consuetudine, imò Castro *lib. 1. de lege pœnali, cap. 8. argum. 2.* dicit Moniales sanctæ Claræ non

teneri sub mortali ad recitandum Horas; quia ad id non obligat eas regula, vnde videtur innuere, quòd nullus Religiosus tenetur ad Horas, nisi in quantum, & sub ea culpa, ad quam regula obligat Aragon. 2.2. *quæst.* 83. *art.* 12. *dub.* 4. dicit non peccare mortaliter, semel, vel iterum non dicentes Horas; secus quando crebrò omitterent. Sit

5 Prima conclusio. Probabilius est professus non teneri recitare ratione suæ professionis, sed si ob aliquam rationem tenentur, est ratione consuetudinis. Probatur, quia, loquendo per se de statu Monachorum, non incumbit illis dicere Horas canonicas, nec exercere aliquod aliud ministerium Ecclesiasticum, sed hoc conuenit clericis: Monachis verò, per se loquendo, intendere ad proprium spiritualem profectum, & relicta sæculari cura soli Deo vacare, vt docet D. Thom. 2.2. *q. vltima art.* 8. *ad* 2. Item, quia ratione professionis tantùm obligantur ad id quod vouent, scilicet ad tria vota. Hanc tenent Caiet. *verb. Hora.* Armil. *ibi n.* 4. Nieua *in summa t.* 68. Metina *q. de necessitate vocaliter orandi orat. publ.* Fr. Metina *lib.* 1. *instruct. c.* 14. §. 11. Ledesm. 2. 4. *q.* 16, *art.* 4. *dub.* 6. Iosephus Angles *vbi infrà*, & quidam recentiores docti.

6 Secunda conclusio. Monachi professi ad chorum deputati (quos *choristas* vocant) tenentur sub peccato mortali ad Horas canonicas, ratione consuetudinis receptissimæ, quæ habet vim præcepti obligantis ad mortale. Probatur, quia timorati, & docti communiter sic iudicant, & damnant contrarium facientes. Hanc conclusionem quoad hoc quòd hi sub mortali tenentur ad Horas, docent omnes Doctores primæ sententiæ, & Fr. Metina *vbi supra*, & quidam iuniores, dicentes oppositum non esse probabile. Nec auctores, qui videntur contrarij, docent contrarium, sed tantùm, dubitant. Eandem conclusionem tenet Iosephus Angles *floribus, q. Theolog.* 1. *p. mat. de Horis canon. fol.* 366. Hinc

7 Infertur primò quòd si essent aliquæ Religiones, in quibus constaret sufficienti signo, & expresso suo instituto non esse talem consuetudinem; vt obligentur singuli priuatim ad Horas, quando non recitant in communi, non tenebuntur sub aliqua culpa. Patet, quia tantùm obligantur ratione consuetudinis: ergo vbi ea non est, non obligabuntur. Sic expressè colligitur ex Metina, Armilla, Nieua, Caietan. Ledesma *vbi suprà*, Palacios *suprà*, & ex Fr. Metina *vbi suprà*, & tenent aliqui iuniores docti.

8 Secundò infertur Religiosos, professos Societatis Iesu, non initiatos ordine sacro non teneri ad Horas canonicas: tum quia non profitentur ad chorum: tum quia opposita consuetudo, & praxis est in hac Religione. Sic Ioseph. Angl. *vbi suprà*. Fr. Metina *d.* §. 11. & tenent Henriquez & viri doctissimi Societatis.

9 Tertiò infertur Religiosos, Commendatores Diui Ioannis non teneri ad Horas, quia non ad chorum, sed ad militiam profitentur, & talis est inter eos consuetudo. Sic Fr. Metina *d.* §. 11. Palacios 4. *dist.* 14. *disp.* 9. *fol.* 147. Nauarr. *cap. quando, capite* 17. Latinè & Hisp. *numero* 32.

10 Quartò infertur, Fratres & sorores tertij ordinis D. Francisci non teneri ad Horas canonicas; quia eorum congregatio non est propriè Religio. Sic Caiet. *verb. Hora.* Nieua *in summa tit.* 68. Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. Hispanè *n.* 33. Latinè *n.* 14. vbi optimè notat hoc non intelligendum esse de viuentibus in congregatione, & emittentibus tria vota, quia hi sunt veri Religiosi, vt colligitur ex duobus proprijs motibus Pij V. incipientibus, *Ea est.*

11 Quintò infertur Iesuatas, Eremitas, & huiusmodi, licèt habeant votum, & non possint ad sæculum redire, non teneri ad Horas, nisi esset inter eos consuetudo, ex qua crederent se esse obligatos. Sic Armil. *verb. Hora, num.* 5, *verb.* licèt Tabien. *Hora, num.* 8. dicat teneri, si habeant illum viuendi modum cum Ecclesiæ approbatione: sed magis placet sententia Armillæ.

12 Tertia conclusio. Idem prorsus quod dictum est de obligatione professorum ad chorum quoad obligationem recitandi Horas; dicendum est de Monialibus professis ad chorum, scilicet teneri sub mortali ad Horas canonicas ratione consuetudinis. Sic Sotus *vbi suprà, vers. quod si hoc*, Fr. Metina *vbi supra*, Tabiena *verb. Hora, n.* 7. Armil. *num.* 5. Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. Hispanè *n.* 22. & 23. Latinè *num.* 21. Sandoual *lib. de officio canonico* 5. *p. c.* 5. Idem Nauarr. *cap. quando*, Latinè *c.* 21. *n.* 19. Iosephus Angl. *vbi supra.*

13 Vltima conclusio. Professi, vel professæ non ad chorum, sed vt sint conuersi, vel conuersæ, id est *logos o, legas*, non tenentur ad horas canonicas, sed ad id quod sua regula eis præscribit: sicut ad alia præcepta regulæ, & secundùm quod eos regula obligauerit, talis erit culpa omissio. Ratio, quia licèt sint professi, non sunt diuino cultui dicati. Sic tenet Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. Sandou. Palacios, Palud. *vbi suprà.* Turrecrem. 19. *dist.* 91. *cap. qui autem, n.* 13. Nauarr. *cap. quando, cap.* 7. Latinè, & Hispanè *num.* 22. & 23. Caiet. *verb. Hora*, Armil. *ibi n.* 4. Tabiena *n.* 6. Syluest. *quæst.* 2. *dicto* 7. Nieua *summa tit.* 68. idem Nauarr. *cap.* 25. Latinè & Hispanè *n.* 96. *in summa.*

14 Hinc fit minus bene sensisse Augustinum de Anchona, quem refert, & sequi videtur D. Anton. 3. *p. tit.* 2. 13. *c.* 4. §. 1. & sequitur Vigerus *lib. instit. c.* 5. §. 5. *vers.* 4. dicentem conuersos teneri ad Horas.

15 An si Professus ad chorum non initiatus ordine sacro fiat conuersus in illa Religione, id est laicus, extrahatur ab obligatione recitandi Horas, dixi *lib.* 6. *summa, cap.* 7. *n.* 80.

DVBIVM IV.

An monachus Professus ad chorum, qui extra suum monasterium viuit, vel ex iusta dispensatione, vel quia eiectus est, teneatur ad Horas.

1 DVplex est sententia.

Prima docet Monachum sua culpa à Religione eiectum, licèt per ipsum non stet quòd non recipiatur, vt si sit perpetuò ad triremes damnatus, teneri recitare, licèt non habeat ordinem sacrum. Ratio, quia culpa sua nulli debet patrocinari. Sic Nauarr. *cap. quando*, Lat. *cap.* 21. *num.* 20. aut *cap.* 20. *num.* 21. & *cap.* 7. *n.* 20. Manuel *q. Regul. tomo* 1. *quæst.* 50. 19. & 2. *tomo summa*, 2. *edit. c.* 141. *n.* 14.

2 Secunda sententia mitiùs loquitur. Sit

3 Prima conclusio: Monachus dum per ipsum stat quominus ad Religionem admittatur, vt si eiectus sit tanquam incorrigibilis, & potest corrigi vt sic admittatur, tenetur ad Horas. Ratio, quia culpa sua nulli suffragari debet, & iste culpa sua est extra monasterium ad illudque si se correxerit, potest redire. Sic Nauar. *loco citato*, & *cap. quando*, Latinè & Hispanè *cap.* 7. *n.* 20. Sotus *lib.* 7. *de iust. q.* 2. *Art.* 1. *in solutione ad* 3. & multi iuniores docti Magistri.

4 Secunda conclusio. Si per ipsum non stet quominus ad Religionem admittatur, vt quia correctâ vita ad claustrum rediens non admittitur, non tenetur recitare, nisi habeat ordinem sacrum. Ratio, quia hic non fecit votum expressum recitandi Horas, vel ieiunandi certis diebus, &c. Sed ad hæc tenebatur ratione Religionis, sed hic est expulsus à Religione, & per ipsum non stat quominus admittatur: ergo non tenetur ad hæc. Hæc conclusio est contr. Nauar. *suprà*, sed eam tenet Sotus *suprà*, Aragon 2. 2. *q.* 88. *artic.* 3. *fol.* 997. Leonard. Less. *lib.* 2. *de iust. c.* 37. *dub.* 9. *n.* 50. Philarc. *de officio sacerd. tom.* 1. *p.* 2. *lib.* 3. *c.* 21. *fine.* Emanuel Sà *summa, verb. Religio n.* 40. Sayrus *thes. cas.* 1. *tom. lib.* 6. *c.* 9. *n.* 8. Corradus *in suis responsis* 1. *p. q.* 285. Henriq. & alij iuniores docti.

5 Hinc

5 Hinc infertur, Monachum existentem in triremibus, si non habeat ordinem sacrum, non teneri recitare. Ratio, quia pro tunc per ipsum non stat non redire ad Religionem, siue in perpetuum, siue temporaliter sit damnatus ad triremes. Sic colligitur ex Soto *vbi suprà*, & tenent Henriq. & alij docti Magistri, & est contra Nauar. *loco cit.* & contra Axor. Quod tenetur recitare, videtur insinuare Petrus de Ledesm. quia initio dicit quod excusatur, si nullam commoditatem habet, & postea subdit, quòd videtur dispensare Papa eo ipso quòd auctoritate eius triremibus damnatur.

7 Tertia conclusio. Professus ad chorum, qui iusta dispensatione viuit extra monasterium, etsi semper sic viuat, tenetur ad Horas, modò cum ipsu dispensatum non sit in aliquo trium votorum substantialium Religionis. Ratio, quia adhuc manet Religiosus, & choro deputatus, sicut si esset intra monasterium, & ex licentia non iret ad churum. Sic Nauar. *vbi supra*, & nonnulli recentiores docti.

8 Vltima conclusio. Si cum Monacho degente extra Monasterium esset iustè dispensatum in voto castitatis, vt posset vxorem ducere, non teneretur recitare, quia iam mutat statum, & desinit esse choro deputatus, Sic Nauar. *cap. quando*, Hisp. *cap.7. num.* 20. & alij. Sed ipsemet Nauar. *cap. quando*, Latinè *eod. cap. 7. n.* 20. huc limitat, si dispensatio in voto esset talis, vt desineret esse Religiosus, quia per solam facultatem ducendi vxorem non desinit esse Religiosus, vt ipsemet docet in Apologia *ad lib. de redditibus, q. t. monit.* 56. & *in propugnaculo, eius, n.* 14. & 15. sed mihi non placet hæc limitatio.

DVBIVM V.

An equites, quos vulgò Commendatores *appellamus, teneantur sub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarum canonicarum præscribit eorum regula, vt recitent, in illisque recitandis seruare interdictum.*

1 Ista *in commente super Regulam Commendatorum Diui Iacobi cap. 6. initio*, dicit teneri sub mortali, & *prope finem* dicit teneri in illis recitandis seruare interdictum, quia succedunt loco Horarum canonicarum.

2 Primò tamen dico non teneri sub mortali recitare, quia consuetudo generalis, quæ est fundamentum obligationis Religiosorum ad recitandum, tantùm obligat professos choro deputatus; hi verò tantùm deputantur ad militiam, & eorum regula nō ponit verba ad mortale obligantia tantùm, etenim c. 6. sic dicitur, *Quando no pudieren oyr las Horas del dia, digan los maytine: esto*, &c. Et cōfirmatur, quia c. 7. eodem tenore sic dicitur *Oygan cada dia Missa*, & tamen Ista *ibi* dicit non obligare ad mortale, & sic tenent Nauarr. *c. quando, c. 7. n.* 23. Palac. 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 147. & aliqui iuniores docti.

3 Secundò dico non teneri in his orationibus recitandis seruare interdictum, quia tantùm hoc est seruandom in officio canonico secundùm omnes: at hoc non est officium canonicum.

DVBIVM VI.

An Nouitij teneantur horas recitare.

1 Aliqui dicunt eos teneri, quia gaudent priuilegio clericali, & sustentantur de eleemosynis cuium. Sic Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 5. Turrecr. *dist.* 9. *c. cap. qui autem, n.* 13. & Margar. confessor. *fol.* 162. videtur tenere sub peccato veniali hos obligari.

2 Alij dicunt nōn teneri ad Horas, sed ad aliquid indeterminatum. Sic Sylu. *verb. Hora, q.* 1. *dicto* 6. & in Rosa aurea *tr.* 3. *de q. impertinentibus, casu* 19. hæc dicit *De Nouitus fortè posset dici teneri naturali iure ad orationes, & Psalmos, vel aliquid huiusmodi, sed non ad Horas.* Sic

3 Prima conclusio. Nouitij nullo modo tenentur ad Horas, si non habeant ordinem sacrum. Ratio, quia de hoc non est ius, nec consuetudo, & satis constat ex iis quæ diximus *lib. 6. summa, c.* 10. *num.* 6. & 7. sic Nauarr. *cap. quando*, Latinè Hisp. *c.* 7. *n.* 23. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 3. Armil. *verb. Hora, n.* 4. Tabien. *n.* 5. Sylu. *vbi supra*, Sandoual *lib. de officio canonico* 5. *p. c.* 5. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9.

4 Secunda conclusio. Ad nullas alias orationes plus quàm laici tenentur, nisi de consilio, & bene esse, quia non est ius oppositum probans; sic Vincentius, quem refert & sequitur Tabien. *num.* 4.

DVBIVM VII.

An qui hora 9. id est, a las nuebe, initiatur Subdiaconatus ordine, teneatur ad integras horas totius diei: & idem quæritur de eo, qui hora nona professionem emittit.

1 Videtur teneri ad integras Horas, quia obligatio recitandi Horas est pro tota die naturali: ergo iste tenebitur ad integras Horas, siquidem dies naturalis non transit.

2 Sit conclusio. Hic non tenetur ad integras Horas, recitandum, sed tantum ad Horas, quæ recitari solent ab illo tempore quo initiatus est, vel professionem emisit. Ratio, quia recitare Horas intra totam diem naturalem, est priuilegium fauoris, & non vinculum necessitatis: hoc est, præuenire possumus, vel postponere intra illam diem, sed non tenemur; cùm ergo illa pars diei, quæ restat ex quo iste initiatus, vel professus est, non sit destinata integro officio persoluendo, sed tantùm ab hora tertia, vsque ad completorium, non tenebitur iste ad totum officium, sed tantùm ab hora tertia. Vnde non tenebitur recitare Matutinum, nec Primam. Ita viri doctissimi ex societate à me consulti, & pro hac sententia est doctrina Magistri Cano *relect.* 5. *de pænit. fol.* 170. *vers. Sed quid illo primo.* Vbi docet eum cui solet hora 12. accidere quartana, & tunc non potest recitare vesperas, & completorium, non teneri manè hoc recitare, sed tantùm id officium, quod pro illo tempore antequam superueniat quartana debetur, & reddit rationem; quia facultas, quæ datur ab Ecclesia anteponendi diuinum officium, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis.

DVBIVM VIII.

An qui tenentur ad horas canonicas, satisfaciant, si solâ mente dicant, vel teneantur voce alta dicere.

1 Duplex est sententia.

Prima dicit, etiam dum priuatè quis Horas recitat, tantam vocis expressionem requiri, vt ab astantibus, si attendant, & non sit impedimentum, actu percipiatur. Ratio, quia in Concilio Basiliensi *sess.* 21. sic dicitur, *Hora non inter dentes, nec in guttture*, &c. Vnde dicit hæc sententia, quod si aliter recitet, qui tenetur ad Horas, non satisfacit præcepto de recitando. Sic Medina *q. de necessitate vocaliter orandi oratione publica in principio*, Ledesma 2. 4. *q.* 16. *art.* 4.

2 Secunda sententia dicit id non esse necesse, sed sat esse taliter proferre, vt à se ipso audiatur. Sic Doctores citandi.

3 Sit prima conclusio. Non satisfacit qui tenetur ex præcepto Ecclesiæ ad Horas, si sola mente eas dicat, licet maiorem in hoc deuotionē experiretur, sed tenetur voce eas dicere. Probatur ex Conc. Basiliensi *sess.* 21. vbi id cauetur. Item quia Ecclesia nō præcipit actum merè internum, nec de illo iudicat. Hæc conclusio est omnium.

4 Nota quod Nauarr. *cap. quando, c.* 19. *n.* 87. Hispanè, sentit esse probabile satisfacere præcepto recitandi, qui sola mente recitaret ea, quæ secretò iubentur recitari in regulis Breuiarij, saltem dicit, quod non damnaret eum, qui sic faceret, licèt id ipse non consuleret. Sed credo id non esse probabile; vt patet ex dicto Concilio, & ex ratione dicta, & ex communi omnium Do-

ctorum absolutè dicendum teneri recitare voce, & ita tenuit quidam recentior Magister in suis scriptis, non esse probabilem sententiam Nauarri.

5 Secunda conclusio. Quando officium diuinum dicitur in communi,& publicè,& tenentur ministri dicere alta voce,ita vt possit audiri à circunstantibus,& sic debet intelligi D.Th.2.2.q.83.art.12. vbi dicit quod debet dici alta voce. Ratio, quia tale officium dicitur publicè, vt possint circunstantes inuitari ad deuotionem; ergo oportet vt ita dicatur, vt possit à circunstantibus audiri. Sic Nauarr. *cap.quando*, Hisp.*cap.17.n.41.*

6 Hinc infertur peccare eos, qui Missas priuatas, ita submissa voce dicunt,vt percipi nequeant ab assistentibus,nisi quando coram aliis non celebrant,quia tunc sat est vt ab illo ministro sacri percipiantur. Sic Caiet. 2.2. q.83.*art.*12.Nauar.*c.quando*,Hisp.*c.*16.*n.*54. & alij.

7 Tertia conclusio: quando quis recitat Horas priuatim,satisfacit præcepto Ecclesiæ, dicendo illas submissa voce,clara tamen,& articulata,ita vt ipsemet recitans audiat:nec oportet,vt tam alta sit vox,vt possit à circunstantibus audiri: Hæc conclusio est contra Doctores primæ sententiæ. Ratio, quia hoc officium non dicitur priuatim ob eam causam,vt audiatur à circunstantibus; ergo non oportet , vt vox sit tam alta, vt possit audiri. Item, quia sic habet communis recitantium consuetudo,& sic tenent Nauarr. *cap.quando,c.*20.Hisp.*num.*17. Latinè *n.*14. Sandoual *tract.de effic.Ecclesiast.p.6.c.*14. *in principio*, & tenent multi iuniores docti. Et quod recitans teneatur sic recitare , vt possit se audire, docet etiam Armil. *verb.oratio.n.*4.

8 Nota tamen hoc debere intelligi, quòd teneatur orans se audire, nisi adsit impedimentum: si quis enim esset surdus,vel esset strepitus,non teneretur ita altè recitare,vt se audiret;oporteret enim vociferari,sed sat esset ita altè recitare, vt posset se audire: nisi esset illud impedimentum, vt benè notauit Ledesma *vbi suprà*, & tenent multi iuniores docti.

9 An verò qui tenetur ad Rosarium ex voto , vel ex pœnitentia iniuncta, satisfaciat sola mente recitando, dixi *lib.4.summa,cap.*11.*n.*36.

DVBIVM IX.

An qui ex Ecclesiæ præcepto tenentur ad horas, peccent, si in peccato mortali eas recitent , quando priuatim recitant.

5 Triplex est sententia.

Prima docet clericum recitantem Horas de præcepto in mortali peccare. Ratio, quia quisquis in mortali exercet actum ordinis , peccat, sed huiusmodi est istetergo. Sic Adrian. *quodlib.8. littera B.* fatetur tamen *litera P.* satisfacere præcepto.

2 Secunda sententia docet, quòd orans siue ex deuotione, siue ex præcepto, non peccat per hoc quòd est in peccato mortali,quia hic non est actus proprius Ordinis; at peccaret si actu peccans, vel actuale propositum peccandi habens oraret. Ratio,quia magnam Deo irreuerentiam facit, qui ab eo gratiam, & beneficium petit, cùm actu offendit eum, vel offendere intendit. Sic Metina *C. de oratione q. de modis , quibus oratio deprauari solet.* Ledesma 2.4. *quæst.*16. *art.* 13. Corduba *lib* 1.*quæstion.q.*50.*in* 3.& 4.*puncto*, vbi subdit hoc esse peccatum veniale.

3 Tertia sententia asserit , non peccare qui recitat etiam ex præcepto in peccato mortali,& cum proposito actuali peccandi mortaliter. Ratio, nam voluntas colendi Deum, & petendi aliquid ab eo, stat cum actuali peccandi proposito;sicut stat facere opus moraliter bonum vt ieiunare,cum actuali proposito peccandi,ita tenet Nauarr.reprobans sententiam Metinæ, *cap.quando, cap.*6.Hisp.*num.*40.41.& *c.*20.Hisp.*n.*32. Lat. *n.*25. & hæc sententia est verior.

DVBIVM X.

An saltem clerici dicentes Horas publicè in choro peccent, si sint in peccato mortali.

5 Duplex est sententia.

Prima docet hos non peccare, modò capitulum,& orationem non dicant;cum vero qui capitulum, & orationem in choro dicit in peccato mortali, peccare mortaliter. Ratio, quia hoc est actus proprius ordinis sacerdotalis. Sic Nauarr. *cap.quando cap.*6. Hisp. *n.*43. Latinè *num.*41.

2 Secunda sententia docet eodem modo censendum esse de his orationibus,quas sacerdos vestibus sacris indutus dicit in choro, ac de aliis Horis canonicis, & sic non esse peccatum mortale hos actus exercere in mortali in peccato.Ratio,quia hæc sunt sacramentalia quædam, non autem sacramenta , nec proprij actus ordinis sacri,licet per Ecclesiam solis sacerdotibus appropriati. Sic Metina *C. de oratione , quæst. de modis quibus oratio deprauari solet.*Ledesma 2.4.*q.*16.*art.*13.Corduba *lib.*1. *quæst. qu.*50. *puncto* 3. *vers. ad rationes*, fauet Caiet. *in opusc.*2.*tom.*9.*de vsu spiritualium*, vbi dicit sacerdotem, qui in peccato mortali dicit orationes in Missa non peccare per se mortaliter , sed per accidens ratione Missæ. Hanc etiam tenet Ludouicus Lopez *instruct. conscientiæ,*1.*p.c.*10.& hæc sententia est probabilior.

DVBIVM XI

An peccet mortaliter obligatus ad Horas qui omittit aliquam Horam, vel partem notabilem.

5 Henricus Anglicus , quem refert Angelus *verb. Hora,n.*10. dicit quòd omittere Horas ex contemptu,est peccatum mortale;si verò citra contemptum vna die quis non dicat Horas , non audet dicere esse mortale : & in hanc sententiam inclinat Angel. dicit enim eam esse humaniorem:imò Sotus videtur esse dubius an sit mortale; dicit enim *lib.*10. *de iust.q.*5.*art.*7. *vers.subtegitur*, quòd fortè sit mortale aliquam Horam non recitare. Sit

2 Prima conclusio. Peccat mortaliter qui tenetur ad Horas, si dedita opera , vel ex culpabili, & crassa negligentia prætermiserit aliquam ex Horis canonicis vna die. Probatur ; quia transgreditur præceptum Ecclesiæ in re graui,& quæ præcipitur in virtute obedientiæ,*cap. dolentes de celebrat. Missæ.* Sic Tabien.*verb.Hora.n.*18. Syluest.*q.*12.*dicto* 5.&6.Palacios 4.*dist.*15.*disp.*9.Nau. *c.quando*. Lat.& Hisp. *cap.*7.*à n.*5. & *in summa, cap.*25. Lat.& Hisp. *n.*96.97.D.Ant.3.*p.tit.*13.*c.*4.§.5.*Turrecr. cap. Eleutherius,dist.*91.*n.*5. Viguer. *lib.de instit.Theol. c.*5.§.5.*vers.*4. Fr.Metina *lib.*1.*instr.c.*14.§.11. Franciscus de los Sanctos *lib.de Horar.canon.persolut.impedim.* 7.Sandoual *lib.de offic.canon.*6.*p.cap.*14.& multi recentiores docti Magistri.

3 Secunda conclusio. Similiter peccat mortaliter, si data opera,& ex crassa, & culpabili negligentia omittat partem notabilem vnius Horæ; si verò secluso contemptu omittat leuem partem vnius Horæ ex negligentia, peccat venialiter. Probatur prima pars; quia quantum attinet ad peccatum mortale; idem est relinquere totum, & partem notabilem illius. Patet secunda pars; quia est leuis materia. Sic Nauarr. Sandoual *vbi suprà*. Pro eadem sententia sunt Caiet.2.2.*q.*83.*art.*13.*fine*, & Ledesm.2 4 *q.*16.*art.*6.*dub.*4. vbi dicunt eum, qui voluntariè euagatur in parte notabili Horæ,peccare mortaliter,nedum qui omnino eam omitteret.

4 Vltima conclusio. Non peccat mortaliter , qui per inaduertentiam,vel obliuionem omittit aliquam Horã, sed communiter erit peccatum veniale , tanto grauius, vel leuius:quanto inaduertentia, vel obliuio fuerit magis, vel minus culpabilia, & si nulla intercessit, nullum erit peccatum.Sic Nauar.*c.quando,c.*10.*n.*28.& in summa Latina *c.*25.*n.*99.Sandoual *vbi suprà*, & alij.

5 Quæ

5 Quæ autem sit pars notabilis Horæ, vt eius omissio sit culpa mortalis, dixi *lib.1.summæ, c.4.n.18.*

DVBIVM XII.

An qui ex negligentia, & plena deliberatione omittit aliqua die septem Horas canonicas, contrahat septem peccata mortalia.

1 ALiqui dicunt tot mortalia quemquam committere, quot Horas omittit. Sic D. Anton. 3.*p.tit.*13. *cap.*4. §.5. & videtur idem sentire Turrecrem. *c. Eleutherius, dist.*91.*n.*5. & Tabien. *verb. Hora, num.* 18. refert quosdam tenere hanc sententiam, & dicit esse probabiliorem, quam oppositam; quia quælibet Hora per se habet diuersam rationem ab alia Hora. Subdit tamen non multùm differre hanc sententiam ab ea, quæ dicit esse vnum peccatum: nam quòd illa dicit esse plura, hæc dicit esse vnum cum pluribus circunstantiis necessariò detegendis in confessione. Sic

2 Prima conclusio. Si attendamus solam exteriorem omissionem, id est, quando deliberatio omittendi Horas non repetitur, sed semel quis deliberauit se non recitaturum septem Horas, & ampliùs non recordatur in illa die omittere omnes Horas vnius diei, est vnum peccatum mortale. Ratio, quia omnes septem Horæ præcipiuntur vnico præcepto, & sic omnes habent rationem vnius obiecti talis vnius præcepti. Sic Nauarr. *c. quando, cap.*7. Latinè & Hisp. *num.*6. vbi alios refert Palacios 4. *distinct.*15. *disp.*9. *fol.*163. Syluest. *verb. Hora, q.*10. Viguer. *lib. instit. cap.*5. §.5. *vers.*4. & multi recentiores Magistri valde docti.

3 Nota exprimendum esse in confessione quot Horæ sint omissæ. Sic Tabiena *vbi suprà*, & colligitur ex Nauarr. quia dicit eò grauius esse peccatum, quò plures Horæ fuerint omissæ.

4 Secunda conclusio. Quoties quis in die deliberat se non recitaturum omnes, vel aliquam Horam, tot peccata mortalia perpetrat. Ratio, quia in re graui deliberat transgredi præceptum. Sic Nauar. Palacios, Syluest. *vbi suprà* Sandoual. *lib. de can.*6. *p.c.*14. & nonnulli ex recentioribus docti Magistri.

5 Hinc infertur eum, qui quadam die, vel quodam anno non recitauit sæpiùs recordatus Horarum, & statuens omittere, non sat confiteri; si dicat *quodam anno non recitaui*, sed teneri aperire quoties recordatus statuerit non recitare, quia tot sunt peccata mortalia. Sic Nauar. *ibi*, & alij.

6 Vltima conclusio. Qui deliberat se non recitaturum hodie aliquam Horam, & postea recolens, & potens intra eundem diem recitare, non recitat illam, committit duo peccata, alterum commissionis, dum id deliberauit alterum omissionis, dum sciens, & potens omisit. Sic Nauar. c. *quando*, Latinè & Hisp. *d.n.*6. Sylu. *vbi sup.* & multi iuniores docti.

DVBIVM XIII.

An qui alternatim recitat cum alio, dicendo partem, & audiendo aliam partem, censeatur integrè recitare, siue sit Hora canonica, siue sint preces ex pœnitentia sacramentali, vel ex defuncti institutione.

1 REspondetur affirmatiuè, vt latè dixi *lib.*4. *summa, cap.*11.*n.*37. & 38 Sed addendum est primò, quòd ad hoc vt recitans cum alio satisfaciat, oportet vt audiat, & attendat ad partem alterius, aliter non satisfacit: quia non videtur ipse recitare, quod alius recitat, quando non attendit ad partem alterius. Sic Nau. *c. quando*, Latinè *cap.*11 *num.*8. & *c.*19. Hisp. *num.*79. Latinè *n.*80. & in summa Hispana *c.*18. *addit. ad n.*98. *capitu* 25.

2 Hinc infertur surdum qui partem, quam dicit socius, nequit audire non satisfacere, si recitet cum alio. Patet ex dictis. Sic Nauarr. *c. quando, cap.*19. Hisp. *n.*79. Latinè *n.*80.

3 Secundò infertur, quòd id, quod iuxta rationabilem chori vsum vnus dicit, vt lectiones, &c. vel alio associatus, vt versiculus, non tenentur alij recitare, sed sat est, si attentè audiant, quia illud reputantur omne dicere. Ita Syluest. *verb. Hora q.*7. dicens stultum esse de hoc formare scrupulum, Palud 4. *dist.*15. *quæst.*5. Angelus *verbo Hora, num.*17. Tabien. *num.*17. Armill. *num.*15. D. Anton. 3.*p. tit.*13. *cap.*4. §.5. Nauarr. *cap. quando, cap.*10. Hisp. *num.*20.21. Latinè *n.*16. Sandoual *vbi suprà*. Imò dicit optimè Nauar. non benè facere eos, qui ea, quæ secundùm communem chori consuetudinem aliquis solus dicit priuatim, voce sobmissa recitant, quia melius esset attentè audire. Similiter dicit sacerdotem celebrantem cum Diacono, & Subdiacono meliùs facere, si dum ipsi dicunt Epistolam, & Euangelium, attentè audiat quàm si secretò dicat.

DVBIVM XIV.

An quando aliquis dicit officium diuinum in choro, audit partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit, satisfaciat præcepto.

1 DVplex est sententia.

Prima dicit non satisfacere. Ratio, quia ideo recitans cum alio satisfacit, dicendo suam partem, & audiendo aliam, quia communicat cum illo, at non cantans, sed submissè dicens suam partem, non communicat cum cantantibus; ergo. Ita Nauar, *cap. quando c.*10. Hisp. *n.*80. Latin. *n.*81. & *c.*10. Hisp. *n.*27. Latin. *n.*47. Sandoual *lib. de offic. canonico*, 6. *p.c.*16. Caietan. *lib.*17. *respons.*8. & *in summa, verb. Hora, in fine.* Armill. *verb. Hora, n.*22. Subdunt tamen Caiet. & Sandoual, quòd si viri timorati sic assuescerent facere, consuetudo esset optima legum interpres, & charitas, quæ omnia communia reddit, efficeret, vt versus auditus esset communis omnibus audientibus.

2 Secunda sententia tenet hunc satisfacere. Ratio, quia ille verè recitat in communi cum aliis; cùm choro sit præsens, & partem, quam alij canunt, attentè audiat, & suam recitet. Sic plures tenuerunt (vt refert Caiet. *dict. respons.*8.) idem quidam alij: vt refert, & sequitur Tabiena *verb. Hora, num.*33. & tenent quam plurimi recentiores Magistri, valde docti, & hæc sententia est probabilior.

DVBIVM XV.

An censeatur integrè recitare, qui dum dicitur diuinum officiũ in choro, occupatur occupatione necessaria ad ipsum diuinum officium, vt præuidendo lectionem, quæ est cantaturus, vel mittitur ad thurificandum, vel ad comitandum thurificaturum altare, &c. nec repetit ea, quæ interim ab aliis dicuntur in choro, vel si aliquantulũ ex causa necessaria cesset, vt quia sanguis è naribus effluit.

1 SIt conclusio. Occupatio necessaria ad ipsum diuinum officium excusat, ita vt partem omissam non teneatur quis supplere. Verbi gratia, qui sunt in choro, & occupantur præuidendo lectionem, quam sunt cantaturi, vel legendo Psalmos, vel antiphonas, vel vt portent ignem ad thurificandum, exeunt, non tenentur supplere partem, quam non audierunt ob has causas. Ratio, quia cùm corpus vnum reputetur chorus, quod vnus dixit, censetur alter dixisse, qui detentus est occupatione necessaria ad ipsum chorum. Sic Nauar. *c. quando*, Hispanè *capitul.*11. *num.*14. Latinè *num.*36.37. Sandoual. *libro de offic. canonic.*6. *p. capitulo* 9. & quidam iuniores Magistri.

2 Nota limitandam esse conclusionem, quando ante officium diuinum non potuerunt, vel non debuerunt præuenire, quia hoc ipsis non incumbebat, & propter necessitatem repentè occurrentem, hæc tunc faciunt: tunc enim non tenentur supplere. Sic Nauarrus *locis citatis*, & alij, & per hoc venit limitandum quod dicit ipsemet Nauarrus *cap. quando*, Latin. *capitulo decimo*,

decimo, fine, vbi dicit quòd non peccat, si interrumpat, quod necesse est ad illud munium, & si omissa fuerint minima, non tenetur supplere; & si pars notabilis, tenetur sub mortali supplere, & si fuerint aliquantulæ quantitatis, tenetur sub veniali, ipse enim Nauarr. *cap. quando*, Latinè c. 1. n. 56. & 37. se limitat, quando debuit, & potuit, prænenire.

3 Hinc infertur primò recitantem, vel cantantem in choro, non oportere repetere, vel supplere, quod alij dixere, dum tussit, vel cruor è naribus defluit, vel quidquam decens loquitur, vel tantisper respirat, etiamsi chorum exeat, modò sit exiguum, licèt sit Psalmus integer, quia ratione societatis dictum ab vno, censetur dictum ab alijs. Sic Nauarr. *c. quando*, Hisp. c. 19. n. 82. Latinè *n.* 82. & refert Maiorem *4. distinct.* 12. *q.* 6. idem Nauarr. *c. quando*, Latinè *c.* 21. *n.* 36. & 57.

4 Secundò infertur, eos, qui ex choro mittuntur ad thurificandum altare, non teneri Antiphonam, & *Magnificat*, quæ interim canuntur in choro, dicere. Ratio, quia nec coguntur memoriter scire, nec portare librum, & totus chorus pro illis supplet, cùm illi occupentur in celebritate eiusdem officij, quæ antea præueniri nequit: sic Sotus *libro* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. *vers. pari modo qui sic.* Sandoual *vbi suprà*, Nauar. *cap. quando*, Hispanè *cap.* 11. *n.* 14. & multi ex recentioribus docti Magistri, & idem dicendum est de Capellanis, qui comitantur thurificaturum altare. Sandoual. *ibidem*, & alij, & patet eadem ratione.

DVBIVM XVI.

An censeatur integrè recitare qui audit partem, quam cantat chorus, & aliam partem organo pulsat, vel teneatur partem illam, quam organo dicit, supplere: & similiter chorus satisfaciat dicendo suam partem, & audiendo partem, quam pulsat organum, vel teneatur partem illam supplere.

1 NAuarr. *c. quando*, Latinè *cap.* 21. *n.* 15. dicit satis rationi consentaneum esse respondentem organo excusari à recitanda ea parte, quam organum pulsat: at (inquit) non auderem excusare chorum, & singulos à recitanda illa parte secretò, quam organum pulsat. Sit

2 Prima conclusio. Ille qui organis choro respondet, non tenetur recitare eam partem, quam organum pulsat. Ratio, quia Ecclesia accipit sonum illum organorum, vt partem diuini officij. Sic Nauarrus *vbi suprà*, & multi iuniores docti. In idem propendit, licèt dubius, Sotus *lib.* 10. *de instit. q.* 5. *artic.* 3. *versic. pari modo qui sic.* vbi hæc dicit, *Nescio an qui organis choro respondet, teneatur postea officium pendere.*

3 Secunda conclusio. Qui cantant in choro, non tenentur postea dicere versum, qui organis pulsatur. Ratio, quia sonus ille organorum accipitur ab Ecclesia loco vocum, & vt pars diuini officij. Sic aliqui ex recentioribus docti Magistri.

DVBIVM XVII.

An qui Horas dicunt syncopando, censeantur integrè recitare, & sic satisfaciant & famuli, qui cum his recitant.

1 SIt conclusio. Qui notabiliter malè recitant syncopando, & contrahendo sæpè syllabas, deglutiendo dictiones, incipiendo suos versus antequam ij, cum quibus recitant, suos absoluant, peccant mortaliter, quando iudicio boni viri est res notabilis. Sed si in hoc parum exceditur, erit peccatum veniale; & quando est res notabilis, non satisfaciunt præcepto, sed tenentur iterare. Sic Nauar. summa Hispanè & Latina *c.* 25. *n.* 98. 99. & *cap. quando, c.* 19. *num.* 9. Syluest. *verb. Hora, quæst.* 12. *dist.* 4. D. Antoninus 3. *part. titulo* 3. *cap.* 4. §. 5. Angelus *verbo Hora, ex num.* 18. Palud. 4. *dist.* 15. *quæstione* 5.

2 Hinc infertur recitare famulos, qui tenentur recitare sine ratione ordinis, sine ratione beneficij, vel alia ratione, si recitent cum his, qui toties syncopant, vel omittunt, vel non bene pronunciant dictiones, vel incipiunt versum nondum altero absoluto, vt prudentis iudicio sit notabilis confusio peccare mortaliter, ni propositum habeant iterum recitandi. Patet, quia non satisfaciunt præcepto recitandi Horas. Sic Nau. *locis citatis.*

3 Nota tamen non oportere clericos nimis scrupulosos esse casu, quo putant se vel non integrè pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua non voce, sed gutture dixisse, dummodo defectus non sit valde notabilis, quia tunc satis erit de defectibus huiusmodi pœnitere. Sic Merina *C. de oratione, quæst. de Horis canon. reiterandis sub finem, §. an autem per Horarum interruptionem.*

DVBIVM XVIII.

An qui ex obliuione partem Horæ omittit, vel quia intrat tardè chorum, vel exit ante finem Horæ censeatur integrè recitare, licèt non repetat totam Horam.

1 CIrca hoc Armill. *verb. Hora, n.* 55. & Tabien. *à n.* 17. dicunt, quòd si est pars notabilis omissa ex obliuione, vel inaduertentia, non satisfaciet, ni totam repetat Horam. Sit

2 Prima conclusio. Si quis recolat inter recitandum ex obliuione prætermisisse Psalmum, vel lectionem, non tenetur totam Horam repetere, sed sat est, quòd suppleat omissum. Probatur, quia hic verè integrè recitat, siquidem nihil omittit. Sic Armil. & Tabien. *vbi suprà*, Syluest. *verb. Hora, q.* 12. *dicto* 3. Palud. 4. *distinct.* 15. *q.* 5. D. Anton. 5. *par. tit.* 13. *c.* 4. §. 5. Angel. *verb. Hora, n.* 18. Nauarr. summa Hisp. & Lat. *c.* 25. *n.* 99. & *c. quoniam*, Lat. *c.* 10. *n.* 48. Viguer. *lib. instit. Theol. c.* 5. §. 5. *vers.* 5.

3 Secunda conclusio. Idem prorsus dicendum est quando pars omissa ex obliuione, vel inaduertentia est notabilis; non enim tunc oporteret totam Horam repetere sed sat est partem illam omissam supplere. Probatur ratione posita; & hoc à fortiori tenet verum, amplectendo sententiã, quam *d. seq.* amplectar. Sic Nau. *locis citatis.*

4 Tertia conclusio. Qui incepta Hora chorum ingreditur, & debet totam Horam cum choro absoluere & alias Horas, quas chorus absque interruptione recitat, & iis finitis debet supplere omissum; & idem dicendum est de eo, qui ante finem Horæ ex aliqua causa egreditur, vel dormit, dum dicitur aliqua pars Horæ. Sic Nau. *c. quando, c.* 16. *n.* 6.

5 Quarta conclusio. Si chorus erret in aliqua Hora, vel parte notabili illius, non tenentur, in communi supplere cantantes, vel recitantes, sed sat est quisquis priuatim suppleat. Sic Nauar. *c. quando, c.* 10. *n.* 38.

6 Vltima conclusio. Quando quis priuatim cum alio recitat, & ex aliqua causa omittit dicere, vel audire versum aliquem, veluti ob tussim, vel loquutionem necessariam, & alius non expectat, non peccat venialiter, sed sat est si postea suppleat. Nauarr. summa Hisp. & Latina *c.* 25. *num.* 99.

DVBIVM XIX.

An qui Horam interrumpit, censeatur integrè recitare, vel potius teneatur totam Horam repetere?

1 HAc in re conuenit inter omnes, licere Horam interrumpere ex causa aliqua rationabili, ad breue tempus, nec oportere postea Horam repetere, sed sat esse vlteriùs progredi. Ratio, quia tunc reputatur vnica Hora, vt quando occurrit necessitas aliqua naturalis, vel loquutio breuis, quæ non potest commodè differri, vel meditatio vtilissima circa id, quod recitatur, vel opus misericordiæ corporalis, vel spiritualis, quod differri commodè nequit. Sic Merina *l. de oratione, quæst. de*

Horis

Horis iteran. Ledesm. 2. 4. *quæst.* 16. *artic.* 6. 2. *part. dub.* 4. Gerson 3. *p. mat. de orat. litera* F. Gabr. *in canonem Missa, lect.* 62. *litera M.* Nauarr. *cap. quando. cap.* 16. *à n.* 67. *vsque ad* 75. Hisp. & Lat. *à num.* 65. *vsque ad* 75. & multi iuniores docti.

2 Vnde Nauarr. *ibi* non damnat de peccato eum, qui interrumpit ad videndum in Doctoribus explicationem alicuius versus, quem recitat, vel ad audiendam concionem, vel Missam, quia hoc (inquit) aliquomodo pertinet ad Horas.

3 Secundò certum est, quòd si quis sine causa rationabili interrumpit officium incœptum, quando interruptio non est ad longum tempus, peccabit venialiter, non tamen tenebitur Horam repetere, sed potest vlteriùs progredi. Ratio, quia irreuerentia, & indecens est, vt incœptum sermonem cum aliquo absque causa interrumpamus: ergo à fortiori cum Deo. Sic Nauarr. *d. c.* 16. *n.* 63. & affert ad hoc Concilium Toletanum *c. nihil* 7. *q.* 1. Viennense *Clem.* 1. *de celebrat. Missar.* Idem tenent nonnulli docti Magistri.

4 At dubium graue est, an quando interruptio est per magnum tempus, teneatur quis reincipere Horam?

Duplex est sententia.

Prima dicit teneri reincipere. Ratio, quia propter interruptionem, & discontinuationem dicta & dicenda non faciunt vnam Horam. Sic Medina & Ledesm. *vbi suprà.* Idem Nauarr. *c. quando,* Latinè *c.* 16. *n.* 75 quando (inquit) est tam magna & tam impertinens interruptio, vt meritò censeretur Horæ recitationem facere adeò discontinuam, vt dicta & dicenda non facerent quid vnum. Angles *mat. de orat. in florib. quæst. theolog.* 2. *p. fol.* 341.

5 Secunda sententia docet quòd licèt sine causa iusta interrumpat recitans Horam, & per magnum tempus, modò habeat animum supplendi intra eundem diem, non peccat mortaliter, nec tenetur sub mortali ad repetendum Horam: sed sat est supplere omissa, licèt ad vitandum veniale melius esset repetere. Ratio, quia licèt, physicè loquendo, quando est magna interruptio non sit eadem Hora continua, &, loquendo moraliter, propter intentionem quam hic habet supplendi, quod deest intra eundem diem censetur integratio, & continuatio eiusdem Horæ, atque adeò impletio præcepti Horarum quoad substantiam. Et confirmatur, quia antiquitùs diuidebantur Nocturni per magnum tempus. Item, quia qui tenentur ad Rosarium: vel Psalmum, ex voto, vel pœnitentia, satisfacient recitando dimidiam partem manè, & aliam vespere, vt dixi *lib.* 4. *summa, cap.* 11. *num.* 39. ergo similiter in Hora canonica. Hanc tenent multi ex recentioribus valdè docti Magistri, & potest probari ex doctrina Nauarri posita *dub. præcedenti,* videlicet quòd qui ex obliuione omisit aliquam partem Horæ, non tenetur totam repetere, sed illam partem omissam, quando intra eundem diem recordatur: ergo non est de essentia, & necessitate continuatio, aliàs esset tota Hora repetenda. Et hæc sententia videtur mihi probabilior, & eam tenent Aragon. 2. 2. *q.* 83. *art.* 12. *fine,* & Manuel 1. *tomo summa, c.* 140. *n.* 3. Lessius *lib.* 2. *de iust. c.* 37. *dub.* 10.

6 Nota hanc sententiam etiam tenere verum, licèt quis faciat illam interruptionem cum proposito formali reincipiendi postea illam Horam; hoc enim non obstante, poterit postea non reincipere, sed prosequi quod cœperat, licèt Nauar. *d. cap.* 16. *num.* 73. teneat oppositum. Probatur, quia vtraque pars dicta est cum intentione sufficienti adimplendi præceptum, & non requiritur continuatio; ergo sufficienter adimplet. Item quia (vt latè dixi *lib.* 1. *summa, cap.* 13. *num.* 9. *vsque ad* 17.) non requiritur intentio implendi præceptum ad illud implendum: vt qui audiuit partem Missæ animo amplius non audiendi, satisfaciet audiendo aliam partem.

7 An qui tenetur dicere Rosarium, coronam, vel Psalterium Virginis Mariæ, vel coronam Domini nostri Iesu Christi, satisfaciat dicendo ea eodem die horis interruptis, siue ex voto, siue ex pœnitentia teneatur, dixi *lib.* 4. *summa, c.* 11. *n.* 39.

DVBIVM XX.

An sit licitum diuidere Matutinum à laudibus, ita vt Matutinum dicatur vespere diei præcedentis, & laudes aurora sequentis, & tunc sit dicenda oratio in fine laudum.

1 Sit prima conclusio. Licitum est etiam absque causa diuidere Matutinum a laudibus. Probatur, quia licèt contra Nauarrum teneamus Matutinum & laudes non esse distinctas Horas, sed partes integrales eiusdem Horæ: at negari non potest, quin longè aliter sint partes quàm partes aliarum horarum: ergo propter hanc magnam diuersitatem poterunt diuidi. Secundò probatur, quia ita solebat fieri in primitiua Ecclesia; Matutinum enim canebatur in tribus vigiliis noctis, & in quarta vigilia laudes. Tertiò probatur, quia nocte Natalis Domini inter Matutinum, & laudes mediat Missa: sic docet Nauarr. *c. quando, c.* 3. Hisp. *n.* 63. Lat. *n.* 64. Toletus *in sum.* & multi docti iuniores.

2 Secunda conclusio. Quando diuiditur Matutinum à laudibus, non est opus dicere orationem post Matutinum, præterquam in nocte Natalis Domini, vbi id præcipit rubrica Breuiarij, quia nullo iure, nec auctoritate, nec ratione id probatur. Sic ex recentioribus multi viri docti.

DVBIVM XXI.

An cùm sacerdos solus recitat, debeat dicere ante orationem Dominus vobiscum.

1 Aliqui, scilicet Mimatensis, Cosmas, & Albertus, quos refert Nauarr. *vbi suprà,* videntur dicere quòd non, & potest probari: tum quia est loquutio pluralis: tum quia hac ratione Soter Papa *c. hoc quoque, de consecrat. dist.* 1. probat non esse faciendum sacrum, nisi saltem duobus præsentibus.

2 Sit conclusio. Sacerdos solus orans debet dicere *Dominus vobiscum.* Ratio, quia salutat Ecclesiam, & generalis consuetudo derogauit decreto Soteri. Item, quia faciens sacrum coram vno dicit, *Dominus vobiscum,* & *Orate fratres.* Item quia Pius V. in regulis Breuiarij nullam talem variationem docet: imò in gratias agendi post Missam forma, quas communiter quis solus agit, ponitur, *Dominus vobiscum.* Hanc tenet Nauar. *c. quando* Latinè *c.* 22. *n.* 86.

SVMMARIVM.

22 *Quam Breuiarij formam teneantur sequi, qui tenentur ad Horas canonicas?*

23 *An quando Religiones, vel Ecclesiæ cathedrales, seu collegiatæ, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium, non acceptant hoc nouum, sed recitant iuxta suum Religiosi priuati, vel priuati clerici subditi talium diœcesum, possint, vel teneantur recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potius iuxta Breuiarium suæ Ecclesiæ, vel Religionis.*

24 *An sit modò peccatum lethale recitare iuxta aliud Breuiarium, quàm Pij Quinti?*

25 *An mutans qualitatem officij peccet mortaliter v. g. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de Sancto, quando debet recitare de Feria, vel è contra.*

26 *An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundum aliud Breuiarium recitet?*

27 *An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, scilicet ad Psalmos pœnitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, officium paruum Beatæ Mariæ?*

DVBIVM

DVBIVM XXII.

Quam Breuiarij formam teneantur ſequi, qui tenentur ad Horas canonicas?

1 Hoc dubium erat difficilius ante nouum Breuiarium Pij Quinti, propter multas, & varias Breuiariorum formas: ſed nunc poſt nouum Breuiarium quid ſentiendum ſit, colligitur ex motu proprio Pij Quinti, qui habetur *in principio Breuiarij*, & ex alio Gregorij XIII. qui habetur *in principio Feſtorum Hiſpaniæ*, & claritatis gratia reſoluam aliquibus propoſitionibus.

2 Prima concluſio. Poſt ſufficientem promulgationem huius Breuiarij, tenentur omnes ſequi eius formam, exceptis Religionibus, & Eccleſijs, quas conſtat habuiſſe ſpeciale Breuiarium per ducentos annos ante inſtitutionem huius Breuiarij. Ita habetur *in ipſo motu proprio* Pij Quinti, vbi abolet, & reuocat Pontifex omnia alia quæuis Breuiaria, & obligat ad recitandum iuxta hoc nouum.

3 Nota quòd ſufficiens promulgatio adimplenda eſt eo tempore, quod deſignatur in Bulla Pij Quinti, ſcilicet poſt eius promulgationem Romæ, qui erant Romæ habebant vnum menſem poſt editionem huius Breuiarij, qui verò extra Romam, & erant intra montes, tres menſes, qui verò vltra montes, ſex menſes, vt per illud tempus cenſeretur factam fuiſſe omnibus ſufficientem Breuiarij promulgationem. Ex hoc verò non ſequitur quòd ſtatim omnes, qui poſt illud tempus ſignatum non recitarent Horas ſecundùm hoc Breuiarium, peccarent: nam licèt illa promulgatio fuit ſufficiens ad obligandum omnes etiam diſtantes longiſſimè à Roma: at poterant aliunde excuſari, vel quia non audierunt; vel non habuerunt copiam voluminum venalium. At ſeclusis his titulis non excuſarentur à peccato mortali. Sic nonnulli iuniores valde docti.

4 Secunda concluſio. Qui ante tempus dictum ſufficientis promulgationis nollent data opera emere Breuiarium hoc, & ſecundùm illius formam recitare, non peccarent. Ratio, quia Pontifex vt ſeruaret ſuauitatem cum omnibus, permiſit aliquam temporis diſtantiam ad relinquenda antiqua Breuiaria: & licèt poſt tempus aſſignatum addat Pontifex, vel cùm fuerit copia voluminum venalium, ſenſus eſt, ſi poſt illud tempus, non fuerit copia voluminum venalium, teneantur cùm primùm fuerit copia. Sic prædicti iuniores.

5 Tertia concluſio. Eccleſiæ, & Religiones, quæ habent prædictam conſuetudinem recitandi aliud Breuiarium ante ducentos annos ab huius editione, non tenentur acceptare hoc Breuiarium nouum, niſi ex ſpeciali voto, vel ex ſuo inſtituto tenerentur ſe conformare Breuiario Eccleſiæ Rom. Eiuſmodi ſunt Religiones D. Auguſtini, & D. Franciſci; permittit tamen illis Pontifex, vt in choro poſſint recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, dummodo Epiſcopus, & vniuerſum Capitulum in eo conſentiat. Sic iuniores prædicti.

DVBIVM XXIII.

An quando Religiones, vel Eccleſia cathedralis, ſeu collegiata, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium, non acceptant hoc nouum, ſed recitant iuxta ſuum Religioſi priuati, & priuati Clerici ſubditi talium diœceſum, poſſint vel teneãtur recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potius iuxta Breuiarium ſuæ Eccleſiæ, vel Religionis.

1 Quidam iuniores docti poſuerunt diſcrimen inter Religioſos, & Clericos, quòd Religioſi non poſſunt vti hoc nouo Breuiario, niſi ſua Religio acceptet, ſed etiam priuatim recitantes tenentur recitare iuxta Breuiarium ſuæ Religionis. Ratio, quia Religioſi tenentur recitare iuxta Breuiarium ſuæ Religionis, niſi ad aliud habuerint ſpeciale priuilegium: ſed hoc Breuiarium non concedit eis poſſe illo vti, niſi ſua Religio acceptet, ergo niſi ſua Religio acceptet, non poſſunt Religioſi vti hoc nouo Breuiario: at Clerici tenentur ſequi hoc nouum Breuiarium, licèt Eccleſia ſuæ diœceſis habeat Breuiarium ante ducentos annos, & iuxta illud recitet. Ratio, quia ſi rectè aduertamus verba bullæ, quibus prædictis Eccleſiis datur facultas reſeruandi antiquum Breuiarium, loquuntur quoad chorum; ergo quando Clerici illarum recitant priuatim extra chorum, tenentur ſequi nouum Breuiarium.

2 Sed oppoſita ſententia eſt verior, & tenenda, ſcilicet nullum eſſe diſcrimen inter Clericos & Religioſos, ſed ſi Eccleſia cathedralis, vel collegialis habens Breuiarium ante ducentos annos non acceptat hoc nouum, Clerici priuatim recitantes poſſunt licitè & liberè recitare ſecundùm Breuiarium ſuæ Eccleſiæ, vel ſecundùm nouum Breuiarium. Similiter etiam quando Religio habet Breuiarium ante ducentos annos, & non acceptat hoc nouum, poſſunt particulares Religioſi, quando priuatim recitant, recitare iuxta Breuiarium ſuæ Religionis, vel etiam iuxta hoc nouum, quantùm attinet ad præceptum vniuerſale Eccleſiæ recitandi, niſi in tali Religione ſit aliquod præceptum particulare circa hoc. Probatur primò, quòd nulla ſit differentia inter Clericos & Religioſos, quia Pontifex ex æquo & eodem modo loquitur de monaſterijs, & de alijs Eccleſijs habentibus Breuiarium ante ducentos annos. Item, quia ſicut Religioſi tenentur ſequi in recitando conſuetudinem, ſeu ſtatutum Religionis; ita Clerici ſæculares tenentur ſequi ritum ſuæ Eccleſiæ matricis, vt benè docent Nauarr. *cap. quando*, Hiſp. *c.* 19. *n.* 220. Caiet. *verb. Hora*, §. *quoad ſecundum*. Armil. *verb. Hora*. *n.* 7. Nieua *in ſumma, in* 65. Pedraza *in ſumma, cap.* 5. Sotus *lib.* 10. *de iuſt. q.* 5. *art.* 4. Sandoual *lib. de offic. Eccleſ.* 6. *p. cap.* 18. Item, quia falſum eſt dicere, quòd tantùm Pontifex loquitur quoad chorum, quando permittit Breuiarium ducentorum annorum; imò expreſsè dicit, *non adimimus inueteratum illud ius dicendi ſuum officium*; & quando loquitur Pontifex de choro, & quando permittit illis vſum huius Breuiarij in choro, & ad hoc exigit conſenſum Capituli, & Epiſcopi. Vnde ad recitandum iuxta hoc Breuiarium extra chorum non exigit talem conſenſum. Secundò probatur alia pars huius ſententiæ, ſcilicèt quòd clerici, & Religioſi poſſunt extra chorum, & priuatim recitare iuxta Breuiarium ſuæ diœceſis, vel Religionis, quia Pontifex expreſsè dicit, *non adimimus illis inueteratum ius dicendi ſuum officium*. Tertiò probatur vltima pars, quòd poſſint, ſi volunt, recitare, iuxta hoc Breuiarium nouum, quia cùm Pontifex exigat conſenſum Capituli, & Epiſcopi ad recitandum iuxta hoc Breuiarium in choro, videtur concedere licentiam cuilibet priuato recitandi iuxta illud priuatim. Hanc ſententiam tenuere recentiores docti, & eſt multò probabilior quàm oppoſita.

DVBIVM XXIV.

An ſit modò peccatum lethale, recitare iuxta aliud Breuiarium, quàm Pij V.

1 Metina *in ſumma inſtruct. confeſſ. lib.* 1. *c.* 14. §. 11. dicit non eſſe peccatum mortale, ſi Monachus Franciſcanus recitaret modò iuxta Breuiarium D. Dominici, vel aliud, modò non ſit Breuiarium antiquum trium lectionum, quia iam omnino caſſatum eſt. Et probatur, quia quòd recitetur officium canonicum, eſt in præcepto, & qualitas illius non, vt ex pluribus dicetur *dub. ſequenti*; ſed illud eſt officium canonicum: ergo. Poteſt etiam pro hac ſententia adduci quòd ante Breuiarium Pij Quinti communis erat ſententia, non eſſe peccatum mortale recitare iuxta aliud Breuiarium à Breuiario ſuæ diœceſis, vel Religionis: modò ſit Breuiarium ex approbatis alicubi, ſic Palacios *in ſumma verb. Hora*. Caiet. *in ſum. verb. Hora*. §. *quoad ſecundum*

Nieua

Nieua *in summa, tit.*65. Armil. *verb. Hora, n.*7. vbi Sylu. *q.*1.& *q.*12.*d.*1.& refert. Laurent. & Zabar. *Clement.*1. *de celebrat. Missar.* Pedraza *in summa, c.*5. Sotus *lib.*10. *de iust. quæst.*5. *art.*4. licèt non omnino asseueranter id dicat Sotus, & Nauarr. fatetur idem, quia vel altera vice recitat iuxta aliud Breuiarium, *c. quando*, Hisp. *cap.*19. *à num.*223.

2 Nihilominus post Pij Quinti Breuiarium tenendum est esse peccatum mortale, non recitare iuxta illud, licèt recitetur iuxta aliud Breuiarium, quod ex speciali indulto habet aliqua Ecclesia, vt quia habuit ante ducentos annos. Probatur, quia Pius Quintus in motu proprio, qui habetur *initio Breuiarij*, dicit sic, *statuimus quoscunque, qui tenentur ad Horas canonicas, teneri ad dicendum ex præscripto huius Breuiarij, & neminem ex his, nisi hac sola formula satisfacere posse.* Ergo si reciter iuxta aliam formulam, non satisfacit præcepto recitandi: ergo tenetur iterare Horas, aliàs peccatum mortale contrahet contra præceptum recitandi. Et pro hac sententia videtur esse Palacios *4. dist.*15. *disp.*9. *fol.*152. vbi dicit id esse crimen, & disputans an talis beneficiarius, qui sic recitaret, teneatur restituere fructus, licèt priùs dicat non teneri; at tandem, propter rationem proximè dictam manet dubius, & videtur inclinare, quòd teneatur restituere. Item quia tale Breuiarium non continet absolutè officium canonicum, sed illis duntaxat Ecclesiis, quæ illo vsæ sunt ante ducentos annos: ergo si alius recitet iuxta illud, non recitat officium canonicum. Et sic quidam recentior Magister valdè doctus, dixit esse sibi valde suspectam sententiam Metinæ.

3 Rogabis, an possit Religio recitare de Sancto, cuius habet notabilem reliquiam: at ignoratur quo die incidat; item quando nullius habetur notabilis reliquia, sed plurium minimæ, quæ omnes faciunt notabilem? Videtur in primo casu posse, quia mutare semel, vel iterum qualitatem officij est veniale, & ita ex iusta causa non erit culpa: at iusta causa est posse vti priuilegio recitandi de illo sancto, ne aliàs frustraneum sit. Deinde, quia principale est recitare de illo sancto: accessorium autem est, vt recitetur die, qua incidit; ergo ignorantia huius accessorij non debet vitiare principale. Respondetur in neutro casu id licere, non in secundo, quia priuilegium est, quando alicuius sancti habetur notabilis reliquia, aut nullius habetur. Item quia non esset maior ratio, cur de vno ex illis sanctis, quàm de aliis recitaretur. Non etiam in primo, quia priuilegium est recitandi non quacunque die, sed illa, qua incidit: ergo hac ignorata cessat; sicut nemo posset frui indulgentia concessa die qua incidit, si dies ignoretur, nec dies est accessoria, sed pars principalis; nec est hæc modica peruersio, & alteratio sed in perpetuum pro tota illa Religione.

DVBIVM XXV.

An mutans qualitatem officij peccet mortaliter v. g. qui recitare tenetur Horas canonicas, si recitet de sancto, quando debet recitare de feria, vel è contra.

1 Duplex est sententia.

Prima dicit esse tantùm peccatum veniale, quando citra causam fieret, at iusta concurrente causa nullum esse crimen. Probatur, quia quòd recitetur officium, cadit sub præcepto, non verò qualitas officij, sed est quædam qualitas, & accidens. Sic Caiet. *verb. Hora*, §. *quoad secundum* Armill. *n.*7. Syluest. *quæst.*10. *dict.*1. Pedraza *in summa, c.*5. Nieua *in summa, tit.*65. Metina *in summa instruct. confess. lib.*1. *cap.*14. §.11. Victoria *in confessionario in* 3. *præcepto*, & addit Syluest. non esse mortale, licèt id ex fraude faciat, scilicet recitet officium breuius: & refert pro hac sententia Laurent. & Zabar. *Clement.*1. *de celebrat. Missar.* Idem, licèt dubius, tenet Sotus *lib.*10. *de iust. q.*5. *art.*4.

2 Secunda sententia dicit, quòd recitare semel, vel iterum, & raro mutando qualitatem officij absque causa, est tantùm peccatum veniale, & ex iusta causa nullum est peccatum: vt si occurrat necessitas repentina studendi, vel prædicandi, vel legendi, vel recitandi cum ægroto, vel defesso: at si toties id fieret, vt arbitrio prudentis existimaretur notabilis audacia, esset peccatum mortale. Probatur prima pars, quia est leuis materia. Probatur secunda pars, quia non tantùm in Breuiario præcipitur recitare, sed recitare secundùm formam, & modum ibi traditum, vt constat ex Bulla Pij Quinti posita in principio Breuiarij. Item quia quis non iudicet rem grauissimam esse communiter non seruare formam recitandi præscriptam à Pontifice, sicut esset res grauis, & peccatum mortale, non seruare communiter cæremonias traditas à Pontifice in Missa? Hanc tenet Nauarr. *c. quando, c.*19. Hispanè *n.*223. 224. & Latinè *c.*21. *n.*23. & alij qualiter fauent Tabien. *verb. Hora, n.*16. D. Anton. 3. *p. tit.*9. *c.*12. §.3. vbi dicunt esse graue peccatum; at non explicant an sit mortale; & hæc sententia est multo probabilior.

DVBIVM XXVI.

An possit Episcopus dispensare cum suo subdito, vt secundùm aliud Breuiarium recitet?

Sit conclusio. Ante publicationem Breuiarij Pij Quinti poterat Episcopus dispensare, vt tenent aliqui, quos refert Nauarr. *vbi suprà*; at post publicationem talis Breuiarij, nequit. Ratio, quia antea tenebantur clerici recitare iuxta formam à suis Episcopis præfixam, & ideo poterant Episcopi & suas mutare leges, & circa eas dispensare; vt modo tenentur omnes leges Papæ, quam Episcopus nec mutare, nec dispensare potest. Ita Nauar. *c. quando*, Lat. *c.*11. *n.*27. 28. & 29.

DVBIVM XXVII.

An qui tenentur ad Horas, teneantur ad omnia officia, quæ sunt in Breuiario, scilicet ad Psalmos pœnitentiales, officium defunctorum, litanias, canticum Graduum, & officium paruum Beatæ Mariæ.

1 Ratio dubitandi est, quia in rubricis Breuiarij, cauetur in aliquibus diebus esse dicendum canticum Graduum, in aliis Psalm. &c. Sit

Prima conclusio. Qui sequuntur hoc Breuiarium nouum Pij Quinti, recitando priuatim, non tenentur regulariter, nisi ad solum officium maius illius. Probatur, quia Pius Quintus sic expressit in Bulla, quæ habetur initio Breuiarij. Dixi *regulariter*, quia tribus diebus litaniarum ante Ascensionem tenentur omnes, qui tenentur ad Horas sub peccato mortali recitare litanias, & die commemorationis defunctorum tenentur sub mortali ad officium defunctorum. Probatur: quia talibus diebus ponuntur litaniæ, & officium defunctorum vnà cum officio maioris, & in rubrica officij diei præcipitur, vt dicantur. Sic quidam iuniores docti, & tanquam verum tenendum est, licèt alij recentiores, quos refert Alcoholedo in rubricas Breuiarij dicant, litanias non obligare sub mortali.

2 At in die sancti Marci est difficultas, an teneantur sub mortali ad litanias, quia in fine Breuiarij, vbi ponuntur Psalmi pœnitentiales, habetur, vt dicantur litaniæ in die sancti Marci. At in rubrica officij diei, id non dicitur, vt dicitur in aliis. Nihilominus credo teneri sub peccato mortali, siquidem id præcipitur loco citato, saltem in prouincia, vel oppido, vbi fit processio generalis: at vbi non fit, non auderem damnare ad mortale non recitantes litanias in die sancti Marci, & tribus diebus ante Ascensionem, quia rubrica Breuiarij videtur loqui vbi sunt processiones: sic quidam iuniores Magistri valdè docti.

3 Secunda conclusio. Officium paruum Beatæ Mariæ, & Canticum Graduum, & Psalmi pœnitentiales

nunquam obligant recitantes priustrm iuxta Breuiarium Pij Quinti. Probatur ex Bulla citata. Sic tenent Magistri præfati.

5 Tertia conclusio. Recitantes in choro, etiam Breuiarium Pij Quinti sequendo, tenentur ad officium paruum B. Mariæ, vbi erat antea consuetudo dicendi, & eo modo, quo erat consuetudo, & secundùm quod talis consuetudo obligabat. At nullo modo tenentur ad Psalmos, & officium defunctorum, vel Canticum Graduum, licèt ante hoc Breuiarium esset talis consuetudo. Probatur prima pars, quia expressè habetur in Bulla, vedicatur Officium Beatæ Mariæ in choro, vbi erat antea consuetudo. Probatur secunda pars, quia Pius Quintus in illa Bulla eximit acceptantes hoc Breuiarium ab obligatione recitandi dicta officia; præterquàm ab officio Beatæ Mariæ in choro, vbi erat ea consuetudo: ergo eximit ab aliis etiamsi esset consuetudo. Sic tenent iuniores.

6 Vltima conclusio. Ecclesiæ, quæ non acceptarunt Breuiarium Pij Quinti, propter antiquam consuetudinem ducentorum annorum, tenebuntur ad officia dicta vbi erat consuetudo, vel aliquod præceptum speciale sui Breuiarij, quia hos nec ligat dicta Bulla Pij V. Sic quidam iuniores docti.

An verò dicens Horas non intendens satisfacere obligationi, satisfaciat, vel potius teneatur repetere, & idem est de auditione Missæ, & impletione aliorum præceptorum, dixi latè *lib. 1. summa c. 13.*

SVMMARIVM.

28 *An attentio sit in præcepto in Horis Canonicis, & aliis precibus, quæ ex præcepto dicuntur.*

29 *An sit præceptum orandi deuotè.*

30 *An qui recitat Horas absque intentione requisita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter, teneatur Horas repetere.*

31 *An in orationibus, quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine vlla attentione actuali, & virtuali.*

32 *An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas.*

33 *An dormientes, vel dormitantes inter recitandum satisfaciant præcepto recitandi.*

34 *An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.*

DVBIVM XXVIII.

An attentio sit in præcepto in Horis canonicis, & aliis precibus, quæ ex præcepto dicuntur.

PRIMÒ oportet aliqua prænotare. Primò nota hanc quæstionem tantùm habere locum in oratione vocali, in qua lingua potest dicere sine mẽte sonum: nam in mentali, cùm ipsa attentio sit ipsissima oratio, repugnat mente orare, & non attendere: vnde cùm primum euagari mens incipit, orare desinit. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 5.* & aliqui ex recentioribus Magistri docti.

2 Secundò nota quòd differunt intentio, attentio, & deuotio; quia intentio est propositum recitandi: vnde est actus voluntatis. Attentio est aduertentia ad id quod recitatur, scilicet, vt quod lingua dicit, mens simul intus concipiendo loquatur: vnde est actus intellectus. Deuotio verò si sumatur propriè, est quidam actus voluntatis, quo aliquis est promptus, & paratissimus ad ea quæ pertinent ad diuinum obsequium: vt docet D. Th. 2. 2. *q. 82. art. 1.* Si autem sumatur deuotio communiter, vt vulgus sumit, significat refectionem illam spiritualem mentis, & dulcissimam recreationem, quæ prouenit ex ipsa oratione, & est quidam effectus eius D. Thom. *vbi suprà.*

3 Tertiò nota quòd triplex est attentio, quæ in oratione vocali potest adhiberi. Prima est, qua attenditur ad verba, ne in prolatione erretur. Secunda, qua ad verborum sensum attenditur. Tertia, qua attenditur ad finem orationis, scilicet ad Deum, & rem petitam. Et licèt Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 5.* dicat non posse habere priorem attentionem, qui Latinum idioma ignorat, ac meliùs dicit Nau. *c. quando* Lat. *c. 21. n. 34.* posse habere; quia hæc attentio principaliter consistit in aduertendo, vt verba rectè suo ordine pronuncientur. Istarum autem attentionum secunda est præstantior, & tertia præstantissima. Sic asserunt vniuersi Doctores citandi.

4 Quartò nota quòd, vt colligitur ex D. Thoma 2. 2. *q. 83. art. 13.* tres sunt orationis effectus. Primus est mereri; secundus impetrare: tertius est quædam refectio, & recreatio spiritualis ipsius animæ, quibus possumus addere quartum, scilicet adimplere præceptum recitandi, qui effectus distincti sunt, vt benè probat Nau. *c. quando, c. 13. n. 2.*

5 His positis, difficultas est, quæ attentio requiratur ad satisfaciendum præcepto de recitandis Horis canonicis; & obiter dicemus de attentione requisita ad consequendos alios effectus orationis.

Duplex est sententia.

6 Prima docet Ecclesiæ præceptum esse de Horis dicendis attentè quoad attentionem exteriorem, id est, vt quis dum recitat, non se occupet scienter in actu exteriori, qui non cõpatitur secum attentionẽ orationis, nõ tamen quoad interiorem attentionem. Ex quo fit, quòd si quis dum recitat Horas canonicas, diuagetur in opere externo contrario attentioni se occupans, peccat mortaliter: si verò diuagetur tantùm secundùm actum internum, licèt data opera id faciat, non peccabit mortaliter. Ratio, quia Ecclesia non potest præcipere actum interiorem. Sic Durandus *4. dist. 15. q. 12.* Palud. *ibi q. 5.* Glossa *clem. 1. de celebr. Miss. ver. fructum labiorum,* Gerson, *3. p. tract. de vita spirituali, lect. 4. coroll. 2.* Nau. *lib. 2. de restit. c. 2. n. 234.* modò inquit, non se exponat periculo errandi in verbis, sed diligentiam apponat, ne in hoc erret. Diuus Anton. *3. p. titul. 13. c. 4. §. 7. & 8.* Rosella *verbo Hora, n. 3.* Angel. *n. 27.* dicens id tenere plures Iurisperitos. Idem apertè videtur tenere Sylu. *verb. Hora, q. 11. & in Rosa aurea tract. 3. de q. impertinentibus, casu 9.* Licèt Nauarr. *vbi suprà,* ipsum excusare conatur; sed apertè id tenet *verb. Missa, 2. q. 6.* Idem defendit problematicè Medina *C. de oratione, q. de potest. Ecclesiæ respectu actuum cordis.* hanc dicit esse probabilem Ledesma *2a. q. 16. artic. 6. 2. p. dub. 4. vers. ad quartum,* & eam tenet *art. 7.* Et vltra rationem positam potest probari primò, quando aliquis recitat sine vlla attentione, oratio est actus Religionis quoad substantiam: ergo sufficit ad implendum præceptum, quod est de actu Religionis. Probo antecedens; quia in aliis virtutibus moralibus, actus illarum quoad substantiam, non requirunt attentionem, vt patet in actu fortitudinis, vel temperantiæ. Secundò probatur, quia si ex aliquo textu colligitur hæc obligatio sub mortali, maximè ex *c. dolentes. de celebr. Missar.* sed hoc non, quia *ibi* etiam præcipitur in virtute obedientiæ, vt deuotè recitetur, quod tamen non obligat ad mortale.

7 Secunda sententia docet, attentionem interiorem esse etiam in præcepto. Ita Doctores citandi. Quæ sententia vt probabilior est amplectenda, & ideo explicabitur aliquibus conclusionibus. Sit

8 Prima conclusio. Quando occurrit præceptum diuinum de oratione, qui tunc orat absque attentione interiori, distrahens se data opera ad alia, peccat mortaliter. Hæc conclusio videtur certa, iuxta vtramque sententiam quia præceptum diuinum extendit se etiam ad actus internos, & ita tenet Palud. auctor primæ sententiæ, & Sotus *vbi suprà,* Nauarr. *c. quando,* Latinè *cap. 21. numero. 39.*

9 Secunda

9 Secunda conclusio. Qui ex præcepto Ecclesiastico tenetur ad Horas canonicas, tenetur ad attentionem interiorem, sub peccato mortali. Quare si data opera mentem ad alia distrahat peccat mortaliter. Probatur primò ex Concilio Lateranensi, quod habetur *cap. dolentes, de celebr. Missar.* vbi sic habetur *Præcipimus in virtute obedientiæ, vt officium celebrent studiosè, & deuotè*, vbi non præcipitur recitatio, quia iam antea præcepta erat, *cap. Presbyter, eod. tit.* & Concilio Agathensi longè antiquiori. Secundò, probatur, quia Ecclesia, dum præcipit Clericis, vt orent, non præcipit aliquem actum ex sola imaginatione procedentem, vt sunt actus brutorum, sed præcipit actum humanum ex deliberato, & attento animo procedentem. Item quia omnino sine attentione non est oratio, sed est sine mente sonus. Hæc conclusio est contra auctores primæ sententiæ, & eam tenent Sotus *d. art. 5.* Metina *lib. 1. instruct. c. 14. §. 11.* Palac. *4. dist. 15. disp. 10.* Adrianus *quodlib. 8. littera* t. Turrecrem. *cap. cantantes, dist. 92. n. 6. & 7.* Gabr. *in canonem Missæ lect. 62. littera N*, Manuel *1. tom. summa, cap. 141.* Aragon. *2. 2. q. 83. art. 3. fol. 862.* Tabien. *verb. Hora, n. 30. 31. 32.* Armil. *n. 19.* Nauarr. *sum. c. 25. n. 105. 106. 107. & cap. quando*, Hisp. *n. 21.* Latinè *num. 20. & c. 21.* Latinè *n. 39.* Pedraza *in summa, cap. 5.* Nieua *in summa, tit. 65.* Suarez vocans oppositam falsam, *1. tomo de sacram. quæst. 83. art. 6. disp. 88. sect. 5.* Caiet. *in summa verbo Hora, vers. quoad tertium, & 2. 2. q. 83. art. 13. fine*, Ledesma *2. 4. q. 16. art. 4. dub. 4.* Sandoual *lib. de offic. canon. 6. p. cap. 9.* Angles *floribus q. theolog. 1. p. mat. de orat. fol. 334.* & quam plurimi ex neotericis admodum docti Magistri.

10 Circa hanc conclusionem nota primò, quòd modò quis incipiat Horam intentione attendendi, quoties dedita opera mentem ab intentione non dimouet, licèt sit per totam orationem distractus, satisfacit orandi præcepto, quia reputatur distractio illa inuoluntaria, & manet attentio virtualis, quæ sat est ad implendum hoc præceptum. Sic Sotus, Caietan. Suar. Nieus, Tabien. Turrecrem. Pedraxa, Fr. Metina, Gabriel. Armilla, Ledesma, Sandoual *vbi suprà*, Nauarr. *cap. quando, c. 13.* Hispanè *numero 22. 28.* Latinè *num. 21. & cap. 25.* in summa Latinè & Hispanè *num. 106. 107.* Metina *C. de oratione, quæst. de attentione in oratione habenda*, Gerson, *3. p. tract. de orat. litera F, vers. elicimus, & vers. orationem*, vbi subdit non oportere, vt orans semper conetur tota sollicitudine continere cor suum intra verba, & sensum vocalis orationis, quin toleran possit euagatio quædam ad refocillandum caput, vel cor. Idem tenet Margar. confess. *fol. 161.* & multi ex iunioribus valdè docti Magistri.

11 Secundò nota, quòd licèt recitans Horas vltrò, & aduertenter circa alia diuagetur, si non aduertat per hoc distrahi ab Horis, satisfacit huic præcepto. Ratio, quia sic non voluntariè distrahitur ab Horis, & ideo virtute remanet prima attentio. Ita Sotus, Caiet. Nieus, Armil. Suarez *vbi suprà*, Nauarr. *d. cap. 25. num. 106.* & iidem Magistri.

12 Tertiò nota non esse necessarium propositum formale attendendi, sed sat esse virtuale, vt optimè Nauar. *d. n. 106. 107.*

13 Quartò nota, quòd si aduertens se diuagari, habeat mediocrem diligentiam, vt attendat, nullo modo peccat: at si non adhibeat saltem mediocrem diligentiam, est peccatum veniale. Ratio, quia attenta humana fragilitate impossibile est hominem retinere imaginationem semper actu aduertentem, iuxta illud Psal. 39. *Cor meum dereliquit me*. Sic Nauar. *c. quando, c.* Hispanè & Latinè *num* 20. Caietan. *2. 2. q. 83. art. 13. & in summa, verb. Hora, c. 3. fine*, & aliqui recentiores docti.

14 Quintò nota quòd Sotus *vbi suprà*, quem aliqui iuniores sequuntur, & Palacios *in summa verb. Hora*, & Manuel *sup.* inquiunt, quòd ex negligentia crassa mentem diuagari permittere, eodem relabitur, ac si consultò fieret. Vnde infert Palacios, quòd qui malè assuetus est animum distrahendo inter orandum, nec malæ consuetudinis remedium quærit, habet negligentiam crassam, ac proinde peccat, ac si consultò faceret; quæ doctrina, si vera est, esset seminarium multorum scrupulorum, & videtur esse contra dicta *notab. 1. & 2.* & contra Doctores *ibi* citatos, qui ad peccatum mortale contrahendum defectu attentionis exigunt, vt data opera, & aduertenter quis diuagetur, & aduertens diuagari ab Horis, imò Caiet. *d. art. 13.* expressè dicit, quòd voluntaria negligentia in attentione, tunc tantùm esset mortale, quando ex contemptu, vel ex industria, & *in summa, verbo Hora c. 3.* dicit quòd negligenter se habens circa attentionem, peccat venialiter. Quod idem dicit Nauarrus, vt dixi *notab. 4.* Vnde licèt in aliis materiis doctrina Soti sit admittenda, quòd negligentia crassa æquiualet voluntario: in hac tamen materia non est admittenda, propter dicta; sic aliqui ex iunioribus valde docti Magistri.

15 Sextò nota, quòd licèt ad implendum præceptum Ecclesiæ, & ad consequendum duos effectus orationis, scilicet mereri & impetrare, sat sit attentio virtualis, scilicet in principio proponere intentionem, & adhibere mediocrem diligentiam ad illam. Sed ad consequendum tertium orationis effectum; scilicet ad sentiendum refectionem, & recreationem spiritualem mentis, non sat est attentio virtualis, sed est necessaria actualis attentio. Sic D. Thom. 2. 2. *q. 83. art. 13.* Sotus *vbi suprà*, Nauar. *cap. quando, c. 13. n. 2.*

16 Vltima conclusio. Quæcunque trium suprà enumeratarum attentionum, scilicet ad verba, vel ad sensum, vel ad Deum, est sufficiens ad satisfaciendum præcepto recitandi. Conclusio est omnium. Limitant tamen Caietan. 2. 2. *q. 83. artic. 13.* & Nauarr. *c. quando, c. 13.* Hisp. *num. 34. 35.* Latinè *n. 33. 34.* Henriquez à me consultus, & alij, modò quæcunque harum attentionum eligatur sine præcisione melioris, id est, ita eam eligat recitans, vt nolit in ea sistere, sed vt medium sibi accommodatum ad perueniendum ad meliorem, si Deus eam dederit. Idem tenet Angles *vbi suprà, fol. 337.*

17 Hinc infert Nauarr. cum Caiet. *ibidem*, quòd si meditaretur recitans inter recitandum, gesta Christi & passionem, ac finem vltimatum, & non pro medio ascendendi ad Deum, non satisfaceret, iuxta dicta. Quando verò acciperet vt medium, vel attenderet ad Deum, meditans eius bonitatem, licèt non haberet alias duas attentiones, satisfaceret; quia hæc attentio est omnium, præstantissima. Hoc tamen intelligendum est (vt benè aduertunt Nauarr. *c. quando, cap. 20. num. 32. 33.* & Metina *quæst. de attentione in oratione habenda*) modò orans ex præcepto attendat, ne erret in debita verborum pronunciatione, & ne omittat aliquid, & orans ex deuotione verbis, quæ ipse componit, attendat, ne verba inepta dicat.

18 Ad argumenta primæ sententiæ respondetur, ad argumentum, quòd Ecclesia non præcipit actus internos verum est per se, & sine ordine ad actus externos: at præcipit mediatè, & vt modificant actus externos, vt latè probant auctores citati.

19 Ad aliud argumentum negatur consequentia, quia oratio, vt est in præcepto, includit modum attentionis vt patet ex *d. c. dolentes.*

20 Ad vltimum respondetur, quòd etiam deuotè recitare est in præcepto, vt dicam *dubio sequenti.*

DVBIVM XXIX.

An sit præceptum orandi deuotè.

1 Sit prima conclusio. Qui tenetur ad Horas canonicas, tenetur sub mortali deuotè eas recitare.

Probatur ex *c.dolentes,de celebr. Missar.* vbi id præcipitur virtute obedientiæ. Sic Nauar. *cap.quando, cap.* 20. Hisp. *à n.* 4. *ad* 44. Latiuè *n.* 26. & nonnulli ex recentioribus docti Magistri.

2 Secunda conclusio. Sicut sat est virtualis attentio ad satisfaciendum præcepto recitandi, ita etiam sat est virtualis deuotio, id est, propositum orandi deuotè. Vnde sicut non sequitur, quòd semper duret attentio, benè tamen quòd semper duret propositum attendendi, ita non requiritur, quòd semper duret propositum recitandi deuotè. Sic iidem Doctores.

3 Vltima conclusio. Sufficiens propositum dicendi attentè Horas, est sufficiens dicendi deuotè. Ratio, quia licèt attentio ad intellectum, & deuotio spectet ad voluntatem, at velle attendere pertinet ad voluntatem, & qui vult attendere, vt decet, vult Deo seruire cum aliqua promptitudine voluntatis. Vnde solùm & semper quis peccat, eo quòd non recitat cum deuotione, quando peccat, eo quòd non attendit, & quando implet præceptum recitandi attentè, implet etiam recitandi deuotè. Sic iidem auctores.

DVBIVM XXX.

An qui recitat Horas absque attentione requisita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter, teneatur Horas repetere?

1 DVplex est sententia.

Prima dicit non teneri repetere. Probatur, quia diuersa videntur super hoc præcepta ab Ecclesia tradita. Primum est, vt Horæ integrè dicantur. Secundum *in c.dolentes, de celebrat. Missar.* vt attentè dicantur: ergo si quis sine attentione dicat, satisfacit præcepto primo de Horis recitandis, & sic non tenetur repetere, sed agere pœnitentiam transgressionis secundi præcepti. Hanc tenent Metina *C. de oratione*, v.g. de Horis iterandis, Cord. *lib.* 4. *q.* 13 *fine*, Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3. Gerson 3. *p.tract. de vita spirit. lect.* 4. *corol.* 2.

2 Secunda sententia docet hunc teneri repetere Horas. Ratio, quia *c.dolentes*, non traditur nouum præceptum, sed vetus explicatur. & traditur modus, quo vetus obligat. Hanc tenent Turrectem. *c.cantantes, dist.* 92. *n.* 6. 7. Gabriel. *in Canonem Missa, lect.* 62. *litera L, & N*, Nauarr. *c.quando, cap.* 13. Hisp. *à num.* 18. Lat. *n.* 46. *& cap.* 20. Hisp. *n.* 38. *&* 39. Latinè *n.* 31. Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 5. *vers. supra hac autem*, Sandoual *lib. de offic. eccles.* 6. *p. cap.* 9. Henriquez *lib.* 5. *de pœnit. cap.* 5. *n.* 2. Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 5. *vers. ad hoc ergo.* Manuel. 1. *tomo summa, c.* 141. *n.* 1. Aragon. 2.2. *q.* 83. *art.* 13. *fol.* 864. Ledesma 2.4. *q.* 16. *art.* 6. 2. *p. dub.* 2. Idem apertè innuit Caiet. 2.2. *q.* 83. *art.* 13. *sub finem*, vbi dicit, quòd euagati ex proposito in notabili parte horæ, perinde est, ac illam omittere; sed si omitteret, teneretur dicere: ergo. Idem innuunt Tab. verb. hora, *n.* 30. 31. 32. & Adrian. *quodlib.* 8. *lit. I*, dicunt enim hunc non satisfacere præcepto: ergo secundùm ipsos tenetur repetere, vt satisfaciat. Hanc etiam tenet expressè Angles *floribus, q.theolog.* 1. *p. mat. de oration. fol.* 338. & Nauarr. *lib.* 2. *de rest. c.* 2. *n.* 231. & hæc sententia est multò probabilior.

DVBIVM XXXI.

An orationes, quas quis non ex præcepto, sed ex deuotione recitat, sit peccatum recitare sine vlla attentione actuali, & virtuali?

1 DVplex est sententia.

Prima dicit recitantem ex deuotione, etiamsi ex proposito non attendat, nullo modo peccare. Ratio, quia talis oratio potest citra culpam omitti: ergo, & sine attentione dici. Sic Gabriel *lect.* 62. *in canon. litera I*, & Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 10. *fol.* 159.

2 Secunda sententia docet esse peccatum veniale recitare ex deuotione absque attentione data opera. Ratio, quia licèt non teneatur is recitare: at supposito quòd recitat, tenetur id facere cum debitis circunstantiis, vt patet in omnibus aliis actibus virtutum; sed vna ex debitis circunstantiis orationis est attentio, ipsa enim naturalis ratio dictat orare sine attentione, esse contra reuerentiam Dei, cum quo agimus, sicut qui loqueretur cum Principe aliquo terreno, & non attenderet ad id, quod loquitur, faceret ei iniuriam. Hanc tenent Caiet. *verb. oratio.* Armilla *ibi num.* 1. Pedraza *in summa* 3. *præcepto*, Niena *in summa, tit.* 68. Sandoual *lib. de offic. Ecclesiast.* 6. *p. c.* 1. D. Thom. 2.2. *q.* 83. *art.* 13. *ad* 3. & ibi Caiet. Sotus *lib.* 10 *de iust. quæst.* 5. *art.* 5. Ledesm. 2.4. *q.* 16. *art.* 6. *dub.* 2. Metina *C. de orat. q. de attent. an orat. haben.* Nauarr. *cap. quando, cap.* 13. *n.* 39. *& cap.* 20. *num.* 32. & Latinè *c.* 21. *n.* 39. Aragon. 2.2. *quæst.* 83. *art.* 13. *fol.* 563. Angles *florib. quæst. Theolog.* 1. *p. mater. de orat. fol.* 334. & aliqui iuniores docti. Et hæc sententia videtur mihi certa.

3 Nota tamen hanc sententiam debere intelligi de oratione per se, vt oratio est. id est quando aliquis intentione orandi orat. Cæterùm si quis cùm manibus laborat, vult psalmos, aut alias preces recitare, vel canere, non animo orandi, sed vt caueat alias vanas cogitationes, vel recreationis gratia, non peccat, sed laudabiliter facit, licèt data opera non habeat attentionem. Ratio, quia ille non orat formaliter, sed materialiter. Sic Caiet. Armil. Pedraza, Nieua Sandoual *vbi suprà*, & multi ex iunioribus docti Magistri.

DVBIVM XXXII.

An qui tenetur ad Horas, possit sine peccato simul exercere aliquas operationes externas?

1 SIt prima conclusio. Qui ex præcepto tenetur ad recitandum, & aduertenter occupatur in rebus externis, quæ ex natura sua aduersantur attentioni orationis, & sunt incompatibiles cum illa; peccat mortaliter, vt si quis scribat, legat, vel pingat, vel sit aliquid huiusmodi, quod totum animum ad se vocat. Sic Sotus *lib.* 10. *de iustit. q.* 5. *art.* 5. Fr. Metina *in summa, lib.* 1. *cap.* 14. §. 11. Nauarr. *summa Hisp. & Latina cap.* 25. *n.* 106. *&* 107. & *cap. quando, cap.* 13. Hisp. *à num.* 21. per plura. Latinè *à num.* 47. & omnes Doctores *suprà* citati *dub.* 28. hi enim saltem requirunt attentionem externam. Idem tenet Iosephus Angles *floribus, quæst. Theolog.* 1. *p. mater. de oration. fol.* 339. & aliqui iuniores Magistri.

2 Secunda conclusio. Qui dum orat etiam ex præcepto occupatur in aliquibus rebus externis, quæ non sunt incompatibiles cum attentione, nec expostulant tantam animi aduertentiam, satisfacit præcepto recitandi, nec peccat mortaliter, vt si quis recitet induens se, vel calceans, vel deambulans per hortum, & herbas perspiciens. Ratio, quia solus, & omnis ille actus corporalis ad implementum præcepti impedit, qui repugnat, & est incompatibilis attentioni, habilitate eius, qui recitat inspectata: at faciens istos actus potest attendere; nec sunt tales, qui omnino impediant: ergo. Itè, quia in aliquibus Religionibus est statutum, vt qui surgunt à lecto, dum se induunt, recitent: & id faciendum docebat D. Dominicus, & in Missali sunt orationes dicendæ, dum Sacerdos se induit, vt faciat sacrum. Sic Nauarr. *cap. quando, cap.* 13. Hispan. *n.* 47. Latinè *num.* 49. Maior 4. *dist.* 12. *quæst.* 7. Caiet. 2.2. *quæst.* 83. *artic.* 13. *& quæst.* 187. *art.* 3. *ad* 3. Sotus & Fr. Metina vbi suprà, & prædicti recentiores Magistri.

3 Tertia conclusio. Recitans aliquid ad quod non tenetur, faciendo prædicta, nullo modo peccat. imò meretur. Sic Nauarr. *ibidem*, & patet ex dictis conclusione præced. & tenent *ibidem* Magistri.

4 Quarta conclusio: etiamsi fiat Horæ ex præcepto faciens

faciens prædicta ex iusta causa, dum recitat, non peccat, nec venialiter, imò meretur, vt si cœpta hora veniat vir nobilis visitaturus recitantem, & finiat Horam se componens, vt illum excipiat. Sic Nauarrus & Iosephus Angles *vbi suprà*, & aliqui iuniores docti.

5 Quinta conclusio. Aliqui sunt actus corporales, tam parum repugnantes attentioni etiam Horarum debitarum, vt si fiant dum recitantur, etiam, absque vlla causa nullum sit peccatum, vt lenis deambulatio, itineris factio pedestris, vel equestris moderata, prospectio, vel collectio huius, vel illius herbæ. Sic Nauar. *vbi suprà, & prædicti iuniores.*

6 Sexta conclusio. Lauare faciem: & manus, induere, vel exuere se, vel se calceare, dum recitantur Horæ ex præcepto, si id fiat moderatè, & absque nimia festinatione, licèt fiat absque iusta causa, nullum est peccatum. Probatur, quia si ille illo modo recitaret illas orationes ex deuotione, non peccaret, vt dixi ex Nauar. *in tertia conclusione*, ergo idem est, quando recitat, non ex deuotione, sed ex præcepto, quia illæ actiones non magis impediunt reuerentiam, quando oratio est ex præcepto, quàm quando est ex deuotione. Sic colligitur ex Nauarro, & tenent iuniores præfati.

7 Septima conclusio. Quando quis exercet dictas actiones valde festinanter, dum recitat, peccat venialiter, quia vix fieri possunt, salua debita reuerentia, & attentione. Sic Nauar. *ibi num.* 50. & nonnulli recentiores docti.

8 Vltima conclusio. Si quis dum recitat, vagetur in opere externo ordinato ad officium, vt voluendo libros, &c. non per hoc recedit attentio virtualis, nec peccat. Sic Tabien. *verbo Hora*, n. 30. Syluest. *ibi q.* 11. Margarita confess. *fol.* 161. Sandoual *lib. de officio canonico, 6. p. c. 9.* & patet ex *suprà* dictis: diximus enim nec hunc teneri repetere, quæ interim dicuntur, quando non potuit præuenire opus illud ad ordinatum officium.

DVBIVM XXXIII.

An dormientes, vel dormitantes inter recitandum, satisfaciant præcepto recitandi.

1 Sit prima conclusio. Qui vexatur à somno, sed adeò resistit, vt pronunciet suas Horas, vel audiat sacrum, ea attentione quòd saltem videt, quòd non omittit dicere, aut audire vllum versum, vel verbum, licèt propter grauitatem, & molestiam somni non attendat ad significationem, nec ad aliam meditationem, non peccat saltem mortaliter. Ita Nauarr. *cap. quando, cap. 9. num.* 9. & tenent aliqui iuniores docti; & patet, quia hic habet attentionem necessariam ad orationem.

2 Secunda conclusio. Qui dormit per notabilem partem Horæ, vel Missæ, non satisfacit præcepto, quia deest attentio necessaria, & sic tenetur sub mortali repetere; qui verò per partem non notabilem, peccat venialiter. Sic Nauar. *ibi num.* 5. 6. & alij.

3 Hinc infertur peccare mortaliter eos, qui tenentur ad Horas, vel ad aliquid ex pœnitentia, vel voto recitandum, si recumbant in lecto ad recitandum eo tempore, & talibus circunstantiis concurrentibus, vt probabiliter attenta fragilitate sua, & dormiendi consuetudine credere possint se dormituros; & sic omissuros id ad quod tenentur. Ratio, quia ea posuerunt se probabilissimo omittendi periculo. Sic Nauar. *ibi num.* 7.

DVBIVM XXXIV.

An qui non recordatur se dixisse aliquem Psalmum, vel Horam, teneatur repetere.

1 Metina *C. de oratione, q. de Horis recitandis*, & Ledesma 2. 4. *quæst.* 16. *art.* 6. 2. *p. dub.* 3. absolutè dicunt dubitantem probabiliter teneri repetere eam partem, de qua dubitatur. Sit tamen

2 Prima conclusio. Quando quis habet aliquam rationem, vel coniecturam se dixisse talem Psalmum, versum, vel Horam, licèt in particulari non recordetur se illud dixisse, non tenetur repetere. Sic Nau. *c. quando, cap.* 20. Hispanè *n.* 49. Latinè *n.* 30. Sandoual *vbi infrà*. Iosephus Angles *floribus, vbi infrà*, & aliqui iuniores docti.

3 Hinc fit non teneri quempiam repetere quod non meminit se dixisse, modò non meminerit se non dixisse, & coniecturam iustam habeat credendi, quod dixerit, qualem habere videtur is, qui scit communiter se non errare in tali Hora. Sic Nauar. *c. quando, c.* 13. *n.* 26. 27. 28. & 29. Latinè *num.* 30. Maior 4. *dist.* 12. *q.* 3. Gerson 3. *p. mater. de oratione, littera F.* Iosephus Angles *floribus quæst. theolog.* 1. *p. mater. de orat. fol.* 34. Sandoual.

Secundò infertur, quòd qui recordatur se incepisse talem Psalmum, vel lectionem, vel talem Horam, & postea non data opera distractus inuenit se in fine talis Horæ, vel legendo per librum, vel dicendo memoriter ea, in quibus ipse communiter non solet errare, iustè potest credere se totum dixisse, & vltra progredi. Sic Nauar. *d. cap.* 13. *n.* 29. referens Maiorem, Iosephus Angles *vbi suprà*, & alij.

4 Secunda conclusio. Qui habet rationem aliquam, vel coniecturam ad credendum se iam dixisse talem Horam, vel Psalmum, non tantùm non tenetur repetere, imò malè faciet si repetat. Ratio, quia est dare locum scrupulis, & acquirere repetendi habitum. Sic Nauar. *d. cap.* 13. *n.* 3. Iosephus Angles *suprà*.

5 An verò dum quis sacrum ex præcepto audit, possit simul recitare Horas, ad quas tenetur, vel alias preces, ad quas ex voto, vel pœnitentia tenetur, dixi latè *lib.* 1 *summa, cap.* 14. *à num.* 21.

SVMMARIVM.

35 *Quod sit tempus competens, & legitimũ ad recitandum Horas canonicas, siue in commune, siue in particulari.*
36 *An peccet, qui non recitat Horas canonicas priuatim debitis, & competentibus horis.*
37 *An matutinam, & laudes, & reliqua Hora diei præsentis, possint recitari vespere præcedentis diei, & qua hora.*
38 *An teneatur sacerdos recitare Matutinam antequam faciat sacrum.*
39 *An facere sacrum, conuentuale, seu maius, quod dicitur solemne, ante Matutinum recitatum, sit peccatum.*
40 *An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.*
41 *An peruertens ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam peccet.*
42 *An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, sit peccatum mortale?*
43 *An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, teneatur intra eandem diem recitare illam, siue præponendo, siue postponendo.*
44 *Quo in loco sint dicenda Horæ canonicæ.*

DVBIVM XXXV.

Quod sit tempus competens, & legitimum ad recitandum Horas canonicas, siue in communi, siue in particulari.

1 Sit prima conclusio. Singulæ Horæ canonicæ habent sua tempora, quibus debent dici, ea scilicet, ex quibus nomina sumpserunt; scilicet Prima debet dici hora prima diei, & tertia hora tertia. & sic de aliis. Hoc colligitur ex vsu, & ex communi sententia Doctorum ex D. Thom. *quodlib.* 5. *articulo* 28. Syluest. *verbo Hora, quæst.* 9. Caietan. *verbo Hora*, §. 4. Nauarr. *cap. quando, cap.* 3. *num.* 38. & tenent ex recentioribus multi docti Magistri.

2 Nota quòd ad cognoscendum horam primam & tertiam diei, debemus numerare illas penes diem artificialem, & non penes naturalem; quia secundùm Astrologos attenditur ab ortu Solis, vsque ad occasum

quem debemus diuidere in duodecim partes æquales, quas vocamus horas; ita vt sex partes, seu sex horæ numerentur ab ortu Solis, vsque ad medium diem, & reliquæ sex partes à medio vsque ad occasum: hoc modo prima pars dicetur prima hora diei artificialis, &c. Sic Nauarr. *d.c.3. à num.33.* & consule Couar. *4. variar. resolut. cap 20. num. 14.*

3 Secunda conclusio. Licèt attento iure, & consuetudine antiqua, Horæ dicendæ sint dicto tempore; at in nostra ætate standum videtur consuetudini, & illæ erunt debitæ horæ ad recitandum Horas canonicas, quæ fuerunt constitutæ aliqua causa iusta, aut ordinatione vel consuetudine Ecclesiæ, vel Episcopatus, vel monasterij, vbi dicuntur. Ratio, quia cùm illud sit ius humanum, potuit consuetudine derogari. Sic Nauar. *vbi suprà num.* 39. Palud. 4. *dist.* 25. *quæst.* 5. Syluest. & Caietan. *vbi suprà.* Sandoual *tract. de offic. Ecclesiastico, 3. par. cap.* 5. & aliqui docti iuniores.

4 Tertia conclusio. Horæ debitæ ad recitandum officium priuatim, erunt, vel istæ, quæ fuerint secundum consuetudinem, vel statutum talis Episcopatus, vel etiam illæ, quæ antea erant constitutæ secundùm ius commune, iuxta dicta *in prima conclusione.* Ratio, quia licèt sit consuetudo præscripta, vel Horæ publicæ dicantur tali tempore, & vt priuatim possint dici eodem tempore: at non subinde præscriptum est, quin possint priuatim dici horis iure communi destinatis, cùm hæc diuersæ sint. Sic Nauar. *d. cap. 3. num. 71. & 72.*

5 Nota tamen, quòd hæ horæ debitæ, in quibus tenetur quis recitare Horas canonicas, non debent sumi ita punctualiter, scilicet, quòd prima dicatur, prima hora diei artificialis, &c. Sed debent sumi cum amplitudine, vel parum ante, vel parum pòst, ita vt, qui intra illud parum antè, vel parum pòst recitauerit, censebitur tempore competenti recitare. Sic Nauar. *d. cap. 3. num. 73. & 74.* Angel. *verbo Hora n. 22.* & *ibi* Syluest. *quæst. 9.* & quidam doctus recentior Magister, qui cum Nauarro *d. num. 74.* arbitratur, hoc parum post, aut parum ante esse dimidiam horam, aut tres quadrantes, id est, *media hora, o tres quartes*, & ad summum vnicam horam antè, vel pòst.

DVBIVM XXXVI.

An peccet, qui non recitat Horas canonicas priuatim debitis, & competentibus horis.

1 Sit prima conclusio. Quacumque diei hora recitentur Horæ canonicæ priuatim intra diem naturalem, qui constat ex viginti quatuor horis, scilicet à duodecima noctis præcedentis hora, vsque ad duodecimam noctis sequentis, non est peccatum mortale. Ratio, quia substantia præcepti consistit in hoc quod Horæ dicantur: at quod dicantur tali tempore, est modus quidam, & circunstantia non adeò necessaria. Hanc docent Nauar. *summa c. 25. n. 97. & cap. quando, c. 3. n. 59. 60. 61. & 62.* Latinè *num. 56.* Ledesma *2. 4. qu. 16. art. 5. dub. 1.* Sylu. *verbo Hora, q. 9.* Angel. *n. 22.* Armill. *n. 17.* Tabien. *num. 26.* Caiet. *summa verbo Hora.* Nieua *in summa tit. 65.* D. Anton. *3. p. tit. 13. c. 4. §. 4. & 2. p. tit. 9. cap. 12. fine.* Gabriel *in canonem Missæ. lect. 23. litera E.* Margarita confess. *fol. 162.* Viguer. *lib. de instit. Theolog. cap. 5. §. 5. vers. 4.* Sotus *lib. 10. de iustit. quæst. 5. art. 4.* Fr. Metina *summa lib. 1. cap. 14. §. 11.* & nonnulli valde recentes Magistri.

2 Secunda conclusio. Si Horæ canonicæ iusta de causa non recitentur debitis horis, sed præponantur, vel postponantur, nulla est culpa: si citra causam iustam, est peccatum veniale. Ratio, quia præcipitur vt debitis horis recitentur, *Clement. 1. de celebrat. Missar. & c. 1. eod. tit.* & hoc non iam in fauorem recitantium, quàm ad agendum cultum diuinum, & vt diuturnior, & magis continua sit oratio. Sic Sotus, Tabien. Metica, Nauar. Caiet. Armil. Nieua, Angel. *vbi suprà.* Palacios *4. dist. 15. disp. 9.* & alij.

3 Nota causam iustam esse, & à culpa immunem reddere, si scholasticus differat Horas in vespertinum tempus, eò quod matutinum est aptum studijs; non autem vespertinum: hoc verò est aptum ad recitandum. Sic Nauarr. *cap. quando, cap. 3.* Latinè *num. 55.* Hisp. *num. 56.* Maior *4. dist. 14. quæst. 1.* & alij.

4 Tertia conclusio. Quando quis impedimentum timet, melius est, vt Horas præponat, quàm postponat. Ratio, quia primum est prouidentiæ; at secundum est negligentiæ. Sic Sotus, Nauar. Sylu. *vbi supra.*

5 Quarta conclusio. Dum *c. solent, de consecr. dist. 1.* iubetur, vt Vesperæ dicantur in Quadragesima ante prandium; intelligitur de vesperis, quæ dicuntur in communi. Vnde priuatim recitans, potest ante prandium dicere, non tamen erit peccatum dicere post prandium. Sic Caiet. *2. 2. qu. 147. art. 7.* Palacios *4. dist. 15. disp. 8. fol. 130. pag. 4.* Nauar. *cap. quando, cap. 3.* Hispanè *num. 42.* Latinè *num. 40.* & Latinè *cap. 22. n. 94. & 95.* Nec obstat (inquit Nauarr. *in cap. quando,* Latinè *loco citato*) Rubrica Breuiarij noui *feria 4. cinerum*, qua dicitur Vesperas recitandas esse ante prandium, quia *ibi* non ponitur præceptum.

DVBIVM XXXVII.

An Matutinum, & laudes, & reliqua Horæ diei præsentis possint recitare vespere præcedentis diei, & in qua hora.

1 Supponendum est, quòd licèt quoad contractus, & alia huiusmodi, dies incipiat à media nocte, tamen quantum attinet ad officium diuinum, & celebrandum Ecclesiasticas solemnitates, & incipit dies à Vesperis. Sic D. Thom. *quodlib. 5. art. 28. corpore.* Caiet. *verbo Hora, cap. 4.* & reliqui Doctores recitandi.

2 Hoc supposito circa horam recitandi Matutinum conuenit inter Doctores posse recitari vespere Matutinum diei sequentis propter rationem dictam. Quod idem probari videtur ex generali consuetudine. Dicunt tamen plures Doctores esse peccatum veniale recitare vespere, nisi adsit iusta causa. Sic D. Thom. *quodlib. 5. art. 28.* Angel. *verbo Hora, num. 21.* Viguer. *lib. instit. c. 5. §. 5. vers. 4.* Syluest. *verb. Hora, q. 9. dicto 3.* Tabien. *verbo Hora, n. 28.* Nauar. sum. Latina & Hisp. *c. 25. n. 97.* & quidam recentior valde doctus Magister, addens sufficere causam iustam, quæ inducat, non tantùm necessitatem, sed etiam commoditatem.

3 Circa horam verò dicendi Matutinum nil inuenitur expressum apud Doctores, præterquam quòd potest dici ante Solis occasum. Quod docet Nauarr. summa Lat. *cap. 25. n. 107.* & summa Hisp. *cap. 18. additione ad n. 115. capitis 25. & cap. quando, c. 3. num. 65. sub finem.* Alij verò dicunt, quod si aliquis post dictas vesperas, & completorium dicat Matutinum, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Sic Viguer. *vbi suprà,* D. Thom. *suprà in solut. ad 1.* Turrecrem. *cap. Presbyter, dist. 91. n. 4.* Nauarr. *cap. quando, cap. 3. num. 62.* & hi omnes cum Nauar. etiam *duobus locis proximè citatis*, videntur sentire esse necesse, vt possint recitari matutinæ preces diei sequentis vesperæ præcedentis, vt sint iam recitatæ vesperæ & completorium, quia non videtur incipere dies sequens hodie vesperæ, nisi pensum horarum hodiernum sit integrè persolutum. Sit tamen

4 Prima conclusio. Si quis recitet hodie hora secunda post meridiem Matutinum diei crastinæ, satisfacit præcepto, nec peccat mortaliter: si verò hodie manè recitaret, non satisfaceret præcepto, & teneretur iterum sub peccato mortali recitare Matutinum. Probatur prima pars, quia iam illud tempus, cùm sit hora vesperarum, pertinet ad sequentem diem: ergo qui tunc recitat, censetur sequenti die recitare Matutinum, ergo non peccat mortaliter, si quidem recitat intra diem, & præuenire

uenite tempus intra diem non est mortale, vt dixi *dub. praced.* Probatur secunda pars, quia nondum censetur cœpisse dies sequens,& sic non recitat Matutinum intra suum diem. Hæc conclusio colligitur ex doctrina citata D. Thomæ, Viguer. Turrecrem qui dicunt, quòd si post vesperas, & completorium dicat quis Matutinum diei sequentis, iam hoc pertinet ad diem sequentem. Eam etiam tenuerunt quidam recentiores Magistri, quorum quidam addidit, quòd si post medium diem hodiernum recitaret quis Matutinum diei crastinæ, saltem in Quadragesima, vbi vesperæ dicuntur ante prandium, videtur iam incœpisse dies sequens, & in rigore non videtur obligandus ad mortale, nec ad iterum recitandum.

5 Nota conclusionem hanc tenere verum, licèt quis quando recitat hora secunda Matutinum, nondum recitasset Vesperas, & completorium diei hodiernæ: adhuc enim non esset peccatum mortale. Ratio, quia illa peruersio horæ non videtur grauis, & horarum ordinem absque causa peruertere tantùm est veniale. Sic prædicti Magistri.

6 Secunda conclusio. Qui absque causa sufficienti recitaret Matutinum diei crastinæ hodie hora secunda post meridiem, peccaret venialiter; si verò ex causa sufficienti, nullo modo peccaret, quia, vt dixi *dub. praced.* qui absque causa recitat non temporibus debitis, peccat venialiter. Sic quidam iuniores docti.

7 Nota tamen quòd quo maior est anticipatio, eo maior causa requiretur, quia magis disceditur à regula. Sic Nauar. *cap. quando, cap. 3. num. 68. & 70.*

8 Tertia conclusio. Ad recitandum Matutinum per vnam horam ante Solis occasum, siue in hyeme, siue in vere, nulla causa requiritur, sed qui tunc recitat Matutinum, censetur debita hora recitare. Probatur suppositis duobus fundamentis. Primum fundamentum est: Ad dicendum Matutinum non est deputata tanquam hora debita media nox, vt aliqui falsò putant, quia nullum ius est id præcipiens, vel determinans Matutinorum horam: sed tantùm dicunt textus Matutinum esse officium nocturnum de nocte dicendum, vt benè dicit Nauar. *cap. quando. cap. 3. n. 73.* Vnde qui Matutinum recitant prima nocte, vel media, vel summo mane, debitis horis illud recitant, quia omnes nocte dicunt. Secundum fundamentum est, quod dixi, & probaui *suprà dub. 35. fine.* scilicet quòd hora competens non debet sumi punctualiter, sed vna hora paulò plus, aut minus, antè, vel pòst, ita vt qui tunc recitat, censebitur debito tempore recitare. His suppositis probatur conclusio, quia hora debita, & competens ad recitandum Matutinum est post solis occasum: ergo qui per horam ante Solis occasum recitat, censetur debito tempore. Sic nonnulli iuniores docti, & videtur colligi ex Caietano *in summa, verbo Hora, cap. 4.* vbi absolutè dicit licere recitare Matutinum vespere præcedenti diei.

9 Vltima conclusio. Reliquas horas canonicas demptis precibus matutinis cum laudibus nullo modo licèt recitare vespere præcedentis diei, nec qui recitaret ante mediam noctem huius diei illas, satisfaceret præcepto recitandi Horas, sed teneretur sub mortali repetere. Ratio, quia licèt, vt dixi, dies incipiat à vespere quoad officium: at generalis consuetudo, quæ est optima legum interpres, ita interpretata est, quòd solas Matutinas liceat dicere vespere præcedenti. Sic Caiet. *verb. Hora, cap. 4.* Nauar. *cap. quando, cap. 3. num. 62.* & hæc conclusio est omnium. Vnde benè infert Nauar. nullam ob causam licere dicere Horas hodiernas, demptis Matutinis, vespere præcedenti, vel etiam ante mediam noctem.

DVBIVM XXXVIII.

An teneatur Sacerdos recitare Matutinum antequam faciat sacrum.

1 DVplex est sententia.

Prima docet esse peccatum mortale facere sacrum antequam quis recitet Matutinum. Probatur, quia generalis consuetudo approbata Ecclesiæ habet, vt recitetur Matutinum ante sacri celebrationem: & Pius V. *in Missali, in Rubrica de ritibus seruandis in Missa, cap. de præparatione sacerdotis celebraturi,* docet sacerdotem facturum sacrum priùs debere recitare Matutinum. Hanc tenent Gabriel *in canonem Missæ lect. 13. litera F,* Viguer. *lib. inst. Theolog. c. 5. §. 5. vers. 4.* Ledesma *2. 4. q. 16. articulo quarto, dubio octauo,* Guillermus, quem refert, ac sequitur D. Anton. *3. part. tit. 13. c. 4. num. §. 4.* Angelus *verbo Missa, n. 42.* Tabien. *verbò Hora, n. 27. & verbo Missa, n. 6.* Rosella *verbo Missa, num. 4.* Verbeeius per ipsum citatus, supplementum *verbo Missa, numero 3.* Idem videntur docere Polancus *in suo directorio, tit. de sacerdotibus, & alijs clericis,* & Pedraza *in summa, cap. 5.* vbi inter plura clericorum peccata, quæ apertè sunt mortalia, referunt hoc. Pro hac sententia citantur Host. & Palud. Sed malè, ille *tit. de consecrat. eccles. num. 14.* hic verò *4. dist. 13. quæst. 2. art. 2.* non debere celebrari sacrum ante Matutinum, & Primam. Pro eadem sententia sunt alij, dicentes esse peccatum mortale, quando non fieret ob causam vrgentem, vt ad vitandum graue damnum, vel graue scandalum. Sic Nauar. summa Hisp. & Latina *cap. 25. num. 83. & cap. quando,* Latina *cap. 21. num. 30.* Armilla *verbo Hora, numero decimo octauo, & verbo Missa, numero tertio,* Margar. confess. *fol. 162.*

2 Secunda sententia docet non esse peccatum mortale facere sacrum antequam recitetur Matutinum, etiamsi nulla causa interueniat. Probatur primò, quia (vt refert Syluester *vbi infra*) viri doctissimi sæpe negarunt talem esse consuetudinem, & dato quòd esset, non omnis consuetudo obligat ad mortale. Secundò probatur, quia Missa non est Hora canonica, nec videtur vllum ordinem habere ad Horas. Idem, quia Missa non dicit maiorem ordinem ad Horas, quàm ipsæ Horæ inter se, sed non seruare ordinem Horarum inter se, non est peccatum mortale: ergo. Ita Sotus *lib. 10. de iust. quæst. 5. art. 4. & 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. art. 2. in fin.* Medina *in summa, lib. 1. cap. 16. §. 2. fine,* Nauar. *cap. quando,* Hisp. *cap. 3. num. 67.* licèt dicat se nunquam ausum fuisse hoc alteri consulere, vel sequi. Idem videtur apertè tenere Syluest. *verb. Missa 1. quæst. 6.* & ita refertur à Soto, licèt Nauarrus refert eum pro sua sententia. Idem Barthol. à Ledesm. *de sacram. mater. de Euchar. dub. 39.* Idem tenent nonnulli docti iuniores Magistri, & est modò communis sententia Neotericum. Sit

3 Prima conclusio. Probabilior est hæc secunda sententia, vt patet ex eius rationibus.

4 Hinc infertur, quòd si quis propter morbum legitimam haberet excusationem dicendi Horas, posset facere sacrum, licèt nec dixerit, nec dicturus esset Horas. Ratio, quia sacrum non dependet ab Horis canonicis. Sic Sotus *locis citatis,* Barthol. à Ledesma *suprà.*

5 Secunda conclusio. Si causa iusta interueniat ad celebrandum nondum persoluto Matutino, vt quia Prælatus præcipit, vel aliquis eleemosynam offert alicui, vt statim celebret, & nondum recitauit Matutinum, nulla est culpa. Ratio, quia peruertere Horarum ordinem ex causa, nulla est culpa. Sic Sotus, Medina, Barthol. à Ledesma *vbi suprà.*

6 Tertia conclusio. Si non adsit causa iusta, est peccatum veniale sic recitare propter prædictam consuetudinem. Sic Sotus licèt sub dubio, Barthol. à Ledesma, & videtur tenere Medina.

DVBIVM XXXIX.

An facere sacrum conuentuale, seu maius, quod dicitur solemne, ante Matutinum recitatum, sit peccatum.

1 DVplex est sententia.
Prima dicit esse paccatum mortale. Sic quidam Thomistæ cum Cano, qui licèt doceant cum Soto in Missa priuata; at in Missa solemni, dicont esse mortale eam dicere ante recitatum Matutinum.

2 Secunda sententia docet non esse mortale, propter rationes positas *dub. praced.* Sic quidam recentior valdè doctus Magister, dicens sic sentisse Sotum, & quosdam Thomistas, & hæc sententia est verior.

DVBIVM XL.

An sit peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima.

1 ALiqui scrupulosè loquuntur, dicunt enim posse celebrari antequam recitetur Prima, ex aliqua rationabili causa, quasi innuant, id non licere absque causa. Sic Tabien. *verbo Missa, num.*6. Ledesma *s.* 4. *q.*16.*art.*4. *dub.*8.

2 Alij verò dicunt non esse peccatum mortale celebrare antequam dicatur Prima, nisi sit contra præceptum, vel statutum. Sic Gabriel *in canonem Missæ, lect.* 13. *litera F*, Verbecins, vt refert, & sequitur Rosella *verbo Missa, num.*3. D. Anton. 3. *p. tit.*13. *cap.*4.§.4.

4 Sit conclusio. Nullum est peccatum facere sacrum antequam recitetur Prima, etsi nulla causa interueniat. Probatur, quia nullum ordinem dicit Prima ad Missam, nec aliqua est in hoc consuetudo vim aliquam obligandi habens. Sic Armill. *verbo Missa, num.*3. Angel. *n.* 42. Viguer. *lib. instit. cap.*5.§.5.*vers.*4. Margar. confess. *fol.* 162. Nauar. *cap.*25. in summa Hisp. & Latina *num.*83. Sotus dicens in hoc nollum esse scrupulum *lib.* 10. *de inst. q.*5.*art.*4. Barthol. à Ledesma *de Eucharistia, dub.* 39. & aliqui iuniores docti, & tenent communiter neoterici Thomistæ.

4 Nota, quòd si statutum, vel si consuetudo esset, vt ante Primam non celebretur, intelligeretur quoad Primam, quæ dicitur in choro, & non quoad priuatim recitantes. Sic Angel. & Nauar. *loco proximè citato.*

5 Ex dictis infertur scrupulosè satis loquutum fuisse Nauar. *cap. quando*, Latinè *cap.* 3. *num.*70. vbi licèt dicat non esse mortale facere sacrum, antequam recitetur Prima, at subdit, nunquam ausum fuisse aliis consulere, nec modò audere, nisi ex vrgenti causa. At iuxta dicta potest tutò consuli, etiam absque causa.

DVBIVM XLI.

An peruertens ordinem Horarum, quæ priuatim dicuntur, vt recitans Tertiam ante Primam, peccet.

1 SIt prima conclusio. Peruertens ordinem Horarum quando priuatim dicuntur, etiam absque causa, non peccat mortaliter. Ratio, quia ordo Horarum non est in præcepto, sed qualitas quædam, & circunstantia non ita necessaria. Sic Sotus *lib.*10.*de iustitia, q.*5 *art.*4. Ledesm. 2.4.*quæst.*16.*art.*4.*dub.*7. Nau. *cap. quando, cap.* 3. Hisp. *n.*54.*&* 56. Latinè *num.*54. & in summa Hisp. & Latina *cap.*25. *n.*99. Margar. confess. *fol.* 162. Nieua *in summa tit.*56. Armill. *verb. Hora, num.*7. Caiet. *ibi*, Syluest. *ibi quæst* 9. Pedraza *in summa cap.*5. Fr. Metina *in summa lib.*1.*cap.*14.§.11. Palacios 4.*dist.*15. *disp.*9. & conclusio est omnium.

2 Hinc infertur, quòd qui sequenti Hora dicta, recordatur se omisisse præcedentem, non tenetur dictam iterare, sed sat est recitare præcedentem. Sic D. Anton 3. *p. tit.*13.*cap.*4.§.4. Viguer. *lib. instit. c.*5. §.5.*vers.*4. Paludanus 4. *dist.*15.*qu.*5.*art.*2. Turrecrem. *cap. Presbyter, dist.*91.*n.*7. Angel. *verbo hora, num.*18. Syluest. *quæst.*9. Nauarr. summa Latina & Hispana *cap.*25. *num.* 99. *&* *cap. quando*, Latinè *cap.*3.*n.*54.*&* 67. Franciscus de los Sanctos *de Horarum persolutione, impedim.*7.

3 Secunda conclusio. Si ordo Horarum ex iusta causa, peruerteretur, nulla esset culpa, si citra iustam causam, esset peccatum veniale: quia est recti ordinis absque causa peruersio. Sic omnes Doctores *præcedentis conclusionis.*

4 Nota iustam causam esse, si in choro, quando ego ingredior, inciperetur Tertia, vel alia Hora, & ego nondum recitassem Primam: tunc enim fas est mihi cum choro recitare illam Horam, & postea recitare præcedentē omissam. Sic Nau. *c. quando, c.*5. Hisp. *n.*65.*&* 66.

DVBIVM XLII.

An non recitare Horas canonicas publicè in choro horis, debitis, vel ibi ordinem Horarum peruertere, sit peccatum mortale.

1 TRiplex est sententia. Prima absolutè dicit peccare mortaliter Prælatus, seu Præfectos, ex quorum negligentia non dicuntur Horæ canonicæ publicè in choro debitis horis. Probatur ex *Clement.* 1 *de celebrat. Miss.* ex Concilio Viennensi, vbi iubetur Prælatis, vt faciant dici Horas publicè debitis horis. Item, quia pergrauem ex hoc offensam patitur Ecclesia. Sic Sotus *lib.*10.*de iust. quæst.*5. *art.*4.*vers. sequitur de tempore*, Sandoual. *lib. de officio Canonico*, 3.*p. cap.*5. vbi & alios refert. Idem Nauar. *cap. quando, cap.*3. Latinè 63. Hisp. *num.*64. Iosephus Angles *floribus, quæst. Theolog. mat. de Horis canonicis: fol.*369. & aliqui neoterici, & idem dicit Sotus, quando peruertitur ordo.

2 Secunda sententia dicit peccare mortaliter Prælatos, si non faciunt publicè seruari debitas horas: limitant tamen hoc ad Prælatos Ecclesiarum Collegialium, Regularium, & Cathedralium; quia *dicta Clementina* his solis Prælatis id præcipitur. Et subdit hæc sententia horam debitam non esse punctualiter accipiendam. Sic Angel. *verbo Hora, n.*22. Tabien. *n.*25. Syluest. *quæst.*19. *dicto* 6. Armill. *n.*17. Margar. confess. *fol.* 161.

3 Tertia sententia docet, quod etiam in Ecclesiis collegialibus, & cathedralibus, non est peccatum non dicere Horas, non debitis horis, licèt quandóque negligentia magna interueniat, dummodo communiter seruetur consuetudo, & debitum tempus. Ratio, quia cùm hæ circunstantiæ ad substantialia materiæ præceptæ non spectent, in ipsis non incurritur peccatum mortale, nisi ex contemptu. Item, quia ratio, ob quam imponitur tale præceptum, est ad vitandū scandalum; sed vna, vel altera vice deficere circa hoc, non causat graue scandalū, ergo. Sic Caiet. *in summa verb. hora*, §. *quoad* 4. Nieua *in summa tit.*65. & aliqui ex neotericis docti Magistri. Sit

4 Prima conclusio. Hæc tertia sententia videtur probabilior.

5 Secunda conclusio. Subditi Prælatorum Regularium, vel Præbendati in dictis Ecclesiis cathedralibus, collegiatis, quibus Prælatus iubet, vt horis debitis dicant Horas, peccabunt mortaliter, si tempus debitum prætermittant. Sic Angel. & Tabien. Quod tamen duplici limitatione intelligendum est. Prima, nisi per alios tempore debito dicerentur Horæ. Sic Nauar. *d. cap.* 3. Latinè *n.*63. Hisp. *vbi supra*, Syluest. & Margar. confess. *vbi supra.* Secunda est iuxta tertiam sententiam positam, & approbatam, quando communiter deficerent in hoc, secus quando semel, vel iterum.

6 Tertia conclusio. Licèt semel, vel iterum possit Episcopus dispensare, vt Horæ aliis temporibus, quàm constitutis dicantur, non tamen potest in perpetuum, etiam causa iusta interueniente. Ratio, quia est præceptum Concilij generalis, & in præceptis Concilij nequit Episcopus dispensare in perpetuum, sed ex causa ad tempus. Sic Nauar. *cap. quando, cap.*3. Hisp. *n.*69. Latinè *num.*72. concordant Armill. *verb. hora, num* 13. Tabien.

*num.*16. dicunt enim non posse Episcopum mutare aliquid circa officium, vt duret in perpetuum.

7 Vltima conclusio. Imò clerici vnius Ecclesiæ possunt semel, aut iterum ob aliquam causam tempus mutare, sed non in perpetuum. Sic Nauarr. *loco citato*, licèt Iosephus Angles *vbi suprà*, dicat non posse absque Episcopi licentia.

DVBIVM XLIII.

An omittens, vel non potens recitare Horam canonicam tempore debito, teneatur intra eundem diem recitare illam, siue praeponendo, siue postponendo.

1 EXempli gratia si patitur quis quartanam febrim manè vsque ad meridiem, & illo tempore nequit Primam, & reliquas Horas recitare, quæ manè recitandæ sunt; an teneatur vespere, si bona sit valetudine, recitare omnes Horas: similiter, hora duodecima meridiana solet accidere quartana, quæ vbi accidit, non potest recitare; dubitatur, an teneatur manè recitare omnes Horas.

2 Nota certum esse, quòd si transacta est integra dies, non tenetur altera die recitare, quo illa omiserat. Ratio, quia est onus diei, sicut ieiunium vigiliæ. Sic tenent omnes.

3 At dubium est, quando est intra eandem diem. Aliqui tenent, quòd si tanta diei pars transacta est, vt in reliqua non consueuerit dici talis Hora, verbi gratia si dimisit quis Matutinas vsque ad meridiem, non tenetur tunc dicere, sed agere delicti pœnitentiam. Ita tenet Vmbertus, quem refert, & sequitur Turrecrem. *cap. Presbyter, dist.* 9 1. *num.*6. Alexandrinus, & Cosmas, vt refert Nauar. *vbi infrà*. Pro eadem sententia est Petrus de Ledesma *summa sacramentorum, vbi de pœnitentia, c.*8.*fol.*49 1. Canus *in relect. de pœnitentia p.* 5. *vers. sed quid illi primo*, vbi expressè *dub.*3 1. dicit idemmet Canus, quòd si quis sciit impedimentum sibi post meridiem superuenturum, si est voluntarium, tenetur Horas canonicas præponere, & manè integrè soluere. Ratio, quia reliqui temporis impedimentum, quantumlibet legitimum & necessarium, liberè præstat. Si verò est impedimentum à natura; vel violentia, vt ab ingruente morbo, verbi gratia, cùm hora duodecima pomeridiana solet accidere febris quartana, non tenetur præponere Horas, sed tantùm id officij persoluere, quod debetur pro tempore, antequam superueniat impedimentum. Et ratio Cani est, quia (inquit) facultas, quæ datur ab Ecclesia anteponendi, vel postponendi Horas, intra diem tamen naturalem, est priuilegium fauoris, non vinculum necessitatis, id est, præuenite non tenemur, benè tamen possumus. Nihilominus fit.

4 Prima conclusio. Multo probabilius est quando timetur impedimentum superuenturum, qualecúnque sit illud, teneri præponere Horas, & quando impedimentum accidit summo manè, teneri vespere recitare integrè Horas. Ratio, quia terminus obligationis officij diuini est dies integer naturalis, & est circunstantia accidentalis, quòd tali, vel tali hora: ergo tenetur quis quando scit impedimentum venturum, præponere, & quando iam venit, postponere. Item dicendo noctè Primam, excusamur à peccato, quod aliàs committeremus, quia sine peccato possunt dici vsque ad mediã noctem: ergo tenemur. Sic Nauarr. *c. quando, c.*11. Latinè *num.*3. Hispanè *n.*4. *& c.*3. Hisp. *n.*75. Latinè *n.*78. *& c.*10. Lat. 50. Hisp. *n.*30. 31. 32. *& in summa c.*25. Latinè & Hisp. *n.*100. Maior 4. *dist.* 12. *q.*3. & aliqui iuniores docti. Licèt contrariam dicat esse communem Henriquez, *lib.*1. *cap.*4. *num.*7. *& liter. Q. de pœnitentia.*

5 Nota conclusionem esse intelligendam, quando in illa parte diei, in qua illum obligamus, est fortis & validus ad recitandum, vt constabit ex *infrà* dicendis.

6 Secundò nota conclusionem hanc habere verum de Horis, quæ priuatim dicuntur, nam quæ publicè dicuntur in choro, transacta notabiliter hora, possunt omitti, & in hoc tenet verum prior opinio. Sic Nauarr. *cap. quando, c.*3. Hisp. *n.*75. Latinè *n.*8.

7 Secunda conclusio. Prior sententia, vt eam explicat Canus, scilicet quando impedimentum est à natura, vel violentia, est probabilis. Probatur, quia habet bonam rationem, & graues auctores.

DVBIVM XLIV.

Quo in loco sint dicendæ Horæ canonicæ.

1 SIt prima conclusio. Quando Horæ canonicæ dicuntur in communi, & solemniter, debent persolui in Ecclesia: sic enim præcipitur. *Clement.* 1. *de celebrat. Missar.* sic tenet Caiet. *in summa verb. Hora, c.*5. Ex priuilegio verò possunt cani in aulis Principum, vel alibi. Sic Sotus *lib.*10. *de iust. q.*5. *art.*4. *fine*, & multi ex neotericis docti Magistri.

2 Secunda conclusio. Horæ, quæ priuatim dicuntur, possunt vbilibet recitari, modò non sit locus valde indecens. Ratio, quia nullus est textus obligans ad dicendum eas in Ecclesia. Sic Sotus *vbi suprà.*

3 Vnde infertur minus benè Hostiensem, & Innocentium, prout refert, & sequitur D. Anton. 3. *p. tit.* 3. *cap.*4. §. 1. dixisse beneficiarium priuatim recitantem Horas in cella, non satisfacere. Quos benè reprobat Sotus *vbi suprà*. Quando verò peccent canonici & beneficiarij non confluentes ad Ecclesiam ad cantandum diuinum officium, *infrà* dicetur.

4 Vltima conclusio. Recitantes Horas canonicas dum venter exoneratur, non peccant, modò aliæ circunstantiæ concurrant. Probatur, quia potest quis ibi mente orare, ergo, & voce. Item qui alias orationes vocales potest quis ibi recitare ad eleuandum mentem in Deum, & distrahendum ab immundis cogitationibus, vt docent optimè Nau. *cap. quando, cap.*5. *art.*8. Iosephus Angles *floribus qu. Theolog. mater. de oratione, fol.*329. ergo & Horas canonicas. Hæc conclusio colligitur ex Nauarr. & Ioseph Angles *ibi*, & est contra Sotum *d. art. 4. fine*, dicentem hoc non carere culpa.

SVMMARIVM.

45 *An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat.*
46 *An caci, ita oculis caligantes, vt legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo si memoria retineant, vel eas memoriæ mandando, vt memoriter recitent.*
47 *An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.*
48 *An qui eger est, ita vt solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.*
49 *An qui non potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.*
50 *An qui tenentur ad Horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco Horarum.*
51 *An ob carentiam Breuiarij excusetur quis à recitandis Horis canonicis.*
52 *An vrgens alicuius rei faciendæ necessitas excuset ab Horis Canonicis recitandis.*
53 *An dispensatio excuset ab Horis.*
54 *An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas excusent ab Horis.*
55 *An possit Subdiaconus dicere*, Dominus vobiscum.

DVBIVM XLV.

An infirmitas excuset ab Horis canonicis recitandis, & qualis esse debeat?

SIt prima conclusio certissima apud omnes. Morbus, & imbecillitas corporis sufficiente excusat à recitatione Horarum. Sic apertè colligitur ex *cap. Clericus, dist.* 91. ex Concilio Carthaginensi, & ex *cap. vnico de clericis non residen.* 6.

2 Sit

2 Sit secunda conclusio. Illa est sufficiens infirmitas ad excusandum, quæ impedit, quominus attentè fiat oratio, vt sunt dolores graues. Item illa, quæ ingrauesceret ea labore posito in oratione arbitrio prudentis viri. In re tamen dubia consilium Medici, & auctoritas Prælati intercedere debet. Sic multi ex iunioribus docti Magistri. Idem sentit Sotus *lib.* 10. *de iust. qu.* 5. *art.* 3. Syluest. *verb. Hora, q.* 4. & Armill. *ibi num.* 16. vbi docent standum esse arbitrio Medici, vel prudentis viri, & Nauarr. *cap. quando, cap.* 11. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 5. vbi dicit standum esse arbitrio Medici, timorati tamen, & Sandoual *tract. de offic. eccles.* 5. *b. cap.* 3. vbi id relinquit arbitrio timorati, qui morbo laborat.

3 Tertia conclusio. Nec modicum damnum excusat semper ab orando, nec est necessarium semper graue damnum, sed in hoc est tenenda media quædam via, ita quòd qui æger est, si ex recitatione Horarũ verisimiliter credat stomachi aliquam cruditatem, vel capitis grauedinem, vel virium lassitudinem, vel etiam credit febrim tardiùs remittendam, excusatur ab Horis. Ratio, quia huiusmodi damna, quæ in corpore valido sunt leuia; in ægroto sunt grauia mala. Et confirmatur, quia cùm omnia præcepta charitati deseruiant, quæ valde benigna erga infirmos est, non est verisimile, quòd Ecclesia, quæ est sapientissima mater, hominibus morbo affectis velit addere molestiam orandi, etiamsi non multum lædantur. Item quia *d. cap. clericus, dist.* 91. habetur pro legitima causa non orandi inæqualitatis corporis, quæ non sonat morbum grauem, sed potiùs leuem. Sic aliqui recentiores docti, licèt Nauarr. summa Lat. & Hisp. *cap.* 25 *num.* 100. *& cap. quando, cap.* 21. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 1. dicit non excusare infirmitatem, nisi notabiliter noceat recitatio Horarum, & Syluest. *verb. Hora, quæst.* 4.

4 Quarta conclusio. Etiamsi huiusmodi infirmi, dum febri, vel alio morbo laborant, bonam diei partem confabulationibus familiaribus expendant, atque etiam libros animi recreandi gratia legant, ac multa colloquantur, non inde sequitur teneri recitare Horas. Ratio, quia sermones illi, & lectiones voluptatem ægris afferũt, nec morbus inde ingrauescit, quin potiùs decrescit: at verò recitatio est res seria, ac suapte natura grauat caput, ac mœrorem, & molestiam infert. Sic multi ex iunioribus valdè docti Magistri; licèt Nauarr. *cap. quando, cap.* 11. *num.* 5. teneat oppositum, sed summa Latina, & Hisp. *cap.* 25. *num.* 100. explicat se magis, & dicit quòd si morbus colloquia grauia, ac rerum arduarũ dispositionem non impediat, non excusat à recitandis Horis, & addit *d. cap.* 25. Hisp. *num.* 100. secus esse quando morbus non impedit loqui, aut audire res ad recreationem spectantes; tunc enim posset excusari ab Horis recitãdis.

5 Quinta conclusio. Etiam postquam febris infirmum deseruit, dum adhuc vires sunt imbecilles, dumque homo conualescit, potest per aliquot dies non recitare. Ratio, quia illa imbecillitas adhuc censetur infirmitas. Item, quia valdè verisimile est Ecclesiam ægris post tot labores velle requiem aliquam concedere; imò potest esse, quòd quis celebrare possit, non tamen recitare, propter infirmitatem. Sic prædicti iuniores Magistri.

6 Sexta conclusio. De habente febrim quartanam, aut aliam leuem, non potest dari certa regula, sed iudicandum est iuxta dicta arbitrio Medici, aut boni viri, vt bene docet Syluest. *verb. Hora, quæst.* 4 *dicto* 1. & potest contingere quòd quartana sit tam grauis, & secum talia accidentia afferat, vt vehementem capitis dolorem, vel eam corporis intemperaturam, vt merito videatur notabilis infirmitas, & sic excusare. Vnde in his, quando fuerit dubium, est standum iudicio Medici, & Prælati, & si non adsit Medicus & Prælatus, qui bona fide se excusari existimans, propter dispensationem, quam experitur, omiserit Horas, non peccabit. Sic nonnulli docti recentiores Magistri.

DVBIVM XLVI.

An cæci, aut ita oculis caligantes, vt legere nequeant, teneantur ad Horas canonicas, vel memoriter dicendo, si memoria retineant, vel eas memoriæ mandando, vt memoriter recitent.

1 HAc in re certissimè constat, hos excusari à recitandis Horis, dum eas memoria non retinent, quia nemo obligatur ad impossibile.

2 Cæterùm difficultas est, an teneantur eas memoriæ mandare, vel si memoriæ mandarunt, teneantur eas memoriter dicere. Circa primum Nauarr. *cap. quando, c.* 19. *n.* 80. Hisp. Latinè verò *num.* 81. *&* 82. videtur sentire, teneri cæcum memoriæ mandare Horas, dicit enim beneficiarium cæcum non excusari à choro, quia potest addiscere Horas. Vnde videtur obligare ad addiscendum, & Palud. 4. *dist.* 15. *q.* 5. dicit carentem Breuiario teneri addiscere Horas, vt memoriter dicat.

3 Circa secundum Sotus *lib.* 10. *de iust. qu.* 5. *artic.* 3. *versiculo addiscere*, dicit se non esse certum, an cæcus, si memoriter sciat Horas, teneatur eas dicere memoriter, quia tenacitas illa memoriæ est accidentaria, quamuis (inquit) tutius sit, vt se obligatum censeat, & cum Soto tenuerunt aliqui Magistri docti, & addit quidam recentior Magister, quòd quantum ad restitutionem fructuum, certum est quòd non teneretur, si esset beneficiarius cæcus, & omitteret Horas, licèt memoriter sciret. Sit tamen

4 Prima conclusio. Nemo tenetur memoriæ mandare officium diuinum, vt illud memoriter dicat. Ratio, quia est medium difficillimum. Sic Sotus, & multi iuniores valde docti Magistri, quorum aliqui dicunt hoc esse verum, licèt ille habeat tenacem memoriam.

5 Secunda conclusio. Si memoriter scis officium, multo probabilius est teneri memoriter dicere. Ratio, quia ille potest commodè implere præceptum recitandi, ergo tenetur. Item, quia si non habenti Breuiarium offerretur miraculosè, absque dubio teneretur recitare, licèt medium fuerit per accidens. Sic tenet Nauarr. *cap. quando, cap.* 15. Hisp. *num.* 2. Latinè *num.* 16. 17. & Latinè *cap.* 25. *num.* 14. & multi docti iuniores Magistri.

6 Nota quòd etiamsi totam Horam non sciat memoriter, si tamen scit magnam partem, tenetur ad illam, vt dicetur *dub. sequenti*, & docet Nauarr. *eodem cap.* 25. *num.* 14.

7 Secundò nota idem dicendum esse de infirmo: si enim non posset legere officium, posset tamen memoriter dicere, teneretur. Sic Nau. *d. c.* 11. *numeris citatis.*

DVBIVM XLVII.

An infirmus, qui nequit dicere omnes Horas, teneatur ad partem, quam potest.

1 VIdetur quòd teneatur, quia qui totum quod præcipitur, seruare nequit, tenetur ad partem: vt qui nequit ieiunare totam Quadragesimam, tenetur partem, vt qui post votum castitatis nupsit, quia non potest integrè seruare votum vt non reddendo, tenetur ad partem, scilicet ad non petendum.

2 Ex alia verò parte vrget, quia aliàs nullus æger excusaretur ab Horis dicendis; quia nullus adeò ægrotat, quin aliquam earum partem dicere possit.

3 Primò dico excusari quem ab Horis dicendis, propter quamlibet impotentiam dicendi partem earum: non enim quis excusaretur, eò quod propter defectum Breuiarij, vel alicuius partis eius, vel cæcitatem, non potest dicere aliquam partem hymnorum, Psalmorum, vel lectionem, quæ memoria non tenet: sicut non excusatur à ieiunando Quadragesimam, eo quod excusatur à ieiunando aliquot dies, propter impotentiam,

vel

vel infirmitatem. Sic Nau. *cap. quando*, Latinè, *c. 11. n. 15.*
4 Secundo dico non esse dicendum non excusari quem ab Horis, ex eo quod aliquam partem earum dicere possit, vt patet ratione posita. Sic Nauar. *ibi.*
5 Tertio dico impotentiam dicendi maiorem partem Horarum excusare ab eis dicendissitum quia regulariter maior pars trahit ad se minorem, *l. quod maiori pars, ff. ad municip. & c. 1. de his, quæ fiunt a maiori parte*; cum quia non quælibet impotentia dicendi aliquam partem excusat, nec quælibet potentia dicendi aliquam partem obligat, nec iure quanta definitur: & ita relinquitur arbitrio prudentis, & non videtur occurrere posse aliud aptius arbitrium. Sic Nauarr. *ibi.* Hinc
6 Infertur primò, eos qui tenentur audire sacrum, non teneri audire partem paruam, si reliquum, Missæ nequeunt audire, sed tenentur ad illam partem, quam verisimiliter præcipiens intendit præcipere. Sic Nauar. *ibi num. 16.*
7 Secundò infertur paucos eorum, qui diu Horas recitarunt, excusari ob carentiam Breuiarij, vel cæcitatem, quia pauci sunt, qui memoria non teneant Pater noster, Aue Maria, Credo, Hymnos, Antiphonas omnium Horarum, Psalmos laudum, & Horarum minorum, & plures Matutinorum Psalmos, quæ faciunt magnam partem. Sic Nauarr. *ibi num. 17.*
8 Vltimò dico, excum consultiùs facturum, si nouit memoriter maiorem partem officij diei, & illam recitat, quàm si recitet integrum alterius diei officium, quod nouit memoriter. Sic Nauarr. *ibi num. 23.*

DVBIVM XLVIII.

An qui æger est, ita vt solus recitare nequeat, teneatur adiuncto socio recitare.

1 Videtur non teneri, quia nullum ius obligat Ecclesiasticos ad dicendum Horas adiuncto socio, nisi cùm tenentur adire chorum, vel alij beneficiatij conueniunt.
2 Sit conclusio. Infirmus, siue cæcus, siue aliàs impeditus, qui solus nequit recitare, tenetur adiuncto socio recitare, si commode illum habere potest. Ratio, quia hic potest commode implere præceptum recitandi: illi enim satisfit recitando adiuncto socio, vt dixi *suprà*; ergo tenetur. Sic Nau. summa Lat. & Hisp. *c. 25. n. 100. & cap. quando, c. 11.* Hisp. *n. 2.* Lat. *à n. 6. & c. 21. num. 14.* Palac. *4. dist. 15. disp. 9. fol. 147.* & multi iuniores docti Magistri.
3 Hinc infertur, quòd si clericus non habet redditus Ecclesiasticos, vel redditus patrimonij, ad cuius titulum est initiatus, quibus socium conducere possit, non tenetur illum conducere, licèt sit ditissimus alis redditibus profanis. Ratio, quia sic non potest commodè recitare adiuncto socio, cum nullo iure teneatur redditus meré prophanos in seruitio Ecclesiæ expendere; quare non tenetur hic recitare adiuncto socio, nisi cùm aliquis socius ei gratis sese offertet. Sic Nauarr. *d. c. quando*, Lat. *cap. 11. num. 13. & 14.*
4 Secundò infertur, quòd si hic habet redditus Ecclesiasticos, vel patrimonium, quo initiatus est, sufficiens ad alendum, & ad socium conducendum, qui cum eo recitet, tenetur illum conducere, quando solus nequit recitare. Sic Nauar. *c. quando*, Latinè *c. 11. n. 14.*

DVBIVM XLIX.

An qui potest dicere Horas canonicas, potest tamen ab alio audire, teneatur ad id.

1 Sit conclusio. Certum est non teneri audire. Ratio, quia clericis non est præceptum, vt audiant Horas, sed vt dicant: ergo qui dicere nequit, non tenetur audire, contra quendam Giraldom tenet Nau. *c. quando, c. 11.* Lat. *n. 6.* Hisp. *n. 2. & 3.* & summa Hisp. & Lat. *c. 25. n. 100.* Sylu. *verb. Hora, q. 4.* Palud. *4. dist. 15. q. 5.*

DVBIVM L.

An qui tenentur ad horas, & nequeunt illas dicere, teneantur dicere, vel facere aliquid loco horarum.

1 Duplex est sententia.
Prima dicit, eos qui tenentur ad horas, & excusantur ob Breuiarij carentiam, vel cæcitatem, vel quia nesciunt legere, teneri ad recitandum aliquid loco horarum. Sic Syluest. *verb. Hora, quæst. 4. dicto 3.* Angel. *n. 9.* Armil. *n. 16.* Tab. *n. 26.* D. Ant. *3. p. tit. 13. cap. 4. §. 5.* Viguer. *lib. Instit. theolog. c. 5. §. 5. vers. 4.* Turrecrem. *c. Eleutherius, dist. 59. n. 4.* Palud. *4. dist. 15. q. 5.* Nauarr. *c. quando, cap. 11.* Hisp. *n. 15. 16.* dicit tamen Syluest. per minimam orationem hunc satisfacere. At Nauarr. dicit teneri toties repetere orationem Dominicam, vel aliam, quoties vir prudens arbitratur: & quòd ipse de hoc consultus arbitratus est, vt per tantum temporis spatium recitaret hic Pater noster, Aue Maria, Credo, Salue Regina, quantum consumeret in horis recitandis.
2 Secunda sententia docet hunc ad nihil teneri. Ratio, quia Ecclesia solùm obligauit clericos, & beneficiarios ad horas canonicas; ergo quando legitimè excusantur ab horis, ad nihil tenentur, sicut qui legitimè excusatur ab audiendo sacro in die festo, ad nil tenetur. Sic Nauarr. *c. quando*, Lat. *c. 11. n. 19. & 39.* Toletus *in sua summa*, & aliqui iuniores docti, & est verissimum.
3 Hinc infertur, accipientes beneficia, dum nesciunt legere, & addiscunt, non teneri ad horas, nec ad aliquid loco horarum recitandum. Sic Nauar. *ibi n. 38.*

DVBIVM LI.

An ob carentiam Breuiarij excusetur quis à recitandis horis canonicis.

1 Sit prima conclusio. Qui citra suam culpam caret Breuiario, vt quia illud amisit, &c. & nullo modo potest habere vel commodatum, vel emptum, vel cum alio, aut memoriter recitare, excusatur ab horis. Ratio, quia nemo tenetur ad impossibile. Sic Sotus *lib. 10. de iust. q. 5. art. 3.* Nauarr. *cap. quando, cap. 11.* Hisp. *n. 15. & 16.* Lat. *n. 38.* Armil. *verb. Hora, num. 16.* Syluest. *verbo Hora, q. 4.*
2 Secunda conclusio. Imò licèt culpa sua perdiderit Breuiarium, vt quia illud proiecit in mare, licèt tunc peccauit, at si postea pœniteat, nec medium habet, vt possit recitare, non peccat non recitando, quia iam est sibi impossibile recitare. Sic Nau. summa Hisp. & Lat. *c. 25. n. 102.* Sandoual. *lib. de offic. canon. 5. p. c. 5.* Maior *4. dist. 12. q. 5.*
3 Nota idem dicendum esse de eo, qui nesciens Latinè legere, vel recitare, acceptaret beneficium, vel ordinem sacrum, quod licèt acceptando peccarit, at supposito quòd iam acceperit, excusatur ab horis, quando adhibita debita diligentia non potest habere socium, quo cum recitet. Sic Nauarr. *c. quando, c. 11.* Hisp. *n. 15. & 16.* Lat. *n. 38.* vbi addit idem esse dicendum quando non tenetur quærere socium, iuxta doctrinam eiusdem Nauarri *suprà* traditam *dub. 48.*
4 Sed de carentia Breuiarij ob paupertatem, dicunt plures excusari ab horis, quia tenetur clericus non est emendo Breuiarium ob paupertatem, nec potest adiuncto socio recitare, vel habere accommodatum. Sic Palud. Turrect. D. Anton. Viguer. *vbi suprà.*
5 At Sotus *vbi suprà* dicit non esse cur excusatio hæc admittatur, quia cùm nemo ad ordines sit promouendus, quin habeat patrimonium, vel beneficium, ad alimenta sufficiens, nemo clericorum excusatur, si Breuiarium non habeat; quia antequam haberet, non esset promouendus.
6 Sit tamen vltima conclusio. Siue benè, siue malè fecerit, dum promotus est in clericatum; carens nummis ad

ad Breuiarium emendum, hoc tamen est certum, quòd si hunc postea pœniteat, excusatur ab horis, dum manet dicta impossibilitas, quia nemo tenetur ad impossibile. Hæc conclusio patet ex dictis *conclus.* 1. & expreßè eam docet Nauarr. *cap. quando*, Lat. *cap.* 21. *n.* 13.

DVBIVM LII.

An vrgens alicuius rei faciendæ necessitas excuset ab horis canonicis recitandis.

1 SIt prima conclusio. Quando subitò superuenit aliqua occupatio, quæ non potuit præueniri, & nequit prætermitti sine scandalo, aut graui pœna, aut aliorum iactura, & non compatitur horas recitare, excusat, vt si quis esset per totum diem occupatus in audienda confeßione existentis in articulo necessitatis, vel in vitando magno scandalo, vel in componendis grauibus inimicitiis, vel rixis ad arma currentium, ita vt tantùm superesset tempus necessarium ad esum, & somnum. Ita Nauarr. *cap. quando, cap.* 12. Hisp. *n.* 3. Lat. *n.* 34. & 35. Turrecrem. *cap. Eleutherius, dist.* 91. *n.* 7. Armil. *verb. Hora, num.* 16. Tabien. *n.* 21. Syluest. *q.* 3. Maior 4. *dist.* 15. *q.* 3. Nauarr. summa Hisp. & Lat. *cap.* 25. *n.* 101. & multi iuniores docti Magistri.

2 Secunda conclusio. Sufficiens etiam causa est ad excusandum ab horis, si quis ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, vt nullatenus superesset tempus ad commodè recitandum. Sic Sotus *lib.* 10. *de instit. q.* 5. *art.* 5. & alij.

3 Tertia conclusio. Boni confessarij, quando est magna pœnitentium copia, vt instar dies vltima Iubilei, vel præcepti Ecclesiæ, poßunt licitè omittere horas, si non poßunt recitare, nisi omittendo aliquas confeßiones quorundam, qui non consequentur Iubilæum, vel non adimplebunt præceptum Ecclesiæ. Sic Nauar. *vbi suprà*, & concordant Armil. *verbo Hora, n.* 16. & Tab. *n.* 21. vbi dicunt, quòd Prædicatores, & confeßores, qui propter non impediendum magnum fructum non recitant, excusentur, nisi cùm potuissent præuenire, negligẽtes essent.

4 Vltima conclusio. Excusatur etiam defensurus actum, vel lecturus lectionem oppositionis, in qua re plurimùm interest, vel sua, vel reipublicæ doctum se præbere, si simul recitare non poßit. Probantur hę omnes conclusiones, quia non magis obligat hoc præceptũ, quàm præceptum audiendi sacrum; sed hoc potest omitti ob prædictas causas: ergo. Item quia quod pro charitate institutum est, non debet contra charitatem militare. Sic Nauar. & Maior *locis citatis*, & idem Nauarr. summa Hisp. & Latina *cap.* 15. *n.* 101. quamuis hoc non facilè consulendum dicat. Idem tenet *cap. quando*, Lat. *cap.* 21. *num.* 7. & Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. *fol.* 148.

DVBIVM LIII.

An dispensatio excuset ab horis.

1 ALiqui dicunt Papam non posse dispensare cum initiatis ordine sacro, nec cum beneficiariis, ne recitent, quia hæc obligatio est de iure diuino, iuxta illud Psalm. 7. *Septies in die laudem dixi tibi*, posse tamen dispensare in modo, scilicet vt hoc, vel illud officium recitent, quia hoc est ius positiuum. Sic Panorm. *cap.* 1. *de celebrat. Missar.* Angel. *verb. Hora, num.* 6. Rosella *ibi*. Sotus *lib.* 10. *de iust. quæst.* 5. *art.* 3. *fine.* Sit tamen

2 Prima conclusio. Papa potest dispensare cum clericis, & beneficiariis ne recitent. Probatur, quia hæc obligatio ex iure positiuo consurgit. Sic Laur. & Lignatio, quos refert, & sequitur Syl. *verb. Hora, q.* 8. Margar. confess. *fol.* 162. Palacios 4. *dist.* 15. *disp.* 9. Nau. summa Hisp. & Lat. *cap.* 25. *num.* 102. & *cap. quando*, Hisp. *c.* 11. *n.* 8. & 9. Lat. *n.* 24. 25. & 31. & aliqui docti iuniores Magistri.

3 Secunda conclusio. Solus Papa potest in hoc dispensare, & non Episcopus, nec Abbas monasterij. Ratio, quia est præceptum Concilij generalis. Sic Nauarr. *cap. quando, locis citatis.* At potest Episcopus, vel Abbas dispensare, vt aliquo tempore non recitet, Manuel 1. *tomo summa, cap.* 141. *fine*, & patet ex his, quæ diximus *suprà*, vbi de ieiunio, *dub.* 5.

DVBIVM LIV.

An excommunicatio, suspensio, degradatio, irregularitas, excusent ab horis.

1 SIt conclusio. Initiatus ordine sacro, quamuis fiat irregularis, suspensus, excommunicetur, vel degradetur, non excusatur ab horis recitandis) de beneficiario, verò an per hoc excusetur, latè dixi *lib.* 1. *c.* 1. *dub.* 48.) Ratio, quia hæc obligatio est annexa ordini, qui est indelebilis. Item, quia nemo ex suo delicto facit conditionem suam meliorem, sed id fieret, si his excusaretur: ergo. Item, quia per hæc priuatur clericus commodis, non autem ab oneribus releuatur. Sic Sotus *lib.* 10. *de iust. q.* 5. *art.* 3. Couar. 3. *var. c.* 13. *n.* 8. referens plures, Nauar. *cap. quando, c.* 7. Latinè, & Hispanè *n.* 17. 18. 19. & summa Hisp. & Lat. *c.* 25. *n.* 101. Palacios *in summa, verb Hora*, & 4. *dist.* 15. *disp.* 9. Corduba *summa, q.* 186. Syluest. *verb. Hora, q.* 3. Angel. *n.* 5. Tabien. *n.* 14. Armil. *n.* 12. D. Anton. 2. *p. tit.* 9. *c.* 11. Nicolaus de Ploue *tract. de sacerdotali materia, de horis canonicis, vers.* 12. *quæritur*, Turrecr. *cap. qui autem, dist.* 91. *n.* 11. 12. & 13. Sandoual *lib. de offic. canon.* 5. *p. cap.* 5. Briaier. *quodlib.* 4. *propos.* 5. & aliqui iuniores docti.

2 Nota primò, quòd excommunicatus non potest dicere officium cùm aliis, quia tenetur alios vitare; sed illud debet dicere solus. Sic Doctores omnes citati, imò vt optimè Nau. *c. quando loco citato*, docet, Abbatissa excommunicata non potest recitare cum sua moniali, nec Abbas excommunicatus cum suo monacho.

3 Secundò nota excommunicatum recitantem non posse dicere, *Dominus vobiscum*, sed debere illud omittere, quia hoc spectat ad ordinem. Sic Nauarr. *cap. quando loco citato*, & *cap. quando*, Lat. 22. *n.* 86. & refert Conam, Albertum, Hostiens. Idem Turrecr. Sylu. Tabien. Armil. Angel. *vbi suprà*, Couar. *cap. alma mater*, 1. *p.* §. 3. *num.* 8. & refert Archidiaconum, & Præpositum, D. Ant. 3. *part. tit.* 24. *cap.* 76.

4 Tertiò nota degradatum & suspensum non debere dicere, *Dominus vobiscum*, nec officiare in Ecclesia, quia his est priuatus, cùm sint actus ordinis. Sic Sylu. Angel. Tabien. Armil. Turrecr. *ibidem*, at poßunt hi cum aliis in choro officium soluere, quia hoc non spectat ad ordinem, & tantùm impediuntur ab administratione sacramentorum, & executione Ecclesiasticæ iurisdictionis, & à susceptione ordinum. Sic Sotus *vbi suprà*, Nau. *cap. quando*, Latinè *c.* 21. *n.* 17. & alij.

DVBIVM LV.

An possit subdiaconus dicere, Dominus vobiscum.

1 ALiqui dicunt, quòd quicumque tenetur ad horas, potest dicere, *Dominus vobiscum*, vt refert Nauar. *vbi infrà.*

2 Sit tamen conclusio. Non potest subdiaconus dicere, *Dominus vobiscum*, licèt enim nõ sit canõ id prohibens; at generalis vsus Ecclesiæ sic habet, & Breuiarij Pij V. regula id docet in rubricis generalibus, *rubrica de oratione*. Sic Nau. *c. quando*, Lat. *c.* 22. *n.* 85. referens Guillerm.

INDEX

INDEX

Rerum, quæ in hoc ſecundo Tomo Conſiliorum moralium continentur.

Primus numerus librum; ſecundus libri caput; tertius capitis dubium; quartus denique, & ſequentes, eiuſdem dubij ſectiones margini adſcriptas demonſtrant. at vbi vnus ſolus eſt, numerus is intelligitur eſſe marginalis dubij proximè prænotati.

A

ABBATAS, vel alij habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, an poſſint cogere executores teſtamentarios, vel hæredes ad teſtamentum exequendũ li 4 c.1.dub.54.n.1.2.3.18 & 19
Abbates an poſſint conferre primam tonſuram, & ordines minores. 7.1.19.5 11.& 12
An verò ſit benedictio de ſubſtantia, & eſſentia Abbatis. 6 & 9
Quid dicendum ſi ſui Epiſcopi culpa non ſit Abbas benedictus. 7
Abbatis beneficia quando vacent, vide *Beneficia*.
Abbas à quo debeat benedici, & quibus diebus 10
Abbates in quo loco poſſint minores ordines, & primam tonſuram conferre. 13
Quibus verò perſonis. 14
An verò poſſint Nouitio ordines minores conferre, & expediat quòd illis non dent ante profeſſionẽ. 15
An verò tonſura collata Nouitio ab Abbate, valeat, ſi ante profeſſionem exeat. ibid.
Et an ſi Abbates conferant hos ordines ſibi non ſubditis, teneat factum. 17
Quid dicendum ſi conferant hos ordines ſibi ſubditis extra ſuum monaſterium. ibid. vbi an priuilegium conceſſum Abbatibus ad conferendum hos ordines, ſit abſolutum.
Abbas electus, & confirmatus Epiſcopus (non tamen confirmatus, vel datus adminiſtrator Eccleſiæ cathedralis vacantis) poteſt minores ordines conferre ſubditis illius Epiſcopatus. 18
An verò priuilegium Abbatibus conferendi ordines conceſſum ſit ſublatum per Trident. *ſeſſ.* 23.c.10. *de reform.* vel poſſint adhuc poſt illud ordines conferre. 20. & 22
Abbas an poſſit dimiſſorias literas concedere, vide *Dimiſſoria*.
Quam poteſtatem habet Abbas iuriſdictionem habens quaſi Epiſcopalem, & an intelligatur diœceſani nomine, poſſitque compellere negligentes exequi teſtamentum. 7.1.21.3
An verò det licentiam in ſua diœceſi ad audiendas confeſſiones, reſeruet caſus, ac poſſit auctoritatem interponere permutatione beneficiorum. ibid. multò poſt med.
Abbates, quibus fas eſt concedere ordines minores an poſſint illos Dominicis & feſtis conferre. 7.1.51.9
Et meliùs facient, ſi his diebus illos conferant. ib. fine.
Abbates iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem habentes, an poſſint cum ſuis ſubditis in interſtitiis diſpenſare, vide *Interſtitium*.
Abbas an poſſit diſpenſare cum clericis beneficiariis ne recitent. 7.2.53.3
Abbas excommunicatus non poteſt cum ſuo Monacho recitare. 7.1.54.2
Abbatiſſa legens Monialium literas non peccat. 6.6.3.2
Abbatiſſa à quo debeat benedici, & quibus diebus benedici poſſit. 7.1.19.10
Abbatiſſa excommunicata non poteſt cum ſua Moniali recitare. 7.2.54.2
Abſoluendi poteſtas quando detur Sacerdoti, & an ſupponat eſſentialiter poteſtatem conſecrandi, vide *Poteſtas*.
Abſtinentia carnium an ſit de eſſentia ieiunij. 5 1.29.1
Accuſare delictum, quod quis ſufficienter probare non poteſt, an ſit licitum. 6.1.28.1
Accuſare iterum, quod ſemel eſt accuſatum an ſit licitum. 2
Accuſare an liceat facienti pactum, vel iuramentum de non accuſando. 6.1.29.à 1.ad 4
Accuſare quinam prohibeantur, 6.1.30.2
Quid quando crimen eſt priuatum, & nulla pœna debetur fiſco. ibid.
Et quid quando contra bonum commune, vel contra aliquam legem, cuius violatio non eſt in iniuriam tertiæ perſonæ, & accuſans eſt infamis, vel excommunicatus. 2
Quid de clericis in cauſa ſanguinis, an ſaltem poſſint denuntiare. 3
In quibus criminibus poſſint laïci accuſare clericos. 4
Subditi an poſſint accuſare Prælatos, & ſerui dominos. 5
Accuſatio vel denunciatio an fieri debeat in ſcriptis etiam quando crimina ſunt leuia, vel notoria. 6
Accuſatio quando ſit ſub præcepto. 6.1.26.3.& 4
Quòd diſcrimen ſit inter denunciationem Euangelicam, & accuſationem. 5
Quænam ſint viæ cognoſcendi crimina, & in iis procedendi. ibid.
Quomodo diffiniatur accuſatio. 2
Quid dicendum eſt in cauſa priuata, vel quando crimen

men est contra bonum commune, vel quando nequit probari. 4
An possit quis in causa propria compelli à iudice, vt declaret coram illo quis sit offensor, & reus. 5
Et quid si crimen sit homicidij. 6
Ad recuperandum damna quæ quis accepit an teneatur quis iuridicè denunciare, præsertim si sit pauper, & alia via nequit sustentare familiam, nisi recuperādo quod illi dabitur in recompensationē iniuriæ. 7
Accusationem an necessariò debeat præcedere secreta monitio. 6.1.17.à 1.ad 6
Quid quando accusatio sit ab homine in causa propria. 4
Et quid quando crimen est publicum, & iudex iubet accusari. 5
Quid quando est occultum, & contra bonum commune. 6
Et quid si quis extrusit quòd proficiet sua monitio, vel non sit omnino certus. ibid.
Accusationis via vt procedatur contra aliquem quidnam requiratur. 6.3.17.4
Accusationem abolere, vel accusatorem impedire, ne illam prosequatur, an possit Princeps supremus, siue sit accusatio de iniuria publica, siue de priuata. 6.4.16
Accusator quando non inuenitur, an possit adhuc iudex damnare, vide *Iudex*.
A[illegible]atoris vicem quidnam habeat. 6.1.20.5
[illegible] teneatur probare delictum. 6.1.26.1
A[illegible] an possit desistere ab accusatione de crimine [illegible] publicæ pernicioso, quod tenebatur accusare. 6.4.1.4
Quid si accusatio sit de causa propria. 5
Accusatoris vicem an, & quando habeat criminis quid, vide *Crimen*.
Acolytus, vide *Ordo*.
Acolyti munus quodnam sit. 7.1.17.6
Adulteri an gaudeant immunitate Ecclesiæ, ita quòd si ad illam confugiant, non possint abduci. 6.1.8.26
In Adulterio deprehensus an sit infamis infamia iuris ciuilis, vide *Infamia*.
Aduocationis officium an sit interdictum hæretico, Pagano, excommunicato, religioso, clerico, iudici, vel assessori in eadem causa, surdo, muto, cæco, furioso, minori 17. annis, seruo, fœminæ, sodomitæ, damnato capitali crimine, vel calumnia publici iudicij ei, qui suas operas locauit, vt pugnaret in arena cum bestia, vel si hoc faceret causa vires ostendendi infamibus, & amotis à senatu. 6.7.5.1
Aduocatus an teneatur sub mortali patrocinari pauperi constituto in extrema, vel in graui necessitate. 6.7.1. a.& 3
An teneatur Aduocatus ad subueniendum grauiter indigenti se expedire ab aliis negotiis, vel illud tempus consumere, quibus ad alendum se & familiam suam indiget. ibid.
Aduocatus an teneatur patrocinari pauperi quando alius sit in promptu, quis possit subuenire. 5
Aduocatus, vide *Patrocinari, Causidicus, Testis, & Peccatū*.
Aduocatus habens causam iustam, an possit aduersarium decipere, & cauillationibus vti. 6.7.8.1
Aduocato non licet pacisci de salario cœpta lite, sed tantùm in principio, vel fine. 6.7.9.1
An verò si fieret ab Aduocato pactum in medio litis, absque vi, & scandalo, & esset iustum, peccaret. 2
Aduocato non licet de aliqua parte litis sibi danda, vt medietate, tertia, &c. 3
Aduocato an liceat pacisci de certa re sibi danda super qua est lis. 5
Aduocato an liceat pacisci de aliquo dando, hac conditione, *si victoriam in lite obtinuerit*, vel de certa quantitate danda, si ie vicerit, siue non. 6
Quid dicendum si esset quid paruum, quod promitteretur sub conditione, *si vinceret litem*. 7
Ætas requisita ad sacramentum ordinis quænam sit, vide *Ordo*.
Ad dignitatem habentem curam iurisdictionem spiritualem in foro exteriori, vide *Dignitas*.
Ad canonicatus, & portiones, vide *Canonicatus, & Portiones*.
Agricolæ an possint in festis aliqua facere cessante necessitate. 4.1.11.11
Alienatio facta ab Ecclesia sine debita solemnitate, quando Ecclesia tenera non est defraudara, an sit in foro conscientiæ valida, ita vt Is in quem res Ecclesiæ alienata est, non teneatur in conscientia rem illam restituere, antequam in foro externo ad id compellatur, vel possit illam retinere, donec sibi soluatur id in quo Ecclesia locupletior facta fuit. 4.1.15.6
Alimenta an sint danda spuriis secundùm naturæ necessitatem, vel etiam secundùm status decentiā. 4.3.34.3
An verò in his alimentis præstandis sit habenda consideratio ad omnes personas, quas spurius alimentandus tenetur alere. 4
Et an personam vxoris. 5
Et ad liberos spurij. 6
Et an ad ancillas, & seruos spurij, quibus iuxta suum statum indiget. 7
Alimenta filiis spuriis relicta an stando in iure communi pertineant ad eorum hæredes, vel tantùm spurij in vita sint vsufructuarij, & ipsis mortuis redeant ad partes, & eorum hæredes. 4.3.35.2
Quid verò dicendum stando in iure regio. 3
Alimenta an morte spurij finiantur, quando pater legat spurio quid annuum, vel annuos redditus ad alimenta 4.3.36.3
Alimentis vtens, quibus homines communiter vtuntur & in ea quantitate, quæ solet, sat esse ad valetudinem conseruandam, an peccet, si percipiat ex hoc abbreuiaté vitam notabiliter. 5.1.33.3
Alimenta præstanda ab Episcopo ordinante sine beneficio, vel patrimonio, vide *Episcopus*.
Amens perpetuò an possit ordinari, vide *Ordo*.
Animarum cura quotuplea sit. 7.1.33.10
Animus perpetuò habitandi absque decennali habitatione, an constituat aliquem naturalem. 4.2.19.2
Aperire alienas literas sit mortale, vide *Litera*.
Appellari an possit à Petro si malè arbitretur, cùm testator dicit, dubius sum de aliquibus contractibus, quos iniui, an iusti sint, vel an aliqua debeam, iudicet hoc Petrus. 4.1.61.1
Appellare an liceat spe obtinendæ æquioris sententiæ quando dubitatur an inferioris sententia sit iusta, vel lata secundùm probabiliorem sententiam. 6.4.2.1
Quid si reus certò cognoscat se iustè esse condemnatum, vel secundùm probabiliorem sententiam. 2
Appellare, vide *Reus*.
Appellare an possint partes, quæ grauantur, si iudex recusatus assignet arbitris minus competentem terminum, & ad quem sit appellandum, si arbitri nolent pronunciare illo termino assignato, vel malè pronuncient. 6.8.5.59
Appellari an possit ad suum Archiepiscopum quando Episcopus non vult dispensare in interstitiis cum suo subdito, interueniente iusta causa ad dispensandum, vide *Interstitia*.
Appellatio, & appellationis prosequutio, an possit fieri in festis. 5.3.27.4
Appellatio an admittatur ex communi consuetudine ad executionem pœnæ impediendam quando corporalis pœna est infligenda. 6.4.4.3
An sint aliqua crimina, in quibus appellatio non sit admittenda, siue quis sit confessus tantùm, siue conuictus tantùm. 4
Appellatio, vide *Societas, & Prælatus*.

An

An verò quando causa committitur appellatione remota, intelligatur nisi sit grauis, & iusta appellandi causa. 6.8.2.42

Appellatio an sit reo concedenda si appellet à tortura, vide *Reus*.

Appellatio non est quando canon concedit iudici facultatem dispensandi, si dispensare nolit. 7.1.55.21

Arbiter, vel arbitrator electus à partibus an teneatur acceptare officium. 4.1.42.1
- Et an peccet mortaliter, si non acceptet. 4.& 10
- Quid verò dicendum si tacitè, vel expressè acceptauit. 6
- Quando autem dicatur tacitè acceptare. 7
- An verò compellatur acceptare si aliquid in testamento ei relictum sit, vel si non acceptet amittat legatum. 11
- Et quid si testator motus ex hac causa legatum reliquisset. 12

Arbiter an possit esse infamis, vide *Infames*.

Arbiter nullam habet dignitatem, nec iurisdictionem, sed meram, & simplicem cognitionem. 6.3.5.11

Arbitros eligere quinam teneantur stando in iure communi, vt cognoscant de causa iusta suspicionis, ob quam iudex recusatur. & an debeant partes conuenire, vel sat sit vt vna eligat vnum, & alia alterum arbitrum: & an oporteat, vt arbitri sint ex eodem loco, vel sat sit ex alio, qui non sit remotior vltra vnam diætam, & an hi arbitri possint esse laici; ac sufficiat vnus arbiter de consensu partium. 6.8.3.22
- An sint eligendi arbitri quando iudici opponitur aliquod vitium, quod eius personam afficiat. 23
- An sint aliqui casus in quibus non recurratur ad arbitros. à 24 ad 28
- Arbitri debent assignare terminum partibus ad probandum recusationis causam. 6.8.3.29
- An verò si duobus arbitris discordantibus eligatur tertius, sit standum istius tertij sententiæ. 30

Arbitri an possint finita sententia super recusationis causa, cognoscere de causa principali. 31

Arbitrium boni viri, quid differat à libera voluntate. 7.1.55.5
- Quæ verba importent liberam voluntatem, & quæ arbitrium boni viri. à 6. ad 17. inclusiuè

Archiepiscopus an differat à Papa, Episcopo & Patriarcha potestate ordinis & iurisdictionis, vide *Papa*.

Archiepiscopus in quo loco debeat consecrari, vide *Consecratio*, vbi multa alia circa hoc.
- In quo loco debeat vti Pallio, vide *Pallium*, vbi alia multa.
- An verò si Pallium non petat intra tempus legitimum, possit remoueri, si accusetur, & intra quod tempus illud debeat petere. 7.1.16.3
- Et an possit ante Pallij receptionem delegare aliis Episcopis, vt consecrent Episcopum sibi suffraganeum. 14

Archiepiscopus electus, & confirmatus si petat Pallium à Papa, à quo die incipiant illi currere tres menses absentiæ à Tridentino concessi. 15

Archiepiscopus an possit sibi non subditum ordinare in aliquo casu sine licentia proprij Episcopi. 7.1.20.19. & 20
- Quo familiares ordinare possit. 21
- An verò possit ordinare suos subditos in diœcesi Episcopi suffraganei absque eius licentia. 30

ad Archiepiscopum an possit appellari quando Episcopus non vult dispensare in interstitiis interueniente causa iusta ad dispensandum, vide *Interstitia*.

Archimagistri an peccent in diebus festis designantes in charta quomodo aliquid sit fabricandum ad instituendum aliquem de futuro opere. 5.2.6.7

Arma legibus vetita an possit auferre iudex à fugientibus ad Ecclesiam. 6.1.14.1

Ascedentes, vide *Testis*.

Assessor, vide *Aduocatio*.

Assignatio vnde solutio debeat fieri, an limitet dispensationem. 4.2.17.2

Attentio, intentio, & deuotio quid sint, & in quo differant. 7.2.8.2

Attentio quæ in oratione vocali potest adhiberi, quotuplex sit. 3
- An peccet mortaliter orans absque attentione interiori, distrahendo se data opera ad alia quando occurrit præceptum diuinum de oratione. 8
- An verò teneatur ad attentionem interiorem sub mortali, qui ex præcepto Ecclesiastico tenetur ad horas canonicas. 9

Attentio virtualis an sufficiat, vel sit necessaria actualis ad consequendos omnes orationis effectus. 13
- An verò sufficiat quæcumque trium harum attentionum, scilicet ad verba, vel ad sensum, vel ad Deum, vt satisfiat præcepto recitandi. 16

Attentio, vide *Hora canonica*.

Auditores an possint recusari, vide *Index*.

Auditores Regij, qui futuri sunt iudices, quomodo sint informandi, vt iustitiam religionis tueantur quando ordinarius recurrit ad cancellariam, vel Regium senatum causa vim auferendi, quam sibi putat inferri. 6.9.5.8. & 9.

Auus an possit instituere hæredem nepotem ex filio spurio. 4.3.45.2. & 10. quem omnino videas.
- Quid verò dicendum si iste nepos sit etiam filius. 3
- Vel sit in potestate patris spurij. 5
- Et quid si talis nepos sit natus ex filio clerici. 7
- Quid verò dicendum si auus habeat sobolem legitimam. 8
- Vel filios legitimatos ex rescripto Principis. 9
- Vel nepos ex filio spurio careat patre, vel illum habeat. 10
- Auus quando censeatur. 11

Auxilium præstare vinctis ob aliquod delictum sine aliqua violentia, & sine ordine ad illam, an liceat iustitiæ ministris, vel aliis. 6.4.10. & 2. vbi limitatur.
- Quòd si vincti non sint ob delicta, sed ob debita, vel ob aliam obligationem. 6

B

Baptismi essentia an sit inuocatio Trinitatis. 7.1.1.9

Barbitonsores, vide *Ieiunare*. & *Chirurgi*.

Barbitonsores tondentes barbam in festis, sartores perficientes vestes, sutores calceos circunscindentes, & textores instrumenta texendi præparantes, an excusentur à peccato ex consuetudine. 6.2.21.1
- An verò ratione necessitatis. 2
- Vel ex paruitate materiæ. 3. & 4
- Vel propter aliquas causas. 7
- Quid verò dicendum de barbitonsoribus qui resident in oppidis agricolarum, vel aliunde veniunt. 6

Bellum hostibus inferre an teneantur ciues, qui dubitant de eius iustitia Rege id præcipiente. 6.3.31.4

Benedicere an sit munus sacerdotis, Episcopi, vel Archiepiscopi. 7.1.17.50

Benefici collatio facta infami infamia iuris, vel facti, an sit ipso iure nulla. 6.3.5.10

ad Beneficia Ecclesiastica an possint promoueri illi, quibus per Principes infamia est ablata. 6.3.6.17

Beneficia Episcopi, vel Abbatis quando vacent. 7.1.19.8

Beneficij impetratio est subreptitia si promotus ab alieno Episcopo cum spe ratihabitionis proprij impetret beneficium à Papa, non exprimens se esse promotum. 7.1.20.16. post med.

Beneficia omnia an petant residentiam. 7.1.23.6

An verò sufficiat quodlibet beneficium, etiam residentiam non petens, vt ratione illius quis ordinari possit. 8
An ad acquirendum domicilium sufficiat quodlibet beneficium. 2.& 7
Beneficium habens in vna diœcesi subiectum Episcopo alterius diœcesis, an possit ordinari ab Episcopo in cuius diœcesi est beneficium. 11
Beneficium proximè habendum non sufficit vt quis possit ordinari ab Episcopo de cuius diœcesi non est. 13
Beneficium, vide *Domicilium*.
An requiratur beneficium ad ordines, vide *Ordo*, *Ordinari*, & *Ordinandus*.
Beneficium impetrans, an sat sit, vt narret se esse clericum talis diœcesis, si in illa habeat solum beneficium residentiam requirens, & alibi sit oriundus. 16
Beneficij collatio ante ratihabitionem proprij Episcopi facta ordinario minoribus ordinibus ab alieno Episcopo sine licentia proprij, vel ordinato ante legitimam ætatem, an teneat stando in iure communi. 7.1.28.6.
Beneficij an sint capaces ordinati minoribus ordinibus cum literis dimissorijs capituli sede vacante infra annum stando in Trid. *sess.7.c* 10 *de reform.* 13
Beneficium curatum, quam ætatem requirat. 7.1.33.10
Beneficij renuntiatio ad cuius titulum quis ordinatus est, an teneat, vide *Renunciatio*.
An liceat ad beneficium admittere nescientem recitare horas canonicas, vide *Hora canonica*.
An verò requiratur eadem scientia ad beneficium simplex, ac ad primam tonsuram, vide *Scientia*.
Benefi. in quotuplex possit annecti ordo, quando ille requiratur tempore collationis, vide *Ordo*.
Beneficium requirens ex fundatione, vel aliàs sacerdotium, non potest conferri initiato prima tonsura, nisi minores ordines habeat, & possit intra annum promoueri. 7.1.48.4
Quid dicendū si beneficium simplex requirat ex fundatione sacerdotium actu, & Episcopus dispenset cum consensu patroni, vt detur nō sacerdoti. ibid.
Beneficium habens aptitudine ordinem sacrum annexum ex priuilegio, consuetudine, vel statuto, quam ætatem requirat. 6
Beneficia collegialis, vel cathedralis Ecclesiæ, quibus varia onera exercendi sacrum ordinem sunt annexa, quam ætatem requirant. 8
Beneficia simplicia, quam ætatem requirant. ibid.
Beneficium, vide *Capellania*.
Beneficia accipientes dum nesciunt legere, & addiscunt, non teneantur ad horas canonicas, nec ad aliquid loco illarum. 7.2.50.3.
Quid dicendum de acceptante beneficium, dum nescit latinè legere, aut recitare. 7.2.51.3
Bigami, vel *Clerici*.
Blasphemus non hæreticus an gaudeat priuilegio ne ab Ecclesia extrahatur. 6.1.8.1
Blasphemi publici an sint publicè corrigendi à personis priuatis. 6.3.24.3
Bona donare, vel ad libitum de eis disponere an possit qui donationem irrenocabilem fecit medietatis bonorum, quæ tempore mortis haberet, apposita clausula, quòd ex tunc se desistit, & priuat dominio horum bonorum, séque constituit tanquam inquilinum, & vsufructuarium illorum. 4.1.29.2
Bona filiorum deducto tertio an sint legitima parentum. 4.1.35.3
Bonorum Ecclesiasticorum quænam pars sit fabricæ. 4.2.14.1
Bona fabricæ, vel legatum fabricæ relictum an possint expendi pro ornamentis, & alijs cultui diuino necessarijs. 4.2.14.3
Bona quæ pater reliquit hæredi sub fideicommisso, vt daret spurio an lata sententia per iudicem, vt restituantur, sint restituenda fisco Ecclesiastico, vel sæculari. 4.3.22.1
Breuiarij carentia an excuset ab horis canonicis, & quam breuiarij formam in recitando teneamur sequi, vide *Hora canonica*, & *Recitare*, vbi alia.
Bulla, vide *Consecratoria littera*.
Bulla quæ conceditur Religioni, vt possit conseruatorē eligere, & quòd habeat tantum facultatem, quam in literis inhibitorijs dicis se habere, an sit inserenda in literis inhibitorijs à conseruatore expeditis, & an etiam sit inserenda bulla exemtionis ipsius Religionis, & an bulla conseruatoria exhibita, sufficienter ostendatur Religionis exemptio. 6.9.5.4.& 6

C

CÆcus an possit esse Aduocatus, vide *Aduocatio*.
An teneantur cæci ad horas canonicas, v. *Hora canonica*.
Canonica Horæ, vide *Hora canonica*.
Canonicatus, vide *Ordo*.
Quémnam ordinem sacrum habeat annexum, & quænam ad canonicatum requirantur ætas. 7.1.48.7.& 8.
An requiratur ad illum actum sacer ordo ibid.
Cantans in choro, vide *Recitare*, & *Hora canonica*.
Canticum graduum, vide *Recitare*.
Capellaniam habens Ecclesiæ collegialis, ex cuius cōstitutione tenetur Capellanus assistere horis, dimidium distributionis amittit, quas haberet assistens horis, si non promoueatur intra annum. 7.1.48.7. post med.
Capellania non requirit actu ordinem sacerdotalem, sed potest dari non sacerdoti, si eam fundans ex proprijs bonis petat, vt capellanus dicat tot Missas in hebdomada. 7.1.48.14
Quid dicendum si fundator nominauis non sacerdotem. ibid. post med.
Capellaniæ, quæ ex testatoris dispositione est conferenda illi, qui quotidie celebres, potest seruiri per alium. ibid.
Capellaniæ, vel beneficio facta sacerdoti annexio in dubio censetur per modum aptitudinis. 15
Quid dicendum si testator, vel fundator beneficij dicat velle, vt qui illud debet obtinere sit sacerdos, vel quòd ad illam præsentandos, sit Presbyter, vel quòd non præsentetur nisi Presbyter. ibid.
Capellania ex fundatione petens quòd ad eam præsentatur agnatus in sacerdotio constitutus, & in eius defectu parochus, si collata sit parocho in defectu agnati sacerdotis, non est ab ea parochus expellendus, si postea agnatus sacerdos fiat. 17
Et idem est dicendum si appellauerit agnatus à præsentatione facta de Parocho, & appellatione pendente fuerit factus sacerdos. idid.
Capellanus adstrictus ad facienda sacra, non tenetur, nec potest ab Episcopo compelli, sed potest per alium sacra facere. 13
Capellani comitantes thurificaturum altare an teneantur dicere Antiphonam, & Magnificat, quæ interim in Choro dicuntur, vide *Recitare*.
Capitulum sede vacante an possit cogere executores testamentarios, & eis negligentibus, exequi testamentum. 4.1.54.20
An verò hoc possit Capitulum Episcopo absente, vel infirmo. 21
Capitulum an possit sede vacante literas dimissorias concedere. 7.2.20.36
Quid dicendum si quis intra annum vocationis literis à capitulo obtentis initietur. ibid.
Quibus in casibus eas possit concedere. 30

An ad titulum recipiendi gradum licentiati in Theologia. 38
Capitulum poteſt ſede vacante ante annum lapſum licentiam concedere alicui Epiſcopo, vt in ea diœceſi ordinet alienos habentes dimiſſorias proprij Epiſcopi, aut ſui Prælati regularis, vel perſonas eiuſdem diœceſis habentes dimiſſorias Epiſcopi mortui, vel nuncij Apoſtolici, vt à quocumque Antiſtite ordinentur. 7.1.26.2
An verò capitulum ſede vacante comprehendatur nomine ordinarij. ibid.
Capitulum an poſſit ſede vacante dum concedit reuerendas, diſpenſare in interſtitiis, vide *Interſtitia*.
Captura, vide *Reus*.
Captus, vide *Carcer*.
Captus extra Eccleſiam ſi per illam ducatur ad carcerem poterit inuitus extrahi. 6.1.8.9.& 10.
Captus extra Eccleſiam ſi à ducente ad carcerem ſe eximeret, & ad Eccleſiam confugeret, an poſſit abduci. 6.1.8.11
Carcer, vide *Fugere*, *Vinctus*, & *Conſulere*.
in Carcere exiſtens ſi obtineat licentiam exeundi præſtito iuramento de redeundo, ſi ad Eccleſiam confugiat, an poſſit ab illa abduci. 7.1.8 12
Carcerem effringere, ac perforare, ac eius vincula diſrumpere ad fugiendum an liceat, vide *Reus*, vbi alia.
Carcerem perforare nulli licet niſi reo. 6 4.10 3
ad Carcerem redire an teneatur iuſtè vinctus ſi dimittatur ſub iuramento, vel fide præſtita de redeundo, quamuis veriſimiliter ſciat mortis periculo ſe exponere. 6.4 16.1
Quid ſi promittat redire abſque iuramento, & carcer ſit iniuſtus. 2
Et quid ſi carcer ſit iniuſtus, & iuret ſe rediturum. 4.
An hic poſſit petere relaxationem iuramenti ab Epiſcopo. ibid ad fin.
Carceris cuſtodes an liceat iniuſtè damnato occidere ſi aliter pœnam euadere nequeat, vide *Damnatus*.
Cardinalium officia quotuplicia ſint. 7.1.10.5
An verò ſit maior Cardinalis Presbytero, Epiſcopo, conſiderata poteſtate ordinis. 6
Et quid ſi conſideretur poteſtas iuriſdictionis. 7
Quid dicendum ſi conſideretur Eccleſiæ vniuerſalis regimen. 8
Cardinales Presbyteri conferunt ex conſuetudine primam tonſuram, & ordines minores. 7 1.19.4
An verò hoc poſſint poſt Trident. *ſeſſ.* 23. *cap.* 10. *de reform.* 21
Cardinalium Collegium an poſſit ſede vacante dimiſſorias concedere, vide *Dimiſſoria*.
Cardinalatus non eſt ordo, nec ſacramentum. 7.5.10.5
Quo iure ſit inſtitutus. 3
Carnes, vide *Neceſſitas*.
Carnes non edere in extrema neceſſitate an poſſit qui votum emiſit de abſtinentia perpetua, vel ſolùm promiſit nunquam edere carnes, ob bonum abſtinentiæ. 5.1.34 9
Carnes edere an poſſit morbo laborans, qui vouit non edere carnes. 10
Carthuſienſes an habeant aliquod votum de abſtinentia à carnibus in extrema neceſſitate, vel aliquod ſtatutum ad id obligans. 2
An verò teneantur edere carnes in extrema neceſſitate. 5.& 6
Et an poſſint illas edere, & ſi edant, an poſſint puniri pœna ſtatuti. 7
Quid verò dicendum ſi feciſſent votum talis abſtinentiæ. ibid.
An verò poſſint publicè illas edere. 8
Caupones, vide *Hoſpites publici*.
Cauſa Eccleſiaſticæ, an ſat ſit, ſi committantur perſonis in dignitate conſtitutis, vel canonicis, licet poſt-

ea deſinant eſſe. 4.1.26.4
Cauſa ſufficiens ad abſolutam diſpenſationem in ieiunio quænam ſit. 5.1.6.2.& 5.1.1.16
Cauſa an requiratur maior ad diſpenſandum in eſu carnium, quam in lacticiniis, & ieiunio. 5.1.6.8
Cauſa, vide *Obſeruatio omnium feſtorum*.
Cauſæ ob quas poſſit iudex remittere pœnam in lege ſtatutam, vide *Iudex an poſſit diſpenſare*.
Cauſa iuridica, quænam dicatur, & an aliquando hæc cauſa appelletur iudicium, vel ſententia 6.3.8.1
Cauſa iudicialis quotuplex ſit. 2. vbi quænam ſit cauſa Eccleſiaſtica, quæ ſæcularis, quæ ciuilis, quæ criminalis, quæ mixta
An verò criminalis cauſa tantùm dicatur quando pœna eſt corporis, vel etiam quando pœna eſt pecuniaria, & applicatur fiſco per modum pœnæ, & vindictæ publicæ. ibid.
Cauſæ fauorabiles quænam dicantur. 3
Cauſa indirecta quando imputetur ad culpam. 6 4.13.4. circa fin.
Cauſæ pertinentes ad forum Eccleſiaſticum an in primà inſtantia cognoſcatur dumtaxat coram ordinariis locorum. 6.9.5.11
Vbi explicatur c. 20. Trident. *de reform.*
Cauſidici an poſſint in die feſto vti ſcribentibus pretio dato, qui ſcribant iuris informationes, quas ipſi ordinant. 5.2.8.5
Cauſidicus, vide *Aduocatus*.
Cauſidicus qui nouit iuſtitiam, vel iniuſtitiam cauſæ, non poteſt vtramque cauſam tueri, actoris ſcilicet, & rei. 6.7.7.1
An poſſit in aliquibus caſibus vtramque tueri vbi cauſa eſt anceps. 3
Cautela optima ad relinquendum aliquid filiis ſpuriis; vide *Pater*.
Cenſura, vide *Excommunicatio*.
Character, vide *Ordo*, & *Epiſcopalis*.
Chirurgi, & barbitonſores ſcindentes venas in die feſto an peccent. 5.2.18.8
Chorepiſcopi quinam, & quotuplices ſint, & an poſſint ſubdiaconum ordinare. 6.1.18.11
Cibum condire, & igne parare an liceat in diebus feſtis. 5.2.18.2
Cibo nociuo vtens, vide *Inedia*.
Cibos porrigere reo damnato ad mortem famis an omnibus liceat, vide *Reus*.
Citari debet pars contra quam teſtificatur ſocius. 6.5.15. 3.ad fin. & 6 5 19. 2
Citatio facta die non feriata pro die feriata, an teneat. 5.2.27.8
Cum quadam limitatione. 9
Citatio facta die feriata pro die non feriata, vel præceptum de citando, vel actus factus virtute talis citationis, an teneat. 10
Citatus an teneatur comparere, quando eſt dubium, an teneat citatio. 27.11
Clamoroſa inſinuatio, vide *Fama*
Clauſula appoſita in breuibus de capienda poſſeſſione; vt prouiſus teneatur intra ſex menſes literas expedire & iura Cameræ perſoluere, quomodo ſit intelligenda. 4.1.51.12
Clauſula generalis Papæ an deroget conditioni appoſitæ à laïco, vel clerico tempore fundationis. v. *Papa*.
Clericus, vide *Exequutores*.
Clericus, vel quicumque alius habens filiam ſpuriam, an poſſit maritum ſpuriæ inſtituere hæredem, vel ei donare, & ſimiliter ſi habeat filium ſpurium an poſſit vxorem ſpurij inſtituere, vel ei donare: 4.3.42.1
Clericus, vide *Tutela*.
Clericus an poſſit reconueniri coram iudice ſæculari in cauſis ſpiritualibus. 6.1.1.1
An verò criminaliter: ibid. in fin.

† 3 Et an

Et an in causis ciuilibus. 1.2.3.& 4
Clericus an possit reconueniri coram iudice sæculari in causis criminalibus. 6
An possit conueniri coram iudice laïco si ipse clericus consentiat cum sui Episcopi consensu. 7
Et quid si sæcularis apud suum iudicem queratur de Clerico quòd eum infamat, & petat vt eum liberet ab infamia orta ex alterius iactantis iniusta. 10
Clericus citatus à iudice sæculari an teneatur coram eo comparere ad allegandum fori priuilegium. 12
An verò peccet mortaliter respondendo coram iudice laïco. 13
Clericus captus à iudice sæculari an debeat remitti ad Ecclesiasticum iudicem pendente lite super clericatu. 17.ad fin.
Clericus, vide *Iudex sæcularis*, *Testis*, *Tutela*.
An verò clericus habeat domicilium ratione beneficij in eo loco, vbi beneficium habet, & an ob id amittat domicilium in aliis locis vbi de iure habebat, vide *Domicilium*.
Clericus in sacris constitutus, qui est laïci hæres an possit vocari ad iudicium fori sæcularis, ratione illius hæreditatis. 6.1.2.1
Clericus an possit renunciare fori priuilegio, & se subiicere iudici sæculari iudicandum. 6.1.6.2
Quid dicendum si renunciet priuilegio. 3
An verò possit se subiicere iudicis arbitrio. 4
Clerici quomodo possint defendere reum ne extrahatur ab Ecclesia. 6.1.7.1
Clerici an habeant priuilegium ne ab Ecclesia extrahantur respectu iudicum Ecclesiasticorum. 6.1.8.6
Clerici in causa sanguinis an possint accusare, vel denunciare 6.1.30.3
An verò possint Laïci accusare clericos, vide *Laici*.
Clerici an teneantur ad denunciationem faciendam etiam in causa sanguinis. 6.2.10.2
Clericus denuncians crimina, quæ sunt in graue reipublicæ, vel alicuius priuati damnum, an incurrat irregularitatem. ibid.
Clericus, an possit esse Aduocatus, vide *Patrocinari*.
An verò peccet mortaliter clericus in sacris constitutus, vel in minoribus, cùm habeat beneficium si patrocinetur non semel, aut bis, sed sæpè ex professo præter casus concessos. 6.7.4.2
Clericus potest exercere tabellionis officium apud curiæ Romanæ Ecclesiastica tribunalia, licet sit in sacris constitutus, & beneficium habeat. 6.7.5.6
An verò clericus in sacris constitutus esset tabellio in aliis tribunalibus Ecclesiasticis 7
Quid dicendum si clerici sint in minoribus constituti, & beneficium Ecclesiasticum habeant. 8
Et quid si hi clerici beneficium non habeant. 9
Clerici etiam Presbyteri an possint torqueri 6.8.2.11
An sint degradandi ante torturam. 13
Et an sit clericus mitius torquendus, quàm laïcus. 14
An requiratur infamia, vt clericus possit torqueri. 5.8.& 9.
Clericus non tenetur soluere gabellam de bonis patrimonialibus, ad quorum titulum sacerdos ordines recipit. 7.1.56.1
Clericus peregrinus malè faciet si celebret publicè in aliena diœcesi, absque licentia Episcopi illius diœcesis, & litteris commendatitiis sui Episcopi. 7.1.47.1
An incurrat aliquam censuram celebrando sine prædictis litteris, & dicta licentia. 2
An verò si clericus sit notus, vel fuerint illi datæ à proprio Episcopo litteræ dimissoriæ ad sacerdotium suscipiendum, indigeat litteris commendatitiis sui Episcopi. 3
Et an indigeat prædictis literis ad hoc, vt possit secretè admitti ad celebrandum. 4
In Clericali habitu essentiale, & potissimum est tonsura, reliqua verò sunt comitantia, & velut extrinsecè annexa, & coniuncta cum statu. 7.1.49.1
Clericis quædam vestes sunt interdictæ. 2
Quæ vestes sint honestæ, & verè clericales. ibid.
Clerici minorum ordinum, qui beneficium non habent, non peccant dimittendo omnino habitum, & tonsuram. 3
Quænam his clericis liceant. ibid. prope med.
Quid dicendum si hi clerici velint clericaliter viuere. 4
An peccent venialiter contrafaciendo. 5
Clericis in minoribus ordinibus constitutis non licèt portare tonsuram si velint publicè in statu sæculari clericatu repugnante viuere. 6
Clerici minorum ordinum si bigami fiant tenentur non deferre tonsuram, & habitum. 7
Quid dicendum si hi bigami sint Religiosi. ibid.
Et quid si sint irregulares. 8
Clericus minorum ordinum beneficium habens an peccet mortaliter non deferendo habitum, & tonsuram. 11.& 14
Quid si dimissio habitus fiat propter aliquam necessitatem. 15
Quid si ad breue tempus. 16.& 17
Quid si beneficium esset tenue. 18
Clerici in sacris constituti an peccent mortaliter omittendo habitum, & tonsuram. 13.& 14
Quid dicendum si dimissio habitus fiat propter necessitatem. 15
Quid si ad breue tempus. 16.& 17
Clericis in gymnasiis studiorum causa versantibus an liceat quouis habitu, & cuiusuis coloris vti. 19
Clerici minoribus ordinibus initiati an teneantur ad horas canonicas, vel ad aliquid aliud, vide *Horæ canonicæ*
Clericus recitantes non oporteat esse nimis scrupulosos casu, quo putant, se vel non integrè pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua non voce, sed gutture dixisse. 7.2.12.3
Clerici sæculares tenentur sequi in recitando ritum suæ matricis Ecclesiæ. 7.2.23.2.circa med.
Clerici vnius Ecclesiæ an possint semel, aut iterum vel in perpetuum horarum canonicarum tempus mutare. 7.2.42.7
Clericales vestes, vide *Clericus*.
Coadiutor beneficiarij, qui futurus est illius successor potest ordinari solo hoc titulo. 7.1.35.4
An verò hic coadiutor sit tam beneficiarius, & intitulatus, quàm principalis, & mittatur in possessionem sicut ille. ibid.
Codicillus nuncupatiuè factus quam solemnitatem requirat. 4.1.12.1
Et quid dicendum de codicillis in scriptis. 3
Codicilli priores an abrogentur per posteriores. 4.1.22.9.
Codicilli, vide *Testis*.
Collaterales, vide *Successio ab intestato*, & *Legatum*.
Collatio. an teneat, licèt non apponat substitutum, si Papa conferat alicui plura beneficia, dummodo in altera apponat substitutum. 4.3.20 9. ad med.
Collatio serotina an sit licita in dieb. ieiunij. 5.1.25.2
Et in qua quantitate sit licita. 3
Et cum quibus rebus debeat fieri. 4
An verò si aliquantulo maior sit collatio, sit peccatum mortale. 5
Collationem maiorem facere an liceat in vigilia Natiuitatis Dominicæ, quàm in aliis diebus ieiunij. 5.1.26.1.
Ex quibus verò rebus maior hæc collationis quantitas debeat fieri. 2
Quid verò dicendum, si Natiuitas accidat feria secunda,

cunda, & in sabbato occurrat simul ieiunium quatuor temporum. 5
An verò ex fructibus liceat sumere quantamcumque collationem in hac vigilia. 6
Et quid, si quis vellet in hac vigilia collationem in meridie sumere, & prandium differre vsque ad noctem. ibid.
An verò liceat illa Natiuitatis nocte facere pluries collationem. 7
Collationem serotinam an liceat manè facere, & differre prandium in noctem. 5.1.27.2
Collegiales qui sint in collegio ad tempus, non possunt promoueri ad ordines in diœcesi collegij, si sint ex alia diœcesi. 7.1.23.19.
Collegialis ex aliquo collegio maiori Salmanticensi, vel Complutensi, qui ad aliquem suscipiendum gradum Doctoratus, suos actus cum satisfactione defendit, an possit ad solum illorum titulum ordinari. 7.1.25.1
Collegiales, vide *Testis*.
Collegium, vel collegij Rector an possit recusari, vide *Recusari*.
Commendatores, vide *Equites*.
An verò teneantur commendatores D. Ioannis ad horas canonicas, vide *Hora canonica*.
Commissarius, cui defunctus non dat potestatem constituendi hæredem, nec explicat ad quid illam dat, sed tantùm absolutè testandi facultatem tribuit, quid possit & debeat facere. 4.1.27.1 2.& 4
Quid verò dicendum, si defunctus nominauit hæredem, & dedit potestatem commissario perficiendi testamentum 5
Commissarius an possit quouis tempore facere testamentum nomine defuncti. 6
Et an teneatur acceptare officium. 7
An verò possit id testamentum in totum, vel in parte reuocare, vel aliquid addere, aut detrahere, aut codicillos facere. 8
Commissarius, vide *Executor testamentarius*.
Commissarius ad faciendum testamentum cum potestate meliorandi vnum ex filiis, vel descendentibus testatoris, an possit duos meliorari. 4.1.60.4
Commissarius cui in casu discordiæ exequutorum electio commissa est à testatore, an possit inconsultis Iurisperitis eligere quem maluerit, non habita rationе maioris, vel minoris propinquitatis, vel paupertatis. 4.1 62 8
Commissariis discordantibus an sit standum mandato maioris partis. 4.1 41.1
Commissio an teneat, & quid teneatur commissarius facere cùm & per testatorem committitur, vt disponat de eius bonis. 4.1.65.5
Et quid si talis commissio fiat per verba importantia liberam voluntatem. 3
Commutatio, vide *Episcopus*.
Compellere partes ad concordiam, & compositionem an possit iudex, vide *Iudex*.
An verò possit iudex aliquem compellere, vt in causa propria declaret qui eum offenderit, vide *Accusatio*.
Componere partes per vim, an possit iudex, vide *Iudex*.
Completorium, vide *Recitare*.
Compromissarius ad eligendum an possit eligere clericum etiam externum. 4.1.60 4. post med.
Compromissum, an videatur acceptare ia, in quem præsenteni compromittitur, si taceat. 4.1.41.8
Concilij generalis decreta an censeantur derogata si in specie non fiat eorum derogatio. 7.1 19 20
Concilium generale, vel prouinciale an possit recusari, vide *Recusari*.
Concordare partes per vim an possit iudex, vide *Iudex*.
Condemnatus, *Damnatus*, *Innocens*, & *Infamis*.
Concubinus, damnatus quinam dicatur. 4.3.4.1
Conditio, vide *Donator*.
Confessarius, quomodo se debeat habere cum pœnitentibus dicentibus se nolle ieiunare quando non inueuit causam certò excusantem. 5.1.6.5
Quid verò debeat aduertere. 5.1.7.8
Confessarius, vel paterfamilias an possit dicere pœnitenti, vel sibi subdito, quòd comedat lacticinia, & oua in die ieiunij. 5.1.6.7
Confessarius quid debeat facere quando ignorat quantus sit labor alicuius artis. 5.1.7.5
Confessarius quid debeat facere quando aliquibus ieiunium sit difficillimum, & allegant aliquam debilitatem stomachi, vel capitis. 5 1.21.8
Confessarij & concionatores quid debeant docere pœnitentes, & populum circa excusationem à laborando in festis. 5.2.31.5
Confessarius tenetur admonere reum, vt prodat socios occultos, quando crimen est in damnum commune. 6.3.22.7
Confessarius an quando teneatur compellere ad crimen iudici detegendum. 6.3.32 8
Confessarius an possit omittere horas canonicas, quando est magna pœnitentium copia, & instat dies vltima iubilæi, vel præcepti Ecclesiæ. 7.2.52.3
Confessio, vide *Reus*.
Confessio iudicialis an aliquando valeat pro sufficienti probatione, & sit multò efficacior, quàm aliæ probationes, & quid requiratur ad hoc. 6 3 23.5
An verò in aliquibus casibus non sufficiat iudicialis confessio ad damnandum reum. 2
An ad confessionem factam sponte in iudicio sit necessaria ratificatio, vel sit reus statim post confessionem damnandus. 3
in Confessione vtramque circunstantiam tenetur explicare, qui rogatus iuridicè mentitus est in re graui. 6.3.33.2
Confessio defuncti, qui est pars offensa, non sufficit ad torturam. 6 4.6.3.ad med.
Confessio regularis facta in tormento intra quod tempus debeat ratificari, vide *Prelatus*.
Confessio rei, vel testis in tormentis contra alium facta intra quod tempus debeat ratificari. 6.8 1.17
Confessio criminis extra iudicium facta an sufficiat ad torquendum reum. vide *Tortura*.
An verò confessio criminis sat sit ad inquirendum nulla præcedente infamia, vide *Inquisitio*.
in Confessione an sit exprimendum quot horæ canonicæ sint omissæ 7.2 12.3
An satisfaciat dicendo, quonam die, vel quodam anno non recitaui sæpiùs recordans horarum, & statuens omittere. 5
Confessus, vide *Reus*.
Confessus in iudicio crimen, de quo si damnaretur incurreret infamiam, an sit infamis, vide *Infamis*.
de *Confirmationis* essentia an sit inuocatio Trinitatis. 7.1.9
Confirmatio data ante vsum rationis, tenet. 7 1.38.2
Confugiens ad Ecclesiam qui se exemit à ducente ad carcerem. vide *Captus*.
Confugiens ad Ecclesiam, vel ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem, an possit extrahi, vide *Loca gaudentia immunitate*, & *Reus confugiens*.
Confugiens semel ad Ecclesiam si postea exeat, & sic capiatur à iudice, an possit corporaliter damnari. 6 1. 8 31
Confugiens ad Ecclesiam quinam possit extrahi, quinam verò non. 6.1.8 1. vsque ad 30
Confugiens ad Ecclesiam vt inde extrahi possit ranquam non gaudens, an requiratur plena delicti probatio ob quod non gaudet, vel sat sit semiplena. 6.1.1.11. & 5

Coniugi non habenti vnde decenter sustentetur an debeatur quatta pars bonorum. 4.1.28.1
An verò hæc pars deducenda sit de legitima filiorum, seu de quinto, vel si non habeat descendentes, de tertio bonorum. 1
Et an sit extrahenda ante, quàm quintum. 3
Connubijs mediante coniunctione spuria; vide *Ius succedendi*.
Consanguinei, vide *Successio ab intestato*, & *Legatum*.
Consanguinei quo iure computentur ad successionem intestatorum, vel legati. 4.1.24.17
Consanguineæ vsque ad quotum gradum excludantur si testator relinquat iuspatronatus, & iubeat certum redditum quotannis distribui pauperibus, ita vt consanguineæ, famulæ, patroni, &c. tribui non possit, ne ob affectionem patronatus moueretur. 18
Consanguineus an possit compelli acceptare officium executoris, & arbitri. 4.1.41.8
Consecrandi potestas, vide *Potestas*.
Consecratio Episcopalis facta antequam quis ordinetur sacerdos non tenet. 7.1.14.8
Quid dicendum si fiat alio ordine à sacerdotio non suscepto. 9
in Consecratione Episcopi quænam adhibeantur, & sint consideranda. 7.1.15.1
Quæ ceremoniæ adhibeantur in hac consecratione. 2
An verò sit de consecrationis essentia quòd idem Episcopus Missam celebret, & consecrationem faciat. 4
Consecratio an teneat si vnus Episcopus consecret, & alios Missam celebret. 5
An verò sit de essentia consecrationis Episcopi, vel tantùm de præcepto vnctio capitis, & manuum. 6
An verò sint de eius essentia impositio manuum super caput Episcopi, & illa verba, quæ tunc dicunt Episcopi consecrantes. 7
Quæ sit huius consecrationis forma, & materia, & an sit de eius essentia impositio libri Euangeliorum super caput Episcopi. ibid.
Consecratio Episcopalis in quo loco debeat fieri stando in iure communi, & quid faciendum si Episcopus non censeretur in sua Ecclesia. 8
In quo verò loco sit facienda stando in Trident *sess.* 23. *cap* 7. *de reformat.*
An verò locus sit de essentia huius consecrationis. 10
Consecratio primatis, seu Patriarchæ, & Archiepiscopi vbinam sit facienda stando in iure communi. 8
Vbinam stando in Trident. *sess* 23. *cap* 2. *de reform.* 9.
An verò locus sit de essentia huius consecrationis 10
Consecratio Episcopi quo tempore, & qua hora debeat fieri. 11
An debeant existere ieiuni consecrantes, & consecratus. ibid.
Et an tempus, & hora sint de eius essentia. 12
Intra quod tempus teneatur consecrari Episcopus, & quicumque alius Ecclesiæ cathedrali, seu superiori præfectus, ita vt si non fuerit consecratus, teneatur ad fructuum perceptorum restitutionem, vel sit ipso iure priuatus Ecclesijs. 13
An prorogationes vltra id tempus suffragentur, & à quo die illud debeat computari, & an possit fieri contingente causa iusta, vt confirmatus Episcopus non consecretur. ibid.
in Consecratione Episcopi an requiratur ieiunij Sabbati continuatio cum die Dominica. 14
Consecratio Episcopalis à quot Episcopis debeat fieri de necessitate præcepti 16
Vbi explicatur cap. Episcopi, de tempor. ordinat.
An verò vnus tantùm Episcopus principaliter eam perficiat, & reliqui sint quasi coadiutores, vel sint tres actiones, & vna passio. 17
A quibus verò fiat de necessitate consuetudinis hæc Episcopalis consecratio. 18
Et quid si Ecclesia cathedralis Archiepiscopi vacet 19
Vel prouincia non habet tres Episcopos. 20
An verò requiratur Patriarchæ consensus, cui Archiepiscopus subest, quando Episcopus suffraganeus consecratur. 21
Consecratio Papæ à quibus fiat. 18
Consecratio Archiepiscopi, seu Metropolitani, Primatis, seu Patriarchæ à quibus fiat. ibid.
An Archiepiscopi consecratio debeat esse cum primatis, seu Patriarchæ, cui subest, consensu, & omnes Episcopi suffraganei sint per epistolam requirendi, vt consentiant, & quid si aliqui ex Episcoporum comprouincialium contemnatur in consecratione Episcopi, vel Archiepiscopi. ibid.
de Consecrationis Episcopi essentia, an sit quòd consecrans sit Episcopus. 23
An sit de eius essentia quòd fiat de iussu Archiepiscopi, vel Patriarchæ, & ab Episcopis suffraganeis & an sit irrita aliter facta. 24
An verò consecratio sit actus iurisdictionis, vel ordinis. ibid.
An sit de eius essentia quòd fiat à tribus Episcopis. 27
Consecratio Episcopalis facta ante vsum rationis tenet etiam si fiat pueri in cunis: nec est de eius necessitate vsus rationis. 7.1.31.4
Consensus, quem præstant filij, vt soror melioretur à patre causa dotis in tertio, & quinto bonorum, an indigeat iuramento. 4.1.34.17
Consensus filiorum legitimorum an requiratur expressus, vt pater possit legari quidquid voluerit filiis naturalibus. 4.3.30.2
Conseruator Religionis iudex, vide *Bulla*.
Conseruator Religionis iudex quando ordinarius noluerit se inhibere, an debeat ad id per censuras illum compellere. 6.9.5.7
Conseruatores qui sunt iudices delegati à Papa non possunt impediri ab ordinariis, nec à Legatis de latere iurisdictione, seu exercitio, & eis sunt maiores in causis sibi commissis. 6.9.6.4
Conseruator quinam debeat procedere quando duo monasteria litigant, & ambo eligunt conseruatorem. 5
An verò conseruatoris potestas quoad negotia non cœpta, expiret mortuo eligente. 6
Conseruatoria literæ ad quod vsque tempus durent. 6. 9. 5. 11
Vbi explicatur Tridentinum *cap.* 5. *sess.* 14. *de reform.*
Consiliarius, vide *Peccatum*.
Consuetudo laicorum, vel populi an obliget clericos, & Religiosos circa abstinentias, & ieiunia. 5.1.3.1
Consuetudo clericorum an obliget laicos, & consuetudo Religiosorum clericos. 5.1.21.2. post med.
Consuetudo an possit aliquid operari in Dominicis, v. g. vt sint minus quàm viginti quatuor horæ. 5. 2. 5.4.
Consulentes delicta ob quæ illa committens non gaudet immunitate, an Ecclesiæ immunitate gaudeant, ita quòd inde extrahi non possint. 6.1.9.1. ad 2
Quid dicendum de mandante. ibid.
Consulere vinctis ob aliquod delictum, vt fugiant an liceat ministris iustitiæ, vel aliis, qui non sunt iustitiæ ministri. 6.4.10.1
Cum quadam limitatione. 7
Quid dicendum si vincti non sint ob delictum, sed propter debita, vel ob aliam obligationem. 6
Consuetudo, vt minores ordines, & subdiaconus eadem die

die vni conferantur si alicubi esset ante Tridentinum, an post illud valeat, & an abrogetur per motum proprium Sixti Quinti contra malè conferentes, vel malè recipientes ordines, vide *Ordines minores.*

Contractus ipso iure nullus ob defectum alicuius solemnitatis, eo iure requisitæ, an sit etiam nullus in foro conscientiæ ita vt per illum non transferatur dominium. 4.1.14.5.& 4

Contractus gestus ab Ecclesia an valeat. 4.1.15.2

Contractus an licitè in die festo authoritate tabellionis fiant. 5.2.10.3

Contractus excedens libram auri factus ab imperito in ciuitate, quos testes requirat attento iure Communi, vide *Testis.*

Conuictus, vide *Reus.*

Coquentes saponem in festis an peccent. 5.2.18.21

Quid verò dicendum de coquentibus calcem, lateres, ollas & huiusmodi. 22

An verò hi debeant expectare hebdomadam, in qua non occurrat festum. 23

Correctio fraterna quibus casibus obliget ex præcepto. 6.2.1.

Quid Doctores de correctione agent. 1

Correctio an obliget de præcepto diuino, & naturali. 2.

Quæ conditiones exigantur, vt obliget. 3.5.6.& 8

An verò teneatur corrigere sciens crimen fratris per auditum, vel rumorem, vel signa dubia. 4

An liceat aliquando permittere peccatorem in maiora labi crimina. 7

Correctionis materia quænam sit, seu de qua materia teneamur corrigere. 6.2.2

Quæ sint sententiæ circa hoc. 1.& 2

Peccatum mortale præteritum an sit materia correctionis, vel solùm peccatum mortale quodammodo pendens in futurum. 3

Et quid si peccatum præteritum maneat reatu, quia de illo delinquens non doluit. ibid.

Quid quando peccatum procedit non solùm ex ignorantia, vel passione, sed ex malitia, an teneatur corrigere. 4

Quid quando peccatum procedit ex ignorantia probabili, quæ peccatum excusat. 5

An teneamur corrigere peccatum veniale, quando illud contrahens exponitur periculo probabili peccandi mortaliter. 6

Quid dicendum de aliis peccatis venialibus. ibid.

Non corrigere consuetudinem contrahendi venialia non periculosa, quod peccatum sit. 7

In Prælatis verò non corrigere eiusmodi consuetudinem an sit peccatum mortale. 8

Correctionem omittere timore mortis, vel alio iusto titulo an sit peccatum. 6.2.3.

Sententiæ circa hoc. 1.2.& 3

Sententia auctoris. à 4.ad 7

Quod peccatum sit quando timor leuis, vel respectus humanus retardat correctionem, & est causa alicuius negligentiæ in corrigente. 4

In casu extremæ necessitatis correctionis, an teneamur cum mortis periculo corrigere. 5

Extra casum extremæ necessitatis vtrùm Prælatus teneatur corrigere subditos cum dispendio propriæ vitæ. 6

In personis priuatis quid dicendum quando extra casum necessitatis extremæ timore mortis, vel famæ, &c. non corrigunt, etiamsi certum esset correctionem profuturam. 7

Correctionis inquisitio apud quas personas debeat esse, vide *Inquirere.*

Correctionis præceptum habet locum etiamsi peccatum sit probabile, quia duo, vel tres viderunt. 6.5.5.2. multò ante med.

Correctionem fraternam an teneatur præmittere denuncians Religiosi delictum. 6.8.1.6

Vbi quid si delictum sit Religiosi Societatis.

Corrigendi potestas ad quem deuoluatur negligente Prælato regulari in exempti correctione. 6.9.1.26

Creditor, qui habebat specialem hypothecam bonorum, ex quibus maioratus est institutus, an possit ex illis recuperare, vt cæteri creditores recuperarent ex bonis liberis. 4.1.31.7

Crimen, vide *Torqueri, Peccatum & Testis.*

An possit esse testis criminis socius, vide *Testimonium.*

Crimina quænam pertineant ad forum Ecclesiasticum, & quænam ad sæculare, & quænam sint mixti fori 6 1.4.5

in Criminibus mixti fori an possit iudex Ecclesiasticus à sæculari impediri ne aduersùs laïcos de illis cognoscat. 6

An verò semel absolutus à iudice Ecclesiastico possit propter idē crimē à sæculari iudice puniri. ibid.

Crimina committens in Ecclesia an gaudeat eius immunitate si ad illam confugiat ita, vt non possit extrahi. 6.1.8.à 15.vsque ad 20

Quid dicendum de aliis criminibus factis extra Ecclesiam. à 28.vsque ad 30

Crimina quibus modis, seu viis cognosci possint à iudice, & quibus modis in illis possit iudex procedere, vide *Accusatio.*

Crimen, quod quis sufficienter probare non potest, an sit licitum accusare. 6.1.28.1

Crimen semel accusatum an liceat iterum accusare. 2

Crimina quænam sunt denuncianda ante præuiam monitionem, vide *Denunciationem an possit precedere secreta monitio.*

Crimen, vide *Subditus, Delictum, Denunciare, & Denunciatio.*

Crimina audita à personis fide dignis, quæ ea certificarunt sunt denuncianda ad edicta. 6.2.16.1

Crimina audita non tenetur denunciare, qui audiuit, si illi à quibus audiuit, denuncient. 2

Quid dicendum de eo, qui crimen audiuit à leuibus personis non fide dignis. 3

Crimina an teneatur denunciare qui audiuit, sed nescit à quo, vel qui audiuit à persona, quæ nihil scit, sed audiuit ab aliis, etiam ignorantibus delictum, & an possit dicere se non audiuisse. 4

An hoc habeat locum in casibus inquisitionis. ibid.

à Criminibus denunciandis ad mandata quænam sint causæ summariæ ob quas quis excusetur. 6.2.23.1

Crimen theologicè dicitur omne peccatum mortale: at iuridicè crimen dicitur peccatum pœna iuridica, canonica, vel ciuili dignum. 6.3.1.1

Crimina enormia secundùm ius quænam dicantur. 2

Crimina mediocria, vel grauiora quænam dicantur. 3

Quæ minora, sæcularia. 4

Crimina quænam dicantur esse contra rempublicam, & in damnum commune. 6.3.2.2

Crimen quodnam in iure dicatur publicum, aut priuatum. 4.& 6.3.6.14

Crimen, vide *Publicum, Notorium, Famosum, & Occultum.*

Crimen quod per facti euidentiam, vel actum iuridicum, non est notum, non dicitur notorium, licèt probari possit per iudicem, vel viginti testes. 6.3.3.1

Crimen omne dicitur publicum secundùm ius canonicum. 6.3.6.14

Crimen læsæ maiestatis, est publicum, & potest ab omnibus accusari. ibid.

Criminis euidentia an, & quando habeat accusatoris vicem. 6.3.10.2 ad fin.

de Crimine vno conuictus an possit à iudice interrogari de aliis criminibus de quibus nulla est infamia, vide *Iudex.*

Crimina quæ non sunt iam aliquo modo manifestata per infamiam, vel indicia probata, &c. non pertinent ad forum exterius, quoad punitionem publicam. 6.5.5 a. paulò post med.
Criminosus, vide *Testis*.
Criminosus nullo actu erit priuatus ex his, qui infamibus interdicuntur, quando crimen ob quod incurritur infamia, fuerit occultum. 6.3.5.17
Cura animarum quotuplex, vide *Animarum*.
Curator, vide *Pupilli*.
Curiæ stylus, vide *Dispensare*.
Cursores pedestres, vel equestres an excusentur in festis à peccato. 5.2.7.5

D

Damnatus ad mortem, an possit è carceribus fugere, vide *Fugere*.
An possit ibi manere, vel teneatur fugere, si possit, vide *Reus*, vbi alia.
Damnatus, vide *Innocens*, & *Exilium*.
Damnatus iniuste an possit iudici, vel iustitiæ ministris resistere. 6.4.17.1
An possit custodes carceris occidere, si aliter pœnam euadere nequeat. 2
Damnum graue habentem, vel incurrentem illud, tenemur liberare damno si possumus. 6.5.2.2. paulò ante med.
Damnum, quod sequitur ex denunciatione, vel testificatione denunciati, vel reo denunciato, an excuset à denunciando, vel testificando, vide *à Denunciando*.
Dans, vel recipiens, vide *Excōmunicatio*, vel *Exequutio*.
Debitor cui testator remisit centum sub conditione si daret intra mensem quinquaginta alicui à die suæ mortis, an possit elapso mense implere conditionem prætendens ignorantiam. 4.1.51.11
Debita remanentia quis teneatur soluere, quando aliquis instituit collegium suum hæredem sub ea conditione, vt in eius domo ædificaretur Ecclesia, & collegium, & perpetuò illa remaneret, & si eam desereret, eo ipso hæreditatem amitteret si collegium iam soluit alia legata, quæ illi reliquit. 4.1.31.6
Debitum quotuplex sit. 4.2.15.1
Debita exigere à debitoribus an liceat in festo. 5.2.26.4.
Debitum solutum vt probetur, quot testes requirantur, vide *Testis*.
Decima an debeatur de prouentibus Hospitaliorum quando non debetur de Hospitalis prouentibus. 7.1.20.24. ad med.
Decurio, vide *Torqueri*.
Degradatus an debeat, vel possit dicere, *Dominus vobiscum*, vel officiare in Ecclesia, vel in choro cum aliis. 7.2.54.4
Delegatus, vide *Index*.
An verò delegatus Papæ, vel Principis datus motu proprio possit recusari, vide *Recusatio*.
Delictum, vide *Crimen*, *Inquisitio*, *Testis*, *Inquirere*, *Regularis*, *Infamia*, *Denunciare*, *Denunciatio*, *Peccatum*, *Edictum*, *Excommunicatio*.
Delictum an sit denunciandum Prælato denonciari præcipienti, de quo dubitatur an sit remedium aliquod adhibiturus. 6.7.17.1
Quid dicendum si certò constet, quòd neque iustitiam faciet, neque remedium adhibebit. 2
Delinquentes quinam possint extrahi ab Ecclesia, qui verò non. 6.1.8. à 1. vsque ad 30
Delinquens an ratione delicti fiat subditus iudici illius loci, in quo deliquit. 6.1.15
Quid dicendum quoad forum contentiosum. 1. & 2
Et quid quoad forum conscientiæ. 3

Denunciandi obligationis ratio an sit diuersa, quando Iudex præcipit denunciari, & quando non præcipit, & quænam obligatio in vtroque casu sit. 6.2.14.1
Denunciandum an sit ad mandatum superioris peccatum iam emendatum, vide *Peccatum*.
à Denunciando, vel testificando ad edictum an excusetur quis propter damnum graue, quod sibi sequitur. 6.2.12.1.
Quid dicendum si damnum non sequatur ex denunciatione ipsi denuntianti, vel alij innocenti, sed ipsi reo denunciato, nempe aliud distinctum à debito, quod tenetur soluere, vel à pœna, quam meretur ob delictum. 4
Denuncians Religiosi delictum an teneatur præmittere correctionem fraternam, vide *Religiosus*.
non Denuncians furtum, vide *Excommunicatio*.
An verò testis non denuncians ad edictum casu quo debitor rei furtiuæ excusatur ob paupertatem à restitutione, teneatur facere, vt debitor se obliget creditori, vel alteri personæ, vide *testis non denuncians*.
Denunciare, vide *Delictum*, *Priuilegiata persona*, *Pater Mater*, *Filius*, *Iuramentum*, & *Denunciatio*.
Denunciare ad recuperandum damnum sibi illatum an quis teneatur, præsertim si pauper sit. 6.1.26.7
Denunciare an teneantur Clerici etiam in causa sanguinis, vide *Clerici*.
Denunciare an quis teneatur in his casibus, in quibus tenetur denunciare ad præceptum iudicis si iudex præcipiat vt denunciet cum probandi obligatione. 6.2.14.6
Quando quis intelligatur denunciare cum hac obligatione. ibid.
Denunciare an quando quis teneatur hæreticos occultos, si iudex præcipiat edicto denunciari hæreticos. 12
Denunciare, & testificari ad mandatum iudicis an teneantur omnes priuilegiati, quando alij testes, vel denuntiatores non sunt, qui sufficienter possint denunciare, vel testificari. 6.2.18.9. & 10
An ab hoc excusentur propter damnum spirituale, vel temporale, quod inde incurrerent. 13
Et quid si sint alij testes, vel denunciatores de quibus probabile sit, quod denunciabunt, vel testificabuntur. 14
Denunciare, vel testificari ad mandata superiorum, an teneantur, qui ob defectum aliquem sunt facti inhabiles ad testificandum, vel qui respectu ætatis, &c. 17
Denunciare ad edictum an quis teneatur cum graui damno, & etiam cum capitis periculo, si ex denunciatione sequitur maior vtilitas. 6.2.12.2
Denunciare an teneantur famuli iurati à patrefamilias, vt denuncient eum, qui bona aliqua furatus est, vide *Iuramentum*.
Denunciatio canonica, quæ ab Inquisitoribus fit an habeat vicem accusationis. 6.1.20.5
Denunciationis euangelicæ, & accusationis, quæ sint discrimina. 6.1.26.1. & 6.2. in proœmio. 1
Denunciatio quid sit. ibid.
Quotuplex sit eius diuisio. 2
Denuntiatio an possit per accidens ordinari ad punitionem, & vindictam publicam. 3
Denunciationem an debeat præcedere secreta monitio. 6.2.5
Quid debeat attendi circa hoc. 1
Quando peccatum est publicum, licèt non sit in damnum aliorum, an possit absque præuia monitione secreta denunciari. 2.3. & 4
Quid faciendum si peccatum secretum sit, & contra bonum commune, & publicum. 5.6. & 7
Quid si crimina sint omnino occulta, & improbabilis, vel si occulta, probabilia tamen. 8

Et

Et quid si peccatum occultum sit in damnum tertiæ personæ priuatæ, & damnum pendeat in futurum 9
Quomodo debeant detegi hæc crimina occulta per denunciationem. 10
Si damnum, quod ex denunciatione sequitur, peccatori est magnum, & quod vult ipse inferre, est leue, an sit adhuc denunciandus. 11
Ipse læsus cui imminet periculum, an possit denunciare. 12
Si peccatum secretum solùm est in peccatoris damnum, & est spes emendæ, an sit priùs corrigendus. 13.
Discrimen quod est inter peccatum quod est in damnum aliorum, & peccatum, quod est in damnum ipsius peccatoris. 14
Denunciatio, & monitio, quando dubitetur an sit profutura, vtrùm ab illa excusemur. 6.2.8.1.& 2
An verò sit omittenda correctio si frater ad modicum tempus deterioretur. 3
Et quid si dubium esset de correctione, cæterùm probabiliter nobis constaret, quòd sine nostra correctione finaliter damnabitur frater, quia statim impœnitens morietur. 7
Denunciatio an sit omittenda quando timetur quòd correctio potius officiet, quàm proficiet, 6.2.8.4.5
Quid debeant facere domini, vel heri, quando experiuntur suas monitiones nihil prodesse in domesticis suæ familiæ. 6
Ad Denunciationem Euangelicam quæ ordinatur ad bonum peccatoris, scilicet emendam, an teneantur omnes, licèt sint in iure priuilegiati, vel inhabiles, quando per denunciationem speratur emenda. 6.2. 4.3
Quid dicendum, si denunciatio sit canonica, quæ ordinatur ad impedienda damna publica alicuius priuati in futurum pendentis. 4.& 7
Quid intelligatur per denunciationem iudicialem apud Syluestrum. 5
Quinam teneantur denunciare, quando denunciatio est merè iudicialis, quæ licet ordinatur ad pœnam delinquentis propter vindictam publicam, & bonum, seu interesse aliquod publicum. 8
Denunciationem esse euangelicam de criminibus quæ non sunt in perniciem alicuius, quando intelligimus certum. 6.2.11.6
Denunciationem ad edicta quando debeat præcedere secreta monitio, vt cognoscatur quid sit attendendum. 6.2.14.2
Denunciationem an debeat præcedere secreta monitio quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciari delicta. ibid.
Quid si peccatum sit omnino occultum, & in nullius perniciem, & sit spes emendæ 3
Quid si crimen, quod in aliorum damnum non redundat, sit probabile. 4
An verò si peccatum pendeat in futurum, & non sit spes, quòd per monitionem secretam corrigetur, sit denunciandum iudici præcipienti, licèt sit omnino occultum, & in nullius damnum 5
Denunciatio quæ fit ad mandatum superioris, quid differat à denunciatione, quæ fit sine mandato 6.2.15.8
à Denunciatione facienda de rebus furtiuis quæ causæ excusent, & quæ non, vide Furtiua res.
Denunciatio, vide Edictum, & Excommunicatoria littera.
Denunciator fraternaliter, an possit esse testis, itavt cum altero sufficiat ad probandum crimen: quando procedit ur non ad integram punitionem, sed ad aliquam quæ sit peccatori pœna, & aliis bonum exemplum. 6.2.13 3
Quid si denuncians sit reportaturus commodum, vel incommodum, damnum, laudem, vel vituperium, vel aliqua affectione noteture 4
Et quid dicendum de denunciatione iudicialiter. 6
Denunciator ad edicta respondens ad quid teneatur, & in quo differat à respondente, vt testes, vide Edictum.
An dicatur denunciator tum posse probare delictum si habeat alium testem legitimum, & integrum, quando delicta sunt contra bonum commune, vel contra tertiam personam. 6.2.26.2
Denunciator in via inquisitionis non est accusator, tenetur tamen aliquando probare. 6.3.16.4
Denunciator via denunciationis fraternæ an sit vocandus, & possit esse testis. 6 8.5.7
Denunciatus, vide Peccator, Rebellio, & Index.
Depositum quot testes attento iure communi requirat. 6.5.11.2
Descendentibus, ascendentibus, & collateralibus an sit fauorabilis, quòd commissarius non expectetur, quando defectus aliquem relinquit, vt pro eo testetur. 4.1.27.16
Descendentes, vide Testis.
Detegere secretum, vide Secretum.
An verò possit pars aduersa detegere occultos testium defectus, vide Testis.
Detractio partis quæ excedit, an debeat fieri tam de legatis piis, quàm de non piis, quando legata à testatore relicta excedunt vires patrimonij. 4.1.1.5
Quid verò dicendum, si vni legetur species, alteri verò quantitas. 8
Deuotio quid sit, & in quo differat ab intentione, & attentione, vide Attentio.
Diaconatus an sit verè Ordo, & sacramentum characterémque imprimat, vide Subdiaconatus.
Quando verò imprimatur character, & quæ sit materia & forma Diaconatus, vide Ordo.
Diaconatus, quam ætatem requirat ex necessitate præcepti, vide Ordines sacri.
Diaconi munus quodnam sit. 7.1.17.7
Diaconus an possit esse aduocatus, v de Patrocinari.
Dictio tantùm, an excludat similia, vide Tantum.
Dies, vide Tempus.
Dies, menses, & annus, item & locus an debeat poni in testamento in scriptis. 4.1.3.8
Dies ieiunij, vide Ieiunij dies.
Dies festi, vide Festum.
Dies inceptus an habeatur pro completo. 7.1.33.7
Dies naturalis, & artificialis quinam sit. 7.2.35.8.& 7.2. 36.1
Dies quoad contractus, & alia huiusmodi incipit à media nocte, quoad officium verò diuinum, & celebrandum Ecclesiasticas solemnitates incipit à vesperis. 7.2.37.1
Diffinitiua, vide Sententia.
Dignitas habens curiam iurisdictionalem spiritualem in foro exteriore, quam ætatem requirat. 7.1.33.10
Dignitas cathedralis, vel collegialis Ecclesiæ, vide Ordo.
Quam ætatem requirant, & quem ordinem habeant annexum. 7.1.48.7.& 8
An requirant actu Ordinem sacrum. 8.& 9
Dimissoria litteræ an continere debeant excusationis causam, ob quam proprius Episcopus non potest ordines conferre. 7.1.20.5
An verò hæ litteræ sine rationali causa excusent à pœna Episcopum ordinantem & ordinatos. 5
An sint attentè inspiciendæ. 6
Quid dicendum si habens dimissorias ad vnum Episcopum, ordinetur ab alio, & an possit ordinari quis ab Episcopo suspenso, excommunicato, vel interdicto, vel hæretico, vel schismatico, si concedantur dimissoriæ generaliter, vt quis ordinetur à quocumque Antistite, gratiam, & communionem sedis Apostolicæ habente: ibid.
Dimisso

Dimissorias habens, vt promoueatur à quocumque Antistite in propria diœcesi residente, an possit promoueri ab Episcopo in alterius diœcesi Pontificalia exercente de licentia Episcopi illius diœcesis 7. & 8

An verò oporteat in dimissoriis litteris exprimi qui Ordines sint conferendi ratione illarum. 9

Dimissoriæ litteræ non debent concedi à proprio Episcopo ante legitimum examen & approbationem. 10

An verò credatur litteris Episcopi asserentis esse legitimum, & examinatum, &c. & quid si Episcopus virtute priuilegij Papæ exerceret Pontificalia in aliena diœcesi, an credatur illius litteris. ibid.

Et an credatur assertioni eius si quis veniens de longinquo cum litteris sui Episcopi, negetur esse is, de quo in litteris fit mentio. ibid.

Dimissorias habentem, in quibus dicitur, *dummodo ætatis, & literatura sufficientis, & aliàs idoneus repertus fuerit*, tenetur promouens examinare, & aliàs de sufficientia inquirere. 11

Dimissorias an possit Apostolica sede vacante sacrum Cardinalium collegium concedere. 39

Dimissorias an possit Vicarius generalis Episcopi concedere. 40

An verò in generali commissione facta Vicario ab Episcopo includatur potestas dãdi dimissorias. 41

Quando dicatur Episcopus esse in remotis. 42

Dimissorias an possint concedere suis subditis, stando in iure communi Abbates, & alij Prælati habentes in illos iurisdictionem quasi Episcopalem. 7.1.51.3

An verò hoc possint post Tridentinum. 6

Dimissoriæ, vide *Religiosi, Episcopus*, & *Capitulum*.

Diœcesam nomine quinam intelligantur. 7.1.28.3

Dispensare in leuibus ea parua causa an sit peccatum mortale. 5.1.5.9

Dispensare quinam possint, vel aliquis præueniat horam in die ieiunij, & comedat cibos vetitos. 25

Dispensare an possint Prælati quando dubitant an causa sit sufficiens, vel cognoscunt non esse sufficientem ad puram dispensationem. ibid.

Dispensare cum electo à Religione, qui erat irregularis, quisnam possit, vide *Religio*.

Dispensare in pœna per legem statuta, an possit iudex, vide *Iudex*.

Dispensare quinam possit cum clericis, & beneficiariis, ne recitent in perpetuum, vel ad tempus, vide *Hora Canonica*.

Dispensare in interstitiis inter vnum Ordinem & alium, quinam possint, & quæ causa ad id requiratur, vide *Interstitia*.

Dispensatio, vide *Episcopus*, & *Laborantes*.

Dispensatio an teneat si Papa, vel Princeps absque causa dispenset. 5.1.5.4

Dispensationem procurans, vel petens, sciens non adesse causam, vel credens eam adesse, an peccet mortaliter. 7

Dispensatio in præceptis humanis facta sine causa, vt sit mortalis, vel venialis, quid sit pensandum. ibid.

Dispensatio an in primo vsu finiatur. 15

Dispensatione vtens, quæ in principio fuit iusta, si tempore quo vtitur omnis causa cesset, an peccet. ibid.

Dispensatione vtens ab Episcopo sine iusta causa concessa in suis constitutionibus synodalibus, vel alus promanantibus ab ipso, vel in lege ieiunij, & lacticiniorum, an peccet venialiter, vel mortaliter. 22. & 24

Dispensatio an teneat si Episcopi & alij Prælati inferiores dispensent in lege ieiunij, & lacticiniorum, & in aliis legibus Papæ. 25

Dispensatio an aliqua requiratur, vt post Trident. dentur simul omnes minores Ordines, vbi erat antea aliqua consuetudo, eos simul dandi, vide *Ordines minores*.

Dispensatus à Principe sine iusta causa in iure humano an sit tutus in conscientia, vtendo dispensatione. 5.1.5.11

An verò peccet mortaliter, vel tantùm venialiter 12

Quid verò dicendum, si talis dispensatio esset in iure diuino. 13

Et quid si talis dispensatus in iure humano vtatur dispensatione cum graui detrimento & iniuria aliorum. 14

Disponere ad libitum de bonis, &c. vide *Bona donare*.

Distributio an possit fieri inter decem virgines, si testator iubeat distribui inter viginti virgines maritandas aliquam summam, & non reperiantur, 4.1.60.9 uisi decem.

Distributiones quotidianas an, & quas amittant obtinentes canonicatus, portiones, dignitates, & alia beneficia in Ecclesia cathedrali, vel collegiali, si non recipiant Ordines requisitos infra annum. 7.1.48.7

Docere, vide *Festum*.

Dolus quidnam sit. 6.3.6.14

Domicilium habitationes habens an intelligatur originarij nomine. 4.2.19.1

Domicilium qualiter contrahatur ratione beneficij Ecclesiastici. 7.1.23.1

An sæcularis clericus domicilium habeat in loco vbi habet beneficium non postulans residentiam, si ibi non habitet, & quid si non constituat domicilium. 2

Quid dicendum si beneficium requirat residentiam. 3

Et quid si in hoc casu clericus absit à beneficio. 4

Quid si alibi habitet vltra decennium. 5

Domicilium ratione beneficij acquisitum finitur beneficio dimisso. 15

Domicilia an dicatur habere plura habens beneficia residentiam requirentia. 17

Domicilium non amittit in locis in quibus de iure habebat, habens domicilium in loco beneficij requirentis residentiam. 18

Dominium donationis causa mortis, & legati an statim post mortem donantis testatoris, transferatur in donatarium, & legatarium. 4.1.13.4

Dominium rei legatæ à quo die ad legatarium pertineat stando in iure communi. 4.2.16.1

Quid verò dicendum stando in iure regni nouiore. 2

Vbi an sit necessarium expectare diem aditionis hæreditatis, vel mortem.

Et quid si legetur alicui certum quid in quantitate, sed incertum in indiuiduo, vt quòd dentur alicui tot mensuræ tritici, vini, &c. 4

Dominus temporalis, vide *Iudex*, & *Festa qui possint instituere*.

Domini an possint accusari à seruis. 6.1.30.5

Dominus qua correctione teneatur corrigere seruum an iudiciali, & coërcitiua, vel solùm fraternali, & monendo. 6.2.4.5

Dominus an teneatur arcere seruum à concubina expellendo eum domo, & compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ ibid. 5

Donatarius quid teneatur restituere donanti donatione postea reuocata, quando res donata causa mortis tradita est donatario in vita donantis. 4.1.13.15

Donatio causa mortis in quo differat à donatione inter viuos. 4.3.13.1

Et an potiùs vltimæ voluntatis accedat. ibid.

An autem ex ea possit detrahi Falcidia. 2

Quam verò solemnitatem requirat. 5

Donatio causa mortis quæ sit. 4.1.13.7

Et an vt talis sit, sufficiat fieri ab infirmo, vel vt habeatur mentio mortis, vel periculi, licèt non exprimat donans ex ea causa donare, & quid si donans vtatur verbo *Relinquo*, nulla facta mentione mortis, vel tradat in vita rem donatam donatario. ibid.

Quid verò dicendum, si constet habuisse animum donare inter viuos, vel mortis mentio esset dilationis causa adiecta in verbis exequutionem importantibus, vel mortis mentio, vel periculi fiat, non vt sit causa donationis, sed vt sit resignatio temporis à quo donatio incipiat, & quid si in ea fiat meotio hæredum, vel deficiat solemnitas requisita in donatione causa mortis: vel apponatur clausula de non reuocando: vel iuramentum apponatur etiam in verbis exequutionem actus inducentibus, quo promittit non reuocare: & quid si apponatur simpliciter, vel merita donatarij. 8

Donatio an præsumatur in dubio inter viuos, vel causa mortis. 9

Donatio causa mortis an requirat iure regio præsentiam donatarij. 10

Quibus autem modis reuocetur. 11

cum quadam limitatione. 12

Donatio causa mortis an esset, si donatorem expressè pœniteat, quando decedit sine aliquo hærede. 13

An verò reuocetur per professionem donantis in Religione. 14

Donatio causa mortis an sit inualida, si desit solemnitas iure requisita. 4.1.14 9

Donatio facta in pœnam mutationis testamenti an valeat. 4.1.18 1

Et quid si pœna apponatur reuocationi certi legati, vel fauore piæ causæ. 3

Donatio reuocabilis an ipso iure reuocetur propter ingratitudinem. 4.1.38.10

Donatio inter viuos an censeatur in dubio facta animo compensandi deb tum legale, seu necessarium 4. 2. 15. 17.

Donatio seu institutio modalis, in quo differat à donatione, seu institutione conditionali. 4. 3. 20. 9. ante med.

Donationem, vel institutionem an faciat modalem, seu conditionalem, dictio dummodo, vel, vt. ibid post med.

Donatio remuneratoria vt dicatur, quid sit necesse. 4 3. 38.2

Donatio, vide *Nepos*.

Donator an statim teneatur restituere, & donatio ipso iure censeatur reuocata. quando reuocatur ob præsumptam donantis contrariam voluntatem. 4.1.38 8. ad med.

Donati Religiosorum an vtantur priuilegiis Religiosorum contra ipsos Religiosos, vide *Priuilegium*, vbi alia.

Dormientes, vel dormitantes inter recitandum, vel Missam audiendum, vide *Missa*, & *Recitandi*.

Dos an possit assignari per executores fœminis propinquis testatoris ex suo genere descendentes si sint ex legitimo matrimonio natæ, licet procedant ex tali stirpe per parentes illegitimos 4 1.62 9

Dos, vide *Excessus*.

Dotis simplex traditio, quæ enumputatis omnibus bonis patris constituat æqualem partem cum alio quouis filio, non solùm in legitima, sed etiam in tertio, & quinto, an teneat. 4.1.36 8.

Dotans, vide *Testator*

Dubitans an sua denunciatio sit profutura, verùm teneatur ad illam, vide *Denunciatio*.

Duces aperientes alienas litteras in bello ad obuiandum malo publico, an peccent, vide *Littera*.

E

Ecclesia an possit eum authoritate suorum administratione stare, vel non stare contractu gesto sine debita solemnitate: & si nolit stare, teneatur restituere pretium in quantum facta est locupletior. 4. 1.15. 2. ad finem.

Ecclesia an possit dispensare, vt nullus dies festus cultui diuino specialiter sit deputatus. 5.2.1 4

Ecclesia an gaudeat immunitate, ne confugientes ad illam extrahantur, vide *Loca gaudentia immunitate*.

Ecclesia, vide, *Captus*, *Carcer*, *Confugiens*, & *Delinquens*.

An verò ad Ecclesiam confugiens propter debita frustur priuilegio ne ab illa extrahatur. 6.1.8.8

ab Ecclesia an possit abduci, qui existens in carcere petiit licentiam exeundi, & illa obtenta, iuramento præstito de redeundo ad Ecclesiam confugit. 12

Quid dicendum de eo, qui fugit ad Ecclesiam, & fugientem iudex aspectu, & cursu prosequitur. 13

Ecclesiam obsidere an possit iudex vt delinquenti qui ad illam confugit, victus, & alia necessaria non deferantur. 6.1.13.4

Ecclesia non tolerat peccata infamia notata, sed statim iubet inquiri, & puniri. 6 5 4.2

Ecclesia an possit erigi sine auctoritate Episcopi. 6. 9. 7. 2

Et quid si erigatur in loco exempto. 3

Vel Ecclesia cathedralis erigatur. 4

Ecclesia non potest facere, vt consecratio Eucharistiæ facta à sacerdote quantumcumque prohibito consecrare, non teneat. 7.1.11.4. paulo post init.

Ecclesiæ immunitatis, vide *Percutiens*.

Ecclesia an sit ipso iure priuatus, qui non consecratur intra tempus à iure præfixum, vide *Consecratio*.

Ecclesiæ vtilitas & necessitas, vt possit in interstitiis dispensari, vide *Interstitia*.

Ecclesia an præcipiat actus internos. 7.2.28.18

Ecclesiasticus iudex, vide *Iudex ecclesiasticus*.

Edentes carnes, lacticinia in diebus prohibitis, &c. vide *Ieiunium*

Edictum, vide *Priuilegiata persona*, & *Iuramentum*.

Edictum superioris cum vi obligandi ad denunciandum quantum temporis duret 6.2.25.1.ad 8

Quid dicendum de edictis, quæ fiunt in visitatione populorum, vel parochiæ 3

Quid de inquisitorum edictis. ibid.

Quid de edictis, quæ publicantur in Quadragesima. 4

Et quid de edictis, quæ publicantur in aliis temporibus. 5

An verò qui delicta non denunciauit tempore in edicto contento, teneatur ad denunciandum transacto tempore, quo edictum obligat. 8

Edicta iudicum præcipientium generaliter denunciare malefactores an sint iusta. 6.2.26.2

ad Edicta respondens vt testis, & respondens vt denunciator, quid differant, & ad quid teneantur. 6.2.47. per tot.

per Edicta quando quis vocetur vt testis, vel vt denunciator, ex multis potest colligi. 3

An velint iudices, vt quacumque via manifestentur delicta, & non cogere denunciantes ad probandum. 4

ad Edicta generalia futurum non manifestans, quòd illis manifestari iubetur an peccet. 7.5.4.2

Electus à Religione, vide *Religio*.

Electio, vide *Eligere*.

Elector, vide *Eligere*.

Eleemosynarum omissio, vide *Omissio*.

Eligere, seu declarare intra annum, aliúdve tempus ad exequendum designatum, an teneatur is, cui à testatore electio, seu declaratio commissa est. 4.1.52.1.& 3

Eligere vnum ſolum pauperem, an poſſit, vel teneatur inter plures diuidere is, qui pauperum electio commiſſa eſt. 4.t.60.7

An verò iuſſus reſtituere vnam rem vni ex certis poſſit plures ex eis eligere, & iuſſus dare hoſpitali, vel conſtituere vnum hoſpitale, poſſit duobus dare, vel vnum conſtruere. 8

Emens vicariam, vide *Pœnas.*

Emere & vendere in diebus feſtis an ſit peccatum mortale. 5.2.25.3

Quid verò dicendum ſi adſit conſuetudo emendi, & vendendi in feſtis. 4

Et an in nundinis. 5

Et quid, ſi non ſit magna occupatio. 16

An verò liceat emere, & vendere verbis, & confabulatione contrahendo: & quid ſi rês, quæ venditur, ſit præſens. 17

Emere, & vendere in diebus feſtis vina, herbas, & fructus, carnes, & cætera neceſſaria pro vſu illius diei, an liceat 9

An verò hoc liceat ad guloſitatem. 10

Emere, & vendere an liceat ex conſuetudine in diebus feſtis in auctionibus publicis. 12

Emptor rerum Eccleſiæ, vide *Alienatio facta.*

Emptor an poſſit requirere hæredem, & ſi renuerit, mediante iudice cogere, vt ratificet venditionem ſibi ab exequutore teſtamentario factam. 4.1.46.23

Epiſcopalis Ordo, & Epiſcopi character, an ſit maior presbyterali. 7.t.9.7

Epiſcopalis character an requirat de neceſſitate Sacramenti characterem ſacerdotalem. 7.1.14.8

An valeat conſecratio abſque ſacerdotali charactere. ibid.

Quid dicendum ſi alius Ordo à ſacerdotio deficiat. 9

Epiſcopatus an ſit verè & propriè Ordo, & ſic Sacramentum, & characterem imprimat, gratiámque conferat. 7.t.9 1.5.& 3

An verò ordinetur ad Euchariſtiam. 4

An ſit diuerſus Ordo à ſacerdotio, ac diuerſum characterem de nouo imprimat, vel ſit vnus ordo cum illo. 5

Vbi an ſacerdotium neceſſariò præſupponat: an verò in ſua eſſentia illud includat, vel ſit ſuperior ordo ſine presbyteratu. 6

vbi quid ſit Epiſcopatus.

ad Epiſcopatum promouendus an debeat neceſſariò eſſe ſacerdos. 7.3.14.11

Epiſcopatus requirit actu ſubdiaconatum, & ad cæteros ordines potentiam 7.1.48.5

de Epiſcopatus ratione quoad iuriſdictionem, eſt vſus rationis. 7.t.33.18

Epiſcopus, vide *Superior, Diſpenſare, Teſtator Donatio.*

Epiſcopus an poſſit delegare officium exequutoris ſubdito, & eum compellere, vt exequatur, quando ad eum deuoluitur exequutio. 4.t.41.56

An verò is, quem poteſt compellere, debeat eſſe Clericus. 18

Epiſcopus an ſit exequutor teſtamenti, ſi exequutores nominati per teſtatorem nolint acceptare officium. 4.1.43.7

Epiſcopus, vide *Exequutio teſtamenti*, & *Exequutor vnus.*

Epiſcopus an poſſit exequi, quando exequutor teſtamentarius eſt maximè diſtans. 4.1.44.6

Epiſcopus an poſſit ſe, vel alium ſubſtituere vno ex exequutoribus mortuo, vel abſente, vel nolente exequi. 9

Epiſcopus an poſſit poſt annum compellere ad exequutionem exequutorem teſtamentarium, ſi intra annum non fuerit exequutus. 4.1.51 8

Epiſcopus an poſſit cogere exequutores, vel hæredes, vt teſtamentum exequantur: & incumbat ei cura, vt exequutioni mandetur teſtamentum. 4.t.54.1

An verò hoc poſſit ſolùm quo ad legata pia, vel etiam quo ad non pia. 2.& 3

Et an eos poſſit cogere intra quinque menſes, aliúdve tempus arbitratium etiam quo ad legata profana per cenſuram Eccleſiaſticam, vel per interdictum adminiſtrationis bonorum defuncti. 6

Epiſcopi an hodie moneant per conſtitutiones ſynodales, vt intra tempus iure conceſſum exequutores teſtamentarij, vel hæredes adimpleant teſtamentum. 4.t.54.11

cum quadam limitatione. 12.& 13

Epiſcopi nomine quinam intelligantur in iis, quæ pertinent ad exequutionem, coactionem, & deuolutionem teſtamenti. 18 & 19

Epiſcopus quinam ſit, ad quem deuoluitur exequutio, & qui poteſt compellere exequutores teſtamentarios. 22

Epiſcopus an poſſit ſe intromittere, & cogere exequutores ad implendum teſtamentum, licèt teſtator iubeat ne id poſſit: & an poſſit petere rationem, quando teſtator comittit exequutori, vt ſecundùm ſuam conſcientiam exequatur. 4.1.55.2

Epiſcopus an poſſit legatum commutare quando non poteſt impleri, & ſic in aliud eſt commutandum. 4.2.5.1

An verò vt hoc poſſit requiratur etiam conſenſus hæredis, & legatarij. 2

Epiſcopus an poſſit commutare legatum relictum pro calice, vel reparatione Eccleſiæ, quando ea non habet opus. 2

Epiſcopus an neceſſariò debeat commutare in ſimilem cauſam piam, vel ſat ſit in quacomque, quando legatum non poteſt impleri, & ſic in aliud eſt commutandum. 4 2.6.2

Epiſcopus an poſſit de conſenſu patroni, vel ipſius hæredis in aliquibus caſibus alterare vltimas voluntates. 4.2.7.à 1.ad 4

vbi an poſſit conferre beneficium alteri, quàm eius natura dictat, & alia multa.

Epiſcopus, & exequutor teſtamenti an poſſint deſtinare locum Eccleſiæ conſtruendæ, ſi legetur aliquid, vt conſtruatur Eccleſia, & non deſtinetur locus. 4.2.86

Epiſcopus an poſſit cum aliquo diſpenſare, vt non ieiunet. 5.1.5.16.

Epiſcopus an peccet, & teneat diſpenſatio, ſi ſine cauſa diſpenſet in ſuis conſtitutionibus ſynodalibus promanantibus ab ipſo. 22

Epiſcopus an poſſit, & debeat transferre ieiunium vigiliæ alicuius occurrens in aliquo magno feſto in diem antecedentem, & facere, vt in illo magno feſto comedantur carnes: & an hoc poſſit circa ieiunia quatuor temporum. 27

Epiſcopus, & parochus an poſſint diſpenſare, vt quis laboret in aliquo feſto. 5.2.20.6

Epiſcopus an poſſit eſſe Aduocatus, vide *Patrocinari.*

An verò aliquando poſſit tollere infamiam, vide *Infamia*

Epiſcopus poteſt delegare laïco cauſas clericorum merè temporales, non verò criminales, & ſpirituales. 6.t.17

Epiſcopus an poſſit delegare laïco poteſtatem excommunicandi. 8

Epiſcopi an habeant priuilegium vt non poſſint compelli ad teſtificandum. vide *Teſtimonium.*

Epiſcopi lex quotuplex ſit. 6.9.1.1

Epiſcopi an habeant ſub ſua cura iure canonico Religioſos Clericos, & laïcos. 6.9.1.8

Et quid ſi teſtator, vel fundator poſuiſſet quòd inſtitutio non ſpectaret ad Epiſcopum. 9

Epiſcopus an poſſit de iure communi ſcelera inquirere, iudicare, & punire quoſcumque Regulares. 10

ad

ad Episcopum an deuoluatur corrigendi potestas, si Prælatus Regularis sit negligens in exemptorum correctione. 6.9.1.26

Episcopus non potest cognoscere de causa in dubio an iurisdictio contra Regulares exemptos ad ipsum pertineat. 34

Episcopus an possit cogere ad clausulam Moniales exemptas. 7.9.2.2

Episcopus, vel alius Prælatus an possit in Ecclesiam exemptam, inuito Prælato, & Regularibus conuocare processiones, celebrare ordines, & compellere Regulares exemptos, vt in Monasterio retineant reum vice carceris. 37

An verò possit visitare Regulares exemptos. 39

Episcopus an possit procedere per censuras contra exemptos celebrantes in oratorio ab Episcopo non designato, & non debitis horis, vel obseruantes in Missa aliquas ceremonias superstitiosas, vel alia, quæ Episcopo indecentia sacrificio videantur. 6.9.2.7

Episcopus an possit examinare exemptos ad ordines recipiendos. 8

Episcopus, vide *Exempti, Eximere, Ordinarius*, vbi multa circa exemptos.

Episcopus an possit omni appellatione postposita componere controuersias omnes de præcedentia, quæ oriuntur inter Regulares, & sæculares in processionibus publicis, & in his, quæ fiunt in tumolandis defunctorum corporibus, & in deferenda vmbella, & similibus, & compellere exemptos, vt ad publicas processiones confluant. 11

Episcopus potest compellere exemptos, vt Nouitiis restituant omnia, quæ sua erant, si velint ante professionem abire. 13

Episcopus an possit licentiam concedere ad nouum monasterium constituendum. 6.9.7.1

An verò sit necessaria Episcopi licentia in constructione cuiuslibet Ecclesiæ. 2

Et quid dicendum si locus sit exemptus. 3

Vel erigatur cathedralis Ecclesia. 4

Episcopus, vide *Hospitale*, vbi aliqua circa Episcopi consensum in constructione Hospitalis.

Episcopus an manum imponat super caput initiandi Diaconatu, vel Subdiaconatu, & quid tunc dicat, & an illi tradat Euangeliorum librum aliquid dicens 7.1.3.1

Episcopus ex sua ordinatione potest conferre ordinem, & confirmationem. 7.1.9.1. multò ante med.

Vbi an Episcopalis ordinatio possit repeti.

Episcopus an sit maior Cardinali Presbytero, vide *Cardinalis*.

Episcopus iure diuino excedit simplices sacerdotes, tum ordinis potestate, tum iurisdictionis. 7.1.1.14

Episcopus an differat à Papa, Archiepiscopo, & Patriarcha potestate ordinis, & iurisdictionis, vide *Papa*.

Quando verò imprimatur Episcopo character, vide *Ordo*, vbi multa.

Episcopus an possit committere simplici sacerdoti, vt primam tonsuram conferat. 7.1.18.1

Episcopus, vide *Consecratio*, & *Dimissoriæ literæ*, vbi multa.

Episcopus titularis an possit primam tonsuram conferre, vide *Tonsura*.

Episcopi beneficia quando vacent, vide *Beneficia*.

Episcopus an possit ordines conferre sine Canonicorum consensu. 7.1.20 2. prope fin.

Episcopi proprij licentia an requiratur, vt quis ordinetur ab alieno Episcopo. 4

Episcopus an possit non sibi subditum ordinare sperati habitationis proprij Episcopi. 13

An verò ordinatio facta ab alieno Episcopo cum spe ratihabitionis proprij, sit irrita. 14

Episcopus an possit ratam habere ordinationem factam ab alieno Episcopo. 13. & 17. & 7.1.28.8

Episcopus qui concessit literas dimissorias potest eas reuocare. 7.1.20.18

Episcopus alienus an possit in aliquibus casibus aliquem ordinare sine licentia proprij. 19. & 20

An solum Clericos, vel etiam laicos, & qui iam Episcopi hoc possint. 19

Quos verò familiares ordinare alienus Episcopus sine licentia proprij possit. 21

An solùm illos familiares, qui domestici & commensales Episcopi sunt. 23

An etiam familiares, & famulos familiarium sui ipsius. 24

Episcopus potest statim ordinare familiarem, cui beneficium contulit. 25

Vbi an possit etiam extraneum ordinare, si illi conferat beneficium.

Episcopus titularis an possit suum familiarem ordinare. 7.1 20.26

Episcopus alius an possit sine licentia Papæ ad superiores ordines promouere ordinatum in Diaconum, vel Subdiaconum à Papa. 28

An verò possit ordinare prouisum in curia à Papa de aliquo beneficio. 29

Episcopus electus, & confirmatus à Papa, non potest ante consecrationem subditos ordinare, at potest dimissorias literas concedere. 31

An verò si Episcopus nominatus à Rege, antequam à Papa confirmaretur, daret dimissorias, vel alia, quæ ad Episcopum pertinent, exercet, vel fructus reciperet, sit intrusus, & iure priuatus, & inhabilis. 32

Vbi an valeat Papæ prouisio illi facta.

Episcopus, qui renunciauit Episcopatui, an possit ordines conferre. 7.1.20.33

An præsumatur in dubio renunciasse dignitati, vel loco. 34

Episcopus an, & quibus possit ordines conferre, in aliena diœcesi de licentia Episcopi illius diœcesis. 35

Episcopus quando dicatur esse in remotis. 42

Episcopus an, & quinam possit ordinare Religiosos, & illis dimissorias concedere, vide *Religiosus*.

Episcopi licentia an requiratur ad audiendas confessiones, vide *Exempti*.

An sat sit eius licentia ad audiendas confessiones subditorum Abbatibus habentibus iurisdictionem quasi Episcopalem. 7.1.21.3. multò post med.

Episcopus quinam dicatur proprius alicuius ad hunc effectum, vt possit illum licitè ordinare, & illi dimissorias concedere, vt ab illo ordinetur. 7.1.22.1

Episcopus quinam possit ordinare Collegiales, qui sunt in Collegio ad tempus. 7.1.23.9

Quinam possit ordinare habentem præbendæ fructus ad docendos pueros. 10

Quinam Religiosos habentes beneficia manualia. 11

Episcopus in cuius diœcesi est beneficium Episcopo alterius diœcesis subiectum, an possit ordinare habentem tale beneficium, & ratione beneficij proximè habendi, vide *Beneficium*.

Episcopus an possit ordinare socium beneficiarij suæ diœcesis. 14

Episcopus quinam sit iudex competens quando agitur de materia concernente beneficium. 19

Episcopus quinam ordinare possit eiectum à Religione. 7.1.24.2

Episcopus alius an possit ordinare cum literis dimissoriis sui ordinarij habentem facultatem à Papa, vt ordinetur extra tempora à suo tantùm ordinario. 7.1.25.2

Episcopus proprius dans literas dimissorias alicui subdito, vt ordinetur à quocunque Episcopo, an videatur illi concedere, vt dispenset cum ordinato in qua-

cumque irregularitate. 7.1.27.3

Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum ſuo familiari, qui eſt inhabilis ad ordines, nec in interſtitiis. 3

Epiſcopus dans dimiſſorias, vt quis ordinetur ab alio Epiſcopo, debet diſpenſare in interſtitiis, vel expreſsè committere Epiſcopo ordinaturo, vt diſpenſet, nec ordinaturus, alias poteſt diſpenſare. 4

Epiſcopus proprius an poſſit cogere ſubditos ad recipiendos ordines. 7.1.19.1

Quid ſi ſubditus habeat beneficium, cui eſt annexus aliquis ordo ſacer ex iure, vel conſuetudine. 2

Quid ſi beneficio non ſit annexus ordo ſacer, vel caſu, quo Epiſcopus poteſt cogere, ſubditus ſe excuſet ratione criminis commiſſi, vel ſola ſua voluntate, aut ratione impedimenti non prouenientis ea ſua culpa 3

Et quid ſi ſubditus nullum habeat beneficium. 4

Epiſcopus an teneatur ordines concedere petenti, qui non eſt ſibi ſubditus. 5

Quid ſi ſit ſibi ſubditus petens. 6 7.& 8

Epiſcopus non poteſt diſpenſare in ætate ad ordines requiſita. 7.1.33.18

Epiſcopus ordinans aliquem ſine beneficio, vel patrimonio, an, & quando, & quo vſque ſtando in iure communi teneatur alere ſic ordinatum. 7.1.34.6.& 7

An verò teneatur ordinatum, qui tempore ordinationis habebat beneficium, vel patrimonium, ſi poſtea caſu illud deperdatur. 8

Quid dicendum ſi alienus Epiſcopus ordinaret aliquē ſine patrimonio, vel beneficio præſentante proprio Epiſcopo, vel de eius licentia, aut dimiſſoriis litteris. 9

Et quid ſi Epiſcopus ordinet habentem patrimonium, vel beneficium inſufficiens ad congruam ſuſtentationem. 10

Quid dicendum, ſi ordinatus poſſet ex artificio viuere, & an in hoc caſu poſſit Epiſcopus ab ordinato petere, vt ſibi ſeruiat, vel ſecum in domo commoretur. 11

An verò teneatur ſic ordinatum alere Epiſcopus ordinans Epiſcopi ſucceſſor 12

Quibus rebus conſideratis hæc alimenta ſint præſtanda. 13

Vbi quid ſub his alimentis comprehendatur.

Epiſcopus an teneatur alere eum, quem habentem patrimonium ordinauit, nulla facta de patrimonio mentione. 7.1.39.2

Epiſcopus non poteſt diſpenſare cum omnino irregulari, vt tonſuram ſuſcipiat. 7.1.41.1

Epiſcopus an peccet mortaliter ordinans eum, qui neſcit officium, & neceſſaria ad officium, & ad talem ordinem, & an teneatur de his inquirere. 5

An verò liceat ad ſacros ordines promouere, vel admittere ad beneficium, neſcientem recitare horas canonicas. 6

Epiſcopus poteſt cogere illum, qui beneficium acceptauit neſciens recitare, & alia neceſſaria illi beneficio vt illud renunciet, vel diſcat neceſſaria ad bonam illius adminiſtrationem. 7

Epiſcopus an poſſit diſpenſare in ſcientia requiſita ad licite minores ordines conferendos. 14

Epiſcopus peccat mortaliter ordinans ſcienter indignos. 7.1.46.2

Vbi quinam dicantur indigni, & an poſſit admittere eum, qui non eſt notorius peccator iure, vel facto, vel ligatus cenſura.

An verò teneatur Epiſcopus, quando ordinandus eſt ignotus, adhibere diligentiam, vel examen, vt habeatur certitudo moralis de ſcientia, vita, ac moribus illius vel ſat ſit, quòd neſciat Epiſcopus ordinandum eſſe malum. 3

Quinam Epiſcopus debeat facere hoc examen in ſæcularibus Clericis. 4

An ſit etiam hoc examen præmittendum in Regularibus ad ordines promouendis. 5

Epiſcopus proprius debet committere examen Epiſcopo ordinario quando Clerici ſæculares ſint abſentes ab eo. 6

Epiſcopo proprio ordinandum interrogante de ſuo crimine occulto, an teneatur ordinandus illud fateri. 10

Epiſcopi conſenſus an requiratur vt poſſit fundator capellaniæ quæcumque pacta, & conditiones tempore fundationis apponere. 7.1.48.1

Epiſcopus qui in loco poſſit minores ordines conferre. 7.1.50.1

An poſſit Epiſcopus primam tonſuram ſuis ſubditis extra ſuam diœceſim conferre, non petito Epiſcopi territorij conſenſu. 2

Quo in loco ſint miniſtrandi ſacri ordines. 3

Vbi quibus vocatis, & præſentibus celebrentur.

Epiſcopus, quibus temporibus poſſit celebrare ordines, vide *Ordo*, & *Tonſura*, vbi alia habes.

Epiſcopo non conceditur facultas Tridentino ad diſpenſandum, vt duo ordines ſacri, aut minores ſub diaconatu vno eadem die conferantur. 7.1.52.3

Epiſcopi arbitrio relinquitur, quod tempus debeat intercedere inter vnum, & alium minorem ordinem. 7.1.53.12

Epiſcopus an poſſit in interſtitiis diſpenſare, vide *Interſtitia*.

Epiſcopi nullam habent iuriſdictionem in Regulares exemptos 7.1.54.4. paulò poſt med.

Epiſcopus ordinans non tenetur examinare cauſam diſpenſationis, an fuerit legitima, quando proprius Epiſcopus diſpenſat cum ſubdito in interſtitiis, & remittit ad alium Epiſcopum, vt ipſum ordinet. 7.1.55.20

Epiſcopus non poteſt Clericos minorum ordinum ad aliquid recitandum obligare. 7.2.2.6

Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum ſubdito, vt ſecundum aliud Breuiarium recitet. 7.2.26.1

Vbi an poſſit leges Papæ mutare, aut in illis diſpenſare.

Epiſcopus ſemel, vel iterum, non autem in perpetuum diſpenſare poteſt, vt horæ canonicæ aliis temporibus quàm conſtitutis dicantur. 7.2.42.6

Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum Clericis, & beneficiariis ne recitent. 7.2.53.3

Epiſtola, vide *Litera*.

Equitantes, vel Equites, vide *Ieiunium*.

Equites, vulgò *Comendadores*, an teneantur ſub mortali recitare eas orationes, quas loco Horarum canonicarum præſcribit eorum regula, vt recitent. 7.2.5.2

An teneantur in aliis recitandis ſeruare interdictum 3

Examen faciendum in Clericis ſæcularibus, vel Regularibus, vide *Epiſcopus*.

Quando ſit faciendum examen circa mores Clerici ſæcularis volentis ad ordines promoueri. 7.46.7

An poſſit examen aliquando omitti. 8

Exceſſus dotis an poſſit ſoluto matrimonio reuocari, & filia, & eius hæredes teneantur illum aliis filiis reſtituere, ſi pater dederit filiæ legitimæ immenſam, & inofficioſam dotem, quæ aliorum legitimam tangat. 4.5.39.1

An verò conſtante matrimonio poſſit ſtando in iure communi reuocari à viro, & auferri. 3

Quid verò dicendum ſtando in iure regio. 4

Exceſſus dotis an poſſit peti à viro conſtante matrimonio, ſi pater det filiæ ſpuriæ dotem excedentem, ſcilicet pluſquam quintum, quod ſufficiens erat ad alimenta. 11.ad 13

An verò ſoluto matrimonio. 8

Excommunicari an debeat, qui fecit clericum vocari coram iudice ſæculari 6.1.1.13

Index Rerum.

Excommunicari, vide *Peccator*.

Excommunicatio ab Episcupo lata contra laborantes In festia an liget laborantes ob necessitatem. 5.1.18.10

Et quid si exprimeret Episcopus etiam in casu necessitatis. ibid.

Excommunicationis sententiæ an prohibeantur in diebus festis. 5.1.1 1

Excommunicationem per edicta latam an incurrat non denuncians ad mandatum iudicis, vel Prælati crimina, quæ sunt omnino occulia, & in nullius damnum, pendent tamen in futurum. 6.2.14.10

Excommunicationem per edicta latam an incurrant personæ priuilegiatæ ad non testificandum, si non denuncient, vel non testificentur ad mandata superiorum, vide *Priuilegiatæ persona*.

Excommunicationem latam ad petitionem partis contra detinentes arma vel scientes, nisi manifestent, an incurrant detinens, vel sciens, si illi, qui apud me deposuit secretò arma, quæ petit alium occisurus, ego eius rei conscius ea negem. 6.2.14.2

Excommunicationem per edictum latam an incurrat debitor rei furtiuæ, qui ob inopiam à restitutione excusatur, neque testis non denuncians. 3

Quid dicendum de non reuelante occultum. 6

Excommunicatoriæ literæ ad partis petitionem editæ, vt sibi aliquid restituatur, &c. quanto tempore durent, & an illis comprehendantur scientes vltima die. 6.2.15.6

An qui non denunciauit intra tempus in literis contentum, teneatur eo transacto denunciare, & an incurrat excommunicationem non denuncians transacto tempore. 8

Excommunicationem an Incurrat, qui ad edicta generalia non manifestat furtum, quod illis manifestare iubetur. 6.5.3.3

Excommunicationis sententia lata ab ordinario contra Regularem exemptum est ipso iure nulla, & in neutro foro seruanda, licèt ignoret priuilegium exemptionis. 69.1.28

Vbi quid dicendum, quando excommunicatio sit lata contra confluentes ad molendina, & furnos, &c. Societatis.

Excommunicatio non est punitio delicti præteriti, nec potest pro delicto præterito imponi, sed pro futuro. 33

Excommunicatio lata contra appellantem ad Papam eò quòd citatus à suo iudice non comparuit, neque responsalem misit, an teneat. 6.9.4.2

Excommunicatus, vide *Aduocatio*.

Excommunicatus an possit esse exequutor testamenti. 4.1.40.21

Excommunicati an gaudeant priuilegio ne ab Ecclesia extrahantur. 6.18.1

Excommunicatus an sit prohibitus accusare, & in quibus delictis. 6.1.30.2

Excommunicatus an possit dicere officium diuinum cum aliis. 7.2.54.2

An verò possit dicere, *Dominus vobiscum*, cùm recitat. 3

Exemptionis priuilegia an possit ordinarius examinare quando nota non sunt. 6.1..6.6

Quid si sint derogata saltem per clausulam, *Non obstantibus quibuscumque clausulis*.

Quando teneantur Religiosi exhibere ordinario huiusmodi priuilegia. 6

Exemptio quotuplex sit, & quænam exemptio sit personalis, quænam localis. 6.9.1.3. vbi an personæ maneant exemptæ loco exempto.

Exemptio personalis quibus verbis inducatur. 4

Exemptio quibus verbis censeatur a Papa concedi, vide *Papa*.

Exemptione concessa Regularibus an fiat iniuria ordinariis, vide *Ordinarius*.

Exemptionis priuilegia Religionibus concessa sunt ample interpretanda 6 9.1.40

Exemptio, vide *Mendicantes*, & *Bulla*.

Exempti on ratione delicti sortiantur forum, ita quòd subiiciantur iudicibus illius loci in quo illud committunt. 6 1.16 à 1. ad 5

Quid quando exemptio non est nota, an possit ordinarius exemptionis priuilegia examinare 6

Quid si priuilegia derogata sint saltem in partem. & quid si contineant clausulam, vt derogari non intelligantur, nisi de illis fiat specialis mentio, & detur lex derogans in hunc modum: *Derogamus priuilegia quæcumque, non obstantibus quibuscunque clausulis* 7

In quo differant exempti degentes extra, vel intra monasterium. 8

Exemptus quinam dicatur. 6.1.16 1. & 6.9.1.2

Exempti priuilegium an extendatur vltra locum. 3. ad fin. & 15 post init.

Exempti ob priuilegium an eximantur per hoc à iurisdictione Legati de latere, & aliorum Legatorum. 19

Exemptum corrigendi potestas ad quem deuoluatur negligente Prælato Regulari in exempti correctione. 16

Exempti in cuius manibus possint renunciare beneficio, quod habent, 35

An verò teneantur ad ius reuerentiale Episcopo, & in introitu illi obuiam ire, & honorem, quem alij faciunt, facere. 36

Exempti in quibus sint subiecti ordinariis post Concilium Tridentinum. 6.9.2

An possint sine Episcopi licentia prædicare, ac confessiones audire. 1

Quid dicendum, si Episcopus sine iusta causa eos non admittat. 7.1.11.6. post med.

An possint ab Episcopo puniri, si extra claustrum degant, & ibi delinquant. 6.9.2.2

In quibus casibus possint exempti coram Episcopo conueniri, & quid dicendum, si intra monasterium degant, & extra delinquant. ibid. & seq.

In quo verò generaliter differant exempti degentes intra monasterium ab exemptis degentibus extrà. 4

Quid verò intelligatur in Trid. *cap. 14. sess. 7 de form* per causas mercedum. 5.

Et quæ causæ intelligantur miserabilium personarum *in d. decreto*.

Exempti non possunt celebrare in oratorio, nisi ab Episcopo designato, & debitis horis. 7

Exempti an & quousque maneant suspensi, si sine licentia ordinarij, vel parochi aliquos matrimonio coniunxerint, vel iam coniunctos benedixerint, id est, *Velaren*. 8

Exempti studiorum causa ad Vniuersitates missi in conuentibus habitare debent. 9

Exempti, vide *Religiosi*, & *Mendicantes*.

Exemptus debet causas allegare coram suo superiore. & ordinario, si alleget vi emisisse professionem, vel ante ætatem debitam. 13. ad fin.

Exempti citati ab ordinario an teneantur coram ipso priuilegium exemptionis exhibere. 6.9.4.1. & 2

Exemptus an & quomodo probare debeat se esse exemptum. 6.9.5.1

Exequutione testamenti commissa, seu relicta à testatore propriis fratribus, an censeatur sororibus delegata. 4 1.40.7

Exequutio testamenti an competat hæredi, quando testator nullum exequutorem nominauit 4.1.41.1

An verò in hoc casu Episcopus possit se intromittere. 2

Vel saltem, si aliquod legatum fiat ad redemptionem captiuorum. 3

Cui verò Episcopo hoc incumbat. 4
Exequutio testamenti an transferatur ad officium transacto anno, si exequutor fuerit negligens in adimplenda voluntate testatoris. 4.1.5.4.8
An verò requiratur aliqua monitio, & transacto anno cesset exequutoris officium. 10
Et quid si bis monitus exequtor, vt intra certum tempus exequatur voluntatem defuncti, exequi intra illud tempus noluerit. 15
Exequutor sententiæ, vide *Minister iudicis*.
Exequutor testamenti an deuoluatur ad Episcopum, si absolute testator id prohibeat, & non prouideat alium, ad quem deuoluatur in casu negligentiæ. 4.1.55.3.& 6
Quid verò dicendum, si testator alium executorem substituat in casu negligentiæ primi exequutoris. 7
Vel dixerit tempus legitimum ei non nocere, & liberam exequutori commissionem reliquerit, vt cùm voluerit, exequatur. 10
Vel testator designauerit, quid sit agendum de legato in eo casu, quo sua voluntas ob exequutoris negligentiam non fuerit impleta. 11
Exequutor testamentarius, vide *Tempus*.
Exequutores testamentarij an possint esse clerici seculares, & laici. 4.1.40.1
An verò possint simul exequutores deputari clericus, & laicus 2
Exequutor testamenti an possit esse minor vigintiquinque annis. 10
Exequutor testamenti an possit esse mutus, prodigus, aut surdus. 12
Exequutor testamentarius, vide *Excommunicatus*, *Arbiter*, & *Legatum*.
Exequutor designatus à testatore an præferatur Episcopo, vel alij priuilegiato à Papa, vt possit recipere relicta ad pias causas. 4.1.43.5
Exequutorum, & tutelarum datio an conseruetur rupto testamento ex causa exhæredationis, aut præteritionis. 6
Exequutores testamentarij an videantur dari in solidum, & sic possit vnus exequi, vel eligere, vel vendere sine alio, quando plures simpliciter dantur. 4.1.44.1
Cum duplici limitatione. 2.3 & 6
An verò hoc procedat, siue sint duo, siue plures exequutores. 4
Et an in dubio censeantur dati in solidum. 8
Exequutores testamentarij an debeant citare aliquem ex iis, qui est distans, & si non veniat termino statuto, an possint procedere. 5
Exequutor testamenti an possit exequi alio exequutore nolente ante, vel post acceptatum officium. 7
Exequutor vnus an possit exequi, si alter obiit, vel non vult, aut longè distat, quando plures sunt instituti exequutores sub limitatione, vel alius sine alio non exequatur. 10
An verò hunc Episcopus possit exequi. 11
Quid verò dicendum, quando plures ita instituti sunt, vt quilibet in solidum sit institutus. 13
Exequutoribus testamentar is discordantibus an sit standum mandato maioris partis. 4.1.45.1
Quid verò dicendum, si exequutores discordes sint æquales pro vtraque parte. 3.& 4
Exequutor an sit præferendus, si consentiat suæ electioni, quando sunt quinque exequutores designati ad eligendos pauperes, si duo eligant vnum ex illis, & alij duo extraneum. 5
Exequutores testamentarij quotuplices sint. 4.1.46.1
Exequutor vniuersalis testamentarius an possit vendere bona testatoris. 2
An verò id possit exequutor particularis. 3
Exequutor, vide *Testator*, & *Aditio hæreditatis*.
Exequutori testamentario facultas vendendi quibus verbis concedatur, an sit attendendum. 6
Exequutor testamentarius cui datur facultas vendendi per verba importantia prudentiale arbitrium, an possit pro libito vendere bona testatoris: & quid si per verba importantia liberam voluntatem: & an debeat vendere in publica subhastatione. 7
Exequutor testamentarius an teneatur de euictione, si vendat iure exequutoris. 8
Exequutor testamentarius an possit vendere pecunia credita. 10
An verò possit exequutor testamentarius per licentiam vendendi sibi datam permutare, obligare, & in solutum dare. 11
Exequutor testamentarius an possit vendere, & exequi ante aditam hæreditatem. 13.& 17
An verò teneatur stando in iure communi requirere hæredem, ante aditam hæreditatem, vel possit eo irrequisito vendere. 19.& 20
Quid verò dicendum sit stando in iure Regio. 22
Exequutori testamentario an incumbat soluere legata in testamento relicta: & an talis exequutor possit conueniri à legatariis, vt soluat legata, & peccet mortaliter, si illa non soluat. 4.1.47.1
An verò ipsi incumbat soluere debita defuncti. 2
Exequutor testamentarius, cui testator commisit, vt exoneraret conscientiam suam, vel vt solueret sua debita, an teneatur soluere tantùm debita ciuiliter, vel etiam debita naturaliter. 5
Exequutor testamentarius an possit propria authoritate capere rem legatam, vt tradat legatario, inuito, & contradicente hærede. 7
An verò excusetur à peccato mortali non implens testamentum ex eo, quòd non potest, quia contradicit hæres. 8
Exequutor testamentarius an possit agere aduersùs hæredes, vel quoscumque possessores, vel implorare officium iudicis, vt tradant bona ad executionem faciendam. 4.1.48.1
An verò possit petere ex bonis defuncti expensas ab eo factas in exigendo res, & fructus hæreditarios ad peragendam exequutionem. 2
Exequutor testamentarius an teneatur reddere rationem, & facere inuentarium. 4.1.49.1
An verò credatur ei in rebus minimis cum iuramento. 2
Quid verò dicendum, si testator iusserit secretò testamentario, vt aliqua erogaret. 5
Exequutoribus testamentariis an debeatur salarium ratione laboris in exequutione testamenti impensi. 4.1.50.1
Quid verò dicendum, si simul habeat adiunctam aliquam administrationem. 3
Exequutor testamentarius ad debeat exequi intra tempus præfixum sibi à testatore. 4.1.51.1
Exequutor testamentarius, vel hæres, quod tempus habeat ad implendum legata pia. 4
Et quod ad legata non pia, & ad exequendum in reliquis vltimam defuncti voluntatem. 6
Quid verò dicendum, si opus perficiendum exigat maius tempus, & intra annum fuerit inceptum. 7
Exequutori testamentario à quo tempore incipiat currere annus datus ad exequendum testamentum. 20
Et à quo incipiat currere tempus præfixum à testatore. 21
Cum quadam limitatione. 22
Quid verò dicendum, si exequutor in promptu non habeat bona, quibus posset legata soluere. 4.1.54.1
Exequutor testamentarius, & hæres an peccent mortaliter, si cùm possint, differant notabiliter debita defuncti. 4.1.53.5

An verò teneantur, quàm primum possint soluere cætera legata. 6
Quid verò dicendum, si sit constitutio synodalis excommunicans differentes exequi. 7
An verò excusentur à mortali, si differant causa vendendi res defuncti maiori pretio. 8
Exequutor testamentarius an possit remoueri, si suspectus sit. 4.1.54.17
Exequutor an teneatur reddere rationem Episcopo, vel teneat remissio, si testator id prohibeat. 4.1.55.12.& 13
Exequutor testamentarius, vide *Hæres*.
Exequutores testamentarij an possint dare illi monasterio, vel pauperi, aliquid amplius, quando ita pauper esset, vt id iudicaretur expediens: si testator leget tali monasterio, vel tali pauperi centum aureos, & alios mille distribui iubeat inter pauperes, vel opera pia arbitrio suorum exequutorum. 4.1.57.2.3.& 4
Exequutor testamentarius, vel alius, cui committitur aliquam summam inter pauperes distribuere, an possit, si verè pauper sit, partem aliquam sibi applicare. 4.1.58.5
Exequutor testamentarius an possit applicare ex tali legato indigentibus secundùm suum statum quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes. 4.1.59.1
Et an fœminis matrimonio collocandis habentibus partem dotis, non tamen sufficientem secundùm suum statum 2
An verò indigenti tantùm ad tempus. 3
Et an possit tale legatum dare fabricæ Ecclesiæ pauperis. 5
Exequutores testamentarij, vide *Dos*.
Exequutor testamentarius, vel hæres, vel commissarius an possit in duos pauperes diuidere summam, quam test tor iussit dari vni pauperi. 4.1.60.8
Exequutor cui commissa est distributio inter pauperes an teneatur eligere digniorem, siue pauperiorem. 11
Quid verò dicendum, si aliquis pauper esset in graui, vel extrema necessitate. 12
Exequutor, cui pauperum electio commissa est, an possit pauperes eligere hac lege, vt post al quod tempus, vel post vitam det illam summam sibi distribu tam alij pauperi. 15
Exequutor testamentarius an possit dare pauperibus testatoris inimicis legatum pauperibus relictum. 17
Exequutor testamentarius, vel hæres, an teneatur eligere magis propinquos, vel pauperiores, si ipsis data sit electio. 4.1.61.1.3.6.& 7
Quid verò dicendum, si non esset data electio, sed simpliciter relinqueretur legatum consanguineis, vel familiæ. 2 & 3
Exequutor testamentarius cui testator inbet distribuere aliquid inter pauperes Clericos, an possit eligere Clericos primæ tonsuræ, & quid si testator relinquetet aliquid Clericis. 4
Exequutor testamentarius, cui electio pauperum commissa est, an possit electione facta variare, alios eligendo. 4.1.64.1
Exequutor testamentarius, vide *Episcopus*.
Exequutor testamentarius an possit præuenire diem à testatore designatum ad exequendum vltimam voluntatem, quando quis legaret mille aureos post quatuor menses largiendos pauperibus. 4.1.10.2
Exequutor testamentarius an possit eligere filium spurium testatoris pauperem, & illi aliquid conferre de bonis paternis vltra alimenta, si pater præcipiat in testamento suo bona sua distribui inter pauperes, vel coniunctos. 4.3.26.1
An verò possit ex eis aliqua conferre filio suo spurio pauperi. 4.3.27.1
Exercentes artes communes in festis, vide *Festum*.
Exilio damnari, qui bona anni parte, vel p tuo temporis spatio latent intra locum à quo exularunt, an peccent mortaliter. 6.4.19.1
Eximere vniuersaliter à iurisdictione ordinarium solus Romanus Pontifex potest. 6.9.2.5
An verò possit Legatus à latere aliquem eximere à iurisdictione proprij Episcopi. 6
Et an Episcopus possit suas oues à propriis parochis generaliter eximere. 7
Exorcista, vide *Ordo*.
Quodnam sit Exorcistæ munus. 7.1.17.5
Expensa, vide *Possessor*.
De quibus verò meliorationis expensis in rebus maioratus factæ loquatur *lex 6.tit.7.lib.5.noua recopil.* 4.1.30.à 2.ad 17
Expensæ quotuplices sint. 4.1.32.1
Vnde verò pensanda sit expensarum vtilitas. 2
Expensæ funer s vnde sint deducendæ, quando quis decedit relictis tantùm ascendentibus in hoc regno Hispaniæ. 4.1.35.3
Cum nonnullis limitationibus. à 4.ad 8
Et quid si relinquat descendentes, vel nullis relictis descendentibus, seu ascendentibus decedat. 4
Quid verò dicendum, si testator disponat inter descendentes de tertio, vel inter descendentes de quinto. 6
Vel habens descendentes disponat de tertio, & melioratum in eo grauet, vt ex eo funeris expensæ deducantur. 8
An verò sint deducendæ ex Missis, anniuersariis, eleemosynis, & aliis legatis à testatore præceptis. 7
Expressum quidnam dicatur. 4.5.11.2
Extrahens reum ab Ecclesia qualiter peccet, vide *Index*.
Extrema necessitas correctionis an obliget sub mortali corrigere cum vitæ periculo. 6.2.5.5
Extremam extra necessitatem quinam teneantur corrigere sub mortali, etiam cum periculo vitæ, vel famæ, &c. 6.& 7

F

Fabrica institutio, vide *Ecclesia*, vel *fabrica institutio*.
Facultas, vide *Potestas*.
Fama bona quidnam sit. 6.3.4.1
Fama in quónam d fferat à rumore, quidnam sit, & vnde oriatur. 10
Fama an differat à clamorosa insinuatione. 11
Familiares, & famuli Episcopi en possint ab illo ordinari sine licentia proprij, vide *Episcopus*, vbi alia
An verò familiares famili rum Episcopi dicantur Episcopi familiares, & fruantur priuilegio Tridentini *cap 9.sess 23.de reform.* 7.1 10 24
Famulus, vide *Paterfamilias*, *Ieiunare*, *Ieiunium*, & *Confiteri*.
Famuli, serui, & subditi, qui in diebus Dominicis compelluntur laborare, an peccent. 5.2.18.16.17 18
Famuli barbitonsorum an possint compulsi à dominis laborare in diebus festis, & quid debeant facere. 19
Famuli Religionum an gaudeant ipsarum priuilegiis, vide *Priuilegium*
Famuli incitati à patrefamilias, vt denunciet eum, qui bona aliqua furatus est, an teneantur denunciare, vide *Iuramentum*.

Famuli qui tenentur ad Horas canonicas an peccent mortaliter si recitent cum his, qui toties syncopant, vel omittunt, vel non bene pronunciant dictiones, vel incipiunt versum nondum altero absoluto, vide *Recitantes.*

Fautores hæreticorum, vide *Iuspatronatus.*

Febris quartana, vel alia an excuset ab Horis canonicis, vide *Horæ canonicæ.*

Ferrantes equos in diebus festis an peccent, vide *Festum.*

Festum afferens vigiliam an transferat ieiunium Dominicæ in diem præcedentem, si accidit in feria secunda. 5.2.18.2

Festum, vide *Opus, Famulus, Archimagistri Barbitonsores,* vbi quid de sartoribus, sutoribus, & textoribus.

Festa sanctificandi præceptum an sit positiuum, vel negatiuum. 5.2.1.1
- De quo autem iure sit. 2
- An verò sit institutum iure diuino. 3
- An verò sit aliquod præceptum diuinum,& naturale de aliquibus diebus festis instituendis ad diuinum cultum. 4

Festa sanctificandi præcepto an iubeatur aliquis cultus interior Dei. 5.2.2.2

Festa sanctificandi præceptum an obliget nos ad non peccandum in festis. 5.2.3.1 ad 3

Festorum omnium obseruatio an sit ita par, vt quæuis causa sufficiens ad laborandum in vno festo, sufficiat vt laboretur in reliquis. 5.2.4.1

Festa quæ,& quomodo sint in quocumque loco seruanda. 5.2.1.8
- An verò aliqua festa iure communi inducta ex consuetudine non seruentur, & sint alia ex consuetudine introducta. 2

Festa S.Crucis,& S Michaëlis, SS.Innocentium, S.Syluestri an possint aliqui absque peccato non seruare. 3

Festa in Hispania à media nocte vsque ad mediam noctem seruantur.

Festa, qui possint instituere. 6.& 7

in Festo an liceat ciuibus ad Concilia conuenire. 5.2.6.5
- An verò peccent picturas retractantes in festis. 8. & 9

in Festis an liceat transumptum informationis facere, vel quid aliud ad addiscendum transcribere. 9

Festorum obseruatio an in lege noua ita sit arcta, ac erat in lege veteri. 10

in Festis an liceat iter agere siue pedestrem, siue equestrem. 5.2.7.4 & 5
- An verò liceat opera mulionum deferentium mulis lectum,& cætera ad iter necessaria. 6
- Vel deferre ligna, & mercimonia, & alia onera bobus, & bestiis. 7.8.& 9
- An verò mittere bestias vesperè diei feriatæ, vt sequenti die oneratæ veniant, vel deferre bestias non oneratas. 10.& 11

in Festis an possint procuratores,& relatores processum in compendium redigere, etiam vtendo ministro pretio conducto. 5.2 8.6

in Festis an liceat rationem facere, vel scribere, vel etiam transcribere. 5.2.18.6
- Quid verò dicendum, si quis haberet officium in republica faciendi rationes dato sibi pretio. 5

in Festis an possint rationem facere,& eam transcribere Procuratores etiam Religiosi. 2

in Festis pingere an sit opus seruile, & illicitum. 5.5.15.2
- An verò id liceat recreationis gratia, vel ad docendum. 3

in Festis an liceat statuam facere, & decolorare libros, vel literas, vel facere imaginem Crucifixi ex ligno sculptam recreationis causa. 2.& 3

in Festis an liceat venatio, & aucupatio. 5.2.14.2 & 3

in Festis an liceat piscari. 5.2.15.2

in Festis an peccent occidentes arietes,& boues,& præparantes, vt carnes vendantur. 5.2.18.6
- An verò liceat in diebus festis verrere domum,& omne id, quod expedit esse mundum. 7

in Festis an facere liceat saccharo condita. 5.5.18.5
- An verò peccent mortaliter accedentes furnos conflandi vitri in diebus festis. 11
- An liceat in diebus purgare grana vēre flante tempore messis. 10

in Festis an liceat pastillos facere. 3
- An verò peccent pistores, & furnarij suum officium in festis exercentes. 4

in Festis an liceat laborare ad euitandum damnum imminens. 10
- An verò ad vitandum otiositatem, vel aliud peccatum. 13
- An verò peccent exercentes artes communes in festis quæ exiguunt continuationem operis absque discretione dierum. 25

in Festis laborantes propter reipublicæ ornamentum, vt propter torneamenta, ad faciendas vestes, & ad facienda tabulata, & in aduentu Regis, Reginæ, vel Principis an peccent. 24
- An verò in his casibus sit salubrius quærere Episcopi dispensationem. 25

in die Festo an liceat apparatus fieri si comœdia sit in eo die recitanda. 27

in Festis an liceat laborare ex Ecclesiæ dispensatione. 5.2.20.1
- An verò liceat piscari halecia in maioribus solemnitatibus. 4
- Et an tunnos,& alios similes pisces, qui tantùm certo anni tempore apparent. 5
- An verò sit necessitas, vel causa sufficiens ad excusandos barbitonsores in festis barbam tondentes, quòd id faciant propter solemnitatem Paschatis. 5.2.21.2

in Festis an prohibeatur mercatum. 5.2.24.1
- Quid verò nomine Mercati intelligatur. 5.2.25.1
- An verò licitè fiant mercata in die festo in locis, in quibus semel, aut bis in hebdomada fiunt. 7

in diebus Festis an licitè fiant nundinæ. 5
- Et an die Dominica, vel maiori. 6
- An verò peccent pinsores, agricolæ,& abij ex suis oppidis ad alia in diebus festis deferentes iumenta onerata panibus, & frugibus, ac aliis huiusmodi. 11
- Et an peccet mercimoniæ officium habens vendendo in diebus festis. 13
- An verò peccent vendentes vestes veteres in diebus festis 14
- Et quid dicendum, si Prælatus sub excommunicatione præceperit, ne in diebus festis venderent. ibid.
- Quid verò circa hoc Granatæ obseruetur. 14
- An verò sit peccatum mortale ire in die festo ad oppida ad emendum triticum, si tota dies insumatur quærendo illud, & conueniendo de pretio. 17

In Festis, qui contractus,& negotiationes nomine mercati prohibeantur. 5.5.26.3

In diebus Festis an liceat adire oppida ad exigendos numos, gallinas,& alias res minutas. 4

In diebus Festis an prohibeatur placitum. 5.2.14.1
- Quid verò nomine placiti intelligatur. 5.2.27.1
- An verò liceat in festis visitare Ecclesias, & Clericos

more

more religioso. 3
An verò peccet index exercens in festis actum iurisdictionis. 2
Et an possit absoluere, & excommunicare in diebus festis. 6
Et an extraiudicialia possint fieri in festis. ibid.
An verò liceant in festis iudicia, quæ de partium consensu fiunt per arbitratorem, vel arbitrium. 7
An verò aliquando liceant in festis lites, & processus iudiciales. 12 & 13
Et an excusentur à peccato ratione necessitatis. 16.
Et an excusentur à peccato ratione consuetudinis iudices rurales ius rusticis dicentes. 14
An verò liceat iudicia in festis exercere pro miserabilibus personis. 15
Et an peccent notarij scribentes, seu transcribentes in festis hæc quæ pertinent ad iudiciales strepitus. 17
An verò ex pietate hoc eis liceat. 18
In Festis an liceat informare iudicem cum Aduocato, & procuratore. 5.2.18.2
Et quid si pretio fiat. 3
In diebus Festis quomodo sit prohibitum iudicium ad mortem, vel pœnam. 2
Et an liceat aliquando in die festo punire latronem, vel maiestatis læsorem. 5.2.19 3
In die Festo qualiter prohibeatur iuramentum iudiciale. 1
Et an sit licitum si necessitas vrgeat. 2
An verò sint licita iuramenta solemnia, & publica quæ in diebus solemnibus inquisitoribus in publico theatro præstantur. 3
Festa sanctificandi præceptum an obliget sub mortali. 5.2.31.1
Ad quod verò tempus liceat laborare in die festo. 4
An verò peccent officiales habentes consuetudinem laborandi in quolibet die festo parum. 5
Festum, vide *Coquentes, Cibum, Scribere, Transcribere, Emere, Torneamenta, Chirurgi, & Agricola.*
Fideicommissarius, vide *Testis.*
Fideicommissario quid debeant si hæres institutus sub conditione, vt alicui restitueret quidquid mortis tempore superesset ex hæreditate, nil, aut minus quarta consumpserit. 4.1.37.2
Fideicommissarius, vide *Pater.*
Fideicommissum quid sit. 4.11.38.13
Fideicommissum, vide *Legatum.*
Fideicommissum an teneat, si Filius spurius institutur hæres, & rogetur, vt hæreditatem restituat. 4. 3. 24. 3.
Filia, vide *Pater.*
Filia quæ renunciauit cum iuramento parentis bonis, vt in monasterium abiret, an possit succedere. 4.1. 34.37.
Filia, quæ meliorata est à parente causa dotis an teneatur restituere. 4.1.36.2 & 3
Filia an possit pacto dotali patrem dotantem adstringere, ne quemquam ea fratri us meliorer. 5
Filia coniugata instituta à patre rogante, vt restitueret alicui deducto eo, quod viro relinqueret, an possit omnia viro relinquere. 4.1 37.7
Filius, vide *Testis.*
Filius, cui pater concedit licentiam testandi, an possit relinquere patri, vt liberè disponat inter liberos, & extraneos. 4.1.34.14
Filius, qui remittit quod ad semetipsum pertinet, an possit illud repetere, quando pater filium meliorat vt in matrimonium ducatur. 18
Filius an possit rumpere testamentum patris, in quo est exhæredatus, si in vita receperit legitimam, postea bonis auctis teneatur reddere superfluum bonia diminutis. 23
Filius, vel filia an excludatur à successione, & etiam à legitima, si hæreditatem patern m, vel maternam cum iuramento renunciet. 25 & 26
An verò in hoc casu possit petere limenta. 27
Et an excludatur ab hæreditate patris, quam eius frater hæreditauit, & postea decessit ab intestato. Et quid si non adierit frater hæreditatem. 28.
Quæ verò sit optima cautela, vt filius excludatur à mediata successione patris. ibid.
An verò talis filius tantùm excludatur à successione parentis iure sanguinis, vel etiam à bonis parentis, quæ iure pœnæ, & reseruationis sibi debentur. 29
Et an bonis parentis, quæ feudalia sunt, & quæ etiam fœminis ex natura feudi deferuntur. 30
Filius, vide *Renunciatio, & Consensus.*
Filius renuncians cum iuramento an possit succedere in Hispanorum primogenitia ea consensu, seu renunciatione ipsius instituentis, si deficiant alij filij, & descendentes 4.1.34.34
Filij renunciantis legitimæ cum iuramento, & eius descendentes, an succedant in ea, vel possint renunciationem reuocare si pater renuncians post mortem patris mortuus sit. 39
Et quid si in hoc casu nulli alij supersint descendentes. 40
Quid verò dicendum, si renuncians ante mortem patris obeat. 44
Vel patens aliquo recepto renunciet. 45
Et quid si nepos veniat ad succedendum ano cum aliis nepotibus, vel cum patruis, seu auunculis. 46.
Filius, vel filia, quæ renunciauit parentis hæreditati cum iuramento an possit succedere ei ea testamento. 47
Et quid si iuramento promiserit patri, nec ex testamento, nec ab intestato successurum. 48
Vel testamentum si factum ante renunciationem. 49
An verò recuperet suitatis iura, quæ amiserat per renunciationem. 50
Et quid si talis renunciatio facta sit fauore fratrum patre consentiente. 51
An verò talis filius possit succedere, si in genere, & indistinctè sit institutus, vel aliquid sit filius in genere legatum. 52
Filij an possint reclamare, vel teneantur restituere, si pater meliorer filiū in causa dotis conueniens cum eis, quòd sic fiat, & postea reclament. 4.1.36.3
Filij, vide *Restituere, Vxores, Pater, Mater.*
Filius, vel descendens an ipso iure priuetur maioratu ex legitima instituto ob quamcumque Ingratitudinem, vel inimicitiam. 4.1.39.14
Quid verò dicendum si maioratus sit Institutus ex legitima, & aliis bonis. 15
Et quid si maioratus sit Institutus eo tantùm, quod legitimam excedit per viam legati, vel fideicommissi, vel donationis reuocabilis 16
vbi quid dicendum, si prælegatum, vel donatio habeatur loco institutionis.
Filius negligens exequi voluntatem paternam, an priuetur legitima sibi debita. 4 1.56 5
Et an priuetur tertio bonorum, si in eo fuerit à patre melioratus.
Filij illegitimi quotuplices sint. 4.3.1.1
Filius naturalis, vel spurius vel natus ex damnato concubitu quis dicatur. Et an si pater illum non recognoscat, satis sit probetur filiatio. 2
Filius natus ex concubina, quam quis extra domum publicè, & notoriè habuit, an debeat eius filius quo-

ad

ad ſucceſſionem,quoad alimenta, & quoad alia iudicari. 3
Quid verò dicendum ſi concubina eſſet vnica & domi à patre retenta. 4
Filij an dicantur naturales,vel potius ſpurij, qui naſcuntur ex parentibus habentibus impedimentum ſoluni impediens matrimonium. 4.3.2.2
Filij nati ex Clerico in minoribus ordinibus conſtituto & habente beneficium Eccleſiaſticum, an ſint naturales,vel ſpurij. 3.& 4
Quid verò dicendum de filiis genitis ex monacho, vel moniali intra annum probationis. 5
Filij geniti ex eo,qui cum altera ſponſalia contraxerat, an ſint naturales,vel ſpurij. 6
Filij quinam dicantur ex damnato concubitu nati. 4.3.4.à 3.ad 9 & 4.3.5.à 1.ad 4
Filij ex adulterio ſolutæ cum coniugato nati an ſint ex damnato concubitu. 4.3.5.1
Quid verò dicendum de natis ex adulterio mulieris coniugatæ. 2.3.& 4
Filius,quem conſtat eſſe illegitimum,an præſumatur in dubio naturalis,vel ſpurius,ſi ſit in poſſeſſione. 4.1 6 2
Et quid ſi ſint alij hæredes neceſſarij,& ipſe ſit hæres à patre inſtitutus. 5
Vel ius reſiſtat illi poſſeſſioni,ſiue ipſe ſit actor ſiue reus. 4
Quid verò dicendum,ſi iſte filius ſit actor, & alius in cuius damnum intendit ſe eſſe naturalem poſſideat. 5
Filij naturales an ſint hæredes neceſſarij ex teſtamento, vel ab inteſtato matris carentis filiis, & deſcendentibus legitimis. 4.3.8.1
Et an in hoc caſu poſſint rumpere teſtamentum matris,ſi eos hæredes non inſtituat. 2
An verò ſi mater filios, aut deſcendentes legitimos habeat. poſſint filij naturales eſſe eius hæredes ex teſtamento,vel ab inteſtato. 3
Vel ſimul cum legitimis matri ſuccedere ab inteſtato. 4
Et an poſſint rumpere teſtamentum matris habentis filios,aut deſcendentes legitimos, ſi eis quintum bonorum non relinquat. 5
Vel poſſint petere alimenta, ſi eis mater nulla relinquat. 6
Filij naturales an ſuccedant matri extantibus filiis legitimatis. 4.3.9.à 2 ad 6
An verò extantibus filiis adoptiuis. 7
Filius legitimatus, vel adoptiuus an comprehendatur nomine legitimorum *in l.9. Taur.* & aliis ſimilibus 2.4.5.& 7
Filij ſpurij.qui non ſunt ex damnato concubitu, an ſint hæredes legitimi,& neceſſarij matris,deficientibus filiis,& deſcendentibus legitimis. 4.3.10 1
Quid verò dicendum ſi iſti ſint filij clericorum ordine ſacro inſignitorum, vel Monachorum,vel Monialium profeſſarum. 7.& 6
Filij clericorum, vel profeſſorum, vel profeſſarum, an ſuccedant conſanguineis ex parte matris 4 3.11.3.& 2
Filij ex damnato concubitu an ſuccedant matri. 4.3.12.1
Filij naturales,& ſpurij quinam & quando ſint legitimi, & neceſſarij hæredes matris. 2
Filius illegitimus matris illuſtris an ſuccedat matri carenti filiis legitimis. 3
Filius natus ex ſtupro an ſuccedat matri ex teſtamento & ab inteſtato. 4
Filij nati ex damnato concubitu an poſſint ſuccedere conſanguineis ex parte matris. 4.3 14.2
Filij naturales quo pacto ſuccedant patri ab inteſtato. 4.3 16.1.
Cum quadam limitatione. 2
An verò poſſint rumpere teſtamentum patris, in quo nullam hæreditatis partem eis reliquit. 4
Filius naturalis an ſuccedat ſuis maternis. 4.2.18.3
Filij ſpurij an ſint capaces recipiendi aliquid à patre via teſtamenti,vel donationis, vel ab inteſtato vltra alimenta,& ſi recipiant,teneantur reſtituere.4.3. 59.3.& 5.
An verò ſint capaces aliquid recipiendi per fideicommiſſum. 4.3.10.9.& 11
Filij naturales,vide *Pater.*
Filius natus ex ſoluta, & coniugato an poſſit ex teſtamento ſuccedere patri. 4.3.19.6
Filius clerici an poſſit retinere ſibi data per patrem. 7
Filius ſpurius an poſſit ſubſtitui à patre vulgariter.4.3.24.1
An verò poſſit ſubſtitui fideicommiſſaria ſubſtitutione. 3.& 4
Et an poſſit inſtitui ſub fideicommiſſo vt alteri reſtituat hæreditatem. 5
An verò poſſit à patre ſubſtitui pupillariter filio legitimo. 7
Cum quadam limitatione. 8
Quid verò dicendum ſtando in in iure regio. 9
Filius ſpurius ſubſtitutus pupillariter an poſſit ſuccedere in bonis, quæ pupillo à patre prouenerunt.4.4.25.2.3.& 6
An verò talis ſpurius pupillariter ſubſtitutus ſuccedat in tertio, ſi pater melioraſſet impuberem in tertio bonorum.
Filius ſpurius inſtitutus à patre ſub conditione,ſi à principe legitimetur,an poſſit pendente conditione bona paterna,in quibus eſt inſtitutus, petere, & ea vt curator adminiſtrare. 4.3.29.2
Filius ſpurius,vide *Alimenta,& Pater.*
Filius ſpurius,an ſi ſibi quintum neceſſarium ad alimenta à patre legatur, & iubeat pater quòd illud quintum vendatur,& ex eo ematur aliquid, quòd reddat fructus competentes ad alimenta,& quòd morte finitur,an inquam illud tranſmittat ad hæredes, & eo poſſit diſponere. 4.3.36.5
Filius an poſſit reuocare viuente patre exceſſum dotis, in quo ipſius legitima tangitur. 4 3.39.5
Et an idem ſit dicendum de quacumque inofficioſa donatione, quæ aliorum filiorum legitimam tangit, 6
Filius ſpurius an poſſit aliquid à patre recipere titulo oneroſo,aut lucratiuo. 4.3.40.2.& 3
Filij ſpurij Clericorum,ſeu Religioſorum, vel Monialium,an poſſint contractu oneroſo aliquid à patre recipere. 4.3.41.2
Filij ſpurij an poſſint ſuccedere ex teſtamento conſanguineis patris.vel ab eis donationes recipere.4.3.44.1
Quid vero dicendum,ſi ſpurij ſint filij clericorum. 3
Vel ſint nati ex Monachis,vel Monialibus. 5
Filij ſpurij Clericorum an poſſint ab auo hæredes inſtitui,vel ab eo donationem recipere. 4.3.45.1
Filius ſpurius,vide *Auus.*
Filius ſpurius an poſſit præſcribere relicta,ſeu donata à patre. 4.3.47.1.& 2
Filius poteſt iure optimo ad edictum denunciare patrem & matrem hæreticos, & erit in hoc laudandus, priùs tamen omnia media tentare debet. 6.1.19.4
Filius non tenetur ad edictum denunciare patrem, & matrem hæreticos,quando ſunt alij ſcientes,& probabile eſt ipſos eſſe denunciaturos. 5
Quid dicendum ſi hæreſis perniencioſa reipublicæ valde eſſet,& alij non denuncient. 6
Filius ab Inquiſitoribus iuſtè rogatus an teneatur contra patrem,& ſeipſum veritatem fateri. 8
Filius an teneatur ad edictum prodere hæreſim occultam patris,vel matris. 9
Quodnam damnum filius incurrat ſi prodat paternam

nam hæresim, & an teneatur patrem proditorem patri æ denunciare. ibid.
Filius iudicibus indicans patrem hæreticum eximendus est ab infamia, & aliis pœnis hæreticorum filiis impositis. 10
An hoc fit ex æquitate, & possit filius, qui hæresim patris prodidit, bona patris sibi capere, & retinere, si iudex non condemnet. 11
Filius hæreticus à patre iudicibus denunciatus mitius puniri debet. 12
Filius potest exhæredari ob causas æquè graues expressas in iure, 7.1.35.2
Fiscus, vide *Hereditas* & *Restitutio*.
Fiscus an statim iure regio succedat ab intestato deficientibus consanguineis vsque ad quartum gradum exclusa vxore. 4.1.14.1
Fœmina an possit esse testis in testamentu inter liberos iure regio nouiori. 4.1.5.2
Au verò ad legata pia. 4.1.7.4
Et an in codicillis. 4.1.15.2
Fœmina an possit esse exequutrix testamenti. 4.1.40.1
Fœmina secundo nubens an amittat filiorum tutelam, & munus tutricis relictum sibi à viro in testamento. 6
Fœmina, vide *Aduocatio*.
Fœmina an sit iure diuino ita incapax ordinis & primæ tonsuræ, vt si ordinetur, non teneat factum, vide *Ordo*.
Fœnus improbum exercens an sit infamis infamia iuris, vide *Infamia*.
Forma Ordinum, vide *Ordo*.
Fragmenta, vide *Emere*.
Frater si non emendetur per secretam correctionem an sit desperandum, quòd non emendabitur per testium inductionem. 6.2.6.12
Si verò secretò, & etiam coram testibus admonitus non corrigatur, an desperandum sit, quòd per denunciationem non corrigetur. 13
Fratres tertij ordinis D. Francisci an tenentur ad horas canonicas. vide *Hora canonica*.
Fraus, vide *Restituere*.
Fructus, vide *Restituere*, *Princeps*, & *dispensatio*.
Fructus rei legatæ à quo die debeantur legatario. 4.5.16. 5.5.8.& 9
Cum quadam limitatione. 5. quam omnino videas.
Quid verò dicendum, si legatum sit rei genericæ, vel partis, vel quotæ bonorum. 6
Fructus alicuius prædij sufficientes ad alimenta, quos pater legat filio suo spurio, an finiantur spurij morte. 4.3.36.4
Fructus excessus dotis an sint restituendi, si dos immensa reuocetur. 4.5.39.7
Fuga an sufficiat ad torturam, vide *Tortura*.
Fugere è carceribus an liceat damnato iustè ad mortem si possit nulla illata vi custodibus, nec effringendo carceres, vel rumpendo vincula 6.4.7.1
An peccet damnatus ad mortem, vel mutilationem, si è carceribus fugiat. 3
An liceat iustè capto fugere. 4
Fugere è carceribus licitè potest reus damnatus ad mortem, cui iudex præcipit, ne effugiat. 6.4.7.5
Fugere licitè potest is, qui quæritur, vt in carcerem detrudatur. 6
Fugere potest licitè vinctus propter crimen ob quod damnandus est, vel iam est damnatus ad quoduis supplicium corporale. 6.4.8.3
Quid dicendum, si reus sit damnatus ad debita soluenda, vel iam est damnatus ad pœnam pecuniariam. 4
Fugere an possint damnati ad carcerem perpetuum, vel temporalem. 6.4.11.1
Quid dicendum si carcer perpetuus non sit valdè strictus, sed talis, vt per totam ciuitatem possint damnati deambulare. 2
Fugere, vide *Religiosus*, & *Reus*.
Fugere an liceat damnatis ad triremes. 6.4.18.1.& 2
An hoc liceat damnatis ad verbera. ibid
Funary, vide *Festum*.
Fundans cappellaniam, vide *Testator*.
Fundator, vide *Institutus*.
Fundator capellaniæ, vel Ecclesiæ, an possit tempore fundationis quæcumque pacta, & conditiones apponere. 7.1.48.5
Fundator, vide *Capellania*.
An verò fundatoris voluntati videatur satis prouisum, si capellanus per alium sacra fieri curet, quandu cauet fundator, quòd capellanus faciat tot sacra. 14. post med.
Furiosus an possit esse Aduocatus, vide *Aduocatio*.
Fur, vide *Latrones*.
Furtum non manifestans ad edicta generalia, quod illis manifestari iubetur, an peccet, vide *Edictum*.
Futiuæ res, & captæ an sint denunciandæ iudicibus præcipientibus denunciare. quando non possidentur contra iustitiam, vt quia ad recompensandum aliàs debitum acceptæ. 6.2.24.1
Quid dicendum, si debitur rei furtiuæ sit valdè pauper. 2
Furtiuas res detinens, & non denuncians, an aliquando non incurrat excommunicationem per edictum latam, vide *Excommunicatio*, vbi quid dicendum de non denunciante furtum secretum.
Furtum licet sit secretum, an sit ad edictum denunciandum, quando debitor non excusatur à restitutione; neque per monitionem secretam potest ad id sufficienter induci. 5

G

Gabella, vide *Vendens*.
Gladiis ludentes, id est, *Esgremidores*, an peccent, vide *Torneamenta*.
Gratia quandu censeatur fieri motu proprio, vide *Papa*.

H

Habens, vide *Domicilium*.
Habentes iurisdictionem, quasi Episcopalem, vide *Abbates*.
Habitatio decennalis an constituat domicilium. 4.2.19.1
Hæreditas, vide *Hæres*.
Hæreditatis aditio an sit necessaria, vt testamentum valeat, & in eo contenta adimpleantur, & an sit necessarium hæreditatem adiri à venientibus ab intestato; quando instituti non adeunt. 4.1.2.13
An verò sit necessaria, vt possit exequutor testamentarius vendere, & exequi contenta in testamento. 4.1.46.13
Et saltem legata pia. 17
Quid verò dicendum stando iu iure regio. 14.ad 17
Hæreditas an applicatur fisco, vel heredibus venientibus ab intestato, quando ea aufertur alicui tanquam indigno, & redditur incapax, & inhabilis, vel non redditur talis, & quid si delictum respiceret offensam certæ personæ. 4.1.38.1
Hæreditas an applicetur fiscu, si hæres non vendicet defuncti necem. 5 propè fin.
Hæres, vide *Restituere*, *Iuspatronatus*, *Patrons Fideicommissarius*, *Hæreditas*, *Legatum an sit caducum*, *Episcopus*, *Pater*, *Bona*, *Exequutor testamentarius*, & *Consensus Episcopi*.
Hæreditas ab intestatu, vide *Successio ab intestato*, *Vxor*; & *Hæreditas*.

Hæredes

Index Rerum.

Hæredes ab Inteſtato an teneautur detracta quarta Trebellianica hæreditatem reſtituere hæredibus inſtitutis, quando teſtamentum in ſcriptis ob defectum teſtium obligatur. 4.1.5.2.ad med.

Hæredis inſtitutio fieri, & hæreditas adimi in codicillis an poſſit iure regio. 4.1 12.4

Hæres inſtitus in teſtamento minus ſolemni an teneatur reſtituere hæreditatem hæredi ab inteſtato, vel è contra hæres ab inteſtato teneatur reſtituere illam tali hæredi. 5 & 6

Et quid, ſi hæres inſtitutus in minus ſolemni teſtamento obtinuit bona, & dubitat probabiliter de teſtantis animo, & an fuerit fraua. 7

Hæres ab inteſtato an teneatur implere teſtamentum, & legata ad pias cauſas, ſi deſit ſolemnitas iure requiſita. 8

Hæres in minus ſolemni teſtamento inſtitutus an poſſit legata relicta in eo teſtamento dare legatario, vel hæredi ab inteſtato. 10

Et an poſſit retinere hæreditatem, & nolle ſoluere legata. 11

An verò ſi talis hæres, vel hærea ab inteſtato obtineat iam, & poſſideat hæreditatem in tali teſtamento relictam, poſſit alter ſua auctoritate ab eo illa bona capere, vel ſibi recompenſare alia debita, quæ ſibi occulte debebat. 12

Hærea inſtitutus in minua ſolemni teſtamento an teneatur reſtituere hæreditatem hæredi ab inteſtato, ſi ab eo coram iudice illam petat, & ipſe neget, vel falſis teſtibus ſe defendat, vel occultet teſtamentum. 4.1. 14.13

An verò talit hærea iam poſſidens hæreditatem teneatur agere contra ſeipſum pro bono pupilli, ſi ſit tutor pupilli hæredis ab inteſtato. 14

Hærea, vel teſtamentarius, cui teſtator in articulo mortis dixit, poſt obitum meum da Petro centum aureos ex meia bonis, an teneatur dare, ſi deſint teſtes requiſiti ad teſtamentum nuncupatiuum. 15

Hæres an teneatur legatariis vel fideicommiſſariis, aut notario eorum nomine ſtipulanti, ſi promiſerit ſe ſoluturum legata, vel fideicommiſſa relicta in teſtamento, quod quis non reuocare ſub certa pœna promiſit, ſi poſtea reuocet. 4.1.18.5

Hæredes quinam ſuccedant, ſi commiſſarius non teſtetur pro defuncto intra terminum iure conceſſum. 4.1.27.6

Hæredes ab inteſtato an ſuccedant iure communi, an verò hæredes inſtituti, quando duo teſtamenta à duobua hæredibus producuntur, & non apparet. quod poſterius factum ſit. 4.1.22.à 3.ad 6

Et quid dicendum de iure regio. 8

Cum quadam limitatione. 9

Hæredes ab inteſtato an teneantur expendere quintum pro anima defuncti, quando is dedit alicui commiſſionem ad teſtandum pro illo, & talis commiſſio effectum non habuit. 4.1.27.10

Quid verò teneantur expendere iſti hæredes pro anima defuncti, quando is deceſſit ab inteſtato nullo aſſignato commiſſario. 13. & 14

Hæredes ab inteſtato Ioannis, qui conſtitutus fuit vſofructuarius omnium bonorum teſtatoris cum facultate, vt poſſit ad libitum teſtari de certa quantitate ex dictis bonis. & deceſſit ab inteſtato, an ſuccedant in eam quantitatem, vel ſuccedat is, cui bonorum proprietas relicta eſt poſt obitum Ioannis. 4.1.33.1

Hæres an cenſeatur nominatus, ſi decedat non facta nominatione, qui per contractum emphyteuſis accipit aliqua bona pro tempore ſuæ vitæ cum facultate, vt poſſit nominare aliam ſecundam vitam. ibid. paulò ante med.

Cum quadam limitatione. 2

An verò hæredes nominare poſſint, decedente abſque nominatione eo, qui accepit in emphyteuſim pro vita ſua, & aliia duabus, quas nominauerit. 2. paulò infrà.

Hærea ab inteſtato illius, qui grauatus eſt de reſtituendo alteri hæreditatem poſt eius mortem, ita vt de hæreditate poſſet diſponere vſque ad valorem mille, an poſſit detrahere dicta mille, ſi decedat ab inteſtato. ibid circa fin.

Hæres inſtitutus ſub conditione, vt quidquid ſuperſit ex hæreditate tempore mortis, reſtituat Petro an ſi nil, vel minus quarta de hæreditate conſumpſit, totum, quod ſupereſt, debeatur Petro, vel poſſit teſtari de hæreditate, reſeruata quarta Petro. 4.1.37.2

An verò poſſit in vita alienare eam hæreditatem, reſeruata quarta fideicommiſſario. 6

Hæres occidens teſtatorem an perdat hæreditatem, vel teneatur illam reſtituere. 4.1.38.6.& 5

Hæredis inſtitutio an reuocetur tacita teſtatoris, vel quacumque expreſſa voluntate. 5.poſt med.

Hæres an teneatur, quando exequutor vendit iure exequutoris 4.1.46.8

An verò poſſit impedire, ne vendat exequutor, & ei præferre in venditione. 9

Hæres negligens ſoluere legata pia intra ſex menſes à die inſinuationis, quam pœnam incurrat. 4.1.56.1

Hæres, aut exequutor ſemel nominatus, ſi non tradat exequutioni voluntatem teſtatoris intra annum, quam pœnam incurrat 2

An verò ad hanc pœnam incurrendam ſat ſi per epiſtolam, vel per nuncium, aut per literas admonere eos. 3

Et an hæres hanc pœnam effugiat, ſi alia minor à teſtatore inflicta ſit ob hanc negligentiam. 4

An verò has pœnas incurrant ipſo iure, vel requiratur ſententia. 8

Hæreaan teneatur, quando iubet teſtator, vt ſtetur Petris ſententiæ, illius ſententiæ ſtare. 4.1.61.3

Hæredi an ſit, quod ſupereſt, diſtribuendum, vel in piam cauſam erogandum ſi teſtator relinquat mille, vt pro malè ablatis, & exoneranda eius conſcientia diſtribuatur, & compertum ſit ſolùm quingenta eſſe malè ablata, vel iubeat conſtrui oratorium præſcripta eius forma, & eo conſtructo aliquid ſuperſit. 4.2.4.9

Hæres an poſſit detrahere, & ſibi accipere quartam partem totius hæreditaria, ſi toto, vel ferè tota ſit exhauſta legatis. 4.2.11.2

Quid verò dicendum, ſi teſtator dicat, quod legata, aut fideicommiſſa integra, ac ſine diminutione præſtentur; vel quòd ſoluantur omnia legata ac fideicommiſſa. 2

An verò poſſit hærea de legatis ad pias cauſas detrahere falcidiam. 3

Et an ſi fiat detractio partis, quæ excedit vires facultatis teſtatoris, tam de legatis piis, quàm de non piis, poſſit de non piis deducere falcidiam. 6

Hæres, vel teſtamentarius diſtribuens ex ſolius Petri conſilio centum aureoa, quos teſtator iuſſit in ſuo teſtamento diſtribui inter pauperea arbitrio Petri, & Pauli eligendos: vel ſi teſtator deſignet opera pia in particulari, & teſtamentarius, vel hærea in aliis prædictos centum aureos, vel illorum partem expendat, teneatur iterum reſtituere. 4.2.18.1

An verò in hoc caſu ſe poſſint compenſare per bullam Cruciatæ. 3

Quid verò dicendum, ſi teſtator talia opera in particulari non deſignaret. ibid.

Hæres inſtitutus ſub conditione, vt ſi ſine liberis decedat, reſtituat hæreditatem alicui Monaſterio: vel legatarius, cui legatum relictum eſt ſub eadem conditione, an poſſit huic iuri ob certam pecuniam renunciare in præiudicium liberorum, qui poſtea nati ſunt, & illos habens obiit. 4.2.19.2

Quid

Quid verò dicendum si testator dixisset, si decesserit sine liberis ex legitimo matrimonio procreatis. 5. & 6
Hæres institutus sub fideicommisso, vt hæreditatem filio spurio testatoris restitueret, an possit eam restituere, vel teneatur ad id. 4.3.10.11.& à 4.ad 5
Quid verò dicendum si hæres nullam fidem præstaret de restituendo spurio, nec ab eo exigeretur, sed fiduciam certam conciperet quod datur sibi, vt det filio spurio. 1
An verò habeat ius ad retinendam hæreditatem ex sola defuncti voluntate. 13
An verò si iste hæres teneretur hæreditatem restituere, cui teneretur testituere eam. 4.3.21.3.& 4
Hæres grauatus restituere alicui, an efficiatur verus, & directus dominus. 4.3 20.9
Hæres qui tacitam fidem præstitit de restituendis bonis spurio, an vocetur à iudice, & cogetur præstitertne fidem, teneatur respondere, vel possit citra mendacium occultare veritatem. 4.3.23.2
Hæresis, vide *Serui Christiani*.
in Hæresis crimine quænam probatio requiratur. 6. 3. 52. 4.
Heretici, vide *Serui Christiani*, & *Iuspatronatus*.
Hæretici an licitè relaxentur brachio sæculari in die festo, & comburantur. 5.2 30 4
Hæreticus an gaudeat priuilegio ne ab Ecclesia extrahatur. 6.1.8.7
Hæretici occulti an, & quando sint denunciandi vbi iudex edicto præcipit denunciari hæreticos, vide *Denunciare*.
Hæretico an sit interdictum aduocationis officium, vide *Aduocatio*.
Hæretici, & eorum filij an sint infames infamia iuris eo ipso absque aliqua iudicis sententia. 6.3.6.13
Hastis ludentes, vide *Torneamenta*.
Hermaphroditus an sit capax ordinis, ita vt si ordinetur teneat factum. 7.1.31.2
An verò sit irregularis. 3
An possit admitti ad religionem. 4
Et an teneat eius professio si de facto profiteatur. 5
An sit iusta causa vt dispenset Papa vt eiiciatur scandalum,& occasio turpium cogitationum,quæ aliis Monachis daretur. 5
Histriones, vide *Infamia*.
Homicida, vide *Restituere*.
Homicida proditorius quis sit. 6.1 8.16
Homicida an gaudeat immunitate Ecclesiæ, ita vt ab illa non possit abduci. 7.1.8.19
Vide *Percussions*.
Homicidium, vel mutilationem committens in Ecclesia vel cœmeterio, an gaudeat immunitate Ecclesiæ, ita vt possit ab illa extrahi. 6 1.8 14
Homicidium voluntarium, & casuale ex culpa, an sit crimen enorme. 6.3.1.2
An verò sit contra bonum commune 6.3.1.2
Homicidium est crimen publicum, & potest à quolibet accusari. ibid. & 6.3.6.14
Homo scelerosus, vide *Scelerosus*.
Homo quilibet an possit se cuilibet iudici subiicere, vide *Laici*, & *Clericus*.
Hora quæ sit comedendi in die ieiunij. 5.1.28.1
Hora præscripta ad manducandum an sit de essentia ieiunij. 2
Horam ieiunij notabiliter anticipantes absque causa iusta an peccent mortaliter 4
Quid verò dicendum, si ex causa iusta quis horam ieiunij anticipatet. 5
Horam debitam ieiunij anticipare parum, an sit mortale. 7
Horæ debitæ ad recitandum horas canonicas, vide *Hora canonica*.
Horas canonicas recitare nescientem an liceat ad sacros ordines promouere, & admittere ad beneficium. 7.1. 45.6
Hora canonica cur sic, & vnde dicatur. 7.2.1.2
Quotuplex sint Horæ canonicæ. 2.3. & 4
An in fine Matutinarum sit dicendum, *Pater noster*, & *Miserere mei*.
Horas canonicas quænam personæ teneantur recitare. 6
Horas canonicas an teneantur recitare clericus minoribus ordinibus initiatus. 7.2..4
An teneantur ad plus orandum, quàm laici. 5
An ad recitandos Psalmos, vel alias preces, quas Episcopus in ordinatione ipsis recitandas iniungit 6
Horas canonicas, an teneantur religiosi professi recitare ratione professionis, vel alia ratione. 7.2.3.5
An ad hoc teneantur ratione consuetudinis Monachi professi choro deputati. 6
Quid dicendum de religionibus, in quibus constaret sufficienti signo,& expresso suo instituto non esse talem consuetudinem, vt obligentur singuli priuatim ad horas, quando non recitant in communi. 7
Horas canonicas recitare an teneantur religiosi professi Societatis IESV ordine sacro non initiati. 9
An religiosi commendatores D. Ioan. ibid.
An fratres, & sorores tertij ordinis D. Francisci. 10
An Iesuatæ, Eremitæ, & huiusmodi. 11
An professi, vel professæ non ad chorum, sed vt sint conuersi, vel conuersæ, id est, *Legos*, teneantur ad horas, vel ad aliquid aliud. 13
Horæ canonicæ, vide *Monachus*, *Nouitius*, *Recitare*, *Recitans*, *Orandi*, & *Attentio*.
Horas canonicas integras totius diei, vel quas teneatur recitare qui hora nona initiatur subdiaconatus ordine, vel professionem emittit. 7.2.7.2
Horas canonicas mente dicendo an satisfaciat qui ex præcepto tenetur ad horas 7.2.8.3
Quid dicendum si mente recitet quis ea, quæ secretò iubentur recitari in regulis Breuiarij. 4
Qua voce sit dicendum officium diuinum cùm dicitur in communi, & publicè. 5
Horas canonicas priuatim recitans submissa voce an satisfaciat præcepto Ecclesiæ. 7
Cum quadam limitatione. 8
Horas canonicas ex præcepto Ecclesiæ recitare oblitus an peccet si in peccato mortali eas priuatim recitet. 7.2.9.3
Quid dicendum si quis in peccato mortali, eas publicè in choro recitet. 7.2.10 2
Horas canonicas ex præcepto Ecclesiæ recitare adstrictus an peccet mortaliter si prætermiserit aliquam ex horis canonicis in vna die. 7.2.11.2
Quid si omittetur partem notabilem, vel leuem vnius horæ. 3
Et quid si per inaduertentiam, vel obliuionem omittat quis aliquam horam. 4
Horas septem canonicas omittens aliqua die contrahit vnum peccatum mortale, si solum semel deliberet non recitaturum omnes horas, & amplius non recordetur. 7.2.12.2
Quid dicendum si pluries quis deliberet non recitaturum omnes, vel aliquam horam. 4
Quot peccata committat qui deliberat se non recitaturum hodie aliquam horam, & pòstea recolens, & potest intra eumdem diem recitare, non recitat illam 6
Horam integram an teneatur repetere, vel sat sit. si suppleat nullum, qui recolit inter recitandum ex obliuione prætermisisse Psalmum, vel lectionem. 6.2.18.2
Quid dicendum si pars omissa ea obliuione, vel inaduertentia sit notabilis. 3
Et quid si cœpta hora quis chorum ingrediatur, vel ante finem horæ ex aliqua causa egrediatur. vel

dormiat, dum dicitur aliqua pars horæ. 4
An verò si chorus erret in aliqua hora, vel parte notabili illius, teneantur in communi cantantes, vel recitantes supplere, vel sat sit si quia priuatim suppleat. 5
Quid dicendum si quis priuatim cum alio recitet, vel ex aliqua causa omittat dicere, vel audire versum, vel alius non expectet. 6
Horam interrumpere ex causa aliqua rationabili ad breue tempus licet, nec oportet postea horam repetere, sed sat est vlterius progredi. 7.2.19.1
Quid dicendum si quis interrumpat horam ad videndum in Doctoribus explicationem alicuius versus, quem recitat, vel ad audiendum concionem, vel Missam. 2
An verò si quis sine causa rationabili interrumpat officium inceptum ad breue tempus peccet venialiter, & possit vlterius progredi, & teneatur horam repetere. 3
Quid dicendum si interruptio fit ad longum tempus. 5
An verò possit non reincipere horam, sed prosequi qui cum proposito formali reincipiendi horam illam ad longum tempus sine causa interrumpit. 6
Horas canonicas tenetur recitare deuotè, qui ad illas tenetur. 7.2.29.1
An sufficiat propositum orandi deuotè. 2
An verò propositum sufficiens dicendi artentè horas sit sufficiens illas dicendi deuotè. 3
Vbi an solum & semper quis peccet, eo quòd non recitat cum deuotione quando peccat eo quòd non attendit.
Horas canonicas an teneatur repetere, qui eas recitat absque attentione requisita, ita vt defectu attentionis peccet mortaliter. 7.2.30.2
Horam, versum, vel Psalmum aliquem, an teneatur repetere qui non recordatur se illum dixisse, si habeat aliquam rationem, vel coniecturam quòd iam dixit. 7.2.34.2
An faciat benè si repetat. 4
Horæ canonicæ singulæ an habeant sua tempora quibus debeant dici. 7.2.35.1
An verò ad cognoscendum horam primam & tertiam diei sint numerandæ penes diem artificialem, vel per naturalem. 2
Quæ sint debitæ horæ ad recitandum horas canonicas hac nostra ætate, & attento iure communi, & consuetudine antiqua. 3
Et quænam sint debitæ horæ ad recitandum officium priuatim. 4
An verò qui parum ante, vel parum post debitam horam recitat, censeatur tempore competenti recitare. 5
Vbi quidnam dicatur parum ante, vel parum pòst.
Horas canonicas recitans priuatim, non debitis, & competentibus horis, sed alia quacumque diei hora intra diem naturalem, non peccat mortaliter. 7.2.36.1
Quinam sit dies naturalis. ibid.
An verò peccet venialiter qui debitis horis non recitat horas canonicas, sed præponit, vel postponit. 2
An sit causa iusta, & à culpa immunem reddat, si scholasticus differat horas in vespertinum tempus, eo quòd matutinum est aptum studio. 3
An sit melius præponere horas, quàm postponere quando quis impedimentum timet. 4
Vesperæ quo tempore sint dicendæ. 5
Vbi explicatur *cap. solent. de consecrat. dist.* 1.
Horas canonicas diei crastinæ recitans vespere ante mediam noctem hodiernæ diei, an satisfaciat præcepto recitandi crastina die horas, vel teneatur repetere. 7.2.37.9.
Horarum ordinem præuertens etiam absque causa recitando, v. g. tertiam ante primam, non peccat mortaliter quando priuatim recitat. 7.2.45.1
An satisfaciat recitando præcedentem, quam quis se omisisse recordatur dicta hora sequenti. 2
An verò peccat venialiter peruertens ordinem horarum. 3
An si iusta causa peruertendi ordinem horarum, si in choro dum quis ingreditur incipiatur tertia, vel alia hora, & nondum recitasset primam. 4
Horam, quæ dum quis in chorum ingreditur incipiebatur, fas est illi cum choro recitare, & postea dicere horam præcedentem, quam nondum recitarat. ibid.
Horas canonicas publicè non recitare in choro debitis horis, & ibi ordinem horarum peruertere, an sit peccatum morale. 7.2.42.3.& 4
An peccent mortaliter si tempus debitum prætermittant subditi Prælatorum regularium, vel præbendati in Ecclesiis cathedralibus, vel collegialibus, quibus Prælatibus iubet, vt horis debitis dicant horas. 5
Horam canonicam, quæ priuatim dicitur, omittens, vel non potens recitare tempore debito, an teneatur illam recitare, siue præponendo, siue postponendo intra eundem diem. 7.2.43. à 34. vsque ad 7
Quid si horæ publicè dicantur. 6
Et quid si dies iam sit transacta. 7
Horæ canonicæ quo in loco sint persoluendæ quando dicuntur in communi, & solemniter. 7.2.44.1
Vbinam quando dicuntur priuatim. 2
Horas canonicas recitans dum venter exoneratur. 4
ab horarum recitatione an excuset morbus, & imbecillitas corporis. 7.2.45.1
Quæ sit sufficiens infirmitas ad excusandum ab horis. 2
Quod damnum excuset ab horis. 3
Horas canonicas an teneantur recitare infirmi, qui dum febre, vel alio morbo laborant bonam diei partem confabulationibus familiaribus expendunt, atque libros animi recreandi gratia, legunt, ac multa colloquuntur. 4
An possit per aliquos dies non recitare ille, quem iam febris deseruit, dum vires sunt imbecilles, dúmque conualescit. 5
ab horis canonicis an excusetur habens febrim quartanam, vel aliam leuem, & an peccet si omiserit horas, existimans bona fide se excusari propter indispositionem quam experitur. 6
Horas canonicas an teneantur recitare cæci, ant ita oculis caligantes, vt legere nequeant, si eas memoria non retinent. 7.2.46.1
An teneatur qui eas memoriæ mandare, vel memoriter dicere. 4
Et an si quis memoriter sciat, teneatur memoriter dicere. 5
An verò si sciat tantùm magnam partem, teneatur ad illam. 6
Quid dicendum si infirmus non posset legere officium, sciret illud memoriter, an ad illud teneretur. 7
ab Horis canonicis an excusetur quis propter quamlibet impotentiam dicendi partem earum. 7.2.47.3
An teneatur ad horas qui aliquam earum partem dicere potest. 4
Et an quis excusetur ab horis propter impotentiam dicendi earum maiorem partem. 5
An excusentur ab horis ob carentiam Breuiarij, vel ob cæcitatem, diu illas recitarunt. 7
Horas canonicas an teneatur recitare adiuncto socio infirmus, siue cæcus, siue alius impeditus, qui solus recitare nequit. 7.2.48.2
An verò clericus ditissimus reddibitus profanis, qui nequit

nequit solus recitare, teneatur socium conducere, si non habeat redditus Ecclesiasticos, vel redditus patrimonij, quibus illum possit conducere. 3
Quid si illos habeat. 4
Horas canonicas an teneatur ab alio audire, qui nequit illas dicere.
Horarum loco an teneatur aliquid dicere, qui tenetur ad horas, & nequit illas dicere. 2
An verò teneantur ad horas, vel ad aliquid loco illarum accipientes beneficia dum nesciunt legere,& adiscunt. 3
ab Horis canonicis recitandis an excusetur, qui citra suam culpam caret Breuiario,vt quia illud amisit,&c. 7.2.51.1
Quid dicendum si sua culpa Breuiarium perdiderit. 2
An excusetur ab horis qui nesciens Latinè legere,vel reciare, acceptat beneficium,vel ordinem sacrum recipitt. 3
An excusetur ab horis ob carentiam Breuiarij propter paupertatem. 6
ab Horis canonicis recitandis an excuset occupatio subdito superueniens quæ non potuit præueniri, & nequit prætermitti sine scandalo, aut graui propria,vel aliena iactura, & non compatitur horas. 7.2.52.1
An excusetur ab horis, qui ita esset impeditus circa infirmos, vel aliter, vt non superesset tempus ad recitandum. 2
Horas canonicas an possit licitè omittere confessarius quando est magna pœnitentium copia, & instat dies vltima iubilei, vel præcepti Ecclesiæ. 3
Quid dicendum de prædicatoribus, qui propter non impediendum magnum fructum, non recitant. ibid.
An verò excusetus ab horis canonicis defensurus actum, vel lecturus lectionem oppositionis. 5
Horas canonicas ne recitent in perpetuum, vel aliquo tempore clerici, vel beneficiarij, an possit dispensare Papa, vel Episcopus, vel Abbas. 7.2.53.2.& 3
ab Horis canonicis an excusetur sacro ordine insignitus, si fiat irregularis, suspensus, excommunicetur, vel degradetur. 7.2.54.1
An possit officium diuinum excommunicatus cum aliis recitare. 2
Hospes, vide *Ieiunium*.
Hospites publicè offerentes peregrinis cœnam in diebus prohibitis an peccent. 5.1.16.1
Hospitale an possit à quocumque exigi sine auctoritate Episcopi, & an si sit locus religiosus,gaudeat immunitate Ecclesiæ, computetur inter loca Ecclesiastica, sit sub Episcopi iurisdictione, & possit ad vsus prophanos redire, emi, ac vendi,& donari. 6.9 7.5
An verò possit hospitale cum oratorio construi absque Episcopi licentia, & etiam in eo oratorio celebrari. 7
An autem post hospitale constructum possit Episcopi consensus interuenire, & si interueniat possit hospitale ad alios vsus deputari. 8
An probetur locus esse Religiosus si Episcopus exercuerit in hospitali vnum actum iurisdictionis 9

I

IEiunium quotuplex sit. 5.1.1.1
ad Ieiunium naturæ an possit esse obligatus qui ad ieiunium Ecclesiæ non tenetur. 4
Ieiunium Ecclesiæ an sit in præcepto Ecclesiastico obligante ad mortale. 5
Ieiunij præceptum an obliget pueros, vel aliquem ante vigesimum primum annum completum. 5.1.2.3
Ieiunia votiua alicuius ciuitatis an obligent pueros ante vigesimum primum annum completum. 7
Ieiunare an teneatur reliquum Quadragesimæ, qui adimpletv igesimum primum annum in aliqua Quadragesimæ parte. 8
à Ieiunio an excusetur sexagenarius ratione senectutis. 5.1.4.6.
Quid verò dicendum, si sexagenarius esset robustus ad ieiunandum. 7
An quis excusetur à ieiunio ante sexagesimum annum. 3
An verò sit aliquod tempus senectutis determinatum ab Ecclesia vel ex natura rei, quod deobliget à ieiunio. 2
Et an possit parochus dispensare cum suo parochiano, vt non ieiunet. 5.1.5.18
Ieiunium soluens propria authoritate,credens bona fide causam esse iustam, an si talis non sit, excusetur à culpa. 5.1.6.1
An verò sit minor scrupulus habendus in ieiuniorum dispensatione, quàm in dispensatione lacticiniorum. 5
Ieiunium, vide *Itinerans, Peregrinatio, Inedia,Prælati,& Hora.*
Ieiunare an quis teneatur, quando aliquid incompatibile ieiunio facere oportet: quid de laborante corporaliter sine aliquo honesto. 5.1.7.2
Quid verò dicendum, si vno, vel altero die non laboret. 10
Et quid si laborans non habeat officium laborandi, & assumat in fraudem ieiunij. 11
Vel non assumat in fraudem ieiuni). 12
Ieiunare an teneantur agrum colentes, & qui ex officio exercent opus laboriosum incompatibile cum ieiunio. 4
Ieiunare an teneantur tonsores, coriarij, & sutores. 6
Et quid si vno, vel altero die non laborent. 10
Ieiunare an teneantur sartores, & barbitonsores. 7.& 8
Ieiunare an teneantur qui aliqua officia exercent, quæ alia opera laboriosa habent, alia verò non. 9
Ieiunare an postea teneatur,& peccet qui bona fide assumit aliquem laborem honestum ieiunio incompatibilem,præuidens eo assumpto non posse ieiunare, si illū non habeat ex officio,& non sit necessarius. 15.& 16
in Ieiunij præceptum, vel in aliud an peccet non intendens se facere impotentem, nec intentione soluendi ieiunium comedens res nociuas, si præuideat se infirmaturum, & sic esurum carnes. 14
in Ieiunij die nolentes conducere operarios,nisi cum pacto, quòd non ieiunent an peccent. 5.1.8.2
Ieiunare an teneantur iter facientes pedestres. 5.1.10.1
Quid verò dicendum, si hoc non habeant ex officio. 2
Vel non itinerarent per magnam partem diei. 3
Et quid si iter facerent equitando. 4.& 4
An verò ad id teneantur cursores equorum: id est, *Los que van aposta.* 6
Ieiunare an teneantur, qui in diebus ieiunij, illud obseruando, sentiant se procliuiores ad luxuriam, & seminis fluxum. 5.1.11.6
An verò excuset à ieiunio peregrinatio voluntaria causa deuotionis assumpta. 4.& 5
An verò excusentur à peccato sumentes publicam disciplinam in die Iouis sancti,si videant,quod ex tali labore non poterunt ieiunare. 5.1.12.2
Cum quadam limitatione. 3
à Ieiunio an excusetur quis propter maius bonum. 5.1.13.2
Quid verò dicendum, si opera exerceat principaliter propter lucrum.
Et quid de exercentibus se corporaliter in operibus misericordiæ. 4
An verò sit relinquendum arbitrio boni viri, quando ex operibus sanctioribus, & corporalibus misericordiæ tantus labor contrahatur, vt secum

non compstiatur ieiunium. 5

Ieiunare an teneantur, qui in Quadragasima ter, aut quater in hebdomada concionantur. 6

Ieiunare an teneantur qui singulis diebus quatuor lectiones legunt. 7

Quid verò dicendum de lectoribus Theologiæ. vetriusque iuris, medicinæ, & similibus. 8

Ieiunare an teneatur, qui debet pati extraordinarium laborem propter aliquem publicum actum, vel examen laboriosum. 9

Ieiunare an teneatur Iurisperitus. 10

Ieiunare an teneantur confessores. 15

à Ieiunio an excuset infirmitas. 5.1.14.5

Quid verò dicendum, si infirmitas excusaret à ieiunio, & conduceret infirmitati ieiunare, & oppositum noceret. 2

Ieiunare an teneantur tertianarij, vel quartanarij. 3

An verò edentes carnes, & lacticinia ob necessitatem in diebus prohibitis, possint simul edere pisces. 6

Quid verò dicendum, si esset statutum synodale in illa diœcesi, ne simul hæc edantur. ibid.

Cum quadam limitatione. 7

Et quid dicendum de edentibus lacticinia ex priuilegio Cruciatæ. 8

An verò teneantur Religiosi exempti seruare illam consuetudinem synodalem. 9

Ieiunare an teneantur qui sunt infirmæ complexionis. 10

Vel debilis stomachi. 11

Ieiunare an teneantur prægnantes, & lactantes. 12

Ieiunare an teneantur pauperes. 5.1.15.1

Et quid si aliqua die habeant prandium sufficiens. 4

Ieiunare an teneantur iter agentes, qui hora prandij non possunt inuenire alimentum sufficiens, & famuli, qui non obtinent à domino vnicum prandium sufficiens ad ieiunium: vel qui non possunt parare, nec habent parantes necessaria ad ieiunium. 2

Et quid si inueniant panem, fructus, & olera. 3

in Ieiunij die ministrans alimenta amico petenti an peccet, si sciat eum transgressurum præceptum Ecclesiæ. 5.1.16.1

An verò peccet qui in die prohibito inuitat ad lacticinia amicum, vel hospitem apud suam domum diuertentem, & apponit ea in mensa: & an debeat illum interrogare, an habeat bullam. 3

Ieiunij dies quinam sint. 5.1.18.5

An verò obligent ad ieiunandum vigiliæ B. Mariæ. 4

An verò iure interdicatur in Quadragesima oua & lacticinia eludere 5.1.19 1

in Ieiunij diebus an possint iter agentes lacticinia edere. 6

Quæ verò necessitas requiratur, vt in diebus prohibitis fas sit comedere carnes. 7

Quid verò dicendum de diebus Dominicis. 5.1.20.2

Vel extra Quadragesimam in nouo orbe, & in terris nouè repertis. 3

in Ieiunij diebus, & sextis feriis extra Quadragesimam, an sit in Hispania ex consuetudine præceptum non edendi oui & lacticinia. 5.1.21.2

Ieiunium an soluat, qui sumit in die ieiunij medicinam purè curatiuam, vt phramacum, vel conseruatiuam, vt electuaria, saccharo condita, passas. 5.1.21.2.& 5

Et quid, si sumat aliquid, ne potus noceat. 3

Et quid si prandium sit indigestum. 4.& 5

Quid verò dicendum de sumentibus aliquid manè per modum medicinæ. 7

vbi multa.

Ieiunium an violet, qui post consuetam collationem sumit aliquid aliud. 6

Ieiunium, vide *Collatio*.

Ieiunium an soluant, & peccent pincernæ Principum, vel dominorum facientes credentiam in cibis, quos ministrant dominis. 9

in Ieiunij die an possint inseruientes infirmis aliquid etiam ex carnibus comedere ad excitandum infirmorum appetitum. 10

Ieiunium an soluat lac, ius, & alij potus, qui propriam, & per se habent rationem cibi. 6.5.23.1

Ieiunium an violet potus vini. 2

Quid verò dicendum, si vinum sumatur in ieiunij fraudem. 3 & 4

Ieiunium an soluant, & peccent, qui surgunt à prandio ad aliquid occurrens statim reuersuri ad terminandum prandium. 5.1.24.1

Et quid si notabile tempus intercedat. ibid.

Quid verò dicendum, si animo non comedendi surgant, & postea redeant ad mensam, & comedant. 4. & 5.

in Ieiunij die an possint lectores, & seruientes ad mensam aliquid assumere ante talem lectionem, & seruitium per modum cibi, & ad subleuandam famem. 2

Et quid si assumant aliquid manè propter longam occupationem retardaturam prandium. ibid.

Ieiunium an soluat interruptio comestionis, & faciat, vt sit secunda comestio. 21. ad 5

Ieiunium an frangant famuli inseruientes mensis dominorum, si gulosè comedant ex iis, quæ de mensa tollunt. 3

Ieiunare an teneatur sumendo manè collationem serotinam, qui aliter ieiunare non potest. 5.1.27.4

Ieiunare an teneantur, qui in die ieiunij horam anticipat. 5.1.28.3

An verò liceat in die ieiunij prandium differre, vltra horam vndecimam. 6

Ieiunare an teneatur, qui in die ieiunij culpabiliter præueniret horam notabiliter. 8

Ieiunare an teneatur, qui bullam non habens ederet oua in Quadragesima: vel qui hora solita ederet animo non ieiunandi. ibid.

Ieiunium semel frangens, vel sumens aliquid per inaduertentiam mortaliter culpabilem, an peccet deinceps comedendo. ibid. post med.

Ieiunare an teneatur dispensatus, vt edat carnes. 5.1.29. 2

Et quid dicendum de edente carnes in extrema necessitate in die ieiunij. 4

Ieiunare an teneatur, qui facultatem habet edendi carnes, & non vult illas edere. 5.1.30.2.& 3

Quid verò dicendum, si sit dispensatus ad edendas carnes ille, qui vouit ieiunare, & nolit illas edere. 4

Ieiunare an teneantur, licèt comedat carnes, qui habet priuilegium, vt edendo carnes satisfaciat præcepto ieiunij. 5.5.31.2

Ieiunij præceptum vt seruet, an teneatur oua, & lacticinia sine bulla comedere habens sufficientem sustentationem secundùm modum suum, si non ieiunet; at insufficientem ad ieiunandum, si oua non comedat, & lacticinia sine bulla. 5.1.35.5

Ieiunans vel abstinens ea intentione, vt breuiter moriatur, an peccet mortaliter. 5.5.33.9

Ieiunare, & abstinere etiam à communibus cibis an liceat, si ieiunans, & abstinens videat ex hoc diminui eius vitam. 11.& 12

An verò peccet mortaliter, qui per nimias abstinentias se inhabilitat ad officium, ad quod sub mortali tenetur: vel ille, cui ex officio incumbit docere legendo, aut prædicando aliquid, si comedat, quod notabiliter noceat per magnum tempus impediendo ipsum ab officio. 13

Ieiunare nullum Quadragesimæ diem volens in capite

Qua

Quadragesimæ an magis peccet quàm is, qui per singulos dies vult ieiunare. 5.1.55.2
Ieiunij sabbati cum Dominica continuatio an requiratur in Consecratione Episcopi quando fit in die Dominica, vide *Consecratio*.
Au verò in celebratione ordinum, vide *Ordo*.
Quid dicendum si quis sabbato ordinetus sacerdos, & die sequenti Episcopus, vide *Ordinari*.
Ignobiles, vide *Restitutio*.
Ignorantia concomitante occidens, vide *Restituere*.
Illegitimus, vide *Iuspatronatus*, & *Filius*.
Illiteratus omnino an sit irregularis ad ordines. 7.1.45.1
Quinam dicantus omnino illiterati vt sint irregulares ad ordines sacrus, minores, & tonsuram. 3
Imbecillitas corporis an excuset ab horis canonicis, vide *Hora canonica*.
Immunitas, vide *Percutiens*, & *Loca gaudentia immunitate*.
Impediens, vide *Restituere*.
Imperator an possit dispensare in infamia, vide *Infamia*.
Impositio manuum supes caput Episcopi an sit de essentia consecrationis, & an sit eius materia. 7.1.55.7
Impossibilitas quotuplex sit. 4.2.4.1
Et quotuplex sit de iure. 2
Indicium, vide *Infamia*, *Torqueri*, & *Tortura*.
An verò faciat indicium dictum vnius, vide *Testimonium*.
Et an debeant indicia esse probata, & seu notificatá vt reus teneatur respondere, vide *Reus*.
Indicium vt est proprium vocabulum iuris ciuilis & canonici quidnam sit, & quotuplex. 6.3.14.1
Quot testes requirantus ad indicium probandum. 2
An verò sufficiant aliquando indicia violenta, & indubitata ad ferendum sententiam, etiam in criminalibus. 3.& 4
Indigentes, vide *Pauperes*.
Inedia singulari, & cibo nociuo vtens an peccet mortaliter. 5.1.33.6
Infames & alij prohibiti per leges antiquas an possint esse testes iure Regio in testamento nuncupatiuo. 4.1.2.8. post med.
An verò ad legata pia. 4.1.7.4
Infamis, vide *Iuspatronatus*.
Infamia delicti an habeat accusatoris vicem. 6.1.50.5
Infamia quidnam sit & quotuplex. 6.3.4.1
Quænam conditiones requirantus vt sit infamia facti de aliquo delicto. 2
An requiratur ad infamiam vt omnes apud quos quis sit diffamatus, sint testes oculati. ibid. ad finem.
Quotus testium numerus requiratur ad infamiam causandam. 5
An verò requiratur maior pars viciniæ, puerorum, mulierum, & similium, vel sat maior pars proborum & grauium. 6
Infamia requiritus maior in maioribus criminibus, quàm in minoribus, & multò maior requisitus ad procedendum contra personas publicas, quàm contra priuatas. 6.3 4.7
Quænam sequiratur infamia ad procedendum contra Prælatum. ibid.
Quot testes requirantus ad probandum infamiam. 8.
Infamia facti incurritur cùm quis propter crimen repulsus est à testimonio 6.3.5.1
An incurratus hæc de infamia cum per verba turpia pater instituit hæredem, vel leg tarum filium. 2
Au cùm Rex, vel iudex non per modum sententiæ, sed castigationis vituperio afficit postulantem. 3
Au quando quis condemnatur per iudicis sententiam ad restituendum, vi vel furto ablata. 4
Et an quando communiter apud bonos & graues viros est quis infamatus de aliquo facto. 5
Infamiæ iuris & facti quotuplices sint effectus à 6. ad 18
An expellant hæ infamiæ infames à dignitatibus ecclesiasticis, & sæcularibus, vt eos consequi iure nequeant. 6
Infamia facti an priuet dignitate, vel beneficio iam obtento. 7
Au verò infamia iuris priuet ipso facto beneficiis & dignitatibus vel sequiratur aliqua sententia. 8 & 9.
Infamia iuris & facti non incurritus quando crimen propter quod incurri solet, est occultum. 6 3.5.17.& 6.3 5 25.
Infamia facti quibus remediis tullatus. 6.3.5.19
Infamia iuris in quónam differat ab infamia facti, & quænam sit. 6.3.6.1
Infamia iuris ciuilis in quibus casibus incurratur absque aliqua sententia. à 2. ad 12
An si mulier intra primum viduitatis annum nubat vel luxurietur, ipsa contrahat infamiam, & pater eam nuptui tradens, & vis ipsam in vxorem ducens. 2
An cùm Imperator militi aufert insignia, vel aliquem in exilium mittit, incurratur hæc infamia. 3
An exercens fœnus improbum, & exigens vsuras, incurrat hanc infamiam. 4
An qui contrahit simul cum duabus, vel simul duas habens sponsas. 5
An qui locauit operas suas, vt pugnaret cum fera, & quid si absque pretio causa exercendarum virium pugnaret. 6
An qui se exhibent ioculatores & histriones, & faciunt ludos periculosos. 7
An qui exercent lenocinium. 8
An qui deprehenditur in adulterio. 9
An qui iuramentum non obseruat, incurrat hanc infamiam. 10
Infamia iuris, vide *Hæretici*.
Infamia iuris ciuilis an aliquibus in casibus incurratur per sententiam. 6.3.6.à 14.ad 25
An incurrat hanc infamiam damnatus per sententiam de crimine publico. 14
vbi quid dicendum stando in iure canonico.
Infamia canonica quo pacto incurratur, & an in omnibus casibus, in quibus incurritur infamia ciuilis, & an pro quocumque crimine, vel peccato mortali, & an tollatus hæc infamia cessante peccante. 22
An incurratur hæc infamia quando quis damnatur à iudice Ecclesiastico de crimine facto cum dolo. ibid.
Infamia iuris tollitur per dispensationem Principis, quam potest Papa, Imperator, & Rex non recognoscens superiorem, concedere quoad sibi subditos. 23
An possit Papa abolere infamiam à laico non sibi subiecto, temporalibus. 24
An à laicis sibi in temporalibus subiectis, & ab eis, qui nullius iuri subsunt, & etiam à Clericis. 25
Infamiam iuris an possit aliquando tollere Episcopus. 26
An verò possint illi quibus per Principes infamia est ablata ad ordines & res Ecclesiasticas promoueri. 27
Infamia an tollatur si condemnatus appellet. 28
An verò sit immunis ab infamia criminosus contra quem seuerius, vel mitius sententia quàm lex mandat, fertur. ibid.
Infamiam an censeatur auferre Rex, cum remittit crimen, ad quod sequitur infamia. 29
Infamia quænam requiratur, & an tanta ad inquisendum contra Prælatum Regularem, ac contra Prælatum secularem. 6.3.25.6
Infamia orta postquam reus in carcerem detrusus est an sufficiat ad inquirendum. 6.3 26.1
Infamiæ semiplena informatio an sat sit, vt iudex ad inquirendum procedat, vel sit necessarium infamiam prius

prius esse iuridicè probatam. 3.4.& 5
Infamia an d. beat esse probata, & illi notificata vt reus teneatur respondere. vide *Reus*.
Infamia an debeat esse probata vt restis teneatur veritatem fateri. 6.5.4.2.& 3
Infamia in quo differat ab indiciis, & quando dicatur indicia & infamiam esse contra aliquem, & delictum esse famosum,& indiciis notatum. 2. paulò post med. & 6.5.5.2
Infamia an debeat praecedere, vt procedatur via inquisitionis specialis contra Religiosos, vide *Religiosus*, & *Societas*.
Infamia an sufficiat ad torturam, vide *Tortura*.
An debeat praecedere inquisitionem, vide *Inquisitio*.
Infamia vsque ad quod tempus duret. 7.1. 33.12.& 15
Infamis, vide *Testis*.
Infamis an prohibeatur accusare, & in quibus delictis. 6.1.30.2
Infames infamia iuris, vel facti non possunt esse iudices. 6 3.5.11
An possint esse arbitri. ibid.
Infames infam a iuris, vel facti an possint accusare; vel postulare, aut testificari. 12
An possint esse tutores. 13
An sint irregulates. 14
Quis possit in irregularitate cum his infamibus dispensare, & an tollatur per poenitentiam, vel vitae emendationem 16
Infames an teneantur in conscientia abstinere ab his rebus à quibus repelluntur, & an peccent mortaliter contra faciendo. 18
Infamis an efficiatur condemnatus ab ordinatio per sententiam de falso commisso in officio testificandi. 6.3. 6.15
Infamis an sit Praelatus & tutor remotus propter dolum. 16
Infamis an sit damnatus de proditione, falsitate, furto, rapina, iniuria, dolo, quem intulit. 17
An verò sit infamis accusatus de furto, rapina, vel dolo. ibid.
Infamis an sit damnatus per iudicem ordinarium vt aliquid solueret ratione doli commissi in societate,tutela, deposito, vel mandato. 18
Infamis an sit deprehensus in furto, vel alio crimine de quo damnatus incurrit infamiam. 19
Infamis an sit confessus in iudicio crimen, de quo si damnaretur, incurreret infamiam. 20.& 21
Infames iure canonico sunt omnes, qui suis culpis ad ordines promoueri non possunt. 22
Infamis nemo est pendente accusatione. 28
Infamis, vide *Testimonium*, & *Testis*.
Infamis emendatus an peccet si patrocinetur. 6.7.4.1
Infames, vide *Inspatronatus*.
Infantia vsque ad quod tempus duret. 7.1.33.12.& 15
Infidelis, vide *Iuspatronatus*.
Infideles an gaudeant priuilegio ne ab Ecclesia extrahantur. 6.1.8.3.4.& 5
Infirmitas an & quaenam excuset ab Horis canonicis, vide *Hora canonica*.
Infirmus comedens & bibens rem nociuam an peccet mortaliter. 5.1 337
Infirmus an excusetur ab Horis canonicis, vide *Hora canonica*.
Informatio simplex quaenam dicatur. 6.3.26.2
Informatio semiplena infamiae an sufficiat ad inquirendum, vide *Infamia*.
Informatio summaria an sat sit ad capturam, & debeat eam praecedere, vide *Reus*.
Quid sit & quaenam dicatur summaria informatio. 6. 4.6.3
vbi an ad hanc informationem sufficiat pars offensa.
Innocens damnatus iuxta probata an licitè possit iudicem, vel custodes interficere, vt se tueatur. 6.4. 17.3
An verò liceat huic innocenti se defendere infligendo vulnera ministris iustitiae, vel includendo se in locum munitum, vel armis territando Iustitiae ministros, ac connitendo se eripere, & ministros pellendo. ibid.
Inquirere, vide *Iudex*.
Inquirere peccata quae corrigant an teneantur personae priuatae, vel saltem Praelati 6.2.4
Quid dicendum de personis priuatis. 2
Quid de Praelatis. 2.& 3
An sufficiat quòd Praelatus moderatè sit solicitus in inquirendo. 4
Paterfamilias qua correctione possit corrigere familiam, an iudiciali, vel solùm fraternali. 5
Inquisitio quidnam sit, & in quo differat ab accusatione & denunciatione. 6.3.16.1
Inquisitio quotuplex sit. 2
vbi quaenam sit generalis inquisitio, & quaenam specialis.
Inquisitio ad quotuplicem finem possit fieri. 3
Ad inquisitionem faciendam quotupliciter moueatur iudex. 4
ad Inquisitionem generalem,non de aliquo delicto, nec de aliquo peccatore in particulari, an requiratur infamia,vel possit iudex nulla pendente infamia ex officio inquirere sine accusatore, & denunciatore. 6. 3. 17. 1
An verò sufficiant indicia, vel requiratur infamia ad inquisitionem specialem. 5
An aliquando sufficiant indicia. 6
Quaenam infamia requiratur ad procedendum contra Praelatum saecularem. 7
ad inquisitionem vt non procedatur absque infamia an sit de iure naturali, vel diuino. 6.3.18.2
An possit Papa in sua Ecclesia, & Princeps in suo foro statuere vt vbi sunt duo testes inquiratur, &c. & an possit ex consuetudine absque infamia inquiri. ibid.
vbi an si sint duo testes, possint Praelati, & iudices inferiores inquirere absque infamia.
Inquisitio specialis an possit fieri nulla praecedente infamia,quando non intenditur condemnatio, vel poena inquisiti, sed euitatio erroris, vel damni. 6.3.19.2
vbi quando quis proprium crimen confessus est.3.&5
An quando iudex non ad instigationem alterius, sed ex mero officio, siue voluntariè, siue ex officij necessitate coactus procedit. 6.&7
ad Inquisitionem specialem an possit sine infamia descendere iudex,vel Praelatus,qui in inquisitione generali comperit aliquos esse delinquentes. 8.& 9
An possit iudex propter incidentem cognitionem, vt si inquirendo vnum crimen, detegit aliud, de illo inquirere 10.11. & 12
ad Inquisitionem specialem an possit iudex procedere absque infamia, quando procedit ex denunciatione publici officialis, id est fiscalis. 13. & 14
Inquisitio an possit fieri absque infamia, quando crimina sunt in praeiudicium tertiae personae, etiam priuatae, vel contra bonum commune. 15
An verò possit specialiter inquiri absque infamia, & manifestis indiciis propter atrocitatem criminis,vt in crimine laesae maiestatis,crime haeresis, &c. 17
An & qua ratione possit inquiriri absque infamia quando crimen fuit commissum in iudicio, vel in iudicis aspectu. 18.& 19
Inquisitio an possit fieri absque infamia contra seruos domus, in qua inuenitur dominus occisus. 20
Inquisitio contra Religiosum fieri absque infamia potest, vbi agitur de modico Religiosi praeiudicio, & potiùs de correctione,& emenda. 6.3.25.3

An verò sit necesse infamiam præcedere ad specialem inquisitionem, vbi agitur ad grauem Religiosi pœnam. 4
An verò solemnitates accidentales, quas ius acquirit in acquisitione, oporteat ad vnguem seruare in Religionibus. 5
Inquisitio, vide *Infamia*.
An verò possit iure ciuili, & canonico iudex procedere ex officio, vel ad instantiam partis, quando agitur de commodo, & vtilitate priuata. 6.3.27.1
Inquisitio an possit de iure ciuili fieri ex officio ad vtilitatem publicam, & in causis ciuilibus numulariis respublicæ vtilitatem concernentibus, & in causis criminalibus, quando delicta sunt atrocia, vel committitur crimen corā iudice, vel publicus officialis denūciat. 2
Inquisitio potest fieri iure canonico in omni delicto propter publicam vtilitatem, quoties infamia procedit. 3
Inquisitio generalis an possit fieri à iudicibus sæcularibus in hoc Regno absque Regis commissione. 4
Quid si inquisitio sit generalis quoad personas, specialis verò quoad delicta. ibid.
Inquisitionis via cùm proceditur, an sit peccator puniendus integra legis pœna stando in iure canonico. 6.3.40.1
An sint aliqua crimina pro quibus dum proceditur via inquisitionis eadem, vel ferè eadem pœna sit infligenda, ac si procederetur via accusationis 2
Quid dicendum stando in iure ciuili. 3
Inquisitionis via cùm proceditur quænam probatio requiratur, vide *Probatio*.
Inquisitorum edicta quantu tempore durent, vide *Edictum*.
Insinuatio clamorosa, vide *Fama*.
Institutor à maioratus fundatore sub conditione, vt post mortem suam instituat Petrum, an ex nunc possit illum restituere. 4.2.12.4
Instrumentum confectum à sacerdote, qui erat Tabellio in sæculo an teneat, vide *Sacerdos*.
Intentio quid sit, & in quo differat ab attentione, & deuotione, vide *Attentio*.
Intercedens apud iudicem, vt pœnas legis remittat delinquenti, an peccet. 6.1.22.1
An possit rogare pars læsa pro reo. 2
Quid quando sperætur rei emenda. 3
Quid quando nulla est causa iusta ad minuendam pœnam, vel lex prohibet mutationem pœnæ. 4
Quid si sequatur iniuria parti læsæ, vel sit contra ius alicui debitum. 5
Interrogare, vide *Index*.
Interrumpens, vide *Ieiunium*.
Interstitia seruanda inter Ordines, vide *Ordo*.
An verò interstitia inter vnum ordinem, & alium à Tridentino præcepta seruari obligent Religiosos. 7.1.53.1
In Interstitiis quinam Episcopi dispensare valeant. 7.1.54.1
An hoc possit capitulum sede vacante, cùm dat Reuerendas ad ordines. 6
Vbi an dispensare in interstitiis pertineat ad potestatem iurisdictionis.
An Abbates habentes iurisdictionem quasi Episcopalem possint dispensare cum suis subditis in interstitiis. 7
An Episcopi, vel Prælati Regulares in Interstitiis dispensare valeant cum Regularibus exemptis sibi subditis. 8
In interstitiis requisitis inter receptionem vltimi ordinis minoris, & subdiaconatum, & inter receptionem Diaconatus, & sacerdotij, vt Episcopus dispenset, an requiratur aliqua causa. 7.1.55.1
Quid sit necessitas, & vtilitas Ecclesiæ. 2
An requiratur aliqua causa ad dispensandum in interstitiis requisitis inter vnum ordinem minorem, & alium minorem, & inter subdiaconatum, & Diaconatum. 18
An possit appellari ad suum Archiepiscopum quando Episcopus non vult in interstitiis dispensare interueniente causa iusta ad dispensandum. 21
An requiratur eadem causa ad dispensandum in interstitiis inter vnum ordinem minorem, & alium minorem, & inter subdiaconatum, quæ requiritur ad dispensandum in interstitiis inter vltimum minorem ordinem, & subdiaconatum, & inter Diaconatum, & sacerdotium. ibid.
Intimatio, vide *Appellatio*.
Ioculatores, vide *Infamia*.
Irregularis, vide *Clericus*, *Infamis*, & *Illiteratus*.
Irregularis an fit stando in iure communi, si celebret ante ratihabitionem à proprio Episcopo factam, qui suscepit minores ordines ab alieno Episcopo sine licentia proprij. 7.1.28.5
Quid dicendum stando in motu proprio Sixti Quinti. 15
Irregularitas, vide *Clericus*.
In Irregularitate homicidij voluntarij occulti an possit cum suis monachis dispensare Prælatus sancti Benedicti, & alij mendicantes. 7 1.21.6
Irregularitatem an incurrat initiatus minoribus ordinibus ab alieno Episcopo sine licentia proprij, si Episcopus excommunicet accedentes sine debita solemnitate. 7.1.28.16
Irregularitas an semper incurratur propter delicta enormia. 7.3.1.1 ad fin.
In Irregularitate quis possit dispensare cum infamibus infamia iuris, vel facti, & an tollatur per pœnitentiam, & vitæ emendationem, vide *Infames*.
Iter agens, vide *Festum*.
Itinerans ex causa honesta, & non necessaria, an peccet, si prævideat quòd non poterit ieiunare. 5.1.7.17
Vide *Ieiunium*.
Iudei, an gaudeant priuilegio, ne ab Ecclesia extrahantur. 7.1.8 3.4.& 5
Iudex consanguineus an possit ab altera parte recusari. 4.1.14.10. paulò post med.
Iudex an possit esse cæcus: & quid si cæcus fiat postquam iudex factus est. 4.1.26.4. post med.
Iudex an possit compellere executorem, vel arbitratorem, vt exequatur 4.1.42.17
Et an debeat esse Clericus, vel sæcularis, quem potest compellere. 18
Iudex sæcularis an possit compellere etiam in legatis piis executores testamentarios, vel hæredes, vt testamentum exequantur. 4.1 5.4
Et an eos possit cogere intra minus tempus, quam iure definitum est per interdictum administrationis bonorum defuncti. 7
Iudex an possit esse medium, cuius auctoritate transmutetur legatum, si partes non possint esse concordes in transmutatione. 4.2.5.3
Iudex sæcularis an possit in aliquo casu iudicare clericos. 6.1.1
An in causa renunciationis ciuilis. 1.2.3.& 4
An de Episcopi consensu. 7
An verò possit de consensu Abbatis iudicare monacham in exemptis ibid.
Et quid dicendum si Clericus propter delictum deponatur, & tradatur sæculari potestati. 9
An verò habeat potestatem in clericum in aliis casibus, & possit ipsum capere, & si capiat in flagranti delicto, an debeat tradere iudici Ecclesiastico, & si secus faciat, sacrilegium committat, & incurrat excommunicationem. 11
Iudex laicus an sit priuandus officio iudicandi, & peccec

peccet mortaliter, & sententia teneat, si extra dictos casus de clerico iudicet.
- An verò teneat processus factus à iudice sæculari contra clericum. 14

Iudex sæcularis an teneatur statim clericum remittere ad iudicem ecclesiasticum absque vlla causæ cognitione, si illum capiat propter maleficium. 15
- Ad quem iudicem spectet veritatem examinare vbi in dubium vertitur an quis sit Clericus, & fori priuilegio gaudeat, & an iudex laicus, vel alius tùnc sit vocandus. 16
- Quinã iudex debeat iudicare an Clericus iusta canonicas sanctiones fori priuilegium amiserit, ex eo quòd tonsuram, & vestea clericales dimiserit. ibid.
- A quo iudice & in quo loco, pendente lite super clericatu, vel ipsius criminis punitione, detineri debeat is, de cuius clericatu dubitetur, & an possit à carcere iudicis Ecclesiastici admitti sub fideiussoribus, si nondum sit captus à iudice sæculari, & an si contra fiat possit à iudice sæculari capi, & in carcerem mitti, & quid si iam sit captus à sæculari iudice. 17

Iudex sæcularis an possit punire ratione commissi delicti eum, qui cùm esset Clericus, deliquit, si postea fiat laicus. 6.1.3.1

Iudex Ecclesiasticus quibus casibus possit iudicare laicos. 6.1.4.à 1.ad 6

Iudex sæcularis an possit punire crimen mixti fori semel absolutum à iudice Ecclesiastico. 6

Iudex Ecclesiasticus quibus casibus possit laicos in carcerem mittere. 6.1.5.1.& 2

Iudicis arbitrio an possint subiici Clerici, vide *Clericus*.

Iudex extrahens reũ ab Ecclesia qualiter peccet. 6.1.7.1
- An teneatur illum Ecclesiæ restituere. ibid.

Iudex an faciat contra hanc immunitatem Ecclesiæ si existente in illa per vestem eius extra Ecclesiam extensam apprehendat. 6.1.8.21

Iudex promittens delinquenti criminis impunitatem si ab Ecclesia exeat, quando ad illam confugit, an teneatur illi seruare fidem. 6.1.12.1.& 2

Iudex an possit delinquentem, qui immunitate gaudet Ecclesiæ, vt ab illa extraxi non possit, ligare cõpedibus intra Ecclesiã, vt fugere nequeat quò voluerit. 6.1.13.1
- Quid faciendum quando dubium est an delinquens gaudeat immunitate Ecclesiæ. ibid & seq
- An abducere possit quando non gaudet immunitate. 3
- Si autem gaudeat an possit obsidere Ecclesiam ne ad delinquentem victus & alia necessaria deferantur. 4

Iudex laicus an possit auferre arma legibus vetita intra Ecclesiam à fugientibus ad illam. 6.1.14.1

Iudex an possit iudicare contra veritatem, quam nouit propter ea, quæ in contrarium proponuntur. 6.1.17. à 1. vsque ad 16
- Probationes contra veritatem à iudice notam quotuplicitet possint contingere, & quomodo se debeat iudex habere iuxta illas. 1
- Variæ sententiæ & fundamenta. à 2. vsque ad 5
- Quænam remedia debeat adhibere iudex ante prolationem sententiæ. à 6. vsque ad 15
- Quid dicendum de supremis senatoribus, qui regiis Prætoriis assistunt. 16

Iudex certò noscens aliquem esse innocentem, qui tamen iuxta allegata, & probata nocens est, an possit illi occultè ianuas carceris aperire, vt sic à morte eripiat. 6.1.19 1

Iudex an possit aliquem condemnare si non sit accusator. 6.2 10.1.& 2
- De quo iure sit hoc, quod est non posse procedere absque accusatore, 3
- An accusator requiratur quando proceditur via correctionis tantùm. 4
- An verò sint alia præter hominem, quæ vicem accusatoris habeant. 5

Iudex an possit dispensare in pœna per legem statuta illam totaliter remittendo, vel augendo, vel minuendo. 6.1.28
- Quibus causis euenire potest quòd remittatur pœna. 1
- Quid iudex inferior. 2
- Quid iudex supremus vt Rex à 3. ad 6
- Quid quando est contra bonum commune, vel priuatum. 4.& 5
- Quid si homo sit nimis necessarius bono communi. 6
- Minuere verò absque causa iusta an possit iudex inferior. 7
- An cum causa iusta. à 8 ad 10
- Quænam sint causæ ob quas potest temperari pœna delicto præfixa. 11
- Quid si lex ipsa exprimeret nullam aliam pœnam debere imponi, vel prohiberet pœnam mutari. 12
- Augere verò pœnam an possit iudex inferior. 13
- Quid autem faciendum, quando pœna non est per legem præscripta, sed arbitrio iudicis committitur. 14
- An possit iudex quando pœna est arbitraria damnare ad mortem. 15

Iudex an possit post sententiam latam, qua reum aliqua pœna damnauit, minuere illam pœnam. 6.1.23.1
- An saltem possit in crimine hæresis. 2
- Quid dicendum de iure huius regni, si pœna erat pecuniaria cameræ Regis applicanda: 3
- Quid si iudex damnauit pœna pecuniaria, & addidit, quòd si eam intra tempus, quod præficit in sententia, non soluerit, publicè flagelletur. 4

Iudex inferior an possit mutare, vel interpretari sententiam, quam semel tulit. 6.1.24
- Quid de sententia interlocutoria. 1
- Quid quando est ab ea appellatum. ibid.
- Quid dicendum de sententia diffinitiua semel data à iudice, etiamsi post datam manifestum sit iudici sententiam esse iniustam ex fide instrumentorum, quæ illi exibentur. 2
- Quænam exceptiones dentur contra hanc doctrinam. 3
- Quid dicendum si dubia interpretatio, an possint iudices inferiores suam sententiam diffinitiuam interpretari, & quid si clara, & iuri consona sit interpretatio. 4

Iudex an possit compellere partes ad concordiam & compositionem. 6.1.25
- Quid dicendum in ciuilibus. 1
- Quid si lex esset valde longa & difficilis. 2
- Quid si iura vnius partis essent aperta, & aduersarius ius non habens est potens, & ad appellandum paratus. 5

Iudex potest iuridicè interrogare quando crimen est probabile, si iam habet indicia probata vel semiplenam probationem. 6.2.11.5
- An possit pœnis iuris plectere, quando reus proponit emendam si crimen sit omnino occultum, vel probabile. ibid.

Iudex, vide *Prelatus*.
- An verò quando crimen est probabile, & peccator per denunciationem euangelicam denunciatus, non corrigitur monitione, teneatur iudex facta probatione legitimè eum punire, si sit spes quòd per punitionem corrigetur. 8
- An sit procedendum ad punitionem, licèt illa punitio obesset peccatori, si prodesset tamen bono communi. 9

Iudex an debeat vltra procedere ad punitionem peccatoris vbi denunciatio est canonica, scilicet ad impediendum damna, si peccator monitus corrigatur, & omnia

omnia

omnia damna in futurum cessent per solam iudicis monitionem. 5
Quid dicendum, si peccator non corrigeretur, & esset, vel non esset spes emandæ. 12
Et quid, si peccatum esset publicum, licèt non in alterius damnum. ibid
Iudex an possit denunciatum punire integra legis pœna, quando procedit ad denunciatl punitionem. 6.2 12.1.& 2
Iudex interrogans testem, quando illi sequitur graue damnum, an faciat iniustè. 6.2.22.1
Iudices an errent præcipiendo generaliter in edictis malefactores denunciari, vel hoc licitè possint. 6.2.26.1
Iudices per edicta præcipientes an velint, vt quacumque via manifestentur delicta, & non cogere denunciantes ad probandum. 6.2.27.4
Iudex an possit esse, qui est infamis, vide *Infamis*.
Iudices inferiores an possint nulla præcedente infamia inquirere, vbi sunt duo testes, vide *Inquisitio*.
Iudex an possit reum conuictum de vno crimine interrogare de aliis criminibus occultis, de quibus nulla est infamia. 6.3.21.2
In quibus casibus id liceat. 3
An verò liceat interrogare in genere reum conuictum de vno crimine de sociis occultis, quorum nulla est infamia. ibid.& 5
Quid dicendum si circumstantia socij sit talis, vt sine ipsa nequeat perfectè intelligi crimen rei, de quo interrogatur iure. 7
An liceat interrogare reum de sociis occultis in particulari, scilicet an Petrus, vel Paulus fuerit socij. 3
Quid differat inter iudicem rogantem, & reum respondentem. 6
Iudex an possit in peccato contra naturam interrogare reum de socio occulto. 6 3.23.2.& 3
Iudex, vide *Reus*, *Inquisitio*, & *Iuramentum*.
Iudices interrogantes socios criminum, contra quos nô habent probatam infamiam, an peccent. 6 3.25.1
Iudex an possit iuramentum calumniæ sumere à reo, & alios testes inquirere dum procedit ad inquisitionem, ex semiplena infamiæ informatione, ex officio, vel ad instantiam partis. 6.3.26 6
Iudex nequit procedere contra peccatum omnino occultum. 6.3 28 4
Iudex an possit interrogare aliquem tanquam reum, vel tanquam testem de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis, quando nulla laborat infamia, vel indiciis. 6.3. 30.3
Iudex licitè potest simulatione aliqua vti, vt à reo actoréve extorqueat veritatem rei apud ipsum dubiæ, quam iuridicè rogat. 6.3.35.1
An verò possit delatum de crimine ad pœnam damnare ex sola confessione, quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit, si reus confessionem sic extortam reuocauerit. 3.& 4
Quid si reus in ea confessione spe promissionis frustratus perseuerauerit. ibid.
An verò sit reus à iudice ordinaria criminis pœna puniendus, si tali spe frustratus, nec confirmauerit, nec reuocauerit confessionem. 5
An verò si iudex hunc reum ordinaria criminis pœna puniat, sit acriter increpandus, & pœna malè iudicantis puniendus. ibid.
Et quid, si post hanc rei confessionem aliquot adsint coniecturæ, aut præsumptiones commissi ab eo criminis. ibid.
Iudex nequit iustâ via inquisitionis rogare crimen in speciali, nisi infamia notatum sit. 6.3.36.5
Quando possint iudices interrogare via accusationis. 6
An requiratur, vt indicia, vel semiplena probatio sit facta in processu. ibid.
Iudex an possit inquirere in particulari, quando factum est notorium, at peccator occultus. 6 3.37.2
Iudex, qui extorsit à reo, vel teste per metum grauem iniustè manifestationem criminis non potest ex tali cognitione procedere. 6.3.39.2
Quid si ex non punitione criminis sic extorti graue subriretur scandalum, vt si crimen esset fœdissimùm, & per talem rei confessionem esset iam publicatum, & certissimum in toto populo. 3
An verò si in hoc casu illum puniret iudex, teneretur reo restituere damna omnia punitionis. ibid
Iudex, qui absque metu graui, sed per iniustas interrogationes confessionem à reo extorsit, an possit ex tali cognitione procedere. 5
Quid dicendum in hoc casu, si reus sciens confessionem esse iniustam, & non debitam, & se potens ab ea excusare, non excuset, sed confiteatur. 6
Quid si in processu, vel forma inquisitionis esset aliquis defectus in substantialibus, & reus non opponat iudici talem defectum, sed veritatem, ipso non obstante fateatur. ibid.
Et quid, si iudex per iniustas interrogationes extorqueat crimen rei à testibus, etiam scientibus iniustitiam, & potentibus opponere, poteritne ex tali cognitione procedere. 7
Iudex potest ex tali cognitione procedere, si iustè interroget in generali, & testes malè derogant crimen aliquod rei 8
Iudex an possit ex tali cognitione procedere, si iniustitia non se teneat ex parte iudicis iudicantis, sed ex parte alterius. 9
Iudex an possit procedere ex tali cognitione, si cognitio criminis ortum habuerit ea confessione sacramentali. 10
Iudici nullo modo licet reum conuictum torquere hac sola de causa, vt si confiteatur appellationis auxilium auferat. 6.4.3.5
Iudex personaliter est iturus, vel saltem missurus officialem suum cum tabellione publico, vt constet delictum esse commissum, quando denunciatur delictum, vel accusatur. 6.4.6.1
Et postquam constiterit delictum esse commissum, recepturus est summariam informationem, qua per depositionem testium probetur quis dictum commiserit. 2
Iudex habens ius ad inquirendum de aliquo delicto potest inquirere de circumstantiis necessariis ad eius cognitionem, licèt sint occultæ. 6.5.4. 2. multò ante fin.
Iudex an possit licitè interrogare, quando de crimine nulla sunt indicia, &c. 6.5.3.2. post med.
Iudex debet iudicare in fauorem rei, quando testes actoris & rei fuerint discrepantes, si sint numero, & dignitate æquales. 6.5 9.3. circa fin.
Iudex cuinam dicto testium stare debeat, quando plures testes pluribus contradicunt, vel quando vnus pluribus, vide *Testis*, vbi alia.
Iudex an possit repellere testes inhabiles ob culpam, & delictum, vel ob eorum incapacitatem, licèt pars contra quam producuntur, eos non repellat. 6.5.16.5
Iudex audiens causam in qua de re grauissima agitur, an teneatur potius mortem pati, quam detegat merita causæ, si inuadatur ab aliquo litigantium sub mortis pœna. 6 6.2.4
Iudex an teneatur sub mortali cogere Aduocatum, vt patrocinetur pauperi causa, quo teneatur Aduocatus ad patrocinium præstandum, si illud neget. 6.7.1.4
Iudex, vide *Aduocatus*.
An grauiter peccet, qui admitteret aliquem in Aduocatum ex iis, quibus aduocationis munus est interdictum. 6.7.2.1
Iudex recusatus an priuetur fundamẽtaliter iurisdictione, & possit de consensu partis recusantis, vel si post

post recusationem coram eo litiget in ea causa procedere. 6.8.3.3

Iudex ordinarius,& delegatus an possint iure canonico in totum recusari,& desinant per recusationem omnino esse iudices, & quid dicendum stando in iure ciuili tam communi,quàm Regio. 4

An iudex recusatus possit eligere aliquem in socium, vt vterque causam iudicet, & quid si iudex sit Præses,vel Ordinarius,id est, *Alcalde ordinario*, vel Auditores,aliíve iudices cancellariæ. ibid.

An requiratur iure ciuili, vel canonico aliqua causa ad recusationem iudicis sæcularis inferioris, vel superioris. 5

An recusans debeat aliquid iurare, licèt non petatur ab eo iuramentum, & an iure canonico requiratur,quòd recusationis causa probetur. ibid.

Iudex an possit recusari,vbi causa non est iure expressa, qualis debeat esse ista causa. 6

Iudex electus ab aliquo an possit ab ipso recusari. 12

Iudex quo in statu litis debeat recusari. 19

Iudicem recusandi quænam sit practica stando in iure canonico. à 21.ad 33

Qua de causa quando opponitur iudici, quòd non habet iurisdictionem,vel quòd rescriptum, quod habet,est subreptitium,ipse cognoscit de hoc, at quando recusatur, non cognoscit ipse, an causa recusandi sit iusta,sed eliguntur ad hoc arbitri.23

An verò quando opponitur aliud vitium, quod eius personam non afficiat, possit iudex de hoc cognoscere,vel sint arbitri eligendi. ibid.

Iudex Ecclesiasticus recusatus si adhuc procedat,an processus teneat. 28

An verò possit recusatus iudex facta electione arbitrorum assignare competentem terminum arbitris, intra quem definiant an causa recusationis sit iusta, vel si sint discordes, vt eligant tertium arbitrum. 29

Elapso hoc termino si arbitri non præferant sententiam,est deserta recusationis causa, & tenetur pars coram iudice recusato litigare. ibid.

An verò si iudex recusatus minus competentem terminum assignet,possint partes,quæ grauantur appellare. ibid.

Iudex recusatus an possit procedere in causa principali, si arbitri pronuncient recusationis causam esse iustam,vel iniustam. 32

Iudex recusatus an possit probata causa suspicionis, & pronunciata per arbitros,quòd est iusta, partes cogere,vt eligant arbitros,qui iudicent de causa principali attento iure canonico,vel ciuili. 33

Iudex recusatus debet iure canonico probata per arbitros recusatione, vel transmittere ad suum superiorem causam, vel eam de recusatoris assensu alteri committere. 35

Iudex delegatus non à Principe,si ab alio inferiori non potest causam subdelegare. 37

An verò iudex delegatus à Principe possit ante propositam recusationem cõmittere alteri causam.38

An post recusationem possit causam delegare parte consentiente,vel non consentiente, & quid si arbitri iam pronunciarint causam esse legitimam. ibid.

Iudex ordinarius recusatus potest etiam inuitis partibus causam alteri delegare antequam arbitri pronuncient sententiam. 39

An verò postquam pronunciauerint hoc possit consentiente recusatore,vel non consentiente. ibid.

An verò si partes non consentiant, debeat remitti causa ad superiorem,vt sit iudex in ea causa, & ille superior possit etiam recusari: & si recusetur, sit facienda de nouo arbitrorum electio. ibid.

Iudex quid teneatur facere, quando reus cui indicta est purgatio, legitimè se purgat,vel non rectè eam perficit,sed in ipsa deficit,vide *Purgatio canonica.*

Iudicialis causa,vide *Causa.*

Iudicialis sententia,vide *Sententia.*

Iudex inferior,cui committitur à delegato, an teneatur exequi sententiam iniustam,vide *Sententia.*

Iudex quotupliciter moueatur ad inquisitionem faciendam,vide *Inquisitio.*

Iudex,qui requisitus ad torturam non seruatis aliquem confert vltra culpam mortalem, tenetur reo satisfacere damnum. 6.3.15.15

Iudex an possit sine accusatore, & denunciatore ad inquisitionem procedere nulla præcedente infamia,vide *Inquisitio*,vbi alia habes.

Iudex an possit interrogare testes de veritate obiectorum, si aduersus testes aliqua ad eorum testimonium repellendum obiiciatur,vide *Testis.*

Iudex Papæ delegatus ad corrigendum clericos non facta ea exemptis monitione,an possit contra absentes procedere. 6.9.3.1.& 2

Iudex conseruator religionis,vide *Bulla.*

Iudex competens quinam sit,quando agitur de materia concernente beneficium. 7.1.23.19

in iudicio procedere simpliciter,& de plano, & sine figura,& strepitu quidnam sit. 6.3.11.1

Iudicialis confessio,vide *Confessio.*

de iudicij substantia est probatio,& notitia delicti.6.8 1.3

Iuramentum in primo testamento appositum an habeat vim clausulæ derogatoriæ. 4.1.17.4.

Vide *Consensus*,& *Festum.*

Iuramentum de non accusando an valeat. 6.1.29.à 1. ad 4

Iuramentum partis denunciantis, vel accusantis an satis sit,vt priuilegiatus debeat credere non esse alios,qui possint denunciare, & testificari, si id alia via scire non potest,vide *Priuilegiata persona.*

Iuramento non obstante an teneatur respondere ad edicta,vel visus à Prælato testificari,qui iurauit non denunciare,vel testimonium ferre. 6.2.22.1

Iuramentum non obseruans an sit infamis infamia iuris absque vlla iudicis sententia,vide *Infamia.*

Iuramentum calumniæ à reo accipere statim post capturam,inquirendo ab illo in particulari,quid fecit, aut nouit super facto ipso,est graue peccatum contra iustitiam. 6.3.34.2

An verò liceat hoc iuramentum à reo accipere verbis generalibus, scilicet quòd vouet partem iustam, & quòd interrogatus in qualibet parte litis respondebit veritatem. 4

Iuramentum an obliget, si quis iuret se rediturum ad carcerem iniustum,vel daturum latroni mille aureos ne occidatur ab illo. 6.4.16.4

An possit peti huius iuramenti relaxatio ab Episcopo. ibid.ad fin.

Iuramentum purgantis an sufficiat, vel sit necessarium aliorum ad purgationem canonicam, vide *Purgatio canonica.*

Iuramentum calumniæ an possit sumi à reo dum ad Inquisitionem procedit iudex ex officio,vel ad instantiam partis ex semiplena infamiæ informatione,vide *Iudex.*

An verò possit paterfamilias iuramentum petere à famulis,vt denuncient eum, qui bona aliqua furatus est, & an illo iuramento adstricti teneantur denunciare,vel sit illicitum iuramentum. 6.3.27.5

Iurisdictio non prorogatur per contumaciam. 6.9.5.5

Iure Pontificio quid cautum sit circa alienationem rerum Ecclesiasticarum. 4.1.53.1

Iure,quod alicui fuit acquisitum ex alicuius causæ existentia,an sit priuandus,si causa deficiat. 4.1.26.5

Iure ipso an statim quis priuetur, quando lex priuans aliquem

aliquem hæreditate, dicit eam competere hæredibus 4.1.38.2

Ius eligendi an transferatur ad Episcopum, si electores iuxta tempus non elegerint, quando testator iubet, vt aliqui eligant certas personas. 4.1.52.2.3

Ius succedendi an detur inter coniunctos mediante coniunctione spuria. 4.3.45.23

Iuspatronatus vsque ad quotum gradum consanguineis competat, si testator ad illud consanguineos vocet, & eis deficientibus extraneos. 4.1.24.12

Iustitia minister, vide *Minister*.

An verò possit iustitiæ ministris inferre vim, dum ipsum capere volunt, is qui quæritur, vt iustè in carcerem trudatur, vide *Vis*.

Iustitiæ ministris, an liceat consulere, vel auxilium præstare vinctis ob aliquod delictum. 6.4.10.1.& 2

L

LAbor, vide *Ieiunium*.

Lactantes, vide *Ieiunium*.

Lacticiniorum dispensatio facilior est quàm ieiuniorum. 5.1.6.5

Lacticinia, vide *Ieiunium*.

Laici quibus casibus possint iudicari à iudice Ecclesiastico, vide *Index Ecclesiasticus*.

Laici an possint se subiicere cuilibet iudici. 6.1.6.1

Laici an possint accusare clericos, & de quibus delictis. 6.1.30.4

Laici an sint iure canonico sub Episcopi cura, & iurisdictione. 6.9.1.8

Laici an possint conueniri coram iudice conseruatore à religione electo. 6.9.6.1.& 2

Latrones an gaudeant immunitate Ecclesiæ quoad hoc vt ab illa non extrahantur, quando ad illam confugiunt. 6.1.8.14

Lector, vide *Ordo*.

Quod verò sit lectoris munus. 7.1.17.4

Legare pro anima an sit idem, quod legare pauperibus. 4.1.60.6

Legatarius an possit iure regio esse testis in testamento nuncupatiuo. 4.1.2.8. circa fin.

Legatarius, seu fideicommissarius, qui post legatum, seu fideicommissum relictum, ingratitudinem notabilem, aut graues inimicitias cum testatore habuit, vel ipsum occidit, an teneatur ante iudicis sententiam restituere legatum fideicommissum. 4.1.38.8

Quid verò dicendum, si legatarius, testatore mortuò, commiserit talem ingratitudinem. 9

Legatarius an possit conuenire hæredem pro legato soluendo, & exequutorem testamentarium. 4.1.47.1

Vide *Hæres, Exequutor, Episcopus*, & *Serui Christiani*.

Legatarius, cui testator mille aureos reliquit, sub conditione, vt post annum eos pauperibus distribuat, an possit statim illos distribuere. 4.2.12.4. ante med.

Legatarius quid habebit, si quis leget centum aureos, quos dicit se habere in tali loco, vel centum cados vini, vel olei, quos dicit talibus vasis contineri, & postea inueniantur tantùm quinquaginta aurei, vel cadi. 4.2.17.1

Cum quadam limitatione.

Legatarij, vide *Testes*.

Legatum, vide *Serui Christiani*, & *Testamentum*.

Legatum annuum an sit perpetuum. 4.1.24.1

Legatum consanguineis relictum vsque ad quotum gradum debeatur consanguineis in linea recta. 11

Et quid, si consanguinei sint ex transuersalibus, & legatum temporale. 13

Vel legatum, seu fideicommissum sit perpetuum. 16

Legata an si sint talia, vt testator fecisset, licèt de liberis cogitasset, cuius arbitrio relinquantur. 4.1.25.7

Legata an maneant reuocata, si postquam inimicitiæ inter testatorem, & legatarium interuenere, testator codicillum faciat, & in eo non reuocet. 15

Legatum an amittat fœmina, cui ante matrimonium existenti in ciuitate relictum fuit, si postea extra territorium contrahat matrimonium, existente statuto, vt fœminæ extra territorium contrahenti non possit legari. 4.1.26.4. circa med.

Legatum relictum mulieri sub conditione, *si vidua erit*, an debeatur, si semel fuerit vidua, licèt in viduitate non perstiterit. ibid. circa fin.

Legatum, vide *Officium exequutoris*. & *Arbiter*.

Legatum an reuocetur ob tacitam voluntatem. 4.1.13.11. circa med.

Legata gratuita ex tertio bonorum extrahenda sunt. 4.1.55.1

Legata an ipso iure reuocentur, si legatarius post legatum factum ingratitudinem notabilem, aut graues inimicitias habeat cum testatore, vel ipsum occidat. 4.2.38.7

Et quid si legatarius post mortem testatoris talem ingratitudinem committat. 9

Quam autem ob causam hoc legatum reuocetur. 8

Et quid si inimicitiæ ortæ sint non culpa legatarij, sed testatoris. 11

Quid verò dicendum, si testator inimicitiæ conscius habuerit tempus reuocandi, & fecerit codicillum, nec in eo legatum reuocauerit. 12

Vel testator post ortam inimicitiam cum legatario tacitè, vel expresse se reconciliauit. ibid.

Legatum, vel fideicommissum in testamento relictum an is amittat, qui est designatus exequutor testamenti, aut arbiter, si non acceptet officium. 4.1.41.11

Et quid si testator motus ob hanc causam legauit. 12

Vel exequutor, vel arbiter designatus sit coniunctus testatoris, an in dubio amittat legatum. 13

Quid verò dicendum, si nolit arbitrari, quia habet iuris impedimentum. 14

Legata pauperibus absolutè relicta an necessariò debeant distribui inter pauperes illius ciuitatis, vbi conditum est testamentum. 4.1.60.1

Quid verò dicendum, si testamentum conditum in loco domicilij testatoris. 2.& 3

vel testator commiserit exequutori testamentario electionem pauperum. 4

Legatum relictum à testatore pauperibus consanguineis, si vni tantùm debeat dari, an possit dari fœminæ, quæ est magis consanguinea, licèt sit minus pauper. 4.1.62.10

An verò sit aliqua differentia in eo, quo testator legatum relinquat, dirigendo illud in eligendos, vel per modum medij illud relinquendo. 5

Legatum orphanis relictum quibus debeatur. 4.1.63.à 4. ad 6

Legatum ad certum vsum pium relictum, quod impleri potest, an possit ex facultate Episcopi conuerti in alium vsum pium meliorem. 4.2.3.à

Legatum an sit caducum, & inutile, nec in alium vsum conuertendum, & sic in eo succedat hæres, si sit factum ad vsum, qui de iure impleri nequit, quia in se malus est. 4.2.4 3

Quid verò dicendum, si impossibilitas implendi tale legatum sit de facto, vel de iure, non quia in se malus sit, sed quia tantùm iure prohibetur. 4

Et quid, si testator opposuerit in testamento hanc clausulam, quod legatum non possit conuerti ad alium vsum, quàm deputatum. 5

Vel disposuerit, vt vsu non impleto pertineat legatum illud ad hæredem. 6

Legatum an sit caducum, & in eo succedat hæres, vel sit conuertendum in alium vsum pium, si testator leget certę personæ aliquid, vt nuberet, & nõ possit legatum

gatum adimpleri. 7.& 8
Legatum, vide *Vir, Pater,* & *Monasterium.*
Legatum relictum Ecclesiæ S. Petri, an sit nullum, si plures vocentur hoc nomine. 4.1.8.1
Quid verò faciendum, si Ecclesiæ S. sint æquales. 2
Vel si nulla Ecclesia tali nomine vocetur. 3.& 4
An verò, vt tale legatum detur Ecclesiæ parochiali, requiratur authoritas Episcopi, & executoris. 5
Legatum relictum pro liberatione incarceratorum quolibet anno an possit expendi in impediendo, ne quis in carcerem detrudatur. 4.2.9.1
Legatum libertatis an minuatur propter defectum patrimonij ad legata implenda, & an præiudicet legitimam filiis debitam. 4.2.11.9
Legatum dotis factum filiæ per patrem an deducatur ante omnia alia legata. 10
Legatum factum orphanæ an possit dari ei, quæ patrem habet, inutilem tamen, scilicet amentem, &c. 4.2.13.2
Legatum factum à debitore creditori an censeatur relictum animo compensandi, si non constet ex eius voluntate, & debitum sit voluntarium. 4.2.15.3
Quid verò dicendum, si hæres grauatus per fideicommissum aliquid Petro restituere, leget ei aliquid. 4.
Et quid si testator non posset conuenire in iudicio ad soluendam illam rem, an teneatur pro exoneranda conscientia illam soluere. 5
Quid verò dicendum, si debitum sit necessarium, seu legale. 8
Et quid, si testator exprimat aliam causam præter debitum. 10
Vel tale legatum, & debitum sint diuersæ naturæ. 11
Vel dicat, Lego ex bonis meis. 15
Legatum an possit computari in id, quod ex legis obligatione debetur, siue legatum fiat ab eo, cui onus ex lege incumbit, siue ab illius hærede, qui successit in eadem obligatione legali. 9
Legatum relictum à viro vxori an censeatur factum animo compensandi dimidiam partem, quæ ex lege debetur alteri coniugi ex bonis lucratis constante matrimonio. 6
An verò censeatur factum animo compensandi cum arrhis ei promissis. 7
Legatum factum filiæ à patre, qui dotem filiæ à genero exegerat, an compensetur cum ipsa dote à patre exacta. 8. post med.
Legata quando debeantur, vide *Dominium rei legatæ.*
Legatum factum naturalibus alicuius oppidi an possit dari iis, qui ibi habitarunt decennio, licèt aliunde sint oriundi. 1
Quid verò dicendum, si ante decennalem habitationem constaret de animo perpetuò habitandi. 9
Legatum relictum ad dotandas orphanas consanguineas, vel consanguineis, an censeatur pium. 4.2.21.2
Legatum factum certæ personæ, sub conditione, si nuberet, an possit conuerti in simile opus pium, si conditio non possit impleri. 3
Legatum relictū ad dotandas orphanas consanguineas intra certum tempus, an si intra illud tempus non possit impleri, quia nullæ reperiuntur consanguineæ nubiles, debeat conuerti in aliud opus pium, vel potiùs cedat hæredi. 4
Legatum piæ causæ factum, an si aliquo anno non inueniatur causa pia, sit in anno sequenti in eadem expendendum. ibid.
Legatus de latere, vel Episcopus an possit commutare legata ad opera pia publica relicta, quando ea possunt specifica forma impleri, vel id possit Pontifex. 4.2.3.2
Legatus, vide *Recusari,* & *Eximere.*
Legati Papæ an sint iudices ordinarij, & quam habeant iurisdictionem. 6.9.6.14
Vbi dicantur habere iurisdictionem ordinariam & extraordinariè.
Quotuplices sint hi Legati, & an habeant parem potestatem. 15
Legati quam habeant iurisdictionem in exemptos. 19
An verò sit credendum Legati literis facientia aliquid, quod iure communi facere nequit, sed ea speciali commissione, nec ostendentis literas commissionis. 20.& 21
Legatus de latere an possit impedire iudicem conseruatorem. 6.9.6.9
Legatus de latere an possit vicino Episcopo committere, vt si reperierit necessarias qualitates in eo concurrere, cui diœcesanus Episcopus beneficium, vel patrimonium sufficiens habenti, &c. nolit ordines conferre, concedat ei dimissorias, vt à quocunque ordinetur. 7.1.20.27
Quæ possit Legatus à latere in prouincia suæ legationis. 29
Legere alienas literas an sit mortale, vide *Litera.*
Legitimati, vide *Fily.*
Legitimatio vera, vel dispensatio quando dicatur, si filius legitimatur. 4.3.9.3
Legitimationis verba an sint attendenda ad videndum an sit dispensatio, vel legitimatio.
Lenocinium exercens an sit infamis infamia iuris ante iudicis sententiam, vide *Infamus.*
Lex in qua fit de manifesto mentio, de quónam intelligatur, vide *Manifestum.*
Lex Episcopi quotuplex sit, vide *Episcopi lex.*
Liberi in conditione positi an videantur vocati à testatore, vel per fideicommissum substitui. 4.2.20.3
Libertus an possit esse testis contra patronum, vide *Testis* & *Testimonium.*
Licentia proprij Episcopi vt quis ordinetur ab alieno, quomodo constare debeat, vide *Episcopus.*
Litania, vide *Recitantes.*
à *Lite* desistere an teneatur pars pro qua falsum depositum est ex inaduertentia si testis iuret se falsum deposuisse, vide *Testis.*
Literas alienas legens ex consensu expresso, vel præsumpto mittentis, vel eius, cui mittuntur, non peccat. 6.6.3.1
Literas alienas legendo non peccant, qui superioritatem habent in alium. 2
Literas aperientes auctoritate publica non peccant, vt duces in bello ad obuiandum malo publico. 3
Literas legens sui aduersarij an peccet. ibid
An verò peccet legens literas ad obuiandum iniusto damno corporali, vel spirituali alterius, vel quando habentur pro derelictis. ibid.
Literas alienas ob solam curiositatem absque vllo lædendi animo legens, credens non contineri in illis res magni momenti, an peccet. 4
Literas alienas clausas, vel in secreto positas legere in quibus casibus sit peccatum mortale. 5
Literæ conseruatoriæ, vide *Conseruatoria.*
Literæ dimissoriæ, vide *Dimissoria.*
Loca gaudentia immunitate ne reus ab illis extrahatur, quænam sint. 6.1.7.2.
Quid si aliquis confugiat ad sacerdotem Eucharistiam manibus portantem, an possit inuitus auelli. 3.& 4
Ludi magni repentè occurrentis, & transitorij cessatio, an sit causa sufficiens exercendi seruitia in festis. 5.22.19.2.
Ludere pila, vel aliis similibus ludis in die cœnæ Domini, vel Parasceue, an sit mortale. 5.2.17.1
Ludos prohibitos exercens an sit infamis, vide *Infamia.*

Magist

M

Magistri qui docent scribere pueros, an possint in die festo facere exemplaria suis discipulis pretio accepto. 5.5.8.7
Magnates, vide *Ieiunium*.
Maioratus, vide *Primogenitus*, & *Successor*.
Maioratum an amittat fœmina quæ legitimè successit, si postea nascatur masculus. 4.1.26.1
Maioratus quotupliciter possit institui. 4.1.39.4
Mandantes delicta, vide *Consulentes*.
à Mandatis de denunciandis criminibus quæ sint causæ ob quas quis excusetur, vide *Crimen*.
Mandatum ad testandum solemnitatem quam requirat. 4.1.8.5
Mandata iudicem præcipientium generaliter in edictis malefactores denunciari an sint licita, vide *Iudex*.
Mandatum super correctione criminum est strictè interpretandum. 6.9.5.2
Manifestum quotupliciter accipiatur, & quódnam sit. 6.3.3.16
In quo sensu accipiatur quando in aliqua lege, statuto vel dispensatione fit mentio de manifesto, & quid quando est dubium. 17
Manuum impositio an fiat in ordinatione diaconi, vide *Episcopus*.
Maritus an sit irreuocabilis, si apponatur iuramentum simpliciter. 4.1.20.2.post med.
Mariti arbitrio an sit relictum, vt eligat tempus, secundùm quod inspicitur, an dos sit inofficiosa. 4.1.36.8 Vide *Vir*.
Mater quibus in casibus propter concubitum mereatur pœnam mortis. 4.1.4 à 1.ad 9
Mater filios legitimos habens an possit filiis naturalibus relinquere quintum, etiamsi ij filij aliàs sint ditissimi. 4.3.8.7
Mater habens filios legitimos, an possit relinquere quintum filiis spuriis, qui nec sunt nati ex concubitu damnato, nec sunt filij clericorum ordinis sacri, vel monachorum, vel monialium professarum. 4.3.10.1.& 5
Mater habens filios legitimos an possit relinquere quintum natis ex damnato concubitu. 4.3.13.1
Quid verò dicendum, si sint ditissimi, vel habeant aliunde alimenta. 2
Mater an teneatur denunciare ad edictum filium hæreticum. 6.2.19.5
Materia correctionis, vide *Correctionis materia*.
Materia ordinum, vide *Ordo*.
Matrimonium contrahens simul cum duabus an sit infamis infamia iuris, vide *Infamia*.
Matutinum, vide *Hora canonica*.
Matutinum licet etiam absque causa diuidere à laudibus. 7.1.10.5
An verò quando diuiditur matutinum à laudibus sit opus dicere orationem post matutinum. 5
Matutinum diei crastinæ recitans hodie hora secunda post meridiem, satisfacit præcepto, nec peccat mortaliter. 7.1.37.4
Quid si illud recitaret quis hodie manè. ibid.
Quid dicendum si is, qui recitat hora secunda matutinum, nondum recitasset Vesperas, & Completorium diei hodiernæ. 5
An verò peccet venialiter recitans matutinum diei crastinæ hora secunda 6
An requiratur eo maior causa, quò maior fuerit anticipatio. 7
An requiratur aliqua causa ad recitandum matutinum per vnam horam ante Solis occasum in hyeme, vel in vere. 8
Quænam sit hora debita. & competens ad recitandum matutinum, & an ad illud recitandum sit deputanda media mox tanquam hora debita, vel satisfaciat illud recitans prima nocte, vel media, vel summo mane. ibid.
Matutinum an teneatur sacerdos recitare antequam faciat sacrum, & sit peccatum facere sacrum antequam recitetur matutinum, vide *Sacerdos*.
Medicinis vti an quis teneatur ad prolongandam vitam, vbi esset periculum probabile mortis 5.1.33.4
Medicinam respuere in aliquibus morbis an sit licitum, & meritorium viris perfectis. 8
Medicus an possit declarare aliquem posse comedere carnes, vel ratione morbi excusari a ieiunio quando causa est manifesta, vel dubia, secundùm regulas suæ artis. 5.1.5.28
Melioratio in tertio, & quinto. quando testamentum est nullum, quia filius fuit præteritus, vel sine causa exhæredatus 4.1.25.1
Meliorationes in re viri factæ constante matrimonio an sint communicandæ, seu diuidendæ inter virum & vxorem tanquam lucra constante matrimonio acquisita, vel debeant esse viri. 4.1.30.1
Quid verò dicendum de meliorationibus, quæ fiunt in fortalitiis, muris, aut domibus principalioribus maioratus. 2
Et quid de meliorationibus, quæ fiunt in viculis, & maioratibus factis absque regia facultate, vt in anniuersariis, & patronatibus, qui iure maioratus relinquuntur. 3
Et quid de aliis meliorationibus in omnibus aliis rebus maioratus factis. 5
Quid verò si talia melioramenta non in domibus principalioribus maioratus, sed in aliis fiant. 7
In quibus autem rebus melioratis maioratus loquatur lex 46. Tauri, quæ hodie est *lex 6. tit. 7. lib. 5. recopil.* à 2.ad 17
Mendacium à reo, vel teste in iudicio dictum an sit peccatum mortale. 6.3.33.1
Quid dicendum si mendacium dictum sit in re leui absque iuramento. 4
Mendacium in confessione sacramentali dictum potest esse veniale ratione leuitatis materiæ. ibid.
Mendicantes, vide *Priuilegium*.
An teneantur mendicantes exhibere priuilegium suæ exemptionis, vel citati ad ordinario coram eo comparere. 6.9.4.5
Metropolitanus an possit facere exequutionem testamentariam, si Episcopus fuerit negligens in administratione iustitiæ, & remouendo executores ab exequutione, priuandóque emolumentis. 4.1.54.25
Miles, vide *Torqueri*.
An verò miles, cui Imperator aufert insignia, vel mittit in exilium, sit infamis, vide *Infamia*.
Minister iudicis an possit exequi sententiam contra veritatem sibi cognitam sicut ipse iudex. 6.1.18
Quid quando sententia continet intolerabilem errorem. 1
Quid si minister dubius est de iustitia sententiæ. 2
Quid si iudex iuxta allegata, & probata sententiam tulit contra eum, quem minister scit esse innocentem. 3.& 4
Quid si minister scit sententiam esse iniustam: non tamen hoc est aliis notorium, sed ipse solus scit. 5. 6 & 7
Minister ordinis, vide *Ordo*.
Minor vigintiquinque annis an possit esse exequutor testamenti, & procurator ad negotia. 4.1.40.10
Minor viginti vno anno, vide *Ieiunium*.
Minor, vide, *Testis*, *Tortura*, & *Aduocatio*.
Missa, vide *Sacerdos*, & *Sacrum*.
Missas priuatas ita submissa voce dicentes, vt percipi nequeant ab assistentibus an peccent 7.1.8.6
Missæ partem audiens animo amplius non audiendi, satisfacit audiendo aliam partem. 7.1.19.6.in fin.

Missa media nocte Natalis Domini inter matutinum & laudes. 7.2.20.1
Missam celebrans coram vno dicit, *Dominus vobiscum*, 7.2.21.1
An in gratias agendi forma post Missam, quas communiter quis solus agit, ponatur, *Dominus vobiscum*. Ibid.
Missæ paruam partem non tenetur audire, qui reliquum Missæ nequit audire. 7.2.17.6
Missæ præcepto an satisfaciat, vel peccet, qui vexatus à somno adeò resistit, vt audiat sacrum ea intentione vt saltem videat non omitti audire vllum verbum, si propter somni molestiam non attendat ad significanem, nec ad aliam meditationem. 7.2.33.7
Quid dicendum si quis dormiat per notabilem partem Missæ. 2
Monachus an possit indicari à indice sæculari, vide *Iudex sæcularis*.
Monachus An possit accusare suum Prælatum. 6.1.30.5
Monachus infamatus de concubinatu potest inquiri de furto. 6.3.21.3
Monachorum, & Monialium monasteria an sint iure canonico sub Episcopi cura & iurisdictione. 6.9.1 8
Monachus dicitur habitare intra monasterium quando ex licentia sui Prælati degit extra monasterium. 6. 9. 2 4
Monachus an teneatur ad Horas canonicas, vide *Horæ canonicæ*.
Monachus qui est à Religione eiectus an teneatur ad Horas si per ipsum stet quominus ad Religionem admittatur. 7.2.5.3
Quid si per ipsum non stet. 4
Monachus existens in triremibus an teneatur Horas canonicas recitare. 5
Monachus professus ad chorum, qui iusta dispensatione extra monasterium viuit, an teneatur ad Horas. 6
An si cum Monacho degente extra monasterium esset iustè dispensatum in voto castitatis vt posset vxorem ducere, teneretur ad Horas. 7
Monasterium à testatore institutum hæres sub hac conditione, vt in eius ædibus templum construeret, & in illi habitaret, an teneatur soluere legatum postea à testatore cuidam relictum, si omnes testatoris facultates sint consumptæ in soluendis debitis, quibus per iudicis sententiam fuerunt applicatæ. 4.2.17
Monasteria Monachorum, & Monialium an sint subiecta iurisdictioni Episcopi, vide *Monachorum*
Monasteria Religiosorum an possint constitui absque Episcopi auctoritate. 6.9.7.1
Moniales an sint sub iurisdictione Episcopi, vide *Monachorum*.
Moniales an teneantur ad Horas canonicas, vide *Horæ canonicæ*.
Monitio facta per iudicem quid sit. 4.1.31.15
Et à quibus possit fieri. 16
Monitio an secreta an necessariò debeat præcedere accusationem, vide *Accusatio*.
An verò debeat præcedere denunciationem, vide *Denunciatio*
Monitio secreta quando non prodest, & peccatum occultum est solùm in peccatis damnum, an teneamur vltrà procedere ad adhibendum testes, & tandem denunciandum, vide *Peccatum occultum*.
Monitio secreta vt dicatur non prodesse an iterum atque iterum facienda sit. 6.2.6.11
Monitio quando dubitatur an sit profutura vtrum excusemur ab illa. 6.2.8.1.& 2
Et alia circa hoc, vide *Denunciatio quando dubitatur*.
Morbus an excuset ab Horis, vide *Horæ canonicæ*.
Mori an teneatur quis pro seruando secreto, v. *Secretum*.
Mori potius tenetur quis, quàm alienam famam deprædetur. 6.6.2.6
Mors, vide *Mori*, *Innocens*, & *Damnatus*.
Motus proprius Sixti V. contra male coofetentes & recipientes ordines non abrogat consuetudinem si antea alicubi esset vt minores ordines, & subdiaconarus vni eadem die conferrentur. 7.5.13.9
Vbi an sit hic motus iam reuocatus per Clementem. VIII.
Mulier an possit iure regio esse testis in testamento nuncupatiuo. 4.1.2.8
Mulier, vide *Testis*.
An verò possit torqueri mulier prægnans, vide *Torqueri*,
An sit infamis mulier nubens intra primum viduitatis annum, vide *Infamia*.
Mutus an possit esse Aduocatus, vide *Aduocatio*.
An verò peccet mutus scripto consulens. 6.7.4.5

N

Necessitas, vide *Ieiunium*.
Necessitas extrema quotuplex sit. 5.1.34.3
Necessitas, vide *Extrema*.
An necessitas vrgens alicuius rei faciendæ excuset ab Horis canonicis, vide *Horæ canonicæ*.
Negatiua non inclusiua in verbo *nescit*, totam affirmatiuam destruit, & contrarium eius ponit. 7.1.45.11
Negligentia in non curando, & malum medicum adhibere, an imputetur omnibus successoribus. 4.1.38.15
Negatio an sit opus seruile. 5.2.26.1
Nepos naturalis, vel ex filio naturali conceptus, an succedat auo paterno ab intestato in duabus vnciis. 4.5.18. 1
An verò possit institui hæres ab auo paterno. 2
Nepos ex filio incestuoso, id est, habito ex consanguinea, vel affini, an possit institui ab auo. 4.3.46.2.3
Cum multis limitationibus. 4.5
An verò teneat factum, si auus ei aliquid donet, vel relinquat. 6
Nobiles, vide *Torqueri*.
Notarius an sat si legat testium depositiones contra Regulares tacitis eorum nominibus, vide *Prælatus Regularis*.
Notorietas criminis an habeat vicem accusatoris. 6.5.50. 1
Notorium, vide *Crimen*.
Quotuplex sit notorium. 6.5 3.2
Quid sit notorium iuris & facti. 3
Quid requiratur vt aliquid dicatur notorium facti. 4 & 12
Notorium facti ex quibus rebus causetur. 5
Quot hominum scientia requiratur ad notorium facti iudicandum. 5
Notorium facti an faciat aliquando sex hominum, vel paucíorum scientia. 10
Notorium facti oriri non potest in vicinia, vel populo, vbi non sunt personæ saltem decem. 11
Quot testes sequirantur ad probandum aliquid esse notorium. 13
An verò quòd fuit notorium possit effici occultum. 14
Nouitius an sit exemptus à iurisdictione ordinarij, & subiaceat Prælato Regulari. 6.9.1.32
vbi an possit perpetuò caueri damnari, & ad quem pertineat cognitio, & animaduersio delicti Nouitij
An possit excommunicari à Prælato Religionis, vel à proprio Episcopo. 33
Nouitius exemptorum an possit bona renunciare absque Episcopi consensu. 6.9.2.19
Nouitij Regulares qui debeant habere, vt possint promoueri ad ordines. 7.1.35.9
Nouitius an teneatur Horas canonicas recitare. 7.2.6.3
An teneatur ad alias orationes plus quàm laici. 4

O

Obligatio quænam oriatur, vbi lex assistit contractui: vel nec illi assistit, nec resistit: vel illi resistit. 4.1.54.2
Obligatio naturalis an oriatur ex pacto non succedendi, si iuramentum non intersit. 67
An verò ex pacto de succedendo in futura hæreditate viuentis initio absque consensu eius, cuius hæreditatò succedendum est, vel si non perseueret vsque ad mortem in eo consensu. 68
Obligationes de soluendis annatis, quæ in expeditione litterarum fiunt, quomodo intelligantur. 4.1.51.52
Obligationis denunciandi ratio an sit diuersa quando Iudex præcipit denunciare, & quando non præcipit, vide *Denunciands*.
Obligatus ad incertorum restitutionem faciendam pauperibus an possit sibi applicare, si verò pauper sit, vide *Omissa*.
Obseruatio gestorum, vide *Festum*.
Obstetrix, vide *Peccatum*.
Occultarè se, & veritatem, an aliquando possit qui vocatur ad testificandum, vide *Testimonium*.
Occultum quotupliciter accipiatur, & quódnam sit. 6.33.15
Officium diuinum, v *Hora canonica*, *Recitare*, & *Recitandi*.
Officij diuini qualitatem semel, vel iterum mutare, an sit peccatum veniale. 7.2.24.3
Officium paruum B. Mariæ, vide *Recitantes*, vbi etiam habes de officio defunctorum.
Officij maiorem partem vnius diei, si cæcus memoriter sciat melius faciet, si illam recitet, quàm si dicat integrum officium alterius diei, quod nouit memoriter. 7.2.47.8
Omissio restitutionis debitorum defuncti per ipsum fieri mandata an noceat defuncto. 4.1.53.2
An verò defuncto noceat omissio, vel tardatio eleemosynarum, & sacrificiorum, quæ præcepit defunctus fieri. 3
Quid dicendum, si testator relinquit hæredi, vel exequutori disponendum. 4
Opera omnia corporalia an sint seruilia. 5.2 6 1
Opus liberum & spirituale, in quo distinguatur à seruili. ibid.
Opera quænam sint prohibita in diebus festis. 2.& 3
Opera quę sunt communia liberis, & seruis an liceat exercere in festis. 10
Opus quòd est licitum in festis an liceat, si principaliter fiat propter lucrum. 11
in Operibus prohibitis in die festo an facilius in noua lege dispensetur propter necessitatem quàm in veteri. 12
Opera seruilia exercere an liceat in festis ratione necessitatis. 5.2.18 à 1. ad 27. vbi multa.
Opera corporalia an in festis licita reddantur ex cultu diuino, ad quem ordinantur. 5.2.22 1.2.3
An verò ex rationabili causa fas sit ea exercere. 4
Opera corporaliâ, quæ ordinantur ad cultum diuinum quotuplicia sint. à 1. ad 4
Opera seruilia an sint licita in festis propter pietatem, vt propter Ecclesiam, vel monasterium, vel ad pauperes alendos, &c. 5.2.59 3
Cum quadam limitatione: 4
Opus Religionis an sit prætermittendum propter pietatem. 5.1.31.2
Opera præter seruilia an sint alia prohibita in festis 5.2.24.1
Opus seruile faciens in festis putans se habere causam sufficientem excusantem, an peccet mortaliter. 5.2.31.2
Et an excusetur ex paruitate materiæ. 4
Operas suas locans vt pugnet cum feris, an sit infamis infamia iuris, &c vide *Infamia*.
Oppositionis lectionem lecturus an excusetur ab Horis, vide *Hora canonica*.
Orandi præcepto satisfacit, qui incipit Horam intentione attendendi, quoties dedita opera mentem ab intentione non dimouet, licèt sit per totam orationem distractus. 7.2.28.10
Orans, vide *Attentio*.
An oporteat vt semper conetur orans tota solicitudine continere cor suum infra verba, & sensum vocalis orationis. ibid.
Orare mente an possit quis dum venter exoneratur. 7.2.44.4
Oratio, vide *Recitare*.
An verò oratio, vt est in præcepto, includat intentionis modum.
Oratorium, vide *Hospitale*.
Ordinandus, vide *Ordo*.
Ordinandus non potest in consignatione patrimonij loco tituli pacisci cum ordinatore se nullo tempore ab eo alimenta petiturum. 7.1.34.14
vbi an hæc conuentio sit simoniaca.
Ordinandus quale beneficium debeat habere stando in Tridentino. 7.1.35.1
An sat sit beneficium collatum ante possessionem. 2
Quale beneficium dicatur sufficiens ad congruam sustentationem. 7
Et quid si parum deficeret. 8
Quas pœnas innouet Trid. *sess.* 21. *cap.* 2. contra non seruans illud decretum. 11
Vide *Ordinari*.
Ordinandus quam vitæ bonitatem requiratur vt habeat & an sit necesse quòd careat omni peccato mortali. 7.4.46.1
Ordinandus interrogatus à suo Episcopo de crimine suo occulto an teneatur illud fateri. 7.1.46.10
Ordinari potest quis sabbato sacerdos, & die sequenti Episcopus, nec tunc oportet continuari ieiunium. 7.1.55.75
vbi an si die Dominica liceret quem consecrari sacerdotem, posset eadem die idemnet consecrari Episcopus.
Ordinans aliquem sine beneficio, vel patrimonio, quas pœnas incurrat, vide *Episcopus*.
Ordinari à quo Episcopo possit habens dimissorias à proprio, vide *Dimissoria*, vbi multa.
Ordinari an possit ratione huius beneficij in ea diœcesi habens fructus præbendæ ad docendum pueros in aliqua diœcesi. 7.1.23.10
Ordinari, vide *Ordo*.
An verò possit ordinari ab alio Episcopo cum dimissoriis suis habens facultatem à Papa, vt ordinetur extra tempora à suo ordinario tantùm. 7.1.35.2
Ordinari qui poterat iure communi habens beneficium, vel patrimonium, vnde alimenta perciperet. 7.1.34.2
An requireretur sufficiens beneficium, vel patrimonium sufficiens ad sustentationem. 4
Qualis beneficij titulus requireretur antiquo iure. 5
Ordinari an possit quis ad titulum dignitatis requirentis sacrum ordinem, ad quam ipse fuit nominatus, vel postulatus. 7.1.35.3
Ordinari an possit stando in Tridentino ad hunc titulum, coadiutor beneficij, qui futurus est illius successor, vide *Coadiutor*.
Ordinari an possit quis stando in Tridentino ad titulum Vicariæ, vel beneficiorum Monialium. 7.1.35.5
An ad titulum patrimonij, vel pensionis. 6
Quale patrimonium dicatur sufficiens ad congruam sustentationem. 7
Quid dicendum si parum deficeret. 8

Ordinari an possit sine patrimonio, vel beneficio bonus scholasticus Theologiæ. vel sacrorum canonum, recepto gradu Baccalaureatus, qui eaoptet gradum licentiatus recipere. 7.1 35.10
Ordinari an possit quis ad titulum beneficij quod inettu renunctau.r. ibid. ad fin.
Ordinari an possit ad titulum prædij, quod donatione recipit, vt ad ordines promoueretur, si iam contraxerit debita, vel promiserit sorori certam summam, vt nuberet, quæ sunt maiora valore prædij. 7.1.42.2
Ordinarius nulla fit iniuria per priuilegium exemptionis concessum Regularibus. 6.9.1.22
Ordinarius, vide *Episcopus*.
An verò possit ordinarius se intromittere in lite circa debiti solutionem contra Regularem exemptum. 23
Ordinarius an possit punire Religiosum publicè delinquentem extra monasterium. 6.9.1 25.prope med.
An possit procedere contra exemptum simpliciter, obtinentem Ecclesiam parochialem, vel aliud officium cuius administratio, & regimen Episcopo conuenit, si deliquerit, vel contraxerit in his quæ pertinent ad hoc officium. ibid. paulo post med.
ab Ordinario gestum contra exemptum in iudicio, vel extra, vel contra res monasterij in quauis causa, est ipso iure nullum, &c. 6.1.1.27
Quid dicendum, si sententia executioni mandanda. ibid.
Et quid, si procedat per censuras contra Regulares exemptos. 28
Ordinarius an possit denunciare excommunicatum exemptum, qui notoriè deliquit etiam in loco exempto, si ob delictum incurrat excommunicationem ipso facto. 29
Ordinarius an possit procedere per se, vel per alium ad capturam Religiosi exempti, & si capiat, an incidat in excommunicationem. 30
An verò habeat iurisdictionem in Nouitios Religionis exemptæ. 32
Et possit eos excommunicare. 33
Ordinarius potest procedere per censuras contra exemptos turbantes vel impedientes ipsius iurisdictionem. 6.9.2.8 post med.
Ordinarius punire potest exemptos sine mandato sui superioris in scriptis obtento repertos extra monasteria, & contra eos procedere. si missi studiorum causa ad vniuersitates extra monasteria degerint. 9
Ordinarius non potest intendere, vt coram illo priuilegia exemptionis exhibeantur. 6.9.5.3
Ordinarius an possit non obstantibus Bullis conseruatoriis cognoscere de exemptorum causis. r. vbi explicatur *cap.* 5. Trid. *sess.* 14. *de reform.*
Ordinarius an possit impedire iudicem conseruatorem. 6.9.6.4
Ordo, vide suprà *Ordinandus*, & *Ordinari*.
ad Ordines promoueri intendens, si vocetur, vt restificetur de delicto ob quod timet imponendam mortem, vel mutilationem, potest occultare veritatem, nec tenetur respondere 6.2.22.1.ad fin.
ad Ordines an possint promoueri absque alia dispensatione illi, quibus per Principes infamia est ablata. 6. 3.6.27
Ordinis definitio. 7.1.1.2
Ordo est verè & propriè sacramentum. 3
Characterem imprimit. 4
Quotuplex sit effectus huius sacramenti. 5
Quotuplex sit ordo. 6
Ordines an sint plura sacramenta. 7
Ordinis forma an conuenienter tradatur per imperatiuum. 8
vbi an institutio ordinis sit per se ordinata ad significandum hominem, vt est persona priuata.
An verò sit de essentia ordinis inuocatio Trinitatis. 9
Ordinis materia quænam sit, & an sit de eius essentia. 10.& 11
de Ordinis essentia an sit, vt ordinandus tangat materiam. 7.1 2.1. & 2
An verò sit necesse materiam tangere ambabus manibus. 3
An sit necesse tangere Calicem, Patenam, & Hostiam, vel sufficiat tangere, quomodocunque, & modicum quid alicuius rei. 4
vbi an censeatur tangere vinum, qui tangit calicem.
An verò sit necessarium tangere calicem consecratum, vel sufficiat tangere non consecratum 5
Et an requiratur contactus corporalis in sacerdotio, & Diaconatu dum Episcopus manus imponit. 6
de Ordinis essentia an sit non tantùm instrumentorum porrectio, sed etiam manuum impositio. 7.1.3.3
Ad argumenta contrariæ sententiæ respondetur. 4.5. & 6
de Ordinum minorum essentia an sit, vt ministrentur ab Episcopo faciente sacrum. 7.1.4.1
An verò hoc sit de essentia sacrorum ordinum. 3
de Ordinum minorum essentia an sit, vt idem Episcopus, qui profert verba, porrigat materiam tangendam, ab ordinando. 7.1.5.1
An verò sit hoc de essentia in sacris ordinibus. 4
Ordo an teneat, si exorcistæ tradatur in ordinatione liber, qui habet tantùm Euangelia, vel Diacono liber qui habet tantùm exorcismos. 5
vbi qui dicendum, si liber habeat vtrumque.
Ordo, vide *Tonsura*, *Sacerdotium*, *Scientia*, *Psalmistatus*, *Subdiaconatus*, vbi etiam de Diaconatu; *Episcopalis*, & *Collegialis*.
Ordines minores an sint verè ordines, & sic sacramenta characterémque imprimant. 7.5.7.1. & 2
An verò sint à Christo Domino instituti. 4
Ordo vnus an dependeat ab alio. 7.1.9.6
Ordinum singulorum materia in communi quænam sit. 7.1.12.1
Quando imprimatur character in ordinibus, quorum est tantùm vnus actus, & in ordinibus, quorum sunt plures actus. 2
vbi quinam actus, sit principalior.
Quando imprimatur character Ostiario, Lectori, & exorcistæ. 3
Quænam verò sint formæ istorum ordinum. 4.3.& 6
Quotuplicem Acolytus habeat actum, & in quo actu imprimatur illi character. 7.& 8
Quænam sit forma istius ordinis. 9
Quotuplicem habeat Subdiaconatus actum, & in quo actu imprimatur character. 11
Quæ sit forma Subdiaconatus. 13
In quo actu imprimatur character Diacono. 15
Quæ sit forma Diaconatus. 16
Quando imprimatur character sacerdoti quoad munus consecrandi, & quænam sit sacerdotij forma. 17
Quando verò quoad potestatem absoluendi, & quæ sit illius forma. 18.& 20
vbi quænam sit materia.
Episcopo autem quando imprimatur character. 22
Et an sit liber consecrationis super Episcopi caput necessariò ponendus. 23
Ordinis sacramentum an sit iterandum si aliquid omittatur, quod sit de substantia, vel sit dubium an sit de substantia ordinis. 7.1.13.1. & 2
Quid faciendum si sit certum id, quod est omissum non esse de eius substantia. 3
An verò sit ministrandum in illo ordine suscepto, vel sit mortale ministrare antequam suppleatur id, quòd

quod est omissum. 4
Et an ministrans in illo antequam ceremonia suppleatur, incurrat irregularitatem. 5
A quo debeat suppleri id, quod omissum est in ordine. 6
Quando debeat suppleri. 7
An verò quando aliquis actus suppletur, debeant iterari orationes illi annexæ. 8
Quid faciendum quando altera manus iniuncta & dicta ratio iam sit. 9
Ordinis vnius character an necessariò supponat characterem alterius ordinis. 7.1.14.2
vbi an peccet mortaliter, qui prius suscepit superiorem ordinem, quàm inferiorem.
An vero sacerdos, qui alios ordines non suscepit, possit exercere omnium ordinum functiones. 3
Ordines quo ordine sint conferendi. 4
An debeant esse ieiuni ordinans, & ordinandus ordine sacro in die Dominica, & in ordinum celebratione facta die Dominica an requiratur continuatio ieiunij sabbati cum Dominica. 7.1.15.4
Ordines quo pacto ad Eucharistiam ordinetur. 7.1.17.1
Quotuplex, & quæ sit ordinis potestas. ibid.
Ordo, vide *Illiteratus*, *Ostiarius*, *Lector*, *Exorcista*, *Acolytus*, *Subdiaconus*, & *Diaconus*.
Ordinis minister ordinarius quisnam sit. 7.1.18.1
An verò hoc sacramentum teneat si conferatur ab Episcopo hæretico, vel degradato, vel qui ab Episcopatu depositus est, vel ipsi renunciauit. 3
Et an si aliqui non Episcopi conferant aliquos ordines, id faciant ex officio, vel ex commissione Papæ. 4
Ordines minores an possint Abbates conferre, vide *Abbas*, vbi alia.
An possint conferri à Cardinalibus, vide *Cardinales*.
Ordinis minister necessarius necessitate præcepti est proprius Episcopus. 7.1.20.2
An verò recipiens ordines ab alieno Episcopo peccet mortaliter. ibid.
Quid dicendum si quis obtineat generale, vel speciale rescriptum, vel priuilegium vt à quocumque ordinetur. 3
Ordines sacri non comprehenduntur quando in dimissoriis conceditur recipi ordines minores, vel ordines absolutè. 9
Ordinibus minoribus, vel sacris, aut tonsura primò initiatus ab alieno Episcopo sine licentia proprij, an sit suspensus, vide *Suspensus*.
An verò si celebret, vel Episcopus excommunicet accedentes sine debita licentia, an sit irregularis, vide *Irregularis*, & *irregularitas*.
An peccet vtendo his ordinibus, stando in iure communi. 7.1.28.5
An tenetur ratihabitionem quærere, licèt bona fide sit ordinatus. 7
An maneat habilis ad alios ordines & beneficia, habita ratihabitione proprij Episcopi. 9
Ordines cùm conferuntur quænam praxis absoluendi, ac excommunicandi obseruetur. 11. & 12
Ordinibus minoribus initiati literis dimissoriis Capituli sede vacante infra annum, an sint capaces beneficij Ecclesiastici stando in Trident. *sess. 7. cap.* 10. *de reformat.* 14
Ordo an teneret si fœmina de facto ordinaretur. 7.1.30.1
vbi explicatur *cap. Diaconissam* 27. *quæst.* 1. *& cap. fin. dist.* 32
An verò sit incapax primæ tonsuræ. 3
Ordinis an sit capax Hermaphroditus, vide *Hermaphroditus*.
Ordo datus ante vsum rationis tenet, licèt sit sacerdotium, & detur puero in cunis. 7.1.32.2
Ordines sacri, quam ætatem ex necessitate præcepti requirebant antiquo iure. 7.1.33.1
Quam verò requirant iure nouo Trident. *sess.* 23. *cap.* 12. *de reform.* 2
An verò anni per Tridentinum requisiti ad hos ordines sufficiant incœpti. 4
An possit quis ordinari sacerdos in vltimo die in quo adimplentur 24. anni. 6
Vbi an si ordinetur incurrat pœnas contra ordinatos ante legitimam ætatem, an in principio primi diei anni 25. vt post mediam noctem possit quis ordinari sacerdos. 7
A quo die debeant computari hi anni. 8
Ordines minores, & prima tonsura an possint de necessitate præcepti dari ante vsum rationis. 15
An verò sit mortale dare, vel recipere ordines & tonsuram ante rationis vsum. 16
Qua ætate possit conferri prima tonsura. 12. 13. 14. & 15
Qua verò possint conferri minores ordines. 17
Ordo licèt sit sacerdotium an teneat si ordinetur perpetuò amens 19
Ordines minores, vel sacros vt quis recipiat, an requiratur beneficium, vel patrimonium. 7.1.37.2
ad Ordines sacros an liceat promouere nescientem recitare Horas canonicas. 7.1.45.6
ad Ordines minores promouendus debet à proprio parocho & Magistro scholæ in qua educatur, bonum testimonium habere. 7.1.46.7
An sacros Ordines promouendus an & ad quid debeat per mensem ante ordinationem Episcopum adire. ibid.
Ordo quotupliciter possit annecti beneficio. 7.1.48.3
Vbi quando sit necesse ordinem habere tempore collationis beneficij.
Ordines requisitos intra quod tempus teneantur recipere obtinentes in Ecclesia cathedrali, vel collegiata dignitates, personatus, officia, præbendas, aut alia quæcumque beneficia, quibus onera varia sunt annexa. 7
Quas pœnas incurrant contra facientes si inter sint; aut non sat sit dimidiam pars ad sustentationem. ibidem.
Ordinem tenetur infra annum recipere, qui à Papa consequitur, vt non habens ordinem promoueatur ad præbendam actu ordinem exigentem. 9
Ordo sacerdotalis an requiratur ad Capellaniam si eam fundans ex propriis bonis, præcipiat vt capellanus dicat tot Missas in hebdomada, vide *Capellania*.
Ordinem sacrum conferre, aut recipere absque vlla tonsura, id est, *sine la barbechala corona*, est tantùm veniale graue. 7.1.49.10
Ordines quo in loco sint ministrandi, vide *Episcopus*.
Quibus vocatis, & præsentibus sacri Ordines celebrentur. 7.1.50.3. post med.
Ordines sacri quibus anni temporibus celebrari possint. 7.1.50.1.
Quis possit dispensare vt alio tempore celebrentur, & an sit mortale in ordinante & ordinato extra tempora à iure statuta ordines recipere. ibid.
An sint celebrandi in sabbato ieiuniorum quatuor temporum, vel in die Dominica sequenti. 2. & 3
An possint conferri die Dominica sequenti seruato, & continuato ieiunio sabbati cum Dominica sequenti ab ordinatore, & ordinando, & an expediat hoc facere. 4
Quomodo sit seruandum hoc ieiunium, & an intelligatur de ieiunio Ecclesiæ, & possit Episcopus sumere ablutionem si die sabbati faciat sacrum. 5
Ordines sacri an possint celebrari continuato ieiunio in nocte resurrectionis, & in aliis noctibus Dominicæ sequentis sabbatum. 6

Ordo sacer vnus non potest conferri alicui sabbato, & die Dominica sequenti alius ordo sacer eidem, etiam continuatiæ ieiunio 7
Ordines minores quibus diebus possint conferri. 7.15.2. a
An die Veneris ante sabbata aliquot. 3
An in omnibus festis. 5
An verò possit Episcopus pluribus vel tantùm vni minores ordines conferre in Dominicis & festis. 18
Ordines duo sacri non possunt eadem die vni conferri. 7.15.3.1
Ordines minores, & subdiaconatus nequiunt eidem vna die conferri. 2
An hoc possit cum Episcopi scientia, & examine. 3
Quid dicendum si alicubi esset consuetudo vt vna die hi Ordines vni conferrentur. 5
An teneat hæc consuetudo post Tridentinum. 7
Et an post motum proprium Sixti V. contra malè conferentes, vel recipientes Ordines. 9
Ordinem inter vnum & alium quænam interstitia intercedere debeant. 7.1.55.1
Ordines minores an possint eidem vna die de iure conferri. 7.1.53.11
Quid dicendum stando in Trid. *sess.* 23. *cap.* 11. *de reform.* 12
Quod tempus debeat intercedere inter vnum & alium minorem ordinem. ibid.
An requiratur aliqua dispensatio vt dentur simul omnes minores Ordines vbi erat ante Concilium consuetudo eos simul dandi. 13
Ordines minores, & prima tonsura an possint vna die eidem conferri, vide *Tonsura.*
Ordinum interstitia à Tridentino præcepta seruati an obligent Religiosos, & quinam possint in interstitiis dispensare, *Interstitia*, & *Societas.*
Ordinem sacrum recipiens latinè legere nesciens, aut recitare, an peccet, & teneatur ad Horas canonicas. 7.1.51.3
Ordinatio facta ab alieno Episcopo cum spe ratihabitionis proprij an sit irrita. 7.1.20.14
A quo possit hæc ordinatio ratihaberi. 17
Ordinatus ab alieno Episcopo litteris dimissoriis causam rationabilem non continentibus ob quam proprius Episcopus ordinare non potest, an excusetur à pœna, vide *Dimissoria litera.*
Ordinati tonsura à Prioribus vel Abbatibus non ex contentis in iure communi, an debeant ostendere priuilegium, vide *Tonsura.*
Ordinatus tonsura ab alieno Episcopo cum spe ratihabitionis proprij, an gaudeat priuilegio clericali, vide *Tonsura.*
An verò, & quomodo ordinatus ab alieno Episcopo quandò propriusest manifestè suspensus, eo quòd ordinauit clericos alienos absque licentia proprij Episcopi teneatur probare suspensionem Episcopi proprij. 7.1.20.29
Ordinatus in Diaconum, vel subdiaconum à Papa, an possit sine eius licentia ab alio Episcopo ad ordines superiores promoueri. 28
Ordinatus dimissoriis à capitulo sede vacante obtentis an incurrat aliquas pœnas. 36
Ordinatus sine beneficio, vel patrimonio an iure antiquo suspensionem incurrebat. 7.1.54.6
Ordinatus iure, beneficio, vel patrimonio à quo debet alij, vide *Episcopus.*
Ordinatus post collationem beneficij ante pacificam possessionem, an incurrat aliquas pœnas stando Tridentino. 7.1.55.11
Ordinatus an censeatur quis ad titulum patrimonij, si ordinetur nulla facta de illo mentione, vide *Patrimonium.*
Ordinatus subdiaconus ad titulum patrimonij, quod habebat, an si postquam illud renunciauit, nullum aliud patrimonium, vel beneficium habens initietur Diaconatu, & sacerdotio, ostendens priùs restimonium patrimonij, & tacens illius renunciationem, an incurrat pœnas statutas contra eos, qui absque patrimonio initiantur, vel tantùm peccarit renunciando 7.1.4.1
Vbi an possit ad titulum illius ordinari, si postea contrahat debita.
Ordinatus subdiaconus ficto patrimonio an possit ad superiores ordines absque nouo patrimonio vero ascendere. 7.1.41.2
Orphani quinam dicantur quoad effectum, vt in prima instantia possint agitare litem coram auditoribus Regiis, quod Hispanè dicitur *ser caso de Corte.* 4.1.63.3
Qui verò dicantur orphani quoad legata, & reliquos effectus. 4
An verò vt orphanus dicatur, requiratur etiam quòd sit intra pupillarem. 5
Cum quadam limitatione. 6
Ostiarij quódnam sit officium. 7.1.17.3
Vide *Ordo.*

P

Pactum de futura successione quotuplex sit. 4.1.34 3
Pactum non succedendi, seu renunciatio legitimæ facta ei, cui succedendum est, an teneat. 5
An verò tale pactum possit firmari iuramento. 7
Quid verò dicendum, si filia nullam dotem recipiat. 10
Et quid si renuncians sit minor, vel sit fœmina sub patris potestate constituta. 12
Pactum, seu promissio de renuncianda paterna hæreditate facta patri an teneat. 12
Pactum, seu promissio dotalis facta filiæ à patre de non meliorando aliquem ex fratribus, an teneat. 4.1.36.5
Quid verò dicendum, si in tali pacto adderetur, quòd si aliter fieret melioratio alicui fratri, censeretur facta ipsi filiæ. 6
Vel quòd si quemquam meliorauerit, talis melioratio non pariet præiudicium, nec intelligatur in damnum filiæ. 7
Pactum de non succedendo, quod non patri, sed fratribus, vel aliis in ipsorum fauorem fit, an teneat, si fiat de consensu eius, cuius hæreditas renunciatur, vel si fiat sine eius consensu, vel reuocet ante mortem. 4.1.34.55
Cum triplici limitatione. 63.64 & 65
An verò requiratur iuramentum. 57
Et an firmetur tale pactum iuramento, si fiat absque dicto consensu. 58. & 59
An verò teneat tale pactum factum cum consensu patris, & iuramento, si postea pater reuocet consensum. 61
Pactum de non accusando an valeat. 6.1.29.à 1. ad 4
Pactum inire de aliquo sibi dando an liceat Aduocatis & procuratoribus, vide *Aduocatus*, & *Procurator.*
Pallium quid sit. 7.16.1.& 9
An verò sit idem dicendum de Archiepiscopo, ac de Patriarcha circa vsum Pallij. 2
Intra quod tempus teneantur à Papa petere Pallium Archiepiscopus & Patriarcha, & an teneantur cùm illud petunt præstare aliquod iuramentum, & à quo die hoc tempus debeat currere. 3
Pallio in loco possint vti Archiepiscopus, & Patriarcha. 4
Consuetudo vtendi Pallio extra Prouinciam nihil valet. ibid.
Quid dicendum si Archiepiscopus habeat priuilegiũ vtendi

vtendi Pallio extra prouinciam. ibid.
An verò possint semper intra prouinciam vti Pallio. 5
Et an in processionibus. 6
Et an semper intra Missarum solemnia in sua prouincia. 7
Vbi in quibus diebus illo possint vti, an verò in Missis pro defunctis. 8
Ante Pallij receptionem nequit Archiepiscopus, vel Patriarcha ante se portare crucem, nec se nominare Archiepiscopum, nec Patriarcham: nec habet plenitudinem Pontificalis officij. 9
Vbi multa quæ ante receptionem Pallij non potest facere.
An verò possit sine Pallio in aliena diœcesi de licentia illius diœcesis ordines conferre. 10
An si Pallium in alieno Archiepiscopatu receperit debeat nouum petere. 11
Pallium est personale, & sic non potest accommodari, nec in morte alicui relinqui, sed Archiepiscopus cum eo sepeliri debet. 12
Et quid faciendum, si transferatur Archiepiscopus in alium Archiepiscopatum. ibid.
Papa directè respondens ad quæsitum, & reddens aliquid pro ratione, an faciat ius, & an possit annullare, & mutare leges humanas. 4.1.4.17
Papa an possit dispensare in lege ieiunij. 5.1.5.3
Quid verò dicendum, si dispenset in lege ieiunij, & quocumque alio iure humano Ecclesiastico absque iusta causa. 4
An verò peccet. 5
Et an mortaliter. 6
Papa an possit delegare laico causas spirituales, & criminales clericorum. 6.1.1.8
Papa an possit se subijcere laico iudicandum. 6.1.6.5
Papa an possit statuere, vt vbi sunt duo testes inquiratur absque infamia, vide *Inquisitio*.
Papa an possit recusari, vide *Recusari*.
An verò possit abolere infamiam, vide *Infamia*.
Papa quibus verbis censeatur eximere aliquem à iurisdictione ordinarij 6.9.1.4
Papa dicitur concedere motu proprio, licèt concedat ad alicuius petitionem, si suo motu liberali, & non petitione sit motus. 6.9.8.2
Et tunc censeatur gratia fieri motu proprio cùm hoc expressè fuerit cautum. ibid.
Papa potest extinguere Cardinales, Patriarchas, & Archiepiscopos. 7.1.10.4
Quo modo verò si se vocet Episcopum, & Cardinalem. 6
Papa, Episcopus, Archiepiscopus, & Primas non differunt quoad potestatem ordinis. 7.1.11.5
An differant potestate iurisdictionis, & à quo eam habeant. 6
Papatus intrinsecè, & essentialiter includit Episcopatum. 7.1.14.10
Papam quinam consecrent, vide *Consecratio*.
An verò habeat Papa simul ac electus est iurisdictionem plenam Papalem. 7.1.15.18
Papa an possit committere simplici Sacerdoti, vt conferat primam tonsuram, & quid dicendum, si Papa non sit Episcopus consecratus, vide *Tonsura*.
An verò possit hoc committere non Sacerdoti. 7.1.18.7
Et an possit simplici Sacerdoti committere, vt conferat ordines sacros. 10
Papa, vide *Pontifex*, *Persona*, & *Recitare*.
Papa potest ratam habere ordinationem factam ab alieno Episcopo nó spe ratihabitionis proprij. 7.1.20.17
Papa reseruans beneficia suorum familiarium censetur seruare beneficia familiarium illius, qui est familiaris illius Papæ. 24
Papa non potest dispensare, vt omnino illiteratus promoueatur ad Sacerdotium. 7.1.45.2 ad fin.
Papa an censeatur per clausulas generales derogare conditioni appositæ à laico tempore fundationis, vel oporteat de illa facere mentionem. 7.1.48.2
Quid dicendum, si clericus fundet aliquod beneficium. ibid. post med.
Papa potest dispensare cum clericis, & beneficiariis, ne recitent. 7.2.53.2
Parens an possit succedere spuriis. 4.1.35.3 ad med.
Parentes an possint in præiudicium aliorum filiorum concedere alicui filio licentiam testandi, vt valeat ad libitum disponere: & talis filius possit relinquere parentibus, vt liberè disponant inter filios, vel extraneos. 4.1.34.14
Parentes an teneantur omnibus filiis naturalibus, spuriis, & natis ex damnato concubitu alimenta præstare. 4.3.7.1
Parentes an possint liberè quintum relinquere filiis illegitimis, vel quibuscunque extraneis, licèt sit maior pars, quàm ea, quæ filiis legitimis contingit. 4.3.15.4. & 5
Parentes an possint succedere filiis illegitimis, siue naturalibus. 4.3.43.1
An verò filiis spuriis, vel ab eis aliquid via donationis recipere. 2
Et quid si filius spurius aliquid committat amici fidei, vt det patri. ibid.
Vide *Testis*.
Parochus, vide *Ieiunium*.
Parricidium est crimen publicum, & potest ab omnibus accusari. 6.3.6.14
Pars læsa an possit intercedere pro reo, vt remittatur pœna, vide *Intercedens apud iudicem*.
Partes, vel alij ipsorum nomine an debeant esse præsentes, quando testes deponunt, vel saltem citari & admoneri, vide *Testimonium*.
Pars aduersa an possit detegere occultos testium defectus ad sui defensam, vide *Testis*, vbi & alia habes.
Pater, vide *Renunciatio*, *Restituere*, *Pactum*, *Legatum*, & *Filius*.
Pater, vel is, cuius hæreditati renunciatur, an possit, dum viuit, reuocare consensum semel præstitum. 4.1.34.56
Pater melioráns filiam contra *l. 1. tit. 1. lib. 1. noua recopil.* an peccet mortaliter. 4.1.36.2
Pater an censeatur animo cum legitima compensandi legare, si leget aliquid filio. 4.2.15.13
Pater carens filiis, & descendentibus legitimis an possit legare, & donare omnia bona sua filio naturali, licèt habeat ascendentes. 4.3.16.3
Pater habens filios legitimos, qui absque fraude bonis paternis renunciarunt, an possit omnia bona filiis naturalibus relinquere: & ij succedant ab intestato in duabus vnciis, ac si nõ extarent filij legitimi. 4.3.17.5
Pater qui sub fideicommisso hæredem aliquem instituit, vt hæreditatem restitueret spurio, & fideicommissarius, qui illi talem fidem præstitit de restituendo hæreditatem spurio an grauiter peccent. 4.3.20.12
Pater an possit filium spurium hæredem instituere sub conditione, si à Principe fuerit legitimatus, & quem effectum habeat talis institutio. 4.3.28.2
Pater obligatus restituere pauperibus aliqua bona incerta iniustè acquisita, vel etiam inuenta, an possit dare filio suo spurio. 4.3.27.2
Pater an possit aliquid legare filiis naturalibus ex consensu legitimorum. 4.3.30.1
An verò possit vltra quintum relinquere filiis spuriis, si legitimi consentiant in vita patris. 3
Quid verò dicendum, si filij consentiant post obitum patris. 4
Cum quadam limitatione. 5

Pater an possit relinquere quintum spuriis ad alimenta, quando spurij aliu de habent alimenta, vel artificium norunt, ex quo sine dedecore possunt victum quærere. 4.3.31.2
Pater an possit integrum relinquere quintum spurio pauperi non habenti aliunde alimenta si illud excedat alimentorum necessitatem, habita consideratione personæ, & qualitatis spurij. 4.3.32.2
Pater non habens descendentes legitimos an possit vltra quintum relinquere filio spurio, quando quintum non sat est ad alimenta. 4.3.33.7
Quid verò dicendum, si quintum non sat sit ad alimenta secundùm necessitatem naturæ, & extent filij legitimi. 8
Et quid si pater habeat descendentes legitimos, & quintum sat sit ad alimenta secundùm naturam, non verò ad alimenta secundùm statum. 9
Pater, vide *Fructus & alimenta*.
Pater non potest grauamen imponere in quinto, quod relinquit filio illegitimo ad alimenta. 4.3.35.4
Cum quadam limitatione. 5
Quid verò dicẽdum, si pater absolutè leget aliqua bona ad spurij alimenta, & eum grauet, vt post mortem restituat ea bona alicui. 9
Pater an possit aliquid dare in vita, vel in morte filio spurio vltra alimenta propter filij merita. 4.3.38.1
Pater an possit, dum viuit, reuocare excessum dotis, qui tangit legitimam aliorum filiorum. 4.3.39.5
Pater quomodo possit relinquere aliquid filio spurio, vel filiæ spuriæ, cuius proprietas plusquam quintum valeat. 4.3.45.12
Pater an teneatur denunciare ad edictum filium hæreticum. 6.2.19.3
Pater denunciatus iudicibus à filio minus puniri debet. 12
Pater nuptui tradens filiam intra primum viduitatis annum an sit infamis. vide *Infamia*.
Pater legens literas filiorum, qui sub sua sunt potestate non peccat. 6.6.3.2
Pater meliorans filium vt bona illa sint patrimonium ad cuius titulum sacris ordinibus [illegible] non potest post promotionem hoc reuocare. 7.1.44.2
Paterfamilias, vel famuli operantes, an peccent compellendo famulos in die ieiunij ad laborem incompatibilem cum ieiunio, quando id commodè in alium diem differri potest. 5.1.9.2
Paterfamilias an teneatur in die ieiunij præbere suis sufficiens alimentum ad ieiunium. 5.1.17.3.& 4
An verò teneatur admonere famulos, vt ieiunent, vel audiant sacrum, &c. vel eos compellere. 5
Quid verò dicendum si sciret, quod prodesset famulis suis negare eis semel, & iterum cœnam in die ieiunij. 6
An verò teneatur compellere filios sub cura constitutos ad ieiunium, denegando eis cœnam. 8.& 9
Paterfamilias qua correctione, an iudiciali, coërcitiua, vel solùm fraternali monendo, videlicet, teneatur corrigere familiam. 6.2.4.5
Paterfamilias an teneatur arcere seruum à concubina, expellendo eam domo, & compellere familiam ad ieiunia Ecclesiæ. ibid.
Paterfamilias an possit iuramentum petere à famulis, vt denuncient eum, qui bona aliqua furatus est, vide *Iuramentum*.
Patriarcha an differat à Papa, Archiepiscopo, & Episcopo potestate ordinis, & iurisdictionis, & Papa in quo loco debeat consecrari, vide *Consecratio*, vbi alia.
Patriarcha, vide *Pallium*, & *Archiepiscopus*, & quæ ibi dicuntur circa Pallium, intelliguntur etiam de Patriarcha.
An verò possit remoueri, si intra tempus à iure statutum non petat Pallium. 7.2.16.3
Patrimonium an requiratur ad ordines, vide *Ordinari*, *Ordinandus*, & *Ordo*, vbi alia.
Patrimonium clerici ad cuius titulum sacros ordines recepit, an possit alienari sine solemnitatibus requisitis ad alienationem bonorum Ecclesiasticorũ. 7.2.36.1
An de illo teneatur soluere gabellam. ibid.
Patrimonij renunciatio, alienatio, extinctio, aut remissio, ad cuius titulum quis ordinatus est, an teneat. 7.2.38.3
Patrimonium habens an censeatur ad illius titulum ordinatus, si ordinetur nulla facta patrimonij mentione. 7.1.39.2. vbi an possit hoc patrimonium alienari absque Episcopi licentia.
Patrimonium ad cuius titulum quis ordinatus est, an possit sine licentia Episcopi vendi stando in iure communi antequam quis sit adeptus beneficium, vel aliunde habeat, vnde commodè viuat. 7.1.43.2
Quid dicendum stando in Tridentino *sess.* 21. *cap.* 2. *de reformat.*
Patrocinari pauperi an teneatur Aduocatus, vide *Aduocatus*.
Patrocinari an & quibus in causis liceat sacerdotibus coram iudice Ecclesiastico, vel sæculari. 6.7.3.1
An in causa ciuili, vel criminali. 2
An verò liceat Episcopis patrocinari in aliquibus casibus coram iudice Ecclesiastico, vel sæculari. 4
An clericis inferioribus, scilicet Diaconis, subdiaconis, & in minoribus tantùm ordinibus constitutis habentibus beneficium Ecclesiasticum, liceat patrocinari in negotio Ecclesiastico, vel sæculari coram iudice sæculari, Ecclesiastico. 5.& 6
Quid dicendum si, si dicti clerici nondum ad sacerdotium promoti non habeant patrimonium, vel beneficium pro sua sustentatione sufficiens. 7
Et quid, si clerici nondum in sacris constituti non habeant beneficium. 8
Patrocinari iure prohibiti an peccent mortaliter, si hoc munere fungantur. 6.7.4.1.& 2
Patroni quos iuratos se daturos pauperibus, & non admissuros precibus, & subordinationibus aliquã constituit signato salario testator iubens certã quantitatẽ dari pauperibus fœminis maritandis an peccent, & teneãtur restituere, si precibus inducti admittant pauperes relictis pauperibus: & quid si darent coniugatis, cum testator petierit, vt darent virginibus. 4.1.60.13
Patronus, quem primo loco nominauit testator, & deinde alium, vt post eius obitum succederet, an possit alicui hospitali in perpetuum dare centum aureos, quos testator patronatum instituens iussit singulis annis pauperibus distribui, vel illos simul distribuere per tempus vitæ suæ. 4.2.12.4. circa fin.
Pauperes, vide *Ieiunare*.
Pauperum nomine quinam comprehendatur, quando testator iubet exequutori, vt distribuat aliquam summam inter pauperes. 4.1.59. à 1. ad 5
Pauperes qui sunt consanguinei testatoris an sint præferendi, quando testator iubet aliquid inter pauperes ipsius domicilij distribui. 4.1.60.5
Pauperes & agricolæ an possint edere oua & lacticinia in Quadragesima. 5.1.19.4
Quid verò dicendum de pauperibus ostiatim mendicantibus 5
Pauperes in festis laborantes an peccent. 5.1.18.5
Paupertas maior an sit pensanda iuxta numerum personarum, quas tenetur quis alere, & expensarum. 4.1.60.14
Peccator, vide *Permittere*.
Peccator an sit secretè prius monendus quàm denunciandus, quando iudex, vel Prælatus præcipit denunciari delicta, vide *Denunciatio*, vbi latissimè de hoc.
Peccator qui per denunciationem euangelicam denunciatus non corrigitur monitione Prælati an sit

excom

excommunicandus coram testibus denunciationis si nulla sit spes emendæ per punitionem. 6.a.t 1.9
Peccator an sit integra pœna iuris puniendus quando proceditur via inquisitionis,vide *Inquisitio.*
Peccatores publici an sint publicè à personis priuatis corrigendi. 6 3.42.3
Peccatum,vide *Ieiunium*.
Peccatum mortale præteritum, & peccatum veniale an sint materia correctionis, vide *Correctionis materia*.
Peccatum procedens ex ignorantia, passione, & malitia an sit materia correctionis,vide *Correctionis materia*.
Peccatum an sit denunciandum ante secretam monitionem,quando iudex,vel Prælatus præcipit denunciare delicta, vide *Denunciatio*, *Denunciandum* vbi de hoc latissimè
Peccatum publicum, quod est in damnum aliorum, an possit denunciari ante præuiam monitionem. 6. a.5. a.3.& 4
Peccatum secretum contra bonum commune publicum an debeant denunciari ante præuiam monitionem.6. 2.5.5.6.& 7
Quid si solùm sit in damnum ipsius peccatoris, & sit spes emendæ. 13
Quid si sit in damnum tertiæ personæ, & damnum pendeat in futurum. 9
Peccata publica improbabilia an possint denunciari ante præuiam monitionem,& quid si probabilia sint. 8
Peccatum occultum quomodo sit detegendum per denunciationem. 6.a.5.10
Peccatum occultum an quando est tantùm in peccatoris damnum,& monitio non prodest, teneamur vltra procedere ad testes adhibendum, & tandem ad denunciandum. 6 a.6
Quid tanquam certum habendum sit. a.a.& 3
Sententia circa hoc. à 4.ad 7
Sententia auctoris à 8.ad 10
Vt secreta monitio dicatur non prodesse an iterum, atque iterum facienda sit. 11
Si frater non emendetur per secretam monitionem, an sit desperandum, quòd non emendabitur per testium inductionem. 12
Si verò secretò, & etiam coram testibus admonitus non corrigatur,an sit desperandum, quòd per denunciationem non corrigetur. 13
Solutio argumentorum,quæ contra hanc doctrinam opponuntur. 14
Peccatum,vide *Delictum*,& *Crimen*.
Peccatum quando non est omnino occultum,sed probabile,& secreta monitio non prodest, an sit procedendum ad testes adhibendum, & tandem denunciandum. 6.a.5.1
Quid faciendum si talis reus per testium inductionem non corrigatur. 2
Peccatum publicum, quod non est in aliorum perniciem,si monitio secreta non prodest, an sit denunciandum,vt scandalo occurratur. 2
Peccatum occultum, quod est in aliorum damnum,si secreta monitio non prodest,an sit denunciandum. 3
Peccata emendata quotuplicia sint. 6,2.1.15.1
Peccatum iam emendatum,quod nec fuit publicum,nec habuit effectum pendentem in futurum, an sit denunciandum ad edicta. 2
Quid si prælatus iubeat vt delicta secreta iam emendata sibi manifestentur vt patri,vt consultat ecidiuo. 3
Et quid si peccatum emendatum habeat effectum pendentem in futurum, vel damni proximi, cui non est satisfactum de iniuria,vel debito,vel alicuius impedimenti,ex quo sequatur infamia alicui sacramento,vel rei factæ. 4
Quid si ignorantia peccatoris sit inculpabilis. 5
Et quid si peccata emendata sint publica, vel sint infamia. 6.& 7
Quid dicendum si quis esset accusatus de crimine,& iudex ad instantiam accusatoris iubeat,vt scientes testificentur, vel si delictum esset iam semiplenè probatum, vel esset quis denunciatus de illo crimine cum indiciis,vel semiplena probatione.ibid.
Quid dicendum si peccatum non sit publicum, & possit legitimè probari,quia scilicet alij duo, vel tres testes sciunt, an teneatur quis illud reuelare superiori præcipienti generaliter, vel specialiter per edicta denunciari. 9
Peccatum quod vergit in damnum commune, & alicuius priuati,an teneantur denunciare ad edicta illi qui bus pro consilio, vel remedio capiendo,vel sub sigillo secreti detectum est. 6.s.20.1
Quid dicendum si peccatum fuit detectum in confessione,vel alia via sciatur. 2
Quid si peccatum sit detectum,nec redundat, nec redundabit in alterius damnum. 4.& 8
Quid si Prælatus non requirat delictum vt puniat, sed vt pateat, vt prouideat, & ex aliquo bono respectu 5
An peccet mortaliter,& teneatur testimere, qui hoc delictum detegit, licèt Prælatus iubeat sub sententia excommunicationis. 6
Peccata, quæ nec redundant, nec redundabunt in alterius damnum,an teneantur denunciare, vel testificari ad præceptum superioris obstetrix,iurisconsultus, Aduocatus, Consiliarius, quibus ad remedium animæ,vel corporis,vel famæ,vel rerum,&c.secretò manif. sta sunt. 6.a,20.7
Peccatum publicum,quibus modis dicatur. 6.3.2.3
Peccata publica an sint publicè à Prælatis corripienda, vide *Prælatus*.
Pensionarius cui pensio constituta est à Papa titulo clericali teneatur deferre habitum clericalem, & tonsuram. 7.t.49.t 1.post med.
Pensionis renunciatio,alienatio,extinctio, vel remissio, ad cuius titulum quis ordinatur est, an teneat. 7.1 38.3
Pensionem recipiens animo determinato non perseuerandi statu clericali,vel animo dubio,vel conditionali an peccet. 7.49.1 t.paulò post med.
An præsumatur Papa pensionem animo clericali concedere,& quis possit pensionem alicui tanquam laico constituere. ibid.
Percutiens existentem in Ecclesia, si percutiens sit extra illam,an gaudeat Ecclesiæ immunitate. 6.a.8 25
Quid de percussore clerici. 24
Quid de percutiente proditoriè,Hispanè *Atraicion*,25
Et quid de percutiente absque proditione, consultò tamen,& præuia deliberatione. 27
Peregrinatio,vide *Ieiunium*.
Perforare,vide *Carcer*.
Periurus,vide *Testis*.
Permittere peccatorem in maiora labi crimina an aliquando liceat 5.2.t.7
Pœna an obliget in conscientia, 4.3.t9.5
Pœna in lege statuta quando poterit remitti,vel augeri, vide *Index an possit dispensare*.
Pœna an sit integra peccatori infligenda quando proceditur via inquisitionis,vide *Inquisitio*.
Pœna statuta contra non recipientes ordines requisitos, &c.vide *Ordo*.
Pontifex Rom.& Princeps,an possint pro libito absque causa iusta commutare legata ad opera pia, vel vsum publicum in alia legata, vel ad eum requiratur insta causa. 4 a.s.3.4
Quid verò dicendum, si Princeps vtatur clausulis, *Non obstante*, & *Ex certa scientia*, *Proprio motu*, & *De plenitu*

De plenitudine potestatis.
Pontifex, vide *Papa, Recitare.*
Quidnam limitent Pontificum limitationes, & exceptiones, quas ponunt in suis decretis, & constitutionibus. 7.t.21 6
Populares, vide *Latrones.*
Portiones, vide *Ordo.*
Quem ordinem sacrum habeant annexum. 7.t.48.7
Quænam ad portiones requiratur. ibid. & seq.
An requiratur ad eas actu sacerdoto. 8. & 9
Possessor maioratus, qui in illo successit tempore, quo erat habilis, & vocatus ad illum, an illum amittat, vel retinere possit, si incurrat postea aliquod impedimentum excludens à successione secundùm illius institutionem. 4.1.46.3
Possessor maioratus, qui illius bona annuo redditu facultate regia oneratus ab eo redditu liberauit, an possit absque noua regia facultate super eisdem bonis maioratus alij creditori eundem censum imponere, & sic perpetuò successores eiusdem maioratus ad huiusmodi solutionem obligatos relinquere. 4.1.31.28
Possessori bonæ, vel malæ fidei quomodo permittatur abrasio ædificiorum, seu meliorationum 4.1.35.3
Possessor bonæ fidei an recuperet expensas necessarias, quas bona fide fecit in re melioranda. 4
Et quid si expensæ factæ sint ab amico possessoris, ipsius possessoris contemplatione. 5
Secundùm quem autem valorem suæ expensæ ab eo sint repetendæ. 6
Et quid, si expensæ sint maiores, quàm fructus. 7
Vel melioramenta, & ipsa res meliorata iam perierunt. 8
Possessor bonæ fidei an recuperet expensas vtiles 9
Vel permittatur abrasio: aut in foro conscientiæ sint ei soluendæ. 10 & 11
An verò recuperet expensas voluntarias. 12
Cum duplici limitatione. 13
Et an possit retinere rem melioratam, donec alter soluat expensas, quando eas potest recuperare. 14
Possessor bonæ fidei an teneatur compensare expensas necessarias, & vtiles cum fructibus ex re illa perceptis. 15
An verò cum fructibus habitis ex illa melioratione. 17
Possessor malæ fidei an possit expensas necessarias recuperare. 18
Et secundùm quam æstimationem? & quid faciendum quando alter non est soluendo. 19
An verò recuperet expensas vtiles, & voluntarias, vel ei permittatur abrasio. 20
Cum quadam limitatione. 21
Vel saltem in foro conscientiæ possit retinere expensas vtiles. à 22. ad 24
An verò possit recuperare mercedem laboris, quo res melior facta est. 25
Quid verò dicendum si quis ab initio sit possessor bonæ fidei, & postea fiat malæ fidei, vel econtra. 26
Possessor dubitans, id est, qui nec bonam, nec malam fidem habet, quas meliorationes, & expensas possit deducere: & an possit præscribere. 27
Possessor bonæ fidei an possit recuperare expensas meliorationis prædij maioratus, quod bona fide emit. 30
An verò possit illud retinere donec alter soluat expensas. 32
Et an teneatur compensare fructus perceptos cum expensis meliorationis. 34
An verò se possit in pretio, quo prædium emit, propria authoritate compensare. 35. in fin.
Potestatis ordinariæ, & absolutæ Principis distinctio, qua quidam vtuntur ad hoc, vt Princeps possit legata ad opera pia commutare absque iusta causa, an sit admittenda. 4.2.t.5
Potestas corrigendi ad quẽ deuoluatur negligente Prælato regulari in exempti correctione, vide *Corrigendi.*
Potestas consecrandi & absoluendi quando detur sacerdoti. 7.t.32.t 7.t 8.& 10
An verò potestas absoluendi supponat essentialiter potestatem consecrandi. ibid.
Potestas ordinis, vide *Ordo.*
Potestas ordinandi, & dandi dimissorias, differt à potestate dispensandi in interstitiis, vel alio impedimento. 7.t.27.3
Præbenda, vide *Beneficium.*
Præbendati, vide *Hora canonica.*
Præceptum correctionis fraternæ quibus casibus obliget, vide *Correctio fraterna.*
Prædicator an excusetur qui propter non impediendum magnum fructum non recitat. 7.2.52.3
Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem an possint cogere exequutores exequi vltimam voluntatem, & eis negligentibus illam exequi, & exigere rationem ab exequutoribus. 4.t.54.1
Prælati, vide *Abbates*, & *Episcopus.*
Prælati Religiosorum an possint cum suis subditis religiosis in ieiunio dispensare. 5.t.5.19
Quinam verò Prælati hoc possint, & an ex officio suo exclusis omnibus priuilegiis. 20
Prælati an prudenter agant qui subditos recurrentes ad eos in suis dubiis pro dispensatione volunt consolari. 26
Prælatus dispensans, vel confessor, vel medicus, declarans, credendo causam esse legitimam, non teneri ad ieiunium, an excusetur à culpa, si reuera causa non sit legitima. 5.t.6.1
Prælatus quomodo se debeat habere cum itinerantibus equitando in dispensatione ieiunij, vel in quouis alio casu, vbi simile dubium non occurrit, vel cum populo quando est aliqua causa generalis, vt pestis, vel magna fames. 4
Prælati an possint in diebus festis sua potestate vti. 6
Prælatus, vide *Iudex.*
An verò Prælati possint accusari à subditis. 6.t.30.5
Prælati an teneantur corrigere consuetudinem peccandi veonaliter. 6.2.1.8
Prælati an teneantur sub mortali corrigere extra casum extremæ necessitatis cum vitæ periculo, vel famæ, &c. 6.2.3.6
Prælati an teneantur inquirere peccata, quæ corrigant. 6.2.4.2. & 3
Prælati an solùm teneantur esse solliciti moderatè circa inquisitionem peccatorum. 4
Prælato an liceat pœna iuris plectere fratrem qui denunciatur de denunciatione Euangelica si monitus ab eo proponit emendam. 6.2.t1.3
An liceat Prælato statim vbi frater denunciatur euangelicè ipsum punire, si crimen sit probabile, vel quid teneatur facere. 4
Prælatus non potest iuridicè subditum interrogare, nec cogere ad fatendum crimen, quando crimen est omnino occultum. 6
An possit Prælatus cædere flagello fraternaliter, non ad punitionem præteriti, sed ad terrorem in futurum, quando crimen est probatum, & reus ipse confessus est. ibid.
Prælato an teneatur subditus fateri crimen tanquam patri quando crimen est probabile, vide *Subditus.*
Prælatus an possit illum punire, vel quid debeat facere, si peccator, quando peccatum est omnino occultum, per denunciationem Euangelicam denunciatus non corrigatur monitione Prælati. 7
Prælatus an possit procedere ex officio contra peccatorem nulla parte accusante quando fraternè denunciatus non corrigitur. 6.2.t.2.2
Prælatus remotus ob delictum est infamis. 6.3.6.16

Prælati an possint inquirere nulla præcedente infamia vbi sunt duo testes, vide *Inquisitio*.

ad Prælatos Religionum an pertineat facere inquisitiones generales, & circa subditos, & deprehensos in delictis, an possint Prælati carceribus tradere, & notatos infamia, vel præsumptionibus vehementibus torquere, ac in quibus criminibus sint hæc circa Religiosos exercenda. 6.3.25

Quo pacto hæc sint facienda ne incurratur excommunicatio lata contra inicientes manus in monachos. ibid.

Prælatus Religionis, vide *Inquisitio*.

An verò possit Religionis Prælatus inquirere de complicibus, nulla præcedente infamia. 6

Prælato procedenti per viam correctionis fraternæ an teneatur reus veritatem sui criminis fateri, vide *Reus*.

Prælati an teneantur peccata publicè corripere. 6.3.42.1

Prælatus legens literas Monachorum non peccat. 6.6.3.2

Prælatus regularis an statim debeat procedere contra Religiosos per viam inquisitionis, ac denuncians, vel testificans dicens esse infamiam de delicto, vel quid prius debeat facere. 6.8.1.5

Prælatus Regularis quotupliciter possit procedere contra delictum graue Religiosi. 6

Prælatus regularis quomodo possit procedere contra Religiosum per viam inquisitionis. 6.8.5 à 1. ad 25

An possit contra illos procedere, licèt non speretur delinquentium profectus. 1

Quomodo debeat incipere caput processus iudicialis. 2

An depositiones testium, & rei confessio debeant sub iuramento fieri. 3

An prælatus suspensionem incurrat si iubeat sub excommunicatione latæ sententiæ, & ea non fetatur in scriptis, ac præmissa monitione, & an citata parte debeat capere reum, & in carcerem includere, ac eum citare, vt compareat ad confessionem accipiendam. ibid.

An sit maturè videndum, oporteat ne regulares incarcerare. 4

Quibus interrogationibus sit à reo confessio accipienda, & quid debeat fieri vt reus teneatur respondere, & an sat sit quòd notarius testium depositiones coram eo legat tacitis eorum nominibus. 5

An verò si reus fateatur delictum sit statim ferenda sententia, vel sit assignandus terminus ad defensionem. 6

An verò si reus petat dilationem vt respondeat super proprio delicto debeat ei dari. 7

An verò, & ad quid debeat reus torqueri, si nolit respondere interrogationibus, præcisè affirmando, vel negando, sed omnino nihil respondeat, vel per verba dubia ibid.

Quid debeat fieri si reus neget delictum. 8

An possint testes iterum torqueri, & si reus dicat se velle habere testes pro ratificatis, teneatur adhuc iudex illos ratificare. ibid.

Vbi alia multa habes.

An verò publicatio testium sit facienda, & eorum exemplum reo dandum cum certo termino ad defensionem signato, & sit danda reo nominum testium copia. 9

An sit reus torquendus præcedente illius sententia, si auditis rei defensa, & testium depositionibus, delictum plenè probatum non remanserit. 11

An debeat iudex dare ei copiam testium, & terminum defensionis antequam torqueatur. 12

An sit degradandus clericus antequam torqueatur. 13

An sit religiosus mitius torquendus quàm laicus. 14

Prælatus an possit punire, & torquere clericum, vel monachum, per ministros laicos. 15

An verò si reus appellet à sententia torturæ teneat appellatio, & suspendat effectum. 16

Quid soleant cauti iudices facere ad impediendum, ne reus appellet à sententia torturæ. ibid.

Intra quod tempus debeat rata haberi rei confessio, si reus in tormento fateatur, & confessio noceat, & an hoc tempus pendeat ex arbitrio iudicis. 17

An requiratur quòd detur reo dilatio ad faciendas defensiones, si perseueret in confessione facta in tormentis. 18

An verò sit reus absoluendus si neget in tormento. 19

Quid faciendum si fateatur delictum, & simul aliquam circumstantiam excusantem. 20

Qua verò consideratione debeat iudex sententiam ferre quando iam crimen plenè probatum est, an sit pœna integra legis infligenda in hoc processu. 21

An verò si Religiosus appellet admittatur appellatio in omnibus causis, in quibus admittitur contra sæculares. 23

An in Religionibus quando committitur causa appellatione remota, intelligatur, nisi sit grauis & iusta appellandi causa recusari, vide *Religiosus*.

Prælatus regularis quando, & qualiter debeat procedere per viam accusationis contra subditum regularem. 6.8.4.1. & 2

Vbi an debeat reus damnari integra pœna.

Prælatus regularis quando possit procedere contra regularem via denunciationis Euangelicæ, seu fraternę. 6.8.5.1

An debeat primò vocare reum, & quid debeat ante punitionem facere. 2

Vbi an liceat adhibere verbera.

An possit Prælatus cogere subditum ad fatendum crimen, & ille teneatur fateri. 3

An liceat Prælato vltrà iudicialiter procedere facta prædicta diligentia, si subditus proponat emendam, & fateatur crimen. 4

Vbi an possit hic confessus cædi flagello fraternaliter, quando crimen est probabile.

An verò si post factam debitam diligentiam Religiosus sit pertinax, nec velit recognoscere delictum; possit Prælatus amplius procedere, vel quid teneatur facere. 5

Prælatus regularis quomodo debeat formare processum contra regularem via denunciationis Euangelicæ. à 6. ad 10

An sit vocandus denunciator ad suum delictum iudicialiter accipiendum. 7

An sint accipiendi alij testes, & postea confessio à reo accipienda. ibid.

An possit reus torqueri. 8

An verò in hoc processu sit integra, vel mitior legis pœna infligenda plenè probato delicto. 10

Prælatus regularis quando possit procedere contra regularem via denunciationis canonicæ. 6.8.6.1

Qualiter debeat procedere. 2

Prælatus, vide *Infamis*, & *Inquisitio*, vbi quænam infamia requiratur ad procedendum via inquisitionis contra Prælatum sæcularem, & alia.

Prælatus non potest nouitio præcipere in virtute obedientiæ, nec sub excommunicatione. 6.9.1.33

Prælati regulares, vide *Religiosi*.

Prælati habentes iurisdictionem quasi episcopalem an possint dimissorias concedere, vide *Dimissoria*.

Quam potestatem habeant hi Prælati, an cõprehendantur diœcesani nomine, possintque compellere negli

negligentea exequi testamentum. 7.1.21.5
Prælati regulares habent iurisdictionem quasi Episcopalem in regularibus exemptis sibi subditis. 7.1.54.8
An verò possint cum aliis dispensare in interstitiis, vide *Interstitia*.
Præscribi non possunt, quæ conueniunt Episcopis ratione ordinis, & nulli alij possunt competere, nisi ex delegatione Papæ. 7.1.19.5
Præses, vide *Iudex*.
Præstimonium habens, mortaliter peccat non deferendo habitum, & tonsuram. 7.1.49.11. prope med.
Præsumptionem an faciat dictum vnius, vide *Testimonium*.
Prandium differe vltra horam vndecimam, an liceat, vide *Ieiunium*.
Primas in quo debeat consecrari, vide *Consecratio*, vbi multa circa hoc.
Primogenium institutum, vel meliorationem factam à duobus, an possit alter altero inuito, vel mortuo quoad propria bona reuocare. 4.1.21.2
Et quid si vnus instituat in testamento primogenium de bonis alterius, & suis, an possit alter post eius mortem, vel eo viuente reuocare. 3
Cum quad m limitatione. 4
Primogenium, quod requirit successorem, qui non sit clericus ordinis sacri, an admittatur is, qui legitimè successit, si postea fiat clericus ordinis sacri. 4.1.26.3
Princeps sæcularis dispensans in sua lege sine iusta causa, an peccet mortaliter. 5.1.5.6
Princeps dum in iure summo dispensat, an in dubio sit præsumendum causam esse iustam. 10
An verò peccet mortaliter Princeps eximens aliquem à tributis absque iusta causa. 14
Princeps an possit statuere, vt vbi sunt duo testes inquiratur absque infamia, vide *Inquisitio*.
An verò possit Princeps abolere accusationem, vel accusationem impedire, ne illam prosequatur, vide *Accusatio*.
Princeps an possit recusari, vide *Recusari*.
An possit tollere recusationem, vide *Recusatio*, vbi alia diximus.
An verò possit committere causam omni appellatione. 6.8.3.15
Princeps an possit dispensare in infamia, vide *Infamia*.
Priores an conferant primam tonsuram, vide *Tonsura*.
Priuatæ personæ an teneantur corrigere extra casum extremæ necessitatis cum vitæ periculo, vel famæ, &c. 6.2.5.7
Priuatæ personæ an teneantur inquirere peccata, quæ corrigant. 6.2.4.1
Priuilegiata personæ ad non testificandum quotuplici in differentia sint: & quænam ex his possint testificari, si velint, quænam non, stando in iure communi. 6.2.18.1.& 2.& 6.5.17.1
Quid dicendum stando in iure regio. 6.2.18.3
An hoc priuilegium habeat locum tam in causis ciuilibus, quam in criminalibus. 4.& 5
Priuilegiatæ personæ ad non testificandum, an teneantur denunciare, & testificari ad mandatum iudicis, quando alij non sunt, qui id possint, vide *Denunciare*, vbi an aliquando excusentur.
An verò, vt priuilegiatus debeat credere non esse alios si id alia via scire non possit, sat sit iuramentum partis, vel accusatoris. 11
An si alij essent, sed tamen nollent denunciare, vel testificari, teneatur priuilegiatus saltem deponere apud iudicem esse illos, qui possunt. 12
Priuilegiatæ personæ ad non testificandum an incurrant excommunicationem per edicta latam, & comprehendantur in edictis, si non denuncient, vel testificentur ad mandata superiorum. 15.& 16
An harum personarum testimonium valeat, si sponte deponant, vide *Testimonium*.
Priuilegium absque causa procurans, quo se subtrahat à tributis soluendis casu, quo alij ex hoc grauantur, an peccet. 5.1.5.14. ad med.
Priuilegium, vide *Papa*, & *Mendicantes*.
Priuilegium fori, vel canonis, vide *Vxor clerici*.
Priuilegio fori an possit renunciare laicus 6.1.6.2
Et quid si renunciet. 5
Priuilegium exemptionis, vide *Exemptionis priuilegium*.
Priuilegiorum Societatis, & aliarum Religionum interpretatio ad quem pertineat. 6.9.1.34
Priuilegium, vide *Exemptio*.
Priuilegium, vt non possit derogari, nisi de eo fiat specialis mentio de verbo ad verbum, an derogetur per hanc clausulam, *Non obstante quocumque priuilegio, etiamsi habeat clausulam, vt de verbo ad verbum fieri debeat dicta mentio, cuius tenorem pro inserto volumus hic haberi*, quando hæc clausula apponitur in canone, vel lege, vel constitutione. 6.9.8.1
Et quid, si apponatur in rescripto, vel priuilegio Princeps ex motu proprio. ibid.
Et quid, si in priuilegio secundo, aut rescripto apponatur ad petitionem alicuius concesso 6
Quid dicendum, si prius rescriptum, cui derogatur, prohiberet, ne illi derogari possit, etiamsi apponeretur talis clausula. 7
An verò sit necesse, vt de eo fiat mentio saltem its specie. 5
Priuilegia Religionis quibus modis possint aliquibus communicari. 6.9.9.2
Quomodo communicentur ordinum priuilegia mendicantibus, vel familiaribus, & donatis. ibid.
An verò possint mendicantes gaudere priuilegiis sibi communicatis etiam contra illos, quibus concessa fuerunt, licèt illi eis non vtantur, vel iam perdiderint. 2
Et an sit idem dicendum de familiaribus, & donatis religionum. 5
Priuilegium Abbatibus concessum ad conferendos ordines an sit sublatum per Tridentinum, vide *Abbas*.
Priuilegium insertum in corpore iuris an comprehendatur sub generali reuocatione priuilegiorũ. 7.1.19.2 prope fin & 7.1.21.3. paulò ante med.
An hoc dicatur propriè priuilegium. ibid.
Probatio quænam debeat adhiberi, quando testator iubet solui omnibus probantibus se debere. 4.1.60.18
Probatio quidnam sit, & quotuplex. 6.3.12.2
probationes quotuplici in gradu euidentiæ, & certitudinis sint. 2
Probatio quænam requiratur, quando in causa agitur de vtilitate vnius absque damno alterius, vel quando agitur de vtilitate vnius cum alterius damno. 3
An eadem probatio requiratur in causis ciuilibus, quæ sunt in detrimentum tertiæ personæ, ac in criminalibus. 4
Quænam in causis criminalibus. 5
Probatio quænam requiratur in crimine hæresis, vide *Hæresis*.
Probatio eadem requiritur ad rogandum reum, quæ requiritur ad torturam. 6.3.12.2. ante med.
Probatio quæ requiratur, quando proceditur via inquisitionis contra sæculares, vel clericos sæculares, vel Religiosos. 6.3.41.1
Probationes an amittant vires si reus delictum in tormento neget, vide *Reus*.
Probationem plenam, vel semiplenam an faciat vnius dictum, vide *Testis*, & *Testimonium*.
Procedere in iudicio simpliciter, & de plano sine figura, & strepitu, quid sit, vide *Iudicium*.
Procuratori an liceat pacisci de aliquota parte litis sibi danda, vel de certa re danda super quam est lis, de re aliqua danda hac conditione, si victoriam in lite

obtinuerit

obtinnerit, vel de certa quantitate danda siue vicerit, siue non. 6.7.9.5.4.5.6.& 7
Procurator, vide *Testis.*
Professio hermaphroditi in Religione facta an teneat, vide *Hermaphroditum.*
Promissio an obliget, si quis promittat cum iuramento, vel sine illo redire ad carcerem siue iustum, siue iniustum, vel dare latroni aliquos nummos, ne occidatur ab illo. 6.4.16.1.2.3.& 4
Psalmi, vide *Recitantes.*
Psalmi status, vide *Tortura.*
An verò Psalmi status sit ordo, vel officium ordini annexum. 7.1.7.5.& 6
Publicum peccatum, vide *Peccatum publicum.*
Quotupliciter publicum accipiatur, & quodnam sit. 6.3.5.1
Puella, vide *Religio.*
Pupillus, seu impubes, an possit esse exequutor testamenti. 4.1.40.8
Purgatio caoonica quænam dicatur, & quotupliciter fiat. 6.3.7.1
An sufficiat solum iuramentum ipsius purgantis, vel sit necessarium aliorum iuramentum, & quinam, & quot esse debeant, & quæ forma in iuramento debeat seruari. ibid.
Purgatio canonica an debeat fieri coram Iudice, & quid si quis sit infamatus apud populum, vel clerum. 2
Purgatio caoonica quibus casibus sit necessariò faciẽda ad hoc, vt quis maneat liber à pœna, & infamia. 3
An si reus, cui indicta est purgatio, legitimè se purget, debeat iudex eum liberare à pœna, & infamia, & denunciare ipsum esse hominem boni testimonij. ibid.
An verò si homo cui indicta est purgatio nó rectè eam perficiat, sed in ipsa deficiat, sit puniendus, & non eodem modo in omnibus casibus. 4

Q

QValitas, an sat sit, si adsit tempore per verbum requisito. 4.1.55.4
Quartana an excuset ab horis, vide *Hora canonica.*
Quartanarij, vide *Ieiunare.*
Quintum quotupliciter possit esse sufficiens ad alimenta. 4.3.33.1
Quintum an sit diminuendum ob ea legata, si sit necessarium ad alimenta, attenta qualitate spurij, & pater habens filios legitimos relinquit aliqua legata pia ex eo adimplenda. 4.3.37.1

R

RAptores virginum an gaudeant immunitate Ecclesiæ, ita quòd si ad illam confugiant non possint abduci. 6.1.8.29
Ratificatio non est necessaria ad confessionem sponte factam in iudicio. 6.3.13.5
Ratihabitio ordinationis, vide *Episcopus.*
Rationis vsus non est de necessitate sacramenti Ordinis. 7.1.52.2
Nec de necessitate consecrationis Episcopalis. 4
Est tamen de ratione Episcopatus quoad iurisdictionem. 5
Rebellio an habeat accusatoris vicem, quando fraternè denunciatus Prælato non corrigitur. 6.2.12.1
Rebellio habet accusatoris vicem. 6.3.17.8
Recitandi præcepto an satisfaciat qui dicit Officium diuinum in choro, & audit partem, quam canit alter chorus, & partem suam non canit, sed submissa voce dicit. 7.2.14.2
Recitandi an præcepto satisfaciat qui tenetur ad Rosariũ, vel Psalmum, ex voto, vel pœnitentia recitando dimidiam partem manè, & aliam vesperè. 7.2.19.5. ad med.
Recitãdi præcepto an satisfaciat, vel peccet qui vexatus à somno adeo resistit, vt pronunciet suas horas ea attentione, vt saltem videat; quòd non omittit dicere vllum versum, aut verbum, si propter grauitatem, vel molestiã somni non attendat ad significationem, nec ad aliam meditationem. 7.5.33.1. Quid dicendum si quis dormiat per notabilem partem horæ. 2
An peccent mortaliter, qui tenentur ad horas, vel ad aliquid ex pœnitentia, vel voto recitandum, si recumbant in lecto ad recitandum eo tempore. 3
Recitans, vide *Hora canonica.*
An verò recitans cum alio dicendo partem, & audiendo aliam censeatur integrè recitare siue sit hora canonica, siue sint preces ex pœnitentia sacramentali, vel ex defuncti institutione. 7.2.13.1. Quid si recitans sit surdus. 2
Recitantes syncopãdo, & contrahendo syllabas, degluttiendo dictiones, & incipiendo suos versus antequã ij, cum quibus recitant, suos absoluant, an peccent mortaliter, & teneantur iterare, vel satisfaciant præcepto. 7.2.17.1
Quid dicendum de famulis, qui teneotur ad horas, & cum his recitant. 2
An oporteat clericos esse nimium scrupulosos casu, quo putant, se vel non integrè pronunciasse, vel aliqualiter syncopasse, vel verba aliqua non voce, sed gutture dixisse. 3
Recitantes priuatim iuxta nouum breuiarium Pij V. regulariter teneotur ad suum officium maius illius. 7.2.27.1
An aliquibus diebus sub mortali teneantur recitare litanias, & officium defunctorum. 2.& 3
An verò teneãtur sub mortali ad litanias in die sancti Marci. ibid.
An aliquando teneantur hi priuatim recitãtes ad officium paruum B. Mariæ, canticum graduum, & Psalmos pœnitentiales. 4
Quid teneantur recitare recitantes in choro. 5
Et quid Ecclesiæ, quæ non acceptarunt breuiarium Pij V. propter antiquam consuetudinem ducentorum annorum. 9
Recitans, vide *Orans*, *Matutinum*, & *Attentio.*
An verò horas recitãs vocaliter, satisfaciat præcepto, si vltro & aduertenter circa alia diuagetur, & non aduertat per hoc distrahi ab horis. 7.2.28.11
An sufficiat propositum virtuale attendendi. 12
Quid dicendum si aduertens se diuagari adhibeat mediocrem diligentiam, vt attendat, vel illam non adhibeat, an peccet. 13
Et quid si recitãs permittat ex negligentia crassa diuagari mentem. 14
Recitans vocaliter an satisfaciat si inter recitandum meditetur gesta Christi, & passionem. 17
Recitans ex præcepto peccat mortaliter si aduertenter occupetur in rebus externis ex natura sua attẽtioni orationis aduersantibus, & incompatibilibus cum illa. 7.2.32.1
Quid dicendum, si res sint incõpatibiles cum attentione, & non postulent tantam animi aduertẽtiã. 2
Et quid si quis recitet non ex præcepto. 3
Quid si recitans etiã horas ex præcepto occupetur ex causa iusta in prædictis rebus cũ oratione cõpatibilibus, an peccet venialiter, vel mereatur. 4
Quid dicẽdum si actus corporales parum repugnẽt attentioni recitandi. 5
Et quid si dum quis recitat horas ex præcepto, lauet faciem, & manus, induat, vel se exuat, vel se calceet, an peccet. 6.& 7.
Quid dicẽdum, si dum quis recitat, vagetur in opere externo ordinato ad officium, vt voluendo libros. 8
Recitãs an teneatur repetere, quod non meminit se dixisse, si non meminerit se non dixisse, & coniecturam iustam habuerit credendi, quod dixerit. 7.2.34.2

Quid dicendum si recordetur se incœpisse talem Psalmum, vel lectionem, vel horam, & postea non data opera distractum se inueniat in fine talis horæ. 3

Recitans horas canonicas parum ante, vel parum post debitam horam, an censeatur tempore competenti recitare. 7.2.35.5

Vbi quid dicatur parum antè, vel parum post.

Recitans in communi, vel priuatim, quo tempore possit. vel debeat dicere Vesperas. 7.2.36.5

Recitare, vide *Recitans, Hora canonica, Religio*, & *Equites*, vulgò *Comendadores*.

Recitare an teneatur mane Vesperas, & Completorium is cui solet hora 22. accidere quartana, & tunc non potest recitare. 7.1.7.2. prope fin.

Recitare an teneantur alij id, quòd iuxta rationabilem chori vsū vnus dicit, vel cū alio associatus. 7.2.13.3

An faciant bene alij submissa voce id recitādo. ibid.

Recitare integrè an teneatur, qui dum dicitur diuinū Officium in choro occupatur occupatione necessari. ad ipsum diuinum Officium, nec reperit, quæ ab aliis dicuntur in choro. 7.2.15.1. & 2

Quid dicendum si recitans, vel cantans in choro tussiat, vel quiquam decens loquatur, vel tantisper respiret, vel chorum exeat, vel illi cruor è naribus defluat. 3

An teneantur dicere Antiphonam, & Magnificat, quæ interim canuntur in choro, qui ex choro mittuntur ad thurificandum altare. 4

Et quid dicendum de capellanis, qui comitantur thurificaturum altare. ibid. fin.

Recitare non tenetur eam partem, quam organo pulsat ille, qui organis choro respondet. 7.2.6.2

An verò, qui cantant in choro, teneantur postea dicere versum, qui organis pulsatur. 3

Recitare tenentur omnes iuxta formam Breuiarij Pij V. post sufficientem eius promulgationem, exceptis quibusdam Religionibus, & Ecclesiis. 7. 2.22.2

Quo tempore sit adimpleta sufficiens hæc promulgatio. 3

An verò qui ante tempus dictum sufficientis promulgationis nollent data opera emere hoc Breuiarium, & secundùm illius formam recitare, peccarent. 4

An teneantur acceptare hoc nouum Breuiarium Ecclesiæ, & Religiones, quæ habent consuetudinem recitandi aliud Breuiarium ante ducentos annos ab huius editione, & an permittat illis Pontifex, vt possint recitare iuxta hoc nouum Breuiarium. 5

Recitare iuxta hoc nouum Breuiarium, vel potiùs iuxta Breuiarium suæ Ecclesiæ, vel Religionis, an teneantur Clerici priuati subditi talium Diœcesum, vel Religiosi priuati, quando Religiones, vel Ecclesiæ Cathedrales, seu Collegiatæ, quæ ante ducentos annos habent Breuiarium, non acceptant hoc nouum, sed recitant iuxta suum. 7.2.23.2

Recitar iuxta aliud Breuiarium, quàm Pij V. an sit peccatum mortale. ibid. 24.2

Recitare semel, vel iterum & raró mutando qualitatē officij, vt si quis recitet de sancto, quando debet recitare de feria, an sit peccatum mortale. ibid. 25.2

Quid si toties id fieret, vt arbitrio prudentis existimaretur notabilis audacia. ibid.

Recitare sine vlla attentione actuali, & virtuali, an sit peccatum, quando quis non recitat ex præcepto, sed deuotione. 7.2.31.2

Quid dicendū si quis recitet, vel canat Psalmos, vel canat preces non animo orandi, sed vt caueat alias varias cogitationes, vel recreationis gratia. 3

Reclamare an possit quilibet de populo, si videat defuncti voluntatem non impleri. 4.1.54.23

Recompensatio quando possit fieri. 4.1.14.12

Rectores collegij an possint recusari, vide *Recusari*.

Recusans iudicē sæcularem quid debeat iurare. 6.8.3.5

Recusans iudicem debet stando in iure canonico proponere recusationem, & allegare causam coram iudice recusato. 6.8.3.21

Quinam verò eligant arbitros ad cognoscendum de causa suspicionis ob quam recusatur iudex, vide *Arbitros*.

Recusari, vide *Iudex*.

An possint recusari Papa, Princeps, Concilium generale, & Cardinales. 8

An possint recusari Conciliū Prouinciale, Vniuersitas, Collegium, & Rectores Collegiorum. 10

An delegatus Papæ, vel cuiuscumque Principis proprio motu datus. 11

Recusari an possit superior iudicis recusati ad quem causa remittitur, vide *Iudex ordinarius*

Recusatio, vide *Recusans, Recusari, Iudex*, & *Arbitri*.

Recusatio quid sit. 2

Quotuplex sit eius effectus. 3

An recusationi renunciare videatur, qui litigat post recusationē oppositam corā iudice recusato. ibid.

Quotuplex sit differentia inter recusationem iure canonico, & iure ciuili. 4. & 5

Recusatio Prælati Regularis est regulanda secundum ius Canonicum. 7

Recusationem nullus Principe inferior etiamsi sit Legatus a latere, potest tollere. 13

An verò Princeps possit recusationem tollere. 15

Recusatio non censetur sublata per hoc quòd committatur causa omnj appellatione remota. 16

An oporteat, vt apertè tollatur, ad hoc vt censeatur sublata, & an si Princeps diceret, omni recusatione semota, intelligatur tantùm de friuola. ibid.

Recusationis exceptio an debeat opponi ante litis contestationem, & omnes alias dilatorias, & an possit aliquando post litis contestationem opponi, & etiam post conclusionem causæ. 19

Recusationis causa coram quo sit probāda quādo Papa delegat causam aliquā terminandam duobus, vel pluribus iudicibus cum clausula, quòd si ambo interesse non possint, alter eorū in causa procedat. 24

Quid si non sit dicta clausula, vel cum illa delegetur causa ab alio. ibid.

An verò si pluribus committatur causa in solidum, possit altero recusato alter cognoscere de causa recusationis. 26

Coram quo sit probanda recusationis causa, quando recusatur delegatus ab Episcopo, vel ab alio ordinario. 26

An verò si recusetur Vicarius Episcopi, sit probanda recusationis causa coram Episcopo. 27

Quid faciendum, quando Episcopus est absens, & recusatur eius Vicarius, vel delegatus, 28., vbi an vnus Episcopi Vicarius de alterius eiusdē Episcopi Vicarij, vel delegati recusatione possit cognoscere.

Regij auditores, vide *Auditores Regij*.

Regula, concesso aliquo, &c. quomodo intelligatur, 7.1.27.1 post med.

Regulares etiam exempti an teneantur obseruare dies festos, quos Episcopi in suis diœcesibus obseruari præcipiunt. 5.1.3.2

Regularis delictum, vt contra eum procedatur non oportet, quòd sit probatum, quando est leue, & agitur de modico Regularis præiudicio, sed potius ad correctionem. 6.8.1.1

inter Regulares omne peccatum mortale dicitur delictum graue, & enorme. 2

Regularis, vide *Religiosus*.

Quomodo sit procedendum contra Regularem, vide *Prælatus*, vbi latissime de hoc,

Regulares

Regularis subditus an teneatur fateri Prælato crimen tanquam patri quando proceditur via denunciationis Euangelicæ. 6.8.1.3
An possit pōstquā iam est confessus crimen cædi flagello. 4
Regulares à qua lege Episcopi sint iure communi exēpti. 6.9.1.8
An habeant priuilegium exemptionis à iurisdictione Ordinatij, vide *Religio*, vbi alia habes:
Regulares ordinum Mendicantium, & Societatis IESV eximuntur ab omni specie iurisdictionis & causarum & iurium, tam in rebus, aut personis, quam in causa mixta ex re, & persona. 22
An verò possint conueniri coram Ordinariis locorum ratione contractus initi extra locum exemptum, vel circa rem non exemptam, vel ratione delicti commissi extra locum exemptum. 26
vbi quomodo intelligatur cap *volentes de priuileg. in 6.*& 6.9.5.10
Regulares exemptos quis possit visitare. 69.1.39
Regulares an teneantur seruare interdicta, & censuras ab ordinario positas, ac ipso mandante in suis Ecclesiis publicate, ac festa seruare ab Ordinario posita. 6.9.2.10
Regulares, vide *Exemptio, Exempti,& Priuilegium.*
Quid debeant habere Regulares non professi vt possint ad ordines promoueri. 7.1.35.9
Regulares ad ordines promouendi an sint ab Episcopo examinandi. 7.1.46.5
Regulates prælati, vide *Prælatus Regularis.*
Relegati an peccent mortaliter si bona anni parte lateant intra locum à quo exularunt, vide *Exilium.*
Religiones an habeant priuilegium exemptionis à iurisdictione ordinarij. 6.9.1.11
vbi an hoc habeat Societas IESV.
Religio, vide *Recitare*, & *Prælatus.*
Coram quo possit conueniri Religio exempta. 69.1.23.& 6.9.5. ad fin.
Religionem ingredi non potest Bulla, nec postea profiteri, nisi Episcopus, vel eius Vicarius eo absente, vel impedito exploret eius voluntatem, an coacta, vel seducta sit, & sciat quid agat. 6.9.1.3
Religio maximè cauere debet ne priuilegia suæ exemptionis coram ordinario præsentet. 69.5.1
Religio, vide *Bulla*,& *Audit res Regij.*
Quæ priuilegia possit allegate Religio coram Rege, vel alio iudice, quando vim repellendi causa ad eos recurrit formando querelam quod ordinarius inhibitus procedit adhuc in causa. 4
vbi an possit allegare id quod iure communi illi fauet.
An verò quando Religio respondet se audire quòd intimatur ab ordinario coram quo conuenitur, possit post accusatam contumaciam recurrere ad conseruatorem, vel faciat melius si statim recurrat. 9
Religio an possit quando est actor aduersùs laïcos ipsos conuenire coram iudice conseruatore per ipsam electo. 6.9.6.2
An verò personas Ecclesiasticas. ibid.
Quid verò dicendum si eam laïcus aliquibus spoliauit bonis. 3
à Religione eiectus an possit ad ordines promoueri. 7.24.1
A quo Episcopo. 2
Quis possit dispensare cum illo si erat irregularis, nec ab ea est absolutus per priuilegia Religionis 3
ad Religionem an possit admitti Hermaphroditus, vide *Hermaphroditus.*
Religio an possit recitare de Sancto, cuius habet notabilem reliquiam: at ignoratur quo die incidat: & quid dicendum si nullius habeat notabilem reliquiam, sed plurium minimas quæ omnes faciunt notabilem. 7.2.24.3
Religiosus an possit cogi à suo Prælato esse exequutor testamenti 4.1.41.15
Religiosus, vide *Regularis, Exemptus,& Religio.*
Religiosi respectu suorum Prælatorum an gaudeant immunitate Ecclesiæ, seu priuilegio, ne ab Ecclesia extrahantur, 6.18.7
Religiosi an teneantur exhibere exemptionis priuilegia quando ordinarius vult illa examinare. 6.1.16.6
Religiosis an liceat fugere è carceribus Prælatorū suorum & exire à locis sibi præfixis. 6.4.11.1
Religiosus an possit esse Aduocatus 6.7.2.1
Religiosus, vide *Reus.*
An requiratur infamia ad procedendum contra Religiosos via inquisitionis specialis. 6.8.2.3
Ad ad procedendum via inquisitionis generalis. ibid.
Quomodo sit procedendum contra Religiosos, & an sit Religiosus mitius torquendus quàm laïcus, vide *Prælatus Regularis*, vbi latissimè de hoc.
Religiosus potest recusare suum Prælatum procedentem vt iudicem contra illum. 6.8.3.17
Religiosus an possit accusare suum Prælatum, vide *Monachus.*
Religiosus publicè delinquens extra monasterium puniri debet à suo Abbate ad instantiam ordinarij, & si ab eo non castigetur, potest ordinarius eum punire. 6.1.25. prope med.
Religiosi exercentes curam personarum sæcularium quam habet monasterium annexam, an subsint immediatè iurisdictioni, visitationi & correctioni Episcopi in cuius diœcesi est situm: & an possint aliqui ibi deputari sine consensu Episcopi, & præuio examine. 6.9.2.9
Religiosus, vide *Monasterium*,& *Priuilegium.*
Religiosi coram ordinario conuenti quotupliciter possint respondere. 6.9.5.2
An verò debeant adire suum iudicem, vt ordinarium inhibeat. 3.& 6
Religiosi exempti à quo Episcopo ordinari possint. 7.1.20.44
An requiratur Regularis Prælati licentia, & quinam illis ad ordines dimissorias debeant concedere. ibid.
Religiosi non exempti à quo ordinari debeant, & quinam illis dimissorias valeant concedere. 45
Religiosi habentes beneficia manualia à quo possint ordinari, 7.1.23.11
Religiosos an obligent interstitia inter vnum ordinem, & alium à Tridentino seruati præcepta, vide *Interstitia.*
Religiosi Societatis, vel alij Religosi an teneantur ad Horas canonicas, vide *Hora canonica.*
Religiosi tenentur sequi in recitando consuetudinem, seu statutum suæ Religionis. 7.2.25.2 circa med.
Religiosus, vide *Testis*,& *Inquisitio.*
An verò teneantur Religiosi ferre testimonium, vide *Testimonium.*
Religosi subditi Prælatorum Regularium, quibus Prælati iubent vt horis debitis dicant Horas canonicas, an peccent mortaliter si tempus debitum prætermittant. 7.2.42.5
Renunciare priuilegio fori, vide *Priuilegio fori renunciare.*
Renunciatio legitimæ, seu pactum non succedendi quotuplex sit. 4.1.34.3
Renunciatio tertij & quinti facta filiæ per contractum inter viuos an teneat. 16
Renunciatio legitimæ an teneat, si filius in via recuperet à patre integram legitimam. 23
Renunciatio iurata vide *Filius.*
Renunciatio an corruat, & renuncians sit necessarius hæres, si tempore, quo facta fuit à filio, vel filia,

erant alij filij, vel descendentes, & omnes, dempto renunciante, tempore mortis parentis, iam obierant. 31
Cum duplici limitatione. à 34. ad 37
Et quid si tempore renũtiationis non essent alij fratres, vel descendentes, nec tempore mortis parentis sint. 32
Renunciatio iurata hæreditatis paternæ, vel maternæ, an noceat filiis, & descendentibus renunciantis. 39. 40. 44. 45. & 46.
An verò hæc renunciatio reuocetur natiuitate filiorum, si renuncians superuiuat, ei cuius hæreditati renunciauit. 41
Renunciatio, seu pactum ab ascendentibus, respectu hæreditatis descendentium factum, an idem operetur ac renunciatio, seu pactum, quod facit descendens ascendenti. 53
Renunciatio hæreditatis viuentis facta sine eius consensu an teneat. 55
Cum aliquibus limitationibus. 63. 64. & 65.
Renunciatio beneficij, patrimonij, vel pensionis ad cuius titulum quis est ordinatus, an teneat. 7. 1. 8. 3
Res furtiua bona fide empta, an sit tradenda domino, non petito ab eo pretio. 4. 1. 52. 35
Rescriptum, vide *Priuilegium*.
Resistere iudici, vel iustitiæ ministris, an possit iniustè damnatus, vide *Damnatus*.
Restituere, & non reclamare an teneantur, si patet meliorem filium causa dotis, conueniens cum reliquis filiis, quòd sic fieret, & postea reclament, & quid si talis fraus non intercessit, sed bona fide id fecit. 4. 1. 56. 5.
Restituere an possit ingrediens Religionem, si ex renunciatione enormissime lædatur. 41. 38. 2
Restituere fructus perceptos an teneatur, qui non consecratur intra tempus à iure statutum, vide *Consecratio*.
Restituere an teneatur, qui se abscondit, vel aliquid simulat, vt à testimonio excusetur, vide *Testis*.
Restituere damnum, quod parti læsæ sequitur ex sua taciturnitate, an teneatur, qui ad edicta generalia non manifestat furtum, quod illis manifestari iubetur. 6. 5. 1. 5
Restituere an teneatur testis damnum sequutum parti aduersæ, si taceat, quæ sunt in eius fauorem, v. *Testis*, vbi alia multa habes.
Restituere an teneatur pars pro qua falsum ex inaduertentia depositum est, si testis sibi iuret se falsum dixisse, vide *Testis*
Restitutioni incertorum faciendæ pauperibus obligatus, an possit sibi applicare, si vere pauper sit. 4. 1. 58. 5
Reus semel absolutus de crimine mixti fori à iudice Ecclesiastico an possit puniri propter idem delictum à iudice sæculari. 6. 1. 4. 6
Reus confugiens ad sacerdotem Eucaristiam manibus portantem, an possit ab illo inuitus auelli. 6. 1. 7. 3. & 4.
Reus, vide *Delinquentes*, *Tortura*, *Torqueri*, & *Iudex*.
An verò reus, qui veritatem nouit, & delictum esse omnino emendatum, possit iustè manifestare socium occultum. 5. 3. 22. 6
An teneatur reus prodere socios occultos, quando crimen est in damnum commune. 7
Reus an possit in peccato contra naturam denunciare socium occultum iudici interroganti, vel prælato, vt patri. 6. 3. 23. 1. & 3
Reus an possit probare bonam famam, dum iudex ex officio, vel ad instantiam partis procedit ad inquisitionem ex semiplena infamiæ informatione, & possit ab eo sumi iuramentum de calumnia. 6. 3. 26. 6
Reus an teneatur se prodere ad mandata, vel edicta generalia iudicis. 63. 28. 4
Reus tenetur fateri veritatem, quotiescunque iudex eum iuridicè interrogat de proprio delicto, & peccat mortaliter aliter faciendo. 6. 3. 29. 4
Reus non tenetur respondere, quando iudex non rogat iuridicè. 5
Reus qui aliquo priuilegio est munitus non tenetur respondere, nec quando potestas iudicis est legitimè suspensa per appellationem, vel recusationem. 6
Reus, qui per iniuriam ab Ecclesia extractus est, non tenetur ad fatendum crimen, licet sit dubium, an gaudeat immunitate. 7
Reus an teneatur veritatem sui criminis statim fateri Prælato, vt patri, vel vt iudici, quando Prælatus per viam correctionis fraternæ procedit. 8
Reus, vt teneatur respondere, quid requiratur, quando proceditur via accusationis, vel via inquisitionis, vel denunciationis. 9
Reus à iudice rogatus non tenetur veritatem fateri quando de criminibus non sunt indicia, vel semiplena probatio, vel infamia. 10
Reus rogatus à iudice de crimine, hæresis vel læsæ maiestatis, an teneatur suam hæresim, vel crimen suum læsæ maiestatis prodere, quando nulla infamia, vel indiciis laborat. 6. 3. 30. 2
Reus, vt testis a iudice rogatus, an teneatur fateri crimen, quando ignorat, an iudex iustè, & secundùm ius interroget. 6. 3. 31. 2
Quid, si res sint leuiores. 3
Et quid, si crimina essent in præiudicium reipublicæ, vel sequeretur graue damnum tertiæ personæ, & damnum penderet in futurum. 4
Quid dicendum, si iudex procedat causa cognita. 5
Et quid, si reus, vel testis multò magis inclinet ad credendum iudicem rectè procedere, & iuridicè rogare, dubitet tamen verè. 6
Quid, si iudex præcipiat talem detectionem criminis sub pœna excommunicationis latæ 7
Rei an, & quando sint cogendi à confessariis, vt crimen iudici detegant. 8
Reus ad hoc, vt teneatur respondere, an satis sit esse de eo infamiam, vel indicia, vel requiratur etiam quòd sint probata, & illi notificata. 63. 33. 2
Quid si crimen vergeret in perniciem publicam. 3
Reus, vide *Mendacium*, *Iuramentum*.
Reus qui positus in tortura non præcedentibus legitimis indiciis delictum confessus est, an possit condemnari ex tali confessione, si postea post diem naturalem perseueret, & ratificet confessionem. 6. 3. 39. 4
An verò si reus non possit torqueri priuilegio personæ, vel ratione minoris ætatis, vel senectutis, sit nulla confessio in tormento extorta, licèt eam ratificet. ibid.
Quid si semel tortus postea iterum iniustè torqueatur, vel appellet à tortura, vel ex qualibet alia causa iuste torqueatur, vel si contra reum sit vera, & legitima probatio ex qua possit diffinitiue condemnari, & per iudicem torqueatur, vt confiteatur, vt vel sic non possit appellare, si confiteatur, an sit confessio nulla, licet postea ratificetur. ibid.
An in hoc vltimo casu possit reus appellare ibid.
Reus accusatus an possit petere ab accusatore etiam dato pretio, vt desistat ab accusatione, quando causa est de crimine reipublicæ pernicioso, quod tenebatur accusator accusare. 6. 4. 1. 4
Quid si causa sit propria accusatoris. 5
Reus an peccet mortaliter, & teneatur restituere omnia damna, si appellet, si quando cognoscit iustè esse condemnatum, & secundùm probabilé sententiã. 6. 4. 2. 2
An verò in hoc casu liceat supplicare ad eundem iudicem in supremis tribunalibus. ibid.

Reus testibus conuictus an possit torqueri ad detegendos socios criminis. 6.4.5.3

Reus conuictus si torqueatur, tenetur sub mortali respondere veritatem. 4

Reus conuictus non potest torqueri hac sola de causa, vt si confiteatur, appellatio sibi auferatur. 5

Cum quadam limitatione. 8

Et si confiteatur tormento, confessio est nulla, & potest appellare, ea non obstante. 6

Reus conuictus, qui in tormento delictum negauit, an sit absoluendus. 7

An cùm reus in tormento delictum negat, probationes vires amittant. ibid.

Reus conuictus, & simul confessus, non potest appellare tam in ciuilibus, quàm in criminalibus. 6.4.4.1

An verò reus confessus tantùm possit appellare in prædictis causis, testibus non sit conuictus. 2

Quid dicendum, si exponat causam expressim, quæ appellationem iustificet. ibid.

Reus an possit iterum torqueri, quando noua non superueniunt indicia, at priora ex quibus tortus est, erant grauissima, & vrgentia. 6.4.5.1

Reus, qui in tormento fassus est delictum, & postea ductus ad ratificandum negat, potest iterum torqueri. 2

An verò reus, qui iterum tortus fatetur delictum, & postea ductus ad ratificandum negat, possit iterum torqueri. 3

Reus, vt possit in carcerem detrudi, requiritur, quòd verè & realiter constet delictum esse commissum. 6.4.6.1

Item quòd præcedat summaria delicti informatio, non tamen reus debet citari in hac summaria delicti informatione. 2

An sufficiat summaria informatio in criminibus propter quæ, si quis coniiciatur in carcerem, grauis sequitur ipsius infamia. 4

An verò si captura fuerit in principio illicita, si postea apparet delictum aliud, possit reus pro illo retineri. ibid.

Reum an possit quilibet officialis, pars offensa, ille cuius interest, & quilibet priuatus de populo capere in flagranti delicto, & ad iudicem deducere. 5

Reus, vide *Fugere, Vinctus, Carcer, Damnatus, Exilium.*

Reus, qui quæritur, vt iustè in carcerem detrudatur, licitè potest fugere, non tamen vim inferre iustitiæ ministris, dum ipsum capere volunt. 6.4.7.6

Reus, qui custodem carceris ligaret, aut os illi, ne clamaret, obstrueret, vim faceret, & potest tamen fugiens post se trahere eum, dum se renetet. ibid.

Reus licitè potest carceres effringere, vel perforare, ac vincula dirumpere, vt fugiat. 6.4.9.1

At tenetur de damno dato directè, scilicet soluere pretium vinculorum, quæ rupit, vel parietis, quem effodit, non verò de damno indirectè sequuto, scilicet si puniantur custodes, vel effungiant alij vincti, & ære alieno grauati. 3

Reus iustè damnatus ad mortem an teneatur fugere è carceribus, si possit, vel possit ibi manere. 6.4.13.2

Quid dicendum de reo iniustè damnato ad mortem. 4

Reo damnato ad mortem famis, an omnibus liceat porrigere cibos, vel ad id teneantur. 6.4.4.1

An liceat reo sic damnato cibos sibi oblatos edere. 2

An verò teneatur hic reus sumere cibos sibi oblatos, vel possit ex iusta causa abstinere a cibis, & permittere se mori. 4

Reo an liceat obedire iudici, vel eius ministro præcipienti, vel petenti à reo aliquid, quod directè operatur ad eius mortem, vt quòd se iugulet. 6.4.15.1

An verò si iuberet aliqua non periculosa, liceat reo obedire, & ad id teneatur. 2

An teneatur exequi in se pœnas, quas earum naturà dictat, vt ipse exequstut, vt peregrinatio, exilium, habitatio in certo loco. ibid.

An verò liceat reo obedire iustitiæ ministris, quando ea, quæ præcipiunt, ordinantur indirectè, & per accidens ad mortem, vt ascendere furcam, collum parare. 3

Reus, vide *Purgatio canonica, Confessio, & Index.*

An reus possit damnari ex sola confessione, quam ab ipso promissa criminis impunitate extorsit iudex, vide *iudex.*

Rex an teneatur soluere debita prædecessoris. 4.1.31.12.

Rex an possit tollere infamiam, & an censeatur illam auferre, si remittat crimen ad quod sequitur infamia, vide *Infamia.*

Rumor in quonam differat à fama, & quidnam sit, vide *Fama.*

Rumpere, vide *Vincula.*

S

Sacerdotes an habeant priuilegium, vt non possint compelli ad testificandum, vide *Testimonium*, vbi alia.

Sacerdos an possit esse Aduocatus, vide *Patrocinari.*

An peccet mortaliter, si patrocinetur. vide *Clericus.*

à Sacerdote rabellionis officio fungente factum instrumentum, an sit publicum, & validum. 6.7.5.15

Sacerdotes inferiores non possunt ministrare sacramentum Ordinis, & Confirmationis, & si attentent facere, ea irritum. 7.1.11.4

Sacerdos, vide *Ordo*, vbi multa, & *Potestas conseruandi.*

Sacerdos, qui alios ordines non suscepit, an possit omnium ordinum functiones exercere. 7.1.14.13

Sacerdotis munus quodnam sit. 7.1.17.9

An verò sit eius munus benedicere. 10

Sacerdos simplex an possit ex Papæ commissione, vel sine illa primam tonsuram conferre, vide *Tonsura.*

An verò ordines sacros, vide *Papa.*

Et an possit acquirere præscriptione facultatem conferendi minores ordines. 7.1.19.9

Sacerdos, vide *Clericus.*

An verò Sacerdos, qui in peccato mortali, dicit orationem in Missa, peccet. 7.1.10.2. ad fin.

Sacerdos celebrans cum Diacono, & Subdiacono melius faciet, si dum ipsi dicunt Epistolam, & Euangelium, attentè audiat, quàm si secretò dicat. 7.2.1.3.3. in fin.

Sacerdos cùm solus recitat, an debeat dicere ante orationem, *Dominus vobiscum.* 7.2.21.2

Sacerdos non peccat, si facit sacrum antequam recitet Matutinum, licèt nulla causa interueniat. 7.1.38.2 & 3

An peccet venialiter, si causa iusta interueniat. 5

Et quid, si nulla causa iusta interuenist. 6

Sacerdos, qui propter morbum habet legitimam excusationem dicendi Horas canonicas licet nec illas dixerit, nec dicturus esset, potest facere sacrum. 4

Sacerdotium est vere & propriè ordo, & sic sacramentum characterémque imprimit, & gratiam confert. 7.1.6.1

Et à Christo Domino institutum. 2

Quando fuerit institutum. ibid.

Sacerdotium, vide *Ordo.*

Quam ætatem requirat Sacerdotium, de necessitate præcepti, & an possit quis ordinari Sacerdos in vltimo die, in quo complentur, 24 anni, vide *Ordines sacri.*

Sacerdotium an teneat, si eo ordinetur perpetuò amens. 7.1.33.19.
ad Sacerdotium quænam scientia requiratur, vide *Scientia*.
Sacramenta an necessariò requirant vsum rationis. 7. 1. 32. 2.
Sacrum, vide *Missa*, & *Sacerdos*.
An sit peccatum ante Matutinum sacrum Conuentuale, seu ma[illegible] eere. 72.39.2
Sacrum facere antequam recitetur Prima, nullum est peccatum, licet nulla causa interueniat. 7.2.40.3
Quid si alicubi esset consuetudo, vel statutum, vt ante Primam non celebraretur. 4
Satisfaciat per aliud onus implendo ille cuius industria ad aliquem actum non eligitur. 7.8.48 14
Scelerosus homo rectè potest expectare Prætorem venientem ad se capiendum. 6.4.2.3.2.post med.
Scholastici an teneantur audire Missam, & prohibeantur seruilia exercere in festis institutis in Vniuersitatibus pro ipsis. 5.2.5.8
Scholasticus, vide *Ordinans*, & *Hora canonica*.
Scientia quænam requiratur, vt non peccetur in promotione ad ordines. 7.1.45.4
Quæ scientia requiratur ad primam tonsuram. 9
An sit ad eam necessariam scite legere Latinè, vel sat sit Hispane. 11
An requiratur eadem scientia ad beneficium simplex, ac ad primam tonsuram. ibid.
Quæ scientia requiratur ad quatuor ordines Minores. 12
Quæ ad Diaconatum, & Subdiaconatum. 15
Et quæ ad Sacerdotium. 16
Scriba an teneatur potius mortem pati, quàm detegat m[illegible] causæ, & secretum. 6.6.2.4
Scribere an fas sit die festo. 5.2.8.2
Et an id liceat pretio fieri. 3
Scribere an liceat cuilibet in die festo lectiones prælegendas, & conciones habendas ad populum, etiam per alium ministrum, dato sibi pretio. 4
Scrupulus, vide *Ieiunium*.
Scrutinium, vide *Examen*.
Secreta monitio an necessariò debeat præcedentes accusationem, vide *Accusatio*.
Secretum seruare maiori vinculo tenetur ille, cuius fidei commissum est delictum, vt secretum seruet, quàm ille, qui videns, & sciens delictum iuraui seruare secretum. 6.2.2.1.
Secretum seruare an sit actus virtutis fidei. 6.6.1.1
Secretum seruandi præceptum est naturale, diuinum, & & humanum. 2
Secretorum gradus quotuplices sint, & quibus casibus teneatur quis ex iustitia seruare secretum. 3
An seruare secretum, quod nouit ex visu, vel relatione alterius, teneatur quis ex præcepto fidelitatis. ibid.
Secretum alienum temerè, & sine causa detegere est peccatum mortale ex suo genere. 4
An hoc etiam habeat verum non solùm vbi quis expressè fidem de seruando secreto dedit, sed etiam vbi non dedit. 5
An sit veniale ex paruitate materiæ, & an ad hoc requiratur, quòd detegens certò sciat secretum esse parui momenti. 6
Pro Secreto reipublicæ seruando tenentur sæpe mori qui locum tenent, & officium publicum, quando priuati non tenentur. 6.6.2.4
Secretum reipublicæ quid hîc appelletur. ibid.
Secretum, vide *Scriba*.
An verò teneatur quis etiam priuatus vitam exponere, potius quàm secretum detegat vergente reuelatione secreti in graue reipublicæ damnum. 5
Secretum per iniuriam extorquens vi, vel fraude, vel literas aperiens an teneatur potius mori, quàm illud aperiat. 6
Secretum qood sub fide sigilli seruandi qui recepit, tenetur seruare cum vitæ dispendio, aut aliqua graui iactura honoris, vel aliorum bonorum. 7
An verò qui secretum casu nouit, teneatur illud sub mortali contegere, & grauia pati, vt illud celet. 8
Senatores supremi, qui Regiis prætoriis assistunt, an teneantur iudicare iuxta probata. 6.5.56.16
Senes, vide *Ieiunium*.
Senectus an excusetur à ieiunio. 5.1.4.5
Sententia semel data an possit à iudice inferiori mutari, vel interpretari, vide *Iudex inferior*.
Sententia iuridica qoidnam sit, an aliquando dicatur sententia iuris, quando hoc contingat. 6.3.9.1
An etiam dicatur hominis sententia, & quidnam hæc sit. ibid.
Sententia iudicialis alia est interloqoutoria, alia diffinitiua. Quidnam sint hæ sententiæ, & cur appelletur interloquutoria, & an soleat vocari sententia interloquotoria omne præceptum ad causam pertinens factum per iudicem, vel per nuncium eius. 2
Sententia diffinitiua quænam dicatur, & quas conditiones requisitas habeat ad eius integritatem. 3
An sint aliqoi casus, in quibus non sit necessarium sententiam dati, vel proferri in scriptis. 4
Sententia quæoam dicatur iusta, quænam iniusta. 6.3.10 1
Quotuplex sit sententia iniusta. ibid & seq.
Quænam sententia iniusta sit nulla, vel valida in foro exteriori, vel interiori, & indigeat appellatione, & reuocatione in iodicio. ibid.
An verò teneantur exequi sententiam iniustam iudex inferior ordinarius, cui committitur à delegato, & etiam minister, cui committitur à iudice. 5
Seruare secretum, vide *Secretum*.
Serui fugientes à domino si in Ecclesiam se recipiant, an gaudeant eius immunitate, ita quòd non possint abduci. 6.1.8.30
Seruientes, lectores ad mensam, vide *Ieiunium*.
Serui an possint iure regio esse testes in testamento nuncupatiuo. 4.5.2.8
Seruus an possit esse executor testamenti. 4.1.40.13
Seruus legatus, si ante aditam hæreditatem, & moram aliqoid acquirat, cui acquiret. 4.2.16.8
Serui an possint accusare dominos. 6.1.30.5
Seruus, vide *Testis*, & *Aduocatio*.
Sexagenarius, vide *Ieiunium*.
Simonia est, si ordinandus paciscatur cum ordinatore se nullo tempore ad eo alimenta petiturum. 7. 1. 34.14.
Societas IESV priuilegium habet, vt eius Religiosi iter facturi possint manè sumere collationem. 5. 1. 27. 3.
Societatis religiosorum delicta occulta possunt denunciari superiori non præmissa correctione fraterna. 6. 8. 1. 4.
An verò vt possit contra Societatis religiosos procedit ad inquisitionem specialem de delicto graui requiratur infamia. ibid.
io Societate IESV à quibus rebus, & à quibus personis, & an ad summum Pontificem liceat appellare. 6.8.2.13
A qua sententia negetur in priuilegio Societatis appellatio. 25
Societas IESV An habeat priuilegium exemptionis à iurisdictione ordinarij, vide *Religiones*.
An eximatur ad omni specie iorisdictionis causarum, & iorium, tam in rebus, aut personis, qoàm in causa mixta. 6.9.1.22.
An possit conueniri coram loci ordinario ratione contractus initi extra locum exemptum, vel circa

tem non exceptam, vel ratione delicti contracti extra locum exemptum. 5

Societas IESV habet priuilegium celebrandi in altari portatili extra Ecclesiam, & in Oratorio à Prouinciali designato, & celebrandi per horam ante vel post meridiem. 6.9.2.7

Societas IESV habet Bullam, qua perpetuò eximitur à processionibus publicis. 6.9.2.12

Societatis IESV Religiosi non tenentur exhibere priuilegium exemptionis coram ordinario. 6 9.44

Societatis Religiosi an possint ordinari non seruatis interstitiis, & extra tempora præsentati à generali, vel eius delegato, vel Prouinciali, & an ad hoc indigeant causa, habeántque aliquod priuilegium, quod participent alij Religiosi, & quis cum iis in hoc dispenset. 7.1.54.9

Societatis Religiosi an teneantur ad Horas canonicas, *Hora canonica*.

Socius, vide *Reus*.

An possit esse testis socius criminis, vide *Testimonium*.

Socius occultus in peccato contra naturam an possit denunciari iudici interroganti, vel Prælato, vt patri. 6.2.23.2.& 3

Sodomita, vide *Socius*, & *Aduocatio*.

An gaudeat sodomita immunitate Ecclesiæ, ita quòd ab illa extrahi nequeat. 6.1.10.1 & 2

Solemnitas donationis causa mortis an sit de eius essentia, vel tantùm probatoria. 4.1.13.6

Sorores tertij ordinis D. Francisci an teneantur ad horas canonicas, vide *Hora canonica*.

Sponsas duas simul habens, an sit infamis, vide *Infamia*

Statuta Synodalia præcipientia aliquod ieiunium an obligent pueros ante 21. annum completum. 5.1.2.7

Statutum in quo sit mentio de manifesto, de quonam intelligatur, vide *Manifestum*.

Subdiaconatus, vide *Ordo*.

An verò subdiaconatus, & diaconatus sint ordines vere & propriè, & sic sacramenta characterem imprimant. 7.1.8.2

Qua verò de causa subdiaconatus non dicebatur olim ordo sacer. 3, vbi an olim esset sacramentum.

Subdiaconatus quàm ætatem requirat ex necessitate præcepti, vide *Ordines sacri*.

Quænam scientia requiratur ad subdiaconatum, vide *Scientia*.

Subdiaconus an possit ad Episcopatum promoueri stando in Trid. *sess.* 22. *cap.* 4. *de reform.* & quid dicendum stando in iure communi. 7.1.14.11

Subdiaconus dicitur, quasi submiuistret. 7.1.17.7

Quod sit eius munus. ibid.

An verò ordinatus subdiaconus ficto patrimonio, possit absque nouo vero patrimonio ad superiores ordines ascendere, vide *Ordinatus*.

Subdiaconus an possit dicere, *Dominus vobiscum*. 7.2.55.2

An possit subdiaconus esse Aduocatus, vide *Patrocinari*.

Subditi an possint accusare Prælatum. 6.2.30.

Subditus an teneatur fateri crimen Prælato tanquam patri, quando crimen est probabile 6.2.11.5

Subditi quando tenentur sub mortali fateri veritatem in materia leui. 6.3.33.1

Subscriptiones testamenti in scriptis, in quo loco debeant fieri. 4.1.3.4

Substitutus hæredis, vel legatarij, an debeat habere hæreditatem, vel legatum, quando hæres, vel legatarius grauatus, vt restituat hæreditatem, vel legatum acceptare, vel renunciare nolit. 4.1.2.12

Substitutio quotuplex sit. 4.3.24.1

Substitutio tacita vulgaris an teneatur in pupillari substitutione in qua spatium pupillariter substitutur. 10

Successio ab intestato in linea ascendentium, & descendentium, an in infinitum extendatur. 4.1.13.3

Et quid dicendum iure communi de successione ab intestato in linea transuersali. 4

Quid verò iure regio. 5

Et quid si tractetur de successione Regni, Ducatus, vel cuiuslibet maioratus. 8

Vel de successione iurispatronatus. 9

Successor maioratus an teneatur soluere debita à prædecessore contracta, quando succedit in aliis bonis præter maioratum, vel se obligauit ad debita soluenda, vel quando maioratus præmissa Regis licentia obligatus est ad debita. 4.1.51.1

Quid verò dicendum, si non succedit in aliis bonis; nec prædicta obligatio intercedit, & institutor maioratus debita contraxit. 3

Cum aliquibus limitationibus. 5.8 & 9

Et quid si in hoc casu maioratus sit institutus ea tertio, & quinto bonorum. 4

Quid verò dicendum, si debita non sint contracta à primo institutore maioratus, sed ab aliis possessoribus 11

An verò teneatur soluere arrhas, quas prædecessor maioratus possessor promisit vxori. 13

Et quid si debita essent parua, & tangerent exonerationem animæ functi. 14

Vel talia debita essent ut impensæ funeris 15

Vel essent contracta pro necessaria sustentatione vltimi possessoris maioratus. a 16.ad 18

Et quid si expensæ sint ad tempus, vt quando fiunt propter fructus colligendos, & conseruandos, vel ad recuperandam rem aliquam maioratus. 19

Vel debita sint contracta occasione maioratus, scilicet ad ipsius maioratus accedentem, & permanentem vtilitatem. à 11.ad 16

Successor maioratus an teneatur bonæ fidei possessori soluere expensas meliorationis rei alicuius maioratus, quam ille bonæ fidei possessor emit. 4.1.32. 30

An verò malæ fidei possessori. 31

Et an teneatur soluere pretium, quo rem illam bonæ fidei possessor emit. 35

Successor, vide *Filius*, & *Patronatus*

Successor primus maioratus in quo differat à reliquis successoribus 4.1.39.5

Scilicet, quòd primus successor succedit vt hæres, & reliqui succedunt, vt legatarij.

Successor an amittat ipso iure maioratum, si ab eo ingratitudo, vel occisio commissa sit non contra institutorem, sed contra alium successorem maioratus. 8

Et quid si ab isto successore commissa sit ingratitudo, vel occisio contra primum institutorem, & maioratus sit inter eos, quibus legitima non debetur; & talis successor sit institutus hæres in hoc maioratu. 9

Vel non sit institutus hæres, sed per modum legatarij, seu fideicommissarij, seu donatarij, ac contractus reuocabilis ad nutum institutoris 10

Vel sit institutus per viam donationis irreuocabilis. 11

Successores præter primum maioratus instituti in testamento, vel contractu reuocabili inter eos, quibus legitima non debetur, an illum ipso iure amittant, si ingratitudinem, vel occisionem contra possessorem illius committant. 12

Sumentes publicam disciplinam, vide *Ieiunium*.

Superior an possit causa cognita licentiare minorem, vt contrahat, quando consensus propinquorum requi-

requirit io contractu minori, & ipsi requisiti negant consensum. 4.2.5.3
Suppliare an liceat ad eundum iudicem in supremis tribunalibus quando tena certò cognoscit esse condemnatum iuste,& secundùm probabiliorem sententeotiam,vide *Reus*.
Surdus an possit esse Aduocatus,vide *Aduocatio*.
Surgens à mensa,vide *Ieiunium*.
Suspensio quam Episcopus incurrit, qui sibi non subditos ordinat sine proprij Episcopi licentia, quando dicatur manifesta. 7.1.10.19
Suspensus an sit stando iure communi, qui Ordines sacros ab alieno Episcopo sine licentia proprij suscepit. 7.1.28.2
An qui suscepit minores ordines.
Suspensus an debeat,vel possit dicere, *Dominus vobiscum*,ve officiare io Ecclesia, vel in choro cum aliis. 7.2 54.4
Sutores,vide *Ieiunare*,& Barbitonsores.

T

TAbellio an possit in testamento subscribere protestibus & testatore nescientibus,vel non potentibus scribere. 4.1.3.5
Tabellianis subscriptio,in qua suum nomen, vel cog nomen apponat,an requiratur in testamento in scriptis,vel sat sit ipsius signum. 6
Tabellio an teneatur testatorem agnoscere, & de hoc fidem exhibere in testamento in scriptis 7
Tabellio an debeat interuenire in testamento cæci,& illud scribere coram testibus. 4.1.4.2
Cum quadam limitatione. 3
Tabellionibus,& eorum ministris an liceat in diebus festis facere scripturas. 5.2.10.2
Tabellioni in die festo an liceat facere testamentum eorum.qui sani sunt,& alias scripturas. 3
An verò sit melius quòd in die festo scribatur consensus facientis scripturam, & alia die scriptura ex omnibus impleatur,quæ continere solet 4
Tabellionibus an liceat in diebus festis transcribere scripturas ex exemplaribus,vel processus transcribere privilegia,& alia eiusmodi. 5.& 6
Tabellionis officio an possit vti clericus, vide *Clericus*.
Tabulata reficere, vel roborare an liceat in diebus festis,quando fit publicus actus Inquisitionis 5.2. 18. 16.
Tabulata,vide *Laborantes*.
Tacere veritatem an aliquando possit, quia vocatur ad testificandum,vide *Testimonium*.
Tantum dictio an excludat similia. 7.7.55.2
Tempus factæ renunciationis est considerandum quoties de læsione io renunciationibus agitur. 4.1.34. 22
Tempus assignatum à lege, vel à testatore exequutori an currat ipsi ignoranti, vel legitimè impedito ad agendum. 4.1.51.10
Tempus datum ad aliquid agendum an currat ignoranti,& impedito,si in eius,qui constituit, fauorem fuerit constitutum. 10.ad med.
Tempus,vide *Executor testamentarius*.
Tempus in quo debet fieri consecratio, vide *Consecratio*,vbi alia.
A quo verò die incipiat currere tempus concessum ad petendum Pallium,vide *Pallium*.
A quo die incipiant currere tres menses absentiæ à Tridentino concessi si quis confirmatus, & consecratus Archiepiscopus petat Pallium, vide *Archiepiscopus*.
Tempus positum in accusatiuo an exigat annum completum. 7.1.33.4.paulò post init.
Tempus debitum ad recitandum Horas canonicas, vide *Hora canonica*.
Terminus,vide *Pares*,& *Executor*.
Terminus quinam detur commissario ad testandum pro defuncto,& quando incipiat currere. 4.1.27.6
Testamenti definitio. 4.1.1.1
Testamentum quoruplex sit. 2
Testamenti solemnitas an sit de eius essentia. 4
Testamentum nuncupatiuum quam solemnitatem requirat iure regio. 4.1.2.à 1.ad 13
Quot verò testes requirat, si fiat coram tabellione, vel sine illo,& scriptura priuata. ibid.1
An teneat iure regio,si fiat sine tabellione coram paucioribus quàm septem testibus, si copia tabellionis haberi non possit. 3
Testamentum nuncupatiuum factum coram tabellione an necessariò debeat iure regio legi coram testibus ante mortem testatoris: & an præsumatur lectum,si non probetur,& quomodo probetur 4
Testamentum an valeat, si hæredis institutionem non contineat, & quis succedat eo casu in hæreditate. 10
Testamentum primum continens hæredis institutionem an reuocetur per verbalem reuocationem testatoris coram legitimo testium numero factam, si in ea non adsit hæredis institutio. 11
Testamentum io scriptis quam solemnitatem requirat. 4.1.3.1
An possit fieri absque tabellione, vt in scriptura priuata. 4
Testamentum,vide *Dies*,& ibi alia circa hoc.
Testamentum cæci quam solemnitatem requirat.4.1. 4. per tot.
Et quid si fiat inter liberos 5
Quis verò possit pro cæco scribere nesciente in testamento subscribere. 2
An verò debeat cæcus dicere coram testibus illud esse suum testamentum, & iubere coram eis legi, quando prius fuit scriptum. ibid.
Testamentum cæci per priuatam antea scriptum,an debeat coram eo,& testibus legi. ibid.
Testamentum cæci an debeat incipi ab hæredis institutione. 6
Testamentum nuncupatiuum inter liberos quam solemnitatem iure Regio nouiori requirat. 4.1.5.1
An verò testamentum in scriptis inter liberos requirat eodem iure eandem solemnitatem, ac si fieret inter extraneos. 3
Et an hoc testamentum censeatur habere clausulam codicillarem,& quot testes,vt hoc censeatur, debeat habere. ibid.
Testamentum tempore pestis quam solemnitatem requirat. 4.1.6.1
Testamentum ad legata pia quod testes requirat. 4.1 71
Testamentum in scriptis, vel nuncupatiuum an cæcus facere possit. 4.1.4.2
Et an sit necesse,quòd io eo hæredem nominet. ibid.
Testamentum factum coram duobus testibus principaliter ad causas pias:an teneat quoad legata non pia in eo relicta. 4.1.7.2
Testamentum inualidum quoad hæredis institutionem, & quoad legata non pia,an teneat quoad legata pia. 4
Testamentum imperfectum respectu solemnitatis, vel voluntatis an valeat ad legata pia. 5
Testamentum quod quis facere cœpit nuncupatiuè legitima solemnitate,& in eo fecit institutionem, & aliqua legata, & capitula, & morte præuentus non perfecit;an valeat in iis,quæ disposuerat. 4.1.9.1
Testamentum in scriptis carens debita solemnitate an valeat, vt nuncupatiuum, si nuncupatiui solemnitatem

nitatem habeat. 4.t.tu.r
Teſtementum in ſcriptis quod maritus, & vxor, ſeu alij duo in eadem charta faciunt, an requirat duas ſulemnitates. 4.1.r1.2
Et quid ſi non ſimul, ſed in eadem charta teſtetur. ibid
Teſtamentum, vide *Contractus ipſo iure inualidus.*
Teſtamentum an poſſit vſque ad mortem mutari, corrui, & reuocati. 4.t.16.t
Et an aliqua ratione, vel pacto poſſit fieri irreuocabile. a
& aliquibus dubiis ſequentibus.
Teſtamentum quod quis iuranit ſe non reuocaturum, an ſi poſtea teſtetur, reuocetur per ſecundum. 4. r. r7.3
Cum quadam limitatione. 4.t.20.a
Teſtamentum continens clauſulam derogatoriam poſteriorom an reuocetur per ſecundum, ſi in eo non ponatur clauſula derogatoria prioris. 4.1.r7.4
Teſtamentum an poſſit effici irreuocabile ex Principis facultate, teſtantis conſenſu interueniente, conceſſa ad hoc vt teſtamentum reuocari non valeat. 4.1.t9.2.
Teſtamentum an poſſit reuocare qui Deo vouerat in eu mille aureos pauperibos relinquere, ſi teſtatus ſit, & eos pauperibus reliquerit 4.r.20.a
Teſtameotum a duobus conſtitutum ex commoni conſenſu an confirmetur morte alterius, vel poſſit aiter quoad ſua bona reuocare. 4.21.t
Cum quadam limitatione. 3. ad med.
Et an ſi iſti doo iubeant ſuperuiuentem vſufructu vtriuſque bonorum potiri, poſſit ſuperuiuens poſt alterius mortem reuocare, ſi vſufructu potiatur. 6
Et qoid ſi hoc onus ponatur in teſtamento, vt nequiret ſoperuioens reuocare, & ob id fructus ſuperuiuenti relinqoi. 7
Et an reuocans in hoc caſu teſtamentum teneatur vſumfructum perceptum reſtitoere. 8
Teſtamentom, quo quis de re aliena ex domini licentia diſponit, an confirmetur morte teſtantis etiam inuitu ipſius rei domino. 4.1.21.3.& 4
Et an poſſit qui teſtatus fuit, vel qui commiſit illud reuocare. 4
Teſtamentis duobus à duobus hæredibus productis ab eodem teſtatore eodem die confectis, ſi apparere non poſſit quud prius confectum ſit quid iure communi ſit dicendum. 4 r.22.à 3.ad 6
Quid verò iure regio dicendum ſit. 8
Cum quadam limitatione. 9
Teſtamentum, vide *Iuramentum.*
Teſtamenti firmitas an poſſit volente teſtatore dependere à voluntate tertij poſt mortem teſtatoris explicanda. rr
Teſtamentum primum an derogetor per ſecundum de eo nullam faciens rationem 4.r.33.r
Quid verò dicendum, ſi io primo teſtamento apponatur clauſula derogaturia poteſtatis teſtaodi, ſeu reuocandi teſtamentum. 3
Vel apponatur clauſula derogaturia ſolius voluntatis. 4
An ſat ſit ad reuocandum primum teſtamentum habens claoſulam derogatoriam, ſi ſecundùm contioeat reuocatiunem generalem. 5
Et an dicatur facta ſpecialis mentiu clauſulæ derogatoriæ quando primi teſtamenti nominatim, & in indiuiduo ſit mentio. 6
An ad reuocationem teſtamenti habentis clauſulam derogatoriam etiam cum ſpeciali forma ſat ſit indefioita, & generalis reuocatio clauſulæ. 7. vbi alia multa.
Teſtamentum an cenſeatur reuocatum, ſi ex coniecturis conſtet teſtaturem prioris vuluntatis pœnituiſſe. 8
Quid verò dicendum, ſi inter primum, & ſecundum teſtamentum effluxiſſet tempus decennij. 9
Et quid ſi io ſecundo teſtamento eſſet iotamentum, quo teſtator iorarer hoc velle valere, vel eſſe ſuum teſtamentum. r0
Teſtameotum an ſit nullum quoad hæredis inſtitutionem, & legata; ſi pater ſciens filium habere, eum prætereat, vel abſque cauſa exhæredet. 4. 1. 25. t
Quid verò dicendum, ſi ignorans id feciſſet. 4
Et quid ſi in hoc caſu legata eſſent pia. 5
Vel eſſent parua. 6
Vel io teſtamento alium filium inſtituiſſet. 8
Quid verò diceodum, ſi talis pater diu ſuperuixiſſet, poſtquam liberos habuit, nec reuocaſſet ea legata, cùm potuiſſet. r1
Teſtamentum, vide *Exequutor*, & *Teſtis.*
Teſtamentarius, vide *Executor*, & *Heredes.*
Teſtamentarius an poſſit ſimul. & ſemel totam illam quantitatem alicui operi pio applicare, ſi quis leget annum cenſum ſingulis annis pauperibus diſtribuendum iuxta beneplacitum ſuorum teſtamentariorum. 4.2.t2 4
Et an poſſit præuenire tempus à teſtatore præfixum. ibid.
Teſtor, qui creauit, vel mandauit creari beneficium, & conſtituit aliquem tertium pattonum, an poſſit reuocare, vel dooare alij, ſi interueoit conſenſus Epiſcopi. 2.3.92.4
Teſtatoris ſubſcriptio an ſit neceſſaria iure regio in teſtamento ouocupatiuo coram tabellione facta. 4. r. 2. 5
Teſtatore ſcribere neſciente, vel oon petente, an quis poſſit pro eo ſubſcribere. 4.r.3.5
Teſtator an poſſit ſubſcribere pro teſtibus ſcribere neſcientibus. ibid.
Teſtator ao poſſit cum duobus teſtamentis decedere. 4. 1.25 t0.
Teſtatores an ſoleant dare exequutoribus poteſtatem vendendi aliquid. 4.1.46 5
Teſtator an poſſit quoſcumque exeqoutores nominare, vt paoperibus erogent aliquam quantitatem prò malè ablatis, ſeu acquiſitis, quorum dominus eſt ignotus. 4.r 47.5.& 6
Teſtator an poſſit præfigere tempus exequutori teſtamentario; & iubere, vt tempus lege præſcriptum non currat exequutori. 4.1.58.r
Teſtator an poſſit in aliqoibus caſibus iuriſdictionem Epiſcopi in ſuo teſtamento euitare. 4.t.55.7.10 & 11
An verò poſſit ſubſtituere aliquem in oegligeotia exeqoutoris ſubſtitui primo exequotori. 8
Et an poſſit dicere, ſi prunus fuerit negligens, ſit talis exequutor. 9
Teſtatoris mens an poſſit ex cooiecturis colligi ad videndum, an legatum reliquerit contemplatiooe perſonæ. vel piæ cauſæ 4.2.4.8
Teſtatoris voluntati an ſit ſtandum, quando conſtat de voluntate ipſius ex aliquibus coniecturis probabilibus quòd legauerit creditori animo compenſandi. 4. 2.15.2
Quid ſi non conſtet de eius voluntate. à 3. ad 16
Teſtator in dubio cenſetur iuxta ius commune diſponere 7.t.48.14.poſt med.
Teſtimonium ferre quænam perſonæ non poſſint compelli, & non poſſint etiam ſi velint teſtificando in iure communi. 6.2.9.1.& 6 2.18.t, & 2
An poſſint omnes hi priuilegiati teſtificari ſi veliot ſtando in iure Regio. 5
Teſtimonium ferre noo poſſunt compelli parentes contrà filios etiam ſpurios, nec filij etiam ſpurij cootrà

parentes. 6.2.18.1
ad Testimonium ferendum vt non possint compelli an habeant priuilegium Episcopi, & Sacerdotes. 6
Testimonium ferre an teneantur omnes priuilegiati ad mandatum iudicis, vide *Denunciare.*
Testimonium, vide *Priuilegiata persona*, & *Iuramentum.*
An verò teneantur testificari ad superiorum mandata, qui sunt facti inhabiles ad testificandum ob defectum aliquem, vel respectu ætatis, vide *Denunciare.*
ad Testimonium ferendum an excusetur quis ob damnum, quod sibi, vel reo denunciato sequitur, vide *A denunciando.*
ad Testimonium ferendum de delicto ob quod timet imponendum mortem, vel mutilationem si vocetur intendens promoueri ad ordines potest occultare veritatem, nec tenetur respondere. 6.2.11.1. ad fin.
An verò possit se occultare, & interrogatus veritatem tacere, qui vocatur ad ferendum testimonium, si illi tale sequatur damnum vt excuset à ferendo. 3
Testimonium ferre an quis teneatur quando interrogatur auctoritate iudicis, & secundùm ordinem iuris, scilicet de his, de quibus processit infamia. 6.5.1.1
Quid si iudex testimonium exigat nulla præcedente infamia. ibid.
An verò si iudex exigat testimonium à non subdito, & testimonium sit necessarium ad liberandum proximum ab iniusta læsione, teneatur quis se offerre ad testificandum, etiamsi à nullo requiratur. ibid.
Et quid si nec iudex requirat, nec sit necessarium ad liberandum proximum ab iniusto damno. ibid.
Testimonium ferre an teneatur quis de his quæ ponit sub sigillo secreti. ibid. ad fin.
ad Testimonium ferendum quibus in casibus se offerre teneatur quis non requisitos. 3
An teneatur quis se offerre ad testificandum quando accusator ex obligatione iuris aliquem accusat. 4
ad Testimonium ferendum non se offerre an sit peccatum mortale quando quis se offerre tenetur. 6.5.2.2
Testimonium an teneantur ferre Religiosi & sacerdotes. 6.5.6.1
Testimonium duorum testium cum ipso actore communiter sufficit ad iudicium pronunciandum. 6.5.9.1
Quid dicendum si agatur contra aliquas personas in dignitate constitutas. 2
Vbi quot testes requirantur ad condemnationem contra Præsulem Ecclesiæ Romanæ, contra Presbyterum Cardinalem, ad hoc vt deponatur contra Diaconum Cardinalem, vt damnetur: contra Subdiaconum Acolytum, exorcistam, lectorem & Ostiarium, vt damnentur.
à Testimonio ferendo an aliqui absque sua culpa, vel propter culpam suam repellantur. 6.5.9.4
Testimonium Pontificis & Cardinalis an sufficiat ad probationem in causis, quæ sunt in damnum, & punitionem alicuius. 6.5.10.2
An vnius præter Pontificem, & Cardinalem testimonium sufficiat in his causis, vel faciat iudicium, præsumptionem, & semiplenam probationem 3
An sufficiat in contractibus, qui per interpretem fiunt. 4
ad Testimonium ferendum de socio in eodem crimine est inhabilis socius criminis. 6.5.15.1
An sint aliqua crimina, in quibus socius criminis sit habilis ad testificandum. ibid.
An in casibus, quibus socius criminis possit esse testis, sit integer testis, ita vt semiplenè probet. 3
Vbi an debeat iurare testis quando testatur de socio.
Testimonium an teneat si personæ priuilegiatæ vt non possint cogi ad testificandum, sponte deponant. 6.5.17.1.& 2
Quid si alij testes non repetiantur. ibid.
in Testimonio recipiendo quæ solemnitates necessariò requirantur. 6.5.19
An requiratur quòd testis iuret se totam veritatem dicturum, quam de re illa nouit, vel totam veritatem dicturum nulla falsitate admixta. 1
An possit iuramentum de consensu partium remitti. ibid.
An requiratur, quòd partes, vel alij ipsarum nomine sint præsentes vt audiant, & videant testes, quando testificantur, vel quòd hæ partes citentur, & admoneantur, vt per ipsas stet non esse præsentes. 2
An testis necessariò debeat deponere viua voce, & non in scriptis. 3
An requiratur quod recipiantur testes parte citata, & post litis contestationem, & an possint recipi post publicationem vsque ad sententiam diffinitiuam, & etiam post diffinitiuam, vel tantùm quando recipiuntur probationes. 4
An verò requiratur, quòd testis non se offerat, sed quòd sit vel à iudice citatus, vel per partem iudici productus, & quòd in particulari non promittat testificari quid certum. 5
An requiratur vt si integret testis quòd deponat de visis quando obiectum est visibile, vel de auditis quando obiectum pertinet ad auditum, & sic de aliis sensibus. Item quòd reddat causam de re, quam testificatur, v. g. quomodo eam sciat & quare. 6
Testimonium eius; qui in crimine fuit particeps, an sufficiat ad torturam, vide *Tortura.*
Testimoniales literæ an sint idem quod Reuerendæ. 7.1.a6.3. ad med.
Vbi eas condens incurrat pœnas Tridentini *sess. 7. cap. 10. de reform.*
Testes, vide *Testamentum*, & *Testator.*
Testes in testamento nuncupatiuo an iure regio debeant necessariò esse præsentes explicationi voluntatis testatoris, & eum visu percipere. 4.1.24
Testes quando sunt pauciores quàm septem in testamento nuncupatiuo, an debeant iure regio esse vicini eius oppidi, in quo fit testamentum. 6
An verò quando sufficiunt tres testes etiam in testamento absque tabellione facto, sat sit, si sint ex iis, qui non prohibentur esse testes in testamento. 7
Testes testamenti nuncupatiui quas qualitates iure regio debeant habeant habere. 8
Testes iure regio an debeant esse rogati à testatore, vel à tabellione eius nomine. 9
Testis requisiti in testamento in scriptis quas qualitates iure regio debeant habere. 4.1.3.2
Testis vnus an possit pro se, & pro aliis scribere nescientibus, vel non potentibus, pro infirmitate, vel tremore manus in testamento subscribere, & quot subscriptiones tunc debeat facere: & an si vnus testis scribere non valeat, vel nesciat, possit alio magnum

gubernante subscribere;& quod nomen in subscriptione debeat ponere testis,quando pro alio subscribit. 5

Testes quot requirantur in testamento cæci, & an necessariò debeant in illo subscribere, & si aliquis testis scribere nesciat, quis possit pro illo subscribere. 4.t.4.t.1.3.4.& 5

Testes requisiti ad legata pia, an sat sit,si habeant quod poscit ius gentium. 4.t.7.4

Testes quot requirantur ad confectionem, vel reuocationem donationis causa mortis. 4.1.t.3.tt

Testem vnum adhibere an sit necessarium potius quàm duos. 6.2.7.1.& 2

An possint plures quàm duo testes adhiberi. 3

An verò debeant testes esse ex iis qui aliàs norunt crimen fratris. 4

Testes an possint esse inhabiles ad testificandum, vt mulieres,infames& minores ad infligendam pœnitentiam peccatori fraternaliter denunciato, vel ad pœnam grauem,vel cùm aliquid temporale intenditur. 6.2.t3.5

Testis an debet esse denunciator,vide *Denunciator*.

Testis an teneatur respondere à iudice interrogatus, si sequatur graue damnum. 6.2.22.t

Testis,vide *Priuilegiata persona*,& *Testimonium*.

An verò testis non denuncians ad edictum quando debitor rei furtiuæ restitutione ob inopiam excusatur, teneatur facere,vt debitor se obliget creditori,vel alteri personæ. 6.2.24.4

Testis respondens ad edicta an teneatur probare. 6.2.27.t

Testis,vide *Torqueri*,& *Tortura*.

Testis vnus oculatus cum semiplena probatione diuersi generis an sat sit ad infligendam pœnam corporalem. 6.3.t2.5.ad fin.

Testes scientes reum an teneantur à iudice rogati de crimine hæresis, vel læsæ maiestatis illum manifestare,si nulla laboret reus infamia, vel indiciis. 6.3.30.2

Testis an teneatur fateri criminis veritatem quando ignorat an iudex iustè & secundùm ius interroget,vide *Reus*.

Testis non rogatus an teneatur detegere crimen vbi graue damnum sequitur tertiæ personæ, & damnum pendet in futurum. 6.3.t.4

Testis siue vocatus, siue non, an teneantur ad testimonium ferendum,nulla infamia, vel indiciis præcedentibus quando crimina sunt in præiudicium reipublicæ,vel graue damnum tertij, pendens in futurum,si procedatur via inquisitionis, vel accusationis. 6.3.36.4

Quid si crimina non sint in alterius damnum, sed ad punitionem quærantur,& procedatur via inquisitionis. 5

Testes vt teneantur,& licitè possint vbi accusationis via proceditur iudici respondere quidnam requiratur. 6

An verò ad hoc requiratur quòd indicia, vel semiplena probatio sit facta in processu. 8

Testis non tenetur respondere in dubio an iudex iuridicè roget. 7

Testis an teneantur manifestare delinquentem iudici interroganti quando factum est notorium, an peccator est occultus. 6.3.37.2

Quid si delinquens sit infamatus,vel semiconuictus. ibid.fin.

Testes an teneantur respondere, & iudex possit eos interrogare de veritate obiectorum si aduersus testes obiiciantur aliqua ad eorum testimonium refellendum. 6.3.38.1.& 2

Testes quinam requirantur ad probandum aliquid esse notorium,vide *Notorium*.

Testis,vide *Confessio*,& *Infamis*.

Testis qui se abscondit,vel fraude aliquid simulat, vt à testimonio excusetur, an peccet mortaliter. 6.5.3.2

An teneatur testis esse si non sit requisitus vt testimonium dicat. 3

Quid si sit vocatus à iudice ad testificandum, & se abscondat, vel aliquid fingat, quo se excuset 4

Testis tenetur respondere iudici per viam accusationis, vel inquisitionis procedenti quando præcedit infamia,licet non sit probata. 6.5.4.2.& 3

Testis à iudice rogatus in criminibus exceptis, vt in grauissimis, vt in morte Principis, & in his quæ sunt contra bonum commune quando non pendet in futurum,an teneatur ea manifestare,si nulla præcedat infamia,nec indicia probata in iudicio, nec testis semiplenè probans deposuerit in iudicio. 6.5.5.t.2.& 3

Testis vocatus ab aliquo vt testimonium ferat an teneatur etiam manifestare,quæ pro aduersario faciunt. 6.5.7.2

An verò si taceat quæ pro aduersario faciunt teneatur restituere. ibid.

Testis interrogatus de delicto alterius, quod si explicet manifestatur ipsius testis turpitudo,an teneatur illud manifestare. 6.5.8.t

Testium dictum vt sit sufficiens requiritur, quòd in principalibus sint contestes, & conformes, & non singulares,& diuersi. 6.5.9.3

Testium discordia quotuplex sit, & quænam discordia testium infirmet testimonium. ibid.

Vbi an debeat iudex pronunciare in fauorem rei, quando testes actoris,& rei fuerint discordes, si sint numero,& dignitate æquales.

Testes an sint ponendi in processu facto contra regularem via denunciationis Euangelicæ, vide *Prælatus*.

Testis vnus an sufficiat ad probationem in negotiis quæ in alicuius damnum non sunt, vt ad iudicandum an aliqua Ecclesia sit consecrata,aliquis baptizatus,&c. ad impediendum aliquod peccatum sine punitione alterius,ad matrimonium legitimum impediendum. 6.5.10.t

Testes quotnam requirantur in testamentis,in codicillis,& in donationibus causa mortis. 6.5.tt.t

Testes duo sufficiunt in legatis ad pias causas. ibid.

Testes quinam attento iure communi requirantur ad probandum debitum solutum,quod erat in scriptis, quinam in contractu,qui excedit libram auri facto in scriptis in ciuitate ab imperito,quinam ad reprobandum instrumentum,vel in pecunia deposita. 2

Testes singulares quinam dicantur. 6.5.12.t

Quinam dicantur contestes. ibid.

Quandò verò testium singularium sit validum testimonium,quando verò non. à 3.ad 5

Testis dicto posteriori statur si extra iudicium dicat vnum,& in iudicio oppositum dicat. 6.5.13.t

Cuinam dicto testis sit standum si vtrumque dicat in iudicio. 2.& 3

Testis vnus pluribus contradicens, an inualidet eorum dictum. 4

Testium cuinam dicto debeat iudex stare quando plures testes contradicunt pluribus, si omnes deponant eodem tempore. 5

Quid si non deponant eodem tempore. 6

Testes legitimi sunt idem, ac testes omni exceptione maiores. 6.5.t4.t

Qua de causa dicantur legitimi, & omni exceptione maiores. ibid.

Testis

Testis an debeat esse homo liber, vel sat sit seruus, & an possit esse testis Religiosus, an incarceratus. 1

Testes an debeat esse vir. 6.5.14.3

An possit mulier esse testis attento iura ciuili, vel canonico. 5

Testis quam ætatem debeat habere in ciuilibus, & criminalibus. 4

An debeat testis necessariò habere prudentiam, vel admittatur in testem furiosus, & insanus. 5

Testis an possit esse pauper. 6

An debeat testis esse Christianus. 7

An bonæ opinionis. 8

An admittantur infames, an criminosus, an in iudicio periurus. ibid.

Testis an possit esse qui est nimis coniunctus, vel contrarius partibus. 6.5.14.9

An admittantur parentes pro filiis, & è contra, ascendentes pro descendentibus, & è contra, an qui sunt de familia, vel domo actoris, vel accusatoris, an Collegiales super facto ipsius Collegij Religiosi de facto sui monasterij, clericus in causa suæ Ecclesiæ. Inimici illius contra quem fertur testimonium. An exequutores negotiorum, an qui fuit procurator, vel Aduocatus in priori iudicio, in causa appellationis admittatur in testem. ibid.

Testes inhabiles an admittantur, & faciant plenam fidem in iudicio, quando alij non reperiuntur, v. g. si delictum domi commissum sit an admittantur domestici. 6.5.16.1

An possit repellere testes inhabiles, qui in alio iudicio eos admisit. 2

Testes inhabiles, vt sunt seruus contra dominum, grauis inimicus, receptus, & examinatus parte nō citata, vel ante litis contestationem, minor, mulier, infamis, criminosus periurus, socius criminis, qui solet inebriari, vilis, an si de facto admittātur in casibus, quibus iure repelluntur, nec admittendi sunt, faciant aliquam fidem, & indicium. 4

Testis an possit esse quis in causa propria, vel sibi & alteri communi. 9.5.18.1

Testes an possint esse legatarij, & fideicommissarij in testamentis, quibus sit ipsis legatum, vel fideicommissum. ibid.

Testium occultos defectus detegere an possit pars aduersa, vel sit peccatum mortale, quando detectio non confert ad suam iustitiam defendendam. Item quando testimonium fuit verum, & iudex iuridicè procedit. 6.5.20.1

Quid dicendum si parti aduersæ sequatur ex detectione parua vtilitas, aut leuis defensa, & ipsi testi maximum damnum. 2

Quando sit habenda maior ratio de damno testi sequuto. 3

Et quid si detectio sit necessaria ad causæ iustæ defensionem, & damnum sequatur parti aduersæ notabile. 4

Testis occultè inhabilis si se sponte offerat maiori damno dignus est, quàm si contra suam voluntatem compelleretur. 5

Testis qui falsum deposuit scienter, vel ex notabili negligentia, tenetur famam, & totum damnum inde sequutum restituere læso. 6.5.21.1.

Quid teneatur restituere qui falsum deposuit non scienter, neque ex lata culpa, sed ex leui 2

Quid dicendum si præter intentionem adhibita mediocri diligentia falsum deposuerit. 3

An sic falsum deponens teneatur retractare dictum suum. 4

Testi iuranti se falsum dixisse, fidem adhibere tenetur pars, pro qua latum est testimonium falsum ex inaduertentia, & sic à litis prosequutione desistere, vel tenetur desistere, quæ ob tale testimonium consequuta est. 5

Testium depositiones vbinam sint inserendæ in informatione contra regulares, vide *Prelatus regularis*, vbi alia habes.

An verò testium nomina, & eorum testimonia sint reo danda, vt possit testes refutare. 6.8.2.9

De quibus testibus hoc intelligatur. 10

Testes quot requirantur ad probandum indicium, vide *Indicium*.

Testes an possint inquiri, dum iudex ex officio, vel ad instantiam partis procedit ad inquisitionem ex semiplena infamiæ informatione, vide *Iudex*.

Textores, vide *Barbitonsores*.

Tonsura prima non est Ordo, nec sacramentum, sed quædam ad sacros ordines introductio, & dispositio. 7.1.6.6

Quid verò detur in prima tonsura, & quomodo hæc ceremonia fiat. 7. vbi an hæc verba, *Dominus pars hæreditatis meæ*, sint de eius essentia.

Tonsura prima vocatur Psalmi status à Iurisperitis. 7 1.1.4.5

Tonsuram primam an possit sacerdos non Episcopus conferre ex Papæ commissione. 7. 1. 18. 5. & 7. 1 19.2

Quid dicendum si Papa non sit Episcopus consecratus. 6

An verò possit simplex sacerdos illam conferre sine Papæ commissione: & an Episcopus titularis sine proprij Episcopi licentia. 7.1.19.2

Tonsuram an possint Abbates conferre, vide *Abbates* vbi multa.

An verò Cardinales, vide *Cardinales*.

Tonsuram primam an conferant ex priuilegio aliqui priores, & Abbates non ex contentia in iure communi. 25

An verò ab his ordinati debeant ostendere illud priuilegium. ibid.

Tonsura initiatus ab alieno Episcopo cum spe ratihabitionis proprij non gaudet priuilegio clericali. 7.1 20.15

An verò sic promotus possit beneficium ecclesiasticum obtinere: & an sit suspensus, & sic obtineat à Papa beneficium, non exprimens se ab alieno Episcopo esse promotum, sit subreptitia impetratio. 16

Tonsura prima quam ætatem requirat de necessitate præcepti, vide *Ordines minores*.

Tonsura prima vt quis initietur an requiratur aliqua scientia de necessitate sacramenti, vel præcepti. 7.1. 45.1

Quæ scientia requiratur, vide *Scientia*.

Tonsura potest omni die conferri. 7.1.52.1

Tonsura prima, & minores ordines an possint vna die, eidem de iure, vel consuetudine conferri. 7. 1. 53. 14

Torneamenta exercere, & ludum, qui Hisp. *iustas* vocatur, & alios similes, an liceat in Dominicis, & diebus festis. 5.2.17.2

An sit mortale hos ludos exercere in Aduentu, & Quadragesima. 3

Et an peccent qui talibus ludis intersunt. 4

Torqueri, vide *Reus*.

Quando, & ob quæ delicta possit reus torqueri, quænam indicia ad hoc requirantur, & an sufficiat vnius testis integri semiplena probatio ad torturam. 6.3.15.1.2.3.& 5

An oporteat aliter torqueri senes quàm iuuenes, timidos, quàm fortes, atrociora crimina fortius, quàm leuiora. 2

Au

An sit necesse quod testis omni exceptione maior testetur se audisse, & an sufficiat dictus testis, si reus sit vir bonæ famæ. 3
An sit reus statim torquendus, vbi semiplenè probatum est delictum, vel quid prius sit faciendum s & an sit appellatio concedenda, si appelletur à tortura, 4
Torqueri quænam personæ sint prohibitæ. 12
Torqueri quibus casibus iterum possit reus. 14
Torqueri an possint clericus,& Religiosus, & an mitius quàm laicus sint torquendi, vide *Prælatus regularis*, & *Clericus*.
Tortura, vide *Confessio*, & *Reus*
Ad torturam an requirantur plura indicia, & sufficiat aliquando vnum. 6.3.15.5
Indicis arbitrio relinquitur, an vnum sufficiat indicium, & quæ indicia sint sufficientia ad torturam. 6
An sufficiat ad torturam testimonium eius, qui fuit particeps in crimine. 7
An verò sat sit ad torquendum reum confessio criminis extra iudicium facta. 8
Ad Torturam an sufficiat infamia. 6
An verò sufficiat ad torturum fuga post admissum crimen. 10
An sufficiant ad torturam duo indicia. 12
Transcribere an liceat in die festo. 5.1.9.3.4.5
Transcriber in die festo libros, in quibus cantus figuratus descibitur, vel priuilegia, vel alias ejusmodi scripturas, an liceat. 6
Triremibus damnati an possint licitè fugere, vide *Fugere*.
Tonsores, vide *Restituere*, & *Ieiunare*.
Tutela quotuplex sit. 6.7.61.
Tutelam aliquam suscipere non tenentur cogi Episcopi & clerici. 2
Quid si clerici sint tãtùm in minoribus constituti, vel tutela sit miserabilium personarum. 3
Tutelam legitimam an possunt omnes clerici & Episcopi suscipere. 4
An liceat clericis, & Episcopis suscipere tutelam testamentariam, vel datiuam, 5. & 6
Tutor remotus ob dolum an sit infamis, vide *Infamia*.

V

V*Endens* centum art hobas lanarum ex suo grege, an teneatur omnia centum emptori tradere, si ex suo grege tantùm octoginta contingat percipere. 4 2.17.4
Venditio an sit nulla, si fiat per non habentem potestatem vendendi à testatore. 4.1.46.4
Verba quæ designant liberam voluntatem an restringantur, ne tertio damnum inferant; & quid si agatur de damno vitando. 4.1.61.2
Veritatem occultare, vel tacere an possit aliquando qui vocatur ad testificaodnm, vide *Testimonium*.
Vespera, vide *Recitare*.
Quo verò tempore sint dicendæ. 7.1.36.5
Vestes clericales, vide *Clerici*.
Vicarius Episcopi, vel Prælatorum Religiosorum an possit dispensare in ieiunio cum sui subditis. 5.1.5. 18, & 20
Vicarius generalis Episcopi, vide *Dimissoria*.
An in generali commissione facta vicario Episcopi includatur potestas dandi literas dimissorias, 7.2. 10.41
Vidua an sit, & gaudeat priuilegiis viduarum, quæ virum inutilem habet. 4.2.11.2
Vigilia B. Mariæ an obligent ad ieiunandum, vide *Ieiunium*.
Vinctus, vide *Fugere*, *Consulere*, *Carcer*, & *Auxilium*.
An verò vinctis ob aliquod delictum liceat iis; qui ministri iustitiæ non sunt, ministrare limam, malleum, & alia instrumenta quibus vincula, & carceres possint rumpere. 6.4.10.5
Vincula dirumpere ad fugiendum an liceat reo. vide *Reus*.
An liceat alicui, qui reus non sit vincula disrumpere vt effugiat reus. 3
Vinum, vide *Ieiunium*.
Violatio iustitiæ, vide *Iustitia*.
Vir, vide *Maritus*.
Vir, & vxor an sibi succedant ab intestato deficientibus consanguineis. 4.1.14.4
Viri perfecti, vide *Medicina*.
Viro, vel vxori, altero eorum defuncto, qui lectus debeatur. 4.1.17.2
Vir, & vxor an sibi inuicem succedant deficientibus consanguineis, si alter eorum committat alicui absolutè potestatem testandi. 3
An verò aliquis eorum possit pro anima alterius defuncti ab intestato aliquid expendere de bonis defuncti. 15
Vir, & vxor si pactum ineant, vt superueniens dotem, vel donationem propter nuptias lucretur, ac si alter alterum occiderit, eam lucretur, vel ad hæredes perueniant. 4.1.38.14
Et quid si alter alterum in infirmitate cõstitutum non curauerit, vel eidem medicum malum adhibuerit, vt ea infirmitate decederet. 16
Vir an lucretur dotem, & illa bona, quæ ob adulterium vxoris leges marito adiudicant, si vxorem in adulterio repertam propria authoritate occiderit. ibid.
Vir, qui recèpit in dotem aliquas possessiones, an censeatur animo compensandi legare, si postea leget easdem res, vel vnam ex illis vxori. 4.2.15.12
Vir, vel vxor an censeatur legare animo compensandi cum ea parte, quæ sibi à lege, vel statuto pertinet, si quid leget vxor, vel econtra. 4.2.38.14
Viri boni arbitrium, vide *Arbitrium*.
Vir legens vxoris literas non peccat. 6.6.3.2
Vita, vide *Medicina*.
Vitam prolongare, vel conseruare, vtendo optimis & delicatissimis alimentis, an aliquis teneatur. 6.1.53.2. vbi alia.
Vitam corporalem exponere an liceat pro salute spirituali alterius, & pro vita corporali amici. 11. circa med.
Vitam exponere pro seruando secreto an teneatur quis, vide *Secretum*.
Vitæ bonitas quæ requiratur in Ordinando, vide *Ordinandus*.
Vites, & olíueta plantare in agris priuatis an possit dominus, etiamsi pastus communis animalibus impediatur, vide *Sylua*.
Viuere in loco salubèrrimo an tenatur quis. 5.1.33.2
Vnctio capitis & manuum an sit de essentia consecrationis Episcopi, vide *Consecratio*.
Vniuersitas an possit recusari, vide *Recusari*.
Voluntas vltima propria testatoris manu scripta, an valeat quoad legata pia.
Voluntas, vide *Testator*.
Voluntas an differat ab arbitrio in eo, cui munus iudicandi incumbit. 4.1.61.1
Voluntas libera quid differat ab arbitrio boni veri, & quæ verba illam importent, vide *Arbitrium*.
Votum legandi in testamento an debeat intelligi iuxta naturam testamenti. 4.1.10.2. circa med.
Votum ingrediendi religionem an intelligatur iuxta naturam, & conditionem actus, ita vt satisfaciat vouens ingrediendo. ibid.

Votum

Votum emitti non edendi carnes præcisè in extrema necessitate an possit: & an quis possit emittere votum de abstinentia perpetua à carnibus. 5.1.34.9
Vouens, vide *Carnes*.
Vsuras exigens an sit infamis, vide *Infamia*.
Vsusfructus, vide *Pater, Filius, Donatio*.
Victus, vide *Alimenta*.
Vxori quid sit relinquendum. 4.1.27.2
Vxor, & hæredes maioratus possessoris an possint ex eisdem ædificiis tollere melioramenta, quando non possunt repetere in rebus maioratus facta. 4.1 90.1
Vxor, vide *vir*, & *Alimenta*.
Vxores & filij, qui in Dominicis compelluntur laborare, an peccent. 5.1.18.16.17.&18
Vxor clerici coniugati, vel alterius gaudentis fori priuilegio, vt Doctoris, an gaudeat fori priuilegio, & an viuo marito tantùm, vel etiam eo mortuo. 6.1.3.2
An verò gaudeat priuilegio canonis. 5

F I N I S.